BRZOPISNA IZVJEŠĆA

XXX ZASJEDANJA

POKRAJINSKOGA SABORA DALMATINSKOGA

OD DNEVA 10 SIEČNJA DO DNEVA 12 VIELJAČE 1895.

U ZADRU
Brzotiskom „Narodnoga Lista“
1895.

Izvješće

Visokomu Saboru Kraljevine Dalmacije o radu njegovoga stalnoga Odbora za doba od 1.og Januara do konca Decembra 1894.

Po dužnosti svojoj Zemaljskomu je Odboru čast podastrieti Visokomu Saboru na pregled i ocienu izvješće o svojem djelovanju, i to od 1.og januara do svršetka decembra 1894.

Zakonodavstvo.

Vrhovnom odlukom, 16 aprila 1894, Njegovo se je c. i k. Apoštolsko Veličanstvo udostojilo udieliti previšnje odobrenje zakonskoj osnovi, glasovanoj po Zemaljskom Saboru Kraljevine Dalmacije, glede uredjenja bujicâ u Obćini Boldskoj na Otoku Braču.

Vrhovnom odlukom, 14 julija 1894, Njegovo se c. i k. Apoštolsko Veličanstvo premilostivo udostojilo udieliti previšnje odobrenje zakonskoj osnovi, glasovanoj po Zemaljskom Saboru Kraljevine Dalmacije, glede uredjenja bujicâ Jaruge-Drage, Bristove-Drage i Mošunje u Obćini Novigradskoj.

Previšnjim riešenjem, 21 augusta 1894, Njegovo se c. i k. Apoštolsko Veličanstvo premilostivo udostojilo udieliti previšnje odobrenje zakonskoj osnovi glasovanoj po Zemaljskom Saboru Kraljevine Dalmacije, glede uredjenja bujice „Makoše“ u Župi obćine Dubrovačke.

Vrhovnom odlukom, 21 augusta 1894, Njegovo se je c. i k. Apoštolsko Veličanstvo premilostivo udostojilo udieliti previšnje odobrenje zakonskoj osnovi, glasovanoj po Zemaljskom Saboru Kraljevine Dalmacije, glede uredjenja bujice „Suaje“ sa pritokom „Koplunom“, u području Obćine imotske.

Previšnjim riešenjem, 13 novembra 1894, Njegovo se je c. i k. Apoštolsko Veličanstvo premilostivo udostojilo udieliti previšnje odobrenje zakonskoj osnovi glasovanoj po Zemaljskom Saboru Kraljevine Dalmacije, po kojoj sve globe udarene na temelju dalmatinskog obćinskog pravilnika imadu ići na korist Zavodâ Javne Dobrotvornosti mjesta u komu je počinjen prekršaj.

Vrhovnom odlukom, 16 novembra 1894, Njegovo se je ces. i kr. Apoštolsko Veličanstvo najmilostivije udostojilo odobriti po Dalmatinskom Zemaljskom Saboru, u sjednici 17 februara 1894, glasovanu preinaku točke b. § 28 Pra-

vilâ Zemljištno Veresijskog Zavoda Kraljevine Dalmacije.

Previšnjom odlukom, 1 aprila 1894, Njegovo se je c. ì k. Apoštotsko Veličanstvo premilostivo udostojilo udieliti previšnje odobrenje zakonskoj osnovi, poprimljenoj od obijû kućâ Carevinskoga Vieća, o upotrebljenju dionih obveznica zajma od 400.000 krunâ zemaljske zaklade za poljodjelske poboljšice Kraljevine Dalmacije, za plodonosno ulaganje zakladnih pupilarnih i sličnih glavnica.

Previšnjom odlukom, 19 Julija 1894, Njegovo se je c. i k. Apoštolsko Veličanstvo premilostivo udostojilo da ne udieli previšnju potvrdu zakonskoj osnovi, glasovanoj po Zemaljskom Saboru Kraljevine Dalmacije, o uvedenju posebne zemaljske odredbine na uvoz šećera u mjestim potrošarini podvrženim.

Poljodjelstvo.

Podatcim u lanjskoj godini podnešenim glede proširenja gojitbe eukaliptusa, C. je K. Namjestništvo, svojim dopisom, 6 decembra o. g. br. 31397, nadodalo nekoliko novih. Pošto je podnebje sjeverne Dalmacije posve oštro za gojitbu ovih stabala, C. je K. Ministarstvo razpoložilo, da se njihova gojitba ograniči na južnu Dalmaciju i u samim onim predjelim u kojim se prikazuje mogućnost uspieha; dočim je odredilo, da se po močvarnim predjelim, gdje eukaliptus uspieti nemože, zamieni sa „vrbom“ i „crnim topolom“.

U ovu je svrhu uoblastilo c. k. Namjestništvo da se obrati državnom razsadniku u Lubjani za nabavu dostatnog broja biljkâ. Proljeća nastajuće godine, obaviti će se baš znatna pokušajna saditba biljke „Vrba“ po Ninskim močvaram. Priobćilo je suviše i jedno izvješće, primljeno od c. k. Ministarstva vanjskih posala Kraljevine Italije, o konstatovanom malom uspiehu „Eukaliptusa globulus“ i „resinifera“ kao sredstva na obranu od kužnog zraka, izaknuvši primjer obsežne jedne sadlitbe od 50.000 stabala izvedene na mjestu „alle tre fontane“ blizu Rima, koja nebi bila ni najmanje pripomogla da se ukloне kobne posljedice onomašnje močvarne zaraze. Za sjemenja, savjetuje obratiti se biljarskom poljodjelskom Skladištu u Viducio blizu Napulja, Damman i drugovim.

Zemaljski se je Odbor, pod Br. 2588, odazvao nalogu primljenom, da se obrati c. k. Namjestništvu, eda se sve to više razprostrani gojitba duhana, koja je počela zauzimati sve to važnije mjesto medju proizvodim našeg poljodjelstva, i dobio je odgovor od Visokog Ministarstva. — Duhanska je Uprava nadahnuta najboljim namjeram da se gojitba duhana što moguće više širi, samo da kakvoća odgovarala bude i da ju zanimanici izvadjali budu. Obzirom da nekoji pokušaji do sada obavljeni nepostigoše najbolji uspieh u sjevernijim predjelim pokrajine, i obzirom na okolnost da broj udieljenih dozvola još nigda nije sasma i po cielo izcrpljen bio, niti u onim kotarim gdje no su pokušaji, koliko se tiče kakvoće, uspieli, držati je da se u korist iste gojitbe ima postupati razboritim napredovanjem i takovim da uspieh zajamči. Prama tim nazorim, dozvole za godinu 1895. udieljene, dosižu preko 400.000.000 strukovâ. Uprava je odredila, da se i na otoku Braču obave gojitbeni pokušaji, obećavši da će ih razprostraniti u slučaju uspieha. Medjutim je Zemaljski Odbor živo podupro molbe za dozvolu Obćinâ: Šibenika, Vodica i Starigrada, obzirom na diobu zemljišta „Kobal“, Sućurja na Hvaru;

a još življe onu odlomka Novalje na otoku Pagu, glede koje mogao je, iznimnim puttem, mimoići usvojena načela zagovaranja, s uzroka, što se je, na žalost, na onim vinogradim pojavila ljetos filokseera (Br. 321, 2518, 3349, 3747, 6426).

Na drugi dio Odborovog predloga, na onaj naime, da bi se kod Učiteljskog Zavoda u Arbanasim uvelo praktično podučavanje o gojitbi duhana, koji bi proslieđjen pod istim Brojem, nikakav odgovor još stigao nije.

C. k. Financijalno Ravnateljstvo, priobćilo je Zemaljskom Odboru sliedjenu prenaku § 27 Pravilnika o gojitbi duhana. Zemaljski se pak Odbor nada, da zauzimanje c. k. Namjestništva zaostati neće za ovu važnu granu poljodjelstva, biva za gojitbu duhana, blagodati koje se već osjećaju, osobito u onim kotarim gdje no je već nekoliko godinâ da je uvedena.

U najvažnijem pitanju, o diobi obradjivih obćinskih dobara, ako se i nepostigoše baš mnogi materijalni uspiesi, mora se ipak konstatovati da je misao o diobi mnogo napredovala, te joj je obće mnienje sada u prilog i kod mnogih zagorskih obćina, koje joj izprva bijahu protivne. Ovaj se preokret obćeg mišljenja pripisati ima premnogim grabežim obćinskih zemalja, koji se danomice bezkažnjeno izvadjaju, pored svega Odborovog nastojanja, koji nigda nepropušta preporučivati Obćinam da se sa svimi sredstvimi kojimi razpolažu grabežim oppru. Ali, u višem broju slučajeva, Obćine izjavljaju da su u nemogućnosti, a sredstva, koja zakon stavlja na razpoloženje Zemaljskog Odbora, takodjer su nedostatna, kad jim nije podlogom zauzimanje dotičnih Obćina. I ovom stanju stvari, koje izpada na očitu štetu siromašnijeg težačkog staleža, najradikalniji liek bila bi dioba, o čemu su i same Obćine uvjerene. Ali, kad se dodje do izvadjanja diobe, tada su one u neprilici, tada su zabrinute glede troškova i glede drugih potežkoća koje proiztiču iz dosta zapletena zakona. Odbor, u svakoj prigodi spravan, razpršuje dvojbe, potiče i daje naputke kadre odstraniti svaku sumnju o najpraktičnijem načinu kojim se dioba izvesti dade. Nego, njegove se najbolje namjere nalaze pred takovim nehajstvom, kojim se nebi dalo potresti već samo uspiešnijim posredovanjem političke Vlasti, kojoj zakon pridržava najvažniju ulogu u onom dielu odnosećem se na praktičnu diobu. Ama je djelovanje političke Vlasti toliko u ovom pogledu, koliko u pogledu njene inicijative, kao i u posredovanju pokle je dioba glasovana bila, posve sporo.

Premda je u više navratâ i sa više stranâ zamoljeno bilo c. k. Namjestništvo, da preporuči političkim Vlastim jedno uspješnije posredovanje, ovo se u višem dielu slučajeva osjetilo nije, a za polučiti ga, nebi valjda suvišna bila ponovna preporuka sa strane Visokog Sabora.

Bi prosliedjena c. k. Namjestništvu, osobitom preporukom, peticija Obćine Benkovačke za uredjenje vodâ i probušenje blatijâ: Vrane, Morpolače, Nadina i Korlata; takodjer nalog, (Br. 2598), prihvaćen na predlog častnog zastupnika Biankini-a, da bi se uredili pravni odnošaji gajeva u Luni, budući su oni zaprekom konačnom dovršenju nazad više godina zametnutoj diobi obćinskih dobara.—C. K. Pokrajinsko Povjerenstvo za diobu obradjivih obćinskih dobara, pokle je iztaklo mnoge potežkoće i mnoge izvide koje je trebalo obaviti za riešenje pitanja o „Lunju,“ zamolilo je Zemaljski

Odbor, da bi, kao što je to uradio još jednom, posredovao nebili zanimanici došli do pomirbene nagodbe. U ovu se je svrhu obratio Obćinami Raba i Paga. Potonja je već imenovala izaslanike koji su imali sastanku učestvovati. Od Obćine Rabske jošte stigao nije konačni odgovor. Premda, glede prosušenja blatija u obćini Benkovačkoj, nikakav odgovor doprao nije, ipak je Odboru poznato da se ozbiljno radi o uredjenju osnove za prosušenje blatijâ u Vrani.

Osobitim zauzimanjem prosliedio je Odbor, dne 21 Maja 1894 pod Br. 2390, svo šesnest zaključaka, predloženih od častnog zastupnika plem. Tartalje, a u saborskoj sjednici dneva 15 Februara p. g. prihvaćenih. Pošto su oni zaključci sadržavali sva providjenja koja no je Visoki Sabor smatrao nuždnim da bi c. k. Namjestništvo poprimiti imalo, na podignuće potištenog našeg ekonomičnog stanja, Odbor je Zemaljski, osobitom pomnjom uznastojao da ih razvije i upodpuni, obzirom na stvarne i faktične okolnosti.

Premda Odboru nije ništa konkretna javljeno bilo, odnosno gorispomenutim traženim providjenjim, nema ipak sumnje da se vladino djelovanje, ima tomu nekoliko vremena, nekim višim marom zauzimlje za stvari Dalmacije i da želje, po Visokom Saboru izražene, zaokupljaju c. k. Namjestništvo, sad već uvjereno o potrebi, da treba napokon učiniti nešto i za nas.

Žalostne posljedice, „peronospore" na ljetinu 1893, bijahu novim poticalom Odboru Zemaljskom, da se najživlje zauzme i bavi o sredstvim koji se imadoše upotrebiti za uspiešno njeno izkorenuće. Priobćio je c. k. Namjestništvu i preporučio, pod Br. 1230, zaključke od Visokog Sabora u ovu svrhu prihvaćene, pri sjednici 10 Februara p. g. I njegova preporuka, nije bezuspiešna bila, jer je c. k. Ministarstvo, usljed možnog posredovanja Nj. Pr. gospodina Namjestnika, doznačilo znatni iznos fr. 3000. Ovaj je iznos, usljed zaključka jednog povjerenstva, kojemu je učestvovao i jedan član Zemaljskoga Odbora, uz nekoje uvjete, opredieljen bio u nabavu strcaljkâ da budu porazdieljene medju siromašnijim Obćinam, eda ih pak ove dadu na porabu siromašnijm vinogradarim. Poduzete su bile potrebite mjere eda zemlja obškrbljena bude obilatom kolikoćom modre galice, koje u istinu uzmanjkalo nije, a prodavala se je uz primjerenu cienu. Sporazumno sa c. k. Namjestništvom, izvedene su željene preinake Naredbe, 8 Oktobra 1891 Br. 20406, kojom su izdane bile provedbene mjere pokrajinskom zakonu 7 junija 1891 Br. 19, o sutjecaju zanimanika na obranu od peronospore. Zemaljski je Odbor pak, okružnicom 26 Marta 1894 Br. 1635, obratio se svim Obćinam u pokrajini, pozivom da ne spušte s vida ovaj ozbiljni predmet, potaknuvši svoje obćinare da poprime predspomenuta obrambena sredstva, i da se one do potrebe posluže propisim gorinaznačenog zakona, 7 Junija 1891, Br. 19. A da bi se što bolji uspieh postigao, odredio je Odbor, da se u svakoj Obćini ustroje naročiti Odbori protiva peronospori, naglasivši istodobno na zadaću i dužnost koju su si imali postaviti. Viši se je dio Obćina pozivu odazvao, i Odbori su se uspiešno zauzimali, kod pučanstva koje je već proniknuto uvjerenjem da je modra galica jedini liek protivu peronospori. Hvala povoljnim vremenim, proizvod vina ove godine, i ako ne bijaše obilan, bio je ipak vrstan sa svoje kakvoće. Nego, na žalost, nije bilo ku–

paci, pak s toga trgovina nije ni malo živahna bila.

Nego, novi se je i daleko žalostniji bič pojavio: filoksera. Najprije bje konstatovana na Olibu, kašnje na otoku Pagu i Škardi, a konstatovana bje kao najopasnija ona na Ugljanu prama Zadru. Po viestim, kroz novine objelodanjenim, poznate su Gospodi Zastupnicim poduzete mjere da se očuvaju nezaraženi vinogradi.

C. je k. Ministarstvo razpoložilo, da nekoliko vještaka, koji su se bavili filokserom u Istriji i Goriciji bude odpravljeno na lice mjesta. Obavljeno je bilo pregledavanje po svim pobližim mjestim, osobito po onim na kopnu, gdje se srećom, gornja bolest dosad konstatavala nije. Kašnje bi poslan u Dalmaciju presvjetli gospodin profesor Bolle, Ravnatelj Enologične Postaje u Gorici, koji osim raznih predloga učinjenih i od Povjerenstva poprimljenih, ustrojio je u Zadru osobiti tečaj za podučavanja, kojemu su, izim nekoliko pojednih posjednika, učestvovali i razni učenici iz svijuh vinorodnih predjela, podpomoženi podporam doznačenim im od Visokog Ministarstva. Na temelju obstojećih zakona, — od kojih je nastojanjem c. k. Namjestništva posebna zbirka uredjena bila — izdane bijahu zabrane za kojemu drago bilje iz okuženih mjesta, iz Istrije, te iz Hrvatskog Primorja. U Silbì i Novalji bi uporavljen liek za izkorenuće i liečenje uštrcajim sa karboličkim sumpornikom, bezplatno od c. k. Namjestništva podanim, i pod nadziranjem tehničkog vještaka na lice mjesta poslanim. Izradjene su osnove i obavljjene su već pripravne radnje za nasad razsadnika amerikanskimi lozami, koje će zamieniti loze okužene u onim predjelim gdje se je filoksera pojavila. Na pitanje Povjerenstva, c. je k. Pomorska Vlada u Trstu naredila svim podredjenim joj Lučkim Uredim, da nedopuštavaju ulaza brodovim sumnjivim biljem nakrcanim, pak bilo i iz mjesta za koje nepostoji zabrana dolazećim, bez predtečne obznane mjestnim filokseričnim odborim. Jedini nesporazum, koji se je pojavio izmedju Namjestništva i Zemaljskog Odbora, bijaše onaj glede načina postupanja sa zaraženim vinogradim na Ugljanu, za koje je ono htjelo upotrebiti prisilni postupak izkorenivim sustavom, u kojem slučaju vlastnici imaju pravo na jednu naknadu, koja biva podmirena za jednu trećinu od Države, trećinu od Pokrajine, a trećinu od svijuh vlastnika vinograda u Dalmaciji. — Uporištem nazorim c. k. Namjestništva bijaše misao o važnom položaju što zauzima predjel Ugljana prama kopnu, žitelji kojeg posadiše vinograde, kojim je prietila opasnost da takodjer okužena budu. Predračun troškova potrebitih iznosio je od prilike fior. 15:000.

Zemaljski Odbor, oslonivši se na mnienjâ tehničkih vještaka i na glas Povjerenstva, nije pristao na predlog, obzirom na prostranost okuženih vinograda na kojoj se liečenje obaviti imalo (7 ektarâ od prilike); i obzirom na okolnost, što vještaci niesu tajilì svoju sumnju te bojazan o mogućnosti da i ako nije konstatovana bila, ipak da bi je moglo i na kopnu već biti. Ovaj bo sustav, nije pak pružao dovoljnog jamstva sjegurnom uspiehu, a opet izkustva iz drugih zaraženih pokrajina, pružahu Odboru uvjerenje, da najbolji i jedini liek protiv ovom biču bila bi zamiena amerikanskimi lozami. Za ovakovi problematični pokušaj, koji je pružao samo teoričnu nadu uspieha i koji je nosio posljedicu da se na Ugljanu nebi uredio razsadnik ame-

rikanskih loza, Odbor Zemaljski nije bio razpoložen podvrći se znatnom trošku, pošto, obzirom na naša ograničena sredstva, mogao je poprimljen biti u samom slučaju da je pružao jamstvâ stalnom uspiehu. Da o predmetu odluči, biti će valjda pozvano bilo Visoko c. k. Ministarstvo.

Medjutim, poprimljen je bio predlog o uredjenju, na državne troškove pri poljodjelskom Zavodu u Gružu, jednog malog razsadnika amerikanskih, u pokrajini prije pojavljene si filoksere, odgojenih loza; te i drugi, još koristniji, o ustrojenju tečaja u svrhu podučavanja za navrćanja amerikanskih loza — za koji je bio već izradjen dotični program, sada kod Ministarstva nalazeći se potrebitog odobrenja radi.

Kao da gorispomenute nevolje, pojavljene si u ista doba i na jedan put sami, nebijahu dostatne da pogoršaju položaj vinogradarâ, nastade opet nova, a to je ona proizhodeća iz patvarenja vinija tamarindom.

Poljodjelsko družtvo Goricije, uslied izviešća svoga člana gosp. Conte Mantica, svratilo je pozornost Zemaljskog Odbora na ovaj novî obrt, koji se je u prostranoj mjeri sve to više i prosto širio u Barcoli pokraj Trsta, i kojim se je danomice bavilo do 400 poslenika. U Barcoli se je dakle slobodno tvorilo bielo i crveno vino, količom od 10% posadrena grčkog vina, biva višom nego li je zakonom dopuštena, te dosliedno i po zdravlje opasnom. Druge sastavine bijahu: alhool i izvadak tamarinda. A što je još gore, biva, da se ovakovo patvorenje konstatovati dalo nije kemičkimi sredstvimi, i da je ciena bielog vina, (12 for. ektolitar) u mjesecu Juliju, pravila utakmicu istomu talijanskomu vinu, kojemu je uvoz spao.

Zemaljski se je Odbor obratio Njegovoj Preuzvišenosti gosp. Namjestniku, eda bi podupro kod Visokog Ministarstva predloge Poljodjelskog Družtva Goricije, da bi se zabranilo ovo tvorenje umjetnog vina, visokom odmjerom obrtarine, i povisivanjem odredbinâ na uvoz tamarinda, pak i druge mjere izdale, na zaštitu obćega zdravlja. U ovom se je smislu takodjer obratio i Poljodjelskom Pokrajinskom Vieću.

Da pohadjanje Poljodjelskog Zavoda u Gružu osjegurano bude, Zemaljski je Odbor upravio na sve Občine u pokrajini naročitu okružnicu (Br. 1054), pozivom da opredиele, kano što su bile obećale, podporine od for. 180 mladićim iz njihovih okolica. Nego, na žalost, malo ih se jako odazvalo Odborovu pozivu, a to s ekonomičnih uzroka u kojimi se nalaze. Ali je Visoko c. k. Ministarstvo poljodjelstva, opredielilo u ovu svrhu dvie podporine od for. 180 svaku, koje bijahu sa strane c k. Namjestništva i udieljene

Ovogodišnjih je pitomaca na broju 11, a podučavanja redovito sliede, osobito i u sve to višem obsegu praktični dio. Izvedeni su već dogovori za uredjenje, u školskom vrtlu, jednog razsadnika voćnih stabala.

Početkom školske godine bi imenovan i prefekt za onaj zavod, ali se je, iza mjeseca dana, odrekao službe. Sada je razpisan natječaj za imenovanje novog.

Tekom godine bio je Zavodu doznačen iznos for. 833: 33, za nabavu potrebite vode iz občinskog vodovoda. Bi poduprta molba jednog od onih učitelja za podporu, u svrhu pregleda vinske izložbe u Milanu. Podpora, doznačena u iznosu for. 200, bi udieljena učitelju Buliću. Još nije bio imenovan predsjednik Pokrajinskog Poljodjelskog Vieća, mješte odrevšeseg Monfreda conte Borelli-a Pošto je gosp. Petar plem. Tartaglia bio imenovan tajnikom spomenutoga Vieća, to je Odbor, mješte njega, imenovao članom istoga gosp. Petra Tripala, a iza kako se je ovaj odrekao, gosp. Dujma Rendića plem. Miočevića.

Bilo je doznačeno:

Poljodjelskoj zadrugi u Gružu for. 100 (Br. 5082).

A. Bogdanoviću iz Starigrada for. 40 (Br. 2605) za novoizumljenu jednu sumporaraču.

Poljodjelskom družtvu u Salim for. 40 (Br. 352).

Radoslavu Maksimoviću, za predavanja o peronospori i filokseri, for. 40 (Br. 66095)

I ove je godine otvoren bio obični pripravni tečaj za podkivače u Sinju, i razpisane podpore u iznosu for. 50 svaka, bijahu udieljene učenicim: Bućanu Vicku iz Novoga kod Trogira; Beziću Nikoli iz Šolte; Stipetiću Anti iz Filip-Jakova; Sardeliću Dinku iz Blata; Suleriću Anti iz Veleluke; Manenici Anti iz Metkovića; osim for. 100 u ime nagrade dotičnom učitelju.

Budući je bila razpoloživa podporina i iz Mamulinove zaklade za pohadjanje škole u Križevcim, bi ista, usljed dotičnog natječaja, udieljena pitomcu Stipanu Franasoviću. Pošto se je kašnje doznalo da navršio nije doba zahtievana za pohadjanje zavoda, na otčevu mu molbu, bi mu gornja podporina pridržana za nastajuću godinu.

Poljodjelskom Pokrajinskom Vieću, izim običnog iznosa for. 400, bilo je obećano još for. 233, na podmiru viših troškova izdržanih izdavanjem lista „Poljodjelski Viestnik“.

Šumarstvo

Usljed zaključka, prihvaćena pri zasjedanju lanjske godine, da bi se naročitom okružnicom upozorile cc. kk. kotarske političke Vlasti, kako je slobodna paša kozâ i po onim obćinskim gajevim, zakonitoj zabrani nepodvrženim, bi od c. k. Namjestništva priobćena Zemaljskom Odboru, okružnica 20 aprila 1894 br. 7020, kojom je svim političkim Vlastim naredjeno bilo da se strogo drže zakonskih propisa, i da ne budu smatrale šumskim prekršajem nadjuli se koze po predjelim, u smislu §§ 3 i 4 zemalj. zak. 19 februara 1873 Pok. Zak. List, br. 20, zabranjenim

Baš je sretnom mišlju c. k. Namjestništvo naredilo, da bi se svakog mjeseca obdržavala periodična viećanja učestvovanjem šumarskog činovnika, jednog obćinskog izaslanika, glavara, zanimanih odlomaka, lugarâ i pojedinih posjednika eda na licu mjesta razpravljaju i poravnaju sve razmirice koje bi potekle glede sječbe šumâ i zabrane paše po gajevim, glede službe lugarâ, glede pošumljivanja goletih, te napokon glede svijuh pitanja odnoseća se na šumarstvo u obće.

Zemaljski Odbor, priobćivši ove odredbe zanimanim Obćinam, preporučio im je da bi aktivno gornjim viećanjim sudjelovale, pri kojim se mogahu praktičnim načinom ukloniti mnoge potežkoće, osobito kad one iste nebi izticale neprihvativih pitanja, koja se nebi slagala sa šumarskim zakonim, ni sa uspiesim na šumogojstvenom polju tolikom žrtvom i sa strane države, i sa strane pokrajine, i sa strane obćina, postignutim. Premda Odbor Zemaljski nema izviestnih podataka da sudi ob uspiesim ovakove razborite mjere, ipak cieni da su bili povoljni, iz toga, što su tekom godine poravnane bile neke poteže razmirice, iz umjerenog načina kojim je šumarska Vlast nadahnuta na sve one moguće polakšice koje mogu dopuštene biti bez ikakve škode dosle postignutim uspiesim, i onim višim, kojim se je u buduće nadati

Ob ovom pak dobrom razpoloženju šumarske Vlasti, primjerom je Obćina Vrlička, gdjeno šumarske razmirice bijahu baš napete, a gdje se je i pak već došlo do skorog sporazuma. Dopisim 5 marta pr. br. 1079, i 23 aprila pr. br. 2064, izmienjeni su bili izmedju c. k. Namjestništva i Ze-

maljskog Odbora, nazori o načinu kojim bi se imale izravnati sve postojeće razmirice. Tekom se je dopisivanja zagovarala nužda uredjenja jednog šumarskog katastra, i priznala potreba dalnjih zabrana paše na obćinskim zemljištim, uviek obzirom na stočarstvo, koje je u onoj okolici pretežnije. Bi preporučeno umjerenije popostupanje pri odmjerivanju globâ, buduć nije nipošto potrebito, a da se cilj postigne, da ove budu prekomjerne. Svraćena je pozornost c. k. Namjestništva na nedostatke nekojih osuda, glasom kojih pozvane su na izplatu globa i šumskih naknada ženske glave i maloljetnici, a ovrha proti kojim bi često zapinjala te bezbrojnim utocim povoda davala. Bijahu ustanovljena nekoja načela, kao pravac za uporabu šuma ponaraslim po zabranjenim predjelim, za koja se je sječba urediti imala i po istim dozvoliti paša ovcami, a u gdje kojim, gdje bi vegetacija nešto bolje napredovala, i kozami. Rek bi, da su sve razmirice, za uredjenjem kojih Odbor, po goriztaknutim načelim nastoji, bile već ili se primiču da sretno riešene budu, jer tekom godine nije bilo tužaba velike važnosti, pošto ih u obće i šumarska Vlast, uporabom pravca goriznačenog, riešava.

Prigodom jedne molbe podnešene sa strane Obćine Omiške (Br. 5294), Odbor je Zemaljski podigao i druga nekoja pitanja, na koja sa strane c.k. Namjestništva još odgovara primio nije. — Mnogo se Obćine tuže, da se za pošumljivanja opredjeljuju goleti takove naravi, na kojim da je nemoguć razvitak šumâ, a to neprocienjivom štetom stočarstva, koji je faktor najvažniji u ekonomičnom življenju Zagorja. Rek bi pak, da se uviek ne provadja praksa o dopustu paše ovacâ po zabranjenim predjelim, pored javnog propisa § 3 zem. zak. 19 Veljače 1873, koji zabranu na samu pašu kozâ ograničuje. A pošto je i ova zabrana bila privremena i na opredieljeni broj godinâ ograničena, pitalo se je nebi li umjestno bilo opozvati ju, te i u susljednim odredbam postupati najvišim obzirom na ekonomične koristi koje za težaka predstavlja koza, te i obzirom na jadni uspieh gojenja ovacâ po onim predjelim gdje no mu nešto oštro podnebje, a nešto manjkavi način gojenja, svaki napredak onemogućuju.

Zemaljski se je Odbor izjavio protivnim predlogu c.k. Namjestništva (Br. 1292), da bi se, uz dotičnu plaću, utjerivanje globa i šumskih naknada povjerilo privatnicima. Da svoje nazore opravda, Odbor je iztakao i delikatnost te zadaće, i nikakvu nadu u kakovom boljem uspiehu utjerivanju, pošto da je izplaćivanje šumskih globa podvrženo onom istom postupanju koje vriedi i za izplaćivanje porezâ, biva: da se one nemogu utjerivati već istom kroz zadnje mjesece u godini. S druge strane prisutnost privatnih poslovača, izim što, obzirom na to da su puku mrska šumska ograničenja, i na teret koji osjeća težački stalež, daje povoda bojazni, da oni nebi imali potrebitu moralnu snagu da obave povjereni im nalog, te da bi izazvali razmiricâ i postupaka koji bi mogli obći red poremetiti, obstoji još i drugih potežkoća sa gledišta zakonitosti predložene mjere, i sa gledišta novih, dosta znatnih troškova, što bi se njegovim izvedenjem, Obćinam nametnuli.

Kao za prošastih, tako je i ove godine Zemaljski Odbor uspiešno uznastojao da izravna razlike izmedju šumske Vlasti i Obćinâ nastavše, o načinu uredjenja šumarske službe, i njegovom posredovanju podje za rukom da se dokončaju u Pastrovićim, Luštici, Sinju, Kistanjam i Benkovcu, Kninu i Omišu. Sama Obćina Benkovačka, iztaknuvši kako naumljena osnova o sniženju broja lugara sa istodobnim povišenjem njihovih plaća praktičnosti neodgo-

vara, htjede poslužiti se prijašnjim sustavom imenovanja jednog lugara za svaki pojedni odlomak, proti mnienju tekničkih vještaka kojim zagovarahu sustav protivni.

Nekoje su se Obćine odazvale okružnici Zem. Odbora da bi se, u interesu šumogojstva, uredila poraba paše po onim prostorijam obćinskih pašnjaka zabrani nepodvrgnutim Ali pitanje, premda zamašne koristi, nailazi u praksi velikih potežkoća, i moći će samo malo a malo riešeno biti, kad se naime pučanstvo uvjeri o njegovoj velikoj koristi, kao i koristi racijonalnijeg sustava gojenja stočarstva, čimbenika ova dva što no su tiesno skopčana sa pitanjem o diobi obradjivih obćinskih dobara, koji se, kao što se gori naglasilo, danomice sve to više nameće, na način da se je nadati da će, kroz ne dugo vrieme, konačno riešeno biti.

Prem bi dugo bilo navesti ovdje jedan po jedan sve predmete, osobito one uslied utokâ, razpravljene a iz disciplinarnih prekršaja te svrgnuća sa službe pojedinih lugara proizhodeće. Svi se predmeti razpravljaju najmogućnijom pospiesnošću, i na način da nikakav neriešen neostane.

Nekoje obćine (Lečevica, Bol, Supetar) usvojiše odredbu, da bi se prihodi šumarskih naknada namienili zakladi opredieljenoj razvitaku poljodjelstva njihovih okolica Ova odredba, koja bi i od drugih obćina imala poprimljena biti, postigla je Odborovo odobrenje.

Pod Br. 1851, Odbor se je Zemaljski, i uspiehom, obratio Obćini u Imotskoj, eda bi stavila na razpoloženje šumarske Vlasti, u smislu § 51 šum. zak. potrebita na izkorjenuće gusjenice „Phalena Bombix“ koja je prietila obstojnosti šumâ one okolice.

Odbor je Zemaljski odobrio mnoge predloge o izbrisu šumskih naknada obćinam dužnim, uslied šumarskih prekršaja. U ovomu se je predmetu najviši obzir imao na ekonomično stanje dužnika, na doba u koja su osude izrečene bile, a iznosi za taj naslov izbrisani dopiru do znatnih svota, osobito kod prostranijih Obćina Zagorja. Istim je načinom postupalo i c. k Namjestništvo, glede zastarjelih globa, pokle bi saslušalo Odborovo mnienje.

Dopisom 4 Junija 1894, bi c. k. Namjestništvu prosliedjen predlog častnog zastupnika Bjelanovića, da bi se postigla preinaka šumarskog zakona, u smislu, da bi se neizplative globe, mješte zatvorom, izmienjivale danim radnje; pak i drugi, istoga zastupnika, da bi se oblakšao postupak u izdavanju lovačkih dozvola, baš obzirom na ekonomične okolnosti pučanstva na polju. Da podupre prvi, Odbor se je Zemaljski pozvao na propise § 49 zemaljskog zakona o obrani poljskog imanja, kojim je načelo izmiene kazni radnjom, bilo sankcijonirano. Podupro ga je suviše, iztaknuvši moralni razlog, s kojeg nipošto umjestno nije obilovati kaznom zatvora, kojom dolaže u doticaj poštene osobe sa opasnim i priekornim stvorovim. Drugi predloga, a lovačkim dozvolam, podupro je i zagovarao, obzirom na stvarne potrebe, naglasivši istodobno štete koje se seljacim nanose zapljenjivanjem oružja, višekrat i znatne vriednosti, koje se pak pušta da po vlažnim magazam hrdja. Strožiji je nešto pak Odbor bio, drugim dielom gornjeg predloga, smjerajućim na to, da bi se dozvole za nošnju oružja — koje sačinjava dio narodne nošnje — osobam vidjenijim i poštenijim pridržale, i ovim načinom bile poticalom dobromu ponašanju onim kojim bi udieljena bila.

Tekom, prošaste godine, bijahu u svrhe šumarstva, učinjene Obćinam sliedeće doznake :

Knina	for.	350:—	Benkovca	for.	200:—
Drniša	„	300:—	Jelse	„	100:—
Bogomolja	„	50:—	Rizna	„	115:—
Makarske	„	150:—	Paga	„	120:—

Budue	for. 150:—	Sutivana	„ 40:—
Krtola	„ 20:—	Šolte	„ 50: —
Grblja	„ 100:—	Gor. Primorja	100:—
Trpnja	„ 40:—	Trogira	„ 312:—
Kune	„ 60:—	Luštice	„ 26:64
Orebića	„ 70:—	Omiša	„ 200:—
Janjine	„ 150:—	Biograda	„ 60:—
Korčule	„ 102:86	Pastrovića	„ 30:—
Obrovca	„ 379:94	Klisa (za Dugopolje)	„ 28:—
Dobrote	„ 25:—		
Storigrada	„ 150:—	Sučurja	„ 40:—
Lećevice	„ 250:—	Vrlike	„ 342:72
Ercegnovog	„ 120:—	Imotske	„ 386:—
Promine	„ 80:—	Sinja	„ 672:—
Pučišća	„ 60:—	Opuzena	„ 60.—
Seiacâ	„ 40:—	Šibenika	„ 175:—

C. je k. Namjestništvo pak, priobćilo Odboru Zemaljskom podatke o radu političke uprave na poboljšanje šumarstva kroz godinu 1893, a u ovdje dodanim preglednicam A, B, O i D. sadržane, sa sliedećim:

Broj 32.938 I.

D O P I S.

Namjestništvo časti se i ove godine priobćiti Slavnom Odboru na temelju godišnjih izvještaja c. k. šumskih strukovnjaka kod političkih vlasti sljedeće podatke o radu političke uprave za poboljšanje šumarstva u Dalmaciji kroz godinu 1893:

I.

Občinskom šumarskom osoblju.

Iz priloga A. proizlazi, da svršetkom godine 1893 nalazilo se je u službi u cieloj pokrajni 4 občinska šumara, 6 nadlugara i 565 lugara, dakle nadlugara i 3 lugara više nego godine 1892, — od kojih bješe podpomaženi 4 šumara, 5 nadlugara i 456 lugara

Ukupni trošak za pomenuto osoblje razdieljuje se kao sljedi:

a) iz državnih sredstva sa for. 16.509
b) „ pokrajinskih „ „ „ 6049
c) občinskih „ „ „ 36065

t. j. ukupno for. 58.623

prama
ad a) for. 16.055
„ b) „ 6.016
„ c) „ 33.748
godine 1892

ukupno for. 55.819

Službovanje lugarskog osoblja bilo je po očevidnom uspiehu, u opće, izuzam neke iznimke, dosta povoljno.

Kako je slavnom odboru poznato iz raznih razprava, zametnutih prigodom posebnih slučajeva i iz ovourednih izjava, namjestništvo teži sve to više za tim, da za čuvanje občinskih šumâ bude postavljeno prilično plaćeno lugarsko osoblje, pa i bilo u manjem broju, pogledom na razpoložživa sredstva, nu svakako obzirom na položaj i prostranost dotičnih šumâ u pojedinim občinam, tako, da se lugarsko osoblje može sasvim baviti njemu povjerenom službom.

S druge strane nastojalo se jo sa svom odlučnošću, da se svakom zanemarenju, a još više svakoj poznatoj zlouporabi lugarske službe najkrepčije na put stane.

Želiti je samo, da se sve občine, kako je jur većina istih počela staraju, eda nebude škodljivih upliva na službovanje lugara te da u obće postupaju po mogućnosti u sporazumu sa c. k. šumskim organima i političkom vlasti.

II.

O šumskim prekršajima.

Priloženi izkaz B. pruža pregled o postupanju političkih vlasti pri riješenju šumskih prekršaja kroz godinu 1893.

Po tome bilo je od prijava, podnešenih proti 21.565 osoba i od onih zaostalih od god. 1892 proti 3.441 osobâ, ukupno dakle proti 25.006 prekršitelja, konačno riješeno od političke vlasti 18.114 a ustupljeno c. kr. kaznenome sudu 1124 prijava.

Pri riješenju goripomenutih osvada bilo je godine 1893 izrečeno for 10054 globa, 2112 dana zatvora i 12.661 for. naknadâ štete, prama god. 1892 su for. 18.132 globa, 2057 dana zatvora i for. 17.774 naknadâ štete

Iz ovih podataka i pogledom, da bi god. 1893 mjesto globa ili zatvora izrečeno 7.838 ukora, dočim god. 1892 bilo ih je 2,478, uvjeriti se je, da je politička vlast pri razpravljanju šumskih prekršaja u koliko moguće blago postupala.

Iz priloga C. uvidjeti će slavni odbor poslovanje sa šumskim globama u korist zemaljske poljodjelske zaklade kod pojedinih poreznih ureda za godinu 1883.

Dočim su se godine 1893 ostatci nešto pomanjili, svota u istoj godini utjerana u ime šumskih globa, iznaša for. 10 518.

III.

Umjetni uzgoji.

Ova (1893) je druga godina, što se umjetno pošumljenje u pokrajini obavlja u većem razmjerju. Godine 1892 bi tim načinom pošumljeno 128 hektara, a godinu 1893 — kako potanko proizlazi iz priležećeg izkaza D. — 123 hektara golih pašnjaka.

Medjutim uzgaja se u obstojećim (34) rasadnicim više miljuna mnogovrstnih šumskih biljka, da se uzmogne prosljediti još u većem razmjerju ovakovo pošumljenje.

Osobita važnost upitnih umjetnih pošumljenja sastoji u tome, da se najveći dio tih radnja obavlja po strmim stranama i u području potoka i bujicâ, gdje mal da ne svaka veća kiša sobom nosi mnogo materiala, kojom bivaju nasuta podležeća polja.

Dočim se dakle na ovaj način pošumljivaju prostrane goletine i neplodna mjesta sa plemenitim šumskim drvećem osobito borom, umanjuje se s druge strane njihov štetni upliv na klimatičke i druge obće koristne odnošaje.

Izvedeni su nadalje bili nasadi u najbližim okolicam Raba, Zadra, Benkovca, Knina, Šibenika, Vrlike, Sinja, Imotskoga, Splita, Makarske, Korčule. Postira za ukrasiti ova mjesta kao i razdielilo se je a istu svrhu više svakovrstnih stabala, u koliko ih je bilo namjestništvu na razpoloženje.

Za umjetno pošumljenje u obće bi godine 1893 potrošeno:

a) sjemenja:

Quecus (različite vrsti) . .	616	kgr.
Pinus „ „ . .	343·63	„
Castanea vesca	145	„
Ailanthis gland	50	„
Gleditschia triact . . .	10	„
Aesculus hippoc	9	„
Acer negnudo	8·50	„
Inglaus regia	7·50	„
Celtis austr.	5	„
Robinia pseudoac . . .	5	„
Lauru nob.	5	„
Ulmus camp.	3·90	„
Cupressus	3·50	„
Prinus mahalel	2·20	„
Acacia viscosa	2	„
drugih vrsti	3·56	„
ukupno	1.219.79	kgr.

b) biljka:

Pinus (različite vrsti) .	922.876	komada
Ailantus gland. . . .	39.000	„
Salix (različite vrsti) . .	38.250	„
Populus „ „ . .	25.670	„
Quercus „ „ . .	2.800	„
Robinia pseudoac . . .	1.800	„
Gleditschia	780	„
Celtis	350	„
Tamariscus	200	„
Ukupno	1,031.726	komada

od kojih 30 000 u loncima.

Stanje je izvedenih umjetnih pošumljenja, kako je nedavno konstatirao na lice mjesta c. k. pokrajinski šumski nadzornik malim iznimkami, dosta dobro.

Pogledom na važni položaj, na veliku prostoriju, na znatni broj upotrebljenih biljka i na postignuti uspjeh napomenuti je sljedeća umjetna pošumljenja:

Duboka draga u Novigradskome
Campo Marzio u Rabskome
Rupina i Vrpolje u Šibenskome
Krčić, Strana kraj Krke, Rašković } u Kninskome
Drvar u Drniškom
Pavjak, Doljanin } u Sinjskome
„Za varošom“ u Imotskome
Rupotine u Kliškom
Mosor u Splitskom
Vlaška, Vilaja } u Trogirskom
Cesarska Dubrava u Bolskom
Trilokve u Supetarskom
Vratnik u Hvarskom
Monte Sergio u Dubrovačkom
Makoše „ „
„Ober“ u Korčulanskom području itd.

Za sve gori navedene radnje oko umjetnog pošumljenja bi god. 1893 potrošeno:

iz državnih sredstava	4.728	for.
„ zemaljskih „	230	„
„ obćinskih „	2.139	„
Ukupno	7.097	for.

IV.

Uredjenje bujica.

I godine 1893 bieše nastavljene dotično svršene radnje oko sliedećih bujica:

Skurda u kotaru kotorskome troškom od	4.928	for.	24½	nč.
Krimalj „ „	1.107	„	05	„
Zvironjak „ „	174	„	08	„
Račišće na otoku korčulanskom troškom od	1.483	„	51½	„
Vratnik na otoku Hvarskome troškom od	193	„	—	„
Rasković u kot. Kninskome troškom od	130	„	69	„
Potočina u kot. Splitskome troškom od	24.744	„	37	„
Mošunje kod Novigrada troškom od	413	„	97	„
Ukupnim troškom	33.174	for.	92	nč.

Osim toga bijaše od mjestnog c. k. odsjeka za uredjenje bujicâ, izvodene predhodne tehničke radnje dotično sastavljene osnove sa trebovnicim za bujice Zvironjak, Mošnuje, Bristova i jaruga Draga, doluji tek bujice Krimalj, Drenovštica, Snaja, Makoše.

V.

O načiuu doprinašanja državc, pokrajine i občina za svrhe, navedene pod I. do IV.

Za pomenute svrhe bilo je, kako je uvidjeti iz priloga E. tekom godine 1893 doznačeno po namjestništvu iz državnih sredstava, pa iz zemaljskih i obćinskih doprinosa, stavljenih mu na razpoloženje, u sve forinta 25.338.42 a to:

za sjemenja i biljke	2.336.37
„ pošumljenje	4.064.42
„ razsadnike	1.956.97
„ lugarsko osoblje	16.509.02
„ za razne svrhe	471.64
a osim toga	
za uredjenje bujicâ	for. 33.174.91

Računajući k tome još: neposredne doznake slavnog odbora za obć: lugarsko osoblje od . . . for. 6049.23 a za pošumljenje od . . . „ 230.— na dalje svote ravno izplaćene sa strane obćinâ

za lugare u iznosu od	for.	36.065.80
za pošumljenje	„	2.139.76
a za razsadnike	„	200.—
skupa	for.	44.684.79

sveukupni trošak za gore naznačene svrhe godine 1893 znosi for. 103.198 [12] tj. for. 23.465.10 više, nego godine 1892.

VI.

Djelatnost c. kr. šumskih organa za razvitak voćarstva.

Svršetkom godine 1893 obstojalo je u pokrajini 11 voćnih razsadnika a to u Rabu Zadru, Benkovcu, Šibeniku, Kninu, Kljacim, Splitu, Vrlici, Sinju, Imotskom i Kotoru, u kojim se je uzgojilo 28.208, a razdielilo bezplatno ii uz obaljene ciene 8.988 voćnih stabala.

Ukupzi trošak iznosio je for. 1.230 sa strane vlade a for. 895 sa strane obćina.

Medjutim bieše zametnute razprave glede razširenja voćnjaka dotično ustrojenja takvih na boljim zemljištim u Benkovcu, Kninu, i Kotoru, a gdje ovakovih nije obstojalo, da ih bude ustanovljeno kao što u Obrovcu, Drnišu, Metkoviću, Staromgradu, na Mostinam i u Makarskoj.

Na žalost nemože se naći svukud sposobnog zemljišta sa potrebitom vodom, za moći kako namjestništvo želi ustanoviti baren u svakom političkom kotaru po jedan voćnjak.

VII.

Konačna razmatranja o šumarstvu u obće, pogledom na naravno pomladjivanje šumâ.

Prelazom iz prijašnjeg empiričnog m sistematično šumogojstvo napreduje se u Dalmaciji povoljnim korakom, uzprkos nestašici izobraženog obćinskog šumarskog osoblja i mnogim inim poteškoćam.

Pri tome se dandanas sve to više oživotvaraju načela, da sječa drva bude ograničena

na opredieljena mjesta, da sjek bude obavljen zajednički od svijuh seljana, da sjekovi sljede od godine do godine jedan uzpored drugoga, i da se isti prije izvedu, gdje je gora zastarčena i gubava,- a to posve na golo kraj zemlje, a gdje je šuma bolja. progalom.

Nadalje stavljaju se van krieposti obstojeće stege paše blaga po starim branjevinam, dočim se većom strogošću zabranjuje paša po godišnjim sjekovim, nu ipak samo za vrieme neobhodne potrebe, dok mlada gora toliko ne uzraste, da blago njoj škoditi nemože, te uz dozvolu, da se trava kupi srpom itd

O uspjehu ovako izvedenih sjekova, sa kojim kašnje i pučanstvo je bilo zadovoljno, može se Slavni Odbor lahko osvjedočiti i u blizini Zadra a to na mjestima: Erkačevica Nina-Zatona, Punta Velebit odlomka · Vrskog, Dumbočica odlomka Ražančkog, Torine odlomka Visočanskog, Bašćica i Manitovac odlomka Polešnika, Sjek odlomka Poljičkog. Kamenica odlomka Ljubačkog, Telica odlomka Novigradskog, Slašnica odlomka Islama latinskog, Bašćica odlomka Islama grčkog, Grmi odlomka Galovačkog, Občenjak odlomka Sukošanskog, Glavice odlomka Biogradskog, Vršak odlomka Pašmanskog, Draga odlomka Dobropoljanskog, Kalifronat občine Rabske, Selac občine Pažke itd. osim sličnih na tom polju i po ostalim kotarima Dalmacije postignutih napredaka.

Ugodno je pisućemu konstatirati, da je narod počeo shvatiti i cieniti taj postupak, koji mu osigurava veću i trajnu korist i manji teret Revno nastojanje nekih občina i seoskih glavara u tome predmetu dalo je povoda pisućemu, da im izrazi svoje priznanje.

Primjetiti je još, da je c. kr. šumskim strukovnjacima neumornim njihovim nastojanjem pošlo za rukom razkrstiti raznih obstojećih razmiricâ glede granica medju pojedinim odlomcima te navesti stranke na nagodbu i dogovorno ustanoviti dotične medjaše.

Ovom prigodom mora se namjestništvo svratiti na već prošle godine potaknuto pitanje uživanja občinskih pašnjaka.

Premda je Slavni Odbor izdao u tom pogledu okružnicu na sva občinska upraviteljstva, ipak u koliko se je c. kr. pokrajinski šumski nadzornik mogao kod svog službenog putovanja osvjedočiti, nebi u obće ništa učinjeno za poboljšanje občinskih pašnjaka te se je bojati, da obzirom na danomiee sve to više pogoršenje istih i na nestašicu livada nastati će u nedaleko doba prava kriza, koja bi mogla imati vrlo pogibeljnih posliedica za stočarstvo.

Stoga namjestništvo vruće umoljava Slavni Odbor, da ovu pogibelj izvoli na novo predočiti občinam, te na iste uplivati, da u vlastitom interesu preduzmu potrebite mjere za osjeguranje trajne plodivosti občinskih pašnjaka, pa bilo s početka i možebitnim žrtvam zbog ograničenja paše.

Napokon dužnost je namjestništvu spomenuti zahvalnošću toli važno kriepko sudjelovanje, što je Slavni Odbor i tekom prošle godine pružio u pogledu svih pitanja, tičućih se šumarstva i takodjer ga je pružila kako već gore rečeno većina občina.

U Zadru, dne 12 prosinca 1894.

Za c. kr. Namjestnika;

Pavich.

Slavnomu Zemaljskomu Odboru

u *Zadru*

Prilog *A*.

Pregled

šumarskog osoblja kod dalmatinskih Obćinâ u pogledu broja i podupiranja godine 1893

Redni broj	POLITIČKI KOTAR	POLITIČKA OBĆINA	Šumarsko osoblje god. 1892			Šumarsko osoblje god. 1893			Dalje više		
			šumara	nadlugara	lugara	šumara	nadlugara	lugara	šumara	nadlugara	lugara
1	Benkovac	Benkovac	—	—	19	—	—	7	—	—	—
2	„	Kistanje	—	—	11	—	—	11	—	—	—
3	„	Obrovac	—	1	18	—	1	18	—	—	—
4	Kotor	Budva	—	—	3	—	—	3	—	—	—
5	„	Dobrota	—		2	—	—	2	—	—	—
6	„	Ercegnovi	—	—	4	—	—	4	—	—	—
7	„	Grbalj	—	—	4	—	—	4	—	—	—
8	„	Kotor	—	—	2	—	—	2	—	-	—
9	„	Krtoli	—	—	1	—	—	1	-	—	—
10	„	Luštica	—	—	2	—	—	2	—	—	—
11	„	Uno	—	—	1	—	—	1	—	—	—
12	„	Prčanj	—	—	1	—	—	1	—	—	—
13	„	Risan	—	—	4	—	—	4	—	—	—
14	„	Spić	—	—	1	—	—	1	—	—	—
15	Korčula	Janjina	—	—	4	—	—	4	—	—	—
16	„	Korčula	—	—	5	—	—	4	—	—	—
17	„	Kuna	—	—	6	—	—	6	—	—	—
18	„	Lastovo	—	—	1	—	—	1	—	—	—
19	„	Orebić	—	—	1	—	—	2	—	—	1
20	„	Trpanj	—	—	4	—	—	4	—	—	—
21	„	Blato		—	—	—	—	7	—	—	7
22	Imotski	Imotski	—	—	28	—	1	29	—	1	1
23	Knin	Drniš	1	—	35	1	—	36	—	—	1
24	„	Knin	1	—	24	1	—	22	—	—	—
25	„	Promina	—	—	5	—	—	4	—	—	—
26	Hvar	Bogomolje	—	—	2	—	—	2	—	—	—
27	„	Hvar	—	—	2	—	—	2	—	—	—
28	„	Jelša	—	—	8	—	—	8	—	—	—
29	„	Komiža	—	—	1	—	—	2	—	—	1
30	„	Starigrad	—	—	2	—	—	2	—	—	—
31	„	Sućurje	—	—	1	—	—	1	—	—	—
32	„	Vis	—	—	2	—	—	2	—	—	—
33	„	Vrboska	—	—	—	—	—	2	—	—	2
34	Makarska	Gornje Primorje	-	—	6	—	—	6	—	—	—
35	„	Makarska	—	—	9	—	—	9	—	—	—
36	„	Vrhgorac	—	—	13	—	-	13	—	—	—
37	Metković	Metković	—	—	3	—	—	4	—	—	1
38	„	Opuzen	—	—	7	—	—	6	—	—	—
39	Dubrovnik	Mljet	—	—	3	—	—	3	—	—	—
40	„	Slano	—	—	—	—	—	1	—	—	1
41	„	Ston	—	—	6	—	—	6	—	—	—

god. 1893			Godine 1893 doznačene podpore						Trošak općina godine 1893		OPAZKE
manje			od namjestništva		od zemaljskog odbora		Ukupno				
šumara	nadlugara	lugara	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	
—	—	12	630	04	200	—	830	04	1253	—	
—	—	—	445	79	—	—	445	79	500	—	1 privatni
—	—	—	653	02	379	94	1032	96	1160	—	2 „
—	—	—	102	—	150	—	252	—	180	—	
—	—	—	60	—	60	—	120	—	120	—	
—	—	—	120	—	120	—	240	—	240	—	
—	—	—	200	—	100	—	300	—	100	—	
—	—	—	109	98	—	—	109	98	110	—	
—	—	—	50	—	20	·	70	—	50	—	
—	—	—	80	—	40	—	120	—	120	—	
—	—	—	16	65	—	—	16	65	20	—	
—	—	—	60	—	—	—	60	—	60	—	
—	—	—	96	—	96	—	192	—	192	—	
—	—	—	60	—	—	—	60	—	60	—	
—	—	—	90	—	150	—	240	—	350	—	
—	—	1	245	14	102	86	348	—	200	—	
—	—	—	240	—	60	—	300	—	420	—	
—	—	—	60	—	—	—	60	—	60	—	
—	—	—	99	96	30	—	129	96	80	—	
—	—	—	167	96	40	—	207	96	220	—	1 privatni
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1200	—	2 „ ostali bez podpore
—	—	—	614	40	345	60	960	—	2688	—	
—	—	—	847	98	300	—	1147	98	2064	80	5 bez podpore
—	—	2	775	26	350	—	1125	26	1418	—	
—	—	1	199	84	80	—	279	84	120	—	
—	—	—	50	—	50	—	100	—	84	—	
—	—	—	127	92	—	—	127	92	216	—	
—	—	—	199	99	100	—	299	99	312	—	1 bez podpore
—	—	—	—	—	—	—	—	—	360	—	bez podpore
—	—	—	150	—	150	—	300	—	300	—	
—	—	—	—	—	25	—	25	—	75	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	590	—	bez podpore
—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	—	bez podpore
—	—	—	299	96	100	—	399	96	240	—	
—	—	—	499	92	150	—	649	92	670	—	
—	—	—	649	74	—	—	649	74	780	—	
—	—	—	182	62	—	—	182	62	175	—	
—	—	1	300	—	60	—	360	—	544	—	
—	—	—	100	—	—	—	100	—	230	—	2 bez podpore
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	privatni
—	—	—	120	—	120	—	240	—	520	—	2 privatni

Redni broj	POLITIČKI KOTAR	POLITIČKA OBĆINA	Šumarsko osoblje god. 1892 šumara	Šumarsko osoblje god. 1892 nadlugara	Šumarsko osoblje god. 1892 lugara	Šumarsko osoblje god. 1893 šumara	Šumarsko osoblje god. 1893 nadlugara	Šumarsko osoblje god. 1893 lugara	Dakle više šumara	Dakle više nadlugara	Dakle više lugara
42	Šibenik	Skradin	—	—	13	—	—	14	—	—	1
43	„	Šibenik	1	—	11	1	—	11	—	—	—
44	„	Tjesno	—	—	7	—	—	6	—	—	—
45	„	Vodice	—	—	1	—	—	1	—	—	—
46	„	Zlarin	—	—	—	—	—	1	—	—	1
47	Sinj	Sinj	—	1	40	—	1	40	—	—	—
48	„	Vrlika	—	—	16	—	—	16	—	—	—
49	Spljet	Bol	—	—	2	—	—	1	—	—	—
50	„	Klis	—	—	5	—	—	6	—	—	1
51	„	Lečevica	—	1	14	—	1	13	—	—	—
52	„	Luksič	—	—	3	—	—	3	—	—	—
53	„	Milna	—	—	2	—	—	2	—	—	—
54	„	Muć	—	—	23	—	—	26	—	—	3
55	„	Nerezišća	—	—	14	—	—	16	—	—	2
56	„	Novi	—	—	3	—	—	2	—	—	—
57	„	Omiš	—	—	19	—	1	19	—	1	—
58	„	Postire	—	—	3	—	—	2	—	—	—
59	„	Pučišće	—	—	5	—	—	5	—	—	—
60	„	Selca	—	—	5	—	—	5	—	—	—
61	„	Solta	—	—	4	—	—	4	—	—	—
62	„	Spljet	—	—	12	—	—	12	—	—	—
63	„	Sućurac	—	—	3	—	—	2	—	—	—
64	„	Supetar	—	—	4	—	—	4	—	—	—
65	„	Sutivan	—	—	2	—	—	2	—	—	—
66	„	Trogir	—	—	20	—	—	21	—	—	1
67	Zadar	Biograd	—	—	10	—	—	11	—	—	1
68	„	Nin	—	—	15	—	—	16	—	—	1
69	„	Novigrad	—	—	14	—	—	14	—	—	—
70	„	Pag	—	—	4	—	—	4	—	—	—
71	„	Rab	1	—	9	1	—	9	—	—	—
72	„	Sali	—	—	2	—	—	2	—	—	—
73	„	Silba	—	—	4	—	—	4	—	—	—
74	„	Zadar	—	1	22	—	1	22	—	—	—
		Godine 1893 *Ukupno*	4	4	562	4	6	565	—	2	26
	a to za službu godine 1893 podupirano je bilo troškom				—	4	5	456	—	—	—
	„ 1892 „ „				—	4	5	465	—	—	—

god. 1893			Godine 1893 doznačene podpore						Trošak općina godine 1893		OPAZKE
manje			od namjestništva		od zemaljskog odbora		Ukupno				
šumara	nadlugara	lugara	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	
-	—	—	499	80	—	—	499	80	700	—	2 bez podpore
—	—	—	496	82	175	—	671	82	1122	—	
	—	1	237	50	—	—	237	50	360	--	1 privatni
—	—	—	60	—	—	—	60	—	60	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	280	—	bez podpore
—	—	—	999	60	655	20	1654	80	2460	—	
—	--	—	411	16	342	84	754	—	960	—	
—	—	1	48	—	—	—	48	—	52	—	
—	—	—	144	—	—	—	144	—	144	—	3 privatna
—	—	1	333	05	235	74	568	79	410	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	138	—	1 privatni i ostali bez podpore
—	—	—	—	—	—	—	—	—	370	—	bez podpore
—	--	—	600	—	100	—	700	—	1056	—	5 privatna; 3 bez podpore
—	—	—	240	—	—	—	240	—	240	—	12 privatna
—	—	1	—	—	—	—	—	—	270	—	bez podpore
—	-	—	330	—	200		530	—	1320	—	nadlugar i lugar bez podpore
—	—	1	120	—	—	—	120	—	300	—	
—	—	—	120	—	60	--	180	—	580	—	1 privatni; 1 bez podpore
—	—	—	119	96	40	—	159	96	332	—	2 bez podpore
—	—	—	50	—	50	—	100	—	268	—	1 privatni
—	—	—	330	—	—	—	330	—	660	—	1 „
—	—	1	59	88	60	—	119	88	200	-	
—	—	—	—	—	40	—	40	--	344	—	
—	—	—	—	—	40	—	40	—	160	—	1 privatni
—	—	—	570	13	312	—	882	13	1008	—	2 „
-	—	—	278	48	49	05	327	53	320	—	
—	—	—	452	45	—	—	452	45	660	—	5 privatna
—	—	—	238	—	—	—	238	—	336	—	1 „
--	—	—	120	—	120	—	240	—	340	--	
—	—	—	539	86	140	—	679	86	1578	—	3 bez podpore
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	privatna
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	privatna
—	—	—	406	16	50	--	456	16	940	—	i državni, 15 privatna
—	—	23	16509	02	6049	23	22558	25	36065	80	
—	—	—	16509	02	6049	23	22558	25	36065	80	
—	—	—	16055	99	6016	73	22072	72	33748	94	

Prilog *B.*

Izkaz

o šumskih prestupcih u obće razpravljenih godine 1893

Redni broj	Politički Kotar	Broj razprava usljed osvada ili zvaničnog uredovanja			Od ovih bilo je			Po razpravam riešenim		
		nerješenih godine 1892	godine 1893	ukuno	ustupljeno c. kr kaznenom sudu	od političkih vlasti konačno rješeno	ostalo kod polt. vlasti na razpravu	nepronadjeni krivci ili zagodjeni	nevini pronadjeni	Osu… ukorom
1	Benkovac	540	1477	2017	76	1871	70	43	365	739
2	Kotor	30	132	162	4	132	26	—	23	56
3	Korčula	21	562	583	226	287	70	1	64	62
4	Imotski	66	3733	3799	134	3518	147	24	1406	1310
5	Knin	524	1562	2086	122	1606	358	2	263	351
6	Hvar	20	433	453	64	182	207	2	31	82
7	Makarska	333	869	1202	62	734	406	11	246	146
8	Metković	65	396	461	205	186	70	—	70	68
9	Dubrovnik	41	156	197	17	144	36	—	31	44
10	Šibenik	152	1217	1369	31	742	596	—	110	354
11	Sinj	67	5459	5526	110	5315	101	5	438	3177
12	Spljet	432	3863	4295	16	2372	1907	23	280	1060
13	Zadar	1150	1706	2856	57	1025	1774	61	421	331
	Ukupno g. 1893	3441	21565	25006 *)	1124	18114	5768	172	3748	7834
	„ 1892	——	——	8795**)	306	6446	2043	189	1013	2478

od polit. vlasti		Ukupno bilo je time sudjeno na					OPAZKE
d e		novčane globe		zatvor	naknade šteta		
novčanim globam	na zatvor	for.	nč.	dana	for.	nč.	
441	229	1566	50	234	1531	54	
53	—	292	—	—	251	67	
157	3	845	—	3	1413	78	
716	62	1373	20	68	1006	74	
293	697	729	—	968	911	91	
67	—	308	50	—	389	76	
331	—	801	—	—	457	67	
33	15	81	—	15	45	72	
69	—	323	10	—	263	04	
170	108	830	10	132	923	68	
1151	544	1358	20	544½	3924	13	
966	43	1197	—	40	1041	86	
101	111	350	—	108	499	67	
4548	1812	10054	60	2112½	12661	17	*) Broj tuženih *osoba*
2090	676	18132	50	2057¼	1774	44	**) Broj učinjenih *prijava*

Prilog *C.*

Izkaz

o poslovanju sa šumskim globama na korist poljodjelske zaklade godine 1893 kod c. kr. poreznih ureda u Dalmaciji

Redni broj	POLITIČKI KOTAR	Porezni Ureda	Ostanak koncem godine 1892		Nova pristojbina godine 1883		Ukupno		Brisano godine 1893	
			for.	nč.	for.	sol.	for.	sol.	for.	nč.
1	Benkovac	Benkovac	218	50	100	—	318	50	—	—
2		Kistanje	334	—	145	—	489	—	145	—
3		Obrovac	661	28	161	50	822	78	437	50
4	Kotor	Budua	41	—	14	—	55	—	—	—
5		Ercegnovi	—	—	30	—	30	—	—	—
6		Kotor	41	—	137	—	178	—	5	—
7		Risan	—	—	118	—	118	—		—
8	Korčula	Korčula	241	—	681	—	922	—	338	—
9		Orebić	80	15	87	—	167	15	20	—
10	Imotski	Imotski	2009	22·5	1450	30	3459	52·5	468	50
11	Knin	Drniš	765	04	569	—	1334	04	409	50
12		Knin	728	41	702	05	1430	46	297	99
13	Hvar	Hvar	10	—	7	—	17	—	—	—
14		Starigrad	349	—	122	—	471	—	—	—
15		Vis	1	—	65	—	66	—	—	—
16	Makarska	Makarska	207	50	310	—	517	50	5	—
17		Vrgorac	81	14	163	50	244	64	11	—
18	Metković	Metković	186	25	89	50	275	75	165	50
19	Dubrovnik	Čavtat	10	—	—	—	10	—	10	—
20		Dubrovnik	—	—	51	—	51	—	—	—
21		Ston	27	-	297	—	324	—	—	—
22	Šibenik	Skradin	89	70	231	—	320	70	—	—
23		Šibenik	250	65·5	236	03	486	68·5	22	—
24	Sinj	Sinj	346	89·5	829	36·5	1176	26	143	50
25		Vrlika	4157	23·5	1051	50	5208	73·5	889	—
26	Spljet	Omiš	291	50	906	82	1198	32	217	—
27		Spljet	3561	83	2512	69	6074	52	912	72
28		Supetar	1596	80	999	70	2596	50	55	—
29		Trogir	1946	53	1457	81	3404	34	16	—
30	Zadar	Biograd	552	99	95	—	647	99	115	—
31		Pag	46	50	130	—	176	50	24	50
32		Rab	74	—	—	—	74	—	10	—
33		Zadar	1379	54·5	82	54	1462	08·5	94	90
	1893 ukupno	bilo je	20295	67·5	13832	30·5	34127	98	4812	61
	1892 „		21801	93	14977	83	36779	76	5494	04

Čista ukupna pristojbina godine 1893		Utjerano godine 1893		Ostanak koncem godine 1893		OPAZKE
for.	nč	for.	nč	for.	nč	
318	50	133	02·5	185	47·5	
344	—	70	—	274	—	
585	28	194	95	190	33	
55	—	37	—	18	—	
30	—	30	—	—	—	
173	—	115	—	58	—	
118	—	94	—	24	—	
584	—	400	—	184	—	
147	15	131	15	16	—	
2991	02·5	1089	99	1001	03·5	
924	54	141	79	782	75	
1132	47	279	63	852	84	
17	—	6	—	11	—	
471	—	92	—	379	—	
66	—	25	—	41	—	
512	50	150	—	362	50	
233	64	106	50	127	14	
110	25	66	25	44	—	
—	—	—	—	—	—	
51	—	45	—	6	—	
324	—	236	—	88	—	
320	70	70	20	250	50	
464	68·5	327	45	137	23·5	
1032	76	805	70	227	06	
4319	73·5	1130	94 5	3188	79	
981	32	397	57	583	75	
5161	80	717	54·5	4444	25·5	
2541	50	1225	01	1316	49	
3388	34	1170	96	2217	38	
532	99	4	24	528	75	
152	—	45	—	107	—	
64	—	9	50	54	50	
1367	18·5	270	72	1096	46·5	
29315	37	10518	12·5	18797	24·5	
31285	72	10990	05	20295	67	

Prilog *D*.

Izkaz

O umjetnom pošumljenju izvedenom godine 1893-94 t. j. od jeseni 1893 do uključivo proljeća 1894.

Redni broj	Politički kotar	politička općina	porezna općina	Ime posjednika i mjesta	Površina razsadnika	Površina sjemeništa	Pošumljena površina sjetvom	Pošumljena površina sadjenjem biljka
1	BENKOVAC	Benkovac	Benkovac	općina stari voćnjak	—	—	—	050
2		”	”	” stari razdolnik	—	—	—	025
3		”	”	” Malo brdo	—	—	—	200
4		”	Lepuri	” Pleševica	—	—	100	
5		”	Lisičić	” Šupljak	—	—	200	
6		”	Kula	” kraj crkve	—	—	—	100
7		”	”	ograda gr. ist paroha	—	—	—	200
8		”	Nadin	općina kraj crkve	—	—	—	050
9		”	Vuksić	”	—	—	—	050

upotrebljeno				Trošak								Stanje obradbe	Opazke
vrst	mjera	sjeme	biljke	obćine		države		zemaljskog odbora		ukupno			
				for.	nč.	for.	nč	for.	nč.	for.	nč.		
Pinus austr.	kom.	—	5000									dobro	—
„	„	—	3000									„	—
„	„	—	6000									„	—
Pinus austr. Castanea vesca	„ kgr.	25	6000									srednja	Jedan dio uništen po stanovnicim od Brguda
Pinus austr. Castanea vesca	kom. gr.	25	10000	Obćina dotično posjednici pribavili su bezplatno radnike								—	Sasvim uništeno po stanovnicim od Brguda
Pinus austr.	kom.	—	3000									srednje	—
„	„	—	3000									dobro	—
„	„	—	1000									„	—
„	„	—	1000									„	—

Redni broj	Politički kotar	politička	porezna	Ime posjednika i mjesta	Površina		Pošumljena površina	
		občina			razsadnika	sjemeništa	sjetvom	sadjenjem biljka
10	BENKOVAC	Benkovac	Bulić	" Razdolje	—	—	200	
11		Obrovac	Kruševo	" Gaj Sv. Josipa	—	—	—	300
12		"	"	" Crvena zemlja	—	—	—	050
13		Kistanje	Kolašac	" Vlaka	—	—	500	
14		"	Ervenik gorn.	Ograda Juke Ivankovića	—	—	—	300
15		"	Ivoševci	občina Crni Krš	—	—	—	100
16		"	Nunić	" Vlaka	—	—	300	

upotrebljeno				Trošak								Stanje obradbe	Opazke
vrst	mjera	sjeme	biljke	obćine		države		zemaljskog odbora		ukupno			
				for.	nč.	for.	nč	for.	nč.	for.	nč.		
Pinus austr. Castanea vesca	" kgr.	25	10000									—	Sasvim uništeno po stanovnicim od Lišana
Pinus austr.	kom	—	4000									dobro	—
"	"	—	1000									—	Sasvim uništeno po stanovnicim od Krušera
Pinus austr. vesca	" klgr.	40	10000	Obćina dotično posjednici pribavili su bezplatno radnike								—	Sasvim uništeno po stanovnicim Macura kod Kistanja
Pinus au str.	kom.	—	15000									vrlo dobro	—
"	"	—	5000									sreduje	—
Pinus austr. Castanea vesca	" klg.	30	10000									—	Sasvim uništeno po stanovnicim Macura kod Kistanja

Redni broj	Politički kotar	politička občina	porezna občina	Ime posjednika i mjesta	Površina razsadnika	Površina sjemeništa	Pošumljena površina sjetvom	Pošumljena površina sadjerjem biljka
17	KOTOR	Ercegnovi	Topla	državni razsadnih Savina	0200	—	—	—
18		Dobrota	Dobrota	občina Strana	—	—	150	100

upotrebljeno				Trošak								Stanje obdradbe	Opazke
				obćine		države		zemaljskog odbora		ukupno			
vrst	mjera	sjeme	biljke	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.		
Pinus pinast.	kgr.	5	—										
Pinus austr.	„	8	—										
Pinus corsicana	„	2.75											
Quercus sob. Cupresus	„	5	—										
Horizant	„	05	—	—	—	260	23	—	—	260	23	vrlo dobro	
Acer negundo	„	1	—										
Acer pseudopl.	„	05	—										
Laurus nobilis	„	5	—										
Platanus orient	„	05	—										
Eucalyphus glob	„	0.05	—										
Pinus halep	kom.	—	1850										
Pinus parolin	„	—	1300										
Pinus pinea	„	—	900	40	—	6	89	30	—	76	89	„	
Ouersus pubesc.	„	—	800										
Celtis austr.	„	—	150										
Pinus pinest	kgr.	7	—										

Redni broj	Politički kotar	politička općina	porezna općina	Ime posjednika i mjesta	Površina razsadnika	Površina sjemeništa	Pošumljena površina sjetvom	Pošumljena površina sadjenjem bilja
19	KORČULA	Korčula	Korčula	općina Ober	—	—	2.00	—
20		"	Račišće	" Nožan dol	—	—	3.50	—
21		Trpanj	Trpanj	Trpanjsko društvo Straža Vraniča	—	—	2.50	—
22	IMOTSKI	Imotski	Imotski	općina sjemeuište	—	0.10	—	—
23		"	"	" za varošom	—	—	1.01	0.50
24	KNIN	Knin	Kninskopolje	" Spas	—	0.0150	—	—
25		"	"	" Krčić	—	—	—	2.00
26		"	"	" Spas	—	—	—	250
27		"	"	" Prijić	—	—	—	500

upotrebljeno				Trošak								Stanje obdradbe	Opazke
vrst	mjera	sjeme	biljke	občine		države		zemaljskog odbora		ukupno			
				for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.		
Pinus pinast. Pinus austr.	kgr. „	10 2	—	20	—	29	50	—	—	49	50	vrlo dobro	
„	„	18	—	32	25	30	53	—	—	62	78	dobro	
Pinas pinast.	„	15	—	39	—	15	20	—	—	54	20	srednje	
Pinus austr. Pinus pinast.	„ „	2 075	— —	4	50	4	50	—	—	9	—	„	
„	„	025	—										
Aescul. hyppocos.	„	9	—	67	06	67	06	—	—	134	12	dobro	
Pinus austr.	kom.	—	2500										
„	kilgr.	15	—	—	—	8	—	—	—	8	—	vrlo dobro	
„	kom.	—	15000	radnike		33	—	—	—	33	—	dobro	
Pinus excelsa	„	—	100										
Pinus austr.	„	—	18000	„		38	81	—	—	38	81	„	
Pinus austr.	„	— —	30000 200										
„ Populus Salix	„	—	1000	—	—	63	05	—	—	63	05	„	

Redni broj	Politički kotar	politička općina	porezna općina	Ime posjednika i mjesta	Površina razsadnika	Površina sjemeništa	Pošumljena površina sjetvom	Pošumljena površina sadjenjem biljka
28	K N I N	Knin	Golubić	općina Velju	—	0.0150	—	—
29		„	Knin	„	—	0 0050	—	—
30		„	Golubić	„	—	—	—	1 00
31		„	Vrbnik	„ Simić	—	—	—	4.00
32		„	Zagrobić	„ Dračevac	—	—	600	
33		„	Rašković	„ Rašković	—	—	500	
34		Drniš	Kljake	„ Drvar	0.1200	—	—	—
35		„	„	„	—	—	—	800
36		„	Badanj	„ Dičakov potok	—	0.0200	—	—
37		„	„	„	—	—	—	2.00
38		„	Drniš	„ Mosće	—	—	—	1.00

upotrebljeno				Trošak								Stanje obradbe	Opazke
vrst	mjera	sjeme	biljke	občine		države		zemaljskog odbora		ukupno			
				for.	nč.	for.	nč	for.	nč.	for	nč.		
Pinus austr. Pinus corsicam	kg. „	20 3	— —	28	65	—	—	—	—	28	65	vrlo dobro	
Pinus excelsa Pinus austr.	kom. „	— —	100 7000	radnike		16	97	—	—	16	97	dobro	
„	„	—	25000	„		61	22	—	—	61	22	„	
„ Populus salix	„ kgr. kom.	— 1 —	50000 800 6000	„		111	45	—	—	111	45	„	
„ „ Populus salix	„ kgr. kom. „	— 2 — —	30000 — 600 2000	—	—	90	96	—	—	90	96	„	
Pinus austr.	kgr.	40	—	—	—	54	79	—	—	54	79	vrlo dobro	
„ Populus salix	kom. „ „	— — —	50000 12500 600	80	—	100	—	—	—	180	—	dobro	
Alanthus glandul.	kgr.	20	—	14	—	11	14	—	—	25	14	vrlo dobro	
„	kom.	—	12000	40	—	40	—	—	—	80	—	dobro	
Pinus austr.	„	—	6000	38	80	—	—	—	—	38	80	„	

Redni broj	Politički kotar	politička občina	porezna občina	Ime posjednika i mjesta	Površina razsadnika	Površina sjemeništa	Pošumljena površina sjetvom	Pošumljena površina sadjenjem bijka
39	HVAR	Jelša	Pitve	občina Upratnik	—	—	—	23 50
40	MAKARSKA	Makarska	Mkarska	" kod Varoša	—	00177	—	—
41		"	Makar	" Sv. Petar	—	—	0.4010	0.2000
42		"	"	" Biokovo	—	0.0038	—	—
43		"	Kotišina	" Osejava	—	0.0060	—	—
44		"	"	"	—	—	1.0630	—
45		"	Podgora Tučepi	" Barene	—	0 0062	—	—
46		"	Podgora	" Staza	—	0 0103	—	—
47		"	Brele	" Dubci	—	0.0122	—	—
48		"	"	" Dubci	—	—	—	0.3800

upotrebljeno				Trošak								Stanje obdradbe	Opazke
vrst	mjera	sjeme	biljke	općine		države		zemaljskog odbora		ukupno			
				for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.		
Pinus austr. Pinus halep	kom. „	— —	12800 15000	—	—	798	91	—	—	798	91	dobro	
Pinus pinast. Pinus austr. Pinus mah. Ulmus camp.	kgr. „ „ „	2 0.30 0 20 0.90	— — — —	—	—	19	80	—	—	19	80	„	
Pinus pinast.	„ kom	0.60 —	— 1774	54	90	1	70	—	—	56	60	**srednje**	
Pinus austr.	kgr.	0 80	—	—	—	14	20	—	—	14	20	dobro	
Pinas pinast.	„	1	—	3	30	4	80	—	—	8	10	—	
„	„	1.50	—	36	30	7	90	—	—	44	20	**srednje**	
„ Pinus austr.	„ „	0.75 0.30	— —	—	—	17	60	—	—	17	60	„	
Pinus pinast. Pinus austr.	„ „	0 45 1.60	— —	—	—	10	80	—	—	10	80	„	
Pinus austr.	„	0.30	—	radnike		6	40	—	—	—	—	„	
Pinus pinast: Pinus austr.	„ „	0.33 0.35	— —	—	—	10	40	—	—	6	40	„	

Redni broj	Politički kotar	politička	porezna	Ime posjednika i mjesta	Površina razsadnika	Površina sjemeništa	Pošumljena površina sjetvom	Pošumljena površina sadjenjem biljka
		občina						
49	Makarska	Makarska	Podgora Tučepi	občina Staza	—	—	4 7870	—
50	DUBROVNIK	Dubrovnik	Makoše	više privatnih Ograda	—	—	17 17	—
51		Rjeka	Komolac Rožat Prjedor	„	—	—	—	0.2050
52		Čavtat	Komaj	privatna ograda	—	—	1.00	—
53	ŠIBENIK	Šibenik	Šibenik	občina Rupina	—	—	—	6.00
54		„	Slivno	„ Trovrh	—	—	6.00	—
55		„	Šibenik	državni rasadnik	0.1900	—	—	—
56		„	Vrpolje	občina Kosa	—	—	—	2.00
57		Skradin	Skradin	„ Piničevo bido	—	—	—	2.00
58		„	Ostrovica	„ Gradina	—	—	—	2.00

upotrebljeno				Trošak								Stanje obdradbe	Opazke
vrst	mjera	sjeme	biljke	obćine		države		zemaljskog odbora		ukupno			
				for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.		
Pinus pinast Pinus austr.	kgr. „	4.10 2	— —	83	—	98	—	—	—	181	—	dobro	
Pinus pinast.	„	24	—	radnike		113	83	—	—	113	83	vrlo dobro	
Pinus halep	kom.	—	1600	„		—	—	—	—	—	—	„	
Pinus austr.	kgr.	3	—	„		—	—	—	—	—	—	„	
Pinus halep. Pinus excelsa Celtis austr.	kom. „ „	— — —	70000 600 200	300	—	98	90	—	—	398	90	dobro	
Pinus pinea Pinus pinast	kgr. „	7 16	— —	—	—	69	03	100	—	169	03	„	
Pinus halep. Pinus pinaster Abies pinsaps Cupresus horizant Thuja gigant.	„ „ „ „ „	10 4 1 1 1	— — — — —	—	—	80	90	—	—	80	90	„	
Pinus halep	kom.	—	16000	—	—	68	19	—	—	68	19	„	
Pinus austr. Pinus halep	„ „	— —	1000 500	—	—	23	70	—	—	23	70	„	
Pinus austr.	„	—	1500	—	—	26	40	—	—	26	40	„	

Redni broj	Politički kotar	politička općina	porezna općina	Ime posjednika i mjesta	Površina razsadnika	Površina sjemeništa	Pošumljena površina sjetvom	Pošumljena površina sadjenjem bljka
59	ŠIBENIK	Skradin	Bribir	općina Orlović	—	—	—	1.00
60		„	„	„ Planičnik	—	—	—	2 00
61		„	Sonković	„ Vrbica	—	—	--	2 00
62		„	Skradin	„ Solilo	—	—	—	1.00
63		Vodice	Vodice	„ Okit	—	—	--	3 00
64	SINJ	Sinj	Sinj	državni razsadnik kanap	0.4000	—	—	—
65		„	Satrić	općina Doljanim	—	0.1000	—	—
66		„	Sinj	„ Pavjak	—	—	0.01	12.00
67		„	Satrić	„ Busovača	—	—	—	5.00

upotrebljeno				Trošak								Stanje obradbe	Opazke
vrst	mjera	sjeme	biljke	obćine		države		zemaljskog odbora		ukupno			
				for.	nč.	for.	nč	for.	nč.	for.	nč.		
Oilantus	kom.	—	8000	—	—	10	56	—	—	10	56	—	
	„	—	1200										
Pinus austr.	„	—	15000	—	—	14	14	—	—	14	14	srednj	
Oilantus	„	—	15000	radnike		—	—	—	—	—	—	dobro	
Tamariscus	„	—	200	„		—	—	—	—	—	—	„	
Pinus halep	„	—	6500	„		—	—	—	—	—	—	„	
Pinus pinast.	kgr.	1	—	—	—	11	61	—	—	11	61	„	
Robinia psendoae	„	5	—										
Gleditoc. triacant	„	10	—										
Acer negnado	„	7	—										
Ulmus compest.	„	3	—										
Cupresus horizont.	„	0.5	—										
Acacia viscesa	„	2	—										
Prunus mahaleb	„	2	—										
Pinus austr.	„	5	—	2	—	2	—	—	—	4	—	„	
Pinus pinast,	„	1	—	63	32	63	32	—	—	126	64	vrlo dobro	
Pinus austr,	kom.	—	7000										
Robinia pseudoac	„	—	1800										
Gleditoe. triacant,	„	—	780										
Populus nigra	„	—	7800										
Populus piramid	„	—	3770										
Salix	„	—	13650										
Pinus austr,	„	—	18000	35	75	35	75	—	—	71	50	„	

Redni broj	Politički kotar	politička občina	porezna občina	Ime posjednika i mjesta	Površina razsadnika	Površina sjemeništa	Pošumljena površina sjetvom	Pošumljena površina sadjenjem biljka
68	SINJ	Sinj	Sinj	občina Starigrad	—	—	—	1.5
69	SINJ	"	Ervace	" Panj	—	—	—	1.00
70	SPLJET	Vrlika	Vrlika	" Nad Česmom	—	0.0100	—	—
				Strana nad Varošom	—	—	—	1.00
71		Spljet	Spljet	državni razsadnik	0.2373	—	—	—
							uzgojeno 10000 borića	
72		"	"	državni razsadnik za uzgoj perivojnih stabla	0.0800	—	—	
							presadjeno 1755 svako perivojnih	
73		"	Solin		—	0.1200	—	—
74		"	Mravinu		—	0.0300	—	—
75		Muć	Sutina		—	0.0250	—	—
76		"	Muć gornji	občina primitivna sjemeništa	—	0.0100		
77		"	" dolnji		—	0.0350 0.0400	—	—

upotrebljeno				Trošak								Stanje obradbe	Opazke
vrst	mjera	sjeme	biljke	općine		države		zemaljskog odbora		ukupno			
				for.	nč.	for.	nč	for.	nč.	for.	nč.		
Pinus austr.	kom.	—	1972	100	—	—	—	100	–	200	—	vrlo dobro	
Salis	„	—	16000	32	—	—	—	—	—	32	—	dobro	
Pinus pinast. Cupres horiz. Pinus pinast	kgr. „ kom.	1 0.5 —	— — 2150	59	33	59	33	—	—	118	66	„	
Pinus halep. Pinus corscic. Pinus martr. Pinus austr. Pinus privats. Cupresus horia u loncim	kgr. „ „ „ „ „	6 4 0 5 10 4.5 1	— — — — — —	—	—	386	20	—	—	386	20	vrlo dobro	
Celtis austr. orah Tilia gradif Pavlonia imper. Kakleren toria vrstnih stabala	kg. „ „ „ „	5 6 0 01 0.25 0.25	— — — — —	—	—	314	88	—	—	314	88	dobro	
				65	—	87	28	—	—	152	28	„	
Pinus aust.	kgr.	21	—										

Redni broj	Politički kotar	politička općina	porezna općina	Ime posjednika i mjesta	Površina razsadnika	Površina sjemeništa	Pošumljena površina sjetvom	Pošumljena površina sadjenjem bilja
78	SPLJET	Muč	Ramljane	Obćina Primitivna sjemeništa u dotičnim branjevinam	—	0.0050	—	—
79		Trogir	Seget		—	0.0060	—	—
80		„	Prapatnica		—	0 0080	—	—
81		Supetar	Supetar		—	0.0200	—	—
82		Omiš	Žeževica		—	0 0100	—	—
83		„	Omiš		—	0.0100	—	—
84		Spljet	Spljet	Obćina Mrljan	—	—	—	200
85		„	Kučine Mravince	„ kod Vrila	—	—	—	200
86		„	Postrana	„ Brizine	—	—	—	2.00
87		„	Solin	„ Rupotine	—	—	—	300
88		„	Srinjine	„ Peta Peruna	—	—	2.00	—

upotrebljeno				Trošak								Stanje obdradbe	Opazke
vrst	mjera	sjeme	biljke	općine		države		zemaljskog odbora		ukupno			
				for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.		
Pinus pinast.	kgr.	3.50		65	—	87	18	—	—	152	28	dobro	
—													
—													
—													
—													
—													
Pinus halep	kom.	—	20130	250	—	150	-	—	—	400	—	dobro	
„	„	—	15000	50	—	50	—	—	—	100	—	„	
Pinus pinea Pinus pinast, Pinus halep	kgr. „ kom.	4 1.50 —	— 14800	70	—	70	—	—	—	140	—	„	
Pinus pinast. Pinus halep	kgr. kom.	1 —	40000	175	—	159	79	—	—	334	97	„	
Pinas pinast.	kgr.	2.5	—	radnike									
Orahe i bojame Žira	„ Hes.	2 1	—	7 7	—	7	—	—	—	14	—	dobro	

Redni broj	Politički kotar	politička (općina)	porezna (općina)	Ime posjednika i mjesta	Površina: razsadnika	Površina: sjemeništa	Pošumljena površina: sjetvom	Pošumljena površina: sadjenjem bilja
89	S P L J E T	Spljet	kućine Žrnovica	općina Mosor	—	—	1.00	—
90		Klis	Klis	" Strana izpod crkve	—	—	—	0.50
91		"	Dugopolje	" Mosor	—	—	0.50	0.50
92		Trogir	Šeget	" Vlaška	—	—	—	1.00
93		"	Prapatnica	" Vilaja	—	—	2.00	—
94		"	Labin	" okolo crkve	—	—	0.10	—
95		Lečevica	Lečevica	" Biluš	—	—	1.00	—
96		"	Kladnice	" okolo crkve	—	—	0.10	—
97		"	Radošić	"	—	—	0.10	—
98		Muč	Muč dolnji	" Otarnik	—	—	—	4.00
99		"	"	" Brizine	—	—	—	2.00

upotrebljeno				Trošak								Stanje obradbe	Opazke
vrst	mjera	sjeme	biljke	občine		države		zemaljskog odbora		ukupno			
				for.	nč.	for.	nč	for.	nč.	for.	nč.		
Pinus pinast. Žira	kgr. Hett.	1 1	— —	6	—	6	—	—	—	12	—	dobro	
Pinus halep.	kom.	—	2000	radni	ke	—	—	—	—	—	—	„	
Pinus austr. Pinus excelsa	kgr. kom.	1 —	— 800	„	„	—	—	—	—	—	—	„	
Pinus balep	kom.	—	8000	25	—	25	—	—	—	50	—	„	
Pinus austr.	kgr.	5	—	radni	ke	14	80	—	—	14	80	„	
Žira	Hett.	0 12	—	„	„	—	—	—	—	—	—	„	
Pinus pinaster bajame i orahe Žira	kg. „ Hett.	1 1 0 50	— — —	4	—	10	—	—	—	14	—	„	
Žira	Hett.	0.12	—	radni	ke	—	—	—	—	—	—	„	
„	Hett.	0.12	—	„	„	—	—	—	—	—	—	„	
Pinus austr.	kom.	—	39200	25	—	99	55 5	—	—	124	55.5	„	
„	„	—	21000	25	—	25	—	—	—	50	—	„	

Redni broj	Politički kotar	politička	porezna	Ime posjednika i mjesta	Površina		Pošumljena površina	
		općina			razsad-nika	sjeme-ništa	sjetvom	sadjenjem biljka
100	SPLJET	Muć	Muč gornji	općina Dubrava	—	—	0.50	—
101		„	Sutina	„ Borovača	—	—	—	1.00
102		Bol	Bol	„ Cesarska Dubrava	—	—	—	1.00
103		Supetar	Supetar	„ Sv. Nikola i kod Lokve	—	—	—	1.00
104		Milna	Milna	„ Kalina	—	—	—	0.50
105		„	„	„ Steralo	—	—	—	0.10
106		Postire	Postire	„ Sv. Duh	—	—	—	0.20
107		Pučišće	Pučišće	„ Bracuta	—	—	—	1.00
108		Omiš	Omiš	„ Pod Visće	—	—	1.00	—
109		„	Zvečanje	„ Visoka	—	—	1.00	—

upotrebljeno				Trošak								Stanje obradbe	Opazke
vrst	mjera	sjeme	biljke	obćine		države		zemaljskog odbora		ukupno			
				for.	nč.	for.	nč	for.	nč.	for.	nč.		
Žira	Htt.	1	—	8	—	8	—	—	—	16	—	dobro	
Pinus austr.	kom.	—	12000	10	—	30	—	—	—	40	—	„	
Pinus austr. Pinus halep	„ „	— —	4000 2000	50	—	50	—	—	—	100	—	„	
Pinus halep Pinus austr.	„	—	8000	30	—	30	—	—	—	60	—	„	
„ „	„ „	— —	1600 1000	20	—	20	—	—	—	40	—	„	
Pinus halep.	„	—	400	radni	ke	—	—	—	—	—	—	„	
Pinus austr.	„	—	600	„	„	10	—	—	—	10	—	„	
„	„	—	6000	30	—	30	—	—	—	60	—	„	
„	kgr.	2	—	radni	ke	—	—	—	—	—	—	„	
„	„	2	—	„	„	—	—	—	—	—	—	„	

Redni broj	Politički kotar	politička	porezna	Ime posjednika i mjesta	Površina		Pošumljena površina	
		občina			razsad-nika	sjeme-ništa	sjetvom	sadjenjem bijka
110	S P L J E T	Omiš	Rogožnica	Občina Rat. Rape	—	—	0.50	—
111		„	Gata	„ Pravrac	—	—	1.00	--
112		„	Tugari	„ Oblik	—	—	2.00	—
113		„	Podgradje	„ Gradac	—	—	2 00	—
114		„	Žeževica gor.	„ Usinovac	—	—	1.00	—
115		„	„	„ okolo crkve	—	—	0.10	—
116		„	Žeževica dol.	„ Dubci	—	—	—	0.50
117		„	„	„ Osoje	—	—	0.20	—
118	Z A D A R	Novigradi	Novigrad	„ Draga Mošunje	—	—	8.00	—
119		Rab	Kampor	„ Kalifronat	—	0.0400	1.5	—
120		„	Rab	„ Campo Marzio	—	—	2 50	

upotrebljeno				Trošak								Stanje obdradbe	Opazke
vrst	mjera	sjeme	biljke	obćine		države		zemaljskog odbora		ukupno			
				for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.	for.	nč.		
Pinus pinast.	kgr.	1	—	radnike		—	—	—	—	—	—	dobro	
„	„	2.5	—	„		—	—	—	—	—	—	„	
„	„	5	—	„		—	—	—	—	—	—	„	
Pinus austr. žira	„ Hlt.	5 0.25	— —	„		—	—	—	—	—	—	„	
Pinus pinast:	kgr.	2	—	„		—	—	—	—	—	—	„	
žira	Hlt.	0.25	—	„		—	—	—	—	—	—	„	
Pinus austr.	kom	—	2500	10	—	10	—	—	—	20	—	„	
„	kgr.	0.5	—	radnike		—	—	—	—	—	—	„	
Pinus austr. Oilantus	„ kom. kgr.	10 — 30	— 70000 —	radnike (vriednosti) (105	60)	392	48.5	—	—	498	0.85	vrlo dobro	
Pinus pinast. žira Pinus halep Quercus ilex	kgr. „ kom. „	6 20 — —	— — 1500 2000	radnike		40	—	—	—	40	—	„	

Prenos 13325, 123, 1160.

Redni broj	Politički kotar	politička općina	porezna općina	Ime posjednika i mjesta	Površina razsadnika	Površina sjemeništa	Pošumljena površina sjetvom	Pošumljena površina sadjenjem bijka
				Prenos	13325		123,	1160,
				Ukupno	13325		123	1160

upotrebljeno				Trošak								Stanje obradbe	Opazke
vrst	mjera	sjeme	biljke	obćine		države		zemaljskog odbora		ukupno			
				for.	nč.	for.	nč	for.	nč.	for.	nč.		
Pinus	—	343 63	922 876										
Ailantus	—	50.00	39000	2139	76	4727	24	230	—	7097	—		
Quercus	—	616.00	2 800	i radnike									
Populus	—	—	25670										
Salix	—	—	38250										
Celtis	—	5.00	350										
Tamariscas	—	—	200										
Robinia pseudoar	—	5.00	1800										
Gleditsckia	—	10.00	780										
Cupresus	—	3.50	—										
Thuja	—	1.00	—										
Acer	—	8.50	—										
Platanus	—	0 50	—										
Aesculus hyppoc.	—	9.00	—										
Ulmus	—	3.90	—										
Tilia	—	0.01	—										
Pavlovua	—	0.25	—										
Acacia viscose	—	2.00											
Kakierenteria	—	0.25											
Laurus	—	5.00											
Eucalyp.	—	0.05											
Prunus mahel	—	2.20											
Castanea vesca	—	14.500											
Oraha	—	7.50											
Bajama	—	1.50											
		1219.79	1031.726										

Prilog *E.*

Izkaz uprave

sa zakladom za pošumljenje i melioraciju godine 1893 kod c. k. namjestništva

GODINA	Doznačeno bilo je od					Od ovih trošilo se je za							OPAZKE
	Ministarstva	zemaljskog odbora	općina	drugih vlasti	ukupno	sjemenje i biljke	umjetno pošumljenje	uredjenje bujica	razsadnike	općinsko šumarsko osoblje	razne stvari	ukupno	
	u gotovom novcu forinta a v.												
1893	26.120	26.750	2710.38	3126·54	58706.92	2336.37	4064·42	33174·91	1956·97	16509.02	471.64	58513.33	
1892	24.385	4.375	2371.28	5439	36670.28	1312.27	3408·77	9385·13	1966·28	16774 79	368.56	33215.80	

Obrt i Trgovina.

Odbor Zemaljski, na veliku svoju
alost, nije u stanju da Visokom Saboru
odnese ikakav podatak, po kojem bi
e i samo naslućivalo na skoro riešenje
ajvažnijeg našeg ekonomičnog pitanja,
iva: spojenja Dalmacije sa ostalimi
okrajinami Monarhije, gvozdenim pu-
em. Središnja Vlada nije nigda odgo-
orila na bezbrojne i česte želje, pri
vakom saborskom zasjedanju, o pred-
netu izražene joj. Ni viši državni in-
eresi, ni sve to više rastuće naše eko-
omične nevolje, s kojimi se naša po-
rajina bori, nebijahu kadre niti da za
ami jedan korak maknu napried, ovo,
o naš budući ekonomični napredak,
ajvažnije pitanje. Bez ikakve naše kriv-
je, vidimo da s dana na dan izvori
ašeg blagostanja izčezavaju, a bez da ih
ožemo, u okolnostim osamljenja u kojim
e nalazimo, ikakvim novim zamieniti.
tvar je u istinu jako žalostna morati
ledati, bez ikakve nade u kakovu po-
oć, na ovo propadanje našeg ekono-
ičnog života; i stvar je uprav ne-
hvatljiva kako, prem da su svi zanimani
imbenici ob ovoj živoj istini duboko
roniknuti, nije ipak slučaja da se, po-
je tolikog niza godinâ, uklone zaprieke
da se ovo jedino radikalno providjenje,
oje bi kadro bilo uzkrisiti našu eko-
omiju, napokon udjelotvori.

Nikakvog odgovora takodjer na mno-
e želje po Visokom Saboru izražene,
ri zasjedanju god. 1892, eda bi se
akogod umanjile nesretne posljedice
ovih trgovačkih ugovora odnoseće se
a najglavniji naš proizvod vina. Istina
, da je ove godine ustanovljenja bila
ospodarstvena Enologična Postaja u
pljetu, ali su uspiesi ovog providjenja
ori, a da se postignu koristi koje se
odtud nadaju valja čekati više godinâ.
Medjutim trgovina vinom — otegotena
kao što je sada pojavljenom si perono-
sporom, koja mnogo upliviše na kak-
voću, — čami u stanju najžalostnijem.
Pored obaljenih cienâ, te pored najvrs-
tnije kakvoće, nabave u ovoj godini ne
bijahu ipak ni malo živahne.

Da bi se ovoj trgovini pripomoglo,
kako c. k. Namjestništvo javlja Od-
boru Zemaljskom, Obznanom 12 no-
vembra 1894 Br. 30139, Visoko je c.
k. Ministarstvo, preuzevši u državnu
upravu generalna skladišta pri novoj
luci u Trstu, dozvolilo dalmatinskom i
istrijanskom vinu, osim podpunog opro-
sta odredbinâ za dvie sedmice, i zna-
tno sniženje u cieni za njihovu dalnju
pohranu. Visoko je Ministarstvo nau-
milo još, napraviti na prostoriju od
2000 metarâ jedan hangar, namienjen
izključivo opravljanju domaćih vinija, uz
uvjet, da sa svakog gledišta odgovarala
budu željam zanimanih vinorodnih oko-
lica. U ovim skladištim biti će primlje-
no i vino za izvoz, kao i ono za unu-
trnju prodaju opredieljeno, i u ovim se
skladištim neće smjeti praviti nikakva
kriva manipulacija sahranjenih vina.

Skladištni se je Odbor zauzeo kod
c. k. Namjestništva, da obaviesti zani-
mane krugove, kako li ono namjerava
ustrojiti u Trstu jedno trajno prodava-
lište dalmatinskih i istrijanskih vinija, i
započeti prodaju javnimi dražbami, na
kojimi će pripuštene biti i najmanje
kolikoće. Dvie su ovakove dražbe već
obdržavane bile, malim saučešćem dal-
matinskih proizvoditelja. Da li će, i
kakove koristi iz ovih providjenja pro-
izteći, treba čekati da izkustvo i više
zauzimanje sa strane proizvoditeljâ,
dokaže.

Zadovoljan je Zemaljski Odbor, što može Visokom Saboru javiti, da je nevoljno ekonomično stanje Dalmacije i nastojanje da se ovo pridigne, našlo odjeka i izvan granicâ pokrajine. Njegova Preuzvišenost Conte Harrak, nadahnut najplemenitijim čustvom, pokrenuo je jedno Družtvo, koje si je baš ovu svrhu zadaćom postavilo. Družtvo nastoji okolo svog uredjenja, i nadati se je da se napori plemenitog pokretača, eda cilj postigne, izjaloviti neće, osobito ako li se zemlja svom snagom zauzme da šnjime sudjeluje.

Sa ovoga gledišta, hvale je vriedno djelovanje nekojih gradjana dubrovački, koji su takodjer ustrojili Družtvo, u svrhu da potrebite udobnosti pruže mnogim putnicim, koji podnebjem i prekrasnim položajem Dalmacije občarani, žele da se u njoj zadrže. U koliko se čuje, nastojanje je ovog Družtva, koje je pobralo potrebitu glavnicu, dobro napredovalo, i sva je nada da će ono u skoro svoje osnove praktično izvesti.

Nade Dalmacije, nadasve ovih zadnjih dana, opet oživiše usljed dobrostivog načina kojim se je Njegovo Veličanstvo Cesar i Kralj udostojilo primiti odaslanstvo ciele pokrajine, koje je imalo čast da, dne 10 decembra 1894, u posebnu audienciju primljeno bude, i koje Mu je podastrlo spomenicu o ekonomičnim okolnostim zemlje, sastavljenu, po naročitom odboru, imenovanom od skupštine u Spljetu obdržane prošastoga ljeta.

Tekom ove godine odredjeno je bilo ustanovljenje — poput one u Spljetu — jedne obrtničke učione u Zadru a jedne u Dubrovniku.

I Odbor se je Zemaljski pridružio ustanovljenju jedne telefonske mreže u gradu Zadru, doprinašajuć dotičnom trošku, da metne u svezu ured Zemaljskog Odbora sa saborskom dvoranom i sa pokrajinskom bolnicom u Arbanasim (Br. 3617, 4122).

I ove je godine poduprta bila kod c. k. Pomorske Vlade u Trstu molba ribarâ Trpnja, eda bi im se dozvolila poraba stroja ronila, koji se upotrebljava i pri lovljenju spugâ (Br 369) — C. je k. Pomorska Vlada javila Odboru, da se je obratila Družtvu ribogojstva, eda bi ribarim Krapna poslalo, bez obzira na onaj lanjske godine poslat im, jedan novi stroj.

Odbor je zagovarao, a nije mu sadržaj riešitbe priobćen bio, molbu obćine Lastva, da bi se steglo ribanje u njenim vodama inostranim ribarim (Br. 3492); Premude, da bi se oni ribari oprostili plaćanja obrtarine i dohodarine (Br. 4594). Gojitelju jastogâ u Komiži, Ballicu Franu, Odbor je udielio podporu for. 50.

Tekom je prošaste godine Odbor Zemaljski posredovao kod c. k. Pomorske Vlade, eda se radnje u lukama Trogira i Bobovišća pospješe i dovrše (Br. 1027, 1981, 2247) Sva je prilika da će trošak, potrebit za one u Trogiru, uvršten biti u proračunu 1896. C. je K. Pomorska Vlada pak javila, da je već izradjena osnovâ za ponapravljanje jednog komada obale u luki Bobovišća, ali da obzirom na ograničena sredstva stavljena joj u ovu svrhu na razpoloženje, nije u stanju točno naznačiti doba kroz koja bi se radnja izvesti mogla.

Na molbu Obćinâ Obrovca i Novigrada (Br. 3698 i 3972), Odbor je Zemaljski živo preporučio Visokom c. k. Ministarstvu trgovine, zavedenje nove jedne plovitbene parobrodarske pruge Zadar-Obrovac kroz onamošnji zaljev,

kojoj bi se povjeriti mogao prenos pošte, uz jednu ne veliku pripomoć, obzirom na prištednje u brzovozim, a za koju se tvrdka Rismondo sa svojimi parobrodimi nudja. Ob ovom bo predmetu, nikakav odgovor stigao nije.

Takodjer, poduprte i preporučene su bile c. k Ravnateljstvu dalmatinskih pošta (Br. 5670, 5874, 6284), molbe obćinâ: Supetra, Postira i Pučišća na otoku Braču, eda bi se postojeća plovitbena pruga Hrvatskog-Ugarskog Družtva upotrebila kao poštarska pruga. Ali predlog, nije prihvaćen bio.

Istom c. k. Ravnateljstvu, bi, podpunim uspiehom, ponovno preporučena brzovozna pruga za svagdanji saobćaj izmedju Spljeta i Omiša. Ovi su saobćaji započeli danom 1.im Marta proš. god. (Br. 916).

Nikakvog još odgovora na preporuku (Br. 5547), za zavedenje jedne brzovozne pruge izmedju Imotske i Makarske; dočim je bio povoljan na onu odnoseću se na podpuniju brzojavnu službu (od izjutra pak do 9 urih u večer) za Komižu, a to dokle trgovački zahtievi onog mjesta (ljetna doba), opravdavali budu udieljenu dozvolu (Br. 1182-1934).

C. K Ravnateljstvo Pošta i brzojavâ nije moglo uvažiti molbu obćine Sućurja na Hvaru (Br. 3748-4229), da bi se parobrodarskom jednom prugom svezala ona varoš sa onom Jelse, s razloga što bi trošak bio ogroman, i u nikakvom se slučaju nebi mogla ukinuti pošta po kopnu što spaja Bogomolje, koje bi tim svake sveze lišeno ostalo.

Na pitanje c. k. Namjestništva, okružnicom 6 Marta 1894 Br. 2453, bi naloženo Obćinam, da se, pri podizanju zgradâ, drže propisa § 3 drž. zak. 26 Decembra 1893 (Drž. Zak. List. Br. 193), glasom kojih zidari, mogu samo pod nadziranjem jednoga mjernika-graditelja, izvadjati zamašnije gradjevne radnje.

I neke su sporije Obćine odvratile, da su, uslied Odborovih preporuka, preduzele potrebite mjere da oblakšaju zadatak Umjeračkih Ureda.

Doznačeni su bili sliedeći iznosi:

Iz zemaljske zaklade: for. 500 za godinu 1892, a for. 800 za godinu 1893, Odboru obrtničke škole u Spljetu.

Iz zaklade „Frane Jozipa I.a“: Matijašu Josipu Petrovu iz Zadra, učeniku kod c. k. Muzeja za umjetne obrtnosti u Beču (odsjek za drvodjelce) for. 250; Fabrišu Ivanu Gjurovu s Korčule, učeniku kod c. k. obrtničke škole u Trstu (odsjek za kamenotesaoce) for. 150; Rendiću Franu Viskovu iz Supetra, učenika kr. obrtničke škole u Zagrebu (odsjek za dekorativno slikarstvo) for. 150; Perkoviću Šimunu iz Knina, učeniku kod strukovnog tečaja za kamenotesaoce spojena sa gradjanskom učionom na Korčuli, for. 100.

Obćine.

Što se tiče Obćinâ, znamenitijì dogadjaj, koji se je u razdobje od zadnjega zasjedanja obistinio, biva taj, da usljed previšnjeg uoblaštenja od 3 Listopada pr. g. odredbom 18 Listopada i. g. Br. 21002 bi odlučeno da se u Šibeniku ustroji C. K. Okružno Sudište, koje će obuhvatiti sudbene kotare Šibenik, Skradin, Drniš i Knin, i vršiti u svomu području cielu dotičnu sudbenost, time samo, da će Pokrajinski Sud u Zadru, ostati i unaprieď, Rudarski Sud.

Istom odredbom bi takodjer odlučeno, da u Šibeniku ima prestati sadašnji kotarski Sud, i da se ima ustrojiti C. K. Gradska Pretura.

Posebnom odredbom Ministarstva Pravosudja, biti će odredjen dan, u koji će Okružno Sudište i Gradska Pretura u Šibeniku započet svoje dielovanje.

Dopisom 18 Listopada p. g. Br. 21002, Visoko Ministarstvo Pravosudja priobćilo je Zemaljskomu Odboru u prepisu, odredbu glede ustrojenja spomenutoga Okružnoga Suda, pozivom na zaključke 26 Rujna 1868, 19 Prosinca 1873, 10 Srpnja 1880 i 29 Siečnja 1893, kojima se je Ovaj Visoki Sabor bio izrazio za to ustrojenje.

Nego prije neg je Ministarstvo Pravosudja pristalo, da se Okružni Sud ustroji, potražilo je od Obćine da pod nadzorom države sagradi zgradu potrebitu za Sudište i tamnicu, da u tu svrhu ustupi bezplatno nuždno zemljište i da sutječe su 30.000 for., dočim će država Obćini platiti svotu, što bude uložila u gradnju, a to u mjeri imajućoj se ustanoviti i u obrocim od 10.000 for. svake godine, uz dobitak od 4 po sto, počam od dana kad državi bude sgrada predana. Na ove je uvjete pristala Obćina, zaključkom 5 Kolovoza pr. g. Br. 2933 Upravitelja, redovito proglašenim.

Proti zaključku nebi podnesen utok, a Zemaljski ga je Odbor odobrio odlukom 20 Kolovoza pr. g. Br. 4525, pošto se je i zadnje občinsko vieće, zaključkom 11 Rujna 1892, odobrenom odlukom 28 Studenoga i g. Br. 5358, bilo podvrglo uvjetim koji se mnogo ne razlikuju od ozgorspomenutih, a i vidjeniji gradjani, koji su od Obćinskoga Upravitelja bili o predmetu upitani, jednoglasno su pristali da se uvjeti Visokog Ministarstva prime.

Odlukom 10 Studenoga pr. g. Br. 6695, Zemaljski je Odbor, usljed odnosnog predloga, uoblastio Upravitelja Obćine Šibeničke, u načelu, da sklopi pogodbu sa Crkovinarstvom varoške crkve za nabaviti, uz cienu od 6000 fior. zemljište gdje da se sagradi Okružno Sudište, a to pokle se bude uvjerio da nema prigovora sa strane sudbene Vlasti glede položaja, i da povede dogovore sa Štedionicom u Ljubljani za sklopit s ovom zajam od 220.000 fior. uz amortizaciju od 6 po sto na godinu.

Okružno Sudište imalo se po ovoj osnovi sagraditi blizu „poljane“ gdje je varoška crkva sa dotičnim šematorijom. Za ustup zemljišta i za moći sagraditi novu crkvu, pošto bi se sadašnja imala srušiti, crkovinarstvo je zaiskalo 6000 fior. Na ovaj je zahtjev pristao Obćinski Upravitelj, pokle se je posavjetovao vidjenijim šibeničkim obćinarim, obzirom na okolnost da je položaj sasvim prikladan, da bi se potrošilo još više kad bi se htio imati koji drugi položaj blizu grada, i da će se na ovaj način pribaviti pučanstvu i nova prikladnija crkva, koje da mu je potreba, jer današnja malašna.

Ministarstvo Pravosudja, dopisom 10 Augusta 1894 Br. 5528, javilo je Zemaljskomu Odboru, pozivom na lanjski saborski zaključak, da nije našlo odrediti ustanovljenje c. k. Kotarskoga Suda na Muću, ali da je odlučilo da na gornjem Muću bude odaslano periodično sudbeno Povjerenstvo za opremanje nekih posala, bude li Obćina pribavila dotično pomješće i bude li se škrbila za njegov ogriev i za poslužnika.

Obćina Mućka nije još o predmetu odlučila.

Zemaljski je Odbor u svoje vrieme prosljedio Njegovoj Preuzvišenosti Gospodinu Namjestniku zaključak, kojim je Sabor pozivao Vladu Njegova Veli-

čanstva, nek pazi, da se Porezni Uredi pri ovršnom utjerivanju poreza budu držati propisa zakona 11 Lipnja 1887 Drž. Z. L. Br. 74.

Na to je Njegova Preuzvišenost odvratila, odpisom 19 Srpnja t. g. Br. 15099, da je uslјed obavljenih izvida proizteklo, da se Porezni Uredi drže pri rubačinam propisâ ozgorspumenutoga zakona, ali da je pored toga bilo sa strane c. k. Pokrajinskoga Financijalnoga Ravnateljstva izdano na c. k. Kotarska Poglavarstva, kao prvomolbene Vlasti za upravnu — poreznu službu, strogih odredaba, eda se C. K. Poreznim Uredima i dotično njihovim poslužnicima, dadu najshodnije pouke u predmetu i da se strogo nadgleda na izvršivanje gorispomenutoga zakona.

Okružnicom, 30 Travnja t. g. Br. 1979, Zemaljski je Odbor dao osobite naputke Obćinskim Upraviteljstvima, kako da postupaju, eda sudjelovanje zanimanih stranaka pri izvidim za osnivanje zemljištnih knjiga bude intensivnije, u svrhu da zemljištnici budu mogli točnije izpasti.

Istodobno preporučio im je, da imenovanju pouzdanika budu davati onu važnost, koja ga idje i da nebudu s uzroka štednje tu zadaću povjeravati osobom, koje nisu pouzdanja vriedne ili nepoznavaju posjedovne okolnosti dotičnih mjestija.

Sa strane Visokog Ministarstva Pravosudja, bi pokazana najveća susretljivost i naklonost, eda bi se pri osnivanju zemljištnika uklonile one mane, koje su se gdje ter gdje pojavile bile.

Nije dosle stiglo previšnje odobrenje zakonskoj osnovı glasovanoj od Sabora prošastoga zasjedanja, po kojoj i Zemaljski bi Odbor mogao, na utok proti niečnom zaključku obćinskoga vieća, odlučiti diobu obćinskih dobara.

Ovdje su, samo u izvadku, prenešene neke odluke Zemaljskoga Odbora odnoseće se na poslovanje Obćinâ.

ZAKLJUČCI DALMATINSKOG ZEMALJSKOG ODBORA.

dneva 9 januara 1894.

Br 160. Šalje se na izvješće Obć. Upraviteljstvu u Blatu, tužba I. Bosnića i družine da se neizvršuju uvjeti najmovnih pogodaba obćinskih ostrva.

Br. 6601. Javlja se glavaru Slivna, da prepirka, glede zaprieka postavljenih od Vidonjana paši blaga i lovu ribe sa strane Slivnjana u Gornje Blato, visi kod Kotarske Političke Vlasti u Metkoviću.

Br. 104. Dostavlja se Obć. Upraviteljstvu u Vrhgorcu, na izvješće, tužba Jose Vegara i družine proti povisenju travarine.

Br. 130. Odbacuje se utok Ferda Pauta, proti zaključku 1.og kolovoza p. g., kojim ga je Obć. Vieće u Splitu izključilo od imenovanja na mjesto Ravnatelja Obćinske pisarne i proti zaključku, kojim je isto Vieće odbilo utok proti odluci 24 kolovoza pr. g., kojom mu je Upraviteljstvo naredilo da povrati do tada vodjeni obćinski referat.

Br. 151. Pita se Obćina Kliška mislili otvoriti natječaj na mjesto obćinske primalje, jer bi drugčije Zem. Odbor pristao da se proti obćini uporabi § 26 pokr. zak. 27 veljače 1874.

dneva 20 februara 1894.

Br. 886. Odobrava se pogodba 10 veljače t. g., kojom Obćina Tiesanska

ustupa bezplatno Pomorskoj Upravi otočić Kuljari da nanj sgradi svjetionik.

Br. 774. Šalje se Obćini Opuzenskoj, tužba proti glavaru Desana, nalogom da ga sasluša i izvjesti

Br. 776. Isto, tužba proti glavaru Zaglave, Obćini Salskoj.

Br. 871. Odbacuje se radi nenadležnosti utok Ivana Peraka pk Ante i družine, proti zaključku 29 prosinca 1893 Obć. Vieća Drniškoga, o doprinesku Rogoznice za razširenje one župske Crkve.

Br. 773. Odvraća se Obć. Upraviteljstvu u Splitu, da je Zemaljski Odbor, odlukom 11 prosinca 1893, u načelu odobrio zajam na pokriće troška za kazalište, ali da zajamna pogodba, treba, u pogledu konkretnih uvjeta, da bude opet podvržena odobrenju Vieća i Zem. Odbora.

Br. 902. Odobrava se zajam od 540000 krunâ glasovan od Obć. Vieća u Zadru, pri sjednici 15 prosinca, i umoljava se Financijalno Ministarstvo da izvoli uoblastiti Obćinu Zadarsku na izdanje dotičnih obveznica.

dneva 26 februara 1894.

Br. 1021. Šalje se na izvješće Obćinskomu Upraviteljstvu u Ninu, tužba Grga Sarića proti bivšemu glavaru Privlake.

Br. 1914. Odbacuje se, kao vandoban, utok Pavla Topića proti imenovanju seoskih časti za Kučicu obavljenu pri sjednici 29 prosinca p. g. Obć. Vieća Omiškoga.

Br. 1013. Na utok Stipe Kuzmanića i družine uništuju se imenovanja seoskih časti za Rogoznicu, obavljena pri sjednici 29 prosinca pr. g obć. Vieća Omiškoga, a to jer oglas seoskoga sbora nije bio izložen na kućnim vratima glavara po § 68 obć pr. već na onim pristava.

Br. 937. Odbija se utok Toma Lendića i družine proti imenovanju Josa Nuića glavarem Rašćani, obavljenu pri sjednici 21 prosinca obć. Vieća Imotskoga.

Br. 913. Odbacuje se kao nepravilno i vandobno prikazan utok Iosipa Vegara i družine, proti zaključku 16 prosinca pr. g. obć. Vieća u Vrhgorcu, kojim bi povisena travarina za Orah.

Br. 749 Javlja se I. M Bosniću, da Zem. Odbor nije našao da poprimi ikakvo providjenje na njegovu tužbu da se neizvršivaju uvjeti pogodaba za obćinske zemlje u Blatu, i da se unajmljuju obćinski ostrvi, jer je tužba oprovrgnuta od upraviteljstva a nenavadja konkretnih čina.

Br. 959. Šalje se obć. Uprav. u Ninu, na izvide predloge i eventualna providjenja tužba Grga Sarića da je glavar Privlake ugrabio obćinskoga.

Br. 939. Vraća se Marku Jovanoviću, tužba na c. k. upraviteljno sudište glede ukinuća ronde za varoš Imotski.

Br. 982. Odobrava se pogodba 2 listopada pr. g. kojom je Obćina Splitska prodala Mariji ud. Pavaca komad obćinskoga, uz cienu od 535 i 15 n.

Br. 334. Na utok Vicka Zanete i družine, uništuje se, sa formalnih razloga, odluka izdana od obć. Upraviteljstva u Novomu kod Trogira na prošnju nasljednika Ivana Zanete od 30 rujna 1893, za gradjevnu dozvolu

Br. 715. Na utok Antuna Viskovića, uništuje se odluka 8 siečnja t. g Br. 75 Obč. Upraviteljstva u Gradcu, kojom mu bi naredjeno da digne krov iz tora.

Br. 433. Nalaže se Upravitelju Obćine na Šolti da podastre utok Marina Mladinova pok. Jakova.

Br 928. Odbacuje se utok Nikole pl. Misture, proti odluci 22 prosinca 1893

Br. 5523 Upravitelja Občine u Šibeniku, s kojom bi odbivena njegova molba da mu se sin Dinko uzpostavi u uživanje štipendija Andreiseve zaklade a to jer je Dinko Mistura uživao štipendiju Andreiseve zaklade već za dvie godine, a ljekarnički tečaj netraje više.

Br. 993. Prosljedjuje se izvješće Obć. Upraviteljstva u Tisnu glede parnice radi obćinskih pašnjaka Čila, molbom da se izvoli zauzeti kad financijalnog odvjetništva da se pravda kraju dovede.

Br. 933. Prosljedjuje se Namjestništvu, izvješće Obć. Upraviteljstva u Bolu, odnosno nekih preinaka koje bi se u interesu onih stanovnika imalo izvesti u zakladnom pismu Marka Radića za nautičke štipendije mladićim iz Bola, preporukom da bi Namjestništvo izvolilo zagovarati preinake kod nadležnih faktora.

Br 909. Nepristaje Zem Odbor na prigovore podignute od Mate Perana i družine, proti zaključku 6 srpnja 1893 Br. 3041, kojim je Upravitelj Obćine u Šibeniku odobrio da se porezna Obćina Krapanj porazdieli u dvie porezne Obcine: Krapanj i Grcbastica; odobrava taj zaključak i obraća se Financijalnomu Ravnateljstvu da se dioba faktično izvede.

dneva 5 marta 1894.

Br. 604 i 758. Naredjuje se načelniku u Blatu da sazove Obć. Vieće najdalje do 20 t. m. i stavi na dnevi red pitanje o odcieplienju Veleluke.

Br. 879. Šalje se na izvješće Obćini Pastrovića utok proti nekom zajmu sklopljenu od Obćine.

Br. 779 Šalje se na izviešće Obćini Paštrovskoj, žalba Vase Perazića proti nekom zajmu sklopljenu od Obćine.

Br 848. Na utok Mihovila Čovića proti odlukam Obć. Upraviteljstva u Drnišu kojim mu bi udarena globa radi nepristupa na dvje sjednice Vieća, uništuju se napadnute odluke, jer nedokazano da su mu uručene odluke, kojima ga je Upraviteljstvo pozivalo na opravdanje i nalaže se Upraviteljstvu da ga opet pozove te odluči.

Br. 969. Odbacuje se utok Paška Paića proti odlukam kako na predjašnji Broj, a snizuje mu se druga globa od 2 na 1 f.

Br. 983. Odobrava se pogodba 15 Siečnja t. g. Br. 33 kojom je Obćina Splitska, prodala tvrdki Gilardi et Bettiza, dio čestice 8335-I, uz cienu od 3992 for. 89 n.

Br. 1058. Odbacuje se kao vandoban utok Pavla Maretića proti odluci 10 siečnja t. g. Br. 5470 Obć. Upr. u Drnišu, kojom mu bi udarena globa radi nepristupa na sjednicu Vieća.

Br. 1054. Prosljedjuje se Ministarstvu Pravosudja zaključak Sabora, o ustrojenju Kotarskoga Suda na Muću.

Br. 1162. Odbacuje se utok Ante Mrdjena proti odluci 29 Siečnja t. g. Br. 5254, kojom mu je Obć. Vieće Drniško naredilo da sa obzira javne sigurnosti zatvori jednu jamu, a to jer se je utok imao upraviti na Vieće.

Br. 1099, Prigodom odgovora Njeg. Preuz. Ministra Pravosudja u raspravi o zemljištnim knjigam obraća se Zem. Odbor Predsjedništvu Prizivnog Suda za shodne obaviesti, kako bi se mogle uputiti Obćine da, i sa svoje strane upliviše nek ostvarenje zemljištnika bude moglo izpasti čim točnije.

Br. 1115. Nalaže se Obć. Upraviteljstvu u Kuni da i ako ga je Vieće uoblastilo na prodaju nekih zemljišta, dostavi Vieću dotične pogodbe, jer ono ima raspravljati i o uvjetim prodaje.

Br. 1078. Priobćujuć Obćini Starigradskoj odluku Namjestništva, kojom se ostranjuju zaprieke, što su se sa šumskih obzira dizale proti diobi cielog Obć. zemljišta Kabal, preporučuje se Obćini da uznastoji neka se dioba čim prije izvede.

Br. 626. Pita se Ravnateljstvo financija koji bi trošak uztrebao da se izvede odciepljenje Velima od Ćiste i da postane posebnom poreznom obćinom, a Prizivni Sud ima li sa strane sudbene uprave prigovora

Br. 600. Vraća se utok dn. Ivana Jugionovića proti Odluci 16 Prosinca pr. g. Br. 3747 Obć. Upraviteljstva u Sinju o prošnji za dio obćinskoga siena jer se je utok imao upraviti na Vieće.

Br. 821. Nalaže se Obćinskomu Upraviteljstvu u Benkovcu da obzirom na posliedice iztaknute od Prizivnoga Suda, što bi imalo odciepljenje Bulića od Lišana odnosno na ustrojenje zemljištnika, pitanje o odciepljenju postavi

dneva 12 ožujka 1894

Br. 1313. Nalaže se Obć. Upraviteljstvu u Blatu nek uznastoji da Odbor imenovan od Vieća za proučiti pitanje o odciepljenju Veleluke prikaže čim prije izvješće i nek sjednica Vieća bude pozvana u tu svrhu najdalje do 1.oga Svibnja t. g.

Br. 1259. Poziviljo se Obć. Upr. u Zadru da dostavi Vieću na odobrenje pogodbu sklopljenu od odbora, koji je upravljao Fontanelovu Zakladu, sa Trapistima i daje se isti nalog Javnoj Dobrotvornosti u Zadru, u koliko se ona pogodba nje tiče.

Br. 1267. Odobrava se pogodba 19 siečnja t. g. glede ustupa komadića obćinskoga Petru Novakoviću uz neke uvjete.

Br. 1269. Daje je se nalog Obć. Upraviteljstvu, u Zadru da se zauzme nek Crno, Dračevac, i Smoković, koji bijahu upućeni na gradjanski Sud od kot. Poglavarstva razmiricom glede granica dodju do nagodbe.

Br. 1188. Na utok Milana Krsanca uništuju se imenovanja seoskih časti Obćine Lustičke obavljena u sjednici Vieća 11 Veljače.

Br. 935 Rješavajuć razne utoke uložene proti zaključcima primljenim Obć. Vieća u Imotskomu prigodom predračuna za god. 1894 ukida se naknada od 100 f. za putevni nadzor, 300 f. za putevna ratila, 500 f. za put Gorica-Aržanò, 1000 f. za Sarampov most, 500 f. za put u Grab a 100 f. za put Stinice.

Br. 1291. Na utok načelnika Desnice uništuju se zaključci kojima je Obć. Vieće u Obrovcu doznačilo u sjednici 21 Prosinca pr. g. na teret dotičnog sela naknade nekim pojedincima radi zlobnih šteta i paljevina pretrpljenih jer kad je selo dužno te naknade platiti ustanovljeno je u posebnim zakonim koje uporavlja C. K. Kotarska Politička Vlast.

Br. 1273 Prosljedjuje se Namjestniku zaključak Sabora da Porezni Uredi budu upozoreni da se strankami nesmiju robiti za poreze predmeti naznačeni u § u 2 zakona 10 Lipnja 1887 Br. 74.

Br. 1263. Prosljedjuje se Namj. izvješće jedne Obćine kojom se tuži da joj dotično Kotarsko Pogl. dalo nalog da utjera do potrebe i ovršnim putem neke globe od Poglavarstva udarene.

dneva 19 marta 1894.

Br. 1374. Odbacuje se utok Nikole Više-krune i družine proti imenovanju glavara Otona obavljenu u sjednici 23 veljače t. g. obćinskoga Vieća u Kninu.

Br. 1385 Nalaže se, na utok Laze Krnete, načelniku u Kistanjima da podnese Vieću na riešenje neki zahtiev podignut od istoga Krnete proti obćini

Br. 1513. Pozivlju se načelnici onih općina gdje nije još uveden posrednički ured da pitanje o zavedenju dostave Vieću u jednoj od prvih sjednicâ

Br. 1312. Nalaže se načelniku Blatskomu da pitanje o odciepljenju Kčarih stavi opet na dnevni red prve sjednice Vieća.

Br. 1458. Na utok Jakova Mandića i družine uništuje se zaključak 16 siečnja 1894 obćinskoga Vieća u Splitu o doprinosu za gradnju groblja u Vranjici na teret onoga sela i nalaže se upraviteljstvu da sasluša seoski sbor Solina i da pitanje opet dostavi Vieću

Br. 1055. Šalje se obćinskom upraviteljstvu u Orašac prošnja Miha Ivankovića i družine za odciepljenje nekih odlomaka nalogom da o istoj uputi dotični postupak.

dneva 26 marta 1894

Br. 1580 Odbacuje se tužba Marka Torbarine i družine proti glavaru Sukošanskomu, jer netemeljita.

Br. 1556. Na utok A. N. obćinskoga viećnika proti odluci 31 prosinca pr. g. kojom mu je obćinsko upraviteljstvo u Drnišu udarilo globu od fior. 5 što se je odalečio od sjednice 21 prosinca obćinskoga Vieća potvrdjuje se odluka a snizuje se globa na fior. 3.

Br. 1499. Vraćaju se obćini Imotskoj utoci uloženi na ono kotarsko Poglavarstvo proti globam udarenim radi gradjevnog prekršaja i daje joj se nalog do utoke dostavi Poglavarstvu.

Br. 101. Pristajuć dielom na utok Dragutina Tomića i družine, Zemaljski Odbor preinačuje neke zaključke obćinskoga Vieća u Kninu u smislu: 1) da se podpore za nauke nemaju namiriti ako dotičnik nedokaže da uči dobrim uspjehom; 2) da se Vieću opet postavi pitanje kako da se poravnaju razmirice glede računa nekih odlomaka; 3) da u prvoj sjednici Vieća obširnije izvjesti o utjerivanju travarine kroz prošle godine neizplaćene i da se stavi predlog glede onih svota što bi se sbrisati imale.

Br. 1494. 1495 Daje se obćini Sinskoj nalog da učini neke izvide u predmetim tičućim se imovine obćinske u Privlaci i da izvjesti.

dneva 2 aprila 1894.

Br. 1605. Odobrava se zaključak 30 prosinca 1893 obćinskoga Vieća u Orebiću glede diobe jedne čestice i dozvole da se jedan dio uknjiži na ime Josa i Mata Sugni.

Br. 620. Šalje se na izvješće Obćini Vrhgorskoj prošnja Andrije Babana i družine da se Kljenak odciepi od Ravče.

Br. 1709. Na utok A. M. obaljuje se od 5 fior. na 50 novč globa udarena mu odlukom 27 veljače t. g. Br 53 obćine Trpanjske što nije pristupio kao vjećnik na sjednicu Vieća.

Br. 1708. Oprošta se B. J. od globe od 5 fior. za isti razlog od iste obćine udarene mu.

Br. 1670. Na utok Frane Perosa uništuje se imenovanje novog pristava za Privlaku jer u trojki bio predložen i svrgnuti pristav.

Br. 1629. Odbacuje se utok Antuna Potkovića Kovača i družine proti raznim

zaključcima sjednice 24 veljače t. g. Obćinskoga Vieća u Blatu.

dneva 9 aprila 1894

Br. 1801. Vraća se Stipi Jakovljeviću i družini molba kojom pitaju da njihove kuće budu odiljene od Grebaštice i pridružene Krapnju.

Br. 1621. Odbacuje se utok Tripa Čirkovića i družine proti zaključcima obćinskoga vieća Kotorskoga od 11 veljače u koliko se tiče pregledanja mesa, izpravlja se zaključak o pregledanju marve u pogledu mesa što bi se iznova unosilo u grad Kotor i javlja se da odredbina za pregledanje mesa nesmije se uvesti nego pokrajinskim zakonom.

Br. 1800. Usljed izvješća obćinskoga upraviteljstva Spičanskoga umoljava se namjestnik nek se zauzme kod ministarstva bogoštovja eda bude obaljen doprinos od 2197 fior. 60 novč. na koje je bio osudjen odlomak Misić za gradnju župničke kuće.

Br. 1759. Vraća se obćini Imotskoj da ga dostavi onomu Kotarskomu Poglavarstvu, kojemu je i upravljen utok Petra Babića proti osudi radi gradjevnog prestupka.

Br. 1883. Odobrava se zaključak 6 prosinca 1893 obćinskoga vieća u Stolivu glede odciepljenja komada jedne čestice i uknjiženja istoga na ime crkve.

Br. 1851. Nalaže se obćinskome upraviteljstvu u Imotskomu da odmah stavi na razpoloženje onog Kotarskoga Poglavarstva potrebiti broj radnika u svrhu da se uništi gusjena Gubar, koja se je pokazala u onim šumam a vrlo je škodljiva.

Br. 1790. Odobrava se u načelu zaključak 16 ožujka t. g. Obć. vieća Jelsanskoga o bezkamatnomu zajmu od 10000 fior. od družinara čitaonice za gradnju obćinskoga doma i nalaže se upraviteljstvu da dotičnu pogodbu dostavi u svoje vrieme na konačno odobrenje.

dneva 16 aprila 1894

Br. 1961. Šalje se vrućom preporukom pokrajinskomu financijalnomu Ravniteljstvu prošnja obćine Kunske za dozvolu gojenja duhana.

Br. 1910. Pristajuć diomice na utok Jure Perinčića popravlja se zaključak obćinskoga Vieća u Rabu od 16 veljače t g. u smislu da je obćinsko Upraviteljstvo uoblašteno obratit se Pomorskoj Vladi nek udieli dozvolu ribanja u Rabskim vodam Šimunu Zaliću ili drugim ribarim.

Br. 2048. Prosljedjuje se Namjestništvu izvješće obćine Metkovske o trošku 5691 fior novč. 95 uzdržanu od iste godine 1886 radi kratelja i moli se za pripomoć iz državnih sredstava.

Br. 1453. Na utok Vuka Račete proti odluci 25 srpnja 1893 Br. 355 obćine Budvanske kojom mu bi zaniekana gradjevna dozvola uništuje se ista odluka jer nekaže radi kojih javnih i zanatnih obzira dozvola ne bi udiljena i naredjuje se da izdade novu redovitiju odluku

Br. 1504. Odbacuje se utok Petra Dominiša proti zaključcima 16 veljače t, g, obćinskoga Vieća Rabskoga, jer ako je zamjenik načelnika pozvao sjednicu, to je bilo radi zaprieke načelnika, a buduć zaprieka prestala, ovaj je bio dužan predsjedati sjednici

Br. 2013. Nalaže se obćini Omiškoj da postupa po § 44 proti vjećnicima koji nisu pristupili na zadnju sjednicu i da izvjesti o tužbi prikazanoj o načinu kojim se obavljaju poslovi

Br. 1927. Odbacuje se utok Andrije Bezića pok. Marka proti gradjevnoj dozvoli 26 veljače t. g. Br. 128 občine Šoltanske.

Br. 1937. Odbacuje se radi nenadležnosti utok Stipana Perkova proti odluci 17 marta Br 1275 u koliko mu bi udarena globa što je bez dozvole sagradio peć, a jer utok neosnovan proti naredbi srušenja gradnje.

Br. 1983. Javlja se Anti Adamovu da Zemaljski Odbor nenahodi temelja postupati proti Tribunjskom glavaru.

Br. 1999. Odobravaju se pogodbe sklopljene od obćine Opuzenske glede prodaje nekih zemljišta na Busu.

dneva 23 aprila 1894.

Br. 2146. Strogo se naredjuje obćini Makarskoj da pitanje o nekom grabežu obćinskoga koncu privede

Br. 1031. Nalaže se obćinskom Upraviteljstvu u Silbi da dostavi nacrt i trebovnik čatrnje što bi se imala graditi u Mulatu, da se uzmognu opredieliti eventualni doprinosi sa strane zemlje i države.

Br. 2092. Upućuje se obćinsko upraviteljstvo u Makarskoj kako da postupa za ustanoviti jeli bio zbilja počinjen jedan prijavljeni grabež obćinskoga

Br. 2064. Prosljedjuje se Namjestništvu preporukom da ga uvaži izvješće upraviteljstva općine Vrličke o nekim providjenjima na korist pučanstva i zaštitu zakona što bi se imala preduzeti u šumarskomu pogledu

Br. 2151. Odbacuje se utok Antuna Petkovića Kovača i družine proti raznim zaključcima sjednice 1.og ožujka t g. obćinskoga Vieća Blatskoga.

Br. 1691. Pristajuć na utok Marka Kolundžića proti zaključku 30 siečnja t. g. obćinskoga vieća Benkovačkoga priznaje se utočniku pravo na uživanje obćinskih dobara u Tinju kao svakomu obćinaru, ali u granicam § 72 Obć. Prav., a to jer utočnik plaća zemljarinu za posjed u Tinju i tu je sagradio kuću, te je postao članom obćine (§ 6 Br. 2 Obć. Prav.) a kao takovi udioništvuje u pravim i koristima i dužnostima Obćine (§ 8) te i u koristi obćinskih dobara (§ 72). Odbacuje se utok Petra Kolundžića i Mitra Crnobrnja, jer se ti uvjeti u njihovom pogledu neobistinjuju.

Br. 643. Odbija se utok popa Nikole Vezića i družine proti zaključku 4 prosinca 1893 Obćinskoga vieća u Gradcu o predračunu, jer je sjednica redovito pozvana, jer neopravdana tvrdnja da je Obćinski Ured bio zatvoren kroz vrieme za pregledanje računa, jer oglasi redovito proglašeni itd.

Br. 1372. Na utok Ante Galića i družine uništuje se zaključak 23 studenoga obć. Vieća u Sinju u koliko je udielio pripadnost Ivanu Manjaki i družini u odlomku Košut, jer pripadnost je ciele obćine, a popravlja zaključak glede uživanja obćinskih dobara u smislu da Ivan Manjaka i družina imaju pravo na uživanje u granicam § 72 obć. Prav. a to s razloga kako na broju 1691.

dneva 30 aprila 1894.

Br. 2341. Šalje se na izvješće Obćinskom Upraviteljstvu u Kninu tužba nekih obćinara da je ono imenovalo po sebi glavara Otona.

Br. 2349. Šalje se Obćinskom Upraviteljstvu u Trogiru tužba Luke Skembera i družine proti jednomu rondaru sela Mitlo-Vinovac da odluči i izvjesti.

Br 2325. Šalje se na izvješće obćini Splitskoj tužba Jure Markovića pok. Ivana i družine proti glavaru i arambaši u Kučinam.

Br. 2266. Javlja se Ivanu Krstuloviću da Zemaljski Odbor nije mogao narediti obćini Nerežičkoj da mu plati zatraženu svotu, jer se radi o prepornom odnošaju privatno-pravne naravi.

Br. 1979. Pozivlju se obćinska Upraviteljstva nek uznastoje da se obćinari revnije zauzmu za uknjiženje svojih prava dok se obavljaju izvidi za osnivanje zemljištnikâ i u postupku za uredjenje istih i da Upraviteljstva odaberu kao pouzdanike za izvide vješte i pouzdane osobe

Br. 2375. Odbacuje se utok Davida Laurića proti globi udarenoj mu od obćine Sutivanske odlukom 11 aprila t. g. radi gradjevnog prekršaja, jer nenadležno prikazan, a preinačuje se dielomično naredba glede zatvora dvajû prozora

Br, 1464. Prosljedjuje se preporukom Ravnateljstvu pošta i brzojava molba glavara Novalje a dotično obćine Paške da bi se Novalje dotakao parobrodić Zadarskoga Družtva ako se zavede redovita plovitba onog Družtva izmedju Zadra i Raba

Br 2272. Daje se nalog obćinskom upraviteljstvu na Hvaru da stavi na dnevni red prve sjednice Vieća pitanje s ustanovljenju posebnog zavoda Javne Dobrotvornosti za Brusje.

Br. 2288. Odvraća se Namjestništvu da Zemaljski odbor nema prigovora proti zaključku obćinskoga Vieća Lečevičkoga da šumske naknade budu uložene u mjestna pošumljenja goleti i u tu svrhu položene u političke ostave kod c. k. Poreznog Ureda

Br. 2279. odobrava se pogodba kojom je obćina Mljetska prodala komad obćinskoga.

Br 2280. Vraća se druga slična pogodba istoj obćini da ju prikaže na odobrenje Vieću.

Br. 2161. Na utok popa Stipe Stipčevića uništuje izbor odbora za pregledanje radnje puteva i upravljanja novcem iz oskudične zaklade, jer obavijen ustmeno u sjednici 18 siečnja t g.

dneva 7 maja 1894.

Br. 2394. Javlja se obćini u Biogradu, da je Odbor spreman priteći joj u pomoć sredstvim zemaljske zaklade za providjenje dobre pitke vode u selim Pakoštana i Turnja, no prije da mu se priobći osnova radnje, te naznači koliko će po prilici doprinieti seljani, koliko li obćina.

Br. 2431. Odobrava se zaključak 28 ožujka 1894, obćinskoga vieća u Metkoviću, da se ustupi državi komad plokate i obćinskog puta *izpod bavača* za gradnju državnoga puta, uz uviete iztaknute u dotičnom zapisniku sjednice. Nalaže se obć. upraviteljstvu, da sklopi redovitu pogodbu, naznačivši točno površinu i položaj ustupljenog komada puta, pak da ištu podnese vieću i Odboru na odobrenje.

Br, 2504. Na dotično pitanje Antuna Pavišića pok. Nikole iz Omiša, naredjuje se onom gospodinu načelniku, da ako li nije već izvršio koliko je propisano u § 53 obć. prav. izvrši odmah, podieliv poslove i ključe blagajne medju prisjednicima, te da opredieli dva stanovita dana na sedmicu za obdržavanje sjednicâ. Naredjuje mu se suviše, da kroz deset dana dostavi zapisnik koji će ob ovom predmetu sastavljen biti, i da ob ovoj naredbi obznani A. Pavišića.

Br. 2033. Odbacuje se radi nenadležnosti utok Jurja i Stjepana Zerkovića proti globi udarenoj im od obćine Sućurja radi gradjevnog prekršaja.

Br. 518. Odbacuje se utok Ive Markoča i družine proti zaključku 6 prosinca prošle godine obćinskoga Vieća, kojim utočnik traži da se povisi od 400 na 1200 fior. stavka o plaći ljekara i da se ukine pripomoć od 56 fiorina, uz povratak, Mati Jerićevu.

Br. 1963 Odbacuje se utok Mate Mladinca i družine proti zaključcima 20 prosinca prošle godine, kojima je obćinsko Vieće u Pučišću, pristalo na ponudu glede kupnje odlomku Puciškomu kuće za 30.000 fiorina, a to pogledom na povoljne uvjete kupnje i na potrebu dobre kuće za škole i na to da će se kuća moći i na drugi koristni način upotrebiti.

dneva 14 maja 1894.

Br. 2510. Odbacuje se utok Josipa Bakote i Ante Koloćića iz Raba, protiva zaključcim po onom obćinskom viecu prihvaćenim u sjednici dneva 5 prosinca 1893, s razloga, što nebudué načelnik bio na redovitom dopustu već samo za čas zapriečen radi nemoći, nijedan propis obćinskog pravilnika nije mu se protivio da on kroz sjednicu zauzme svoje mjesto, i ako je ova po njegovom zamjeniku sazvana bila; da sve kad bi nezakonita bila razprava, obavljena po vieću pri istoj sjednici, vrhu odreke obć. prisjednika Bolkovića, što nije obzirom na sadržaj § 16 obć. prav., to ipak takova razprava nebi nikakvog upliva imati mogla na valjanost ostalih zaključaka onom prigodom prihvaćenih.

Br, 2549. Odobrava se zaključak 8 travnja pr. obćinskoga vieća u Perastu, da se za for. 191 :24, ustupi vojničkoj Upravi 6622 četv. m. neplodnog zemljišta odlomka Perasta, nalogom upraviteljstvu da sklopi redovitu pogodbu te ovu podnese obćinskom vieću i Zemaljskom Odboru na konačno odobrenje.

Br. 2558. Šalje se obćinskom Upraviteljstvu na Muću, tužba Nikole Krole i družine, odnosno grabežu jednog komada obćinskoga, koji da bi počinjen bio po glavaru Marku Krolu i sinu mu lugaru Gornjeg Muća, nalogom da izvidi, izviesti i shodna providjenja preduzme; eventualno predloži protiva glavaru postupanje propisano § 104 obć. prav. a protiva lugaru ono § 20 službovnog naputka.

Br. 2563. Odbacuje se utok Milana Kršanca, proti imenovanju obćinskih časti, obavljenom po obćinskom vieću u Luštici pri sjednici 15 travnja pr za odlomke: Brgulj, Babunci, Krašić, Mrkovi i Radovanić, jer u istomu nije naveden nikakav konkretni prigovor, već se ograničuje jednostavno tražiti da odnosna imenovanja uništena budu: dočim, pristajuć na utok Ilije Mitrovića i Milana Kršanca, uništuje se imenovanje glavara i pristava, pri istoj sjednici obavljeno za odlomak Zabrdja, jer trojka nije bila redovito sastavljena, u koliko predloženi i glavarom već imenovani Vlado Jakov Vladnić, nije upisan u obćinskim izbornim imenicam kao birač niti je dokazao da poreza plaća, te s toga on nema zakonom propisane uviete da bude glavarom. — Naredjuje se obć. upraviteljstvu, da na novo sazove seoski sbor Zabrdja, proglasiv sa doticnim oglasom i imenik sbornikâ, pak obćinsko vieće za imenovanje seoskih časti onog sela.

Br. 2581. Obrazloženom prestavkom, uslied zaključka Sabora dalmatinskog usvojenog pri sjednici dneva 17 veljače 1894, obraća se Zemaljski Odbor

Nj. Pr. gosp. Namjestniku, molbom da izvoli revno zauzeti se, eda hrvatski iliti srbski jezik, bude napokon službenim u svim državnocivilnim uredim u Dalmaciji. — Dokazuje Nj. Preuz. kako bi se udovoljenjem gornjeg pitanja, uklonio razlog nezadovoljstva koji sve to višeg preuzimlje maha; kako udovoljenje ne stoji na štetu već na korist same države i kake bi se tim učinila pravica ovomu narodu koji nije nigda ikomu izostao u izpunjivanju svojih podaničkih dužnosti.

Br. 2582. Obrazloženom popratnicom šalje se Njeg. Preuz. gosp. Namjestniku, zaključak Sabora dalmatinskog, usvojen pri sjednici 17 veljače 1894, s kojim bje naloženo Odboru da nastavi svoj mar, eda se što prije Dalmacija gvozdenim putem spoji sa Monarhijom: molbom, da izvoli živo zauzeti se kod sred šnje Vlade u Beču, da pravednoj želji dalmatinskoga Sabora, koja je i želja ciele zemlje, napokon udovoljeno bude.

Br 2587. Shodnom popratnicom šilje se Nj. Preuz. gosp. Namjestniku, zaključak Sabora dalmatinskoga 17 veljače 1894, s kojim je dao nalog svom Odboru da uznastoji neka se svuda po pokrajini, gdje je močvarno i grozničavo, posade eucaliptus-i; molbom, da u svoja doba javi jesu li i koji uspjeh postigla nastojanja naznačena u dopisu Nj. Preuz. 11 srpnja 1893 Br. 11781.

Br. 2593. Priobćenjem dotičnog zaključka Sabora dalmatinskog 17 veljače 1894, umoljava se Nj. Preuz. gosp. Namjestnik, da se zauzme kod središnje Vlade, da zakonska osnova o ribanju u riekam i jezerim, bude dostavljena Saboru na ustavno razpravljanje, pr[i] dojdućem zasjedanju.

Br. 2629. Odbacuju se kao vandobni utoc[i] Petra Pivca i Stjepana Ligutića; a kao neosnovani oni Ivana Radića i Petra Tadića, proti izboru Ivana Tilića obćinskim tajnikom, obavljenu pri sjednici 5 ožujka 1894 obćinskoga vieća u Imotskoj; jer vieće, u predmetu nadležno (§ 34). priznalo nuždu tajnika; jer imenovanje redovito, pošto obavljeno po propisu § 48; jer je načelnik bio vlastan prekinuti i odgoditi sjednicu u koliko on ju sam otvara i zatvara (§ 47); jer je o sposobnosti i puzdanosti imenovanog tajnika samom vieću odlučivati, i jer u ovom pogledu utočnici ništa konkretna ne prigovoriše.

Br. 2654. Odbacuje se utok Ante Pavišića, Ivana Franceschi-a, Ante Andreisa, Jakova Stanića, Jakova Carminatti-a. Frane Radmana, Ivana Prvana i Ivana Sperca, proti odluci 12 travnja 1894 Br. 665 obćinskog Upraviteljstva u Omišu, kojom su bili osudjeni prvi na globu for. 4, a svi ostali na onu for. 5, što niesu pristupili u svojstvu viećnika na sjednicu 12 travnja 1894, jer sami utočnici priznaju da niesu sjednici učestvovali s kakve nesavladive zaprieke da li baš naumice da osujete sjednicu i tim izkažu nepovjerenje upravi; jer ovim načinom opozivlju i protuslove navedeno u njihovom podnesku 12 travnja 1894 pod Br. 658; jer na nezakonito postupanje većine njima uviek slobodan utok na stariju vlast, a oni u dužnosti odazivati se pozivu načelnikovu i učestvovati sjednicam; jer Odbor, svojom odlukom 7 t. mj. Br. 2504, naredio načelniku da izvrši propise § 53 obć. prav. i usta-

novi stanovite dane za obdržavanje sjednicâ Upraviteljstva; jer napokon sami utočnici ništa ne prigovaraju što se tiče mjere udarene im globe.

Br. 2656. Nalaže občinskom Upraviteljstvu u Omišu, da zaključke sbora seoskoga Rogoznice nadnevka 5 t mj. stavi na dnevni red prve sjednice obćinskoga vieća, i kroz mjesec dana izviesti o imenovanju novog glavara za ono selo.

Br. 2683. Šalje se obćinskom Upraviteljstvu u Lečevici, molba Mate Bunilovića u gradjevnom predmetu, nalogom da ju kao gradjevna vlast rieši u prvoj molbi.

Br. 2745. Svim bez iznimke upraviteljim jedne obćine, jer pored opetovanih odborovih naloga ne podnesoše još konačni račun god. 1892, udarena je globa for. 5 svakom; a zaprietilo im se drugom for. 10, kad kroz neproduživi rok od 15 dana nebi se nalogu odazvali priposlavši gornji konačni račun.

dneva 18 maja 1894

Br. 1086. Na utok glavara Petra Pelicarića i družine proti zaključku obćinskoga Vieća u Biogradu, 10 siečnja pr. kojim je izključilo te dalo izbrisati iz predračuna god. 1894 svotu for. 300, opredieljenu za grobište glavnog mjesta obćine, uništuje se zaključak isti, te pristajuć na utok, uzpostavlja se ista svota u odnosnom predračunu; jer koliko obć. Upraviteljstvo, toliko utočnici, pak i sami viećnik A. Feličić, koji predloži ukinuće gornje svote, priznaju prieku nuždu, da se groblje proširi i uredi, jer se radi o poslu zdravstvenom, koji zasjeca u korist obćega zdravlja te se neda odgoditi iz prosto ekonomičnih obzira

Br. 1251. Nalaže se obć. upraviteljstvu u Pastroviću, da javi Stjepanu Perovu Medini-u da Zem. Odbor nije mogao uzeti u obzir njegove utoke 22 i 24 siečnja pr. proti zaključku obćinskoga vieća 7 siečnja pr. u koliko se odnosi na ovogodišnji predračun, jer utoci ne podneseni po propisu 2.e točke § 103 obć. prav. i da na ostale njegove tužbe ne nalazi, za sada, da ikakvu naredbu izdade.

Br. 1808. Istomu, da javi Vasu Peraziću i drugovom, da na njihovu žalbu nije se našlo potrebitim izdati ikakvo providjenje, pošto iz obavljenih izvida proizteklo da žalba nije imala dovoljnog temelja.

Br. 2513. Javlja se Martinu Bošnjaku i družini iz Lećevice, na riešenje njihove predstavke 11 travnja pr. Br. 1971, da Zem. Odbor nije mogao narediti onom obćinskom upraviteljstvu da prima na zapisnik utoke stranakâ u financijalnim i administrativnim poslovim, jer to nespada u dužnost obćine; da nije mogao narediti odpust lugara Visoke, jer o tomu odlučuje obć. vieće a oni ne naveli takovih činjenica, koje bi mogle služiti povodom disciplinarnom postupku; udieluje se napokon ukor Bošnjaku istomu, kao glavaru Visoke, što ne prijavio obćini grabež obćinskoga sa strane seoskog čauša, i naredjuje se obć. upraviteljstvu, da ob ovom predmetu shodna odredi i kroz mjesec dana izviesti.

Br. 2709. Nepriznaje se obćinskom upraviteljstvu u Kninu, da je pravilno postupalo, kad je iza odreke Ilije Sudara na čast glavara Otona, imenovalo jednog prevremenog; jer glavar

dužan služiti dok nije redovito zamienjen biva do naimenovanja novog, (§§ 17 i 25 obć. prav.). Naredjuje mu se, da odpustom imenovanog glavara, pozovne Sudara na vršenje svoje dužnosti, a kad bi ovaj zapriečen bio neka čast glavara obnosi pristav (§ 23 obć. prav.), a medjutim sazove seoski sbor da predloži novu trojku za izbor glavara.

Br. 2735. Ne nalazi Zem. Odbor da izdade ikakvo providjenje na tužbu prikazanu po Jakovici ud. Grljušić i družini, te Petru Graniću p. Mate i družini, uputivši ih da se obrate gradjanskom sudu, ako li misle da obćina Vrhgorca neće da izpuni uslove pogodbe 20 prosinca 1886 Br. 2397.

Br. 2759. Pozvano je obćinsko Upraviteljstvo u Spljetu, da u prvoj sjednici obćinskoga vieća, uredi pitanje o glavaru odlomka Žrnovice.

Br. 2775. Odbacuje se utok Lucije žene Jakova Ercegovića, proti odluci 25 travnja pr. Br. 188 obć. upraviteljstva Sućurja na Hvaru, s kojom joj bi zaniekana gradjevna dozvola; jer nacrt spisim priložen stoji u prilog tvrdnji upraviteljstva da bi naime čatrnja stala izvan razi kuće i na javnon putu.

dneva 21 maja 1894.

Br. 2655. Odobrava se u načelu zaključak 19 aprila pr. obćinskoga vieća u Omišu, da se ustupi Anti Deškoviću Ivanovu za 99 godina uživanje obćinskih prostorija uzduž rieke Cetine ležećih; opomenom Obćinskom Upraviteljstvu, da ustup sliediti nesmje prije nego li se ob ovom ne sklopi redovita pogodba, te podnese na konačno odobrenje obć. vieća i Zemaljskog Odbora.

Br. 2801. Šalje se Obćinskom Upraviteljstvu u Zadru molba Sime Pavića p. Martina i drugovâ, kojom pospiešuje riešenje o diobi izmedju Dikla i Kočina, nalogom da o stanju rasprave izvjesti kroz dva mjeseca, te rieši Odborovu odluku 21 junija 1893 Br. 2297.

Br. 2815. Odbacuje se utok Balda Miličića i drugovâ iz Trstenika, proti zaključku obćinskoga vieća u Janjini 8 aprila pr. kojim bi ublašteno Obćinsko Upraviteljstvo da potraži od nadležne starije sudbene Vlasti, da se jedno naročito sudbeno povjerenstvo prenese u Janjinu, i tu riješi sve podneske odnosno svim zemljištnicim one političke obćine, te da se dotični troškovi podmire iz blagajničkih pretičaka „zajednice“; jer prigovori iztaknuti sa formalnog gledišta neosnovani, pošto se nijedan zakonski propis ne protivi sazivanju sjednicâ i u dan svetačni; a oni iztaknuti u meritornom pogledu, uvaženja nevredni, pošto razprave o zemljištnicim zanimaju mal da ne svakog obćinara i prituženi zaključak koristan za isti odlomak Trstenik.

Br. 2820. Odobrava se pogodba, 17 oktobra 1881. kojom obćinsko Upraviteljstvo na Mljetu prodaje Petru Hajdiću jedan komad zemljišta, za for. 25.

Br. 2843. Odbacuje se kao netemeljit utok Joze Grubišića proti zaključku obćinskoga vieća u Drnišu 24 aprila pr. da se, uz nasliednu daću 50 novč. na godinu, ustupi Ivanu i Nikoli Praniću zemljištna čestica Br 2014: jer ni vieću ni odboru nije se obazirati na jedini utočnikov prigovor, da bi naime Pranići

mogli nanieti štete njegovom mlinu u slučaju kad bi ovi naumili podignuti na ustupljenu im česticu jedan drugi mlin, već nadležnoj gradjevnoj Vlasti, i baš kad Pranići budu tražili dozvolu za gradnju.

dneva 28 maja 1894.

Br. 2841. Odbacuje se kao netemeljit utok Ivana Mendjušića i Paška Maretića, proti zaključku 26 aprila pr. obćinskoga vieća u Drnišu, da se svim poljarim poviši godišnja plaća od 40 na 72 fior. jer kad vieće priznalo potrebu poljarâ, moralo je ovu službu urediti na način da bude mogla svojoj svrhi odgovarati, jer se svrha postići nedade kukavnom plaćom for. 40, koja nemože nagraditi poljare ako se hoće da se oni ozbiljno zauzmu primljenog naloga; jer plaća for. 72, i ako nije obilata, pruža ipak seljaku mogućnost da ako i kukavno priživiti može; jer sam utočnik, o svemu ovomu uvjeren kad u vieću predložio povišenje plaće svim poljarim, izim onim Zagorja. — Pristajući pak na utok. uništuje se drugi zaključak obćinskoga vieća, istoga nadnevka, da se oproste od naknade bolničkih troškova Nikola Štrkalj, Jakov Čopić, Mate Štrkalj, i Stjepan Čopić, te i svi ostali dužnici bolničkih troškova sve do oključno godine 1892; jer nenaveden nijedan razlog koji bi opravdati mogao oprost gornjoj četvorici; jer vieće, budući u dužnosti štititi imanje obćine, vlastno oprostiti samo one, koji radi njihovog ekonomičnog položaja, nijesu u stanju izplatiti dugujuće svote.

Br. 2842. Nije našao Zem. Odbor da uvaži tužbu Petra Pajdaka pok. Grge i družine iz Vinova Drniša, eda budu smetnuti sa službe seoski pristav Marijan Rajčić i poljari Ivan Rajčić i Šimun Babić, kao nezakonito postavljeni, jer prigovori iztaknuti u zakonu temalja nemaju; čim nalazi da naredi onom obćinskom upraviteljstvu, da glede ponašanja, osvadjenikâ, obavi potrebite izvide i protiva svim trima redovitu iztragu povede, saslušavši ih najprije na opravdanje; pak protiva prvom, predloži postupak u smislu § 104 obć. pr, a glede drugih dvaju, ustupi spise obćinskom vieću na riešenje, u smislu § 31 zakona 15 veljače 1882.

Br. 2853. Na riešenje tužbe Odboru podnešene 25 septembra p. g.. Br. 4939, od Nikole Babajka glavara Ista, naredjuje se Obćinskom Upraviteljstvu u Silbi. da izvršiti dade Odborovu odluku 12 siečnja 1887 Br. 112, izdanu proti Anti Smoljanu u gradjevnom predmetu; te suviše, da udovolji i nekim drugim formalnostim napram onom Crkovinarstvu, u slučaju da grobišta spadaju Crkvi, opomenom upraviteljstvu da kad bi Odbor opazio da i nadalje zanemaruje gradjevne poslove, upotrebio bi protiva istomu propise § 104 obć. pr.

Br. 2887. Na utok Vjekoslava Zlendića, uništuje se odluka obćinskog Upravitelja na Šolti, s kojom je otvorio natječaj na mjesto obćinskoga liečnika; naredbom. da zaustavi svako riešenje stignutih mu molbenicâ, prepustiv konačno riešenje predmeta jur izabranom obćinskom vieću.

Br. 2889. Ne nalazi Zem. Odbor da uvaži prošnju, Marina d.ra Kunjašića, da bi opozvao svoju o-

dluku 23 aprila pr. Broj 2151, kojom bi odbačen njegov utok proti zaključku obćinskoga vieća u Blatu dneva 1. ožujka pr. da se obustavi od službe: jer nebi mogao nikako na gornje riešenje uplivisati uspieh iztraživanja, jeli nije li Obćinsko Upraviteljstvo krivo što pogodba sa liečnikom Veleluke nije sklopljena bila, pošto se je sam utočnik imao starati da se pogodba uredi prije nego li je službu nastupio; jer svi ostali prigovori, pobijeni razlozim navedenim u gornjoj odb. odluci Br. 2151.

Br. 2916. Pristajući na utok Nikole i Ivana braće Duboković pok. Mâtije, preinačuje se zaključak 14 svibnja tek. obćinskoga vieća na Jelsi u smislu da se u proračunu odlomka Zastražišća za god. 1894. uvrsti medju prihodim i onaj zemalja vlastitosti istog odlomka u iznosu for. 700, mjesto proračunanih for. 300; dosljedno, da se prirezi na pokriće potrebština odmjerenih, u razmjeri od 122 po sto, sniže na 85 po sto.

Br. 2921. Na utok Antuna Medaka Martinova, te Ivana Grgurinovića i drugova uništuje se zaključak 7 svibnja tek. obćinskoga vieća u Opuzen odnosno imenovanju brojača živoga jer imenovanje ne sliedilo ceduljam kako propisuje § 48 obć. prav., kojemu je svrha da tajnim glasovanjem, štiti slobodu izbora. Nalaže se gosp. načelniku na izbor, gornjim načinom, iznova obaviti dade.

Br. 2925. Na tužbu Marka Ercega p Mije iz Rašćana, naredjuje se obćinskom Upraviteljstvu u Imotskoj, da proti Nikoli Kneževiću pok. Bariše, pristava Rašćana, redovitu iztragu povede, pak shodna predloži, obzirom na propise § 104 obć prav. Naredjuje mu se suviše, da kroz 14 dana, izviesti o imenovanju glavara seoskoga za Rašćane.

Br. 2937. Uslied brzojavnog pitanja glavara Visoke, da se oni seljani oslobode radnje na putu „Vaganica“ upućen je isti na riešenje sadržano u odb. odluci, 14 tekućega Br 2463; dodatkom, da je sada vandoban svaki utok protiva odlukam obćinskoga vieća.

Br. 2948. Odbacuje se utok nasliednikâ pokojnih Augustina i Antuna Lapenne iz Šibenika, protiva naredbi onog obćinskog upravitelja, 9 travnja pr. Br. 1328, s kojom jim bi naredjeno, da preostavše zidove još tri godine nazad izgorjele jim kuće, kroz rok od 8 dana sasma srušiti dadu, prietnjom postupka naznačenog u § 48 gradjev. pravil. 15 veljače 1886; jer naredba, izdana obzirom na javnu sigurnost i obću korist, ne prejudicira razloge u utoku navedene, biva da su zidovi u dobrom stanju i ne prikazuju pogibelji javnoj sigurnosti, u koliko će se ob ovom pitanju razpravljati kad se zametne postupak po § 48 zak. 15 februara 1886; jer naredba, opravdana okolnošću, što se glasa, da se je sa zidova po koji komad kamena već odciepio; jer napokon smatrati je naredbu, jednostavnim pozivom zanimanikom, da svojevoljno izvedu ono što bi inače upravitelj obćinski zakonoprisilnim putem izvesti dao.

Br. 2956. Odbacuje se kao netemeljit utok Ivana i Ane suprugâ Zelen iz Trstenog, protiva zaključku 10 ožujka pr. obćinskoga vieća u Orašcu, odobravajućem pogodbu sklopljenu izmedju obćine i Miha Buća; jer se ne radi o ustupu da li o uoblaštenju Mihu Buću da u zemljištnikn preinačiti dade u-

knjiženje vlastitosti čestice Br. 1530 na svoje ime pošto pogrešno uknjižena na ime općine; jer nedokazano da gornja čestica sačinjava općinski put; jer utočniku napokon, te smatra da ima svojih osobitih prava na gornju česticu, slobodno obratiti se gradjanskom Sudu.

Br. 2973. Na dotično pitanje, odvraća se općinskom upraviteljstvu Novoga kod Trogira, da Zem. Odbor nije pozvan da tumači naredbu c. k. Namjestništva, 15 svibnja tek Br. 12386, o izvedenju skropljenja na utamanjenje „peronospore“; te mu ob ovom predmetu priobćuje nekoje svoje nazore.

dneva 4 junija 1884.

Br. 2841. Nalaže se općinskom Upraviteljstvu Raba i Paga da pri prvoj sjednici općinskih vieća, iznesu na razpravljanje istih, pitanje: dali bi shodno bilo, iznova pokušati, jeli moguće doći do pomirljive jedne nagodbe medju općinami Raba i Paga, u pogledu razprave, glede porabe šumâ i pašnjakâ na dobra što općina Rabska posjeduje u odlomcim Novalje i Luna; te, dali bi se riešenje ovog pitanja, povjeriti moglo naročito odabranim povjerenicim, zaključak kojih, imao bi podvržen biti konačnom odobrenju obć. viećâ, dotično Zemaljskog Odbora.

Br. 3032. Odbacuje se kao netemeljit utok Tome Sladojeva i Vicka Srdareva, s kojim traže da bi se kao nezâkonita uništila sjednica općinskoga vieća u Vodicam 30 travnja pr.; jer u otoku ništa konkretna navedeno nije.

Br. 3138. Obrazloženom popratnicom, šalje se Njeg. Preuzv. gosp. Namjestniku zaključak, usvojen na dotične predloge zastupnika Bjelanovića, pri sjednici 15 februara pr. Sabora dalmatinskoga, odnosno izmieni onog propisa šumskog zakona, po kojemu se neizplative globe zamienjuju zatvorom, u smislu da bi se zamienile javnimi radnjama na obću korist; te onaj odnosno dozvolam za nošnju oružja, u smislu da bi c. k. Vlada popustila današnju strogost, pri izdavanju istih.

dneva 11 junija 1894.

Br. 2180. Odbacuje se kao netemeljit utok Bože Perkovića iz Ražanacâ i Nikole Dučevića i drugovâ iz Ljubača, proti zaključku općinskoga vieća u Ninu, odobravajućem predračun općinski godine 1894; dočim Zemaljski Odbor, nalazi da zvanično uvrsti u predračunu istomu, sve pretičke i nedotičke pojedinih odlomaka godina 1892, uslied česa prirezi odlomka Ražanca od 229 % snižuje se na 164 %, a oni odlomka Radovin-Ljubač od 126 % na 91 %.

Br. 3099. Odbacuje se kao netemeljit utok seljana Prvić-Luke, proti odluci 23 svibnja 1894 br. 499 općinskoga upraviteljstva u Zlarinu, odnosno imenovanju glavara i rondaškog arambaše; naredbom ovomu, da na novo sazove seoski sbor, za predloženje trojkâ.

Br. 3113. Odbacuje se utok Marije udove Midžor, proti odluci općinskog upraviteljstva u Kotoru 18 aprila 410, s kojom joj bi naredjeno da zazida dva prozora otvorena na zidu zajedničke vlastitosti sa Gjurom Miletićem, prietnjom globe for. 40; jer dokazano, da prozori bijahu otvoreni bez dozvole gradjevne oblasti,

te potvrdom pritužene odluke u koliko se odnosi na naredbu zazidanja prozorâ Zemaljski Odbor očituje se nenadležnim, odlučiti vrhu iste u koliko se odnosi na globu.

Br. 3128. Preko obćinskog upravileljstva na Lečevici, povrača se Martinu Bošnjaku glavaru Visoke, utok po njemu podnešen proti obćinskim naredbam o radnjama na putu Vaganjice, jer da utoci protiva odlukami obćinskog upraviteljstva, upravljati je obćinskom vieću, a ne zemalj. Odboru (§ 43 obć. prav.).

Br. 3130. Odbacuje se kao netemeljit utok Tome Vlahutina i družine, proti zaključku 10 travnja pr. obćinskoga vieća u Cavtatu, da se ustanove tri obćinska lugara godišnjom plaćom for. 50 svakomu; jer njihovo ustanovljenje opravdano, obzirom na obstojeće odnošaje u pogledu sječbe i paše sa strane onih obćinara i po gajevim privatne vlastitosti.

Br. 3205. Odobrava se bilježnička pogodba 4 travnja 1894 br. 212, kojom prva pučka dalmatinska Banka daje u zajam obćini spljetskoj, uz kamatu od 5 ½ % for. 74.482 naredbom upraviteljstvu obćinskom, da se stara kako će kroz opredieljeni rok podpuno podmiriti ovaj dug.

Br. 3206, Odobrava se bilježnička pogodba 12 travnja 1894 br. 233, kojom obćina spljetska prodaje Ivanu i Frani braći Ban iz Kaštel-Sućurac, čestice 2775-1, 2775-2, 2775-3, za for. 1124 izplativih u dva roka.

Br. 3242. Odobrena je pogodba sklopljena sa obćinom Skradinskom, glede učionskih pomješća u Smrdelje-Varivode.

Br. 3243. Takodjer, ona sa istom obćinom, glede učionskih ponješća u Gjevrskam.

dneva 18 junija 1894

Br. 3228. Pristajuć na utok Ive Matova i družine, uništuje se zaključak obćinskoga vieća u Tiesnom, 16 maja pr. o zabrani na godinu dana vremena, seljanim Jezera, voditi sitnu životinu na pašu preko svijh jezerskih ulica, izim na uzici; naredbom obćinskom Upraviteljstvu, da saslušavši o predmetu seoski sbor, ovo iznese na novo razpravljanju obćinskoga vieća.

Br. 3258, 3303 Šalje se obćinskom Upraviteljstvu u Imotskoj, tužba Ivana Patrlje iz Podbabja, odnosno grabežim obćinskoga, na izvide, providjenja i eventualne predloge; preporukom, da svoju osobitu pažnju uloži na obranu obćinskog imanja.

Br. 3304. Šalje se istomu Upraviteljstvu, tužba Jozipa Trutine, ob istom predmetu, eda postupa u gorinaznačenom smislu.

Br. 3307. Odbacuje se, kao netemeljit, utok Tome Sladoljeva proti odluci 7 maja pr. Br. 320 obćinskog Upraviteljstva u Vodicam s kojom bi osudjen na globu for. 5, što se je odalečio sa sjednice vieća dneva 30 aprila pr. no, radeći se u konkretnom slučaju o prvom prekršaju, odmjerena se globa prikazuje skrajnom kaznom, te se obaljuje na for. 1.

Br. 3316. Šalje se na izvide, providjenja i eventualne predloge obćinskom Upraviteljstvu u Imotskoj, tužba Tome Lendića Matina iz Rašćana, odnosno nekim grabežim obćinskoga; naredbom, da odma rieši pita-

nje o imenovanju redovitog glavara za Rašćane.

Br. 3342. Prosliedjuje se, shodnom popratnicom, Njeg. Preuz. gosp. Namjestniku, molba občine Starigradske, u svrhu da bi se proučilo pitanje, zašto u onoj občini, u kojoj je najprije uvedena bila gojitba buhača, ovo bilje sada neuspjeva ne samo na iztrošenim i otančanim zemljam, dali ni na ovim iznova izkrčenim, i nije li valjda taj neuspjeh pripisati slabom sjemenu.

Br. 3349. Obrazloženom popratnicom, šalje se c. k. pokrajinskom financijalnom Ravnateljstvu, molba občinskog Upraviteljstva u Staromgradu, da se i u onoj okolici dozvoli gojitba duhana; preporukom, da se živo zauzme da i predrečenoj občini, bude, početkom nastajuće godine, dozvoljena pokušajna gojitba.

dneva 25 junija 1894.

Br. 1381. Odbacuje se kao netemeljit utok Laze Krnete p. Marka, proti zaključku 30 Januara pr. občinskoga vieća na Kistanje, kojim ga pozivlje na naknadu for. 236:84 ukesanih u ime travarine kroz godinu 1891; jer zaključak sa formalnog gledišta pravilan, a sam utočnik priznaje da je izključivo njemu po prestavšem obć. upraviteljstvu povjereno bilo pobiranje travarine.

Br. 1725. Odbacuju se kao netemeljiti utoci Bože Karduma i družine i Jozipa Matića i družine proti zaključku 26 januara 1893 občinskoga vieća na Klisu, odobravajućem konačni račun godine 1891: jer od financijalnog odbora pregledan; netačnosti po današnjem obć. upraviteljstu izpravljene na način odgovarajući faktičnom novčanom stanju pojedinih odlomaka; od vieća jednoglasno odobren, a utočnici ne naveli nikakvi formalni prigovor proti usvojenom zaključku.

Br. 3318. Šalje se občinskom upraviteljstvu u Omišu na izvide i izviešće tužba Tadije Bekavca i družine iz Gornje Žeževice, odnosno grabežu občinskoga sa strane rondarskog podarambaše Ante Bekavca Jakovljeva naredbom da javi jeli istinito da ovaj ne plaća nikakvog poreza i da u imeniku biračâ niti uvršten nije.

Br. 3428. Šalje se občinskom upraviteljstvu na Muću, tužba Luke Šundova pok. Iozipa proti glavaru seoskom Bročanca, za grabež občinskoga; naredbom da obavi potrebite izvide, sasluša na opravdanje glavara, i predloži kako da se proti ovomu postupa obzirom na propise § 104 obć. prav,

Br. 3433. Šalje se občinskom upraviteljstvu u Pagu, tužba seljana Kolana, odnosno imenovanju lugara; naredbom, da ju podvrže razpravljanju občinskoga vieća, u smislu § 43 obć. prav. prosto seljanim proti zaključku uteći se Odboru, načinom propisanim § 103 obć. prav.

Br. 3451. Odobrena je pogodba 10 svibnja 1894, kojom občina Jelse, uzimlje u zajam za gradnju občinskoga doma, kod članova Narodne Čitaonice for. 9900, povrativih kroz 14 godina bez kamatâ.

Br. 3467. Šalje se občinskom upraviteljstvu u Omišu, od c. k. Namjestništva Odboru ustupljena tužba Petra Latkovića i družine iz Gornje Žeževice, o grabežu občinskog i zloporabam u občinskim gajevim: naredbom, da obavivši potrebite izvide, preduzme sve potrebite mjere da sačuva občinsku vlastitost te zaprieči haranje šuma, i

predloži obćinskom vieću da se izjavi, nebi li shodno bilo obradjive zemlje odlomka Žeževiće, razdieliti medju obćinarim u smislu zakona 26 maja 1876.

Br. 3518. Odobrava se pogodba, 8 junija 1894 sklopljena izmedju obćine Šibenske i gosp. Viekoslava Meichsnera, glede električne razsviete grada Šibenika.

Br. 3543. Šalje se obćinskom upraviteljstvu Kaštel-Šučurca, utok lugara Duje Katalinića proti obćinskoj odluci br. 344, kojom bi obustavljen od službe naredbom, da protivu istomu povede redovitu iztragu; da se glede obustave, naknadne dogovori sa c. k. kotarskom političkom vlasti; a pitanje o konačnom njegovom odpustu, iznese na razpravljanje i odluku obćinskoga vieća na vršenje propisanog, §.om 20 službovnog naputka.

dneva 2 julija 1894.

Br. 2845. Odbacuju se kao netemeljiti utoci Frana Calogerà pok. Stiepana i Kuzme Jokovića Kuzmanova, proti zaključku 24 februara pr. usvojenom od obćinskoga vieća u Blatu, kojim bi predloženo Zemaljskom Odboru, da udari globu for. 100 svakom, za to što se odrekoše obćinske viećničke časti; jer razlozi po utočnicim navedeni, da opravdaju podnešenu odreku nespadaju iznimkam u §. 16 obć. prav. nabrojenim. Pristajući samo dielomično na prituženi predlog, odmjerena je Franu Calogerà obzirom na povoljno njegovo ekonomično stanje, globa for. 30, dočim je Kuzmi Jokoviću odmjerena ona for. 20 s razloga, što obćinsko vieće, nije iztaknulo osobitih razloga, koji bi zagovarati mogli odmjerenje globe u predloženom maksimalnom iznosu for. 100.

Br. 3420. Takodjer, onaj Dinka Buzolića, proti odluci 10 kolovoza 1893 br. 1129 obćinskoga upraviteljstva u Novigradu kojom nije pristalo na Buzolićev zahtiev, da mu se izprazne, i povrate tri jame jer da su njegovo vlastitosti; pošto obćina to nepriznaje, već zahtieva naprotiv da su izključive seoske vlastitosti, pak da se radi o razmirici privatnog prava, na riešenje koje pozvan je redoviti gradjanski Sud

Br. 3568, Ustupom dotičnog izvješća pokrajinskom philoxeričnom povjerenstvu zagovara se predlog obćinskog upraviteljstva na Jelši, da se naredi svim cc. kk, Lučko zdravstvenim uredim, da prije izkrcaja prijave obćinam dolazak svakog broda bilo voćem, bilo povrćem ili stablim nakrcanog, eda philoxerični odbor mogao bude svoj pregled obaviti i izjaviti se o prenosu na kraj.

Br. 3582. Naročitom okružnicom pozivlju se sva obćinska upraviteljstva u pokrajini, da proti grozno-pretećemu biču filokseri, svu pomnju i svako nastojanje ulože; te bdiju, da se strogo vrše propisi Namjestništvene obznane 21 junija pr, br. 19233 i svaki najmanji prekršaj neumolno prijavljaju političkoj Vlasti; upozorivši ih, kako iz najmanjeg nemara, ovisiti može ekonomična sudbina cielog Kotara.

Br. 3600. Pozivlje se obćinsko upraviteljstvo u Omišu, da javi Marinu Cizmiću, do njegova tužba o neredim na pazaru Žeževice temelja nema; i da ju je Zem. Odb. ustupio nadležnoj c. k. političkoj Vlasti, za eventualne mjere o predmetim u tužbi naglašenim, i njenom dielokrugu spadajućim.

Br. 3607. Šalje se obćinskom upraviteljstvu u Blatu, brzojavka obćinskih prisjednika Šemana i Marinovića, proti

načinu kojim načelnik namjerava dati u najam prihode obćinskih dobara; naredbom, da podnese izviešće i opravdanje, te obustavi dražbu urečenu za dne 7 tekućega, do dalnjih naredaba Zem. Odb.

Br. 3629. Takodjer, druga brzojavka, istih prisjednika i ob istomu predmetu; naredbom načelniku, da se opravda i sve dotične spise, kroz tri dana, Odboru dostavi.

dneva 9 julija 1894.

Br. 8638. Naredjuje se obćinskom upraviteljstvu u Blatu, da kroz tri dana dostavi utok uložen od Antuna Petkovića-Kovača proti obćinskoj odluci kojom bi primljena ponuda Ivana Cetinića za zakup prihoda općinskih zemalja.

Br. 3718. Odobrena je pogodba 26 junija pr. kojom Povjerenstvo Javne Dobrotvornosti na Visu prodaje Stiepanu Vojkoviću za for. 1500 kat. čest. 2473, 2475-2; naredbom, da ukesani novac, na što koristniji način po zavod, uložiti uznastoji.

Br. 3748 Prosljedjuje se c. k. ravnateljstvu poštâ i brzojavâ na uvaženje i zagovaranje kod c k. Ministarstva trgovine u Beču, molba obćine Sučurja na Hvaru, za postignuće parobrodarske sveze onog mjesta sa Jelsom.

Br. 2391. Naročitom okružnicom, upozoruju se sva obćinska upraviteljstva u pokrajini, o najshodnijem načinu kojim bi se imalo postupati pri utjerivanju naknadâ za bolničke troškove od platomožnih obćinara; pošto ono ovršbeno upravnim putem, na koje inače niesu ni uoblaštena, neuputno te sa mnogo neprilika skopčano.

Br. 2517. Pozvano je obćinsko upraviteljstvo u Lukšiću, da odmah dostavi utok podnešen po Dujmu Princivalu p. Petra i družini, proti zaključcim obćinskoga vieća, usvojenim pri sjednici 7 aprila pr

Br. 3694. Zagovara se i osobitom preporukom prosljedjuje c. k. Ministarstvu trgovine u Beču, molba Obćinskog Upraviteljstva u Obrovcu, za parobrodarsku svezu Obrovca sa Zadrom.

Br. 3750. Fakodjer, c. k. Prizivnom Sudu, prošnja Obćinskog Upraviteljstva Sućurja na Hvaru, eda sudac, koji obavljati bude izvide za osnivanje zemljištnika, podje na lice mjesta da ustanovi zemlje na obćinskom izradjene, izpravi mapu i tačno uknjižiti dade obćinska i težačka prava.

Br, 3747. Takodjer, Njeg. Preuz. gosp. Namjestniku, molba istoga Upraviteljstva, kojom traži da bi se dojduće godine i onoj okolici dozvolila gojitba duhana.

dneva 16 Julija 1894.

Br. 3705. Na temelju zaključka, 17 februara pr. Sabora dalmatinskoga, odlučuje se dati u zajam Hrvatskom Štarinarskom Družtvu u Kninu, iz zemaljske zaklade, iznos for. 2400, izplativ u dvanest jednakih godišnjih obroka.

Br. 3932. Odbacuju se utoci Ivana Stanića i drugovâ, proti odluci 12 aprila pr. Br. 665 Obćinskoga Upraviteljstva u Omišu s kojom jim bi odmjerena globa for. 5 svakomu s neprisustvovanja sjednici obćinskoga vieća 12 aprila pr. jer sami utočnici, pozvavši se na razloge navedene u utoku Antuna Pavisića i drugih obćinskih viećnika, priznadoše da sjednici neučestvovahu, ne iz kakovih nesavladivih zaprieka, već naumice, da osujete sjednicu vieća, i tim izkažu svoje nepovjerenje onom Upraviteljstvu.

Br. 3806. Odobrene su dvie pogodbe, s kojimi je Obćinsko Upraviteljstvo u Pagu prodalo Jozipu Festini p. Josipa i drugovim nekoje komade obćinskoga zemljišta, izjavom, da one, kojim Upraviteljstvo kupuje nekoliko komada, Odborovog odobrenja netrebaju, te naredbom, da novce gornjom prodajom izvadjene, nipošto za troškove uprave neupotrebi, već ih na izključivu korist odlomka Paga sačuva, i da obćinsko vieće odluči o načinu kako da se u-lože.

Br. 3122. Pozvan je po drugi put gospodin načelnik obćine Omiške, da kroz osam dana, udovolji odborovu nalogu 7 maja pr. Br. 2504, odnosno opredieljenju dvaju stanovitih dana na sedmicu za sjednice onog obćinskog upraviteljstva, nalogom, da prisjedniku A. Pavišiću, priobći jedan prepis zapisnika sjednice 12 kolovoza 1893, pri kojoj bijahu porazdieljeni obćinski poslovi izmedju prisjednikâ, te ga pozove na opremanje onih, glasom istoga zapisnika, njemu povjerenih.

Br. 3843. Uslied tužbe Filipa Velića pok. Petra iz Tugara, proti Omiškom načelniku Novakoviću radi grabeža općinskoga puta, naredjuje onom Obćinskom Upraviteljstvu, da odmah, na licu mjesta, obavi potrebite izvide i bezodvlačno poprimi nuždna providjenja eda put i obćinska zemlja budu obćini povraćeni.

Br. 3931. Na utok dn. Petra Bačića, kojim je tražio, da se naredi Obćinskom Upraviteljstvu u Blatu, da proizvode obćinskih dobara dade u zakup putem javne dražbe, upućen je utočnik na sadržaj obćinskog oglasa 24 junija pr, Br. 1393; odbacuju se, kao neosnovani, oni obćinskih prisjednika Šemana i Marinkovića, jer dokazano da su rodjaci Ivana Petkovića-Kovača, jer Upraviteljstvo ne prihvatilo njegovu ponudu, već na temelju one daleko bolje, podnešene po Ivanu Cetiniću odredilo novu dražbu. Naredjuje se Obć. Upraviteljstvu, da na novo razpiše javnu dražbu, najavljenu oglasom 24 junija pr. Br. 1393, i preinači 7.i uviet oglasa, u smislu da će se prihodi dati u zakup za same tri godine. Zamjera se načelniku, što stignuvšu ponudu Ivana Cetinića, nedao uvrstiti u predatnik

Br. 3795. Odobren je zaključak obćinskoga vieća na Jelsi, usvojen pri sjednici, 14 maja pr. da se Stiepanu Dobroniću pok. Luke, unajmi za 10 godina jedan komad obćinske prostorije na kojoj će podignuti jednu dašćaru, uz godišnji najam for 50.

Br. 3869. Naredjuje se Obćinskom Upraviteljstvu u Makarskoj, da pri prvoj sjednici obćinskoga vieća dade razpravljati i konačno riešiti pitanje, dali se ima nametnuti redovita parnica Petru Brčiću glavaru Tučepa za prisvojeno obćinsko zemljište, iztičitom prietnjom da će se inače Odbor poslužiti pravom ustanovljenim § om 101 obć. prav.

dneva 13 julija 1894.

Br. Pozivlje se Obćinsko Upraviteljstvo u Kotoru da Odboru dostavi svotu for. 100 po onom obćinskom vieću glasovanu i na korist zaklade Frane Jozipa I.a opredieljenu

Br 4059. Na utok Ane udove Jelićić, uništena je odluka 21 junija pr Br. 3194 Obćinskoga Upraviteljstva u Spljetu, odbacujuća joj molbu u gradjevnom predmetu podnešenu; naredbom Upraviteljstvu, da vrhu iste molbe postupa po propisu § 5 gradj. prav. pak, iza dovršenog postupka, novu i konačnu odluku izdade.

Br. 3964. Pošto Obor Zemaljski nije u stanju da udovolji molbi Općinskoga Upraviteljstva u Stonu, da bi naime izaslao svog mjernika-vještaka, u svrhu pregleda kvara nastavših na onom starodavnom vodovodu, ustupa istu Njeg. Preuz. gosp. Namjestniku, preporukom da razpoloži potrebita, da joj se udovolji, naloživši kojem članu graditeljnog osoblja u Dalmaciji, u predmetu vještom, da potrebite izvide obavi.

Br. 3979. Odbacuje se, kao neosnovan, utok Luke Hanze i drugovâ iz Mokošice, Sustiepana i Petrovasela, proti imenovanju članova mjestnih školskih vieća, obavljenom po obćinskom vieću na Rieci; jer glasom § 5 zem. zak. 8 februara 1869, vieću je ravno birati članove bez saslušanja seoskih sborova.

Br. 3956 Jer je obćinsko Upraviteljstvo u Skradinu, sklopilo sa obćinskim liečnikom d.rom Tauzovićem službovnu pogodbu, na temelju i u granicam uvieta po obćinskom vieću iztaknutim i sadržanim u natječajnom oglasu 2 novembra 1893 Br. 1606, ne pristaje se na molbu Vinka Matasa, da se pogodba ista iznese na odobrenje obćinskoga vieća

Br. 3848. Pristaje se u načelu na zaključke prihvaćene po obćinskom vieću u Imotskoj, pri sjednici 2 julija tek odnosno nabavi i zamjeni nekojih zemljišta u svrhu proširenja groblja u Poljica; te i na one, odnosno odlučenim darovim nekojih komada obćinskoga crkvami Bl. Gospe u Runovićim i S. Luke u Podbabju.

Br. 4047. Odbačen je kao nepravilno podnešen, utok Jozipa Delonga i drugovâ proti odluci 30 junija pr. Br. 2365 obćinskoga Upraviteljstva u Sinju, u predmetu prava udioništovanja u uživanju obćinskih dobara, pošto imao biti podnesen vieću (§ 43 obć. prav.).

Br 3923. Pošto se jedan pokrajinski cestar pored opetovanih opomena i udieljenih mu priekora, sveudiljno nemarnim pokazuje u izvadjanju svojih dužnosti, danom 1.m augusta odpušten je sa službe

Br. 3953. Najvišom se preporukom prosljedjuje Njeg. Preuz. gosp. Namjestniku, prošnja obćinskoga Upraviteljstva na Kistanje, da postigne onoj okolici dozvolu za gojitbu duhana.

Br. 3978. Naredjeno je obćinskom Upraviteljstvu u Lastovu, da sredstvom onog arambaše, redovito pobirati dade sve odredbine na plesove odmjerene, i one svakog tromjeseca izruči onoj javnoj dobrotvornosti; opomenom arambaši da bi se u slučaju nemarnosti, proti njemu preduzele mjere propisane §.om 104 obć. prav.

Br. 3713. Obećaje se, u svoja doba, obćini Gornjeg primorja pripomoć iz zemaljske zaklade u popravu i uredjenje puta „Pros.k“ a pozivlje se istodobno ona Vrhgorca, da se zauzme poprave onog diela istoga puta, na njenom području ležećeg.

Br. 4056. Pokle bijahu obavljeni potrebiti izvidi uslied tužbe Grge Erstiča i drugovâ iz Drašnica, naloženo je obćinskom Upraviteljstvu u Makarskoj da naredi Matu Alaču pok Ivana, na temelju §§ 18 i 76 gradj. prav. da odmah sruši svu gradnju bez dozvole gradjevne Vlasti izvedenu; da poprimi shodne mjere, eda Alač povrati obćini ugrabljeno joj zemljište, posluživši se do potrebe i sredstvom redovite pravde.

Br. 4054. Šalje se obćinskom upraviteljstvu u Zlarinu, na izviešće i oprav-

danje, tužba općinskoga prisjède L. Branice, protivu uzkraćenom mu pregledu općinskih računa sa strane gosp. načelnika.

Br. 4038. Na dotično pitanje c. k pokrajinskog financijalnog ravnateljstva, naročitom se okružnicom pozivlju sva općinska upraviteljstva u pokrajini, na tačno vršenje odredaba sadržanih u prijašnjoj odborovoj okružnici 24 aprila 1893 Br. 2288, biva da se unapried bolje odazivati bndu dužnostim općinami nametnutim §§.im 14, 15, 20, 22 i 24 zakona 23 maja 1893. u pogledu pomoći koju imaju pružiti mjernicim očevidnosti pri obavljanju njihovih radnja.

dneva 30 Julija 1894.

Br. 4101. Posljedjuje se. živom preporukom, Njeg. Preuz gosp. Namjestniku, molba Općinskog Upraviteljstva u Tiesnu, da bi se onoj okolici dozvolila gojidba duhana.

Br. 4150. Odobren je zaključak 7 junija pr. općinskoga vieća na Hvaru, da se naime i u selu Brusju ustanovi povjerenstvo javne dobrotvornesti, te se imenuju članovim istoga, gospoda: Miličić Mate p. Stiepana, Milišić Prosper p. Ivana, Ivan Hraste p. Ante, Mato Miličić p. Jurja Jakov Haučević p. Stiepana i Stiepan Miličić Jozipov.

Br. 4174. Naredjeno je Općinskom Upraviteljstvu u Pagu, da pri prvoj sjednici općinskoga vieća dade razpravljati o izviesću naročitog odbora imenovanog za uredjenje odnošaja uživanja glede pašnjaka „Zaglave“; a da medjutim obaviesti braću Bistničić p. Antuna, da jim je prosto proti zaključku vieća, kojega o predmetu prihvatio bude, podnieti utok načinom propisanim §. 103 obć prav.

Br. 4154. Odbacuje se kao netemeljita tužba Grge Odžića p Ivana prot glavaru i pristavu sela Rašćana općine Imotske, pošto obavljenim izvidim dokazano da naglašenih nereda nije.

Br. 4167, Odobrena je pogodba 20 julija tek. izmedju Općinskoga Upraviteljstva u Selcim na Braču i Nikole Bezmalinovićom-Jurcem pok. Petra kojom su uredjeni uvieti kmetstva odnosno čestici 2-45-10.

Br 4175. Takodjer one, 1 i 2 oktobra 1890, izmedju Općinskoga Upraviteljstva u Nerežišću i Ivanom Goićem te Antom Dr. Krstulovićem, o iznieni nekojih zemalja u svrhu proširenja onoga seoskoga groblja.

Br. 4140. Odbacuje se utok d.n Sima Stipčevića proti imenovanju Ante Milića pristavom se a Vrsi, pošto dokazano da je naimenovani uknjižen kao poreznik u knjigam c. k. Glavnog Poreznog Ureda u Zadru.

Br. 4139. Šalje se Općinskom Upraviteljstvu na Jelsi, tražba Ivana Bojanića i družine za priznanje vlastništva na neke čestice, nalogom da kroz osam dana o predmetu izviesti.

Br. 4135. Šalje se Općinskom Upraviteljstvu u Ninu, na izvide i providjenja, tužba proti Boži Perkoviću i Grgu Miočiću za prisvojenje općinskoga zemljišta.

Br. 4099. Odbacuje se utok Viska, Ivanice, Kate i Marije Zanete proti odluci 30 svibnja pr. Br. 777 Općinskoga Upraviteljstva u Novom kod Trogira. u gradjevnom predmetu izdanoj, pošto pritužena odluka odgovara propisim gradjevnog pravilnika.

Br. 4076. Takodjer, jer neosnovan, onaj Marije Udove Trke, proti odluci 9 julija tek Br, 382, obcinskoga Upravi-

teljstva u Zatonu, u istom predmetu izdanoj.

[B]r. 4037. S istoga razloga, onaj Ivana-Krstitelja Brajnovića, proti odluci 19 julija tek. Br. 3941 Občinskoga Upraviteljstva u Spljetu, takodjer u gradjevnom predmetu izdanoj.

[B]r. 2585. Uslied zaključka Sabora dalmatinskoga 17 februara pr. svraća se pozornost sviju Občinskih Upraviteljstva u pokrajini na sadržaj okružnice Zemaljskog Odbora, 11 aprila 1893 Br. 1630; i pozivlju se da se istoj odazovu, nabavivši po komad vrtla na uporabu seoskih pučkih učiona u svrhu poljedjelskih pokušaja.

[B]r. 1287. Uslied zamolbe c k. dalmatinskog Namjestništva, naročitom se okružnicom upozoruju sve občine u pokrajini, na ustanove sadržane u zakonu 26 prosinca 1893 (D. Z L 193), o uredjenju kocesijonalnih gradjevnih obrta; pozivom, da uspiešno sudjeluju pri izvršivanju istoga, pošto su one u prvom redu pozvane na uporavljenje obstojećeg gradjevnog pravilnika.

dneva 6 augusta 1894.

[Br.] 4328. Povraća se Občinskom Upraviteljstvu u Zlarinu, utok u gradjevnom predmetu podnešen po Mati Adumu, u svrhu, da ga, pošto cilja na preinaku jedne kaznene presude, ustupi c. k. kotarskoj političkoj Vlasti, kao u predmetu nadležnoj drugomolbenoj Vlasti, u smislu §§. 70 gr. pr i 61 te 107 obć. prav

[Br.] 4293. Odbacuje se utok Sime Sladoljeva p. Miše, protiv zaključku 5 julija pr. občinskoga vieća u Vodicam, s kojim mu bi predložena globa for. 100, s odreke podnešene na čast občinskoga prisjednika, jer ni u odreci, ni u utoku, ne naveo ikakvog razloga koji bi po tasaktivnoj odredbi §. 19 obć. prav. odreku opravdati mogao; no ipak, obzirom na okolnost, da bi predložena globa, jako obteretila čovjeka težačkog staleža, odmjerena mu je ona for. deset, koju će kroz 8 dana občinskoj blagajni redovito up'atiti.

Br. 4251. Odbacuje se tužba Ivana Matasa p. Marijana iz Kladnica, jer obavljenim izvidim dokazano, da u počinjenim grabežim občinskoga, onaj seoski glavar nikako sudjelovao nije, i da je grabiocim, oteto zemljište, po onoj občini oduzeto bilo.

Br. 4222. Naloženo je občinskom Upraviteljstvu u Imotskoj, da kroz tri dana izviesti o razlozim odpusta sa službe lugara Marijana Protrke.

Br. 4197. Odbacuje se, kao neosnovan, utok Jvana-Krstitelja Brajnovića, proti odluci 22 julija pr. Br. 979 Občinskoga Upraviteljstva u Spljetu, kojom je, mješte obzirom, na jedan viseći utok obustaviti, odgodilo naličje u gradjevnom predmetu odredjeno za 24 julija pr. pošto takovo postupanje, nikakvom od obstojećih zakonskih propisa protivno nije.

Br. 2583. Sve one občine, koje se još neodazvaše okružnici Zem. Odb. 14 maja pr. Br. 2583, odnosno produljenju ustanovljenog roka djelovanja občinskih zastupstva od 3 na 6 godina, pozvane su da to bezodvlačno urade, e da se i Odbor mogao bude odazvati dotičnom zaključku po Visokom Saboru o predmetu prihvaćenom.

Br. 4305. Naredjeno je Občinskom Upraviteljstvu u Imotskom, da sudbenim putem postupa protivu sinovcim Marijana Šumelje, u svrhu da postigne povratak občini, po njima otetih zemalja. — Suviše, da uznastoji, da se dioba o-

bradjivih obćinskih zemalja odlomka Bunovića čim prije izvede.

Br. 4311. Bez prejudicirati način rješenja eventualnih utoka koji bi o predmetu stignuti mogli, odobrava se u načelu zaključak obćinskoga vieća u Sutivanu 31 julija pr. da se naime, mjesto već odobrenog zajma od for. 3000, sklopi zajam od for. 5000, na pokriće nedotičakâ minulih, onih tekuće, i eventualnih buduće godine 1895.

Br. 4206. Neodobrava se zaključak 27 julija pr. obćinskoga vieća u Risnu, odnosno odredbini na sol iz Italije dolazećoj, jer protivan propisu § 85 obć. prav.

Br. 4128. Jer postupak nepravilan i nepodpun, uništena je, na utok Mate Baturića pok. Jerka, odluka 23 julija pr. Br. 341. Obćinskoga Upraviteljstva u Pučišćim, naredjivajuća, iz razloga naznačenih u § 48 gradj. prav. srušenje kuće označene anag. Br. 206, na javnoj plokati ležeće.

Br. 4392. Šalje se Obćinskom Upraviteljstvu u Blatu, brzojavna tužba proti Kuzmi Petkoviću u gradjevnom predmetu, nalogom da izviesti, eventualno i postupa u smislu § 68 gradj. prav.

Br. 4259. Umoljava se Njeg. Preuz. gosp. Namjestnik, da izvoli podastrieti Njegovom Veličanstvu premilostivom Caru i Kralju, najodanija čustva sažaljenja Odbora dalmatinskoga u ime ciele pokrajine, pri nemiloj smrti Njegove Visosti Nadvojvode Vilima.

dneva 13 augusta 1894.

Br. 4456. Na utok Petra d.ra Baturića i družine, uništena je odluka 4 augusta tek. Br. 372 Obćinskog Upraviteljstva u Pučišćim, kojom jim bi uzkraćena dozvola, da drvećem ili kamenjem ograde česticu njihove vlastitosti Br. 203; te Odb Zem. pristajući u načelu na dotičnu njihovu molbu, ustupa istu spomenutom Upraviteljstvu eda, pokle pitaoci udovolje nekim zakonskim propisim, vrhu iste odluči kao nadležna prvomolbena Vlast.

Br. 4442. Pozivlje se Obćinsko Upraviteljstvo u Cavtatu, da uznastoji da obćinsko vieće opredieli višu svotu od one već opredjeljene, pri sjednici 10 aprila pr. u svrhu uredjenja lugarske službe u onoj obćini.

Br. 4454. Šalje se Obćinskom Upraviteljstvu na Kistanjam na izvide i izviešće, tužba proti lugara Pilipu Kužatu iz Dobropoljacâ, o grabežu obćinskog zemljišta.

Br. 4457. Takodjer, onom Makarske, ona proti Crkovinarstvu, Šimunu Pilipoviću i drugih 43 obćinarâ odlomka Brela, u istom predmetu.

Br. 4427. Naloženo je, onom Imotske, da odnosno predloženom svrgnuću seoskih časti odlomka Podbabja, dalnje izvide obavi.

Br. 4399. Šalje se Obćinskom Upraviteljstvu u Kninu, žalba Jovana Živkovića p. Laze i družine iz Strmice protiva načinu pobiranja travarine godine 1893, eda ju rieši u granicam svoje nadležnosti.

Br. 5361. Naloženo je, onom u Zadru, da netom mine rok djelovanja sadašnjem seoskom glavaru odlomka Smokovića sazove seoski sbor, i obćinskom vieću iznese predlog za imenovanje novog.

Br. 4380. Javlja se Obćinskom Upraviteljstvu u Lastvi, da će Zem. Odb. svoje odobrenje dati zapisniku sastavljenom dne 14 novembra 1891. izmedju predstavnika Lastve i onih Lepetana u svrhu uredjenja granicâ dvajuh odlomaka, netom ga odobre obćinska vieća Lastve i Kotora.

Br. 4010. Pošto su, izim jednog, svi ostali, članovi Obćinskoga Upraviteljstva u Trpnju, polag propisa § 46 obć. prav. izključeni od učestvovanja pri razpravljanju i riešenju molbe Kate udove Ivetove u gradjevnom predmetu podnešene, to se upućuje isto Upraviteljstvo, kako mu je u ovom slučaju postupati.

Br. 4422. Pozvano je Obćinsko Upraviteljstvo u Blatu, da kroz tri dana izviesti o utoku po Petru Šemanu podnešenom proti dražbi obdržanoj dne 2 tekućega, u svrhu unajmljena prihoda blatskih obćinskih dobara.

Br. 4375. Na molbu Ante Barčića-Valentića iz Kampora, naredjeno je Obćinskom Upraviteljstvu u Rabu, da sazove seoske sborove Lopara i Kampora eda odluče komu će povjeriti vodjenje pravde protivu obćini, glede uknjižbe vlastništa nekojih zemalja.

Br. 4304. Prosljedjuje se Njeg. Preuz. gosp. Namjesniku, molba Obćinskoga Upraviteljstva na Kistanje, za postignuće iz državnih sredstava, jedne što obilnije podpore, u svrhu uredjenja varoškog bunara i seoske lokve, preporukom da ju uvažiti blagoizvoli; te izjavom, da je Odb. Zem. priznavši prieku potrebu gornjeg uredjenja, obećao već sa svoje strane pripomoć for. 250.

Br. 4459. Ne nalazi Odb. Zem. da opozove svoju odluku 14 maja pr. Br. 730, o zaniekanom oprostu prireza na kućami Petra Čapina i Petra Katića iz Imotske, jer se ista temelji na jasnom propisu § 83 obć. prav.

dneva 20 augusta 1894

Br. 4550. Odobrena je pogodba, 22 oktobra 1893, sklopljena od c. k. državnog Erara sa Obćinskim Upraviteljstvom u Budvi, o izmieni zemlj. čest. 497, s onom 505-20.

Br. 4522. Povraća se Obćinskom Upraviteljstvu Bogomolja, pogodba sklopljena sa Viskom Viskovićem i družinom, o uredjenju granicâ zemljišta „Jančar“ nadodataka nekojih radi.

Br. 4535. Ponavlja se preporuka Obćinskom Upraviteljstvu u Drnišu, da se živo zauzme, te u blizini one varoši, nadje jedno prikladno mjesto za namještenje voćnjaka, budući je c. k. Vlada odlučila zapustiti onaj danas u Kljačkim nalazeći se

Br. 4508. Naredjuje se Obćinskom Upraviteljstvu u Imotskoj, da se obavom novih i podpunijih izvida, tačnije odazove i svestrano udovolji nalozim sadržanim u Odb. odluci 18 junija pr. Br 3316, o grabežim obćinskoga u odlomku Rašćanâ.

Br. 4603. Šalje se Obćinskom Upraviteljstu u Trogiru, molba seljana Sevida, za imenovanje posebnog glavara za onaj odlomak, eda ju podastre vieću na razpravljanje i odluku, u smislu § 22 obć. prav. — Naloženo mu je suviše, da izviesti, o gradnji grobišta, u odlomku „Podorljak“.

Br. 4600. Odbacuje se, kao bezpredmetan, utok d.m Petra Škarice, podnešen u svrhu da bi Zem. Odb. priznao, da su na seoskom sboru odlomka Podgradja, obavljenom dne 17 julija pr. većinom glasovâ, odbijeni bili predlozi I i II dnevnog reda, u pogledu odieljenja nekojih odlomaka od obćine Omiške, i ustanovljenja nove Poljičke; pošto sbor bi po presjedniku, iz opravdanih razloga prekinut i dignut, te potom ništa konkretna zaključio nije

Br. 4596. Javlja se Obćinskom Upraviteljstvu na Muću, da c. k. Ministarstvo pravosudja nije pristalo na njegovu

molbu za ustrojenje jednog c. k kotarskog Suda na Muću; no da je dozvolilo obdržavanje periodičnih ročista, uz uviet, da se općina obveže na bezplatnu obškrbu svega, u ovu svrhu potrebita.

Br. 4577 Pozvan je načelnik občine Omiške, da promotri, nebi li u interesu občinske uprave, shodnije bilo preinačiti razdiobu občinskih posala izmedju prisjednikâ, obavljenu zapisnikom 12 augusta 1893, te da o predmetu odluči i Odbor izviesti,

Br. 4558. Nalaga se Občinskom Upraviteljstvu u Metkoviću, da izviesti o tražbam po Mati Karkoviću protivu onoj občini c k. Sudu podnešenim, za izplatu for. 65, novč. 5.

Br. 4553 Odobrena je sudbena pogodba, 28 maja pr. Br, 2735, izmedju občine Imotske i nasljednikâ pok. Blaža Vučemilovića sklopljena, glede priznanja vlastništva nekih zemalja.

Br. 4223. Naloženo je Občinskom Upraviteljstvu u Imotskoj, da na opravdanje sasluša jednog obć. prisjednika o počinjenom grabežu občinskoga ; te predloži, da li se i kako protivu istomu postupati ima, obzirom na propise § 104 obć. prav.

Br. 4576. Naredjeno je onom u Omišu, da odmah omejašiti dade zemljšte, koje je Jure Novaković prije prisvojio bio, a sada na slobodno razpoloženje občine ostavio, te da pomljivo pazi, da iste grabeže ponovio nebi.

Br. 4521. Takodjer onom na Hvaru, da pri prvoj sjednici občinskoga vieća, iznese na razpravljanje i odluku, prošnju Ravnateljstva kazališ tnog družtva na Hvaru, o uknjiženju prava porabe onog kazališta

Br. 4525. Odobren je zaključak, 28 julija pr. Br 2933, gospodina Upravitelja občine Šibenske, kojim je prihvatio sve uviete po Visokom c k. Ministarstvu Pravosudja iztaknute, odnosno zgradi koja se podići ima za porabu Okružnog Sudišta, te i ustanovio način, kako bi občina potrebitim troškovim doskočiti, i prihvaćenim obvezam podpuno udovoljiti mogla.

Br. 4057 Naročitom se koloredni̇com pozivlju sva Občinska Upraviteljstva u pokrajini, da se, pokle pomljivo izpitaju predmet, te, obzirom na njegovu važnost, dobro prouče razna pitanja na koja Zem Odb. njihovu pozornost svraća, izraze, nebi li shodno bilo da se zakonodavnim putem obave potrebita, eda državni zakon, 5 junija 1890 (D. Z. L Br 109), glede načina ovjerovljenja podpisa na privatne izprave u svrhu njihove uknjižbe u zemljištne knjige, postane kriepostan i za kraljevinu Dalmaciju.

dneva 27 augusta 1894.

Br 4695. Šalje se Občinskom Upraviteljstvu u Ninu, izvidâ i izviešća radi, tužba proti Jakovu Miočiću glavaru Ražanacâ, o po njemu počinjenom grabežu občinskoga; te ob onim, po drugim seljanim počinjenim, a po njemu občini nigda ne prijavljenim.

Br. 4670. Šalje se Občinskom Upraviteljstvu na Muću, druga tužba proti glavaru Josipu Hrolu, o po njemu i sinu mu lugaru počinjenim grabežim. občinskoga, eda ju u obzir uzme pri obavljanju izvida naredjenim mu odb. odlukom, 30 julija pr Br. 3076.

Br. 4645 Odobrena je pogodba, 7 prosinca 1892, izmedju Občinskim Upraviteljstvom na Selcim i Jozipom i Petrom Rošini p. Ivana, glede izmiene nekojih zemalja, nalogom občini, da ju u

zemljištne knjige uknjižiti dade, i u smislu iste preinači općinski imovnik.

Br 4630. Naloženo je Občinskom Upraviteljstvu Gornjeg Primorja, da kroz tri mjeseca izviesti odboru, o diobi občinskih dobara odlomka „Bačine".

Br. 4680. Nalaga se Občinskom Upraviteljstvu na Jelsi, da padastre konačnom riešenju občinskoga vieća, razmirncu izmedju odlomaka Vrisnika i Pitve, u smislu § 8 i 13 zem. zak. 7 travnja 1873

Br. 4681. Takodjer, pitanje, da li se u odlomku Vrisniku ustanoviti/ ima dobrotvorni zavod, a u jestnom slučaju imenuje svoje članove, i predloži one koje bi odbor imenovati mogao.

Br. 4327, Prietnjom globe, naredjeno je Občinskom Upraviteljstvu Kaštel-Lukšića, da kroz tri dana dostavi utoke Dujma Princivala i Antuna Mlikote, podnešene proti zaključku občinskoga vieća 7 aprila pr. u pogledu uredjenja prava uživanja gaja „Vučevica".

Br. 4644. Naredjeno je Občinskem Upraviteljstvu u Imotskoj, da izviesti o dražbi obdržanoj za dati u zakup gradnju občinskoga doma.

Br. 4639. Odbacuje se, kao netemeljit, utok Mate Prnića p Ante iz Kljenka, odnosno načinu popisivanja živora u svrhu izplate travarine u občinam Vrgorca i Gradca; jer obavljenim izvidim dokazano, da je postupanje gorinaznačenih občina skroz pravilno.

Br. 4682. Šalje se Občinskom Upraviteljstvu u Omišu, tužba Ivana Franceschi i družine, o neredim vladajućim u upravi one Občine; nalogom, da na svaku pojedinu točku, svoja izvedenja podnese u neprodуživom roku od osam danâ.

Br. 4728. Odbacen je. s nenadležnosti, utok fra Ivana Tonkovića i drugovâ, proti sjednici občinskoga vieća u Imotskoj, obdržanoj dne 13 tekućega, pri kojoj je sliedilo imenovanje občinskoga načelnika; jer je Namjestništvo pozvano da o predmetu razsudi, u smislu §§ 42 i 43 obć. izb. prav.; te istodobno, i o valjanosti, onom prigodom sastavljenog zapisnika odluči.

dneva 2 septembra 1894.

Br. 4400. Primljena je na znanje spomenica dostavljena po Odboru gospodarstvenog sastanka, u Spljetu držanog, dne 18 junija pr., te je istomu obećano najvruće zauzimanje sa strane Zem. Odbora, eda usvojeni zaključci, koji idu u prilog materijalnom poboljšanju pokrajine, oživotvoreni budu.

Br. 4505. Odbacena je, kao neosnovana tužba seljana Kolana občine Paga, proti načinu kojim je obavljeno bilo naimenovanje onog sooskog poljara; jer dokazano, da je ovo sliedilo po propisim § 19 zem. zak. 13 februara 1882.

Br. 4785. Naredjeno je Občinskom Upraviteljstvu u Luštici, da pitanje o diobi obradjivih občinskih dobara, iznese na razpravljanje občinskoga vieća; te je upućeno, kako mu je potom dalje postupati, da udovolji svim o predmetu obstojećim zakonskim propisim.

Br. 4892. Odbacena je, s nenadležnosti, molba Franka Šimunovića p. Franka iz Blata da bi mu se oprostila globa udarena po onom občinskom upraviteljstvu, u gradjevnom predmetu.

Br. 4885. Šalje se Občinskom Upraviteljstvu u Metkoviću, tužba proti Pavlu Gabriću občinskom prisjedi, što je razkopao javni put; naredbom, da protiva istomu postupa i nuždna pro-

vidjenja poprimi, eda obćenje preko razkopana puta osjegurano bude.

Br. 4893. Takodjer, onom Opuzena, tužba proti Mati Volareviću seoskom glavaru Vida, za grabeže obćinskoga; nalogom, da shodna providjenja poprimi i do potrebe sudbenoj Vlasti obrati, te Odboru predloži koje da se mjere protiva istomu preduzmu, obzirom na propise § 104 obć. prav.

Br. 4862. Ustupa se, onom u Sutivanu na Braču, utok Jerka Cerinića i družine, protiva načinu sazivanja seoskoga sbora Donjeg Humca; u svrhu, da ga podastre riešenju obćinskoga vieća kad bude razpravljao o predmetim istoga sbora. Pozivlje se istodobno, da odmah opravda, s kojih razloga nije primilo na onaj predatnik isti utok, te, izpitavši stvar, protiva eventualnim krivcim disciplinarne mjere predloži.

Br. 4860. Vraćaju se, onom Babinapolja, kupoprodajne pogodbe 17 oktobra 1891 Br. 148, 156 i 159, kojim obćina ustupa privatnikom neke zemlje; naredbom, da ih iznese onom obćinskom vieću, na konačno odobrenje.

Br. 4856. Šalje se, obćiuskom upraviteljstvu u Makarskoj, utok Danka Šimića i družine, proti zaključku 1 augusta pr. obćinskoga vieća odnosno ustupu jednog komada zemljišta Petru Moroviću; naredbom, da pridruženjem spisa izviesti. Naredjeno mu je suviše, da zakonom propisanim načinom, iznese na razpravljanje obćinskoga vieća, pitanje o diobi obradjivih obćinskih dobara u Igranim.

Br. 4832. Jer je c. k. Namjestništvo, dogovorno sa Zem. Odb. smetnulo sa službe glavara sela Kambelovca Antuna Budišina, naredjuje se obć. Upraviteljstvu u Lukšiću, da shodna odredi za imenovanje novog, a medjutim obavljanje slnžbe povjeri seoskom pristavu.

Br. 4830. Šalje se obćinskom Upraviteljstvu u Omišu, izviešća radi, tužba Ivana Franceschi-a protiva načinu kojim se riešavaju obćinski poslovi.

Br. 4823. Takodjer, ona Antuna Pavišića obćinskoga prisjednika, ob istom predmetu.

Br. 4791. Povraća se utok Tadije Plančića p. Alviža iz Starogagrada, upravljen c. k Ministarstvu, protiva odluci Br. 3846 Zemaljskog Odbora, u gradjevnom predmetu izdanoj; jer protiva istoj dalnjem kakovom prizivu mjesta nema.

Br 4815. Takodjer onaj Viktora Vida p. Ivana, protiva zaključku 8 julija pr. obćinskoga vieća u Kotoru, kojim mu je odbilo molbu da bude primljen u domovinsku svezu one obćine; jer vieće, o sličnim predmetim, neprizivno odlučuje (§ 8 drž. zak. 3 decembra 1863).

dneva 2 septembra 1894.

Br. 4771. Odbacen je utok Petra Šemana pok. Petra i družine, da bi se uništio zaključak 3 agusta pr. Obćinskoga Upraviteljstva u Blatu na Korčuli, prihvaćen, uslied dražbe obdržane dne 2 augusta pr. za zakup proizvoda (žita i vina) iz obćinskih zemalja proizhodećih; jer dražba redovito obavljena, i ako po samom načelniku, pošto on, kao zakoniti zastupnik obćine (§ 56 obć. prav.) na to uoblašten; jer pismene ponude, kroz oglasom ustanovljeno doba prikazane, u redovitoj sjednici Upraviteljstva, iza kako bi po prisutnicim konstatovano da su pečati cieli i

neoskrvnuti, otvorene; jer proizvodi zemalja pod I. II., III. i IV oglasa Br. 1608, najvišem ponudjaocu dosudjeni bili. pošto njegova penuda po interese obćine najkoristnija; jer napokon. dražbeni uvieti i naredbe koje Zem. Odb. istodobno izdaje, dovoljno jamče, da će dotični zakupnik svojim obvezam udovoljiti. — Na dielomičnu pak preinaku pritužcnog zaključka, dosudjeni su proizvodi dobara pod V. gornjeg oglasa, dražbovatelju Ivanu Petkoviću-Kovaču pok. Franka.

dneva 10 septembra 1894.

Br. 4953. Šalje se Obćinskom Upraviteljstvu u Vrhgorcu, na izvide i izviešće, tužba proti Anti Rosi Jurinu seoskom pristavu Mioca, za grabeže obćinskoga; naredbom, da se do potrebe i sudbenim putem posluži eda obćini ugrabljeno zemljište povraćeno bude.

Br. 4984. Takodjer onom u Omišu, tužba Ivana Franceschi-a o načinu kojim bi obdržana sjednica 3 septembra; nalogom da o predmetu izviesti kroz osam dana.

Br. 4975. Takodjer i u istu svrhu, onom u Zlarinu, tužba prisjednika Branice, da mu načelnik nedopušta pregledati zapisnik sjednice 2 septembra tek.

Br. 4689. Odbacen je, kao neosnovan, utok Vuka Račete pok. Stevana proti odluci 28 junija pr. Br. 296, Obćinskoga Upraviteljstva u Budvi, kojom mu bi zaniekana. iz tehničkih i javnih obzira, gradjevna dozvola za jednu kuću u Mogren; jer se naumljenoj gradnji protive jasni propisi §§ 30 i 31 gradjevnog pravilnika; i jer pitaoc, nije nikako u stânju da udovolji propisu § 28 istog pravilnika.

dneva, 17 septembra 1894

Br. 4194. Prosljedjuje se Njeg. Preuz. gosp. Namjestniku, za shodna providjenja, brzojavno izviešće obćinskoga Upraviteljstva u Blatu na Korčuli, iz kojeg proiztiče, da se svi kmetovi Veleluke uzprotiviše procieni ovogodišnjeg ploda lozâ i odgovaranju dohodka dužnog onoj obćini.

Br. 5151. Šalje se obćinskom Upraviteljstvu u Lastovu, izviešća radi kroz tri dana, tužba, Luke i Frane Lesića-Santulovića, odnosno prodaji nekojih zemalja vlastitosti one obćine i dubrovačkog Sjemeništa.

Br. 5120. Natoženo je obćinskom Upraviteljstvu u Pučišćim, da obzirom na jasni propis § 74 gradj. prav. odmah rieši molbu Mate Baturića pok. Jerke u gradjevnom predmetu podnešenu; opomenom, da bi svako neopravdano zakašnjenje smatrano bilo kao prestupak uredovnih dužnosti.

Br. 5100. Naredjeno je obćinskom Upraviteljstvu u Ninu, da pozove Jakova Miočića glavara Ražanca da se opravda na tužbe u izviešću Br. 1394 istog Upraviteljstva sadržane, opomenom da kad se odazvao nebi, Odbor bi proti njemu postupao u smislu § 104 obć. prav.

Br. 5093. Prietnjom uporabe najstrožijih zakonom ustanovljenih mjera, naredjeno je onom u Biogradu, da odmah opravda i izviesti o dražbi obavljenoj poglavaru i pristavu odlomka Pakoštana, za prihode nekih obćinskih otočića, i o po njima

utjeranom novcu. Suviše, da opravda, čemu nije još utjeralo globu gornjem glavaru odmjerenu, Odborovom odlukom 13 novembra 1893 Br. 5656.

Br. 5092. Odbacen je, kao neosnovan, utok Jozipa Šprljanâ pok. Lovre, proti zaključku občinskoga Vieća u Vodicami 27 kolovoza pr. kojim je odlučilo odposlati načelnika Andriju Šaina, da se pridruži dalmatinskim zastupnicim na Careviaskom Vieću za prikazati Njegovom Veličanstvu Cesaru i Kralju spomenicu glede ekonomičnog stanja ove Kraljevine; jer se vieću nesmije zaniekati pravo da u poslu tako važnom, bez obzira na eventualne troškove, koji će inače ograničeni biti, odluči na način koji on shodnijim smatra.

Br. 5078. Naloženo je gosp. Petru Čapinu donačelniku občine Imotske, da na novo sazove ono občinsko upraviteljstvo na redovitu sjednicu, u svrhu da se izjave na točke naznačene u Odb. odluci Br. 4683; opomenom, da kad bi prisjednici, koji su se Odboru obratili za providjenja odnosno načinu uredovanja onom občinom, uztrajali u onom te istom ponašanju kao pri sjednici 8 septembra pr. Odbor bi svoju odluku izdao na temelju izvieštaja gosp. mjesto-načelnika.

Br. 5041. Prosljedjuje se Njeg. Preuz. gosp. Namjestniku, izviešće občinskoga Upraviteljstva u Kotoru, kojim pospješuje riešenje pitanja odnosno nekim mjeram po onom vieću ustanovljenim za pregledbu mesa, a po onoj c. k. političkoj vlasti obustavljenim; preporukom da pitanje riešiti dade, i dotično riešenje Odboru priobćiti blagoizvoli.

Br. 5069. Šalje se Obćinskom Upraviteljstvu u Omišu, izviešća radi, tužba Viekoslava Eranceschi-a prot načinu uredovanja u onoj obćini, kojim da jedan sami prisjednik prisvaja si nadležnost cielog upraviteljstva.

Br. 5051. Šalje se onom u Imotskoj, tužba Mate Bakovića iz Runovića, proti obavljenom obilježenju sa strane obćine nekojih zemalja, koje bi njegove bile; preporukom, da izpitavši stvar, ovu uredi na način da obćina ne pretrpi ikakve štete.

Br. 5059 i 5050. Jer obavljenim izvidim dokazano, da u smislu § 24 obć. prav. niesu izberivi Šime Vučetić Jurin i Jozo Čošić Grgin, to Zem. Odb. izjavlja da je prvi spao sa časti rondarskog arambaše u Viru, a drugi sa one rondarskog arambaše u Vrsi; nalogom, obćinskom upraviteljstvu u Ninu, da odmah potrebita odredi za imenovanje novih.

dneva, 24 septembra 1894.

Br. 5223. Odbacen je, s nenadležnosti, utok Šimuna Vladića Jakovčeva pok. Ante iz Prvić-Luke, protiva odluci 18 augusta pr. Br. 570 obćinskog Upraviteljstva u Zlarinu, kojom mu bi udarena globa for. 10; jer obćina vrši kazneno pravo kao posao povjerenog djelokruga, te je utok upraviti c. k. političkoj vlasti (§§ 61 i 107 obć. pr.).

Br. 5215. Povraća se utok Petra popa Škarice, proti načinu kojim se je obavio seoski sbor odlomka Podgradja, u pitanju odciepljenja poljičkih odlomaka od Omiške obćine; s izjavom, da mu je slobodno uteći se Odboru protiva zaključcim obćinskoga vieća, koje o predmetu prihvatilo bude.

Br. 5216. Šalje se obćinskom upraviteljstvu u Omišu, izvida te izvješća radi, tužba protivu rondarskom arambaši odlomka Blata, Ivanu Ferišiću, koji obnaša istodobno i lugarsku službu, odnosno nekim zloporabam njegovom privolom počinjenim od raznih seljana u sječbi i haranju šuma.

Br. 5222. Naredjeno je, onom u Blatu, da odmah sklopi redovitu pogodbu sa Ivanom Cetinićem, poduzetnikom obćinskih prihoda, i kroz osam dana podastre točno izvješće o novčanom stanju obćine.

Br. 5185. Prosliedjena je, s preporukom na uvaženje, c. k. Prizivnom Sudu, molba obćinskog upraviteljstva na Kuni, da bi se na novo preduzele potrebite radnje za osnivanje zemljištnika u onoj obćini.

Br. 5263. Odbacen je, kao vandobno predan, utok Danka Simića Pilipova iz Igrana, protivu zaključku 1 augusta pr. obćinskoga vieća u Makarskoj, kojim je u načelu odlučilo ustupiti Petru Moroviću p. Ivana, uz nasljedni ukes, jedan komad zemljišta u Sahranču; niti Odbor nalazi, da prituženi zaključak, na temelju § 101 obć. prav. uništi, jer dokazano da je svrha ustupa po obćinu koristna.

Br. 5262. Ne nalazi Odbor, da na tužbu Stjepana Sošića iz Brela, o grabežim obćinske muše, ikakvo providjenje poprimi; jer navodi tužbe najodrješitije oprovrgnuti od glavara seoskoga i obćinskog upraviteljstva.

Br. 5248. Na utok Dane Spera pok. Frane, uništena je odluka 5. septembra tek. Br. 2848, obćinskoga upraviteljstva u Kninu, kojom mu bi naredjeno da sruši jednu kukuruzanu; jer ne bilo, uz sudjelovanje jednog gradjevnog vještaka, konstatovano pravo stanje sgrade; a naredjeno srušenje neoglašeno po propisu § 48 gradj. prav. Naloženo je upraviteljstvu da, udovoljiv gornjim propisim. o predmetu opet odluči.

dneva 1. oktobra 1894.

Br. 5354. Šalje se Obćinskom Upraviteljstvu Biograda na moru tužba protivu Nikoli Ikiću glavaru i Grgu Periću pristavu sela Gorice za počinjene grabeže obćinskoga; naredbom da o predmetu izviesti. Naredjeno mu je suviše, da iznese na razpravljanje obćinskoga vieća, pitanje o diobi obradjivih obćinskih dobara onog odlomka.

Br. 5344. Odobren je zaključak obćinskoga vieća, u Muo-Kotora 19 septembra pr. da se ustupi vojničkom Eraru za for. 185 jedan komad zemljištne čestice 516-1.

Br. 5341. Odbacen je utok Petra Damljana Jurina, protivu zaključku obćinskoga upraviteljstva u Imotskoj, kojim mu je odbilo ponudu podnešenu za gradnju obćinskoga doma, jer zaključak temeljit, pošto utočnik, pri obavljenoj dražbi, ne položio jamčevinu zahtievanu uvietim dotičnog oglasa.

Br. 5323. Pozvano je Obćinsko Upraviteljstvo u Sinju, da kroz tri dana izviesti i opravda čemu nije riešilo molbu dn. Ante Simunića iz Trilja u predmetu seoskog sbora obavljenog dne 5 augusta pr. i čemu nije još Odboru prosliedilo utok po istomu Simuniću proti obavljenom sboru podnešen.

Br. 5316. Ne pristaje se na molbu nekojih članova jednog obćinskog u-

praviteljstva, da jim se oprosti globa udarena po Zem. Odb. s neprisustvovanja k sjednicam.

Br. 5304. Pozvano je Obćinsko Upraviteljstvo u Blatu, da kroz neprodužívi rok od tri dana sklopi redovitu pogodbu najma sa Antunom Cetinićem glede zakupljenih obćinskih prihoda; te suviše. da izviesti, čijim uoblaštenjem načelnik prima u svoje konobe obćinsko vino, i kako je zajamčilo obćinska prava na sahranjeno vino.

Br. 3087. Jer neudovoljio ponovnim naredbam Zem. odb. udarena je jednom obćinskom načelniku globa for. 5, i pozvano je dotično c. k. Kotarsko Poglavarstvo da ju odmah ukesiti dade.

Br. 5293. Pozvano je Obćinsko Upraviteljstvo u Omišu, da izviesti o tužbi Ivana Franceschi-a pok. Jerka, u zdravstvenom predmetu podnešenoj.

dneva 9 oktobra 1894.

Br. 5526. Pozivlje se obćinsko upraviteljstvo u Omišu, da odmah izvrši naredbe sadržane u Odb. odluci 20 augusta pr. Br. 4576, u pogledu počinjenih grabeža obćinskoga sa strane Jure Novakovića i njegovih kmetova; da opravda, čemu jih do sada izvršilo nije; te izviesti i opravda, da li je istina, da obtuženici neprestano sliede grabiti obćinska zemljišta, privolom i naredbom samog gospodina načelnika.

Br. 5496. Šalje se obćinskom upravitelju u Grohotam na Šolti, utok Viekoslava Zlendića i družine, proti odluci Br. 1988, kojom bi odpušten od službe dosadašnji prevremeni obćinski liečnik; naredbom, da o predmetu izviesti, te istodobno javi, je li, i kako, providjeno obćinskoj liečničkoj službi.

Br. 5464. Šalje se obćinskom upraviteljstvu u Skradinu na izvide izviešće i predloge, obzirom na propis § 104 obć. prav. tužba proti Ljubi Ergiću seoskom pristavu Gaćeleza, o po njemu počinjenim grabežim obćinskog zemljišta.

Br. 5450. Pozvano je obćinsko upraviteljstvo u Oklaju Promine, da izviesti glede tražba proti onoj obćini c. k. Sudu u Kninu podnešenih po Marku Slaviću pok. Jurja i Mijatu Šariću pok. Marka.

Br. 5427. Takodjer, ono u Ninu, da naredi Franu Curetu da odmah izplati obćinskog kamenja i da mu svako dalnje vadjenje istoga kamenja strogo zabrani, pod zapelom da će ga inače tužiti c. k. državnom odvjetništvu.

Br. 5587. Šalje se obćinskom upraviteljstvu u Imotskoj, tužba protivu obćinskom prisjedniku Ivanu Patrlji, da je prihvatio obćinski gaj i sagradio jednu kuću na obćinskomu; naredbom, da naročitim povjerenstvom na licu mjesta i saslušanjem svjedoka u tužbi naznačenih, konstatovati dade pravo stanje stvari, te prama izpadcim postupa, i predloži disciplinarne mjere protiva obtuženom u smislu § 104 obć. prav.

Br. 5550. Nije uvažena molba Nikole Ivanića glavara Krapna i drugovâ, da se naredi obćini Šibenskoj, da jedan dio globa iz poljskih prekršaja onog odlomka, proizhodecih uloži na korist istoga; ili inače, da ciela obćina izplaćiva poljare onog odlomka; jer se tomu protive jasni propisi §§ 19 i 49 zem. zak. 13

februara 1882 i § 75 obć. prav. Nije pak uvažen niti drugi dio molbe, da bi se naime naredilo obćini, da razpoloži utjerivanje poljskih odšteta ovršnim putem svaka tri mjeseca; pošto takovo utjerivanje, sliediti može na izričito pitanje oštetnika, a dokazano, da obćina u ovom pogledu najtočnije vrši svoju dužnost po obstojećim zakonim.

Br. 5530. Pozivlje se Obćinsko upraviteljstvo Pučišća, da odmah izviesti i opravda čemu nije još izvršilo naredbe sadržane u Odb. odluci Br. 5120, izdane u gradjevnom predmetu po Mati Baturiću pok. Jerka potaknutom te prietnjom globe for. 5 svakom pojedinom članu upraviteljstva naredjeno, da odmah rieši Baturićevu molbu za gradjevnu dozvolu.

Br. 5428. Niesu uvažene predstavke 18 augusta i 4 septembra pr. Ante Županovića i družine, odnosno gradnji dvaju groblja u Račicam, odlučenoj po obćinskom vieću u Trogiru; jer dotični zaključak, koji davno pravomoćnim postao, prihvaćen obzirom na zdravstvene odnošaje onog pučanstva.

Br. 5554. Odbacen je utok Iva Guačića pok. Petra proti zaključku 5 decembra 1893, kojim je obćinsko vieće u Rabu primilo odreku Ivana Barčića na čast glavara Kampora jer zaključak, sa formalnog gledišta, podpuno pravilan. Uništena je odluka upraviteljstva Br.1 150, kojom bi povjereno zvanje glavara, pristavu Josipu Kupariću, jer odrekavši se glavar bio je u dužnosti službovati dok redovito ne zamjenjen (§ 17 obć. prav.); te je naredjeno obć. upraviteljstvu, da odrekavšeg se glavara odmah uzpostavi i shodna odredi za imenovanje novog.

Br. 5549. Takodjer, onaj Antuna Mratovića pok. Frane, proti zaključku 6 septembra pr. obćinskoga vieća u Janjini, da se Viekoslavu Lazarini ustupi jedan komadić puta u Smrčevlju; jer vieće bilo vlastno o predmetu odlučiti (§ 26 zak. 7 aprila 1874); niti se je poprimivši gornji zaključak. ikako ogriešilo o svojim dožnostim u pogledu uzdržanja obćinskih puteva, n koliko je dokazano da je po Lazarinu predložena zamiena obćini koristna.

Br. 5481. Odbaceni su, kao neosnovani utoci Nikole i Jerolima Nesanovića proti odluci 9 septembra pr, Br. 770 obćinskoga upraviteljstva u Trpnju, kojom bi udieljena naknadna gradjevna dozvola Kati udovi Ivetovoj; jer je postupak gradjevne Vlasti redovit i podpun, a pritužena odluka osnovana na propise gradjevnog pravilnika.

dneva 15 oktobra 1894.

Br. 5643. Odobren je zaključak 4 oktobra tek. obćinskoga vieća na Muću, da se putem javne dražbe prodadu nekoji komadi zemlje u Ogorju, da se podmiri dug onih seljana za gradnju nove Crkve.

Br. 5669, Odbacena je prošnja Mate Bakovića Ivanova, da bi se naredilo obćini Imotskoj da jim odpusti zemljište po njima ugrabljeno, ili jim onoliko na drugom mjestu dozvoli.

Br. 5657. Na dotično pitanje, odvraća se Obćinskom Upraviteljstvu u Kotoru, da je u simslu § 9 naredbe c. k. ratnog Ministarstva izdane god, 1887, pod Br. 2007, u du-

žnosti izaslati načelnika ili mu zamjenika, da učestvuje u povjerenstvu za predaju dotično primanje erarijalnih konja u privatnu porabu.

Br. 5469. Odbacena je molba Blaža Duića i drugovâ iz Rupa, da se naredi Obćinskom Upraviteljstvu u Skradinu, da se kani svakog pačanja koje bi moglo smesti njihov posjed na neke jare i ograde, a glede zahtieva da jim se javi zašto su bili porobljeni, upućeni su obratiti se istomu Upraviteljstvu.

dneva 22 i 23 oktobra 1894.

Br. 5698. Odobrena je pogodba, 8 septembra, kojom obćina šibenička, uz nasliednu daću for. 36 na godinu, ustupa Anti vitezu Šupuku, u industrijalne svrhe, česticu 201-9, sačinjavajuću 17. zemlj. biće, uložka 1171.

Br. 5757. Odbacen je, s nenadležnosti, utok Šimuna Bega pok. Miše iz Mandalino, proti odluci 14 junija pr. obćinskoga upravitelja u Šibeniku, kojom bi osudjen na globu for. 5, za prekršaj zakona 15 decembra 1883 o javnim putevim nedržavnim; jer utok idje na c. k. kotarsku političku Vlast, u smislu §. 107 obć. prav.

Br. 5800. Obrazloženom popratnicom, prosliedjeno je Njeg. Preuz. gosp. Namjestniku, izviešće Obćinskog Upraviteljstva u Makarskoj, glede zabrane vijanja hrvatske trobojnice u selu Makru, po c. k. političkoj vlasti izdane.

Br. 5782. Uslied tužba, ravno Njeg. Preuz. gosp. Namjestniku podnešenih, sa strane nekoji obćinara Vrhgorca, naredjeno je onom Občinskom Upraviteljstvu; da shodno odredi, eda se obćinski putevi ponaprave. te novčana sredstva i potrebite nadnice uvrsti u proračunu godine 1895; da za svako pojedino mjesto, koje pitkom vodom oskudieva, sastavi dotične osnove te se postara kako da se i ovoj potrebi postepeno doskoči; da razjasni, kako su kroz zadnje tri godine poskočili obćinski prirezi u sedam odlomaka, te kako su, kroz gornje razdoblje, obći prirezi povišeni bili svake godine za for 1146; da izvidi i izviesti, da li su temeljite razne tužbe o grabežu obćinskoga i haranju šumâ, a u tom slučaju upućeno je kako mu je postupati; da sasluša na opravdanje lugara Vrhgorca, te prama izpadcim iztrage i u smislu službovnog naputka, proti ovomu postupa; da napokon, izviesti o tužbi proti Juri Ercegu pok. Šimuna, za bez dozvole, podignute lagume na zemljištu obćiuske vlastitosti.

Br. 5750. Jer nema prigovora postupanju Obćinskoga Upraviteljstva u Sinju, na razne podneske Dm. Ante Šimunića iz Trilja, glede seoskog zbora Košuta ustupljen je utok potonjega, riešenju obćinškoga vieća.

Br. 5687. Naredjeno je Obćinskom Upraviteljstvu u Bogomolju, da oduah rieši molbu Ante Radića pok. Ivana u gradjevnom predmetu podnešenu; i opravda iz kojih je uzroka nije već riešilo

Br. 5743. Šalje se, onom u Imotskoj tužba protivu D.ru Jerkoviću glede grabeža jednog komada obć. puta u onoj Varoši.

Br. 5726. Pozvano je Obćinsko Upraviteljstvo u Kninu, da izviesti i opravda, čemu nije još izplatilo for. 16 za parbene troškove Mariji Udovi Nardini; i kako je prepustiti moglo da se ona protivu obćini, sudbenom ovrhom posluži.

Br. 5709. Naredjeno je, onom u Ninu, da pozove Boža Perkovića pok Tome da

kroz osam dana povrati općini prisvojeno zemljište, inače neka proti njemu sudbenim putem postupa.

Br. 5256. Na utok Šimuna Salghetti-a-Drioli, uništena je odluka, 1 septembra pr. Br. 2780, Općinskoga Upraviteljstva u Zadru, u gradjevnom predmetu izdana; jer vrhu dotične pitaočeve molbe, ne bilo zavedeno postupanje zahtievano jasnim propisom §§ 5 i 6 gradj. prav. Naredjeno je Upraviteljstvu, da na predrečenu molbu, u smislu gornjih propisa postupa, te k ročištu na licu mjesta, pozove i općinu zadarsku kao u predmetu zanimanu stranku.

Br. 6368. Naročitom, te svestrano obrazloženom predstavkom upravljenom Visokoj Zastupničkoj Kući u Beču, Zemaljski Odbor vruće zagovara i živo preporučuje neke resolucije od četvrte poljodjelske Skupštine u novembru 1893. poprimljene, u pogledu: revizije zemljarine, i zakonske osnova o obrtarini i dehodarini, i istodobno, odnosno zakonskoj osnovi o obrtarini i dohodarini, ističe neke svoje osobite želje poglavitim obzirom na posebne okolnosti Dalmacije; a osobitim pak, na nastavšu nemilu ekonomičnu krizu, koja za njezinu budućnost može imati baš žalostnih posliedica.

dneva 29 oktobra 1894.

Br. 5842. Prosljedjena je. preporukom da ju uvaži, Njegovoj Preuzvišenosti gospod Namjestniku, molba Općinskoga Upraviteljstva u Starigradu, za podporu iz državnih sredstava, u gradnju obrambenog zida vrh potoka Svete Jelene, i popravu puteva izmedju Starigrada i Jelse

Br. 5527. Na temelju zakona 7 aprila 1873, naredjeno je Općinskom Upraviteljstvu Gornjeg Primorja, da odmah razpoloži potrebita za popravu puta od Graca do Drvenika, i da o predmetu svakako, i kroz najdalje 15 dana izviesti

Br. 5956 Prosljedjena je Njeg. Preuzv. gosp. Namjestniku, preporukom da ju uvaži, molba Općinskoga Upraviteljstva u Kninu, za podporu u ponapravu puteva i mostova zadnjom poplavom oštećenih

Br. 5720. Jer se Općinsko Upraviteljstvo na Muću, pored izričitog obećanja, nije još zauzelo za ponapravu puta od Gizdavca do granice Lećevice, pozvano je da ju odmah poduzme, prietnjom uporabe propisa § 12 zem. zak, 7 aprila 1873.

Br. 5670. Prosljedjena je c. k. Ravnateljstvu pošta i brzojava, preporukom da joj udovolji, predstavka načelnika Supetra, Postira i Pučišća, eda bi sada samo trgovačka pruga Rieka-Brač, Ungarskog Hrvatskog Družtva, postala i poštarskom, preinakom sadašnjeg voznog reda

Br. 5432. Prosljedjena je Njeg. Preuz. Namjestniku, vrućom preporukom da ju na nadležnom mjestu živo zagovara. spomenica zastupnika Conte Mantica, razpraveljena pod središnje deputacije c. k Agrarnog družtva u Goriciji, glede ogromnih šteta nanešenih. trgovini u obće, a pojedinim trošiocem napose, vinom tamarindom patvorenim.

dneva 5 novembra 1894.

Br. 5928. Odobrena je pogodba, 15 aprila pr., kojom Općinsko Upraviteljstvo u Pagu dava u najam Tomi Žuniću i drugovom dva komada zemljišta; te i ona, 3 junija pr., kojom prodaje Pavlu Buljanoviću 40 klaftera zemljišta zvatog Golija.

Br. 6009. Šalje se Občinskom Upraviteljstvu Trpnja, izviešća radi tekom pošte, tužba Jerolima Nesanovića da mu obćina neće da rieši molbu odavna predanu da mu odpusti ovjerovljene prepise nekih uredovnih spisa.

Br. 5918. Šalje se Obćinskom Upraviteljstvu u Sinju, utok Pavla Prkušića i drugovâ, da bi se uništio seoski sbor odlomka Ugljana; nalogom, da ga iznese obćinskom vieću kad ovo o predmetu razpravljalo bude.

Br. 4993. Na utok Podružnice gospodarskog družtvu za Dalmaciju u Imotskoj, uništen je samo dielomično zaključak onog obćinskoga vieća, 28, maja pr., da neki odlomci mogu u obćinskim šumam držati neograničeni broj kozâ; naredbom upraviteljstvu, da predmet iznese opet na razpravljanje obćinskoga vieća, koje će imati da za svako pojedino selo po napose razpravlja i glasuje.

dneva 12 novembra 1894.

Br. 6173. Šalje se Obćinskom Upraviteljstvu u Makarskoj, izvida izviešća radi, tužba proti lugaru Grgi Erstiću.

Br. 6135. Šalje se, onom u Šibeniku, utok Šimuna Živkovića-Sirovice i drugovâ, proti zaključku seoskoga sbora Zatona o diobi obradjivih obćinskih dobara onog odlomka; nalogom da ga izpita i rieši, kad o predmetu konačnu odluku izdavati bude.

Br. 6040. Odobrena je pogodba, 2 julija pr. kojom je Obćinsko Upraviteljstvo Novog kod Trogira, sklopilo zajam for. 400

Br. 6098. Uslied tužbe Frana Korunića i drugovâ, naredjuje se prietnjom globe for. 5 načelniku, Obcinskom Upraviteljstvu Blata na Korčuli, da odmah rieši njihovu molbu u gradjevnom predmetu podnešenu, te svakako izviesti kroz osam dana najdalje

Br. 6086. Prosliedjena je c. k. Prizivnom Sudu, molba Obćinskog Upraviteljstva na Mljetu, da bi se radnje za osnivanje zemljištnika onog otoka odgodile; preporukom, da joj. uvaživši razloge, te istinite u istoj navedene udovolji.

Br. 5294. Takodjer. Njeg. Preuz gosp. Namjestniku, predstavka Obćinskoga Upraviteljstva u Omišu, da se opet dozvoli paša kozâ u zagorskim odlomcim one okolice, te opozovu zabrane izdane za stanovite predjele, budući je ustanovljeni zabrambeni rok davno iztekao; preporukom da joj, u interesu onog pučanstva, udovoljiti blagoizvoli

Br.i 5884, 5885 Odbačeni su utoci obćinskih viećnika Eduarda Stelle i Marka Miloševića, proti odluci 8 augusta pr. Br 1257 Obćinskoga Upraviteljstva u Kotoru, kojom bijahu osudjeni na globu for. 3 svaki, s neprisustvovanja k sjedinci 1 julija pr.; jer nedokazali, da neodklonivim uzrokom zapriečeni.

dneva 19 novembra 1894

Br. 6174. Jer neosnovana, odbačena je tužba seljana Birbinja protivu onom seoskom glavaru da bi ga se, kao nemarna, svrgnulo sa glavareve časti.

Br. 5963. Takodjer, ona Luke i Frane Lesića iz Lastova, odnosno prodaji nekojih dobara po dubrovačkom Sjemeništu obavljenoj.

Br. 6281. Šalje se obćinskom Upraviteljstvu u Zadru, na izvide i izviešće, molba seljana zadarskih stanova, da jim se imenuje novi glavar.

Br. 6354 Odbačena je molba Dmitra Ivančevića, da mu povraćena bude uvozarina zemaljska i obćinska, izplaćena

na jednu bačvu denaturirana žeste; jer takova žest uvozarini podvržena, u smislu zakonâ 17 novembra 1880 i 20 junija 1884; jer, dosliedno, c. k. carinarski ured na Korčuli, posve pravilno postupao kad ju je odmjerio i utjerao

Br. 6117. Šalje se obćinskom Upraviteljstvu u Sutivanu, izviešća i opravdanja radi, utok Jerka Cerinića, u predmetu imenovanja seoskih časti Donjeg Humca

Br. 6423. Naredjeno je obćinskom Upraviteljstvu u Imotskoj, da odmah izvrši Odborov nalog glede parnice proti sinovim Martina Šumelje za povratak obćini prisvojenih joj nekih komada zemljišta Upućeno je suviše, kako mu je postupati u pitanju diobe o obradjivih općinskih dobara.

Br. 6230. Na utok Kuzme Jokovića Kuzmina, preinačena je odluka, 18 oktobra pr. Br. 2008, obćinskoga Upraviteljstva u Blatu, kojom bi Marku Petkoviću pok. Marina udieljena gradjevna dozvola; i odbacena je molba potonjega, pošto se izvedenju po njemu naumljene gradnje javni obziri protive.

dneva 26 novembra 1894.

Br. 6430. Odobrena je bilježnička pogodba 11 maja pr. Br. 298, kojom obćina Spljetska, uz stanovite uvjete, ustupa Milosrdnim sestram i drugovom jednu ulicu na Dobrom.

Br. 6434. Takodjer, zaključak 4 augusta pr., obćinskoga vieća u Metkoviću, da se državi ustupi put koji vodi od drvenog mosta na željezničku postaju, obilježen u kast. map. česticom Br. 6004.

Br. 6426. Prosliedjena je Njeg. Preuz. gosp. Namjestniku, molba glavara i staracâ Novalje da im se udieli dozvola za gojitbu duhana, preporukom da joj udovoljiti blagoizvoli.

Br. 6370 Odobrena je pogodba 9 oktobra pr Br. 1726, kojom obćinsko Upraviteljstvo u Kotoru, uz kamatu od 6%, uzimlje u zajam svotu for 4000, povrativu dne 31 decembra 1895.

Br. 6318. Odobreno je pet pogodaba, kojim obćina na Mljetu ustupa. privatnikom nekoje komade obćinskoga zemljišta.

Br 6379. Šalje se, na izvide i izviešće, obćinskom Upraviteljstvu u Skradinu, tužba proti Jandriji Beriću seoskom pristavu Varivodâ, za grabež obćinskoga i ostale zloporabe.

Br. 6435. Odbacen je, kao neosnovan, utok glavara i pristava sela Slivna, proti zaključku 4 augusta pr. obćinskoga vieća u Metkoviću o zagajivanju blata „pod Mislinom“.

dneva 3 decembra 1894.

Br. 573 . Šalje se obćinskom Upraviteljstvu na Hvaru, predstavka Ivana Jeličića i drugovâ, kojom traže da se uništi pogodba 8 septembra pr. sklopljena sa nekojim Vrbanjanim, glede klaštrenja obćinskih šuma u Dolčini i Spilici, naredbon da ju iznese obćinskom vieću na razpravljanje i konačno riešenje

Br. 6336. Odbačena je tužba Nikole Krola iz Muća gornjeg i družine, proti glavaru Marku Krolu i lugaru Jozipu Krolu za grabeže obćinskoga; jer dokazano da su osvadjenici kupili zemljište u tužbi nažnačeno.

Br. 6455. Takodjer, utok Bartula Mimice i družine proti zaključku 8 oktobra pr obćinskoga vieća u Omišu, kojim bijahu imenovane seoske časti za odlomak Rogoznicu; pošto imenovani, uvršteni u trojku na seoskom sboru,

po absolutnoj većini glasova, predloženu.

Br. 6325. Na utok Stjepana Kukore pok. Tome, uništena je odluka 30 oktobra pr. Br. 1481 obćinskoga Upraviteljstva na Visu u gradjevnom predmetu izdana; upućen utočnik da traži, naročitom prošnjom, naknadnu gradjevnu dozvolu, vrhu koje prošnje obć. će Upraviteljstvo postupati u smislu §§ 5, 6, 7 i 52 gradjev. prav

Br. 6485. Takodjer, onaj 14 oktobra pr. obćinskoga vieća u Kotoru, da se c. k. Državnom Eraru ustupe sva težačka prava odlomka Škaljara na katast. čest. Br. 275, i to za iznos for. 72:75 ½.

Br. 6549. Šalje se obćinskom Upraviteljstvu u Opuzenu, izvida i izviešća radi, tužba proti glavaru Volareviću. pristavu Brnasu i ostalim za grabeže obćinskog zemljišta.

Br. 6483. Prosljedjena je c. k Prizivnom Sudu. molba obćinskoga Upraviteljstva u Kninu, da bi se već na licu mjesta izaslanom povjerenstvu naredilo da u zemljištnicim uknjižiti dade sva kmetska prava; preporukom da joj, pokle stvar izpita, udovolji

Br. 6352. Preko obćinskoga Upraviteljstva u Obrovcu. povraćene su molbe Šimuna Sikića i Šimuna Marasovića iz Starigrada, da bi se u predračun odlomka uvrstio iznos for. 300 u ime naknade šteta od njih pretrpljenih a od nepoznatih zločinaca počinjenih; pošto Odbor na to nadležan nije, buduć se gornje pitanje ne osniva na propise zem. zak 4 septembra 1883 o naplaćivanju obćinskih dugova; a za štete, po nepoznatim počinjene, obstoje osobiti zakonski propisi, uporavljenje kojih spada u izključivu nadležnost c. k. kotarske političke vlasti.

Br. 3029. Odbačen je utok Antuna Pavišića i drugovâ proti zaključku, 19 aprila pr. obćinskoga vieća u Omišu, kojim je bio odobren konačni račun godine 1893. e; jer poglaviti prigovor, da su glasovanju učestvovali obćinski upravitelji, te tim povriedili propise § 45 obć prav. glasom kojih da su se imali uzlegnuti glasovanja i prije ovog odalečti se, nipošto temeljit nije, pošto po § 45 obć. prav. ima odustati od glasovanja onaj član upraviteljstva ili vieća, kad se razpravlja i odlučuje o poslu što se njega tiče; a to se doisto ne odnosi na razpravljanje obćinskih računa, gdje ulazi cielo Upraviteljstvo, već se odnosi na poslove ili privatne (§ 46), ili obćinske povjerene pojedinim članovom upraviteljstva ili vieća.

dneva 10 decembra 1894

Br. 6695. Uoblašten je u načelu Upravitelj obćine Šibenske, da, kad nebi bilo prigovora sa strane sudbene Vlasti, sklopi sa Crkovinarstvom Varoške Crkve redovitbu pogodbu za nabavu prostora potrebitog za zgradu u koju će smješteno biti novo Okružno Sudište; takodjer, i drugu pogodbu. sa Štedionicom u Ljubljani, kojom će Obćina Šibenska sklopiti zajam for. 220.000, uz dobit — amortizacijom od 6 %. a to kad bi dogovori, koje je uoblašten sa gornjom Štedionicom povesti, uspieli.

Br. 6689. Šalje se Obćinskom Upraviteljstvu u Imotskoj, na izvide i izviešće, žaoba Metkovića Ante p. Mije i družine, o nepravednoj diobi obćinske muše u Podbabju.

Br. 6594. Prosliedjena je, preporukom da ju uvažiti blagoizvoli, Njegovoj Preuzvišenosti gospodinu Namjestniku molba Obćinskog Upraviteljstva u Komiži,

za novčanu podporu u ponapravljanju puteva poplavom oštećenih.

Br. 6768. Na utok Petra Stojkovića i družine, uništen je zaključak 25 novembra pr. občinskoga vieća u Luštici, kojom bi imenovan seoski glavar Zabrdja, jer sjednici prisustvolo 17 viećnika, glasovalo samo 14 od kojih potonjih samo 8 za prihvaćeni zaključak, te se nepostigla absolutna većina prisutnika, za valjanost jodnog zaključka potrebita, u smislu § 48 obć. pr.

Br. 6579. Odbačen je, kao netemeljit, utok Jerka Cerinića proti zaključku, 15 oktobra pr občinskoga vieća u Sutivanu, kojim je imenovao glavara seoskoga Donjeg-Humca, jer je smatrati, da je občinsko vieće implicite odbilo njegove prigovore, sa farmalnog gledišta podignute, o načinu kojim je sazvan bio seoski sbor Donjeg-Humca, čim je bez ikakvog obzira na ove, prešao na imenovanje glavara

Br. 6343. Šalje se, na izviešće i opravdanje, Občinskom Upraviteljstvu u Omišu, žalba Pilipa Velića pok. Petra, kojom pospiešuje riešenje jedne njegove molbe, u predmetu priznanja vlastitosti podnešene.

Br 6687. Upozorujući Občinsko Upraviteljstvo u Pučišću, na propise § 74 gradj. prav. pozvano je, da odmah rieši molbu Mate Baturića i drugovâ u gradjevnom predmetu podnešenu, i o riešenju, kroz tri dana najdalje, izviesti.

Br 6696- Pristajući samo dielomično na utok Mata Mladinea i družine, uništene su tačke 2, 3 i 4 zaključka 2 novembra pr. občinskoga Vieća u Pučišću; jer vieće ne bilo nadležno prihvatiti tačku 2, pošto upraviteljstvo postupalo kao gradjevna Vlast pozivom na § 48 gradj. prav.; a ne bilo vlastno prihvatiti one pod 3 i 4, jer občenite i preuranjene, te bi mogle občini preuzrokovati znatnih šteta neopravdanim troškovim za slučajno parnice. — Svi su pak formalni prigovori u utoku navedeni, o teku gornje sjednice, odbačeni kao netemeljiti.

Br. 6651. dbačen je, s nenadležnosti, utok Stipana Paraća iz Solina, proti odlukami 14, 16 i 19 novembra pr. Br. 6719 i 6793 občinskoga Upraviteljstva u Spljetu, u koliko se odnosi na, sa istimi odlukami, udarene mu globe, pošto ga imao upraviti c. k. kotarskoj političkoj vlasti (§§ 70 gr. pr. i 107 obć. prav.); dočim je odbačen, kao netemeljit, u koliko se odnosi na naredjenu mu obustavu započete gradnje, jer je Upraviteljstvo s temeljitih razloga, na vrieme opozvalo udieljenu mu gradjevnu dozvolu. i to prije nego li je ova zadobila moć presudjene stvari; a utočnik, kroz zakoniti rok, opozivu ništa ne prigovorio.

Br. 6644. Na utok Stanka Vujasinovića pok. Todora, uništena je odluka 16 novembra pr. Br. 2267 občinskoga Upraviteljstva na Kistanjam, jer ova ne nalazi temelja u § 76 gradj prav. pošto utočnik nije faktično stao izvadjati jednu gradnju takove naravi, za koju je zahtievana dozvola naznačena u § 1 gradj. prav. — Naloženo je Upraviteljstvu, da naročitim jednim povjerenstvom, konstatovati dade da li je utočnik u istinu sužio občinski put. to prama izpadcim i u smislu zakonskih propisa u ovom predmetu obstojećih, proti istomu postupa

Br. 6505. Odbačen je, s nenadležnosti, utok Ivana Begovića i drugovâ, proti imenovanju Injacija Franića občinskim prisjednikom, obavljenom pri sjednici 29 oktobra pr., jer imao biti upravljen c. k. Namjestništvu (§ 43 obć. izb. pr.)

— Odbačen je suviše, kao netemeljit i u onom dielu oduosećem se na troškove po občini izdržane, prigodom proslave odlikovanja podieljenog po Njegovom Veličanstvu onom načelniku gosp. Jozipu Kulišiću, a od občinskoga vieća pri gornjoj sjednici odobrene; jer stege nametnute Upraviteljstvu glasom § 74 obć. prav. kad se radi o troškovim nepredračunanim, ili premašaju onih već predračunanih, neograničuju nipošto vlast občinskoga vieća da ih odobri ili neodobri i iza kako je iztekao rok gornjim §om opredieljen, ostajuć uviek upraviteljstvo odgovornim s neobsluživanja propisa u § 74 sadržanih, protivu kojemu je s toga samo disciplinarno postupati.

Br. 6733. Uslied utoka Jerka Cerinića, uništen je zaključak ‚ septembra pr. obćisskoga Vieća u Sutivanu, kojim je imenovalo arambašu i podarambašu Donjeg-Humca; jer imenovani, neizberivi u smislu § 24 obć. prav. pošto neporeznici.

dneva 17 decembra 1894.

Br. 6803. Nije odobren zaključak, 21 septembra pr. občinskoga vieća Gornjeg Primorja, o priznaji vlastništva nekojih zemalja Luki Tomaševiću i družini; pošto zemlje, niesu bile na najasniji način identificirane

Br. 6892. Odobrena je bilježnička pogodba. 29 julija kr. kojom občina Makarske ustupa. uz godišnju najmovinu for. 6 Mati Krstuloviću jedan komad zemljišta na poluotoku „S. Petar“.

Br. 6637. Naloženo je občinskom Upraviteljstvu u Omišu, da pozove Antu Bekavca Jakovljeva, da odmah ostavi na razpoloženje obćine zemlju zvatu „Latkuša“; inače neka proti njemu sudbenim putem postupa

Br. 6454. Takodjer, istomu da pozove občinske prisjednike Ivana Baučića i Antuna Pavišića da občinskoj blagajni odmah izblate, prvi for. 675 na podmiru zakupne ciene pazarevine za god. 1892 i 1893; a drugi for. 50, u ime jamčevine položene od Ivana Baučića, na dražbi pazarevine, dneva ‚ oktobra 1892.

Br 6943. Odobrena je pogodba, 14 decembra tek kojom občinsko Upraviteljstvo u Pagu ustupilo jedan komad zemljišta Jozipu Palčiću

Br. 3964. Pristaje Odbor, da se putem milosti, oproste izplate starih šumskih globa, u občinami Knina i Drniša odmjerenim

Br. 6636. Nema temelja da se, na tužbu Petra Latkovića pok. Tome i družine proti glavaru Gornje Žeževiće, jednom občinskom prisjedniku i jednom lugaru disciplinarno postupa; jer obavljenim izvidim dokazano, da navodi tužbe istiniti niesu

Br. 6761. Odbaćen je, s nenadležnosti, utok Mate Alaća pok Ivana iz Drašnica, proti odluci 30 agusta pr Br 1963, občinskoga Upraviteljstva u Makarskoj, u koliko se odnosi na odmjerenu mu globu for. 50 za gradjevni prekršaj, jer utok imao upraviti c. k. političkoj vlasti (§ 70 gradj. prav. i 107 obć. prav.); a kao neosnovan u ostalom, pošto je u dužnosti metnut stvari u prijašnje stanje, buduć izveo gradnju bez dozvole gradjevne vlasti. za koju se ni naknadna dozvola nebi udieliti mogla

dneva 30 decembra 1894.

Br. 5025. Na utok Dujma Principala i drugovâ, uništeni su svi zaključcki 7 aprila 1894, Občinskoga Vieća u Lukšiću, o uknjiženju u zemljištniku ne

kojih prava uživanja, te prava služnosti, na korist stanovitih obćinara, a na teret gaja „Vučevića; jer se gornja prava i služnosti, po njihovoj javno-pravnoj naravi, uknjižiti nemogu pošto niesu tvarni, te nemogu da budu predmetom uknjiženja

Br. 5024. Na utok Ante Mlikote p. Ante, uništen je zaključak, 7 aprila 1894, Obćinskoga Vieća u Lukšiću, odbacujući njegovu molbu da mu bude dozvoljeno na opredjeljenom mjestu gaja „Vučevica" usjeći, za domaću porabu, nekoliko konja takalja; naredbom Upraviteljstvu, da pokle obavi nekoje izvide, na gornju molbu novu odluku izdave.

Br. 6477 Odbačen je utok Frane Grubića iz Solina, proti zaključku, 27 oktobra pr. Obćinskoga Vieća u Spljetu, uoblastujućem ono Upraviteljstvo da u svrhu pokrića svih potrepština za novo grobište u Vranjice, uvrsti u proračun 1896 potrebitu svotu; jer gornji zaključak, nikakvom zakonu protivan nije.

Br 6996, 6980 Odobreno je trinaest pogodba, kojim Obćinsko Upraviteljstvo na Selcim na Braču, prodava nekojim privatnikom, nekoliko komada obćinskih zemalja; naredbom istomu, da pozove obćinsko vieće, da odluči, kako da se na po Obćinu što koristniji način uloži glavnica for 426:34, iz prodaje proizhodeća

Br. 6936. Na utok Kuzme Petkovica pok. Kuzme uništena je odluka 2? julija pr. Br. 1527 Obćinskoga Upraviteljstva u Blatu, u koliko se odnosi na naredjeno mu srušenje zida; naredbom Upraviteljstvu da povjerenstveno na licu mjesta, pozvavši utočnika, nove izvide obavi i na temelju ovih novu odluku izdade.

Br 6979. Odobrena je pogodba 6 junija pr. uredjivajuća pravne odnošaje izmedju Obćine Selačke na Braču i Viska Nisitea p Antuna u pogledu zemljštne čestice Br 1005-40 i drugih, porezne obćine Novoselo.

Br. 6964 Jer dokazano, da glavar Birbinja revno vrši svoje dužnosti odbačena je prošnja Mate Perića da bi ga se svrglo sa službe.

Br. 6981. Odobrena je pogodba, 20 oktobra 1894, kojom Obćinsko Upraviteljstvo u Muo-Kotora ustupa vojničkoj upravi za for. 185, česticu 516-1; nalogom da vieće odluči o načinu uloženja izvadjenog novca

Br. 7021. Prosliedjena je, Obćinskom Upraviteljstvu u Benkovcu, izvide i opravdanja radi, tužba Petra Daće da mu seljani Vukšića nedopuštavaju uživanje obćinskih pašnjaka.

Br. 7162. Odbačen je kao netemeljit, utok Tome Katića p. Luke, proti zaključku Obćinskoga Vieća Gornjeg Primorja prihvaćenom pri sjednici, 4 decembra tek., o diobi obradjivih obćinskih zematja u Selu Baćini.

Br. 7093. S istoga razloga, onaj Grge Bebana pok. Marka iz Solina, proti odluci 28 novembra pr. 6544 Obćinskoga Upraviteljstva u Spljetu, u gradjevnom predmetu izdanoj.

— —

Konačni računi godine 1892 bili su sastavljeni na vrijeme od općinskih upraviteljstva te su bili razspravljeni i odobreni od općinskih vijeća; samo račun općine Biogradske još je na pregledanje kod financijalnog odbora.

Konačnih računa godine 1893 već ih je prispjelo Odboru 70 raspravljenih i odobrenih od općinskih vijeća; 8 ih je uredjenih ali još neraspravljenih a općine Biograd, Hvar, Makarska, Pučišće, Rab,

Trogir i Vrboška ne dokazaše uregjenje konačnih računa godine 1893.

Svi općinski predračuni godine 1894 bili su Odboru na vrijeme podnešeni na pregled i odobrenje prireza na izravne i neizravne poreze i odrebinâ na uvoz piva i žesta, u granicam § 86 op. pr. preinačenog pokr. zakonom 6 oktobra 1883 i pokr. zakonom 17 novembra 1880

Za istu godinu pak. na predlog Odbora Zemaljskoga, uslijed zaključakâ općinskih vijeća, zadobiše Vrhovnu potvrdu:

A) odredbine na uvoz:

Piva . . . . f. 4:35
Neoslagjenih žesta . . . . „ 4:50
Žesta oslagjeni . . . . . . „ 6:75

za svaku metričku centu u korist odlomka Spljeta, Šibenika i Zadra. U korist odlomka Kotora iste odredbine na pivo i neoslogjene žeste, i na žešte oslogjene f. 6.

B) Prireza na potrošarinu:

U korist odlomaka Spljeta i Zadra 150 po sto na sve stvari podložene tome porezu: Šibeniku 120 posto na kupnu i sitnu životinju a 150 po sto na sve ostalo.

Vrhovnim odlukama 18, 21 23 novembra 1894. zadobiše previšuju potvrdu zaključci prihvaćeni u sjednici 16 januara 1894 Visokoga Sabora glede odredbine, za 6 godina, od fior. 1 na svaki hektolitar vina što se na malo prodaje u korist odlomka Škaljara općine Kotorske.

Odredbina, za 6 godina, od nov. 50 za svaki hektolitar vina što se troši u korist odlomka Luke općine Šipanske. Odredbina, za 6 godina, od fior. 1 za svaki hektolitar vina što se na malo prodaje za mjestni potroš u korist političke općine Kastel Sučurca. (Br. 6709, 6734, 6773 god. 1894)

Evo sada Preglednice prihoda i rashoda sviju obćina za godinu 1892.

Izvadak

iz Obćinskih Konačnih Računa god. 1892.

NASLOV	OBĆ									
	Benkovac		Biograd		Blato		Bogomolje		Bol	
	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.
A. Prihodi:										
Pretičak god. 1891	4693	83	2523	59	497	92	1148	30	38	92
Imovina	5923	28	2512	86	6795	07½	1037	83	1634	77
Javni naslovi	44	89	5	—	54	—	11	99	54	—
Prirez izravnim porezom . .	16479	67	6236	10½	6617	81½	533	03	2247	10
Uvoz. i prirez na potrošarinu	—	—	426	15	1943	98	—	—	1065	07
Razni	—	—	—	—	250	—	—	—	993	23
Rabote	—	—	—	—	4562	50	—	—	—	—
Skupa .	27141	67	11703	70½	20721	29	2731	15	6033	09
B. Razhodi:										
Nedotičak god. 1891 . . .	2062	78	900	87	—	—	—	—	—	—
Zajednički uprave	2170	75	1867	74	2567	89	364	98	1015	12
Imovina	4020	74	1578	13	3712	25½	569	—	137	02
Sigurnost	1370	12	941	03	1084	30	504	—	364	60
Nauk	1595	30	348	—	2333	36	36	—	869	50
Siromaštvo	8239	43	4186	69½	3888	76	—	—	2102	35
Gradnje: *a*) u novcu . . .	1698	42	105	41	851	64	26	48	—	—
b) u rabotah . . .	—	—	—	—	4562	50	—	—	—	—
Bogoštovje	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dugovi . . . , ...	545	44	97	35	—	—	—	—	—	—
Povjereni djelokrug	353	91	11	97	—	—	—	—	4	05
Razni	1533	30	155	42	1516	43	133	77	1515	92
Skupa .	23590	19	10192	61½	20517	13½	1634	23	6008	56
Izravnim porezom postotak .	86	—	116	—	50	—	47	—	87	—

I N E

Budva fior.	nov.	Cavtat fior.	nov.	Dobrota fior.	nov.	Drniš fior.	nov.	Dubrovnik fior.	nov.	Ercegnovi fior.	nov.	Grbalj (Župa) fior.	nov.
3195	58	5750	51	399	10 ½	2532	76	9240	13 ½	981	29	751	60
489	35	—	—	72	–	8858	56 ½	13361	00	1349	67	783	15
261	38	6	50	105	30	102	79	8906	48	115	30	106	99
4115	44 ½	9457	33 ½	623	70	14060	11 ½	19652	60 ½	3557	95	3429	41
2265	27	—	—	1017	25	1621	23	20141	67	4295	42	—	—
1891	66	—	—	—	—	1800	—	7500	43	406	28	846	90
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12218	68 ½	15214	34 ½	2217	35 ½	28975	46	78802	32	10705	91	5918	05
2853	67	—	—	—	—	1788	37	—	—	283	52	—	—
1724	94	2283	11	848	—	6214	41	6848	24	2213	45	1514	02
467	00 ½	94	87	89	61 ½	4095	94	2527	00 ½	610	86	676	61
1207	06	409	76	312	—	2041	54	13137	91 ½	1475	03 ½	135	—
601	50	1211	50	1124	98 ½	617	01	6482	44 ½	957	40	1077	17
2128	07	2037	52	82	90	7997	63 ½	10177	12 ½	2530	88	780	59
455	49	1245	65	20	38	1017	43	11386	50 ½	460	90	423	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	387	93	—	—	—	—	—	—
482	23	—	—	—	—	1537	50	8929	—	—	—	—	—
—	—	67	55	—	—	49	45	5139	24	249	76	—	—
2279	38	494	15	390	29	898	10	2603	72	1038	98	882	24
12199	34 ½	7844	11	2868	17	26645	31 ½	67231	19 ½	9820	78 ½	5489	13
117	—	83	—	34	—	70	—	60	—	35	—	182	—

NASLOV	O B Ć									
	Hvar		Imoski		Janjina		Ješa		Kistanje	
	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.
A. Prihodi:										
Pretičak god. 1891	939	87 ½	5856	80 ½	3879	90	1184	60 ½	1245	91
Imovina	1619	39 ½	8390	39	218	40	2678	48	4304	71
Javni naslovi	842	84	1220	84	963	70	—	—	—	—
Prirez izravnim porezom . .	4951	49 ½	21936	54	2036	16	3647	27	3542	26 ½
Uvoz. i prirez na potrošarinu	1248	20	1122	75	—	—	1536	96	—	—
Razni	1232	30 ½	1685	39	1287	50	126	47	10	62
Rabote	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skupa .	10834	11	40212	71 ½	8385	66	9173	78 ½	9103	50 ½
B. Razhodi:										
Nedotičak god. 1891 . . .	314	91 ½	2905	44 ½	196	21 ½	767	64	119	93
Zajednički uprave	1501	09 ½	6241	52	1000	41	1487	65	3278	62
Imovina	1261	53 ½	5480	97	127	31	1026	66	2743	96
Sigurnost	2403	68	5180	65	474	98	552	—	662	56
Nauk	1423	80	3281	60	465	—	1061	20	273	97
Siromaštvo	1469	91	4294	85 ½	921	16	753	40	509	90
Gradnje: *a*) u novcu . . .	1138	76	4779	41	—	—	3061	39	272	91
b) u rabotah . . .	—	—	—	—	1287	50	—	—	—	—
Bogoštovje	—	—	215	66	—	—	—	—	—	—
Dugovi . . . , . . .	352	—	1804	52	—	—	—	—	—	—
Povjereni djelokrug	19	45	440	60	34	—	87	54	133	90
Razni	640	76	5587	49	74	96	170	76	348	82
Skupa .	10525	90 ½	40211	72	4581	53 ½	8968	24	8344	57
Izravnim porezom postotak .	103	—	138	—	53	—	114	—	69	—

I N E

Klis		Knin		Komiža		Korčula		Krtolj		Kotor		Kuna	
fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.
947	59	9350	54½	1202	12½	567	08	643	13	1320	89½	1314	99
2148	80½	9280	68½	2787	60½	5833	51	197	50	5048	62	377	24
—	—	1149	26	162	99	159	36	18	44	312	15	7	—
1329	38½	11508	64½	5424	27	4025	71	1658	43	6132	89½	2932	11
—	—	2266	—	1536	78	2775	33	—	—	12651	97	—	—
—	—	—	—	290	67	3108	72	—	—	2730	69	178	18
—	—	—	—	8	—	1152	—	—	—	—	—	1158	50
4425	78	33555	13½	11412	44	17621	71	2517	50	28197	22	5968	02
694	89	3801	77½	—	—	—	—	137	27	—	—	—	—
1272	51½	4326	31	2347	92	2039	05	872	10	4636	73	770	20
368	81	5732	58½	709	01	1945	07½	467	24	1563	79	328	89
189	28	4219	09	1217	46½	2478	61	99	30	5607	41	617	70
708	18	2726	08	3283	84	2817	94	197	—	4522	83	428	—
268	86	3530	31	1212	55½	1573	92	170	14	4162	47½	1554	37
139	55	1936	25	1044	36	1065	72	—	—	1297	82	700	—
—	—	—	—	8	—	1152	—	—	—	—	—	1158	50
—	—	—	—	—	—	55	40	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	132	20½	—	—	300	—	930	32	—	—
—	—	133	73	—	—	44	70	—	—	2814	56	—	—
329	72	4258	46½	164	78½	4207	20	66	79	2368	71½	67	07
3971	80½	30664	59½	10120	14	17379	61½	2309	84	27904	75	5624	73
41	—	56	—	101	—	43	—	111	—	43	—	81	—

NASLOV	OBĆ									
	Lastovo		Lastva		Lečevica		Lopud		Lukšić	
	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.
A. Prihodi:										
Pretičak god. 1891 . . .	192	21	—	—	2799	04½	98	29½	1266	73
Imovina	700	87	202	47	5305	70	340	74	55	59
Javni naslovi	117	93	—	—	505	02	10	—	114	66
Prirez izravnim porezom . .	2700	23½	593	94½	—	—	996	18	2368	85
Uvoz. i prirez na potrošarinu	279	43	—	—	—	—	—	—	271	12
Razni	38	22	—	—	—	—	—	—	—	—
Rabote	—	—	—	—	1810	—	—	—	—	—
Skupa .	4028	89½	796	41½	10419	76½	1445	21½	4076	95
B. Razhodi:										
Nedotičak god. 1891 . . .	—	—	241	70	199	05½	—	—	—	—
Zajednički, uprave	590	—	234	08	977	48	154	—	558	02
Imovina	1023	77½	56	49	1725	68½	83	81	214	38
Sigurnost	60	—	—	—	409	94	—	—	700	27
Nauk	27	—	219	—	—	—	256	90	664	—
Siromaštvo	—	—	45	—	799	47	185	90	1167	90
Gradnje: *a*) u novcu . . .	—	—	—	—	392	35	—	—	182	53½
b) u rabotah . . .	—	—	—	—	1810	—	—	—	—	—
Bogoštovje	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dugovi		—	—	—	—	—	—	—	—	—
Povjereni djelokrug	—	—	—	—	78	50	14	08	—	—
Razni	600	42	—	—	00	83	600	35	189	36
Skupa .	2301	19½	796	27	6593	31	1295	04	3676	46½
Izravnim porezom postotak .	120	—	97	—	—	—	111	—	109	—

I N E

Luštica		Makarska		Metković		Milna		Mljet		Muć		Muo	
fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.
287	60	685	88½	590	16	2348	32	1082	37	—	—	1150	47
510	02	3633	24½	2767	24½	1876	91	804	46	2602	03½	43	82½
—	—	148	18	—	—	118	25	75	67	—	—	60	—
878	76	14924	80	9225	45	5874	79	2073	80½	6366	05	322	94
—	—	2544	02	1167	47	1302	06	—	—	—	—	231	28
66	71	949	81	3388	77	8	68	250	—	—	—	—	—
—	—	—	—	2437	50	—	—	1145	75	—	—	—	—
1743	09	22885	94	19576	59½	11529	01	5432	05	8968	08½	1808	51½
—	—	—	—	461	96½	—	—	—	—	459	87½	—	—
545	15	3916	43	1947	50	1511	50	720	03	1187	47	220	00½
571	27	2112	02	1897	89½	486	94	486	27½	2189	26½	39	46
80	—	7246	32	2816	76	1501	48	198	44½	778	04	—	—
316	25	3638	97	1987	—	1538	50	128	—	190	—	143	83½
108	50	4017	14	1815	34	2896	75	140	52½	1638	96	65	61
—	—	212	63	110	15	261	74	250	—	5	10	—	—
—	—	—	—	2437	50	—	—	1145	75	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	153	06	44	83	42	03½
—	—	788	78½	5799	50	1501	50	—	—	—	—	—	—
—	—	122	38	304	50	—	—	61	10	—	—	—	—
—	—	1482	15	198	25	360	27	427	54½	626	98	116	31½
1621	17	23536	82½	19776	36	10158	68	3710	73	7120	52	627	26
59	—	128	—	162	—	175	—	101	—	116	—	56	—

NASLOV	O B Ć									
	Nerežišća		Nin		Novi		Novigrad		Obrovac	
	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.
A. **Prihodi:**										
Pretičak god. 1891 . . .	1488	47	1348	10	3575	10	1922	50 ½	2109	44
Imovina	1431	01	1663	87	80	22	1227	40 ½	6663	34
Javni naslovi	—	—	11	50	—	—	—	80	73	50
Prirez izravnim porezom . .	2734	73	6892	51	6024	97 ½	6710	23	7146	65
Uvoz. i prirez na potrošarinu	1231	04	--	—	1236	31	65	70	1023	38
Razni	184		—	—	2820	56	2383	10	—	—
Rabote	—	—	—	-	—	—	—	—	—	—
Skupa .	7069	25	9915	98	13737	16 ½	12309	74	17016	31
B. **Razhodi:**										
Nedotičak god. 1891 . . .	—	—	397	76 ½	—	—	1921	41 ½	1409	70
Zajednički, uprave	1029		1503	46	824	02	1743	83	2397	94
Imovina	322	08	1817	53	351	10 ½	1260	69	4444	89 ½
Sigurnost	180	—	938	91	344	—	1258	44	1727	49
Nauk	495	—	480	50	1514	25 ½	490	37	761	56
Siromaštvo	975	82	3953	04	1998	50	2320	64	4008	03 ½
Gradnje: *a*) u novcu . . .	255	—	410	15	246	25	2731	67	816	40
b) u rabotah . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bogoštovje	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dugovi	—	—	—	—	48	—	90	—	—	—
Povjereni djelokrug	—	—	—	--	—	—	—	—	10	10
Razni	165	11	387	37 ½	7500	33	340	90	1352	33 ½
Skupa .	3422	01	9888	73	12826	46	12157	95 ½	16928	45 ½
Izravnim porezom postotak .	113	—	60	—	109	—	63	—	83	—

I N E

Omiš		Opuzen		Orebić		Pag		Pastrovići		Perast		Postira	
fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.
106	56	1516	71	1957	36	1697	60	—	—	913	61	232	50
3869	36	2009	98	4093	77	3552	93	263	45	668	86	2556	71
384	25	83	88	707	20	1086	63	—	—	206	—	310	20
13873	98	6274	18	4967	46	7849	08½	3200	94½	591	15	3335	93
959	81	639	40	—	—	1108	66	—	—	703	40	1760	65
1537	99	—	—	3134	84	899	06	—	—	—	—	225	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1225	—
20734	95	10524	15	14860	63	16193	96½	3464	39½	3083	02	9646	40
—	—	1399	33	5103	91	609	96	—	—	88	32½	232	50
4055	42	1248	-	804	98	1825	06	1811	06	861	70	927	37
2689	08½	2371	87	1025	84	3289	15	550	87	367	58½	296	52
2506	68	1840	52	357	64	2299	85½	254	10	101	17	208	10
1461	01	685	—	3496	13	4262	—	562	12	278	50	780	50
3481	21	2118	36	511	20	4106	46½	337	41	220	63	2571	88
4176	86	235	60	3198	15	241	30	—	—	—	70	5	04
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1225	—
—	—	—	—	280	—	—	—	-	—	71	11	—	—
600	—	100	—	528	35	500	—	—	—	—	—	200	—
117	56	26	—	20	33	22	95	—	—	—	—	—	—
1654	12	476	88	370	13	554	68	—	—	212	92	142	21
20741	94½	10501	56	15696	66	17711	42	3515	56	2202	64	6589	12
126	—	169	-	98	—	83	—	151	—	33	—	137	—

NASLOV	O B Ć									
	Prćanj		Primorje gornje		Promina		Pučišća		Rab	
	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.
A. **Prihodi:**										
Pretičak god. 1891	595	86	861	03	1084	22	2878	22 ½	3841	54 ½
Imovina	483	00	1675	09	3187	92	2724	58	12550	32
Javni naslovi	—	—	398	21	60	66	—	—	104	03
Prirez izravnim porezom . .	689	92	2886	58 ½	2191	29	2621	44	2572	18 ½
Uvoz. i prirez na potrošarinu	567	51	—	—	—	—	1818	46	869	29
Razni	6	22	709	77 ½	500	—	—	—	322	66 ½
Rabote	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skupa .	2342	51	6530	69	7024	09	10042	70 ½	20260	03 ½
B. **Razhodi:**										
Nedotičak god. 1891 . . .	—	—	1852	83	—	—	2438	73 ½	440	19
Zajednički uprave	708	06	1168	84	1528	23	985	54	4693	83 ½
Imovina	108	40	1009	35	1171	79	1231	73	5060	16
Sigurnost	60	—	514	75	132	52	1230	53	2107	84 ½
Nauk	313	—	529	—	486	67	1000	81	75	42 ½
Siromaštvo	366	10	1566	71	1006	99	1111	81	2031	79
Gradnje: *a*) u novcu . . .	84	19	480	82	144	21	—	—	1227	46
b) u rabotah . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bogoštovje	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dugovi . . . . , . . .	434	48	48	40	1320	—	—	—	1100	—
Povjereni djelokrug	—	—	87	40	—	—	25	40	39	15
Razni	97	47	1074	86	338	46	68	35	525	94
Skupa .	2171	70	8332	96	6128	87	8092	90	17301	79 ½
Izravnim porezom postotak .	51	—	91	—	51	—	70	—	102	—

I N E

Rjeka		Risan		Sali		Selca		Silba		Sinj		Skradin	
fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.
1271	21½	—	—	77	63	3082	14½	770	10½	5163	74	961	70
583	58	771	—	562		1936	01	431	45	21401	11	2577	75
49	42	1134	02	12	11	242	09	122	60	3978	97	279	32
1715	50½	1533	46	4193	20½	1832	61½	2709	42	22238	47	14287	04
—	—	3310	10	—	—	1305	44	425	68	4335	13	1286	36
91	—	—	—	—	—	30	60	—	—	495	97	471	75
—	—	—	—	—	—	1390	—	—	—	164	50	—	—
3710	72	6748	58	4844	94½	9818	90	4459	25	57777	89	19863	92
861	15½	2275	98½	—	—	—	—	83	43	811	88	792	64
565	08	1314	20	888	77	831	70	699	84	5600	67	3374	74
4	90½	6863	14	947	19	1633	10	279	15	18900	67	2490	62
9	—	458	98	180	78	665	23	115	69½	8810	39	2994	19
286	51	726	—	446	23	798	—	1644	33½	5790	83	353	—
616	23	2406	28	1131	68½	1469	23	569	12	7817	16	5194	18
920	26	12	—	337	76	129	46	157	65	1893	16	1835	47
—	—	—	—	—	—	1390	—	—	—	164	50	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	717	—	—	—	178	—	—	—	-	—
—	—	26	20	19	22	—	—	28	08	—	—	—	—
52	02	312	77	67	89	295	53	110	73	1670	87	498	16
3315	16	14395	55½	4736	52½	7212	25	3866	03	51460	13	17533	—
59	—	37	—	101	—	53	—	74	—	68	—	95	—

NASLOV	O B Ć									
	Slano		Solta		Spič		Split		Stangrad	
	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.
A. Prihodi:										
Pretičak god. 1891	1415	06	1286	71 ½	2176	67	—	—	774	68 ½
Imovina	76	11	—	—	441	20	22860	13	4782	94
Javni naslovi	82	—	4	23	—	—	4863	69	122	93
Prirez izravnim porezom	832	62	4995	74	1061	09 ½	47408	17	5407	63 ½
Uvoz. i prirez na potrošarinu	224	91	596	18	153	26	33878	13	2424	72
Razni	—	—	12	40	—	—	2001	29	68	66
Rabote	—	—	—	—	500	—	—	—	—	—
Skupa	2630	70	6895	26 ½	2373	22 ½	111011	4[illegible]	1358[illegible]	57
B. Razhodi:										
Nedotičak god. 1891	—	—	—	—	—	—	—	—	15	93
Zajednički uprave	506	50	623	32	992	31	17058	29	1884	29
Imovina	107	23	—	—	363	98	9848	26	1257	77
Sigurnost	10	20	722	70	107	50	26606	36	1786	84
Nauk	115	50	380	—	73	—	13588	61	2625	36
Siromaštvo	147	81	2521	97	98	33 ½	18565	85	748	28
Gradnje: *a*) u novcu	415	22	—	—	—	—	7986	32	2604	—
b) u rabotah	—	—	—	—	500	—	—	—	—	—
Bogoštovje	31	40	—	—	—	—	—	—	—	—
Dugovi	—	—	—	—	—	—	6852	76	831	30
Povjereni djelokrug	14	—	—	—	2	40	1453	73	65	80
Razni	55	85	509	14	54	—	8329	64	506	93
Skupa	1403	71	4757	13	2191	52 ½	1'0289	82	12326	50
Izravnim porezom postotak	62	—	155	—	75	—	117	—	90	—

I N E

Stolivo		Ston		Sučurac		Sučurje		Supetar		Sutivan		Šibenik	
fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.
—	—	2592	91	1056	20	313	90½	4135	14½	—	—	—	—
57	55	240	91	387	46	1237	96½	427	77	347	73	46302	26½
21	22	51	08½	63	—	18	10	244	30	—	—	1926	78½
391	06	6761	58	3045	55½	694	13	7492	68	4939	74	46919	85
34	92	1246	29	—	—	322	08	1475	55	921	28	9731	86
—	—	173	43½	—	—	54	59	272	—	—	—	—	—
—	—	—	—	267	50	325	—	1700	—	—	—	—	—
504	75	11066	94	4819	71½	2965	77	15747	44½	6208	75	104880	76
88	11½	687	38	126	30	366	25	247	98	1522	30½	740	45
260	90	1.807	02	859	26	513	20	1775	14	1061	78½	12983	11½
136	36	589	80	138	93	799	60	177	02	36	31	11464	46
—	—	979	31½	833	84	140	—	972	05	1040	80	13434	88½
117	86½	772	40	398	50	12	—	1384	82½	975	93	6697	10
72	91	991	97	590	64	20	00	3259	15	2675	96½	16027	01½
19	14	409	58½	71	90	171	99	3429	73	286	59	2880	16½
—	—	—	—	—	—	325	—	1700	—	—	—	—	—
—	—	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	260	—	35825	14
—	—	—	—	100	—	20	—	43	20	—	—	457	28
68	89½	170	10½	375	05	144	98	967	53	313	34	2967	33
764	18½	6.557	57½	3494	42	2513	02	13956	62½	8076	02½	103476	94
103	—	120	—	122	—	80	—	163	—	174	—	146	—

NASLOV	O B Ć									
	Šipanj		Tiesno		Tivat		Trogir		T'panj	
	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov	fior	nov.
A. Prihodi:										
Pretičak god. 1891 . . .	1101	99	1909	20	300	94½	3581	96	630	49
Imovina	25	76	842	37	15	50	4252	35½	600	29½
Javni naslovi	12	70	—	—	—	—	124	94	28	10
Prirez izravnim porezom . .	1623	37½	15304	61½	800	92	17163	06½	3140	28
Uvoz. i prirez na potrošarinu	462	07	490	90	—	—	3288	13	1271	59
Razni	—	—	—	—	—	—	6317	20½	—	—
Rabote	—	—	—	—	150	—	—	—	300	—
Skupa .	5225	89½	18547	08½	1267	36½	34727	65½	6000	75½
B. Razhodi:										
Nedotičak god. 1891 . . .	—	—	2185	34½	—	—	3492	30½	70	50
Zajednički. uprave	442	32	1847	51	391	36½	4287	24½	1004	13
Imovina	7	—	1398	65	252	45	3044	83½	231	59½
Sigurnost	164	—	3029	91	—	—	4041	49	530	26
Nauk	168	—	2498	60	130	50	858	27	628	75
Siromaštvo	381	81	2686	13	252	65	5052	06	1729	50
Gradnje: *a*) u novcu . . .	3	40	2364	59	—	—	3175	99	130	28
b) u rabotah . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—
Bogoštovje	622	—	—	—	—	—	820	83	—	—
Dugovi	—	—	—	—	—	—	974	05	-	—
Povjereni djelokrug	9	—	—	—	—	—	87	55	—	—
Razni	153	23	1260	48	—	—	7648	—	458	81½
Skupa .	1950	76	17271	21½	1026	96½	33482	62½	5083	83
Izravnim porezom postotak .	85	—	160	—	110	—	94	—	142	—

I N E

Vis		Vodice		Vrboska		Vrhgorac		Vrlika		Zadar		Zaton	
fior.	nov.	fior.	nov	fior.	nov	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.
3573	38½	—	—	2193	71	449	82	1621	03	11070	07½	697	28
7421	84½	836	38	—	—	1679	80	6494	53	8219	40½	72	30
2109	72	43	24	5	03	15	90	300	10	1980	30½	—	—
7499	09	3804	44	2565	61½	4331	16	9919	41½	63238	26½	2791	08
3290	33	—	—	186	08	—	—	1043	44	22488	48	—	—
4814	94	—	—	—	—	—	—	—	—	9294	72½	—	—
—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28709	31	4988	06	4950	43½	6476	68	19378	51½	116291	25	3560	66
—	—	—	—	—	—	675	94	—	—	6483	53½	206	32
2606	48	2347	65	715	70	2356	14	4162	04	11405	22½	954	37
1129	57½	244	80	297	94½	2002	19	5942	91½	6401	81	62	67
3620	52	315	89	48	80	693	42	1655	46	30067	37	59	83
2614	37	56	—	386	—	582	65	1755	71	13768	90	594	50
4516	54	—	—	150	—	2133	81	2214	44	20595	90½	930	15
3808	62	—	—	1010	05	640	39	914	30	14567	73½	95	26
—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—		—	—
347	03	—	—	—	—	—	—	—	—	564	65	—	—
4803	10	—	—	—	—	—	—	—	—	5003	68	—	—
—	—	—	—	20	—	20	—	—	—	883	60	—	—
2016	40	72	—	356	44	326	55	702	93	4004	02	—	—
25462	63½	3336	34	2984	93½	9431	09	17347	79½	113746	43	2903	10
102	—	133	—	100	—	216	—	96	—	59	—	73	—

NASLOV	Zlarin		Skupa	
	fior.	nov.	fior.	nov.
A. Prihodi:				
Pretičak god. 1891 . . .	3 134	27 ½	150.249	89 ½
Imovina	842	—	289 975	28
Javni naslovi	-	—	37.023	67 ½
Prirez izravnim porezom . .	5.138	08	598.807	47 ½
Uvoz. i prirez na potrošarinu	—	—	167.885	93
Razni	523	80	66.387	31
Rabote	—	—	18.596	25
Skupa .	9.638	15 ½	1,328.925	81 ½
B. Razhodi:				
Nedotičak god. 1891 . . .	742	16	56.560	45
Zajednički uprave	940	42	187,148	50 ½
Imovina	140	99 ½	155.786	72 ½
Sigurnost	261	13	180.895	72 ½
Nauk	1.245	—	127.698	16
Siromaštvo	3 801	12	219.509	39
Gradnje: *a*) u novcu . . .	377	88	99.545	17 ½
b) u rabotah . . .	—	—	19.466	25
Bogoštovje	—	—	3.785	93 ½
Dugovi	—	—	83 614	61
Povjereni djelokrug	30	—	13.793	92
Razni	701	58 ½	86.862	98 ½
Skupa .	8 240	29	1,234.667	83
Izravnim porezom postotak .	180	—	89	

Učione.

Broj učiona, učiteljskog osoblja, i pohadja-ućih učenika kroz učionsku godinu 1892-93, adržan je u pridruženim Tablicam A i B, do-tavljenim od c. k. Zemaljskog Učionskog Vieća. Po istim, i po izvješću, kojim su bile popraćene, azabire se što sliedi:

I. Pučke javne učionice

Pučkih javnih učionica bilo je 335, od kojih 5 gradjanskih, 301 obćenita redovita i 29 pomoćnih.

Suviše obstojala su 2 ratarska tečaja, 1 tečaj za kamenotesanje i 1 tečaj za pomorce.

Od obćenitih redovitih učionica bile su:

A.

1	razredne	239
2	„	43
3	„	11
4	„	7
5	„	1
		301

B.

za muškiće	150
„ ženskice	60
„ oba spala	91
	301

Sve su ove učionice bile kroz rečeno vrie-me otvorene.

Ostalo je zatvorenih 47, od kojih 41 nije nikad prije bila otvorena.

U svim učionicama izvan 4 razredne muške u Zadru i muške i ženske učionice u Nerežišću nastavni je jezik srbsko-hrvatski, dočim je u o-vim zadnjim 3 talijanski.

Od školskih sgrada 251 odgovara školskim potrebama, u koliko se može zahtievati od sgrada naročito nesagradjenih za školske svrhe, a 50 su u nepovoljnom stanju.

Školsko je pokućstvo prilično dobro u 274 učionica a u 27 slabo.

II. Privatne učionice.

Od privatnih pučkih učionica 9 su sa, a 11 bez prava javnosti.

U 11 učionica nastavni jezik je srbsko-hrvatski, u 4 talijanski, u 3 što srpsko-hrvatski, što talijanski, a u 2 njemački.

III Školsko pohadjanje.

Od 33522 djece, obvezane na školsko po-hadjanje, pohadjaše faktično učionicu javnu 26.764.

Osim toga pohadjaše privatnu učionicu 1924 djece, a 288 djece bijaše poučavano kod kuće ili pri kojoj strukovnoj učionici.

Radi zanemarena pohadjanja izdalo se je 7007 odsuda, kojima se je udarilo globa u iz-nosu od 5961 for. 72 nč. Od ovih utjeralo se je tekom školske godine 1076 for. 75 nč.

IV. Učiteljsko osoblje.

Učiteljsko je osoblje pri pučkim javnim re-dovitim učionicama sastojalo od 306 učitelja i 113 učiteljica.

Kakvu su svjedočbu imali jedni i druge, razabire se iz skrižaljke B.

Za nauk vjere bilo je 270 svećenika, odre-djenih od crkovne, a u 2 od školske vlasti.

U 18 redovitih učionica poučavali su nauk vjere sami učitelji ili učiteljice.

Poučavalo je 11 učiteljica samo u ručnim radnjam, ali 2 same su imale usposobljenje.

Bilo je odkriveno 8 učiteljskih mjesta.

Imale su školsku knjižnicu 273 učionice, školski vrt 92 učionice, a 295 bile su obskrb-ljene učevnim sredstvima

V. Uspjeh u nauku.

Uspjeh u nauku bio je:

dobar pri	145	učionica
dostatan „	139	„
nedoslatan „	17	„
	301	

VI. Učiteljišta.

U mužkom učitelištu u Arbanasima bilo je 106 pitomaca, a u ženskom u Dubrovniku 109 pitomkinja.

Prikazalo se je na ispit zrelosti:

U Arbanasima 21 pitomaca, a u Dubrovniku 27 pitomkinja.

Dobili su svjedočbu odlikom 5 pitomaca i 7 pitomkinja, a svi ostali osim 1 pitomca i 2 pitomkinje biše proglašeni zrelim.

U Zadru položilo je ispit usposobljenja za pučke učionice i proglašeni su sposobni sa odlikom 2 učitelja, a sposobnim 9 učitelja i 1 učiteljica, a u Dubrovniku sposobnim sa odlikom 2 učiteljice, a sposobnim 1 učitelj i 4 učiteljice.

VII. Zavodi za djecu još neobvezanu na školsko pohadjanje.

Obstojala su 2 vrta za djecu, jedan u Spljetu, a drugi u Sinju.

Bilo je uz to 4 utočišta, 1 uzdržano od občine u Spljetu, 1 privatnim sredstvima u Zadru, a 1 uzdržano privatnim sredstvima u Šibeniku.

VIII. Zavodi za siromašnu djecu, obvezanu na školsko pohadjanje.

Takovih zavoda bilo je 4 tj. zaklonište za mušku i žensku djecu u Spljetu i Zadru i zakloništa za siromašnije djevojčice u Zadru i Dubrovniku.

Tablice C. D. E predočuju trošak uzdržan u godini 1892-93 po Zemaljskoj Učionskoj Zakladi u nabavu i popravu pokućstva, u nabavu učila, i u priredjenje učionskih zgrada.

Trošak u obće za javno pučko poučavanje u godini 1893 sadržan je u konačnome računu Zemaljske učionske Zaklade i iznosi

fior 310.023

Ovome se ima nadodati trošak uzdržan od Zemaljske Zaklade u pripomoć privatnim ženskim učionam sa pravom javnosti, koje su zamjenivale javne obće ženske učione u Zadru, Šibeniku, Pagu, Trogiru i Sinju; koji trošak iznio je

fior. 6.490

Broj gradjanskih učiona ostao je isti od 5 u učionskoj god. 1892-93, kao u predjašnjoj godini.

Iste godine bilo je otvoreno obćenitih pučkih redovitih učiona. 301. U predjašnjoj godini bilo ih je 285. Dakle više 16.

Kroz god. 1892-93 ostalo je zatvorenih 47 učiona, dočim u predjašnjoj god. 48; dakle jedna manje. I to radi pomanjkanja učiteljskih sila.

Mužkih učiona bilo je

Godine 1892	. . . .	162
„ 1893	. . . .	150
dakle manje	.	12

Ženskih učiona bilo je

Godine 1892	. . . .	60
„ 1893	. . . .	60

dakle isti broj.

Mješovitih učiona bilo je

Godine 1892	. . . . .	63
„ 1893	. . . . .	91
dakle više	.	28

Ne samo svih 16 novo otvorenih učiona bi ustanovljeno kao mješovitih, nego još 12 mužkih bi u mjesovite pretvoreno.

Učiona sa školskom knjižnicom bilo je

Godine 1892	. . . .	264
„ 1893	. . . .	275
dakle više	.	11

a sa školskim vrtlom bilo je providjeno učiona

Godine 1892	. . . .	81
„ 1893	. . . .	92
dakle više	.	11

U godini 1892-93 broj učitelja digao se je od 320 na 335; a onaj učiteljica od 104 na 113.

Postotak pohadjaocâ pri svagdanjem pohadjanju bio je u god. 1892-93 od 79_3 % dočim u god. 1891-92 bio je od 78_9 %; a postotak pohadjaoca u nedjelne i svečane dane bio je od 84_9 %, prama 86_6 % u god. 1891-92.

Broj svaki dan pohadjajuće djece odpadaći svaku učiteljsku silu u god. 1892-93 iznosio 55$_3$ dočim u god. 1891-92 bio je od 52 akle za 3$_3$ više.

Trošak zemaljske učionske zaklade na svaog pohadjajućeg učenika (ubrojiv i nedjelne) nio je fior. 11.58. U godini 1891-92 rečeni ošak bio od fior. 13.00.

Promotre li se svi navedeni podatci i sravne edju sobom, vidi se da je u god. 1892-93 lo napredka na polju pučke obuke.

U pogledu zakonske osnove o nabavi uonskih pomješća, Zem Odbor, na upit upraven c. k. Ministarstvu Financija, glede poreza ićarine za pomješća nabavljena od Občina, bio je povoljan odgovor, i predlaže istu osnovu is. Saboru na odobrenje.

Predlaže takodjer na pretres i odobrenje konsku osnovu, koja pri zadnjem zasjedanju tade nerješena, glede poboljšanja plaće pučh učitelja u okolišim III razreda.

Vazda spreman da poboljša stanje pučkih čitelja, u koliko to dopuštaju gospodarska sredva zemaljske učionske zaklade, Zem. Odbor ipravio je zakonsku osnovu na promjenu IV lsjeka Zem. Zakona 29 Prosinca 1871, o avnim odnošajim učitelja, koji se bavi o umivljenju učiteljskog osoblja i obškrbljenju njiovih preostavših. Ta preinaka ide za tim da se buduće imadu upotrebljavati u navedenu svrhu opisi, jur po Vis. Saboru usvojeni, glede uirovljenja i obškrbljenja zemaljskih činovnika i ihovih udovica i sirotčadi.

Tom zakonskom osnovom rješeno je i dru pitanje, po Vis. Saboru potaknuto, još pri sjedanju god. 1892, glede odredbina koje iadu plaćati mirovinskoj učiteljskoj zakladi učilji usposobljeni, privremeno namješteni pri kvoj učioni.

Pri sjednici 17 Veljače 1894 Visoki Sabor opet je preporučio Zem. Odboru neka ne odustane od brige za ženski internat kad učiteljišta u Dubrovniku. Sretan je Zem. Odbor da može o tome predmetu povoljno izvjestiti.

Pozivom na ono što je navedeno u zadnjem izvješću na Vis. Sabor o načinu, kako bi se moglo to pitanje najshodnije rješiti, red nam je javiti da usljed osobite susrestjivosti Presvjetloga i Prepoštovanog Biskupa Dubrovačkog, našlo se je prikladno mjesto, gdje da se podigne nova zgrada za Učiteljište u blizini odgojiteljnoga Zavoda onih Sestrica „Srca Jezusova"; a c. k. Zem. Učionsko Vieće stavilo je predlog c. k. Ministarstvu Nastave u Beču, da se na državne troškove izvede ta zgrada. To je moguće, u koliko pomenuto Ministarstvo upravlja sa svotom od tri miljuna, stavljenom mu na razpoloženje drž. zakonom 11 Srpnja 1894 Br. 165 za gradju novih pomješća za srednje učione i učilišta. Po vjestim koje je Zem. Odbor dobio privatnim putem rekbi da je Ministarstvo povoljno primilo pomenuti predlog, i da je prilika da se još u dojdućoj godini započme novom gradjom

Zaključke Vis. Sabora pri zadnjem zasjedanju glede povišenja na fior. 100.000 državne pripomoći za pučke učione, i glede obaljenja školskih odredbina pri srednjim učionam, prosliedio je Zem. Odbor toplom preporukom preko c. k. Zem. Učionskog Vieća na c k. Ministarstvo; ali nije do konca godine dobio nikakva odgovora.

Po nastojanju akademičkog senata Bečkog sveučilišta bi ustrojena u onom stolnom gradu „Mensa Academica" svrhom da pruži siromašnim sveučilištnim djacima hranu uz jeftinu cijenu. Senat se obratio na Zem. Odbor molbom za podporu, i bi mu doznačena iz zemaljske zaklade u iznosu od fior. 100.

Tablica *A*. **Pučke učione u kraljevini Dalmaciji tečajem školske godine 1892-93**

Školski Kotar	Javne učione																	Posebne učione				Ukupni broj pučkih učiona otvorenih preko školske god.	Ostalo je zatvoreno preko školske godinu		Opazke
	obće redovite																Pomoćne	sa pravom javnosti		bez prava javnosti			prije otvorenih učiona	sistemizirani ali neotvorenih učiona	
	gradjanska trorazredn.	1. razredne			2. razredne			3. razredne			4. razredne			5. razredne		Ukupno									
		muš.	žen.	mješov	muš.	žen.	mješov	muš	žen.	mješov	muš	žen.	mješov	muš	žen.	mješov	Ukupno		muž.	žen.	muž.	žen.				
Benkovac	—	8	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	4		—	—	—	17	—	7	
Kotor	—	17	7	15	2	1	-	1	—	—	—	—	—	—	—	—	43	5	—	—	1	—	49	—	2	
Korčula	1	6	4	10	3	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	26	3	—	—	—	—	30	1	2	
Imoski	—	5	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—		—	—		9	1	2	
Knin	—	6	2	7	2	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	17		—	—	—	—	17	—	5	
Hvar	1	1	2	8	2	5	1	1	1	—	2	—	—	—	—	—	21	2	—	—	—	—	24	—	1	
Makarska	1	7	2	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	2		—	—	—	16	1	1	
Metković	—	3	2	2	1	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	8	1	—	—	—	—	9	—	—	
Dubrovnik	1	10	3	14	1	—	—	—	—	—	—		—	—	—		31	—	—	2	1	—	35	—	1	
Šibenik	1	7	5	3	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	19	1	1	1	—	1	24	1	4	
Sinj	—	7	1	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	1	—	—	13	—	5	
Spljet	—	15	7	9	8	4	—	3	1	—	1	1	—	—	—	1	50	4	—	1	2	1	58	1	7	
Zadar	—	15	5	13	3	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	39	7	1	2	1	4	54	1	4	
Ukupno	5	107	43	89	29	13	1	8	3	—	6	1		—	—	1	301	29	2	7	5	6	355	6	41	

Tablica *B.*

Broj učiteljskih sila i učenika kod javnih učiona u školskoj godini 1892-93

Učionski Kotar	UČITELJSKE SILE											UČENICI							Opazka
	učitelji					učiteljica				Vjeroučitelji stalnom nagradom	Ukupni broj	dužni pohadjati		pohadjaše effectivno		na 100 obvezanih pohadjaše		na svakog učitelja izpadaše pohadjajućih učenika	
	usposobljeni	ispitom zrelosti	bez svjedočbe	pomoćni	ukupno	usposobljene	ispitom zrelosti	bez svjedočbe	ukupno			svaki dan	u nedjelje i svetovne dane	svaki dan	u nedjelje i svetovne dane	svaki dan	u nedjelje i svetovne dane		
Benkovac	7	4	1	4	16	2	—	-	2	—	18	922	119	854	118	—	—	—	
Kotor	30	8	1	5	44	7	1	—	8	—	52	2702	100	2160	70	—	—	—	
Korčula	19	7	4	3	33	10	3	—	13	—	46	2832	393	2212	291	—	—	—	
Imotski	4	2	—	—	6	1	3	—	4	-	10	731	84	655	80	—	—	—	
Knin	10	4	1	—	15	2	2	—	4	—	19	1364	103	1164	95	—	—	—	
Hvar	23	4	—	2	29	9	5	—	14	—	43	3122	213	2534	119	—	—	—	
Makarska	13	3	—	2	18	3	1	—	4	—	22	952	45	887	45	—	—	—	
Metković	4	3	—	1	8	1	1	—	2	—	10	577	25	516	19	—	—	—	
Dubrovnik	19	1	—	—	20	14	4	—	18	1	39	2238	214	1999	180	—	—	—	
Šibenik	22	4	—	1	27	5	1	—	6	—	33	2843	195	2171	195	-	—	—	
Sinj	9	5	-	—	14	1	—	—	1	—	15	1163	81	983	80	—	—	—	
Spljet	45	8	—	4	57	20	7	—	27	1	85	6759	435	5301	384	—	—	—	
Zadar	28	13	—	7	48	8	2	—	10	—	58	4971	339	3342	310	—	—	—	
Ukupno	233	66	7	29	335	83	30	—	113	2	450	31176	2346	24778	1986	—	—	—	

Tablica *C*.

Nabava i poprava pokućstva kroz godinu 1892-93

Broj	Učienski Kotar	Učienska okolina	Vrst učione	Uzrok troška	Iznos dionični fior.	Iznos dionični nov.	Iznos ukupni fior.	Iznos ukupni nov.
1	Zadar	Zadar	muška hrv.	nabava	14	70		
2	„	Škabrnje	muška	prenašanje	12	—		
3	„	„	„	nabava	202	—		
4	„	Zadar	„ taljans.	„	290	—		
5	„	„	„	„	3	20		
6	„	Iž mali	mješovita	„	15	50		
7	„	različite		„	79	20		
8	„	Zadar	muška hrv.	„	30	—		
9	„	Sestrunj	pomoćna	„	90			
10	„	Zadar	muška talj.	„	241	50		
11	„	različite		„	330	90		
12	„	Zadar	„ „	„	32	50		
13	„	Lukoran	mješovita	„	236	—		
14	„	Kuklica	muška	poprava	3	--		
							1583	50
15	Benkovac	Kistanje	muška	nabava	—	—	52	—
16	Šibenik	različite		„	25	—		
17	„	Šibenik	gradska	„	20	—		
18	„	Primošten	muška	„	3	30		
19	„	Rogoznica	„	„	3	50		
20	„	Zlarin	„	„	87	—		
21	„	„	ženska	„	37	—		
22	„	različite		„	232	30		
23	„	Skradin	muška	„	5	—		
24	„	Vodice	„	„	13	18		
25	„	različite		„	82	—		
26	„	Tiesno	muška	„	100	—		
							608	28
27	Knin	različite		„	25	—		
28	„	Plavno	mješovita	„	106	60		
							131	60
29	Spljet	različite	„	„	399	91		
30	„	Lučac	Lučac	„	771	20		
							1171	11

Broj	Učionski Kotar	Učionsko okolina	Ured učione	Uzrok troška	Iznos dionični fior.	Iznos dionični nov.	Iznos ukupni fior.	Iznos ukupni nov.
31	Sinj	Bizko	mješovita	nabava	253	60		
32	„	Hrvaci	„	„	298	60		
							552	20
33	Imoski	Poljica	muška	„	276	20	5	—
34	Metković	Vid	mješovita	„	28	80		
35	„	Opuzen	„	„				
							305	—
36	Hvar	Vis	ženska	„	24	—		
37	„	Sudjuraj	mješovita	„	24	—		
							48	—
38	Korčula	različite			—	—	77	70
39	Dubrovnik	Dubrovnik	mužka	„	31	50		
40	„	Pile	ženska	„	146	30		
41	„	Komolac	mješovita	„	221	80		
42	„	Pile	ženska	„	40	—		
43	„	kotar. knjižnica		„	24	—		
							463	60
44	Kotor	Bjela	mješovita	„	9	—		
45		Teodo	mužka	„	40	—		
46		Ercegnovi	ženska	„	8	—		
							57	—
				Ukupno	—	—	5054	99

'ablica *D.*

Trošak

za nabavu učila kroz godinu 1892-93

Za nabavu učila ukupno f. 132850.

Tablica *E.*

Troškovi za gradjenje ili popravljanje učionskih sgrada kroz godinu 1892-93

Broj	Učionski kotar	Učionska okolina	Okolovština sgrade	Vlastnik sgrade	Zaklada, koja je izdala novac	Iznos predujam	Iznos postrošak	OPAZKA
1	Zadar	Mulat		Maria Matulić	Pokrajin. uč. zaklada	35	—	
2		Pakoštane		Crkovinar. žup. crkve	„	1200	—	
3		Bibinje		„ „ „	„	1000	—	
4		Lukoran		„ „ „	„	1000	—	
5	Benkovac	Iesenice		Nekić Ivan	„	500	—	
6		Kruševo		Šoša Ante	„	800	—	
7	Šibenik	Rupe		Marašović Grla	„	600	—	
8	Imoski	Podbablje		Čapić Petar	„	500	—	
9	„	Poljica		Žuić Marjan	„	500	—	
10	Dubrovnik	Lopud		Kovačević Anton	„	600	—	
11	Benkovac	Dobropoljici		Karan Lazo	„	1000	—	
					Ukupno	7735	—	

ZAKL

kojima upravljaju Občin

Redni Broj	Općina	Naslov Zaklade	Stanje na	IMOVINA u novcu fior.	nč.	ostanci i veresije for.	nč.	nepokretna dobra for.	nč.	Obveznice for.	Ukupno for.	nč.
I.	Dubrovnik											
1		Giorgi grof. Niko	31/12 1893	103	98	—	—	—	—	20650	20753	98
2		Vojnici ranjeni	„ „	18	46	—	—	—	- -	6150	6168	46
3		Amerling Niko	„ „	191	96 ½	—	—	—	—	13700	13891	96 ½
4		reč	„ „	745	99	—	—	4279	88	7400	12425	87
5		reč	„ „	947	74	—	—	—	—	5000	5947	74
6		Čerlek Luka	„ „	199	51	—	—	—	—	9600	9799	51
7		Bošković Božo	„ „	260	26	—	—	—	—	10500	10760	26
8		Faccenda Niko	„ „	—	—	—	—	—	—	6500	6500	—
			Skupa	2467	90 ½	—	—	4279	88	79500	86247	78 ½
II	Kotor											
9		Ukinutih bratovština	31/12 1893	1332	84	—	—	400	—	50	1782	84
10		Iosip Barun Fluck	„ „	—	—	—	—	—	—	500	500	—
11		Mandel Mauriciji	„ „	—	—	—	—	—	—	500	500	—
12		Girardi Lujo	„ „	—	—	—	—	—	—	300	300	—
			Skupa	1322	84	—	—	400	—	1350	3082	84
III	Makarska											
13		Čobrnić Tereza	31/12 1893	150	—	2000	—	—	—	—	2150	—
IV	Pučišće											
14		Grego Karlo	31/12 1893	—	—	—	—	6500	—	—	6500	—
V	Spljet											
15		Djetinsko odgojilište	31/12 1893	54	23	3382	71	*) 450 1129	— 20	1850	6866	14
16		Kočeić Mate	„ „	*41*	*16*	—	—	—	—	10500	10458	84
17		Buratti Ivan	„ „	—	—	—	—	—	—	2400	2400	—
18		Nemoćnih vojnika	„ „	1	38	161	82	—	—	350	513	20
19		Bulat Dr. G. F.	„ „	26	22	—	—	—	—	1800	1826	22
			Skupa	40	67	3544	53	1579	20	16900	22064	40
VI	Šibenik											
20		Andreis	31/12 1893	834	87	2739	—	3430	70	10400	17404	57
VII	Zadar											
21		Ciprianis	31/12 1093	148	76	6952	30	1072	80	4000	12173	86
22		Giovino	„ „	2422	36 ½	25732	25 ½	—	—	7240	35394	62
			Skupa	2571	12 ½	32684	55 ½	1072	80	11240	47568	48
			Ukupno	7397	41	40968	08 ½	17262	58	119390	185018	07 ½

ADE
ska Upraviteljstva

Zakladno Pismo	Namjena	Opazke
	ad 3) Kruha siromašnim radnicim ad 4) Zaklonište nejake djece ad 5) Potpore za udatbu	
	ad 9) Treći dio doh· daka Crkvi Sv. Trifuna, Dobrotvornosti i školi u Kotoru ad 10) Na korist dviju siromašnih Obitelji ad 11) Na korist siromaha obiju vjerâ ad 12) „ „ gradjanske Bolnice Kotorske	
13/3 1891 br. 1441	Potpora za nauke potomakâ, inače općinara	
18/10 1880 br. 3595 ex 1887	Po smrti Mande Mikaiča u dobrotvorne i javne svrhe	Kuća na jednom katu i vrtal
2/5 1887 br. 1882 2/11 1885 br. 5008	ad 15) Zaklanjati djecu nesposobnu po. hagjanju učione ad 16) 2 potpore od Gimnazije do svrhe sveučilištnih naukâ ad 17) jedna podpora sveučilištu a Zagrebu ad 19) Potpora jednoj djevojci prilikom vjenčanja	*) Pokretnine po imovniku
		Ciprianis / *Giovino* Uglavničene daće f. 585:— f. 8087:— Uzajimljene glavnice „ 5130:— „ 16624:47 ½ Ostanci imovni „ 1237:30 „ 1020:78 Svega f. 6952:30 f. 25732:25½

Djelovanje Posredničkih Ureda kroz godinu 1893.

Redni broj	Općina	Broj nagodaba	Iznos fior.	Iznos nov.	Primjetbe	OPAZKE
1	Biograd	65	2862	63		
2	Blato	—	—	—		Nije bila sklopljena nagodaba
3	Bogomolje	11	937	87		
4	Bol	55	10976	04		
5	Drniš	527	41743	93		
6	Janjina	8	601	08		i 18 lira šterlinah u zlatu
7	Jelša	10	1295	87		
8	Klis	—	—	—		Ustanovljen na 1 aprila 1894
9	Komiža	51	10560	58		
10	Lastovo	2	73	—		
11	Lukšić	1	120	—		
12	Metković	—	—	—		Započelo djelovanje na 16 Augusta 1894.
13	Milna	98	12476	35		
14	Mljet	—	—	—		nije bila sklopljena nikakva nagodba
15	Muć	43	3669	60		
16	Nerežišće	9	1306	—		
17	Nin	2	30	—		
18	Novi	30	4798	25		
19	Novigrad	85	2061	67		
20	Obrovac	661	30649	72		
21	Opuzen	10	751	88		
22	Postire	24	3172	09		
23	Primorje gornj.	45	4676	95		
24	Promina	203	6520	79		
25	Pučišće	—	—	—		nije bila sklopljena nijedna nagodba
26	Rijeka	38	115	—		
27	Sali	91	298	52		
28	Selca	17	2969	81		
29	Silba	4	681	16		
30	Slano	27	3111	59		
31	Sućurac	53	8306	02		
32	Sućurije	15	2024	50		
33	Sutivan	26	5861	—		
34	Šibenik	167	13433	50		
35	Šipan	8	539	—		
36	Tijesno	72	7910	44		
37	Vodice	160	8825	44		
38	Zaton	—	—	—		nije bila sklopljena nikakva nagodba
		2618	193360	23		

Osim spomenutih Posredničkih Ureda, ustanovljeni su još slijedeći: u Trpnju na 24 oktobra 1894, u Cavtatu na 27 novembra 1894, u Spiču (Sutomore) na 1 decembra 1894, u Lećevići na 1 januara 1895.

Bolnice i Nahodišta

Uslijed disiplinarne istrage odlukom 31 marta 1894 br. 1546 bio je odpušten sa službe Upravitelj Bolnice kod Arbanasa Šime Rakvin, te istom odlukom otvoren natječaj na izpražnjeno mjesto. Izmegju 19 natjecatelja, Odbor je imenovao odlukom 18 maja 1894 br. 2506 Antuna Suhora, koji je služio više godina kao pisar kod Bolnice Dubrovačke.

Na mjesto liječnika pomočnika kod Bolnice i Ludnice Šibenske bio je imenovan odlukom 19 marta 1894 br. 728 D.r Božo Kurajica.

Usljed odluke Nadbiskupskog Naredbeništva bio je privremeno zamijenjen dušobrižnik Bolnice kod Arbanasa M. P. pop Roko Počina sa M. P. popom Ferdinandom Vikario (br 5237,5652.)

Usljed odborovih odluka 19 septembra i 13 novembra 1894 br. 2136 i 6279 jedan činovnik c. k Računarstva pregledao je upravu i blagajnu pokr. Bolnice kod Arbanasa, Dubrovnika, Spljeta, Šibenika i Nahodišta u Kotoru. Poslije nastala je potreba novog pregledanja uprave i blagajne Bolnice u Šibeniku, te je naročito odborovo povjerenstvo izvršilo pregledanje na 26 i 27 decembra 1894. Uprava nije bila u redu, ali blagajnički pretičak odgovorao je upisnicim raznih uprava prema mjesečnoj dotaciji i drugim prihodima. Dosadašnji Ravnatelj-upravitelj bio je umirovljen, te imenovan Ravnateljem liječnik prvenac dr. Nikola Baron Lalić i odpravljen upravitelj Bolnice kod Arbanasa Antun Suhor, da upravlja Bolnicom Šibenskom do imenovanja novog upravitelja. (br. 7176 god. 1894 i 431 god. 1895.)

Obaljenjem polovice ukupne cijene, pristao je Odbor na spojenje pokr. Bolnice kod Arbanasa i u Spljetu sa telefonskom mrežom ustanovljenom u Zadru i Spljetu. (br. 5219 i 6653).

Dozvoljeno je dr. Gjuri Mariću da pohadja Bolnicu Dubrovačku kao vježbenik na temelju VI poglavija Pravilnika za bolnice. (br. 281).

Odlukom 5 novembra 1894 bilo je ovlašteno upraviteljstvo Bolnice Dubrovačke primiti u službu kao dnevničara, plaćom od f. 1. Mihu Gromovića. (br. 5400, 6140).

Kovač Ivan Matovina komu je bilo povjereno vogjenje i nadziranje parnog stroja i pulsometra za oskrbu vode u svim zgradam bolnice kod Arbanasa, radi vojničkih dužnosti morao se odreći službe, te je na njegovo mjesto bio imenovan Ivan Svetić iz Kamenjaka, Kranjske, uz istu mjesečnu plaću od f. 25 (br. 5029).

Uslijed izvještaja Ravnateljstva Nahodišta u Kotoru o trošnom stanju zgrade bio je odpravljen pokr. mjernik Randi da pregleda zavod te da izvjesti o stanju zgrade i o izvedenju potrebitih popravaka. Iz dotičnog izvještaja 27 novembra 1894 pod br. 6531 ispada da je zgrada u najvećem neredu, te da se radikalne popravke nebi mogle izvršiti u koliko su isti zidovi ispucani. Zgrada nahodi se u najkukavijem položaju grada Kotora, zabita izmegju ostalih kuća i cikom brijega bez zraka i svjetlosti. Sobe su tijesne, mračne i vlažne te nikako ne odgovaraju igeničkijem zahtjevima jednog javnog zavoda Kad bi se zgrada srušila i sagradila nova na istomu prostoru, od kojekakvih 50 četvornih metara, trošak bi iznio od 5000 do 6000 fiorina, ali bi ostale iste neprilike glede položaja i svjetlosti. Po mnenju mjernika i Ravnateljstva nahodišta nebi ostalo drugo već nabaviti mjesto van grada na otvorenome i zdravome položaju i iznova sagraditi nahodište. Svakako o tome nije još ništa odlučeno

U načelu Odbor je pristao na uvedenje električne svjetlosti u Bolnici i Ludnici Šibenskoj pristajući na ponudu po-

duzetnika Vjekoslava Meischnera. Po odobrenoj osnovi ima biti namješteno u svim zgradam Bolnice i Ludnice 129 svjetiljka od snage 10 svijeća, 39 od 16 svijeća, 4 od 32 svijeće. Za vanjsku rasvjetu ima biti namješteno vrh sprednjih i zadnjih vrata „Uprave“ i „Centrala“ 4 reflektora su 4 svjetiljke svaki od snage 16 svijeća

Skupa 188 svjetiljka Za svaku svjetiljku plaćat će se poduzetniku za potroš f. 9 na godinu, skupa f. 1692 u mjesečnim poplatnim obrocim od for. 141.

Za instalaciju električke razsvjete trošak iznosi for. 2000.

Sada se troši za 125 svjeća sa petroliom for. 1030 na godinu. Svaka svjeća dakle zapada for. 8. Potrošilo bi se for. 1 više za svaku svijeću, a radi većeg broja svijeća skupa više for 662. Nosila svjetiljka i odnosne sprave zapadaju :

Br. 163	po for. 3 . .	for	489
„ 9	kao prenosne lampe po for. 8 . . .	„	72
„ 4	reflektora i 4 svjetiljke po f. 4 . .	„	16
		for.	577

Ovaj iznos ima se pridodati onome od f. 2000 za instaliciju.

Pogodba sa Meichsnerom dostavljena je Odboru izvještajem Ravnateljstva Bolnice 19 decembra p. g br. 418 ali nije još odobrena (br 4530 i 6664).

Evo sada glavnih podatska zdravstveno statičnih pokr. Bolnicâ i Nahodišta za godinu 1893.

Zaklonjenih je bilo god.	1892	1893
U Bolnici Dubrovačkoj	754	708
U Bolnici Spljetskoj	803	558
U Bolnici Šibenskoj	1111	1107
U Bolnici Zadarskoj, kod Arbanasa,	1516	1634
	4184	4304

Od zaklonjenih izišlo je izliječenih i oporavljenih:

U Bolnici Dubrovačkoj	626	560
U Bolnici Spljetskoj	622	664
U Bolnici Šibenskoj	851	849
U Bolnici Zadarskoj	1105	1287
	3204	3360

Izišlo je neizliječenih iz Bolnice :

Dubrovačke	30	44
Spljetske	51	67
Šibenske	113	133
Zadarske	164	125
	358	369

Umrli u Bolnici:

Dubravačkoj . . .	61	54
Spljetskoj	51	57
Šibenskoj	67	50
Zadarskoj	128	96
	307	257

Rodilja je bilo kod zavoda materinstva

	god 1892	1893
U Dubrovniku . . .	26	22
U Spljetu	27	26
U Šibeniku	28	15
U Zadru	48	57
	129	120

Nahoda je bilo u području Nahodišta ;

Dubrovačkoga . .	169	190
Spljetskoga . . .	294	295
Šibenskoga . . .	158	164
Zadarskoga . . .	324	376
Kotorskoga *) . .	94	92
	1039	1117

Umrlo je nahoda u području Nahodišta :

Dubrovačkog . . .	12	14
Spljetskog	23	42
Šibenskog	15	10
Zadarskog	35	39
Motarskog.	6	9
	91	114

*) U Kotoru nema zavoda materinstva, već se samo nahodi primaju dok se povjere na odgoj vanjskim odgojiteljima.

Izvještaj

odjela za umobolne zem. bolnice u Šibeniku za god. 1893

Pomak bolestnika g. 1893.

Ostalo koncem g. 1892 . . .	65 mužkih,	39 ženskih	=	104
Prireslo g. 1893	59 „	20 „	=	79
Ukupno zaklonjenih g. 1893 .	124 „	59 „	=	183

Odpadak

Odpušteno	ozdravljenih	16 mužkih,	7 ženskih	=	23
	oporavljenih	9 „	1 „	=	10
	neozdravljenih	12 „	4 „	=	16
Umrlo		12 „	6 „	=	18
Odpalo u svemu .		49 „	18 „	=	67
Preostalo koncem g. 1893		74 „	42 „	=	116

Kretanje bolestnika raznih mjeseca g. 1893

	Ušlo		Izašlo									
			ozdravlj.		oporav.		neozdr.		umrlih		Skupa	
	m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.
Siečanj	6	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Veljača	3	1	3	—	1	—	1	—	1	1	6	1
Ožujak	5	1	2	2	—	—	—	—	—	1	2	3
Travanj	8	4	—	1	—	—	1	1	1	—	2	2
Svibanj	4	2	1	—	2	—	—	—	2	—	5	—
Lipanj	3	2	2	—	1	—	1	—	1	1	5	1
Srpanj	5	1	1	1	1	—	1	—	2	—	5	1
Kolovoz	6	1	4	1	1	1	1	3	2	—	8	5
Rujan	5	2	2	—	—	—	3	—	—	—	5	—
Listopad	7	2	1	—	1	—	2	—	1	1	5	1
Studeni	4	1	—	1	1	—	2	—	1	1	4	2
Prosinac	3	2	—	1	1	—	—	—	1	—	2	1
Ukupno	59	20	16	7	9	1	12	4	12	6	49	18
	79		23		10		16		18			
			33				16		18			
			67									

Po Poglavarstvima bilo je:

Poglavarstvo	Preostalo od g. 1892		Prireslo g. 1893		Ukupno	
Zadar	11	10	5	2	16	12
Šibenik	7	7	7	1	14	8
Split	17	7	14	6	31	13
Dubrovnik	6	3	5	1	11	4
Kotor	5	1	5	—	10	1
Benkovac	1	—	1	2	2	2
Knin	3	2	7	2	10	4
Sinj	4	4	3	—	7	4
Imotski	1	—	3	2	4	2
Makarska	—	2	—	—	—	2
Metkovići	2	1	2	1	4	2
Hvar	3	1	2	1	5	2
Korčula	4	1	1	2	5	3
	64	39	55	20	119	59
Dodatak:						
Ugarska	1	—	—	—	1	—
Moravska	—	—	1	—	1	—
Tirol	—	—	1	—	1	—
Crnagora	—	—	1	—	1	—
Italija	—	—	1	—	1	—
	65	39	59	20	124	59
					183	

Po zanimanju bilo je:

	m.	ž.
Sveštenika	1	—
Vojnika, žena	2	1
Činovnika, žena	10	7
Učitelja	1	—
Učenika	9	—
Odvjetničkih kandidata	1	—
Ljekarnika	1	—
Težaka	50	25
Zanatlija	12	2
Trgovaca	8	4
Posjednika	1	3
Dnevničara	16	14
Pomoraca, žena	9	2
Financa	1	—
Bez zanimanja	1	1
Uznika	1	—
	124	59

Potanji statistični podatci o zaklonjenim g. 1893

obzirom na vrst duševne bolesti.

	Mania		Melanchol.		Paranoia		Dementia		Paralysis		Epilepsia		Ukupno	
	m	ž.	m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.	m	ž.	m.	ž.
Preostalo od g. 1892	7	8	4	6	20	11	22	9	6	2	6	3	65	39
Prireslo g. 1893	17	6	8	5	15	3	6	6	8	—	5	—	59	20
Ozdravljeni, oporavlj.	16	6	2	2	2	—	1	—	1	—	3	—	25	8
Neozdravljeni	—	1	—	1	7	—	2	1	2	—	2	—	12	4
Umrli	2	—	—	—	—	4	2	1	6	1	2	—	12	6
Ostalo koncem g. 1893	6	7	10	8	26	10	23	13	5	1	4	3	74	42
Neoženjeni	19	5	10	2	30	4	25	10	1	—	7	3	92	24
Oženjeni	4	7	2	7	4	4	3	2	12	1	4	—	29	21
Udov.	1	2	—	2	1	6	—	3	1	1	—	—	3	14
Katolici	22	14	10	9	31	14	26	14	14	1	9	3	112	55
Hrišćani	2	—	2	2	4	—	2	1	—	1	2	—	12	4
Iz Dalmacije	23	12	12	11	33	14	28	15	11	2	11	3	118	57
Iz ostale monarchije	—	2	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	3	2
Iz Italije	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—
Iz Crnegore	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—

Umrli god. 1893.

Ime, doba	Duševna bolest	Koliko boravio u zavodu	Somatična bolest	Nalaz kod razudbe
Tomo J., 36 god. carin. prijamnik	Paralysis progr.	8 mj.	—	Periencephalomeningitis chron., Hydrocephal. intern.
Božo B., 27 god. račun. vježbenik	Dementia	4 g.	Tuberculosis	—
Alberto K., 31 g. krojač	Paralysis progr.	1 mj.	—	Leptomeningitis chron., diff., Hydrops mening.; Hyperaemia mening.; laevis atheromat. aortae; hypostasis pulmonum
Petar V., 33 g. težak	Epilepsia	3 g.	—	—

Ime, doba	Duševna bolest	Koliko boravio u zavodu	Somatična bolest	Nalaz kod razudbe
Ante E., 61 god. dnevničar	Dementia	10 g.	Vitium cordis	Leptomeningit. chr. diffus.; Hydrops mening., Encephalomalacia, Insuff. valvul. aortae; Hypertroph, cordis, Arteriosclerosis; Hepar adiposum; tumor lienis chr. cum perisplenit. cartilaginea, Hydrops univers.
Šimun Š., 34 g. brijač	Paralysis progr.	1 god.	—	—
Rafo P. 33 god. težak	Mania	2 mj.	Furunculosis	—
Marijan L., 22 g. težak	„	5 mj.	—	—
Frane S., 30 god. stolar	Dementia	4 g.	Tuberculosis	—
Mate U., 33 god. nadcestar	Paralysis progr.	3 mj.	„	—
Gašpar T.. 57 g. pom. kapetan	Mania period.	7 g.	Pneumonia cr. Syphil. tert.	Pneumonia cronp., partim purulenta lobor. super. utr. pulm., Arterioscleros; Hepar adiposum cum cicatricibus superficial., hyperaemia meningum, leptomeniugitir chr. fibrosa.
Sirio B., 26 god. gradjanin	Epilepsia	$2\frac{1}{2}$ mj.	—	—
Michele P., 57 g. urar	Paralysis progr.	$2\frac{1}{2}$ mj.	—	—
Marija U., 30 god. šilica	Paranoia	3 mj.	Tuberculosis	Tuberculos. miliaris univ.
Mašo B., 59 god. težakinja	Dementia	8 mj.	—	—
Carolina O., 52 g. gradjanka	Paranoia	6 g.	Tuberculosis	—

Ime, doba	Duševna bolest	Koliko boravio u zavodu	Somatična bolest	Nalaz kod razudbe
Tomica M. 37 g. težakinja	Mania	6 g.	Tuberculosis	—
Ana R., 61 god. gradjanka	Paralys progr.	1 ½ g.	Marasmus	—
Angiolina A , 57 god. gradjanka	Dementia	7 g.	Tuberculosis	Tuberc. congl. pulmonum Marasmus; atrophia cerebri, Hydrocephal. int.

Primjetbe.

Ukupni broj zaklonjenih ove godine bio je 183 napram 166 prošle godine. Dnevni broj bolestnika nije nikad izpod 104 pao, a dopirao je koje dane do 118. Zavod se danomice pokazuje nedostatnijim, pa ta okolnost s jedne i dužnost da se za bolestnike viših razreda stvori većeg komforta s druge čine neizbježivim razširenje zavoda.

Uzdržavanje zavoda stajalo je ove godine f. 28.705 i 91 novč. Dijeta bilo je 41010.

Ove je godine bio zavod posjećen i potanko razgledan od gosp. prisjednika Zem Odbora D.ra M. Klaića.

U Studenom ostavio je zavod nakon desetgodišnje zaslužne službe dotadanji primarni liječnik D.r A. Zlatarović koji je bio imenovan ravnateljem zemaljske ludnice u Pergine u donjem Tirolu.

Svrhom Prosinca imenova Zem. Odbor primarnim liečnikom dotadanjeg sekundarnog liečnika D.ra B. Peričića.

Dobrotvornosti

Naglašeno bijaše već, da ovi Zavodi, ıviek i sve to bolje svom zadatku odgovaraju, pak tako bijaše i u minuloj godini. Jspiesi revnog njihovog upravljanja opažaju se u, obzirom na ekonomične okolnosti pokrajine, razmjerno prilično znatnom roju zavještaja ostavljenih na korist siomahâ. Drugi znak da su narodu omiili i da koristi ovih osjeća, jesu česte molbe la bi se ovakovi zavodi i po seoskim olomcim ustanovili. Mnogi Zavodi, od ne nnogo vremena ustanovljeni posjeduju već riličnu glâvnicu u malo godina stečenu. Tekom su se ove godine ustanovili Dobrovorni Zavodi u Brusju i Vrisniku na ooku Hvaru.

Naravno je, da je ustanovljenje ovih Zavoda, češće u naprednijim okolicam, u kojimi su ekonomične okolnosti povoljnije, oliko da u nekojim okolicam, kao na rimjer u onoj Hvara, malo je odlomaka koji nebi imali svoj Dobrotvorni Zavod.

Odbor Zemaljski, osobitim marom, rati razvitak ovih Zavoda, i u obće može e reći, da je njegovo nastojanje uspiehom krunjeno. Okružnicami Br. 5624, 1643, ijahu upozoreni na dužnost da na vrieme redjivaju predračune i konačne račune, u odnešenju kojih se, kao u svim ostalim pisim na upravu odnosećim se, opaža doljna točnost i prilična pospiešnost. Odbor azi da se ne nagomilavaju zaostatci kaatâ, te da razpoloživi novci ne leže ezplodni.

Utjerivanje globa njima namjenjenih, to je za nekoje, osobito za one zagorske, dini izvor dohodka, sliedi višom redovišću nego li je prije.

Toliko c.c. k.k. Kotarski Sudovi, koko c.c. k.k. Kotarska Poglavarstva, reovito podnose svakog tromjeseca izkaze utjeranim globam.

O važnosti ovih uprava, odnosno kojim nikakav se spis kod Odbora Zemaljskog neriešen ne nalazi, Visoki će Sabor suditi iz doljenaznačenih važnijih odluka raznim Zavodim izdanim.

Blata. Pretičkom godine 1893, nabavio je zavod privolom Zem. Odb. jednu obveznicu sa lutrijom nominalne vriednosti for. 100, za for. 117-35 koja nosi dobit od 3% (B 2406).

Bol. Odobrena je pogodba, 20 žujka 1894, kojom je onaj zavod prodao za for. 200 Gjuru Ivuliću ostavštinu pokojne Mandine Ivulić od jedne kućice i jednog komada vrtla sastojeće, a od koje zavod nije nigda nikakve koristi crpiti mogao. (Br. 1626).

Uoblašten je pak da, iz iznosa for. 3283 75, preostalog iz milodara sakupljenih u korist postradalih povodnjom god. 1891, dade u zajam, uz dobit od 6%, jednom privatniku for. 1200, a drugom for. 2000, dočim jednomu trećemu for. 2000, iz drugih glavnica kojimi zavod razpolaže (Br. 3021, 5402).

Dubrovnik. Uoblašten je zavod da primi zapisak for. 100 ostavljen mu oporukom Kate ud. pok Frana Bakića (Br. 2610).

Ercegnovi. Takodjer, iznos for. 100 ostavljen od pokojnog Ivana Cornero, te da ih polag oporučiteljeve volje porazdieli siromasim onog mjesta. (Br. 225).

Hvar. Takodjer, zapisak for. 500, ostavljen po pok. Petru Kasandriću, nalogom da ga uznastoji čim prije utjerati (Br. 798, 4660).

Jonjina. Pretičkom godine 1893, koji je iznosio for. 410, bijahu nabavljene četiri državne obveznice za koje se je potrošilo for. 398:21, (Br. 4156 i 4467).

Klis. Naloženo je zavodu da pretičkom for. 96.50 godine 1893, kad k tomu namakne još potrebiti iznos od samo neko-

liko fiorina, nabavi jednu državnu obveznicu (Br. 4775.)

Korčula. Odobren je zaključak 6 Ožujka 1894, kojim bi udieljen jednoj djevojčici miraz od for 30; a drugoj onaj for. 16.80 iz zakladâ Azzali i Vidović (Br. 1277).

Odobren je fundacijonalni spis o zapisku pok. Frane kap. Smrkinića (Br. 1825).

Uoblašten je zavod da sklopi redovitu pogodbu sa Jukom Meglen za prodaju jedne kuće za for. 100 (Br. 3819).

Kotor. Odobrena je pogodba sklopljena sa onom Stolnom Crkvom u predmetu odkupa tlarine od for. 3.75 na godinu, obstojeće na teret sijanice „Barčine. (Br. 4041)

Makarska. Odlukom Br. 164 pozvan je zavod da od svih onih koji su nabavili redovitim pogodbam neke zemlje, odmah zaište da izpune svoje obveze izplatom ugovorenih iznosa (Br. 164).

Odobrena je pogodba kojom je zavod ustupio Mitru Berošu Tominu za for. 50 zemljištni uložak Br. 375 (Br. 811).

Odobrena je druga pogodba kojom je zavod iz zaklade Raffanelli dao u zajam jednom privatniku for. 150 uz dobit od 6% (Br. 891).

Uoblašten je bio, da putem dražbe, dade u zakup zemlje u Tučepim ležeće, vlastitosti Matutinovićeve zaklade. (Br. 954).

Opet mu bi naloženo da protivu svim dužnicim pod gornjim Br. 164 naznačenim, koji niesu na izmaku ustanovljenih rokova redovito i podpuno izplatili kamate i dozrele obroke, sudbenim putem odmah postupa (Br. 1007).

Obratio se je Zem, Odb ovomjestnom c k. Presjedništvu Prižívnog Suda, eda bi naredio onom c k. Kotarskom Sudu, da pospiešnije riešava spise po onom Zavodu podnešene, osobito one odnoseće se na ovrhe od kojih su neki još od 1892 viseći. (Br. 1153).

Uoblašten je bio da obustavi ovrhu proti jednom dužniku zametnutu, kad bi se ovaj obvezao izplatiti zaostale dobiti i sve parničke troškove (Br. 1865).

Odobreno je 36 pogodbâ. kojimi je zavod prodao raznim privatnicim nekoliko komada zemljišta u Živogošću, Igranim, i Baškojvodi ležećih; preporukom da uznastoji da dotični kupci nikako ne izostane u izplaćivanju utanačenih iznosa na izmaku ustanovljenih obroka kao ni u izplaćivanju dotičnih kamata (Br. 2012).

Odobrene su druge četiri pogodbe kojimi isti zavod ustupa nekojim privatnikom nekoliko komada zemljišta u Baškojvodi ležećih. (Br. 2910).

Nije bio odobren zaključak povjerenstva 13 Srpnja pr. da se jednom dužniku na zavodu dugujući iznos for 3961.91 snizi dobit od 5 na 4 po sto (Br. 4107).

Odobrena je pogodba najma na šest godina vremena sa Petrom Brbićem za šest komada zemljišta vlastitosti Matutinovićeve zaklade, u Tučepim ležećih, uz godišnju daću for. 30 (Br. 4887).

Odobren je ugovor 1 Svibnja 1894, kojim je zajamčena izplata duga for. 89:87 sa strane jednog privatnika (Br. 4943).

Ustupljene su zavodu, u svrhu da ih u okviru svoje nadležnosti rieši, dvie molbe podnešene sa strane dvaju dužnika, da bi im se obustavile zametnute ovrhe (Br. 3493, 6798).

Orebić. Bi utjeran zapisak for 1539:50 ostavljen od pokojnoga Aleksandra-Flori Markiza od Serramezzano, preminulog u Como dne 27 Rujna 1892, i poslan zavodu u svrhu da, po zaključku po onom povjerentvu poprimljenom pri sjednici 28 Travnja 1894, u nabavu državnih obveznica uložen bude (Br. 877, 3803).

Pag. Obobrena je pogodba 21 Decembra, kojom Šimun Bažilisco ustupa zavodu jednu njegovu vjeresiju od for. 1000 (Br. 395).

Rizan. Uoblašten je zavod da, uz nagradu for. 15 na mjesec nadje sposobnu osobu kojoj će povjeriti dopisivanje zavoda i ono uboźišta Egorović-Ljubatović (Br. 4958).

Spič. Zem. je Odbor živom preporukom prosliedio Visokom c. k. Ministarstvu u Beču, molbu zavoda da mu se promjeni nekoliko starih taliera i nekoliko starih cvancika u razmjeri vriednosti koju su imali prije nego li su van tečaja postavljeni bili (Br. 5072).

Spljet. Odobrene su kupovne pogodbe sklopljenje sa Ierkom Mladineom i braćom Tomić (Br. 430 i 460).

Odobren je zaključak 12 Veljače, kojim se je zavod odrekao zavještaja po pokojnom Karlu Drazoeviću-Ieliću ostavljenom (Br. 3823).

Odobren je fundacijonalni spis o zakladi ustanovljenoj po Dujmu i Karolini Mastrović na uhar javne dobrotvornosti i siromaha grada Spljeta, kao i Crkve B. D. Marije (Br. 6068).

Starigrad. Uoblašten je zavod da primi od popa Rajmunda Maroevića iznos for. 150 ostavljen još za života od pokojne Margarite Vranjican (Br. 1135).

Pristao je u načelu Zem. Odb da zavod podigne spomenik svom dobrotvoru pokojnom Petru Scuttari-u i u tomu je dao zavodu potrebite naputke.

Uoblašten je bio da sklopi tri pogodbe kojim zavod dava u zajam jednom privatniku for. 400; drugom for. 500; a trećemu for. 1500, naredbom da ih, pokle ih sklopi, podnese na Odborovo odobrenje (Br.i 1406, 1407, 1409).

Odobrena je pogodba kojom je zavod dao u zajam jednom privatniku for. 500 (Br. 1412). Prosljedjene su c. k. Namjestništvu, kao nadležnoj fundacijonalnoj Vlasti odobrenja radi, nove ustanove po zavodu izradjenje na uredjenje zaklade „Scuttari" (Br. 3031). Ove su ustanove pak od Namjestništva odobrene bile (Br. 3735).

Odobren je zakljucak 4 Lipnja, kojim je zavod odlučio sniziti od 6 na 3 po sto zaostale kamate jednom dužniku, kad bi odmah i u jedan put sami, povratio dug od for. 1000. (Br. 3209).

Supetar. Pristao je Zem. Odbor da se sudbenom dražbom i uz predtečnu sudbenu procijenu, prodadu nekoje nepokretnine ostavljene od pokojnog Ivana Ballarina, i novcem iz prodaje izvadjenim podmire zavještaji po gornjem pokojniku na uhar dobrotvornog zavoda namjenjenih. (Br. 4656)

Trogir. Prosljedjen je, pokle je od Odbora Zem. odobren bio, c. k. Namjestništvu fundacijonalni spis o zapisku for. 500; ostavljenom od Marije Udove Petrone (Br. 2364).

Odobrena je pogodba kojim je zavod dao u zajam uz jamčevinu i kamatu 6 %, jednom privatniku for. 1500 (Br. 2508 5589);

Uoblašten je pak bio da sklopi pogodbu zajma for. 4000 nekojim privatnicim uz jamčevinu i kamatu od $5\frac{1}{2}$ % (Br. 6 08); pak tako i drugu, uz iste uvjete, za fiorina 700 (Br. 6523).

Vis. Odbijena je ponuda I. K. Farolfi-a, s kojom je nudjao for: 1700 za dolinu Srebrno, a odobren je zapisnik dražbe 18 Veljače 1892, pri kojoj bi ista prodana Jurju Puhaloviću koji ju je nabavio za Stiepana Najkovića za f 1506, i uoblašten je bio zavod da s ovim potonjim sklopi redovitu pogodbu, koja je pak kašnje od Zem. Odbora konačno odobrena bila (Br. 1678 i 4718).

Vrbanj. Odobrena je pogodba kojom je zavod kupio zemljište takozvano „Vrisje" i bi ražpoloženo da ovo na ime zavoda u dotičnom zemljištniku uknjiženo bude.

Preglednica

Blagajničkog stanja Dobrotvornih Zavoda koncem god. 1893.

Redni Broj	Sjedište Dobrotvornog Povjerenstva	Pretičak u novcu	Pretičak u obveznicam
		forinta	forinta
1	Babinopolje (Mljet)	34	—
2	Benkovac	50	1600
3	Biograd	159	300
4	Blato	1399	2000
5	Bobovišće (Milna)	242	—
6	Bogomolje	113	—
7	Bol	6680	3900
8	Brusje (Hvar)	—	
9	Budva	1201	252
10	Cavtat	41	100
11	Dobrota	141	5650
12	Dol (Starigrad)	—	1050
13	Drniš	304	3400
14	Dubrovnik	4863	128310
15	Ercegnovi	52	1650
16	Gomilica (Sučurac)	668	—
17	Grablje (Hvar)	94	200
18	Gradac (Gornje Primorje)	360	—
19	Grbalj	174	100
20	Humac donji (Sutivan)	52	—
21	Hvar	884	6400
22	Imotski	2136	6500
23	Janjina	353	100
24	Ješa	141	1400
25	Kistanje	28	800
26	Klis	101	—
27	Knin	417	1700
28	Komiža	5000	1400
29	Korčula	362	85000
30	Kotor	727	3610
31	Kozica (Vrgorac)	40	—
32	Krtole	—	—
33	Kuna	267	300
34	Lastovo	157	—
35	Lastva	76	—
36	Lečevica	64	—
37	Ložišće (Milna)	210	300
38	Lukšić	463	—
39	Luštica	64	100
40	Makarska	1585	10550
41	Makošica (Rijeka)	80	1400
42	Metković	588	1500
43	Milna	98	2050
44	Mirce (Supetar)	53	100
45	Muć	127	1200
46	Muo	28	—
47	Nerežišće	14	—
48	Nin	28	400
49	Novi	—	250
50	Novigrad	180	—
51	Obrovac	146	—
52	Omiš	1013	150
53	Opuzen	23	1100
54	Orašac (Zaton)	67	—
55	Orebić	286	4100
56	Pag	93	4000
57	Pašman (Biograd)	44	$^{1}/_{3}$(100)
58	Paštrović	—	—
59	Perast	253	9000
60	Pitve (Jelsa)	17	200
61	Postire	25	1350
62	Prčanj	26	1300
63	Promina	214	—
64	Pučišće	79	7700
65	Rab	2504	16100
66	Risan	337	2400
67	Sali	131	—
68	Selca	631	600
69	Silba	37	1600
70	Sinj	369	1600
71	Skradin	236	—
72	Slano	61	500
73	Šolta	60	300
74	Spljet	34800	19765

Redni Broj	Sjedište Dobrotvornog Povjerenstva	Pretičak u novcu forinta	Pretičak u obveznicam forinta
75	Starigrad	7836	36100
76	Stolivo	41	2350
77	Ston	27	100
78	Sućurac	668	—
79	Sućurje	38	—
80	Sumartin (Selca)	247	2300
81	Supetar	—	400
82	Sutivan	292	1800
83	Sutomore (Spič)	55	400
84	Svirce (Vrboska)	534	—
85	Šibenik	984	13857
86	Šipanj	33	—
87	Škrip (Supetar)	86	100
88	Tiesno	78	3250
89	Tivat	49	100
90	Trogir	1918	12850
91	Trpanj	162	510
92	Vis	7629	42032
93	Vodice	709	—
94	Vrbanj (Vrboska)	2954	3000
95	Vrboska	534	—
96	Vrgorac	165	—
97	Vrlika	389	—
98	Zadar	1008	78210
99	Zavojani (Vrgorac)	47	—
100	Zlarin	1053	3400
	Ukupno	18679	159509

Blago Djelo.

Iza zakonom ustanovljenog roka djelovanja, bijaše obnovljeno Povjerenstvo Blagog Djela Imenovana su bila sa strane Zemaljskog Odbora gospoda: Stauber vitez Eugen, Čingrija D.r Pero, Degiulli Vlaho; sa strane obćine: Gondola bar. Frano i Avoscani Ivo; sa strane Presvjetlog Biskupskog Naredbeništva: Saracca D.r Lujo; a sa one Povjerenstva Javne Dobrotvornosti: Bizzarro pl. Lujo.

U smislu §. 12, o uredjenju Blagog Djela u Dubrovniku, bi pozvan obćinski načelnik da predsjeda sjednici pri kojoj će sliediti imenovanje predsjednika, njegovog zamjenika i tajnika i primi njihovo svečano obećanje, ali nije poznato da li se je spomenuto Povjerenstvo redovito ustanovilo.

Uprava se onog Zavoda odlikuje pospiešnosti i redovitosti, kojimi račune i obće obistimbe na pregledanje podnosi.

Izmedju odlukâ izdanih tekom godine 1894, važnije su sliedeće:

Odlukom Br. 193, odobrena je pogodba odnoseća se na nekoje preinake o uknjiženju u zemljištnik nekojih kmetskih prava na nekoja zemljišta nadarbine Luciana de Cerva.

Odlukom Br. 135, bi naloženo Povjerenstvu da sastavi zakladno pismo odnosno zavještajim po pokojnim Stefanu Pavloviću i Ani udovi Vuličević ostavljenim.

Odlukom Br. 2557, bi odobrena pogodba prodaje jedne kuće Anti Banoviću na čestici 3321 ležećoj; uoblašten popravak druge, vlastitosti nadarbine „Tri Crkve," a to sa dohodcim iste nadarbine.

Bi uoblašten Zavod da sudbeno postupa proti Nikoli Regjoviću, za povratak dvijuh državnih obveznica, vriednosti for. 100 svaka iz ostavštine Sorgove.

Odobrene su dvie pogodbe, jedna o dnoseća se na zajmove, jedan od for. 1000, a drugi od for. 500, po Zavodu podane

Bijahu napokon odobrene pogodbe za nove najmove kućâ i dućanâ.

Putevi.

Za vrieme od zadnjega zasjedanja Sabora nije bila preduzeta nikakva nova gradnja ni nikakvo pruredjenje predjelnih cesta. Djelatnost na ovome polju ograničila se na manje radje potrebite za dobro uzdržanje cestâ.

Prievoz kod Maslinice na komadu predjelne ceste od Posedarije do Jesenica još nije namješten, jer osnova za dva mala lukobrana, na koje se ima osloniti taj prevoz, još nije bila odobrena.

Minulog ljeta zemaljsk. mjernik potanko je pregledao predjelnu „Mučku" cestu, i našao je da za uzdržanje iste u prolaznome stanju, nužno je izvesti nekoliko temeljitih dogradja i poprava. Te glavne radje sastoje i u korjenitoj pregradji mosta preko rijeke Krke na Slapu; u pregradji mješovitog mosta „Vulić" u kameni most; u pregradji mješovitog mosta „Radača" takodjer u kameni most, i još u popravi zidova i korduna na više mjesta ceste. Sve te radje, koje imadu biti izvedene na teret zemaljske zaklade, iznose, po podastrtome trebovniku, for. 15.030.

Osim toga na raznim mjestima, radi poravnanja i podignuća ceste, imaju se nasuti i utvrditi; i te vanredne radje, koje po obstojećem zakonu imadu stati na teret zanimanih Obćina, iznose skupa for. 3280.

Kako se vidi, znatan je trošak koji se zahtjeva za izvedenje navedenih radja. Budući da na ovoj cesti promet

nije baš živahan, nastala je sumnja da li vriedi pridržati istu kao predjelnu, uz toli znatan trošak za njezino uzdržanje. Opazio je dalje Zem. Odbor da zanimane općine slabo cestu nadziru, i slabo na istoj vrše cestarsko redarstvo; jer često cesta biva na jednom ili drugom mjestu oštećena, a nikad se krivac ne nadje, niti bude kažnjen. Zato, Zem. Odbor prije nego se odlučio na navedene korjenite poprave, posebnom okružnicom obratio se je zanimanim Obćinam Skradina, Drniša, Muća, Sinja i Klisa sa upitom: drže li zanimane Obćine nuždnim obstanak sadašnje ceste kao predjelne za promet i saobraćaj i jesu li voljne podvrći se trošku zatjevanu za njezino dobro uzdržanje; i jesu li voljne svojski i ozbiljno se zauzeti, eda jednom prestanu škode, koje cesti nanaša obližno pučanstvo, bilo od nehajstva bilo od zlobe.

Sve zanimane Obćine jednodušno su zamolile da cesta ostane predjelna, spravne na žrtve, koje se zato zahtjevaju; i spremne su se izrazile nastojati da štite cestu od svakog kvara.

Usljed toga, Zem. Odbor je zaključio da navedene popravne radje budu izvedene kroz dvie godine 1895 i 1896 i polovicu proračunanog troška na pokrajinski teret, u iznosu od for. 7.500. uvrstio je, pod naslovom „Putevi", u Proračun Zemaljske Zaklade za god. 1895

Pošto je u Proračunu za god. 1894 bila odobrena svota od for. 2000 za uredjenje „Poljičkog puta", Zemaljski. Odbor je odlučio da se to uredjenje izvede po načinu upotrebljenu za jur uredjene predjelne ceste: Zadar-Posedarju, Jesenice, i Vodice-Mostine, putem cestarskih Odbora, imenovanih od zanimanih Obćina Spljeta i Omiša, pod vrhovnim ravnanjem zemaljskog mjernika. Taj način urodio je najboljim uspjehom kod pomenutih cesta, kako je to Vis. Saboru jur poznato iz prijašnjih odborovih izvještaja, i nadat se je da će isto biti i kod Poljičke ceste. U tom smislu bi upravljena odluka pomenutim Obćinam, a koncem godine, Obćina Spljetska, javila je da pristaje i imenovala je svoj Odbor, dočim Omiška nije se još odazvala. Ali je ufati da neće kasniti, i da dobrim zemanom radnje će moći započeti.

Kroz minulo ljeto, Obćine Trogirska i Lečevička žurno su radile oko uredjenja Obćinske ceste, koja ima spojiti Trogir sa glavnim mjestom Lečevice. Osim pripomoći iz Zemaljske Zaklade od for. 500 Lečevici i for. 300 Trogiru, c. k. Vlada udielila je pripomoć iz državnih sredstava od for. 400 za istu svrhu. Radje su lijepo napredovale, i biti će svojski prosljedjene dojdućega ljeta, tako da postoji stalna nada da u godini 1895 goripomenuto spojenje biti će gotovo. Za omogućiti ga, Zem Odbor uvrstio je u Proračunu Zemaljske Zaklade za god. 1895 for. 500 pripomoći Obćini Lečevičkoj, a for. 500 Trogirskoj za istu svrhu.

Dobro je takodjer napredovala radja na Obćinskome putu, koji ima spojiti selo Visoku obćine Lečevičke sa Trogirom na jednu, a sa Drnišom na drugu stranu, o kojoj je obširno govora u prošlom Odborskome izvještaju, i za koju bila je udieljena vanredna pripomoć od fior. 400 iz državnih sredstava.

Marljiva Obćina Sinjska započela je gradnjom novog kamenog mosta kod Banja preko Cetine, i bila joj je doznačena odobrena svota od fior. 1000 u Proračunu god. 1894. U onome za g. 1895 uvršten je drugi obrok u istome iznosu obetane podpore.

Radi potežkoće iznaći vriedna poduzetnika, nije u god. 1894 započela gradja kamenog mosta preko Cetine kod Podgradja, i nije bio doznačen prvi obrok zemaljskog doprinosa odobren u Proračunu. Po obavjesti pruženoj od mjestnog c. k. Namjesništva, rekbi da koncem godine bio je nadjen poduzetnik, i da će radja započeti u g 1895. U toliko opet je uvršten u Proračunu I obrok te podpore u iznosu od fior. 1000.

Občina Imotska uredila je komad puta od onog glavnog mjesta do Gorice na hercegovačkoj granici, i tako je sada rečeno glavno mjesto ravno spojeno dobrom cestom sa stanicom Čopline na željeznici Metković-Mostar. U tu svrhu doznačena je bila občini Imotskoj pripomoć od fior. 250 iz zemaljske zaklade.

Postavljeni su redovito i podmireni kolobrani na komadu predjelne ceste preko Škobaljuše; i pod tim naslovom uzdržala je zemaljska zaklada trošak od fior. 860.

Za popravu i uzdržanje predjelne ceste od Stona kroz Rat — koja još nije uredjena ni nadzoru na istoj nije providjeno — bila je občini Stonskoj doznačena pripomoć od fior. 200 za komad do Ponikava.

Za vrieme od zadnjeg zasjedanja, izim spomenutih podpora, bile su udjeljenje sliedeće pripomoći iz zemaljske zaklade za uredjenje i popravu občinskih puteva:

Občini Biograda za put „Novak“	fior.	200
Občini Paga za put od „Košljuna“	„	200
Občini Silbe za put na otoku Zapuntela . . .	„	100
Občini Benkovačkoj za put od Stankovaca do Morpolače	fior.	200
Občini Kistanja za popravu Obć. puta	„	200
Občini Šibenškoj za put od Zatona do predjelne ceste Vodice-Mostine . . .	„	200
Občini Tjesnoga za put od Velima do Čiste . . .	„	200
Občini Drniša za put kroz Petrovopolje	„	200
Občini Novoga kod Trogira za put Sv. Nikole . .	„	200
Občini Milnarskoj za popravu obć. puta	„	200
Občini Supetarskoj za put od Supetra do Skripa .	„	150
Občini Starigradskoj za put od grada do Selacâ . .	„	200
Občini Jelšanskoj za put do luke „Mina“	„	200
Občini Mljetskoj za put od Babinopolja do luke Sobre	„	150
Občini Trpanjskoj za put od Trpnja do gornje Vručice	„	200
Občini Cavtatskoj za kolni put od Radovčića do drž. ceste	„	200
Občini Ercegnovskoj za kamen most na „Sopotu“ u Kutima	„	200
Občini Risanskoj za put od Risna do Mosinja . . .	„	200
Občini Kotorskoj za put u Mrčevo	„	100
Skupa	fior.	3500

Vode.

I u god. 1894 — trećoj od pet gradjevnih — radje uredjenja Krke liepo su napredovale. Izvedena je mučna

radja od uvedenja potoka Butišnice u rijeku; i nabavljenim efosornim strojem, koji izvrsno radi, započeto je, i dobrim dijelom je izvedeno, čišćenje i uredjenje korita rijeke.

Povjerenstvo za uredjenje kod c. k. Namjesništva početkom godine 1894 ustanovilo je program za obe gradjevne godine 1894 i 1895, na način da veći dio radja bude u te dvie godine izveden, a mali dio ostane za petu gradjevnu godinu 1896. Za 1894 bi predvidjen i odobren skupni trošak od fior. 74.748, i mal da ne ta cijela svota bi potrošena.

Isto Povjerenstvo odobrilo je konačni račun troškova za uredjenje u g. 1893 u iznosu od fior. 25.955; dočim je bilo u tu svrhu proračunano fior. 40.540. Imao se dakle povoljni uspjeh od fior. 14.585; što ipak se nemože smatrati kao štednja, u koliko jedan dio predvidjenih radja nije bio izveden. Ali svakako taj uspjeh, i onaj prve gradjevne godine, opravdavaju nadu da za izvedenje svih radja uredjenja — ako ne bude vanrednih elementarnih dogadjaja — biti će dostatna skupna odobrena svota u odnosnome zemaljskome Zakonu

Velika povodnja pri koncu mjeseca listopada u Kninu naniela je jur neznatnih škoda radjam uredjenja.

Sve radje sliede se voditi u vlastitoj upravi sa najboljim uspjehom; u čem ne mala je zasluga gradjevnog upravitelja mjernika Nikolića.

Na pokriće svojih doprinesaka u drugoj i trećoj gradjevnoj godini, Zadruga u Kninu sklopila je zajam iz zemaljske zaklade za poboljšice, uz uvjete navedene a zadnjem Odborovu izvještaju; samo su obveznice uračunane uz tečaj od 94%.

Osnova zakonska za uredjenje bujica u Bolu dobila je previšnje odobrenje i na temelju iste bi u god. 1894 dovršeno uredjenje bujice „Potočine“ i izvedeno ono „Stare Staze“. Trošak uzdržan ostao je u granicam proračuna, to jest u onoj iznosâ odobrenih u zakonu. U godini 1895 biti će izvedeno uredjenje treće bujice „Staze nove“.

Dobila je takodjer previšnje odobrenje zakonska osnova o uredjenju Novigradskih bujica. Kroz minulo ljeto započele su radje i dobro su napredovale; a kroz god. 1895 biti će dovršene. Na pokriće svog doprinosa, obćinsko je Vieće zaključilo da se sklopi zajam iz zemaljske zaklade za poboljšice. Isto je Vieće odredilo da taj doprinos ima stati na teret obćinskih odlomaka Novigrada i Pridrage.

I osnova zakonska za uredjenje bujice „Makoše“ u Dubrovačkoj župi bila je odobrena; i ondje su radje započele u minulome ljetu; a biti će dokončane u god. 1895.

Još bi odobrena zakonska osnova za uredjenje bujice „Kopluna“ u obćini Imotskoj; ali radje nijesu mogle započeti prošlog ljeta radi pomanjkanja tehničkih sila. To će sliediti u god. 1895; a pošto radje niesu zamašite, biti će u istoj godini i dovršene.

Osnove za uredjenje „konavoskog polja“, „Buljarice“ i potoka „Drenovštice“ niesu bile odobrene, a to jer nije bilo moguće da u proračun državne zaklade za poboljšice za god. 1894 budu uvršteni i odobreni doprinosi iz te zaklade pomenutim uredjenjim. Ali to će svakako sliediti u god. 1895. Da pak u ovoj godini uzmognu započeti radje u Konavoskom polju, odredjene su i izvadjaju se sve pripravne radje za ustanovljenje zadruge zanimanikâ i o-

predjeljenje odnosnog doprinosa. Potrebiti trošak bio je predujmljen iz zemaljske zaklade

Nužda se prikazala nekih novih radnja i popravaka na rukotvorim uredjenja bujice „Krimalj" u Bokikotorskoj. Zem. Odbor pristao je da te radje budu izvršene, i doprinio je istim sa svotom od fior. 1525 iz zem. poljodjelske zaklade. Sve te radnje bile su kroz god. 1894 izvedene.

Velika povodnja koncem mjeseca listopada, koja je toliko škode naniela u obćinam Knina i Drniša pokazala je nuždu da se što prije uredi bujica „Mračaj" u području Obćine Kninske, i bujica „Mahnitaš" u onome obćine Drniške. Odnosne osnove uredjenja bile su dokončane po šumsko-tehničkome odjelu za uredjenje bujicâ u Zadru, ter odobrene od c. k. Ministarstva Poljodjelstva. Sada se vode razprave glede sutjecaja trošku, i biti će obe te bujice uredjene na temelju državnog zakona 30 lipnja 1884 Br. 116; i odnosne zakonske osnove podnešene Vis. Saboru na pretres i odobrenje.

Izim toga pomenuto c. k. Ministarstvo je naredilo da i sve vododerine koje uplivaju na tok spomenutih bujica i rijeke Čikole budu stavljene u red, ter i da za uredjenje ove zadnje rijeke bude zgotovljena osnova.

Dovršena je i bi odobrena osnova za uredjenje bujice „Grdjevice" („Bjelovštice") u području Obćine Budvanske, uz skupni predvidjeni trošak od for. 130000. Obzirom na razna uredjenja jur glasovana i odobrena i na razpoloživa sredstva toli novčana koliko tehnička, Zem. Odbor upitan od c. k. Namjesništva odgovorio je, da mu se mučno, dapače i nemoguće čini misliti na oveća nova poduzeća, prije nego se izvedu i dokončaju ona odobrena a djelomice i započeta. C. k. Namjesništvo, na temelju izvješća šumsko-tehničkog odjela, odvratilo je, da uredjenje barem donjeg dijela „Grdjevice", posve je prešno, dapače i prešnije od onoga „Drenovštice" i za to, kad bi se osnova zakonska podniela i odbrena bila, da bi se moglo u svoje vrieme prama razpoloživim sredstvima urediti početak gradjevnog roka u pogledu „Drenovštice" i „Grdjevice", prigodom sklopljenja dotičnih ugovora. Usljed toga sva je prilika da odnosna osnova zakonska bude Vis. Saboru podnešena još za nastajućeg zasjedanja.

Osnova za uredjenje Vranjskog blata bila je odobrena, i zavedeni dogovori glede pokrića troška. Ali usprkos opetovanim pospješnicam nije još postignuto neobhodno potrebito sporazumljenje sa bosanskom Vladom u pogledu uredjenja rijeke „Mlade", i tim „Rastoka" i Imotskog polja.

Obćine u zemlji pružile su potražene podatke glede oskudice pitke vode u raznim mjestim; i urečen je za početak nastajuće godine sastanak medju odaslanicim c. k. Namjesništva i Zemaljskog Odbora, na komu da se ustanači program odnosnih radja, na temelju Zem. Zakona 5 kolovoza 1893 Br. 19, i izdade potrebita izvršujuća naredba.

Osnova prosušenja Stonskih blatija, po naputcim sastanka na licu mjesta svih zanimanika u god. 1893, bila je nešto prenačena od c. k. pomorske Vlade u Trstu, ali još nije stiglo konačno odobrenje.

Povjerenstveni sastanak u pogledu prošušenja blatija pri ušću rijeke „Jadra" držati će se u Solinu u proljeću dojduće godine.

Za vrieme od zadnjeg zasjedanja, udieljene su iz zemaljske zaklade za pribavu pitke vode sliedeće pripomoći: Selu Prvić-Šepurine za dokončanje čatrnje for. 100; Obćini Omiškoj za uredjenje žive vode na „Slavini“ kod onog grada . . . . . f. 100

Selu Murvici na Braču za novu lokvu . . . . : .	„	230
Obćini Supetarskoj za popravu lokava . . , ...	„	200
Obćini Zlarinskoj za gradju čatrnje u Kaprijam . . .	„	200
Obćini Drniškoj za novu čatrnju u Unešiću	„	200
Obćini Trogirskoj za popravu seoskog bunara u Lepenicam	„	100
Obćini Tješanskoj za lokvu u Krunatam	„	150
Selu Slatinam za popravu lokve „Pucaline“ . . .	„	200
Selu Velograta za novu čatnju	„	200
Skupa	for.	1680

Osim toga bilo je pod naslovom „Vode“ udieljena Obćini Skradinskoj pripomoć od for. 200 za prosušenje bare izpod grada; a for. 200 Obćini Lopudskoj za popravu obale oštećene olujom.

Pri sjednici 17 Veljače 1894, Visoki Sabor, na predlog pok. zastupnika *D.* Stjepa Buzolića, zaključio je preporučiti Zemaljskomu Odboru da se što prije dodje izdašno u pomoć Obćini Milnarskoj za popravak lokve „Ravnog Boka“.

Usljed razprave tom prigodom zavedene i razvida na licu mjesta učinjenih po mjerniku namjesniškog odjela poboljšica, ovaj zadnji je mnienja da za providiti stalno Milnu sa dobrom pitkom vodom, nije dosta popraviti goripomenutu lokvu, nego treba istodobno i sagraditi pokrivenu čatrnju od sadržaja do 13500 hektolitarâ vode.

Na temelju tog tekničkoga mnienja, bi pozvano Obć. Opraviteljstvo Milne, neka u tome smislu predloži konkretni predlog Obć. Vieću, i nastoji da ga ovaj primi. Tom prigodom Zem. Odbor izjavio se spremnim udieliti onoj obćini što izdašniju podporu iz zemaljske zaklade, i biti joj na ruku za izvedenje tog važnog podhvata po propisim zem. zakona 5 kolovoza 1892 Br. 19.

Pri rečenoj sjednici 17 veljače, molba glavara sela Prekoga prama Zadru, kojom je pitao zemaljsku pripomoć za providiti ono selo pitkom vodom, bi izručena Zem. Odboru na odnosno uredovanje. Zem. Odbor upitao je vrh predmeta obaviest od obć. Opraviteljstva Zadarskog, i doznao je da je u tu svrhu sastavljena tehnička osnova za gradju pokrivene čatrnje od 4000 hektolitara sadržaja, i da je na temelju iste zapitana pripomoć od c. k. Ministarstva za Poljodjelstvo. U svoje vrieme spreman je Zem Odbor udieliti iz zem. zaklade pripomoć za tu gradju, po propisim gorinavedenog zakona 5 kolovoza 1892.

Ukonačenje žandarmarije i vojske.

C. K. Žandarsko zapovjedništvo podnijelo je dopisom 13 decembra 1893 br. 794 predračun za ukonačenje žandarmarije godine 1894 u iznosu fior. 29315:88. Prema predračunu godine 1893 veći je trošak od f. 31:57, a to zavisi od novijeh najmovnih pogodaba za žandarske postaje. (br. 6370). Sklopljenjem novih pogodaba poskočile su najmovne cijene godišnje za postaje u Karinu f. 50, u Klisu f. 20, u Muću f. 20, u Polešniku f. 80, u Rupam f 40, u Skradinu f. 30. Smanjile su godišnje najmovne cijene za postaje u Zadvarju f. 10, u Kistanje f. 20, u Plavnu f. 14.

Žandarskih postaja u godini 1894 bilo je 122, zapovjeda jedan major a pod njim služi 9 častnika i 633 žandara, od kojih ima 16 stražmeštara i 108 postenführera.

Prema ukupnome broju pučanstva dopada po jedan žandar u službi na 846 stanovnika. U Boki Kotorskoj ima 2? postaja i 157 žandara.

Sporno pitanje o podmirenju f. 5913:60 za ukonačenje žandarmerije od god. 1885 do uključno godine 1893 u državnim zgradam Majna, Braića, Vratla, Bakoča, Ubala, Crkvica, Draglja, Grkavca i Ježevića nije još konačno riješeno.

Predlog častn. zastupnika Bjankini-a, primljen od Sabora, kojim je c. k. Vlada pozvana da dade preinačiti ustanove o ustambi Oružaništva u smislu da trošak ustambe digne se sa zemaljskoga a prenese na teret državnoga proračuna, bio je od Zemaljskog Odbora dostavljen Nj. Pr. Gosp. Namjestniku uz vruću preporuku. Medjutim c. k. Ministar Zemaljske Obrane, u suglasju sa svojom izjavom učinjenom pri sjednici 19 travnja 1894 Car. Vieća, podnio je istome osnovu zakonsku o preinaki postojećega uredjenja oružaničke službe. Taj zakon bi primljen od Car. Vieća i dobio je previšnju potvrdu. Po tome zakonu dnevna doplata državna za uzdržanje dignuta je od 2 ½ na 4 ½ novčića za svakog oružanika. Usljed toga trošak koji zemlja uzdrži za ukonačenje oružanika, ako ne dignuta, smanjena je za nekoliko, i biti će po točnome obračunanju upotrebljena još za dojduću godinu 1895.

Izplate učinjene na teret Zemaljske Zaklade pod naslovom stalnog ukonačenja vojske izniele su u god 1894 fior. 2909:35, dakle za fior. 75:05 više nego u god 1893.

Da se providi boljemu ukonačenju domobranstva u Kotoru, Zem. Odbor pristao je na predlog c. i k. Vojničkog Zapovjedništva, da se naime, dnevna doplata za svakog vojnika povisi od 1 na 1 ½ novčića, na temelju § 2 Zem. Zak. 12 Svibnja 1886 Br. 18.

Da se pako omogući gradja nove normalne kasarne u Ercegnovom za ukonačenje stajačke vojske, pristao je Zemaljski Odbor na predlog da će se u onoj varoši, ako ta gradja sliedi, povećati dnevna odredbina od 1 na 2 novčića za svakog vojnika.

Priprege.

Trošak Zemaljske Zaklade za priprežne doplate iznio je kroz g. 1894 f. 5851:68 ½; dakle manje za f. 723:21 nego u god 1893.

Zaprate.

Troškovi za Zaprate godine 1894 iznosili su fior. 958:84. Usporegjujuć ovaj iznos onim godine 1893 od fior. 1441:15, izpada da je manje potrošeno fior. 482:31.

Broj 21 Općinskijeh Upraviteljstva, koji posluju kao zapratne postaje, na osnovi Carevinskog zakona 27 julija 1871 (D. Z.

L. br. 88) dostavljaju redovno svako polugodište svoje zapratne račune, te je u tom pogledu Odbor izdao drugu okružnicu 29 oktobra 1894 br. 5992.

Zemaljski Odbor Margrafije Moravske priopćio je da odslen u Robijašnicu u Nautitscheinu neće se primati osugjenika koji nadmašuju 18 godina. Br. 546.

Povjerenstvo sastavljeno za izvršenje Zakona 24 maja 18·5 (D. Z. L. br. 90), o kaznenim odredbama zatočenja u zavodima na prisilnim radnjam sastalo se na 20 februara 1894 za odlučiti dali se ima odpraviti Dragutina Babića iz Skradina i Grgura Radović-Subotića iz Vira općine Ninske u kakav zavod za prisilne radnje (br. 733). Radović-Subotić kao nesposoban radnji neće biti odpravljen u Robijašnicu u Ljubljani, a Dragutin Babić hoće, netom, na 21 januara 1895, izvrši kaznenu pedepsu u Koparskim tamnicama, (br. 6620).

Pošto je Tršćansko Povjerenstvo za izvršenje Zakona 24 maja 1885, zaključilo u sjednici 20 novembra 1894 odpraviti u Robijašnicu u Ljubljanu, na prisilnu radnju, Ivana Pinezića kovačkog šegrta, pripadnika općine Zadarske, odnosni zavod već je obznanio Odbor da je na 8 decembra 1894 Pinezić započeo izvršivati odmjerenu pedepsu.

Zemaljske Zakladnice.

Iz konačnih računa raznih zemaljskih zakladnica uvidja se njihovo stanje koncem god. 1893. Razabire se da su i u ovoj godini glavnice svih zaklada porasle, i taj porast bio je sliedeći:

a) Iznemogli vojnici . .	fior.	630
b) „Mamula“	„	10
c) Gluho-niemi	„	58
d) Obitelji spremih vojnika	„	1012
e) Mirovine zemaljskih činovnika	„	1897
f) Vatrogasci	fior.	953
g) Vanredne potrebe bivšeg dubrovačkog okružja	„	2247
h) „Frane Jozipa I.“ . .	„	637
Skupa .	„	7444

Zemaljska Oskudična Zaklada.

Za vrieme od zadnjeg zasjedanja bili su kroz god. 1894, uz privolu Zemaljskog Odbora, doznačeni sliedeći zajmovi iz ove Zaklade:

Obćini Ninskoj	fior.	2000
„ Starigradskoj . . .	„	2000
„ Bolskoj	„	10500
Skupa .	„	14500

Od svote fior. 10.500 doznačene Obćini Bolskoj, fior. 8000 pripadaju zajmu od fior. 10.000 udieljenu još početkom g. 1892 iza velike povodnje od god. 1891, i bili su upotrebljeni za doprinesak obćine uredjenju bujicâ. Fior. 2.500 sačinjavaju novi zajam sklopljen u god. 1894.

Glavnica oskudične zaklade koncem god. 1893 sastojala je:

U javnim Obveznicam i založnicam a. u. Banke . .	fior.	184.950
U zajmovim kod Obćine	„	110.566
U gotovu novcu . . .	„	21.525
Skupa .	„	317.041
prama onome koncem God. 1892 od . . .	„	308.708
porasla je za	„	8.333
Odbiv dug	„	80
Ostaje	„	8.253

Zemaljska poljodjelska Zaklada.

Trošak ove zaklade bio je u godini 1893 od	fior.	11.580
Prihod po pristojbini .	„	17.467
Imao se dakle pretičak u upravi . . . . . od	„	5.587

Od ovog pretička bilo je predano fior. 1500 zem. zakladi za poljodjelske poboljšice; a ostalo, u koliko je bilo ućerano uloženo u javne Obveznice.

Kako proiztiče iz konačnog računa one zaklade, imovina njezina koncem g. 1893 povećala se za . . . fior. 2.583

Zemaljska Zaklada za poljodjelske poboljšice.

Izdalo se je od zajma od 400.000 krunâ, iliti 200.000 fiorina, ove zaklade fior. 56.900, a potrošilo se je za radje uredjenja fior. 21.960

Po konačnome računu ove zaklade vidi se da je koncem god. 1893, dugovina njezina iznosila . . . . . fior. 27.081

Koncem god. 1894 sliedilo je drugo dielomično izdanje obveznica ove zaklade za iznos od fior. 57.000, uz cijenu od 94%. Izdanje se obavilo putem javnog oglasa, i prijavilo se kupacâ za fior. 71.900 Ovaj iznos ima se u god. 1895 upotrebiti za doprinose zemlje uredjenju Krke, bujicâ Novigradskih, Makoša, Kopluna, i Konavoskog polja, i u zajmove Zadrugi u Kninu i Obćini Novigradskoj u iste svrhe, po propisim Zem. Zakona 18 Veljače 1891 Br. 10 o ustanovljenje ove zaklade.

Mirovinska učiteljska Zaklada.

Kako se vidi iz konačnog računa ove Zaklade, podnesena posebnim izvješćem Vis. Saboru na odobrenje, trošak u god. 1893 bio je od . . . . . fior. 35.261
prama onomu god. 1892 . „ 34.904
veći za . . . . „ 357
Dohodak bio je od . . : fior. 15.717
prama onome god. 1892 . „ 17 826
manji za . . . . „ 2 109

Doprinesak iz Zem Zaklade
iznio je god. 1893 . . . . fior. 19.544
prama onome god. 1892 . „ 17.078
veći je za . . . . „ 2.476

Glavnica u Obveznicam ove zaklade koncem god. 1893 iznosila je fior. 40.000, nema dakle poviška prama god. 1892; jer uglavničenje o kome govori konačni račun sliedilo je u god 1894.

Zemaljska učionska Zaklada.

Po konačnom računu ove zaklade za god. 1893, koji se posebnim izvješćem podnosi Vis. Saboru na odobrenje, razabire se što sliedi:

U god. 1893 trošak iznio je
fior. 310.023
prama god. 1892 od . . . „ 290.522
veći je za . . . . . . „ 19.501
Dohodak zaklade bio je od „ 172.420
prama god. 1892 od . . . „ 155.720
veći je za . . . . . . „ 16.700

Na podmiru manjka platila je Zem. Zaklada . . . . fior. 137.603
u god. 1892 . . . . „ 134.803
dakle više . . . . „ 2.800

Zemaljska Zaklada.

Iz konačnog računa zemaljske zaklade za god. 1894, koji se posebnim izvještajem podnosi Vis. Saboru na odobrenje, daje se sliedeće razabrati:

Ukupni troškovi bili su od
fior. 506.688
u god. 1892 . . . . „ 516.314
dakle manji za . . . . . „ 9.626
Dohodci bili su od fior. . . „ 522.257
u god. 1892 . . . . . . „ 522.409
dakle manji za . . . . . „ 152

Sravna li se trošak od

	fior. 506 688
sa dohodkom od	„ 522 257
ima se *višak* od	„ 15 569

Čista imovina Zemaljske Zaklade koncem god. 1893 bila je od fior. 1·074.597

prama onaj god. 1892 od	„ 1·037.739
veća je za	„ 36.858

Zbroju li se sva povećanja Zemaljskih Zakladnica i Zaklada, a odbije li se dugovina zem. zaklade za poljodjelske poboljšice, ima se kroz god. 1893 čisti porest zemaljske imovine od fior. 28.057.

U Zadru, 1. Januara 1895.

Predsjednik

knez **Gjorgje Vojnović**

Prisjednici: **Klaić** D.r **Miho** — **Ivčević** D.r **Vicko** — **Simić Vladimir** — **Vranković Ivan**

PRILOZI

BRZOPISNOM IZVJEŠĆU XXX. ZASJEDANJA

SABORA DALMATINSKOGA

Godine 1895.

Br. 1723.
g. 94.

(Prilog 1).

Visoki Sabore!

Časti se Zemaljski Odbor podnieti na pretres i odobrenje konačne račune za god. 1893 sliedećih zemaljskih zakladnica:

a) Iznemogli vojnici dalmatinski,
b) „Mamula“,
c) Gluho-njemi,
d) Obitelji spremnih vojnika dalmatinskih,
e) Mirovine zemaljskih činovnika,
f) Vatrogasci,
g) Vanredne potrebe bivšeg Okružja Dubrovačkog,
h) „Frane Jozip I.“

Primjetbe dodane svakome računu razjasnuju pojedine stavke dohodaka i trošaka, i pokazuju kako su i kroz god. 1893 porasle glavnice *svih* zakladnica.

Još se prilaže izkaznica rukovodjenja kroz god. 1893 pod

i) Oskudične Zaklade.

Po toj izkaznici razabrati će Vis. Sabor, kako je glavnica te zaklade kroz rečenu godinu porasla za fior. 8.253 : 25.

Zadar, 6 kolovoza 1894.

Predsjednik
Vojnović

Izvjestitelj
Klaić.

A

Konačni račun

Zaklade „Iznemogli vojnici dalmatinski“

Godine 1893.

PRIHODI	U gotovu novou		Ostanci imovni: Početni		Ostanci imovni: Konačni		U Obveznicam
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
Dohodci baštine							
Od Drž. Obveznica.	2852	15	—	—	—	—	—
Dohodci zavoda							
Priložci	—	—	174	50	174	50	—
Sbroj dohodaka .	2852	15	174	50	174	50	—
Prihodi preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	500
Prihodi prometni							
Predujmovi uz povratak	127	—	—	—	—	—	—
Predujmovi utjerani.	39	50	5	—	—	—	—
Sbroj .	166	50	5	—	—	—	—
Prihodi ukupni .	3018	65	179	50	174	50	500
Pretičak blagajnički početni .	2	29					68000
Svega izravnano .	3020	94					68500

RAZHODI	U gotovu novcu fior.	novč.	Ostanci dugovni Početni fior.	novč.	Konačni fior.	novč.	U Obveznicam fior.
Troškovi uprave							
Troškovi razni	—	65	—	—	—	—	—
Troškovi zavoda							
Pripomoći iznemoglim vojnikom, njihovim udovicam i siroti	2147	66	379	71	459	99	—
Dar na uspomenu iznemoglomu	4	20	—	—	—	—	—
Sbroj .	2151	86	379	71	459	99	—
Sbroj troškova .	2151	51	379	71	459	99	—
Razhodi preobratom baštine							
Novac uložen u nabavu Drž. Obveznica .	488	80	—	—	—	—	—
Razhodi prometni							
Predujmovi podani uz povratak	34	50	—	—	—	—	—
Predujmovi povraćeni	147	—	147	50	127	50	—
Sbroj .	181	50	147	50	127	50	—
Razhodi ukupni .	2822	81	527	21	587	49	—
Pretičak u blagajni .	198	13					68500
Svega izravnano .	3020	94					68500

Izkaznica troškova i dohodaka zaklade

Redni Broj	TROŠKOVI	Pristojbina za godinu 1893 fior.	novč.	ostanaka fior.	novč.	Skupa fior.	novč.
	Troškovi uprave						
1	Troškovi razni	—	65	—	—	—	65
	Troškovi zavoda						
2	Primoći iznemoglim vojnikom, njihovim odovicam i siroti	2227	94	379	71	2607	65
3	Dar na uspomenu iznemoglomu vojniku dalmatinskomu	4	20	—	—	4	20
	Sbroj	2232	14	379	71	2611	85
	Sbroj troškava	2232	79	379	71	2611	50
	DOHODCI						
	Dohodci baštine						
4	Dobiti od Državnih Obveznica	2852	15	—	—	2852	15
	Dohodci zavoda						
5	Priložci	—	—	174	50	174	50
	Sbroj dohodaka	2852	15	174	50	3026	65
	Pretičak dohodaka	619	36				

„„Iznemogli Vojnici dalmatinski“ za god. 1893.

Izplate						Ostanci konačni					
za godinu 1893		ostanaka		Skupa		za godinu 1893		ostanaka		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
—	65	—	—	—	65	—	—	—	—	—	—
1767	95	379	71	2147	66	459	99	—	—	459	99
4	20	—	—	4	20	—	—	—	—	—	—
1772	15	379	71	2151	86	459	99	—	—	459	99
1772	80	379	71	2152	51	459	99	—	—	559	99
2852	15	—	—	2852	15	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	174	50	174	50
2852	15	—	—	2852	15	—	—	174	50	174	50

Na 3).
Na uspomenu Baruna Mamule iz Obveznice državne od f. 100 izričito darovane po vit. Josipu Böbertu.

Uz 4).

Od f.	1200	Zajam lutrija 1860 na 4%	f. 48:—
„	44750	Dohodak u srebru na 4·20%	„ 1879:50
„	22050	Dohodak u bankah na 4·20%	„ 926:10
„	500	Dohodak u bankah nabavljenih iza izmaka kamata	„ —:—
f.	68500	Skupa	f. 2853:60

manje dobiti izjednačenja plaćeni za nabavu f. 500 „ 1:45

Iznos dokazan f. 2852:15

Redni Br.	PREZIME I IME pripomoženika	STOJBINA	Godišnja pripomoć		Odkad pripomoć	
			fior.	novč.		
1	Mialjević Grgo	Igrani	50	—	1 Svibnja	1860
2	Žderić Mate	Ragotin	50	—	„ „	„
3	Zagorac Šimun	Koljani	50	—	„ „	„
4	Jurković Ante	Skradin	60	—	„ Siečnja	1875
5	Franjola Nikola Marijanov	Ložišće	60	—	„ „	„
6	Antolas Stjepan	Zablaće	40	—	„ Rujna	1865
7	Kalapač Jure	Smoković	60	—	„ Siečnja	1875
8	Burčul Ivan	Galovac	60	—	„ „	„
9	Ivančević Todor	Krupa	60	—	„ Ožujka	1868
10	Popović Ivan	Mokropolje	60	—	„ „	„
11	Damjanović Jure	Škrip	48	—	„ „	„
12	Srkerić Stjepan	Vačani	48	—	„ „	„
13	Bielić Stjepan	Bribir	48	—	„ „	„
14	Matešić Mate	Diklo	48	—	„ Lipnja	„
15	Modrić Josip	Zaton	60	—	„ Listopada	„
16	Stipičević Antica ud. Jurina	Makarska	36	—	„ Siečnja	1873
17	Gagić Marko	Zelengrad	60	—	„ Listopada	„
18	Puljaš Ante	Novi kod Trogira	48	—	„ Travnja	„
19	Belaš Marin	Žedno	48	—	„ Kolovoza	„
20	Šeat Nikola	Biograd	60	—	„ Ožujka	1875
21	Andeijaševiž Ivan pok. Ante	Gradac	60	—	„ Listopada	„
22	Frantin Maria ud. Josipova	Olib	24	—	„ Ožujka	1877
23	Clkutović Tomica ud. Josipova	Zlarin	24	—	„ Travnja	„
24	Zotti Marija ud. Josipova	Zadar	30	—	„ Kolovoza	„
25	Juretić Filip	Makarska	60	—	„ Travnja	„
26	Klarić Filip	Srednje polje	60	—	„ „	1881
27	Mendeš Ante	Makarska	48	—	„ Svibnja	1882
28	Paulinović Ivan pok. Lovre	„	48	—	„ Travnja	1883
29	Žuro Marko	Sinj	48	—	„ Siečnja	1884
30	Miličić Mitar	Kistanje	48	—	„ Listopada	„
31	Sisarić Bariša	Makarska	48	—	„ Studeni	„
32	Pirak Pavica ud. Bariša	„	24	—	„ Lipnja	1886
33	Pirak Ljubo sirota Bariše	„	12	—	„ „	„
34	Poparić Ante	Novi kod Trogira	48	—	„ Svibnja	1887
35	Lučev Mate	Šibenik	24	—	„ Siečnja	„
36	Kurbalja Aleksa	Knin	48	—	„ Lipnja	„
37	Kordić-Grubić ud. Marja	Rab	24	—	„ Travnja	„
38	Maloč Stjepan	Kievo	48	—	„ Siečnja	1888
39	Duišin Kuzma Damjanov	Stari kod Trogira	48	—	„ „	„
40	Lizatović Marijan	Krstatice	48	—	„ Lipnja	„
41	Urlić Grgo	Makarska	60	—	„ Siečnja	1889
42	Šnlentova ud. Marija	Split	24	—	„ Svibnja	1890
43	Pasarov Ivan	Šibenik	48	—	„ Studeni	„
44	Rak Luka pok. Ivana	Zagvozd	60	—	„ Prosinca	1891
45	Zelenović Todor pok. Jure	Čitluk	48	—	„ Lipnja	1892
46	Gavran Niko pok. Boža	Vrlika	48	—	„ „	„
47	Grizelj Mate pok. Ivana	„	48	—	„ Studeni	„
48	Vičić Ivan pok. Boža	Podosoje	48	—	„ Rujna	1893
		Sbroj .	2260	—		

DOZNAKE			Pristojbina godine 1893		PRIMJETBE
Vlast	Broj	Dan	fior.	novč.	
Namjestništvo	8079	7 Svibnja 1860	50	—	
„	„	„ „ „	50	—	
„	„	„ „ „	50	—	
Zem. Odbor	1689	26 Lipnja 1875	60	—	
„	„	„ „ „	60	—	
Namjestništvo	15934	22 Kolovoza 1865	39	94	
Zem. Odbor	1689	26 Lipnja 1875	60	—	
„	„	„ „ „	60	—	
Namjestništvo	2215	15 Veljača 1868	60	—	
„	„	„ „ „	60	—	
„	„	„ „ „	48	—	
„	„	„ „ „	48	—	
„	„	„ „ „	48	—	
Zem. Odbor	1599	13 Svibnja „	48	—	
„	3310	11 Studeni „	60	—	
„	4667	18 Prosinca 1873	36	—	
„	2483	6 Listopada „	60	—	
„	1758	25 Travnja 1874	48	—	
„	3378	27 Kolovoza „	48	—	
„	747	4 Ožujka 1875	60	—	
„	2984	12 Listopada „	60	—	
„	586	6 Ožujka 1877	24	—	
„	1656	5 Svibnja „	24	—	
„	2866	7 Kolovoza „	30	—	
„	1245	17 Travnja „	60	—	
„	1353	26 „ 1881	60	—	
„	1742	„ Lipnja 1882	48	—	
„	1223	17 Travnja 1883	48	—	
„	4782	29 Prosinca „	48	—	
„	3791	10 Listop. 1884	48	—	
„	4087	4 Studeni „	48	—	
„	2994	30 Lipnja 1886	24	—	
„	„	„ „ „	12	—	
„	1793	27 Travnja 1887	48	—	
„	5640 g. 86	12 Sječnja „	24	—	
„	2609	27 Lipnja „	48	—	
„	1503	12 Travnja „	24	—	
„	5640 g. 87	10 Siečnja 1888	48	—	
„	5650 „ „	„ „ „	48	—	
„	2250	13 Lipnja „	48	—	
„	5254	20 Prasinca „	60	—	
„	2024	9 Svibnja 18.0	24	—	
„	4478	18 Studeni „	48	—	
„	5752 g. 91	8 Veljača 1892	60	—	
„	2866	20 Lipnja „	48	—	
„	2867	„ „ „	48	—	
„	4692	24 Listop. „	48	—	
„	4261	21 Kolovoza 1893	16	—	
		Sbroj .	2227	94	

Stanje imovno i dugovno.

	Stanje dne 31 Prosinca				Porestak		Odpadak	
IMOVINA	1892		1893		Bića			
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Državne Obveznice:								
Dohodak u srebru na 4·20%	44750	—	44750	—	—	—	—	—
„ „ bankam na 4·20%	22050	—	22550	—	500	—	—	—
Zajam sa lutrijom 1860 na 4%								
Red 4213 Br. 15 f. 500								
„ 4416 „ 5 „ 500								
„ 6624 „ 7 „ 100								
„ 10376 „ 1 „ 100	1200	—	1200	—	—	—	—	—
Sbroj .	68000	—	68500	—	500	—	—	—
Ostanci imovni:								
a) dohodaka	174	50	174	50	—	—	—	—
b) prometni	5	—	—	—	—	—	5	—
Sbroj .	179	50	174	50	—	—	5	—
Pretičak u blagajni	2	29	198	13	195	84	—	—
Imovina ukupna .	68181	79	68872	63	690	84	—	—
DUGOVINA								
Ostanci dugovni:								
a) troškova	379	71	459	99	—	—	80	28
b) prometni	147	50	127	50	20	—	—	—
Sbroj .	527	21	587	49	—	—	—	—
Imovina čista .	67654	58	68285	14	630	56	60	28

Porestak imetka od fior. 630:56 odgovara pretičku dohodaka od fior. 619:36 i pisana korist preobratom fior. 11:20.

B

Konačni račun

God. 1893

Zaklađe „Mamula“.

PRIHOD	U Novcu		Ostanci imovni Početni		Ostanci imovni Konačni		U Obveznica
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
Dohodci baštine							
Dobiti na državnih Obveznica	310	80	—	—	—	—	—
Dohodci zavoda							
	—	—	—	—	—	—	—
Dohodci prometni							
Predujmovi povraćeni	—	—	—	—	—	—	7400
Sbroj prihoda .	310	80	—	—	—	—	7400
Pretičak blagajnički početni	345	44½					
Svega prihoda .	656	24½					

Razbrojitba Dobiti

fior. 5850	Dohodak u srebru 4·20%	. . . .	f. 245:70
„ 1550	„ u papiru „	. . .	„ 65:10
fior. 7400			f. 310:80

RAZHOD	U Novcu fior.	novč	Ostanci dugovni Početni fior.	novč.	Konačni fior.	novč	U Obveznica fior.
Troškovi uprave							
Razna (poštarine itd.)	—	—	—	—	—	—	—
Troškovi Zavoda							
Podporine učenikom poljodjelstva . . .	450	—	450	—	300	—	—
Razhodi prometni							
Rázhodi uz povratak	—	—	—	—	—	—	—
Sbroj Razhoda .	450	—	450	—	300	—	—
Pretičak konačni	206	24½					7400
Svega skupa .	656	24½					7400

Stanje imovno i dugovno

IMOVINA	Svrhom godine 1892 fior.	novč.	1893 fior.	novč.	Porestak bića fior	novč.	Smanjak bića fior.	novč.
Državne Obveznice								
Dohodak u srebru 4·20%	5850	—	5850	—	—	—	—	—
„ u papiru „	1550	—	1550	—	—	—	—	—
Sbroj .	7400	—	7400	—	—	—	—	—
Ostanci imovni prometni	—	—	—	—	—	—	—	—
Pretičak u blagajni	345	44½	206	24½	—	—	139	20
Imovina ukupna .	7745	44½	7606	24½	—	—	139	20
DUGOVINA								
Ostanci troškova	450	—	300	—	150	—	—	—
Imovina čista .	7295	44½	7306	24½	10	80	—	—

C

Konačni račun

God. 1893

Zaklade „Gluho-Niemi“.

PRIHOD	U Novcu		Ostanci imovni				U Obveznica
			Početni		Konačni		
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
Dohodci baštine							
Dobiti na državnih Obveznica	294	—	—	—	—	—	—
Dohodci zavoda							
Prihodi od pobiraka	104	81	98	37	57	42	—
Dohodci preobra tom baštine							
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	—
Sbroj prihoda .	398	81	98	37	57	42	—
Pretičak blagajnički početni	50	13					7000
Svega prihoda .	448	94					7000

Razbrojitba Dobiti

fior. 3150	Dohodak u srebru 4·20%	. . . .	f. 132:30
„ 3850	„ u papiru „	. . .	„ 161:70
fior. 7000		Iznos dokazani	f. 294:—

RAZHOD	U Novcu		Ostanci dugovni				U Obveznica
			Početni		Konačni		
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
Troškovi uprave							
Razna (poštarine itd.)	—	20	—	—	—	—	—
Troškovi Zavoda							
Podporine	150	—	150	—	300		
Putbine	—	—	—	—	—	—	—
Skupa .	150	—	150	—	300	—	—
Razhodi preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	—
Sbroj Razhoda .	150	20	150	—	300	—	—
Pretičak konačni u blagajni	298	74					7000
Svega .	448	94					7000

Stanje imovno i dugovno

IMOVINA	Svrhom godine				Porestak		Smanjak	
	1892		1893		b i ć a			
Državne Obveznice	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Dohodak u srebru 4·20%	3150	—	3150	—	—	—	—	—
„ u papiru „	3850	—	3850	—	—	—	—	—
Sbroj .	7000	—	7000	—	—	—	—	—
Ostanci imovni	98	37	57	42	—	—	40	95
Pretičak u blagajni	50	13	298	74	248	61	—	—
Imovina ukupna .	7148	50	7356	16	207	66	—	—
DUGOVINA								
Ostanci dugovni	150	—	300	—	—	—	150	—
Imovina čista .	6998	50	7056	16	57	66	—	—

D

Konačni račun

Zaklade „Obiteli spremnih vojnika dalmatinskih"

God. 1893

PRIHOD	U Novcu		Ostanci imovni				U Obveznica
			Početni		Konačni		
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
Dohodci baštine							
Dobiti na državnih Obveznica	1054	89	—	—	—	—	—
Dohodci zavoda							
=∾=	—	—	—	—	—	—	—
Dohodci preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	1300
Sbroj prihoda .	1054	89					1300
Pretičak blagajnički početni	366	78½					25000
Svega .	1421	67½					26300

Razbrojitba Dobiti

f.	23500	Dohodak u srebru 4·20%	. f.	987:—
„	1500	„ u papiru „	. „	63:—
„	500	„ u srebru „ za 1. poljeće	. „	10:50
„	800	„ u „ nabavljenih iza izpalih rokova .	. „	—:—
f.	26300	Skupa	. f.	1060:50
		Odbiv dobiti nabavom fior. 1300	. „	5:61
		Iznos dokazani	. f.	1054:89

RAZHOD	U Novcu		Ostanci dugovni Početni		Ostanci dugovni Konačni		U Obveznica
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
Troškovi uprave							
=~=	—	—	—	—	—	—	—
Troškovi Zavoda							
Pripomoći ubožnim obitelim spremnih vojnika	65	—	5	—	10	—	—
Razhodi preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	1272	63	—	—	—	—	—
Sbroj Razhoda .	1337	63	5	—	10	—	—
Pretičak konačni u blagajni	84	04½					26300
Svega .	1421	67½					26300

Stanje imovno i dugovno

IMOVINA	Svrhom godine 1892		Svrhom godine 1893		Porestak bića		Smanjak bića	
Državne Obveznice	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Dohodak u srebru 4·20%	23500	—	24800	—	1300	—	—	—
„ u papiru „	1500	—	1500	—	—	—	—	—
Sbroj .	25000	—	26300	—	1300	—	—	—
Ostanci imovni	—	—	—	—	—	—	—	—
Pretičak u blagajni.	366	78½	84	04½	—	—	282	74
Imovina ukupna .	25366	78½	26384	04½	1017	26	—	—
DUGOVINA								
Ostanci dugovni	5	—	10	—	—	—	5	—
Imovina čista .	25361	78½	26374	04½	1012	26	—	—

E

Konačni račun

Zaklade „Mirovine pokrajinskim činovnikom“

God. 1893.

PRIHOD	U Novcu fior.	U Novcu novč.	Ostanci imovni Početni fior.	Ostanci imovni Početni novč.	Ostanci imovni Konačni fior.	Ostanci imovni Konačni novč.	U Obveznica fior.
Dohodci baštine							
Dobiti na državnih Obveznica	977	18	—	—	—	—	—
Dohodci zavoda							
Službovne odredbine	353	97	67	50	—	—	—
Prištednje od praznih služba	—	—	—	—	616	66	—
Globe	5	—	5	—	—	—	—
Sbroj .	358	97	72	50	616	66	—
Dohodci preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	1000
Dohodci prometni							
Prihodi uz povratak	—	—	—	—	—	—	—
Sbroj prihoda .	1336	15	72	50	616	66	1000
Pretičak blagajnički početni	110	18					23100
Svega .	1446	33					24100

Razbrojitba Dobiti

f. 23100	Dohodak u papiru 4·20%	. . . .	f.	970:20
„ 700	„ u „	nabavljeno iza izpala poljeća	„	14:70
„ 300	„ u „	„ iza izpalih rokova	„	—:—
f. 24100		Sbroj .	f.	984:90
		Odbiv dobiti plaćene nabavom fior. 1000 .	„	7:72
		Iznos dokazani .	f.	977:18

RAZHOD	U Novcu		Ostanci dugovni Početni		Ostanci dugovni Konačni		U Obveznica
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
Troškovi uprave							
Razni troškovi (poštarina itd.)	1	10	—	—	—	—	—
Troškovi Zavoda							
=∾=	—	—	—	—	—	—	—
Razhodi preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	982	38	—	—	—	—	—
Razhodi prometni							
Prihodi povraćeni	—	—	—	—	—	—	—
Sbroj Razhoda .	983	48					—
Pretičak konačni u blagajni	462	85					24100
Svega .	1446	33					24100

Stanje imovno i dugovno

IMOVINA	Svrhom godine 1892		Svrhom godine 1893		Porestak bića		Smanjak bića	
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Obveznice dohodkom u papiru 4·20% . .	23100	—	24100	—	1000	—	—	—
Ostanci imovni	78	50	616	66	544	16	—	—
Pretičak u blagajni	110	18	462	85	352	67	—	—
Sbroj .	23282	68	25179	51	1896	83	—	—
DUGOVINA								
Ostanci dugovni	—	—	—	—	—	—	—	—
Imovina čista .	23282	68	25179	51	1896	83	—	—

F

Konačni račun

Zaklade „Vatrogasci“.

God. 1893.

PRIHOD	U Novcu		Ostanci imovni				U Obveznica
			Početni		Konačni		
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
Dohodci baštine							
Dobiti od Obveznica	166	49	—	—	—	—	—
Dohodci zavoda							
Doprinesak osiguravajućih Družtva. . . .	785	22	—	—	—	—	—
Dohodci preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	100
Sbroj prihoda .	951	71	—	—	—	—	100
Pretičak blagajnički početni	72	39	—	—	—	—	3900
Svega .	1024	10					4000

Razbrojitba Dobiti

f.	3600	Dohodak u papiru 4·20%	f.	151:20
„	100	„ u „ za jedno polječe . . .	„	2:10
„	300	Pokraj. Zajam dalmatinski 5%	„	15:—
f.	4000	Sbroj .	f.	168:30
		Odbiv dobiti plaćene nabavom fior. 100 .	„	1:81
		Iznos dokazani .	f.	166:49

RAZHOD	U Novcu fior.	U Novcu novč.	Ostanci dugovni Početni fior.	Ostanci dugovni Početni novč.	Ostanci dugovni Konačni fior.	Ostanci dugovni Konačni novč.	U Obveznica fior.
Troškovi uprave							
Razni troškovi (poštarina itd.)	—	45	—	—	—	—	—
Troškovi Zavoda							
=∾=	—	—	—	—	—	—	—
Razhodi preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	98	23	—	—	--	—	—
Sbroj Razhoda .	98	68					—
Pretičak konačni u blagajni	925	42					4000
Svega .	1024	10					4000

Stanje imovno i dugovno

IMOVINA	Svrhom godine 1892 fior.	1892 novč.	1893 fior.	1893 novč.	Porestak bića fior.	Porestak bića novč.	Smanjak bića fior.	Smanjak bića novč.
Obveznice dohodkom u papiru 4·20% . .	3600	—	3700	—	100	—	—	—
Zajam pokrajinski 1883 5%	300	—	300	—	—	—	—	—
Sbroj .	3900	—	4000	—	100	—	—	—
Ostanci imovni	—	—	—	—	—	—	--	—
Pretičak u blagajni.	72	39	925	42	853	03	—	—
Imovina ukupna .	3972	39	4925	42	953	03	—	—
DUGOVINA								
Ostanci dugovni	—	—	—	—	—	—	—	—
Imovina čista .	3972	39	4925	42	953	03	—	—

G

Konačni račun

Zaklade
„Vanredne potrebe bivšega Okružja Dubrovačkoga“

Godine 1893.

PRIHOD	U Novcu		Ostanci imovni				U Obveznica
			Početni		Konačni		
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
Dohodci baštine							
Dobiti od Obveznica	2213	02	—	—	—	—	—
Prihodi preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	2150
Od utrnutih obveznica	—	—	—	—	—	—	—
Sbroj .	—	—	—	—	—	—	2150
Sbroj prihoda .	2213	02	—	—	—	—	2150
Pretičak blagajnički početni	75	96	—	—	—	—	52250
Svega .	2288	98					54400

Razbrojitba Dobiti

f.	25950	Dohodak u srebru 4·20%	f.	1089:90
„	23800	„ u papiru „	„	999:60
„	1500	„ „ „ za jedno poljeće	„	31:50
„	650	„ „ nabavljeno iza izpalih rokova kamate	„	—:—
„	2500	Pokraj. Zajam lutrija 1860 na 4%	„	100:—
f.	54400	Sbroj .	f.	2221:—
		Odbiv dobit pri nabavi fior. 2150.	„	7:98
		Iznos dokazani .	f.	2213:02

RAZHOD	U Novcu		Ostanci dugovni Početni		Konačni		U Obveznica
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior..	novč	fior.
Troškovi uprave							
Razni troškovi (poštarina itd.)	2	10	—	—	—	—	—
Razhodi preobratom baštine							
Novac uložen u nabavu Drž. Obveznica .	2114	23	—	—	—	—	—
Utrnučem Obveznica	—	—	--	—	—	—	—
Sbroj .	2114	23	—	—	—	—	—
Sbroj Razhoda .	2116	33					—
Pretičak konačni u blagajni	172	65					54400
Svega .	2288	98					54400

Stanje imovno i dugovno

IMOVINA	Svrhom godine 1892		1893		Porestak		Smanjak	
					b i ć a			
Državne Obveznice	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Dohodak u srebru 4·20%	25950	—	25950	—	--	—	—	—
„ u papiru „	23800	—	25950	—	2150	—	—	—
Zajam lutrijom 1860 4%	2500	—	2500	—	—	—	—	—
Sbroj .	52250	—	54400	—	2150	—	—	—
Ostanci imovni	—	—	—	—	—	—	---	—
Pretičak u blagajni	75	96	172	65	96	69	—	—
Imovina ukupna .	52325	96	54572	65	2246	69	—	—
DUGOVINA								
Ostanci dugovni	—	—	—	—	—	—	—	—
Imovina čista .	52325	96	54572	65	2246	69	—	—

H

Konačni račun

Zaklade „FRANE JOSIPA I.“

Godine 1893.

PRIHOD	U Novcu fior.	U Novcu novč.	Ostanci imovni Početni fior.	Ostanci imovni Početni novč.	Ostanci imovni Konačni fior.	Ostanci imovni Konačni novč.	U Obveznica fior.
Dohodci baštine							
Dobiti od Obveznica	677	37	—	—	—	—	—
Prihodi zavoda							
Doprinesci Obćina u novcu	433	33	50	—	—	—	—
„ „ u Obveznicam	—	—	—	—	100	—	—
Sbroj .	433	33	50	—	100	—	—
Prihodi preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	400
Prihodi prometni							
Prihodi uz povratak	—	—	—	—	450	13	—
Sbroj prihoda .	1110	70	50	—	550	13	400
Pretičak blagajnički početni	424	16					15600
Svega .	1534	86					16000

Razbrojitba Dobiti

f. 5700	Dohodak u srebru 4·20%	. . . .	f.	239:40
„ 9900	„ u papiru „	. . . .	„	415:80
„ 400	„ nabavljen god. 1893, za jedno poljeće	. . .	„	8:40
f. 16000		Sbroj .	f.	663:60
	Nadodav dobit godiná 1889-1892 Obveznice fior. 100 obećane od obćine Hercegnovske-Kotora, a još nepredane	. . . .	„	16:80
		Sbroj .	f.	680:40
	Odbiv dobit nabavom fior. 400	. . . .	„	3:03
		Iznos dokazani .	f.	677:37

RAZHOD	U Novcu		Ostanci dugovni				U Obveznica
			Početni		Konačni		
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior..	novč	fior.
Troškovi uprave							
Razni troškovi (poštarina itd.)	—	60	—	—	—	—	—
Troškovi Zavoda							
Podporine	100	—	100	—	300	—	—
Pripomoći	230	—	—	—	—	—	—
Sbroj .	330	—	100	—	300	—	—
Razhodi preobratom baštine							
Novac uložen u Obveznice	392	83	—	—	—	—	—
Razhodi prometni							
Prihodi povraćeni	450	13	—	—	—	—	—
Sbroj Razhoda .	1173	56	100	—	300	—	—
Pretičak konačni u blagajni	361	30	—	—	—	—	16000
Svega .	1534	86					16000

Stanje imovno i dugovno

IMOVINA	Svrhom godine				Porestak		Smanjak	
	1892		1893		bića			
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Državne Obveznice								
Dohodak u srebru 4·20%	5700	—	5700	—	—	—	—	—
„ u papiru „	9900	—	10300	—	400	—	—	—
Sbroj .	15600	—	16000	—	400	—	—	—
Ostanci imovni	50	—	550	13	500	13	—	—
Pretičak u blagajni	424	16	361	30	—	—	62	86
Imovina ukupna .	16074	16	16911	43	837	27	—	—
DUGOVINA								
Ostanci dugovni	100	—	300	—	—	—	200	—
Imovina čista .	15974	16	16611	43	637	27	—	—

II

Konačni račun

Zaklade „Gladinja“

God. 1893.

PRIHODI	U NOVCU						U Obveznica
	Prihodi		Ostanci imovni				
			Početni		Konačni		
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
Prihodi baštinski							
Dobiti od Državnih i pokraj. Obveznica .	8232	—	—	—	—	—	—
Prihodi zavoda							
Zajmovi povraćeni od Obćina	19581	85 ½	109748	33 ½	110566	48	—
Razna	21	25	—	—	—	—	—
Sbroj .	19603	10 ½	109748	33 ½	110556	48	—
Prihodi preobratom baštine.							
Izvadak utrnućem Obveznica	2100	—	—	—	—	—	—
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	—
Sbroj .	2100	—	—	—	—	—	—
Prihodi prometni							
Prihodi prelazni	80	—	—	—	—	—	—
Utjerba prelazni razhoda	5469	56 ½	5469	56 ½	11703	77 ½	—
Sbroj .	5549	56 ½	5469	56 ½	11703	77 ½	—
Skupa .	35484	67	115217	90	122270	25 ½	—
Pretičak početni u blagajni	6439	79					187050
Svega .	41924	46					187050

RAZHODI	U NOVCU						U
	Razhodi		Ostanci dugovni				Obveznica
			Početni		Konačni		
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
Troškovi uprave							
Razna (poštarina itd.)	—	—	—	—	—	—	—
Troškovi zavoda							
Zajmovi Občinam	20400	—	—	—	—	—	—
Razhodi preobratom baštine							
Obveznice utrnute	—	—	—	—	—	—	2100
Novac uložen u Obveznice	—	—	—	—	—	—	—
Sbroj	—	—	—	—	—	—	2100
Razhodi prometni							
Povratak prelaznih prihodâ	—	—	—	—	80	—	—
Razhodi prelazni	11703	77 ½	—	—	—	—	—
Sbroj	11703	77 ½	—	—	80	—	—
Skupa	32103	77 ½	—	—	80	—	2100
Pretičak konačni u blagajni	9820	68 ½					184950
Svega	41924	46					187050

Izkaznica

dugova Občina dalmatinskih zakladi «Gladinjskoj» do svrhe godine 1893 usljed zajmova njima udieljenih.

OBĆINA	Dug: od ostanaka početnih fior.	novč.	Dug: od zajma 1893 fior.	n.	Dug: Skupa fior.	novč.	Izplate fior.	novč.	Ostanak svrhom godine 1893 fior.	n.	Ovaj se ostanak odnosi na izplate: izpale do svrhe 1893 fior.	n.	koje izpadaju susljednih godina fior.	n.
Benkovac	1800	—	—	—	1800	—	375	—	1425	—	—	—	1425	—
Biograd	1557	—	—	—	1557	—	237	—	1320	—	—	—	1320	—
Blato	240	—	—	—	240	—	80	—	160	—	—	—	160	—
Bogomolje	48	—	—	—	48	—	32	—	16	—	—	—	16	—
Bol	2096	—	—	—	2096	—	131	41	1964	59	—	—	1964	59
Budva	1450	—	—	—	1450	—	259	—	1191	—	—	—	1191	—
Cavtat	800	—	—	—	800	—	100	—	700	—	—	—	700	—
Dobrota	280	—	—	—	280	—	65	—	215	—	—	—	215	—
Drniš	3926	60	—	—	3926	60	1093	32	2833	28	—	—	2833	28
Dubrovnik	48	—	—	—	48	—	48	—	—	—	—	—	—	—
Ercegnovi	1312	—	—	—	1312	—	212	—	1100	—	—	—	1100	—
Grbalj	5073	96	—	—	5073	96	1350	66	3723	30	—	—	3723	30
Hvar	4104	—	—	—	4104	—	360	—	3744	—	—	—	3744	—
Imoski	3344	—	—	—	3344	—	720	—	2624	—	—	—	2624	—
Ješa	1760	—	—	—	1760	—	222	50	1537	50	—	—	1537	50
Kistanje	1455	34	—	—	1455	34	277	67	1177	67	—	—	1177	67
Klis	200	—	—	—	200	—	100	—	100	—	—	—	100	—
Knin	1591	40	6000	—	7591	40	377	74	7213	66	—	—	7213	66
Komiža	64	—	—	—	64	—	32	—	32	—	—	—	32	—
Korčula	320	—	—	—	320	—	160	—	160	—	—	—	160	—
Kotor	1215	—	—	—	1215	—	590	—	625	—	—	—	625	—
Krtoli	432	—	—	—	432	—	51	—	381	—	—	—	381	—
Kuna	50	—	—	—	50	—	25	—	25	—	—	—	25	—
Lastovo	88	—	—	—	88	—	40	—	48	—	—	—	48	—
Lastva	420	—	—	—	420	—	45	—	375	—	—	—	375	—
Lečevica	1840	—	—	—	1840	—	220	—	1620	—	—	—	1620	—
Lopud	244	—	—	—	244	—	108	—	136	—	—	—	136	—
Lukšić	383	20	—	—	383	20	81	60	301	60	—	—	301	60
Makarska	3365	36	5000	—	8365	36	740	28	7625	08	—	—	7625	08
Milna	180	—	—	—	180	—	120	—	60	—	—	—	60	—
Mljet	104	—	—	—	104	—	52	—	52	—	—	—	52	—
Muć	2220	—	—	—	2220	—	547	50	1672	50	—	—	1672	50
Muo	96	—	—	—	96	—	64	—	32	—	—	—	32	—
Nerežišća	130	—	—	—	130	—	65	—	65	—	—	—	65	—
Nin	955	04	—	—	955	04	—	—	955	04	252	52	702	52
Novi kod Trogira	3845	44	—	—	3845	44	397	72	3447	72	—	—	3447	72
Novigrad	1100	—	2500	—	3600	—	—	—	3600	—	220	—	3380	—

OBĆINA	Dug: od ostanaka početnih		Dug: od zajma 1893		Dug: Skupa		Izplate		Ostanak svrhom godine 1893		Ovaj se ostanak odnosi na izplate: izpale do svrhe 1893		Ovaj se ostanak odnosi na izplate: koje izpadaju sljednih godina	
	fior.	novč.	fior.	n.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	n.	fior.	n.	fior.	n.
Obrovac	6488	—	—	—	6488	—	862	—	5626	—	—	—	5626	—
Omiš	981	44	—	—	981	44	252	22	729	22	—	—	729	22
Opuzen	140	—	—	—	140	—	20	—	120	—	—	—	120	—
Orebić	400	—	—	—	400	—	110	—	290	—	—	—	290	—
Pag	5249	18	—	—	5249	18	—	—	5249	18	537	88	4711	30
Paštrovići	240	—	—	—	240	—	120	—	120	—	—	—	120	—
Perast	120	—	—	—	120	—	60	—	60	—	—	—	60	—
Postira	1094	—	—	—	1094	—	88	82	1005	18	—	—	1005	18
Prčanj	336	—	—	—	336	—	128	—	208	—	—	—	208	—
Primorje gor.	1046	—	1000	—	2046	—	98	—	1948	—	—	—	1948	—
Promina	350	40	—	—	350	40	83	16	267	24	—	—	267	24
Pučišća	209	56	3000	—	3209	56	104	78	3104	78	—	—	3104	78
Rab	1178	36	—	—	1178	36	—	—	1178	36	281	18	897	18
Rieka	216	—	—	—	216	—	108	—	108	—	—	—	108	—
Risan	6020	—	—	—	6020	—	490	—	5530	—	—	—	5530	—
Sali	449	60	—	—	449	60	83	60	366	—	—	—	366	—
Seľca	86	80	—	—	86	80	43	40	43	40	—	—	43	40
Silba	240	—	—	—	240	—	80	—	160	—	—	—	160	—
Sinj	4000	—	—	—	4000	—	1100	—	2900	—	—	—	2900	—
Skradin	720	—	—	—	720	—	360	—	360	—	—	—	360	—
Šolta	100	—	—	—	100	—	28	—	72	—	—	—	72	—
Split	1980	—	—	—	1980	—	920	—	1060	—	—	—	1060	—
Starigrad	2320	—	—	—	2320	—	203	41	2116	59	—	—	2116	59
Stolivo	56	59½	—	—	56	59½	36	59½	20	—	—	—	20	—
Ston	840	—	—	—	840	—	210	—	630	—	—	—	630	—
Sučurac	116	80	—	—	116	80	58	40	58	40	—	—	58	40
Sućurje	330	—	1000	—	1330	—	45	—	1285	—	90	—	1195	—
Supetar	176	—	—	—	176	—	88	—	88	—	—	—	88	—
Sutivan	150	—	—	—	150	—	75	—	75	—	—	—	75	—
Šibenik	7328	—	—	—	7328	—	1088	—	6240	—	—	—	6240	—
Tiesno	80	—	—	—	80	—	40	—	40	—	—	—	40	—
Tivat	434	—	—	—	434	—	77	—	357	—	—	—	357	—
Trogir	2595	62	—	—	2595	62	773	81	1821	81	—	—	1821	81
Trpanj	512	—	—	—	512	—	104	—	408	—	—	—	408	—
Vis	120	—	—	—	120	—	60	—	60	—	—	—	60	—
Vrboska	1840	—	1900	—	3740	—	95	—	3645	—	—	—	3645	—
Vrhgorac	1024	—	—	—	1024	—	112	—	912	—	—	—	912	—
Vrlika	800	—	—	—	800	—	250	—	550	—	—	—	550	—
Zadar	11010	21	—	—	11010	21	1616	45	9393	76	—	—	9393	76
Zaton	160	—	—	—	160	—	105	—	55	—	—	—	55	—
Zlarin	71	43	—	—	71	43	23	81	47	62	—	—	47	62
Skupa	109748	33½	20400	—	130148	33½	19581	85½	110566	48	1381	58	109184	90

Izkaznica prometnih stavaka i razbrojitba ostanaka

	Iznosak fior.	Iznosak novč.		Iznosak fior.	Iznosak novč.
Razhodi prelazni	11703	77½	Prihodi prelazni	80	—
Ostanak početni	5469	56½	Ostanak početni	—	—
Sbroj .	17173	34	Sbroj .	80	—
Razhodi uplaćeni	5469	56½	Prihodi povraćeni	—	—
Ostanak konačni imovni . . .	11703	77½	Ostanak konačni dugovni . .	80	—
Dužnici.			Vjerovnici		
Tekući račun od prihoda utjeranih Studenoga i Prosinca 1893 a još ne predanih	11703	77½	Općina Pučišća, jer 1893 platila više neg joj nosila pristojbina te godine	80	—

Razbrojitba dobiti.

od Državnih Obveznica koje se našle početkom godine:

f. 107250	Ujedinjeni državni Dug dohodkom u papiru na 4·20%	f. 4504:50
„ 55200	pokrajinski zajam 1883 na 5% — za cielu godinu	„ 2760:—
„ 1100	pokrajinski zajam 1883 na 5% — za jedno poljeće	„ 27:50
„ 25500	Založnice Banke A. U. na 4%	„ 940:—
f. 187050	Sbroj	f. 8232:—

Stanje imovno i dugovno.

	Koncem godine 1892 fior.	1892 novč.	1893 fior.	1893 novč.	Porestak i *pomanjak* imetka fior.	novč.
Imovina.						
Obveznice						
Obveznice ujedinjenog državnog Duga u Bankam . .	107250	—	107250	—	—	—
„ pokr. Zajma dalmatinskoga 1883	56300	—	54200	—	*2100*	—
Založnice Banke a.-u.	23500	—	23500	—	—	—
Sbroj .	187050	—	184950	—	*2100*	—
Ostanci imovni						
Ostanci zajmova Obćinam	109748	33 ½	110566	48	818	14 ½
Prihodi prometni	5469	56 ½	11703	77 ½	6234	21
Sbroj .	115217	90	122270	25 ½	7052	35 ½
Skupa .	302267	90	307220	25 ½	4952	35 ½
Pretičak blagajnički u novcu	6439	79	9820	68 ½	3380	89 ½
Imovina ukupna .	308707	69	317040	94	8333	25
Dugovina.						
Ostanci dugovni						
Razhodi prometni	—	—	80	—	*80*	—
Imovina čista .	308707	69	316960	94	8253	25

Porestak imetka postaje:

a) dohodkom dobiti državnih i pokrajinskih Obveznica . . . . f. 8232:—

b) od raznih prihoda . . . . „ 21:25

Kao gori . 8253:25

Popisnica Obveznica svrhom godine 1893.

	%	Broj	Pisarna vriednost	
I. *Obveznice ujedinjenoga Duga Državnoga* sa dobiti u bankam i izpadkom				
a) 1 Veljače i 1 Kolovoza . . . . uglavljene na ime	4:20	162545	18000	
	„	164322	7500	
nosiocu	„	65917	1000	
	„	137265	1000	
	„	183782	1000	
	„	183783	1000	
	„	209768	1000	
	„	211158	1000	
	„	216738	1000	
	„	224954	1000	
b) 1 Svibnja i 1 Studenoga				
uglavljene na ime	„	72334	40400	
	„	74423	5100	
	„	74621	4200	
	„	80606	24050	
				107250
II. *Obveznice pokrajinskoga Zajma dalmatinskog 1883.* izpadkom 1.a Siečnja i 1.a Srpnja 542 Obveznice od fior. 100 svaka	5			54200
III. *Založnice Banke a-u.* sa dobiti u Bankam i izpadkom 1.a Travnja i 1.a Listopada	4	1372	1000	
	„	1373	1000	
	„	1374	1000	
	„	1422	5000	
	„	1465	5000	
	„	5142	5000	
	„	5667	5000	
	„	11033	100	
	„	11034	100	
	„	11035	100	
	„	11036	100	
	„	11037	100	
				23500
Skupa .				184950

Br. 3680.
g. 94.

(Prilog 2).

Visoki Sabore!

Zemaljski Odbor ima čast podnieti na pretres i odobrenje konačni račun za god. 1893 Zaklade za poljodjelske poboljšice Kraljevine Dalmacije.

Kako poznato ova je Zaklada ustanovljena Zem. Zakonom 18 Veljače 1891 Br. 10, a stupila je u kriepost stoprv koncem god. 1893 izdanjem, u Obveznicam 4% jednog dijel. zajma od 400.000 kruna, rečenim zakonom ovlašćena, u iznosu od kruna 113.800 (fior. 56.900) pisane vriednosti.

Dohodak zaklade u god. 1893 sastavljen je od iznosa primljena prodajom tih Obveznica uz cijenu od 90%. A trošak sastoji u zemaljskom doprinosu radjam uredjenja Krke za god. 1892, i polovici onog god. 1893: dočim druga polovica bi plaćena početkom god. 1894.

Zadar, 6 kolovoza 1894.

Predsjednik
Vojnović

Izvjestitelj
Klaić.

Konačni račun

Zaklade „za poljodjelske poboljšice Kraljevine Dalmacije“ počamši od 12 Oktobra 1892, pak do konca godine 1893.

PRIHOD	U Novcu		Ostanci imovni				U Obveznica
			Početni		Konačni		
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
Prihodi baštine							
=∾=	—	—	—	—	—	—	—
Prihodi zavoda							
Povratkom dobiti od 4%, za doba od 1.og julija 1893 do 30 novembra 1893; na dne 1 decembra 1893, izdane obveznice, u iznosu for. 56.900	—	—	—	—	948	33	—
Prihodi preobratom baštine							
Utjerano izdatkom f. 56.900 obveznicâ, na 90%	42000	—	—	—	9210	—	—
Pisana vriednost četrijû obveznica, izvučenih dne 1 decembra 1893, biva prije njihovog izdatka	400	—	—	—	—	—	—
Sbroj .	42400	—	—	—	9210	—	—
Prihodi prometni							
Zajmovi iz državnih zaklada	14640	—	—	—	—	—	—
Prihodi uz povratak	8070	—	—	—	—	—	—
Predujmovi povraćeni	—	—	—	—	750	—	—
Sbroj .	22710	—	—	—	750	—	—
Sbroj prihoda .	65110	—	—	—	10908	33	—
Pretičak blagajnički početni .	—	—	—	—	—	—	—
Skupa .	65110	—					—

RAZHOD	U Novcu		Ostanci dugovni				U Obveznica
			Početni		Konačni		
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior..	novč	fior.
Troškovi uprave							
Troškovi izdržani izdavanjem zajma g. 1893	—	—	—	—	380	—	—
Razhodi zavoda							
Troškovi u radnje uredjenja	21960	—	—	—	—	—	—
Razhodi prebratom baštine							
Pisana vriednost, četriju obveznica po for. 100, izvučenih dne $^1/_{12}$ 1893, to jest, prije izdatka, i tim utrnutih	400	—	—	-	—	—	—
Razhodi prometni							
Povratak zajma iz državnih zaklada . .	—	—	—	—	14640	—	—
Prihodi povraćeni	—	—	—	—	8070	—	—
Razhodi uz povratak	750	—	—	—	—	—	—
Sbroj .	750	—	—	—	22710	—	—
Ujedno razhoda .	23110	—	—	—	23090	—	—
Pretičak blagajnički konačni .	42000	—	—	—	—	—	—
Svega .	65110	—					—

Stanje imovno i dugovno koncem godine 1893.

IMOVINA

Ostanci imovni	f.	10908:33
Pretičak u blagajni	„	42000:—
Sbroj	. f.	52908:33

DUGOVINA

Dielomični izdatak zajma, krunâ 400.000,
jednak iznosu f. 200.000:

a) 36 obveznicâ od 2000 krunâ (f. 1000)	f.	36000:—
b) 209 „ od 200 „ (f. 100)	„	20900:—
c) 4 „ od 200 izvučene dne $^1/_{12}$ 1893	. „	400:—
Sbroj	. f.	57300:—
odbiv obveznice pod c) izvučene prije njihovog izdatka	„	400:
Dugovina zaklade na izdane obveznice	. f.	56900:—
Ostanci dugovni	. „	23090:—
Sbroj dugovina	. f.	79990:—
Dugovina čista	. f.	27081:33

Br. 3679.
g. 94.

(Prilog 3).

Visoki Sabore!

Časti se Zemaljski Odbor podnieti na pretres i odobrenje konačni račun za god. 1893 *Zemaljske Poljodjelske Zaklade.*

Pristojbina troška godine 1893 izpala je na . . . . f. 11580
prama proračunanoj su . . . . „ 18750
manja je za . . . . f. 7170

Opazit je ovdje da manji trošak prama proračunanome tumači se sa izostavljenjem troška za poljodjelski Zavod u Gružu, koji je god. 1893 prešao na zemaljsku Zakladu pod naslovom XII „Učione“: u koliko je rečenom godinom navedeni zavod postao zemaljskim. Osim toga za poljodjelske poboljšice nije se potrošilo ništa, jer taj trošak godinom 1893 prešao je na posebnu Zakladu za poljodjelske poboljšice.

Pristojbina dohodka izpala je na . . . , ... f. 17467
prama proračunanoj su . . . . „ 18750
manja je za . . . . f. 1283
a to poglavito jer je manje šumskih globa udareno nego je bilo predvidjeno.

Odbije li se trošak od dohodka ima se višak u godišnjoj upravi od fior. 5887.

Koncem god. 1893 konačna aktivna imovina ove Zaklade iznosila je:

u novcu	f.	1636
u Obveznicam	„	108300
u glavnici na dobit	„	50
u čistim aktivnim ostatcim . .	„	22992
	f.	132978
prama onoj koncem g. 1892 od	„	130395
veća je za	f.	2583

Ovo umnoženje imovine tumači se kako sliedi:

Pretičak godišnje uprave bio je od	f.	5887
Dobilo se pri nabavi Obveznica	„	45
Smanjili su pasivni ostatci za	„	80
Skupa	f.	6011
Izbrisano je aktivnih ostataka, tojest neučerivih šumarskih globa . . .	„	3428
U razlici izmedju ove dvije svote ima se navedeno povišenje od	f.	2583

Razjasjenja dodana računu tumače svaku potanko.

Na temelju paka § 3 Zem. Zakona 18 Veljače 1891 Br. 10 o ustanovljenju zemaljske Zaklade za poljodjelske poboljšice, Zemaljski Odbor je odredio da od pretička u novcu koncem 1893. poljodjelske Zaklade bude f. 1500 predano pomenutoj Zakladi za poboljšice.

Zadar, 6 kolovoza 1894.

Predsjednik
Vojnović

Izvjestitelj
Klaić.

Konačni račun

Godine 1893.

Zaklade „Poljodjelstvo pokrajinsko“.

PRIHOD	U Novcu		Ostanci imovni				U Obveznica
			Početni		Konačni		
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
Dohodci baštine							
Od Drž. Obveznica i Pokrajinskih . . .	5094	11	—	—	—	—	—
Od glavnica na zajam	—	—	32	50	35	—	—
Sbroj .	5094	11	32	50	35	—	—
Dohodci zavoda							
Globe šumarske	10424	85½	16882	33	18797	24½	—
Razna	30	50	—	—	—	31	—
Sbroj .	10455	35½	16882	33	18797	55½	—
Skupa dohodaka .	15549	46½	16914	83	18832	55½	—
Prihodi preobratom baštine							
Ciena izvučenih Obveznica	2600	—	—	—	—	—	—
Zajmovi povraćeni	—	—	50	—	50	—	—
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	5000
Sbroj .	2600	—	50	—	50	—	5000
Prihodi prometni							
Unesci uz povratak	—	—	—	—	—	—	—
Iznesci prometni utjerani	1931	39	1955	30	5990	59	—
Sbroj .	1931	39	1955	30	5990	59	—
Skupa .	20080	85½	18920	13	24873	14½	5000
Pretičak početni u blagajni .	2981	86					105900
Svega izravnano .	23062	71½					110900

RAZHOD	U Novcu fior.	U Novcu novč.	Ostanci dugovni Početni fior.	Ostanci dugovni Početni novč.	Ostanci dugovni Konačni fior.	Ostanci dugovni Konačni novč.	U Obveznica fior.
Troškovi uprave							
Razni troškovi	285	58	48	50	281	—	—
Troškovi zavoda							
Troškovi za pokrajinsko Gospodarsko Vieće.	—	—	—	—	322	27	—
Pripomoći poljodjelskim Družtvom. . . .	—	—	—	—	100	—	—
Pripomoći osobite	400	—	50	—	200	—	—
Plate lugarom i doplate	6131	91	270	48	232	—	—
Pripomoć Gružkomu Zavodu	—	—	—	—	—	—	—
Pripomoći u pošumljenje i uredjenje bujica	3270	76 ½	—	—	696	—	—
Pripomoći u poljodjelske poboljšice i slučajno na uložbu	30	—	—	—	—	—	—
Sbroj .	9832	67 ½	320	48	1550	27	—
Skupa troškova .	10118	25 ½	368	98	1831	27	—
Razhodi preobratom baštine							
Obveznice izvučene	—	—	—	—	—	—	2600
Novac uložen u državne Obveznice . . .	4955	05	—	—	—	—	—
Sbroj .	4955	05	—	—	—	—	2600
Razhodi prometni							
Razhodi povratni	5966	68	—	—	—	—	—
Povratak prometnih prihoda	386	03	386	03	—	—	—
Sbroj .	6352	71	386	03	—	—	—
Skupa .	21426	01 ½	755	01	1831	27	—
Pretičak u blagajni .	1636	70					108300
Svega izravnano .	23062	71 ½					110900

Izkaznica troškova i dohodka

TROŠKOVI	Predrazbroj 1893	Pristojbina godine 1893		Pristojbina predjašnjih godina		Pristojbina Skupa	
	fior.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Troškovi uprave	250	518	08	48	50	566	58
Troškovi zavoda							
Troškovi za pokr. Gospodarsko Vieće	400	322	26	—	—	322	26
Pripomoći poljodjelskim Družtvom	200	100	—	—	—	100	—
Pripomoći osobite	700	550	—	50	—	600	—
Plate i doplate lugarom	5200	6093	44	270	48	6363	92
Pripomoć poljodjelskoj učioni Gružkoj	1500	—	—	—	—	—	—
Pripomoći za pošumljenje i uredjenje bujica .	5000	3966	76½	—	—	3966	76½
Pripomoći za poljodjelske poboljšice i slučajno na uglavničenje	5500	30	—	—	—	30	—
Sbroj .	18500	11062	46½	320	48	11382	94½
Skupa troškova .	18750	11580	54½	368	98	11949	52½
DOHODCI							
Dohodci baštine							
Dobiti od javnih vriednoća	4982	5094	11	—	—	5094	11
Dobiti od glavnica na zajam	3	2	50	32	50	35	—
Sbroj .	4985	5096	61	32	50	5129	11
Dohodci zavoda							
Globe šumarske	13765	12339	77	16882	33	29222	10
Dohodci razni	—	30	81	—	—	30	81
Sbroj .	13765	12370	58	16882	33	29252	91
Skupa dohodaka .	18750	17467	19	16914	83	34382	02
Premašaj dohodaka .	—	5886	64½				

napram odobrenom Predrazbroju.

Izplate						Ostanci konačni						Izpadak			
za godinu 1893		za predjašnje godine		Skupa		od godine 1893		od predjašnjih godina		Skupa		povoljan		nepovoljan	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	nč.	fior.	nč.
237	08	48	50	285	58	281	—	—	—	281	—	—	—	268	08
—	—	—	—	—	—	322	26	—	—	322	26	77	74	—	—
—	—	—	—	—	—	100	—	—	—	100	—	100	—	—	—
400	—	—	—	400	—	150	—	50	—	200	—	150	—	—	—
6043	84	88	07	6131	91	49	60	182	41	232	01	—	—	893	44
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1500	—	—	—
3270	76½	—	—	3270	76½	696	—	—	—	696	—	1033	23½	—	—
30	—	—	—	30	—	—	—	—	—	—	—	5470	—	—	—
9744	60½	88	07	9832	67½	1317	86	232	41	1550	27				
9981	68½	136	57	10118	25½	1598	86	232	41	1831	27	7169	45½	—	—
5094	11	—	—	5094	11	—	—	—	—	—	—	112	11	—	—
—	—	—	—	—	—	2	50	32	50	35	—	—	—	—	50
5094	11	—	—	5094	11	2	50	32	50	35	—				
1305	26	9119	59½	10424	85½	11034	51	7762	73½	18797	24½	—	—	1425	23
30	50	—	—	30	50	—	31	—	—	—	31	30	81	—	—
1335	76	9119	59½	10455	35½	11034	82	7762	73½	18797	55½				
6429	87	9119	59½	15549	46½	11037	32	7795	23½	18832	55½	—	—	1282	81
												5886	64½		

Stanje imovno i dugovno.

	Stanje svrhom godine				Porestak		Smanjak	
	1892		1893		i m e t k a			
IMOVINA	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Ujedinjeni Dug Državni								
Dohodak u Bankam na 4·20%	34600	—	39600	—	5000	—	—	—
Zajam lutrijom 1860 4%								
Red. 11627 Br. 5 f. 500								
„ 11721 „ 8 „ 500								
„ 12956 „ 11 „ 100								
„ 17170 „ 3 „ 500	1600	—	1600	—	—	—	—	—
Zajam pokrajinski 1883, na 5% . . .	69700	—	67100	—	—	—	2600	—
Sbroj .	105900	—	108300	—	2400	—	—	—
Glavnice na dobit	50	—	50	—	—	—	—	—
Sbroj baštine .	105950	—	108350	—	2400	—	—	—
Ostanci imovni								
a) dohodaka	20342	67½	18832	55½	—	—	1510	12
b) prometni	1955	30	5990	59	4035	29	—	—
Sbroj imovnih ostanaka .	22297	97½	24823	14½	2525	17	—	—
Pretičak u blagajni	2981	86	1636	70	—	—	1345	16
Svega .	131229	83½	134809	84½	3580	01	—	—
DUGOVINA								
Ostanci dugovni								
a) troškova	448	98	1831	27	—	—	1382	29
b) prometni	386	03	—	—	386	03	—	—
Sbroj .	835	01	1831	27	—	—	996	26
Imovina čista .	130394	82½	132978	57½	2583	75	—	—

Izkaznica dobiti od Obveznica

	fior.	novč.
I. Na Obveznicam koje se našle početkom godine:		
f. 34600 Ujedinjeni Dug na 4·20%	1453	20
„ 1600 Zajam lutrijom 1860 na 4%	64	—
„ 68700 Zajam pokrajinski 1883 na 5%	3435	—
„ 1000 Zajam „ „ užitkom dobiti za jedno polugodište . . .	25	—
f. 105900 Sbroj .	4977	20
II. Na Obveznicam nabavljenim kroz godinu:		
f. 3400 Ujedinjeni Dug na 4·20%	142	80
„ 1600 „ „ „ „ za jedno polugodište	33	60
f. 110900 Skupa .	5153	60
Odbitkom dobiti na izravnanje plaćene predavaocu Obveznica nabavljenih f. 5000.	59	49
Ostaje ukazani prihod od .	5094	11

Izkaznica promjena u početnim ostancim.

	fior.	novč.
Imovni ostanci od prihoda po računu 1892 iznosili su	20342	67 ½
Od toga pomrseno, jer globe oproštene ili prevrnute u zatvor	3427	84 ½
u današnji Račun bi preneŝeno	16914	83
ostanci dugovni troškova po račun 1892 iznosili su	448	98
usljed popravljenih pristojbina snižene su	80	—
u današnji Račun bi preneŝeno	368	98

Izkaznica povečanja bića.

	fior.	novč.
Pretičak dohodka	5886	64 ½
Nominalna korist od promjene f. 4955:05 A. V. u Obveznicam 5000	44	95
Ostanci dugovni početni sniženi usljed popravljenih pristojbina	80	—
Skupa .	6011	59 ½
Odbiv ostanke prihoda početne pomršene	3427	84 ½
Povečanje bića .	2583	75

Br. 6219.
g. 94.

(Prilog 4).

Visoki Sabore!

Zemaljski Odbor ima čast podnieti na pretres i odobrenje konačni račun *Mirovinske Učiteljske Zaklade* za god. 1893.

Pristojbina troška izpala je na . . . . f. 35.261
prama proračunanoj su . . . . „ 33.562
veća je za . . . . f. 1.699
što se ima kao obično pripisati većem broju učitelja umirovljenih nego je bilo predvidjeno.

Pristojbina dohodka bila je od . . . . . . , ... f. 15.717
prama proračunanoj su . . . . „ 11.797
veća je za . . . . f. 3.920

Odbiv veći trošak od većeg dohodka ima se *povoljni* uspjeh od fior. 2.221; i za toliko bio je manji doprinesak iz Zem. Zaklade na pokriće manjka, tojest mjesto proračunanih . . . . f. 21.675
bio je od . . . . „ 19.544
razlika . . . . f. 2.221

Opazit je da medju troškovim zaklade uvršteno je fior. 500 koji su bili uloženi u Obveznice. Dakle za tu svotu manja prava pristojbina troška.

Dodat je još da prepirka, spomenuta u Odborovu izvješću lanjske godine, kojim je bio popračen konačni račun ove Zaklade za god. 1892, nije još riešena, i zato aktivni ostanci od fior. 800 po prilici niesu uvršteni u ovaj konačni račun.

Razjašnjenja dodana računu tumače svaku potanko.

Zadar, 12 studenoga 1894.

Predsjednik
Vojnović

Izvjestitelj
Klaić.

Konačni račun

Zaklade „Mirovine učiteljim pučkih učiona“.

God. 1893.

Konačni

PRIHODI	U NOVCU Prihodi fior.	novč.	Ostanci imovni Početni fior.	novč.	Ostanci imovni Konačni fior.	novč.	U Obveznica fior.
Dohodci							
a) baštine	1638	85	—	—	—	—	
b) zavoda	13610	04	3814	68½	4283	66	
Sbroj .	15248	89	3814	68½	4283	66	
Doprinesak pokrajinski	18845	14	*698*	*73*	—	—	
Sbroj prihoda .	34094	03	3115	95½	4283	66	
Prihodi preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	850
Prihodi prometni							
Prihodi uz povratak	24529	85½	—	—	—	—	
Utjerba razhoda prometnih	—	—	—	—	104	16	
Sbroj prihoda prometnih .	24529	85½	—	—	104	16	
Sbroj svih prihoda .	58623	88½	3115	95½	4387	82	
Pretičak blagajnički početni .	—	—					39150
Skupa .	58623	88½					40000

račun

RAZHODI	U NOVCU						U
	Razhodi		Ostanci dugovni				Obveznica
			Početni		Konačni		
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
Troškovi uprave	75	50	—	—	—	—	
Troškovi zavoda							
I. Mirovine i druga uredjena beriva na opočinak i hranu:							
a) učiteljim i učiteljicam . . .	27866	20½	265	03	530	41	
b) slugam	175	—	—	—	—	—	
c) udovicam	4416	26	35	—	35	—	
d) sirotčadi	1025	78	79	62	35	35	
II. Milostinje	842	65	48	12	187	35	
Sbroj troškova .	34401	39½	427	77	788	11	
Razhodi preobratom baštine							
Iznosak na uložbu u Obveznice	832	58	333	53	—	95	
Razhodi prometni							
Prihodi na povratak	104	16	—	—	—	—	
Povratak razhoda prometnih	23285	75	4435	42½	5679	53	
Sbroj razhoda prometnih .	23389	91	4435	42½	5679	53	
Sbroj svih razhoda .	58623	88½	5196	72½	6468	59	
Pretičak konačni u blagajni	—	—					40000
Svega .	58623	88½					40000

Razbrojitba pra

Točka	POTREBSTINA	Predrazbroj za godinu 1893	Pristojbina za godinu 1893		godina predjašnjih oštanci početni		godina predjašnjih pridošlice		Skupa	
		fior.	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč.
1	Troškovi uprave	10	75	50	—	—	—	—	75	50
2	Mirovine učiteljstvu	27496	28131	58½	265	03	—	—	28396	61½
3	„ slugam	150	175	—	—	—	—	—	175	—
4	„ udovicam učitelja . .	3745	4339	61	35	—	—	—	4374	61
5	„ „ sluga . . .	77	76	65	—	—	—	—	76	65
6	„ sirotam	—	181	25	75	52	—	—	256	77
7	Gojitbine	443	800	26	4	10	—	—	804	36
8	Milostinje	1141	981	88	48	12	—	—	1030	—
	Sbroj .	33062	34761	73½	427	77	—	—	35189	50½
9	Iznosak za uglavničenje . . .	500	500	—	333	53	—	—	833	53
	Svega .	33562	35261	73½	761	30		—	36023	03½
	POKRIĆE									
1	Dobiti od drž. Obveznica . .	1497	1638	85	—	—	—	—	1638	85
2	Odredbine službovne	3600	3878	06	—	—	—	—	3878	06
3	Uštednje na praznim službam .	3000	3450	—	—	—	—	—	3450	—
4	Iz prodaje učionskih knjiga . .	810	1224	—	749	99½	—	—	1973	99½
5	Globe s nepohadjanja	800	1788	80	—	—	—	—	1788	80
6	Odredbine nasljedne	2090	3738	15½	3064	69	—	—	6802	84½
	Sbroj .	11797	15717	86½	3814	68½	—	—	19532	55
	Manjak što se namiruje									
7	Doprineskom pokrajinskim . .	21765	19543	87	*698*	*73*	—	—	18845	14
	Svega .	33562	35261	73½	3115	95½	—	—	38377	69

ma Predrazbroju

Izplate						Ostanci konačni						na stavci	Pristojbina god. 1893 napram Predrazbroju ukazuje izpadka			
za godinu 1893		za godine prednje		Skupa		od godine 1893		od godina prednjih		Skupa			povoljna		nepovoljna	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.		fior.	nč.	fior.	nč.
75	50	—	—	75	50	—	—	—	—	—	—	1	--	—	65	50
27601	17½	265	03	27866	20½	530	41	—	—	530	41	2	—	—	635	58½
175	—	—	—	175	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	25	—
4304	61	35	—	4339	61	35	—	—	—	35	—	4	—	—	594	61
76	65	—	—	76	65	—	--	—	—	—	—	5	--	35	—	—
181	25	75	52	256	77	—	—	—	—	—	--	6	—	—	181	25
764	91	4	10	769	01	35	35	—	—	35	35	7	—	--	357	26
794	53	48	12	842	65	187	35	—	—	187	35	8	159	12	—	—
33973	62½	427	77	34401	39½	788	11	—	—	788	11				1699	73
499	05	333	53	832	58	—	95	—	—	—	95				—	½—
34472	67½	761	30	35233	97½	789	06	—	—	789	06				1699	73½
1638	85	—	—	1638	85	—	—	—	—	—	—	1	141	85	—	—
3878	06	—	—	3878	06	—	—	—	—	—	—	2	278	06	—	—
3450	—	—	—	3450	—	—	—	—	—	—	—	3	450	—	—	—
1224	—	—	—	1224	—	—	—	749	99½	749	99½	4	414	—	—	—
1788	80	—	—	1788	80	—	—	—	—	—	—	5	988	80	—	—
2110	05	1159	13	3269	18	1628	10½	1905	56	3533	66½	6	1648	15½	—	—
14089	76	1159	13	15248	89	1628	10½	2655	55½	4283	66		3920	86½		
19543	87	*698*	*73*	18845	14	—	—	—	—	—	—					
33633	63	460	40	34094	03	1628	10	2655	55½	4283	66					

PRIMJETBA. Viši prihod od . . . . . f. 3920 : 86½
Odbiv veći trošak od . . . „ 1699 : 73½
daje ukupno povoljna izpadka . f. 2221 : 13

Izkaznica promjena nastavših kod početnih ostanaka

OSTANCI DUGOVNI. I. Ostauci kod kojih se sgodi promjenâ.	Konačni ostanci ukazani u Pazbroju 1892		Prirast		Odpadak		Početni ostanci preneseni u Pazbroj 1893	
	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.
Mirovine učiteljstvu	264	80	—	23	—	—	265	03
„ sirotčadi	75	50	—	2	—	—	75	52
Milostinje	94	97	—	—	46	85	48	12
II. Ostanci kod kojih nebi promjenâ	39	10	—	—	—	—	39	10
Skupa .	474	37	—	—	46	60	427	77
Nadodav ostanke dugovne:								
a) uložbe	333	53	—	—	—	—	333	53
b) prometne	4435	42½	—	—	—	—	4435	42½
Sbroj dugovnih ostanaka .	5243	32½	—	—	46	60	5196	72½
OSTANCI IMOVNI								
I. Ostanci kod kojih se sgodi promjenâ.								
Nasliedne odredbiue.	2412	56	652	13	—	—	3064	69
Doprinesak pokrajinski	—	—	—	—	698	73	*698*	*73*
II. Ostanci ostali nepromjenjeni	749	9 ½	—	—	—	—	749	99 ½
Skupa .	3162	55½	—	—	46	60	3115	95½
Nadodav imovne ostanke prometne .	—	—	—	—	—	—	—	—
Sbroj imovnih ostanaka .	3162	55½	—	—	46	60	3115	95½

Smanjenje od fior. 46 : 60 kod ostanaka dugovnih nastade usljed izpravaka i pomrsba stavaka neizpunjenih; a ono od fior. 652 : 13 kod ostanaka, imovnih nastade usljed izpravljenih nasljednih odredbina. Ta razlika od fior. 698 : 73 porodi naknadu dužnu pokrajinskoj zakladi odnosno predjašnjim godinam.

Izkaznica pristojbina kamata državnih Obveznica

	fior.	novč.
f. 18650 dohodkom u notam 4·20%. Iztiče rok u Svibnju-Studeni . . .	783	30
„ 20500 „ „ „ „ " „ Veljaču-Kolovoz . . .	861	—
„ 850 „ „ „ nabavljena dne 25/9 1893 nakon utjeranih dobitaka	—	—
Sbroj .	1644	30
Odbivene kamate za nabavljenje fior. 850	5	45
Iznos dokazan od .	1638	85

Izkaznica pristojbine pokrajinskog doprineska

	fior.	novč.
Odmjeren u smislu §. 60 zakona 29 prosinca 1871, doprinesak iznosi . .	19043	87
štono odgovara manjku nastavšemu po pristojbini troškova od f. 34764 : 73½		
napram pristojbini dohodaka od . . . . „ 15717 : 86½		
Nego pošto se je uglavničilo	500	—
pristojbina pokrajinske zaklade ga godinu 1893 iznosi	19543	87
Odbiv za predjašnje godine:		
Iznos od čistih početnih ostanaka imovnih	698	73
izpada prave pristojbine ukupnog doprineska starog i tekućeg	18845	14

Izkaznica pristojbine iznoska na uglavničenje

	fior.	novč.
Manjak izmedju troškova i dohodaka godine 1893 iznosi	19043	87
a pošto je podmiren doprineskom od	19543	87
Izpada pristojbina za uglavničenje pokrajinskim sredstvim	500	—
Nadodav ostanak predjašnje godine od	333	53
Izpada prave pristojbine stare i tekuće za uglavničenje	833	53
A pošto je uglavničeno bilo kroz god. 1893	832	58
Ostaje za uglavničiti koncem god. 1893	—	95

Izkaznica prometnih stavaka i razbrojitba ostanaka

	fior.	novč.		fior.	novč.
Prihodi uz povratag god. 1893 .	24529	85 ½	Razhodi uz povratak god. 1893 .	104	16
Dodav početne ostanke	4435	42 ½	Dodav početne ostanke	—	—
Sbroj prihoda povratnih . . .	28965	28	Sbroj razhoda povratnih . . .	104	16
Povraćeno godine 1893 . . .	23285	75	Utjerano godine 1893	—	—
Ostalo da se povrati koncem g. 1893	5679	53	Ostalo da se utjera koncem g. 1893	104	16
Vjerovnici			Dužnici.		
Tekući račun na viseće izravnanje	3883	94 ½	Dvojici za nepravilne izplate . .	104	16
Pokrajinska Zaklada za predujmove	1781	38 ½		104	16
Grana upravnih poreza, zaustavljeno na njezin račun	14	20			
Skupa .	5679	53			

Stanje imovno i dugovno

Svrhom g. 1893 napram onomu g. 1892

	Stanje due 31 Prosinca				Porestak		Odpadak	
	1892		1893		imetka			
IMOVINA	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Javne vriednoće								
Državne Obveznice dohodkom u notam .	39150	—	40000	—	850	—	—	—
Ostanci imovni								
a) dohodaka	3162	55½	4283	66	1121	10½	—	—
b) stavaka prometnih	—	—	104	16	104	16	—	—
Skupa .	3162	55½	4387	82	1225	26½	—	—
Pretičak blagajni u novcu	—	—	—	—	—	—	—	—
Svega .	42312	55½	44387	82	2075	26½	—	—
DUGOVINA								
Ostanci dugovni								
a) troškova	474	37	788	11	—	—	313	74
b) iznosaka na uglavničenje	333	53	—	95	332	58	—	—
c) razhoda prometnih	4435	42½	5679	53	—	—	1244	10½
Svega .	5243	32½	6468	59	—	—	1225	26½
Imovina čista .	37069	23	37919	23	850	—	—	—

Zaklada „Mirovine učiteljim“

PUČKIH UČIONA U DALMACIJI

Godina 1893

Uzrocim razlikam

izpadaka konačnog računa napram onim Predračuna.

Troškovi predračunani na fior. 33062 poskočiše na		f. 34761 : 73½
Dohodci predmnievani od fior. 11797 poskočiše na		„ 15717 : 86½
Odtud nastaje pretičak od		f. 19043 : 87
a tomu dodav iznos za uloženje		„ 500 : —
porodi se potrebno pokrajinskoga doprineska		f. 19543 : 87
napram onomu predračunanu na		„ 21765 : —
jest manji za		f. 2221 : 13
a postade usljed višeg dohodka od	f. 3920 : 86½	
manje višeg troška	„ 1699 : 73½	

Izpadci, u njihovim potankostim, bijahu sliedeći;

Razhodi.

Izpadci nepovoljni radi viših troškova.

Troškovi Uprave		f. 65 : 50
jer više potrošeno za tiskanje		
Mirovine učiteljim i učiteljicam		„ 635 : 58½
Mirovine udovicam učitelja		„ 594 : 61
Mirovine sirotam		„ 181 : 25
Gojitbine		„ 357 : 26
za nadošle doznake nakon uredjenja proračuna:		
Povišenje mirovine jednom slugi		„ 25 : —
Skupa .		„ 1859 : 20½

Izpadci povoljni radi manjih troškova.

Mirovine udovicam slugâ	f. : 35	
na zaobljenje proračuna		
Milostinje	„ 159 : 12	
jer neke milostinje prestale		
Izpadak nepovoljan troškova .		f. 1699 : 73½

Prihodi.

Izpadci povoljni radi viših dohodaka.

Dobiti od Odbeveznica Državnih . . . . usljed nabave novih obveznica.	f.	141 : 85
Odredbine na plaće . . . . u više utjerano radi stavnih imenovanja i postignutih petogodišnjica.	„	278 : 06
Prištednje plaća radi praznih služba . . . . jer ostalo praznih mjesta više nego se mislilo.	„	450 : —
Dobit iz prodaje učionskih knjiga . . . . jer u više doznačeno Dalmaciji.	„	414 : —
Globe radi nemarna pohadjanja . . . . jer bilo pedepsano više nepohadjanja.	„	988 : 80
Nasljedne odredbine . . . . jer više imučni ostavština.	„	1648 : 15½
Izpadak povoljan prihoda .	f.	3920 : 86½

Br. 6220.
g. 94.

(Prilog 5).

Visoki Sabore!

Zemaljski Odbor ima čast podnieti na pretres i odobrenje konačni račun za god 1893 *Zemaljske Učiteljske Zaklade.*

Pristojbina troška za god. 1893 izpala je na	f. 310.023
prama proračunanoj su	„ 312.845
manja je za	f. 2.822
Pristojbina dohodka bila je od	f. 172.420
prama proračunanoj su	„ 173.845
manja je za	f. 1.425

Odbije li se sada manji dohodak od manjeg troška ima se *povoljni* uspjeh od fior. 1.397; i za toliko bio je manji prama proračunanome doprinesak iz Zem. Zaklade.

Pridružena razjasnjenja tumače svaku točku troška i dohodka.

Zadar, 12 studenoga 1894.

Predsjednik
Vojnović

Izvjestitelj
Klaić.

Konačni račun

Pokrajinske „Učionske Zaklade“

God. 1893.

Konačni

PRIHODI	U NOVCU: Prihodi fior.	novč.	Ostanci imovni: Početni fior.	novč.	Konačni fior.	novč.	U Obveznica fior.
I. Dohodci vlastiti	2867	41	2134	18	3256	10	
II. Doprinesak Općina	114424	22	21569	$45\frac{1}{2}$	15415	$05\frac{1}{2}$	
III. Doprinesak Države	52454	—	—	—	—	—	
IV. Povratak predujmova za gradnju i popravu učionâ	—	—	17688	12	25395	21	
Sbroj .	169745	63	41391	$75\frac{1}{2}$	44066	$36\frac{1}{2}$	
V. Doprinesak pokrajinski	144471	$88\frac{1}{2}$	3101	92	—	—	
Sbroj prihoda .	314217	$51\frac{1}{2}$	44493	$67\frac{1}{2}$	44066	$36\frac{1}{2}$	
Prihodi izvanredni Ukinućem svjetovnih bratovština	—	—	—	—	—	—	100
Prihodi preobratom baštine							
Obveznice preobraćene (kruna 2300) . .	—	—	—	—	—	—	1150
Fretičak preobratni, u gotovu novcu na uglavničenje.	26	04	—	—	—	—	
Prihodi prometni							
Prihodi na povratak	168008	49	—	—	—	—	
Utjerba razhoda na povratak	809	25	1536	92	1623	—	
Sbroj prihoda prometnih .	168817	74	1536	92	1623	—	
Sbroj svih prihoda .	483061	$29\frac{1}{2}$	46030	$59\frac{1}{2}$	45689	$36\frac{1}{2}$	1250
Pretičak blagajnički početni .	—	—					66150
Svega .	483061	$29\frac{1}{2}$					67400

račun

RAZHODI	U NOVCU						U Obveznica
	Razhodi		Ostanci dugovni				
			Početni		Konačni		
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
I. Troškovi uprave	780	77½	—	—	3	66	
II. Beriva učiteljskog osoblja	221451	22	9009	08	6929	88	
III. Troškovi učionski	83746	46½	8314	92	8460	18	
IV. Doprinesak državi za vježbaonice u Dubrovniku	1400	—	—	—	—	—	
V. Troškovi u odgoj učitelja	1952	—	—	—	48	—	
VI. Troškovi u skupštine učiteljske . . .	5560	77	206	67	575	12	
VII. Ini troškovi	457	02½	64	22	20	—	
Sbroj troškova .	315348	25½	17594	89	16036	84	
Razhodi preobratom baštine							
Obveznice preobrative	—	—	—	—	—	—	1100
Novac uložen u Obveznice	—	—	—	—	26	04	
Razhodi prometni							
Razhodi povratni	895	33	—	—	—	—	
Povratak prometnih prihoda	166817	71	26911	08	28101	86	
Sbroj razhoda prometnih .	167713	04	26911	08	28101	86	
Sbroj svih razhoda .	483061	29½	44505	97	44164	74	1100
Pretičak blagajnički konačni	—	—					66300
Svega .	483061	29½					67400

Razbrojitba pra

Predrazbroja Naslov	Predrazbroja Stavka	POTREBŠTINA	Predrazbroj za godinu 1893	Pristojbina: god. 1893		Pristojbina: predjašnjih godina: ostanci početni		Pristojbina: predjašnjih godina: pridošlice		Pristojbina: Skupa	
			fior.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	nov.
I.	1	Troškovi uprave	700	784	43½	—	—	—	—	784	43½
		Beriva učiteljskog osoblja:									
	2	Kateketam nagrade. . . .	5918	5647	73	385	60	6	65	6039	98
	3	Učiteljim najmovi i druga beriva	209993	205546	81	5825	40	268	45	211640	66
II.	4	Nagrade i pripomoći . . .	3500	4238	—	264	—	—	—	4502	—
	5	Zamjenine	300	1006	88	64	08	17	50	1088	46
	6	Pomoćnim učiteljim nagrade	5160	2540	—	2470	—	100	—	5110	—
		Sbroj Naslova II.	225171	218979	42	9009	08	392	60	228381	10
III.		Troškovi učionski:									
	7	Uzdržanje sgrada	800	788	78	—	—	—	—	788	78
	8	Stanarine	62330	62748	42½	7496	29	2902	58	73147	29½
	9	Nameti	126	8	82	—	—	—	—	8	82
	10	Poprave i nabave pokućstva .	3000	5054	83	321	80	—	—	5376	63
	11	Pisarne odsječnice	10919	10456	46	404	50	22	50	10883	46
	12	Odsječnice za ogriev . . .	301	257	—	10	—	—	—	267	—
	13	Potrebštine za pouku teoretično-praktičnu	1900	1143	94½	42	33	—	—	1186	27½
	14	Vrtlovi.	1100	508	38½	40	—	—	—	548	38½
		Sbroj Naslova III.	80476	80956	64½	8314	92	2925	08	92206	64½
IV.	15	Doprinesak državi za vježbaonicu u Dubrovniku .	1400	1400	—	—	—	—	—	1400	—
V.	16	Troškovi u odgoj učiteljâ: „Podporine"	2000	2000	—	—	—	—	—	2000	—
VI.	17	Troškovi u kotarske učiteljske skupštine	4000	5479	86	206	67	449	36	6135	89
VII.	18	Ini troškovi (Dnevnice i putbine)	400	190	47	33	60	—	—	224	07
	19	Razna	200	222	33½	30	62	—	—	252	95½
		Sbroj Naslova VII. .	600	412	80½	64	22	—	—	477	02½
		Potrebština ukupna . . .	314347 312845	310023	16½	17594	89	3767	04	331385	09½
	20	Iznosi na uglavničenje. . .		26	04	—	—	—	—	26	04
		Svega .	312845	310049	20½	17594	89	3767	04	331411	13½

ma Predrazbroju.

Izplate						Ostanci konačni						na slavci	Pristojbina godine 1893 napram Predrazbroju ukazuje izpadka			
za godinu 1893		za godine prednje		Skupa		od godine 1893		od godina prednjih		Skupa			povoljana		nepovoljna	
fior.	novč.	fior.	n č	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	nč.		fior.	nč.	fior.	novč.
780	77½	—	—	780	77½	3	66	—	—	3	66	1	—	—	84	43½
5098	60	392	25	5490	85	549	13	—	—	549	13	2	270	27	—	—
199980	06	6093	85	206073	91	5566	75	—	—	5566	75	3	4446	19	—	—
3816	50	264	—	4080	50	421	50	—	—	421	50	4	—	—	738	—
974	38	81	58	1055	96	32	50	—	—	32	50	5	—	—	706	88
2180	—	2570	—	4750	—	360	—	—	—	360	—	6	2920	—	—	—
212049	54	9401	68	221451	22	6929	88	—	—	6929	88					
768	78	—	—	768	78	20	—	—	—	20	—	7	11	22	—	—
54952	74½	10398	87	65351	61½	7795	68	—	—	7795	68	8	—	—	418	42½
8	82	—	—	8	82	—	—	—	—	—	—	9	117	18	—	—
4974	83	321	80	5296	63	80	—	—	—	80	—	10	—	—	2054	83
9941	96	427	—	10368	96	514	50	—	—	514	50	11	462	54	—	—
247	—	10	—	257	—	10	—	—	—	10	—	12	44	—	—	—
1143	94½	42	33	1186	27½	—	—	—	—	—	—	13	756	05½	—	—
468	38½	40	—	508	38½	40	—	—	—	40	—	14	591	61½	—	—
72506	46½	11240	—	83746	46½	8460	18	—	—	8460	18					
1400	—	—	—	1400	—	—	—	—	—	—	—	15	—	—	—	—
1952	—	—	—	1952	—	48	—	—	—	48	—	16	—	—	—	—
4904	74	656	03	5560	77	575	12	—	—	575	12	17	—	—	1479	86
176	92	33	60	210	52	13	55	—	—	13	55	18	209	53	—	—
215	88½	30	62	246	50½	6	45	—	—	6	45	19	—	—	22	33½
392	80½	64	22	457	02½	20	—	—	—	20	—					
293986	32½	21361	93	315348	25½	16036	84	—	—	16036	84		4323	83½		
													2821	83½		
—	—	—		—	—	26	04	—	—	26	04				26	04
293986	32½	21361	93	315348	25½	16062	88	—	—	16062	88		2795	79½		

Predrazbroja Naslov	Predrazbroja Stavka	POKRIĆE	Predrazbroj za godinu 1893	Pristojbina za godinu 1893		Pristojbina godina predjašnjih: oštanci početni		Pristojbina godina predjašnjih: pridošlice		Pristojbina Skupa	
			fior.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	nč.
I.		Vlastiti dohodci									
	1	Dobiti od Drž. Obveznica .	784	785	50	—	—	—	—	785	50
	2	Dohodci zaklade sv. Mihovila u Trogiru	2782	2782	—	2101	34	—	—	4883	34
	3	Ini dohodci	324	421	83	32	84	—	—	454	67
		Sbroj Naslova I. .	3890	3989	33	2134	18	—	—	6123	51
II.	4	Doprinesak Obćina	117501	108269	82	21569	45½	—	—	129839	27½
III.	5	Doprinesak Države:									
		a) za učione u obće . . .	41654	41654	—	—	—	—	—	41654	—
		b) za gradjansku učionu i poljodjelski tečaj u Šibeniku	4800	4800	—	—	—	—	—	4800	—
		c) za gradjansku učionu i tehnički tečaj na Korčuli .	5500	5500	—	—	—	—	—	5500	—
		d) za pomorski tečaj na Silbi	500	500	—	—	—	—	—	500	—
		Sbroj Naslova III. .	52454	52454	—	—	—	—	—	52454	—
IV.	6	Povratci predujmova u gradnju i popravu učionâ . .	—	7707	09	17688	12	—	—	25395	21
		Sbroj Naslova I.-IV. .	173845	172420	24	41395	75½	—	—	213811	99½
		Pretičak preobratni na uglavničenje	—	26	04	—	—	—	—	26	04
		Skupa .	173845	172446	28	41391	75½	—	—	213838	03½
V.	7	Manjak koji se ima pokriti Doprineskom pokrajinskim .	139000	137602	92½	3101	92	3767	04	144471	88½
		Svega .	312845	310049	20½	44493	67½	3767	04	358309	92

Izplate						Ostanci konačni						Pristojbina god. 1893 napram Predrazbroju ukazuje izpadka				
za godinu 1893		za godine prednje		Skupa		od godine 1893		od godina prednjih		Skupa		naštavci	povoljna		nepovoljna	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.		fior.	nč.	fior.	nč.
785	50	—	—	785	50	—	—	—	—	—	—	1	1	50	—	—
1680	—	—	—	1680	—	1102	—	2101	34	3203	34	2	—	—	—	—
401	91	—	—	401	91	19	92	32	84	52	76	3	97	83	—	—
2867	41	—	—	2867	41	1121	92	2134	18	3256	10					
94737	24	19686	98	114424	22	13532	58	1882	47½	15415	05½	4	—	—	9231	18
41654	—	—	—	41654	—	—	—	—	—	—	—	5a	—	—	—	—
4800	—	—	—	4800	—	—	—	—	—	—	—	5b	—	—	—	—
5500	—	—	—	5500	—	—	—	—	—	—	—	5c	—	—	—	—
500	—	—	—	500	—	—	—	—	—	—	—	5d	—	—	—	—
52454	—	—	—	52454	—	—	—	—	—	—	—					
—	—	—	—	—	—	7707	09	17688	12	25395	21	6	7707	09	—	—
150058	65	19686	98	169745	63	22361	59	21704	77½	44066	36½				1424	76
26	04	—	—	26	04	—	—	—	—	—	—		26	04		
150084	69	19686	98	169771	67	22361	59	21704	77½	44066	36½				1398	72
137602	92½	6868	96	144471	88½	—	—	—	—	—	—					
287687	61½	26555	94	314243	55½	22361	59	21704	77½	44066	36½					

Manji trošak od . . . . f. 2821 : 83½
suviše manji prihod . . . . „ 1424 : 76
daje konačna povoljna izpadka ukupno . . „ 1397 : 07½

s toga tekuća pristojbina pokrajinskoga doprineska:
mješte . . . . f. 139000 : —
bi od . . . . „ 137602 : 92½
dakle manja od . . . . „ 1397 : 07½

Izkaznica promjena nastavših kod početnih ostanaka

OSTANCI DUGOVNI.	Konačni ostanci ukazani u Pazbroju 1892		Prirast		Odpadak		Početni ostanci preneseni u Pazbroj 1893	
I. Ostanci kod kojih se sgodi promjenâ.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Nagrade i pripomoći	470	—	—	—	84	40	385	60
Plaće i druga beriva učiteljskog osoblja .	5847	76	—	—	22	36	5825	40
Uzdržavanje zgradâ	20	—	—	—	20	—	—	—
Pisarne odsječnice	424	50	—	—	20	—	404	50
Troškovi u odgoj učiteljâ	8	—	—	—	8	—	—	—
Razni troškovi	33	10	—	—	2	48	30	62
II. Ostanci kod kojih nebi promjenâ	10948	77	—	—	—	—	10948	77
Skupa .	17752	13	—	—	157	24	17594	89
Nadodav dugovne ostanke prometne . .	26911	08	—	—	—	—	26911	08
Sbroj dugovnih ostanaka .	44663	21	—	—	157	24	44505	97
OSTANCI IMOVNI								
I. Ostanci kod kojih se sgodi promjenâ.								
Povratci predujmova za stanarine . . .	20947	28	—	—	3259	16	17688	12
Doprinesak iz pokrajinske zaklade . . .	—	—	3101	92	—	—	3101	92
II. Ostanci ostali nepromjenjeni	23703	63½	—	—	—	—	23703	63½
Skupa .	44650	91½	—	—	157	24	44493	67½
Nadodav imovne ostanke prometne .	1536	92½	—	—	—	—	1536	92
Sbroj imovnih ostanaka .	46187	83½	—	—	157	24	46030	59

Smanjak od f. 157:24 u dugovnih ostancih odtud je, jer pomršeno starih pristojbina troskovnih neizkoljenih; a onaj od f. 3259:16 u ostancih imovnih, od povratka predujmova utjeranih na rokove, a odbivenih od tekućih troškova.

Sbroj ovih dvaju iznosaka f. 3101:92 stvara povećanje doprineska pokrajinske zaklade odnosno doprinesku predjašnjih godina.

Izkaznica dohodaka od državnih Obveznica

	fior.	novč.
f. 17350 Ujedinjeni dug na 4·20%	728	70
„ 100 „ „ „ sastojeći iz Obveznice ½ 1892 Br. 169626, primljene od c. k. Demanijalnog Ureda u Dubrovniku, i uknjižene na ime onih učiona. Dohodak od ½ 1892	6	30
„ 1150 Ujedinjeni dug, dohodkom na 4·20% u papiru, sastojeći iz Obveznice ⅓ 1893 Br. 4738, pisane vriednosti kruna 2300, jednake iznosu f. 1150, nabavljene preobratom Obveznice ⅓ 1888 Br. 5112 pisane vriednosti f. 1100 austrijanskim dohodkom od 5%.		
Dohodak preobraćene Obveznice f. 1100, na 5% za jedno poljeće .	27	50
Dohodak nove Obveznice kruna 2300, ili f. 1150 na 4% za jedno poljeće	23	—
Skupa .	785	50

Dohodci, na državne Obveznice spadajuće zakladi S. Mihovila i Radovićevu zapisku, uvršteni su — u smislu predračuna — u stavkama „dohodci zaklade S. Mihovila u Trogiru“ te „ini dohodci“.

Izkaznica pristojbine pokrajinskog doprineska

	fior.	novč.
Razlika medju pristojbinom troška odnosno godini 1893 od f. 310023 : 16½ i pristojbina prihoda iste godine od . . . . „ 172410 : 24 stvara pristojbinu prihoda pokrajinskog doprineska za rečenu godinu od	137602	92½
te nadodav za predjašnje godine a) smanjenje imovnog početnog ostanka od f. 3101 : 92 b) Doprinesak za pridošle troškove „ 3767 : 04	6868	96
nastaje stvarna pristojbina ukupnog predjašnjeg i tekućeg doprineska iz pokrajinske zaklade od	144471	88½

Izkaznica prometnih stavaka i razbrojitba ostanaka

	fior.	novč.		fior.	novč.
Prihodi uz povratag god. 1893 .	168008	49	Razhodi uz povratak god. 1893 .	895	33
Dodav početne ostanke	26911	08	Dodav početne ostanke	1536	92
Sačinjavaju skupa prihoda povratnih	194919	57	Sačinjavaju skupa razhoda utjerljivih	2432	25
Povraćeno godine 1893 . . .	166817	71	Utjerano godine 1893	809	25
Ostalo da se povrati koncem g. 1893	28101	86	Ostalo da se utjera koncem g. 1893	1623	—
Vjerovnici			Dužnici.		
			Razne učione za List učionički .	141	—
			Vlastnici učionica za predujmove njima udieljene	900	—
Pokrajinska Zaklada dalmatinska za pripomoći	23373	81½	Zaklada Bogoštovja za izplate za nju učinjene	378	70
Tekući račun za izravnanje . .	4626	53½	Zaklada „Učionski zavodi“ takodjer	57	50
			Zaklada „Pokrajinska“ takodjer .	23	80
Zaklada „Mirovine učiteljim“ utjerano na njezin račun . . .	9	07	Zaklada „Putevi“ takodjer . .	110	—
Grana izravnih poreza: utjerano na njezin račun	92	44	Zaklada „Mirovinsko-učiteljska“ takodjer.	12	—
	28101	86		1623	—

Stanje imovno i dugovno

Svrhom g. 1893 napram onomu g. 1892

IMOVINA	Stanje dne 31 Prosinca 1892 fior.	1892 novč.	1893 fior.	1893 novč.	Porestak imetka fior.	Porestak imetka novč.	Odpadak imetka fior.	Odpadak imetka novč.
Nepokretnine.								
Dobra zaklade Sv. Mihovila u Trogiru (vriednost po prilici)	21000	—	21000	—	—	—	—	—
Kuća u Pagu (Palazzo del Conte) . . .	2148	—	2148	—	—	—	—	—
Kuća u Bristu	1200	—	1200	—	—	—	—	—
Kuća u Zemuniku	4742	34	4742	34	—	—	—	—
Vriednost ukupna nepokretnina .	29090	34	29090	34	—	—	—	—
Obveznice Državne.								
Zaklade Sv. Mihovila u Trogiru	40000	—	40000	—	—	—	—	—
Zapiska Radović	7700	—	7700	—	—	—	—	—
Ine Obveznice	18450	—	18600	—	150	—	—	—
Skupa .	66150		66300	—	150	—	—	—
Ostanci imovni								
a) prihoda	44650	91½	44066	36½	—	—	584	55
b) stavaka prometnih	1536	92	1623	—	86	08	—	—
Skupa .	46187	83½	45689	36½	—	—	498	47
Svega .	141428	17½	141079	70½	—	—	348	47
DUGOVINA								
Ostanci dugovni								
a) troškova	17752	13	16036	84	1715	29	—	—
b) iznosaka na uglavničenje	—	—	26	04	—	—	26	04
c) stavaka prometnih	26911	08	28101	86	—	—	1190	78
Svega .	44163	21	44164	74	498	47	—	—
Imovina čista .	96764	96½	96914	96½	150	—	—	—

Zemaljska učionska Zaklada

Godina 1893

Uzrocim razlikam

u izpadcim konačnog računa napram onim Predračuna.

Manjak godine 1893 jest od		f. 137602 : 92½
Prama onomu što se predmnievalo u Predrazbroju		„ 139000 : —
ukazuje se povoljan za		f. 1371 : 03½
a nastade, jer se je potrošilo manje neg se predračunalo	f. 4383 : 83½	
na pošto se u proračunu odbilo jur	„ 1502 : —	
ukazuje se manji samo		f. 2821 : 83½
uz to bilo manjeg prihoda		„ 1424 : 76
		f. 1397 : 07½

Manje je troška bilo poglavito s toga, jer neotvorene sve učione, manje potrošeno za vrtlove i učila; dočim manji prihodi, pored povoljnog izpadka uslied odbivenih predujmova udieljenih za stanarine koji sačinjavaju jednu pristojbinu dohodka, zavise od povrataka doprinesaka obćinam uslied gorinaglašenog neotvora nekojih učiona.

Odtud, na potanko, sliedeći izpadci:

Razhodi.

Izpadci povoljni radi manjih troškova.

Nagrade Kateketam jer manje učitelja predavalo vjeronauk.	f. 270 : 27
Plaće i druga beriva učiteljim jer ostale zatvorene neke učione, niti bile doznačene sve dozrele petogodišnjice.	„ 4446 : 19
Nagrade pripomoćnim učiteljim radi manjih potreba, pošto se neotvorile sve učione predmnievane.	„ 2920 : —
Uzdržavanje učiona jer bilo manje popravaka.	„ 11 : 22
Nameti što ne prispiše u pristojbine porezi predračunati za kuće zapremljene od učiona u Splitu i Kotoru.	„ 117 : 18
Odsječnice pisarne s toga jer bilo manje učiona neg se mislilo.	„ 462 : 54
Odsječnice za ogriev s istog uzroka.	„ 44 : —
Potrebštine na teoretično praktično poučavanje jer manja potreba učila.	„ 756 : 05½
Vrtlovi radi stvarne manje potrebe.	„ 591 : 61½
Dnevnice i putbine jer manje premještaja.	„ 209 : 53
Skupa	f. 9828 : 60

Izpadci nepovoljni radi viših troškova.

Iznos f. 9828 : 60

Troškovi uprave . . . . f. 84 : 43½

za više tiskanje natječajnih oglasa i više potrebitih tiskanica.

Nagrade i pripomoći učiteljim . . . . „ 738 : —

ukazala se veća potreba pripomoći učiteljim i zaslužili više na gradjivanja.

Zamjene . . . . „ 706 : 88

jer više odsutni članovi učiteljstva.

Stanarine . . . . „ 418 : 42½

od nadošle razlikosti u najmovinam, jer neotvorene sve učione predmnievane imade se povoljni izpadak od . . f. 4029 : 50½

suviše od točnog povratka predujmova na rokove, odbivenih od tekućih troškova . . . . „ 3259 : 16

Skupa f. 7288 : 66½ f. 1947 : 74 f. 9828 : 60

odbiv predujmove udieljene kroz tekuću god. f. 8500 : —

sa odbićem povrataka postignutih kroz istu god. „ 792 : 91 f. 7707 : 09

postignut je dokazani povoljni izpadak od . . . „ 418 : 42½

Poprave i nabave pokućstva . . . . . . „ 2054 : 83

usljed nabava pokućstva za novo otvorene učione i za više poprave.

Skupštine učiteljske . . . . „ 1479 : 86

jer sve to više učitelja pristupa na skupštine.

Razni troškovi . . . . „ 22 : 33½

slučajni . . . . „ 5504 : 76½

Ostanak f. 4323 : 83½

Pa odvadiš li što se odbilo od troškova . . . . „ 1502 : —

prikazuje se povoljan za . . . . f. 2821 : 83½

Prihodi.

Izpadci nepovoljni radi manjih unesaka.

Doprinesak Obćinâ . . . . f. 9231 — 18

jer njim se odbilo radi zatvorenih učiona.

Izpadci povoljni radi viših unesaka.

Dohodci na državne Obveznice . . . . f. 1 : 50

kao iz konačnog računa.

Ini prihodi . . . . „ 97 : 83

najmom crkvice S. Save u Trogiru, te najmom dvaju skladišta pod kućom „Palazzo del Conte“ u Pagu.

Naplate stanarina predujmljenih . . . . . . „ 7707 : 09

izplaćenih od vlastnikâ kuća predujmljene stanarine odbitkom najma istoga . . . . „ 7806 : 42

Izpadci nepovoljni radi manji unesaka f. 1424 : 76

Pretičak fior. 26 : 04 proizhodeći iz obavljenog preobrata Obveznice fior. 1100 — budući izjednačen dugovnom preobratnom pristojbinom — ne mnienja konačni izpadak upravljanja.

Br. 6021.
g. 94.

(Prilog 6).

Visoki Sabore!

Zemaljski Odbor ima čast podnieti na pretres i odobrenje konačni račun Zemaljske Zaklade za god. 1893.

Račun je sastavljen iz XII Tablica i dva priloga A, B.

Pristojbina troška za god. 1893 izpala je na . . . . f. 506.688
prama proračunanoj su . . . . „ 495.468
veća je za . . . . f. 11.220
a to poglavito radi većeg troška pod naslovim: „Navrćanje boginja“, „Bolnice“ i „Zemaljski dug.“

Pristojbina dohodka za god. 1893 bila je od . . . . f. 522.257
prama proračunanoj su . . . . „ 500.580
veća je za . . . . f. 21.677

Ovome povoljnome uspjehu uzrokom je veći dohodak od zemaljskih nameta, i od naknada bolničkih troškova.

Sravni li se trošak od . . . . f. 506.688
sa dohodkom od . . . . „ 522.257
ima se u upravi god. 1893 *preličak* od . . . . f. 15.569

U Predračunu za god. 1893 pretičak je bio predvidjen su . . . „ 5.112
dakle je za . . . . „ 10.457
uspjeh *povoljan*.

Po Tabli III vidi se da je konačna čista aktivnost Zemaljske Zaklade koncem god. 1893 bila od . . . . f. 1.074.597
ona god. 1892 bila je od . . . . „ 1.037.739
dakle je *veća* za . . . . f. 36.858

Ovo povećanje ima se pripisati pretičku u upravi, dioničkom izplatom zemaljskih dugova, gradji paviljona za izoliranje kod bolnice u Arbanasim, koji za prvi put je uvršten u račun, nabavi parnog stroja u rečenoj bolnici, i još drugim manjim nabavam, kako je to sve potanko razjasnjeno u Tablicam, prilozim i obrazloženjim dodanim računu.

Zadar, 12 studenoga 1894.

Predsjednik
Vojnović

Izvjestitelj
Klaić.

Konačni račun

Pokrajinske „Zaklade dalmatinske“

God. 1893.

TABLICA II.

Pokrajinska Zaklada dalmatinska. **Godina 1893.**

Račun Blagajne.

U GOTOVINI

Prihod	fior.	novč.	Razhod	fior.	novč.
Dohodci	524093	33	Troškovi	515563	24½
Prihodi preobratom baštine.			Razhodi preobratom baštine.		
Ciena nepokretnina ustupljenih . . . . . . f. 840:—			Zajam 1883 utrnuto f. 8100:—		
Glavnice utjerane . „ 4200:—			„ 1886 „ „ 6300:—		
Utrnuće Obveznica . „ —:—	5040	—	Nabava Obveznica „ 2944:38	17344	38
Prihodi prometni	205366	99	Razhodi prometni	240029	39
Sbroj .	734500	32	Sbroj .	772937	01½
Pretičak u blagajni početkom god.	57139	24	Pretičak u blagajni svrhom godine	18702	54½
Skupa .	791639	56	Skupa .	791639	56

U OBVEZNICAH

Prihod	fior.	novč.	Razhod	fior.	novč.
Obveznice nabavljene	3000	—	Obveznice utrnute	—	—
Pretičak u blagajnu početkom god.	27855	—	Pretičak u blagajni svrhom godine	* 30855	—
Skupa .	30855	—	Skupa .	30855	—

* f. 6500 kod Občine Dubrovačke

TABLICA II. **Pokrajinska Zaklada dalmatinska.**

Račun

	U GOTO					
	Pristoj					
Prihod.	god. 1893		godina predjašnjih			
			Ostanci početni		nadošlo	
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	nč.
Dohodci, prirezi, odredbine i naknade troškova	522257	65	76938	51½	2124	66½
Prihodi preobratom baštine.						
Ciene nepokretnina ustupljenih	840	—	—	—	—	—
Glavnice imovne utjerane	4200	—	—	—	—	—
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—
Prihod od obveznica utrnutih	—	—	—	—	—	—
Sbroj	5040	—	—	—	—	—
Prihodi prometni.						
Sahrane i drugi prihodi povratni	2356	96½	—	—	—	—
Predujmovi utjerani	8 469	05	53321	56½	—	—
Utjerba pripomoći zakladam	148295	37½	168008	49½	—	—
Sbroj	240121	39	221330	06	—	—
Sbroj prihoda	767419	04	298268	57½	2124	66½
Pretičak u blagajni početkom godine						
Skupa						
Razhod.						
Troškovi	506688	34	18975	24½	15349	78
Odbitkom ubrojene utrnute glavnice (Zajam 1883 i 1886)	14400	—	—	—	—	—
Ostaje	492288	34	18975	24½	15349	78
Razhodi preobratom baštine.						
Zajam 1883 utrnuto	8100	—	—	—	—	—
„ 1886 „	6300	—	—	—	—	—
Nabava Obveznica	2944	38	—	—	—	—
Obveznice utrnute	—	—	—	—	—	—
Sbroj	17344	38		—	—	—
Razhodi prometni.						
Sahrane i drugi prihodi povraćeni	2356	96½	410	98½	—	—
Predujmovi podani uz povratak	89469	05	—	—	—	—
Pripomoći drugim Zakladam	148295	37½	—	—	—	—
Sbroj	240121	39	410	98½	—	—
Sbroj razhoda	749754	11	19386	23	15349	78
Pretičak u blagajni svrhom godine						
Svega						

Obći

VINI

bina		Izplate						Ostanci konačni						U Obveznicah
Skupa		za godinu 1893		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1893		godina predjašnjih		Skupa		
fior.	nč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	nč	fior.	nč.	
601320	83	479583	53½	44509	79½	524093	33	42674	11½	34553	38½	77227	50	—
840	—	840	—	—	—	840	—	—	—	—	—	—	—	—
4200	—	4200	—	—	—	4200	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3000
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5040	—	5040	—	—	—	5040	—	—	—	—	—	—		3000
2356	96½	2356	96½	—	—	2356	96½	—	—	—	—	—	—	—
142790	61½	31262	55½	27696	73	58959	28½	58206	49½	25624	83½	83831	33	—
316303	87½	—	—	144050	74	144050	74	148295	37½	23957	75½	172253	13	—
461451	45	33619	52	171747	47	205366	99	206501	87	49582	59	256084	46	—
1067812	28	518243	05½	216257	26½	734500	32	249175	98½	84135	97½	333311	96	3000
						57139	24							27855
						791639	56							30855
541013	36½	495786	72	34176	52½	529963	24½	10901	62	148	50	11050	12	—
14400	—	14400	—	—	—	14400	—	—	—	—	—	—	—	—
526613	36½	481386	72	34176	52½	515563	24½	10901	62	148	50	11050	12	—
8100	—	8100	—	—	—	8100	—	—	—	—	—	—	—	—
6300	—	6300	—	—	—	6300	—	—	—	—	—	—	—	—
2944	38	2944	38	—	—	2944	38	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17344	38	17344	38	—	—	17344	38	—	—	—	—	—	—	—
2767	95	2082	69	182	27½	2264	96½	274	27½	228	71	502	98½	—
89469	05	89469	05	—	—	89469	05	—	—	—	—	—	—	—
148295	37½	148295	37½	—	—	148295	37½	—	—	—	—	—	—	—
240532	37½	239847	11½	182	27½	240029	39	274	27½	228	71	502	98½	—
784490	12	738578	21½	34358	80	772937	01½	11175	89½	377	21	11553	10½	—
						18702	54½							30855
						791639	56							30855

TABLICA III.

Pokrajinska Zaklada dalmatinska. **Godina 1893.**

Stanje imovno i dugovno svrhom godine 1893.

Imovina	fior.	novč.	Dugovina	fior.	novč.
Vriednost nepokretnina . . .	847100	—	Ostanak zajmova svrhom g. 1892:		
Vriednost glavnica, daća i danjaka	66531	65	a) Zajam 1883 f. 192600		
Glavnice na zajam	19047	46	odbivši 2 polugodišnja		
Obveznice pisane vriednosti:			obroka utrnuta 1893 „ 8100		
Dohodak u bankam f. 29055				184500	—
Pokrajinski Zajam „ 1800			b) Zajem 1886 f. 193200		
	30855	—	odbivši 2 polugodišnja		
Pokretnine pokućstvo itd. . . .	142001	58	obroka utrnuta 1893 „ 6300		
				186900	—
Sbroj .	1105535	69			
			Sbroj .	371400	—
Ostanci imovni			**Ostanci dugovni**		
Od dohodaka, prireza, odredbina i naknada troškova	77227	50	Od troškova nepodmirenih . .	11050	12
Od predujmova podanih uz povratak	83831	33	Od sahrana i privremenih prihoda povratnih	502	98½
Od pripomoći zakladam . . .	172253	13	Sbroj .	11553	10½
Sbroj .	333311	96	Skupa dugovine .	382953	10½
Pretičak blagajni svrhom g. 1893	18702	54½	Imovine čiste .	1074597	09
Skupa imovine .	1457550	19½	Izjednačenje .	1457550	19½

TABLICA IV.

Pokrajinska Zaklada dalmatinska. **Godina 1893.**

Izkaz Troškova i Prihoda

po naslovim Predračuna.

	NASLOVI	Predračun za godinu 1893	Pristojbina							
			godine 1893		predjašnjih godina				Skupa	
					ostanci početni		nadošlo			
		fior.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
	Troškovi									
I.	Troškovi uprave	32655	28061	29½	2260	—	41	74	30363	03½
II.	Navrćanje boginja	3500	4515	56½	99	94	—	—	4615	50½
III.	Zaprate	1000	1141	15	144	63	—	—	1285	78
IV.	Kazničari	200	—	—	–	—	—	—	—	—
V.	Ustamba	31836	31491	69	—	—	—	–	31491	69
VI.	Priprega	6000	6606	30½	—	—	—	–	6606	30½
VII.	Putevi	16000	15690	16	574	58	15	96	16280	70
VIII.	Vode	3000	3100	—	—	—	—	—	3100	–
IX.	Bolnice	195217	210540	13	13116	24½	10725	04	234381	41½
X.	Podporine u zanate	1400	1400	—	—	—	800	—	2200	—
XI.	Podpomoći knjizi	880	—	—	—		—	—	—	—
XII.	Učione	166956	165746	90½	2779	85	3767	04	172293	79½
XIII.	Pokrajinski dug	35824	37754	68	—	—	—	—	37754	68
XIV.	Razni troškovi	1000	640	46	—	—	—	—	640	46
	Sbroj .	495468	506688	34	18975	24½	15349	78	541013	36½
	Prihodi									
I.	Dohodci vlastiti Pokr. Žaklade	651	651	20	674	—	—	—	1325	20
II.	Dohodci Bolnicâ	7619	8200	03½	5720	17	—	—	13920	20½
III.	Naknade bolničkih troškova .	99250	112375	37	44659	87	—	—	157035	24
IV.	Naknade zapratnih troškova .	1000	802	87	695	17	—	—	1498	04
V.	Prirez izravnim porezom . .	234500	249599	05	24715	43	2124	66½	276439	14½
VI.	Prirez potrošarini	140000	130816	16½	—	—	—	—	130816	16½
VII.	Uvozarina	17460	19669	36	—	—	—	—	19669	36
VIII.	Prihodi razni	100	98	—	16	15	—	—	114	15
	Naknade nepredračunane . .	—	45	60	457	72½	—	—	503	32½
	Sbroj .	500580	522257	65	76938	51½	2124	66½	601320	83
	Sravnav troškove	495468	506688	34						
	Nastaje Manjak i odnosno Višak	5112	15569	31						

Izpune						Ostanci konačni						Pristojbina godine 1893 napram Predračunu izpade			
za godinu 1893		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1893		od godina predjašnjih		Skupa		povoljana		nepovoljna	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	nč.	fior.	nč.	fior.	nč.	fior.	nč.	fior.	nč.
27461	29½	2301	74	29763	03½	600	—	—	—	600	—	4593	70½	—	—
4198	17	99	94	4298	11	317	39½	—	—	317	39½	—	—	1015	56½
1111	15	84	63	1195	78	30	—	60	—	90	—	—	—	141	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—	—	—
31462	76	—	—	31462	76	28	93	—	—	28	93	344	31	—	—
6606	30½	—	—	6606	30½	—	—	—	—	—	—	—	—	606	30½
14960	89	590	29	15551	18	729	27	—	25	729	52	309	84	—	—
2700	—	—	—	2700	—	400	—	—	—	400	—	—	—	100	—
202734	10½	23753	03½	226487	14	7806	02½	88	25	7894	27½	—	—	15323	13
600	—	800	—	1400	—	800	—	—	—	800	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	880	—	—	—
165566	90½	6546	89	172113	79½	180	—	—	—	180	—	1209	09½	—	—
37754	68	—	—	37754	68	—	—	—	—	—	—	—	—	1930	68
630	46	—	—	630	46	10	—	—	—	10	—	359	54	—	—
495786	72	34176	52½	529963	24½	10901	62	148	50	11050	12	—	—	11220	34
251	20	674	—	925	20	400	—	—	—	400	—	—	20	—	—
4697	84½	4030	71	8728	55½	3502	19	1689	46	5191	65	581	03½	—	—
89173	62	26779	24½	115952	86½	23201	75	17880	62½	41082	37½	13125	37	—	—
573	51½	281	93	855	44½	229	35½	413	24	642	59½	—	—	197	13
234263	23	12616	48	246879	71	15335	82	14223	61½	29559	43½	15099	05	—	—
130816	16½	—	—	130816	16½	—	—	—	—	—	—	—	—	9183	83½
19669	36	—	—	19669	36	—	—	—	—	—	—	2209	36	—	—
98	—	16	15	114	15	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
40	60	111	28	151	88	5	—	346	44½	351	44½	45	60	—	—
479583	53½	44509	79½	524093	33	42674	11½	34553	38½	77227	50	21677	65	—	—
Naprama predrazbrojbu postiglo se povoljna izpadka skupa .												10457	31	—	—

TABLICA V. **Pokrajinska Zaklada dalmatinska.**

Izkaz troškova po naslovu i točki predračuna i sa

TROŠKOVI	Predračun za godinu 1893	Pristoj					
		god. 1893		godina predjašnjih			
				od ostanaka početnih		od nadošlica	
	fior.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Naslov I. Troškovi uprave:							
Toč. 1. Doznake službovne članovim Zem. Odbora	13100	13100	—	600	—	—	—
„ 2. Služba Odborove pisarne	6090	6942	62½	—	—	—	—
„ 3. Stanarine	1065	1065	—	—	—	—	—
„ 4. Služba blagajnička	700	1250	—	—	—	—	—
„ 5. Služba računarska	1700	1700	—	1500	—	—	—
„ 6. Služba tehnička:							
a) gradjevno-cestarska							
1. *Plaća gradjevnom vještaku* . . .	*1100*	*1100*	—	—	—	—	—
2. *Dnevnice i putbine istome* . . .	*800*	*463*	*22*	—	—	*41*	*74*
b) vodoredno poljodjelska							
1. *Plaća pokr. mjerniku za poljodjelske poboljšice*	—	*1099*	*92*	—	—	—	—
2. *Dnevnice putbine istome*	—	—	—	—	—	—	—
Sbroj točke 6 .	1900	2263	14	—	—	41	74
„ 7. Izdavanje Lista pokrajinskih zakona . .	600	326	30	160	—	—	—
„ 8. Troškovi na Sabor Kraljevine:							
a) Putbine Zastupnicim nestojnicim u Zadru	*1350*	—	—	—	—	—	—
b) Dnevnice Zastupnicim	*3600*	—	—	—	—	—	—
c) Brzopisci	*800*	—	—	—	—	—	—
d) Tiskanje Saborskih spisa	*1000*	*825*	—	—	—	—	—
e) Najam i porez	*150*	*120*	—	—	—	—	—
f) Razna	*600*	*69*	*23*	—	—	—	—
Sbroj točke 8 .	7500	1014	23	—	—	—	—
Skupa Naslova I. .	32655	28061	29½	2260	—	41	74
Naslov II Navrćanje boginja	3500	4474	96½	99	94	—	—
„ III Zaprate	1000	1141	15	144	63	—	—
„ IV Kazničari	200	—	—	—	—	—	—
„ V Ustamba.							
Toč. 1. Ustamba Oružnička	27836	29313	24	—	—	—	—
„ 2. Ustamba vojnička	4000	2178	45	—	—	—	—
Skupa Naslova V .	31836	31491	69	—	—	—	—
Naslov VI Priprega	6000	6606	30½		—	—	—
„ VII Putevi	16000	15690	16	574	58	15	96
„ VIII Vode	3000	3100	—	—	—	—	—

Godina 1893.

potanjimi razbrojitbami pram a razbrojitbi predraćuna.

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1893		za godine prednje		Skupa		od godine 1893		od godina prednjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
13700	—	12500	—	600	—	13100	—	600	—	—	—	600	—
6942	62½	6942	62½	—	—	6942	62½	—	—	—	—	—	—
1065	—	1065	—	—	—	1065	—	—	—	—	—	—	—
1250	—	1250	—	—	—	1250	—	—	—	—	—	—	—
3200	—	1700	—	1500	—	3200	—	—	—	—	—	—	—
1100	—	*1100*	—	—	—	*1100*	—	—	—	—	—	—	—
504	*96*	*463*	*22*	*41*	*74*	*504*	*96*	—	—	—	—	—	—
1099	*92*	*1099*	*92*	—	—	*1099*	*92*	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	88	—	—	—	—	—	—
2704	88	2663	14	41	74	2704	30	—	—	—	—	—	—
486	30	326	30	160	—	486	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
825	—	*825*	—	—	—	*825*	—	—	—	—	—	—	—
120	—	*120*	—	—	—	*120*	—	—	—	—	—	—	—
69	*23*	*69*	*23*	—	—	*69*	*23*	—	—	—	—	—	—
1014	23	1014	23	—	—	1014	23	—	—	—	—	—	—
30363	03½	27461	29½	2301	74	29763	03½	600	—	—	—	600	—
4574	90½	4157	57	99	94	4257	51	317	39½	—	—	317	39½
1285	78	1111	15	84	63	1195	78	30	—	60	—	90	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29313	24	29284	31	—	—	29284	31	28	93	—	—	28	93
2178	45	2178	45	—	—	2178	45	—	—	—	—	—	—
31491	69	31462	76	—	—	31462	76	28	93	—	—	28	93
6606	30½	6606	30½	—	—	6606	30½	—	—	—	—	—	—
16280	70	14960	89	590	29	15551	18	729	27	—	25	729	52
3100	—	2700	—	—	—	2700	—	400	—	—	—	400	—

Naslov IX. Bolnice:	Pred-razbroj za godinu 1893	P r i s t o j					
		god. 1893		predjašnjih godina			
				ostanci početni		pridošlice	
	fior.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Toč. 1. **Bolestnici:**							
A. Troškovi u upravu, liečenje i hranu bolestnika kod Bolnica u Dalmaciji. — *Bolnica Zadarska*	*29881*	*37799*	*73½*	*648*	*40½*	—	—
„ Šibenska	*25771*	*30947*	*88*	*747*	*89*	—	—
„ Splitska	*22967*	*22822*	*75½*	*499*	*99*	*9337*	*39*
„ Dubrovačka	*21882*	*19126*	*66*	—	—	—	—
Sbroj .	*100501*	*110697*	*03*	*1896*	*28½*	*9337*	*39*
B. Troškovi u hranu i liečenje bolestnika Dalmatinaca van Dalmacije:							
a) kod Bolnica Austro-Ugarskih . .	*13000*	*14562*	*98*	*911*	*06*	—	—
b) kod Bolnica inozemnih		*3588*	*49*	—	—	*4*	*84*
C. Troškovi u hranu i liečenje novakâ kod Bolnica vojničkih	*150*	—	—	—	—	—	—
Sbroj točke 1. .	113651	128848	50	2807	34½	9342	23
Točka 2. **Rodilje:**							
A. Troškovi u hranu i liečenje rodilja kod Bolnica u Dalmaciji	*2300*	*2225*	*34*	—	—	—	—
B. Isto van Dalmacije	*100*	*56*	*12*	—	—	—	—
Sbroj točke 2. .	2400	2281	46	—	—	—	—
Točka 3. **Ludjaci:**							
A. Troškovi u hranu, upravu i liečenje ludjakâ Dalmatinaca u Ludnici Šibenskoj	*25644*	*29936*	*88*	*601*	*98*	—	—
B. Troškovi u hranu i liečenje ludjakâ Dalmatinaca van Dalmacije:							
a) kod Ludnica Austro-Ugarskih . .	*700*	—	—	—	—	—	—
b) kod Ludnica inozemnih		*325*	*41½*	—	—	—	—
Sbroj točke 3. .	26344	30262	29½	601	98	—	—
Točka 4. **Nahodi:**							
A. Troškovi u upravu i hranu nahodâ u Nahodištu i van na dojitbi. — *Nahodište Zadarsko*	*13913*	*12094*	*01*	*1585*	*98½*	—	—
„ Šibensko	*8135*	*5228*	*54*	*2270*	*91*	—	—
„ Splitsko	*11873*	*11657*	*54*	*2426*	*16*	*1382*	*81*
„ Dubrovačko	*8165*	*10205*	*02½*	*1981*	*67½*	—	—
„ Kotorsko	*7314*	*6316*	*67*	*1251*	*88*	—	—
Sbroj .	*49400*	*45501*	*78½*	*9516*	*61*	*1382*	*81*
B. Hrana nahoda Dalmatinaca van Dalmacije	*50*	*104*	*36*	—	—	—	—
Sbroj točke 4. .	49450	45606	14½	9516	61	1382	81
Točka 5. **Mirovine**, oskrbine i druga providjenja po pravilim i od milosti osobam koje su služile Bolnicam i njihovim potomcim .	3372	3541	73	190	31	—	—
Skupa Naslova IX. .	195217	210540	13	13116	24½	10725	04

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1893		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1893		godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
38448	*14*	*37417*	*40½*	*564*	*40½*	*37981*	*81*	*382*	*33*	*84*	—	*466*	*33*
31695	*77*	*30643*	*14*	*747*	*89*	*31391*	*03*	*304*	*74*	—	—	*304*	*74*
32660	*13½*	*22089*	*42½*	*9837*	*38*	*31926*	*80½*	*733*	*33*	—	—	*733*	*33*
19126	*66*	*19126*	*66*	—	—	*19126*	*66*	—	—	—	—	—	—
121930	*70½*	*109276*	*63*	*11149*	*67½*	*120426*	*30½*	*1420*	*40*	*84*	—	*1504*	*40*
15474	*04*	*13666*	*23*	*911*	*06*	*14577*	*29*	*896*	*75*	—	—	*896*	*75*
3593	*33*	*3588*	*49*	*4*	*84*	*3593*	*33*	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
140998	07½	126531	35	12065	57½	138596	92½	2317	15	84	—	2401	15
2225	*34*	*2225*	*34*	—	—	*2225*	*34*	—	—	—	—	—	—
56	*12*	*56*	*12*	—	—	*56*	*12*	—	—	—	—	—	—
2281	46	2281	46	—	—	2281	46	—	—	—	—	—	—
30538	*86*	*29605*	*22*	*601*	*98*	*30207*	*20*	*331*	*66*	—	—	*331*	*66*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
325	*41½*	*325*	*41½*	—	—	*325*	*41½*	—	—	—	—	—	—
30864	27½	29930	63½	601	98	30532	61½	331	66	—	—	331	66
13679	*99½*	*11005*	*44*	*1585*	*98½*	*12591*	*42½*	*1088*	*57*	—	—	*1088*	*57*
7499	*45*	*4246*	*08*	*2270*	*91*	*6516*	*99*	*982*	*46*	—	—	*982*	*46*
15466	*51*	*9563*	*25½*	*3808*	*97*	*13372*	*22½*	*2094*	*28½*	—	—	*2094*	*28½*
12186	*70*	*9335*	*02½*	*1981*	*67½*	*11316*	*70*	*870*	—	—	—	*870*	—
7568	*55*	*6297*	*67*	*1247*	*63*	*7545*	*30*	*19*	—	*4*	*25*	*23*	*25*
56401	*20½*	*10447*	*47*	*10895*	*17*	*51342*	*64*	*5054*	*31½*	*4*	*25*	*5058*	*56½*
104	*36*	*94*	*11*	—	—	*94*	*11*	*10*	*25*	—	—	*10*	*25*
56505	56½	40541	58	10895	17	51436	75	5064	56½	4	25	5068	81½
3732	04	3449	08	190	31	3639	39	92	65	—	—	92	65
234381	41½	202734	10½	23753	03½	226487	14	7806	08½	88	25	7894	27½

Naslov X. Pripomoći obrtim i zanatim:	Predračun za godinu 1893	god. 1893		Pristoj godina predjašnjih: Ostanci početni		nadošlo	
	fior.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Toč. 1. Podporine nautične	600	600	—	—	—	—	—
„ 2. Pripomoći obrtničkoj školi u Splitu	800	800	—	—	—	800	—
Skupa Naslova X.	1400	1400	—	—	—	800	—
Naslov XI. Pripomoći knjizi:							
Toč. 1. Pripomoći za književna izdavanja	400	—	—	—	—	—	—
„ 2. Pripomoći za krasne umjetnosti	480	—	—	—	—	—	—
Skupa Naslova XI.	880	—	—	—	—	—	—
Naslov XII. Učione:							
Toč. 1. Doprinesak pokr. Učionskoj Zakladi	139000	137602	92½	3101	92	3767	04
„ 2. Doprinesak pokr. Mirov. Učitelj. Zakladi	21765	19543	87	*698*	*73*	—	—
„ 3. Pripomoći ženskim privatnim učionama	6191	6490	10	376	66	—	—
„ 4. Doprinos poljodjelskom zavodu u Gružu	—	2110	01	—	—	—	—
Skupa Naslova XII.	166956	165746	90½	2779	85	3767	04
Naslov XIII. Dug pokrajinski:							
Toč. 1. Zajam 1883.							
a) Godišbine u dobiti i utrnuće	17630	18475	—	—	—	—	—
b) Dohodarina III. razreda i prirezi	953	939	—	—	—	—	—
c) Biljegovina na Coupons	267	259	70	—	—	—	—
d) Drugi troškovi	32	81	18	—	—	—	—
Sbroj točke 1.	18882	19754	88	—	—	—	—
Toč. 2. Zajam 1886.							
a) Godišbine u dobiti i utrnuće	15883	16917	50	—	—	—	—
b) Dohodarina III. razreda i prirezi	958	693	97	—	—	—	—
c) Biljegovina na Coupons	69	68	41	—	—	—	—
d) Drugi troškovi	32	49	92	—	—	—	—
Sbroi točke 2.	16942	17999	80	—	—	—	—
Skupa Naslova XIII.	35824	37754	68	—	—	—	—
Naslov XIV. Razni troškovi	1000	640	16	—	—	—	—
Skupa Našlova troškovnih	495468	506688	34	18975	24½	15349	78

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za g. 1893		za godine predjašnje		Skupa		od g. 1893		godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
600	—	600	—	—	—	600	—	—	—	—	—	—	—
1600	—	—	—	800	—	800	—	800	—	—	—	800	—
2200	—	600	—	800	—	1400	—	800	—	—	—	800	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—		—	—	—	—	—		—	—	—
144471	88½	137602	92½	6868	96	144471	88½	—	—	—	—	—	-
18845	14	19543	87	*698*	*73*	18845	14	—	—	—	—	—	—
6866	76	6370	10	376	66	6746	76	120	—	-	—	120	—
2110	10	2050	01	—	—	2050	01	60	—	—	—	60	—
172293	79½	165566	90½	6546	89	172113	79½	180	—	-	—	180	—
18475	—	18475	—	—	—	18475	—	—	—	—	—	—	—
939	—	939	—	—	—	939	—	—	—	—	—	—	—
259	70	259	70	—	—	259	70	—	—	—	—	—	—
81	18	81	18	—	—	81	18	—	—	—	—	—	—
19754	88	19754	88	-	—	19754	88	—	—	—	—	—	—
16917	50	16917	50	—	—	16917	50	—	—	—	—	—	—
963	97	963	97	—	—	963	97	—	—	—	—	—	—
68	41	68	41	—	—	68	41	—	—	—	—	—	—
49	92	49	92	—	—	49	92	—	—	—	—	—	—
17999	80	17999	80	—	—	17999	80	—	—	—	—	—	—
17754	68	37754	68	—	—	37754	68	—	—	—	—	—	—
640	46	630	46	—	—	630	46	10	—	—	—	10	—
541013	36½	495786	74	34176	52½	529963	24½	10901	62	148	50	11050	12

TABLICA VI. **Pokrajinska Zaklada dalmatinska.**

Izkaz prihoda po svakom naslovu i točki predračuna

Prihodi	Pred-račun za godinu 1893	Pristoj					
		god. 1893		godina predjašnjih			
				od ostanaka početnih		od nadošlica	
	fior.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.
Naslov I. Dohodci vlastiti pokr. Zaklade:							
Toč. 1. Dobiti iz javnih Obveznica	39	39	20	—	—	—	—
„ 2. Dobiti na cienam prodaje	612	612	—	674	—	—	—
Sbroj Naslova I. .	651	651	20	674	—	—	—
Naslov II. Dohodci Bolnicâ:							
Toč. 1. Bolestnici:							
Dobiti iz Državnih Obveznica	815	1095	84	29	60	—	—
„ privatnih pisama	497	407	51½	2067	05	—	—
„ nepokretnina stečenih	170	186	63	363	13	—	—
Najmovi od kuća u gradu i zemalja na polju	1265	1281	52½	43	95	—	—
Daće	31	23	73½	15	73	—	—
Doprinesci	2500	2595	60	2882	27	—	—
Prihodi razni	40	100	42	—	—	—	—
Dohodci prihoda vrtlova	2000	2087	35	—	—	—	—
Dobiti zatežne	—	2	07	—	—	—	—
Zapisci i darovi	—	—	—	—	—	—	—
Sbroj točke 1. .	7318	7780	68½	5401	79	—	—
Toč. 2. Nahodi:							
Dobiti iz Državnih Obveznica	48	50	40	2	10	—	—
Dohodci nepokretnina (daće)	3	—	—	—	—	—	—
Doprinesci	250	368	95	316	34	—	—
Sbroj točke 2. .	301	419	35	318	44	—	—
Skupa Naslova II. .	7619	8200	03½	5720	17	—	—
Naslov III. Naknada bolničkih troškova:							
Toč. I. Bolestnici:							
Od bolestnika plaćaoca	4000	10291	55	—	—	—	—
Od uznika političkih i zločinstvenih	50	19	13	5	76	—	—
Od občina dalmatinskih za svoje pripadnike .	72500	72207	02	34290	34½	—	—
Prenos .	76550	82517	70	34296	10½	—	—

sa potanjimi razbrojitbami prama razbrojitbi predračuna.

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1893		za godine prednje		Skupa		od godine 1893		od godina prednjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
39	20	39	20	—	—	39	20	—	—	—	—	—	—
1286	—	212	—	674	—	886	—	400	—	—	—	400	—
1325	20	251	20	674	—	925	20	400	—	—	—	400	—
1125	44	896	34	27	50	923	84	199	50	2	10	201	60
2474	56½	191	81½	700	86½	892	68	215	79	1366	18½	1581	88½
549	76	84	05½	57	68½	141	74	102	57½	305	14½	408	02
1325	47½	1269	52½	43	95	1313	47½	12	—	—	—	12	—
39	46½	15	87	—	—	15	87	7	86½	15	73	23	59½
5477	87	—	—	2882	27	2882	27	2595	60	—	—	2595	60
100	42	100	42	—	—	100	42	—	—	—	—	—	—
2087	35	2087	35	—	—	2087	35	—	—	—	—	—	—
2	07	2	07	—	—	2	07	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13182	41½	4647	44½	3712	27	8359	71½	3133	24	1689	46	4822	70
52	50	50	40	2	10	52	50	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
685	29	—	—	316	34	316	34	368	95	—	—	368	95
737	79	50	40	318	44	368	84	368	95	—	—	368	95
13920	20½	4697	84½	4030	71	8728	55½	3502	19	1689	46	5191	65
10291	55	10291	55	—	—	19291	55	—	—	—	—	—	—
24	89	19	13	5	76	24	89	—	—	—	—	—	—
106497	36½	52136	02½	23367	30	75503	32½	20070	99½	10923	04½	30994	04
116813	80½	62446	70½	23373	06	85819	76½	20070	99½	10923	04½	30994	04

	Pred-račun za godinu 1893	Pristoj					
		god. 1893		godina predjašnjih			
				Ostanci početni		nadošlo	
	fior.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.
Prinesak .	76550	82517	70	34296	10½	—	—
Od drugih pokrajina u Carevini za njihove pripadnike:							
Austrija donja . .	—	*59*	*62*	*3*	*56*	—	—
Austrija gornja . .	—	—	—	*11*	*27*	—	—
Česka	—	*249*	*87*	*281*	*92*	—	—
Bukovina	—	—	—	—	—	—	—
Kranjska	—	*701*	*11*	*1132*	*53*	—	—
Koruška	—	*127*	*96*	*94*	*79½*	—	—
Hrvatska	—	*1712*	*27*	*944*	*07*	—	—
Rieka	—	—	—	*30*	*69*	—	—
Galička	—	*97*	*27*	*8*	*01*	—	—
Gorička	—	*181*	*75*	*290*	*35½*	—	—
Istrija	—	*749*	*36*	*817*	*64*	—	—
Moravska	—	*225*	*08*	*422*	*95*	—	—
Sležka	—	—	—	—	—	—	—
Štajerska	—	*446*	*26*	*5*	*34*	—	—
Tirolska	—	*40*	*30*	—	—	—	—
Trst	—	*516*	*95*	*361*	*30*	—	—
Ugarska	—	*93*	*45*	*965*	*65½*	—	—
Bosna-Hercegovina .	—	*477*	*08*	*883*	*04*	—	—
Sbroj .	5100	5678	33	6253	12½	—	—
Od inozemnih Država za njihove pripadnike:							
Italija (Mletačka) .	—	*398*	*01*	*899*	*80½*	—	—
Srbija	—	*24*	*65*	—	—	—	—
Sbroj .	100	422	66	899	80½	—	—
Sbroj točke 1. .	81750	88618	69	41449	03½	—	—
Toč. 2. Ludjaci:							
Od ludjaka plaćaoca	1600	5360	02	—	—	—	—
Od dalmatinskih Občina	15500	17564	68½	2284	84½	—	—
Od drugih pokrajina u Carevini	300	559	45	451	64½	—	—
Od političkih zločinaca i uznika	—	19	90	—	—	—	—
Sbroj točke 2.	17400	23504	05½	2736	49	—	—
Toč. 3. Nahodi:							
Od drugih pokrajina u Carevini	100	252	62½	474	34½	—	—
Skupa Naslova III. .	99250	112375	37	44659	87	—	—

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1893		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1893		godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
116813	80½	62426	70½	23373	06	85819	76½	20070	99½	10923	04½	30994	04
63	18	59	62	3	56	63	18	—	—	—	—	—	—
11	27	—	—	—	—	—	—	—	—	11	27	11	27
531	79	249	87	208	36	458	23	—	—	73	56	73	56
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1833	64	701	11	63	09	764	20	—	—	1069	44	1069	44
222	75½	127	96	—	—	127	96	—	—	94	79½	94	79½
2656	34	1129	87	137	46	1267	33	582	40	806	61	1389	01
30	69	—	—	7	12	7	12	—	—	23	57	23	57
105	28	97	27	—	—	97	27	—	—	8	01	8	01
472	10½	181	75	91	08	272	83	—	—	199	27½	199	27½
1567	—	663	98	33	92	697	90	85	38	783	72	869	10
648	03	78	75	94	29	173	04	146	33	328	66	474	99
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
451	60	436	36	5	34	441	70	9	90	—	—	9	90
40	30	—	—	—	—	—	—	40	30	—	—	40	30
878	25	169	19	73	92	243	11	347	76	287	38	635	14
1059	10½	—	—	25	35	25	35	93	45	940	30½	1033	75½
1360	12	279	20	184	15	463	35	197	88	698	89	896	77
11931	45½	4174	93	927	64	5102	57	1503	40	5325	48½	6828	88½
1297	81½	—	—	13	40	13	40	398	01	886	40½	1284	41½
24	65	—	—	—	—	—	—	24	65	—	—	24	65
1322	46½	—	—	13	40	13	40	422	66	886	40½	1309	06½
130067	72½	66621	63½	24314	10	90935	73½	21997	05½	17134	93½	39131	99
5360	02	5360	02	—	—	5360	02	—	—	—	—	—	—
19849	53	17048	03½	2257	84½	19305	88	516	65	27	—	543	65
1011	09	—	—	76	16	76	16	559	45	375	48½	934	93½
19	90	19	90	—	—	19	90	—	—	—	—	—	—
26240	54½	22427	95½	2334	00½	24761	96	1076	10	402	48½	1478	58½
726	97	124	03	131	14	255	17	128	59½	343	20½	471	80
157035	24	89173	62	26779	24½	115952	86½	23201	75	17880	62½	41082	37½

	Predrazbroj za godinu 1893	Pristoj					
		god. 1893		predjašnjih godina			
				ostanci početni		pridošlice	
	fior.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Naslov IV. Naknade zapratnih troškova: Za troškove predujmljene iz Pokr. Zaklade dalmatinske za osobe kući svojoj zapraćene:							
a) od obćina dalmatinskih	750	616	69	87	43	—	—
b) od drugih pokrajina u Carevini . .	250	186	18	607	74	—	—
Skupa Naslova IV. .	1000	802	87	695	17	—	—
Naslov V. Pokr. prirez izravnim porezom	234500	249599	05	24715	43	2124	66½
Naslov VI. Pokr. prirez potrošarini . .	140000	130816	16½	—	—	—	—
Naslov VII. Uvozarina	17460	19669	36	—	—	—	—
Naslov VIII. Prihodi razni.	100	98	—	16	15	—	—
Naknade troškova nepredrazbrojenih iz sliedećih naslova:							
Naslov I. Uprava	—	—	—	—	—	—	—
„ II. Navrćanje boginja	—	40	60	16	—	—	—
„ V. Ustamba	—	—	—	—	—	—	—
Toč. 1. Ustamba Oružnička	—	—	—	150	—	—	—
„ VII. Putevi	—	—	—	47	69	—	—
„ IX. Bolnice:							
a) Bolestnici	—	—	—	174	23	—	—
b) Nahodi	—	—	—	17	30½	—	—
c) Ludjaci	—	5	—	—	—	—	—
„ XIV. Razni troškovi	—	—	—	52	50	—	—
Sbroj naknada .	—	45	60	457	72½	—	—
Skupa naslovâ i prihodâ .	500580	522257	65	76938	51½	2124	66½

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1893		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1893		od godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
704	12	554	76½	86	43	641	19½	61	92½	1	—	62	92½
793	92	18	75	195	50	214	25	167	43	412	24	579	67
1498	04	573	51½	281	93	855	44½	229	35½	413	24	642	59½
276439	14½	324263	23	12616	48	246879	71	15335	82	14223	61½	29559	43½
130816	16½	130816	16½	—	—	130816	16½	—	—	—	—	—	—
19669	36	19669	36	—	—	19669	36	—	—	—	—	—	—
114	15	98	—	16	15	114	15	—	—	—	—	—	—
—	—	40	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	60	—	—	—	—	40	60	—	—	16	—	16	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
150	—	—	—	50	—	50	—	—	—	100	—	100	—
47	69	—	—	—	—	—	—	—	—	47	69	47	69
174	23	—	—	57	43	57	43	—	—	116	80	116	80
17	30½	—	—	3	85	3	85	—	—	13	45½	13	45½
5	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	5	—
52	50	—	—	—	—	—	—	—	—	52	50	52	50
503	32½	40	60	111	28	151	88	5	—	346	44½	351	44½
601320	83	179583	53½	44509	79½	524093	33	42674	11½	34553	38½	77227	50

TABLICA VII. **Pokrajinska Zaklada dalmatinska.**

Izkaz troškova na naslovu VII. „Putevi" po

	Predračun za godinu 1893	Pristoj					
		god. 1893		predjašnjih godina			
				ostanci početni		pridošlice	
	fior.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Naslov VII. Putevi.							
Toč. 1. Gradnja i poprava predjelnih puteva							
1. Za popravne radnje predjelnih putova . . .	7000	3447	15	—	—	—	—
2. Kameni most na rieci Vrlici kod Imotskog .	—	1149	22	—	—	—	—
Sbroj točke 1. .	7000	4596	37	—	—	—	—
Toč. 2. Uzdržanje predjelnih puteva:							
1. Put Zadar-Posedarje-Jesenice . . .	400	420	—	33	37	—	—
2. „ Karin-Benkovac-Pakoštane. . .	576	576	—	36	—	—	—
3. „ Prapatnica-Drniš.	—	—	—	—	—	—	—
4. „ Djeverske-Drniš-Muć-Sinj-Kliš .	1480	1479	92	128	37	—	—
5. „ Makarska-Kozica (Barun Rodić) .	510	510	—	42	50	—	—
6. „ Skobaljuša	340	324	67	10	—	—	—
7. „ Crveni grm-Mali Prolog . . .	12	12	—	2	—	—	—
8. „ Vodice-Mostine	360	320	—	20	—	—	—
9. „ U male radje uzdržavanja. . .	1022	2255	70	302	34	15	96
Sbroj točke 2.	4700	5898	29	574	58	15	96
Toč. 3. Nabava i poprava ratilâ	300	44	—	—	—	—	—
Toč. 4. Pripomoći Občinam u puteve . . .	4000	5151	50	—	—	—	—
Skupa Naslova VII. .	16000	15690	16	574	58	15	96

razbrojitbi u Prilogu I. Predračuna.

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1893		za godine prednje		Skupa		od godine 1893		od godina prednjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
3447	15	3447	15	—	—	3447	15	—	—	—	—	—	—
1149	22	1149	22	—	—	1149	22	—	—	—	—	—	—
4596	37	4596	37	—	—	4596	37	—	—	—	—	—	—
453	37	385	—	33	37	418	37	35	—	—	—	35	—
612	—	552	—	36	—	588	—	24	—	—	—	24	—
—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1608	29	1045	73	128	37	1534	10	74	19	—	—	74	19
552	50	467	50	42	50	510	—	42	50	—	—	42	50
334	67	314	67	10	—	324	67	10	—	—	—	10	—
14	—	10	—	2	—	12	—	2	—	—	—	2	—
340	—	300	—	20	—	320	—	20	—	—	—	20	—
2574	—	2134	12	318	05	2452	17	121	58	—	25	121	83
6488	83	5569	02	590	29	6150	31	329	27	—	25	329	52
44	—	44	—	—	—	44	—	—	—	—	—	—	—
5151	50	4751	50	—	—	4751	50	400	—	—	—	400	—
16280	70	14960	89	590	29	15551	18	729	27	—	25	729	52

TABLICA VIII. **Pokrajinska Zaklada dalmatinska.**

Izkaz troškova i dohodaka Bolnica po

Bolestnici. *Troškovi.*	BOL Zadar *Pred-račun*	Zadar Pristojbina		Šibenik *Pred-račun*	Šibenik Pristojbina		Split *Pred-račun*
	godine						
	fior.	fior.	novč.	*fior.*	fior.	novč.	*fior.*
A. Troškovi u upravu, liečenje i hranu bolestnika kod Bolnica u Dalmaciji:							
Najam činovnikom i liečnikom	3167	3438	82½	2060	2079	79	1967
Najam i nadnice bolničarom i slugam . .	1284	1341	—	1764	1728	—	1260
Naknada odjeće Milosrdnicam	1020	1020	—	720	720	—	540
Bogoslužba	520	519	96	225	225	02	300
Potrebština ureda i pisarne.	120	156	04	120	112	64	110
Nagrade i pripomoći.	150	297	50	150	—	—	150
Nove gradnje	—	1437	10	—	—	—	—
Uzdržanje zgradâ	450	1046	96	800	1838	53	200
Hrana i liečenje kod Bolnica u Dalmaciji:							
Jela	*15000*	*20779*	*33*	*13000*	*18059*	*27½*	*11000*
Liekovi nabavljeni kod Ljekarnica, a pravljeni u Bolnicam	*4000*	*3693*	*85*	*2000*	*1799*	*69*	*1800*
Liekovi tvoreni u Bolnicam	*300*	*354*	*74*	*200*	*123*	*57*	*100*
Potrebe, pokretnine i pokućstvo . . .	*200*	*834*	*40*	*450*	*556*	*06*	*500*
Odjeće i rublje bolestnikom	*550*	*11*	*52*	*500*	*1012*	*39*	*800*
Postelje i naprave postelja	*400*	*166*	*54*	*1100*	*375*	*27*	*600*
Drva i ugalj	*450*	*1452*	*25*	*600*	*700*	*59½*	*1200*
Svieće	*450*	*510*	*95*	*550*	*295*	*14*	*1350*
Pralo	*150*	*210*	—	*150*	*109*	*19*	*250*
Potrebe bogoslužbe	*88*	*80*	*07*	*100*	*12*	*06*	*50*
Prevozarina i pratnja bolestnika . . .	—	—	—	*150*	*179*	*50*	*20*
Pokop	*300*	*217*	*15*	*300*	*189*	*10*	*150*
Sitni troškovi	*30*	*9*	*23*	*30*	*13*	*15½*	*20*
Sbroj troškova u hranu i liečenje .	*21918*	*28320*	*03*	*19130*	*23424*	*99½*	*17840*
Od toga odbiv naknadjeno: a) *za rodilje.*	—	*1127*	*60*	—	*308*	*14*	—
b) *za nahode.*	—	*602*	*75*	—	*980*	*75*	—
Ostaje troška u hranu i liečenje Bolestnika	21918	26589	68	19130	22136	10½	17840
Tereti na vlastitom biću Bolnica . . .	60	—	—	60	3	68½	50
Kirurgična orudja	300	243	66	300	1132	19	300
Troškovi u posiguranja	80	84	03	50	61	39	50
Služba brzojava i telefona	42	42	—	42	10	—	—
Prevozarina osoblja zdravstvenog i upraviteljnog	420	428	—	—	—	—	—
Razni troškovi.	350	852	61	350	900	53	200
Gojitba vrtla	—	—	—	—	—	—	—
Nabava vode	—	302	37	—	—	—	—
Skupa .	29881	37799	73½	25771	30947	88	22967

B. Troškovi u hranu i liečenje dalmatinaca van Dalmacije . . . .

C. „ „ „ novaka kod vojničkih Bolnica . . . .

Sbroj svih troškova na točki „Bolestnici

razbrojitbi u Prilogu II. Predračuna.

NICA

Split		Dubrovnik			Skupa		
Pristojbina		*Pred račun*	Pristojbina		*Pred-račun*	Pristojbina	
1893							
fior.	novč.	*fior.*	fior.	novč	*fior.*	fior.	novč.
1966	$64\frac{1}{2}$	2380	2441	11	9574	9926	37
960	—	1320	1272	26	5628	5301	26
540	—	720	720	—	3000	3000	—
300	—	400	400	–	1445	1444	98
47	70	100	74	50	450	390	88
—	—	150	40	—	600	337	50
—	—	—	—	—	—	1437	10
653	21	130	735	44	1580	4274	14
14940	*$60\frac{1}{2}$*	*9000*	*8368*	*13*	*48000*	*62147*	*34*
1630	*53*	*2600*	*1313*	*$52\frac{1}{2}$*	*10400*	*8437*	*$59\frac{1}{2}$*
51	*05*	*200*	*71*	*20*	*800*	*600*	*56*
233	*36*	*440*	*122*	*13*	*1590*	*1745*	*95*
9	*66*	*700*	*1015*	—	*2550*	*2048*	*57*
86	*80*	*500*	*179*	*80*	*2600*	*808*	*41*
383	*03*	*450*	*746*	*20*	*2700*	*3282*	*$07\frac{1}{2}$*
1551	*18*	*300*	*290*	*41*	*2650*	*2647*	*68*
36	*70*	*200*	*68*	*58*	*750*	*424*	*47*
37	—	*100*	*107*	*75*	*338*	*236*	*88*
—	—	*30*	*27*	*29*	*200*	*206*	*79*
—	—	*350*	*184*	*19*	*1100*	*590*	*44*
4	*80*	*50*	*8*	*75*	*130*	*35*	*$93\frac{1}{2}$*
18964	*$71\frac{1}{2}$*	*14920*	*12502*	*$95\frac{1}{2}$*	*73808*	*83212*	*$69\frac{1}{2}$*
366	*30*	—	*423*	*30*	—	*2225*	*34*
221	*72*	—	*450*	*40*	—	*2953*	*62*
17676	$69\frac{1}{2}$	14920	11629	$25\frac{1}{2}$	73808	78031	$73\frac{1}{2}$
17	$49\frac{1}{2}$	1030	858	$49\frac{1}{2}$	1200	879	$67\frac{1}{2}$
144	24	300	613	43	1200	2333	52
47	37	90	—	—	270	192	79
—	—	42	—	—	126	52	—
—	—	—	—	—	420	428	—
269	40	300	342	17	1200	2364	71
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	302	37
22822	$75\frac{1}{2}$	21882	19126	65	100501	110697	03
. . . .					13000	18151	47
. . . .					150	—	—
. . . .					113651	128848	50

Vidi Prilog *A.*

Razbrojitba uz B.

troškova u hranu i liečenje bolestnih dalmatinaca van Dalmacije:

a) kod Bolnica u Austro-Ugarskoj:

	fior.	nč.
Austrija donja . .	156	—
Česka	5	04
Hrvatska	1329	05
Rieka . . , . .	809	76
Galicija	4	80
Istrija	1582	83
Štajerska	93	80
Tirolska	47	83
Trst	10115	67
Ungarska	122	60
Bosna-Hrcegovina .	295	60
Svega .	14562	98
b) kod inozemnih Bolnica:		
Aleksandrija . . .	260	47
Bar	6	94
Carigrad	2819	06
Čačak	5	03
Krf	43	25
Alletei	81	11
Odoša	104	06
Port' Said	13	78
Rušćuk	4	92
Salonić	46	26
Skadar	37	95
Suez	151	57
Valjevo	14	99
Svega .	3595	39
Ukupno .	18151	47

	BOL					
	Zadar			Šibenik		
	Pred-račun	Pristojbina		*Pred račun*	Pristojbina	
	godine					
	fior.	fior.	novč.	*fior.*	fior.	novč.
Bolestnici.						
Prihodi.						
A. Dohodci baštine.						
Dobiti Državnih Obveznica	—	—	—	25	25	—
„ privatnih pisama	—	—	—	15	14	69½
„ nepokretnina stečenih	—	—	—	—	—	—
Najmovi kuća u gradu i zemalja na polju	—	—	—	—	—	—
Daće	—	—	—	—	—	—
Doprinesci	—	—	—	—	—	—
Razni prihodi	10	61	—	10	—	—
Dohodci vrtla	200	552	51	1500	1515	34
Dobiti zatežne	—	—	—	—	—	—
Zapisci i darovi	—	—	—	—	—	—
Sbroj	210	613	51	1550	1555	03½
B. Naknade.						
Od bolestnika plaćaoca	1000	2040	78	1000	2678	71
Od uznika političkih i zločinskih	—	—	—	50	19	13
Od Občina dalmatinskih za nemoćnike svoje pripadnike	23700	24463	26½	20000	19241	08½
Od inokrajnih Pokrajina u Carevini za svoje pripadnike	1100	2792	17	800	715	93
Od inozemnih država za svoje pripadnike	—	66	96	20	22	72
Sbroj	25800	29363	17½	21870	22677	57½
Skupa prihoda	26010	29976	68½	23420	24232	61
Rodilje.						
Troškovi.						
Hrana i liečenje ubožnih rodilja dalmatinaka kod Bolnica u Dalmaciji	400	1127	60	400	308	14
Kao gore u zavodima van Dalmacije						
Skupa						

NICE

Split			Dubrovnik			Skupa		
Pred-račun	Pristojbina		*Pred-račun*	Pristojbina		*Pred-račun*	Pristojbina	
1893								
fior.	fior.	novč.	*fior.*	fior.	novč.	*fior.*	fior.	novč.
449	455	04	341	615	80	815	1095	84
95	26	15	387	366	67	497	407	51½
—	—	—	170	186	63	170	186	63
—	—	—	1265	1281	52½	1265	1281	52½
—	—	—	31	23	73½	31	23	73½
—	—	—	2500	2595	60	2500	2595	60
10	38	05	10	1	37	40	100	42
—	—	—	300	19	50	2000	2087	35
—	—	—	—	2	07	—	2	07
—	—	—	—	—	—	—	—	—
554	519	24	5004	5092	90	7318	7780	68½
1000	1729	87	1000	3842	19	4000	10291	55
—	—	—	—	—	—	50	19	13
19800	18742	80½	9000	9759	86½	72500	72207	02
1200	535	37	2000	1634	86	5100	5678	33
80	279	73	—	53	25	100	422	66
22080	21287	77½	12000	15290	16½	81750	88618	69
22634	21807	01½	17004	20383	06½	89068	96399	37½
600	366	30	900	423	30	2300	2225	34
						100	56	12
						2400	2281	46

Nahodi.

Troškovi.

	NAHO					
	Zadar			Šibenik		
	Pred-račun	Pristojbina		*Pred-račun*	Pristojbina	
	od go					
A. Troškovi u upravu i hranu nahodâ u Dalmaciji:	*fior.*	fior.	novč.	*fior.*	fior.	novč.
Najam činovnicim i nadstojnicam	1343	966	93	730	740	17
Najam i nadnice bolničarim	300	300	—	—	—	—
Nadnice dojiljam	250	142	18	250	235	63
Naknada odjeće Milosrdnicam	120	120	—	120	60	—
Potrebštine ureda i pisarne	20	69	48	40	86	48
Nagrade i pripomoći	40	—	—	40	—	—
Uzdržanje zgrada	—	—	—	—	101	40
Hrana nahoda na dojitbu van Zavoda:						
a) *Troškovi u hranu nahoda na dojitbi*	—	*9289*	*15*	—	*2317*	*20*
b) *Oprave nahodom*	—	*81*	*80*	—	*347*	*40*
Sbroj troškova u hranu .	10000	9370	95	5200	2664	60
Troškovi uprave u Zavodim:						
Hrana nahoda i dojilja	*800*	*612*	*35*	*1000*	*980*	*75*
Liekovi	*200*	*200*	—	*120*	*120*	—
Pokretnine i pokućstvo	—	—	—	*25*	—	—
Odjeće i rublje	*540*	—	—	*170*	—	—
Postelje i oprave posteljne	*40*	—	—	*200*	—	—
Drva i ugljev	*100*	*79*	*16*	*50*	*83*	*48*
Svieće	*80*	*63*	*14*	*80*	*53*	*15*
Pralo	*20*	*93*	*81*	*40*	*39*	*47*
Potrebe za bogoslužbu	—	—	—	—	—	—
Prevozarina nahoda	*30*	*42*	*41*	*40*	*63*	*41*
Pokop	*10*	*33*	*60*	*10*	—	—
Sitni troškovi	*10*	—	—	*10*	—	—
Sbroj troškova u upravu .	1830	1124	47	1745	1340	26
Razni Troškovi	10	—	—	10	—	—
Stanarine	—	—	—	—	—	—
Skupa .	13913	12094	01	8135	5228	54
B. Hrana nahodâ na dojitbu van Dalmacije						
Sbroj svih troškova za Nahode .						

DIŠTA

Split			Dubrovnik			Kotor			Skupa			
Predračun	Pristojbina		*Predračun*	Pristojbina		*Predračun*	Pristojbina		*Predračun*	Pristojbina		
dine 1893												
fior.	fior.	novč.	*fior.*	fior.	novč.	*fior.*	fior.	novč.	*fior.*	fior.	novč.	
1343	1343	31	950	980	56	450	449	98	4816	4480	95	
—	—	—	300	200	—	—	—	—	600	500	—	
250	348	06	220	101	66	364	406	72	1334	1234	25	
120	120	—	120	120	—	—	—	—	480	420	—	
20	69	48	50	103	48	50	95	49	180	424	41	
40	—	—	40	—	—	80	—	—	240	—	—	
—	16	60	—	1	55	—	6	75	—	126	30	
—	*7976*	*28*	—	*7559*	*30½*	—	*4627*	*51*	—	*31769*	*44½*	
—	—	—	—	*248*	*20*	—	*105*	*60*	—	*783*	—	
7800	7976	28	5000	7807	50½	6000	4733	11	34000	32552	44½	
1000	*921*	*72*	*750*	*450*	*40*	*50*	*72*	*14*	*3600*	*3037*	*36*	Vidi Prilog *B.*
200	*200*	*04*	*200*	*200*	—	*30*	*43*	*16*	*750*	*763*	*20*	
—	*6*	*70*	*5*	*1*	—	—	*157*	*90*	*30*	*165*	*60*	
400	*11*	*18*	*100*	—	—	—	—	—	*1210*	*11*	*18*	
60	*33*	*60*	*80*	*22*	*74*	—	—	—	*380*	*56*	*34*	
150	*88*	*35*	*20*	*45*	*28*	*100*	*100*	*97*	*420*	*397*	*24*	
230	*346*	*15*	*30*	*28*	*45*	*20*	—	*68*	*440*	*491*	*57*	
20	*32*	*74*	*80*	*20*	*02*	*50*	*43*	*29*	*210*	*229*	*33*	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
200	*133*	*63*	*100*	*67*	*04*	*40*	*67*	*23*	*410*	*373*	*72*	
20	—	—	*100*	*48*	*40*	*60*	*51*	*51*	*200*	*133*	*51*	
10	—	—	*10*	—	—	*10*	*1*	*24*	*50*	*1*	*24*	
2290	1774	11	1475	883	33	360	538	12	7700	5660	29	
10	9	70	10	6	94	10	1	50	50	18	14	
—	—	—	—	—	—	—	85	—	—	85	—	
11873	11657	54	8165	10205	02½	7314	6316	67	49400	45501	78½	
									50	104	36	
									49400	45606	14½	

Nahodi.

Prihodi.

A. Dohodci od baštine.

	NAHO					
	Zadar			Šibenik		
	Predračun	Pristojbina		*Predračun*	Pristojbina	
	od go					
	fior.	fior.	novč.	*fior.*	fior.	novč.
Dobiti od Drž. Obveznica	—	—	—	—	—	—
Dohodci od nepokretnina (daće)	—	—	—	—	—	—
Doprinesci	—	—	—	—	—	—
Sbroj .	—	—	—	—	—	—
B. Naknade.						
Od inokrajnih Pokrajina u Carevini za nahode njihove pripadnike						
Skupa prihoda .						
Bolestnici i nahodi.						
Troškovi.						
Mirovine.						
Mirovine činovnicim	—	525	—	—	—	—
Mirovine udovicam činovnika	1015	909	92	—	—	—
Obškrbine	—	—	—	—	—	—
Milostinje	120	145	50	183	120	01
Odgojbine sirotam	120	95	—	—	—	—
Skupa .	1255	1675	42	183	120	01

DIŠTA

Split			Dubrovnik			Kotor			Skupa		
Pred-račun	Pristojbina		*Pred-račun*	Pristojbina		*Pred-račun*	Pristojbina		*Pred-račun*	Pristojbina	
dine 1893											
fior.	fior.	novč.	*fior.*	fior.	novč.	*fior.*	fior.	novč.	*fior.*	fior.	novč.
—	—	—	42	42	—	6	8	40	48	50	40
—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	—
—	—	—	250	368	95	—	—	—	250	368	95
—	—	–	292	410	95	9	8	40	301	419	35
									100	252	62½
									401	671	97½
—	—	—	750	750	—	—	—	—	750	1275	—
490	349	98	238	238	32	—	—	—	1743	1498	22
—	—	—	180	180	—	—	—	—	180	180	—
60	60	—	216	168	—	—	—	—	579	493	51
—	—	—	—	—	—	—	—	—	120	95	—
550	409	98	1384	1336	32	—	—	—	3372	3541	73

Ludjaci.

Troškovi.	Ludnica u Šibeniku		
	Pred-račun	Pristojbina	
	godine 1893		
	fior.	flor.	novč.
A. Troškovi u upravu i hranu ludjaka u Dalmaciji:			
Najam činovnikom i liečnikom	2360	2379	85
Najam i nadnice Bolničarom i slugam . .	2108	2023	92
Naknada odjeće Milosrdnicam	720	720	—
Bogoslužba	225	225	02
Potrebštine ureda i pisarne	50	10	80
Nagrade i pripomoći	60	—	—
Nove gradnje	—	—	—
Uzdržanje sgradâ	500	869	60
Hrana i liečenje umobolnih u Ludnici Šibenskoj:			
Jela	*15000*	*20742*	*30½*
Liekovi nabavljeni kod Liekarnica, a pravljeni u Bolnici	*400*	*240*	—
Liekovi tvoreni u Bolnici	*30*	*55*	*10*
Potrebe, pokretnine i pokućstvo . . .	*450*	*38*	—
Odjeće i rublje bolestnikom	*1200*	*199*	*10*
Postelje i naprave postelja	*400*	*161*	*50*
Drva i ugalj	*600*	*571*	*22½*
Svieće	*450*	*285*	*08*
Pralo	*50*	*130*	*39*
Potrebe bogoslužbe	—	*3*	*64*
Prevozarina i pratnja ludjaka	*350*	*635*	*55*
Pokop	*30*	*68*	*20*
Sitni troškovi	*10*	—	*62*
Sbroj troškova u upravu .	18970	23130	71
Tereti na imetku ludnice	55	—	—
Kirurgična orudja	100	—	—
Troškovi brzojava i telefona	54	61	39
Razni troškovi	42	10	—
Gojitba vrtla	400	505	59
Putbine Milosrdnicam	—	—	—
Skupa .	25644	29936	88
B. Troškovi u hranu i liečenje ludjakâ Dalmatinaca van Dalmacije	700	325	41½
Skupa troškova .	26344	30262	29½
Prihodi.			
Naknade od ludjakâ plaćaocâ	1600	5360	02
" od Obćina Dalmatinskih	15500	17564	68½
" od drugih pokrajina u Carevini .	300	559	45
" za uznike	—	19	90
Skupa .	17400	23504	05½

Razbrojitba na B.

Hrana i liečenje ludjaka Dalmatinaca van Dalmacije:

a) u Ludnicam Austro-Ugarskim

— — — —	—	—
— — — —	—	—
— — — —	—	—
Sbroj .	—	—
	—	—

b) u Ludnicam inozemskim:

Aleksandrija .	12	67½
Mletci . . .	312	74
Sbroj .	325	41½
Skupa .	325	41½

TABLICA IX.

Pokrajinska Zaklada dalmatinska. **Godina 1893.**

Izkaz prihodâ i razhodâ preobratom baštine.

	Prihodi			Razhodi		
	u gotovini		u Obveznicam	u gotovini		u Obveznicam
	fior.	novč.	fior.	fior.	novč.	fior.
I. Preobrat nepokretninâ u gotovinu: Od Balda Rožića i drugova za kuću i zemlje u Česvinici (Ston)	840	—				
II. Preobrat glavnicâ na dobit u gotovinu: Izplata općine Zadarske za V. obrok ciene za staru Bolnicu . . . . f. 1000 Isto od općine Šibenske za IV i V obrok . . . . „ 600 Isto od rečene općine za V i VI obrok zajma od f. 5000 . . . . „ 1000 Od baštinika Petra pl. Caralipeo u Splitu povratak glavnice . . . . „ 1600	4200	—				
III. Preobrat obveznica u gotovini: Obveznice dalmat. Zajma 1883 utrnute . .	—	—	—	—	—	
IV. Preobrat gotovine u obveznice: Nabava državnih Obveznica po bolnici Spljetskoj od f. 2100 za f. 2068:50	—	—				
„ „ Dubrovačkoj od f. 900 za f. 875:88	—	—	3000	2944	38	
V. Utrnuće pokrajinskog duga: a) Zajam 1883 . . . . f. 8100 b) Zajam 1886 . . . . „ 6300				14400	—	
Skupa .	5040	—	3000	17344	38	

TABLICA X. **Pokrajinska Zaklada dalmatinska.**

Izkaz prihodâ i

	Prihodi		Razhodi		OSTANCI							
					početni				konačni			
					imovni		dugovni		imovni		dugovni	
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
I. Sahrane i drugi privremeni prihodi povratni	2356	96½	2264	96½	—	—	410	98½	—	—	502	98½
II. Predujmovi podani uz povratak .	58959	28½	89469	05	53321	56½	—	—	83831	33	—	—
III. Pripomoći drugim zakladam uz povratak:												
1) Pokrajinskoj zakladi učionskoj . .	3399	13½	—	—	26772	95	—	—	23373	81½	—	—
2) Zakladi mirovinskoj učiteljskoj .	—	—	1197	44½	583	94	—	—	1781	38½	—	—
3) Tekućem računu	140651	60½	147097	93	140651	60½	—	—	147097	93	—	—
Sbroj pripomoći na III	144050	74	148295	37½	168008	49½	—	—	172253	13	—	—
Skupa prometnih točaka	205366	99	240029	39	221330	06	410	98½	256084	46	502	98½

razhodâ prometnih.

	IZKAZ									
	od godine 1893		od predjašnjih ostanaka		Skupa		Ostanci konačni			
							imovni		dugovni	
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč.
I. Sahrane i drugi prihodi povratni	2356	96½	410	98½	2767	95				
Povraćeno	2082	69	182	27½	2264	96½				
Ostaje da se povrati .	274	27½	228	71	502	98½	—	—	502	98½
II. Predujmovi podani . . .	89469	05	53321	56½	142790	61½	—			
Predujmovi utjerani . . .	31262	55½	27696	73	58959	28½	—			
Ostaje utjerati .	58206	49½	25624	83½	83831	33	83831	33	—	—
III. Pripomoći:										
1) „Pokr. Zakladi Učionskoj"	—	—	26772	95	26772	95				
Utjerano	—	—	3399	13½	3399	13½				
Ostaje utjerati .	—	—	23373	81½	23373	81½	23373	81½	—	—
2) „Mirovinskoj učiteljskoj" .	1197	44½	583	94	1781	38½				
Utjerano	—	—	—	—	—	—				
Ostaje utjerati .	1197	44½	583	94	1781	38½	1781	38½	—	—
3) Tekućemu računu . . .	147097	93	140651	60½	287749	53½				
Utjerano	—	—	140651	60½	140651	60½				
Ostaje utjerati .	147097	93	—	—	147097	93	147097	93	—	—
Skupa pripomoći na III. .	148295	37½	168008	49½	316303	87				
Utjerano	—	—	144050	74	144050	74				
Ostaje utjerati .	148295	37½	23957	75½	172253	13	172253	13	—	—
Skupa ostanaka .							256084	46	502	98½

TABLICA XI. **Pokrajinska Zaklada dalmatinska.**

Izkaz baštine

BAŠTINA		Pokrajinska Zaklada fior.	novč.
a) Vriednost nepokretnina		—	—
b) Vriednost u glavnici daća i doprinesaka		—	—
c) Glavnice na zajam		10900	—
d) Obveznice (pisana vriednost):	Dohodci u bankam	100	—
	Pokr. zajam dalmatinski	700	—
e) Pokretnine, pokućstvo itd.		—	—
	Skupa	11700	—
	Stanje baštine svrhom god. 1892	14300	—
	Porestak i *odpadak*	*2600*	—

PRIMJETBE.

Pokrajinska Zaklada. — Smanjak od f. 2600 zavisi:

a) Jer Občina Zadarska platila V obrok kupovne ciene stare Bolnice su . . f. 1000 : —
b) Jer je Šibenska Občina podmirila obroke IV i V, kupovne ciene stare Bolnice u Šibeniku su . . . „ 600 : —
c) Takodjer, ista, obroke V i VI od predujmljenih f. 5000 . . . „ 1000 : —

Skupa . f. 2600 : —

svrhom godine 1893.

BOLNICE										Skupa	
Zadar		Šibenik		Split		Dubrovnik		Kotor			
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
232900	—	296000	—	100000	—	216200	—	2000	—	847100	—
—	—	—	—	—	—	66531	65	—	—	66531	65
—	—	224	92	370	45$\frac{1}{2}$	7552	08$\frac{1}{2}$	—	—	19047	46
—	—	600	—	12800	—	15355	—	200	—	29055	—
—	—	—	—	—	—	1100	—	—	—	1800	—
44884	—	53000	—	16413	55	27400	—	304	03	142001	58
277784	—	349824	92	129584	00$\frac{1}{2}$	334138	73$\frac{1}{2}$	2504	03	1105535	69
257584	—	349824	92	126365	45$\frac{1}{2}$	334442	25	2504	03	1085020	65$\frac{1}{2}$
20200	—	—	—	3218	55	*303*	*51$\frac{1}{2}$*	—	—	20515	0 3$\frac{1}{2}$

BOLNICE.

Zadar. Porestak f. 20200 zavisi od novih gradnja obavljenih 1893, i baš:

a) stan za osamljivanja . . . . f. 12000:—
b) čatrnja . . . . „ 4000:—
c) pomješća za cvieće . . . . „ 400:—
i od nabave:
d) pokućstva i stroja za razkuživanja, u stanu osamljivanja . . . . . . „ 1000:—
c) parnog stroja . . . . „ 2500:—
Kao gori f. 20200:—

Spljet. Porestak f. 3218:55 zavisi:

a) od nabave pokućstva, odjeće i rubja za . . . . f. 2858:55
b) od državnih Obveznica za . . . . „ 2100:—
Sbroj f. 4958:55

suprot smanjku:
c) glavnice povraćene od nasljednikâ Caralipeo . . . . f. 1600
d) vjeresije Prvis, izbrisane odlukom $^{7}/_{5}$ 1893 Br. 2319 . „ 140 „ 1740:—
Kao gori f. 3218:55

Dubrovnik. Smanjak f. 303:51$\frac{1}{2}$ zavisi:

a) od glavnice povraćene od Zurića . . . . f. 231:—
b) od kupovnog iznosa izplaćenog od Rozića za kuću i zemljištâ u Česvinici f. 840:—
c) usljed odkupa jedne daće . . . . „ 132:51$\frac{1}{2}$
Sbroj f. 1203:51$\frac{1}{2}$

prama višku od . . . . „ 900:—
u nabavljene Obveznice
Kao gori f. 303:51$\frac{1}{2}$

TABLICA XII. **Pokrajinska Zaklada dalmatinska.**

Izkaz pomrsba i izpravaka ostanaka imovnih i

	Konačni ostanci ukazani u konačnom računu 1892		Promjene nastale usljed						Ostanci početni preneseni u konačnom računu 1893	
			Pomrsba		Izpravaka					
					na manje		na više			
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Ostanci imovni.										
A. Ostanci gdje nastade promjena:										
Naslov II. Dohodci bolnicâ .	5923	20½	200	32½	2	71	—	—	5720	17
Naslov III. Naknada bolničkih troškova	44695	95½	—	—	36	12½	—	04	44695	87
Naslov IV. Naknada zapratnih	697	21	—	—	2	04	—	—	695	17
B. Ostanci bez promjena . .	247193	36½	—	—	—	—	—	—	247193	36½
Sbroj .	298509	73½	200	32½	40	87½	—	04	298268	57½
Ostanci dugovni.										
A. Ostanci gdje nastade promjena:										
Naslov VIII. Vode . . .	150	—	150	—	—	—	—	—	—	—
„ IX. Bolnice . . .	13113	49½	—	—	47	25	50	—	13116	24½
„ XII. Učione . . .	376	66	—	--	—	—	2403	19	2779	85
B. Ostanci bez promjena . .	3490	13½	—	—	—	—	—	—	3490	13½
Sbroj .	17130	29	150	—	47	25	2453	19	19386	23

dugovnih prenešenih iz konačnog računa.

Konačni ostanci imovni u konačnom računu 1892. ukazani sa			f. 298509:73½
uslied izbrisanja za	f. 200:32½		
i popravaka u manje	„ 40:87½	f. 241:20	
odbiv popravke u više		„ :04	
obališe se na			f. 241:16
te s toga prenielo u konačni račun 1893			f. 298268:57½

Promjene se odnose na sliedeće naslove:

Naslov II. „Dohodci Bolnica". Pomrsba ukupnog iznosa f. 200:32½ bi povlaštena od Zemaljskog Odbora, odlukom $^{31}/_{8}$ 1891 Br. 3894, $^{16}/_{3}$ Br. 1162 i $^{7}/_{5}$ 1894 Br. 2319.

Smanjak f. 2:71 zavisi od poprava pristojbine.

Naslov III. „Naknade bolničkih troškova". Manjak f. 36:12½, i porestak novč. 4 nastade od izpravaka pristojbina.

Naslov V. „Naknade zapratnih troškova". Smanja f. 2:04, nastade takodjer od izpravaka pristojbina.

Konačni ostanci dugovni prikazani u konačnom računu g. 1892			f. 17130:29
uslied izbrisanja za	f. 150:—		
i izpravaka na manje za . . .	„ 47:25		
	Skupa	f. 197:25	
a pripostaviv izpravke na više za		„ 2453:19	
povišiše se za			f. 2255:94
te s toga prenielo se u konačni račun g. 1893			f. 19386:23

Promjene se odnose na sliedeće naslove:

Naslov VIII. „Vode". Izbrisanje f. 150 sliedilo je po naredbi Zem. Odbora $^{6}/_{11}$ 1893 Br. 5482.

Naslov IX. „Bolnice". Smanjak f. 47:25 i porestak f. 50 nastadoše od izpravaka pristojbine.

Naslov XII. „Učione". Točka 1. Doprinesak pokrajinskoj Učionskoj Zakladi ima višak ostanaka od f. 3101:92
dočim točka 2. „Doprinesak pokrajinskoj Mirovinskoj zakladi" ima sniženje od „ 698:73
to jest skupa konačni dugovni ostanci naslova XII. porasli su za . . . . „ 2403:19
a to nastade uslied izpravaka pristojbina što proiztiče i iz konačnih računa 1893 dviju zaklada.

6

Prilog A.

Pokrajinska Zaklada dalmatinska. Godina 1893.

Razbrojitba

troškova u upravu, liečenje i hranu bolestnika u Bolnicah dalmatinskih i u Ludnici Šibenskoj, za svaku napose.

Bolestnici. *Troškovi.*	Pred-račun za godinu 1893	Pristoj					
		god. 1893		godina predjašnjih			
				od ostanaka početnih		od nadošlica	
	fior.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
A. Troškovi u upravu, liečenje i hranu bolestnika kod Bolnicâ u Dalmaciji:							
Najam činovnikom i liečnikom	3167	3438	82½	—	—	—	—
Najam i nadnice bolničarom i slugam . .	1284	1341	—	—	—	—	—
Naknada odjeće Milosrdnicam	1020	1020	—	—	—	—	—
Bogoslužba	520	519	96	—	—	—	—
Potrebština ureda i pisarne.	120	156	04	—	—	—	—
Nagrade i pripomoći.	150	297	50	—	—	—	—
Nove gradnje	—	1437	10	—	—	—	—
Uzdržanje zgradâ	450	1046	96	—	—	—	—
Hrana i liečenje kod Bolnicâ u Dalmaciji:							
Jela	*15000*	*20779*	*33*	—	—	—	—
Liekovi nabavljeni kod Ljekarnica . . .	*4000*	*3693*	*85*	*564*	*40½*	—	—
Liekovi tvoreni u Bolnicam	*300*	*354*	*74*	—	—	—	—
Potrebe, pokretnine i pokućstvo . . .	*200*	*834*	*40*	—	—	—	—
Odjeće i rublje bolestnikom	*550*	*11*	*52*	—	—	—	—
Postelje i naprave postelja	*400*	*166*	*54*	—	—	—	—
Drva i ugalj	*450*	*1452*	*25*	—	—	—	—
Svieće	*450*	*510*	*95*	—	—	—	—
Pralo	*150*	*210*	—	—	—	—	—
Potrebe bogoslužbe	*88*	*80*	*07*	—	—	—	—
Prevozarina i pratnja bolestnika . . .	—	—	—	—	—	—	—
Pokop	*300*	*217*	*15*	—	—	—	—
Sitni troškovi	*30*	*9*	*23*	—	—	—	—
Sbroj troškova u hranu i liečenje .	*21918*	*28320*	*03*	*564*	*40½*	—	—
Od toga odbiv naknadjeno: a) *za rodilje.*	—	*1127*	*60*	—	—	—	—
b) *za nahode.*	—	*602*	*75*	—	—	—	—
Ostaje troška u hranu i liečenje bolestnika	21918	26589	68	564	40½	—	—
Tereti na vlastitom biću Bolnica . . .	60	—	—	—	—	—	—
Kirurgična orudja	300	243	66	—	—	—	—
Troškovi u osiguravanja.	80	84	03	—	—	—	—
Služba brzojava i telefona	42	42	—	84	—	—	—
Prevozarina osoblja zdravstvenog i upraviteljnog	420	428	—	—	—	—	—
Razni troškovi.	350	852	61	—	—	—	—
Gojitba vrtla	—	—	—	—	—	—	—
Nabava vode	—	302	37	—	—	—	—
Putbine Milosrdnicam	—	—	—	—	—	—	—
Skupa .	29881	37799	73½	648	40½	—	—

Zadarska.

...bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1893		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1893		od godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
3438	82½	3105	49½	—	—	3105	49½	333	33	—	—	333	33
1341	—	1334	—	—	—	1334	—	7	—	—	—	7	—
1020	—	1020	—	—	—	1020	—	—	—	—	—	—	—
519	96	519	96	—	—	519	96	—	—	—	—	—	—
156	04	156	04	—	—	156	04	—	—	—	—	—	—
297	50	297	50	—	—	297	50	—	—	—	—	—	—
1437	10	1437	10	—	—	1437	10	—	—	—	—	—	—
1046	96	1046	96	—	—	1046	96	—	—	—	—	—	—
20779	*33*	*20779*	*33*	—	—	*20779*	*33*	—	—	—	—	—	—
4258	*25½*	*3693*	*85*	*564*	*40½*	*4258*	*25½*	—	—	—	—	—	—
354	*74*	*354*	*74*	—	—	*354*	*74*	—	—	—	—	—	—
830	*40*	*834*	*40*	—	—	*834*	*40*	—	—	—	—	—	—
11	*52*	*11*	*52*	—	—	*11*	*52*	—	—	—	—	—	—
166	*54*	*166*	*54*	—	—	*166*	*54*	—	—	—	—	—	—
1452	*25*	*1452*	*25*	—	—	*1452*	*25*	—	—	—	—	—	—
510	*95*	*510*	*95*	—	—	*510*	*95*	—	—	—	—	—	—
210	—	*210*	—	—	—	*210*	—	—	—	—	—	—	—
80	*07*	*80*	*07*	—	—	*80*	*07*	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
217	*15*	*217*	*15*	—	—	*217*	*15*	—	—	—	—	—	—
9	*23*	*9*	*23*	—	—	*9*	*23*	—	—	—	—	—	—
28884	*43½*	*28320*	*03*	*564*	*40½*	*28884*	*43½*	—	—	—	—	—	—
1127	*60*	*1127*	*60*	—	—	*1127*	*60*	—	—	—	—	—	—
602	*75*	*602*	*75*	—	—	*602*	*75*	—	—	—	—	—	—
27154	08½	26589	68	564	40½	27154	08½	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
243	66	243	66	—	—	243	66	—	—	—	—	—	—
84	03	84	03	—	—	84	03	—	—	—	—	—	—
126	—	—	—	—	—	—	—	42	—	84	—	126	—
428	—	428	—	—	—	428	—	—	—	—	—	—	—
852	61	852	61	—	—	852	61	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
302	37	302	37	—	—	302	37	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
38448	14	37417	40½	564	40½	37981	81	382	33	84	—	466	33

Bolestnici. *Troškovi.*	Predračun za godinu 1893	Pristoj					
		god. 1893		godina predjašnjih			
				od ostanaka početnih		od nadošlica	
	fior.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.
A. Troškovi u upravu, liečenje i hranu bolestnika kod Bolnicân Dalmaciji:							
Najam činovnikom i liečnikom	2060	2079	79	—	—	—	—
Najam i nadnice Bolničarom i slugam	1764	1728	—	144	—	—	—
Naknada odjeće Milosrdnicam	720	720	—	360	—	—	—
Bogoslužba	225	225	02	25	—	—	—
Potrebštine ureda i pisarne	120	112	64	—	—	—	—
Nagrade i pripomoći	150	—	—	—	—	—	—
Nove gradnje	—	—	—	—	—	—	—
Uzdržanje sgradâ	800	1838	53	—	—	—	—
Hrana i liečenje kod Bolnicâ u Dalmaciji:							
Jela	*13000*	*18059*	*27½*	—	—	—	—
Liekovi nabavljeni kod Liekarnica	*2000*	*1799*	*69*	*218*	*89*	—	—
Liekovi tvoreni u Bolnici	*200*	*123*	*57*	—	—	—	—
Potrebe, pokretnine i pokućstvo	*450*	*556*	*06*	—	—	—	—
Odjeće i rublje bolestnikom	*500*	*1012*	*39*	—	—	—	—
Postelje i naprave postelja	*1100*	*375*	*27*	—	—	—	—
Drva i ugalj	*600*	*700*	*59½*	—	—	—	—
Svieće	*550*	*295*	*14*	—	—	—	—
Pralo	*150*	*109*	*19*	—	—	—	—
Potrebe bogoslužbe	*100*	*12*	*06*	—	—	—	—
Prevozarina i pratnja ludjaka	*150*	*179*	*50*	—	—	—	—
Pokop	*300*	*189*	*10*	—	—	—	—
Sitni troškovi	*30*	*13*	*15½*	—	—	—	—
Sbroj troškova u hranu i liečenje	*19130*	*23424*	*99½*	*218*	*89*	—	—
Od toga odbiv naknadjeno: a) za rodilje	—	*308*	*14*	—	—	—	—
b) za nahode	—	*980*	*75*	—	—	—	—
Ostaje troška u hranu i liečenje bolestnika	19130	22136	10½	218	89	—	—
Tereti na vlaslitom biću Bolnica	60	3	68½	—	—	—	—
Kirurgična orudja	300	1132	19	—	—	—	—
Troškovi u osiguravanja	50	61	39	—	—	—	—
Služba brzojava i telefona	42	10	—	—	—	—	—
Prevozarina osoblja zdravstvenog i upraviteljnog	—	—	—	—	—	—	—
Razni troškovi	350	900	53	—	—	—	—
Gojitba vrtla	—	—	—	—	—	—	—
Nabava vode	—	—	—	—	—	—	—
Putbine Milosrdnicam	—	—	—	—	—	—	—
Skupa	25771	30947	88	747	89	—	—

Šibenska.

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1893		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1893		godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
2079	79	2079	79	—	—	2079	79	—	—	—	—	—	—
1872	—	1728	—	144	—	1872	—	—	—	—	—	—	—
1080	—	540	—	360	—	900	—	180	—	—	—	180	—
250	02	225	02	25	—	250	02	—	—	—	—	—	—
112	64	112	64	—	—	112	64	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1838	53	1838	53	—	—	1838	53	—	—	—	—	—	—
18059	27½	18059	27½	—	—	18059	27½	—	—	—	—	—	—
2018	58	1674	95	218	89	1893	84	124	74	—	—	124	74
123	57	123	57	—	—	123	57	—	—	—	—	—	—
556	06	556	06	—	—	556	06	—	—	—	—	—	—
1012	39	1012	39	—	—	1012	39	—	—	—	—	—	—
375	27	375	27	—	—	375	27	—	—	—	—	—	—
700	59½	700	59½	—	—	700	59½	—	—	—	—	—	—
295	14	295	14	—	—	295	14	—	—	—	—	—	—
109	19	109	19	—	—	109	19	—	—	—	—	—	—
12	06	12	06	—	—	12	06	—	—	—	—	—	—
179	50	179	50	—	—	179	50	—	—	—	—	—	—
189	10	189	10	—	—	189	10	—	—	—	—	—	—
13	15½	13	15½	—	—	13	15½	—	—	—	—	—	—
23643	88½	23300	25½	218	89	23519	14½	124	74	—	—	124	74
308	14	308	14	—	—	308	14	—	—	—	—	—	—
980	75	980	75	—	—	980	75	—	—	—	—	—	—
22354	99½	22011	36½	218	89	22230	25½	124	74	—	—	124	74
3	68½	3	68½	—	—	3	68½	—	—	—	—	—	—
1132	19	1132	19	—	—	1132	19	—	—	—	—	—	—
61	39	61	39	—	—	61	39	—	—	—	—	—	—
10	—	10	—	-	—	10	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
900	53	900	53	—	—	900	53	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
31695	77	30643	14	747	89	31391	03	304	74	—	—	304	74

Bolestnici. *Troškovi.*	Pred-račun za godinu 1893	god. 1893		Pristoj… predjašnjih godina: od ostanaka početnih		od nadošlica	
	fior.	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč.
A. Troškovi u upravu, liečenje i hranu bolestnika kod Bolnicâu Dalmaciji:							
Najam činovnikom i liečnikom	1967	1966	64½	466	66	—	—
Najam i nadnice Bolničarom i slugam . .	1260	960	—	—	—	—	—
Naknada odjeće Milosrdnicam	540	540	—	—	—	—	—
Bogoslužba	300	300	—	—	—	—	—
Potrebštine ureda i pisarne	110	47	70	—	—	—	—
Nagrade i pripomoći	150	—	—	—	—	—	—
Nove gradnje	—	—	—	—	—	—	—
Uzdržanje sgradâ	200	653	21	—	—	—	—
Hrana i liečenje kod Bolnicâ u Dalmaciji:							
Jela	*11000*	*14940*	*60½*	—	—	—	—
Liekovi nabavljeni kod Liekarnica . . .	*1800*	*1630*	*53*	*33*	*33*	—	—
Liekovi tvoreni u Bolnici	*100*	*51*	*05*	—	—	—	—
Potrebe, pokretnine i pokućstvo . . .	*500*	*233*	*36*	—	—	*1402*	*46*
Odjeće i rublje bolestnikom	*800*	*9*	*66*	—	—	*4425*	*98*
Postelje i naprave postelja	*600*	*86*	*80*	—	—	*2832*	*85*
Drva i ugalj	*1200*	*383*	*03*	—	—	—	—
Svieće	*1350*	*1551*	*18*	—	—	—	—
Prato	*250*	*36*	*70*	—	—	—	—
Potrebe bogoslužbe	*50*	*37*	—	—	—	*100*	—
Prevozarina i pratnja ludjaka	*20*	—	—	—	—	—	—
Pokop	*150*	—	—	—	—	—	—
Sitni troškovi	*20*	*4*	*80*	—	—	—	—
Sbroj troškova u hranu i liečenje .	*17840*	*18964*	*71½*	*33*	*33*	*8761*	*29*
Od toga odbiv naknadjeno: a) *za rodilje*.	—	*366*	*30*	—	—	—	—
b) *za nahode*.	—	*921*	*72*	—	—	—	—
Ostaje troška u hranu i liečenje bolestnika.	17840	17676	69½	33	33	8761	29
Tereti na vlaslitom biću Bolnica	50	17	49½	—	—	—	—
Kirurgična orudja	300	344	24	—	—	576	10
Troškovi u osiguravanja	50	47	37	—	—	—	—
Služba brzojava i telefona	—	—	—	—	—	—	—
Prevozarina osoblja zdravstvenog i upraviteljnog	—	—	—	—	—	—	—
Razni troškovi	200	269	40	—	—	—	—
Gojitba vrtla	—	—	—	—	—	—	—
Nabava vode	—	—	—	—	—	—	—
Putbine Milosrdnicam	—	—	—	—	—	—	—
Skupa .	22967	22822	75½	499	99	9337	39

Spljetska.

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1893		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1893		od godina prednjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
2433	30½	1266	64½	466	66	1733	30½	700	—	—	—	700	—
960	—	960	—	—	—	960	—	—	—	—	—	—	—
540	—	540	—	—	—	540	—	—	—	—	—	—	—
300	—	300	—	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—
47	70	47	70	—	—	47	70	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
653	21	653	21	—	—	653	21	—	—	—	—	—	—
14940	*60½*	*14940*	*60½*	—	—	*14940*	*60½*	—	—	—	—	—	—
1663	*86*	*1597*	*20*	*33*	*33*	*1630*	*53*	*33*	*33*	—	—	*33*	*33*
51	*05*	*51*	*05*	—	—	*51*	*05*	—	—	—	—	—	—
1635	*82*	*233*	*36*	*1402*	*46*	*1635*	*82*	—	—	—	—	—	—
4435	*64*	*9*	*66*	*4425*	*98*	*4435*	*64*	—	—	—	—	—	—
2919	*65*	*86*	*80*	*2832*	*85*	*2919*	*65*	—	—	—	—	—	—
383	*03*	*383*	*03*	—	—	*383*	*03*	—	—	—	—	—	—
1551	*18*	*1551*	*18*	—	—	*1551*	*18*	—	—	—	—	—	—
36	*70*	*36*	*70*	—	—	*36*	*70*	—	—	—	—	—	—
137	—	*37*	—	*100*	—	*137*	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	*80*	*4*	*80*	—	—	*4*	*80*	—	—	—	—	—	—
27759	*33½*	*18931*	*38½*	*8794*	*62*	*27726*	*00½*	*33*	*33*	—	—	*33*	*33*
366	*30*	*366*	*30*	—	—	*366*	*30*	—	—	—	—	—	—
921	*72*	*921*	*72*	—	—	*921*	*72*	—	—	—	—	—	—
26471	31½	17643	36½	8794	62	26437	98½	33	33	—	—	33	33
17	49½	17	49½	—	—	17	49½	—	—	—	—	—	—
920	34	344	24	576	10	920	34	—	—	—	—	—	—
47	37	47	37	—	—	47	37	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
269	40	269	40	—	—	269	40	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
32660	13½	22089	42½	9837	38	31926	80½	733	33	—	—	733	33

Bolestnici. *Troškovi.*	Predračun za godinu 1893	Pristoj					
		god. 1893		godina predjašnjih			
				od ostanaka početnih		od nadošlica	
	fior.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
A. Troškovi u upravu, liečenje i hranu bolestnika kod Bolnicâ u Dalmaciji:							
Najam činovnikom i liečnikom	2380	2441	11	—	—	—	—
Najam i nadnice bolničarom i slugam . .	1320	1272	26	—	—	—	—
Naknada odjeće Milosrdnicam	720	720	—	—	—	—	—
Bogoslužba	400	400	—	—	—	—	—
Potrebština ureda i pisarne.	100	74	50	—	—	—	—
Nagrade i pripomoći.	150	40	—	—	—	—	—
Nove gradnje	—	—	—	—	—	—	—
Uzdržanje zgradâ	130	735	44	—	—	—	—
Hrana i liečenje kod Bolnicâ u Dalmaciji:							
Jela	*9000*	*8368*	*13*	—	—	—	—
Liekovi nabavljeni kod Ljekarnica . . .	*2600*	*1313*	*52½*	—	—	—	—
Liekovi tvoreni u Bolnicam	*200*	*71*	*20*	—	—	—	—
Potrebe, pokretnine i pokućstvo . . .	*440*	*122*	*13*	—	—	—	—
Odjeće i rublje bolestnikom	*700*	*1015*	—	—	—	—	—
Postelje i naprave postelja	*500*	*179*	*80*	—	—	—	—
Drva i ugalj	*450*	*746*	*20*	—	—	—	—
Svieće	*300*	*290*	*41*	—	—	—	—
Pralo	*200*	*68*	*58*	—	—	—	—
Potrebe bogoslužbe	*100*	*107*	*75*	—	—	—	—
Prevozarina i pratnja bolestnika . . .	*30*	*27*	*29*	—	—	—	—
Pokop	*350*	*184*	*19*	—	—	—	—
Sitni troškovi	*50*	*8*	*75*	—	—	—	—
Sbroj troškova u hranu i liečenje .	*14920*	*12502*	*95½*	—	—	—	—
Od toga odbiv naknadjeno: a) *za rodilje.*	—	*423*	*30*	—	—	—	—
b) *za nahode.*	—	*450*	*40*	—	—	—	—
Ostaje troška u hranu i liečenje bolestnika	14920	11629	25½	—	—	—	—
Tereti na vlastitom biću Bolnica . . .	1030	858	49½	—	—	—	—
Kirurgična orudja	300	613	43	—	—	—	—
Troškovi u osiguravanja.	90	—	—	—	—	—	—
Služba brzojava i telefona	42	—	—	—	—	—	—
Prevozarina osoblja zdravstvenog i upraviteljnog	—	—	—	—	—	—	—
Razni troškovi.	300	342	17	—	—	—	—
Gojitba vrtla	—	—	—	—	—	—	—
Nabava vode	—	—	—	—	—	—	—
Putbine Milosrdnicam	—	—	—	—	—	—	—
Skupa .	21882	19126	66	—	—	—	—

Dubrovačka.

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1893		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1893		godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč
2441	11	2441	11	—	—	2441	11	—	—	—	—	—	—
1272	26	1272	26	—	—	1272	26	—	—	—	—	—	—
720	—	720	—	—	—	720	—	—	—	—	—	—	—
400	—	400	—	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—
74	50	74	50	—	—	74	50	—	—	—	—	—	—
40	—	40	—	—	—	40	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
735	44	735	44	—	—	735	44	—	—	—	—	—	—
8368	*13*	*8368*	*13*	—	—	*8368*	*13*	—	—	—	—	—	—
1313	*52½*	*1313*	*52½*	—	—	*1313*	*52½*	—	—	—	—	—	—
71	*20*	*71*	*20*	—	—	*71*	*20*	—	—	—	—	—	—
122	*13*	*122*	*13*	—	—	*122*	*13*	—	—	—	—	—	—
1015	—	*1015*	—	—	—	*1015*	—	—	—	—	—	—	—
179	*80*	*179*	*80*	—	—	*179*	*80*	—	—	—	—	—	—
746	*20*	*746*	*20*	—	—	*746*	*20*	—	—	—	—	—	—
290	*41*	*290*	*41*	—	—	*290*	*41*	—	—	—	—	—	—
68	*58*	*68*	*58*	—	—	*68*	*58*	—	—	—	—	—	—
107	*75*	*107*	*75*	—	—	*107*	*75*	—	—	—	—	—	—
27	*29*	*27*	*29*	—	—	*27*	*29*	—	—	—	—	—	—
184	*19*	*184*	*19*	—	—	*184*	*19*	—	—	—	—	—	—
8	*75*	*8*	*75*	—	—	*8*	*75*	—	—	—	—	—	—
12502	*95½*	*12502*	*95½*	—	—	*12502*	*95½*	—	—	—	—	—	—
423	*30*	*423*	*30*	—	—	*423*	*30*	—	—	—	—	—	—
450	*40*	*450*	*40*	—	—	*450*	*40*	—	—	—	—	—	—
11629	25½	11629	25½	—	—	11629	25½	—	—	—	—	—	—
858	49½	858	49½	—	—	858	49½	—	—	—	—	—	—
613	43	613	43	—	—	613	43	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
342	17	342	17	—	—	342	17	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19126	66	19126	66	—	—	19126	66	—	—	—	—	—	—

Bolestnici. *Troškovi.*	Predračun za godinu 1893	Pristoj					
		god. 1893		predjašnjih godina			
				od ostanaka početnih		od nadošlica	
A. Troškovi u upravu, liečenje i hranu bolestnika kod Bolnicâu Dalmaciji:	fior.	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč.
Najam činovnikom i liečnikom	2360	2379	85	—	—	—	—
Najam i nadnice Bolničarom i slugam . .	2108	2023	92	127	—	—	—
Naknada odjeće Milosrdnicam	720	720	—	360	—	—	—
Bogoslužba	225	225	02	25	—	—	—
Potrebštine ureda i pisarne	50	10	80	—	—	—	—
Nagrade i pripomoći	60	—	—	—	—	—	—
Nove gradnje	—	—	—	—	—	—	—
Uzdržanje sgradâ	500	869	60	—	—	—	—
Hrana i liečenje kod Bolnicâ u Dalmaciji:							
Jela	*15000*	*20742*	*30½*	—	—	—	—
Liekovi nabavljeni kod Liekarnica . . .	*400*	*240*	—	*20*	—	—	—
Liekovi tvoreni u Bolnici	*30*	*55*	*10*	—	—	—	—
Potrebe, pokretnine i pokućstvo . . .	*450*	*38*	—	—	—	—	—
Odjeće i rublje bolestnikom	*1200*	*199*	*10*	—	—	—	—
Postelje i naprave postelja	*400*	*161*	*50*	—	—	—	—
Drva i ugalj	*600*	*571*	*22½*	—	—	—	—
Svieće	*450*	*285*	*08*	—	—	—	—
Pralo	*50*	*130*	*39*	—	—	—	—
Potrebe bogoslužbe	—	*3*	*64*	—	—	—	—
Prevozarina i pratnja ludjaka	*350*	*635*	*55*	*69*	*98*	—	—
Pokop	*30*	*68*	*20*	—	—	—	—
Sitni troškovi	*10*	—	*62*	—	—	—	—
Sbroj troškova u hranu i liečenje .	*18970*	*23130*	*71*	*89*	*98*	—	—
Od toga odbiv naknadjeno: a) *za rodilje*.	—	—	—	—	—	—	—
b) *za nahode*.	—	—	—	—	—	—	—
Ostaje troška u hranu i liečenje bolestnika.	18970	23130	71	89	98	—	—
Tereti na vlastitom biću Bolnica	55	—	—	—	—	—	—
Kirurgična orudja	100	—	—	—	—	—	—
Troškovi u osiguravanja	54	61	39	—	—	—	—
Služba brzojava i telefona	42	10	—	—	—	—	—
Prevozarina osoblja zdravstvenog i upraviteljnog	—		—	—	—	—	—
Razni troškovi	400	505	59	—	—	—	—
Gojitba vrtla	—	—	—	—	—	—	—
Nabava vode	—	—	—	—	—	—	—
Putbine Milosrdnicam	—	—	—	—	—	—	—
Skupa .	25644	29936	88	601	98	—	—

Šibenska.

b i n a		I z p l a t e						O s t a n c i k o n a č n i					
Skupa		za godinu 1893		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1893		od godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
2379	85	2263	19	—	—	2263	19	116	66	—	—	116	66
2150	92	2008	92	127	—	2135	92	15	—	—	—	15	—
1080	—	540	—	360	—	900	—	180	—	—	—	180	—
250	02	225	02	25	—	250	02	—	—	—	—	—	—
10	80	10	80	—	—	10	80	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
869	60	869	60	—	—	869	60	—	—	—	—	—	—
20742	*30½*	*20742*	*30½*	—	—	*20742*	*30½*	—	—	—	—	—	—
260	—	*220*	—	*20*	—	*240*	—	*20*	—	—	—	*20*	—
55	*10*	*55*	*10*	—	—	*55*	*10*	—	—	—	—	—	—
38	—	*38*	—	—	—	*38*	—	—	—	—	—	—	—
199	*10*	*199*	*10*	—	—	*199*	*10*	—	—	—	—	—	—
161	*50*	*161*	*50*	—	—	*161*	*50*	—	—	—	—	—	—
571	*22½*	*571*	*22½*	—	—	*571*	*22½*	—	—	—	—	—	—
285	*08*	*285*	*08*	—	—	*285*	*08*	—	—	—	—	—	—
130	*39*	*130*	*39*	—	—	*130*	*39*	—	—	—	—	—	—
3	*64*	*3*	*64*	—	—	*3*	*64*	—	—	—	—	—	—
705	*53*	*635*	*55*	*69*	*98*	*705*	*53*	—	—	—	—	—	—
68	*20*	*68*	*20*	—	—	*68*	*20*	—	—	—	—	—	—
—	*62*	—	*62*	—	—	—	*62*	—	—	—	—	—	—
23220	*69*	*23110*	*71*	*89*	*98*	*23200*	*69*	*20*	—	—	—	*20*	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23220	69	23110	71	89	98	23200	69	20	—	—	—	20	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
61	39	61	39	—	—	61	39	—	—	—	—	—	—
10	—	10	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
505	59	505	59	—	—	505	59	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30538	86	29605	22	601	98	30207	20	331	66	—	—	331	66

Prilog B.

Pokrajinska Zaklada dalmatinska. **Godina 1893.**

Razbrojitba

troškova u upravu i hranu nahodâ u Dalmaciji napose za svako Nahodište.

Nahodi. *Troškovi.*	Pred-račun za godinu 1893	god. 1893		Pristoj godina predjašnjih od ostanaka početnih		od nadošlica	
A. Troškovi u upravu i hranu nahodâ u Dalmaciji:	fior.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Najam činovnicim i nadstojnicam	1343	966	93	—	—	—	—
Najam i nadnice bolničarim	300	300	—	—	—	—	—
Nadnice dojiljam	250	142	18	—	—	—	—
Naknada odjeće Milosrdnicam	120	120	—	—	—	—	—
Potrebštine ureda i pisarne	20	69	48	—	—	—	—
Nagrade i pripomoći	40	—	—	—	—	—	—
Uzdržanje zgrada	—	—	—	—	—	—	—
Hrana nahoda na dojitbu van Zavoda:							
a) *Troškovi u hranu nahoda na dojitbi*	—	*9289*	*15*	*1569*	*32*	—	—
b) *Oprave nahodom*	—	*81*	*80*	—	—	—	—
Sbroj troškova u hranu .	10000	9370	95	1569	32	—	—
Troškovi uprave u Zavodim:							
Hrana nahoda i dojilja	*800*	*612*	*35*	—	—	—	—
Liekovi	*200*	*200*	—	*16*	*66½*	—	—
Pokretnine i pokućstvo	—	—	—	—	—	—	—
Odjeće i rublje	*540*	—	—	—	—	—	—
Postelje i oprave posteljne	*40*	—	—	—	—	—	—
Drva i ugljev	*100*	*79*	*16*	—	—	—	—
Svieće	*80*	*63*	*14*	—	—	—	—
Pralo	*20*	*93*	*81*	—	—	—	—
Potrebe za bogoslužbu	—	—	—	—	—	—	—
Prevozarina nahoda	*30*	*42*	*41*	—	—	—	—
Pokop	*10*	*33*	*60*	—	—	—	—
Sitni troškovi	*10*	—	—	—	—	—	—
Sbroj troškova u upravu .	1830	1124	47	16	66½	—	—
Razni troškovi	10	—	—	—	—	—	—
Stanarine	—	—	—	—	—	—	—
Skupa .	13913	12094	01	1585	98½	—	—

Zadarska.

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1893		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1893		od godina prednjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
966	93	800	26	—	—	800	26	166	67	—	—	166	67
300	—	300	—	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—
142	18	142	18	—	—	142	18	—	—	—	—	—	—
120	—	120	—	—	—	120	—	—	—	—	—	—	—
69	48	69	48	—	—	69	48	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10858	*47*	*8367*	*25*	*1569*	*32*	*9936*	*57*	*921*	*90*	—	—	*921*	*90*
81	*80*	*81*	*80*	—	—	*81*	*80*	—	—	—	—	—	—
10939	27	8489	05	1569	32	10018	37	921	90	—	—	921	90
612	*35*	*612*	*35*	—	—	*612*	*35*	—	—	—	—	—	—
216	*66½*	*200*	—	*16*	*66½*	*216*	*66½*	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
79	*16*	*79*	*16*	—	—	*79*	*16*	—	—	—	—	—	—
63	*14*	*63*	*14*	—	—	*63*	*14*	—	—	—	—	—	—
93	*81*	*93*	*81*	—	—	*93*	*81*	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
42	*41*	*42*	*41*	—	—	*42*	*41*	—	—	—	—	—	—
33	*60*	*33*	*60*	—	—	*33*	*60*	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1441	13½	1124	47	16	66½	1141	13½	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13679	99½	11005	44	1585	98½	12591	42½	1088	57	—	—	1088	57

N a h o d i. *Troškovi.*	Pred-račun za godinu 1893	Pristoj					
		god. 1893		predjašnjih godina			
				od ostanaka početnih		od nadošlica	
A. Troškovi u upravu i hranu nahodâ u Dalmaciji:	fior.	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč.
Najam činovnikom i nadstojnicam	730	740	17	—	—	—	—
Najam i nadnice bolničarom	—	—	—	—	—	—	—
Nadnice dojiljam	250	235	63	—	—	—	—
Naknade odjeće Milosrdnicam	120	60	—	30	—	—	—
Potrebštine ureda i pisarne	40	86	48	—	—	—	—
Nagrade i pripomoći	40	—	—	—	—	—	—
Uzdržanje zgrada	—	101	40	—	—	—	—
Hrana nahoda na dojitbi van Zavoda.							
a) *Troškovi u hranu nahoda na dojitbi*	—	*2317*	*20*	*2230*	*91*	—	—
b) *Oprave nahodom*	—	*347*	*40*	—	—	—	—
Sbroj troškova u hranu .	5200	2664	60	2230	91	—	—
Troškovi uprave u Zavodim:							
Hrana nahoda i dojilja	*1000*	*980*	*75*	—	—	—	—
Liekovi	*120*	*120*	—	*10*	—	—	—
Pokretnine i pokućstvo	*25*	—	—	—	—	—	—
Odieće i rublje	*170*	—	—	—	—	—	—
Postelje i oprave posteljne.	*200*	—	—	—	—	—	—
Drva i ugliev	*50*	*83*	*48*	—	—	—	—
Svieće	*80*	*53*	*15*	—	—	—	—
Pralo	*40*	*39*	*47*	—	—	—	—
Potrebe za bogoslužbu	—	—	—	—	—	—	—
Prevozarina nahoda	*40*	*63*	*41*	—	—	—	—
Pokop	*10*	—	—	—	—	—	—
Sitni troškovi	*10*	—	—	—	—	—	—
Sbroj troškova u upravu .	1745	1340	26	10	—	—	—
Razni troškovi	10	—	—	—	—	—	—
Stanarine	—	—	—	—	—	—	—
Sbroj .	8135	5228	54	2270	91	—	—

Šibensko.

bina		Izplate								Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1893		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1893		od godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč.
740	17	740	17	—	—	740	17	—	—	-	-	-	-
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-	-	-	-
235	63	235	63	—	—	235	63	—	—	-	-	-	-
90	—	45	—	30	—	75	—	15	—	-	-	15	-
86	48	86	48	—	—	86	48	—	—	-	-	-	-
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-	-	-	-
101	40	101	40	—	—	101	40	—	—	-	-	-	-
4548	*11*	*1359*	*74*	*2230*	*91*	*3590*	*65*	*957*	*46*	-	-	*957*	*46*
347	*40*	*347*	*40*	—	—	*347*	*40*	—	—	-	-	—	—
4895	51	1707	14	2230	91	3938	05	957	46	-	-	957	46
980	*75*	*980*	*75*	—	—	*980*	*75*	—	—	-	-	-	-
130	—	*110*	—	*10*	—	*120*	—	*10*	—	-	-	*10*	-
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-	-	-	-
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-	-	-	-
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-	-	-	-
83	*48*	*83*	*48*	—	—	*83*	*48*	—	—	-	-	-	-
53	*15*	*53*	*15*	—	—	*53*	*15*	—	—	-	-	-	-
39	*47*	*39*	*47*	—	—	*39*	*47*	—	—	-	-	-	-
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-	-	-	-
63	*41*	*63*	*41*	—	—	*63*	*41*	—	—	-	-	-	-
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-	-	-	-
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-	-	-	-
1350	26	1330	26	10	—	1340	26	10	—	-	-	10	-
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-	-	-	-
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-	-	-	-
7499	45	4246	08	2270	91	6516	99	982	46	—	—	982	46

N a h o d i. *Troškovi.*	Predračun za godinu 1893	Pristoj					
		god. 1893		godina predjašnjih			
				od ostanaka početnih		od nadošlica	
A. Troškovi u upravu i hranu nahodâ u Dalmaciji:	fior.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Najam činovnikom i nadstojnicam	1343	1343	31	233	34	—	—
Najam i nadnice bolničarom	—	—	—	—	—	—	—
Nadnice dojiljam	250	348	06	—	—	—	—
Naknade odjeće Milosrdnicam	120	120	—	—	—	—	—
Potrebštine ureda i pisarne	20	69	48	—	—	—	—
Nagrade i pripomoći	40	—	—	—	—	—	—
Uzdržanje zgrada	—	16	60	—	—	—	—
Hrana nahoda na dojitbi van Zavoda.							
a) *Troškovi u hranu nahoda na dojitbi*	—	*7976*	*28*	*2176*	*15*	—	—
b) *Oprave nahodom*	—	—	—	—	—	*1382*	*81*
Sbroj troškova u hranu	7800	7976	28	2176	15	1382	81
Troškovi uprave u Zavodim:							
Hrana nahoda i dojilja	*1000*	*921*	*72*	—	—	—	—
Liekovi	*200*	*200*	*04*	*16*	*67*	—	—
Pokretnine i pokućstvo	—	*6*	*70*	—	—	—	—
Odieće i rublje	*400*	*11*	*18*	—	—	—	—
Postelje i oprave posteljne	*60*	*33*	*60*	—	—	—	—
Drva i ugliev	*150*	*88*	*35*	—	—	—	—
Svieće	*230*	*346*	*15*	—	—	—	—
Pralo	*20*	*32*	*74*	—	—	—	—
Potrebe za bogoslužbu	—	—	—	—	—	—	—
Prevozarina nahoda	*200*	*133*	*63*	—	—	—	—
Pokop	*20*	—	—	—	—	—	—
Sitni troškovi	*10*	—	—	—	—	—	—
Sbroj troškova u upravu	2290	1774	11	16	67	—	—
Razni troškovi	10	9	70	—	—	—	—
Stanarine	—	—	—	—	—	—	—
Sbroj	11873	11657	54	2426	16	1382	81

Spljetsko.

…bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1893		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1893		godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
1576	65	993	31	233	34	1226	65	350	—	—	—	350	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
348	06	248	06	—	—	348	06	—	—	—	—	—	—
120	—	120	—	—	—	120	—	—	—	—	—	—	—
69	48	69	48	—	—	69	48	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	60	16	60	—	—	16	60	—	—	—	—	—	—
10152	*43*	*6248*	*66½*	*2176*	*15*	*8424*	*81½*	*1727*	*61½*	—	—	*1727*	*61½*
1382	*81*	—	—	*1382*	*81*	*1382*	*81*	—	—	—	—	—	—
11535	24	6248	66½	3558	96	9807	62½	1727	61½	—	—	1727	61½
921	*72*	*921*	*72*	—	—	*921*	*72*	—	—	—	—	—	—
216	*71*	*183*	*37*	*16*	*67*	*200*	*04*	*16*	*67*	—	—	*16*	*67*
6	*70*	*6*	*70*	—	—	*6*	*70*	—	—	—	—	—	—
11	*18*	*11*	*18*	—	—	*11*	*18*	—	—	—	—	—	—
33	*60*	*33*	*60*	—	—	*33*	*60*	—	—	—	—	—	—
88	*35*	*88*	*35*	—	—	*88*	*35*	—	—	—	—	—	—
346	*15*	*346*	*15*	—	—	*346*	*15*	—	—	—	—	—	—
32	*74*	*32*	*74*	—	—	*32*	*74*	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
133	*63*	*133*	*63*	—	—	*133*	*63*	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1790	78	1757	44	16	67	1774	11	16	67	—	—	16	67
9	70	9	70	—	—	9	70	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15466	51	9563	25½	3808	97	13372	22½	2094	28½	—	—	2094	28½

Nahodi. *Troškovi.*	Predračun za godinu 1893	Pristoj					
		god. 1893		godina predjašnjih			
				od ostanaka početnih		od nadošlica	
A. Troškovi u upravu i hranu nahodâ u Dalmaciji:	fior.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.
Najam činovnicim i nadstojnicam	950	980	56	—	—	—	—
Najam i nadnice bolničarim	300	200	—	—	—	—	—
Nadnice dojiljam	220	101	66	—	—	—	—
Naknada odjeće Milosrdnicam	120	120	—	—	—	—	—
Potrebštine ureda i pisarne	50	103	48	—	—	—	—
Nagrade i pripomoći	40	—	—	—	—	—	—
Uzdržanje zgrada	—	1	55	—	—	—	—
Hrana nahoda na dojitbu van Zavoda:							
a) *Troškovi u hranu nahoda na dojitbi*	—	*7559*	*30½*	*1981*	*67½*	—	—
b) *Oprave nahodom*	—	*248*	*20*	—	—	—	—
Sbroj troškova u hranu	5000	7807	50½	1981	67½	—	—
Troškovi uprave u Zavodim:							
Hrana nahoda i dojilja	*750*	*450*	*40*	—	—	—	—
Liekovi	*200*	*200*	—	—	—	—	—
Pokretnine i pokućstvo	*5*	*1*	—	—	—	—	—
Odjeće i rublje	*100*	—	—	—	—	—	—
Postelje i oprave posteljne	*80*	*22*	*74*	—	—	—	—
Drva i ugljev	*20*	*45*	*28*	—	—	—	—
Svieće	*30*	*28*	*45*	—	—	—	—
Pralo	*80*	*20*	*02*	—	—	—	—
Potrebe za bogoslužbu	—	—	—	—	—	—	—
Prevozarina nahoda	*100*	*67*	*04*	—	—	—	—
Pokop	*100*	*48*	*40*	—	—	—	—
Sitni troškovi	*10*	—	—	—	—	—	—
Sbroj troškova u upravu	1475	883	33	—	—	—	—
Razni troškovi	10	6	94	—	—	—	—
Stanarine	—	—	—	—	—	—	—
Skupa	8165	10205	02½	1981	67½	—	—

Dubrovačko.

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za g. 1893		za godine predjašnje		Skupa		od g. 1893		godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
980	56	980	56	—	—	980	56	—	—	—	—	—	—
200	—	200	—	—	—	200	—	—	—	—	—	—	—
101	66	101	66	—	—	101	66	—	—	—	—	—	—
120	—	120	—	—	—	120	—	—	—	—	—	—	—
103	48	103	48	—	—	103	48	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	55	1	55	—	—	1	55	—	—	—	—	—	—
9540	*98*	*6689*	*30½*	*1981*	*67½*	*8670*	*98*	*870*	—	—	—	*870*	—
248	*20*	*248*	*20*	—	—	*248*	*20*	—	—	—	—	—	—
9789	18	6937	50½	1981	67½	8919	18	870	—	—	—	870	—
450	*40*	*450*	*40*	—	—	*450*	*40*	—	—	—	—	—	—
200	—	*200*	—	—	—	*200*	—	—	—	—	—	—	—
1	—	*1*	—	—	—	*1*	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	*74*	*22*	*74*	—	—	*22*	*74*	—	—	—	—	—	—
45	*28*	*45*	*28*	—	—	*45*	*28*	—	—	—	—	—	—
28	*45*	*28*	*45*	—	—	*28*	*45*	—	—	—	—	—	—
20	*02*	*20*	*02*	—	—	*20*	*02*	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
67	*04*	*67*	*04*	—	—	*67*	*04*	—	—	—	—	—	—
48	*40*	*48*	*40*	—	—	*48*	*40*	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
883	33	883	33	—	—	883	33	—	—	—	—	—	—
6	94	6	94	—	—	6	94	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12186	70	9335	02$\frac{5}{1}$	1981	67½	11316	70	870	—	—	—	870	—

Nahodi. *Troškovi.*	Predračun za godinu 1893	Pristoj					
		god. 1893		godina predjašnjih			
				od ostanaka početnih		od nadošlice	
A. Troškovi u upravu i hranu nahodâ u Dalmaciji:	fior.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.
Najam činovnicim i nadstojnicam	450	449	98	—	—	—	—
Najam i nadnice bolničarim	—	—	—	—	—	—	—
Nadnice dojiljam	364	406	72	—	—	—	—
Naknada odjeće Milosrdnicam	—	—	—	—	—	—	—
Potrebštine ureda i pisarne	50	95	49	4	25	—	—
Nagrade i pripomoći	80	—	—	30	—	—	—
Uzdržanje zgrada	—	6	75	—	—	—	—
Hrana nahoda na dojitbu van Zavoda:							
a) *Troškovi u hranu nahoda na dojitbi*	—	*4627*	*51*	*1217*	*63*	—	—
b) *Oprave nahodom*	—	*105*	*60*	—	—	—	—
Sbroj troškova u hranu	6000	4733	11	1217	63	—	—
Troškovi uprave u Zavodim:							
Hrana nahoda i dojilja	*50*	*72*	*14*	—	—	—	—
Liekovi	*30*	*43*	*16*	—	—	—	—
Pokretnine i pokućstvo	—	*157*	*90*	—	—	—	—
Odjeće i rublje	—	—	—	—	—	—	—
Postelje i oprave posteljne	—	—	—	—	—	—	—
Drva i ugljev	*100*	*100*	*97*	—	—	—	—
Svieće	*20*	—	*68*	—	—	—	—
Pralo	*50*	*43*	*29*	—	—	—	—
Potrebe za bogoslužbu	—	—	—	—	—	—	—
Prevozarina nahoda	*40*	*67*	*23*	—	—	—	—
Pokop	*60*	*51*	*51*	—	—	—	—
Sitni troškovi	*10*	*1*	*24*	—	—	—	—
Sbroj troškova u upravu	360	538	12	—	—	—	—
Razni troškovi	10	1	50	—	—	—	—
Stanarine	—	85	—	—	—	—	—
Skupa	7314	6316	67	1251	88	—	—

Kotorsko.

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1893		za godine predjašnje		Skupa		od g. 1893		godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč.
449	98	449	98	—	—	449	98	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
406	72	406	72	—	—	406	72	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
99	74	95	49	—	—	95	49	—	—	4	25	4	25
30	—	—	—	30	—	30	—	—	—	—	—	—	—
6	75	6	75	—	—	6	75	—	—	—	—	—	—
5845	14	4608	51	1217	63	5826	14	19	—	—	—	19	—
105	60	105	60	—	—	105	60	—	—	—	—	—	—
5950	74	4714	11	1217	63	5931	74	19	—	—	—	19	—
72	14	72	14	—	—	72	14	—	—	—	—	—	—
43	16	43	16	—	—	43	16	—	—	—	—	—	—
157	90	157	90	—	—	157	90	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
100	97	100	97	—	—	100	97	—	—	—	—	—	—
—	68	—	68	—	—	—	68	—	—	—	—	—	—
43	29	43	29	—	—	43	29	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
67	23	67	23	—	—	67	23	—	—	—	—	—	—
51	51	51	51	—	—	51	51	—	—	—	—	—	—
1	24	1	24	—	—	1	24	—	—	—	—	—	—
538	12	538	12	—	—	538	12	—	—	—	—	—	—
1	50	1	50	—	—	1	50	—	—	—	—	—	—
85	—	85	—	—	—	85	—	—	—	—	—	—	—
7568	55	6297	67	1247	63	7545	30	19	—	4	25	23	25

Prilog C.

Pokrajinska Zaklada dalmatinska. Godina 1893.

Razbrojitba

troškova i prihoda Naslova XII Učione, točka 4 „Doprinos Poljodjelskom Zavodu u Gružu“.

Troškovi.	Predračun za godinu 1893	Pristoj					
		god. 1893		predjašnjih godina			
				od ostanaka početnih		od nadošlica	
	fior.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Plaće učiteljskom osoblju	--	3199	94	—	—	—	—
Naknada stanarine pristavu	—	120,	—	—	—	—	—
Plaće prefektu, vrtlaru i slugi	—	354	66	—	—	—	—
Nagrade	—	90	—	—	—	—	—
Stanarine	—	1000	—	—	—	—	—
Troškovi pisarne i uredovni	—	102	63	—	—	—	—
Porezi	—	160	31	—	—	—	—
Nabava učila	—	48	29	—	—	—	—
„ pokućstva	—	15	20	—	—	—	—
Gojenje vrtla	—	588	72	—	—	—	—
Uzdržavanje zgrada	—	166	78	—	—	—	—
Hrana prefektu i vrtlaru	—	360	—	—	—	—	—
Troškovi internata	—	2117	04	—	—	—	—
Sbroj .	—	8323	57	—	—	—	—
Prihodi.							
Doprinos državni	—	5000	—	—	—	—	—
Štipendije	—	1213	56	—	—	—	—
Sbroj .	—	6213	56	—	—		—
Čisti trošak .	—	2110	01	—	—	—	—

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1893		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1893		od godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč.
3199	94	3199	94	—	—	3199	94	—	—	—	—	—	—
120	—	120	—	—	—	120	—	—	—	—	—	—	—
354	66	354	66	—	—	354	66	—	—	—	—	—	—
90	—	30	—	—	—	30	—	60	—	—	—	60	—
1000	—	1000	—	—	—	1000	—	—	—	—	—	—	—
102	63	102	63	—	—	102	63	—	—	—	—	—	—
160	31	160	29	—	—	160	31	—	—	—	—	—	—
48	29	48	29	—	—	48	29	—	—	—	—	—	—
15	20	15	20	—	—	15	20	—	—	—	—	—	—
588	72	588	72	—	—	588	72	—	—	—	—	—	—
166	78	166	78	—	—	166	78	—	—	—	—	—	—
360	—	360	—	—	—	360	—	—	—	—	—	—	—
2117	04	2117	04	—	—	2117	04	—	—	—	—	—	—
8323	57	8263	57	—	—	8263	57	60	—	—	—	60	—
5000	—	5000	—	—	—	5000	—	—	—	—	—	—	—
1213	56	1213	56	—	—	1213	56	—	—	—	—	—	—
6213	56	6213	56	—	—	6213	56	—	—	—	—	—	—
2110	01	2050	01	—	—	2050	01	60	—	—	—	60	—

Troškovi internata su fior. 2117:04, sadrže i predujam fior. 400 doznačen Ravnateljstvu zavoda za nabavu vina. Od ovog iznosa potrošeno je fior. 374:61, a preostali od fior. 25:39 bi uložen kod Poštarske štedioničke blagajne su 3%.

Od nabavljenog vina prodalo se je ekt. 11:51 za . . . . f. 238:14
a porazdielilo pitomcim, poslužnicim itd. ekt. 27:22, za . . . . „ 275:14

Saupa f. 513:28

Troškovi su iznosili kao gori . . . . „ 374:61
dakle čistog prihoda . . . . f. 138:67

Ove brojke biti će prenešene u konačni račun god. 1894.

Uzroci

razlikam u izpadcim Konačnog računa napram iznoscim predbrojenim.

Troškovi.

Naslov I.
Troškovi uprave

Izpalo povoljno f. 4594

Povoljno je izpalo radi manjih troškova:

na toč. 7. Izdavanje lista pokr. zakona		f. 274
„ „ 8. Troškovi u Sabor Kraljevine		„ 6486
	Skupa	f. 6760
na protiv višem trošku na točki:		
2. Služba u pisarni Odborovoj	f. 853	
6. „ gradjevna (putni troškovi)	„ 763	
5. „ blagajnička	„ 550	„ 2166
izpadak povoljan kao gori		f. 4594

Na toč. 7 potrošilo se manje f. 274, jer se je tiskalo manje listova pokrajinskih zakona.

Ona od f. 6486 na točki 8 „Troškovi na Sabor Kraljevine“ jer nije bio otvoren Sabor kroz god. 1893, i tako se je prištedio cieli predračunani iznos za nadnice i putne troškove Zastupnicim i brzopiscim.

Na točki 2. potrošilo se više f. 853 radi viših potreba u prepisivanje, litografiranje itd.

Ona od f. 763 na toč. 6 radi ustanovljenog mjesta Pokrajinskog Mjernika za poljodjelske poboljšice (ovlašten) u Saborskoj sjednici 21 ožujka 1892 a ništa ne predračunato.

Ona od f. 550 sastoji iz iznosa doznačenog u ime nagrade činovnicim i poslužnicim c. k. Pokrajinske blagajne za god. 1893.

Naslov II.
Navrćanje boginja

Izpalo nepovoljno f. 1016

jer neki navrćaoci ne bili prikazali kroz godinu 1892 svoje pristojbine na obistimbu i doznaku; te radi viših putovanja obavljenih za obćeg navrćanja u god. 1893.

Naslov III.
Zaprate

Izpalo nepovoljno f. 141
jer bilo u više zapraćenika iz inih pokrajina a pripadnici dalmatinski, uslied višeg broja izdanih zapratnih odluka u god. 1893.

Naslov IV.
Kazničari

Izpalo povoljno f. 200
pištedjen cieli iznos predračunat, jer kroz g. 1893 ne bijaše poslan nijedan kazničar.

Naslov V.
Ustamba

Izpalo povoljno f. 344

Toč. 1. „Ustamba Oružaništva" bi predračunata na samih f. 27836
a bi zaključena troškom od „ 29313
to jest u više f. 1477

Toč. 2. „Ustamba vojnička"
bi predračunato f. 4000
a bi potrošeno „ 2179
u manje „ 1821
tako da toč. V. prikazuje ukupni povoljni izpadak od f. 344

Viši trošak od f. 1477 toč. 1. jest radi više potrebe najmovina za postaje.

Manji trošak od f. 1821 toč. 2., jer manje potreba prikazano za obistimbu.

Naslov VI.
Priprega

Izpalo nepovoljno f. 606
a to jer se je dalo više priprega.

Kad se je odsjekla pristojbina god. 1893, odsjeklo se uprav koliko obistinilo i doznačilo, jer obistimba i doznaka priprežnih troškova sgadja se obično dvie godine kasnije iza kako se je priprega podala.

Naslov VII.
Putevi

Izpalo povoljno f. 310
na toč. 1. „Gradnja predjelnih puteva" predračunato f. 7000
a bi potrošeno „ 4596
Dakle manje f. 2404
a na točki 3. „Nabava i popráva ratila" potrošeno je f. 44 samo, a predračunato f. 300; tako da se je pištedilo „ 256
Skupa f. 2660
dočim na točki 2. „Uzdržanje preglednih püteva" premašilo se f. 1198
jer bilo vise potreba.
na točki 4. „Pripomoći Obćinam"
jer trebalo udieliti više „ 1152 „ 2350
po tom kao gori izpalo povoljno f. 310

Naslov IX.
Bolnice

Izpalo nepovoljno f. 15323

Premašaji se odnose na sliedeće točke:

toč. 1. Nemoćnici. Ukupni trošak kod ove je točke iznio skupa f. 128849
a predračunalo se „ 113651
Odtud nepovoljna za f. 15198

toč. 3. Ludjaci. Za nje predrazbrojeno f. 30262
a završilo sa troškom od „ 26344
premašilo za „ 3918

toč. 5. Mirovine. Sravna li se trošak od f. 3542
sa svotom predrazbrojenom od „ 3372
biva u više za „ 170
Skupa f. 19286

Odbiv prištednje odnoseće na sliedeće točke:

toč. 2. Rodilje. Predračunato f. 2400
Ukupni trošak „ 2281
Prištedjeno f. 119

toč. 4. Nahodi. Predračunato f. 49450
Ukupni trošak „ 45606
Prištedjeno f. 3844 f. 3963

Tim nepovoljno naslova IX spada na f. 15323

Premašilo je f. 15198 na toč. 1 Nemoćnici, osobito stoga jer je poskupila hrana i druge stvari, pa i zaklonilo se u Bolnice više osoba kroz g. 1893.

Trošak na toč. Nemoćnici g. 1893 iznio je f. 128849
a godine 1892 iznosio je „ 130415
dakle manji za f. 1566

Toč. 2. Rodilje. U manje potrošeno f. 119 stoga jer god. 1893 ušlo manje njih u Bolnice dalmatinske.
Godine 1893 potrošilo se skupa f. 2281
napram trošku godine 1892 od „ 2654
dakle manje za f. 373

Toč. 3. Ludjaci. Poskočio je na ovoj točki trošak f. 3918 s istoga uzroka kao na točki 1. Nemoćnici.
Godine 1893 potrošilo se f. 30262
a godine 1892 „ 32148
godine 1893 dakle manje f. 1886

Toč. 4. Nahodi. Jer se dalo na dojitbu manje nahodâ neg se mislilo, stoga se prištedilo f. 3844.
Trošak na Nahode godine 1893 iznesoše f. 45606
a godine 1892 iznio „ 47671
dakle godine 1893 manje f. 2065

Toč. 5. Mirovine. Premašaj f. 170 zavisi od nastavših promjena u stanju umirovljeniká kroz god. 1893.

U mirovine potrošilo se godine 1893	f. 3542
a godine 1892	„ 3127
dakle god. 1893 više	f. 415

Naslov X.
Pripomoći obrtim i zanatim

Oba iznosa predračunata pod ovijem naslovom, potrošena su u nautične podporine i doprinesku za obrtničku učionicu u Spljetu.

Naslov XI.
Pripomoći književne

Izpalo povoljno f. 880

jer sè kroz cielu god. 1893 nikakva pripomoć pod ovim naslovom doznačila nije.

Naslov XII.
Učione

Izpalo povoljno f. 1209

i baš: Toč. 1. Doprinesak učionskoj zakladi predračunan na		f. 139000
iznio		„ 137603
pri štedjeno		f. 1397
Toč. 2. Doprinesak Mirovinskoj učiteljskoj zakladi predračunan na	f. 21765	
iznio je	„ 19544	
dakle manje		f. 2221
Skupa		f. 3618
Suprotstaviv premašaje nastavše na sliedeće točke:		
Toč. 3. „Pripomoć privatnim ženskim učionam" bi potrošeno	f. 6490	
a predračunato	„ 6191	
Premašaj	f. 299	
Toč. 4. „Doprinesak za poljodjelsku Učionu u Gružu", koji nebio predračunan, a iznosi trošak	„ 2110	f. 2409
Tako da ciela prištednja spada na		f. 1209

Povoljni su izpadci na toč. 1 i 2 uslied uprave sa dvima zakladami, pokrajinskom učionskom i mirovinskom Učitelja, kojim pokrajinska doprinaša.

Premašaj pak f. 299 na toč. 3. zavisi od viših slučajnih troškova.

Naslov XIII.
Pokrajinski dug

Izpalo nepovoljno f. 1931

i baš na toč. 1 Zajam 1883 više potrošeno, za	f. 873
toč. 2 Zajam 1886 više potroženo, za	„ 1058
Odtud kao gori	f. 1931

Razlike se odnose na sliedeće podredjene točke:

a) od toč. 1. Zajam 1883:

Godišbina u dobiti i utrnuće izniela je troška f. 18475
prama predrazbrojenim „ 17630
dakle potrošeno više f. 845
na pod-točki d) „Razna" predračunato f. 32
dočim potrošeno „ 81
dakle premašeno f. 49
Skupa f. 894

Naprotiv: na pod točki b). Dohodarina III razreda izniela je f. 939
a predračunalo se „ 953
tim prištedjeno f. 14
a na pod točki c) Biljegovina na coupons iznila je f. 260
a predračunalo se „ 267
odtud prištednje f. 7 f. 21
Tako premašilo se je na točki 1. za f. 873

b) od toč. 2. Zajam 1886:

na pod točki a) potrošeno u dobiti i utrnuće f. 16918
napram predrazbrojenim „ 15883
. premašilo se za f. 1035
na pod točki b).
Dohodarina III razreda izniela je f. 964
a predračunano „ 958
dakle premašeno f. 6
na pod točki d).
„Ini troškovi" predračunano f. 32
potrošeno „ 50
odtud premašaj f. 18
Skupa f. 1059
dočim na pod točki c)
Biljegovina na coupons, ima se prištednje „ 1
budući se je potrošilo f. 68 a predračunalo 69
Tako da ukupni premašaj točke 2. spao na f. 1058

Naslov XIV.
Razna

Izpalo povoljno f. 360
jer slučajnih troškova bilo manje.

Prihodi.

Naslov I.
Vlastiti dohodci pokr. zaklade

Prihodi pod ovim naslovom ostadoše u granicam predračuna, jer prispiše u pristojbine svi iznosi predračunati.

Pristojbina od f. 612 pri toč. 2. „Dobiti na cienam prodaje“, glavnice koje sastoje od sliedećih posebnih iznosa:

a) od Obćine Zadarske, platila dobit na obrok VI ciene od prodaje stare bolnice f. 400
b) od Obćine Šibenske isto na VI obrok „ 48
c) od iste za predujam od f. 5000 „ 164

Kao gori f. 612

Naslov II.
Dohodci bolnicâ

Izpalo povoljno f. 581

povoljno pri toč. 1. Nemoćnici za f. 463
povoljno pri toč. 2. Nahodi „ 118

Kao gori f. 581

Izpadak povoljan za f. 463 pri I. toč. Nemoćnici zavisi najviše od povišenih prihoda za dobiti na državne Obveznice, koji bijahu predračunani su f. 815, a iznesoše f. 1096.

Suviše prikažaše se sliedeći viši prihodi:

u dobitim iz nabavljenih nepokretnina	f. 17
„ najmovim kućâ i baštinâ	„ 17
„ doprinescim	„ 96
„ prihodim raznim	„ 60
„ prihodim prodajom povrća	„ 87
„ kamatam (nepredračunanim)	„ 2
Skupa	f. 279

Pod točke „Dobiti privatnih pisama“ i „Daće“ prikazuju manji unesak od f. 89 prva, a od f. 7 druga.

Povoljni izpadak f. 118 na točki 2 „Nahodi“ izključivo je pripisati povećanom doprinesku „Blagog Djela“, predračunanom su f. 250, dočim je faktično iznio f. 369.

Pod točka „Daće“ ne prikazuje nikakovih prihoda, pošto je njihov odkup sliedio još god. 1891; dočim pod točka „Dobiti iz Državnih Obveznica“ prikazuje viši prihod od 2 f.

Naslov III.
Naknade bolničkih troškova

Izpadak povoljni f. 13125

od kojih:

na toč. 1. Nemoćnici	f. 6869
na toč. 2. Ludjaci	„ 6104
na toč. 3. Nahodi	„ 152
Kao gori	f. 13125

Povoljno f. 6869 na toč. „Nemoćnici“ odnosi se jedino na naknade bolnikâ plaćaocâ, koje predračunane na f. 4000 iznesoše f. 10292, dakle više f. 6292

Drugi se viši unesci odnose na podtočke:

a) Naknade od inih pokrajina		„ 578
b) Naknade od inih država		„ 323
Skupa		f. 7193

dočim iznesoše manje od proračunog pod točke:

Naknade za uznike političke i kaznene	f. 31	
Naknade od Občina dalmatinskih	„ 293	„ 324
Izpalo povoljno kao gori		f. 6869

Povoljni izpadak f. 6104 pri toćki 2 „Ludjaci“ odnosi se na sliedeće pod točke:

Náknade od Ludjakâ plaćaocâ	f. 3760
„ od Občina dalmatinskih	„ 2065
„ od inih Pokrajina	„ 259
„ od političkih i kaznenih uznika (nepredračunane)	„ 20
Kao gori	f. 6104

Povoljni izpadak f. 152 pri točki 3 „Nahodi“ zavisi odtud, jer više naknada utjerano kroz 1893, i jer više nahodâ kroz istu godinu nadošlo iz inih pokrajina i dati na odgoj u Dalmaciji.

Naslov IV.
Naknade zapratnih troškova

Izpalo nepovoljno f. 197

stoga jer manji broj zapratnih osuda izdanih od kotarskih Poglavarstva Dalmatinskih proti pripadnicim inih pokrajina, zato manje naknada utjerano.

Naslov V.
Pokr. prirez izravnim porezom

Izpalo povoljno f. 15099

stoga što je poskočila pristojbina državnih izravnih poreza, na temelju kojih bi odmjeren prirez za god. 1893.

Pokrajinski prirez proračunan na f. 234500 dopro je do f. 249599, a pobralo se i ušlo je u pokrajinsku zakladu preko godine 1893, od iste i od predjašnjih godina, skupa f. 246880.

Pristojbina državnih poreza uzeta temeljem porezu, bila je od f. 670000, kad tamo doprla do f. 707602, a to sa prirezom od 35 po sto daje for. 247661, kojemu nadodav prireze Dohodarine utjerane, a ne predračunane, u iznosu fior. f. 1938, imade se povoljni izpadak za f. *249,599.*

Naslov VI.
Pokr. prirez potrošarini

Izpalo nepovoljno f. 9184
usljed manje stvari unešenih a podložnih potrošarini, najskoli vina prama kolikoći predračunatoj:

kroz godinu 1893 pristojbina je bila od	f. 130816
a god 1892	„ 131491
Dakle manja za	f. 675

Naslov VII.
Uvozarina

Izpalo povoljno f. 2209
jer se godine 1893 unilo u Dalmaciju više neg se predmnievalo piva, rakije i osladjene žeste.

Ova točka, iznila je na svrhi god. 1893	f. 19669
dočim god. 1892	„ 19609
dakle više za	f. 60

Naslov VIII.
Razna

Izpalo nepovoljno f. 2
radi manjih slučajnih prihoda i dobiti na predujmove udieljene vlastnikom kuća unajmljenih Oružaništvu.

Naknade Troškova

Izpalo povoljno f. 46
Na ovoj točki za godinu 1893 nije bilo ništa predračunano, a utjerala se gornja svota a u toj upravi stoji povoljni izpadak.

Kroz godinu 1893. pristojbina je bila od	f. 46
a godine 1892	„ 110
dakle manja za	f. 64

Zaključba.

Kako je kazano na Tablici IV. godina je 1893 završila

pretičkom	f. 15569
mjesto onog proračunanog sa	„ 5112
te povoljno izpalo	f. 10457

Prihodi premašiše predrazbroj za	f. 21677
a troškovi su završili se nepovoljnim izpadkom od	„ 11220
te kao gori	f. 10457

Izpadak povoljan prihodâ ima se pripisati znatnim utjerbam dobivenim na Nasl. III, V, VII, i suviše onim dobivenim na Nasl. II, i u naknadam troškova; dočim utjerbe kod Naslovâ IV, VI i VIII ostadoše izpod proračuna.

Nepovoljni izpadak u troškovim nastade radi premašaja u troškovim pri naslovu II, IX i XIII osim nadmašujući manjih troškova pri naslovim III, IV, i VIII dočim kod svju ostalih naslova bilo je manje ili više znatnih prištednja.

Sravnajuli se pravi prihodi sa pravimi troškovi pod pojedinih naslova predrazbroja, uvidja se da blagajna na podmiru troškova godine 1893 i predjašnjih godina, pa i pridošlica što se imalo izplatiti godine 1893, ubrojiv i f. 14400 potrebiti za utrnuće pok. Zajma 1883 i 1886 imade potrebština od f. 529963
dočim prihodi tekući i ostanci na naslovim predrazbroja unesoše ukupni iznosak od „ 524093
tako da troškovi nadmašiše prihode za f. 5870

Kako bi dokazano u uzrocim razlika kod konačnog računa godine 1892.e, po stanju imovnom i dugovnom svrhom rečene godine ukazalo se je čiste imovine f. 1037739
a ta, kad se je odvadila vriednost baštine od „ 1085020
pretvorila se u čistu konačnu dugovinu od f. 47281
a ova pak, usljed razlika ostanakâ dokazanih u tablici XII u početku g. 1893, bi prikazana sa f. 49778

Godine 1893 tablica III, koja kaže stanje imovno i dugovno, svrhom iste godine, ukazuje čiste konačne imovine f. 1074597
pa odvadiv vriednost baštine „ 1105536
pretvara se u konačnu čistu dugovinu od f. 30939
dakle prama godini 1892 konačna čista dugovina smanjila se za f. 18839

Taj odpadak konačne čiste dugovine tumači se sliedecim:

Sravnanjem imovina i dugovina konačnih

(odvadiv vriednost baštinskih bića).

	svrhom god. 1892	prenešeno u konačni račun 1893	svrhom god. 1893	Povišak	Smanjak
				konačnog bića	
	f i o r i n a			A. V.	
a) Ostanci imovni					
Prihodi po naslovim predrazbroja . . .	77180	76939	77227	288	—
Prihodi prometni	221330	221330	256084	34754	—
Sbroj prihoda utjerivih .	298510	298269	333311	35042	—
Pretičak blagajnički konačni .	57139	57139	18703	—	38436
Sbroj imovinâ .	355649	355408	352014	—	3394
b) Ostanci dugovni					
Troškovi po naslovim predrazbroja . . .	16719	18975	11050	7925	—
Razhodi prometni	411	411	503	—	92
Sbroj izplata izpunivih .	17130	19386	11553	7833	—
Dug pokrajinski 1883 utrnjiv u 25 godina .	192600	192600	184500	8100	—
„ „ 1886 „ u 25 „ .	193200	193200	186900	6300	—
Sbroj dugovina .	402930	405186	382953	22233	—
Dugovina konačna čista .	47281	49778	30939	18839	—

Iznosak novca potrebita na podmiru f. 11553 dugovnih ostanaka, pokriven je podpuno konačnim pretičkom blagajničkim od f. 18703. Nije dakle potrebito za to ikakvog financijalnog providjenja.

Br. 6458.
g. 94.

(Prilog 7).

Visoki Sabore!

Pri zadnjem zasjedanju, zakonska osnova predložena po Saborskom učionskome Odboru na preinaku §§ 13, 18 i 19 Zem. Zakona 29 Prosinca 1871 o uredjenju pravnih odnošaju učitelja kod javnih pučkih učiona u Dalmaciji, bila je pretresena i primljena u drugome čitanju; ali radi zatvora Sabora nije došla do trećeg čitanja.

Ta osnova smjerala je osobito na jedno poboljšanje plaćâ učitelja u okolinam III razreda; i pošto je to poboljšanje uprav nuždno, Zem. Odbor, žaleći da ekonomične prilike zem. učionske zaklade ne dopuštaju mu da znatnijeg poboljšanja predloži kako bi želio, ima čast opet podnieti tu osnovu na pretres i odobrenje Vis. Saboru, izostavivši onda predloženu preinaku §.a 17 pomenutog zakona, a to svrhom da, usljed izkustva dobivena pri zadnjoj razpravi, osnova bude lašnje odobrena, i postigne kriepost zakona.

Zadar, 23 studenoga 1894.

Predsjednik
Vojnović

Izvjestitelj
Klaić.

Zakon . . . . .

Kriepostan za Kraljevinu Dalmaciju,

kojim se preinačuje § 13 zem. Zakona 29 prosinca 1871 o uredjenju pravnih odnošaja učitelja kod javnih pučkih učiona u Dalmaciji (Z. Z. L. Br. 12 god. 1872) (preinačen zem. Zakonom 21 studenoga 1874 Br. 2 god. 1875, pak Zakonom 18 studenoga 1880 Br. 65), i § 18 istog Zakona (preinačen Zakonom 18 studenoga 1880 Br. 65), i § 19 istog Zakona (preinačen Zakonom 21 studenoga 1874 Br. 2 god. 1875, i Zakonom 3 svibnja 1886 Br. 21).

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije, odredjujem što sliedi:

Član. I.

§ 13 zem. Zakona 29 prosinca 1871 o uredjenju pravnih odnošaja učitelja kod javnih pučkih učiona u Dalmaciji (Z. Z. L. Br. 12 god. 1872) (preinačen zem. Zakonom 21 studenoga 1880 Br. 65), i § 18 istog Zakona (preinačen Zakonom 18 studenoga 1880 Br. 65), i § 19 istog Zakona (preinačen zakonom 21 studenoga 1874 Br. 2 god. 1875, i Zakonom 3 svibnja 1886 Br. 21) stavljeni su van krieposti, i unapried će glasiti kako sliedi:

§ 13.

Najmanji iznos stalne godišnje plaće učitelja u okolinām prvoga razreda ustanovljen je na fior. 500, u okolinam drugoga razreda na fior. 450, a u onim trećega razreda na fior. 400.

§ 18.

Svaki upravitelj učione ima pravo na stan sastojeći barem iz dvie sobe sa potrebitim pripadajućim mjestim, a po mogućnosti dati će mu se u zgradji učione.

Kad se nebi moglo naći takova stana, pristojati će mu naknada u novcu, koja se imā ustanoviti u gradovima: Zadru, Spljetu, Dubrovniku i Kotoru na 40%; u okolinam prvoga i drugoga razreda na 20%; a u okolinam trećega razreda na 15%, od najviše plaće godišnje u dotičnoj učionskoj okolini (§§ 13 i 14).

Ova se naknada izplaćuje svaka tri mjeseca poplatno.

Drugim učiteljim i podučiteljim ne pripada pravo na stan.

§ 19.

Najmanja plaća podučiteljim i privremenim učiteljim sa svjedočbom zrelosti javnog Učiteljišta u okolinam prvoga razreda ustanovljena je na fior. 450, u okolinam drugoga razreda na fior. 400, a u onim trećega razreda na fior. 350.

Član. II.

Privremenim učiteljima (učiteljicama) sa svjedočbom zrelosti, kojim je slučajno doznačena bila viša pristojbina nego bi im pripadala po propisim ovog zakona, ostaje ta viša pristojbina netaknuta.

Član. III.

Ovaj Zakon postaje kriepostan prvim siečnja godine susljedne proglašenju, a izvršba je naložena Mome Ministru Nastave i Bogoštovja.

Br. 7167.
g. 94.

(Prilog 8).

Visoki Sabore!

Pridruženom zakonskom osnovom Zemaljski Odbor predlaže preinaku IV razdiela Zemaljskog Zakona 29 prosinca 1871 Br. 12 ex 1872, koji se bavi o umirovljenju učiteljskog osoblja i obškrbljenju njihovih preostavših. Preinaka ima smjer da poboljša u tome pogledu učiteljsko stanje, a osobito da bolje providi gorinavedenome obškrbljenju udovica i sirotčadi učiteljâ.

Pravac, kojim se udarilo za postignuti svrhu jest jednak onomu prihvaćenu pri sastavljanju Pravila za umirovljenje zemaljskih činovnika i obškrbljenje njihovih preostavših, odobrena po Visokomu Saboru pri zadnjem zasjedanju.

Vrieme službe potrebito za postignuti pravo na cijelu mirovinu ostaje kao i dosada od 35 godina. Istina, da je prošlih godina stiglo na Sabor njekoliko molbenica u svrhu da navedeno razdobje bude obaljeno na 30 godina. Alije Zemaljski Odbor propitao i doznao da kod *svih* kraljevina i zemalja zastupanih na Carevinskom Vieću u dotičnim Zemaljskim Zakonim to razdobje utanačeno je na 40 godina. Obzirom dakle na okolnost, da učiteljsko osoblje u Dalmaciji uživa jur u tom pogledu iznimno povoljno stanje, Zemaljski Odbor nije našao da uvaži te molbenice, i smatra ih ovim predlogom kao riešene.

Do 15 godina službe ostaje pravo od tretine proračunive plaće; a izpod 10 godina službe, prenio se u ovu osnovu propis Zakona 24 studenoga 1880 Br. 1 ex 1881.

Iza 15 godina službe dobivaju učitelji pravo na mirovinu od petnaest tridesetpetina ($^{15}/_{35}$); a iza svake susljedne godine na jednu tridesetpetinu više.

Za udovice i sirotčad ustanovljeno je razno razmjerje mirovine prama broju djece; tako da sa jednim ili dvoje djece prima do polovice, sa troje ili četvero djece prima dvie trećine, a sa više od četvero djece do tri četvrtine od zadnje proračunive plaće pokojnika.

Na slični način odmjerena je razmjerna mirovina sirotčadi ako udovice nema.

Pri sjednici 28 ožujka 1892, Visoki Sabor zaključio je da svaki član učiteljskog osoblja javnih pučkih učiona, koji je položio izpit usposobljenja, bude dužan ako dobije i privremenu službu, platiti u mirovinsku učiteljsku zakladu iste odredbine propisane za stalne učitelje.

Taj zaključak nije se dao izvesti, jer po temeljnome zakonu 14 svibnja 1869 o pučkim učionam, pravo na mirovine imadu samo usposobljeni stalno imenovani učitelji; a tko nema pravo na mirovinu nije dužan doprinašati zakladi iz koje se mirovine izplaćivaju.

Da se ipak zaključku Visokog Sabora udovolji, a istodobno ne povriedi pravo učiteljskog osoblja privremeno namještena, Zemaljski Odbor predlaže drugu stavku §. 58, po kojoj privremeni učitelji dužni su plaćati odredbine isto kao stalni; ali, ako bez postignuti stalnost ostavu službu bilo sa kog razloga ili preminu, svi iznosi plaćeni u ime odredbine u mirovinsku zakladu, imadu biti povraćeni ili njima ili njihovim baštinicim.

Zemaljski Odbor ima čast staviti sliedeći predlog:

Neka izvoli Visoki Sabor odobriti pridruženu zakonsku osnovu.

Zadar, 30 decembra 1894.

Predsiednik
Vojnović

Izvjestitelj
Klaić.

Zakon . . . . .

Kriepostan za Kraljevinu Dalmaciju,

kojim se preinačuju propisi razdiela IV. zem. zakona 29 prosinca 1871 (Br. 12 Z. Z. L. god. 1872), o uredjenju pravnih odnošaja učitelja kod javnih pučkih učiona Kraljevine Dalmacije.

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije naredjujem kako sliedi:

Članak I.

§§ 36—62 koji sačinjavaju IV razdiel zem. zakona 29 prosinca 1871 (Br. 12 Z. Z. L. god. 1872), o uredjenju pravnih odnošaja učitelja kod javnih pučkih učiona Kraljevine Dalmacije, kako su sada sastavljeni izpadaju, te imaju unapried glasiti kako sliedi:

§ 36.

Umirovljuju se članovi učiteljskog osoblja ako se pokažu nesposobnim za izpunjenje njihove dužnosti, bilo radi godina, bilo radi težkih tielesnih mahna, ili radi inih okolovština obzira dostojnih.

Umirovljenje može sliediti na prošnju dotičnog člana, ili uredovnim putem bez te prošnje.

§ 37.

Dobrovoljno odreći se službe, ili ostaviti ju bez ovlašćenja, donosi gubitak prava na uživanje mirovine.

Služba može se uslied dobrovoljne odreke ili stavljenja u stanje mira ostaviti samo na svršetku učionske godine, osim ako zemaljska učionska Vlast nije naročito na to privolila. Na svršetku učionske godine ima se izaći iz stana sa službom spojena.

§ 38.

Iznos mirovine (naknada za jedan put ili stalna mirovina) zavisi stranom od godišnje plaće, a stranom od vremena službe.

§ 39.

Proračuniva godišnja plaća jest ona uživana udilj prije postavljenja u mirovinu.

Petogodišnje doplate, naknade ravnateljim i ravnajućim učiteljim smatraju se kao česti ove godišnje plaće.

§ 40.

Proračunivo vrieme službe jest ono sprovedeno kod koje javne učionice pokle se položi izpit usposobljenja (§ 56 carevinskog zakona 14 svibnja 1869).

Prekid službe neprieči proračunivost službe, ako bude dokazano da nije potekao iz krivice, ili od djela dotičnog člana.

§ 41.

Članovim učiteljskog osoblja, koji pri umirovljenju još niesu dovršili proračunivu desetgodišnju službu (§ 40), pristoji samo naknada za jedan put, koja se ustanovljuje u iznosu od godine i pol godišnje proračunive plaće (§ 39).

§ 43.

Članovim učiteljskog osoblja bez ikakvog imetka, koji bez svoje krivnje, nego sbog bolesti, jali sbog drugog kakvog uzroka, postaju nesposobnim bud službi bud ma kakvom dobivanju kojim bi mogli preživjeti, ako niesu navršili deset godina službe, može se na njihovu tražbu, mjesto naknade spomenute u § 41, doznačiti u ime mirovine četvrtina godišnje proračunive plaće (§ 30), i oni će se smatrati kao da su u privremenu miru (§ 44).

§ 43.

Članovi učiteljskog osoblja umirovljeni izmedju početka jedanaeste i svršetka petnaeste godine službe, dobivaju kao mirovinu trećinu godišnje proračunive plaće.

Na svršetku petnaeste godine dobivaju pravo na mirovinu od petnaest tridesetipetina; na svršetku svake susljedne godine jednu tridesetipetinu više; a na svršetku tridesetipete godine službe, pravo na vas iznos godišnje proračunive plaće (§ 39).

§ 44.

Umirovljenje je konačno, ili privremeno. U zadnjem slučaju, ako se odkloni zaprieka djelatnoj službi zbog koje je sliedilo umirovljenje, dužan je dotični član po odredbam učionske Vlasti zemaljske stupiti opet u službu, ili se odreći mirovine.

§ 45.

Udovice i sirotčad članova učiteljskog osoblja imadu pravo na obškrbu, samo ako je umrivši muž i otac imao pravo na mirovinu.

§ 46.

Udovica člana učiteljskog osoblja, koji pri smrti nije jošte svršio 10 godina proračunive službe (§ 40), prima naknadu za jedan put u iznosu od trećine zadnje godišnje proračunive plaće pokojnika (§ 39).

Ako je sa udovicom ostalo više nego jedno nejako diete, koje je dužna hraniti (§ 50), onda naknada iznosi polovicu te plaće.

§ 47.

Ako je pokojnik već svršio bio desetu godinu proračunive službe (§ 40), pristoji udovici kao mirovina trećina zadnje proračunive plaće (§ 39) uživane od pokojnika.

§ 48.

Ako se ženitba sklopila tek za trajanja stanja mira, ili ako se ženitbena zajednica riešila bez muževljeve krivice prije njegove smrti uslied sudbene razstave, onda udovica nema prava na mirovinu.

§ 49.

Udovica, ako se preuda, može sebi pridržati mirovinu za slučaj da opet obudovi; ili primiti dvogodišnji iznos te mirovine kao naknadu za jedan put.

§ 50.

Udovici sa pravom na mirovinu pristojati će za svako nejako diete pokojnikovo, koje je dužna hraniti, podpora za odgoj, koja se ustanačuje na sliedeći način:

Ako udovica ima do dvoje djetce, onda podpore za odgoj sa mirovinom udovice nesmiju nadmašiti polovicu;

Ako ima troje ili četvero djetce, podpore sa mirovinom nesmiju nadmašiti dvie trećine;

Ako ima više djetce od četvero, onda podpore sa mirovinom nesmiju nadmašiti tri četvrtine zadnje proračunive plaće (§ 39) pokojnoga muža i otca.

Iznos podpore za odgoj, ima svaki put i za svako diete napose, odrediti zemaljsko učionsko Vieće.

§ 51.

Podpora za odgoj za svako diete prestaje svršetkom dvadeset godina života; ili prije, danom kojim diete postigne kakav žitak ili nastanak.

§ 52.

Ako pokojnik ne ostavi udovice, ili ako preostavša udovica nema prava na mirovinu (§ 48), tada svoj neobškrbljenoj djetci pokojnikovoj, koja ne navršiše dvadeset godina života, pristojati će skupa, u slučaju § 46, naknada, na koju bi mati bila imala pravo; u slučaju pak § 47 pristojati će toj nejakoj sirotčadi razmjerna mirovina koja će se ustanoviti:

ako je do dvoje djetce, na četvrtinu;

ako je do troje ili četvero djetce, na trećinu;

ako je više od četvero djetce, na polovicu zadnje godišnje proračunive plaće, koju je pokojnik uživao.

U navedenim brojevim imadu se vazda razumjeti samo nejaka izpod dvadeset godina neobškrbljena djetca.

§ 53.

Ova razmjerna mirovina prestaje danom kad nema više nijednoga neobškrbljena djeteta pokojnikova izpod dvadeset godina.

§ 54.

Ako se udovica preuda, djetca pokojnikova, mjesto podporâ za odgoj (§ 50), primati će razmjernu mirovinu (§ 52). Ako pak ona, za slučaj novog obudovljenja, pridrži sebi pravo na prijašnju mirovinu, ovaj će pridržaj djelovati takodjer na podpore za odgoj, tako da ako se rečeni slučaj dogodi, odmah će prestati razmjerna mirovina djetci.

§ 55.

U slučaju da član učiteljskog osoblja uživa stan u naravi ili prima stanarinu u novcu, udovica i djetca tog člana, ako je u službi preminuo, imadu pravo uživati pokojnikov stan u naravi za tri mjeseca ili primiti tromjesečnu stanarinu.

§ 56.

Ako zadnja godišnja proračuniva plaća člana učiteljskog osoblja, preminula u službi, ne dosiže do fior. 500, a ostavština ne dotiče na podmirenje troškaka za bolest i ukop, pristojati će nasljednicim četvrti dio godišnje proračunive plaće, pod naslovom mrtvačkog tromjeseca.

§ 57.

Da se namire mirovine članova učiteljskog osoblja postavših nesposobnim za službu, a tako i da se namire obškrbe za njihove preostavše, ustanovljuje se mirovinska učiteljska zaklada kojom će upravljati zemaljska učionska Vlast (§ 57 carevinskog zakona 14 svibnja 1869).

§ 58.

Svi članovi učiteljskog osoblja, koji položivši izpit usposobljenja dobiju stalnu službu dužni su platiti mirovinskoj učiteljskoj zakladi 10% odnosne godišnje proračunive plaće, koja jim je sa imenovanjem dopraćena; a zatim još toliko od iznosa svakog susljednog povišenja plaće, i svake petogodišnje doplate. Osim toga dužni su platiti pomenutoj zakladi svake godine 2% godišnje proračunive plaće.

I oni članovi učiteljskog osoblja koji iza položenog izpita usposobljenja dobiju privremenu službu, dužni su platiti navedene odredbine. Ipak, u slučaju kad nebi postigli stalnosti, ako bi postali nesposobni za službu ili ako bi umrli, svi iznosi plaćeni mirovinskoj zakladi imadu biti povraćeni njima ili njihovim baštinicim.

§ 59.

Mirovinskoj učiteljskoj zakladi namjenjeni su kao osobiti dohodci:

1. Učionski danjak na ostavštine u smislu zem. zakona 30 siečnja 1873 Br. 11 i 28 travnja 1888 Br. 16.

2. Preostatci od upravljanja zaklade učionskih knjiga, koji idu na korist zemlje.

3. Medjumetci za izpražnjena mjesta učiteljska, u koliko ne idu u korist nasljednika koga ravnatelja, ravnajućeg učitelja ili učitelja umrlog (§ 56); ili se ne upotrebljavaju za nagradu zamjenjujućeg učitelja.

4. Globe što se utjeravaju usljed odsuda učionskih Vlasti.

5. Slučajni darovi, prilozi, i drugi nepredvidjeni dohodci.

§ 60.

Dalji iznos, potrebit za podmirenje godišnjih troškova mirovinske učiteljske zaklade, ide na teret zemaljske zaklade.

Zemaljsko Učionsko Vieće ima pripravit proračun svake godine, i na vrieme ga predati Zemaljskome Odboru, da ga ovaj prikaže Saboru.

§ 61.

Slučajni pretičci godišnjih prihoda mirovinske učiteljske zaklade imadu se uglavničiti, a samo dobiti na toj glavnici imadu se uvrstit u dojdući godišnji račun.

§ 62.

Mirovine koje postoje danom proglašenja ovog zakona, bilo članovim učiteljskog osoblja, bilo njihovim preostavšim, ostaju netaknute.

Članak II.

Ovaj zakon stupa u kriepost danom proglašenja, a izvršba je povjerena Mome Ministru Nastave i Bogoštovja.

(Prevod talijanski).

Legge . . . .

Valevole per il Regno di Dalmazia,

colla quale vengono modificate le prescrizioni della Sezione IV. della legge 29 decembre 1871 (N. 12 B. L. P. anno 1872) per la regolazione dei rapporti di diritto del personale insegnante presso le scuole popolari pubbliche del Regno di Dalmazia.

Dietro proposta e coll' adesione della Dieta del Mio Regno di Dalmazia, trovo di ordinare quanto segue:

Articolo I.

I §§ 36—62 formanti la Sezione IV della legge provinciale 29 decembre 1871 (N. 12 B. L. P. anno 1872) sulla regolazione dei rapporti di diritto del personale insegnante presso le scuole popolari pubbliche del Regno di Dalmazia, vengono posti fuori di vigore nella presente loro stilizzazione, e suoneranno in avvenire come segue:

§ 36.

Vengono collocati nello stato di riposo i membri del personale insegnante se si addimostrano inabili all'adempimento dei loro doveri, sia per l' età avanzata, sia per gravi difetti fisici, o per altre circostanze degne di riguardo.

Il collocamento in istato di riposo può seguire sopra domanda della persona stessa o senza tale domanda in via d' ufficio.

§ 37.

La volontaria rinunzia all' impiego, o l' abbandono del medesimo senza autorizzazione, hanno per conseguenza la perdita del diritto al godimento di una pensione.

L' impiego non potrà venir abbandonato in seguito a rinunzia volontaria od al collocamento in istato di riposo che alla fine dell' anno scolastico, amenochè l' Autorità scolastica provinciale non vi abbia espressamente dato il suo assenso. Alla fine dell' anno scolastico verrà sgombrata l' abitazione congiunta all' impiego.

§ 38.

L' importo del soldo di riposo (gratificazione per una volta tanto o pensione fissa) dipende in parte dall' annuo stipendio, in parte dal tempo di servizio.

§ 39.

L' annuo stipendio computabile è quello goduto immediatamente prima del collocamento in istato di riposo.

Le aggiunte quinquennali di soldo, come pure gli assegni di funzione dei direttori e dei maestri dirigenti si considerano quali parti di questo annuo stipendio.

§ 40.

Il tempo di servizio computabile è quello passato presso una scuola pubblica dopo subito l' esame di abilitazione al magistero (§ 56 della legge dell' Impero 14 maggio 1869).

Un' interruzione nel servizio non impedisce la computabilità del tempo di servizio, se provatamente non derivò da colpa o da azione della persona rispettiva.

§ 41.

Ai membri del personale insegnante, i quali al collocamento in istato di riposo non compirono ancora un servizio computabile (§ 40) di dieci anni, spetta soltanto una gratificazione per una volta tanto. la quale viene fissata nell' importo di un anno e mezzo dell' annuo stipendio computabile (§ 39).

§ 42.

Ai membri del personale insegnante senza beni di fortuna, i quali senza propria colpa, ma per malattia sopravenuta, o per altra causa divennero incapaci tanto al servizio quanto a procacciarsi altrimenti i mezzi di sussistenza, ove non abbiano compiuto dieci anni di servizio, potrà dietro loro richiesta, in luogo della gratificazione accennata al § 41, essere assegnata una pensione nell' importo di una quarta parte dell' annuo stipendio computabile (§ 39) e saranno gli stessi considerati come fossero in istato di riposo temporario (§ 44).

§ 43.

I membri del personale insegnante, che vengono posti in istato di riposo tra il principio dell' undecimo e la fine del quindicesimo anno di servizio, ricevono quale pensione un terzo dell' annuo stipendio computabile.

Col compimento del quindicesimo anno acquistano il diritto di una pensione di quindici trentesimiquinti; col compimento di ogni anno susseguente un trentesimoquinto di più; col compimento del trentesimoquinto anno di servizio il diritto a tutto l' importo dell' annuo stipendio computabile (§ 39).

§ 44.

Il collocamento in istato di riposo è definitivo o temporaneo. Nell' ultimo caso, tolto l' impedimento all' attività per cui seguì il pensionamento, dovrà la persona rispettiva entrare nuovamente in servizio, oppure rinunziare al soldo di riposo.

§ 45.

Le vedove e gli orfani dei membri del personale insegnante hanno diritto ad un provvedimento soltanto se il marito e padre decesso aveva diritto alla pensione.

§ 46.

La vedova di un membro del personale insegnante, il quale alla sua morte non aveva ancora compiuto il decimo anno di servizio computabile (§ 40), riceve una gratificazione per una volta tanto nell' importo di un terzo dell' ultimo annuo stipendio computabile goduto dal defunto (§ 39).

Se colla vedova il defunto avesse lasciato più di un orfano di cui le incombe il mantenimento (§ 50), allora la gratificazione importa la metà di tale annuo stipendio.

§ 47.

Se il defunto aveva già compiuto il decimo anno di servizio computabile (§ 40), spetta alla vedova una pensione di un terzo dell' ultimo stipendio computabile (§ 39) goduto dal defunto.

§ 48.

Se il matrimonio venne conchiuso appena durante lo stato di riposo, o se la comunanza conjugale venne, senza colpa del marito, prima della sua morte sciolta in seguito a separazione giudiziale, la vedova non ha alcun diritto di riposo.

§ 49.

La vedova passando ad altre nozze può riservarsi la pensione per il caso di nuova vedovanza, oppure accettare l' importo biennale di questa pensione, quale gratificazione per una volta tanto.

§ 50.

Alla vedova che ha diritto a pensione competerà per ogni figlio del defunto, di cui le incombe il mantenimento un sussidio di educazione, che viene fissato nel seguente modo:

Se la vedova ha uno o due figli, allora i sussidî di educazione assieme alla pensione della vedova non possono superare l' importo della metà;

Se ha tre o quattro figli, i sussidî colla pensione non possono sorpassare i due terzi;

Se ha più di quattro figli, allora i sussidî colla pensione non possono sorpassare i tre quarti dell' ultimo stipendio computabile (§ 39) del defunto marito e padre.

L' importo del sussidio di educazione per ogni figlio viene di volta in volta stabilito dal Consiglio scolastico provinciale.

§ 51.

Il sussidio di educazione per ogni figlio cessa col compimento del ventesimo anno di età, o prima, col giorno del conseguimento di un mezzo di esistenza o collocamento.

§ 52.

Se il defunto non lascia una vedova, o se la superstite vedova non ha alcun diritto ad un soldo di riposo (§ 48), competerà a tutti i figli del defunto assieme, che non sono provveduti, e non oltrepassarono il ventesimo anno di età, nel caso del § 46, la gratificazione a cui avrebbe avuto diritto la madre; nel caso poi del § 47, competerà a questi orfani non provveduti una pensione concretale, la quale verrà stabilità:

Se vi sono sino a due figli, ad un quarto;

Se vi sono tre o quattro figli, ad un terzo;

Se vi sono più di quattro figli, alla metà dell' ultimo annuo stipendio computabile goduto dal defunto.

Nei numeri addotti devono sempre intendersi soltanto i figli sotto i vent' anni non provveduti.

§ 53.

Questa pensione concretale si estingue col giorno in cui non vi sia più alcun figlio del defunto non ancora provveduto al di sotto di 20 anni.

§ 54.

Passando la vedova a nuove nozze, i figli del defunto in luogo dei sussidî di educazione (§ 50) verranno a percepire la pensione concretale (§ 52). — Qualora poi ella si riservasse il diritto alla primiera pensione pel caso di nuova vedovanza, questa riserva avrà effetto anche pei sussidî di educazione; in guisa che, verificandosi quel caso, si estinguerà tosto la pensione concretale dei figli.

§ 55.

Nel caso in cui un membro del personale insegnate fruisse di un' abitazione in natura, ovvero ricevesse un indennità d' alloggio, la vedova ed i figli di questo membro, se morto in attività di servizio, hanno diritto a godere dell' abitazione in natura per tre mesi, ed a percepire la prossima rata di scadenza dell' indennità d' alloggio.

§ 56.

Se l' ultimo stipendio annuo computabile goduto da un membro del personale insegnante, morto in attività di servizio non arriva a fior. 500, e l' eredità non basta per sopperire alle spese di malattia e tumulazione, competerà agli eredi la quarta parte dell' annuo stipendio computabile a titolo di trimestre mortuario.

§ 57.

Per coprire gli assegni di riposo dei membri del personale insegnante divenuti inabili al servizio, come pure per sopperire ai provvedimenti per i loro superstiti viene istituito un fondo pensioni pei membri del personale insegnante, che verrà amministrata dall' Autorità scolastica provinciale (§ 57 della legge dell' Impero 14 maggio 1869).

§ 58.

Tutti i membri del personale insegnante, i quali subìto l' esame di abilitazione al magistero, acquistano un impiego effettivo, sono tenuti di versare al fondo pensioni pei membri del personale insegnante il 10% del relativo computabile annuo stipendio, loro assegnato all' atto della nomina; ed indi altrettanto dell' importo di ogni successivo aumento di stipendio e di ogni aggiunta quinquennale. Oltreciò sono tenuti di versare annualmente al predetto fondo, il 2% dell' annuo computabile stipendio.

Anche quei membri del personale insegnate i quali, subìto l' esame di abilitazione al magistero, ottengono un servizio provvisorio sono tenuti di versare le tasse sumentovate. Nel caso però che questi non ottenessero l' effettività, o divenissero inabili al servizio oppure morissero, tutti gl' importi versati al fondo pensioni saranno ad essi restituiti, oppure ai loro eredi.

§ 59.

Quali particolari proventi al fondo pensioni pei membri del personale insegnante, sono assegnate le seguenti rendite:

1) Il contributo scolastico a carico degli assi ereditarî in senso alla legge provinciale 30 gennajo 1873 N. 11 e 28 aprile 1888 N. 16.

2) Quei civanzi dell' amministrazione pel fondo libri di scuola, che vanno a favore della Provincia.

3) G' intercalari per posti di maestro vacanti in quanto non vadano a benefizio degli eredi di un direttore, maestro dirigente, o maestro defunto (§ 56), o non sieno richiesti per la rimunerazione del maestro sostituto.

4) Le multe che vengono incassate in seguito a sentenze delle Autorità scolastiche.

5) Eventuali doni, regali ed altri proventi impreveduti.

§ 60.

L' importo ulteriormente necessario per coprire le spese annuali del fondo pensioni pei membri del personale insegnante sta a carico del fondo provinciale.

Il Consiglio scolastico provinciale apparecchia il preventivo e lo comunica a tempo alla Giunta per la presentazione alla Dieta provinciale.

§ 61.

I civanzi che risultassero nei redditi annui del fondo pensioni sono da capitalizzarsi, e solo gl' interessi degli stessi saranno da assumersi nel prossimo conto annuale.

§ 62.

Le pensioni sussistenti sino al giorno della pubblicazione di questa legge, sia che spettino a membri del personale insegnante, sia ai loro superstiti, rimangono inalterate.

Articolo II.

Questa legge entra in vigore col giorno della sua puqblicazione, e dell' esecuzione è incaricato il Mio Ministro del Culto e dell' Istruzione.

Br. 7067.
g. 94.

(Prilog 9).

Visoki Sabore!

Razpravljajući o zakonskoj osnovi, po Zemaljskom Odboru predloženoj glede nabave sa strane Obćinâ učionskih pomješća i stanova za ravnajuće osoblje javnih pučkih učiona, Visoki Sabor pri sjednici 16 veljače t. g. primio je zaključak, kojim je dao nalog Zemaljskom Odboru, neka potraži kod c. k. Ministarstva Financija hoćeli biti oproštene od kućarine Obćine, koje bi nabavile pomješća u smislu osnove zakonske.

Zemaljski Odbor izvršio je taj nalog i stigla mu je izjava pomenutoga c. k. Ministarstva priobćena od c. k. Zem. Učionskoga Vieća Dopisom 22 tekućega mjeseca Br. 6487. Izjavilo je dakle c. k. Ministarstvo Financija da pomješća nabavljena od Obćina po predloženoj zakonskoj osnovi biti će prosta od poreza kućarine samo ako postoje uvjeti propisani u odluci bivše dvorske Kancelarije dne 22 srpnja 1821 Br. 1045, tojest ako su odnosne zgrade ili dio istih izključivo namjenjene za učionska pomješća ili za stan učitelju, i sve dok ta namjena traje. Naprotiv zgrade ili pojedini dielovi istih, koje bi Obćine za pomenutu svrhu unajmile, nebi bile proste od poreza, koga bi imao plaćati dotični kućevlastnik.

Usljed ove izjave c. k. Ministarstva prestao je najjači prigovor, koji je u financijskome Saborskome Odboru bio podignut proti zakonskoj osnovi; i Zemaljski Odbor čim ima čast opet podnieti istu osnovu na pretres, goji stalnu nadu da će ju Visoki Sabor odobriti. Glede uzroka, koji su doveli do predloga osnove, pozivlje se Zemaljski Odbor na svoja izvješća 16 listopada 1890 Br. 4253 (Prilog 18, Zasj. 1890) i 2 studenog 1893 Br. 3171 (Prilog 14, Zasj. 1894).

Zadar, 30 decembra 1894.

Predsjednik
Vojnović

Izvjestitelj
Klaić.

Zakon . . . . .

Kriepostan za Kraljevinu Dalmaciju,

o nabavi sa strane Občiná učionskih pomješća i stanova za ravnajuće osoblje javnih pučkih učiona.

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije odredjujem što sliedi:

§ 1.

Tvrdo ostajući pri načelu ustanovljenu u § 30 Zem. Zakona 29 prosinca 1871 Br. 10 ex 1872, po kome Zemaljska Učionska Zaklada ima podmiriti sve tvarne potrebe javnih pučkih učiona u Dalmaciji, da se na pristojni način nabave učionska pomješća i stanovi ravnajućeg osoblja, izdavaju se sliedeće odredbe.

§ 2.

Občine su dužne u učionskim okolinam III razreda, na zahtjev zemaljske učionske Vlasti, pribaviti potrebita učionska pomješća i stan ravnajućega učitelja (učiteljice) za javne obće pučke učione nuždne (§ 1 Zem. Zakona 29 Prosinca 1871 Br. 10 ex 1872), i providiti njihovu uzdržanju, ubrojiv tu periodično čišćenje i bieljenje učionskih dvorana, nuzgrednih prostorija spadajućih k istim, i učiteljskog stana; i to na teret občinskih odlomaka sačinjavajućih učionske okoline odnosnih učiona.

§ 3.

Ako u okolinam III razreda obstoji ili se ustanovi javna pučka učiona u mjestu koje u zakonitim granicam nema broja djetce obvezane na pohadjanje, propisana po zakonu za učionu nuždnu, ali ustanovljenje sliedi usljed očitog zahtjeva Občine i dotičnog občinskog odlomka, i na privolu Zemaljskog Odbora, dužnost nabave učionskih pomješća i stana za ravnajućeg učitelja, a takodjer i njihovog dobra uzdržanja, pripada Občini kao da se radi o učioni nuždnoj.

§ 4.

Dužnosti koja se u predstojećim paragrafim nalaže Občinam, udovoljiti će se poglavito nabavom posebnih, učionskoj svrsi namjenjenih, ili pri nuždi u najam uzetih prikladnih zgrada.

U slučaju posebnih sgrada namjenjenih učionskoj svrsi, ova namjena biti će upisana u zemljišne knjige.

§ 5.

Prostor učionskih pomješća, njihovo uredjenje i udešenje, opredjeljuje zemaljska učionska Vlast, obzirom na potrebe učione, i prama dotičnim obstojećim propisima.

Pri tome opredieljenju, zemaljska učionska vlast ima sebi predočiti posebne klimatične i topografične okolovštine raznih mjestija. i istodobno gospodarstvene okolnosti Obćinâ; i ima nastojati da spoji udobnost i zdravnost pomješća sa što većom štednjom

§ 6.

Stan ravnajućeg učitelja obično ima biti u istoj sgradi sa učionskim pomješćim, i zapremati gornje kate.

Stan ima biti pristojno prebivalište, i sastojati najmanje od dvie sobe, blagovališta, kuhinje i spreme.

§ 7.

Ako se ima graditi nova sgrada, ili prirediti postojeća, za izključivu učionsku porabu (učiona i stan), tehnička osnova sa odnosnim nacrtim i trebovnicim, ima biti odobrena od zemaljske učionske vlasti.

Odobrenje glede porabe učionskih sgrada, bilo novih, bilo postojećih, pripada zemaljskoj učionskoj Vlasti, pošto ih bude dala pregledati kroz povjerenstvo, naznačeno u § 7 Zem. Zakona 29 prosinca 1871 Br. 10 ex 1872.

§ 8.

Zemaljska Učionska Vlast ima nastojati da u učionskim okolinam na polju, učionska sgrada bude spojena sa zemljištem opredieljenim za poljodjelske pokušaje, kog su dužne nabaviti Obćine u smislu § 36 Zem. Zakona 29 prosinca 1871 Br. 10 ex 1872.

§ 9.

Nabava učionskih pomješća i učiteljskog stana u naravi sa strane Obćinâ, odnosno obćinskih odlomaka, i njihovo uzdržanje, ima biti, u smislu § 34 zem. Zakona 29 Prosinca 1871 Br. 10 ex 1872, procienjena u novcu i odbivena od godišnjeg učionskog doprineska stojećega na teret odlomka ili odlomaka obćinskih, sačinjavajućih dotičnu učionsku okolinu.

Ta procjena utanačuje se:

za	jednorazrednu učionu	su	f.	200
„	dvorazrednu	„	„	260
„	trorazrednu	„	„	340
„	četverorazrednu	„	„	430
„	petorazrednu	„	„	530
„	šestorazrednu	„	„	640

Ova procjena vriedi za deset godina, počam od one susljedne proglašenju zakona.

Nakon deset godina procjena biti će pregledana, i do potrebe može biti promjenjena od zemaljske učionske Vlasti, dogovorno sa Zemaljskim Odborom.

§ 10.

Općina, odnosno općinski odlomak, koji pribavi učionsku sgradu u smislu §.a 7, moći će primiti bezkamatni predujam iz zemaljske učionske zaklade do 50% proračunanog troška.

U slučajevim zasluživajućim osobitoga obzira, ako se radi o sgradam u mjestim do kojih je mučno doći, ili gdje su gradjevni troškovi vanredno visoki, moći će Općini, odnosno općinskomu odlomku, biti udieljena podpora bez povratka iz zemaljske učionske zaklade do 10% proračunana troška.

Toliko predujmove koliko podpore udieljuje Zemaljska Učionska Vlast dogovorno sa Zemaljskim Odborom.

§ 11.

Povratak predujmova udieljenih na temelju predidućeg §.a sliedi obustavljenjem plaćanja naknade procjenjene u novcu u smislu § 9, sve do podpune podmire duga; — ako se Zemaljska Učionska Vlast i Općina nebi slobodno na drugi način pogodile.

Ovom pogodbom ipak nesmie se nikada produljiti vrieme povratka preko onoga koje proiztiče od podpunog obustavljenja plaćanja naknade.

§ 12.

Kad nastupi potreba, Zemaljska Učionska Vlast upravit će tražbu Općinskome Upraviteljstvu za nabavu nuždnih učionskih pomješća i stana za ravnajućeg učitelja.

Općinsko Upraviteljstvo ima se toj tražbi odazvati u roku koga će opredieliti zemaljska učionska Vlast, i saslušati do potrebe u tu svrhu Općinsko Vieće.

Ako Upraviteljstvo zanemari ili Vieće odbije tražbu zemaljske učionske Vlasti, ova zadnja je vlastna nabaviti pomješća i stan na račun i trošak Općine.

Trošak uzdržân od zemaljske učionske zaklade za nabavu učionskih pomješća i stana ravnajućeg učitelja, odbiv stalnu godišnju naknadu utanačenu ovim zakonom (§ 9), sačinjava obistinjeni dug Općine, odnosno općinskog odlomka, prama zemaljskoj učionskoj zakladi; i za njegovo ućeranje postupat će se u smislu zem. zak. 4 rujna 1883 Br. 39.

§ 13.

Na isti način postupat će se ako Općinsko Upraviteljstvo, na to pozvano, zanemari ili odbije izvedenje poprava priznatih potrebnim učionskim pomješćim, ili stanu ravnajućega učitelja; jali zanemari ili odbije izvršenje propisanog periodičnog čišćenja i bieljenja učionskih dvorana, nuzgrednih prostorija spadajućih k istim, i učionskog stana.

§ 14.

U učionskim okolinam II razreda, pri vanrednim okolovštinam, ako svá nastojanja

zemaljske učionske Vlasti ostanu bezuspješna za naći prikladna učionska pomješća, i stan ravnajućeg učitelja, može za Obćine, odnosno obćinske odlomke, nastati dužnost nabave i uzdržanja tih pomješća, isto kako u učionskim okolinam III razreda u smislu §.a 2.

Tu dužnost nabave priznaje c. k. Zemaljsko Učionsko Vieće dogovorno za Zemaljskim Odborom; i onda se postupa po propisim u prediducim paragrafim utanačenim za okoline III razreda.

§ 15.

Procjene, o kojim se bavi § 9, utanačuju se za okoline II razreda kako sliedi:

za	jednorazrednu	učionu	su	f.	250
„	dvorazrednu	„	„	„	370
„	trorazrednu	„	„	„	500
„	četverorazrednu	„	„	„	640
„	petorazrednu	„	„	„	790
„	šestorazrednu	„	„	„	940

Ako je sa jednom javnom pučkom učionom, za koju bude priznata dužnost Obćine nabaviti učionska pomješća, skopčan posebni tečaj, rečena dužnost ima se protegnut i na ovaj zadnji, a procjena za ta u naravi pribavljena pomješća ustanovljuje se su f. 250.

§ 16.

Izuzamši slučaj predvidjen u §.u 14, za učionske okoline II razreda vriede propisi sadržani u sliedećem §.u 17 za okoline I razreda.

§ 17.

U okolinam I razreda, ako bi se Obćina, dotično obćinski odlomak, odvažila da nabavi i uzdrži posebne zgrade izključivo namjenjene učionskoj svrsi, bilo za javne obćenite pučke učione, bilo za gradjanske, bilo za posebne tečaje skopčane sa gradjanskim ili sa obćim pučkim učionam, ubrojiv i stan ravnajućeg učitelja, ostaje pridržano slobodnome sporazumu Obćine sa jedne, a Zemaljske Učionske Vlasti dogovorno sa Zemaljskim Odborom sa druge strane, utanačiti iznos godišnje naknade za pružena učionska pomješća i njihovo uzdržanje, koja da se odbije od godišnjeg učionskog doprineska, i iznos bezkamatnog predujma, koji da se obćini udieli iz zemaljske učionske zaklade.

Glede povratka predujma vriedi propis §.a 11; a glede slučajnog zanemarenja uzdržanja onaj §.a 13 ovoga zakona.

§ 18.

Ako po zakonu, pogodbi ili drugome naslovu, dužne su nabaviti učionska pomješća ili stan ravnajućeg učitelja druge osobe ili družbe, te dužnosti ostaju netaknute propisim ovog zakona (§ 35 Zem. Zak. 29 Prosinca 1871 Br. 10 ex 1872).

§ 19.

Postojeće pogodbe, sklopljene od učionske vlasti za nabavu učionskih pomješća i stanova ravnajućih učitelja, ostaju u krieposti dok zakonito ne minu, van da bi stranke svojevoljno odstupile.

§ 20.

Ostaje vazda slobodno učionskoj Vlasti da izravno providi, bez obraćati se Obćinam, učionska pomješća i stan ravnajućeg učitelja, ako joj se to svidi sgodno i koristno probitcim zemaljske učionske zaklade.

§ 21.

Ovaj zakon postaje kriepostan danom proglašenja, a izvršba je povjerena Mome Ministru za Bogoštovje i Nastavu.

(Prevod talijanski).

Legge . . . . -

Valevole per il Regno di Dalmazia,

sulla somministrazione per parte delle Comuni dei locali scolastici e degli alloggi per il personale dirigente per le scuole pubbliche popolari.

Dietro proposta e coll' adesione della Dieta del Mio Regno di Dalmazia, trovo di ordinare quanto segue:

§ 1.

Fermo il principio stabilito nel § 30 della legge prov. 29 dicembre 1871 N. 10 ex 1872, per cui il fondo scolastico provinciale deve sopperire a tutti i bisogni materiali delle scuole pubbliche popolari in Dalmazia, onde provvedere in modo conveniente i locali scolastici e gli alloggi del personale dirigente vengono emesse le disposizioni seguenti.

§ 2.

Le Comuni sono obbligate nei circondarii scolastici di III classe, sopra richiesta dell'Autorità scolastica provinciale di somministrare i locali scolastici occorrenti e l' alloggio per il maestro (maestra) per le pubbliche scuole generali popolari necessarie (§ 1 della legge prov. 29 dicembre 1871 N.o 10 ex 1872), e di provvedere alla loro manutenzione, compresa la periodica pulitura ed imbianchitura delle sale destinate all' istruzione, dei locali accessorii ad esse attinenti e dell' alloggio del maestro; e ciò a carico delle frazioni comunali costituenti i circondarii scolastici delle rispettive scuole.

§ 3.

Se pei circondarii di III classe esiste o viene istituita una scuola pubblica popolare in una località, la quale entro i limiti legali non conti il numero dei ragazzi frequentanti, dalla legge prescritto per una scuola necessaria, ma l' istituzione segue dietro richiesta espressa dalla Comune e dalla rispettiva frazione comunale, e con approvazione della Giunta provinciale, l' obbligo della somministrazione dei locali scolastici e dell' alloggio pel dirigente nonchè della loro buona manutenzione incombe al Comune come se si trattasse di scuola necessaria.

§ 4.

Gli obblighi incombenti al Comune in forza dei paragrafi precedenti verranno di

regola adempiuti mediante la somministrazione di edifizii speciali destinati a scopi scolastici, ovvero, in caso di necessità, mediante edifizii adatti presi in affitto.

In caso di edifizii speciali destinati a scopi scolastici, questa destinazione verrà iscritta nei pubblici libri.

§ 5.

Le dimensioni dei locali scolastici, il loro adattamento e disposizione vengono determinate dall' Autorità scolastica provinciale in relazione ai bisogni della scuola, ed alle vigenti prescrizioni.

In tale determinazione l' Autorità scolastica provinciale dovrà avere presenti le peculiari condizioni climatiche e topografiche delle varie località, e nel tempo stesso le condizioni economiche dei Comuni; e dovrà adoperarsi di conciliare la comodità e la salubrità dei locali colla massima economia.

§ 6.

L' alloggio del dirigente di regola deve essere unito in uno stesso edifizio coi locali scolastici, ed occupare i piani superiori.

L' alloggio deve presentare i caratteri di una conveniente abitazione, e comprendere non meno di due camere, un tinello, una cucina ed una dispensa.

§ 7.

Qualora un' edifizio nuovo debba essere costruito, ovvero un esistente ridotto, per uso scolastico esclusivo (locali ed alloggio), il progetto tecnico relativo coi necessarî piani e fabbisogni deve essere approvato dall' Autorità scolastica provinciale.

Il consenso per l' uso degli edifizii scolastici, sia nuovi sia già esistenti, spetta all' Autorità scolastica provinciale, previa ispezione sopra luogo per parte della commissione contemplata dal § 7 della legge prov. 29 dicembre 1871, N. 10 ex 1872.

§ 8.

Sarà cura dell' Autorità scolastica provinciale di adoperarsi perchè nei circondarii scolastici della campagna l' edifizio scolastico sia unito al terreno destinato ad esperimenti di economia rurale, cui a fornire sono obbligate le Comuni a tenore del § 36 della legge provinciale 29 dicembre 1871, N.o 10 ex 1872.

§ 9.

La somministrazione in natura dei locali scolastici e dell' alloggio del maestro, e loro manutenzione, per parte delle Comuni, rispettivamente delle frazioni comunali, deve essere, a sensi del § 34 della legge prov. 29 dicembre 1871 N.o 10 ex 1872, valutata in danaro e diffalcata dall' annuo contributo scolastico stante a carico della frazione, o delle frazioni comunali, costituenti il rispettivo circondario scolastico.

Questa valutazione viene fissata:

per scuole di	una	classe	con	f.	200
„ „	due	classi	„	„	260
„ „	tre	„	„	„	340
„ „	quattro	„	„	„	430
„ „	cinque	„	„	„	530
„ „	sei	„	„	„	640

Questa valutazione vale per 10 anni, a cominciare da quello susseguente alla promulgazione della legge.

Dopo 10 anni la valutazione verrà riveduta, e può occorrendo essere cambiata dall' Autorità scolastica provinciale d' accordo colla Giunta provinciale.

§ 10.

Una Comune, rispettivamente frazione comunale, la quale somministra un edifizio scolastico a sensi del § 7, potrà ricevere dal fondo scolastico provinciale anticipazioni reversabili senza interesse sino a concorrenza del 50% della spesa preventivata.

In casi meritevoli di particolare riguardo, qualora si tratti di costruzioni in luoghi di accesso difficile, o dove le spese di costruzione sono eccezionalmente elevate, potrà alla Comune, rispettivamente frazione comunale, essere accordata una sovvenzione a fondo perduto dal fondo scolastico provinciale sino a concorrenza del 10% della spesa preliminata.

Tanto le anticipazioni come le sovvenzioni vengono accordate dall' Autorità scolastica provinciale previo accordo colla Giunta Provinciale.

§ 11.

La rifusione delle anticipazioni accordate in base al § precedente avviene mediante sospensione del pagamento del compenso valutato in denaro a termini del § 9 sino a completa estinzione del debito; — a meno che tra l' Autorità scolastica provinciale e la Comune non siasi altrimenti e liberamente pattuito.

Questo patto però non potrà in nessun caso prolungare il tempo della rifusione al di là di quello che risulta dalla sospensione completa del pagamento del compenso.

§ 12.

Al momento del bisogno l' Autorità scolastica provinciale rivolgerà ricerca all' Amministrazione Comunale per la somministrazione dei locali scolastici necessari e dell' alloggio pel dirigente.

L' Amministrazione Comunale dovrà tosto prestarsi a questa ricerca entro il termine stabilito dall' Autorità scolastica provinciale, e sentire all' uopo occorrendo il Consiglio comunale.

Se l' Amministrazione trascura od il Consiglio si rifiuta alla ricerca dell' Autorità scolastica provinciale, quest' ultima è autorizzata a provvedere i locali e l' alloggio a rischio e spese del Comune.

La spesa che verrà sostenuta dal fondo scolastico provinciale per provvedere i locali scolastici e l' alloggio del dirigente, dedotto il compenso annuo fisso stabilito dalla presente legge (§ 9), costituisce un debito liquido della Comune, rispettivamente frazione comunale, verso il fondo scolastico provinciale; e per il suo incasso si procederà a sensi della legge prov. 4 settembre 1883 N.o 39.

§ 13.

Egualmente si procederà qualora l' Amministrazione Comunale, all' uopo ricercata, trascuri o si rifiuti di eseguire i ristauri ai locali scolastici ed all' alloggio del dirigente riconosciuti indispensabili; ovvero trascuri la prescritta periodica pulitura ed imbianchitura delle sale destinate all' istruzione, dei locali accessorii ad esse attinenti e dell' alloggio del maestro.

§ 14.

Nei circondarii scolastici di II classe, tra straordinarie circostanze, qualora le premure dell' autorità scolastica provinciale per rivenire locali scolastici adatti e l' alloggio del maestro dirigente, rimanessero infruttuose, può per le Comuni, rispettivamente per le frazioni comunali, insorgere l' obbligo della somministrazione e manutenzione di detti locali, pari a quello nei circondarii scolastici di III classe, a sensi del § 2.

Quest' obbligo viene riconosciuto dall' i. r. Consiglio scolastico provinciale d'accordo colla Giunta provinciale; ed allora si procede secondo le disposizioni de' precedenti paragrafi valevoli per i circondari di III classe.

§ 15.

Le valutazioni di cui tratta il § 9 vengono stabilite per i circondarri di II classe come segue:

per le scuole	di	una	classe	f.	250
„	„	„	due	classi	„	370
„	„	„	tre	„	„	500
„	„	„	quattro	„	„	640
„	„	„	cinque	„	„	790
„	„	„	sei	„	„	940

Se con una scuola popolare pubblica, per la quale venne riconosciuto l' obbligo della Comune di somministrare i locali scolastici, è congiunto un corso speciale, detto obbligo deve estendersi anche per i locali di quest' ultimo, e la valutazione per questi locali somministrati in natura viene fissata con f. 250.

§ 16.

Eccettuato il caso contemplato dal § 14, per i circondarii scolastici di II classe valgono le disposizioni contenute nel seguente § 17 per i circondari di I classe.

§ 17.

Nei circondarii di I classe, se la Comune, rispettivamente la frazione comunale, decidesse di somministrare e mantenere edifizii speciali, esclusivamente dedicati a scopi scolastici, sia per scuole pubbliche popolari generali, sia per scuole civiche, sia per corsi speciali congiunti colle civiche o con scuole pubbliche popolari, compreso l' alloggio del maestro dirigente, resta riservato al libero accordo della Comune da una, e dell'Autorità scolastica provinciale di cointelligenza colla Giunta provinciale dall' altra parte, di stabilire l'importo dell' annuo compenso per i locali somministrati, e per la loro manutenzione, che deve essere diffalcato dall' annuo contributo scolastico, nonchè l' importo dell' anticipazione senza interessi da accordarsi alla Comune dal fondo scolastico provinciale.

Per la restituzione dell' anticipazione vale la disposizione del § 11; e per l'eventuale trascuranza dell' obbligo di manutenzione quella del § 13 della presente legge.

§ 18.

Se per legge, fondazione, od altro titolo sono obbligate a prestazioni per locali scolastici ed alloggio del dirigente altre persone e corporazioni, questi obblighi non vengono per nulla alterati dalle disposizioni della presente legge (§ 35 della legge prov. 29 dicembre 1871 N.o 10 ex 1872).

§ 19.

I contratti esistenti stipulati dall' Autorità scolastica per la somministrazione dei locali scolastici e degli alloggi per dirigenti, restano in vigore fino al loro legale espiro, a meno che le parti non vi recedano volontariamente.

§ 20.

Resta sempre libero all' Autorita scolastica provinciale di provvedere da sè direttamente, e senza far intervenire le Comuni, ai locali scolastici ed all' alloggio del dirigente, qualora lo trovi conveniente e vantaggioso agl' interessi del fondo scolastico provinciale.

§ 21.

La presente legge entra in attività col giorno della pubblicazione, e dell' esecuzione resta incaricato il Mio Ministro della Pubblica Istruzione.

Br. 7025.
god. 94.

(Prilog 10).

Visoki Sabore!

Zemaljski Odbor ima čast podnieti na pretres i odobrenje Proračun *Zemaljske Poljodjelske Zaklade* za god. 1895.

Potrebština iznosi . . . . f. 17.103
prama onoj god. 1894 od . . . . „ 17.250
manja je za . . . . f. 147

Prama izpadku konačnih računa za zadnje dvie godine, povećana je točka raznih troškova, i ona za plaće i doplate lugarom; dočim je smanjena točka za pripomoći za pošumljivanje i uredjenje bujica, u koliko mal da ne svi troškovi za ovo zadnje podmirivaju se iz Zemaljske Zaklade za poljodjelske poboljšice.

Pristojbina dohodaka jednaka je onoj potrebštine, u koliko po ispadcim prošlih godina nešto je umanjen dohodak od globá, dočim je povećana dobit od Obveznica ove Zaklade, jer se je glavnica pomnožila.

Zadar 30 prosinca 1894.

Predsjednik
Vojnović.

Izvjestitelj
Klaić.

Predračun Zaklade „Pokrajinsko Poljodjelske“ za god. 1895.

		Iznosak posebni	Iznosak ukupni
		fiorina A. V.	
	Potrebština.		
	Naslov I. Troškovi uprave.		
1	Razni troškovi	600	
2	Stanarine	100	
	Naslov II. Troškovi zavodni.		700
1	Troškovi pokr. poljodjelskog Vieća	400	
2	Pripomoći poljodjelskim Zadrugam	200	
3	Pripomoći osobite	700	
4	Plaće i doplate lugarom i poljarom	6100	
5	Pripomoć u pošumitbu i uredjenje bujica	3500	
6	Pripomoći u poljodjelske poboljšice	5503	
			16403
	Sbroj potrebštine .		17103
	Pokriće.		
	Naslov I. Prihodi baštine.		
1	Dobiti iz Državnih i Pokrajinskih Obveznica	5100	
2	Dobiti od glavnicâ na zajam	3	
	Naslov II. Prihodi zavodni.		5103
	Globe od šumarskih prekršaja		12000
	Sbroj pokrića .		17103

Razjasnjenja Predrazbroju.

Potrebštine.

Naslov I. Troškovi uprave.

Stav. 1. Razni troškovi fior. 600.

Taj iznosak odgovara srednjemu iznosku potrošenu kroz trogodište 1891-1893.

Stav. 2. Najmovi fior. 100.

Bi proračunan trošak najma Vinku Pasini-u, za jedno skladište gdje se spremaju poljodjelska orudja.

Naslov II. Troškovi zavodni.

Stav. 1. Troškovi pokr. poljodjelskog Vieća fior. 400.

Od ovoga troška namienjeno je u putbine i dnevnice dvama članovom Vieća nestojnikom u Zadru fior. 160; u troškove Vieća fior. 200, a sitnih troškova fior. 40.

Stav. 2. Pripomoći Poljodjelskim Zadrugam fior. 200.

Pripomaga se dvama Družtvom, Zadarskom i Dobrovačkom, godišnje svakomu fior. 100.

Stav. 3. Pripomoći osobite fior. 700.

Da se pripomogne podučavanju podkovačâ u Sinju, učenikom poljodjelstva u putbine i u slične svrhe.

Stav. 4. Plaće i doplate lugarom i poljarom 6100.

Taj iznosak odgovara postojećoj plaći 8 šumara fior. (340) i u pripomoć Občinam da uzdrže lugare i poljare (fior. 5760).

Stav. 5. Pripomoći u pošumitbu i uredjenje bujica fior. 3500.

Predračunanih jedino za pošumitbu u Dalmaciji i za uredjenje potokâ.

Stav. 6. Pripomoći u poljodjelske poboljšice fior. 5503.

Iznos od fior. 5503 predračunat pod ovom stavkom jest kao doprinesak pokrajinskoj zakladi za poboljšice u Dalmaciji, ustanovljen usljed zakona 18 veljače 1891. Z. L. Br. 10 strana 21.

Pokriće.

Naslov I. „Dohodci baštine“.

Stav. 1. Dobiti iz Državnih i pokrajinških Obveznica fior. 5100.

Zaklada „Pokrajinsko Poljodjelstvo“ posjeduje fior. 63700 u Obveznicam pokrajinskog Zajma 1883.e na 5 po sto, koje daju dobiti	f. 3185
f. 1100 Zajma Lutrija 1860 na 4 po sto	„ 44
„ 46200 Obveznica ujedinjenog Državnog Zajma na 4·20 po sto	„ 1940
Skupa	f. 5169

Pošto će tekom godine 1895 utrnjene biti nekoje pokrajinske Obveznice, s toga na ovu se je točku predračunalo samo fior. 5100.

Stav. 2. Dobiti od glavnica na zajam fior. 3.

Ovo se predračunava kao dobit na fior. 50, ostanka duga na 5 po sto kod nasliednika Petra Kambera.

Naslov II. „Prihodi zavodni“.

Stav. Globe šumarske fior. 12000.

Obzirom na faktični izpadak zadnjeg trogodišta 1891-1893.

Br. 7059.
g. 94.

(Prilog 11).

Visoki Sabore!

Zemaljski Odbor ima čast podnieti na pretres i odobrenje Proračun *Mirovinske učiteljske Zaklade* za god. 1895, sastavljen po c. k. Zem. Uč. Vieću, i Odboru dostavljen Dopisom 21 Prosinca t. g. Br. 6684.

Pristojbina troška iznosi	f. 35618
prama odobrenoj za god. 1894	„ 34451
veća je za	f. 1167

a to radi više doznačenih mirovina.

Dohodci Zaklade predvidjeni su na	f. 15650
prama onim predvidjenim za god. 1894 su	„ 13841
veći su za	„ 1809

a to jer su se sve točke dohodaka povećale.

Manjak koji se ima pokriti iz Zemaljske Zaklade, proiztičući od razlike izmedju trošaka i dohodaka iznosi

trošaka i dohodaka iznosi	f. 19968
prama onome odobrenome za god. 1894 su	„ 20610
manji je za	„ 642

I ovo je druga godina da se je doprinesak iz Zem. Zaklade umanjio prama onome prediduće godine.

Pri sjednici 27 Siečnja t. g. Vis. Sabor odobrio je Proračun ove Zaklade za god. 1894, i nakon tog odobrenja, na predlog financijskog Odbora, primio je sliedeći zaključak:

„Daje se nalog Zem. Odboru neka potraži od c. k. Učionske Vlasti sve podatke, koji se tiču učeravanja globa radi nepohadjanja učiona za zadnjih deset godina, a osobito:

a) koliko je globa svake godine bilo odmjereno, a koliko učerano za svaki učionski kotar;

b) koje su svote bile uvrštene u smislu okružnice, 2 Siečnja 1884 Br. 4045, u dnevnik Mirovinske Učiteljske Zaklade za svaku godinu u svakome pojedinome kotaru.

Nalaga se dalje Zem. Odboru neka u ime Sabora predloži c. k. Zem. Učionskome Vieću oprost globa u koje su stranke upale sve do svršetka god. 1892, a koje još niesu bile učerane, uzdržavajući odgovornost dotičnih organa, u koliko niesu obsluživali propise § 27 Zem. Zakona 29 Prosinca 1871 Br. 10 ex 1872, i okružnice 10 Rujna 1884 Br. 3094.

Da se ponovno izrazi želja već jednom izražena da bude povjereno cc. kk. Poreznim Uredima učeravanje globa radi nepohadjanja učiona“.

Ovaj Zaključak bio je po Zem. Odboru dostavljen c. k. Zemaljskome Učionskome Vieću, od koga stigao je na odgovor sliedeći:

Broj 1851
P. š. v.

Dopis.

Odnosno na cienjeni dopis 25 travnja o. g. br. 1289, ima se čast obznaniti Slavni Odbor, da je pokrajinsko školsko vijeće u sjednici od 20 Studenoga o. g. odlučilo, da budu oproštene sve školske globe, koje se odnašaju na godine 1887, 1888, 1889, 1890, 1891 i 1892, a nisu još bile utjerane, a to za cielu pokrajinu.

U isto doba dostavlja se preglednica svota, utjeranih u ime školskih globa i uvrštenih u dnevnik mirovinske zaklade kroz desetogodište 1883-1892.

Broj svih globa, odmjerenih kroz isto desetogodište, nemore se priopćiti, jer za vrieme do konca godine 1886 nemogu biti u očevidnosti, pošto odlukom 16 srpnja 1889 broj 2185 bile su oproštene sve globe, koje su se odnašale na prijašnje godine do svršetka godine 1886, a nisu bile do izdanja iste odluke utjerane.

O utjerivanju globa u pojedinim kotarima ima se čast javiti Slavnom Odboru, da od svih školskih globa iza onoga vremena dužnih, za koje su dotične osude postale pravomoćne, nisu bile do konca lipnja ove godine utjeraue:

u kotaru	*Benkovačkom*	9	*f.*	40	*nč.*
„ „	*Dubrovačkomu*	1	„	54	„
„ „	*Hvarskomu*	46	„	17	„
„ „	*Korčulanskomu*	94	„	—	„
„ „	*Kninskomu*	13	„	50	„
„ „	*Kotarskomu*	160	„	75	„
„ „	*Imotskomu*	60	„	50	„
„ „	*Makarskomu*	402	„	43	„
„ „	*Metkovičkomu*	8	„	58	„
„ „	*Šibenskomu*	9	„	10	„
„ „	*Sinjskomu*	118	„	70	„
„ „	*Spljetskomu*	5805	„	89	„
„ „	*Zadarskomu*	342	„	80	„

Od ovih iznosa biti ce osobito u kotaru Spljetskom veći dio izbrisan usljed u početku naznačene odluke pokrajinskog školskog vijeća tako, da ongje izostatci će se snižiti na koju stotinu fiorina.

Što se tiče od dalmatinskog Sabora izražene, da bude povjereno cc. kk. poreznim uredim utjerivanje globa radi nepohadjanja učionica pokrajinsko školsko vijeće cieni, da takova odredba nebi bila potrebita sada, jer se najoštrije pazi i vodi najstrožija očevidnost sa strane pokrajinskog školskog vieća prama kot. školskim viećima, a sa strane c. kr. namjestništva prama kotarskim poglavarstvima u poslima školskih globa, to je utjerivanje istih u obće sasvim redovito, kako dokažuju prije navedeni podatci o iznosima još neutjeranim.

Ako bi Slavni Odbor bio drugčijega mnijenja, more sastaviti i podnieti zemaljskom Saboru dotičnu zakonsku osnovu.

U Zadru, dne 20 studena 1894.

C. kr. namjestnik-Predsjednik

David *s. r.*

Slavnom Zemaljskom Odboru

u ZADRU

Br. 1851
g. 1894

I z k a z n i c a

iznosa predanih Mirovinskoj učiteljskoj Zakladi u desetogodišću 1883-92 od globâ učeranih radi pohadjanja pučkih učiona.

Učionski kotar	GODINA																			
	1883		1884		1885		1886		1887		1888		1889		1890		1891		1892	
1. Zadar . .	214	04	96	62	80	19	51	86	19	02	57	53½	4	69½	354	74	812	36	259	28
2. Benkovac .	60	80	—	—	—	—	—	—	4	80	8	34	205	63	418	75	197	80	220	79
3. Knin . . .	—	—	—	—	51	74	158	08	51	06	185	11	219	17	300	07	52	—	86	45
4. Šibenik . .	162	70	152	40	—	—	—	—	137	10	21	46	317	75	411	10	66	55	95	45
5. Spljet . . .	—	—	—	—	28	79	87	84	—	—	36	—	193	84	260	32	2	70	762	87
6. Sinj . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	6	35	7	90	54	—	180	47	40	—	43	—
7. Imoski . . .	41	80	61	50	—	—	31	20	36	80	23	20	56	—	81	—	45	—	51	80
8. Makarska .	—	—	—	—	1	24	—	—	2	40	45	40	117	34	148	18	462	24	702	58
9. Metković . .	8	80	—	—	1	40	—	—	16	10	52	34	135	25	73	65	47	82	40	10
10. Hvar . . .	—	—	12	72	—	—	5	73	—	—	7	39	27	53	119	18	97	33	43	75
11. Korčula . .	—	—	23	90	3	—	44	80	—	—	—	—	190	10	54	20	11	—	419	71
12. Dubrovnik .	—	—	—	—	51	51	—	—	—	—	61	04	140	49	584	47	131	37	19	25
13. Kotor . . .	—	—	94	84	—	—	54	23	19	76	20	71	114	86	324	84½	163	73½	112	62
Skupa .	488	14	441	98	217	87	433	74	293	39	526	42½	1776	65½	3310	97½	2129	90½	2857	65

Neka Visoki Sabor izvoli primiti na znanje sadržaj Dopisa, i odobriti predloženi Proračun.

Zadar, 30 decembra 1894.

Predsjednik
V o j n o v i ć

Izvjestitelj
K l a i ć.

Predračun

za god. 1895

Zaklade „Mirovine pučkim Učiteljem“-

Potrebština.

Redni broj	RAZHODI	Za godinu 1895	Prama godini 1894	Potrebština 1895 jest viša	manja	
		fiorinâ A. V.				
1	Troškovi uprave	50	30	20	—	na 1). U tiskanice i druge slučajne.
	Troškovi zavodni.					
2	Mirovine učiteljem i učiteljicam	27525	27943	—	418	na 2-8 Po Prilogu I.
3	Mirovine slugam	—	175	—	175	
4	Mirovine udovicam učitelja	5375	4046	1329	—	
5	Mirovine udovicam slugâ	77	77	—	—	
6	Mirovine sirotam	181	181	—	—	
7	Pripomoći za odgoj	941	470	471	—	
8	Milostinje	969	1029	—	60	
	Sbroj	35068	33921	1147	—	
	Skupa troškova (1—8)	35118	33951	1167	—	
9	Novac uloživ u Državne Obveznice	500	500	—	—	na 9). Na napredni porast zaklade.
	Sbroj potrebštinâ (1-9)	35618	34451	1167	—	

Pokriće.

Redni broj	PRIHODI	Za godinu 1895	Prama godini 1894	Pokriće 1895 jest više	manja	
		fiorinâ A. V.				
	Dohodci baštine.					
1	Od državnih Obveznica	1680	1581	99	—	Od 1-6 V.i Prilog II.
	(Prihod u notah od fior. 40,000).					
	Dohodci zavodni.					
2	Odredbine na plaćah učiteljâ i učiteljicâ	3900	3700	200	—	
3	Umetci najmovni radi praznih službа .	3300	3200	100	—	
4	Dobitak iz prodaje učionskih knjiga . .	920	780	140	—	
5	Globe radi zanemarena pohadjanja učionâ	1800	1000	800	—	
6	Odredbine na ostavštine	4050	3580	470	—	
	Skupa .	13970	12260	1710	—	
	Svega dohodaka (1—6)	15650	13841	1809	—	
	Prama potrebštini od	35618	34451	—	—	
	Nastaje manjak koji će se podmiriti:					
7	Doprineskom iz pokrajinske zaklade . .	19968	20610	—	642	
	Sbroj pokrića (1—7) .	35618	34451	1167	—	

Zaklada „Mirovine pučkim učiteljem“.

Prilog I. Predračunu za godinu 1895

TROŠKOVI

Izkaznica potrebštinâ u mirovine i stanje umirovljenikâ.

	Broj osoba umirovljenih	Mirovine učiteljem i učiteljicam		Mirovine slugam		Mirovine udovicam učiteljâ		Mirovine udovicam slugâ		Mirovine sirotam		Pripomoći za odgoj		Milostinje	
		fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	n.č
Stanje po Predračunu 1894 . .	133	27943	05 ½	175	—	4045	77	76	75	181	25	470	27	1028	81
Smanjak . . .	11	3879	27	175	—	122	50	—	—	—	—	—	—	60	—
Ostaje .	122	24063	78 ½	—	—	3923	27	76	75	181	25	470	27	968	81
Povišak . . .	30	3461	35	—	—	1451	49 ½	—	—	—	—	470	77	—	—
Stanje danom 18 decembra 1894 .	152	27525	13 ½	—	—	5374	76 ½	76	75	181	25	941	04	968	81
Potrebština (fior. 35068) . . .	—	27525	—	—	—	5375	—	77	—	181	—	941	—	969	—

Smanjak.

Stavka stanja 1894	Mirovine učiteljem i učiteljicam	Iznos fior.	Iznos novč.
1	Vranković Jakov	420	—
11	Vojnović Cvieto	610	—
30	Midzor Petar	365	71
50	Ljubić Dominik	462	85
53	Pezelj Mato	720	—
62	Maroević Frano	347	14
67	Novak Ivan	270	—
71	Granić Jakov	683	57
	Skupa .	3879	27
	Mirovine udovicam učiteljâ		
89	Matulić Angjeo	122	50
84	Puppa Jozip	175	—
	Milostinje		
128	Petrović Kata	60	—
	Svega smanjka 11 Umirovljenika .	4236	77

Povišak.

Stavka stanja 1895	Mirovine učiteljem i učiteljicam	Iznos fior.	Iznos novč.	
76	Gazzari Matilde	308	57	Nova mirovina
77	Bellotti Tereza	616	—	„
78	Nani Lukan	502	50	„
79	Suličić Antun	627	50	„
80	Coda Viekoslava	510	—	„
81	Valle Augustin	724	28	„
82	Radimiri Viekoslav	172	50	„
	Skupa .	3461	35	
	Mirovine udovicam učiteljâ			
103	Mascarelli Tereza	239	17	Nova mirovina
104	Ljubić Antica	180	—	„
105	Midzor Marija	213	33	„
106	Pezelj Ana	240	—	„
107	Granić Manda	265	83	„
108	Hranuelli Franka	155	66½	„
109	Novak Antica	157	50	„
	Skupa .	1451	49½	
	Pripomoć za odgoj			
125–128	Novak sirotčad	78	72	4 sirote, po f. 19:68 svakoj
129–130	Midzor	106	67	2 „ „ 53:33½ „
131–134	Hranuelli	75	80	4 „ „ 18:95 „
135–138	Mascarelli	119	58	4 „ „ 29:89½ „
139–140	Ljubić	90	—	2 „ „ 45: – „
	Skupa .	470	77	
	Svega poviška 30 Umirovljenika .	5383	61½	

Stanje mirovina.

Redni broj	Prezime i ime	Iznosak godišnji fior.	novč.	Odluka kojom bi doznačena mirovina	PRIMJETBE
	Mirovine učiteljem i učiteljicam				
1	Godoj Frane	445	71	Br. 3448 10/12 1874	
2	Vuletić Dujam	133	33	„ 4046 12/12 „	
3	Kurelić Ante	560	—	„ 397 27/12 „	
4	Franceschi Ipšić Marko .	224	—	„ 61 9/3 1875	
5	Zanon Dimitri Frane .	382	85	„ 1910 2/3 „	
6	Forti Tereza	440	—	„ 1392 15/5 1876	
7	Suhor Ivan	670	—	„ 1745 4/7 „	
8	Duplančić Ante . . .	360	—	„ 147 20/3 1877	
9	Puović Ruže	158	66	„ 2138 3/9 1878	
10	Nikolić Luka	710	—	„ 66 28/11 1879	
11	Oparenović Vicko . . .	350	—	„ 1652 11/6 1880	
12	Toso Marko	150	—	„ „ „ „	
13	Domančić Ante . . .	350	—	„ 1404 12/6 „	
14	Righi Ante	182	86	„ 1717 11/8 „	
15	Stefani Božica	146	28	„ 1127 12/8 „	
16	Gnalo Dijana	120	—	„ 3090 19/10 „	
17	Galasso Eliza	120	—	„ 4357 4/1 1881	
18	Britvić Luigji	385	—	„ 727 29/5 „	
19	Čipin Frane	415	—	„ 1230 15/7 „	
20	Obuljen Petar	212	14	„ 1573 17/7 „	
21	Lujak Vinko	150	—	„ 1694 14/8 „	
22	Zufić Andrija	275	—	„ 1849 20/1 „	
23	Plančić Jozip	182	85	„ 3972 9/2 1882	
24	Gutt Marijana	100	—	„ 3969 18/3 „	
25	Maroli Petar	660	—	„ 482 1/4 „	
26	Cipico Nikola	300	—	„ 597 4/8 „	
27	Tocilj Frane	165	—	„ 1363 4/11 „	
28	Macchiedo Jerko . . .	285	71	„ 3209 7/8 1883	
29	Meneghello Frane . . .	321	43	„ 1188 8/8 „	
30	Kukuljica Pavao Ante .	128	33	„ 1750 1/10 „	
31	Karković Ivan Frane . .	102	66½	„ 2570 12/2 1884	
32	Nani Augustin . . .	760	—	„ 3783 25/2 „	
33	Kalogerà Božidar . . .	340	—	„ 3781 27/3 „	
34	Grančić Mandalina . . .	317	71	„ 1630 8/7 „	
35	Vusio Jerko	198	33	„ 1666 18/7 „	
36	Ivulić Ante	325	—	„ 2186 18/9 „	
37	Glušćević Ante . . .	87	50	„ 584 26/2 1885	
38	Bržesina Marić Jakovica .	93	33	„ 423 12/3 „	
39	Marinković Dominik . .	321	43	„ 1055 22/5 „	
40	Mazzocco Jozip . . .	340	—	„ 972 23/5 „	
41	Kovačević Andrija . .	231	43	„ 1726 27/8 „	

Redni broj	Prezime i ime	Iznosak godišnji fior.	novč.	Odluka kojom bi doznačena mirovina			PRIMJETBE
42	Peržić Filomena . . .	183	42	Br. 2113	29/9	1885	
43	Gospodnetić Janpetar .	180	—	„ 2907	2/1	1886	
44	Jelić Dražoević Juraj .	140	—	„ 2786	25/1	„	
45	Batistić Marko . . .	371	43	„ 4103	26/1	„	
46	Foretić Jakov	231	42	„ 2914	22/4	„	
47	Vukotić Juraj	128	33	„ 1795	19/8	„	
48	Diana Petar	240	—	„ 2902	16/9	„	
49	Lovrović Zakarija . . .	282	85	„ 3462	21/11	„	
50	Luzzi Nanni Angjelina .	93	33	„ 4647	5/2	1887	
51	Allegretti Nikola . . .	231	42	„ 1833	6/6	„	
51	Alačević Nikola . . .	150	—	„ 3333	29/9	„	
53	Kačić-Terzić Ante . .	337	50	„ 4104	11/12	„	
54	Radić Lušić Marija . .	120	—	„ 4104	„	„	
55	Rajčević Ure	134	—	„ 471	3/2	1888	
56	Burmac Lovre	347	14	„ 1197	2/4	„	
57	Mazzocco Jele	133	33	„ 4182	„	„	
58	Fabbrio Ivan	600	—	„ 4396	10/12	„	
59	Rašica Šimun	680	—	„ 5072	31/12	„	
60	Verzotti Grgo	392	85	„ 218	9/3	1889	
61	Perković Marija . . .	120	—	„ 2756	13/11	„	
62	Mrkušić Pavao . . .	377	14	„ 3383	„	„	
63	Jović Vladimir	276	43	„ 769	28/3	1890	
64	Maroević Vicko . . .	640	71	„ 1444	24/4	„	
65	Fabrio Nikola	625	—	„ 533	31/5	„	
66	Rakamarić Gjino . . .	270	—	„ 2426	20/7	„	
67	Tudorin Perina . . .	580	—	„ 4115	15/11	„	
68	Galzigna Ivan	607	50	„ 130	20/1	1891	
69	Pera Martin . . .	208	33	„ 3961	28/11	„	
70	Kosić Baldo . . .	619	64	„ 3984	29/11	„	
71	Kurir Vicko	698	57	„ 4510	8/12	„	
72	Bianchini Petar . . .	428	57	„ 4493	22/12	„	
73	Rakamarić Frane . . .	652	50	„ 1414	18/5	1892	
74	Andrijašević Petar . .	128	33	„ 1591	19/5	„	
75	Hrdallo Nikola . . .	652	50	„ 3616	9/11	„	
76	Gazzari Matilde . . .	308	57	„ 1248	26/4	1893	**Nova mirovina**
77	Bellotti Tereza . . .	616	—	„ 5102	17/7	„	**„**
78	Nani Lukan	502	50	„ 5000	7/11	„	**„**
79	Suličić Antun	627	50	„ 5102	17/11	„	**„**
80	Coda Vjekoslava . . .	510	—	„ 3783	18/11	„	**„**
81	Valle Augustin . . .	724	28	„ 6107	20/1	1894	**„**
82	Radimiri Viekoslav . .	172	50	„ 1661	29/4	„	**„**
	Skupa .	27525	13½				

Redni broj	Prezime i ime	Iznosak godišnji fior.	novč.	Odluka kojom bi doznačena mirovina	PRIMJETBE
	Mirovine udovicam učiteljâ.				
83	Stazić Boschi Tereza .	333	33	Br. 3006 $^{28}/_{12}$ 1872	
84	Brusina Jozica . . .	140	—	„ „ „ „	
85	Kirigin Katarina . . .	133	33	„ 3966 $^{19}/_{12}$ 1874	
86	Andreis Marija . . .	100	—	„ 1456 $^{28}/_{5}$ 1875	
87	Pavlović Katarina . . .	126	66	„ 821 $^{31}/_{3}$ 1881	
88	Scalco Jela	116	66	„ 1355 $^{18}/_{9}$ 1885	
89	Kovačević Veronika . .	220	—	„ 1196 $^{22}/_{4}$ 1886	
90	Skoršur Jeričević Perina .	173	33	„ 2481 $^{29}/_{6}$ 1887	
91	Gvozdenović Margarita .	146	66	„ 4687 $^{9}/_{1}$ 1888	
92	Midoleo Ruža	220	—	„ 936 $^{12}/_{3}$ „	
93	Kalinić Benedikta . .	248	33	„ „ „ „	
94	Rubčić Anka	196	66	„ 5066 $^{8}/_{1}$ 1889	
95	Mihočević Anka . . .	203	33	„ 3270 $^{1}/_{9}$ „	
96	Dolić Ljubica	183	33	„ 1608 $^{17}/_{6}$ 1890	
97	Valeš Eugjenija . . .	202	50	„ 3303 $^{17}/_{9}$ „	
98	Kušić Julija	270	83	„ 4213 $^{27}/_{11}$ „	
99	Petrović Kate	236	66	„ 1165 $^{18}/_{4}$ 1891	
100	Lombardić Zorka. . .	202	50	„ 3946 $^{15}/_{11}$ „	
101	Vuletić Ermenegilda . .	352	50	„ 3060 $^{20}/_{8}$ 1892	
102	Miović Angelija . . .	116	66	„ 3347 $^{27}/_{8}$ „	
103	Mascarelli Tereza . . .	239	17	„ 1785 $^{11}/_{5}$ 1893	**Nova mirovina**
104	Ljubić Antica	180	—	„ 3846 $^{21}/_{9}$ „	„
105	Midzor Marija	213	33	„ 4353 $^{22}/_{10}$ „	„
106	Pezelj Ana	240	—	„ 4697 $^{23}/_{10}$ „	„
107	Granić Manda	265	83	„ 1771 $^{23}/_{5}$ „	„
108	Hranuelli Franka . . .	155	66 ½	„ 5765 $^{14}/_{2}$ „	„
109	Novak Antica	157	50	„ 3098 $^{2}/_{8}$ 1894	„
	Skupa .	5374	76 ½		
	Mirovine udovicam slugâ.				
110	Devecchi Katarina . . .	76	75	„ 3006 $^{28}/_{12}$ 1872	
	Mirovine sirotam.				
111	Tocilj Frane	181	25	„ 1881 $^{28}/_{5}$ 1892	

Redni broj	Prezime i ime	Iznosak godišnji fior.	novč	Odluka kojom bi doznačena mirovina	PRIMJETBE
	Pripomoči za odgoj.				
112	Jeričević Tereza . . .	32	50	Br. 1196 22/4 1886	
113	Jeričević Vicko . . .	32	50	„ „ „ „	
114	Jeričević Ivan	32	50	„ „ „ „	
115	Kalinić Jozip	24	83	„ 936 17/3 1888	
116	Kalinić Ane	24	83	„ „ „ „	
117	Kalinić Ante	24	83	„ „ „ „	
118	Kalinić Vjekoslava . .	24	83	„ „ „ „	
119	Kalinić Marija-Tereza .	24	83	„ „ „ „	
120	Rubčić Aleksander . .	49	17	„ 5066 8/1 1889	
121	Rubčić Ivan	49	17	„ „ „ „	
122	Kušić Šimun	45	14	„ 4213 27/11 1890	
123	Kušić Vicko	45	14	„ „ „ „	
124	Lombardić Miho . . .	60	—	„ 626 24/2 1892	
125	Novak Marija	19	68	„ 3846 20/9 1893	Nova mirovina
126	Novak Petar	19	68	„ „ „ „	„
127	Novak Toma	19	68	„ „ „ „	„
128	Novak Dobrilla . . .	19	68	„ „ „ „	„
129	Midzor Danilo	53	33 ½	„ 4353 22/10 „	„
130	Midzor Vladimir . . .	53	33 ½	„ „ „ „	„
131	Hranuelli Ivan . . .	18	95	„ 5765 14/9 „	„
132	Hranuelli Marija . . .	18	95	„ „ „ „	„
133	Hranuelli Kate . . .	18	95	„ „ „ „	„
134	Hranuelli Antica . . .	18	95	„ „ „ „	„
135	Mascarelli Dragutin . .	29	89 ½	„ 1785 11/5 1893	„
136	Mascarelli Angja . . .	29	89 ½	„ „ „ „	„
137	Mascarelli Juraj . . .	29	89 ½	„ „ „ „	„
138	Mascarelli Ferdinando .	29	89 ½	„ „ „ „	„
139	Ljubić Petar	45	--	„ 3246 29/9 1894	„
140	Ljubič Marija	45	—	„ „ „ „	„
	Skupa .	941	04		

Redni broj	Prezime i ime	Iznosak godišnji fior.	novč.	Odluka kojom bi doznačena mirovina	PRIMJETBE
	Milostinje.				
141	Brusina Marija . . .	30	—	Br. 3006 $^{28}/_{12}$ 1872	
142	Čukić Marijana . . .	50	—	„ „ „ „	
143	Plakuta Ane	31	50	„ „ „ „	
144	Bronjara Vicko . . .	100	—	„ 3078 $^{14}/_{1}$ 1873	
145	Brusina Adele	17	—	„ 3762 $^{26}/_{8}$ 1875	
146	Berlenga Ante . . .	165	—	„ 2337 $^{10}/_{10}$ 1880	
147	Lukinović Špiro . . .	180	—	„ 2940 $^{20}/_{11}$ 1881	
148	Ružević Nikola . . .	116	66	„ 2327 $^{21}/_{8}$ 1884	
149	Ljubić Katarina . . .	40	15	„ 1852 $^{20}/_{8}$ 1885	
150	Marinović Trifo . . .	52	50	„ 73 $^{20}/_{1}$ 1887	
151	Šarić Marta	36	—	„ 3868 $^{10}/_{11}$ 1887	
152	Budišin Ante	150	—	„ 4272 $^{23}/_{11}$ 1890	
	Skupa	968	81		

Zaklada „Mirovine pučkim učiteljem“

Prilog II. Predračunu za godinu 1895

DOHODCI.

Broj redni		Iznosak: Predračunan za 1895	Iznosak: odobren za 1894	OPAZKE
	I. Dohodci baštine.			
1	Od državnih Obveznica . .	1680	1581	na 1). Obveznice skupa iznose fior. 40,000 pisane vriednosti.
	II. Dohodci zavodni.			
2	Odredbine na plaće učiteljâ i učiteljicâ	3900	3700	na 2). Na temelju izpadaka trogodišta: 1890 f. 3430:59½ 1891 „ 3556:32 1892 „ 3878:06 f. 10864:97½ Srednja „ 3621:65 predračunava se „ 3900:—
3	Umetci najmovni radi praznih služba	3300	3200	na 3). Faktični izpadci trogodišta iznesoše: 1890 f. 3272 1891 „ 2750 1892 „ 3450 f. 9472:— Srednja „ 3157:33 Zaobljeno na „ 3300:—
4	Dobit prodajom učionskih knjiga	920	780	na 4). Izpade kroz trogodište: 1860 f. 787:— 1891 „ 722:32 1892 „ 1224:— f. 2733:32 Srednja „ 911:10 Zaobljeno na „ 920:—
5	Globe radi nemarna pohadjanja	1800	1000	na 5). Na temelju izpadaka zadnjeg trogodišta f. 1788:80.
6	Odredbine na ostavštinah .	4050	3580	na 6). Izpadci trogodišta iznesoše: 1890 f. 2640:01 1891 „ 5768:43 1892 „ 3738:15½ f. 12146:59½ Srednja „ 4048:86 Zaobljeno na „ 4050:—

Broj redni		Iznosak: Predračunan za 1895	Iznosak: odobren za 1894	O P A Z K E
	III.			
7	Doprinesak iz pokrajinske Zaklade	19968	20610	na 7). Nedotičak Mirovinske zaklade nastavši od prave potrebštine od f. 35118 napram ukupnom dohodku od „ 15650 iznosi f. 19468 Da bi napredovalo uglavničenje i tim se učvrstila Mirovinska Zaklada, nadodano je „ 500 s toga predračunalo se Doprineska iz pokrajinske Zaklade f. 19968

Br. 7147.
god. 94.

(Prilog 12).

Visoki Sabore!

Zemaljski Odbor ima čast podnieti na pretres i odobrenje Proračun *Zemaljske Učionske Zaklade* za godinu 1895, sastavljen po c. k. Zem. Učionskome Vieću i amo priobćen Dopisom 22 prosinca t. g. Br. 6163. Proračunu dodana je izkaznica sa razjasnjenjim, toliko glede troška, koliko glede podmire, i 19 prilogâ (6 podmire, 13 troškova).

Troškovi za god. 1895 proračunani su sa	f. 374.603
prama onim odobrenim za god. 1894, ubrojiv i paušalni odbitak, sa . .	„ 347.685
dakle za god. 1895 više	f. 26.918

Povišenje zavisi poglavito od povećanja broja učiona od kojih ima se u god. 1895 otvoriti redovitih 43; pak od petogodišnjih doplata, povišenja najmovina, većeg troška za pokućstvo i učilâ, i za kotarske učiteljske skupštine.

Dohodci proračunani su na . . , ...	f. 197.404
za god. 1894 bilo je odobren	„ 194.182
dakle za god. 1895 više	f. 3.222

Povišenje temelji se na množenje učiona, i tim na ono obćinskog doprineska.

S razloga jur poznatih, sva je prilika da će pravi trošak u god. 1895 izpasti manji od predvidjenoga po c. k. Zem. Učionskome Vieću; i zato Zemaljski Odbor predlaže da se od svote ukupnog troška odbije paušalno fior. 4000, tako da ukupni trošak uvršten bude su fior. 370.603. Na taj način manjak koji se ima pokriti doprineskom

iz Zemaljske Zaklade iznieti će	f. 173.199
prama onome odobrenu za god. 1894	„ 153.503
veći je za	f. 19.696

Opazit je da za sve učione koje se imadu otvoriti početkom učionske god. 1895-6, u proračunu uvršten je trošak za sama zadnja tri mjeseca godine 1895, a isto tako i obćinski doprinesak.

Zadar 30 prosinca 1894.

Predsjednik
Vojnović.

Izvjestitelj
Klaić.

Predračun „Pokrajinske Učionske Zaklade" Kraljevine Dalmacije za godinu 1895.

Naslov		Predloženo za godinu 1895	Odobreno za godinu 1894	Za god. 1895 više	Za god. 1895 manje
		fior Austrijske Vriednosti			
	Potrebština.				
I.	Troškovi uprave	700	700	—	—
II.	Beriva učiteljskog osoblja	260615	255760	4855	—
III.	Troškovi učionski	102988	94075	8913	—
IV.	Doprinesak Državi na uzdržavanje vježbovnice dodane učiteljištu Arbanaškom i Dubrovačkom	2000	1550	450	—
V.	Troškovi u odgoj učiteljâ	2000	2000	—	—
VI.	Troškovi u učiteljske skupštine	5500	3000	2500	—
VII.	Ini troškovi	800	800	—	—
	Skupa	374603	357885	16718	—
	Paušalni odbitak	4000	10200	—	6200
	Svega	370603	347685	22918	—
	Pokriće.				
I.	Vlastiti dohodci	4351	4613	—	262
II.	Doprinesak Občinâ	140599	137115	3484	—
III.	Doprinesak Države	52454	52454	—	—
	Sbroj	197404	194182	3222	—
IV.	Manjak što se ima nadomiriti Pokrajinskim doprineskom	173199	153503	19696	—
	Skupa	370603	347685	22918	—

Razbrojitba potrebštine.

Stavka			Predloženo za godinu 1895	Odobreno za godinu 1894	Za god. 1895 više	Za god. 1895 manje	Prilog
			fior. Austrijske Vriednosti				
	Naslov I.						
1	Troškovi uprave		700	700	—	—	I.
	Naslov II.						
	Beriva učiteljskog osoblja:						
	a) Kateketam:						
2	Nagrade		6000	6000	—	—	II.
	b) Učiteljim i učiteljicam:						
3	Najmovi i druge plaće	243200		238220	4980	—	III.
4	Nagrade i pripomoći	6500		6300	200	—	IV.
5	Zamjenine	300		300	—	—	V.
			250000				
	c) učiteljim pomoćnih učiona:						
6	Nagrade		4615	4940	—	325	VI.
	Sbroj Naslova II. .		260615	255760	4855	-	
	Naslov III.						
	Troškovi učiona:						
	a) u ustanove:						
7	Uzdržavanje sgrada	1000		800	200	—	VII.
8	Stanarine	77137		72767	4370	—	III.
9	Nameti	71		71	—	—	III.
			78208				
	b) Pokućstvo:						
10	Poprava i nabava pokućstva		8000	5000	3000	—	VIII
	c) u Pisarne potrebe i Ureda:						
11	Odsječnice pisarske i za nabavu vode . . .	11860		12012	—	152	III.
12	Odsječnice ogrieva	320		325	—	5	III.
			12180				
	d) u Učila:						
13	Knjige, zemljovidi, tablice itd.	3000		2000	1000	—	IX.
14	Učionski Vrtlovi	1600		1100	500	—	X.
			4600				
	Sbroj Naslova III. .		102988	94075	8913	-	

Stavka		Predloženo za godinu 1·95	Odobreno za godinu 1894	Za god. 1895 više	Za god. 1895 manje	Prilog
		fior. Austrijske Vriednosti				
	Naslov IV.					
15	Doprinesak Državi na uzdržavanje vježbovnice dodane učiteljštu Dubrovačkomu i onomu u Arbanasim . .	2000	1550	450	—	
	Naslov V.					
	Troškovi za odgoj učitelja:					
16	Doprinesak učionske zaklade u podporine gojenaca kod državnog Učiteljišta	2000	2000	—	—	XI.
	Naslov VI.					
	Troškovi za učiteljske skupštine:					
17	Skupštine kotarske	5500	3000	2500	—	XII.
	Naslov VII.					
	Ini troškovi:					
18	Dnevnice, putbine i premještaji 600		600	—	—	XIII
19	Razna 200		200	—	—	
		800				
	Sbroj Naslova VII. .	800	800	—	—	
	Ukupna potrebština .	374603	357885	16718	—	
	Paušalni odbitak .	4000	10200	—	6200	
	Potrebština izpravljena .	370603	347685	22918	—	

Razjašnjenja

razlikam napram Predračunu odobrenu za god. 1894.

Predračunom godine 1894 predvidjela se Potrebština od	f. 357.885
Dočim za god. 1895 Potrebština bi iznosila	„ 374.603
viša dakle nego god. 1894 od	f. 16.718

Ta veća potrebština zaviši poglavito ušljed zavedenja novih redovitih učiona u Premudi u kotaru Zadarskom; Biljanim gornjim, Lisičiću, Vrani, Tinju, Rastevicu, Nadinu, Popovićim, Bjelini, Starigradu, Ceranjam i Pristegu kotara Benkovačkoga; Radučiću, Žagroviću, i Padjinam u kotaru Kninskom; Raslinam, Mandalini, Zablaću, Bribiru i Smrdeljim u kotaru Šibenskom; Žrnovici, Kućićam, Rogoznici-Lokvi, Rogoznici-Dubočaj kotara Spljetskog; Aržanu, Čisti, Ričicam, Krstatici, Dobranju, Svibu, Biorinam, Vinjanim gornjim i Vinjanim donjim kotara Imotskog; Brelim, Drasnicam i Ravči kotara Makarskog; Pašičinam, Plini, i Otrić-Strugam kotara Metkovskog; Škaljarim, Podim, Dragalju i Unirinam u kotaru Kotorskom, učione ove sve koje će se otvoriti danom 1.im Oktobra 1895, dočim su one u Padjinam, Rogoznici-Lokvi, Rogoznici-Dubočaj, Brelim i Smrdeljim već otvorene; od petogodišnjicâ koje će dozriti kroz godinu 1895, i od povišenja stanarine za razne učione, te usljed toga, što će se u god. 1895, obdržavati kotarske skupštine, koje su višim troškom skopčane nego li je, ona pokrajinska, obdržana u godini 1894.

Ukupni povišak sastoji od sliedećih povišaka i smanjenja:

P o v i š c i.

Toč. 3. „Najmovi i druge plaće učiteljim" to nastaje usljed zavedenja novih učiona gori naznačenih, kao što i usljed novih petogodišnjica koje će dozriti kroz god. 1895, te usljed novoustanovljenih učiteljskih mjesta priveć postojećim učionam.	f.	4980
Toč. 4. „Nagrade i pripomoći" usljed povišenog broja učitelja, prouzrokovanog zavedenjem novih učiona i novoustanovljenih mjesta.	„	200
Toč. 7. „Uzdržanje sgradâ" Obzirom na izpadak troškova zadnjeg trogodišta.	„	200
Toč. 8. „Stanarine" za stanarinu novih učiona predračunatih i usljed povišenja starih stanarina, kao iz razjasnjenja izkazu o pokriću dodanim (Prilog III).	„	4370
Toč. 10. „Poprave i nabave pokućstva" Povišak odtud jer nabavljeno pokućstvo potrebito za nove učione i nova učiteljska mjesta.	„	3000
Toč. 13. „Knjige, zemljovidi, tablice itd. a to prama potrebi za nove učione, i prama izpadcim troškova zadnjeg trogodišta.	„	1000
Toč. 14. „Učionski vrtlovi. kako na toč. 13.	„	500
Toč. 15. „Doprinesak Državni na uzdržavanje vježbaonice dodane učiteljištu Dubrovačkomu i onomu u Arbanasim".	„	450

Doprinesak godišnjih | f. 600
za vježbaonicu u Dubrovniku bi doznačen danom 1.i oktobra 1894. S toga, u proračunu god. 1894, bi uvršten samo jedan dio doprinesaka i to za sami 4.i tromjesec, su | „ 150
Dočim se za godinu 1895 predračunala ciela pristojbina, i odtud poviška | f. 450

Toč. 17. „Skupštine kotarske" f. 2500
Godine 1894 dovoljan bijaše iznos fior. 3000, jer se je kroz istu obdržavati imala pokrajinska skupština, kojoj je pozvan da učestvuje ograničeni broj učiteljâ.
Iznos fior. 5500 bi proračunan, jer odgovara srednjemu iznosku trošaka zadnjeg trogodišta.

Sbroj povišaka f. 17200

Smanjenja.

Toč. 6. „Nagrade pomoćnim učiteljim" f. 325
Uslied preobraćenja u redovite, pomoćnih učiona u: Starigradu, Brelim, Drašnicam. Ravči i Ceranjam, ova zadnja za IV. tromjesec 1895 sa manjim troškom od f. 552:50
a postavljena po jedna pomoćna učiona u Sestrunju i Vrsim, ova zadnja za III. tromjeseca, poviškom od „ 227:50
ukupni smanjak f. 325:—

Toč. 11. „Odsječnice pisarske" „ 152
Toč. 12. „Odsječnice ogrieva" „ 5
Odtud jer za škole novoustanovljene u proračunu 1894 uvrstila se je pristojbina za cielu godinu, dočim u proračunu 1895 nije već za sami četvrti tromjesec

„ 482

Trošak ukupni f. 16718

Pokr. Učionska Zaklada.

Predračun 1895.

Razbrojitba pokrića.

Stavka			Predloženo za godinu 1895	Odobreno za godinu 1894	Za god. 1895 više	Za god. 1895 manje	Prilog
			fior. Austrijske Vriednosti				
	Naslov I.						
	Vlastiti dohodci:						
1	Dobiti od Državnih Obveznica		779	779	—	—	I.
	Dohodci zakladnina i naslova privatnog prava:						
2	a) Zaklade S. Mihovila u Trogiru	2510		2782	—	272	II.
3	b) Zaklade Radović	324		324	10	—	III.
4	c) od inih zakladnina	630		620	—	—	IV.
			3464	—	—	—	
5	Stanarine		108	108	—	—	V.
	Sbroj Naslova I. .		4351	4613	—	262	
	Naslov II.						
6	Doprinesak Obćinâ		140599	137115	3484	—	VI.
	Naslov III.						
	Doprinesak Države:						
7	a) za učione u obće		41654	41654	—	—	
8	b) za gradjansku učionu i ratarski tečaj u Sibeniku .		4800	4800	—	—	
9	c) za gradjansku učionu i tehnički tečaj na Korčuli .		5500	5500	—	—	
10	d) za pomorski tečaj na Silbi		500	500	—	—	
	Sbroj Naslova III. .		52454	52454	—	—	
	Manjak što se nadomiruje:						
	Naslov IV.						
11	Pokrajinskim doprineskim . . . . , . . .		177199	163703	13496	—	
	Skupa Pokrića .		374603	357885	16718	—	

Godina 1895.

Razjašnjenja

razlikam napram predračunu za god. 1894.

Prihodi predmnievani za god. 1894 iznesoše	f. 194182
oni god. 1895 iznose	„ 197404
viši su dakle od onih god. 1894 za	f. 3222
Nego pošto troškovi predračunani nadmašuju one od god. 1894, za	„ 16718
doprinesak pokrajinski mora da je od onoga za god. 1894, veći za	f. 13496

Povišci.

Toč. 4. „Od inih zakladnina" jer poskočio dohodak zakladnine „Ivanovićeve" od fior. 620, na fior. 630.	„ 10
Toč. 6. „Doprinesak Obćinâ" jer ustanovljeno novih učiona, te odmjeren im bio dotični doprinesak, ponajviše za sami četvrti tromjesec, obzirom na okolnost, da će se po svoj prilici istom 1.im oktobra otvoriti; jer nekoje muške, preobraćene u mješovite, i tim obćinski doprinesci podvostručeni.	„ 3484
Toč. 11. „Pokrajinskim doprineskom" jer skopčano sa višim potrebam.	„ 13496
Skupa	f. 16990

Smanjenja.

Toč. 2. „Zaklada S. Mihovila„		f. 272
jer zemljišta bijahu unajmljena za	f. 1102	
na izmaku stare pogodbe, iznova unajmljena za	„ 830	
dakle manje	f. 272	
Ostaje povišakâ		f. 16718

Br. 115.
god. 95.

(Prilog 13).

Visoki Sabore!

Zemaljski Odbor ima čast podnieti na pretres i odobrenje Proračun *Zemaljske Zaklade* za god. 1895.

Potrebština iznosi . . . . f. 560.489
prama odobrenoj za god. 1894 su . . . . „ 524.178
veća je za . . . . f. 36.311

Ovaj višak ima se poglavito pripisati povećanju troška pod naslovom XII. „Učione", koji trošak sam veći je za fior. 19.354; i to povećanje obrazloženo je u izvješću, kojim je popraćen Proračun Zemaljske Učionske Zaklade za god. 1895.

Budući nuždno korjenito popraviti neke glavne rukotvore na predjelnoj „mučkoj" cesti, uvršten je u Proračun prvi obrok od polovice tog navedenog troška; i zato trošak pod naslovom VII. „Putevi" veći je od onoga odobrena za god. 1894 za f. 7600.

Pod naslovom IX. „Bolnice" uvršten je veći trošak od fior. 7,409 i to radi vazda rastućega broja zaklonjenih u bolnicam. Ali taj trošak nalazi svoju naknadu u većem dohodku pod naslovom izplata za bolničke troškove; i zato vlastiti trošak Zemaljske Zaklade pod ovim naslovom ostaje nepromjenjen.

Promjene pod ostalim naslovim Proračuna niesu znatne, i obrazložene su u razjasnjenjim dodanim Proračunu.

Vlastiti dohodci i naknade predvidjeni su na . . . . f. 120.169
prama odobrenim za god. 1894 su . . . . „ 111.350
veći su za . . . . f. 8.819
a to poglavito radi većih naknada za bolničke troškove.

Sravni li se ustanovljeni trošak su. . . . . „ 560.489
sa dohodkom od . . . . „ 120:169
proiztiče manjak od . . . . f. 440.320
kog valja pokriti sa zemaljskim nametim.

Glede potrošarine i uvozarine, nesmije se povećati pristojbina, obzirom na stvarni izpadak prošlih zadnjih godina; a nemože ni zemaljski prirez, jer ne samo nebi se dobilo previšnje odobrenje, nego i gospodarski obziri, to nedopuštaju. Ne ostaje dakle drugo nego povisiti i ove godine zemaljski prirez na izravne poreze. Predlaže se to povišenje za 3 novčića na svaki fiorin izravnih poreza; i sasvim tim ima se u Proračunu konačni manjak od fior. 5.360.

Nego sva je prilika da, usljed izvršbe novog tu skoro objelodanjenog zakona o Gjandarmariji, postići će se nešto štednje pod naslovom V. „Ustamba"; i tom štednjom biti će možda moguće pokriti navedeni manjak.

Neka izvoli dakle Vis. Sabor zaključiti:

1. Potrebština Zemaljske Zaklade za god. 1895 proračunana je na fior. 560.439; a osobiti dohodci i naknade ustanovljeni su na fior. 120.169.

2. Na podmiru iztičućega manjka od fior. 440.320, udareni su sliedeći zemaljski tereti:

a) Prireza 40% izravnim porezom zemljarine, kučarine, obrtarine, dohodarine (pristojbina redovita i vanredna);

b) Prireza 100% potrošarini po cjeniku dodanu zakonu 18 svibnja 1875 (D. Z. L. Br. 84) na sve stvari, izuzam točke 3, 4, 6;

c) Posebna odredbina na uvoz u sva mjesta podložna potrošarini;

piva . . . . f. 0:90
žeste neosladjene . . . . „ 3:—
žeste osladjene . . . . . „ 4:50

od svake metričke cente (Zem. zakon 17 studenoga 1880 Br. 22).

Zadar 7 siečnja 1895.

Predsjednik
Vojnović.

Izvjestitelj
Klaić.

Proračun

Pokrajinske dalmatinske Zaklade

za godinu 1895.

Potrebštine.

NASLOVI		TOČKE		Predloženo za godinu 1895 po točki	Predloženo za godinu 1895 po naslovu	Predloženo za godinu 1894 po točki	Predloženo za godinu 1894 po naslovu	Prama onoj godine 1894 svota predložena za 1895 iznaša više	manje
				Fiorina A. V.					
I.	Troškovi uprave	1	Doznake službovne članovim Zemaljskog Odbora	13000		12100		—	—
		2	Služba Odborove Pisarne	6990		6620		370	—
		3	Stanarine	1065		1065		—	—
		4	Blagajnička služba	700		700		—	—
		5	Računarska služba	1700		1700		—	—
		6	Graditeljna služba	3350		3000		350	—
		7	Izdavanje Lista pokrajinskih zakona	600		600		—	—
		8	Troškovi za Sabor Kraljevine	7500		7500		—	—
					35005		34285	720	—
II.	Navrćanje boginjâ				4000		3500	500	—
III.	Zaprate				1000		1000	—	—
IV.	Kazničari				200		200	—	—
V.	Ustamba	1	Oružaništva	30253		29816		437	—
		2	Vojništva	4000		4000		—	—
					34253		33816	437	—
VI.	Priprega				6000		6000	—	—
VII.	Putevi	1	Gradnja i poprava predjelnih puteva	10500		3000		7500	—
		2	Uzdržanje predjelnih puteva	5800		4700		1100	—
		3	Nabava i poprava ratila	300		300		—	—
		4	Pripomoći Občinam	6000		7000		—	1000
					22600		15000	7600	—
VIII.	Vode				3000		3000	—	—
IX.	Bolnice	1	Bolestnici	125295		121158		4137	—
		2	Rodilje	2300		2300		—	—
		3	Ludjaci	31118		29475		1643	—
		4	Nahodi	51890		49720		2170	—
		5	Mirovine onim koji su služili kod Bolnicâ i njihovim potomcim	3191		3732		—	541
					213794		206385	7409	—
			Prenos		319852		303186	16666	—

Potrebštine.

NASLOVI		TOČKE		Predloženo za godinu 1895		Predloženo za godinu 1894		Prama onoj godine 1894 svota predložena za 1895 iznaša	
				po točki	po naslovu	po točki	po naslovu	više	manje
				Fiorina A. V.					
			Prinos		319852		303186	16666	—
X.	Podpore obrtim i zanatim	1	Podpore moroplovne	600		600		—	—
		2	Pripomoć obrtničkoj učioni u Splitu	800		800		—	—
					1400		1400	—	—
XI.	Podpore knjizi, umjetnosti i arkeologiji				1300		880	420	—
XII.	Učione	1	Doprinesak pokrajinskoj učiteljskoj zakladi	173199		153503		19696	—
		2	Doprinesak Mirovinskoj učiteljskoj zakladi	19968		20610		—	462
		3	Pripomoć privatnim ženskim učionam	6791		6491		300	—
		4	Doprinesak Poljodjelskoj učioni u Gružu	1400		1400		—	—
					201358		182004	19354	—
XIII.	Pokrajinski dug	1	Zajam god. 1883	18747		18819		—	72
		2	Zajam god. 1886	16832		16889		—	57
					35579		35708	—	129
XIV.	Razni troškovi				1000		1000	—	—
			Svega potrebštine		560489		524178	36311	—

Pokriće.

	NASLOVI		TOČKE	Predloženo za godinu 1895 po točki	Predloženo za godinu 1895 po naslovu	Predloženo za godinu 1894 po točki	Predloženo za godinu 1894 po naslovu	Prama onoj godine 1894 svota predložena za 1895 iznaša više	Prama onoj godine 1894 svota predložena za 1895 iznaša manje
				Fiorina A. V.					
I.	Dohodci vlastiti pokrajinske zaklade	1	Od Državnih i Pokrajinskih Obveznica	39		39		—	—
		2	Dobiti od prodaja i glavnica	488		550		—	62
					527		589	—	62
II.	Dohodci Bolnica	1	Bolestnici	7002		7731		—	729
		2	Nahodi	400		400		—	—
					7402		8131	—	729
III.	Naknade bolničkih troškova	1	Bolestnici	88340		80730		7610	—
		2	Nahodi	200		150		50	—
		3	Ludjaci	23000		20950		2050	—
					111540		101830	9710	—
IV.	Naknade zapratnih troškova	1	Od Občina dalmatinskih	500		600		—	100
		2	Od inih pokrajina	200		200		—	—
					700		800	—	100
V.	Prirez pokrajinski izravnim porezim		40% na izravne poreze. na ukupnu državnu pristojbinu od f. 700.000		280000		255300	24700	—
VI.	Prirez pokrajinski potrošarini		100% na ukupnu državnu pristojbinu od fior. 135.000		135000		135000	—	—
VII.	Uvozarina	1	Na pivo, 90 nov. od cente na metričkih centa 5000	4500		4500		—	—
		2	Na rakiju neosladjenu i na žeste fiorina 3 od metričke cente, a na metričkih centa 5000	15000		15000		—	—
		2	Na likere i druge žestine osladjene fiorina 4:50 od metričke cente, a na 80 met. cent.	360		360		—	—
					19860		19860	—	—
			Prenos		555029		521510	33519	—

Pokriće.

NASLOVI		TOČKE	Predloženo za godinu 1895		Predloženo za godinu 1894		Prama onoj godine 1894 svota predložena za 1895 iznaša	
			po točki	po naslovu	po točki	po naslovu	više	manje
			Fiorina A. V.					
		Prenos		555029		521510	33519	
VII.	Razni dohodci			100		100	—	—
		Svega pokrića		555129		521610	33519	—
		Sravnav potrebštine		560489		524178	36311	—
		Nastaje *manjak*		*5360*		*2568*	*2792*	—

A. Razbrojitba troškova.

Naslovi	Točke i njihobe razbrjitbe		Iznosak Fiorina
I. Troškovi uprave	Toč. 1. *Doznake službovne članovim Zemaljskog Odbora*, a to:		
	Predsjedniku	f. 3500	
	Četvorici Prisjednika po f. 2400	„ 9600	
			13000
	Toč. 2. *Služba Odborove pisarne:*		
	Tajniku	f. 1200	
	Ravnatelju	„ 1200	
	Pisaru	„ 950	
	Dvama slugam po fior. 400	„ 800	
	Dodatak jednome glugi	„ 120	
	Stanarska naknada dvojici sluga po fior. 60	„ 120	
	Prepisivanje i kamenotiskanje	„ 600	
	Hartija, tiskanice, svieće, drva i druge potrebštine ureda i pisarne	„ 600	
	Pokućstvo i poprave	„ 300	
	Dnevnice i putbine osoblju Odbora	„ 300	
	Mirovina jednome tajniku Zem. Odbora	„ 800	
			6990
	Toč. 3. *Stanarine:*		
	Za jedan pod u kući Cosmacendi, gdino su smješteni Uredi Odborovi, dvie sobice pod podom i drvaricu na prizemlju		1065
	Toč. 4. *Blagajnička služba:*		
	Doprinesak c. k. državnoj Blagajnici za blagajničku službu. što opremaju c. kr. Pokrajinska blagajna i cc. kk. Porezni i Carinarski Uredi u pokrajini		700
	Toč. 5. *Računarska služba*:		
	Doprinesak c. kr. državnoj Blagajni za računarsku službu opremljenu po Računarskom Namjestničkom Odsjeku		1700
	Toč. 6. *Graditeljna služba:*		
	Najam tekničkomu vještaku	f. 1200	
	Dnevnice i putbine istomu	„ 800	
	Sbroj	f. 2000	
	Vodena-Poljodjelska služba:		
	Najam jednom mjerniku	„ 1350	
			3350
		Prenos	26905

Naslovi	Točke i njihove razbrojitbe	Iznosak Fiorina
	Prenos	26905
	Toč. 7. *Izdavanje lista pokrajinskih zakona.*	600
	Toč. 8. *Troškovi u Sabor Kraljevine:*	
	a) Putbine Zastupnicim nestojnicim u Zadru f. 1350 b) Dnevnice za 36 zastupnikâ po f. 4 na dan, a za 25 dana „ 3600 c) Brzopiscim „ 800 d) Tiskanje spisa i razprava Saborskih „ 1000 e) Stanarina i porez „ 150 f) Razni troškovi „ 600	7500
	Sbroj Naslova I.	35005
II. Navrćanje boginja	Dnevnice i putbine navrćaocem	4000
III. Zaprate	Troškovi unutra u zemlji na osobe zapraćene na njihov dom, i što se naknadi pokrajinskim zakladam inokrajnim po Carevini za Dalmatince amo zapraćene.	1000
IV. Kazničari	Naknada zakladam drugih pokrajina u Carevini za hranu dalmatinskih pripadnika zatvorenih u Popravnicam.	200
V. Ustamba	Toč. 1. *Ustamba Oružaništva:*	
	a) Stanarina kasarna i pisarnâ, za stanove c. kr. Častnika itd. f. 29753 b) Ini troškovi (poprave) „ 500	
	Sbroj f. 30253	
	Toč. 2. *Ustamba Vojništva:*	
	Pokrajinski dopunjak naknadam ustanovljenim za ukonačenje vojnika „ 4000	
	Sbroj Naslova V.	34253
VI. Pripprega	Dugovina na teret pokrajinskoj zakladi da podmiri pripregovinu što je predplatilo c. k. Vojništvo i Oružaništvo.	6000

Naslovi	Točke i njihove razbrojitbe		Iznosak Fiorina
VII. Putevi	Uzdržanje, pregradnje i gradnje po cielo novih puteva nedržavnih (Prilog I).		22600
VIII. Vode	Radnje vodovodne		3000
IX. Bolnice	Toč. 1. Bolestnici	f. 125295	
	„ 2. Rodilje	„ 2300	
	„ 3. Ludjaci	„ 31118	
	„ 4. Nahodi	„ 51890	
	„ 5. Mirovine, osobam koje su služile kod Bolnica i njihovim potomcim	„ 3191	
	Sbroj Naslova IX (Prilog II).		213794
X. Podpore obrtom i zanatom	Toč. 1. Podpore moroplovne 4 po f. 150	f. 600	
	„ 2. Pripomoć obrtničkoj učioni u Splitu	„ 800	
	Sbroj Naslova X.		1400
XI. Podpore knjizi, umjetnosti i arkeologiji			1300
	Sbroj Naslova XI.		
XII. Učione	Toč. 1. Doprinesak pokrajinskoj učionskoj zakladi	f. 173199	
	„ 2. Doprinesak Mirovinskoj učiteljskoj zakladi	„ 19968	
	„ 3. Pripomoć privatnim ženskim učionam (prilog III).	„ 6791	
	„ 4. Doprinesak za poljodjelsku učionu u Gružu (prilog IV).	„ 1400	
	Sbroj Naslova XII.		201358
XIII. Pokrajinski dug	Toč. 1. *Zajam 1883.*		
	a) Godišbina za dobit i utrnuće	f. 17590	
	b) Dohodarina III razreda i prirezi	„ 869	
	c) Biljegovine na coupons	„ 243	
	d) Ini troškovi (providbine, poštarina)	„ 45	
	Sbroj f.	18747	

Naslovi	Točke i njihove razbrojitbe	Iznosak Fiorina
	Iznosak Zajma 1883 f. 18747	
	Toč. 2. *Zajam 1886.*	
	a) Godišbina za dobit i utrnuće f. 15830	
	b) Dohodarina III razreda „ 893	
	c) Biljegovina na coupons „ 64	
	d) Ini troškovi „ 45	
	„ 16832	
	Sbroj Naslova XIII.	35579
XIV. Razni troškovi	Troškovi koji ne spadaju u predjašnje naslove.	1000

B. Razbrojitba prihoda.

Naslovi	Točke i njihove razbrojitbe	Iznosak Fiorina
I. Vlastiti dohodci pokrajinske zaklade	Toč. 1. Dobiti na državne i pokrajinske Obveznice f. 39 „ 2. Dobiti na prodaje i glavnice „ 488 Sbroj naslova I.	527
II. Dohodci Bolnica	Toč. 1. Bolestnici (Prilog II.) f. 7002 „ 2. Nahodi „ 400 Sbroj naslova II.	7402
III. Naknade bolničkih troškova	Toč. 1. Bolestnici (Prilog II.) f. 88340 „ 2. Nahodi „ 200 „ 3. Ludjaci „ 23000 Sbroj naslova III.	111540
IV. Naknade zapratnih troškova	a) Što Občine dalmatinske f. 500 b) I druge Pokrajine u Carevini naknadjuju što je pokrajinska zaklada predujmila za osobe zapraćene k svojoj kući „ 200 Sbroj naslova IV.	700
V. Prirez izravnim porezim	40% na porezu: zemljarini, kućarini prihodnoj i razrednoj obrtarini i dohodarini, odmjereno na ukupnoj pristojbini od f. 70000	280000
VI. Prirez potrošarini	100% na svim stvarim, izuzam stavke 3, 4 i 6 cienika, a to na pristojbini od f. 135000.	135000
VII. Uvozarina	1) Na pivo 90 novč. od metričke cente, na 5000 metričkih centa f. 4500 2) Na rakiju i neosladjenu žestu f. 3 od metr. cente, na 5000 metr. centa „ 15000 3) Na likere i druga žestoka pića osladjena f. 4:50 od metr. cente, na 80 metr. centa „ 360 Sbroj naslova VII.	19860
VIII. Prihodi razni	Prihodi koji ne spadaju u predjašnje naslove	100

Prilog I. Razbrojitbe

Naslov VII. Putevi.

NAZNAČENJE RAZBROJKA	Iznosak posebni	Iznosak ukupni
	Fiorina	
Točka 1. *Gradnje i pregradnje predjelnih puteva.*		
Za radje predjelnog puta Poljičkog	2000	
Za druge puteve	1000	
Za radje popravljanja predjelnog puta Mućkog (I. obrok)	7500	
		10500
Točka 2. *Uzdržanje predjelnih puteva.*		
1. Put Zadar-Posedarje-Jesenice . . .	420	
2. „ Karin-Benkovac-Pakoštane . . .	576	
3. „ Djeverske-Drniš-Muć-Sinj-Klis .	1480	
4. „ Makarska-Kozica (Barun Rodić) .	510	
5. „ Škobaljuša	340	
6. „ Crveni grm-Mali Prolog . . .	12	
7. „ Vodice-Mostine	360	
8. „ U male radnje uzdržavanja . .	3102	
		5800
Točka 3. *Nabava i poprava ratilá.*		300
Točka 4. *Pripomoći Občinam za puteve.*		
Za kameni most preko Cetine kod Podgradja (I. Obrok)	1000	
„ „ „ „ Panj kod Sinja (II. Obrok)	1000	
Občini Lećevićkoj za gradnju Občinskih puteva	500	
Občini Trogirskoj za gradnju občinskog puta prama Lečevici . . .	500	
Podpore Občinam u obće	3000	
		6000
Skupa .		22600

Prilog II. Razbrojitbe

Troškovi i Prihodi Bolnica.

TOČKE	Bolnice				
	Zadar	Šibenik	Split	Dubrovnik	Skupa
	Fiorina				
Bolestnici					
Troškovi.					
Najam činovnicim i liečnicim	3067	2180	1967	2327	9541
Najam i nadnice bolničarim i slugam . . .	1284	1764	1260	1320	5628
Naknada odjeće Milosrdnicam	1020	720	540	720	3000
Bogoslužba	520	225	300	400	1445
Potrebštine ureda i pisarne	140	120	130	110	500
Nagrade i podpore	150	150	150	150	600
Uzdržanje sgradâ	1000	500	500	220	2220
Hrana i liečenje bolestnikâ u bolnicam dalmatinskim (Pod-prilog)	27750	22025	18290	12960	81025
Danjci i tereti	—	10	60	930	1000
Vidarska ratila	300	300	400	300	1300
Troškovi u osiguravanja	85	60	47	90	282
Služba brzojava i telefona	60	40	—	—	100
Prevozarina liečničkog i upraviteljnog osoblja .	444	—	—	—	444
Razni troškovi	400	400	300	400	1500
Nabava vode	150	110	200	100	560
Sbroj .	36370	28604	24144	20027	109145
Hrana i liečenje bolestnika dalm. van Dalm: .					16000
Hrana i liečenje novakâ kod vojničkih Bolnica					150
Sbroj svih trošaka .					125295
Prihodi.					
A. Dohodci baštine.					
Dobiti na državnim i pokr. Obveznicam . .	—	67	538	656	1261
Dobiti iz privatnih pisma	—	15	15	367	397
Dobiti iz prodanih nepokretnina	—	—	—	128	128
Najmovi kuća u gradu i zemalja na polju .	—	—	—	1282	1282
Nasljedne daće	—	—	—	24	24
Doprinesci	—	—	—	2600	2600
Dohodak plodova vrtlenih	200	1000	—	100	1300
Raznih prihodi	—	—	—	10	10
Sbroj i prenos .	200	1082	553	5167	7002

TOČKE	Bolnice				
	Zadar	Šibenik	Split	Dubrovnik	Skupa
	Fiorina				
Prinosak .	200	1082	553	5167	7002
B. Naknade					
a) Od bolestnika plaćaoca	1000	2000	1000	3000	7000
b) Za tamničare političke i zločinske	—	20	—	—	20
c) Od Občina dalm. za bolestnike njihove pripadnike	27000	21800	17800	9100	75700
d) Od drugih Pokrajina	2600	600	500	1600	5300
e) Od inostranih država	50	20	200	50	320
Sbroj .	30650	24440	19500	13750	88340
Skupa prihoda .	30850	25522	20053	18917	95342
Rodilje					
Troškovi.					
Hrana i liečenje siromašnih rodilja dalmatinka kod dalmatinskih Bolnica	1100	300	400	400	2200
Hrana i liečenje siromašnih rodilja dalmatinka kod Zavoda van Dalmacije					100
Sbroj .					2300

TOČKE	Ludnica u Šibeniku Fiorina
Ludjaci	
Troškovi.	
Najam činovnicim i liečnicim	2080
Najam i nadnice bolničarim i slugam .	2108
Naknada odjeće Milosrdnicam	720
Bogoslužba	225
Potrebština ureda i pisarne	50
Nagrade i podpore	100
Uzdržanje zgradâ	400
Uzdržanje i liečenje ludih u Ludnici dalmatinskoj (Pod-Prilog)	23680
Danjci i tereti	55
Vidarska ratila	100
Troškovi u osiguravanja	60
Služba brzojava i telefona	40
Razni troškovi	500
Sbroj .	30118
Hrana i liečenje ludjaka dalmatinskih van Dalmacije	1000
Sbroj svih troškova .	31118
Prihodi	
Naknade	
a) Od ludjaka plaćaoca	4000
b) Od Obćina dalmatinskih za ludjake svoje pripadnike	18500
c) Od drugih pokrajina u Carevini za njihove pripadnike	500
Skupa prihoda .	23000

TOČKE	Zavodi					
	Zadar	Šibenik	Split	Dubrovnik	Kotor	Skupa
	Fiorina					
Nahodi						
Troškovi.						
Najam činovnicim i nadstojnicam . . .	1293	740	1343	983	450	4809
Najmovi i nadnice bolničarim i slugam .	300	—	—	300	—	600
Naknada Milosrdnicam za odjeću . . .	120	120	120	120	—	480
Nadnice dojiljam	250	250	300	200	400	1400
Potrebštine uredu i pisarni	50	50	50	100	100	350
Nagrade i podpore	40	40	40	40	80	240
Uzdržanje sgrada	—	60	—	60	—	120
Hrana nahodâ van Zavoda	10000	5200	7900	7900	5000	36000
Troškovi uprave (Pod-Prilog)	1990	1880	2080	1105	640	7695
Troškovi razni	10	10	10	10	10	50
Stanarine	—	—	—	—	96	96
Sbroj .	14053	8350	11843	10818	6776	51840
Hrana nahoda na dojitbu van Dalmacije .						50
Sbroj svih trošaka .						51890
Prihodi						
A. Dohodci baštine.						
Dobiti na držav. i pokraj Obveznicah .	—	—	—	42	8	50
Doprinesci	—	—	—	350	—	350
Sbroj .	—	—	—	392	8	400
B. Naknade.						
Od drugih Pokrajina u Carevini za nahode njihove pripadnike						200
Skupa prihodâ .						600
Bolestnici i Nahodi *Mirovine.*						
Činovnikom mirovine	525	—	—	750	—	1275
Udovicam činovnika mirovine	910	—	—	238	—	1148
Obškrbine	—	—	—	180	—	180
Milostinje	180	120	60	168	—	528
Gojitbine sirotam	60	—	—	—	—	60
Sbroj .	1675	120	60	1336	—	3191

Razbrojitba

sliedećih točaka Naslova IX. „Bolnice“ : *Hrana i liečenje bolestnikâ u dalmatinskim Bolnicam (Bolestnici), Hrana i liečenje ludjaka u pokrajinskoj Ludnici (Ludjaci) i troškovi uprave kod kućâ (Nahodi).*

Pod-točke	Bolnica u					Ludnica Šibenska	Nahedište u					
	Zadru	Šibeniku	Splitu	Dubrovniku	Skupa		Zadru	Šibeniku	Splitu	Dubrovniku	Kotoru	Skupa
Živež	19000	16000	13000	8500	56500	19000	800	1000	1000	500	100	3400
Liekovi podani od ljekarnika	3700	1900	1600	1800	9000	240	200	120	200	200	50	770
Ljekovi spravljeni kući	400	150	50	100	700	50	—	—	—	—	—	—
Pokućstvo, posudje itd.	1000	800	230	180	2210	300	60	60	30	15	60	225
Odielo i rublje	800	1200	600	300	2900	2000	500	150	180	15	70	915
Postelje i oprave	1000	370	300	500	2170	400	60	250	—	125	30	465
Drva i ugljevlje	800	700	600	700	2800	600	100	100	100	50	100	450
Svieće	500	300	1500	300	2600	300	70	60	350	30	10	520
Pranje	200	100	200	100	600	100	100	50	40	30	50	270
Bogoslužba	90	75	50	110	325	10	—	—	—	—	—	—
Prevoz bolestnikâ	—	200	—	50	250	600	50	70	150	80	100	450
Pokop	250	200	150	300	900	70	40	10	20	50	60	180
Sitni troškovi	10	30	10	20	70	10	10	10	10	10	10	50
Sbroj	27750	22025	18290	12960	81025	23680	1990	1880	2080	1105	640	7695

Prilog III. Razbrojitba

Naslov XII. „Učione".

Toč. 3. „Pripomoći privatnim ženskim učionam".

Redni broj	MJESTO gdje je učiona	KOMU	Iznosak fior.	Iznosak nč	PRIMJETBE
1	ZADAR	Zakloništu nejačadi i djetce	300	—	na 1. Pripomoć Djetinskom Zavodu u Zadru.
2	„	Samostan Benediktinka Sv. Marije	2190	60	na 2. Od ukazanoga iznosa f. 1200:— plaćeno je kano odsječnice za uredovne troškove i za nižu službu, a kano stanarine za stanove služeće za učionu „ 990:60 Skupa f. 2190:60
3	PAG	Samostanu Benediktinka	820	—	na 3. Od ukazanog iznoska plaćeno je kano odsječnice f. 100:— a kano pripomoći usposobljenim učiteljicam, služećim kod ženske učione „ 720:— Skupa f. 820:—
4	ŠIBENIK	Samostanu Koludrica S. Lucije	2300	—	
5	TROGIR	Samostanu Benediktinka	280	—	
6	SINJ	Milosrdnicam	600	—	
7		Za nagrade kateketim i drugi slučajni troškovi	300	—	
		Skupa	6790	60	

Prilog IV. Razbrojitba

Naslov XII. „Učione“.

Toč. 4. *Doprinesak Poljodjelskoj Učioni u Gružu.*

Redni broj	RAZBROJITBA		Iznosak fior.	Iznosak novč.
1	Najam Ravnatelju	f. 1500		
2	„ Pristavu	„ 1200	2700	—
3	Naknada stanarine istomu		120	—
4	Najam Prefektu	f. 200		
5	„ Vrtlaru	„ 300		
6	„ slugi	„ 180	680	—
7	Nagrada Župniku		40	—
8	Stanarina		1000	—
9	Troškovi ureda i pisarne		30	—
10	Porez		170	—
11	Nabava učila (i za knjižnicu)		300	—
12	„ i poprava pokućstva, i ratila itd.		30	—
13	Za obradjivanje vrta		400	—
14	Uzdržanje zgradâ		150	—
15	Za hranu Prefektu i vrtlaru		360	—
16	Za hranu jedne krave		150	—
17	Troškovi internata (Vidi Razbroj za I)		261	—
	Skupa		6391	—
18	Odbivši podporu udieljenu od c. kr. Poljodjelskog Ministarstva		5000	—
	Ukupna potrebština		1391	—

Zaobljeno f. 1400

Razbrojitba prihoda i troškovi Internata.

Stavka	PRIHODI	Iznos fior.	Iznos nč.	Stavka	TROŠKOVI	Iznos fior.	Iznos nč.
1	Dvanaest štipendija od fior. 180 .	2160	—	1	Hrana za 12 pitomaca za 315 dana po novč.	1890	—
2	Iz zemaljske zaklade za hranu Prefekta i vrtlara	360	—	2	Kao gori za vrtlara, slugu i kuharicu za 365 dana po novč. 50 .	547	—
	Skupa .	2520	—	3	Kao gori za prefekta	180	—
				4	Najam kuharici	144	—
	Manjak . .	261	—	5	Nagrada liečniku	20	—
	Izravno .	2781	—		Skupa .	2781	—

Razjasnjenja

razlikam napram predračunu za godinu 1894.

A. Potrebštine.

Potrebština za godinu 1895 iznosi		f. 560489
napram onoj godine 1894 od		„ 524178
	viši je	f. 36311

osobito radi povišenja doprineska pri nasl. VII. „Putevi", IX. „Bolnice" i XII. „Učione".

Napose ukazalo se

Više potrebštine.

Pri nasl. I. „Troškovi Uprave"

Toč. 2. Služba pisarnice Zem. Odbora	f.	370
„ 6. Služba gradjevna	„	350
Skupa	f.	720

Viša potrebština od f. 370 pri toč. 2. jest jer predračunata druga petogodišnjica Pisaru i povišenje mirovine Tajniku od fior. 488 na fior. 800.

Ona od fior. 350 na toč. 6 jer se predračunala četvrta, biva zadnja, petogodišnjica tehničkom vještaku u iznosu fior. 100; i jer su beriva, skopčana sa ustanovljenim mjestom mjernika za vodeno-poljodjelsku službu, pošto podignuto sa X na IX razred čina, poskočila.

Pri naslovu II. „Navrćanje boginja" f. 500

uslied faktičnog izpadka zadnjeg trogodišta, i obzirom na sredovitost proračunâ za navrćanja.

Pri nasl. V. „Ustamba"

Toč. 1. Oružaništva „ 437

usljed predračunana za god. 1895 dostavljena od mjestnog c. k. Oružaničkog Zapovjedništva

Pri naslovu VII. „Putevi"

toč. 1. Gradnja i poprava predjelni puteva	f.	7500
toč. 2. Uzdržanje „ „	„	1100
	„	8600

Uzroci ovih povišaka razabiru se iz priloga I, gdjeno su potanko naznačene radnje koje se izvesti imaju kroz 1895.

Pri naslovu IX. „Bolnice" na toč. 1. Bolestnici	f.	4137
„ 3. Ludjaci	„	1643
„ 4. Nahodi	„	2170
	„	7950

Troškovi stavni i periodični biše odmjereni po sadanjem stanju osoblja kod Bolnica dalmatinskih, dočim slučajni troškovi po izpadku zadnjeg trogodišta, i stvarnim potrebam.

Pri naslovu XI. „Podpore knjizi, umjetnosti i arkeologiji" „ 420

jer se uvrstio i iznos jedan, u arkeologične svrhe.

Pri naslovu XII. „Učione" toč. 1. Doprinesak Učionskoj Zlakladi	f.	19696
„ 3. Pripomoći privatnim ženskim učionam	„	300
	„	19996

Viša potrebština pri toč. 1, bi dokazana u predračunu učionskom za g. 1895.

Skupa f. 38623

Ona od fior. 300 pri toč 3. zavisi jer bi povećana pripomoć Samostanu S. Lucije u Šibeniku.

Napram

Manjoj potrebštini.

Pri naslovu VII. „Putevi" toč. 4 „pripomoći Obćinam" usljed manjih potreba.	f.	1000
Pri naslovu IX. „Bolnice" toč. 5 „Mirovine" po današnjem broju umirovljenikâ.	„	541
Pri naslovu XII. „Učione" toč. 2. Doprinesak Mirovinskoj učiteljskoj zakladi proiztiče iz posebnog proračuna pokrajinske Mirovinske Učiteljske Zaklade za g. 1895.	„	642
Pri naslavu XIII. „Pokrajinski dug" toč. 1. Zajam g. 1883 f. 72; „ 2. „ „ 1886 „ 57 — jer odgovara stvarnim potrebam podmire gorispomenutih pokr. dugova.	„	129
Skupa	f.	2312
Prama tomu veće potrebštine, kao gori	„	38623
Izpada dokazana veća potrebština ukupna	f.	36311

B. Pokriće.

Pokriće je godine 1895 od	f.	555120
napram onomu godine 1894 od	„	521610
više je	f	33519

poglavito radi povišenja kod naslova III. i V.

K razbrojitbi prihoda prikazuje se jedno

Više pokriće.

Pri nasl. III. „Naknade Bolničkih troškova" toč.

1. Bolestnici	f.	7610
2. Nahodi	„	50
3. Ludjaci	„	2050

Skupa — usljed izpadka obistimba računarskih za god. 1895.	f.	9710
Pri naslovo V. „Prirezi pokrajinski izravnim" jer se je podigao od 37 na 40 postotak prireza usljed povećanih potrebština, na takodjer povećanu, od fior. 690 000 na 700.000, državnu pristojbinu.	„	24700
Skupa	f.	34410

napram

Manjem pokriću.

Pri naslov I. „Dohodci Pokrajinske Zaklade" toč. 2. Dobiti od prodaja i glavnica jer Obćina Zadarska i Šibenska izplatiše rokove duga za stečene bolničke sgradje.	f.	62
Pri naslovu II. „Dohodci Bolnica" toč 2. Bolestnici po srednjem izpadku zadnjeg trogodišta.	„	729
Pri naslovu IV. „Naknade zapratnih troškova toč. 1. Od Obćina dalmatinskih usljed izpadka računarske obistimbe za g. 1895.	„	100
Skupa	f.	891
prama tomu višeg pokrića kao gori	„	34410
Izpada dokazano veće ukupno pokriće	f.	33519

(Prilog 14)

ZAKON

Od ____________________

krepostan za kraljevinu Dalmaciju o ribanju u pozemnim vodama.

Privolom sabora Moje kraljevine Dalmacije, i na temelju ustanova, sadržanih u državnom zakonu 25. aprila 1885 D. Z. L. br. 58 o uregjenju ribanja u pozemnim vodama, naregjujem kako slijedi:

I. Općenite ustanove o pravu ribanja i o tjeranju ribarstva.

§. 1.

Pravo ribanja, po smislu ovog zakona, jest isključivo pravo gojenja i hvatanja u onoj vodi, na koju se pravo proteže (voda za ribanje) sliedećih životinja: riba (vrst Pisces), ljušturnjaka (vrst Lamellibranchiata) i korepnjaka (vrst Crustacea).

Ustanove ovog zakona, koje se tiču ribanja i riba u opće, vrijede podjednako i za ostale prije spomenute vodene životinje.

Za svrhe ovoga zakona ima se smatrati granicom pozemnih voda i ribanja u njima, prama moru i morskom ribanju, ona tačka, gdje voda počimlje stalno biti naslanom.

Ova će se granica prema potrebi, po mjestima ustanoviti od kotarske političke vlasti, u dogovoru sa lučkozdravstvenim poglavarstvom.

§ 2.

Posjed i stečenje prava ribarenja potpadaju pod općenite propise o posjedu i stečenju privatnih prava; s toga, u slučaju prijepora, sudac ima odlučiti; nu ostaje netaknuto opredijeljenje voda za ribanje, što je na temelju i po smislu §.§. 4. i 5. ovoga zakona pridržano upravnim vlastima.

Pri uporavljanju općenitih propisa, napomenutih u prvoj stavci, pravo se ribanja ima smatrati kao stvarno pravo, što se odnosi na vodu za ribanje (§ 1) i kao nepokretna stvar, a to bez razlike, je li ono združeno s vlastnistvom koje nepokretnine, ili ne. Odnosi li se takovo pravo na vodu, koja nije vlasništvo onoga, koji ima pravo ribanja, imaju se na isto uporaviti propisi o službenostima.

§ 3.

Za svrhe ovoga zakona imaju se razumjeti pod umjetnim vodotijecima, za razliku od naravnih, onakovi, kod kojih se stalnom gragjevinom (gradnjom za razdvajenja voda branom i. t. d.) voda odvraća od svog tijeka i navraća tako, da može služiti za osobite porabe.

Pod umjetnim nakupima vode, za razliku od naravnih, imaju se razumjeti onakovi, kamo se voda atmosferičnim oborinama ili pritjecajem nakuplja u naročito sagragjenu kotlinu (ribnjak i. t. d.).

Naprotiv se nema smatrati umjetnim vodotijekom naravan vodotijek, i kad bi se gragjama za uregjenje (podbočinama, prosjecima i. t. d.) učvrstio se koritu ili preinačio u pravcu. Nema se takodjer smatrati umjetnim nakupom vode naravna kotlina, ma koliko da su joj obale uregjene.

§ 4.

Ukinuto je pravo slobodnog ribanja, koje se osniva na § 382 O. G. Z.

Pravo ribanja u onim dijelima ili površinama voda za ribanje, gdje se je moglo do sada slobodno ribariti, pripadat će odsada:

1.) u umjetnim nakupima vode ili vodotijecima, vlasnicima njihovim;
2.) u naravnim vodama, općinskom odlomku, u koliko voda za ribanje, otprije slobodna, leži s objema obalama u području istog općinskog odlomka; kad bi pak suprotne obale pripadale različitim općinskim odlomcima, pravo će ribanja pripadati ovima zajednički.

Po istim propisima, osim izuzetka napomenuta u § 5, ima se suditi komu pripada pravo ribanja u nakupima vode ili vodotijecima, koji bi nastali (§ 1 drž. zak.).

§ 5.

Ako novi tijek izvire iz naravne vode uslijed otvora kakvog presijeka, a ako je mrtvi rukavac, koji po tom nastaje, ostavljen da se osuši, pravo ribanja u presijeku valja opredijeliti onima, koji imaju pravo ribanja u starom tijeku.

Površinu novog vodotijeka porazdijelit će kotarska politička vlast medju one, koji imaju pravo ribanja u onom istom razmjerju površine i po mogućnosti onim istim čestičnim redom, u kojem stoje njihove vode za ribanje u starom tijeku.

§ 6

U koliko bi ukinućem slobodnog ribanja pretrpjela štetu zanatnička privredba kojeg ribara, ovaj ima pravo na primjerenu odštetu sa strane onoga, komu pripada pravo ribanja u vodi za ribanje, prije slobodnoj (§ 2 D. L.).

§ 7.

Takav se zahtjev može iznijeti samo kroz jednu godinu od dana kad je bila proglašena i pribivena dotična objava u obalnim općinama, a ima se prikazati kroz ovaj rok političkoj kotarskoj vlasti podkrijepljen dokaznim sredstvima.

Tko ima pravo ribanja može se osloboditi od obveze na odštetu štete, ustupi li besplatno ribaru, dok živi, za ribarenje česti vode za ribanje, pripoznate primjerenim od kotarske političke vlasti, kad se o tom stranke ne bi bile već sporazumjele.

§ 8.

Prava ribarenja u vodama, u kojima do sada zar nije bio slobodan ribolov po smislu § 382 O. G. Z., ostaju nedirnuta ovim zakonom u svojoj pravobitnosti.

No vršenje prava ribarenja u opće (tjeranje ribarstva) podvrgnuto je, bez razlike naslova stečenja prava, odredbama sadržanim u ovom zakonu i tu ustanovljenoj nadležnosti upravnih vlasti.

§ 9.

Uregjenje ribarstva (vlastito gospodarstvo, zakup ili koji drugi oblik tjeranja istoga) pripušta se uz pridržanje propisa §§ 10 do 12 onome, koji ima pravo ribanja, opsluživanjem općenitih redarstvenih

propisa o ribanju i eventualnih osobitih pravila.

Ova odredba vrijedi i glede prava ribanja, koje pripada kojemu općinskom odlomku kao takva, a općinsko će vijeće imati odlučiti o ustrojbi tjeranja ribarstva. Pri tome može općinsko vijeće odlučiti, s obzirom na potrebe članova odlomka, da istim, na podmirbu vlastitih domaćih potreba i do opoziva, budu ostavljene na slobodno tjeranje neke grane ribanja ili dozvoljeni neki dopušteni načini ribanja (n. pr. ribanje povrazom).

Pripada li pravo ribanja na više odlomaka različitih općina, napomenute će se odredbe morat prihvatiti sporazumno sa strane dotičnih općinskih vijeća.

Zaključci, prihvaćeni od općinskog vijeća glede tjeranja ribanja, podloženi su odobrenju Zemaljskog odbora.

Propušta li koje općinsko vijeće ili uskraćuje odluku, na koju je pozvano glede ribarenja, ili se ne postigne sparazumka u slučaju naznačenome kod stavke 3, Zemaljski će odbor izdati potrebitu odredbu vrhu ribarenja.

Odobrenje pridržano Zemaljskom odboru u smislu predstojećih propisa, odnosno odredba, koju isti ima izdati, može slijediti samo u koliko Namjestništvo bude izjavilo, da se javni obziri ne protive predloženom uregjenju tjeranja ribarenja.

§ 10.

Pokrajinska će politička vlast moći razdijeliti u ribarske okoliše pojedine vode tekućice u pokrajini zajedno s mrtvim rukavcima i zapuštenim granama, koje stoje s njima, pa bilo samo i periodično, u općenju, prikladnomu za kolanje riba, ako li se i u koliko takova mjera, s obzirom na trajnu narav dotičnih voda, prikaže zgodna za cilj promicanja riba u njima.

Svaki će okoliš obuhvatiti neki neprekinuti opseg vode, zajedno sa slučajnim mrtvim rukavcima i sa zapuštenim granama, koji bi u opće omogućio potrajno odgajanje brče ribâ, primjerene naravi dotične vode i redovito gospodarenje okoliša.

§ 11.

Okoliš ribanja, u kojemu ne opstoji nego samo jedno pravo ribanja — bilo da se isti nalazi u posjedu jedne ili više osoba nerazdijeljeno — ima se pripoznati, za trajanja takova odnošaja, i uslijed zahtjeva one osobe, koja ima pravo ribanja, kao vlastit okoliš, naime kao okoliš ribanja, tjeranje kojega pripada onomu, koji ima pravo na to, u smislu § 9 stavke 1, s opsluživanjem općenitih zakonskih propisa, a s ograničenjem, da se okoliš ne će moći dati pod zakup, osim nerazdijeljen, u cijelom svom opsegu, na uklon gubitka svojstva vlastitog okoliša, koji će imat da izreče pokrajinska politička vlast.

§ 12.

Ribanje u onim okolišima, koji nijesu pripoznati kao vlastiti okoliši — zakupni okoliši — kao i u onima, koji gubitkom svojstva vlastitih okoliša postaju zakupni okoliši, dati će se pod zakup od kotarske političke vlasti putem javne dražbe najboljem ponudiocu bez ikakve mjesne ili druge podrazdijelbe, i to za deset godina.

Općinama ili mjestima nije dopušten zakup, i svako mimoilaženje takove zabrane nosi za sobom gubitak zakupljenog ribanja.

U uslove zakupa bit će svakako uvršten propis, da se pri ribarenju ne će samo morati opsluživati zabrane zakona o ribanju, no i odgovarati absolutnim zahtjevima redovitog gospodarenja vode, nadalje da će se imati izbjeći svako neumjesno brljanje vode za ribanje, a da će se, u slučaju da se neopsluži jedan od uslova, okoliš moći oteti odlukom kotarske političke vlasti te

nadalje podati u zakup putem javne dražbe na trošak i pogibelj zakupnika.

§ 13.

Zakupnik će moći dati u podzakup zakupni okoliš jedino u cijelom njegovom opsegu, za cijelo razdoblje zakupa ili za svo ostalo razdoblje zakupa, i jedino nerazdijeljen za sva okorišćenja ribarstva.

Podzakup, u koliko je po tomu pripušten, morat će se prijaviti sa strane zakupnika kroz mjesec dana, iza kako je bio sklopljen, kotarskoj političkoj vlasti, naznačujući ime i boravište podzakupnika.

§ 14.

Promjena, što bi nastala kroz razdoblje zakupa u pravima ribanja utjelovljenim u jednom zakupnome okolišu, koja bi podala temelja pripoznanju okoliša vlastitim okolišem, ne podaje uslova za neposredno pripoznavanje okoliša kao vlastita; takav će se uslov moći iznijeti tek za dojduće razdoblje zakupa, te će se morati u tu svrhu prikazati, najmanje tri mjeseca prije nego isteče razdoblje zakupa, kotarskoj političkoj vlasti, da bude proslijegjen pokrajinskoj političkoj vlasti.

§ 15.

Zakupnina za zakupni okoliš pripada onima, koji imaju pravo ribanja u okolišu, prema opsegu njihovih voda ribanja utjelovljenih u okoliš, u koliko pako ovaj razmjer po opstojećim okolnostima ne bi bio pravičan, odmjerit će se na drugi primjereni način pojedine česti zakupnog ribanja, a po tom i prava na dopatke zakupnine.

Odmjerenje dionica zakupnine u prvom je redu posao onih istih koji imadu pravo ribanja i dioništvuju u okolišu ribanja, a kotarska će im politička vlast odredit primjeran rok da sklope i prikažu dotični ugovor.

Prikazani ugovor priopćit će se zakupniku, a ovaj će morat platiti pojedinima, koji imaju pravo, u dospjetne rokove dotične dopatke zakupnine.

§ 16.

Kad se ne bi došlo do ugovora, naznačenog u § 15, megju istim učesnicima, kotarska je politička vlast, uslijed tražbe zakupnika ili jednoga od onijeh, koji imaju pravo ribanja, pozvana da pokuša nagodbu.

Ne uspije li ni nagodba, morat će zakupnik u dospjetnom roku i dok se rasprava ne riješi, predati na ostavu zakupninu, u koliko bude prijeporna, kod suda prve molbe, što je po predmetu nadležan za riješenje raspre u sjedištu kotarske političke vlasti.

Sud, saslušav učesnike, naznačit će pitanja, koja se imaju riješiti prije, nego li se izruči onima, koji imaju pravo, ostavljeni novac; odredit će, koje stranke imaju biti tražiteljne u parnicama, što se imaju voditi te će ustanoviti rok za predadbu tražbica. Ne opsluženje roka za tražbu nosi posljedicu, da se zatežna stranka neće moći protiviti izručbi prijeporne svote svojim suparnicima.

U odluci, koja se ima izreći prema prije spomenutom propisu, kao i u riješenju zametnutih parnica, baš da ove i nijesu podvrgnute postupku za sitnice polag zakona 27 aprila 1873 D. Z. L. br. 66, sudac nije obvezan na zakonita dokazna pravila; on ima suditi po slobodnom svom uvjerenju, stečenom na temelju savjesnog proučavanja navedenih dokaznih sredstava (§ 3 D. Z.).

§ 17.

Postupak kod omegjašenja koje vode u okoliše, odnosno kod porazdijeljena ove u vlastite i zakupne okoliše, ima se urediti putem naredbe.

U ovom će se uregjenju moći ustanoviti primjereni zabašni rok, eda se iznese pravo na pripoznanje jednog okoliša kao vlastita okoliša (§ 11), te zatražiti kao uvjet takova pripoznanja prikladan dokaz isključiva posjeda prava ribanja u dotičnom opsegu vode.

Omegjašenje koje vode u okoliše izvedeno od pokrajinske političke vlasti ima se objelodaniti sa razdijeljenjem u vlastite i zakupne okoliše (§§ 11, 42), u službenom listu i sredstvom oglasa u općinama koje leže uz obale, s opaskom, da će se žaobe protiv takovu omegjašenju, ili razdiobi, moći prikazati kroz 60 dana kod kotarske političke vlasti, eda budu proslijegjene pokrajinskoj vlasti, i da bude potražena odluka ministarstva poljodjelstva.

§ 18.

Okolnost, da je voda za ribanje, koja se ima utjeloviti u okoliš, zakupljena u doba ustanovljenja toga okoliša, nije zaprekom takovu utjelovljenju i postupku, koji uslijed toga po zakonu nastaje glede ribarenja; bez uštrba prava, koja na temelju odredaba zakupne pogodbe, uporavljivih na ovaj slučaj ili, u oskudici takovih odredaba, po općenitom gragjanskom pravu, pripadaju strankama pogodbe megju sobom.

§ 19.

U koliko bi se, s obzirom na gospodarstvenu znamenitost ribarstva, ili na osobite okolnosti njegove u mrtvoj vodi, prikazalo nužnim ili zgodnim, politička će zemaljska vlast, saslušavši Zemaljski odbor, moći izdati za dotičnu vodu ribarski pravilnik, u kojem će se ustanoviti propisi, kojih se imaju držati pri ribarenju oni, koji imaju pravo ribanja, eda ovo bude udešeno što je god više moguće prema opsegu i sadržaju pojedinih prava ribanja (prostor, vrijeme i način ovlaštenog ribarenja) te da se izbjegne i nehotično diranje u tugja prava ribanja.

Takovim ribarskim pravilnikom oni koji imaju pravo ribanja, mogu biti združeni u zadrugu. Zadružni će pravilnik ustanovit bitne momente za opstanak i djelatnost zadruge, navlastito doprineske zadrugara k zadružnim troškovima. Ovaj će biti sastavljen od kotarske političke vlasti saslušavši učesnike, te odobren od pokrajinske političke vlasti nakon saslušanja Zemaljskog odbora. Preinake u tom pravilniku, iza kako je sastavljena zadruga, moći će zadrugari odlučiti prema pravilničkim ustanovama; treba ipak i za ove prije spomenuto odobrenje.

II. Branjevine za mriještenje.

§ 20.

Uslijed predloga jedne ili više osoba, koje posjedom kakvog prava ribanja u dotičnim vodama učestvuju u uregjenje ribarstva u njima, kao što i uredovno, u ovom zadnjem slučaju nakon saslušanja učesnika koji imaju pravo ribanja, kotarska će politička vlast moći proglasiti branjevinama za mriještenje stanovite opsege ili površine vode, koje bi bile prikladne za mriještenje riba i za razvitak pomlatka, no samo kad se obziri pretežne zlamenitosti ne bi opirali izboru takovih mjesta dotično zabranama, koje se imaju ustanoviti za ista na zaštitu mriješta i pomlatka (zabrana ribolova, čupanja trstika i trave, vagjenja pijeska i šljunka, kupanja, pristajanja brodovima, u opće svega onoga, što bi sprječavalo oplogjivanje ili razvitak pomlatka iliti sustavljalo ulazak riba u branjevinu).

U slučaju da bi unaprijed koji pretežni interes zahtijevao potpuno ili djelno ukinuće takove zabrane, kotarska će politička vlast izdati zgodne naredbe.

Branjevine za mriještenje morat će se kao takove označiti postavljanjem dovoljnog broja znakova (modrih tablica sa bijelim križem) iliti natpisa, a takovo će postavljanje morati dopuštati vlasnik obale.

Ustanovljenje zabrana, kao i ukinuće njihovo, proglasit će se, do potrebe, u općini.

§ 21.

U koliko bi se tražilo i dosudilo odšteta za škode nanešene kojem pravu ribanja, ili komu drugom pravu uslijed postavljanja i obilježenja koje branjevine za mriještenje, dotično uslijed zabrana s tim spojenih, takove odštete kao i troškove za iste radnje, nosit će dotični predlagatelji (§ 20), a kad bi se postupalo iz ureda nosit će ih oni, koji posjeduju pravo ribanja i u korist kojih je postavljena branjevina za mriještenje.

III. Odnošaji ribanja naspram drugim pravima.

A. Prema pograničnom zemljišnom posjedu.

§ 22.

Slobodno je ribarima i njihovom pomoćnom osoblju stupiti za ribarenje na tugja zemljišta uz obalu i pričvrstiti na njima sprave za ribanje, no pri tom imaju oprezno paziti, da nebude slučajnih šteta, te da nadoknade svaku, koju bi valjda počinili.

Ovakova se povlast, zakonom podata, ne proteže ipak na ona zemljišta, koja su kao pripadštine zgradama odregjenim za stan, za gospodarstvo, za tvornice ili sličnim zgradama s ovim zajedno opasana, kao što se ne proteže ni na ona zemljišta, u koja je ulaz stranim osobama u opće zapriječen zidovima, rešetkama iliti drugim stalnim napravama (§ 5 d. z.).

§ 23.

Pri odtjecanju kojeg povodnja onaj, koji ima pravo ribanja, vlastan je loviti ribu i izvan svoje vode za ribanje, u nakupima vode nastalim uzduž nje na tugjem zemljištu, no sa zgodnom opreznošću, na način da se izbjegne svaka šteta, a uz naknadu onih šteta, koje bi se slučajno porodile. Ovlašteni su naprotiv posjednici zemalja prisvojiti sebi ribe, koje bi iza odtoka povodnja zaostale u granicama njihova zemljišta. Nije dopušteno posjednicima zemalja postaviti naprava, da zapriječe povratak ribâ u korito (§ 6 D. Z.).

B. Prema drugim porabama vode.

§ 24.

Kotarske će političke vlasti narediti što bude zgodno, da se pri porabama vode, za koje polag zakonâ, što uregjuju pravo o vodama, ne treba dozvole vlasti, zapriječe po mogućnosti štete ribarstvu, što se mogu da uklone.

Kad bi se izdale redarstvene naredbe, predvigjene u spomenutim zakonima, da se uredi vršenje takovih poraba vode u opće, to će se provigjenje preduzeti uredovno, inače samo uslijed tražbe onoga, koji ima pravo ribanja, a pri tome će se smjerati osobito na to, da se stane na put štetnim smetnjama mriještilišta, i ako se ne radi o postavljanju branjevina u smislu § 20.

§ 25.

Kad bi se podigle obrtne ili druge gradje, koje su skopčane sa porabama vode, i za koje je po zakonima glede prava o vodama, po obrtnim ili drugim zakonima potrebita dozvola vlasti, morati će se uvijek pozvati na dotične rasprave i učesnici, koji imaju pravo ribanja, te će se zgodno uvažiti njihovi temeljiti prigovori, osobito s ob-

zirom na općenite ustanove §§ 26 i 32 kao i na posebne propise §§ 27 do 31.

§ 26.

Megju prigovore onih, koji imaju pravo ribanja, proti vršenju drugih prava o porabi vode, što su isključeni §.om 19 zakona o vodama D. I. L. br. 93 (odnosno § 39 pokrajinskog zakona 9 marča 1873 P. Z. L. br. 32) nemaju se ubrojiti oni prigovori, koji ciljaju na to, da se zapriječi brljanje voda za ribanje, da se postavi ribljih brvina i rešetaka i da se uredi presušenje vodovoda, načinom po mogućnosti neškodljivim ribolovu, u koliko se budu mogli uvažiti takovi prigovori bez znatna otešćanja drugih poraba vode (§ 7 D. Z.).

Posebni propisi glede zahtjeva onih, koji imadu pravo ribanja, koji su zahtjevi po tom pristupljivi, sadržani su u sljedećim §§ 27 do 31.

§ 27.

U slučajevima, gdje bi se voda rabila za primanje ili odvagjanje tvari, koje uzrokuju brljanje, škodljive za ribanje — megju ove se tvari ubrajaju i ostaci močenja lana i konoplja — oni, koji imaju pravo ribanja, mogu zahtijevati, da takovo brljanje, ako već s drugih obzira ne bi bilo nedopustivo, bude propušteno tada, kad, bez znatna otešćanja dotičnog preduzeća, odstranjivanje tvari uzmogne slijediti i drugim putem, iliti nakon zgodna pročišćenja.

Da se omogući kolanje riba, oni koji imaju pravo ribanja mogu zahtijevati, da se kod gragja za porabu vode priredi ribljih brvinâ, jaraka ili drugih prikladnih sprava, u koliko bude to moguće, a da se znatno ne otegoti poraba ovih gragja.

Kada bi se za postavljenje takove riblje brvine, pripoznate potrebitom za promicanje ribarenja u prostranijem području vode, prikazalo nužnim, poslužiti se tugjim zemljištem, morat će njegovo vlasnik dopustiti dotičnu porabu uz potpunu odštetu. A da vlasnik uslijed toga ne bi mogao i nadalje vaditi iz svoje zemlje sumjernu korist, moći će potražiti razvlasbu cijelog zemljišta.

§ 28.

Zahtjevi napomenuti u § 27, koji smjeraju na to, da se ukloni brljanje vode i omogući kolanje ribâ, ne će se moći uvažiti, ni ako bi opstojao uvjet naznačen u § 27, kad, s obzirom na druge prilike, koje opstoje u dotičnom području vode, ne bi se u opće bilo nadati primjerenom promicanju ribanja ni od potražene providbe, koja bi bila spojena s opterećenjem gospodarenja, a možda i s troškovima za onoga, koji ima pravo na vodu (§ 30).

§ 29.

Kad bi se radi natapanja zemljišta ili radi druge koje svrhe odvagjalo od voda za ribanje vodenih žila samo privremeno, ili u opće na način, da u takovim žilama ne bude moguće odgajanje riba, no bi se za ribanje u njima moralo računati na ribe što dolaze iz tugje vode za ribanje, oni koji imaju pravo ribanja u glavnoj vodi mogu zahtijevati, da takovi odvodi budu provigjeni rešetkama na njihovoj razgrani ili na najbližem prikladnome mjestu.

§ 30.

Troškovi za sprave navedene u §§ 27 i 29, kojima se hoće stati na put štetama po ribanje što se mogu ukloniti, padaju na teret vlasnika dotičnih gragja za porabu vode: kad bi se pak radilo o postavljanju takovih sprava kod gradja, glede kojih su u doba, kad je dotični zahtjev podignut od onih, koji imaju pravo ribanja, već opstojale načinom neprotuzakonitim poraba

vode za primanje i odvagjanje tvari što je mogu ubrljati ili odnosno druge po ribanje štetonosne prilike, trošak će za gori navedene sprave nositi oni, koji ga budu zahtijevali.

§ 31.

Kad ribarenje u odvodima koje glavne vode, kao napose u prijekopima za mline ili djelaonice i t. d., nebi spadalo na posjednika ovih odvoda nego na onoga, koji ima pravo ribanja u glavnoj vodi, kotarska će politička vlast na molbu ovog posljednjega, saslušavši prije spomenutog posjednika, izdati zgodne naredbe, eda onaj, koji ima pravo na ribanje, ili koji njegov naručbenik bude, izim slučaja nepredvigjene hitne potrebe, obznanjen u zgodnom roku o naumljenom prosušivanju rečenih prijekopa za mline ili djelaonice iliti drugih odvoda, kao i o naumljenom zatvaranju glavne vode.

Takav će se rok ustanoviti prema okolnostima, što opstoje odnosno na vodogragju i prema slučajevima, koji se obično dogagjaju po mogućnosti tako, da s jedne strane onaj, koji ima pravo ribanja, ili njegov naručbenik, bude još u stanju, da zgodno providi, kako da zapriječi ma koju škodu brči riba, s druge pak, da onaj, koji ima pravo na vodu, ne bude, uslijed naregjene mu obavijesti, preko potrebe ograničen u svojem raspolaganju.

Gdje način porabe vode ne dopušta, da se od slučaja do slučaja obavijesti onaj, koji ima pravo ribanja, bez znatna uštrba gospodarenja, ili kad se prema prilikama ribarstva može propustiti takovo obaviješćenje bez znatne škode za brču riba, vlast ima odustati, da mu naloži to obavješćenje.

Onaj, koji ima pravo ribanja, ili njegov naručbenik ne smije ipak u nikakvom slučaju biti zapriječen, da raspolaže ribama, koje bi se nahodile u ispražnjenim prijekopima.

§ 32.

U slučaju uregjenja voda, morat će se toliko kod općenite osnove, koliko u potankostima i pri izvedenju radnja, paziti i na koristi ribarstva, u koliko se bude moglo to obaviti bez uštrba svrhe uregjenja i bez prekorazmjernog povišenja troška; navlastito će se nastojati, da budu uzdržana ili priskrbljena prikladna mjesta za rasplogjivanje ribe i za zaklon njezin u slučaju velike vode.

Ovakove ustanove vrijede nalično i glede gragja za plavbu i glede opreznosti, koje će se odrediti za tjeranje plavbe u smislu šumskog zakona.

C. Prama lovu.

§ 33.

Prosto je onomu, koji ima pravo ribanja, hvatati i ubijati u svako doba i na koji mu drago način, osim trovilima, u vlastitoj vodi za ribanje ili tik do nje, one divlje životinje, koje su znatno štetne ribama.

Istu povlast imaju osobe, postavljene od onoga, koji ima pravo ribanja na zaštitu svoje vode za ribanje, ili kojima on, s dozvolom kotarske političke vlasti, naročito povjeri hvatanje ili ubijanje životinja, škodljivih ribama.

Označivanje dotičnih škodljivih životinja pripada pokrajinskoj političkoj vlasti.

IV. Redarstveni propisi o ribanju.

A. Lovljenje i prodaja ribe.

§. 34.

Za odabranje vrsti riba, pokrajinska politička vlast, s obzirom na doba njihova

mriještenja, ustanovit će i proglasiti zabranjene rokove.

Ribe, koje bi kroz dotično zabranjeno doba dospjele žive u ruke ribara, ovaj će odmah s nužnim oprezom opet u vodu spustiti.

§ 35.

Za stanovite vode pokrajinska politička vlast, s obzirom na zemane mriještenja odabranijeh vrsti riba (§ 34) kojih tamo više ima, iliti kojih se odgajanje hoće da promiče, moći će ustanoviti rokove u kojim će se ribanje sasvim obustaviti, u koliko ipak — kad ima raznih vrsti riba, bude moguće ustanovit takve rokove, a da, za dotične zabrane ribanja i onih vrsti, koje se ne nalaze u mriještenju, ne ostane znatno oštećena poraba vode.

Preko rokova tako ustanovljenih i proglašenih zabranjeno je lovljenje riba u dotičnoj vodi. Naročito je zabranjeno postavljati u vodu sprava za ribanje, inače dozvoljenih, a, da su već prije bile postavljene, valja ih odstraniti ili učiniti neuporabljivim za ribanje, prije nego li počme doba zabrane.

Zabranjeno je takodjer za ovih rokova ugoniti ili puštati na vodu domaće životinje, najskoli patke, osim kad bi se radilo o splakama tik kojeg mjesta ili pojedinih zaselaka.

§ 36.

Uslijed molbe onoga, koji ima pravo ribanja, kotarska politička vlast može dozvoliti izuzetaka od onoga što je propisano u drugoj stavci § 34-og za svrhe umjetnog gojenja ribanja ili za znanstvena istraživanja; pod istom predpostavkom može ta vlast, bez obzira na svrhu, dozvoliti izuzetaka od zabrane ribanja izdane na temelju § 35 za ona mjesta, u kojima, zbog mjesnih prilika, stanovite vrsti riba nebi se s gospodarstvenog gledišta mogle loviti, nego samo u doba mriještenja.

U ovima će slučajevima kotarska politička vlast izdati, prema obrascu, koji će se za tu svrhu odrediti od pokrajinske političke vlasti, osobitu dozvolnicu na ime, koja da naznači vodu i ostale bitne uvjete dozvole; ribar je dužan nositi sa sobom takovu dozvolnicu i prikazat je na zahtjev nadzornih organa.

§ 37.

Zabranjeno je kod ribanja upotrebljavati raspršnih tvari, trovila ili sastavina, kadrih da zaslijepe, onesvijeste ili utrne ribu, kao dinamitu, istočne bobice (Anarmita cocculus), mlijećac (Euphorbia) i t. d.

U slučaju dokazane zgodnosti, poraba raspršljivih tvari može biti izuzetno dopuštena od pokrajinske političke vlasti s nužnim oprezima.

§ 38.

Na vrelu izvora i na ponorima, na ustavcima i odtokama, ne smiju se polagati vrše, koševi i druge sprave, u koje se ribe mogu same uhvatiti.

Ova se zabrana svakako uporavlja kroz zabranjeno doba eventualno odredjeno prema § 35 za dotičnu vodu; van ovoga se roka nema uporaviti, ako stanoviti osobni pravni naslov izričito dopušta dotični način ribanja.

§ 39.

Stalne sprave za ribanje u tijeku tekućica ili na njihovu utoku u drugu tekuću ili mrtvu vodu, ne smijedu preći polovicu širine vodotijeka, po pravom kutu izmjerena pri običnoj maloj vodi od obale do obale. Takove sprave, bilo da su sagragjene na jednoj samoj ili na objema oba-

2

lama, mogu se postaviti samo na daleċinu, što odgovara barem polovici širine vode, izmjerene kao što je rečeno.

Ova se zabrana nema uporaviti na mreže, koje se postavljaju, da se zatvori neki opseg vode, kroz vrijeme jedne zahvate riba, te se zatim odmah odstranjuju.

Nema se nadalje zabrana protezati ni na one stalne sprave za ribanje, koje u doba kad stupi u krepost ovaj zakon, budu već opstojale na temelju osobitog pravnog naslova opsegom ili položajem protivnim takovoj zabrani. No i ove se sprave moraju staviti van porabe, dok traje zabranjeno vrijeme, eventualno ustanovljeno po § 35, za dotičnu vodu.

§ 40.

Kad bi za postavljanje stalnih sprava za ribanje bilo nužno podignnti vodogragja, ili da bi za koji drugi uzrok potrebita bila dozvola vlasti na temelju zakona o vodama ili dotičnih redarstvenih propisa, u takvom će slučaju postavljanje tih sprava visjet o dozvoli i o ograničenjima, što bi se s' obzira na pravo o vodama ili redarstvenih nalagale odnosno na opseg i položaj sprava.

§ 41.

Stalne sprave za ribanje, podignute u zakupnim okolišima za vrijeme zakupa, mora odstraniti prestajni zakupnik na svoj trošak i bez odštete kroz prikladan rok, koji će ustanoviti kotarska politička vlast, a to kad nastupni zakupnik izjavi da ih neće primiti, ili kad se, na temelju sljedećeg § 42, proglasi opća zabrana, koja bi se protegla na takove sprave.

§ 42.

Druge zabrane stanovitih načina i sredstava ribanja, koji su po svojoj naravi kadri da znatno naškode brči riba, mogu biti izdane od pokrajinske političke vlasti putem naredbe za čitava područja vode ili za stanovite vode. Pri tome će se smatrat kadrim da u znatnoj mjeri naškode brči riba oni načini i sredstva ribanja, koji se ne daju uporavljati a da se listom ne vadi iz vode za ribanje i biranijih riba, koje nijesu još služile za rasplod, te nijesu još postigle prikladnu veličinu za trg, iliti riba, što služe za hranu biranijim vrstima.

U koliko bi se po izvršivanju ovih odredaba zabranila dalja poraba dosad običajnih sprava za ribanje, ima se ustanoviti primjeran rok, do kojega će stupiti u krepost ta zabrana.

§ 43.

Predjašnje se odredbe, koje se tiču zabranjenih rokova i zabrana ribanja (§§ 34 do 42) nemaju uporaviti na ribnjake i na druge kotline napravljene za odgoj riba, ne obzirujući se na to, da li ovi stoje u općenju s drugim vodama ili ne.

§ 44.

Pokrajinska će politička vlast ustanoviti i proglasiti, koje se vrsti riba, da se uzmogne uzdržati primjerena kolikota riba, ne će smjeti u nekim rokovima i ispod odregjene veličine niti izlagati na prodaju, niti nugjati i podavati u gostionicama i krčmama. Zabrana po tome izdana vrijedi za dotične vrsti riba, ne gledeći na to odakle one potječu, te se proteže i na onu zaliku ribe, što je ribarnici drže u svojim prodavnicama ili do ovih u kojoj mu drago posudi.

B. Obilježja ribarskih sprava i izkaznice ribara.

§ 45.

Kad bi se radi prilika ribanja u stanovitoj vodi p ikazalo nužnim ili zgodnim,

kotarska će politička vlast narediti da ribarske sprave, što leže u svrhu ribanja za izočnosti ribara, budu obskrbljene obilježjem prijavljenim kod ureda dotične obalne općine, po kojemu da se osoba ribara pronaći dade.

§ 46.

Tkogod se bavi ribanjem van ogragjenih mjesta, mora biti opskrbljen ribarskim listom, kao izkaznicom da može loviti ribu u dotičnoj vodi za ribanje, te ga ima pokazati na zahtjev nadzornih organa.

Ribarski će list biti uvijek izdan na ime, i to:

1.) za posjednika ili zakupnika vode za ribanje od kotarske političke vlasti, za posjednika na neizvjesno vrijeme uz povratak u slučaju prodaje ili zakupa vode za ribanje, za zakupnika prema trajanju zakupa, uz povratak kad ovaj prestane;
2.) za pomoćno osoblje sa strane istoga posjednika ili istoga zakupnika za dotičnu sunčanu godinu;
3.) za druge osobe, kojima se za plaću ili besplatno dozvoljava ribanje u jednoj vodi, ili u više tugjih voda, sa strane posjednika ili zakupnika za stanovito vrijeme najdalje za dotičnu sunčanu godinu.

Oni koji naprosto potpomagaju posjednika ili zakupnika ili pomoćne organe kod ribanja ne treba da imaju ribarskog lista.

Obrasce će za ribarske listove ustanovit i objelodanit pokrajinska politička vlast.

C. Zaštita ribolova.

§ 47.

Oni, koji imaju pravo ribanja, vlasni su postaviti posebnih čuvara za nadziranje i zaštitu ribanja, ili to povjeriti jur postavljenim poljskim ili šumskim ili lovačkim čuvarima i postići za nje od kotarske političke vlasti potvrdu i prisegu po obrascu prisege, koji će propisati pokrajinska politička vlast.

Čuvari, koji se imaju potvrditi, zaprisegnuti naročito za ribanje, moraju imati svojstva propisana za poljarsko osobije.

§ 48.

Za sve organe, kojima je povjereno nadziranje i zaštita ribanja, i koji su zato potvrgjeni i zaprisegnuti, uporavit će se ustanove što opstoje u opće za poljarsko osoblje, a glede njihova zvaničnog položaja ustanove državnog zakona 16 junija 1872 (D. Z. L. br. 84).

Oni imaju napose pravo i dužnost:

a) nadzirati vode za ribanje svog službenog područja, brane, odtoke, nasipe, sobe idrauličkih kretala i. t. d., u koliko se ovakove sprave tiču ribarstva;
b) pretraživati ribarske lagje, posude za ribu kao i ribarske sprave;
c) zapljenjivati ribe i ribarske sprave, te i uapsiti prekršitelje po zakonu 16. junija 1872 (D. Z. L. br. 84).

V. Vlasti i postupak u nekaznenim slučajevima.

§ 49.

Uporava ovog zakona u nekaznenim slučajevima pripada političkim vlastima, u koliko ustanove u njemu sadržane ne naznačuju izričito drugu nadležnost. Ove imadu pri tome, u koliko bi se radilo o strukovnjačkim pitanjima, saslušati mnijenje vještaka.

Pokrajinska će politička vlast, prije nego bi izdala naredbe što su joj pridržane po ovom zakonu, saslušati Zemaljski Odbor,

Kad se radi o naredbama, glede kojih bi se, s obzirom na položaj ili opseg koje vode, prikazalo nužnim ili zgodnim složno postupanje s drugim pokrajinama ili s inozemstvom, valjat će stupiti u dogovor s nadležnom vlasti susjedne pokrajine a, što se tiče inozemstva, isposlovati naredbe ministra poljodjelstva.

Političke će se vlasti okoristiti u ribarskim poslima napose i sudjelovanjem dodijeljenih im organa šumskog redarstva (šumskim pokrajinskim nadzornicima, šumskim strukovnjacima i šumskim nadzirateljima u kotarima), koji imaju da se prigodom svojih putovanja i obilaženja upoznaju sa prilikama ribanja, te da podnesu izviješća i prijedloge koji odatle proistiječu.

Potanje naredbe glede nadležnosti vlasti i glede postupka, u koliko bi se radilo o odnošaju ribanja prama poslima uregjenim zakonom o vodama, šumskim zakonom ili eventualno brodarstvenim i splovarstvenim pravilnicima, sadržane su u slijedećem § 50, a u koliko bi se ticalo drugih pitanja ribarstva, u §§ 51 do 58.

A. U poslima uregjenim zakonom o vodama, šumskim zakonom ili eventualno brodarstvenim i splavarstvenim pravilnicima.

§ 50.

Radi li se o odnošaju ribanja prama poslima uredjenim zakonom o vodama, šumskim zakonom, ili eventualno brodarstvenim i splavarstvenim pravilnicima (kao poimenice o odnošaju prema gragjama za porabu i uregjenje vode, prama gragjama za plavbu, prama tjeranju plavbe, brodarstva ili splavarstva) vrijede i glede raspravljanja i odlučivanja o tome odnošaju ustanove, sadržane u navedenim zakonima i propisima o nadležnosti vlasti i o postupku, ubrojivši i one o pripustivosti predradnja na tugjem zemljištu, o utocima i parničkim troškovima.

No se ipak u ovim raspravama imaju opsluživati meritorno ustanove ovog zakona, koje se dadu uporaviti na slučaj, a odluka u trećoj molbi, kad već po navedenim naredbama ne bi spadala u nadležnost samog ministarstva poljodjelstva, izreći će se u dogovoru s njime.

B. U drugim poslima.

§ 51.

Kad u drugim poslima, ne sadržanim u § 50, ovaj zakon dodijeli kotarskoj političkoj vlasti kakvo uredovanje ili kakvu odredbu, nadležna je ona vlast, u kotaru koje leži dotična čestica vode za ribanje.

No ako bi se ova zadnja protezala preko granica dotičnog kotara, ili kad bi se radilo o uredovanju ili odredbi, što bi po predmetu ili cilju zatjevala jedinstveno postupanje koje da obuhvaća i čestice vode za ribanje drugog kotara, pokrajinska će politička viast odrediti, koja od dotičnih kotarskih vlasti ima postupati kao vlast prve molbe.

§ 52.

U slučaju, da kakva općina, kojoj je povjerena politička uprava, ima pravo ribanja i da bi imala stupiti kao stranka proti drugima, koji imaju pravo ribanja ili kakvo drugo pravo, rasprava, i odluka u prvoj molbi pristoje pokrajinskoj političkoj vlasti.

§ 53.

Oni, koji imaju pravo ribanja i koji se imaju pozvati na raspravu, što bi se imala voditi po ovom zakonu, a koji se ne bi mogli za stavno pronaći, bit će pozvani izrokom, što će se objelodaniti u pokrajinskom listu, odregjenu za službene objave, i proglasiti u općinama onog područja, na koje se odnosi rasprava.

§ 54.

Rasprave će sa strankama biti redovito usmene, a dopuštena je pomoć pravnika i strukovnjaka, te do potrebe će se već na ove rasprave uredovno pozvati i vještakâ.

U manje znamenitim slučajevima može politička vlast za pojedina uredovanja odrediti dotična općinska opraviteljstva.

O cijeloj će se raspravi voditi zapisnik, koji će sadržati ispadak polučenog sporazumka ili, da se ovaj nebi postigao, izjave stranaka i njihova obrazloženja, kao i eventualne protuopaske.

§ 55.

Kad bi se radilo o namirenju ili naknadi troškova za stanovitu mjeru ili ob odšteti, a odnosno o prinescima k troškovima i odštetama, politička će vlast, koja djeluje kao prva molba, raspravljati i odlučiti i o tome, opslužujući propise slijedećeg § 56.

Glede parničkim troškova ona će naprotiv postupati prama § 57.

§ 56.

Ako je upravna vlast, na temelju prve stavke § 55, pozvana, da odluči vrhu troška i odšteta ili vrhu prinesaka k troškovima i odštetama, a ako se megju učesnicima ne bi postigao sporazumak, ova će u svojoj odluci ujedno ustanoviti i rok, kroz koji oni, koji ne bi bili zadovoljni odlukom, imaju postupati gragjanskim putem i obznaniti o tome tu upravnu vlast.

Takav se rok ne će moći ustanoviti na manje od 30 dana od uručenja odluke.

Proti ovoj odluci, izrečenoj u takvim slučajevima od prve molbe i proti ustanovljenom roku nema utoka na višu političku molbu.

Izrečena je odluka ovršiva, netom bude zanemaren rok, odregjen da stranka postupa gragjanskim putem. Postupa li se gragjanskim putem, ima se ustanova sadržana u zadnjoj stavci § 16 (§ 3. D. Z.) uporaviti na parnicu (§ 4. D. Z.).

§ 57.

Vrhu dužnosti plaćanja parničkih troška političke će vlasti odlučiti u tečaju molba zajedno sa glavnim riješenjem. Takovi troškovi padaju redovito na teret one stranke, koja je tražila, da se zametne postupak, ili ga je prouzročila svojom krivicom.

Politička vlast ima pak da sudi da li bi se i kako u pojedinom slučaju parnički troškovi imali dijelom staviti na teret valjda i drugih iliti sviju stranaka, koje učestvuju u raspravi, a to prama interesu, što ga stranke imaju u uregjenju glavnog pitanja i s obzirom na okolnost, da li su pojedini troškovi, inače izbježivi, prouzrokovani postupanjem jedne ili druge stranke.

§ 58.

Utoci proti odlukama političkih kotarskih vlasti, izuzevši one spomenute u § 56, idu na pokrajinsku političku vlast, a proti odlukam ove, na Ministarstvo poljodjelstva. Utoci se imaju prikazati pismeno ili usmeno kroz 14 dana, iza kako je odluka dostavljena, a to onoj političkoj vlasti, koja je sudila u prvoj molbi.

Utok prikazan na vrijeme ima obustavnu moć, izim slučaja, da obziri javne sigurnosti ne bi zahtjevali da se odmah izvrše naregjene mjere.

VI. Prekršaji i kazni.

§ 59.

Općinska upraviteljstva, c. kr. Oružništvo i eventualni zakleti organi riječkog redarstva dužni su paziti na to da se op-

služuju ustanove ovog zakona i da prijavljaju kotarskoj političkoj vlasti prekršaje, koje bi bili opazili.

Istu dužnost imaju osobito i organi tržnog redarstva glede zabrane izdane na temelju § 44.

Ovim organima pozvanim na nadziranje idu prava navedena u § 48 s pridžanjem slučajnih širih prava što im pripadaju po njihovu zvaničnom položaju, a napose se pravo premetačine proteže i na zalihu ribe u opće, koju ribarnici drže u svojim prodavnicama ili kod njih u kojoj god posudi (§ 44).

§ 60.

U koliko se ne bi dao uporaviti općeniti kazneni zakonik, prekršaji proti ovom zakonu i proti propisima ili posebnim naredbama izdanim na temelju njega kaznit će se od kotarske političke vlasti globom od 1 do 50 forinta, koja će se, u slučaju preupatka iliti znatne škode nanešene brči riba, moći povisiti i do 100 forinta.

Ne bude li krivac u stanju da plati globu, ta će se zamjenit u kazan zatvora ili u radnju na općinske svrhe, računajući za svako pet forinta jedan dan zatvora, a iznos nadnice obične u mjestu na jedan dan radnje. Ako udarena globa iznosi manje od pet forinta, odnosno manje od nadnice običajne u mjestu, ima se već u kaznenoj osudi ustanoviti kakva kazan zatvora ili radnje nastaje kad osugjenik ne bi bio u stanju da plati, nu ova ne može biti manja od šest sati.

Kod prekršaja počinjenih pri lovljenju ribe od onoga istog koji ima pravo ribarenja, ili počinjenih od ribarnika, krčmara, i gostioničara nedopuštenim nugjenjem ili prodavanjem ribe, izreći će se u isto doba gubitak ribe, proti propisima ulovljene, dotično ponugjene na prodaju ili za to odredjene.

Kod prekršaja počinjenih porabom zabranjenih sprava, izreći će se gubitak njihov, negledeć na to, jesu li svojina prekršitelja ili ne.

§ 61.

Bude li se zaplijenilo zabranjenih sprava izloženih za ribanje, a da se za porabu njihovu ne bi mogla progoniti ili osuditi stanovita koja osoba, izreći će se neodvisno gubitak ovih sprava.

§ 62.

Globe teku u pokrajinsku poljodjelsku zakladu. Novac dobiven iz prodaje propalih riba ili sprava, koje se zadnje imaju prije prodaje učiniti neupotrebivim za dalju porabu u zabranjenom obliku, pripadat će zakladi siromaka onog mjesta, gdje je prekršaj počinjen.

§ 63.

U kaznenoj će se osudi izreći i vrhu dužnosti na naknadu štete počinjene prekršajem, ako potreba dalnjih navodaka nebi neopkodno nužnim učinila da se zahtjev odštete otpravi gragjanskomu sudu.

Kad bi se po tome u kaznenoj osudi, koja je zadobila pravnu moć, dosudila ili odbila naknada štete, prosto je onomu, koji se osudom drži opterećen, da se obrati redovitomu gragjanskomu sudu.

§ 64.

Istraga i kazan prekršaja ovoga zakona zastara ako proti prekršitelju nije zametnuta istraga kroz rok od šest mjeseca, od časa počinjenog prekršaja, samo što traje nadalje posljedica gubitka vlastitog odnosno zakupnog okoliša, naznačena u §§ 11 i 12, i što ostaje u opće dužnost da se odstrani protuzakonito stanje, koje bi eventualno trajalo uslijed tog prekršaja.

§ 65.

Glede nadležnosti političkih vlasti za istraživanje i pedepsanje prekršaja ovog zakona, glede dotičnog postupka i rokova utoka, uporavit će se općeniti propisi što vrijede za politički kazneni postupak.

Uz pridržavanje načela, da proti dvijema jednoličnim kaznenim osudama nema daljeg utoka, presuda u najvišoj molbi vrhu kazni, i s njom spojenih naknada šteta i troškova spada na Ministarstvo unutrašnjih posala sporazumno sa Ministarstvom poljodjelstva.

VII. Financijalne pogodnosti.

§ 66.

Pogodnosti glede biljegovina i odredbina u raspravama vrhu zahtjeva odštete na temelju § 6 (§ 2 D. Z.), nadalje u postupku za ustanovljenje okoliša ribanja, kao i pri stečenju prava ribanja po § 4 odnosno § 5 uregjene su § 8 Državnog zakona 25 aprila 1885 (D. Z. L. br. 58).

VIII. Zaglavna ustanova.

§ 67.

Mojim Ministrima za Poljodjelstvo, Unutrašnje Poslove, Pravosudje i Trgovinu i Mojem Ministru Financija povjerena je izvršba ovog zakona (§ 10 državnog zakona).

TISK. ARTALE-ZADAR

(Allegato 14)

LEGGE

del ______________________________

valevole pel Regno di Dalmazia, concernente la pesca nelle acque interne.

Coll' adesione della Dieta del Mio Regno di Dalmazia, trovo in base alle disposizioni contenute nella legge dell' Impero del 25 Aprile 1885 B. L. I. N.o 58 concernente la regolazione della pesca nelle acque interne, di ordinare quanto segue:

I. Disposizioni generali sul diritto e sull' esercizio della pesca.

§. 1.

Il diritto di pesca, a sensi di questa legge, è l'esclusivo diritto di allevare e di pigliare in quell'acqua su cui il diritto si estende (acqua di pesca) i seguenti animali, come: pesci (Classe Pisces) conchiferi, (Classe Lamellibranchiata) e crostacei (Classe Crustacea).

Le disposizioni di questa legge che risguardano la pesca ed il pesce in generale, valgono analogamente anche per gli altri animali acquatici sunnominati.

Pegli scopi di questa legge è da considerarsi come limite delle acque interne e della pesca nelle stesse verso il mare e la pesca marittima, quel. punto, ove l'acqua incomincia ad essere costantemente salmastra.

Questo limite verrà a secondo del bisogno fissato localmente dall' autorità politica distrettuale di concerto col Capitanato di porto e sanità marittima.

§ 2.

Il possesso e l' acquisto del diritto di pesca soggiacciono alle norme generali sul possesso ed acquisto di diritti privati; in caso di controversia è perciò chiamato a decidere il giudice, salvo però l' assegnamento di acque di pesca in base ed a sensi dei §§ 4 e 5 di questa legge, riservato alle autorità amministrative.

Nell' applicare le norme generali mentovate nel primo capoverso, il diritto di pesca è da considerarsi quale diritto reale riferibile all' acqua di pesca (§ 1) e quale cosa immobile, e ciò senza distinzione se esso sia congiunto colla proprietà di una cosa immobile o meno. Se tale diritto si riferisce ad un' acqua che non è in proprietà dell' avente diritto di pesca, esso è da trattarsi giusta le norme sulle servitù.

§ 3.

Pegli scopi di questa legge sono da intendersi per corsi d'acqua artificiali in

contrapposto a corsi d' acqua naturali, quelli, in cui mediante un' opera stabile (opera separatoria, rosta ecc.) l' acqua viene deviata dal suo corso e condotta per servire ad usi speciali.

Per ristagni d' acqua artificiali in contrapposto ai naturali sono da intendersi quelli, in cui l' acqua per via di decubiti atmosferici o di afflussi viene raccolta in un bacino all' uopo costruito (stagno o simili).

All' incontro non è da considerarsi quale corso artificiale, un corso naturale d' acqua, quand' anche con lavori di regolazione (opere parallele, tagli ecc.) venne assicurato nel letto o modificato nell' andamento. Del pari non è da considerarsi quale ristagno artificiale un bacino naturale per quanto le sponde ne sieno regolate.

§ 4.

È abolito il diritto di pescagione libera basata nel § 382 C. C. U.

Il diritto di pesca in quei tratti od in quelle superficie d' acqua in cui poteva finora esercitarsi la pescagione libera, spetta d' ora in poi:

1.) nei ristagni o nei corsi d' acqua artificiali ai possessori di queste opere;
2.) nelle acque naturali alla frazione comunale, in quanto l' acqua di pesca anteriormente libera giaccia con entrambe le sponde nel territorio della frazione Comunale stessa, ove poi le sponde opposte appartenessero a diverse frazioni comunali, il diritto di pesca spetta a queste promiscuamente.

Giusta le medesime norme, salvo l' eccezione menzionata al § 5, è anche da risolversi, a chi spetti il diritto di pesca in ristagni o corsi d' acqua che venissero a formarsi (§ 1 della legge dell' Impero).

§ 5.

Se il nuovo corso d' acqua deriva da un' acqua naturale in seguito all' apertura d' un taglio, ed il braccio morto che ne risulta ha da interrarsi, il diritto di pesca nel taglio va assegnato a coloro che hanno il diritto di pesca nel vecchio corso.

La superficie del nuovo corso d' acqua va distribuita dall' autorità politica distrettuale tra gli aventi diritto di pesca in quella stessa proporzione d' area e possibilmente in quello stesso ordine particellare in cui stanno le loro acque di pesca nel vecchio corso.

§ 6.

In quanto coll' abolizione della libera pescagione venisse pregiudicato il guadagno professionale d' un pescatore, spetta a questi il diritto ad un equo indennizzo in confronto di colui al quale si devolve il diritto di pescagione nell' acqua di pesca anteriormente libera (§ 2 della legge dell' Impero).

§ 7.

Tale pretesa può farsi valere soltanto entro un anno dal giorno, in cui venne emessa ed affissa nei Comuni adiacenti alla sponda la relativa notificazione, ed è da presentarsi entro questo termine presso l' autorità politica distrettuale colla scorta dei mezzi di prova.

L' avente diritto di pesca può esimersi dall' obbligo all' indennizzo, cedendo gratuitamente al pescatore per l' esercizio della pesca, vita durante, delle particelle d' acqua di pesca riconosciute corrispondenti dall' autorità politica distrettuale, quando su ciò fra le parti non fosse seguito un accordo.

§ 8.

I diritti di pesca nelle acque, in cui non fosse stata finora libera la pescagione, a sensi del § 382 C. C. U., non vengono alterati dalla presente legge nella loro esistenza legale.

L'esercizio però dei diritti di pesca in generale (esercizio della pesca) soggiace senza distinzione del titolo d'acquisto del diritto, alle disposizioni contenute in questa legge ed alla ivi stabilita competenza delle autorità amministrative.

§ 9.

L'organamento dell'esercizio della pesca (economia propria, arrenda od altra forma d'esercizio) è — salvo le disposizioni dei §§ 10 fino a 12 — rimesso all'avente diritto di pesca verso osservanza delle norme generali di polizia di pesca e delle eventuali discipline particolari.

Questa disposizione vale anche riguardo al diritto di pesca, spettante ad una frazione comunale come tale, ed il consiglio comunale dovrà deliberare sull'organamento dell'esercizio della pesca. — In tale incontro può il consiglio comunale deliberare con riguardo ai bisogni dei frazionisti, che ai medesimi a coprimento dei propri bisogni domestici e fino a revoca siano lasciati al libero esercizio certi rami della pesca o permessi certi modi leciti di pescare (p. e. la pesca colla lenza).

Se il diritto di pesca spetta a più frazioni di diversi comuni, i predetti deliberati saranno da prendersi d'accordo dai rispettivi consigli comunali.

I deliberati presi dal consiglio comunale riguardo l'esercizio della pesca soggiacciono all'approvazione della Giunta provinciale.

Tralasciando o rifiutando un consiglio comunale la deliberazione incombentegli riguardo l'esercizio della pesca, o non raggiungendosi un accordo nel caso accennato all'alinea 3 la Giunta provinciale emetterà la disposizione occorrente riguardo all'esercizio della pesca.

L'approvazione riservata alla Giunta provinciale a sensi delle premesse norme, rispettivamente la disposizione da emettersi dalla stessa può aver luogo soltanto in quanto la Luogotenenza dichiari che non ostano pubblici riguardi alla progettata regolazione dell'esercizio della pesca.

§ 10.

L'autorità politica provinciale potrà ripartire in circuiti di pesca singole acque correnti della provincia compresi i bracci morti e rami abbandonati che vi stanno anche soltanto periodicamente in comunicazione, atta alla circolazione del pesce, se ed in quanto questa misura con riguardo alla continua natura delle rispettive acque, si presenta opportuna, allo scopo di promuovere la pesca nelle stesse.

Ogni circuito dovrà comprendere un tratto di acqua non interrotto insieme agli eventuali bracci morti e rami abbandonati il quale ammetta in generale un duraturo allevamento di una massa di pesce adequata alla natura della rispettiva acqua, nonchè una regolare utilizzazione del circuito.

§ 11.

Un circuito di pesca, nel quale non esista che un solo diritto di pesca — sia che esso si trovi in possesso di una o di più persone proindiviso — è da riconoscersi per la durata di tale rapporto, e dietro richiesta dell'avente diritto di pesca, quale circuito proprio, cioè quale circuito di pesca il cui esercizio spetta all'avente diritto a sensi del § 9 alinea 1 verso osservanza delle norme generali di legge, colla limitazione, che il circuito non potrà essere arrendato che indiviso nell'intera sua estensione, a scanso della perdita della qualità di circuito proprio, da pronunciarsi dall'autorità politica provinciale.

§ 12.

La pesca in quei circuiti che non vengono riconosciuti come circuiti proprii —

circuiti d' arrenda — come pure in quelli che colla perdita della qualità di circuiti proprii diventano circuiti d' arrenda, sarà d' arrendarsi dall' autorità politica distrettuale, mediante pubblica asta, al maggior offerente, senza alcuna suddivisione locale od altro, per la durata di dieci anni.

Comuni o località non sono ammessi all' arrenda ed ogni elusione di tale divieto trae seco la perdita della pesca deliberata.

Nelle condizioni d' arrenda sarà in ogni caso da comprendersi la disposizione che nell' esercizio della pesca non soltanto dovranno osservarsi i divieti della legge sulla pesca, ma si dovrà anche corrispondere alle esigenze assolute di una regolare utilizzazione dell' acqua, che poi sarà da evitarsi ogni illecita inquinazione dell' acqua di pesca e che in caso di non osservanza di una delle condizioni, il circuito potrà essere tolto, mediante deciso dell' autorità politica distrettuale, ed ulteriormente arrendato mediante pubblica asta a spese e pericolo dell' arrendatore.

§ 13.

L' arrendatore non potrà subarrendare il circuito d' arrenda che nell' intera sua estensione per l' intera o per tutta la rimanente epoca d' arrenda, e soltanto indivisa per tutte le utilizzazioni di pesca.

La subarrenda, in quanto secondo ciò è ammessa, sarà da notificarsi dall' arrendatore — entro un mese dopo stipulata — all' autorità politica distrettuale, con indicazione del nome e domicilio del subarrendatore.

§ 14.

Un cambiamento che avvenisse durante l' epoca d' arrenda nei diritti di pesca compresi in un circuito d' arrenda e che dasse fondamento al riconoscimento del circuito quale circuito proprio, non dà titolo all' immediato riconoscimento del circuito quale circuito proprio; tale titolo potrà farsi valere appena per il prossimo periodo d' arrenda, e dovrà a tale effetto essere prodotto, almeno tre mesi prima dell' espiro del periodo d' arrenda, presso l' autorità politica distrettuale per essere proseguito all' autorità politica provinciale.

§ 15.

Il canone per il circuito d' arrenda si devolve agli aventi diritto di pesca nel circuito a secondo dell' estensione delle loro acque di pesca comprese nel circuito; in quanto però questa proporzione secondo le condizioni sussistenti non fosse equa, saranno da commisurarsi in altro modo corrispondente le singole porzioni nella pesca arrendata e conseguentemente i diritti alle quote del canone d' arrenda.

La commisurazione delle quote del canone di arrenda spetta in prima linea agli stessi aventi diritto di pesca interessati nel circuito; e l' autorità politica distrettuale stabilirà ai medesimi un termine adequato per la stipulazione e presentazione del rispettivo convegno.

Il convegno prodotto è da comunicarsi all' arrendatore, e dovrà quest' ultimo pagare ai singoli aventi diritto nei termini di scadenza le rispettive quote del canone d' arrenda.

§ 16.

Se il convegno accennato al § 15 non viene raggiunto dagli stessi interessati, l' autorità politica distrettuale, dietro ricerca dell' arrendatore di uno degli aventi diritto di pesca, è chiamata ad esperire un componimento.

Se questo fallisse, l' arrendatore dovrà depositare all' epoca della scadenza e fino alla decisione della contesa, il fitto, in quanto sia controverso, presso il giudizio

di prima istanza, per ragione di materia competente alla decisione della contesa nel luogo di residenza dell' autorità politica distrettuale.

Il giudizio, sentiti gli interessati, designerà i quesiti che sono da decidersi prima di estradare agli aventi diritto il danaro depositato, stabilirà quali parti hanno da costituirsi attori nelle liti da incoarsi, e fisserà un termine per la produzione delle petizioni. L' inosservanza del termine per la petizione ha per conseguenza, che la parte morosa non potrà opporsi all' estradazione ai suoi avversari dell' importo controverso.

Nella decisione da pronunciarsi, giusta la precedente disposizione, come pure nell' evasione delle liti incoate, quand' anche queste non soggiacciano alla procedura per importi minimi giusta la legge 27 aprile 1873 B. L. I. N.ro 66, il giudice non è vincolato a regole legali di prova; egli deve giudicare secondo il libero suo convincimento raggiunto in base al coscienzioso esame dei mezzi di prova prodotti (§ 3 della legge dell' Impero).

§ 17.

Il procedimento nella delimitazione di un' acqua in circuiti, rispettivamente nella divisione della stessa in circuiti proprii e circuiti d' arrenda, è da regolarsi in via di ordinanza.

In questa regolazione potrà essere stabilito un congruo termine perentorio per far valere il diritto al riconoscimento di un circuito quale circuito proprio (§ 11), e richiesto quale requisito di siffatto riconoscimento una prova corrispondente allo scopo del possesso esclusivo del diritto di pesca nel rispettivo tratto d' acqua.

La delimitazione di un acqua in circuiti, effettuata dall' autorità politica provinciale, è da pubblicarsi colla divisione in circuiti proprii e circuiti d' arrenda (§§ 11, 12) nella gazzetta ufficiale e mediante affisso nei comuni adiacenti alla sponda, coll' avvertimento che gravami contro tale delimitazione o divisione potranno essere prodotti entro 60 giorni presso l' autorità politica distrettuale, per essere proseguiti all' autorità provinciale, e perchè sia provocata la decisione del Ministero d' agricoltura.

§ 18.

La circostanza che un' acqua di pesca da comprendersi in un circuito è arrendata all' epoca della formazione del circuito stesso, non è d' ostacolo a tale incorporazione ed al procedimento che in seguito a ciò ha luogo per legge, riguardo all' iscrizione della pesca, salvi i diritti che spettano alle parti contrattuali fra di loro in base alle disposizioni del contratto d' arrenda applicabili a tale caso oppure in difetto di tali disposizioni secondo il diritto civile universale.

§ 19.

In quanto, con riguardo all' importanza economica della pesca od a particolari condizioni della stessa in un' acqua stagnante, si presentasse necessario od opportuno, l' autorità politica provinciale, sentita la Giunta provinciale, emanerà per l' acqua rispettiva un regolamento di pesca, nel quale saranno fissate le precauzioni che gli aventi diritto di pesca dovranno osservare nell' esercizio della medesima, affinchè questo concordi quanto più possibile coll' estensione e contenuto dei singoli diritti di pesca (luogo, tempo e modo dell' esercizio del diritto di pesca) e sieno evitate lesioni anche involontarie degli altrui diritti di di pesca.

Mediante tale regolamento gli aventi diritto di pesca possono anche venir uniti in un consorzio. Lo statuto consorziale de-

ve regolare i momenti essenziali per l' esistenza e l' attività del consorzio, in ispecie i contributi dei soci alle spese consorziali. Il medesimo sarà compilato dall' autorità politica distrettuale dopo aver inteso persone interessate e sarà approvato dall' autorità politica provinciale, sentita la Giunta provinciale. Modificazioni dello statuto, dopo costituito il consorzio, possono venir deliberate dai soci in conformità alle disposizioni statutarie; abbisognano però esse pure della preaccennata approvazione.

II. Stazioni riservate per la frega.

§ 20.

Dietro richiesta di una o più persone, le quali pel possesso di un diritto di pesca nelle acque rispettive sieno interessate dell' ordinamento della pesca nelle medesime, ed anche d' ufficio, in questo ultimo caso dopo sentiti gl' interessati aventi diritto di pesca, l' autorità politica distrettuale potrà dichiarare quali stazioni riservate per la frega determinati tratti o superficie d' acqua, che sieno adatti alla frega del pesce, ed allo sviluppo del novellame, sempreché però riguardi di prevalente importanza non ostino alla scelta di tali località rispettivamente ai divieti da emanarsi per le stesse a tutela della frega e del novellame (divieto di pescare, di sradicare canne ed erbe, di estrarre sabbia e ghiaja, di nuotare, di accedere con barche ed in generale di tutto ciò che potrebbe disturbare la fecondazione o lo sviluppo del novellame od intercettare l' accesso del pesce alla stazione riservata ecc.)

Nel caso che in seguito un interesse prevalente richiedesse il lievo totale o parziale d' un tale divieto, l' autorità politica distrettuale emettera le opportune disposizioni.

Le stazioni riservate per la frega dovranno venir rese riconoscibili come tali, mediante collocamento di un numero sufficiente di segnali (tabelle azzurre con croce bianca) o di affissi, e tale collocamento dovrà venir tollerato dal proprietario della sponda.

I divieti emanati, come pure il lievo degli stessi, saranno occorrendo notificati nel comune.

§ 21.

In quanto venissero chiesti ed aggiudicati indennizzi per pregiudizi recati ad un diritto di pesca o ad altro diritto dall' erezione e segnalazione d' una stazione riservata per la frega, rispettivamente dai congiuntivi divieti, tali indennizzi come pure le spese per le opere stesse staranno a carico dei rispettivi proponenti (§ 20), e qualora si fosse proceduto d' ufficio, a carico dei possessori del diritto di pesca nel cui interesse è attivata la stazione di frega.

III. Rapporti della pesca di fronte ad altri diritti.

A. Di fronte al limitrofo possesso fondiario.

§ 22.

Ai pescatori ed al loro personale sussidiario è, per esercitare la pesca, lecito di entrare negli altrui terreni adiacenti alla sponda e di fissare sui medesimi i loro attrezzi di pesca, sotto osservanza delle precauzioni opportune per impedire eventuali danneggiamenti e verso rifusione del danno eventualmente cagionato.

Questa facoltà concessa dalla legge non si estende però a quei terreni, che come pertinenze di edifizi destinati a scopi di abitazione, di economia, di fabbriche e simili, sono assieme a questi muniti di cinte, come neppure a quei terreni, nei quali è chiuso l' ingresso a persone estranee in generale mediante muri, cancelli od altri mezzi permanenti (§ 5 della legge dell' Impero).

§ 23.

Nel decorso di un' inondazione l' avente diritto di pesca avrà la facoltà di pescare anche fuori della propria acqua di pesca nei ristagni lungo la stessa formatisi su terreni altrui, e ciò colle precauzioni atte ad evitare danneggiamenti e verso rifusione dell' eventuale danno; sono invece facoltizzati i possessori dei terreni di appropriarsi i pesci, che dopo il ritiro delle acque, rimangono entro i confini del loro terreno. Non è permesso ai possessori dei terreni di adottare provvedimenti allo scopo d' impedire il ritorno dei pesci nell' alveo (§ 6 della legge dell' Impero).

B. Di fronte ad altri usi d' acqua.

§ 24.

Le autorità politiche distrettuali disporranno l' opportuno, affinchè negli usi d' acqua che giusta le leggi regolanti il diritto sulle acque non abbisognano di concessioni dell' autorità, sieno possibilmente impediti evitabili pregiudizi alla pesca.

Venendo emanate le norme di polizia previste nelle prementovate leggi per regolare l' esercizio di tali usi d' acqua, i suddetti provvedimenti saranno presi d' ufficio, altrimenti soltanto dietro richiesta dell' avente diritto di pesca, e nell' emetterli si dovrà aver particolarmente in mira d' impedire nocivi turbamenti dei luoghi di frega, quand' anche non si tratti dell' attivazione di stazioni formalmente riservate a sensi del § 20.

§ 25.

In caso di erezione di opere industriali od altro, che sono congiunte con usi d' acqua e che, giusta le leggi regolanti i diritti d' acqua, le leggi industriali od altre leggi, sono soggette alla concessione dell' autorità, dovranno essere sempre invitati alle trattazioni relative anche gli interessati aventi diritto di pesca, e dovranno essere prese in debita considerazione le loro fondate eccezioni, specialmente con riguardo alle seguenti disposizioni generali dei §§ 26 e 32, come pure alle norme particolari dei §§ 27-31.

§ 26.

Fra le eccezioni degli aventi diritto di pesca contro l' esercizio di altri diritti di uso d' acqua, escluse dal § 19 della legge sulle acque del 30 Maggio 1869 B. L. I. N.o 93, rispettivamente § 39 della legge provinciale 9 Marzo 1873 B. L. P. N.o 32, non vanno annoverate quelle che hanno per iscopo di impedire che vengano inquinate le acque di pesca, di collocare scale di monta e graticci e di regolare il prosciugamento delle condutture in maniera possibilmente innocua alla pesca, in quanto si possa far luogo a simili eccezioni senza difficultare in modo rilevante gli altri usi dell' acqua (§ 7 della legge dell' Impero).

Le norme speciali sulle pretese degli aventi diritto di pesca, che pertanto possono venire ammesse, sono contenute nei seguenti §§ 27-31.

§ 27.

Nei casi in cui si usi dell' acqua per ricevere o smaltire materie che cagionano un inquinamento nocivo alla pesca — fra queste materie vanno annoverati anche i residui della macerazione del lino e della canape — gli aventi diritto di pesca possono esigere, che un tale inquinamento, qualora il medesimo non sia già inammissibile per altri riguardi, venga tralasciato, qualora, senza difficultare in modo rilevante il rispettivo esercizio, l' allontanamento delle materie possa seguire anche per altra via, oppure dopo corrispondente depurazione.

Per agevolare la circolazione del pesce, gli aventi diritto di pesca possono esigere che siano collocate presso opere d'uso d'acqua scale o canali di monta od altri provvedimenti adatti, in quanto ciò sia possibile senza difficultare in modo rilevante l'uso di queste opere.

Qualora pel collocamento d'una scala di monta, riconosciuta necessaria per promuovere la pesca in un territorio d'acqua più esteso, si rendesse necessario di usare di terreno altrui, dovrà il proprietario concedere il relativo uso necessario verso pieno indennizzo. Se in conseguenza di ciò il proprietario non potesse ulteriormente utilizzare il fondo in modo adequato, egli potrà chiedere l'espropriazione del fondo intero.

§ 28.

Alle pretese tendenti ad evitare l'inquinamento dell'acqua ed agevolare la circolazione del pesce accennate al § 27 non potrà però farsi luogo, perfino se vi concorrano gli estremi del § 27, quando, con riguardo alle altre condizioni sussistenti nel rispettivo tratto d'acqua, non sia in genere d'attendersi un adequato miglioramento della pesca, neppure dal chiesto provvedimento congiunto con un aggravio d'iscrizione e forse con spese per l'avente diritto d'acqua (§ 30).

§ 29.

Se per irrigazione di fondi o ad altro scopo vengano da acque di pesca derivate delle vene d'acqua soltanto temporaneamente, oppure in genere in modo che in tali vene non sia ammissibile un allevamento di pesce, ma per la pesca nelle stesse si debba far assegnamento sui pesci provenienti dall'altrui acqua di pesca, gli aventi diritto di pesca nell'acqua principale possono esigere, che tali condutture vengano munite di graticci alla loro diramazione oppure nel prossimo sito adatto.

§ 30.

Le spese per gli apparecchi accennati ai precedenti §§ 27 e 29, tendenti ad impedire evitabili pregiudizi alla pesca, stanno a carico dei possessori delle rispettive opere per uso d'acqua; trattandosi però di applicare tali apparecchi ad opere, rispetto alle quali al tempo in cui viene elevata la rispettiva pretesa dagli aventi diritto di pesca, sussistono già in modo non illegale, l'uso dell'acqua per ricevere e smaltire materie inquinanti, o rispettivamente altre condizioni pregiudizievoli alla pesca, il dispendio per gli apparecchi summenzionati starà a carico di coloro, che li avranno chiesti.

§ 31.

Qualora l'esercizio della pesca in derivazione da un acqua principale, come in ispecie in canali per mulini od opificiecc., non spetti al possessore di queste derivazioni, ma all'avente diritto all'esercizio della pesca nell'acqua principale, l'autorità politica distrettuale, dietro istanza di quest'ultimo, sentito il predetto possessore, prenderà le opportune disposizioni, affinchè l'avente diritto di pesca od un suo incaricato venga, eccetto il caso d'impreveduta urgente necessità, notiziato entro un termine adeguato dell'ideato prosciugamento dei canali per mulini o per opifici o di altre derivazioni, come pure dell'ideata chiusura dell'acqua principale.

Tale termine sarà stabilito, con riguardo alle condizioni sussistenti relativamente all'opera idraulica ed ai casi che d'ordinario avvengono, possibilmente in modo che da un lato l'avente diritto di pesca o il suo incaricato sia ancora in grado di prendere i provvedimenti necessari per evitare

un pregiudizio alla massa del pesce, dall' altro lato poi l' avente diritto all' uso di acqua non venga, per effetto dell' impostagli partecipazione, limitato più del necessario nelle proprie disposizioni.

Ove il modo dell' uso d' acqua non consenta, che di caso in caso si dia partecipazione all' avente diritto di pesca, senza pregiudicare essenzialmente l' esercizio, oppure se a seconda delle condizioni della pesca si può omettere tale partecipazione senza rilevante pregiudizio quanto alla massa del pesce, l' autorità deve prescindere dall' imporre la partecipazione.

L' avente diritto di pesca o il suo incaricato non potrà però in alcun caso venir impedito di disporre dei pesci trovantisi nei canali posti all' asciutto.

§ 32.

In caso di regolazione d' acque si dovrà tanto nelle disposizioni generali che in quelle di dettaglio e nell' esecuzione delle opere, tener conto anche degli interessi della pesca, in quanto ciò possa effettuarsi senza pregiudizio dello scopo della regolazione e senza uno sproporzionato aumento di spesa; in ispecie si dovrà curare che vengano conservati o provveduti siti adatti alla propagazione del pesce, come pure a ricovero dello stesso in caso di piene.

Queste disposizioni valgono analogamente anche per le opere di fluitazione e per le cautele da stabilirsi nell' interesse della fluitazione a mente della legge forestale.

C. Di fronte alla caccia.

§. 33.

È permesso all' avente diritto di pesca di prendere ed uccidere ad ogni tempo ed in qualsiasi modo, non però mediante sostanze venefiche, nelle proprie acque di pesca ed in immediata vicinanza delle medesime quegli animali selvatici, che sono in modo rilevante nocivi al pesce.

La medesima facoltà hanno quelle persone, che sono istituite dall' avente diritto a tutela della propria acqua di pesca o che, coll' assenso dell' autorità politica distrettuale, vengono da lui appositamente incaricate della presa od uccisione degli animali nocivi alla pesca.

La designazione dei rispettivi animali nocivi compete all' autorità politica provinciale.

IV. Disposizioni di polizia di pesca.

A. Presa e traffico.

§ 34.

Per le specie di pesci più ricercate l' autorità politica provinciale con riguardo ai periodi di frega stabilirà e pubblicherà delle epoche di riserva.

Pesci che durante il rispettivo periodo di riserva venissero viventi in potere del pescatore, dovranno essere tosto dal medesimo colla necessaria precauzione riposti in acqua.

§ 35.

Per acque determinate l' autorità politica provinciale, con riguardo ai periodi di frega delle specie di pesci più ricercate (§ 34) che vi predominano o di cui interessa promuovere l' allevamento, potrà stabilire delle epoche in cui la pesca dovrà del tutto sospendersi, in quanto però, esistendovi varie specie sia possibile di stabilire tali epoche, senza che per effetto dell' inerentevi proibizione della pesca anche di specie che non si trovano nel periodo di frega, ne resti sensibilmente pregiudicata l' utilizzazione dell' acqua.

Durante i periodi così stabiliti e pubblicati la pesca è vietata nell' acqua rispet-

tiva. È specialmente vietato di collocare nell'acqua attrezzi di pesca permessi in altra epoca, e qualora fossero stati già anteriormente collocati, dovranno essere tolti o resi inservibili alla pesca, prima che cominci il periodo di divieto.

È inoltre vietato durante questi periodi di condurre all'acqua o lasciarvi andare animali domestici, specialmente le anitre, ammenochè non si tratti dei guazzi in immediata vicinanza di una località o di singoli casolari.

§ 36.

Dietro ricerca dell'avente diritto di pesca l'autorità politica distrettuale può accordare delle eccezioni al disposto del secondo capoverso del § 34 per iscopi dell'allevamento artificiale del pesce o di indagini scientifiche; sotto la stessa premessa può la medesima, senza riflesso allo scopo, accordare delle eccezioni al divieto di pesca emanato in base al § 35 per quei luoghi, in cui la pesca di determinate specie per le circostanze locali non si può esercitare proficuamente che soltanto all'epoca della frega.

In questi casi l'autorità politica distrettuale estraderà secondo un formulare da stabilirsi all'uopo dall'autorità politica provinciale, uno speciale permesso a nome, che determini l'acqua e le altre modalità essenziali della licenza; il pescatore è tenuto di portare seco tale permesso e di esibirlo a richiesta degli organi di sorveglianza.

§. 37.

È proibito a scopo di pesca l'uso di materie esplodenti, di sostanze venefiche o atte ad acciecare, stordire o intorpidire il pesce, come dinamite, coccole del levante (anarmita cocculus), succo d'euforbia ecc.

Nel caso di provata opportunità, l'uso di materie esplodenti può venir eccezionalmente permesso dall'autorità politica provinciale sotto le debite cautele.

§ 38.

All'origine delle sorgenti e nelle voragini di smaltimento, nelle cateratte e chiaviche, non è lecito di applicare nasse, zane ed altri apparecchi, destinati a far sì, che il pesce ne resti preso.

Questo divieto trova sempre applicazione durante il periodo di riserva eventualmente stabilito in esecuzione al § 35 per la rispettiva acqua. Fuori di tale periodo non trova applicazione, se un determinato titolo speciale di diritto ammette espressamente il relativo modo d'escrizione della pesca.

§ 39.

Apparecchi di presa stabili nel corso di acque correnti oppure al loro sbocco in altra acqua corrente o stagnante non devono eccedere la metà della larghezza del corso d'acqua misurata normalmente colla bassa ordinaria da sponda a sponda. — Tali apparecchi, sia che vengano costruiti su una sola o su entrambe le sponde, possono collocarsi soltanto ad una distanza corrispondente almeno alla metà della larghezza dell'acqua misurata come sopra.

Questo divieto non trova applicazione alle reti che vengono collocate per chiudere durante la pescata un tratto d'acqua e ne vengono poi tosto allontanate.

Non trova inoltre applicazione ad apparecchi di presa stabili, che all'epoca in cui entro in attività la presente legge, esistono già in base a speciale titolo di diritto con estensione od ubicazione contrarie a tale divieto. — Anche questi apparecchi dovranno però venir posti fuori di esercizio durante l'epoca di riserva, eventualmente

stabilita per la rispettiva acqua in esecuzione al § 35.

§ 40.

Se pel collocamento di apparecchi stabili di presa si richiedono opere idrauliche o se per altro motivo è necessaria una concessione dell' autorità in base alla legge sulle acque od alle norme di polizia d' acqua, in tal caso il collocamento degli apparecchi di presa dipenderà dalla concessione e dalle limitazioni che per riguardi di diritto d' acqua o di polizia venissero eventualmente imposte in tale occasione relativamente all' estensione ed ubicazione degli apparecchi.

§ 41.

Gli apparecchi stabili di presa, eretti in circuiti d' arrenda durante l' epoca di quest' ultima devono venir allontanati dall' arrendatore cessante, a proprie spese e senza indennizzo, entro un adeguato termine da stabilirsi dall' autorità politica distrettuale, se il successore nell' arrenda dichiara di non volerli assumere, oppure se in base al seguente § 42 viene pronunciato un divieto generale, che colpisca tali apparecchi.

§ 42.

Altri divieti di determinati modi e mezzi di pesca, che per la loro natura sono atti a danneggiare in modo rilevante la massa del pesee, possono venir emanati dall' autorità politica provinciale in via di ordinanza per intere regioni d' acqua oppure per acque determinate. — Saranno considerati come atti a danneggiare in modo rilevante la massa del pesce quei modi o mezzi di pesca, che non si possono usare senza che vengano levati in massa dall' acqua di pesca anche pesci più apprezzati che non hanno ancora servito alla propagazione e non hanno ancora raggiunto la voluta grandezza per il mercato, oppure pesci che servono di nutrimento alle specie più pregiate.

In quanto, in esecuzione di queste disposizioni, venisse vietato l' ulteriore impiego di attrezzi di pesca finora usitati, è da stabilirsi un congruo termine fino al quale entrerà in attività tale divieto.

§ 43.

Le precedenti disposizioni risguardanti i periodi di riserva ed i divieti di pesca (§§ 34-42) non trovano applicazione a stagni nè ad altri bacini d' acqua destinati all' allevamento del pesce, senza riguardo se o meno i medesimi stieno in comunicazione con altre acque.

§ 44.

L' autorità politica provinciale stabilirà e pubblicherà, quali specie di pesci, allo scopo di conservare una corrispondente massa di pesce, non potranno in certe epoche o al disotto di una determinata grandezza nè venir esposti alla vendita, nè offerti e spacciati nelle osterie e trattorie. — Il divieto in questi sensi emanato vale per le rispettive specie di pesci senza riguardo alla loro origine e si estende anche a quella provvista di pesce, che i pescivendoli tengono nei loro locali di smercio o presso i medesimi in qualsiasi recipiente.

B. Distintivi degli attrezzi di pesca e legittimazione dei pescatori.

§ 45.

Qualora le condizioni della pesca in un' acqua determinata lo rendano necessario od opportuno, l' autorità politica distrettuale ordinerà che gli attrezzi pescherecci, giacenti a scopi di pesca in assenza del pe-

scatore, sieno muniti d'un distintivo notificato presso l'ufficio del Comune della rispettiva sponda, onde possa venir riconosciuta la persona del pescatore.

§ 46.

Chiunque eserciti la pesca fuori di spazi circoncinti, deve essere munito di una „carta di pesca", che lo legittimi a pescare nell'acqua rispettiva e deve esibirla a richiesta degli organi di sorveglianza.

Tale carta di pesca sarà sempre rilasciata a nome, e precisamente:

1.) Pel possessore od arrendatore dell'acqua di pesca dall'autorità politica distrettuale, pel possessore ad epoca indeterminata verso restituzione in caso di alienazione o di appalto dell'acqua di pesca, pell'arrendatore per la durata dell'arrenda verso restituzione alla cessazione della medesima;
2.) pel personale ausiliario da parte del possessore od arrendatore stesso per il rispettivo anno solare;
3.) per altre persone che vengono ammesse verso corrispettivo oppure gratuitamente alla pesca in una o più altrui acque, da parte del possessore od arrendatore per un'epoca determinata ed alla più lunga per il rispetspettivo anno solare.

Coloro che semplicemente assistono il possessore od arrendatore o gli organi ausiliarii nell'esercitare la pesca, non abbisognano di una carta di pesca.

I formulari per le carte di pesca saranno stabiliti e pubblicati dall'autorità politica provinciale.

C. *Tutela della pesca.*

§ 47.

Gli aventi diritto di pesca sono autorizzati d'istituire apposite guardie per la sorveglianza e tutela della pesca oppure d'incaricarne le già istituite guardie campestri o boschive od anche di caccia e di provocare da parte dell'autorità politica distrettuale la loro conferma ed assunzione a giuramento giusta la formula che verrà all'uopo prescritta dall'autorità politica provinciale.

Le guardie di pesca da confermarsi ed assumersi a giuramento appositamente per la pesca, dovranno possedere le qualifiche richieste pel personale di tutela dei beni campestri.

§ 48.

A tutti gli organi, che sono incaricati della sorveglianza e tutela della pesca e confermati ed assunti a giuramento in questa qualità, trovano applicazione le disposizioni vigenti in generale pel personale di tutela dei beni campestri, e riguardo alla loro posizione ufficiosa le disposizioni della legge dell'Impero 16 Giugno 1872 (B. L. I. N.o 84).

Ai medesimi spetta in ispecialità il diritto ed obbligo:

a) di sorvegliare le acque di pesca del loro circondario di servizio, le roste, le chiaviche, gli argini, le camere di motori idraulici, ecc. in quanto queste opere interessano la pesca;
b) di visitare le barche peschereccie, i recipienti pel pesce, come pure gli attrezzi di pesca;
c) di praticare il sequestro di pesci ed attrezzi di pesca, nonchè l'arresto a norma della legge 16 Giugno 1872 (B. L. I. N.o 84).

V. Autorità e procedura in casi non penali.

§ 49.

L'applicazione della presente legge in casi non penali incombe alle autorità poli-

tiche, in quanto le disposizioni contenute nella stessa non accennino espressamente ad una diversa competenza. — Le medesime dovranno, in quanto trattisi di questioni tecniche, sentire il parere di periti.

L' autorità politica provinciale, prima di emanare le ordinanze riservatele nella presente legge, sentirà la Giunta provinciale.

Trattandosi di disposizioni, in cui con riguardo all' ubicazione od estensione d' una acqua, rendesi necessario od opportuno un concorde procedere con altre provincie oppure coll' estero, si dovranno prendere gli opportuni concerti colla competente autorità della provincia limitrofa, e quanto all' estero, provocare le disposizioni del Ministero d' Agricoltura.

Le autorità politiche si varranno in oggetti di pesca particolarmente anche della cooperazione degli addettivi organi di polizia forestale (Ispettori forestali provinciali, tecnici forestali ed ispicienti forestali nei distretti), ai quali incombe di prender conoscenza in occasione dei loro viaggi e perlustrazioni anche delle condizioni della pesca, e di produrre le conseguenti relazioni e proposte.

Le disposizioni più dettagliate sulla competenza delle autorità e sulla procedura, in quanto si tratti della pesca nelle sue relazioni con materie regolate nella legge sulle acque, nella legge forestale od eventualmente nei regolamenti di navigazione e flottazione, sono contenute nel successivo § 50, ed in quanto trattisi di altre questioni di pesca, nei §§ 51-58.

A. In materie regolate nella legge sulle acque, nella legge forestale od eventualmente nei regolamenti di navigazione e flottazione.

§ 50.

Trattandosi della pesca nei suoi rapporti con materie regolate nella legge sulle acque, nella legge forestale od eventualmente nei regolamenti di navigazione e flottazione (come in ispecie dei rapporti della pesca con opere di utilizzazione e regolazione d' acqua, con opere di fluitazione, coll' esercizio della fluitazione, della navigazione o flottazione), si applicheranno anche riguardo alla pertrattazione e decisione su tali rapporti le disposizioni contenute nelle accennate leggi e norme sulla competenza delle Autorità e sulla procedura, comprese quelle sull' ammissibilità dei lavori preliminari sopra fondi altrui, sui ricorsi e sulle spese processuali.

Cionondimeno sono da osservarsi in queste trattazioni anche le disposizioni meritorie della presente legge che sono applicabili al caso, e la decisione di terza istanza, qualora non compita già in forza delle suddette prescrizioni al Ministero di Agricoltura, sarà da pronunciarsi di concerto col medesimo.

B. In altri argomenti.

§ 51.

Laddove in altri argomenti non compresi nel § 50, la presente legge demandi all' autorità politica distrettuale un' operazione ufficiosa od una disposizione, è competente quella, nel cui distretto giace la rispettiva particella di acqua di pesca.

Qualora però quest' ultima si estenda oltre i confini del distretto, oppure quando trattisi di un' operazione ufficiosa o disposizione che per la natura del suo oggetto o scopo richieda un procedere uniforme che abbracci anche particelle d' acqua di un altro distretto, l' autorità politica provinciale destinerà fra le cointeressate autorità politiche distrettuali quella che fungerà da prima istanza.

§ 52.

Nel caso che un comune avente diritto di pesca, cui fosse affidata l' ammini-

strazione politica, insorgesse quale parte in confronto di altri aventi diritto di pesca od altro diritto, la trattazione e decisione in prima istanza spetterà all'autorità politica provinciale.

§ 53.

Gli aventi diritto di pesca che sono da chiamarsi ad una trattazione in base alla presente legge e non potessero venir eruiti con certezza, dovranno citarvisi mediante editto da inserirsi nel foglio provinciale destinato per le pubblicazioni ufficiali e da rendersi noto nei comuni del territorio cui si riferisce la trattazione.

§ 54.

Le trattazioni colle parti saranno di regola orali, ammessa l'assistenza di patrocinatori legali e di periti, e se occorresse, verranno già a queste trattazioni chiamati d'ufficio degli esperti.

In casi di minore importanza possono venir delegate dall'autorità politica le rispettive amministrazioni comunali per singole operazioni ufficiose.

Sull'intera trattazione deve assumersi un protocollo contenente il risultato dell'accordo ottenuto oppure, se questo non venisse conseguito, le dichiarazioni delle parti e la loro motivazione, come pure le eventuali controsservazioni.

§ 55.

Qualora si tratti del coprimento o della rifusione delle spese di una determinata misura oppure di un indennizzo, e rispettivamente di contribuzioni a spese ed indennizzi, l'autorità politica fungente da prima istanza tratterà e deciderà anche su ciò, osservando le disposizioni del seguente § 56.

Riguardo alle spese processuali la medesima procederà invece in conformità al § 57.

§ 56.

Se l'autorità amministrativa in base al I. capoverso del § 55 è chiamata a decidere sopra spese ed indennizzi o sopra contribuzioni a spese ed indennizzi e non venendo raggiunto un accordo tra gl'interessati, la medesima prefiggerà nella sua decisione in pari tempo anche il termine entro il quale coloro che si ritenessero pregiudicati dalla decisione, avranno a procedere nella via civile e notiziarne la stessa autorità amministrativa.

Tale termine non dovrà venir fissato a meno di 30 giorni da quello dell'intimazione.

Contro la decisione pronunciata in tali casi dalla prima istanza e contro il fissatovi termine non è ammesso ricorso alla superiore istanza politica.

La decisione pronunciata è suscettibile di esecuzione, tostochè sia stato trascurato il termine prefisso per procedere nella via civile. Adita la via civile trova applicazione alla causa (§ 4 della legge dell'Impero) la disposizione contenuta nell'ultimo capoverso del § 16 (§ 3 della legge dell'Impero).

§ 57.

Sull'obbligo di sostenere le spese processuali le autorità politiche decideranno nel corso delle istanze unitamente colla decisione in merito. Tali spese stanno di regola a carico di quella parte che ha chiesto l'avviamento della procedura e lo ha cagionato per propria colpa.

Spetta però all'autorità politica di giudicare, se e come eventualmente nel caso speciale le spese processuali debbano in parte venir poste a carico anche di altre oppure di tutte le parti cointeressate nella procedura, e ciò a misura dell'interesse che le parti hanno nella regolazione della questione meritoria e con riguardo alla circostanza, se singole spese, del resto non in-

dispensabili, sieno state forse causate dal procedere dell' una o dell' altra parte.

§ 58.

I ricorsi contro le decisioni delle autorità politiche distrettuali (eccettuate quelle contemplate dal § 56) vanno diretti all' autorità politica provinciale, e contro le decisioni di quest' ultima al Ministero d'agricoltura. Essi devono venir presentati a voce od in iscritto entro giorni 14 dall' intimazione della decisione, presso l' autorità politica che ha deciso in prima istanza.

Il ricorso presentato entro il termine legale ha effetto sospensivo, ammenochè riguardi di pubblica sicurezza non esigano l' immediata esecuzione d' una misura imposta.

VI. Contravvenzioni e pene.

§ 59.

Le amministrazioni Comunali, l' i. r. Gendarmeria e gli eventuali organi giurati di polizia fluviale sono obbligati di sorvegliare l' osservanza delle disposizioni di questa legge e di portar a conoscenza dell' autorità politica distrettuale le scoperte contravvenzioni.

Eguale obbligo incombe in ispecie anche agli organi di polizia annonaria riguardo al divieto emanato in base al § 44.

A questi organi chiamati alla sorvegianza competono i diritti indicati al § 48, fermi eventuali più ampi diritti inerenti alla loro posizione ufficiosa, ed in particolare il diritto di perquisizione si estende anche alla provvista di pesce in genere che i pescivendoli tengono nei loro locali di smercio o presso i medesimi in qualsiasi recipiente (§ 44).

§ 60.

In quanto non trovi applicazione il codice penale generale, le contravvenzioni alla presente legge ed alle disposizioni od ordini speciali emanati in base alla medesima saranno punite dall' autorità politica distrettuale con una multa da uno a cinquanta fiorini, la quale in caso di recidiva o di considerevole danno arrecato alla massa del pesce, potrà venire aumentata fino a fiorini cento.

In caso d' insolvenza del colpevole la multa sarà commutata in pena d' arresto, o in lavoro a scopo comunali, equiparando cinque fiorini ad un giorno d' arresto, o l' importo della mercede giornaliera in uso nel luogo ad un giorno di lavoro. Se una multa inflitta importa meno di 5 fiorini rispettivamente meno della mercede giornaliera in uso nel luogo, è da stabilirsi di già nella nozione penale la pena d' arresto o lavoro che subentra per il caso dell' insolvenza e che è da commisurarsi con almeno sei ore.

Nelle contravvenzioni, commesse dagli stessi aventi diritto ad esercitare la pesca, nel pigliare il pesce, o da pescivendoli, osti e trattori mediante illecita offerta o somministrazione di pesce, sara pronunciata in pari tempo la confisca del pesce illegalmente preso, rispettivamente offerto in vendita o destinato alla somministrazione.

Nelle contravvenzioni commesse mediante uso di attrezzi proibiti, sarà pronunciata la confisca degli stessi, senza riguardo, se appartengono al contravventore o meno.

§ 61.

Se vennero sequestrati attrezzi proibiti, esposti per la pesca senza che per l' uso dei medesimi possa aver luogo la persecuzione o la condanna di una determinata persona, sarà pronunciata indipendentemente la confisca di questi attrezzi.

§ 62.

Le multe affluiranno al fondo provinciale d' agricoltura. Il ricavato dei pesci

od attrezzi confiscati, i quali ultimi però dovranno prima della loro vendita essere ridotti inservibili ad ulteriore uso nella forma proibita, sarà devoluto al fondo dei poveri del luogo ove fu commessa la contravvenzione.

§ 63.

Nella nozione penale si pronuncierà anche sull' obbligo al risarcimento del danno cagionato dalla contravvenzione, semprechè il bisogno di ulteriori deduzioni non renda indispensabile di rimettere la pretesa d' indennizzo alla via civile.

Se in una nozione penale passata in giudicato viene aggiudicato o respinto il risarcimento, resta libero a colui che si ritiene gravato dalla decisione, di rivolgersi all' ordinaria via civile.

§ 64.

L' inquisizione e la punizione delle contravvenzioni alla presente legge si estingue per prescrizione, qualora il contravventore non sia stato assoggettato ad inquisizione entro sei mesi dal momento della commessa contravvenzione, ferma però la continuazione della conseguenza indicata nei §§ 11 e 12 della perdita del circuito proprio rispettivamente d' arrenda e fermo l' obbligo in genere di togliere lo stato illegale che eventualmente sussistesse in seguito alla contravvenzione stessa.

§ 65.

Riguardo alla competenza delle autorità politiche per l' inquisizione e punizione delle contravvenzioni alla presente legge, alla relativa procedura ed ai termini di ricorso, trovano applicazione le norme generali vigenti per la procedura penale politica.

Ferma la massima, che contro due uniformi nozioni penali non ha luogo ulteriore ricorso, la decisione in ultima istanza sulle pene e sui congiuntivi risarcimenti di danni e spese spetta al Ministero dell' Interno di concerto col Ministero d' Agricoltura.

VII. Facilitazioni finanziarie.

§ 66.

Le facilitazioni riguardo a bolli e tasse nelle trattazioni su pretese d' indennizzo in base al § 6 (§ 2 della legge dell' Impero), poi nella procedura per la formazione di circuiti di pesca, come pure nell' acquisto di diritti di pesca a norma del § 4 rispettivamente del § 5, sono regolate nel § 8 della legge dell' Impero 25 Aprile 1885 (B. L. I. N.ro 58).

VIII. Disposizione finale.

§ 67.

I Miei Ministri d' Agricoltura, dell' Interno, di Giustizia e del Commercio ed il Mio Ministro delle finanze sono incaricati dell' esecuzione della presente legge (§ 10 della legge dell' Impero).

TIP. ARTALE—ZARA

(Prilog 15).

Visoki Sabore!

U izvješću o svomu radu prikazanu Visokomu Saboru pri zadnjem zasjedanju, Zemaljski je Odbor bio iztakao, kako se pripravne radnje za obćinske izbore u obće toliko protežu, da je postala prazna rieč zakonska odredba, po kojoj se obćinska zastupstva imaju obnavljati svake tri godine, i kako bi ovomu neredu trebalo, zakonotavnim putem, lieka naći. Istodobno je Zemaljski Odbor naglasio da bi možda shodno bilo produljiti rok, za koji se dandanas Obćinska Zastupstva biraju, i opazio da bi takodjer shodno bilo da bi, odnosno na ova dva pitanja, Visoki Sabor svoje mnienje izrazio.

Usljed predloga Odbora, Visoki je Sabor u svojoj sjednici 17 veljače 1894, dao Zemaljskomu Odboru nalog, neka prouči, kako bi se izborni pravilnik obćinski preinačio na način da se na vrieme providi za novi izbor, čim izteče trogodišnji rok i neka razabere bili shodno bilo produženje roka od 3 do 6 godinâ, pak da iznese svoje predloge u nastajnomu saborisanju.

Zemaljski je Odbor oba pitanja proučio, upitao Obćine, te se časti podnieti Visokomu Saboru na ustavno pretresanje dvie zakonske osnove, jednom od kojih produljuje se rok poslovanja Obćinskih Zastupstva od 3 na 6 godina, a drugom se preinačuju neki paragrafi Obćinskoga izbornoga pravilnika.

Posebnim izvješćem Zemaljski Odbor obrazložio je zakonsku osnovu o produljenju roka poslovanja obćinskih zastupstva, a ovim idje da iztakne promiene, koje bi se, po njegovom mnienju, imale uvesti u izborni pravilnik, te da ih i opravda.

Da naš obćinski izborni postupak nedjeluje redovito, pače da je sadašnje stanje stvari, što se tiče obnovljenja obćinskih zastupstva, postalo baš nesnošljivim, i da mu treba naći lieka kako će se zakon točno obsluživati i u propisin doba obćinska zastupstva redovito obnavljati što više mogućom zaštitom svačijih prava, o tomu cieni Zemaljski Odbor, da nema različitosti mnienja. Pitanje je samo, koji su uzroci sadašnjega nepovoljna stanja i kako da im se stane na put.

Po sadašnjemu zakonu treba da na vrieme budu poprimljene sve potrebite odredbe, seda obćinsko zastupstvo nastupi službu sa svršetkom izbornog roka. Ove mjere ili se nepoprimaju, ili se nedostatnim pokazuju, da se svrha postigne, jer nije sve ni do mjerâ, dali i do mahnâ zakona i do načina kako se ovaj uporavlja. Po izvješćim podnešenim od Obćinskih Upraviteljstva, same četiri male Obćine bile bi se redovito obnovile po prilici svake tri godine, a to su: Šipanj, Tivat, Stolivo i Sutivan, dočim u svim ostalim obćinam, gdje manje, gdje više, a gdje-gdje u ogromnoj mjeri bi prekoračen zakon, po kojemu bi novo obćinsko zastupstvo imalo stupiti u službu, netom je dovršeno trogodište staroga. U trideset godina od kada je stupio u kriepost sadašnji obćinski pravilnik, obćinska zastupstva morala su se dosle obnoviti barem 10 putâ. Mjesto toga, mi imademo 12 Obćinâ u kojima su se zastupstva obnovila samo 9 puta,

24 Obćine u kojima su se obnovila samo 8 puta, 17 u kojima su se izmjenila samo 7 puta, jednu gdje se je zastupstvo izmienilo samo 6 puta, a 3 Obćine, u kojima se je obćinsko zastupstvo u 30 godina obnovilo samo 5 puta. Mi smo doživili slučaj, da se je bivša uprava Obćine Trogirske znala uzdržati na kormilu od 30 rujna 1872 do 13 prosinca 1881, to jest za 9 godina, dva mjeseca i 14 dana. Uhvat se je, da se slični prizor, koji podkopava ugled zakona i vlasti, neće više ponoviti; ali se i dandanas obćinska zastupstva neobnavljaju u zakoniti rok. Zemaljski Odbor nerazpolaže izcrpivim podatcim, jer su se neke Obćine sumarnim načinom izrazile, ali neki primjeri mogu ilustrovati i sadašnje nepovoljne okolnosti.

Obćina Metkovska obnovila se je godine 1882, pak godine 1887, god. 1891 obavio se je jedan naknadni izbor, te se je obćinsko zastupstvo podpuno izmjenilo stopro godine 1893. U Obćini Vrhgorskoj obnovilo se je zastupstvo god. 1888, pak su novi izbori sliedili stopro godine 1893, to jest dvie godine kašnje zakonitoga roka, ali u časti je još uvjek staro obćinsko zastupstvo, jer usljed utoka bio je uništen izbor jednoga izbornog tiela, koji se je stopro nazad malo vremena opet obavio, a ako je ponovno utok uložen, još će se hotjeti vremena, dok novo zastupstvo bude moglo izmieniti staro. U obćini Milnarskoj zadnja zastupstva obnovila su se god. 1882, 1887, 1892, to jest svako 5 godina, mjesto 3. — Obćini Blatskoj izteklo je trogodište na 8 prosinca 1892; izbori su se obavili stopro studenoga 1894, akoprem je politička Vlast nastojala da ih pospješi, ali novo obćinsko zastupstvo nije još preuzelo upravu, a možda će proći vremena ako li je bio uložen utok. U Obćini Zlarinskoj izbori obavili su se god. 1889, pak god. 1893, no stopro sada se je stupilo na izbor Upraviteljstva, jer su izbori bili po dva puta uništeni.

Obćini Šoltanskoj bilo izteklo trogodište na 15 travnja 1892, a izbori se obavili stopro ožujka 1894, akoprem je obćinom upravljao c. k. politički povjerenik, ali obćinsko zastupstvo nije se još ustoličilo jer su izbori po dva puta bili uništeni, jedan put cielovito, a drugi dielomično, a sada visi utok proti trećim izborim,

Obćini Gornjeg Primorja izteklo je trogodište na 5 listopada 1892, a izbori nisu još obavljeni.

Trogodište Obćine Nerežičke svršilo je na 25 lipnja 1891; izbori bijahu obavljeni stopro siečnja 1894, pak dielom uništeni i ponovljeni, a nova uprava još nezamjenila staru.

Po ovim se primjerim vidi da se još uvjek znatno prekoračuje trogodište, pače da je obnovljenje obć. zastupstva postalo nekom radnjom, za koju se hoće milost božja dok se konačno dovrši.

Uzroci ovoga stanja stvari mnogi su i raznovrstni.

Prije svega po sadašnjemu zakonu za svaki izbor za podpuno obnovljenje Obćinskoga Zastupstva, treba sastaviti nove izborne imenike, a to nije radnja, koja se na brzu ruku izvesti dade. Treba prepisati kod Poreznog Ureda upisbe svijuh poreznika. Za male Obćine nije veliki posao, ali za srednje i veće Obćine, gdje se na hiljade i hiljade broje poreznici, to je radnja, za koju se hoće vremena i razpoloživih sila, koje niesu uvjek pri ruci. S druge strane ni porezni činovnici nisu uvjek pri ruci, da pružaju potrebita razjašnjenja i da kolacioniraju prepise te da potvrde njihovu točnost. Kad je na koncu ova radnja obavljena, Obćina nije još ni na po puta. Porezni su upisnici

uredjeni po poreznim odlomcima i po raznim vrstim izravnih poreza. Obćina mora dake da prikupi sve one poreznike, koji imaju posjeda u više odlomaka ili plaćaju razne vrsti izravnoga poreza i da sbroji dotične godišnjice poreza. Mnoga su imena netočno upisana u poreznim upisnicima, mnogi su poreznici na jednomu mjestu upisani jednim imenom, a na drugom mjestu drugim. Te netočnosti treba izpraviti. Kad je sve to učinjeno, treba sastaviti imenik prama visini poreza redom sve na niže, radnja, koja zahtieva poglavito u velikim Obćinam, mnogo pažnje, ustrpljenja i dangube. Kad je i ova dogotovljena, stupa se na sastavljanje izbornih tiela i dotičnih imenika, ali time Obćina nije još došla do kraja. Izborne imenike treba prepisati, a to nije u obće mali posao, jer se po sadašnjemu zakonu izborni imenici imadu proglasiti u svim obćinskim odlomcima, te Obćina mora sastaviti toliko prepisa izbornih imenika, koliko je u njoj poreznih odlomaka. Može se lako razumjeti kakva je to radnja, kad se promisli da ima posve malo Obćinâ, koje se sastoje od samo jednoga poreznoga odlomka i da ih ima mnogo, sa znatnim brojem odlomakâ. Tako na primjer, da se ne računaju Obćine sa pomanjim brojem odlomakâ, Obćina Obrovac mora sastaviti 15 prepisa izbornih imenika, Obćina Muć 16, Obćina Ercegnovi 17, Obćina Šibenik 18, Grbalj 19, Trogir 20, Knin i Zadar 21, Ston i Imotski 23, Benkovac 27, Cavtat 30, Drniš 42, a Sinj čak do 46. Po jednom primjeru može se bolje razabrati koliko otežčuju pripravne radnje za obćinske izbore proglašenje izbornih imenika u svim odlomcim. Poznato je da Obćina Vrlička, ako nespada u najmanje, nespada ni u velike:

U njoj, osim toga nema nego 12 odlomakâ. U njezinim izbornim imenicima treba pak napisati do 33.800 poreznih stavkâ, jer ona broji od prilike 2.600 poreznika. Koliko stavakâ treba napisati u Obćinam, koje broje trostruko, četverostruko poreznika više nego li Obćina Vrlička, a takodjer dvo ili trostruko više poreznih odlomaka, po sebi se razumjeva.

Pokle su izborni imenici sgotovljeni, nameće se dakle ogromna pisanija Obćinam prije nego li su u stanju da ih proglase. Pripravne radnje sa navedenih razloga obuhvaćaju u obće mnogo vremena, i razumjeti je ako kad i kad i dobrom voljom izborni imenici nisu na vrieme proglašeni.

Nego nije uvjek ni dobra volja po sriedi. Nisu riedki slučaji da Obćinska Upraviteljstva otežu sa izbornim pripravam radi nemarnosti, ili u svrhu da se još u časti uzdrže, te da se do potrebe služe i sa umjetnim sredstvima, ulagajuć utoke i komplicirajuć izborni postupak.

Drugčije nebi se dalo razumjeti kako bi toliko vremena moglo izteći od svršetka trogodišta do proglašenja izbornih imenika, kako se je to opazilo a i danas se opaža kod nekih Obćina; jer ako priprava izbornih imenika zahtjeva toliko vremena, to Obćine nebi imale čekati da trogodište svrši prije no se posla late.

Nego nije sve ni do Obćinâ.

Kod c. k. Kotarskih Poglavarstva razteže se čestokrat na dugo vrieme riešenje utokâ proti odlukam Upraviteljstva glede izpravljanja izbornih imenika.

To je već u obće poznato i razne Obćine to iztiču u svojim izvješćima.

Vriedi spomenuti, što u predmetu kaže Obć. Upraviteljstvo u Benkovcu.

U njegovom izvješću rečeno je:

„Proti odlukam Upraviteljstva, kojim bi se poprimile ili zániekale zaiskane popravke,

„nadošlo bi na hrpe utokâ za kotarsku političku Vlast, koji su se imali odmah njoj „podastrieti, a pošto istoj nije u zakonu ustanovljen rok za riešenje utokâ. taj bi se „posao kod Političke Vlasti raztezao — opravdano ili neopravdano — za dva, tri mje-„seca, kadkad za pô godine“.

Dalji uzrok, koji čestokrat upliviše da se podulje uzdrži na upravi Obćinsko Zastupstvo, kojemu je već odavno izteklo trogodište, jest i taj, da, ako je uložen utok proti izborim, riešenje nesliedi onom pospjesnošću, koja bi se očekivati imala. Tako na primjer, u zadnje doba visili su za mnogo mieseci utoci proti izborima Vrhgorca, Visa, Nerežišća i Zlarina.

Po praksi, koja je zavladala, Namjestništvo se nesmatra ovlaštenim da preinači izpadak glasovanja proglašena od izbornoga Povjerenstva, i ako izborni spisi pružaju dokaza da su drugi predloženici zadobili pravu većinu i da je proglašeni izpadak plod nezakonita nepribrojenja valjanih glasova i nezakonita sbrojenja nevaljanih glasova. Namjestništvo, u ovom slučaju, uništuje izbor dotičnog izbornog tiela. Izbor se ima ponoviti a medjutim ostaje na kormilu staro zastupstvo. Proti naknadnom izboru, ulaže se novi utok, a i ovaj se na brzu ruku neriešava, a stara se uprava uzdrži uvjek u časti. U ovom pogledu sbilo se je u ovo zadnje doba baš tipičnih primjera, koji su još svakomu u pameti.

Na koncu spomenut je jošter, da se kad i kad, radi prkosa, ulaže utok i proti izboru Obćinskoga Upraviteljstva i da se na njegovo ustoličenje nepristupa dok utok nije odbiven.

Nego, i kad nema utoka, čeka se da prodje rok za utok uredjen, te se stopro onda pozivlje novo Vieće, da Upraviteljstvo položi svečano obećanje u ruke odredjenika c. k. Kotarske Političke Vlasti.

Ovo su razlozi, radi kojih trogodišta za obćinska zastupstva neobstoje osim riedkih iznimaka, nego na papiru, i radi kojih je službovna perioda naših Obćina sasvim nejednaka, kao da za sve nebi jednako vriedio jedan te isti zakon, i kao da bi se neke imale obnavljati svake tri godine, a ostale poslje četiri, pet, šest i ćak 9 godina i pô.

Ovomu se nerednomu stanju mora tražiti lieka zakonodavnim putem, pošto su se obstojeće zakonske odredbe pokazale nedostatne da zajamče redovito i jednako obnovljenje obćinskih zastupstva, a ljekovi moraju odgovarati uzrocima, koji su do sadašnjega kaosa doveli.

Po mnienju Zemaljskoga Odbora ti bi ljekovi imali biti sliedeći:

1. Permanentni imenik imajućih izborno pravo, koji bi se svršetkom svake godine imao izpraviti prama promjenam sbivšim se preko godine;
2. Dužnost poreznih Ureda u Dalmaciji na periodično i uredovno priobćenje zanimanim Obćinam svih promjenâ u poreznim upisbam;
3. Permanentni izborni imenici, koje Obćinska Upraviteljstva imaju izpraviti i popuniti početkom svake godine, te proglasiti ih u siečnju, pravom biračim na prigovore i na utoke;
4. Proglašenje izbornih imenika u glavnom mjestu Obćine i ukinuće proglašenja izbornih imenika u odlomcima;
5. Dužnost kotarski političkih Vlasti odrediti izvršenje zadaćâ Upraviteljstva u pogledu izbornih imenika, sredstvom naročitog odredjenika, kad ona nebi izpunila u propisano doba svoje dužnosti;

6. Ustanovljenje roka u koji c. k. Kotarska Politička Vlast ima riešiti i odpraviti utoke proti izbornim imenicam;
7. Zaključenje izbornih imenika stanovitim danom zakonom odredjenim;
8. Odredba da imenici tako zaključeni imaju služiti temeljem obćinskim izborim, koji se obavljaju do zaključenja izbornih imenika susljedne godine;
9. Obći izbori za obnovljenje svih obćinskih zastupstva istodobno u cieloj Dalmaciji u po zakonu odredjeno razdoblje, i time da se u to razdoblje imaju obnoviti i ona obćinska zastupstva, koja bi bila izabrana potla zadnjih obćih izbora;
10. Pravo Namjestništva preinačiti izpadak izbora proglašen od izbornog Povjerenstva, kad je preinaka opravdana u pravom izpadku glasovanja, i nema ništovnih razloga;
11. Ukinuće obustavne moći utoka proti izborim viećnika i Obćinskoga Upraviteljstva i ustoličenje ovoga istim danom kad se izabere;
12. Ustanovljenje roka kroz koji da Namjestništvo rieši utok proti izborima.

Ovo su glavne točke, koje su našle izražaja u predloženoj osnovi i u drugoj koja se odnosi na Obćinski Pravilnik. Ovim ustanovam, cieni Zemaljski Odbor, da bi se kočenito stalo na put ozgorspomenutim manam, koje su do sadašnjega sasvim nepovoljnog stanja dovele.

Te su ustanove dosljedno izvedene u promjenam, što bi se po predlogu Zemaljskoga Odbora imale izvesti u §§.ma 12, 18, 19, 20, 26, 33, 34, 36 i 42 Obć. Pr.

Osim toga predlaže se preinaka u §.u 17, u svrhu da postupak glede diobe obćine u izborne odsjeke, nebude smetao redovitom teku izbornih radnja, i u § 21 glede imenovanja izbornog Povjerenstva, te i u § 37, 40, 41 glede izbora Obćinskoga Upraviteljstva.

Pri raznjašjenju pojedinih novih paragrafa, pružiti će se prigoda, da se, u koliko bude nuždno, opravdaju nesamo glavne točke predloženih promjena, nego i dotične potanje odredbe.

Članak I.
§§ 12 i 18.

Postupajuć po redu dotičnih §§. i pridružujuć one, koji stoje i u tiesnoj svezi medju sobom, obrazložene su promjene, koje se predlagaju u §§ 12 i 18 Izb. Pravilnika.

Ako li glavni uzrok, radi kojega toliko zapinje proglašenje izbornih imenika, leži u tomu, što se radnja njihovog sastavljanja, koja je u srednjim i većim Obćinam zamašita i dangubna, ima s glave do pete ponoviti prigodom svakog redovitog obnovljenja obćinskog zastupstva, to se stvari imaju udesiti na način da toga cielovitog ponovljenja izbornih imenika trebalo nebude. Ovo se postizava sustavom permanentnih izbornih imenika, koji redovito djeluje u stranim državam, kao na pr. u Pruskoj, Italiji i u Francuzkoj. Po tom se sustavu ne kroje novi imenici prigodom svakog redovitog obnovljenja obćinskih zastupstva, već su imenici stalni, a početkom se svake godine izpravljaju od na to po zakonu pozvanih organa, pak se proglasuju pružajući zanimanim strankami prigodu da u rokovim točno u zakonu naznačenim zatraže izpravak imenikâ. Izpravni je postupak točno uredjen, a danom u istomu zakonu ustanovljenim, imenici se zatvaraju, te služe temeljem izborima, koji se obavljaju do zaključenja imenikâ u susljednoj godini.

Ovaj sustav jamči nesamo da su imenici uviek spravni, kad se ima stupiti na izbore, već jamči i za sve to višu točnost imenika, i pruža veliku zaštitu svim biračim, a poglavito oporbenim strankami, u koliko oni dobivaju svake godine prigodu da pregledaju imenike, podignu prigovore proti njihovoj točnosti, i da ih dadu izpraviti, dočim po sustavu našega pravilnika ta se prigoda desi samo kad izteče službovna perioda obćinskoga zastupstva i moraju se novi izbori obaviti. Zemaljski Odbor cieni da se ovaj sustav i u Dalmaciji uvesti ima.

U tu svrhu predlagaju se shodne promjene u §§ 12 i 18 Izbornog Pravilnika.

Po sadašnjemu §. 12, načelnik je dužan sastaviti za izbore imenik svijû imajućih izborno pravo. Po zakonskoj osnovi, taj se propis ima preinačiti, u smislu, da Načelnik ima držati spomenuti imenik i izpraviti ga svršetkom svake godine prama promjenam sbivšim se preko godine.

Sadašnji § 18 razdieljuje se u dva: t. j. § 18 *a*, i § 18 *b*. Šnjima se uvadja ustanova stalnosti obć. izbornih imenika. Oni su permanentni, i kako Načelnik svršetkom svake godine ima popuniti, i izpraviti glavni imenik biračâ, tako Obćinska Upraviteljstva imaju od 1.og do 30 siečnja svake godine revidirati i izpraviti izborne imenike, dodajuć im one osobe, koje su stekle izborno pravo, sbrisajuć one, koje su ga izgubile ili ga nisu imale, i izvadjajuć druge popravke, koje bi se opravdane pokazale.

Dodatci, popravke i sbrisanja moraju se uvrstiti u naročiti izkaz.

Na 11 siečnja, ima se obaviti proglašenje izbornih imenika u svrhu izpravnog postupka.

Proglašenje ima sliediti samo u glavnom mjestu Obćine, a to u dva primjerka.

Ako je Obćina razdieljena na izborne odsjeke, jedan se primjerak imenika proglasuje i u svakom odsjeku, van onoga, gdje je sjedište Obćine.

Proglašenje u odlomcima ukida se, ali se uzdržava odredba, po kojoj se u svim odlomcima ima izložiti oglas, kojim se obznanjiva pučanstvo, da su izborni imenici proglašeni i gdje su proglašeni, i upućuje ga se na pravo tužabâ i utokâ.

Ovaj oglas ima se izložiti najdalje na 10 siečnja t. g., danom kojim se izborni imenici proglasuju.

Ogromna pisanija, koja Obćinam nameće dužnost proglašenja izbornih imenika u svim odlomcima, trošak i danguba sa istom skopčani, naveli su Zemaljski Odbor da predloži ukinuće proglašenja izbornih imenika u odlomcima.

Tim ukinućem, neotežčava se nipošto obćinarim vršenje svojih prava u pogledu popravljanja izbornih imenika.

Netom se proglasuje oznana da su izborni imenici izloženi u stanovito mjesto, na pregled svijuh a izložba traje punih 14 dana, svi su obćinari u stanju da kontroliraju imenike i da poprime zakonite korake da se izprave. Ako već ovaj razlog dokazuje da netreba proglasiti imenike

u odlomcim, to stvar jasnija izpada, a njezina se očevidnost sama nameće, ako se u obzir uzme da se po dosadašnjemu izkustvu, od kada je stupio u kriepost obćinski zakon, ciela radnja smjerajuća na izpravljanje imenika usredotočuje u glavnom mjestu Obćine. Tu sjede i djeluju izborni odbori, koji stoje u savezu sa zanimanim krugovim svih odlomaka; tu se gleda jeli tko nezakonito izostavljen ili upisan u imenicam; tu se spravljajn tužbe i utoci, koji obuhvaćaju cielokupne imenike, a ne samo birače glavnog mjesta ili dotičnog odlomka. Izloženje imeniká u odlomcim pokazalo se je sasvim suvišno.

Trud, danguba i trošak što je u ovo 30 godina prouzročilo prepisivanje izbornih imenika za obćinske odlomke, nisu zaista pomogli izpravljenju imenikâ, a otegotili su Obćine i dosta sutjecali u zakašnjenju izloženja imenika.

Da se pak, u obće, malo drži do izloženja imenika u odlomcima dokazuje i činjenica, što se imenici biračâ za izbore na Sabor i na Carevinsko Vieće izlagaju samo u sjedištu Obćine, a da nije nitkomu na um palo, da se proti tomu potuži i da podigne zahtiev, da su glede proglašenja imenika politički izbori izjednače sa obćinskim.

Proglašenje imenika u odlomcim **može** se dakle ukinuti; a da se u ničemu neprejudicira pravo biračâ na kontroliranje imenika i prigovaranje proti istima zakonitim načinom.

Proglašenje imenika u odlomcima **mora** se ukinuti, hoće li se osloboditi izborni postupak od uzaludnih i skupih radja, koje ga bez ikakva praktična rezultata kompliciraju i otežčavaju.

Da se pak olahkoti izvršenje prava kontrala i izpravljanja imenika, Zemaljski Odbor predlaže, da u sjedištu Obćine budu proglašena dva primjerka imenika.

Sa proglašenjem imenica počimlje izpravni postupak. On je u osnovi uredjen na podlogi dosadašnjega prava sliedećim razlikam: 1) da, dočim sadašnji zakon ne spominje komu da pripada pravo podignuti prigovore proti imenicam, osnova izričito ustanovljuje, da pripada biračim, a to suglasno sa dosadašnjom praksom Upraviteljnog Suda i jer su birači zanimani da u listinam nebudu uvršteni nego samo oni koji imaju po zakonu aktivno izborno pravo; 2) da su točno naznačeni po kalandaru dnevi kojim svršavaju rokovi za tužbe opredieljeni; 3) da se Obćinskomu Upraviteljstvu nameće dužnost, da primi na zapisnik tužbe i utoke proti imenicim, što bi mu koji birač ustmeno prikazao; 4) da dočim po sadašnjemu zakonu Obćinsko Upraviteljstvo mora oznaniti utočnike ob odlukam poprimljenim na njihove tužbe po osnovi, Upraviteljstvo mora o tim odlukam oznaniti i *zanimane stranke*, jer odgovara zahtievim pravice i dobro uredjenoga postupka, da ako je na pr. koja osoba bila izbrisana iz izbornih imenika na utok trećeg birača, o sbrisanju bude oznanjena i dotična osoba, o čijem se pravu radi; 5) da je izričito rečeno da Upraviteljstvo ima dostaviti zanimanim strankami odluke Poglavarstva, dočim sadašnji zakon to

mukom mimoilazi; 6) da Upraviteljstvo mora proglasiti i izpravke odredjene od kot. političke Vlasti; 7) da su obćinari vlastni nesamo pregledati dali i prepisivati imenike, a to jer radeć se u obće o velikoj množini birača i različitim poreznim godišnjicam, pravo izpravljanja nemože da se uspješno i svestrano vrši, ako se nedopuštava prepisivanje imenika.

Osim toga, osnova odredjuje rok, u koji i da Kotarske Političke Vlasti svoje odluke izdadu na prikazane utoke. Ova je odredba neobhodno potrebita, nesamo, jer kako bi već iztaknuto, dosadašnje izkustvo to dokazuje, dali i s toga što cilj stalnosti imenika i godišnje revizije tiesno je skopčan sa jasno opredieljenim rokovim, bilo za stranke glede prigovora i utoka bilo za Vlasti.

Tako u Italiji stranke imaju prikazati tužbe proti imenicim do 15 veljače, a Obćinsko Vieće mora, da ih rieši do zadnjega dana istoga mjeseca; proti odlukam Vieća mogu prikazati utoke do uključno 31 ožujka na pokrajinski upravni Odbor, koji mora da ih rieši do 15 svibnja i da onog dana konačno odobri izborne imenike. U Francuzkoj stranke imaju pravo da se proti odlukam Obćinskoga Povjerenstva, koje sudi o prigovorim, uteču kroz 5 dana sudcu mira, a ovaj mora da svoju odluku izdade kroz 10 dana.

Ako se dakle u osnovi predlaže da c. k. Kotarska Povlavarstva moraju riešiti utoke do 1 travnja, to se čini jer je nuždno i jer bez ustanovljenja roka, neda se nikako ovaj posao urediti. Rok je u ostalom dosta obilato odmjeren, jer će Kotarska Poglavarstva primati utoke na polovicu veljače, te će im ostati razpoloživ mjesec i pô danâ. Danom 20 travnja svake godine, imaju se po osnovi zaključiti imenici, te će služiti temeljem obćinskim izborim, koji se budu obaviti u cieloj godini susljednoj zaključenju.

U zaključenim imenicim nesmije se izvadjati nikakva preinaka, a to bez razlike dali će se izbori obaviti i kašnje od osam dana.

Sama je jèdna iznimka u osnovi ustanovljena, biva ako bude dokazano, da je koji upisani birač izključen od izbornog prava u smislu § 3 Obć. Pr. radi kaznene osude ili iztrage, koje po zakonu izključenje sobom donose. U ovom slučaju Obćinsko Upraviteljstvo mora sbrisati dotičnog birača i izvesti one promjene u razporedu izbornih tiela, koje bi bile posljedicom tog sbrisanja. Ova je iznimka po sebi opravdana. Van ovoga slučaja nitko nesmije dirati u izborne imenike, koji imaju netaknuti služiti podlogom izborâ do 20 aprila susljedne godine.

Ovim odredbam izborni imenici biti će svedjer spravni, a ako će svake godine Obćine imati nešto radnje, ta se ne će skupa ni iz daleka sravnati moći sa radnjam i troškom, što im sada prouzrokuje sastavljanje i prepisivanje imenikâ kad se imaju obaviti obćinski izbori, jer će Upraviteljstvo svake godine samo izpravljati imenike po promjenam, koje su sè sbile preko godine, a to je radnja, koja neće davati velike brige ni dangube. Imenici će postati svedjer točniji, jer će godišnja revizija iztriebiti

što je pogrešna ili umjetna umetnuto, izpraviti pogreške i popuniti praznine. Imenici će steći u malo godina čvrsti temelj i zajamčiti će svačija prava, nesamo u obćinskim izborim, dali i u političkim, jer će oni potla služiti temeljem i za sastavljanje imenika u političkim izborim. Izbori će se obavljati u propisano doba i zakon neće biti prazna rieč.

Na koncu, pri razpustu kojekakve Obćine, moći će se zbilja kako zakon zahtieva, ureći novi izbori kroz 6 nedieljá. a neće se ponavljati ono što se sada dogadja da t. j. odredjenik, koji obćinom upravlja, bude stopro poslje po godine i više u stanju ne da uriče izbore, već da samo proglasi imenike.

Nego redovito djelovanje stalnih izbornih imenika ovisi od jednog uvjeta, od toga, naime, da Porezni Uredi budu zanimanim Obćinam priobćivati promjene i dodatke, što se sbivaju u poreznim upisbam.

Po sadašnjim uredbam, Obćine su dužne o svojem trošku prepisati porezne upisbe iz knjiga Poreznih Ureda, i osnova ne traži da porezni Uredi budu dužni izpustiti bez troška Obćinam prepis poreznih upisba. Obćine morat će prve godine. netom stupe u kriepost predložene preinake, sastavit izborne imenike i pribavit si u tu svrhu potrebite podatke onim mučnim i skupim sredstvom, kojim su ih dosle pribavljale; ali da se pak svake godine imenici budu mogli izpravljati. nuždno je da Porezni Uredi periodično i uredovno priobće Obćinam promjene i dodatke iz svojih upisba.

To priobćivanje neće dati puno muke i dangube Poreznim Uredim niti će smetati opremanju njihovih vlastitih posala; dočim. za Obćine, bio bi novi godišnji teret, kad bi one morale slati svoga odredjenika da digne prepis novih upisba kod Poreznog Ureda. Treba ovdje u obzir uzeti, da u sjedištima velike većine Obćinâ, nema poreznog Ureda, te da bi one morale svršetkom svake godine poslati načelnika ili njegova zastupnika daleko na porezni Ured, da si pribavi nuždne podatke. Koliko bi troška i smetnje to donosilo, na kolike bi potežkoće to naišlo, svak odmah uvidja. Na ovaj način nebi se oblakšao posao Poreznim Uredim, pače bi im se otežčao, jer bi odredjenici svih Obćina navrvili k Poreznim Uredim pri svršetku godine, kad su jako zaposleni sa utjerivanjem poreza i zaključivanjem računa i kad im svaka druga zadaća može biti od pometnje. — Neobhodno je dakle potrebito, da Porezni Uredi budu dužni periodično priobćivati Obćinam višekrat spomenute podatke.

U tu svrhu, nadodana je §. 12 Izb. Prav. jedna točka, koja duži Porezne Urede na to priobćivanje. Ovo je najmanje, što se može zahtievati u interesu redovitih izbornih imenika i nemože se sumnjati, da na ovako skromni zahtjev, u javnomu interesu, Država pristati neće. U stranim državam, obćinski zakoni slične i mnogo šire odredbe sadržavaju.

U Bavarskoj, Porezni su Uredi dužni odmah i bezplatno pružiti Obćinam razjašnjenja nuždna za sastavljanje izbornih imenika.

U Italiji jedan primjerak upisnika izravnih poreza ovjerovljen od po-

reznog poslovača mora da bude odposlan prost od svakoga troška občinskim uredim prije 1 siečnja.

§. 17. Zakašnjenju občinskih izbora dala je kad-kad povoda i uporaba propisa §. 17 Obć. Pr. glede diobe Obćine u izborne odsjeke, jer se smatralo da dotična razprava vrši obustavnu moć prama izborima i da je pripustljiv i utok na Ministarstvo proti odluci Namjestništva. U osnovi se odredjuje, da razprava o diobi u izborne odsjeke neobustavljá proglašenje imenika u propisano doba, da odluka treba da bude dostavljena Obćini mjesec dana prije proglašenja imenika, i da proti odlukam Namjestništva nema mjesta utoku. Osim toga Zemaljski Odbor predlaže i drugu popravku §. 17 Izb. Pr. tu naime, da Namjestništvo bude izdavalo odluku, o diobi Obćine u odsjeke, dogovorno sa Zemaljskim Odborom.

Dioba Obćine u odsjeke, to je važna odredba, koja cilja poglavito na to da u velikim razprostranijim Obćinam oblakša vršenje izbornog prava i štiti interese mjestija odaljenih od središta Obćine. Naravno je da u ovakovu odluku sutječe i Zemaljski Odbor, nesamo jer radi njegova položaja prama Obćinam, on je najbolje u stanju da prosudi dali je i u koliko opravdana dioba u izborne odsjeke i kako se oni sastaviti imadu, već i s toga što dioba u odsjeke lomi, i ako samo u izborne svrhe i prevremeno, jedinstvo Obćine, što se bez dozvole Zemaljskog Odbora nebi imalo dogoditi.

Sutječaj Zemaljskog Odbora nahodi naslona i u duhu sadašnjega zakona, jer se bez njegove privole nesmije ni opredieliti drugo mjesto van sjedišta Obćinskog Ureda za držanje izborá. Spomenut je na koncu, da u Francuskoj, akoprem njezin obćinski zakon nije liberalan kao naš, dioba Obćine u izborne odsjeke pada po cielo u dielokrug Obćih Vieća, i da prefekt ustanovljuje samo broj viećnika svakog odsjeka prama broju biračâ. Predložena preinaka sasvim je dakle opravdana.

§. 19. Paragraf 19 odredjuje, da se obći obćinski izbori za podpuno obnovljenje Obćinskih Zastupstva, obavljaju svako šest godinâ i u mjesecu Svibnju, a po §. 17 Obć. Pr. kako bi imao glasiti po drugoj zakonskoj osnovi, obćinska zastupstva imala bi se redovito obnoviti u ozgorspomenuti mjesec istodobno u cieloj Dalmaciji.

U izvješću glede produljenja službovne periode, od 3 na 6 godinâ, navadjaju se razlozi radi kojih se ta preinaka predlaže. Ovdje je iztaknut, zašto bi se Obćinska Zastupstva imala obnoviti istodobno u cieloj Dalmaciji. To se predlaže, eda obćinski izbori nebudu njihovim neprestanim ponovljivanjim držali u neprestanoj agitaciji zemlju, eda se bude točno znalo kad svakoj Obćini počimlje i iztiče rok djelovanja i nebude se dogadjati da se sbog razovrstnih rokova sad ova sad ona Obćina otme pažnji c. k. Političke Vlasti, i prekoraci svoju zakonitu perijodu.

Budu li se obćinski izbori na jedan mah obavljati, kao što se obavljaju u drugim državam, biti će agitacije razprostranjene na cielu zemlju,

ali jedan put svako 6 godina, a intensivno manje, glede pojedinih Obćina, jer će svak biti zabavljen kod svoje kuće. Poslje te agitacije obćinski izbori neće za šest godina razjarivati duhove i Obćine moći će se mirno svojim poslovim baviti; dočim po sadašnjemu sustavu zemlja je može se reći, u stanju permanentne izborne agitacije, jer jedan izbor nije dovršen, te počimlje drugi, a iskustvo nas uči da svaki obćinski izbor, ako nije bez oporbe obavljen, i neradi se o kakvom neznatom mjestancu, prouzrokuje, radi naših stranačkih odnošaja, živo saučešće u cieloj pokrajini.

Pošto bi se redoviti izbori za obnovljenje Obćinskih Zastupstva imali u kratko razdoblje u cieloj zemlji obaviti, to se odredjuje da dneve tih izborâ za pojedine Obćine, ima ustanoviti c. k. Namjestništvo dogovorno sa Zemaljskim Odborom. Dane drugih izbora, ima, kao dosele, odrediti našelnik dotićne Obćine.

§. 20. Po ovomu §.u c. k. Kotarska Politička Vlast dužna je odrediti izvršenje izbornih radnja sredstvom jednoga odredjenika o trošku Obćine naknadivu od članova Upraviteljstva. kad ovo nebi na vrieme izpunilo svoje dužnosti. Utok proti ovoj odluci nema po osnovi obustavne moći.

Izkustvo dokazuje nuždu ove odredbe. jer se je na žalost višekrat konstatovalo kako se neka Obćinska Upraviteljstva malo brine za zakon, koji im opredjeljuje rok djelovanja, i svakovrstnim načinim gledaju da se uzdrže u časti i kad im je već odzvonilo. Mjera u ovom §.u ustanovljena, već se uporavlja, kao posljedica načela da Obćine obavljaju izborne radnje u povjerenom djelokrugu, ali se uporavlja iza duga očekivanja i kad je već otezanje sve granice prekoračilo.

Treba, naprotiv, da netom je prispio rok, a Upraviteljstvo nije svoju dužnost izpunilo, izborna radnja bude odmah od c. k. Kotarske Političke Vlasti povjerena odredjeniku, koji netreba da bude svedjer politički činovnik.

Da se to postigne i da Obćinskim Upraviteljstvima bude jasno, da nije šale po sriedi kad zakon zapovieda, predložena je ozgorpomenuta stavka u §. 20.

Napomenut je ovdje da su neka Obćinska Upraviteljstva predlagala strožijih mjera, kao onu da bi se članovi obć. Upraviteljstva, koji nebi na vrieme izvršili izborne radnje, imali svrgnuti sa službe i proglasiti neizberivim za susljednu periodu.

Ne cieni Zemaljski Odbor predložiti za sada ovo zadnje sredstvo, koje bi se ipak moglo neizbježivim pokazati, kad današnji predlozi nebi sveli stvari u redovitu kolotečinu.

Što se tiče dišiplinarne odgovornosti, ona je uredjena u § 104 Obć. Pr., a spada nadležnim Vlastim odlučiti dali bi u pojedinim slučajevim bilo umjestno i svrgnuti sa časti članove Upraviteljstva, kad bi prestupili svoje dužnosti odnosno na izborne radnje.

§. 21. U pogledu izbornih Povjerenstva, dosadašnji sustav, po kojemu izborna ih tiela biraju, donosio je sobom takovih nesnošljivih posljedica, da

su ovaj sustav osudile. Praksa nam je dokazala, da usljed imenovanja Povjerenstva sa strane biračâ, svaki se izbor pretvara u dva izbora, koja se obavljaju naporom svih sila borujućih se stranaka, jednakom upornošću i jednakim gubitkom vremena. Pače, ako ima razlike u borbi, moglo bi se reći da je ona za izborno Povjerenstvo postala oštrijom, jer je, na žalost preotela maha misao, da je izborno Povjerenstvo ključ izborâ, da ono može stvoriti a dotično uništiti većinu, te sve sile ulagaju i rabe se sva sredstva kako će se Povjerenstvo predobiti. U srednjim i većim Obćinam, ako se dvie stranke u izborim bore, izbor samoga Povjerenstva u trećem tielu obuhvaća više danâ, a i u drugome hoće mu se često barem jedan dan. — Medjutim, i sve dok se dovrše izbori viećnika dotičnog izbornog tiela, svi birači ostaju okupljeni na izbornom popristu, mnogi van svojih kuća, zapuštajuć svoje poslove i trošeć uzaludno, ili dajuć povoda, da se uzaludno troši, a uzrujanost se u toliko dana produljene borbe razvija do vrhunca, ostavljajuć iza sebe neugodnih posljedicâ, koje tim više traju, koliko se je više izborna borba protezla.

Kad se pomisli da u naprednim i bogatim državam cielo glasovanje u obćinskim izborim nesmije trajati više od jednoga dana, a da se u siromašnoj Dalmaciji, u srednjim i većim Obćinam, sami izbori izbornih povjerenstva raztežu toliko danâ i da se pri tomu čestokrat hotimice krši zakon, mora se zaista žaliti da se toliko razsiplju narodne sile i izopačuju zdrava načela izbornog sustava, te se mora učiniti kraj ovomu abnormalnomu stanju stvari.

Osim iztaknutih nepodobština, izbor Povjerenstva daje i povoda sam po sebi, uništenjem, ponovljenju izbora, akoprem i prvi je put bila prava većina. Pošto je izbor Povjerenstva dio izbornog čina, treba da budu i pri izboru Povjerenstva obslužene sve one formalnosti, koje zakon propisuje za sami izbor. To se lako zaboravlja u žestini borbe, ili se misli da na malenkosti pri izboru Povjerenstva neće gledati starija Vlast, a ona naprotiv uništuje cieli izbor dotičnog tiela, ako se je kojekakva obća neurednost povukla u izboru Povjerenstva.

Tako je tu skoro izbor III.a tiela na Visu bio uništen, jer se je izbor Povjerenstva drugi dan bio produljio jedno 20 minuta preko ure prije zahoda sunca.

Treba dakle ukinuti sustav, po kojemu birači imenuju izborna Povjerenstva i izmjeniti ga sustavom, po kojem je Povjerenstvo već gotovo, kad se izbori imaju započeti.

Zemaljski Odbor proučio je pitanje tko da bira to Povjerenstvo i kako da bude sastavljeno.

Izmedju zemalja i kraljevina zastupanih na Carevinskom Vieću, u samoj Galiciji, osim Dalmacije, birači imenuju izborna Povjerenstva.

Ostale se zemlje i kraljevine diele u tri skupine:

Jedna je sastavljena od Gornje Austrije i Moravske.

Ondje Obćinska Vieća imenuju izborno Povjerenstvo iz članova Obćine

izberivih u Obćinsko zastupstvo. Načelnik, ili njegov zamjenik, predsjednik je Povjerenstva.

Drugi skup sastavljen je od samoga Voralberga.

Tu obćinsko Vieće imenuje svu petoricu, koji imaju sastavljati Povjerenstvo, a oni odabiru iz svoje sredine predsjednika.

Treći skup obuhvaća Česku, Bukovinu, Istriju, Korušku, Kranjsku, Dolnju Austriju, Solnigrad, Sleziju, Štajersku i Tirol.

U ovim zemljami, Načelnik, kao predsjednik izbornog Povjerenstva, imenuje 4 člana iz sredine članôva Obćine izberivih u Obćinsko Zastupstvo.

Po mnienju Zemaljskoga Odbora, ovaj posljednji sustav imao bi se prihvatiti i za Dalmaciju. Kad di se podala ta Vlast obćinskim viećima, postigla bi se u obće ista svrha, jer Vieća nebi imenovala nego one, koje bi predložili, ili želili načelnici; ali mogla bi se ipak tamo amo kojekakva neprilika dogoditi, kao na primjer kad se Vieće nebi moglo okupiti na broju za stvarati valjane zaključke, a to se čestokrat dogadja. S druge strane, Vieće se okupilo nekoliko dana prije izbora, a član Povjerenstva od njega imenovan mogao bi medjutim oboliti, ili biti prinužden da polazi itd. Praktičnije je dakle podati tu vlast načelniku, koji u oči izbora, ili u ono isto jutro, može imenovati članove Povjerenstva iz krila prisutnih birača, te se u osnovi ustanovljuje, da će izborom upravljati jedno izborno Povjerenstvo, koje će se sastajati iz načelnika ili njegova zamjenika kao predsjednika, i iz četiri člana, što će načelnik imenovati, iz obćinskih članova izberivih u Obćinsko Zastupstvo, a to na način da svako izborno tielo bude imalo u Povjerenstvu barem jednoga člana. Za slučaj da bi Obćina bila podieljena na izborne odsjeke, svaki će odsjek imati svoje Povjerenstvo, sastavljeno na isti način.

Posebna Povjerenstva za svako izborno tielo ukidaju se jer ovim sustavom suvišna.

Prigovoriti će se možda, da će na ovaj način Povjerenstva pripadati onoj stranki, kojoj pripada načelnik, i da protustranka neće naći u Povjerenstvim dovoljne zaštite. Na to je odvratiti da, ako po sadašnjemu sustavu stranke nedolaze pri izborima do kompromisa, izborno Povjerenstvo pada po cielo u ruke jedne same stranke, dočim budu li načelnici razborito shvaćali svoju zadaću (a takovih nadat se je da će biti) oni će uvjek u izbornom Povjerenstvu ostavljati oporbi jedno mjesto; da će dakle izborna Povjerenstva imenovana od načelnika pružati u obće više jamstva nepristranog postupanja nego li današnja; da i kad se to obistinilo nebi, neće se sadašnje stanje stvari u tom pogledu ni pogoršati, a zaštedit će se barem sve one ostale velike neprilike, koje nosi sobom kod nas imenovanje Povjerenstva sa strane biračâ, na što osnova poglavito i cilja; da je mučno sastaviti Povjerenstvo od ljudih sasvim nepristranih; da bi se proti svakomu sustavu njegova imenovanja dalo prigovoriti; a na koncu da jamstvo nestoji u načinu imenovanja povjerenstva, već u zakonskoj zaštiti proti zlouporabam, u takovoj zaštiti, koja ih bude mogla beuzspješiti.

§. 33. Za to Zemaljski Odbor predlaže da se u sadašnjemu §. 33 Izb. Pr. umetne jedna stavka, kojom se izjavlja da Namjestništvo usljed utoka može preinačiti izpadak izbora, ako pronadje da su drugi predloženici zadobili pravu većinu, i ako ništovni razlozi nebudu zahtjevali uništenje izbora. Ovim načinom zlouporabe Povjerenstva ostati će bez uspjeha, niti će ona moći pretvoriti većinu u manjinu i obratno. Bude li ovo odredjeno u zakonu, samovolje će se smanjiti jer se pri sličnim slučajevim spekulira na novi izbor, a kad se zna da se do toga neće doći, a da će izpadak biti preinačen prama pravoj većini, neće se rabiti neka sredstva, ili će se barem rabiti u pomanjoj mjeri. Svakako pak u pravu preinačenja zaključaka Povjerenstva biti će lieka proti nezakonitostima, koje neće postići konačnoga rezultata.

Ni u sadašnjemu §. 33 Izb. Pr. nema ništa što bi izključivalo vlast Namjestništva, da preinači izpadak glasovanja prama pravoj većini, pače i po sadašnjemu sadržaju toga §.a to bi pravo imalo pripadati Namjestništvu, jer mu zakon nepodaje samo kasocionalnu vlast, već kaže da o utocima proti izborim Namjestništvo konačno odlučuje, a zna se da odluka druge molbe može biti ukidna ili reformatorna, po slučajevim kao što i utok može tražiti uništenje ili preinačenje izbora. I faktor, koji je sudjelovao stvorenju obćinskoga zakona t. j. ovaj Sabor mislio je na isti način.

Pošto je Namjestništvo pozvano bez ograničenja da odluči o utoku proti izborim, mučno se daje doći do zaključka, da ta odluka nemože da bude nego ukidna.

Razlog koji je, god. 1871, naveo Zemaljski Odbor da predloži, a Sabor da odobri dodatak §. 26, po kojemu su izborna Povjerenstva dužna napisati imena, za koja je htio glasovati punomoćnik birača izključen od Povjerenstva, bio je baš taj da se Namjestništvu bude pružila podloga da, do potrebe, uzmogne preinačiti izbor.

U ovom pogledu obrazloženje, kojim je Zemaljski Odbor preporučivao Saboru spomenuti dodatak, koji je pak postao zakonom 3 ožujka 1873 Br. 19 ovako je glasio:

„Il §. 26 del piucitato regolamento ha dato ansa od applicazioni così „svariate da rendere impossibile all' autorità potitica una riforma del risul„tato elettorale.

„Alcune commissioni, escludendo dalla votazione elettori, che volevano „esercitare mediatamente il loro voto elettorale, non solo non ne addu„cevano il motivo, ma persino non annotavano neppure la loro comparsa, „talchè all' instanza politica mancavano i criterî necessarî, per decidere „sui reclami delle persone escluse. È quindi in opinione della Giunta assai „consulto di obbligare le Commissioni di annotare sia l' elettore che gli „eletti, allegandovi gli atti prodotti dalla parte ed adducendo nel proto„collo i motivi per cui questo voto non è stato ammesso nel computo „del risultato finale, della votazione e così porre l' unica instanza politica „in situazione di valutare i reclami e secondo i casi riformare tale ri„sultato".

Nego uzprkos sadržaju §. 33 i razlozima, koji su naveli Sabor na preinaku §. 26 Izb. Pr. praksa drži do toga da Namjestništvo može samo ukinuti izbore, a ne reformirati njihov izpadak, i ta je praksa našla potvrdu u odlukam Upravnog Suda (Budwinsky 2131, 3129). Neostaje dakle nego da se dodatkom §.u 33, izričito priznade Namjestništvu vlast preinačiti izpadak izbora. Ovaj predlog odgovara tradicijam ovoga Sabora, i cilja na to da se štiti zakon i pravica.

I zbilja, nema razloga da Namjestništvo bude imalo ukinuti izbore i narediti njihovo ponovljenje, ako se se ništovnih razloga nije sbilo, a u spisima je podpuni dokaz da nisu zadobili većinu proglašenici izbornog Povjerenstva već drugi predložnici. U ovom slučaju zdravi razum zahtieva da se izpadak izbora preinači. To napokon zahtieva i dužni obzir napram biračim, koji se nemaju po dva puta mučiti, ako je izbor bio redovito obavljen, a od Povjerenstva mu bi pogrešno ili naumice izkrivljen izpadak. Birači koji su zadobili većinu imaju pravo da im se ta većina prizna i štiti, i da se neizlagaju pogibelji, da ju, na drugom megdanu izgube. Izbori nisu igra. Novi izbor, kad je izbor redovito obavljen, a izpadoše predloženici različiti od onih proglašenih, neda se opravdati. Ova praksa sutjecala je u zakašnjenju ustoličenja novog Obćinskoga Zastupstva, kako nam to dokazuju i neki primjeri najzadnjih izbora, i sačinjava neku vrst nagrade onima koji hoće da se nezakonito uzdrže u časti. Red je da se tomu doskoči. Nije se bojati da bi se odluka Namjestništva mogla slučajno naslanjati na druge obzire, nego li na one dužne zakonu i pravici i da bi mogla odtole prietiti pogibelj Obćinam.

Proti odlukam Namjestništva, slobodna je pritužba na Upraviteljno Sudište, koje pruža veliku zaštitu proti povriedam zakona, i svojim razsudam razbistrilo je već mnoge pojmove odnoseće na izborni postupak, i pokazalo se je na visini svoje zadaće.

§. 26.

Da Namjestništvo bude imalo u spisima podlogu da uzmogne do potrebe proglasiti izmjene, predlaže se i jedna mala popravka u §. 26 Iz. Prav. Druga stavka ovoga §.a, o kojoj je gori govor, može dati povoda sumnji da je Povjerenstvo dužno upisati i odbivene glasove, samo onda kad se prikaže punomoćnik ili zastupnik kakva birača. Da se ta sumnja onemogući i predusretne svaka neizvjesnost, druga se stavka §.a 26 popunja, izričitom naredbom, da je Povjerenstvo dužno upisati i predložnike birača, koji se je osobno prikazao, a nije mu se pripustio glas.

§§. 33, 34, 36, 42.

Kako bi ozgor dokazano, razlog, koji u pogledu mnogih Obćinski Zastupstva dosta jako utječe, da se nemogu izmjeniti u zakoniti rok, biva taj, da čestokrat na dugo vise utoci proti izborima i da se utocima priznaje obustavna moć, kao što se ta moć priznaje i samim utocima proti imenovanju Upraviteljstva.

Da se obezbiedi ustoličenje novog Obć. zastupstva, netom je minuo rok predjašnjemu, osnova predlaže dodatak §§.ima 32 i 42 Obć. Pr. u smislu, da dotični utoci nemaju obustavne moći; da osam dana iza kako su obavljeni izbori, Kotarska Politička Vlast mora pozvati Vieće na sje-

dnicu, kroz daljih 8 dana, da imenuje Upraviteljstvo, i da je novo Obćinsko zastupstvo ustoličeno danom imenovanja Upraviteljstva.

Inače službovna perioda Obćinskih Zastupstva sasvim bi se razilazila u pojedinim Obćinam, kao što se danas razilazi, a ako je sada to stanje stvari veoma neuredno, postalo bi tim više, ako se produlji od 3 na 6 godina službovna perioda Obćinskih Zastupstva, kao što se predlaže û drugoj zakonskoj osnovi, jer današnjim sustavom, po kojemu utok ima obustavnu moć, šestgodište moglo bi se pretvoriti u sedamgodište i više, što se nikako nebi moglo opravdati. Sustavom obustavne moći utoka dosta je uložiti i netemeljiti utok proti izborim Vieća i Upraviteljstva, da se produlji barem po godine službovanje Zastupstva, kojemu je već iztekao zakoniti rok, a zna se da niesu svi utoci opravdani, i da veći dio njizih biva odbiven. Zašto radi onih slučajeva, u kojim se izbori uništavaju, mora zakasniti ustoličenje novog Obćinskog Zastupstva i u onim mnogobrojnim slučajevima u kojima utoci temelja neimaju i bivaju odbiveni? Javni interes zahtieva, da se, u zakonom odredjena doba obnovi Obćinsko Zastupstvo, da u ovom pogledu bude reda i stalnosti, i da nebude i o netemeljitim te smionim utocima zavisilo, da se to vrieme neizvjestno produlji, kad manje, kad više, i kad kad u relativno velikoj mjeri.

U ovom pogledu, iztaknuti je jošter, da se izbori riedko kad po cielo uništavaju, i da obično uništenje obuhvaća jedno ili drugo tielo, te je još manje nuždno da se utoku prizna obustavna moć.

U nekom smislu i sada se ustoličuju Obćinska Zastupstva prije nego li je konačno odlučeno o njihovoj sudbini, jer proti odlukam Namjestništva otvorena je pritužba na Upraviteljno Sudište i često se ulaga, ali ipak se Obćinsko Zastupstvo ustoličuje a da se ne čeka riešenje pritužbe.

Ovaj sustav nije donio sobom nikakovih neprilika za obćinsku upravu, akoprem bilo je i slučajeva da je Upraviteljno Sudište uništilo odluku Namjestništva, kojom je utok bio odbiven i svojim obrazloženjem priznalo ništetnost izbora. U ovim slučajevim Namjestništvo razpuštalo bi Obćinsko Vieće i naredjivalo bi nove izbore.

Tako bi se dogodilo i kad bi se primila preinaka predložena od Zemaljskoga Odbora, a Namjestništvo bi našlo da uništi izbore. Ova je neprilika manja od one da se Obćinsko Zastupstvo uzdrži u časti mnogo vremena iza izmaka zakonitog roka, zato što proti izborim visi netemeljiti utok koji će biti odbiven. Sustav, da utok proti izborim nebude imao obustavne moći, nije, u ostalom, kojekakva smiona novotarija, već je odavna udomaćen kod drugih država, kao na primjer u Pruskoj, Italiji Bavarskoj i Francuskoj. Utok proti obćinskim izborima nema u ovim državam obustavne moći, i viećnici počimlju poslovati mal da ne odmah poslje izbora. Tako u Pruskoj izbori u vanjskim Obćinam obavljaju se mjeseca ožujka, a u gradovima mjeseca studenoga. U prvom slučaju izabrani viećnici nastupaju službu prvim travnja susljedna izboru, a u drugom slučaju početkom susljednog siečnja.

U Bavarskoj viećnici počimlju poslovati odmah iza kako su izbori obavljeni. U Italiji viećnici nastupaju službu prvim danom redovitog zasjedanja Obćinskoga Vieća poslje izbora. U Francuskoj obćinski se izbori obavljaju prve nedjelje mjeseca svibnja, a ustoličenje Obćinskih Vieća sliedi u prvoj sjednici zasjedanja, koje se po zakonu ima držati istoga mjeseca. Istina je da u Pruskoj i Italiji Obćinska se Vieća na opredieljene rokove djelomično obnavljaju, ali to nebiva u Bavarskoj i Francuskoj, gdje nasuprot vlada sustav cielovita obnovljenja

I u drugim dobro uredjenim državam priznaje se dakle shodnost da utoci proti izborim nebudu imali obustavne moći, i taj sustav vlada bez smetnje, te nije vidjeti zašto se i kod nas nebi uporaviti mogao.

Da se odluka Namjestništva na utok proti izborima nebi dala čekati preko mjere, odredjuje se da se ima izdati kroz 3 mjeseca. Ova je ustanova opravdana obzirom na ono što bi već navedeno i daljim obzirom da, ukidajuć se obustavna moć utoka, treba nastojati da se njegovim riešenjem nebi zakasnilo, na što bi na neki način mogla, i ako indirektno, uplivisati i okolnost da je novo Obćinsko Zastupstvo već ustoličeno.

§§.37, 40, 41 Stilizacija sadašnjega §.a 37 bi preinačena. Osim toga ovomu paragrafu bi dodana jedna odredba, a druga bi nešto preinačena. Bi dodano da načelnikom nemože da bude imenovan tko nema stalno prebivalište u sjedištu obćinskoga ureda. Ovaj dodatak po sebi je opravdan, jer načelnik predsjeda Upraviteljstvu, dieli poslove medju prisjednicima, nadzire da se brzo i redovito opremaju, drži jedan ključ blagajne, vrši disciplinarno pravo na osoblje što je u obćinskoj službi, obavlja poslove povjerenog djelokruga, predstavlja Obćinu izvana, a ove dužnosti načelnik nemože da savjestno i točno izpuni, nebude li stanovao u sjedištu Obćinskoga Ureda. Ako načelnik ima zamjenika, to je za slučaje prevremene zaprieke, a ne da prvi prisjednik redovito posluje kao načelnik, a da ovaj bude u obće nosio samo ime načelnika.

Bi preinačena stavka § 27, koja se bavi sa neizberivošću u Obćinsko Upraviteljstvo onih osoba, koje su bile odpuštene od službe radi disciplinarnog prekršaja na temelju §. 104 Obć. Prav.

Dočim sada neizberivost traje dok traje trogodište, u koje je dotični član Upraviteljstva bio svrgnut sa časti, po osnovi neizberivost imala bi trajati za točno unaprjed opredjeljeno vrieme, t. j. za tri godine.

Po sadašnjemu sustavu neizberivost traje nejednako, jer ako je na primjer član Upraviteljstva bio svrgnut sa službe prvih šest mjeseci izbornog roka, on nije izberiv za dvie godine i pô, dočim ako je tko bio svrgnut šest mjesecih prvo neg se svrši trogodište, on gubi izberivost samo za 6 mjesecih. Ove posljedice mogle bi gore postati, ako se produljih na 6 godina izborni rok, jer bi u ovom slučaju svrgnuće sa časti moglo donositi za jednoga neizberivost za više od 5 godina, a za drugoga samo za nekoliko mjesecih. To nije pravo. Posljedica svrgnuća sa

časti mora da bude jednaka za svakoga člana Upraviteljstva. Rok od tri godine svidio se je priličan da se štiti služba i da se neograniči preko potrebe pravo Obćinskoga Vieća.

Preinakom §.a 40 predlaže se da se preinači današnji sustav imenovanja prisjednika, naime da se oni nebudu birali skupa, već baška jedan po jedan, počamši od prvoga prisjednika, pak redom do zadnjega.

Tim će se izbori u većem redu obavljati i znat će se za koga se prisjednika glasuje; svi će viećnici moć glasovati za sve prisjednike, dočim sadašnjim sustavom, po kojemu se prisjednici redaju po broju glasova nekoji se viećnici uztežu od glasovanja, ili nenapišu sve prisjednike na svojoj cedulji, da tako uzmogne pasti na svakoga prisjednika onaj broj glasova, koji odgovara redu, što mu većina želi da dade. Po dosadašnjemu §.u 41 ima se ponovno postupati na imenovanje prisjednika, ako je izbor pao na osobu, koja je u svojti ili u rodu u prvom ili u drugom koljenu sa načelnikom, i ako budu izabrane za prisjednika dvie ili više osoba, koje su medjusobno na spomenuti način u svojti, ili u rodu, drži se izabranim onaj, koji je dobio više glasova, a mjesta se ostalih imaju podvrči novom izboru.

Po preinaci predloženoj §. 41 nevaljan je svaki izbor, koji pada na osobe naznačene u §. 37, te ne samo ako bude izabran prisjednikom onaj koji je u prvom ili drugom koljenu u rodu ili svojti sa načelnikom i već imenovanim prisjednikom, već i ako bude izabran načelnikom tko nema stalno prebivalište u sjedištu Obćinskoga Ureda, a načelnikom ili prisjednikom državni činovnik, sveštenik itd., i u svima ovima slučajevima ima se odmah stupiti na novo imenovanje.

§. 42. U. § 42 bi nadometnuta jedna stavka, po kojoj zapisnik o imenovanju prisjednika ima naznačiti njihov red, i gdje je rečeno da zapisnik mora da bude podpisan od viećnika, bi nadodana rieč **prisutnih**.

Zadnja stavka sadašnjega §.a 43, koja kaže da se pri naknadnim izborima prisjednika iznimka rodbine ili svojte tiče samo novoizabranih, a ne onih koji su u službi, bi izostavljena, jer to je već izričito i jasno izraženo u §. 37 br. 4 i u §.u 41 kako su u osnovi preinačeni, ta je nužda zadnje stavke §. 43 prestala.

Ovomu §. bi naprotiv dodana sliedeća stavka: „Novoizabrani prisjednik stupa u red svoga predšastnika“.

Ako prem se razumjeva, da netom se pri izboru Upraviteljstva opredjeljuje red prisjednicima, onaj koji biva izabran na izpražnjeno mjesto ustupa u red svoga predšastnika, ipak htilo se je to izričito naglasiti jer je sada praksa nestalna u pokrajini, te se gdjekod smatra da novoizabrani prisjednik stupa na isto mjesto a gdjekod da on postaje zadnjim prisjednikom.

Članak II. Članak II. sadržaje prelazne mjere, odredjujuć da će na 11 siečnja godine susljedne onoj u kojoj bude stupio u kriepost ovoj zakon, sva

Obćinska Upraviteljstva u Dalmaciji proglasiti obćinske izborne imenike sastavljene po propisim Obć. Izb. Pravilnika, na koje će se pak postupati po §§.im 18 *a* 18 *b* članka I ovoga zakona. Kad bude dovršen izpravni postupak, svi će se imenici sahraniti i bit će predmetom godišnje revizije po propisima ovoga zakona.

Tim je Zemaljski Odbor obrazložio predložene preinake. Nadodat mu je, da se po izvješćima mnogih Obćina razabire (što je u ostalom u obće poznato), da u upisbam poreznih Ureda ima mnogo netočnosti i da mnoge neodgovaraju upisbam zemljištne knjige. Pošto su porezne upisbe temelj izbornog prava, cieni Zemaljski Odbor nuždnim da se naročitom resolucijom pozove Vlada da pazi nek porezne upisbe budu u redu i u suglasju sa zemljištnicima.

Visoki Sabore! Predlozi Zemaljskoga Odbora smjeraju na to, da bi se obezbjedila redovita obnovljenja Obćinskih Zastupstva i prava biračâ; da se uklone one neurednosti, koje su naš obćinski izborni postupak da absurduma dovele; smijeraju u jednu rieč, da uzpostave redovite odnošaje u ovom važnom predmetu. Nek izvoli dakle, Visoki Sabor odobriti sliedeću rešoluciju.

Rešolucija.

Pozivlje se vlada Njegova Veličanstva, da shodno odredi i nadzire eda porezne upisbe budu najtočnije obavljene i budu odgovarale upisbam poreznih knjiga.

Zadar, 8 siečnja 1895.

Predsjednik

Vojnović

Izvjestitelj

D.r Ivčevic

Zakon . . . . .

Kriepostan za Kraljevinu Dalmaciju,

kojim se preinačuju neke odredbe Izbornog Obćinskoga Pravilnika.

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije odredjujem što sliedi:

Članak I.

Paragrafi 12, 17, §. 18 preinačen zakonom 6 listopada 1880 (P. Z, L. Br. 57), §. 19 preinačen zakonom 3 ožujka 1873 (P. Z. L. Br. 19), §§. 20 i 21, potonji preinačen zakonom 25 listopada 1881 (P. Z. L. Br. 32), § 26 preinačen zakonom 3 ožujka 1873 (P. Z. L. Br. 19), §. 33 preinačen zakonom 27 listopada 1889 (P. Z. L. Br. 16), §§.i 34, 36 preinačeni zakonom 13 prosinca 1868 (P. Z. L. Br. 21), §. 37 preinačen zakonom 3 ožujka 1873 (P. Z. L. Br. 19), §§.i 40, 41, §. 42 popunjen zakonim 19 ožujka 1866 (P. Z. L. Br. 5), i, 13 prosinca 1868 (P. Z. L. Br. 21), i na koncu §. 43 izbornog Pravilnika za Obćine Kraljevine Dalmacije proglašena zakonom 30 srpnja 1864 P. Z. L. 1865 Br. 1 stavljaju se van krieposti u sadašnjemu njihovom slogu, i na njihovo mjesto stupaju sljedeće odredbe.

§. 12.

U obćinske izborne svrhe načelnik mora držati, i mjeseca prosinca svake godine izpravljati prama promienam sbivšim se preko godine, točan imenik sviju obćinara, koji imaju izborno pravo, a to tako da prije sviju budu obćinski pripadnici spomenuti u §. 1 pod 2 s prokazom dotičnih godišbina izravnih poreza u Obćini propisanih; pak ostali izbornici redom sve na niže po iznosu godišnjih izravnih poreza, koje svaki od njih u Obćini ima plaćati, napisujuć pored njihovih imena dotični iznos poreza.

U ovakovoj razredbi imaju se na korist kmetova i težaka proračunati svote, što su oni u ime zemljarine dužni podmiriti gospodarima dotičnih zemalja, ali na korist gospodara ima se ipak uračunati ciela njihova godišnja zemljarina, bez odbitka gorirečenih svota. Medju dva ili više poreznika jednakom tegotom poreza onaj prednjači, koji je godinam stariji. Pri svršetku imenika imaju se svi godišnji porezi skupa sbrojiti.

U svrhu da načelnik uzmogne držati i redovito izpravljati imenik naznačen u ovomu paragrafu, dužni su c. k. Porezni Uredi u Dalmaciji priobćiti, ureda radi, svako tri mjeseca zanimanim Obćinam promjene što se sbivaju u poreznim upisbam.

§. 17.

Prostranije i napučenije Obćine mogu se na izborne odsjeke razdieliti. Namjestništvo, saslušavši Obćinsko Upraviteljstvo, ustanovljuje, dogovorno sa Zemaljskim Odborom, broj i medjaše izbornih odsjeka, kao i, uzevši u obzir broj izbornika, ustanovljuje broj članova obćinskoga Vieća, koje odsjeci u pojedinim izborništvima izabrati imadu.

Kad bi nastalo pitanje kojemu bi izbornom odsjeku jedan izbornik pripada, onda odlučuje njegovo prebivalište, a ako toga neima, mjesto gdje stoji (leži) predmet poreza, a ako li u više izbornih odsjeka izbornik poreza plaća, onda odlučuje mjesto, gdje se nalazi predmet, na komu je veći porez udaren.

Ako visi rasprava o razdiljenju Obćine u izborne odsjeke, to nema obustavne moći na proglašenje imenika u propisano doba.

Odluka o razdieljenju Obćine u izborne odsjeke treba da bude dostavljena Obćinskomu Upraviteljstvu barem mjesec dana prije roka propisana za proglasenje izbornih imenika.

Proti odlukam Namjestništva izdanim na temelju ovoga §.a nema mjesta utoku.

§. 18 *a*.

Obćinsko Upraviteljstvo za svako izborno tielo, a dotično za svaki odsjek sastavlja posebne izborne imenike.

Izborni su imenici permanentni i predmetom su godišnje revizije po ustanovam ovoga i susljednog §. 18 *b*.

Obćinsko Upraviteljstvo od 1.oga do 10 siečnja svake godine dodaje imenicima one osobe, koje su stekle aktivno izborno pravo, ili su bez zakonita temelja bile izostavljene u imenicim prošaste godine, i sbrisuje one, koje su izgubile aktivno izborno pravo ili su bile upisane bez zakonita temelja, akoprem proti njihovoj upisbi nije bio podignut prigovor, i izvadja sve ostale potrebite popravke.

Dodatci sbrisanja i popravci učinjeni od Obćinskoga Upraviteljstva moraju se uvrstit u naročiti izkaz.

Na 11 siečnja svake godine Obćinsko Upraviteljstvo izlaže na pregled svijuh do uključno 24 siečnja izborne imenike u sjedištu Obćine, u dva primjerka.

Bude li Obćina razdiljena na izborne odsjeke, jedan primjerak izbornih imenika izložit će se i u svakomu odsjeku, osim onoga gdje je sjedište Obćine.

Do uključno 24 siečnja može pismeno ili ustmeno kod Obćinskoga Upraviteljstva prikazati svoje tužbe proti izbornim imenicima svaki u obćinskim izborim pravo glasa imajući u dotičnoj Obćini.

Javnim oglasom imajući se izložiti u sjedištu Obćine i u svim obćinskim odlomcim najdalje na 10 siečnja, ima se oznanit proglašenje izbornih imenika, mjesto gdje su izloženi i pravo na tužbu i na utok u smislu ovoga §.a i §. 18 *b*.

§ 18 *b*.

Tužbe prikazane proti izbornim imenicim riešava Obćinsko Upraviteljstvo najdalje do 4 veljače i oznanjuje tužitelje i zanimane stranke o poprimljenim odlukam.

Na 4 veljače Obćinsko Upraviteljstvo, nakon riešenja svijuh tužaba izlaga na novo izborne imenike, i tako da se bude iz njih razabrati, koje je popravke našlo da poprimi.

Proti odlukam Obćinskoga Upraviteljstva, kojim su se poprimile ili zaniekale iskane popravke, može se podnieti utok pismeno ili ustmeno kroz 8 dana, od dana novog izloženja izbornih imenika Obćinskomu Upraviteljstvu za kotarsku političku Vlast, koja odlučuje u zadnjoj molbi.

Ako je zaiskana popravka bila zanjekana po Obćinskomu Upraviteljstvu, pripada utok na kotarsku političku Vlast jedino onomu, koji je iskao popravku, Obćinsko Upraviteljstvo mora odmah podastrieti utoke kotarskoj političkoj Vlasti a ova ih ima riešiti i odpraviti nadalje do 1.og travnja.

Odluke c. k. kotarske političke Vlasti priobćuje bezodvlačno Obćinsko Upraviteljstvo zanimanim strankam i proglasuje najdalje na 20 travnja popravke u izbornim imenicim odredjene od c. k. kotarske političke Vlasti.

Danom 20 travnja svake godine izborni se imenici zaključuju, i služe temeljem svim obćinskim izborima, koji se obavljaju do 20 travnja susljedne godine.

U zaključenim imenicim nesmije se učiniti nikakve preinake, osim sbrisanja osoba, od kojih je pravovaljano dokazano da su izključene od izbornog prava po §. 3 ovog pravilnika, i osim promiena u razdiobi izbornih tielova, koje su posljedice spomenutoga sbrisanja.

Izborni se imenici imaju držati u jednome upisniku i sahraniti u obćinskoj pismohrani.

Svaki član Obćine ima pravo da o svom trošku digne prepis izbornih imenika.

§. 19.

Obći izbori za podpuno obnovljenje obćinskih zastupstva obavljaju se svako šest godina u mjesecu svibnju.

Dneve, u kojima se imaju obaviti u pojedinim Obćinam obći izbori za obnovljenje obćinskih zastupstva, ustanovljuje Namjestništvo dogovorno sa Zemaljskim Odborom.

Dneve ostalih obćinskih izbora ustanovljuje načelnik dotične Obćine.

Poziv na izbore ima proglasiti Obćinsko Upraviteljstvo barem osam dana prije nego se stane birati sredstvom javnog oglasa, koji se ima izložiti u sjedištu Obćine i u svim obćinskim odlomcim, naznačivši u koje mjesto, u koji dan i sat imaju se sakupiti pojedina izborna tiela, i broj obćinskih zastupnika, koji se izabrati imade.

To se u isto vrieme ima javiti i političkoj kotarskoj Vlasti. Izbor redovito držat će se u mjestu, gdje je sjedište Obćinskoga Ureda. Iz obzira javnog reda i na zgodu većine birača, može Namjestništvo dogovorno sa Zemaljskim Odborom opredieliti drugo mjesto u granicam Obćine.

§. 20.

Kotarska Politička Vlast nadgleda da budu u zakonito vrieme izvršeni sa strane Obćinâ propisi drugog odsjeka ovog izbornog pravilnika.

Kad Obćinsko Upraviteljstvo nebi izvršilo u rokovim ustanovljenim u §§ 18 *a* 18 *b* ovog pravilnika propisane izborne radnje, Politička Kotarska Vlast mora odrediti njihovo izvršenje sredstvom naročita povjerenika o trošku Obćine prama kojoj ostat će nerazdielno odgovorni članovi Obćinskoga Upraviteljstva.

Utok proti ovoj odluci c. k. Političke Kotarske Vlasti nema obustavne moći.

§. 21.

Izborom upravlja jedno izborno Povjerenstvo, koje se sastoji iz načelnika ili njegova zamjenika, kao predsjednika, i iz četiri člana Obćine izberiva u Obćinsko Zastupstvo, koje imenuje načelnik na način da svako izborno tielo bude imati barem jednoga člana u Povjerenstvu.

U slučaju izbora na odsjeke, izborom svakog odsjeka upravljat će posebno izborno Povjerenstvo sastavljeno na ozgornaznačeni način.

Politička Kotarska Vlast može poslati na izbor svoga zastupnika, nalogom da paži da se obslužuje zakon i da se uzdrži mir.

§. 26.

Treća osoba može glasovati na ime jednog birača u samim slučajima naznačenim u §§. 4, 5, 6, 7, i pod uvjetom da ona zakonito opravda da je na to uoblaštena.

Kad Izborno Povjerenstvo nebi našlo da pripusti na glasovanje birača, punomoćnika ili zastupnika kakva birača, dužno je ipak da napiše u zapisniku glasovanja ime birača, punomoćnika ili zastupnika birača i predloženih članova obćinskoga Vieća, takodjer i uzroke zbog kojih dotični glas nije bio pribrojen, prilažući sve spise i podatke koje bi glasovatelj prinio.

§. 33.

Tužbe proti izbornom postupanju imaju se kroz neodvlačni rok od osam dana, iza kako se izbor obavi, predati obćinskome načelniku, koji ih ima kroz daljnih osam dana podnieti Namjestništvu na konačnu razsudu, imajuću se izdati kroz tri mjeseca. Pronadje li Namjestništvo da, obzirom na glasove protuzakonito nepribrojene (§. 26) ili primljene od izbornog Povjerenstva, izpadak izbora u kakvom izbornom tielu, različit je po sve ili dielom od onoga proglašena od izbornog povjerenstva, preinačuje prama pravoj većini izpadak izbora, u koliko ništovni razlozi nebi zahtjevali uništenje jali cielog izbornog čina, jali izbora odnosnog izbornog tiela.

Djelomično jali cielovito uništenje izbora jednog izborništva nenosi u sebi i po sebi još nikakva temelja uništenja izbora drugog kakva izborništva obavljenih kašnje a u teku izbora istoga obćinskoga zastupstva; ovomu načelu nesmetaju napose ni propisi §§.a 22 i 31 Obćinskoga izbornog Pravilnika. U slučaju uništenja čitavog ili jednog diela izbornog postupka ima se imenovati novo izborno Povjerenstvo.

Tužba na Namjestništvo proti izbornom postupku nema obustavne moći.

§. 34 i 36.

Osam dana iza kako je obavljen izbor, Politička Kotarska Vlast ima sazvati na sjednicu kroz dalnjih osam dana članove obćinskoga Vieća, da izaberu obćinsko Upraviteljstvo.

Članovi obćinskoga Vieća dužni su sakupit se u dan i sat urečeni.

Budu li se sabrali u broju preko polovine, većina će prisutnih, pod privremenom upra-

vom najstarijeg godinami medju njima, naimenovati jednog od njih da upravlja izborom i inu dvojicu da mu pomognu.

Članovi obćinskoga Vieća, koji nebi došli, ili bi se uklonili prije nego se izbor dovrši, bez da bi svoje odsutstvo ili odstupljenje dovoljnim razlozima opravdali, upadaju u globu, koju Obćinsko Vieće, bude li na broju preko polovine· inače Kotarska Politička Vlast, može odmjeriti do dvadeset, a slučajem priupatka do četrdeset fiorina. Utjerivanje globâ u svakom slučaju vrši kotarska politička Vlast, a u koliko bude mogućno, najdalje za osam dana.

Namjena globâ ustanovljena je zakonom 13 studenoga 1894.

Članovi Vieća, koji bi, prije dana izbora obćinskoga Upraviteljstva, bili opetovano prekršili svoju dužnost da izboru učestvuju, smatrat će se šuviše kao da su se odrekli, te preći će se na izmjenu u smislu §. 30 izbornog pravilnika.

§. 37.

Samo članovi obćinskoga Vieća izberivi su za članove Obćinskoga Upraviteljstva.

Nu, nemogu biti izabrani:

1. Oni, koji nemaju svoje stalno prebivalište u Obćini; a načelnikom ni onaj, koji nema stalno prebivalište u sjedištu obćinskoga Ureda;
2. Oni, koji se nahode u aktivnoj službi kao dvorski, državni, pokrajinski i javnih fonda činovnici ili poslužnici;
3. svećenici svake vjeroizpovjedi;
4. Oni, koji su sa načelnikom ili već imenovanim prisjednikom u rodu ili u svojti u prvom ili drugom koljenu;
5. Oni, koji su bili svrgnuti sa časti usljed karnog postupka (§. 104 Obć. Pr.), a to za tri godine susljedne svrgnuću.

§. 40.

Poklen je izbor obćinskoga načelnika dovršen, pristupa se izboru prisjednika.

Izbor obavlja se za svakoga prisjednika napose počam od prvoga pak redom do zadnjega prisjednika.

Ako se za kakva prisjednika nebi zadobila absolutna većina glasova, postupat će se po §. 39.

§. 41.

Bude li članom Obćinskog Upraviteljstva izabran član obćinskoga Vieća, koji po §. 37 nemože da bude izabran, njegov je izbor nevaljan i mora se odmah obaviti novi izbor.

§. 42.

O izboru Obćinskoga Upraviteljstva treba sastaviti zapisnik, i imadu ga podpisati onaj, koji izborom upravlja i svi prisutni članovi obćinskoga Vieća, ima ujedno sa svim izbornim spisima kod Obćine položen biti.

Iz zapisnika mora da proizliče red prisjednika.

Prilično §.u 33 poglavja I.a izbornog obćinskog pravilnika, i tužbe prijavljene protiv

postupanju preduzetom na svrhu izbora obćinskoga Upraviteljstva po smislu odredabâ pogl. II. istoga pravilnika, valja kroz neodgodivi rok od osam dana predati obćinskomu načelniku, koji će ih podniti Namjestništvu na konačnu odluku.

Tužbe za vrieme dok se uprav kupi k izboru obćinskoga Upraviteljstva, ma imale se prijaviti i prije izbora novog obćinskog Upraviteljstva i novog načelnika, kao što biva slučajem odmjerenih globa i inih sličnih riešenja Kotarske političke Vlasti, ili novoga obćinskoga Vieća, imadu se za odredjeni neodgodivi rok od osam dana predati rečenoj Kotarskoj političkoj Vlasti, koja će ih podnieti Namjestništvu radi konačne presude.

Imenovanjem Obćinskoga Upraviteljstva, Obćinsko je Zastupstvo ustoličeno.

Tomu nesmeta što bi visilo riešenje tužaba predvidjenih u ovom paragrafu.

§. 43.

Pravila §§.a 34 do uključno 42 imaju se uporaviti i kad se ima u teku izbornog roka dopuniti mjesto prisjednika ili obćinskoga Načelnika. Ali u prvom dogadjaju obćinski načelnik skupštinu radi izbora saziva, i glasovanjem upravlja, a u drugom dogadjaju njegov žamjenik.

Novoizabrani prisjednik stupa u red svoga predšastnika.

Članak II.

Na 11 siečnja godine susljedne onoj, u kojoj bude stupio u kriepost ovaj zakon sva će Obćinska Upraviteljstva u Dalmaciji proglasit po propisu §. 18 *a* članak I. ovoga zakona izborne obćinske imenike sastavljene po odredbam Obćinskoga izbornoga Pravilnika. Na ove izborne imenike postupat će se po propisima §§. 18 *a* 18 *b* članka I.ga ovoga zakona.

Iza kako bude dovršen izpravni postupak, imenici će se sahraniti i biti će predmetom godišnje revizije odredjene u §§.im 18 *a* 18 *b* članak I.

Članak III.

Izvršba ovoga zakona povjerena je Mojim Ministrima Unutrnjih Posala i Financije.

(Prevod talijanski).

Legge . . . . -

Valevole per il Regno di Dalmazia,

colla quale vengono modificate alcune disposizioni del Regolamento elettorale Comunale.

Sulla proposta e coll' adesione della Dieta del Mio Regno di Dalmazia dispongo quanto segue:

Articolo I.

I §§ 12, 17, il § 18 modificato colla legge 6 ottobre 1880 N.o 57 B. L. P., il § 19 modificato colla legge 3 marzo 1873, N.o 19 B. L. P., i §§ 20 21 modicato l' ultimo colla legge 25 ottobre 1881 N. 32 B. L. P., il § 26 modificato colla legge 3 marzo 1873 N. 19 B. L. P., il § 33 modificato colla legge 27 ottobre 1889 N.o 16 B. L. P., i §§ 34-46 modificato colla legge 13 decembre 1868 N.o 21 B. L. P., il § 37 modificato colla legge 3 marzo 1873 N.o 19 B. L. P., i §§ 40, 41, il § 42 completato colle leggi 19 marzo 1866 B. L. P. N.o 5 e 13 decembre 1868 B. L. P. N.o 21; e finalmente il § 43 del Regolamento elettorale per le Comuni del Regno di Dalmazia pubblicato colla legge 30 luglio 1864 B. L. P. N.o 1 dell' anno 1865 vengono posti fuori di vigore nell' attuale loro stilizzazione e al loro posto subentrano le seguenti disposizioni:

§ 12.

A scopi elettorali comunali il podestà deve tenere, e rettificare annualmente nel mese di decembre di conformità ai cambiamenti avvenuti durante l' anno, un esatto elenco di tutti i membri del Comune aventi diritto di eleggere, in modochè a capo di tutti figurino i pertinenti del Comune accennati al § 1 sub 2, con indicazione delle rispettive annualità d' imposte dirette prescritte nel Comune, poi i rimanenti elettori in ordine discendente secondo l' importo delle annualità d' imposte dirette da contribuirsi nel Comune da ciascuno di essi, esponendo di contro al loro nome il rispettivo importo d' imposta.

In questa classificazione hanno da calcolarsi a favore dei coloni e contadini le quote di rifusione da essi dovute per conto d' imposta fondiaria ai proprietarî dei relativi fondi, a favore dei proprietarî però devesi calcolare la loro intiera annualità d' impostà fondiaria, senza diffalcarne le quote suddette. Fra due o più elettori con egual carico d' imposte, l' anziano di età precede il minore.

In fine dell' elenco è da farsi la somma di tutte le annualità d' imposte.

Allo scopo che il Podestà sia in grado di tenere e rettificare regolarmente l' elenco indicato in questo paragrafo, gl' ii. rr. uffici d' imposte in Dalmazia sono obbligati di comunicare d' ufficio ogni tre mesi ai Comuni interessati i cambiamenti e le aggiunte che avvengono nelle intestazioni censuarie.

§ 17.

Comuni di maggior estensione e popolazione possono venir divisi in sezioni elettorali.

La Luogotenenza, udita l' Amministrazione comunale, fissa d' accordo colla Giunta Provinciale il numero e i confini delle sezioni elettorali, come pure, avuto riguardo al numero degli elettori, il numero dei membri del Consiglio comunale da eleggersi dalle sezioni nei singoli corpi elettorali.

Nella questione sulla pertinenza d' un elettore ad una sezione elettorale decide il domicilio, e, in mancanza di questo, il luogo, dov' è sito l' oggetto dell' imposta, e se l' elettore è censito in parecchie sezioni elettorali, il luogo dove si trova l' oggetto maggiormete censito.

La pendenza di una trattazione per la divisione della Comune in sezioni elettorali non ha forza sospensiva sulla pubblicazione delle liste nel tempo prescritto.

La decisione sulla divisione della Comune in sezioni elettorali deve essere intimata alla Comune almeno un mese prima del termine prescritto per la pubblicazione delle liste elettorali.

Contro le decisioni della Luogotenenza emesse sulla base di questo paragrafo non è ammissibile un ricorso.

§ 18 *a*.

L' Amministrazione comunale compila per ogni corpo, e rispettivamente per ogni sezione elettorale liste separate di elezione.

Le liste elettorali sono permanenti e sono oggetto di una revisione annua secondo le disposizioni di questo e del successivo § 18 *b*.

L' Amministrazione comunale dal 1.o al 10 gennaio di ogni anno aggiunge alle liste quelle persone che hanno acquistato il diritto attivo di elezione o erano state omesse senza fondamento legale nelle liste dell' anno precedente, cancella quelle persone, le quali hanno perduto il diritto attivo di elezione od erano state inscritte senza fondamento legale, quantunque contro la loro inscrizione non sia stata prodotta eccezione, ed eseguisce tutte le altre necessarie rettifiche.

Le aggiunte, le cancellazioni e la rettifiche eseguite dall' Amministrazione comunale devono inserirsi in un' apposita specifica.

All' 11 gennajo di ogni anno l' Amministrazione comunale espone nel luogo di residenza del Comune le liste in due esemplari ad ispezione di tutti fino inclusivamente il 24 gennaio.

Se la Comune fosse divisa in sezioni ellettorali, un esemplare delle liste elettorali verrà esposto anche in ogni sezione fuori di quella, ove si trova la residenza del Comune.

Fino inclusivamente il 24 gennajo può presentare in iscritto o verbalmente presso l' Amministrazione comunale i suoi reclami contro le liste elettorali ognuno al quale spetti il diritto elettorale comunale nella rispettiva Comune.

Mediante avviso pubblico da esporsi alla più lunga al 10 gennajo nella residenza del

Comune in tutte le frazioni comunali devesi rendere nota la pubblicazione delle liste elettorali, il luogo dove sono esposte, e il diritto e al reclamo e al ricorso a sensi di questo § e del § 18 *b*.

§ 18 *b*.

L' Amministrazione comunale evade alla più lunga fino al 4 febbrajo i reclami prodotti contro le liste elettorali e comunica ai ricorrenti e alle parti interessate le emesse decisioni.

Al 4 febbrajo l' Amministrazione comunale, dopo decisi tutti i reclami, espone di nuovo le liste elettorali rendendovi ostensibili le rettifiche da essa ammesse.

Contro le decisioni dell' Amministrazione comunale, colle quali furono ammesse o furono rifiutate le chieste rettifiche può prodursi in iscritto o verbalmente entro 8 giorni dal giorn della nuova pubblicazione delle liste elettorali, ricorso all' Amministrazione comunale pell' Au torità politica distrettuale, la quale decide in ultima istanza.

Se la chiesta rettifica fù rifiutata dall' Amministrazione comunale, il ricorso all' Autori politica distrettuale spetta soltanto a colui, che ha chiesta la rettifica.

L' Amministrazione comunale deve tosto rassegnare i ricorsi all' Autorità politica distre tuale e questa li deve evadere e spedire alla più lunga fino al primo di aprile.

L' Amministrazione comunale comunica indilatamente le decisioni dell' Autorità polit distrettuale alle parti interessate, e pubblica alla più lunga al 20 aprile le rettifiche n liste elettorali disposte dall' Autorità politica distrettuale.

Col giorno 20 aprile di ciascun anno si chiudono le liste elettorali e servono di b alle elezioni comunali, che vengono eseguite fino al 20 aprile dell' anno successivo.

Nelle liste chiuse non si può fare nessun cangiamento all' infuori della cancellazione persone, di cui è legalmente provato che sono escluse dal diritto elettorale a sensi de 3 di questo Regolamento, e all' infuori dei cambiamenti nella divisione dei corpi elett che sono conseguenza della prementovata cancellazione.

Le liste ellettorali devono tenersi in un registro e conservarsi nell' archivio comunal

Ogni membro del Comune ha diritto di prendere copia a proprie spese delle liste elettor

§ 19.

Le elezioni generali per il completo rinnovamento delle rappresentanze comunali si seguiscono ogni sei anni nel mese di maggio.

I giorni nei quali sono da tenersi nelle singole Comuni l' elezioni generali per la ri novazione delle rappresentanze comunali vengono destinati dalla Luogotenenza d' accordo col Giunta Provinciale.

I giorni delle altre elezioni comunali vengono destinati dal podestà della rispettiva Co mune.

L' invito all' elezione è da pubblicarsi dall' amministrazione comunale almeno otto giorni prima dell' incominciamento dell' elezione col mezzo di pubblico avviso da esporsi nel luogo di residenza del Comune e in tutte le frazioni comunali, indicando il luogo il giorno e l' ora in cui debbono unirsi i singoli corpi elettorali ed il numero dei rappresentanti comunali da eleggersi. Contemporaneamente è da darsene avviso all' Autorità politica distrettuale.

L' atto elettorale di regola avrà luogo nel sito, in cui ha sede l' ufficio comunale. Per

riguardi d' ordine pubblico ed a maggior comodo della maggioranza degli elettori, puo la Luogotenenza d' accordo colla Giunta provinciale, fissare un altro luogo, sempre però entro il circondario del Comune.

§ 20.

L' Autorità politica distrettuale invigila affinchè sieno eseguite da parte dei Comuni nel termine di legge le prescrizioni della seconda sezione di questo Regolamento.

Se l' Amministrazione comunale non eseguisse nei termini stabiliti nei §§ 18 *a*, 18 *b* di questo regolamento le prescritte operazioni elettorali, l' Autorità politica distrettuale dovrà ordinarne l' esecuzione mediante apposito commissario a spese del Comune, verso il quale resteranno solidariamente responsabili i membri dell' Amministrazione comunale.

Il ricorso contro questa decisione dell' Autorità politica distrettuale non ha forza sospensiva.

§ 21.

La votazione viene diretta da una commissione elettorale, la quale si compone del podestà e del suo sostituto come presidente, e di quattro membri del Comune eleggibili alla rappresentanza comunale che vengono nominati dal podestà in modo che ogni corpo elettorale debba avere almeno un membro della commissione.

In caso di elezioni per sezioni, la elezione di ogni sezione sarà diretta da una commissione speciale costituita nel modo suindicato.

L' Autorità politica distrettuale può inviare un proprio delegato all' elezioni con incarico d' invigilare che si osservi la legge e si mantengano la quiete e l' ordine.

§ 26.

Un terzo è ammesso alla votazione in nome di un elettore nei soli casi contemplati dai §§ 4, 5, 6, 7 e sotto le condizioni ch' egli si legittimi debitamente circa la sua autorizzazione.

Nel caso che la commissione elettorale non trovasse di ammettere alla votazione un elettore, il procuratore o il rappresentante di qualche elettore, dovrà non pertanto annottare nel protocollo di votazione il nome dell' elettore, del procuratore o rappresentante dell' elettore e dei proposti membri del consiglio comunale, come pure i motivi per i quali il rispetivo voto non fù computato, unendovi i documenti che dal votante fossero stati esibiti.

§ 33.

I reclami contro la procedura elettorale sono da insinuarsi entro il perentorio termine di otto giorni, dopo compiuto l' atto di elezione al podestà, che li sottopone entro ulteriori otto giorni alla Luogoteneoza per la definitiva decisione, da emettersi entro tre mesi.

Trovando la Luogotenenza, che, con riguardo ai voti, illegalmente non computati (§ 26) o accettati dalla commissione elettorale, il risultato dell' elezione in qualche corpo elettorale è diverso in tutto o in parte da quello proclamato dalla commissione elettorale, riforma di conformità alla vera maggioranza il risultato dell' elezione, in quanto motivi di nullità non recamassero l' annullamento sia dell' intero atto elettorale, sia dell' elezione rispettivo corpo eletorale.

L' annullamento parziale o totale dell' elezione di uno dei corpi elettorali non ha per necessaria conseguenza la nullità dell' elezione degli altri corpi elettorali, seguita più tardi ma durante l' elezione della medesima rappresentanza comunale; a questo principio non controddicono separatamente neanche le disposizioni dei §§ 22 e 31 del Regolamento elettorale comunale.

In caso di nullità di tutto o di una parte dell' atto elettorale sarà da procedersi alla nomina di una nuova commissione elettorale.

Il reclamo alla Luogotenenza contro la procedura elettorale non ha forza sospensiva.

§§ 34 e 36.

Otto giorni dopo terminata l' elezione, l' Autorità politica distrettuale deve convocare a seduta entro ulteriori otto giorni i membri del Consiglio comunale per la elezione dell' amministrazione comunale.

I membri del consiglio comunale sono obbligati di raccogliersi nel luogo e all' ora prefissa.

Trovandosi radunati in numero maggiore della metà dei convocati, la maggioranza dei presenti, sotto momentanea direzione del più anziano di età fra loro, nominerà uno fra di essi a dirigere l' elezione e due a prestargli assistenza.

I membri del Consiglio comunale, che o non intervengono, o prima che termini l' elezione si allontanano senza giustificare con sufficienti motivi la loro assenza ed il loro allontanamento, incorrono in una multa che il Consiglio comunale ove trovisi radunato in numero maggiore della metà, od in caso diverso l' Autorità politica distrettuale può commisurare fino a venti, ed in caso di recidiva, fino a quaranta fiorini.

L' esazione delle multe segue in ogni caso a cura dell' Autorità politica distrettuale, e per quanto si possa al più tardi nel termine di otto giorni.

La destinazione delle multe è stabilita dalla legge 13 novembre 1894.

Quelli fra i membri del Consiglio, che prima del giorno dell' elezione dell' amministrazione comunale, avessero mancato ripetutamente al loro obbligo di prendervi parte, si considerano inoltre come rinunziatari all' elezione caduta sopra di essi e si procederà a sostituzione dei medesimi in senso del § 30 del Regolamento elettorale.

§ 37.

A membri dell' Amministrazione comunale sono eleggibili soltanto i membri del consiglio comunale.

Non possono però essere eletti:

1. Coloro, che non hanno il loro stabile domicilio nel Comune, e a podestà neppure colui, che non ha il suo stabile domicilio nel luogo di residenza dell' ufficio comunale;
2. Coloro che si trovano in attività di servizio quali impiegati della Corte dello Stato, della provincia e dei pubblici fondi;
3. Gli ecclesiastici di ogni confessione;
4. Coloro, che sono consaguinei od affini in primo o secondo grado col podestà o con un assessore già eletto;
5. Coloro, che in seguito ad una procedura disciplinare furono dimessi dall' ufficio (§ 104 Reg. Com.) e ciò per la durata di tre anni successivi alla dimissione.

§ 40.

Compiuta l' elezione del podestà si passa a quella degli assessori.

L' elezione si eseguisce per ogni assessore separatamente, cominciando dal primo e poi di seguito fino all' ultimo assessore.

Non ottenendosi per qualche assessore la maggioranza assoluta dei voti, si procederà giusta il § 39.

§ 41.

Venendo eletto a membro dell' amministrazione comunale un membro del Consiglio Comunale, che a sensi del § 37 Regolamento elettorale non può essere eletto, la elezione è invalida e devesi tosto procedere a nuova elezione.

§ 42.

Sull' elezione dell' amministrazione comunale è da tenersi un processo verbale, che viene firmato da chi dirige l' elezione e da tutti i membri presenti del Consiglio comunale e viene depositato presso il Comune assieme a tutti gli atti di elezione.

Dal protocollo deve risultare l' ordine degli assessori.

In analogia del § 33 del Capitolo I del Regolamento elettorale e comunale, anche i reclami insinuati contro la procedura diretta ad elezione dell' amministrazione comunale in senso delle disposizioni del capitolo II del Regolamento stesso dovranno nel perentorio termine di otto giorni essere prodotti al podestà, il quale li avrà da sottoporre alla Luogotenenza per la definitiva decisione.

I reclami in corso di procedimento diretto ad elezione dell' amministrazione comunale, come tali possono avverarsi nei casi di multe inflitte, o di altre congeneri deliberazioni dell' Autorità politica distrettuale, o del nuovo Consiglio comunale, sono bensì ammissibili prima dell' elezione della nuova amministrazione comunale e del nuovo podestà, devono però nel termine perentorio di giorni otto essere presentati presso l' Autorità politica distrettuale, che li sottoporrà alla Luogotenenza per la definitiva decisione.

Colla nomina dell' amministrazione comunale la rappresentanza comunale è installata.

A ciò non osta la pendenza dei reclami contemplati da questo paragrafo.

§ 43.

Le norme dei §§ 34 inclusivamente 42 sono applicabili anche quando nel corso del periodo elettorale sia da rimpiazzarsi un posto di assessore o di podestà.

Nel primo caso però convoca la radunanza per la elezione e dirige la votazione il podestà, nel secondo il facente funzione dei medesimo.

Il neoletto assessore subentra nell' ordine del suo predecessore.

Articolo II.

All' 11 gennajo dell' anno successivo a quello in cui sarà entrata in attività la presente

legge, tutte le amministrazioni comunali in Dalmazia pubblicheranno giusta la prescrizione del § 18 *a* articolo I di questa legge le liste elettorali comunali compilate giusta le disposizioni del Regolamento comunale elettorale. Su queste liste elettorali si procederà giusta le prescrizioni dei §§ 18 *a* 18 *b* articolo I di questa legge.

Dopo ultimata la procedura di rettifica le liste veranno conservate e formeranno oggetto della revisione annua disposta nei §§ 18 *a* 18 *b* articolo I.

Articolo III.

Dell' esecuzione di questa legge sono incaricati i Miei Ministri dell' Interno e delle Finanze.

Br. 357 g. 1895.

(Prilog 16).

Visoki Sabore!

Pozivajuć se na istodobno izvješće, kojim se popraća zakonska osnova o promjenam obćinskog izbornog Pravilnika, Zemaljski se Odbor časti podnieti na ustavno pretresanje Visokomu Saboru zakonsku osnovu, kojom se preinačuju §§ 15, 17, 18 i 25 Obćinskoga Pravilnika.

§. 15. Suglasno sa promjenom, koja se obavlja u §. 40 izbornog Pravilnika i biva obrazložena u dotičnom izvješću, §. 15 obćinskoga Pravilnika preinačuje se u smislu da sa prisjednici uzporedjuju po redu zadobivenu pri izboru i da u ovomu redu zamienjuju načelnika kad je zapriečen.

§. 17. U §. 17 proteže se od 3 na 6 godinâ službovna perioda obćinskih Vieća.

Usljed naloga podana mu od Visokog Sabora, u sjednici 17 veljače 1894, da razabere ako bi shodno bilo da se produlji rok djelovanja obćinskih Zastupstva od 3 na 6 godina, Zemaljski se je Odbor obratio okružnicom na Obćinska Upraviteljstva, da u predmetu saćuje njihovo mnienje.

Nisu se izrazile Obćine Šolta, Ston, Promina, Vrboška.

Izrazile su se, da se ostane pri trogodištu sliedeće Obćine:

Babinopolje, Bogomolje, Cavtat, Janjina, Kaštel-Sućurac, Kaštel-Lukšić, Komiža, Kotor, Lastovo, Luka, Luštica, Milna, Novigrad, Perast, Postire, Stolivo, Trpanj, Tivat, Zlarin.

Izrazile su se u obće da se trogodište produlji:

Sutivan i Risan.

Izrazile su se da se rok djelovanja produlji na 4 godine:

Sale, Metković, Silba, Rijeka i Hvar.

Za 5 godina su se izrazile:

Blato, Split.

Za barem 5 godina:

Lopud, Orebić i Korčula.

Za 5 ili 6 Starigrad.

Za 6 godina su se izrazile Obćine:

Benkovac, Bol, Budva, Dobrota, Dubrovnik, Ercegnovi, Grbalj, Imotski, Jelsa, Lećevica, Kistanje, Klis, Krtoli, Kuna, Nin, Nerežišće, Obrovac,

Omiš. Opuzen, Pag, Paštrović, Pučišće, Prcanj, Rab, Selca, Šibenik, Sinj, Skradin, Slano, Supetar, Sutomore, Trogir Vis, Vrhgorac, Vrlika, Vodice, Zadar i Zaton.

Obćina Bol htiela bi samo da nakon tri godine Upraviteljstvo bude se moglo odreći, a Obćina Imotski da se Upraviteljstvo bira za 3 godine.

Obćine Drniš i Muo spustile su se na Zemaljski Odbor.

Kako se vidi, pretežita većina Obćina izjavila se da se trogodište obćinskih zastupstva produlji na šest godina.

I Zemaljski Odbor cieni da bi se na šest godina imala produljiti službovna perioda obćinskih zastupstva.

Rok od 3 godine preveć je škrto odmjeren.

Kad novo zastupstvo stupi na upravu, hoće mu se vremena dok se upozna sa poslovim i potrebam Obćine dok prouči financijalno stanje, što i kako bi se imale uzeti na obću korist.

Poglavito u napučenijim i prostranijim Obćinam za to se zahtjeva dosta vremena.

Malo potla neg su se upravitelji izvjestili i počeli štogod raditi, valja im se misliti za izbore, ako su sviestni svoje dužnosti, jer hoće li da se zakon ispuni i da se izbori budu obavljati u propisano doba, oni moraju da najdalje početkom druge polovice treće godine počmu raditi za izbore.

Svakako trogodište je sasvim kratko razdobje da obćinska zastupstva uzmognu zasnovati i izvesti kakvu poveću radnju na obću korist.

Upraviteljstvo treba da prije prouči stvar, te dade izraditi osnovu, pak da stavi predlog na Vieće. Samo dok se prouči imali se stanovita radnja izvesti dok se sastavi osnova i odluči da se radnja izvede, prolazi dobar dio trogodišta.

S druge strane sredstva naših Obćina sasvim su ograničena, tako da se u obće radnje moraju učiniti malo po malo u više godina, da se ne preobteretiti, i tako obterećeno obćinstvo.

Nu kad upravitelji znadu da je izborni rok brzo na izmaku naravno je da se ne dotaknu radnje, za koju se hoće više vremena i da gledaju opremati samo tekuće poslove.

S druge strane izbori su skopčani sa velikom uzrujanošću, dangubom i troškom toliko na teret Obćine, koliko na teret pojedinaca te red je nastojati da se neponavljaju prije nego bude prieke potrebe u interesu stvari za koju su namienjeni.

Cieni dakle Zemaljski Odbor da bi shodno bilo produljiti rok dielovanja obćinskih zastupstva na 6 godina.

Time bi se obslužili bolje zahtievi, koje nosi sobom obćinska uprava, a nebi se češće bez potrebe narod pozivao na izborne bitke, koje se, kako sve bitke, skupo plaćaju toli u materijalnom, koli u moralnom smislu.

Još je jedan razlog po sriedi, kako nije dobro da se vlast obćinskih častnika na dugo protegne, jer bi se time mogao u njima oslabiti osjećaj odgovornosti prama obćinarim, koji su ih imenovali, tako nije ni dobro

da službovna perioda bude preveć kratko odmjerena, jer se time obćinski častnici postavljaju u položaj sasvim odvisan od obćinara, a to škodi upravi, koja ako nije neodvisna, nemože da vrši svoju dužnost i postaje stranačka.

Šestogodište je perioda, koja udovoljuje svim opravdanim zahtievim.

U Francuzkoj od kad je zasjela Republika, obćinska se Vieća biraju za 4 godine, jer se tu i parlamenat za toliko bira, ali parlamentarni Odbor, koji je zakonsku osnovu izradio, opazio je u svojem izvješću da je četverogodište neobhodno potrebit minimum da se priprave i izvedu osnove jedne obćine.

U našoj državi, ima već godinâ da se u Galiciji obćinska zastupstva biraju za šest godina, a šestgodište bilo je uvedeno i u Dolnjoj Austriji zakonom 3 lipnja 1892 Br. 15.

Kako bi već iztaknuto u obrazloženju istodobne zakonske osnove, kojom se predlažu neke promjene u obćinskomu Izbornom Pravilniku, ustanovljuje se u §. 17 Obć. Pr., da se sva obćinska Vieća obnavljaju istodobno u mjesecu svibnju. Zemaljski se Odbor odnosi na obrazloženje sadržano u onom izvješću na §. 19.

Ovdje je nadodati da po predloženom §. 17 imaju se obnoviti kad su obći izbori za sve Obćine i ona obćinska zastupstva, koja bi se bila obnovila u razmaku poslje zadnjih obćih izbora. To se može dogoditi, ako je koja obćina bila razpuštena.

Odredba da se i ova obćinska zastupstva imaju obnoviti kad se svrši obći rok ustanovljen za redovito obnovljenje obćinskih zastupstva, posljedica je načela, po kojemu se sva obćinska zastupstva imaju istodobno obnavljati.

U ostalom uzdržavaju se odredbe sadašnjega §.a 17, samo što se kaže da se Obćinsko Upraviteljstvo bira za službovnu periodu obćinskoga Vieća. Prihvatila se je ova forma, jer ako se radi o obćini, od koje je zastupstvo bilo razpušteno, službovna perioda nije od šest godina, nego od onoliko koliko fali još do obćih obćinskih izbora.

§. 18. U §. 18 bi promjenuta rieč trogodište u šestgodište.

Druga stavka §. 18 bi izpravljena, time da se je naznačio rok, kroz koji se imaju obaviti naknadni izbori, i da se je dodalo da se oni obavljaju na temelju izbornih imenika valjanih za dotičnu godinu.

Rok za naknadne izbore bi odmjeren sa mjesecom dana iza zadnjega izpražnjenja mjesta obćinskoga viećnika.

Odredba u pogledu imenika, koji da služe temeljen naknadnim izborim stoji u svezi sa ustanovom permanentnih imenika, koji bi se imali uvesti po drugoj zakonskoj osnovi.

§. 25. U ovomu §.u odredjuje se da se seoski glavari i pristavi biraju za periodu poslovanja dotičnog obćinskoga Vieća.

Ova se je forma prihvatila sa razloga ozgor navedena odnosno na službovni rok Obćinskoga Uprviteljstva, i suviše da bude jasno da se glavari i pristavi nebiraju za vrieme tako opredjeljeno da bi imali pravo ostati u službi i ako se promjeni obćinsko Vieće, koje ih je izabralo. Oni su organi obćinskoga Upraviteljstva za mjestne redarstvene i ine poslove, i kao takovi njihova služba traje dok traje ona Vieća, koje ih je imenovalo i Upraviteljstvo čiji su organi. To nije jasno izraženo u sadašnjemu zakonu koji je dao povoda razlikam u praksi, i to se htilo točno ustanoviti.

Druga stavka §. 25 suglasna je sa istom stavkom današnjega §.a, samo što pri kraju bijahu nadometnute rieči „koje se tiču članova Obćinskoga Upraviteljstva", jer §§.i 16 i 17 Obćinskoga Pravilnika, na koje se §. 25 odnosi, tiču se viećnika i članova Upraviteljstva, ali dočim vjećnici poslje odreke nisu dužni poslovati, članovi Upraviteljstva ostaju u službi i poslje odreke dok budu zamienjeni, a predloženim nadometkom htilo se je točno naznačiti da za glavare i pristave vriede pravila glede članova Upraviteljstva.

Članak II. Člankom II.im ustanovljuju se neke prelazne odredbe.

Ako se obćinska zastupstva imaju obnoviti istodobno svako šest godina u Svibnju, treba odrediti kad će biti prvi obći izbori za cielu Dalmaciju službovnim rokom od 6 godina, te se prvom stavkom članka II.ga odredjuje da će prvi izbori za cielovito obnovljenje svih obćinskih zastupstva biti u Svibnju 1897, i da će se od tada uporabljati odredba §.a 17 preinačena člankom I.im glede šestgodišta obćinskih zastupstva.

Drugom se stavkom članka II.ga odredjuje da do prvih obćih obćinskih izbora, obnavljat će se samo ona obćinska zastupstva za koja bi izbori bili već obavljeni kad bude stupio u kriepost ovaj zakon.

Ova je odredba opravdana, jer netom se u Svibnju 1897 ima stupit na izbore u svim obćinam, nije fajde mučiti narod izborim, koji nebi mogli obnoviti obćinska zastupstva, nego za sasvim kratko vrieme.

Članak. III. Članak III.i ustanovljuje da ovaj zakon stupa u kriepost zajedno sa zakonom, kojim se preinačuju razni propisi izbornog Pravilnika i uvadjaju se permanentni izborni imenici.

Ova je odredba neobhodno potrebita, jer ako je shodno da se na 6 godina produlji službovni rok obćinskih zastupstva, treba da bude istodobno zajamčeno da se preko šestgodišta neće ići.

Nu, da bi ovaj zakon stupio u kriepost, a da nebi onaj kojim se izborni Pravilnik preinačuje na način da se obćinska zastupništva budu obnavljati točno u propisano doba, dogodilo bi se da bi Obćinska zastupstva ostala u službi ne samo 6, dali 7, 8 i više godinâ, što se nebi moglo nikako pripustiti.

U jednu rieč šestgodišnji izborni rok obćinskih zastupstva zavisi o

takovom uredjenju izbornog Pravilnika da bude uprav šestgodište, a ništa više, a pošto drugom se zakonskom osnovom poprimaju sve mjere kako će se izbori u propisano doba točno obavljati, zato se kaže, da će ovaj zakon stupiti u kriepost istodobno sa onim, kojim se preinačuju razni propisi izbornog Pravilnika.

Na temelju navedenoga čast je Zemaljskomu Odboru zamoliti Visoki Sabor da izvoli odobriti sljedeću zakonsku osnovu.

Zadar, 8 siečnja 1895.

Predsjednik

Vojnović

Izvjestitelj

D.r Ivčević

Zakon . . . . .

Kriepostan za Kraljevinu Dalmaciju.

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije odredjujem što sliedi:

Članak I.

Paragrafi 15 i 17 preinačen ovaj potonji zakonom 21 veljače 1873 (P. Z. L. B. 18) §. 18 i §. 25 preinačen zakonom 21 veljače 1873 (P. Z. L. Br. 18) Obćinskoga Pravilnika za Kraljevinu Dalmaciju proglasena zakonom 30 srpnja 1864 (P. Z. L. Br. 1 godine 1865) stavljaju se van krieposti u sadašnjemu slogu i glasit će unapried kako sliedi:

§. 15.

Obćinsko Vieće bira iz svoje sredine načelnika i prisjednike.
Izborni Obćinski Pravilnik vrhu toga potanje odredbe sadrži.
Prisjednici uzporedjuju se po redu zadobivenu pri izboru.
Po ovom redu zamienjuju načelnika, kad je zaprječen.

§. 17.

Obćinska Vieća biraju se za šest godina.

Obćinska Vieća imaju se po cielo obnoviti u mjesecu Svibnju u cieloj Dalmaciji, a to i u slučaju ako su bila izabrana iza zadnjih obćih izbora.

Obćinsko Upraviteljstvo bira se za rok poslovanja dotičnog obćinskoga Vieća.

Članovi obćinskoga Vieća, kao i članovi Upraviteljstva ostaju u službi i nakon roka ovdje ustanovljena do ustoličenja novog obćinskog zastupstva.

Članovi obćinskoga Upraviteljstva dužni su ostati u službi i nakon svoje odreke, dok se zamiene.

Prosto je iznova izabrati one, koji su prestali služiti, kad im nebi smetala kakva zakonita zaprieka; ali nije one, koji su se službe odrekli, dok traje rok službovanja. kroz koji su se odrekli.

§. 18.

Ako se uprazni mjesto obćinskoga načelnika, ili obćinskoga prisjednika dok šestgodište teče, tada Vieće, koga se to tiče, ima za 14 dana najdalje pristupiti novom izboru, a to za vrieme, što još preostaje.

Uprazni li se četvrtina mjesta članova obćinskoga Vieća, stupit će se za ostali izborni rok kroz mjesec dana od kada se je zadnje izpražnjenje sbilo na naknadne izbore na temelju izbornih imenikâ valjanih za godinu, u kojoj se ti naznadni izbori obâvljaju.

§. 25.

Seoski Glavari i Pristavi biraju se za rok poslovanja odnosnoga obćinskoga Vieća.

Glede dužnosti da se odabranici prime časti glavara ili pristava, i da u istoj ostanu vriede one odredbe §§. 16 i 17 Obćinskoga Pravilnika, koje se tiču članova obćinskoga Upraviteljstva.

Članak II.

U svibnju 1897 obavit će se u Dalmaciji izbori za cielovito obnovljenje svih obćinskih zastupstva, a od tada uporavljat će se odredba o šestgodišnjemu izbornomu roku predvidjenu u §. 17 članak I.ga zakona.

Do obćih izbora spomenutoj u prvoj stavci ovoga §.a stupit će se na obnovljenje obćinskih zastupstvâ samo u onim Obćinam, u kojima bi obćinski izbori bili već obavljeni, kad bude stupio u kriepost ovaj zakon, a novoizabrana Zastupstva nebi ustoličena bila.

Članak III.

Ovăj zakon stupa u kriepost zajedno sa zakonom . . . ., kojim se preinačuju razni propisi izbornoga Pravilnika za Obćine Kraljevine Dalmacije proglasena zakonom 30 srpnja 1864 (P. Z. L. Br. 1 godine 1865), i uvadjaju se permanentni izborni imenici.

Članak IV.

Izvršba ovoga zakona naložena je Momu Ministru Unutrnjih Posala.

(Prevod talijanski).

Legge . . . .

Valevole per il Regno di Dalmazia.

Sopra proposta e coll' adesione della Dieta del Mio Regno di Dalmazia trovo di disporre quanto segue:

Articolo I.

I §§. 15, 17 modificato l' ultimo colla legge 21 febbrajo 1873 B. L. P. N. 18; il §, 18 e il §. 25 modificato colla legge 21 febbrajo 1873 B. L. P. N. 18 del Regolamento comunale per il Regno di Dalmazia pubblicato colla legge 30 luglio 1864 B. L. P. N. 1 dell' anno 1865 vengono posti fuori di vigore nell' attuale loro stilizzazione e suoneranno in appresso come segue:

§ 15.

Il Consiglio comunale elegge dal suo gremio il Podestà e gli Assessori.

Il Regolamento elettorale pei Comuni contiene in proposito le più precise disposizioni.

Gli assessori vengono coordinati secondo l' ordine conseguito nell' elezione.

Secondo quest' ordine suppliscono dessi il Podestà in caso di suo impedimento.

§. 17.

I Consigli comunali vengono eletti per sei anni.

I Consigli comunali devono integralmente rinnovarsi nel mese di Maggio in tutta la Dalmazia, e ciò anche pel caso che fossero stati eletti nel frattempo dopo le ultime elezioni generali.

L' Ammišistrazione comunale viene eletta per il periodo di funzione del rispettivo Consiglio comunale.

I membri del Consiglio comunale, come pure i membri dell' Amministrazione comunale rimangono in carica, anche dopo il termine qui stabilito, fino all' installazione della nuova Rappresentanza comunale.

I membri dell' Amministrazione comunale sono obbligati di rimanere in carica anche dopo di aver prodotto la rinnuzia fino alla loro sostituzione.

I cessati, non opponendosi nessun legale impedimento, possono essere rieletti, eccettuato il caso per la durata del periodo di funzione, in cùi abbiano rinunziato.

§. 18.

Rendendosi vacante nel corso del sessenio il posto di Podestà o di Assessore comunale, deve il rispettivo Consiglio al più tardi entro giorni 14 procedere ad una nuova elezione pel tempo ancora rimanente.

Rendendosi vacante un quarto dei posti di membri del Consiglio comunale, si dovrà procedere per la rimanente durata del periodo elettorale entro un mese dacchè si verificò l' ultima vacanza, a elezioni suppletorie sulla base delle liste elettorali valevoli per l' anno, nel quale vengono effettuate tâli elezioni suppletorie.

§. 25.

I capivilla e gli aggiunti vengono eletti per il periodo di funzione del rispettivo Consiglio comunale.

Riguardo all' obbligo di accettare la carica di capovilla, o di aggiunto e di continuare nella stessa, valgono quelle disposizioni dei §§. 16 e 17 del Regolamento comunale, le quali risguardano i membri dell' Amministrazione comunale.

Articolo II.

In Maggio 1897 si effettueranno in Dalmazia le elezioni per la completa rinnovazione di tutte le Rappresentanze comunali, e da allora troverà applicazione la disposizione circa al periodo elettorale di sei anni previsto nel §. 17 articolo I di questa legge.

Fino alle elezioni generali mentovate nel primo capoverso di questo §.o si procederà alla rinnovazione delle Rappresentanze comunali soltanto in quei Comuni nei quali le elezioni comunali fossero già seguite quando entrerà in attività la presente legge, senza che le neoelette Rappresentanze fossero installate.

Articolo III.

Questa legge entra in attività contemporaneamente colla legge . . . . colla quale vengono modificate diverse disposizioni del Regolamento elettorale per le Comuni della Dalmazia pubblicato colla legge 30 luglio 1864 B. L. P. N. 1 dell'anno 1865 e vengono introdotte liste elettorali permanenti.

Articolo IV.

Dell' esecuzione della presente legge è incaricato il Mio Ministro dell' Interno.

Br. 267.
god. 1895.

(Prilog 17).

Visoki Sabore!

Poznate su ogromne štete prouzrokovane prošle jeseni usljed velike povodnje u Petrovompolju Obćine Drniške. Glavni uzrok tim štetam bio je potok „Mahnitaš“, koji strašno nabreknut nanio je na polje sijaset kamenja i pjeska, uništio proizvode, a mnogo polja tako nasuo, da za mnogo vremena, a možda za vazda, neće moći biti više obradjeno.

Taj potok, kog uništujuću narav najbolje označuje ime po narodu mu nadjeveno: „Mahnitaš“, imade svoj izvor u planini „Promini“, kupi vode omanjih potoka, a tekući kroz zemljište tako zvane eočeničke sastavine, lasno razdrobljivo, dere i valja množtvo kamenja, kog pak u donjem toku, gdje mu se pad snizi, ostavlja, i tim korito se naspe i sliede poplave.

Za uredjenje ove bujice treba glavni potok i sve pritoke zauzdati običnim načinom prizida, gradjevina i pošumljenja, i to sve od izvora do mosta na državnoj cesti iz Drniša u Knin. Od tog mosta do onoga na obćinskom putu iz Drniša u Vrliku. treba korito izpraviti i pročistiti; a takodjer od zadnjeg mosta do iztoka Mahnitaša u Čikolu. Nego ova zadnja radnja spada medju one uredjenja „Čikole“, koje će se kasnije izvesti.

C. k. Odjel za uredjenje bujicâ, odsjek Zadar, izradio je u navedenome smislu osnovu za uredjenje „Mahnitaša“, sa skupnim troškom od fior. 75.000. Visoko c. k. Ministarstvo Poljodjelstva nije našlo prigovora osnovi, i odredilo je da se dogovori zavedu, kako bi se uredjenje izvelo na temelju zakona 30 lipnja 1884 Br. 116.

Zemaljski Odbor, osvjedočen o važnosti i prešnosti uredjenja „Mahnitaša“, pristao je da se isto izvede kao zemaljski podhvat, uz običajno sutjecanje zanimanih čimbenika, i sastavio je zakonsku osnovu, koju ima čast podnieti Visokomu Saboru na odobrenje.

Osnova je jednaka u obliku onim glasovanim pri zadnjemu zasjedanju za uredjenje „Drenovštice“, „Makoša“, Boljskih i Novigradskih bujica. Državni doprinos iz zaklade za poboljšice utanačen je na 50%, dočim onaj zemlje i Drniške Obćine na 25% skupnog troška. A pošto goripomenuta državna cesta, kao takodjer i državna željeznica iz Drniša do Knina, prelaze preko ove bujice, dotične uprave zanimane su da bude što bolje uredjena, i doprinieti će trošku. Razprave su zavedene, ali niesu još dokončane, i zato u § 2 je rečeno, da kad ti doprinosi budu poznati, onda će se suraz-

mjerno odbiti od ostalih redovitih doprinosa. Glede slučajne porazdiobe obćinskog doprinosa na cijelu Obćinu, ili pojedine odlomke, ili privatne posjednike, primljena je odredba zakona za uredjenje Novigradskih bujica, naime da će o toj diobi pravovaljano zaključiti Obćinsko Vieće Drniško uz odobrenje Zemaljskog Odbora..

Zemaljski Odbor se časti zamoliti Visoki Sabor da izvoli osnovu zakonsku uvažiti i odobriti.

Zadar, 4 Veljače 1895.

Presjednik

Vojnović.

Izvjestitelj

Klaić.

Zakon . . . . .

Kriepostan za Kraljevinu Dalmaciju.

o uredjenju bujice „Mahnitaš“ u području Obćine Drniške.

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije odredjujem što sliedi:

§. 1.

Uredjenje bujice „Mahnitaš“ u području Obćine Drniške proizvesti će se po osnovi sastavljenoj od c. k. šumsko-tehničkog odjela za uredjenje bujicâ, odsjek Zadar, kao zemaljski podhvat, na temelju zakona 30 lipnja 1884 Br. 116 D. Z. L.

§. 2.

Troškovj ovog podhvata, proračunani na fior. 75000 biti će podmireni:

a) su 25%, to jest u djelomičnom iznosu od fior. 18750, iz zemaljske zaklade;
b) su 50%, to jest u djelomičnome iznosu od fior. 37500, iz državne zaklade za poboljšice, uz pridržanje ustavnog odobrenja;
c) su 25%, to jest u djelomičnom iznosu od fior. 18750 od Obćine Drniške.

Ako državni cestarski erar ili onaj cc. kk. državnih željeznica udieli doprinesak ne dielomično pokriće skupnih trošaka ili ako iznos faktičnih trošaka ne dosegne do proračunane svote od fior. 75000, toliko doprinesak pomenutih erara, koliko postignute štednje, razdielit će se izmedju čimbenika naznaćenih pod *a-c* u razmjeru njihovih doprinesaka.

§. 3.

Potanje odredbe o gradjevnom roku, o načinu izvedenja podhvata, o doznačenju doprinesaka naznačenih u §. 2, i o utiecanju Vlade na tok radja, ustanovit će se ugovorom, koji se ima sklopiti izmedju državne Uprave i Zemaljskoga Odbora, saslušav Obćinu Drnišku.

§. 4.

Obćinsko Vieće Drniško ima pravovaljanim zaključkom, koga će potvrditi Zemaljski Odbor, odrediti, dali će cijela Obćina sama, dali zanimani odlomci, dali posjednici zenalja, koje će od uredjenja bujica očućeti koristi, i u kojem razmjerju, utjecati doprinesku utanačenu u §. 2 slovo c. Ako bude priznana dužnost utjecaja privatnih posjednika, njihov doprinesak biti će ustanovljen postupkom po zakonu o vodama (Zemaljski Zakon 9 ožujka 1873 Br. 32). Dok ne bude doprinos pod sl. c §. 2 konačni utanačen u svim potankostima, radje uredjenja neće započeti.

§. 5.

Uzdržanje izvršenih radja uredjenja, iza kako bude iztekao gradjevni rok, spada Občini Drniškoj, pod nadzorom državne Uprave i Zemaljskog Odbora.

Troškovi uzdržanja biti će podmireni od raznih sutjecatelja u razmjeru utanačenu za podmiru troška uredjenja u smislu predstojećeg §. 4.

§. 6.

Na temelju §. 7 Zakona 30 lipnja 1884 Br. 116, i uz pridržanje ustavnog odobrenja, dozvoljuje se Kraljevini Dalmaciji, da joj se olakoti doprinos utanačen pod sl. a §. 2, zajam iz državne Zaklade za poboljšice od 50% njezinog doprineska, najviše do fior, 9375.

Ovaj će zajam biti izplaćen za vrieme radje u tromjesečnim obrocim, a biti će povraćen državnoj Zakladi za poboljšice u deset jednakih godišnjih obroka, od kojih prvi će se platiti na koncu godine susljedne onoj, u kojoj je plaćen zadnji obrok zajma.

§. 7.

Izvršba ovog zakona naložena je Mome Ministru Poljodjelstva.

uz Br. 7.
god. 1895.

(Prilog 18).

Visoki Sabore!

Odazivajuć se želji višekrat izraženoj sa strane c. k. Zemaljskog Učionskog Vieća i sveobćoj ćutjenoj potrebi, da se našem pučkom učiteljstvu, u koliko je moguće, poboljša materijalni položaj, visoki Zemaljski Odbor, svojim izvješćem od 23 studenoga 1894 Br. 6458, podnio je odnosnu zakonsku osnovu, koja je bila izručena financijalnom odboru na izvještaj. Nego podpisani odbor misli, da je Zemaljski Odbor, sa svojim već visokoj kući poznatim predlogom, uzeo stvar sa jednostranog gledišta, biva da se pomogne samo učiteljstvu okolinâ trećega reda, dok se ni malo nije osvrnuo na oskudno stanje učiteljâ i učiteljicâ okolina prvog i drugog reda, a koje je ipak lanjske godine u sjednici 16 veljače od zemaljskog zastupstva bilo u obzir uzeto. U toj prigodi bio je većinom glasova primljen predlog zastupnika Zore, da se druga stavka §. 17 zemaljskoga zakona 29 prosinca 1871 o uredjenju pravnih odnošaja učiteljâ kod javnik pučkih učiona u Dalmaciji, kako je bila predložena od učionskog odbora, promjeni ovako:

> „Svi učitelji i podučitelji kod javnih pučkih učiona, izuzamši gradjanske, u okolini prvog i drugog reda, primaju doplatu od godišnjih fior. 50, a učiteljice i podučiteljice svih javnih pučkih škola, osim gradjanskih, u istim okolinam, doplatu od fior. 40. Ove doplate se ne uračunavaju u mirovinu.“

Prema tomu financijalni odbor, komu je ovaj posao ove godine bio povjeren, nije se mogao niti smjeo oglušiti toj plemenitoj namjeri onako jasno od visokog Sabora izraženoj, a koja samo s toga nije bila oživotvorena, što je djelatnost zemaljskog zastupstva zatvorom Sabora bila pretrgnuta, prije nego je dotična osnova došla na treće čitanje. On se je dakle smatrao dužnim, pošto mu se povoljna prigoda pruža, da bude tumačem iztaknutog osjećaja i dosljedno u tom smislu zakonsku osnovu od Zemaljskog Odbora predloženu preinači, ne zaboravljajući pri tom financijske prilike zemlje.

Pošto usljed preinakâ, koje podpisani odbor kani podastrieti visokomu Saboru, nastalo bi neko neravnotežje izmedju ekonomskoga položaja učiteljâ i učiteljicâ javnih pučkih učiona s jedne strane i onog učiteljstva gradjanskih učiona s druge, s toga drži da bi bilo pravedno da se ta razlika ukloni, te da se i učiteljstvu zadnjih učiona po-

visi plaća za fior. 50 na godinu. Ova se mjera preporučuje i sa nastavnog gledišta, jer usljed većih znanstvenih zahtjeva što se stavljaju učiteljim te se kane usposobiti za gradjanske učione, i obzirom na prilično nizku plaću koju ovi učitelji uživaju napram toliko povećanim zahtjevim, nastala je već danas velika oskudica usposobljenih sila za ove učione, te je visoka zemaljska učionska vlast primorana pokriti prazna mjesta sa boljim učiteljim pučkih učiona.

Financijalni odbor smatra se dalje dužnim svrnuti pozornost visokog Sabora i na sliedeću okolnost.

U zakonskoj osnovi Zemaljskog Odbora predloženo je, da se stanarina upravljajućih učitelja i učiteljica u Zadru, Spljetu, Dubrovniku i Kotoru ustanovi na 40%, u okolinam prvog i drugog reda na 20%, a u okolinam trećeg reda na 15% od najniž godišnje plaće u dotičnoj učionskoj okolini.

Ali ova odredba jednaka onoj lani od učionskog odbora predloženoj, nije bila od zemaljskog zastupstva prihvaćena, poglavito s razloga što ono nije bilo uvjereno da bi mjestne prilike u svim rečenim gradovim bile takove, te bi bilo nuždno da se povisi obstojeća naknada za stan.

To stanovište usvojio je i podpisani odbor za sve gradove osim Spljeta, jer mu je poznato da je u ovom gradu skupoća stanova veća nego igdje u zemlji.

Financijski odbor uzeo je suviše u obzir i nevoljni položaj podučiteljâ i podučiteljicâ sa svjedočbom usposobljenja, te je našao shodno da podnese osobiti zaključak, koji smjera na to da se ta mjesta ukinu. Ta mjera je postulat pravice, dok obzirom na mali broj takovih mjesta zemlja neće oćutiti time nego neznatan teret.

Usljed svih rečenih promjena godišnji izdatak za pučke učione prilično bi se povećao, i uprav:

a) za povišenje plaća učitelja i učiteljica okolinâ trećeg reda:

178 učitelja po fior. 50 . . .	f. 8900		
51 učiteljica „ „ 40 . . .	„ 2040	fior. 10940;	

b) povišenje plaća učitelja gradjanskih škola:

21 učitelj po fior. 50 . . . f. 1050;

c) doplata učiteljim i učiteljicam okolinâ prvog i drugog reda:

44 učitelja	okolina I. reda po fior.	50	f. 2200	
26 učiteljica	„ I. „ „ „	40	„ 1040	
74 učitelja	„ II. „ „ „	50	„ 3700	
54 učiteljica	„ II. „ „ „	40	„ 2160	fior. 9100;

d) povišak naknade stana upravljajućim učiteljim i učiteljicam u Spljetu:

3 upravljajuća učitelja po fior.	100	f. 300	
3 upravljajuće učiteljice „ „	80	„ 240	fior. 540.

Prama tomu veći izdatak, koji bi nastao usljed poviška plaće uračunivog u mirovinu, bio bi od fior. 11990, a onaj proizticući iz doplatâ i naknadâ za stan od fior. 9640, skupa dakle fior. 21630.

Nu uzme li se u obzir, da bi, na temelju izpravljene zakonske osnove, plaća podučitelja i podučiteljica kao i ona privremenih učitelja i učiteljica sa svjedočbom zrelosti bila za fior. 50 i odnosno fior. 40 manja od one što bi dobivali učitelji i učiteljice sa svjedočbom usposobljenja, tako ukupni veći izdatak bio bi od prilike za 5000 fio-

rina manji, i time pravi veći izdatak, koji bi nastao sa oživotvorenjem predložene zakonske osnove, iznosio bi fior. 16630.

Obzirom na iztaknuto, financijski odbor časti se predložiti, nek bi visoki Sabor izvolio pretresti i odobriti:

I. sliedeću zakonsku osnovu.

II. Primiti sliedeći zaključak:

„Daje se nalog Zemaljskom Odboru, da preporuči visokom c. kr. zemaljskom učionskom Vieću, neka bi ono postepeno, počamši od godine 1895, sva podučiteljska mjesta pokrivena učiteljskim silama sa svjedočbom usposobljenja, podiglo na učiteljska."

Financijski Odbor

Zadar, 25 Siečnja 1895.

Presjednik
Čingrija.

Izvjestitelj
Borčić.

Zakon . . . . .

Kriepostan za Kraljevinu Dalmaciju.

kojim se preinačuje §. 13 zemaljskog zakona 29 prosinca 1871 o uredjenju pravnih odnošaja učitelja kod javnih pučkih učiona u Dalmaciji (Z. Z. L. Br. 12 god. 1872) (preinačen zemaljskim zakonom 21 studenoga 1874 Br. 2 god. 1875, pak zakonom 18 studenoga 1880 Br. 65), i §§. 14, 17 i 18 istog zakona (preinačeni zakonom 18 studenoga 1880 Br. 65), i §. 19 istog zakona (preinačen zakonom 21 studenoga 1874 Br. 2 god. 1875, i zakonom 3 svibnja 1886 Br. 21).

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije odredjujem što sliedi:

Članak I.

§. 13 zemaljskog zakona 29 prosinca 1871 o uredjenju pravnih odnošaja učitelja kod javnih pučkih učiona u Dalmaciji (Z. Z. L. Br. 12 god. 1872) (preinačen zemalj. zakonom 21 studenoga 1880 Br. 65), i §§. 14, 17 i 18 istog zakona (preinačeni zem. zakonom 18 studenoga 1880 Br. 65), i §. 19 istog zakona (preinačen zakonom 3 svibnja 1886 Br. 21) stavljeni su van kreposti, i unapried će glasiti kako sliedi:

§. 13.

Najmanji iznos stalne godišnje plaće učitelja u okolinama prvoga razreda ustanovljen je na fior. 500, u okolinam drugoga razreda na fior. 450, a u onim trećega razreda na fiorina 400.

§. 14.

Najmanji iznosak stalne godišnje plaće za učiteljsko mjesto kod gradjanskih učionâ bez razlike razreda jest od fior. 700.

§. 17.

Ravnateljima gradjanskih učiona pripada fior. 200 službovine. Nadučiteljima, upraviteljima učiona okolina prvoga i drugoga razreda, gdje je više od jednoga učitelja, pripada fior. 100 službovine, a onim okolinâ trećega razreda 60 fiorina.

Svi učitelji i podučitelji u javnim pučkim učionam, osim gradjanskih, sa svjedočbom usposobljenja, u okolinama prvoga i drugoga razreda primaju doplatu od godišnjih fior. 50, a usposobljene učiteljice i podučiteljice u istim okolinama doplatu od fior. 40. Ove se doplate ne uračanavaju u mirovinu.

Toliko službovine, koliko doplate primaju se na jednake rokove, kao što i stalne plaće.

§. 18.

Svaki upravitelj učione ima pravo na stan sastojeći barem iz dvie sobe sa potrebitim pripadajućim mjestim, a po mogućnosti dati će mu se u zgradji učione.

Kad se nebi moglo naći takova stana, pristojati će mu naknada u novcu, koja se ima ustanoviti u gradovima: Zadru i Spljetu na 40%; u okolinam prvoga i drugoga razreda na 20%; a u okolinam trećega razreda na 15% od najniže godišnje plaće u dotičnoj učionskoj okolini (§§. 13 i 14).

Ova se naknada izplaćuje svaka tri mjeseca poplatno.

Drugim učiteljim i podučiteljim ne pripada pravo na stan.

§. 19.

Najmanja plaća podučiteljim i privremenim učiteljim sa svjedočbom zrelosti javnog Učiteljišta u okolinam prvoga razreda ustanovljena je na fior. 450, u okolinam drugoga razreda na fior. 400, a u onim trećega razreda na fior. 350.

Članak II.

Privremenim učiteljima (učiteljicama) sa svjedočbom zrelosti, kojom je slučajno doznačena bila viša pristojbina nego bi jim pripadala po propisim ovog zakona, ostaje ta pristojbina netaknuta.

Članak III.

Ovaj zakon postaje kriepostan prvim siečnja godine susljedne proglašenju, a izvršba je naložena Mome Ministru nastave i bogoštovja.

Brzopisna Izvješća

Saborskih Razprava XXX Zasjedanja

Svečano Otvorenje dne 10 Siečnja 1895

Prisutni:

Predsjednik: Saborski Podpredsjednik **D.r Gajo F. Bulat.** — Pokrajinsko Zastupstvo: Nj. P. Namjestnik **Emilij** pl. **David** od **Rhonfelda**; — namjestnički podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; dvorski savjetnik **Dragutin Maria Truxa**; namjestništveni savjetnici **Antun** vitez **Vuković** i **Nikola Nardelli.**

Nakon službe Božje, koju je u 10 satih obslužio u metropolitanskoj crkvi Prabiskup *Grgur Rajčević*, okupiše se Zastupnici u saborniċi.

Podpredsjednik. *Visoki Sabore, Velečasna Gospodo Zastupnici!*

Njegovo Cesarsko i Kraljsko Apoštolsko Veličanstvo, Previšnjom poveljom 16 prosinca prošaste godine, udostojilo se je sazvati Sabor Kraljevine Dalmacije na redoviti sastanak, te je blagorodni gospodin Saborski Predsjednik pozvao gospodu zastupnike na današnju sjednicu.

Ali, pošto je gosp. Predsjednik zapriečen da vrši za ovog zasjedanja predsjedničku čast, meni je dužnost da ga zamjenim i da Vam danas s ovog mjesta upravim kolegijalni pozdrav.

Kao prostom predsjednikovom zamjeniku, nije moja zadaća, da Vas ovom prigodom potanko izvjestim o važnim dogagjajim, koji su se zbili posl'e zadnjeg saborskog zasjedanja te zanimaju našu zemlju, ali ne mogu prešutjeti jedan, koji je u savezu sa željama opetovano izraženim od ovog Visokog Sabora.

Na 10 prosinca prošle godine Njegovo c. i k. Apoštolsko Veličanstvo, udostojilo se je primiti na saslušaj odaslanstvo koje je podastrlo pred Previšnje Prestolje u ime čitave pokrajine, spomenicu o ekonomičnom stanju zemlje, prošnjom da bude uzeta na Previšnje uvaženje. Njegovo Veličanstvo udostojilo se je primiti odaslanstvo na najmilostiviji način. Previšnji odgovor pružio nam je dokaz, da su našemu premilostivomu Vladaru poznate naše potrebe i naše želje, te možemo gojiti čvr.u nadu, da će biti uzete u obzir; a osobito Previšnje su nas rieči uvjerile, da nije daleko riešenje našeg željezničkog pitanja.

Ob ovom predmetu Njegovo se je Veličanstvo udostojilo izraziti kako sliedi:

„U pogledu sdruženja Dalmacije sa Austro-„Ugarskom i Bosanskom željezničkom mrežom, „pažnja je Moje Vlade od nekoliko doba upravljena na zasnovanu gragju pruge od Splita do „Aržanà, koja, u svezi sa željeznicom kroz „Bosnu do Priedora uspostavila bi i ravno spojenje Dalmacije sa zapadnim dielom Monarhije."

Još utješljivije su zadnje rieči kojim se Njegovo Veličanstvo udostojilo zaključiti govor upravljen odaslanstvu:

„Vi možete biti uvjereni — reče Njegovo „Veličanstvo — Moje osobite Carske škrbi da „će se po mogućnosti uvažiti pitanja od Vas „istaknuta za doći u susret željam i potrebam „vaše zemlje u ekonomičnom pogledu."

Izvještaj Zemaljskog Odbora o svojem radu za godinu 1894 obaviestit će Vas u pogledu svih granâ zemaljske Uprave.

Što se tiče programa našeg saborskog djelovanja, osim predlogâ koji će biti prikazani od c. k. Vlade, biti će podnešeni Vašem pretresivanju računi zemaljske uprave i razne zakonske osnove sa strane Zemaljskog Odbora. Megju ovim ima osobitu važnost zakonska osnova o poboljšanju plaća učiteljima, koja je bila već glasovana u drugom čitanju u prošlom zasjedanju, te ona o preinaci obstojećih zakona o umirovljenju pučkih učitelja, koja je izragjena u smislu pravilâ za umirovljenje zemaljskih činovnika, glasovanih u zadnjem zasjedanju. Zemaljski će Odbor takodjer ponovno prikazati dvie zakonske osnove, koje niesu dobile Previšnje odobrenje, naime, onu o uvedenju posebne zemaljske odredbine na uvoz šećera, i onu o priznavanju prava javnosti bolnicama ustrojenim prigodom pošastî. Osim toga bit će podnesena od Zemaljskog Odbora zakonska osnova o preinaki občinskog pravilnika u smislu da trajanje općinskih zastupstva bude od šest godina, sa potrebitim promjenam u občinskom izbornom redu. Napokon će Zem. Odbor prikazati osnovu o nabavi sa strane občinâ učionskih pomješća i stanova za ravnajuće osoblje pučkih učiona, koja mu je bila lani od Sabora povraćena, eda bude potražena od c. k. Ministarstva financija izjava glede oprosta poreza; a pošto je sada c. k. Ministarstvo zajamčilo, da slične zgrade neće biti podvržene kućarini, uklonjen je prigovor, koji je dao povoda odgodi, te se osnova prikazuje koristnom sa financijalnog i kulturnog pogleda.

Što se mene tiče, ja ću se tačno držati Zemaljskog Reda i Saborskog Poslovnika, te nastojati da vršim svoje dužnosti bez ikakvih obzira, a da ne gledam ni na desno, ni na lievo, imajući poglavitu cielj, da se naš rad razvije na zakonitom temelju, da svakomu bude zajamčena sloboda rieči, da ozbiljno i zdušno vršimo svoj zadatak, i da bude sačuvano dostojanstvo Sabora, te se uzdam da ćete mi svi u ovom pravcu olakotiti izpunjenje mojih predsjedničkih dužnosti, koje su tim teže, što mi je red da ih vršim bez pomoći zamjenika.

Ako su u ovom Visokom Saboru zastupana različita mišljenja, i različite težnje, postoje ipak dvie znamenite tačke, glede kojih smo svi složni. Mi ljubimo jednakom ljubavlju naš mili zavičaj; mi svi gojimo ista čuvstva privrženosti i odanosti prama našem Viteškom Vladaru.

Nadahnuti ovim plemenitim osjećajim, možemo se pouzdano latiti našeg ustavnog rada.

Nadom da će ovaj rad biti razborit i koristan, proglasujem otvorenim XXX zasjedanje Sabora Kraljevine Dalmacije, te Vas pozivljem, da tradicijonalnim oduševljenjem sa mnom uskliknete: **Živio naš premilostivi Car i Kralj Franjo Josip !! Živio! Živio! Živio !**

Prisutni odvratiše sushitom na trokratni Živio N. V. Cesaru.

Tad uze rieč N. P. gosp. Namjestnik i u oba jezika pokrajine izreče ovu besjedu:

Visoki Sabore! Velečastna Gospodo zastupnici kraljevine Dalmacije!

Pod utjecajem izvanredno milostivih riječi Njegovog ćesarskog i kraljskog Apoštolskog Veličanstva našeg Previšnjeg Vladara, upravljenih prošastog mjeseca odaslaništvu iz Dalmacije, Visoki Sabor počinje djelovanje svoje.

Ja mogu da uvjerim Visoki Sabor, da zemaljsku Vladu obuzme svaki put najživlje zadovoljstvo, kad god ona u prigodu dodje, i kad god joj uspije da, zadovoljavajući opravdanim željama, može promicati koristi zemlje.

Po već preduzetim odredbama bit će, valjda moguće još ove godine, doći uspješnije u susret potrebama zemlje, a osobito onim glede poljodjelstva i gragjevinâ.

Namjestništvo će od sada, kao i do sada, a uzdat se je, sa sve to većim uspjehom upraviti sva svoja nastojanja a da, zajedno s autonomnim vlastima, i sa svim pravim domoljubima, kojima stoji na srcu napredak zemlje, u koliko je ikako moguće, taj napredak promakne u svakom pravcu.

Kao vladina osnova bit će prikazan ovoj Visokoj Kući zakon o ribanju u pozemnim vodama.

Visoki će Sabor bit pozvan takogjer da izabere pet članova pokrajinskog povjereništva i pet njihovih zamjenika za pregledbu katastra za zemljarinu.

Častna gospodo zastupnici! s onim domoljubljem, kojim se svaki od vas odlikuje, prihvatite se rada, upravljena na dobro zemlje, i računajte, na tom polju, na najpotpunije susretanje Vlade.

Kao vladina povjerenika za ovo zasjedanje čast mi je prikazati Visokom Saboru gospodina namjesništvenog Pod-predsjednika Alfonsa plemića Pavića.

Za školske poslove, bit će do časti gospodinu namjesništvenom Savjetniku Antunu vitezu plem. Vukoviću, da zastupa Vladu u ovom Visokom Saboru.

Na svršetku, dopustite mi, častna gospodo zastupnici, da još izrečem jednu želju svoju.

Bilo vaše djelovanje prije svega upravljeno stvarnom blagostanju vaše vrlo potrebne domovine; vladao u vašim raspravama duh pomirljivosti i umjerenosti, nadahnjivala potpuna objektivnost i nepristranost vaše djelovanje, bila svaka narodnosna razmirica, svaka stranačka prepirka i svaka strast daleko od ove dvornice; da tako vaše sjednice budu tekle dostojanstveno, kako se pristoji ugledu Visokog Sabora, i da tako sadašnji zakonodavni rok, koji je po zakonu na izmaku, bude imao završetak, dostojan, da se naslijedi u budućnosti.

Eccelsa Dieta! Onorevolissimi Signori deputati del Regno di Dalmazia!

Sotto l'impressione delle parole oltre ogni dire graziose, rivolte da Sua Maestà imperiale e reale Apostolica il nostro Augusto Monarca, nel mese decorso, alla deputazione della Dalmazia, l'Eccelsa Dieta dà principio alla sua attività.

Io posso assicurare l'Eccelsa Dieta che la più viva soddisfazione colma il Governo provinciale, ogni qual volta esso si trova nella situazione di potere, corrispondendo ai giustificati desideri, promuovere con successo gli interessi della provincia.

In seguito a disposizioni che già trovansi in corso, sarà forse possibile ancora entro quest'anno di venir incontro più efficacemente ai bisogni del paese, e specialmente a quelli relativi all'agricoltura ed all'edilizia.

La Luogotenenza, come fino ad ora così anche in avvenire, ed è sperabile con sempre crescente successo, dirigerà tutti i propri sforzi al fine che, in unione alle Autorità autonome ed a tutti i veri patrioti, cui sta a cuore il progresso del paese, venga questo, per quanto è mai possibile, in ogni senso promosso.

Quale progetto governativo, verrà presentata a questa Eccelsa Camera la legge concernente la pesca nelle acque interne.

L'Eccelsa Dieta verrà pure invitata ad eleggere cinque membri e cinque membri sostituti della Commissione provinciale pella revisione del Catasto fondiario.

Imprendano, onorevolissimi signori deputati, con quel patriottismo che tutti li distingue, l'opera loro dedicata al bene del paese; e facciano assegnamento in questo campo sul pienissimo appoggio del Governo.

Quale commissario governativo per questa sessione, ho l'onore di presentare all'Eccelsa Dieta il Signor Vice-presidente di Luogotenenza Alfonso de Pavich.

Per gli affari scolastici, avrà l'onore di rappresentare il Governo in questa Eccelsa Camera il signor Consigliere di Luogotenenza Antonio cavaliere de Vuković.

Mi permettano in fine, onorevolissimi signori deputati, ch'io esprima ancora un desiderio.

Possa la vostra attività essere prima di tutto rivolta al benessere materiale del Paese, cui urgono tante necessità, possa uno spirito di conciliazione e moderazione dominare tutte le vostre discussioni, possa l'opera vostra essere

ispirata alla massima oggettività ed imparzialità, possa ogni nazionale dissidio, ogni partigiana contesa, ogni passione essere bandita da questa sala, così che le sedute abbiano a trascorrere dignitosamente, come si conviene al decoro dell' Eccelsa Camera, ed in guisa che il presente periodo legislativo, il quale legalmente volge al suo termine, abbia una fine degna d' essere imitata nell' avvenire.

(*Sjednica je zatvorena u 1 sat p. p.*)

I. Sjednica dneva 14 Siečnja 1895.

Sadržaj: *Svečano obećanje zastupnika Mišetića. — Pomen zastupniku Buzoliću. — Priobćenja. — Navještenje molbenicá. — Upiti. — Predlog zast. Ljubića i družine o pripomoći za izdavanje zbirke pjesama pok. D.n Stiepana Buzolića. — Predlog zast. Ljubića i družine o adresi na Nj. Vel. — Upit zast. Biankina na Zemaljski Odbor. — Izbori: tajniká, Odbora financijalnog, molbeničkog, pregledaocá rada Zem. Odbora. — Prijavljenje konačnih računa 1893 i predračuna 1895 raznih zemaljskih zaklada. — Prvo čitanje vladine zakonske osnove o ribanju u pozemnim vodama. — Izbor uprav. gospodarstvenog Odbora. — Prvo čitanje zakonske osnove kojom se preinačuju §§. 13, 18 i 19 zem zak. 29 Prosinca 1871 o uredjenju pravnih odnošaja pučkih učiteljá; — zakonske osnove kojom se preinačuju propisi IV razdiela istoga zakona; — zakonske osnove o nabavi sa strane Općina učionskih pomješća i stanova za ravnajuće osoblje kod pučkih učiona; zakonske osnove kojom se opredieljuje rok za utoke u šumarskim prekršajim. — Ovjerovljenje naknadnog izbora zastupnika vanjskih općina Hvar-Starigrad-Vis-Brač. — Razprava i glasovanje predloga Zem. Odbora o povišenju mirovine učitelju Petru Gospodnetiću.*

(Sjednica nastaje u 10 satí i 15 čas. pr. p.)

Predsjedava: podpredsjednik D.r **Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *Tomo Brajković* i *Mate Šarić.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: c. k. namještnički podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. k. dvorski savjetnik **Dragutin Maria Truxa**; c. k. namjestnički savjetnik **Nikola Nardelli.**

Predsjednik (*zvoni*). Ima nas 23. Broj je zakonit. Sjednica je otvorena. Molim gg. zast. Brajkovića i Šarića neka zauzmu privremeno tajnička mjesta.

(Brajković i Šarić zauzeše tajnička mjesta).

Pošto je prvi put prisutan u saboru novo izabrani zastupnik g. Mišetić, molim ga, neka izvoli položiti svečano obećanje.

Vi ćete (*Mišetiću*) obećati, da ćete biti poslušni i vjerni Cesaru, obdržavati zakone i svoje dužnosti sdušno izpunjivati.

D.r Mišetić. Obećajem.

Predsjednik. Visoki Sabore! Dne 10 lipnja p. g. preminu, žalibože prerano u ovome gradu Don Stiepo Buzolić. (*Zastupnici ustaju*).

Slovio je medju najpopularnijim osobam naše zemlje kao književnik i kao učitelj te ga iskreno žalovanje prijatelja i štovatelja do hladnog groba odpratilo.

Buduć da smo danas prvi put iza njegove smrti u redovitoj sjednici sakupljeni, izpunjavam bolnu dužnost da taj težki gubitak Visokom Saboru spomenem a nisam pri formalnoj saborskoj sjednici otvorenja ovu dužnost izvršio s razloga, što sam želio da moja izjava i Saborsko sažaljenje budu na vječitu uspomenu redovito u zapisnik sjednice upisani (*Dobro! Dobro!*)

Kao ravnatelj pokrajinskog mužkog učiteljišta kroz velik niz godiná stekao si je pokojnik velikih zasluga na polju pučke prosvjete, uputiv, svojim uzornim primjerom, liepi broj izvrstnih učiteljskih sila na sdušno i uspješno ispunjivanje svoje plemenite zadaće.

Kao književnik ostavio je svomu narodu bogato baštinstvo, a prijatelji u znak harnosti i počasti sakupljaju njegova književna djela, koja

će doskora objelodanjena bili, te u narodnoj riznici zlamenito mjesto zapremati i otačbenička srdca njegovom uspomenom trajno vezati.

Bio je članom ove Visoke Kuće od godine 1889, kao zastupnik vanjskih občina Hvara-Starigrada-Visa-Brača, te ostavio neizbrisivih tragova svojih vrlina. Sjajnog uma, plemenitog srdca, blage ćudi, marljivo je sudjelovao našim razpravam, a osobito se iztakao pri pretresivanju školskih pitanja i sviju onih koji su smierali na poboljšanje položaja pučkih učitelja koje je on otčinskom ljubavlju postojano štitio.

Još od prve svoje mladosti sa mnogim od nas bio je vezan pravim prijateljstvom, te se je uvjek žarkom iskrenošću odlikovao prama svima, i ako se nebi, s njegovim političkim mišljenjem slagali.

U zgodopisima našega Sabora ostati će znameniti neki njegovi govori, u kojim je znao čestokrat uz ozbiljne misli, dirnuti i veselu kajdu.

Kao posljednji izkaz kolegijalne počasti prama blagokojnom sudrugu, Vi ste već ustali, a sada dozvolite da ovo Saborsko sažaljenje bude uvršteno u zapisnik sadašnje sjednice. — (*Odobravanje*, *Slava! Slava!*).

Primio sam nekoliko spisa. Molim g. tajnika Brajkovića neka pročita dopis c. k. Namjestništva.

Tajnik B r a j k o v i ć (čita):

Broj 115-pr.

DOPIS.

Kao što sam već izjavio prigodom otvorenja XXX zasjedanja Sabora kraljevine Dalmacije, u ovome će zasjedanju biti vladinim povjerenikom c. k. namjestništveni podpredsjednik Alfons pl. Pavich.

Za školske će poslove zastupati c. k. Vladu namjestništveni savjetnik Antun vitez Vuković.

Pojedini namjestništveni izvjestitelji, dotično pokrajinski školski nadzornici pružati će do potrebe odnosna razjašnjenja.

Zadar, 11 Januara 1895

C. K. Namjestnik
David F. M.

Slavnome Saborskome Predsjedništvu
u
Zadru.

P r e d s j e d n i k. Danas su prisutni u saboru gg. dvorski savjetnik Truxa i namjestnički savjetnik Nardelli, koje mi je čast predstaviti Vis. Saboru.

Častni sudrug g. Nikola Duboković poslao je sliedeći dopis.

Tajnik B r a j k o v i ć (čita):

Visokorodjeni Gospodine!

Počitanim spisom 22 prošlog Prosinca Vaše Blagorodje poziva me u Zadru na saborsko zasjedanje koje započimlje dnevom 10 tekućeg mjeseca.

Ali na žalost baš na Božić kad se je sa svoga putovanja kroz Magjarsku i Hrvatsku vratio kući, oboli mi težko od tifuša sin, i ta okolnost ne dopušta mi da se odalečim od kuće dok se on ne oporavi i zauzme posalah, koji su kako malo u koga u Dalmaciji važni i mnogobrojni.

Za to vrieme pitam dopust, obećavajuć da ću biti tamo netom mi sin ozdravi.
Primite medjutim izraz mog dubokog štovanja.

Vaše Visokorodnosti
Preponizni sluga
Niko Duboković zastupnik.

Visokorodjenom Gospodinu
Gosp. *Gjuri Vojnoviću* knezu Užickome
Poveljitelju i Vitezu raznih redova
Predsjedniku Sabora dalmatinskoga
u Zadru

Predsjednik. Gosp. zastupnik Duboković pita dopust na neizvjestno vrieme. Hoće li tko govoriti o predmetu? — Nitko. — Gospoda, koja pristaju, da se zast. Dubokoviću dozvoli potraženi dopust, neka ostanu. (Ustaje većina). Predlog je primljen.

Gosp. zast. Podić prikazao je molbu za dopust. Neka se pročita.

Tajnik Brajković (čita):

Eccelsa Dieta!

Il sottoscritto non è in grado di assistere all' apertasi teste sessione dietale, essendo affetto da dieci giorni da itterizia gastro duodenale ed occorrendogli ancora almeno quattro settimane per totalmente rimettersi, appar certificato medico che allega.

A causa quindi del grave stato in cui si attrova presentemente la sua salute, il sottoscritto si rivolge ad Essa Eccelsa Dieta e prega di essere dispensato dall' intervenire alle sedute della presente sessione.

Ragusa li 7 Gennajo 1895.

Devotissimo
D.r Baldassare Podić.

Predsjednik. Pita li tko rieč o predmetu? — Nitko. — Gospoda, koja pristaju na to, da se dozvoli dopust D.ru Podiću, neka izvole ustati. (Ustaje većina). Dopust je dozvoljen.

C. kr. Vlada priobćuje što sliedi.

Tajnik Brajković (čita):

Broj 39-pr.

Visokorogjeni Gospodine!

Po članku I. državnog zakona dneva 1 Siečnja 1895 o ustanovljenju povjerenstva za pregledanje katastra zemljarine, ima se za to pregledanje, osim jednog središnjeg povjerenstva u Beču, ustanoviti za svaku pokrajinu po jedno pokrajinsko povjerenstvo.

Pokrajinsko će povjerenstvo u Dalmaciji biti sastavljeno pod predsjedništvom c. k. Namjestnika ili zamjenika mu iz 10 članova i 10 zamjenika istih.

Polovicu tih članova i zamjenika pozivlje c. k. Ministar financija, i to najmanje na pola iz poreznika koji plaćaju zemljarine u pokrajini, dočim je druga polovica izabrana od zemaljskog Sabora iz poreznika, koji plaćaju zemljarine u pokrajine.

Izbor što preduzme zemaljski Sabor slijedit će po članku II. zakona, na način koji će ustanoviti isti Sabor.

Usljed štovanog odpisa Njegove Preuzvišenosti Gospodina c. k. Ministra financija dneva 29 Prosinca 1894 broj 7820 F. M. do časti mi je s toga pozvati Vaše Gospodstvo nek izvoli shodno razpoložiti eda bude zemaljski Sabor dalmatinski u nastajućem zasjedanju preduzeti izbor, o kojemu se radi.

Imena, zanimanje i boravište izabranih 5 članova i 5 zamjenika izvolit će pako Vaše Gospodstvo amo priopćiti.

Izvolite primiti Visokorogjeni Gospodine i ovom prigodom izraz mojeg osobitog počitanja.
Zadar, 4 Siečnja 1895.

C. k. Namjestnik
David F. M.

Visokorogjenom Gospodinu
Gjuru Conte Vojnoviću Užičkom
Komturu reda Frane Josipa sa zvijezdom,
Predsjedniku zemaljskog Sabora
dalmatinskog itd.
u Zadru.

Predsjednik. Premda se ne radi o zak. osnovi, nego o pozivu c. k. Vlade, da budu odabrani izaslanici za pokrajinsko povjerenstvo, mislim, da pošto je Sabor pozvan da odredi način kako da se ovaj izbor obavi da bi valjalo staviti predmet na dnevni red u prvom čitanju, i ja namjeravam, ako nema prigovora, staviti ga kano prvo čitanje na dnevni red dojduće sjednice.

Ima li tko što opaziti o predmetu. (*Nema*). Onda smatram kano da je vis. Sabor pristao na moj predlog.

Primio sam nekoliko upita i predloga. Dva upita od častnog zast. Borčića, jedan od gosp. Biankinia i još dva predloga. Počeli ćemo sa upitim. Ali prije svega bolje je da budu navještene molbenice. Molbenica, koje su danas prispjele, evo ima dosta. Molim g. tajnika da izvoli javiti im sadržaj.

Tajnik Brajković (čita):

Br. 9, Virgilijo Meneghello-Dinčić za pripomoć da uzmogne nastaviti slikarske nauke; Br. 10 Ana udova pok. učitelja Mate Pecelja za novčanu pripomoć; Br. 16 Frano Tocilj za povišenje njegove mirovine; Br. 11 občina Splita za gradnju nove zemaljske bolnice vanka grada i eventualno ustupljenje sadašnje bolničke zgrade občini Splitskoj; Br. 17 Marcocchia Ruža neudata kći bivšeg liečnika zemaljske bolnice u Splitu, za povišenje mjesečne pripomoći, eventualno jednu izvanrednu podporu; Br. 19, občina u Oklaju za pripomoć u popravljanje puteva; Br. 12 Jure Maglić umirovljeni pučki učitelj, da mu se putem milosti udieli stalna mirovina; Br. 13, društvo za obškrbu bolestnih učenika u Beču, traži novčanu podporu; B. 15, Pripomoćno družtvo za slušatelje velike škole za poljodjelstvo u Beču traži novčanu pripomoć; Br. 20, Anton Nedved invalidni vodja moli za pripomoć; Br. 29, Juraj Dražoević-Jelić umirovljeni pučki učitelj za povišenje mirovine; Br. 32, Odbro za dječiju radnju u Beču za novčanu pripomoć; Br. 33, Jakov Foretić umirovljeni učitelj da mu se prizna dvadeset godina službe i prama tomu povisi mirovina; Br. 38, Bogdanović Antonietta moli za pripomoć eda uzmogne prosliediti nauke liepih umjetnosti; Br. 39, Anna Placzutta za pripomoć; Br. 41 Antica Ljubić-Mrkušić za godišnju pripomoć njezinim kćerim Karmeli i Matildi; Br. 42, Ana Kačić-Dimitri da se njoj i njezinoj sirotčadi udieli mirovina kao udovi bivšeg učitelja gradjaanskih škola; Br. 43, učitelji gradjanske i pučke učione u Dubrovniku da budu lišeni izplate pokrajinskog prireza na dohodarinu; Br. 44, Inchiostri Dragutin prosi novčanu pripomoć da nastavi slikarske nauke; Br. 46, občina Metkovska proti oprostu od izplate javnih nameta tvrdki I. B. Schmarda-Rotter i Perschitz, te S. W. Hoffmann; Br. 45, Družtvo u podporu sveučilištnih djaka u Zagrebu za pripomoć; Br. 47, seljani Borovca za mješovitu učionu; Br. 48, občina Tiesna za ustrojenje kotarskoga Suda u Tiesnom; Br. 50, Djačko utočište bečkog sveučilišta za pripomoć.

Predsjednik. Sve ove molbenice biti će izručene odboru, koji će biti odabran u današnjoj sjednici.

Sada neka g. Borčić izvoli pročitati upit.

Borčić (čita):

Upit zastupnika L. Borčića i družine na vladu Njegovog Veličanstva.

Trgovačka i obrtnička Komora u Splitu zamolila je, žalibože dosele beuzpješno, uzvišeno c. k. Zemaljsko Ravnateljstvo Financijâ, nek bi izvoljelo odrediti, da biljegovane mjenice na hrvatskom jeziku budu stavljene na prodaju u raznim mjestim kraljevine Dalmacije.

Ta molba potekla je uslied tužaba opetovano podignutih sa strane mnogih trgovaca, odvjetnika i bilježnika stanujućih u okružju one Komore.

Podpisani su osvjedočeni, da je zahtjev splitske Trgovačke Komore podpuno opravdan, on bo odgovara načelim pravice i interesim trgovine i prometa.

Ne može se niti pomisliti, da bi u zemlji čisto hrvatskog značaja, ogromna većina pučanstva mogla biti lišena one blagodati, koju uživa neznatna manjina; a ipak je tako.

Koliko je potrebito da se tom nedostatku doskoči, potvrdjuje sliedeći slučaj. U jednom od porotničkih zasjedanja, držanih prošle godine kod okružnog sudišta u Splitu, dokazano je, da je jedna stranka, koja nije poznavala drugog jezika do hrvatskog, podpisala mjenicu a da je u obće poznavala vriednost iste i njene posljedice, a to s razloga što je dotična mjenica bila napisana talijanski.

Pošto takovi slučajevi, u kojim mogu biti zapleteni i imetak i poštenje gradjanâ, mogli bi se opetovati ne samo u splitskom kraju, nego svuda u zemlji, podpisani, na obranu prava svoga naroda, časte se upraviti visokoj Vladi sliedeći upit:

I.o Je li visoka Vlada sklona odrediti, da se biljegovane mjenice tiskaju i na hrvatskom jeziku i da budu stavljene na prodaju u raznim mjestim zemlje?

Zadar, 13 Siečnja 1895.

Borčić — D.r Klaić — Šupuk — D.r Ivčević Fontana — P. Tartaglia.

Predsjednik. Ovaj će upit biti izručen vlad. povjereniku.

Gosp. Borčić predao mi je drugi upit, neka ga izvoli pročitati.

Borčić (čita):

Upit zastupnika L. Borčića i družine Vladi Njegovog Veličanstvu.

Da se što više olakoti promet, i da se omogući čim veći razvoj trgovini, postoje u većim trgovačkim središtim obća skladišta, a u manjim dozvoljena su privatna skladišta za spekulaciju. Skladištâ zadnje vrsti biva priličan broj i u Splitu, te se mogu smatrati pravim temeljem svih operacija tamošnjih vinskih trgovaca.

Na žalost, trgovačka djelatnost onog grada spali je, usljed talijanskog trgovačkog ugovora, na tanke grane; ali što još većma otežčava položaj onih trgovacâ, jesu odredbe, izdane od uzvišenog c. k. zemaljskog Ravnateljstva Financija, koje su kadre uništiti i ono malo trgovine što još obstoji.

Medju ostalim odredilo je prijehvaljeno Ravnateljstvo, da se mogu u spekulacijonim skladištim obavljati radnje pretakanja prociedjivanja itd. uz nazočnost jedne financijske straže, nu uz uvjet, da pri tim radnjama ne smije biti nikakove promjene u broju posudâ, dočim u onim slučajevima, u kojima bi se imao broj posudâ promieniti, da tada mora biti prisutan jedan c. kr. carinarski činovnik. Ta naredba jasan je dokaz, da ona uzvišena Vlast nema pravog pojma o radnjam što se vrše u jednom spekulacijonom skladištu vina, jer u svakoj radnji sa vinom, te ne samo pri ulazu trgovine u skladište i odnosno pri njezinom izlazu, nego i pri pretakanju i prociedjivanju, broj posudâ izložen je promjenam, ako li ne s drugog uzroka, a to barem s onog naravnog odpadka trgovina. — A pošto u svakom vinskom skladištu za nekoliko mjeseca ima skoro svagdanjeg posla, tako je mal ne svaki dan nuždna nazočnost c. kr. činovnika. — Ali kad se uzme u obzir s jedne strane mnogobrojna skladišta za spekulaciju što se tamo nalaze, a s druge ograničena množina osoblja kod onog c. kr. glavnog carinarskog Ureda, mora se do naravna zaključka doći, da je prava nemogućnost što visoka financijska Vlast naredjuje — Evo dokaza.

Kako stvari danas u tom pogledu u Splitu stoje, biva tu 20 dozvoljenih skladišta za spekulaciju: 11 za vino, a 9 za žitija; dočim od carinarskog osoblja nema nego dva upravitelja, 2 častnika, 4 pomoćnika i još dva činovnika, koji su u dobi kad je najživlji rad, u duhanskoj komisiji. Od rečenog osoblja bilo bi dakle razpoloživih samo 6 činovnika za nadzor radnja, koje se skoro danomice obavljaju u rečenim 20 skladištim. — Nego kad se pomisli da ti isti činovnici moraju da vrše i u uredu svoju službu, pošto gospoda upravitelji i kad bi se razčetvrtili ne bi mogli svemu doskočiti, tada za nadzor spomenutih operacija mogla bi biti razpoloživa najveće do dva činovnika.

Podpisani jako dvoje, da se na taj način može zadovoljiti budi pravednim zahtjevim one trgovačke ruke, budi i samoj namisli zakona, koji takova skladišta dozvoljava.

Da se nedostatnost odstrani ne bi ostalo drugo nego, ili primjerno povećati broj činovnika kod onog glavnog carinarskog Ureda — koji je, mimogredce govoreći, onaj isti kao pred dvadeset godina, kad u Splitu nije bilo ni četvrti dio današnjeg prometa, — ili dozvoliti da se radnje u skladištim mogu obavljati i uz samu

nazočnost jedne financijske straže; inače oni trgovci morati će se odreći svakog posla, a poglavito onih posala, uspjeh kojih zavisi od brzine kojom su vodjeni.

Sa jednakim neprilikam skopčane su radnje što se obavljaju izvan skladišta. Vino na pr. što dolazi s vani, pošto se ne može uvesti u skladište bez da bude prisutan carinarski činovnik, izloženo je svakoj nepogodi vremena, na štetu same trgovine i ekonomije dotičnog trgovca.

Zaprieke, koje uzvišeno c. kr. Zemaljsko Ravnateljstvo financija stavlja našoj vinskoj trgovini, uprav su nečuvene, a najbolje ih razsvjetljuje sliedeći primjer. Jedna splitska tvrdka htjela iz svoga spekulacijonog skladišta izvaditi neku množinu vina da ju proda u mjestu, uz izplatu potrošarine zakonom odredjene; nego bila prisiljena odustati od nakane, jer financijska Vlast to ne dozvoljuje, na temelju kojeg zakonskog propisa to se nezna. Po toj pametnoj teoriji dakle trgovcu, koji za nesreću ne može prodati vani vino što ga je sahranio u svojem spekulacijonom skladištu, ne ostaje drugo nego proliti ga! Podpisanim je nasuprot poznato, da se toga čudnovatoga načela nigdje ne drže, te svuda, gdje postoje takova skladišta, dopušteno je vaditi ma koju kolikoću robe iz skladišta, samo kad se zadovolji dotičnim zakonskim propisim. Ali rek bi, da ono što je dopušteno drugim tržištim i trgovcim ostalih krunovina, nije dopušteno ovoj zemlji.

I glede načina kako se umjeračuju vinske posade, podižu se žestoki prigovori. Baždarski ured, kad bi imao tačno vršit svoj nalog, ne bi mogao u jedan dan umjeračiti nego osam ili deset bačava, a buduć da ima na hiljade bačava, kojih sadržina ima se odrediti, to bi valjalo čekati ne samo mjeseci, da li godinâ, dok bi on taj posao podpuno obavio. Taj način umjeračenja morao bi se svakako ukloniti, i promieniti drugim praktičnijim i racijonalnijim, kako to biva u Trstu, gdje se prazne bačve na mjerilim izmjere, a pri izlazu zabilježi se privaga.

Još je podpisanim nešto što se tiče vinske trgovine iztaknuti. Uzvišeno c. kr. Zemaljsko Ravnateljstvo Financija priznaje da odpadak vina može biti prouzrokovan izciedjivanjem, izhlapljenjem, presušenjem i drugim slučajnim prilikam, ali istodobno zahtjeva, da bude neoprovrzivo dokazan i izbrisan iz dotičnih registara. — Uslied te odredbe kad stranke ne bi mogle sasvim opradvati nastavši odpadak, one bi morale platiti ne samo odnosnu carinarsku pristojbinu, nego bi preko toga bile podvrgnute i financijskom kaznenom postupku.

U Trstu i na Rieci, tržištim gdje vladaju drugi mnogo liberalniji kriteriji u pogledu prometa, financijske Vlasti utanačile su načelno postotak odpadka proiztićućeg iz ležanja vina ili drugih kapljevina. U tu svrhu neka se i naše uzvišeno c. k. Ravnateljstvo financija tamo obrati i obaviesti o načinu uračunanja odpadka, i prema tomu neka ono isti način upravi kod nas tada će prestati one neprestane tužbe sa strane zanimanikâ proti fiskalnosti financijske Vlasti, koja ubiva svako poduzeće i uništuje svaki prometni duh, na uštrb ne samo trgovačke ruke, da li ciele zemlje i same države.

Nego nisu samo trgovci, koji se bave vinskom trgovinom, da se javno tuže proti činčarenju uzvišene zemaljske financijske Vlasti, da li i oni koji trguju žitijam. Odredbe uzvišenog c. kr. Ministarstva financija, koje se temelje na §§ 227 i 253 carinarskog pravilnika, uslied kojih bili su ovlašteni oni c. kr. uredi kod kojih se carina utjerava, da dozvole sahranu uvoženih žitija, oprośtenih od carine, u uredovna skladišta, gdje je to moguće, a u protivnom slučaju u privatna skladišta, uz obslužbu ustanovljenih propisa, biva: dvostrukog ključa i osjeguravanja carine. Danas te zdrave mjere bijahu ukinute. Trgovcima, koji su tražili takovih zakonom predvidjenih polakšica, uzvišeno c. kr. Zemaljsko Ravnateljstvo financija, unatoč živoj preporuci sa strane splitske Trgovačke Komore, odgovorilo je niečno, bez da je, ako ne iz dužnosti barem iz obzira pristojnosti, navelo razloge uzkraćenja. Naprotiv isto c. kr. Ravnateljstvo dozvoljava prodaju žitija iz brodova, što je u prijašnjim odredbam tek podredno dopušteno bilo. — Takovim postupanjem s jedne strane pogodovani su inostrani trgovci na štetu domaćih, koji ipak podnose sve terete javne uprave, a s druge ide se proti samoj namjeri zakona

kojom se htjelo priskočiti u pomoć siromašnijem dielu pučanstva. — Jer ne namjerili se strani trgovac odmah na kupca, što je sasvim lasno, budeć kupci razasuti i po pripomorju i po zagorju, tada on, da ne upane u veće troškove ide trgovinom drugamo. Pored toga jasno je, da se ovakovom odredbom grieši ne samo proti očitom duhu zakona da li i proti dobro poznatom pravilu narodne ekonomije, koji ustanovljuje odnošaj izmedju tražbe i ponude.

Možda je uzvišeno c. kr. Zemaljsko Ravnateljstvo financija s onom mjerom mislilo da će odstraniti eventualne monopole, koji bi mogli postati na uštrb pučanstvu; ali podpisani drže, da je rečena Vlast na krivom putu, i kad bi to bio pravi razlog poprimljene mjere, pošto joj je izbjegao s vida onaj glavni faktor modernog prometa što je utakmica, koja donekle onemogućuje monopole, i usljed koje pučanstvo je u stanju nabaviti potrebita žitija uz povoljnije uvjete, a što je pak znatnije, i u svako doba. Ona nesretna mjera dakle, koja ne odgovara niti ekonomskim načelima, niti zahtjevima trgovine, naperena je ne samo proti trgovačkoj ruci, da li još više proti samom pučanstvu, koje bi se htjeto tobože u zakrilje uzeti.

Napram takovom stanju stvari nije čudo, ako se podižu sa strane zanimanika najoštrije tužbe proti uzvišenoj c. k. Zemaljskoj Financijskoj Vlasti, koja jim ne samo otegoćuje, nego uprav čini nemogućim svaki rad i obstanak. I zaista, mjere, koje je ona uzvišena Vlast od neke dobi izdala proti splitskim trgovcim, a možda i proti svim ostalim u zemlji, moga se krstiti kao ratno sredstvo proti svim te drže spekulacijona skladišta, uprav kao da se radi o skupu nepoštene čeljadi, o najpogibeljnijim kriomčarim, a ne o osobam u svakom smislu vriednim i čestitim.

Nego bojazan slučajnog kriomčarenja, jedina koju je moglo navesti uzvišeno c. kr. Zemalsko Ravnateljstvo financija na izdanje onakovih odredaba, pokazuje se skroz netemeljita, budeć skladišta dvostruko zaključana, dvostruko registrovana, i na sve moguće načine kontrolovana. Je li moguće niti pomisliti na kakovo kriomčarenje, kada sam trgovac *svojevoljno* podvrgaga financijskim stegam dobar dio vina, koje je prosto od potrošarine? Kada u Splitu mal ne svi trgovci, koji trguju vinom, stavljaju u svoja spekulacijona skladišta i vino nabavljeno u gradu i njegovim varošim? Samo čovjek komu je mozak razvodnjen, mogao bi staviti u pogibelj cio svoj podhvat, spekulaciju od tisuća hektolitara vina, da kriomčarenjem prištedi nešto malo od potrošarine, ali zdrav čovjek ne za cielo.

Ima još nešto što uništuje svaku sumnju o kakvom kriomčarenju, biva, da se radi o domaćem a ne o inozemnom proizvodu, i baš u kraju skroz vinorodnom, okolnost sama po sebi dostatna da prosvietli ljude, koji su zamislili onakove pametne mjere.

Podpisani misle, da će Visokoj Vladi biti i u srcu i u pameti težke posljedice vinske klauzole, te se nadaju da će ona stati na put neopravdanom postupanju nekih njoj podredjenih organa, koji, mjesto da i sa svoje strane blagom i mudrom uporabom zakonskih propisa, pomognu ublažiti nevolje te su snašle ovu za državu toli važnu zemlju hoće i traže sa svojim fiskalizmom da joj presuše svako vrelo blagostanja, da joj dopokom otmu svaki način kako da se gospodarstveno podigne i svoje rane izlieči.

Obzirom na rečeno, do časti je podpisanim staviti sliedeće upite:

1. Jesu li poznate Visokoj Vladi navedene činjenice?

2. Ako jesu, što kani Visoka Vlada poduzeti da ukloni sve neprilike, koje prieče slobodni razvitak trgovine u obće, a poglavito one glavnog zemaljskog proizvoda, prouzrokovane, od mjera izdanih od uzvišenog c. kr. Zemaljskog Ravnateljstva Financija?

Zadar, 13 Siječnja 1895

Borčić — D.r Klaić — Šupuk — D.r Ivčević
Fontana — P. Tartaglia.

Predsjednik. Čast mi je ustupiti ovaj upit vis. Vladi.

Treći je upit predao častni zast. Biankini. Neka ga izvoli pročitati.

Biankini (čita):

Upit zastupnika Jurja Biankinia i družine na vladu Njegova Veličanstva u sjednici dne 14 siečnja 1895.

Dvie su godine da grlica strašno hara u Ižu Velomu. Dosada, u ove dvie godine, od te bolesti umrlo je 68 (slovom šesdesetiosam) djece. Razne obitelji ostaše sasvim bez pomladka. Kuća Frane Brajkovića, na 5 tekućega, pokopala je osmo diete!

Občina, preobterećena poslovim i troškovim povjerenog djelokruga, nema dovoljnih sredstava da uzdrži liečnika; selo Iž Veli, upropašćeno vinskom klauzolom i drugim nevoljam, nemože da ga u potrebi nabavlja iz grada; a visoka vlada svojih liečnika onamo nešalje i pušta da djeca umiru, kô da se to nje ni malo netiče.

Na molbu onog velečastnog župnika, c. kr. poglavarstvo iz početka poslalo bi u Iž Veli, na teret puka dakako, barem malo karbolične vode za razkuživanje. U zadnje doba ni toga nema. Još u rujnu p. g. ostaše u Ižu Velomu bez razkuživih sredstva, obratiše se na c. kr. poglavarstvo, ali badava: i danas onamo čekaju malo karbolične vode!

Isti uspjeh imala je i molba, da bi se u Iž Veli poslali c. k. žandari, neka bi barem nastojali, da se narod nemieša; jer žandari, mjesto da podju u to unesrećeno selo imadu nalog, da često obilaze Tajer, možda za to, da paze na zdravlje blaga, pošto u Tajeru naroda nema.

Ali ako u Iž Veli nedodjoše ni vladini liečnici ni žandari, došao je ipak c. k. rubač, da ruba za poreze!

U doba Behringova krvnog seruma i velikih humanitarnih institucija, veće nemarnosti za javno zdravlje cienimo da je težko naći.

S toga su podpisani dužni upitati ces. kr. Vladu:

I. Je li poznato c. kr. Vladi da od dvie godine u Ižu Velomu hara grlica, da je tu pomrlo do 68 djece, a da u selu nema ni liečnika, ni nadzora političkih organa, ni najprostijih razkuživih sredstava, a kamoli Brhringova krvnog seruma?

II. Sto Vlada misli napokon učiniti, da u Ižu Velomu izkoreni pošast, koja prieti ondje pomesti cio mladi naraštaj?

Zadar, 14 siečnja 1895.

J. Biankini — Ljubić — Perić — Paštrović Mišetić — Šarić.

Predsjednik. Čast mi je izručiti ovaj upit c. kr. Vladi.

Rieč ima g. vlad. popjerenik.

Vlad. povjerenik Pavich. Ja ću imati čast odgovoriti u jednoj od dojdućih sjednicah.

Predsjednik. Gosp. zast. Ljubić predao mi je predlog, koji molim gosp. tajnika Šarića neka ga pročita.

Tajnik Šarić (čita):

Čast je podpisanim podniti Visokomu Saboru sliedeći predlog:

Doznačuje se iz pokrajinske zaklade fior. 300 pripomoći za izdavanje sbirke piesama pokojnoga D.r Stjepana Buzolića i nalaga se Zemaljskomu Odboru neka tu svotu izruči naročitomu Odboru u rečenu svrhu ustanovljenu.

Zadar, 14 siečnja 1895.

K. Ljubić — Perić — Biankini — Šarić — Paštrović — Mišetič.

Predsjednik. Pošto proti predlogu prigovora nema, ja ću ga staviti u smislu §. 34 zem. reda na dnevni red u jednoj od dojdućih sjednica.

Još je jedan predlog predao gos. Ljubić, koji molim gos. Šarića, da ga pročita.

Tajnik **Šarić** (čita):

Čast je podpisanim predložiti Visokomu Saboru na ustanovnu razpravu sliedeću adresu na Njegovo Veličanstvo našega Kralja.

Svietla Kruno! Premilostivi naš Kralju!

Sabor dalmatinski, okupljen u Zadru, dočim smatra ugodnom dužnošću ponoviti Vašem Veličanstvu nepokoleviva čustva svoje viernosti i odanosti, nemože se oglušiti glasu svoje saviesti i zastupanog naroda, a da u težkom položaju u kojemu se zemlja i narod nalaze, nezavapi pomoć i obranu od otčinskog srdca Vašeg Veličanstva, svoga zakonitoga kralja, prvog čuvarca nezatomljenih prava i drevne slave hrvatske kraljevine.

Mi preodani Vam zastupnici naroda duboko smo uvjereni, da ogromne nevolje, koje tište ovu zemlju — gdje se od davnih vremena kruniše slavni predšastnici Vašeg Veličanstva, i gdje je toli sjajno sjala zublja kršćanske prosvjete, kad je većim dielom Evrope barbarska tmuša vladala — neće nikada prestati, dok nebude povraćena svojoj starini; dok nepostane opet živim udom vierne Vaše države hrvatske, kojoj dvostrani ugovori, izmedju našega naroda i Vaše prejasne kuće zajamčiše „prava, ustav, zakonitu neodvisnost i zemljištnu cjelokupnost."

Svietla Kruno! Dalmacija, što silom, što sramotnom trgovinom odtrgnuta od hrvatske zajednice, četiri je pana vieka tudjincu robovala, dvoreć mletačku skupnovladu, i odbijajuć nasrtaje azijatske aždaje. Ali ni kroz sve to dugo doba suzâ i proslavljenog junaštva, u srdcim dalmatinskih Hrvata nije se nit za čas utrnula sviest prava na ujedinjenje s ostalom braćom, nit e za čas prestao živ njihov vapaj za svojom hrvatskom starinom. Ovoj su se dapače još čvršće privezali, kad su po svom biskupu kninskom Andriji, složno sa ostalim velmožam i zastupnicim hrvatskog naroda, na cetinskom saboru, godine 1527, poklonili hrvatsku krunu slavnom prešastniku Vašega Veličanstva, Ferdinandu Iu.

I staleži hrvatski, s druge strane Velebita, nisu nikada zaboravili, ni kroz najburnije doba, ovaj znameniti dio hrvatske domovine, te su u to ime nebrojeno putâ zatražili pomoć i zaštitu zakonitih predja Vašeg Veličanstva i Vašu.

Vaši slavni predšastnici nisu pak nikad mogli ni za čas oteti se glasu svog viernog naroda, te su u svakoj prigodi obećali, da će njegovo pravo na jedinstvo i cjelokupnost udjelotvoriti. I sam Leopold I, u svojoj rješitbi od 10 srpnja 1703, svetčano obeća Hrvatima, da će za njihovu svomu dvoru dobro poznatu viernost utjeloviti Hrvatskoj sve one zemlje, koje su joj od starine pripadale.

Kada pri svrhi prošlog vieka bi srušena mletačka skupnovlada, te Dalmaciji padoše s rukû robski okovi, i ustade slobodna na svoje noge, zaletiše se amo poklisari N. A. V. Frane I.a da ju prizovnu k nasljedniku starih njezinih vladara, i da joj obećaju stare hrvatske pravice. U narodu nije se bila utrnula hrvatska sviest. On ču glas svojih kraljeva, osjeti ljubav za svojim starim pravicam, te sa narodnih sborova i gradskih vieća odazove se pozivu tražeć sjedinjenje sa Hrvatskom pod žezlom možne kuće Habsburgovićâ.

Ali prije ratna buka, pa zabuna pri ustrojstvu evropejskih odnošaja, pometoše da se izvede to naravno ujedinjenje.

Ipak slavni predji Vašeg Veličanstva Frane I. i Ferdinand V. u svetčanim prigodam ponoviše obećanja, da će se vapaju naroda odazvat.

Kad je banska konferencija u Zagrebu, svojom preponiznom predstavkom od 26 studenoga 1860, zamolila Vaše Veličanstvo da bi po starodrevnim pravima, priznatim patentom od 7 travnja 1850, nerazlučivo spojilo sa svojom posestrimom Banovinom, Dalmaciju — odtrgnutu nezgodam vremena — Vaše Veličanstvo previšnjim pismom od 5 prosinca 1860 na bana Sokčevića odgovorilo je, da je pripravno predloženim željama konferencije podpuno zadovoljiti, te da „ujedno potrebita naredjuje, da se radi podpunoga izpitivanja i svestrano zadovoljujućega riešenja ovoga pitanja pozovu poslanici iz Dalmacije u bansku konfereciju".

Kad je pak Vaše Veličanstvo poveljom od 26 veljače 1861 blagoizvolilo urediti ustavne odnošaje u monarkiji, izričito je svojim narodima izjavilo, da izdana zemaljska uredba za Dalmaciju nemože podpunu valjanost steći, budući da o državopravnim odnošajim kraljevine Dalmacije prama kraljevinam Hrvatskoj i Slavoniji nije Vaše Veličanstvo konačnu odluku izreklo. U tu svrhu Vaše je Veličanstvo carskom resolucijom od 26 veljače 1861 odredilo, da sabor Dalmacije prije svega odašalje poklisare, koji će razpravljati pitanje o sjedinjenju Dalmacije s Hrvatskom i Slavonijom na predstojećem saboru u Zagrebu. U tom smislu se je Vaše Veličanstvo izjavilo previšnjim ručnim pismom istoga dana na bana Sokčevića „doknadno pismu od 5 prosinca“, pa je o tom kraljevskim odpisom od istog dana obaviestilo hrvatski sabor, pozivajuć ga, „da pitanje sjedinjenja Dal„macije sa Hrvatskom i Slavonijom u sporazu„mljenju sa izaslanicima dalmatinskim uzme u „pretres i zajedničke zaključke Vašem kraljevskom potvrdjenju podnese“. No, ondašnji nenaravni položaj Dalmacije nedade, da se izvedu blage namjere Vašeg Veličanstva, koje nije ipak nikad svoju kraljevsku rieč opozvalo, već je opetovano i najsvečanijom prisežbom izjavilo, da ju hoće izpuniti.

To nam jamči i previšnji odpis Vašeg Veličanstva dne 8 studenoga 1861, kojim se tješi vierni Vaš narod hrvatski, da će se pozvati jedan put sabor dalmatinski, da se sa saborom hrvatskim putem odaslanih tamo poslanika o bližnjoj svezi dielova hrvatske kraljevine sporazumije; to nam jamči takodjer i drugi odpis Vašeg Veličanstva dne 2 studenoga 1865, kojim se obećaje, da će se pitanje o ujedinjenju konačno riešiti, pošto budu uredjeni državopravni odnošaji Hrvatske.

Svietla Kruno! Premilostivi naš Kralju! Skrajno je već vrieme prispjelo, da se izpuni svetčana rieč Vašeg Veličanstva i slavnih Vaših predja, jer Dalmacija težko trpi od njezinog nenaravilog i protinarodnog položaja: Dalmacija i danas robuje tudjincu. Dalmacija nestvara sebi zakone, kô što je po hrvatskom pravu idje. U malom dalmatinskom saboru, jedva joj dopuštaju krojiti kojekakve pravilnike; ali ni ovi nedopiru de kraljeve potvrde, nisu li krojeni kako hoće savjetnici krune, izmedju kojih nema nit jednog Hrvata. Pravi zakoni, koji uredjuju družtvene i državljanske odnošaje, ti se kroje na vieću, gdje se i nečuje glas dalmatinskih zastupnika, a kamo li se obazire na osobite potrebe zemlje i naroda.

Dalmacija neupravlja sama sobom, kako je to po hrvatskom pravu idje. Prepletena, spućena praznima formalnostim, uprava Dalmacije neodgovara starim hrvatskim uredbam. Svu je upravu u svoje ruke prikupila državna vlast, pripuštajuć samo občinam nešto samouprave u sitnim mjestnim poslovim; ali i toj svaki čas prieti tobožnji nadzor državne vlasti, da občine nebi kocnule u kakav zakon ili promašile svoju nadležnost.

Uvlače se uz to sve to više u javnu upravu ljudi tudjinci, koji zemlju i narod nepoznaju i neljube, a sa sobom nose mržnju na narodne težnje i zadaću da ih poniemče. Na čelu Dalmacije, kó što nigdje u prostranoj monarkiji, stoji vojnik, koji je po svomu staležu nevješt gradjanskoj upravi, te nemože, da joj duh shvati. Povrh sve uprave napokon sjede ljudi sasvim tudji, u tudjini, i neodgovorni zastupstvu naroda.

Takodjer ni naukovna struka neslúži na korist istoj, ni zdravoj narodnoj prosvjeti. Pripomoga se da nam pučku školu truje škola njemačka i talijanska. U naukovnim knjigam klaštri se sve što bi moglo odgojiti hrvatsku sviest i hrvatsko rodoljublje. Taljanštini drži se svedjer otvoren zaklon kod srednjih učiona, a stvara se svaka mučnoća, da se mladež odvrati od hrvatskog sveučilišta.

Vlada Vašega Veličanstva u Dalmaciji donapokon svetogrdno pruža ruku do samog božjeg oltara, da odtud izgoni jednu od najvećih narodnih svetinja — starinsku našu glagoljicu, posvećenu od svojih osnovatelja, od rimskih SS. Otaca, i uspjehom deset vjekovâ.

Istu ruku vlada Vašega Veličanstva u Dalmaciji diže i na barjak hrvatski, koji nosi krunu Vašeg Veličanstva, nad sdruženim grbom vierne Vaše kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije,

te e simbolom naše odanosti habsburskoj kući i hrvatskoj domovini. Proganjanje tog' barjaka sa strane vlade V. V. u Dalmaciji ljutom je povjedom naših dinastički i otačbeničkih osjećaji.

Nemožemo Vašem Veličanstvu nadalje zatajiti, kako je jadno Dalmaciji i na materijalnom polu, dok je njezina uprava u nedomaćim rukan.

Dalmacija mora se za drugoga stiditi pred izobraženim svietom, jer nema, što danas imadu u Africi i u Aziji — komad željeznice, koji bi ju privezao svojim posestrimam i ostalom svietu.

Dvie jedine zamašnije radnje izvedene od vlade Vašega Veličanstva u Dalmaciji kroz cio ovaj viek, nisu joj na korist: sakata željeznica Split-Knin nenadovezuje se nikakvoj svjetskoj željeznici; a uredjenje Neretve, koje služi samo prolaznoj trgovini susjedne Hercegovine, nije spasilo od vode neretvanstvo blato, nit narod od kužnih bolesti.

U Dalmaciji vlada Vašeg Veličanstva neradi ništa ozbiljna za promaknuće poljodjelstva, dapače ovomu je dala smrtni udarac zadnjim trgovačko-pomorskim ugovorom s Italijom.

Isti udarac podan je iz prostih političkih obzira, i našem malom obalnom brodovlju i ribarštini našoj, pokle je nesnosnim porezim uništena naša slavna trgovačka mornarica na dugu plovitbu. Pomorcim i ribarim dalmatinskim uzkraćuju se i danas one polakšice, koje se udieljuju tudjincima!

Vlada Vašega Veličanstva ovakovom upravom nepromiče blagostanje Dalmacije, kao što i nestvara vrela državnim dohodcim; pa ove prospljuć u skupo svoje administrativno ustrojstvo, nami predbacuje narodno siromaštvo.

A što je pak najgore, vlada Vašeg Veličanstva netraži svoje naravno uporište u ljubavi i u pouzdanju naroda, a uz to pridušuje, na protiustavni i protizakoniti način slobodu štampe i slobodu rieči, osobito kad hoće da budi tumačim javnog mnienja.

Svietla Kruno! Premilostivi naš Kralju! Ovo nenaravno i nasilno stanje odavna težko drži zabrinute preodane zastupnike Vaše vierne Dalmacije, koji u njemu uvidjaju ne samo povrjedu prava i pravice, te propast naroda, nego i osbiljnu pogibelj za samu monarkiju, pri svakom nenadnom evropejskom zapletaju.

Vierni zastupnici Dalmacije nemogu uz ostalo zaboraviti, da tudjinske pohlepe na ovu obalu jadranskoga mora nisu sasvim izčezle, a da i pri bilo kojem sukobu na Balkanu, Dalmacija uvjek je pozvana na žrtve i važne uloge, kô što no bijaše pri zaposiednuću Bosne-Hercegovine. Oni su tvrdo uvjereni, da će samo stopljenje svih zemalja, gdje hrvatski narod žive u nerazdruživu cjelinu, osjegurati njegov razvitak i trajan mir monarhiji, jer samo u ujedinjenoj Hrvatskoj Dalmacija može spokojno gledati na budućnost. Ujedinjena Hrvatska bila bi uz to nepredobitni bedem za dinastiju proti pohlepam tudjinskim, a ujedno i najčvršće jamstvo za vršenje naše civilizatorne zadaće u Iztoku.

I s toga pogleda treba, dakle, da ovo ubitačno prevremeno stanje u Dalmaciji i ostalim hrvatskim zemljam prestane, a da pri svakoj oluji njihov pravni položaj nadje se čvrsto i konačno uredjen; da napokon zavlada mir i zadovoljstvo u ovomu narodu izmorenomu i izkušanomu za toliko vjekovâ borbe i tudjinske tlake, te da započme i on mirno razvijati se prama svomu kulturnom i ekonomičnomu zvanju.

Svietla Kruno! Premilostivi naš Kralju! Preodani Vam zastupnici Dalmacije, duboko su uvjereni, da tog sretnog dana Dalmacija neće doživiti, dok Vaše Veličanstvo neizpuni davna svoja obećanja i slavnih svojih praotaca; dok neizpuni dvostrane ugovore, na temelju kojih predšastnici Vašeg Veličanstva stekoše Dalmaciju; dok ovu izmučenu zemlju Vaše Veličanstvo nepovrati svojoj starini, na temelju njezinog nezalomljenog državnog prava.

Dalmacija zadovoljena u svojim najsvetijim zahtjevim, pričvršćena tvrdom sklopu hrvatskih zemalja, naužívat će se željenog mira pod okriljem svog zakonitog kralja, bit će važnim

čimbenikom i nepredobivim branikom cieloj monarkiji.

U to ime Bog poživi Vaše C. K. Apoštolsko Veličanstvo! Bog zaštitio premilostivog našeg hrvatskog kralja Franu Josipa I.a!

Iz dalmatinskog sabora u Zadru.

Ljubić — Biankini — Paštrović — Mišetić — Perić — Šarić.

Formalno pak, čast nam je predložiti:

Neka Visoki Sabor proglasi prešnim ovaj predlog i na temelju § 34 sabor. poslov. predje na prvo čitanje istoga.

Predsjednik. Predlog je ovaj podpisan od Ljubića, Biankinija, Paštrovića, Mišetića, Perića i Šarića. Dovoljno je podpisan, te pošto nema prigovora u smislu § 34 zem reda glede meritornog pitanja, ja otvaram razpravu o formalnom predlogu, naime, da ga vis. Sabor proglasi prešnim i u smislu § 34 poslovnika predje na prvo čitanje. Želili tko govoriti?

Ljubić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gos. zastupnik Ljubić.

Ljubić. Obrazloziti ću prešnost, kojom moj pravaški klub traži, da se odmah danas predje na prvo čitanje adrese, prikazane od mene i od mojih drugova. Prvi razlog s kojega se kakav predmet smije preporučiti na prešnost jest sama važnost predmeta. A sada kakvo pitanje na dalmatinskom saboru može biti važnije od onoga sdruženja Dalmacije sa Hrvatskom? Neradi se o kakvom poboljšanju ekonomičnih nevolja, neradi o kakvom pravilniku niti o kakvoj popravi u upravi; to su sitnarije napram velikom pitanju o ujedinjenju naroda. Kod dojednoga naroda na svietu, pa i kod hrvatskoga glavno je pitanje, da se narod ujedini, da postane po tom nezavisan od drugih naroda, slobodan i čvrst u svojoj kući. Bez ujedinjenja narod neobstoji, neujedinjen on robuje tudjinu. S toga cio hrvatski narod vapi za ujedinjenjem, to mu je najživija želja u srcu, iz duše dojednom nepokvarenom Hrvatu iztiče glas za ujedinjenje. — Nego ni važnost predmeta nije sami uvjet za njegovu prešnost. Treba da je predmet prost, nezamršen, dojednome zastupniku dobro poznat. A kud prostijega i poznatijega predmeta do onoga o sdruženju Dalmacije sa Hrvatskom? Ovo je pitanje starije nego je i sam dalmatinski sabor: prije nego se je sabor otvorio na sdruženje je zamislio. Kralj i poruke nam poslao da se o sdruženju dogovaramo. Evo trećina je vieka izmakla od kad se o sdruženju misli, govori i piše; govori u saboru i van sabora na dojednom sastanku otačbenikâ; piše u knjigam i u novinam; izailo se i razpravilo se na dugo i široko o svim razlozim ovog pitanja, tako da ni najmladji naš političar nije bolje obavješten o ikakvom pitanju, nego li je ob ovom, te svaki od nas na prste zna što se za sdruženje može reći i što se proti sdruženju kaže. Nećemo se dakle prenagliti niti ikome krivo učiniti, stanemo li odmah danas raspravljati o adresi. — Što sam dosad kazao zadosta je na opravdanje predložene prešnosti. Ali ima još jedan praktičan razlog, radi kojega dužni smo neodgadjati ovu razpravu. Od mnogo godina adresa je hude sreće u dalmatinskom saboru. Da ne spominjem starije doba, spomenuti ću samo lanjsko zasjedanje. Odmah u prvom našem sastanku ja sam lani na ime hrvatskoga kluba položio na presjednički stol adresu za sdruženje. Tada nepredložih prešnost, jer se uzdali da će barem na prvo čitanje izaći bez otezanja; mislili da će i gospodin predsjednik priznati važnost predmeta, pak da će ga zabilježiti u dnevni red prije tolikih sitnica i šuškarija; uhvali se da će saborska većina prisiliti predsjednika, da obavlja predsjedničku zadaću barem prama želji većine. Zaludu naša uhvanja, bilismo naivni; adresa se pomolila u zoru zasjedanja, ali se opet ne pojavila nego na sami sumrak. Nemari, opet mi se uzdamo da će do razprave doći, jer se i sama većina prikazala kao da je sklona adresi, kad je glasovala da se ona izruči naročitomu odboru, a da ovaj na sabor je iznese kroz 24 sata. Opet se u nami poradja uhvanje, ali i ovo malaksalo sutradan kad ugledasmo drugi dnevni red i u njem nanizano svakojakih predloga, pa dosta i šupljih, a jadna adresa pri dnu zakopana pod hrpom kartušina. Premeću se te kartušine iznose se i predlozi, koji na dnevnom

redu nisu bili, riešavaju se na brzu ruku kao da nas neki zloduh goni. — Eto napokon red i na adresu, ali kao grom iz vedra neba vladin čovjek iz svoje torbice vadi list i javlja da je ono teskera koja zastupnike zapraća kući. Tko je svemu tomu kriv? Tko je sudjelovao sprovodu i grobu adrese? Neću sve da kažem što znam, ali nesmim premučati jedan sami glas. Obći je glas bio da vlada neće, a da se o adresi progovori. Kad bi to istina bila, ja bih rekao da je kukavna ona vlada, koja ne smi ni čuti da se o sdruženju raspravlja. Ako vlada ima i malo srdca, neka namjesnik te vlade izadje na polje; neka dodje ondi za onim praznim stolom, pa nek nam kaže u brk zašto vlada neće sdruženja Dalmacije sa majkom Hrvatskom. Zašto se on krije, zašto iz sabornice bježi? Vlada koja bi smetala nami zastupnicim da pitamo sdruženje, koja bi nam smetala da svoj glas iznesemo pred priestolje našega kralja, bila bi jošte nepokorna zakonim; pa još više, bila bi nepokorna kralju i nelojalna. U zakonim, u ugovorim izmedju hrvatskoga naroda i kralja ima temelja naše pravo na sjedinjenje i na ujedinjenje hrvatskoga naroda, ima temelja u svetoj rieči samog hrvatskoga kralja. Koja vlada smi neštovati ugovore zakone i svetu kraljevu rieč? — Ni sa ustavnoga stanovišta nepojmimo vladu, koja nebi dala zastupnicim naroda da slobodno kažu što misle i žele. Zar kakva vojnička vlada, vlada kojoj je na čelu vojnik? Al neka i taj vojnik zna, da u saboru ne vrede *befehli*, da sabornica nije kazarna. Zavriti ću tvrdim uvjerenjem, da će ciela kuća glasovati prešnost, i ne sumnjim ob onim koji se Hrvati kažu; nego sam stavan da i koji su protivni sdruženju, žele o njemu progovoriti. Predlažem da se primi prešnost i da se odmah predje na prvo čitanje. (*Odobravanje*).

Predsjednik. Želi li još tko govorili o fomalnom predlogu?

Biankini: Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima zastupnik Biankini.

Biankini: Visoki sabore! Častna gospodo zastupnici! Pri ovako znamenitomu pitanju, pri pitanju ovako životnomu, gdje se radi o jedinstvu i slobodi naroda, vrlo je ugodno rodoljubnomu srdcu, što ni jedan pučki predstavnik nije se digao, da mu pobija prešnost. Jedinstvo i sloboda uvjeti su bo neobhodni pravomu životu svakog naroda, kô što je zrak neobhodnim uvjetom obstanku ljudskog organizma, te nikakva prešnost nije ovdje suvišna.

Mi Hrvati u Dalmaciji, kao narodno-politički čimbenik gotovo izginusmo, jer nemamo oživljujućeg zraka, nemamo slobode, nemamo jedinstva, te politički i ekonomički kržljavimo, i sve to više skapamo i vehnemo poput sučijava bolestnika, kojemu su dani neumoljivo izbrojeni.

Razlika je samo ta, što naša bolest nije neizlječiva, i što smo mi sjegurni i zdravlja i okriepljenja, ako se samo svi muževno latimo prava, korenita lieka.

A taj je liek, bez sumnje, gospodo zastupnici, sdruženje naše sa Hrvatskom, kô što je više puta i u ovom visokom saboru bilo očevidno dokazano, i kô što ćemo opet dokazati, ako nam bude dopušteno meritorno razpravljati o prikazanoj osnovi adrese na svietlu krunu. Tko dakle od vas, gospodo zastupnici, može mirne duše odgadjati čas da do tog lieka dodjemo? Tko od vas može mirne duše reći narodu našemu, tomu odveć izkušanomu Jobu: čekaj, trpi, muči se, skapaj i još dalje?

Častna gospodo zastupnici! Ja ću glasovat za prešnost predloženu po momu častnomu drugu Ljubiću, jer sam tvrdo uvjeren, da ću tim najbolje vršiti svoju zastupničku dužnost i volju mojih braća; jer sam uvjeren da to imperativno zahtjeva užasni položaj u kojemu se mi danas nalazimo; jer sam tvrdo uvjeren da to zahtjevaju vrhovni interesi sveukupnog hrvatskog naroda u obće, a napose ove mile naše Dalmacije.

Ja nemogu nikako pojmiti, da se naše zastupničke dužnosti imadu svadjati samo na to, da mi ovdje svake godine glasujemo nekoliko mršavih stavka proračuna, i da poniknutih glava čujemo opetovati uvjek prazna obećanja visoke vlade; već vjerujem, naprotiv, da je naša du-

žnost, i da nas je narod ovdje poglavito poslao za to, da nešto dublje zavirimo u njegove nebrojene jade, i da njim nadjemo jednom za vazda sposonosna melema. To je bez sumnje volja naših birača, a dostojno i pravedno je, da se u ovom visokomu saboru njihova, a ne vladina volja vrši.

Neglasujemo li prešnost, gospodo zastupnici, visoka vlada će nas i ove godine u pitanju adrese izigrati, kô što nas je lani izigrala, zatvorivši nam u obraz srborska vrata u času, kada je ono naše slavno predsjedništvo, s njom dogovorno, a bez energična prosvjeda većine, stavilo na dnevni red predlog o adresi za sdruženje s Hrvatskom, pri samomu koncu zasjedanja.

Proti tomu neustavnomu i skroz samovoljnomu postupanju vlade i predsjedništva saborskoga, ja ovdje najsvetčanije prosvjedujem u ime svoje i mojih klubskih sudrugova! To postupanje nije dostojno ustavne vlade, vlade, koja hoće da sebe štuje, i koja iole pojmi svoje dužnosti.

Predsjednik. Molim, opažam, da se neke rieči nesmiju upotrebljavati. Vi ste kazali, da je vlada sabor izigrala, a to je neparlamentarna izreka. S toga vas pozivljem na red i molim, da budete u buduće umjereniji u vašim izrazima, jer će tako bolje teći razprava i neće biti uzroka, da vas svaki čas prekidam radi nepristojnih izraza.

Biankini. Dakle recimo, da nas vlada nije izigrala, već da je fino i ustavno postupala,

Predsjednik Pozivljem vas opet na red!

Biankini. Što ću onda reći?

Predsjednik. Vi ste tako vješti hrvatskom jeziku, da možete drugu rieč upotrebiti.

Biankini. Pa rekao sam, da nas vlada nije izigrala.

Predsjednik. Vi ste pozvani na red po treći put.

Biankini. Vi možete pozivati na red koliko vas volja; ali ja kažem, da saborski pravilnik postoji i za me i za vas; i da me vi, gospodine podpredsjedniče, možete pozvati na red samo onda, kad bih ja povriedio dostojanstvo sabora nepristojnim izrazim. Ali mislim da toga nisam učinio.

Predsjednik. Vi ste se služili riečima koje nisu parlamentarne.

Biankini. Ja želim da razprave teču što dostojanstvenije i ozbiljnije, i hoću da prama saborskomu predsjedništvu postupam najšarmantnije; ali za to neću nikada dopustiti da se moja zastupnička prava od nikoga krnje!

Predsjednik. Nekrnje vam se.

Biankini. Ja dakle cienim, gospodo zastupnici, — to je barem moje subjektivno mnienje — da postupanje vlade pri adresi, način, kojim nas je lani poslala kući, nije dostojan jedne ustavne vlade, koja hoće da sebe štuje, i koja pojmi svoje ustavne dužnosti. Ali, gospodo zastupnici, pojam dužnosti i pojam vlade odavna se u nas diametralno izključuju, te baš to izključenje najviše govori u prilog ovog današnjeg prešnog predloga.

Što je visoka vlada u blizu 100 godina svoje uprave, učinila u Dalmaciji? Ruku na prsi, gospodo zastupnici, pa kažite vi, ma kojoj stranci pripadali....

Predsjednik. Molim vas, to nespada u prešnost; sve to vi možete kazati u meritornoj razpravi. Prešnost je dobro obrazložio gospodin Ljubić, a vi idjete preko granicâ, te vas molim, držite se stvari i obrazložite vaše glasovanje glede formalnog predloga prešnosti.

Biankini. Ja baš to hoću. Mi sad hoćemo da glasujemo za adresu, a kad bacimo pogled na naše nesretno stanje....

Predsjednik. To je previše. Imat ćete prigode poslie o tom govoriti.

Biankini. Gospodine podpredsjedniče! Vi ste u vašem liepom inauguralnom govoru rekli, da ćete poštovati slobodu govora i da ćete dopustiti svakomu zastupniku da izjavljuje slobodno svoja mnienja i svoje nazore. Mislim da ta vaša izjava i za me vriedi, te da je i meni slobodno, da se izrazim po svomu uvjerenju o pitanju ovako životnom, kao što je ovo. Ako ste pak odlučili, da meni nećete nikada dopustiti mirno govoriti, a ja ću onda uzeti klobuk i poći kući, da javim narodu, da nije moguće da u dalmatinskom saboru sjedi i govori jedan neodvisni zastupnik!

Predsjednik. Molim, ja sam u mom inauguralnom govoru rekao, da ću poštovati zemaljski red i saborski pravilnik; ali mislim, da svaki valja, da se drži predmeta, i molim vas, u interesu same stvari, da se držite samo argumenatâ, kojima ćete dokazati prešnost.

Biankini. Molim, gospodine podpredsjedniče, gdje nam je većega dokaza prešnosti, što u ovom našem tužnom stanju? To je moja dokazna teza, i ja se moram osvrnuti na ovo naše stanje. Učiniti ću to, po mogućnosti, na najkraći način, ali, molim vas, dopustite mi samo govoriti.

Predsjednik. Dà, ali na kratko.

Biankini. Ja cienim, da baš ovo naše današnje kukavno stanje najočitije govori za prešnost adrese, odnosno za prešnost sdruženja. S toga pitam, gospodo zastupnici, da mi kažete vi, ma kojoj stranci pripadali, da li se može ovu našu zemlju, u ekonomičkom smislu, gore zanemariti i upropastiti, a u političkom gore razrovati i podivljati?

U narodnomu pogledu, mletačka republika bia ja bez sumnje saviestnija od Austrije prama nam Hrvatima u Dalmaciji, jer ona nije nikad ni iz daleka promislila da izmedju svojih vernih *Schiavoni-a* stvori nekakvu talijansku narodnost. Tu je nezavidnu slavu ona ostavila mudrosti austrijskih državnika, koji kroz cio ovaj vek nisu našli časa vremena da udovolje barem našim najelementarnijim narodnim pravicam, U 4 vieka medioevalne tlake, republika S. Marka nije potalijančila, nit je pokušala potalijančiti pedalj hrvatske zemlje u Dalmaciji; a Austrija, u malo godina modernog samosilja i lažne ustavnosti, i ako nije potalijančila, jer nije uzmogla, dala je izrazito talijansko lice mal ne svim primorskim našim gradovima, i stvorila je u njima zametke hibridne talijanštine. I eto, pored razbudjene hrvatske sviesti, još i danas o tomu ona revno radi svom konjskom i parnom silom nebrojenih svojih birokratičkih strojeva.

Pa kô da joj ni to nije dosta, nameće nam sada i službenu niemštinu, a u isto doba pruža sve to više ruku i našoj hrišćanskoj braći, da u ime njihove srbske vjere stvaraju i nekakvu srbsku narodnost u ovoj od vjekova skroz hrvatskoj zemlji.

Suze hrvatskoga naroda padoše kao božje proklestvo na gordu kraljicu Adrije, i ona za uvjek se sruši pod teretom svojih velikih grieha. Vječna pravda osvetila nas je junačkom desnicom genialnog Napoleona I.a! Tko će nas opet osvetiti? *Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor!* Mletačka republika odgovara danas pred sudom povjesti, što je Dalmaciju za četiri vieka nemilosrdno sisala i držala u tminam robstva i neznanstva; ali će ova visoka vlada još strožije odgovarati pred istim sudom, što je ne samo ovu krasnu zemlju kroz cio viek nemilosrdno sisala i zanemarila, nego još više i za to, što je svojom tudjinskom upravom, bezkrajnim cinizmom i fenomenalnom lakoumnošću, počinila atentat na njezino narodno jedinstvo; što je u njoj stvorila politički kaos; što je, svojom paklenom politikom, zavadila rodjenu braću, braću iste krvi, istog jezika, istog poriekla; što je u ovom mirnom kraju posijala sjeme anarkizma!

Ovo užasno naše stanje, gospodo zastupnici, vapije osvetu pred Bogom, i mora već jednom da prestane, te u tu svrhu, ćutimo li i malo ljubavi za naš nesretni narod, dužnost je naša, časa nečaseć, uložiti sva i najskrajnija ustavna sredstva.

Jedno je od tih, i bez sûmnje od najuspješnjih, adresa na svietlu krunu, koja nemo-

že i nesmie ostati gluha živomu vapaju svog viernog naroda. Ja sam uvjeren, gospodo zastupnici, da kruna nije točno obavieštena o našemu zdvojnomu stanju, i da njoj njezini savjetnici mnogo šta pritajivaju i neistinito predstavljaju o odnošajim u Dalmaciji, i u ostalim hrvatskim zemljam. Naša je sveta dužnost, kao slobodnih gradjana i viernih državljana, čim prije odkriti svomu kralju pravo naše stanje, kazati mu čisto i bistro istinu, te nikako nedopustiti, da se podzemni vulkani narodnog orgorčenja i zdvojenja zameću pod njegovim sjajnim priestoljem. U tomu, po mome mnienju sastoji i prava gradjanska lojalnost, a ne u kojekakvim farizejskim frazam, ili u kojekakvim naručenim izkazim, koji nisu izliev narodnog čuvstva, već plod proračunane sebičnosti ili podla udvorstva.

Ja ću, gospodo zastupnici, glasovati za prešnost adrese i za to, jer sam tvrdo uvjeren, da mnoge nevolje, koje mi trpimo, proizliču iz nenaravnog i nezakonitog položaja u kojemu se mi danas provizorno nalazimo.

Po našemu državnomu i narodnomu pravu, mi nepobitno pripadamo hrvatskoj državi, a ipak se faktično nalazimo u ovoj tako zvanoj Cislajtaniji. Naš faktični položaj protuslovi našemu pravu. Provizornost ovog položaja, stvorena patentom dne 20 veljače 1861, evo traje već 34 godine, premda je kruna opetovano prije i kasnije više puta svetčano priznala, da je Dalmacija dio Hrvatske, i da se s Hrvatskom ima sjediniti.

A to sjedinjenje, gospodo zastupnici, nije samo postulat našeg hrvatskog državnog prava, našeg historičkog razvitka, naše prošlosti, već je to i postulat modernog načela narodnosti, koje stoji u divnomu suglasju sa našim državnim pravom.

Veliko načelo narodnosti, koje je poslie francuzke revolucije preobrazilo Europu, koje je ukinulo širom svieta toliko nepravicá, koje je i u našoj blizini stvorilo više nezavisnih država i državica, nesmie proć preko naših glava kao časoviti meteor.

Mi svi koji u ovoj monarkiji govorimo jednim jezikom, jezikom hrvatskim, morali bi se u ime tog načela sjediniti u jednu samostalnu i slobodnu skupinu, kad i nebi imali prava na to sjedinjenje kao historičko-politički narod, koji nije nikad bio mačem podjarmljen, nit se je ikad svojih starinskih prava odrekao.

Proces narodnog sjedinjenja, proces kristalizacije prama jednoj točki, prama jednoj misli, mora se po svim hrvatskim zemljam, pa i u nas u Dalmaciji obaviti, jer je to prirodni proces, koji se nameće silom neumoljivih historičkih zakona; jer svak pametan vidi i razumi, da mi ovako osamljeni, kao grana odsječena, bez narodnog i ekonomičkog života, nemožemo i nesmiemo ostati do vieka; jer svak vidi da ovako mi svaki dan i duševno i materijalno propadamo.

Gdje dakle da bude naša točka kristalizacije, gdje naša sjedinujuća misao?

Častna gospodo zastupnici! Bez uvrjede ikomu, i bez osumnjičenja ičijeg političkog mišljenja, dopustite da vam, po momu običaju, i ovdje otvorito izjavim, bez okolišanja, svoje duboko osvjedočenje.

Da sam ja uvjeren da je Dalmacija talijanska zemlja, vjera i Bog, gospodo zastupnici, ja bih bez političke hipokrizije, odlučno i javno tražio njezinu točku kristalizacije, njezinu spasujuću misao, u Rimu. Da sam ja uvjeren, da je Dalmacija srbska zemlja ja bih na isti način tražio njezinu točku kristalizacije, njezinu budućnost u Beogradu ili na Cetinju; a tražio bih ju u Beču, ili čak ravno u Berlinu, da sam iole uvjeren, da je ovo zemlja njemačka.

Ali pošto sam dogmatički uvjeren da Dalmacija nije zemlja ni talijanska, ni srbska, ni njemačka, već zemlja hrvatska, sveta zemlja hrvatska; da u njoj od vjekova živu Hrvati, zalivajuć je svojim znojem, svojim suzam, svojom krvlju; da je ovdje bila koljevka našoj drevnoj hrvatskoj državi; da ovdje živé državno pravo hrvatsko, da svaki kamen ovdje progovara duši hrvatskoj, a da danas glasno i jasno progovara i vapije spasujuću rieč hrvatsku i razbudjena narodna sviest pô milijuna Hrvata od Raba do Spića — ja odprto kažem, gospodo zastupnici, da mi, *coute que coute*, moramo

neprešno, neprestance, odlučno, svim svojim silam tražiti da se naša kristalizacija obavi okolo bielog Zagreba, okolo prirodne nam starinske naše misli hrvatske, koja nas najzakonitijim putem vodi do narodnog jedinstva, do slobode i samostalnosti hrvatske, u okviru ove monarkije, pod okriljem naših zakonitih kraljeva, slobodnom voljom praotaca naših izabranih iz habsburgske kuće. Ovo je neumoljiva pelitička logika!

Ili mi moramo, gospodo zastupnici, postići hrvatsko sjedinjenje, i to čim prije, ili moramo zdvojno gledati da nam svakojake neprirodne, i skroz artificialne misli i težnje neprestance stavljaju u pogibelj narodni obstanak; da nam zemlja duševno i materijalno propada u bučećim valovim političkog kaosa i financialne bankerote; a da nas uz to sve jedne proti drugim izigrava i uvjek to više tlači visoka vlada, koja, rek bi, i neobstoji za drugo, već da kao oznojeni grijač okolo parnog kotla. podžiga i baca svaki čas novog goriva na plamteće ognjište naših divljih gladiatorskih borba, naših nebratskih borba, bez smisla, bez cilja i bez konca!

Častna gospodo zastupnici! Radi svih ovih uzroka, mi članovi hrvatskog kluba stranke prava, hoćemo prešnost za adresu na krunu, neka se već jednom razvedri ovo mutno političko obzorje, ili nek znademo barem na kojoj smo. Mi netražimo nego svoje pravo i to najzakonitijim putem. Tko hoće da nas, hrvatski naš narod, sa toga zakonitoga temelja potisne, i da ovjekovići u Dalmaciji ovo artificialno kaotično stanje, taj neračuna na nenadne dane kušnje i trke; taj neračuna ni na to, da i ustrpljenje hrvatskoga naroda ima napokon svoje granice, i da hrvatska poslovica kaže: pri glavi i otca po glavi!

Neka dobri i pravedni Bog odkloni od nas te teške kušnje, a neka ova naša mila hrvatska domovina, s mirnom pobjedom svoga državnoga i narodnoga prava, proslavi čim prije svoje jedinstvo i svoju slobodu! U ime tih otačbeničkih svetinja, mi vas molimo, gospodo zastupnici, glasujte svi za prešnost naše adrese! *(Odobravanje na desnici).*

P r e d s j e d n i k. Želi li još tko govoriti o formalnom predlogu?

Vladin povjerenik P a v i c h. Pitam rieč.

P r e d s j e d n i k. Rieč ima gos. vladin povjerenik.

Vladin povjerenik P a v i c h. Ja danas, gdje je na redu samo pitanje prešnosti glede adrese neću se upustiti u potankosti govora zastupnika Biankina, ali ne mogu, da ne odbijem uvriedljive i netemeljite napadaje na vladu.

P r e d s j e d n i k. Pošto je gos. vladin povjerenik govorio, to je razprava opet otvorena. Želi li još tko govoriti?

B j e l a n o v i ć. Ja bih predložio, da se poimence glasuje.

P r e d s j e d n i k. Stavit ću na glasovanje poimence predlog zastupnika Ljubića, koji glasi:

„Neka Visoki Sabor proglasi prešnim ovaj „predlog i na temelju §. 34 saborskog poslov„nika predje na prvo čitanje istoga."

Gospoda, koja pristaju na taj predlog, neka izvole odgovoriti sa **da**, a ostali **ne**.

(Glasuju sa **da**: Biankini, Bjelovučić, Borčić, Brajković, Čingrija, Fontana, Ivčević, Karaman, Klaić, Ljubić, Mišetić, Perić, Paštrović, Šarić, Šupuk, Tartaglia, Vranković, Zafron, Zore, Žuro).

(Glasuju sa **ne**: Baljak, Bjelanović, Gojković, Puljezi, Salvi, Šimić, Smirić, Trigari).

Dvadeset ih je glasovalo sa **da**, a osam sa **ne**. Pošto je predlog o prešnosti primljen, bit će danas iznešen na razpravu u prvom čitanju, a to pokle se izcrpe drugi predmeti dnevnog reda.

Pitao je rieč zast. Biankini za jedan upit na Zemaljski Odbor. Neka ga izvoli čitati.

B i a n k i n i (čita):

Po momu preglogu, u sjednici dne 4 trav-

nja 1892, ovaj visoki Sabor naložio je slavnomu zemaljskomu Odboru, da se „upusti u dogovore sa c. kr. Vladom za uredjenje vodâ u kotaru zadarskomu, počamši sa kotlinom Zemunik-Nin."

Polag izvješća Odbora zemaljskoga prikazana Saboru u lanjskom zasjedanju, rek bi, da su za izvedbu uredjenja vanjskog blata, na temelju tehničke osnove, upućene razprave.

Ali po istom izvješću razabire se, da do lani osnova za uredjenje vodâ u občini ninskoj nije žalibože bila ni započeta, s nedostatka mjerničkog osoblja, te da se je uzalud molilo ministarstvo poljodjelstva da to osoblje pomnoži, i da mu se u prvom redu povjere tehničke predradje glede uredjenja vodâ u Ninu.

Dapače, pošto je i sama vlada priznala, da uredjenje vodâ u Ninu nema samo svrhu, da koristi poljodjelstvu, nego i da poboljša užasne zdravstvene odnošaje ciele one okolice, ministarstvo unutarnjih posala bilo je ovlastilo c. k. Namjestništvo da povjeri jednoj osobi državne gradjevne službe tehničke izvide i izradjenje osnove glede uredjenja vodâ i presušenja močvara u okolišu ninskomu.

Alî do konca godine 1883 ovâj ministarski nalog ostao je na papiru. Je li izvršen kroz godinu 1894, nije mi poznato.

Obzirom na to, što se uredjenje vodâ u kotaru zadarskomu od toliko godina razvlači, a da nevoljni narod u močvarnom zraku fizično i ekonomično sve to više propada, dužnost mi je upitati slavni zemaljski Odbor:

I. Jesu li svršile razprave za izvedbu uredjenja vranjskog blata, i kad će to uredjenje započeti?

II. Jesu li započele tehničke predradje za uredjenje vodâ u okolišu ninskomu, a ako nisu, kad će napokon započeti, i kad se već misli te neobhodno nuždne radje izvesti, da onaj predjel sasvim neopustoši?

P r e d s j e d n i k. Ovaj ću upit predati slavnom zemaljskom Odboru.

Prelazim na dnevni red.

Prva točka dnevnog reda: Izbor tajnikâ.— Molim da izvolite predati cedulje. Broj tajnika ima biti 6, koji se biraju pretežnom većinom glasova. (*Obavlja se izbor*).

Molim, gospodo, nije bilo predano nego nekoliko cedulja, a valja da glasuju svi prisutni zastupnici, s toga molim, da svi predadu svoje cedulje.

Predane su 23 cedulje. Absolutna je većina 12. Odabrani su sa 17 glasova: Machiedo D.r Ante, Brajković, Vukotić, Korlaet, Puljezi, Šarić.

Molim neka za danas ostanu kao tajnici, kao prvi na redu, gg. Šarić i Brajković, kad Visoki Sabor nebi imao ništa protivna. (*Sabor pristaje*).

Prelazim na drugu točku dnevnog reda: Izbor financijskog odbora.

Želi li tko govoriti o predmetu?

D.r K l a i ć. Glede financijalnog odbora predlažem, da bude sastavljen od 7 članova.

P r e d s j e d n i k. Molim gospodu, koju pristaju, da bude financijalni odbor sastavljen od 7 lica, mjesto 5, neka izvole ustati. (*Većina*).

Primljeno većinom glasova.

Molim gg. zastupnike da predadu cedulje. (*Obavlja se izbor*).

Predane su 22 cedulje.

Dobili su 17 glasova gg. Borčić, Čingrija, Mišetić, Baljak, Korlaet, Zafron, a 22 glasa Trigari, te ovi ostaju izabrani.

Treća je točka dnevnog reda: Izbor molbeničkog odbora.

Molim da se glasuje za 5 lica. (*Obavlja se izbor*).

Predane su 23 cedulje; 23 glasa dobiše: Brajković i Šarić, a 17 glasova: Fontana, Vidović, Ivčević, koji su izabrani.

Prelazim na 4. stavku dnevnog reda: Izbor odbora za pregledanje rada Zemaljskog Odbora.

Pozivljem gospodu, da izvole izabrati 5 članova. (*Obavlja se izbor*).

Predane su 22 cedulje.

Izabrani su preteżnom većinom glasova: Benevenia, Bjelovučić, Karaman, Kulišić, Zore.

Pošto su tim imenovani svi odbori, molim da se sastanu poslje sjednice, da se konstituiraju, i da mi konstituiranje priobće.

Prelazim na 5. točku dnevnog reda. (Čita):

Konačni računi za g. 1893 sliedećih zemaljskih zaklada: *a)* Iznemoglih vojnika; *b)* Mamuline; *c*) Gluhoniemih; *d)* Obitelji spremnih dalmatinskih vojnika; *e)* Mirovine zemaljskih činovnika; *f*) Vatrogasacâ; *g)* Vanrednih potreba bivšeg okružja Dubrovačkog; *h*) Franje Josipa I.; *i*) Izkaznica uprave oskudične zaklade za istu godinu.

Pita li tko rieč?

D.r Klaić. Predlažem, da se sva izvješća zemaljskog Odbora, koja se odnose na račune predadu financijalnom Odboru.

Predsjednik. D.r Klaić predlaže, da svi računi od točke 5 do 14 budu predani financijalnom odboru.

Ona gospoda, koja pristaju na predlog d.ra Klaića, neka izvole ustati. (*Većina*).

Primljeno većinom glasova.

Prelazim na 6 točku dnevnog reda: Prvo čitanje vladine zakonske osnove o ribanju u pozemnim vodama.

Pita li tko rieč?

D.r Klaić. Pitam rieč.

Predsjennik. Rieč ima d.r Klaić.

D.r Klaić. Predlažem, da ova zakonska osnova bude predana posebnom odboru pod imenom „Upravno-gospodarski odbor" od 7 lica i da se odmah bira.

Predsjednik. Želi li tko govoriti o predlogu? Nitko.

Razprava je zatvorena.

Ona gospoda, koja pristaju, da ova zakonska osnova bude predana posebnom odboru pod imenom „Upravno-gospodarski odbor" neka izvole ustati. (*Većina*).

Molim, gospodo, da predate cedulje za 7 članova upravnog-gospodarskog odbora.

(*Obavlja se izbor*).

Predane su 22 cedulje, a dvie su biele. Izabrani su većinom glasova: Vranković, Ivčević, Perić, Machiedo D.r A., Bjelanović, Tartaglia, Salvi.

Molim da se ovaj odbor konstituira, a ja ću mu predati vladinu zakonsku osnovu.

Prelazim na 16 točku dnevnog reda: Prvo čitanje zakonske osnove, kojom se preinačuje § 13 zemaljskog zakona 29 prosinca 1871, o uredjenju pravnih odnošaja učitelja kod javnih pučkih učiona u Dalmaciji (Z. Z. L. Br. 12 g. 1871, preinačen zem. zak. 21 studenoga 1874 Br. 2 g. 1875), § 18 istoga zakona (preinačen zakonom 18 studenog 1880 Br. 65) i § 19 istoga zakona (preinačen zakonom 21 studenog 1874 Br. 2 g. 1875 i zakonom 3 svibnja 1886 Br. 21).

D.r Klaić. Pošto je ovaj predmet poglavito financijalni, predlažem, da bude predan na pretres i izvješće financijalnom odboru.

Predsjednik. Želi li tko govoriti o formalnom predlogu d.ra Klaića?

Ljubić. Jest istina, da je to pitanje s jedne strane financijalno, ali uz to valja poglavito proučavati sve odnošaje učitelja, a ne samo one s gledišta novčanog. Ja, na mjesto da to podje na financijalni odbor, koji jur ima punu vreću posla i računa, predlažem, da se za to stvori poseban učionski odbor, jer će tako posao i bolje i prije izpasti.

Predsjednik. Želi li još tko govoriti?

D.r Klaić. Ova zakonska osnova predlaže jedino, da plaća učiteljâ okolina 3.a reda bude povećana, a ne radi se o ustrojstvu učiona ili o njihovom uredjenju i ja s toga ostajem pri svom predlogu.

Ljubić. Ja znam, da ova osnova ne govori o drugom, nego da se poveća plaća učiteljim okolina trećeg reda sa nekoliko fiorina, ali ja velim, da bi se moglo naći razloga, da se predloži i preinakâ, da se uzme o obzir cielo stanje učiteljstva a ne samo ono sa financijalnog gledišta. Zato ostajem pri svom predlogu, da se izabere osobiti odbor.

Predsjednik. Želi li tko govoriti?

(*Nitko*). Razprava je zatvorena.

Ja ću staviti najprije na glasovanje formalni predlog d.ra Klaića, a kad bi ovaj pao, stavit ću na glasovanje predlog zastupnika Ljubića.

Ona gospoda, koja pristaju da ova osnova bude uručena financijalnom odboru, neka izvole ustati. (*Većina*).

Formalni je predlog d.r Klaića primljen.

Prelazim na 17 točku dnevnog reda: Prvo čitanje zakonske osnove, kojom se preinačuju propisi IV. razdjela zemaljskog zakona 29 prosinca 1872 (Br. 12 Z. Z. L. g. 1872), o ustanovljenju pravnih odnošaja učiteljâ kod javnih pučkih učiona kraljevine Dalmacije.

Želi li tko govoriti o predmetu?

D.r Klaić. U ovoj se osnovi ne radi nego o preinaci sadašnjih propisa o umirovljenju učitelja, i pošto smjera na poboljšanje njihovo, predlažem da i ova osnova podje na pretres i izvješće financijalnom odboru.

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju, da ova osnova bude izručena financijalnom odboru, neka izvele ustati. (*Većina*).

Predlog d.ra Klaića je primljen.

Prelazim na 18 točku dnevnog reda: Prvo čitanje zakonsko osnove o nabavi sa strane općina učionskih pomješćâ i stanova za ravnajuće osoblje javnih pučkih učiona.

Hoće li tko učiniti koji predlog o ovom predmetu?

D.r Klaić. I lani je ova zakonska osnova bila predana financijalnom odboru, te molim, da bude i ovaj put.

Ljubić. Barem ovo pitanje čini mi se da nije prosto financijalno, nego da ima šire polje te valja imati obzira na okolnosti, osobito — recimo — općinske, jer se tu nameće jedan teret općinama. Dosad je taj predmet, istina, bio podnesen financijalnom odboru, ali nije pretresen, a tu se mora paziti, da se ne nanosi općinam teret, koji bi težko nosile. Uz to ima financijalni odbor toliko posla, da bi se moglo dogoditi, da se predmet na brzu ruku rieši i iznese ili da ostane neriešen. Za to sam učinio predlog, da se odabere osobiti odbor, da prouči to pitanje.

Predsjednik. Želi li još tko govoriti?

D.r Klaić. Treći je put, da ova osnova dolazi pred Sabor. Prvi ju je put, g. 1890 financijalni odbor razpravio i iznio izvješće pred sabor, koji ju je povratio s nalogom, da popita za mnienje općinâ i poslije da donese izvješće u drugom zasjedanju. To je Zemaljski Odbor učinio, propitao općinâ i donio izvješće u zadnjem zasjedanju saborskom. Lani je opet ta osnova bila razpravljena ovdje pred Visokom Kućom i sabor je zaključio, da se povrati s nalogom, da Zemaljski Odbor upita financijalnu

vlast u pogledu poreza. I to je učinjeno. Sada je eto treći put, da dolazi pred ovaj sabor. Ja mislim, da je naravno, da isti odbor, koji ju je dva put pretresao da ju i opet uzme.

Što se tiče prigovora, da bi financijalni odbor mogao zakasniti i ne riešiti ovu zakonsku osnovu, mislim, da po izkustvu, koje imam od prijašnjih godina, nije opravdan. Jer ne samo u financijalnom odboru, već i u svakom drugom, nije se u ovom našem saboru dogodio slučaj, da je jedna zakonska osnova ili važni predlog u kojem odboru zaspao i da nije bilo dotično izvješće iznešeno pred sabor, a nadam se, da se to neće ni ovog puta dogoditi, pošto je uz to odlučeno, da bude 7 članova u financijalnom odboru.

Tim ostajem pri svom predlogu.

Ljubić. Istina je, da je ovaj predlog bio dva puta razpravljen od odbora, ali od sabora ne. On je primio predlog odbora, da se zapita ministarstvo glede poreza na te kuće. Kad je to bilo učinjeno nije trebalo ulaziti u daljnju razpravu i u druge razloge.

Nego što veli častni Klaić, da je financijalni odbor pokazao, da zna raditi, ja nemam prigovora; ali se to može dogoditi, kad se prenatrpa, kao ove godine, i s toga mislim, da bi bilo bolje dati to naročitom odboru, koji ima manje posla i koji će i s drugog gledišta, osobito s obzirom na občinsku korist, proučiti predlog. Zato ostajem kod svog predloga, da se to povjeri novom odboru.

Predsjednik. Želi li još tko govoriti? (*Nitko*).

Imamo ovdje dva predloga, jedan d.ra Klaića, a drugi častnog Ljubića, a budući su iste naravi, stavit ću najprije na glasovanje predlog D.r Klaića, te ako pane ovaj tad će se glasovati o predlogu častnog Ljubića.

Gospoda, koja pristaju, da ova osnova bude izručena financijalnom odboru, neka izvole ustati: (*Većina*) Primljeno.

Prelazim na 19. točku dnevnog reda:

Prvo čitanje zakonske osnove, kojom se opredjeljuje rok za utoke u šumarskim prekršajima.

Želi li tko iznieti kakav predlog o predmetu?

D.r Klaić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima d.r Klaić.

D.r Klaić. Predlažem, da ova osnova bude predana jur izabranom upravno-gospodarskom odboru.

Predsjednik. Hoće li tko govoriti o predlogu? (*Nitko*). Razprava je zatvorena.

Ona gospoda, koja pristaju, da ova osnova bude izručena upravno-gospodarskom odboru neka izvole ustati. — (*Većina*). — Predlog je primljen.

Prelazim na 20. točku dnevnog reda: Izvješće Zemaljskog odbora o ovjerovljenju naknadnog izbora jednog zastupnika za vanjske občine Hvara-Starigrada-Visa-Brača.

Neka izvoli g. izvjestitelj Zemaljskog Odbora d.r Ivčević čitati izvješće.

D.r Ivčević (čita):

Br. 6813.

Visoki Sabore!

Dne 27 Studenoga pr. godine obavio se je na Hvaru naknadni izbor jednoga zastupnika za vanjske Občine Hvara, Starogagrada, Visa i Brača. — Od 85 biranih birača pristupilo je 45, te su svi jednoglasno glasovali za D.ra Roka Mišetića.

U pozivu na izbor opaža se jedna manâ, jer u nekim pozivnicima bio je naznačen deseti sat kao doba za započimanje glasovanja odredjena, a u nekim deset časa prije podne. Izbor svršio se je na $11\frac{1}{2}$ sata, to jest prije neg je po nekim pozivnicam imao započeti. Pored toga, pošto je D.r Mišetić zadobio absolutnu većinu

biranih birnča, a proti izboru ne bi podnešen utok, čast je Zemaljskome Odboru predložiti da Visoki Sabor izvoli primiti zastupnikom vanjskih Obćina izbornog kotara Hvar, Starigrad, Vis, i Brač, D.ra Roka Mišetića.

Zadar, 11 Januara 1895

Predsjednik
Vojnović

Izvjestitelj
D.r Ivčević.

Predsjednik. Otvorena je razprava o predlogu Zemaljskog Odbora.

Želi li tko govoriti? Nitko.

Razprava je zatvorena.

Gospoda, koja pristaju na predlog Zemaljskog Odbora, da Visoki Sabor izvoli priznati kao zastupnika D.ra Roka Mišetića, neka izvole ustati. (Ustaje Većina). Primljeno.

Prelazim na 21 točku dnevnog reda: Izvješće Zemaljskog Odbora o prošnji umirovljenog učitelja Ivana-Petra Gospodnetića, kojom pita, da mu se putem milosti, odmjeri mirovina u razmjeru 20 punih godina službovanja su četiri sedmine uračunive plaće od fior. 420.

Imamo izvješće Zemaljskog Odbora. Neka gos. izvjestitelj D.r Klaić izvoli pročitati izvješće.

Izvjestitelj D.r Klaić (čita):

Br. 3363.

Visoki Sabore!

Pri sjednici 17 veljače 1894 Visoki Sabor ustupio je Zemaljskom Odboru prošnju umirovljenog pučkog učitelja Petra Gospodnetića za povišenje mirovine, nalogom da se obaviesti kod c. k. Zemaljskog Učionskog Vieća o vremenu uračunive službe prositelja, o uzroku umirovljenja, o revnosti i uspješnosti njegove službe, ter dostavi konkretni predlog o prošnji pri sadašnjem zasjedanju.

Zemaljski Odbor potražio je naznačene obaviesti, iz kojih izvire da je Petar Gospodnetić služio redovito 19 godina, šest mjeseci i 11 dana, po kojoj službi bi mu odmjerena mirovina u razmjerju od tri sedmine njegove uračunive plaće od fior. 420 sa godišnjih fior. 180; da je uspjeh njegove službe bio dobar, i da je jedino bio umirovljen radi neizliečive bolesti.

Sve to predpostavljeno, i uvaživ da je Gospodnetiću falilo samih 5 mjeseci i 19 dana da dopre do 20 godina uračunive službe, da je on svedjer boležljiv i potreban, Zemaljski Odbor ima čast predložiti:

Neka izvoli Visoki Sabor putem milosti ubrojiti u službu Gospodnetića navedenih 5 mjeseci i 19 dana, ter mu odmjeriti mirovinu na temelju punih 20 godina su četiri sedmine uračunive plaće od fior. 420, to jest su fior. 240 godišnjih, počam od 1.oga mjeseca susljedna danu, kojim ovaj zaključak postane pravoljanim.

Zadar, 2 Julija 1894.

Predsjednik
Vojnović

Izvjestitelj
D.r Klaić.

D.r Klaić. Pošto je ovo drugo izvješće, što ga podnosi Zemaljski Odbor po nalogu Visokog Sabora predlažem da se odmah predje na drugo čitanje.

Predsjednik. Razprava je otvorena.
Pita li tko rieč? (*Nitko*).

Razprava je zatvorena.

Gospoda, koja pristaju da se predje na drugo čitanje, neka ustanu. (*Većina*). Meritorna je razprava otvorena.

Pita li tko rieč. (*Nitko*).

Razprava je zatvorena.

Gospoda, koja pristaju na meritorni predlog

Zemaljskog Odbora, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Sada, pošto je Visoki Sabor primio formalni predlog zastupnika Ljubića, da se proglasi prešnost o predlogu adrese, prelazim na prvo čitanje ovog predloga opazkom, da se u prvom čitanju može povesti razprava o obćem načelu ovog predloga, a na koncu se glasuje, ima li se predati predmet Odboru na predtečno pretresanje.

Želi li tko govoriti?

Ljubić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima zastupnik Ljubić.

Ljubić. Pri prvom čitanju, nešto ću reći o predloženoj adresi; držati ću se strogo poslovnika, ističuć samo načelne točke adrese, a što mi sada izostane, to ću nadopuniti pri drugom čitanju. — Naši stari bili su nesretni u izboru svoga zavičaja na jugu. Istina nadjoše lep zavičaj: plodnih ravnica, kitnih gora, rieka i sinje more. Nadjoše liepu zemlju i još ljepše nebo povrh nje. Ali je nesreća bila, što su dopali hrdjavih susjeda okolo sebe: Madjare, koji bi ih htili izkorenuti; Niemce, koji bi ih htli pošvabiti; Talijance, koji bi se htili širiti, gdje je god Prejasna gospodarila; napokon i Turčina. — Opet Turčin najbolji susjed, jer i ako je na nju prtio svakojake harače, nije tražio da je iznenarodi: ostavio neka se u Bosni stara hrvatska krajina zove i unapried „Turska Hrvatska", pa i oni Hrvati, koji se povedoše za Muhametom, priznavali se i danas se priznaju Hrvati. Lano sreće, da naši stari budu ostali u staroj svojoj domovini iza Krpata! Bili bi ostali svi izmedju svoje krvi i svoje braće, a brat brata koće do jame, ali u jamu neće. Bili bi ostali uz brata Rusa, koji bi ih obranio i od Švabe i od Taljanca, pa se oni i u savez rojili. Ali nije kud kamo, danas nemožeš se oprostiti opakoga komšije, niti tražiti novi zavičaj, jer nestala vremena seobe naroda. — Nego mi imamo drugih dušmana, koji nam se uvukoše u vlastitu kuću, pa nam tu zanovetaju i muče nas na svaku ruku, a to su tudjinske vlade. Ovim nije dosta da gospodare u tudjoj kući, nego hoće da te truju i kvare, da te otudjuju svome narodu, da ti nedadu ni da se svojim imenom krstiš. Ove tudje vlade kroje narodu nenaravite i nepobožne zakone, nameću na upravu ljude koji nepoznaju i neljube narod i zemlju, pa se za nje nebrinu, dapače proti njihovim potrebam i koristim rade. Od ovih dušmana mi se možemo i bez puške i bez noža izbaviti; izbavit ćemo se povrati li se Dalmacija svojoj starini, ujedini li se hrvatski narod gdi god on bio i u blizini živio. To adresom traži, od svoga kralja, još jedino njegovo uzdanje. Mogao bi navesti tolike ugovore, tolika obetanja i prisizanja od njegovih kralja, a da će se Hrvatska uskrisiti, ali neću da opetujem ono što je u adresi napisano i jutros se u sabornici čulo. Samo ću spomenuti, da kad nebi niti slova bilo napisana u temelj državnoga prava, i po samom narodnom načelu nebi se niko smio protiviti ujedinjenju hrvatskoga naroda, jer bi se ogriešio o vječite božje zakone, griešio bi proti Bogu, koji je ujedinio hrvatski narod, a što Bog ujedini, čovjek nesmi razstaviti i razdružiti. U to ime, u ime pisanih i prirodnih zakona, adresa traži sjedinjenje Dalmacije sa Hrvatskom, u to ime preporučujem adresu visokom saboru. — Formalno predlažem neka se danas odmah predje na drugo čitanje adrese.

Predsjednik. Molim, vi niste stavili formalni predlog u prvom čitanju.

Ljubić. Sad je već prvo čitanje.

Predsjednik. Molim, u § 29 saborskoga poslovnika rečeno je, da se na koncu razprave u prvom čitanju ima glasovati da li se ima osnova predati kakovu odboru na predtečno pretresanje, a vi ovo prekoracujete.

Ljubić. Ja se pozivljem na § 34 poslovnika, koji kaže, kako se dade prikratiti razprava, ako se odmah pita prvo, drugo i treće čitanje, ili da predje na odbor. — Mi smo i po praksi ovdje čuli više puta, a i danas smo imali prilike čuti, da je došlo na pretres izvješće zemaljskog Odbora i čim je čitano, da je predloženo, neka se predje na drugo čitanje a sabor je to primio. Ja to isto činim. Danas je adresa na prvom čitanju, a kad sam obrazložio načelo mog prvog predloga o adresi, predlažem drugo

čitanje. Meni se čini, da idjem redom i po poslovniku.

Predsjednik. Ja ću otvoriti razpravu o formalnom predlogu častnog zastupnika Ljubića, ali red mi je opaziti, da se po mojem mnienju — ne bi moglo mimoići prvo čitanje i preći na drugo. Valja da se prije vodi razprava u prvom čitanju i da se stavi predlog, ima li ili nema li preći odboru, a s toga se ne može odmah preći na drugo čitanje. Drugi je posao, kad se radi u točki *b)* § 34. Častni je Ljubić predložio, da se njegov predlog uzme u pretres u prvom čitanju, bez da je stavljen na dnevni red, ali na drugo se čitanje ne može preći dok nema izvješća dotičnoga odbora. Drugčije se prikazivala stvar, glede današnjega predloga Zemaljskog Odbora, gdje je predmet bio stavljen na dnevni red, ali o predlogu gosp. Ljubića bila je stopro otvorena razprava u prvom čitanju, bez da je bio stavljen na dnevni red. Svakako, ako hoćete staviti formalni predlog, izvolite ga napisati.

D.r Klaić. Ja ću se obazrieti na § 34, pošto sam bio član odbora, koji je sastavio ovaj poslovnik.

Prikraćenje se razumije, ako predmet nije na dnevnom redu, da se može staviti na prvo čitanje, jer se tu razpravlja o načelu, što da se radi sa predlogom. A slovo *b)* kaže, da se drugo čitanje uzima u sjednici, pri kojoj je na dnevnom redu, dakle valja, za drugo čitanje da je jur na dnevnom redu, a to je zato, da se gg. zastupnici mogu obaviestiti o čem se radi. Ali da se odmah uzme u prvo i drugo čitanje, to bi bilo silovanje sabora. Istina, adresu priznajemo svi, ali to se ne može uzeti u obzir. — Uzmimo, da danas dodje predlog, koji se prvi put čuje, to je ne moguće o njemu odmah i u drugom čitanju razpravljati. A ja se mogu pozvati i na praksu u carevinskom vieću, gdje se u prvom čitanju donese predlog, ali moraju $^2/_3$ članova zaključiti, da se uzme u prvo čitanje isti dan. Nikad se nije, gospodo, ni čulo, ni vidjelo, da se jedan predlog, koga iznese koji zastupnik u carevinskom vieću uzme u prvo i drugo čitanje. Tako je slično i po našem poslovniku, a ja sam to i imao pred očima kod sastavljanja istoga. Kako bi mogao sabor raditi i glasovati o predmetu, o kojemu nije nego samo jedanput čuo? Za to mislim, da se o predlogu gosp. Ljubića ne može glasovati po poslovniku.

Predsjednik. Ja sam molio gosp. Ljubića, neka prikaže jedan predlog. — Po mom mnienju, pošto je visoki Sabor odlučio da se predmet prešno razpravlja, da bude naime razpravljan, bez da bude stavljen na dnevni red, valja da g predlagatelj ili predsjednik, stavi predlog ima li se i komu odboru predati osnova na predtečno pretresivanje. Ako neće g. Ljubić staviti jedan formalni predlog u ovome smislu, ja ću biti u velikoj neprilici.

Ljubić. Ja predlažem u prvom čitanju, da se predje na drugo čitanje.

Predsjednik. To nije predlog. Svakako ako bi ga ja stavio na glasovanje, te bi bio odbačen, što će tada biti? Promislite to vi!

Ljubić. Kaže se, koje su bile namjere, kad se sastavljao poslovnik. Ja ne ću tražiti koja je namjera bila, nego samo što slovo poslovnika kaže. Tamo se govori: kad je na prvom čitanju predmet, može se predložiti da se predje na drugo čitanje. (*Prigovaranje na desnici: Toga vi ne razumjete).* Razumim i ako ne vidim.

Na dnevnom redu je, jer je sabor zaključio, da je na dnevnom redu i gospodin je predsjednik javio, da je uslied zaključka sabora na dnevnom redu. A pošto poslovnik kaže, kad je jedan predmet na dnevnom redu, da se može preći na drugo čitanje u istoj sjednici, držim, da je moj predlog posve opravdan. A naravno, prosto je razpravljati u prvom čitanju, a predlog može ležati na stolu, dok prodje razprava, a onda može svaki zastupnik glasovati, kako hoće. Uz to ja kažem, da predmet, o kom se razpravlja ne može nikog nepripravnog zateći, (*nemir u dvorani. Predsjednik zvoni)*, jer svaki poznaje predmet od lani, a proučili su ga svi zastupnici, te s toga nema zaprieke, da se predje na drugo čitanje.

Predsjednik. Molim, prije nego dodje

predlog na drugo čitanje, ima biti primljen u prvom čitanju. Izvolite prikazati konkretni predlog", da ga mogu staviti na glasovanje. Ja ne mogu razumiti, kako gosp. Ljubić ne može da shvati moje stanovište, da ja naime moram imati jedam predlog u prvom čitanju.

D.r Klaić. Meni se čini da gosp. Ljubić pomućuje pojmove, u koliko on predlaže, da se adresa glasuje, a ne predlog o adresi. On misli, da je to sve jedno. Istina, da je jednostavno dalje glasovati adresu, ali ipak to je tako dugi spis, da ga je nemoguće samo tako glasovati. Jedno je glasovati o načelu, da se pošalje adresa, a druga je stvar tekst te adrese. Ja, kad sam glasovao za prešnost, glasovao sam, da se i pošalje adresa, ali ne mogu, da je ne pročitam stavku po stavku. A toga pak nije se nigdje vidjelo. — Kažite mi, u kojem je parlamentu ikada jedan dugi predlog jednog zastupnika pročitan i stavljen odmah na glasovanje? To je nemoguće!

Predsjednik. Ja čekam jedan predlog.

Ljubić. Ja ne mogu razumjeti sama sebe. Ja sam učinio jedan predlog, a po poslovniku se kaže, kad je jedan predmet uzet na dnevni red, da se može preći na drugo čitanje, a to znači razpravljati. Ja sam mnienja, da je moj predlog umjestan i utemeljen na poslovniku.

Predsjednik. Molim, gospodo, ja neću nikomu uzkratiti, da dodje njegov predlog na glasovanje po pravilniku, ali ipak upozorujem gosp. predlagatelja, da ako predlog bude odbijen, ja ga nemogu više staviti na dnevni red.

Ljubić. Žao mi je, što moram smetati visokoj kući. Ja predlažem, da se danas predje na drugo čitanje, a ako predlog padne, onda će doći na dnevni red po poslovniku.

Predsjednik. Oprostite, u slučaju, kad bi bio odbijen vaš predlog ja ga neću moći više staviti na dnevni red, jer nema izvješća saborskog odbora na temelju koga bi se smjelo razpravljati. I vlada je prikazala jednu osnovu i premda se vladini predlozi ne smiju odbaciti, osnova je u prvom čitanju bila dostavljena odboru na izvješće.

Pošto nema sa strane gosp. Ljubića predloga u prvom čitanju, valjalo bi staviti na glasovanje njegov predlog, da se predje na drugo čitanje. Koje će biti posljedice vidjet ćemo poslje.

Biankini. Pošto vidim, da se pitanje sasvim razvlači i dolazi u novu pogibelj s ovom nesretnom adresom, koja je uvjek izmedju Scylle i Charybde, ja predlažem, da se ovaj predlog o adresi preda odboru od 7 lica, koji da podnese izvješće u 48 sati.

Predsjednik. Imamo sada konkretni predlog, koji se osniva na saborski pravilnik. — Izvolite napisati vaš predlog. Ja mislim, da je pripustljiv i da se može uzkratiti glasovanje u smislu točke *a)* i točke *c)* § 34 poslovnika, ali ne u smislu točke *a)* i točke *b)*, kako je predložio gosp. Ljubić.

Predlog zast. Biankinia glasi (čita): „Predlažem, da se predlog o adresi predade odboru od 7 lica, koji će obaviestiti sabor kroz 48 sati." Podpisani: Biankini, Ljubić, Mišetić, Paštrović, Šarić, Perić.

Otvaram razpravu ob ovom predlogu.

Želi li tko govoriti?

D.r Klaić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. D.r Klaić.

D.r Klaić. Vis. Sabore! God. 1877. od većine narodne stranke ovog Sabora bio je postavljen predlog, da se Njeg. Veličanstvu izašalje preponizna adresa i bilo je jednom odboru naloženo, da tu adresu sastavi. Taj je odbor izvršio svoju zadaću i izvješće je predano Predsjedniku. Ali kad je Predsjednik imao staviti na dnevni red adresu, carskom odlukom bio je Sabor zatvoren i adresa nije došla na glasovanje. Od g. 1877. do god. 1894. u Saboru o adresi nije bilo govora. Minulo je 17 godina

i u zemlji su se raznieli svakovrstni glasovi, da premda je većina Sabora ostala kroz sve to razdoblje hrvatska, da se odrekla glavne točke svog programa — sjedinjenja s Hrvatskom. Nikomu od nas ti glasovi nisu imponirali.

Gospodi od hrvatskoga kluba, koji su se od nas odlučili bili i stvorili poseban klub, njima kano da su ti glasovi veći utisak učinili i oni su hotjeli posvjedočiti pred narodom u Dalmaciji, da su vjerni starom programu njihovom te oni su g. 1894. iznieli predlog o adresi. Mi, koji smo ostali pri tako zvanom narodnom hrvatskom klubu, premda nismo iznieli predlog, držali smo, kad je jednom taj predlog iznesen, da mi nemožemo proti njemu ustati, nego smo pristali na taj predlog i nastojali, da taj predlog dodje na konačno riešenje u Saboru. Kad je odbor nešto preinačio ovu adresu, koja je ipak u jezgri ostala ista, jer bile su to preinake više stilističke naravi, nego jezgrovite, i kad je taj predlog odbora imao doći na dnevni red, Sabor bio je po nalogu Njeg. Veličanstva zatvoren i adresa nije bila glasovana.

Gospodo moja, ove godine da se primi ovaj predlog t. j. da u dojdoću sriedu odbor donese svoje izvješće, red je ili da bude to izvješće stavljeno odmah na dnevni red ili da se čeka, da ga predsjedništvo Sabora stavi na dnevni red, kad se njemu svidi, jer to je njegovo pravo. Ako bude stavljeno odmah na dnevni red, što će se dogoditi? Dogoditi će se, da će Sabor biti zatvoren, kako je bio g. 1877. i g. 1894. i pritrgnuto njegovo djelovanje. Ako ga predsjednik ne stavi na dnevni red, otezati će se s tom stvari, dok budu svi predmeti riešeni i onda zatvoriti će se Sabor, što se je lanjske godine dogodilo. Ono što se je lanjske godine dogodilo, nije prizor, koji je nama na diku. Mi nećemo niti jedno niti drugo. Mi nećemo da se pretrgne rad Sabora, Saboru su podneseni razni i dosta važni predmeti, koje valja da rieši, i biti će ih podnešeno još. Otezati sa stavljenjem na dnevni red adrese, a riešavati sve podnesene predmete, to se je moglo jedne godine trpiti, ali moje i mojih drugova dostojanstvo toga ne može trpjeti po drugi put. Zato mi ćemo proti predlogu Biankinijevom glasovati, da se nešalje jednomu odboru. Nam ne može nitko predbaciti, da radimo proti našemu programu. Mi ljudi, koji smo osiedili u političkoj borbi, ne bojimo se toga prigovora. Ljudi ti ne mienjaju osvjedočenja kano rukavice, (*Odobravanje*) već ostaju vjerni svom načelu do njihove smrti, i takovi ćemo ostati, tim više, jer se u pitanju sjedinjenja ne radi o kakvom nuzgrednom dnevnom političkom pitanju, gdje se po okolnosti može biti sa jednog sa drugog mnienja.

To je načelno pitanje, na kom stoji naša stranka i na kom će ostati. To pitanje počiva na načelu — kako je g. Biankini spomenuo — na načelu narodnosti, koje je u ovom vieku čudesa napravilo. To načelo goni sve ljude, koji jednim jezikom govore i imadu jedne običaje i predaje, da se prikupe zajedno da se u medjunarodnoj borbi za obstanak uzmognu održati. — Neće nam moći nitko prigovoriti, ako glasujemo proti ovomu predlogu, da činimo što proti našemu programu. Naš program, koji je nešto preinačen i objelodanjen g. 1889. i koji je od narodnog hrvatskog kluba jednoglasno bio primljen, u trećoj točki kaže: narodni je hrvatski klub dužan i spravan u svaki *zgodan čas* potražiti, da bi se naša Kraljevina Dalmacija sjedinila s Kraljevinom Hrvatskom. Ovaj su program podpisala i gospoda, koja danas iznose adresu; a ja pitam, je li danas zgodan čas iznieti adresu?

Nije potrebno biti oštrouman političar da se uvidi, ako ikada, da danas nije zgodan čas. Pogledajte odnošaje u našoj monarkiji. Je li se nadati, da ćemo s ovim pitanjem i za pedalj dalje poći? Izvedenje sjedinjenja Dalmacije s Hrvatskom nije stvar poteza pera. Valja tu sve državnopravne odnošaje monarkije promieniti. Tu moraju sudjelovati svi državni faktori. Pri nestalnošću Vlade u Beču i Vlade magjarske, pitam, je li će se htjeti potresti s državopravnim ustrojem monarhije?

Današnji predlog nije nego demonstracija, koja pitanju sjedinjenja ne koristi, nego škodi; jer velika pitanja kad se lahkoumno postavljaju svaki čas na pretresivanje, tim se bagateliziraju, a još više, kad se hoće, da se riešavaju u Saboru i preko Poslovnika. To je glavno pitanje,

a drugo podčinjeno jest to, da nećemo, da se pretrgne rad sabora i da hoćemo mirno i redovito riešiti našu zadaću. *(Odobravanje)*. Znam, da u našem Saboru ne razpravljamo o vanjskoj politici, ali za narod ova mala pitanja od više su koristi, nego sva ta pitanja, s kojima se reklama pravi, a malo koriste. *(Odobravanje na desnici)*.

Žalim, da moram proti vama glasovati i to za to, jer ste s nama radili i ovaj program podpisali; ali za to ću glasovati proti, jer mislim, da je koristno narodu i vama. Nema ništa gorega, nego narodu prestavljati stvari, koje se nemogu postići. Tim se nosi u narod agitaciju i nemir, i odvraća od onoga, što mu je za boljak. — Gospodo, radite za poboljšati stanje naroda i u moralnom i u materijalnom smislu; i tu ću parafrazirati rieči velikog državnika i rodoljuba Maksima D' Azeglia. „Facciamo gli italiani, e l'Italia si farà da sè“ — i mi odgojimo sviestne Hrvate, i Hrvatska će postati svoja. (*Odobravanje na desnici).*

Predsjednik. Rieč ima g. zast. D.r Baljak.

D.r Baljak. Visoki sabore! Ko je slušao riječi gospodina predgovornika, nemože, a da nepriznа osbiljnost razloga, koje je on naveo; te premda je i on razpoložen za adresu, ipak nemože da svoj glas danas dade za formalni predlog, koji su podnijeli gospoda predlagatelji. Ti bi razlozi mogli vrijediti i za mnogog od nas, kako ćemo se ponašati u ovom glasovanju. Časni predgovornik spomenuo je još jedan razlog, koji bi mogao odlučiti, da glasujemo, u jednom ili drugom smislu. *(Glasovi : Nečujemo)*. Časni predgovornik je stavio u izgled slučaj, da kad bi predlog gospodina Biankinia bio prihvaćen, da bi se moglo dogoditi ono što se je lani dogodilo, i nekoliko godina nazad, da bi naime vlada zatvorila sadanje saborsko zasjedanje. Ja nijesam upućen u tajne i namjere vlade. Ja neznam je li časni Klaić od kojeg vladinog povjerenika ili na kakav drugi način doznao, da će se to dogoditi, ili je radje samo pomislio, da bi se to moglo dogoditi. Nu svakomu od nas, koji je ovdje došao, da svojim silam doprinese radu i koristi ove zemlje, i koji želi da stvari teku, a nezapinju, neće biti savjest mirna, dok nedozna prjeti li nama ozbiljna opasnost, da se u tom slučaju sabor zatvori ili ne. Mogao bi kogod od nas biti željan, da se i danas započme meritorna razprava, ali bi od takove namjere odustao, netom bi promislio, da je kucnuo zadnji čas saborskom zasiedanju. (*Odobravanje*). Ja neznam koliko bih mogao vjerovati toj mogućnosti za ovaj slučaj. Ja neznam da li D.r Klaić to sumnja radi iskustva od prošlosti ili što sada o tom nešto zna ili sluti; ali ako to D.r Klaić sigurno nezna, ima neko u ovoj sabornici, koji to vrlo dobro znade. (*Odobravanje: Tako je!)* S nijedne strane nije se pobila važnost ovog pitanja. Razlozi, koji su se naveli temelje se i na postojećim zakonim i na zavjernicam kraljevâ i na adresam i na povijesti. Na svašta se poziva jedna i druga strana, da pobjedi jedno ili drugo stanovište. Kad se u ovo pitanje uvlače tako važni faktori, kad se ono osniva ne samo na prošlosti, nego izčekuje kao neku blagodat u budućnosti, mi treba da znamo smijemo li o njemu riječ povesti; te bi u ovomu pitanju želieli čuti ne samo od D.ra Klaića, nego i sa ovlaštene strane, prijeti li nam kakva opasnost. S toga bilo bi željeti, da se sa vladine strane otvorito kaže, da li gospoda zastupnici, koji bi htjeli glasovati u pitanju adrese u jednom ili drugom smislu, imadu se bojati, da će posljedica toga biti ta, da se zatvori sabor. Ja se nadam da ću odgovor čuti. (*Odobravanje: Tako je. Bravo).*

Predsjednik. Reč ima gospodin zast. Biankini.

Biankini. Visoke sabore! Častna gospodo zastupnici! Možda sam malo kad ustao, kô što danas bolna srdca ustajem, da uzmem rieč u ovom predmetu. Ustajem bolna srdca, bilo radi samog pitanja sdruženja, koje u ovoj visokoj sabornici — čija se je većina dosad odlikovala hrvatskim rodoljubljem — udara nenadno na nemile poteškoće, bilo radi čovjeka iz većine, koji se je digao da pobija moj prešni predlog o adresi za sdruženje. Staro, višegodišnje štovanje prama tomu čovjeku, koji je danas proti meni i mojim častnim drugovima vrlo gorkih i nezasluženih rieči izrekao, neće mi ipak zapriečiti, da neobranim — u koliko

budem mogao — svoj predlog, i to onim obzirom, kojeg pobijatelj zaslužuje, i onim načinom, koji meni nalažu parlamentarni običaji.

Častni gospodin pobijatelj moga predloga dao nam je najprije kratak historijat o raznim nezgodama, koje su adrese za hrvatsko sdruženje u ovom visokom saboru pretrpjele. Doista žalostan, i vrlo žalostan je taj historijat! Osobito je žalostan, gospodo zastupnici, kad se promisli, da je već 27 godina da mi Hrvati dalmatinski nismo bili kadri iznieti ni jednu adresu za sdruženje do kralja našeg, premda, hoćemo li nećemo li — a neka mi jedan od vas, ako može, to zanieče — sdruženje sa Hrvatskom živa je i neprestajna želja hrvatskog naroda u Dalmaciji. Jedini taj fakt, gospodo zastupnici, bio bi dostatan, da vas skloni primiti ne samo moj predlog o prešnostt za rok od 48 sati, nego i od 2 sata. Hrvatski narod u Dalmaciji, već 27 godina čeka i vapije, da njegovi zastupnici očito i bistro kažu kralju svetčanom adresom, koje su njegove muke i nevolje, koje su njegove želje, gdje on uvidja svoju sretnu budućnost, i kako se nada napokon izbaviti od ovog žalostnog stanja. Tomu se je narodu u svim stranačkim izjavama i u svetčanim prigodama obećavalo sdruženje s Hrvatskom i naglasivalo: tvoja je sreća u sjedinjenju s Hrvatskom! Ali za to obećanje, u 27 godina, nije se ništa učinilo. U 27 godina nije se imalo srdca, da se u ovoj sabornici glasuje adresa, koja da bude kao svetčani akt, nepobitni dokument narodnih težnja i narodnih želja. A zašto? Zar će nas za to objesiti? Zar će proti našemu narodu za to početi pucati puške kao proti kakvomu buntovniku? Zar je adresa za sdruženje kakvo buntovno djelo? Nipošto! Adresa je, gospodo zastupnici, najsvetčaniji čin lojalnosti hrvatskog naroda; ona je izraz njegovog narodnog i državnog prava. Zašto se dakle nema srdca glasovati adresu? Za to, jer to neće jedna časovita i prolazna tudjinska vlada! (*Odobravanje*).

Ali mi koji više volimo ugoditi hrvatskomu narodu, i željam naših birača, nego jednoj časovitoj i prolaznoj tudjinskoj vladi, mi hoćemo da glasujemo adresu na kralja! (*D.r Paštrovič nešto govori i odobrava*).

Predsjednik (*Paštroviću*). Hoćete li rieč?

Biankini. Molim, ja nisam svršio. Stopro sam započeo.

Istina je. Visoka vlada, počamši od godine 1877, svaki put, kad se pokušalo iznieti u ovom visokomu saboru adresu za združenje, zatvorila ga je. Zatvorila ga je godine 1877, i zatvorila ga lanjske godine. U sve ovo razdoblje od godine 1877 do lani visoka vlada nije nikad zatvorila dalmatinski sabor, jer smo mi zastupnici bili prema njoj dobri, da se nismo ni usudili iznieti na glasovanje osnovu adrese. Ali ja sam uvjeren, gospodo zastupnici, da ste vi, koji sastavljate većinu, svake godine, dosliedno svomu programu, neumoljivo iznašali osnovu adrese, da bi se visoka vlada ipak bila sklonula — i ako nas nebi bila sdružila s Hrvatskom — dopuštala bi nam danas da barem naglasujemo to svoje sveto pravo, i da iskreno iztičemo tu živu želju našega naroda.

Častni gospodin pobijatelj moga predloga rekao je, da će vlada, kada dodje na razpravu adresa, zatvoriti sabor, kano lani, a da nam to nebi bilo na diku. Nespominjem se točno, jeli govornik rabio ovdje izreku *na diku*, ili: na sramotu i poniženje. No ja svakako kažem, da zatvor sabora radi adrese, nebi bilo za nas ni poniženje ni sramota, već bi bilo poniženje i sramota za visoku vladu, koja bi nas iztjerala iz ove sabornice, gdje nas je pozvala, da slobodno po ustavu izjavljujemo želje i zahtjeve naroda njoj i svietloj kruni. Ako nas je vlada prevarila, te nas činila doći ovdje pod jamstvom zakona, da nam je slobodno razpravljati o potrebama zemlje, i našemo kralju izjavljivati želje i zahtjeve našega naroda, a kad tamo, zatvara nam vrata sabora, netom stanemo vršiti svoju zadaću — ja kažem gospodo zastupnici, da to nije naša sramota, ni naše poniženje. To je vladino poniženje, to je vladina sramota!

Mi moramo i kano ljudi konservativni tražit sdruženje. Kažem mi, jer premda ja prolazim kano radikalac u ovoj visokoj kući, ipak mislim, da sam barem u pitanju sdruženja najkonservativniji čovjek na svietu. Što mi hoćemo

sdruženjem? Hoćemo naše starinsko pravo na jedinstvo naroda i domovine, hoćemo točno vršenje ugovora hrvatskog naroda sa dinastijom, a to je najkonservativniji zahtjev, što se ikad dade pomisliti. Pravo naše na sdruženje Dalmacije sa majkom Hrvatskom, uvjet je obstanku našega naroda u Dalmaciji i velevlastnomu položaju monarkije. To sdruženje nije dakle prazna fraza, to nije parola, kojom se hoće da agitira u narodu. Za takova velika načela netreba agitacije u narodu. Sdruženje je od vjekova želja svih Hrvata. A pravo na to sdruženje bilo je priznato ne samo od predjâ današnjeg našeg kralja, nego i od samog današnjeg kralja. Ako dodjemo do meritorne razprave, ja ću vam pročitati točno po originalu razne zakone, odpise, zavjernice i povelje — ima ih na stotine — kojim su predji N. V. našeg kralja, pa i sam današnji naš kralj obećali, svetčanim načinom, da će nas sve Hrvate pridružiti braći Hrvatom u Banovini. Ako obećanje kraljevo tu stoji, ako kraljevska rieč tu stoji, ja neznam, gospodo zastupnici, kako se može ovdje osbiljno govoriti o sgodnom i nesgodnom vremenu za naše ujedinjenje.

Narod, kojemu je sam kralj dužan izpuniti svoju besjedu, ima u svako vrieme, u svaki čas pravo zavapiti mu: Veličanstvo! Vrši tvoje obećanje, vrši tvoju poštenu rieč! Ako pak vlada neće, da se vrši ni obećanje, ni svetčana rieč kraljeva, to, gospodo zastupnici, mora biti vami sasvim indiferentno. U Cetin-gradu mi nismo ugovarali s austrijskom vladom, nego s kraljem. U koliko se načelnog pitanja tiče, mi moramo žaliti, da se kraljsko obećanje neizpunjuje, ali nikako nestoji, da mi moramo čekati zgodno vrieme i mučati, dok nam gospoda s vladinih klupa doviknu: prikažite adresu za sdruženje! To nije politika! Takovu politiku barem narod naš nerazumi, nit ju ja razumim. Ja razumim onu politiku, koju kaže narodu njegova djevičanska duša, njegova bistra pamet, a ta je: da na sve načine gledamo, neka se njegovo starinsko pravo poštuje, neka se njegova živa želja za sdruženje izpuni.

Ni mi nismo toliko naivni, a da bi mogli vjerovati, da će svietla kruna, ili njezina vlada, sdružiti nas s Hrvatskom netom prikažemo adresu. Mi znamo, da današnja vlada to neće učiniti; ali smo opet uvjereni da je naša dužnost svakom prigodom spominjati i vladi i bilo komu, da znamo koja su naša prava i da neustrpljivo čekamo, neka se ta naša prava vrše. Mi smo uvjereni, da nas adresa neće sutra sdružiti, ali smo uvjereni, da je i dužnost naša što češće spominjati mjerodavnim krugovim, da to životno naše pitanje nećemo pustiti ni za čas zaspati, jer da samo u riešenju toga pitanja vidimo sreću i budućnost našega naroda.

Ja vam, častna gospodo od većine, vjerujem, da ste i vi teoretički za sdruženje, i vjerujem, da u teoriji niste niti za čas odstupili od glavne točke našeg programa. Ali to nikako nije dosta. Dokle budete samo govorili: vjerujemo, vjerujemo u sdruženje, a nebudete i djelovali za sdruženje, nebudete za sdruženje ništa radili, vaša vjera bit će prazna i neće ništa vriediti. *Quia fides* — božja rieč to kaže — *sine operibus mortua est! (Odobravanje).*

Žalostno je uz to bilo čuti, s te strane visoke kuće, starog parlamentarca, gdje nam baca u obraz prigovor: vi mienjate program, a mi ga nemienjamo! Mi, koji ustajemo za prvu točku programa staro narodno-hrvatske stranke; za onu točku, koju je častni pobijatelj moga predloga toliko hvalio; mi koji hoćemo da zagovaramo svetčanom adresom na krunu, da se baš ona točka izpunja i izvadja, mi mienjamo program, a vi koji adrese nećete, vi ostajete nepomično na programu, vi ste dosljedni! Je li to logika?

Častni pobijatelj moga predloga kazao je i to, da je Azeglio rekao: *Facciamo gli Italiani e l' Italia si farà da se.* Ali, gospodo moja, svak, koji je sliedio povjest ujedinjenja Italije znade, da *l' Italia si è fatta non da se*, već pomoću njezinih mučenika, pomoću njezinih požrtvovnih sinova, koji se nisu bojali vlade, nit su pitali, hoće li vladi biti ugodno, ako iznesu ovaj ili onaj predlog, ako odlučno naglase svoje pravo, ili izvedu kakav čin u korist velikog djela ujedinjenja domovine. A mi da mučimo? Tako je bilo kod naroda talijanskog, koji je i veći i jači od našega. Ako budemo mi uvjek mučali, tko će se na svietu i spomenuti

nas malog naroda? Tko će nas ujediniti, ako budemo mi uvjek mačke čekali, da nam narodno sjedinjenje, kao mana iz neba pane? Kako se pokreću ta velika pitanja? Ne, ne, gospodo! Ja kažem, da baš Italija mora nas u mnogo čem poučiti, kako se dolazi do narodnog ujedinjenja. U ostalom, čast Azegliu, ali ja sam i danas uvjeren — a to nam najbolje kaže u ovo doba skandalozni prizor *Panamina* — da svi *Italiani* ni još danas nisu *fatti*, ali *l'Italia* je *fatta!*

Nipošto se pak ovakova pitanja nedadu riešiti ili pobiti s jednom zvučnom frazom ili krilatom izrekom. Pri prosudjivanju ovakih pitanja, treba uzporediti rad sveukupnog naroda, ili stanovite stranke, prama postavljenomu načelu. Budemo li mi svi kao Hrvati dosliedno i neprestance radili prema načelu hrvatskomu, onda ćemo moć u istinu kazati da smo Hrvati i da radimo za svoju domovinu hrvatsku, inače, uzalud ćemo gubiti svoje vrieme. Kad sam bio biran, obećao sam mojim biračima, da ću svom dušom nastojati, i da ću sva ustavna sredstva upotrebiti, da se rieši naše najživlje pitanje, pitanje sdruženja, uvjeren da riešenjem tog pitanja bilo bi riešeno i hiljadu drugih naših manjih pitanja, a navlastito ono našeg političkog i našeg ekonomičkog robstva. Obećao sam, opetujem, da ću to životno pitanje sdruženja zagovarati svakom prigodom. Bi li ja zagovarao to pitanje, bi li vršio zadanu besjedu, kad bih zalazio u ovaj visoki sabor, i radi straha od vlade, nebih smio iznašati ga na vidjelo? Ja kažem, gospodo zastupnici, da bi se takvim postupanjem naši birači na prosto varali....

P r e d s j e d n i k (zvoni). To nije parlamentarno.

B i a n k i n i. Sve sam ovo o meni rekao. Ovo je pitanje moje i mojih birača.

P r e d s j e d n i k. Ako ste imali smjer na druge....

B i a n k i n i. Nikako! Prosvjedujem! — Častni gospodin pobijatelj moga predloga rekao je i to, da se mi moramo bojati, ako stupimo na razpravu adrese, da će nam vlada razpustiti sabor, i da nećemo moći obaviti naše poslove. Meni se čini, da je taj razlog sasvim mršav, za svakoga koji znade, kakvim se kukavim poslovim mi moramo ovdje baviti.

D.r K l a i ć. Tko vas sili?

B i a n k i n i. Dužnost nas sili! — Ako nam visoka vlada zatvori sabor, ja mislim, da to neće biti ni za nas, ni za naš narod velika nesreća. I drugih puta ga je radi adrese zatvorila, ali ipak nije sviet propao. — Puno veća nesreća biti će za naš narod, kad on izgubi vjeru u ljude, kojima je darovao svoje povjerenje. S toga u korist vašu, gospodo, u korist vašu i naroda, ja vas molim da primite moj predlog. Primite ga i za to, neka vam narod bolje povjeruje, neka vidi da vi nećete sdruženje samo teoretički, nego i praktično; neka vidi da vi činite sve, što se može zakonito učiniti, a da dodje do željenog sdruženja s Hrvatskom.

Ako bi pak visoka vlada radi adrese, radi tog najzakonitijeg čina, htjela da diže kandžiju proti nama, i da nas kandžijom u ruci pošalje našim kućam, tada mi, koji smo konservatni ljudi, i koji zahtjevajuć sdruženje, stojimo strogo na pravnomu temelju, morat ćemo smatrati to postupanje vladino prostim revolucijonarnim djelom. A ako nam se vlada i dalje revolucijonira, ako revolucija sbilja započme odzgora, tada imamo dužnost i pravo, da i mi odzdola revolucijoniramo! Ta svi znamo, da je vlada prva pozvana da čuva i poštuje ustav, zakon i pravicu, pa ako to ona neće, nego hoće da revolucionira, onda je red da buntujemo i mi! Da buntujemo, ali ne proti zakonu, nego za zakon i za sačuvanje našeg svetog prava!

Ja sam haran gospodin zastupniku Baljaku što je očito zahtjevao, da vlada čisto i bistro izjavi, što ona misli o pitanju adrese. Neka nam već kaže, što hoće! Ako hoće da nas radi adrese pošalje kući, prosto joj; ali neka nas pošalje odmah, nek znamo odmah na kojoj smo s tim gorućim našim pitanjem. Neće li nas poslati kući, svaki zastupnik znati će pri razpravi adrese svoju dužnost vršiti, i svakako narod će biti na čistu. Ovaj sustav neizvjestnosti najveća je nesreća, koja nas u stranačkomu obziru ubija, jer dieli i mrazi najbolje stare prijatelje i

suborioce. Ovaj sustav vodi samo do svestrane militavosti i duboke uspavanosti, te pušta da vlada radi što hoće. *Quieta non movêre!* To je jednom bila lozinka političke mudrosti; ali danas, kad se narodi osviestiše i pita,u da se njihova prava poštuju, već nepomaže. Danas, gospodo zastupnici, kad se sve u svietu kreće u borbi za obstanak, valja i vladi i svakomu čisto i bistro govoriti. Mi Hrvati hoćemo da živemo kao narod slobodan i ujedinjen. To vlada mora jednom dobro upamtiti!

Dakako, mi shvaćamo 'samo u tomu smislu pitanje naše o sdruženju. Pa kad ovako osbiljno shvaćamo naše pitanje sdruženja, kad to pitanje sbilja smatramo najprvom i najvažnijom točkom našeg programa, onda mislim, da će i sam gospodin pobijatelj mog predloga uviditi, da je ono vrlo žalostan čas bio, kad je on rekao, da mi bagateliziramo ovo pitanje, da ga mi iznosimo pred visoki sabor da demonstrancije pravimo. Za koga, zašto, proti komu te denostrancije?

Što nami treba praviti demonstracijâ? Mi četri hrvatska uskoka koji ovdje sjedimo, mi čedni *franctireuri,* koji ni od vlade ni od nikoga ništa nečekamo, mi neaspiriramo ni na mjesto saborskog predsjednika, niti na drugo koje. Mi nečeznemo ni za zastupničkim stolicam. Mi ćemo biti sretni, ako nas sutra narod oslobodi ovog težkog tereta. Ali dok smo ovdje, hoćemo da vršimo svoje dužnosti, bilo to ugodno ili neugodno visokoj vladi!

Ja neznam, gospodo zastupnici, kako s vašom ustavnom sviešću, kako s vašom političkom izobraženošću dade se staviti u suglasje načelo, da mi nemamo ovdje vršiti svoju dužnost — dužnost spomenutu u prvoj točki našeg i vašeg programa, na kojemu kažete da čvrsto ostajete — samo za to, da nas vlada nepošalje kući, ili valjda za to, da se njoj nezamjerimo. Gospodo moja, poslala nas vlada kući ili ne, ja mislim da mi moramo najprije poštovati svoj program. Ima takovih situacija u političkomu životu, da njim narod sa svojim predstavnicim mora poć odlučno u susret i podnašati njim sve posljedice, inače abdicirati. A u ustavnom životu mora da se narodna volja najprije vrši. Narodna je volja u Dalmaciji — i ako može, neka mi jedan od vas kaže, da nije — hrvatski narod u Dalmaciji hoće, da se glasuje u ovom visokom saboru adresa za sdruženje; hoće da se pita od kralja, neka vrši svoja obećanja, i neka nas sdruži s materom zemljom Hrvatskom. Ako narod to pita, onda, gospodo zastupnici, mi moramo kao mandatari naroda vršiti volju naroda, i nikoga drugoga. Samo ako nećemo da vršimo volju naroda, onda mi bagateliziramo naš narod, neobslužujemo vierno njegove naloge, i preziremo najsvetije njegove želje!

Mi članovi kluba stranke prava nećemo da bagateliziramo naš narod, nećemo da nevršimo njegove naloge, nit da preziremo njegove želje. Mi, koji smo duboko uvjereni, da dok cio hrvatski narod nebude sjedinjen, nema mu ni slobode ni napredka, ni u političkom niti u materijalnom smislu, mi smatramo pravom dužnošću i najozbiljnijom našom zadaćom, svetčanim aktom adrese na svietlu krunu iznieti na tapet — načinom koji naš pravilnik i ustav dopusta — pitanje sdruženja. Nemari ništa, ako nebude to pitanje odmah danas ili sutra riešeno. To pitanje živo uzdržano i čuvano, kriepiti će sviest naroda i bodriti će ga na dalnju borbu, voditi će ga pobjedi. Jeli to suvišna agitacija? Ako je agitacija nedopustiti, da zaspi u narodu, pod pritiskom vladinim i sa druge strane, od koje se valjda nije bilo nadati, sviest o njegovom najsvetijem pravu, mi pravaši tu agitaciju hoćemo, i neka je blagoslovljena!

Pri koncu, prosvjedujući najodlučnije u ime svoje i čestnih mojih drugova proti insinuaciji, da smo tobože mi htjeli ovom adresom praviti sebi reklamu, ja završujem, i kažem: tko hoće cilj mora i k cilju rabiti sredstva. Cilj nam je sdruženje, a na to sdruženje bez sumnje vodi nas sredstvo adrese, taj akt najsvečaniji i najshodniji jednoga narodnoga predstavništva prama kralju. Vi kažete, gospodo, da hoćete cilj, da hoćete sdruženje. Kad je tako, idjimo onda i k sredstvu, idjimo k adresi. Samo tako mi ćemo svi postupati što osbiljnije i što poštenije. Inače naš pošteni narod sudit će onima, koji kažu poput nekih katolika: ja sam katolik, i ja vjerujem! Ja sam Hrvat i ja hoću sdruženje! Ali?

Ali djela njihova neodgovaraju vjeri njihovoj! *(Odobravanje na skrajnoj desnici).*

Predsjednik. Rieč ima g. vladin povjerenik.

Vladin povjerenik Pavić. Hoću samo najživlje žaliti, da sam prisiljen ograditi se najozbiljnije proti nekim izrazom u govoru g. zast. Biankinija, koji se ne slažu s dužnim strahopočitanjem prama posvećenoj osobi Njeg. Veličanstva. Takove izjave mogu samo najdublje žaliti.

U pogledu novih napadaja na vladu, pozivljem se na ono, što sam rekao.

Biankini. I lani je gospodin Truxa tako govorio! Pitam rieč za lični čin.

Predsjednik. Rieč ima zastupnik Biankini za lični čin.

Biankini. Gospodin povjerenik imao je čast da se ogradi, po običaju, kao svaki put kad govorim, i rekao je, da sam ja tobože sa malim strahopočitanjem govorio o osobi N. V. Ja moram da odbijem tu tvrdnju i da se najodlučnije proti njoj ogradim. Gospodin vladin povjerenik mene Hrvata — a to ime nešto znači u poviesti — neće nikada naučiti načinu, kako se imam ponašati prama momu hrvatskomu kralju *(Odobravanje)*. Glede mojih netemeljitih napadaja na vladu, meni bi drago bilo, da ih vladin povjerenik navede i pobije. Dok to neučini, ja nemogu znati, koji su ti napadaji. On je dakle dužan navesti ih, i ja to čekam.

Vladin povjereni Pavić. Cieli govor je taj utisak na me učinio.

Biankini. To je subjektivno vaše mnienje.

Klaić. Najprije ću odgovoriti gospodinu Baljaku, koji je pitao, da li što znam pozitivna ob onom, što sam rekao glede zatvora sabora. Pozitivna neznam ništa. To je indukcija, gdje se neće osobite oštroumnosti, da se predvidi, iz prošlog izkustva. Godine 1877 za isti slučaj bio je sabor zatvoren, a tako i lanjske godine, pa je naravno, da bi i ove godine, pošto se okolnosti niesu promienile. — Odgovor gospodina Biankina na moj govor nije drugo nego jedan *qui pro quo*. On je meni odgovorio, kao da sam ja pobijao sdruženje. Neradi se o tom, da sam ja proti tomu, da se o sdruženju nerazpravlja, nego sam proti tomu, da se dodje do drugog čitanja adrese, pošto ta adresa neće ići dalje. Što vriedi sastaviti i prikazati predlog, kad ga se uguši u zametku? To je fakt jer će nam se sabor u obraz zatvoriti. On je rekao, da to nije poniženje za nas. Ja smatram vazda, da je to za nas poniženje. Jer kad mi podnosimo predlog, koji je zakonit, a vrata nam se sabora zatvaraju, to je za nas poniženje. Da je to za nas poniženje, možete razabrati i iz smieha, koji je bio s lieve strane lani na nas upravljen, kad je vladin povjerenik izjavio, da je sabor zatvoren.

Biankini. Onaj smieh bio je na vladu upravljen.

Klaić. Nije nego na nas. Da imamo načina reagirati proti tomu....

Biankini. Imamo načina!

Klaić. Koji je, kad se sabor zatvori? Ja neznam; tu je borba nejačega proti jačim. Ako sam rekao, da ste ovaj program podpisali zajedno s nama nazad pet godina i da sada proti njemu radite, to je gospodin zastupnik Biankini nazvao uvriedom. Ja sam konstatirao fakt, a konstatirati istorična fakta nemože biti uvrjeda, a najmanje čovjeku političaru. Vi ste promienili svoje držanje, a mi smo ostali pri našemu. Vi velite, da je naša politika mrtvilo i spavanje, a mi znamo, da smo od nazad 25 godina uvjek išli naprjed. To se neda tajiti, i to neće nitko niti od gospode s protivne strane poreći. Vi koji ste se odielili, vi ste nas oslabili i prama vladi i prama našim političkim protivnicim; jer u jedinstvu počiva jakost. Nije potrebna adresa, da se drži živo ovo pitanje, jer se je to i do sad činilo. Ja opet kažem, da nisam proti adresi, nego proti tomu, da se ona sada iznese i tim prouzrokuje prestanak saborskog rada, koji je namienjen koristi naroda. Tko misli da

rad sabora nije na korist naroda, tej neka nedolazi u sabor. Ja ostajem pri izjavi, da ćemo mi od većine glasovati proti predlogu gospodina Biankina. (*Odobravanje na desnici*).

Predsjednik. Rieč ima g. Dr. Mišetić.

D.r Mišetić. Vis. sabore! Premda mi je jako mučno, usudjujem se prvi put progovoriti, jer sam danas čuo za velike napredke našega naroda. Danas se je govorilo o velikom napredku, što smo ga doživili u narodnom preporodu. Ja ću kazati koji su ti veliki napredci. U početku kad smo se probudili, nismo ništa znali o svom narodu, kad su nas zapitali: što smo, odgovorili smo: Slaveni! A s toga što smo se zvali Slaveni, eto imali smo ljude, koji su radi toga izgubili svoja mjesta, kako je izgubio i moj častni predgovornik službu. — To je bila ideja slavenstva, jer onda nismo znali, da smo Hrvati. Danas u našoj Dalmaciji slobodno je sve, Italian Srbin, ali samo ne Hrvat.... Mučno mi je. (Govorniku je mučno te nemože dalje govoriti i sieda!

Predsjednik. Hoćete li opočinuti? da mogu dati rieč g. zast. Periću koji je upitao, a Vi ćete moći poslje govoriti. (*Nakon malog odmora*).

D.r Mišetić. Dakle svakako veliki napredak, imamo u našoj Dalmaciji, i došli smo do sretnih dana i do veće slobode, jer vidimo, da su danas tu poznata dva naroda i to srbski i talijanski. Ovaj nije prije eksistovao, nego se zvao autonom, a danas je poznat kao narodnost i ima svoja prava i veća, nego ih mi imademo, jer oni mogu stvarati lege svoje i svako ih pomaže. Slobodno je biti i Srbin, samo ne Hrvat. Svak može imati slobodne misli i težnja, služiti se po § 19 temeljnog zakona i jezikom i napredkom, samo Hrvatu nije dopušteno, on je stavljen o zid.... (*Govorniku je mučno, prestaje govoriti i izlazi iz sabornice*).

Predsjednik. Rieč ima g. Perić.

Perić. Visoki Sabore! Doista bolnim srdcem hoću danas da ovoj razpravi učestvujem, no ipak moram i to s toga samo razloga, što častni gospodin D.r Klaić na me je ciljao, jer sam ja rekao: „to je uvrjeda“; ali on nije razumio, što sam ja baš uzeo za uvrjedu. Nisam ja uzeo za uvrjedu ono, što je častni D.r Klaić citirao prvu točku našeg programa, već sam uzeo to kano uvrjedu, i držim, da čovjeku mora biti na obrazu koža kano u bivola, ako ju neuzme, gdje je on rekao, da mi pravimo demonstracije, koje škode narodu, i da sve ovo činimo, za samu reklamu. Je li ovo uvrjeda ili nije? To će reći ni manje ni više već, da smo politički arlekini. Ja drugčije nebih znao shvatiti ovu izreku. Nami nije ni do reklame ni do demonstracije. Nami je samo do napredka, interesa i boljka našeg naroda, neka bi naš narod stupio na onaj stepen, koji ga ide, da bi uzmogao kulturno i materijalno napredovati, jer sam uvidio, da uz svu tu blagodat, o kojoj častni Klaić govori, mi smo kroz 30 i više godina ipak na polju kulturnom i materijalnom jako malo pokročili. Je li smo na polju političkom? Jesmo, ali ne usljed velikog rada bilo čijeg, već usljed probudjene sviesti hrvatskog naroda. Kašnje u svojoj replici častni D.r Klaić rekao je, da mi tim, što smo iztupili iz njihovog družtva, oslabili smo stranku. Meni nije do toga, da navadjam sada sve uzroke i razloge, koji su nas potakli na taj korak, koji, kamo sreće, da je davno učinjen; već kazat ću, da mi s našim iztupom, ako smo klub narodni oslabili, nismo tim jamačno hrvatskoj čistoj ideji škodili. U svom govoru častni Klaić rekao je i to, da mi našim programom škodujemo narodu. Gospodo uzmite program naš i njihov. Ja držim, da nećete naći u njima Bog zna kakove razlike, osim toga, što je naš program, program aktivnosti, a njihov stanjacije.

Borčić. Nije rekao program.

Perić. Ovako sam čuo i zapisao. Sve ono, što je častni D.r Klaić upravio nami kao stranci, meni se čini, da bih mogao uzeti kano nešto, čim bi se hotilo izložiti nas pred narodom. Ja kažem, eto narodu neka sudi što tko radi i djeluje. Na vratim su nam novi izbori; nek se narodu pušte slobodne ruke, da može izraziti, što mu je na srdcu i na duši, a tomu sudu ja se pokoravam! Neću da govorim dalje, a ne

bih, kako rekoh ni ovo, da nebude častni Klaić izrekao, da mi radimo sve za puku demonstraciju i reklamu, jer to bi značilo, da u duši nećutimo onako, kako radimo. Naše se djelovanje slaže s našim osjećanjem i sa željam naroda, pak to djelovanje, zvati demonstracijom i reklamom, uvrjeda je nami i narodu, a ja te izraze na prosto odbijam. (*Odobravanje*).

Predsjednik. Rieč ima g. D.r Baljak.

D.r Baljak. Nijesam upravio moje pitanje na D.ra Klaića niti od njega odgovora očekivao, već sam očekivao da što čujem sa one strane otkuda odgovor nije došao! Što se D.r Klaić potrudio, da mi on mjesto predstavnika visoke vlade odgovori, hvala mu; ali nemogu tako isto biti blagodaran visokoj Vladi. Jer ako visoka Vlada, zatvarajuć naprasno sabor ne postupa, po riječima D.ra Klaića, na način koji odgovara dostojanstvu sabora, ja ću još dodati da ni njezin muk, pri ovakovom pitanju, nije za sabor najlaskaviji.

Vladin povjerenik Pavich. Ja niesam uoblašten davati takovih izjava.

Predsjednik. Rieč ima gosp. Ljubić.

Ljubić. Kad namjestništveni podpredsjednik nije ovlašten odgovarati pred saborom, a zašto na sabor pristupa? Zašto nepristupa na sabor onaj, koji je ovlašten govoriti? Zasto se od sabora krije namjestnik, kao što se nedogadja u nijednoj drugoj zemlji pred nijednim drugim saborom?

Predsjednik. Želi li još tko govoriti? Nitko. Razprava je zatvorena. Stavljam na glasovanje predlog gosp. Biankinia, koji glasi (čita):

„Predlažem, da se predlog o adresi predade odboru od 7 lica, koji će obaviestiti sabor kroz 48 sati.“

Bjelanović. Predlažem poimence glasovanje.

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju na predlog, glasovati će sa: da, a koja nepristaju, odgovoriti će sa ne. — (*Glasuje se. Predsjednik čita imena*):

Baljak ne, Biankini da, Bjelovučić ne, Bjelanović ne, Borčić ne, Brajković ne, Bulat ne, Čingrija ne, Fontana ne, Gojković ne, Ivčević ne, Karaman ne, Klaić ne, Ljubić da, Paštrović da, Perić da, Puljezi ne, Salvi ne, Šarić da, Šimić ne. Šupuk ne, Tartaglia ne, Trigari ne, Vranković ne, Zafron ne, Zore ne, Žuro ne.

Po tom je predlog odbijen velikom većinom.

Buduć je izcrpljen dnevni red sa dodatkom, zatvorena je sjednica. Sliedeća će se sjednica javiti gg. zastupnicima kod kuće.

Javljam, da je molbenički odbor konstituiran i da je predsjednikom izabran D.r Fontana, a izvjestiteljem D.r Ivčević.

Drugi odbori će se večeras konstituirati u uredu zemaljskog Odbora. Molim, da izvole gospoda doći.

(*Sjednica je zatvorena u 1 sat 5 čas. po. p.*)

II. Sjednica dneva 19 Siečnja 1895.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika prve sjednice. — Dopust zast. Kulišiću. — Odreka Benevenie na zastupstvo. — Odreka zast. Mišetića. Perića i Šarića kao članova raznih saborskih Odbora. — Upiti na Vladu. — Navještenje molbenicâ. — Predlog zast. Biankina i druž. o naukovnom jeziku u nautičkim školam; — istoga i druž. o dozvoli sadjenja duhana po kotarim sjeverne Dalmavije i po svim njenim otocim; — zast. Ljubića i druž. o uredjenju kopanja i sačuvanja starinâ u Dalmaciji; — zast. Perića i druž. o uredjenju polja imotskog, te „Raztoka" i „Jezera" u krajini Vrhgorskoj; — zast. Šarića i druž. o povećanju broja poslovača za uredjivanje zemljištnika. — Upit zast. Mišetića na Zemalj. Odbor; isto, zast. Ljubića. — Prvo čitanje vlad. predloga o imenovanju petorice članova u povjerenstvo za reviziju katastra. — Razprava i glasovanje predloga zast. Ljubića o pripomoći za izdavanje zbirke pjesama pok. D.n Stiepana Buzolića. — Odgovor zem. Odb. na upit Misetića. — Prvo čitanje predloga Zem. Odb. o uredjenju službe ljekarnikâ u pokr. bolnicam; — isto zak. osnove, kojom se preinačuje § 23 zak. 26 veljače 1873 o uvedenju novog pravilnika javnth dobrotvornih zavoda. — Razprara i glasovanje predloga Zem. Odb. da bude priznato pravo javnosti Grčkoj bolnici u Aleksandriji; takodjer onog, da se isto pravo priznade onim: Priedora, Brčke, Bjeline, Srebrnice, Kladnja, Kotor-varoša, Livna, Čazine, Vareša i Gacka; takodjer onog o uvedenju posebne odredbine na vino, žeste i pivo u nekim odlomcim Občine Kotorske. — Imenovanje jednog člana u Odbor za pregled rada Zem. Odb. Prvo čitanje zak. osnove kojom se preinačuju nekoji §§. obć. izb. reda; takodjer one kojom se preinačuju nekoji §§. obć. pravil. — Razprava i glasovanje zak. osnove kojom se opredieljuje rok za utoke u šumarskim prekršajim. — Odobrenje konačnih računa g. 1893 raznih zem. zaklada. — Riešenje molbenicâ. — Odobrenje konačnog računa g. 1893 zem. poljodj. zaklade.*

(Sjelnica nastaje u 10 satî i 10 čas. pr. p.)

Predsjedava: podpredsjednik D.r **Gajo F. Bulat**.

Tajnici: *Tomo Brajković* i *Mate Šarić.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: c. k. namješnički podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. k. dvorski savjetnik **Dragutin Maria Truxa**; c. k. namjestnički savjetnik **Nikola Nardelli.**

Predsjednik (zvoni). Ima nas 22. Broj je zakonit. Sjednica je otvorena. Sada ima nas 24. — Gosp. tajnik neka izvoli pročitati zapisnik prve saborske sjednice.

Tajnik Brajković (*čita zapisnik I.e sjednice*).

Predsjednik. Želi li tko govoriti o zapisniku?

Biankini, Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima zastupnik Biankini.

Biankini. Poslie kobnog glasovanja proti adresi u zadnjoj sjednici, zastupnici kluba stranke prava, do dna duše ogorčeni sa hrvatskim narodom, ostaju prilično ravnodušni prama svakom drugom pitanju u saboru. Kad je s dnevnoga reda bilo skinuto glavno pitanje državnoga hrvatskoga prava sve ostalo za nje postaje nuzgredno; nu ipak dok ostaju u saboru, hoće da saviestno vrše svoju dužnost. Opažam, da zapisnik nije točan, te bih želio da se izpravi točno po istini. — U zapisniku stoji, da sam dva

puta bio od podpredsjednika pozvan na red pri prvom govoru o adresi, a jedan put na stvar. To nije točno. Ja se dobro spominjem, da me je presvietli gospodin predsjednik tri puta činio proći zroz šibe, ili, recimo po pravilniku, da me je tri puta bio pozvao na red, a nespominjen se baš da sam bio pozvan na stvar. S toga predlažem, da se u ovom smislu izpravi zapisnik, kao i to, da se radi više jasnoće i točnosti u zapisniku naznači i s kojega sam uzroka bio pozvan na red. Ja sam bio pozvan na red, jer sam bio rekao, da nas je vlada izigrala lani u pitanju adrese, zatvorivši nam u obraz vrata saborska. Želio bih da se u zapisniku konstatira, i da se reče: Podpredsjednik zove tri puta na red zastupnika Biankinia radi izreke: „vlada nas je u pitanju adrese izigrala."

Predsjednik. Prije nego upitam gospodu, hoće li tko govoriti o predlogu zastupnika Biankina, red mi je opaziti, da je, u koliko ja pamtim, istina da je g. Biankini bio tri puta pozvan na red, ali dva puta pri prvom, a jedan put pri drugom govoru.

Biankini. Molim, ja se dobro spominjem.

Predsjednik. Meni se tako čini. Svakako ste jedan put bili pozvani, da umjerenije govorite, a živa je istina, da ste jedan put bili pozvani i *„na stvar"*.

Biankini. Ja vam puštam slobodno taj poziv „na stvar".

Predsjednik. Što se tiče razloga, s kojeg je g. Biankini pozvan na red, čini mi se, da ne treba da bude uvršten u zapisnik.

Saborski poslovnik propisuje, što ima biti uvršteno u zapisnik; a da se svaki put uvrštuje i razlog, s kojeg je tko bio pozvan na red, mogao bi zapisnik postati predug.

Svakako, ja čekam o tom formalni predlog i stavit ću ga na glasovanje, ali mislim, da Visoki Sabor ne može na to pristati, jer je u saborskom poslovniku ustanačen način, kako se ima sastavljati zapisnik.

Želi li još tko govoriti o predmetu?

Biankini. Opazit ću presvietlom g. podpredsjedniku, da u zapisnik ne treba na dugo bilježiti, već je dosta reći zasto je tko pozvan na red, naime: Biankini je tri put pozvan na red radi rieči „vlada nas je izigrala".

Inače tko bude čitao zapisnik, ne će znati, zašto sam pozvan na red, a ja mislim, da je pravo, kad zastupnik dobije ukor, da se znade i za što.

Predsjednik. § 56 saborskog poslovnika kaže, *(čita)*: „Zapisnik će sadržavati pitanja stavljena na glasovanje, imena zastupnika koji su uzeli rieč, i da li su govorili za ili proti stanovitome predlogu — ali bez napomenuti ikakvo razloženje — i svaki *znatni slučaj*, koji se zbio u sjednici".

Kao znatan slučaj ja smatram i poziv na red i na stvar; ali nikada u zapisnicim ovog visokog Sabora nisu bile uvrštene rieči, za koje je govornik pozvan na red. To je običaj, koga su se i današnji tajnici držali.

Hoće li još tko govoriti? *(Nitko)*. Ja ću staviti na glasovanje odbrenje zapisnika....

Vidović. Domando la parola.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zast. Vidović.

Vidović. Devo parlare per togliere ogni dubbio che potrebbe sorgere a mio riguardo, e che mi mette in grave imbarazzo. — Secondo le disposizioni del regolamento, i deputati devono votare quando si trovino in sala. — In questo argomento io non posso votare, in quanto chè nella prima seduta io non mi trovava presente: e questo è appunto l' imbarazzo nel quale mi trovo. Invito l' illustrissimo signor Presidente a voler interpellare la Dieta onde venga stabilita una massima per i casi che si presentassero in avvenire.

Predsjednik. Ja mislim, da se vi možete slobodno uztegnuti od glasovanja, pošto

niste bili prisutni u zadnjoj sjednici i nije s toga potrebno, da sabor o tom odluči.

Vidović. Ma io credo che potrebbe nascere il caso che precisamente per la differenza di un voto sia approvato o modificato il protocollo: e questo non converrebbe eventualmente all' on. Biankini il quale domanda una modificazione dello stesso. Ora, questa mia astensione, non ammessa dal regolamento, non trovo come potrebbe esser calcolata come approvante la proposta dell' on. Biankini per la modificazione del protocollo, oppure perchè sia tenuto fermo il protocollo stesso.

D.r A. Machiedo. Pitam ja rieč.

Predsjednik. Molim, ja ću najprije odgovoriti g. Vidoviću.

Meni se čini da što se tiče pitanja, ima li se uvrstiti u zapisnik radi kojih je rieči tko pozvan na red — kad bi o tom bio postavljen jedan predlog — mogli bi o tomu glasovati, i oni koji nisu bili u sjednici prisutni, jer se radi o tumačenju poslovnika, dosljedno ima li se ili ne, zapisnik dopuniti u ovom smislu.

Mislim, da će g. Biankini prikazati pismeni predlog, i ja ću ga staviti na glasovanje a onda može svatko glasovati u koliko se radi o tumačenju poslovnika. Gospoda pak, koja nisu bila prisutna, u zadnjoj sjednici mogu se uztegnuti glasovanja, kad se bude glasovalo o odobrenju zapisnika.

Biankini (*čita*):

„Predlažem nek se u zapisnik stavi, da sam bio tri put pozvan na red, radi izraza „vlada nas je u pitanju adrese izigrala.“

Predsjednik. Otvorena je razprava o predlogu častnog zastupnika Biankinia. Pita li tko rieč?

D.r Ivčević. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima zast. D.r Ivčević.

D.r Ivčević. Ja bih predložio, da ovaj predlog bude razdvojen. Jedno, da je zastupnik Biankini pozvan tri puta na red, a drugo, da je pozvan radi tih i tih rieči, jer bi zaista bilo zastupnika, koji bi za jedan predlog htjeli glasovati, ali bi bili protiv drugom.

Biankini. Pristajem na to.

Predsjednik. Želi li još tko govoriti?

Vidović. Ma con ciò non è risolta, a mio modo di vedere, la questione da me proposta.

Predsjednik. Molim vas, častni gospodine zastupniče, vi niste stavili nikakav predlog već ste učinili samo neke opazke, na koje sam vam odgovorio. Vi možete slobodno glasovati, imadu li se uvrstiti u zapisnik rieči, radi kojih je g. Biankini pozvan na red; a što se tiče sadržaja zapisnika, možete se slobodno uztegnuti od glasovanja.

Stavljam dakle na glasovanje prvi predlog g. Biankinia naime: neka se uvrsti u zapisnik, da je on tri puta bio pozvan na red. — Gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Ostaje utanačeno, da je gosp. Biankini tri puta pozvan na red.

Sada ću staviti na glasovanje predlog, neka se u zapisnik ubilježi, da je Biankini bio pozvan na red radi rieči „vlada nas je izigrala.“

Gospoda, koja na to pristaju, neka izvole ustati. (*Manjina*).

Predsjednik. Manjina. Gospoda, koja odobravaju zapisnik s popravkom primljenim od visokog Sabora, neka izvole ustati. (*Većina*).

Zapisnik je odobren.

Čast mi je priobćiti visokom Saboru, da se g. zastupnik Kulišić radi ljute zime nije još mogao staviti na put, te sam mu dao 8 dana dopusta.

Častni gospodin Ivan Machiedo iz Hvara brzojavio mi je što slijedi *(čita)*:

Visokomu Predsjedništvu Sabora

Zadar

Zapriečen do danas nisam mogao prisuštovati dosadašnjim sjednicam Sabora. Molim opravdati izočnost. Doći ću čim prije.

Ivan-Krstitelj Machiedo.

Neka visoki Sabor izvoli ovo primiti na znanje. *(Prima se)*.

Primio sam od g. Benevenie sliedeće pismo. Molim g. tajnika Brajkovića, da ga izvoli pročitati.

Tajnik Brajković *(čita)*:

Ragioni di salute m' impongono di rinunziare all' onorevole incarico di deputato dei maggiori censiti del distretto elettorale di Zara alla Dieta provinciale.

Nel mentre Le rimetto il relativo certificato di elezione, voglia la S. V. I. aggradire i sensi della mia particolare considerazione.

Zara, 14 gennajo 1895.

Lorenzo Benevenia.

All' Illustrissimo Signore
Cavaliere D.r *Gaetano Bulat*
Vice presidente della Dieta prov. dalm.
Zara.

Predsjednik. Kako je propisano od zemaljskog reda, ja ću odreku priobćiti Njegovoj Preuzvišenosti g. Namjestniku.

Biankini. Mi nismo razumjeli.

Predsjednik. U pismu kaže g. Benevia, da je zbog zdravlja usilovan, da se odreče časti zastupnika veleporeznika kotara zadarskog pri ovom visokom Saboru.

Biankini. Hvala liepa.

Predsjednik. Ostaje, da ću to priobćiti vis. Vladi.

Kako sam javio, bio je konstituiran peticionalni odbor. Sada mi je čast javiti, da se konstituirao financijalni odbor, izabravši za predsjednika zast. Borčića, za tajnika zast. Korlaeta.

Konstituirao se takodjer odbor za pregled rada Zemaljskog Odbora s predsjednikom D.r Karamanom, a izvjestiteljem Prof. Zorom; a upravni gospodarski odbor je odabrao za predsjednika zast. Vrankovića, za tajnika zastupnika Bjelanovića.

Odnosno odbornih izbora primio sam sliedeće pismo *(čita)*:

Pošto proti svakom parlamentarnom običaju i bez dužnog obzira, podpisani biše izabrani u tri razna saborska odbora a i ne pitao se njihov klub koga bi od svojih volio, oni se izbora odriču.

Zadar, 19 siečnja 1895.

Perić — D.r Mišetić — Šarić.

Ovaj ću predmet staviti na dnevni red dojduće sjednice.

Primio sam nekoliko upita.

Prvi mi je upit predao častni zast. Borčić.

Biankini. Ja sam prvi predao.

Predsjednik. Ne, ovaj sam upit još sinoć primio u uredu Zemaljskoga Odbora.

Borčić *(čita)*:

Upit prikazan od čast. zast. L. Borčića i družine u saborskoj sjednici na vladu Njegova Veličanstva dneva 19 siečnja tekuće godine.

Uzvišeno c. kr. Pokrajinsko Školskog Vieće, na predlog c. kr. Kotarskog školskog Vieća u

Splitu, osudilo je, odlukom 26. X. 1894 Br. 4262, Matešana Antu, pučkog učitelja još od godine 1881 u Srinjinam, na premještaj o svom trošku u Sućurje na Hvaru.

Udarena kazna posliedica je karne iztrage, nametnute od one kotarske školske oblasti proti rečenom učitelju, uslied tužaba predsjednika mjestnog školskog vieća sela Srinjina.

Podpisani neće se upustiti u izpitivanje, da li se ta iztraga vodila sasvim nepristrano; da li su bila u pristojni obzir uzeta vjerodostojna svjedočanstva svjedokâ po obtuženiku navedenih, da li je prema tome udarena kazna bila pravedna. O tome će odlučiti uzvišeno c. kr. Ministarstvo Bogoštovja i Nastave, kod koga se utok obtuženika već nalazi.

Ali nemogu i ne smjedu premučati jednu važnu okolnost, od obiju gorirečenih školskih Oblasti skroz zanemarenu, biva, da niti je c. k. kotarsko školsko vieće u Splitu moglo predložiti kakvu kazan, niti c. kr. Pokrajinsko Školsko Vieće predloženu kazan odobriti, prije nego je c. kr. okružno sudište u Splitu odlučilo o tužbi podignutoj od učitelja Matešana protiv predsjednika mjestnog školskog vieća u Srinjinam, koja stoji u tiesnom odnošaju sa prekršajim s kojih je bio okrivljen rečeni učitelj.

Nego, kad i ne bi bilo ove okolnosti podpisani misle, da se je uzvišeno c. kr. Poprajinsko Školsko Vieće prenaglilo u izvršenju udarene kazni.

U isti čas kad je Ono osudilo učitelja Matešana na premještaj, obustavilo mu je i beriva, a da nije pomislilo, da osudjenik po zadnjoj stavci § 38 zakona 8 veljače 1869, ima pravo upraviti na Ministarstvo Bogoštovja i Nastave svoju žaobu protiv odluke uzvišene pokrajinske školske Oblasti, i da ta žaoba, ako je prikazana kroz 14 dana poslie dostave pobijane odluke, ima *odgodnu moć.*

A pošto je osudjenik prikazao u pravovaljano doba svoj utok proti izrečenoj osudi, pokrajinska školska Oblast bila je dužna poštovati spomenuti zakonski propis, i dosljedno ostaviti učitelja Matešana na svojem mjestu i neobustaviti mu beriva, kao što je to učinila i prije u nekoliko sličnih slučajeva.

S kojeg je razloga uzvišeno c. kr. Pokraj. Škol. Vieće hotjelo u slučaju Matešana da se drži drugog pravca sa očitim prekršenjem zakona, nije poznato podpisanim; svakako sami propis zakona, biva oni §.a 10 zakona 29 prosinca 1871 o uredjenju pravnih odnošaja učiteljâ kod javnih pučkih učiona kraljevine Dalmacije, na koji bi se rečena Oblast mogla pozvati da opravda svoje postupanje, nije uporavljiv, a to s uzroka što taj paragraf govori o premještajima iz službenih obzira, a ne o onim odredjenim usljed karne iztrage.

Na temelju navedenog čast je podpisanim upitati Vladu Njegova Veličanstva:

1. Na temelju kojeg zakonskog propisa bijahu od uzvišenog c. kr. Pokrajinskog Školskog Vieća obustavljena učitelju Anti Matešanu beriva kod c. kr. Poreznog Ureda u Splitu, i zašto je isti bio svrgnut sa učiteljske službe u Srinjinam prije riešitbe njegova utoka podnesena c. kr. Ministarstvu Bogoštovja i Nastave?

2. Kani li visoka Vlada popraviti učinjenu povriedu zakona i odrediti, da učitelj Ante Matešan bude uzpostavljen na svoje mjesto u Srinjinam do konačne riešitbe njegova utoka sa strane c. kr. Ministarstva Bogoštovja i Nastave?

Zadar, 18 siečnja 1895

Borčić — Šupuk — Fontana — Brajković
Čingrija — Zaffron — Žuro.

Predsjednik. Ovaj ću upit izručiti gos. vladinom povjereniku.

Drugi je upit predao častni zast. Biankini. Neka ga izvoli pročitati.

Biankini (*čita*):

Upit zastupnika J. Biankinia i družine na vladu Njegova Veličanstva u sjednici dne 19 siečnja 1895 dalmatinskog Sabora.

U sjednici dne 29 ožujka 1892 dalmatinskog Sabora, prvi od podpisanika imao je čast upitati visoku Vladu: „hoćeli i kad već izvesti uredjenje Čikole, toli nuždno za zdravlje i poljsko gospodarstvo većeg diela naroda krajine drniške.“

Po odgovoru podanu na ovaj upit od vladinog povjerenika u sjednici dne 2 travnja 1892 razumilo se je, da vlada već nemisli urediti potok Čikolu po osnovi od nje same sastavljenoj još godine 1882 uz predvidjeni trošak od kakovih nevoljnih 30.000 fiorina, jer da „vriednost što bi postigla zemljišta nakon izvedenja radnje, nebi se povećala surazmjerno uloženoj svoti.“

Vladin povjerenik istom je prigodom i to naglasio, da je dostatno urediti bujice, koje utiču u Čikolu, i o kojima se radi još od godine 1889, da je to „uredjenje bujica već podpuno postignuto, i tim da je odklonjeno dalje pogoršanje okolovština onog polja.“

Povodanj dne 3 i 4 listopada p. g. žalibože je dokazao, da su ove tvrdnje vladinog povjerenika bile sasvim netemeljite. Čikola je u te dane preobratila u pustoš krasno polje drniško. Uništeni su svi jesenski proizvodi, zemlje su razrovane i natrpane kamenjem, mlinice su oštećene ili sasvim porušene, mostovi, putevi znatno su pokvareni. Ukupna šteta prehita dvista hijada fiorina, a što je još gore svaki čas prieti nova pogibelj, te je vrlo bojati se da se krasno Petrovopolje nepreobrati sasvim u kamenopolje.

Pred ovim nepobitnim činjenicam, dužnost nam je upitati c. k. vladu:

I. Što sada misli c. kr. Vlada glede uredjenja Čikole poslie katastrofe dne 3 i 4 listopada 1894, koja je podala težki ekonomički udarac i težačkoj i posjedničkoj ruci kotara drniškog?

II. Misli li još danas c. k. Vlada da nevriedi najvećom pospjesnošću uložiti kukavnih 30.000 fiorina za uredjenje Čikole, i izvesti osnovu od nje same u tu svrhu sastavljenu još godine 1882?

Zadar, 19 siečnja 1895.

Biankini — Ljubić — D.r Paštrović — D.r Mišetić — Perić — Šarić.

Predsjednik. Prelazi c. kr. vladi.

Treći mi je upit predao častni. Šarić. — Neka ga izvoli pročitati.

Šarić (*čita*):

Upit Vladi Nj. Veličanstva.

Pri sjèdnici dneva 9 veljače minule godine prečastni Vladin Povjerenik odgovorio je na upit o gradnji nove crkve u Slivnu neretvanskome, da su već uklonjene sve zaprijeke i da je sve spravno a da se predloži ministarstvu gradnja iste crkve.

Posto je tim Vlada priznala potrebu i pravu nuždu da se što prije rečena radja izvede, neće se ovdi ponavljati razlozi radi kojih od toliko godina ovaj narod trpi za novi komad kršćanske crkve, čast je podpisanim upitati Vladu Nj. Veličanstva:

Jeli nade da će se godine 1895 graditi nova crkva u Slivnu neretvanskome?

Šarić — Paštrović — Ljubić — Perić — J. Biankini — Mišetić.

Predsjednik. Izručit ću i ovaj upit c. kr. Vladi.

Četvrti je upit predao g. zast. D.r A. Machiedo. Neka ga izvoli čitati.

D.r A. Machiedo (*čita*):

Upit na Vladu Njegova Veličanstva.

Nužno je i od prijeke potrebe da se čim prije uredi Potok „Krušvica“ u općini Starigradskoj.

Više je puta taj potok velike štete nanio. Razvalio je gomile, odnio iz polja zemlju i iskopao puteve.

Od uregjenja istoga zavisi opstanak dobrog dijela polja Starigradskoga i uzdržavanja puteva.

Upraviteljstvo Općine Starigradske u dopi-

su 15 listopada 1893 Br. 1375 na Namjesništvo, istaknulo je potrebu te radnje, a istodobno zamolilo za potporu da uzmognu graditi zid povrh S. Jeline, da potok, do uregjenja, ne uništi sasvim put koji vodi u Starigrad.

Upraviteljstvo još odgovora nije dobilo, te zato potpisani pitaju Vladinog Povjerenika:

1. Jeli Visoka Vlada uvjerena o prijekoj potrebi uregjenja potoka „Krušvice“ u općini Starigradskoj i kanili što skorije započeti potrebite radnje?

2. Jeli voljna megju tim dozvoliti potporu da se gradi zid povrh S. Jeline kraj potoka?

Zadar, 19 siečnja 1895.

Ant. Machiedo — Brajković — Vranković
D.r Zaffron.

Predsjednik. Izručit ću ga vladinom povjereniku. Peti je upit predao g. zastupnik D.r Mišetić. Neka ga izvoli pročitati.

Mišetić (*čita*):

Upit Vladi Nj. Veličanstva.

Pučanstvo otoka Brača može se reći da se u Dalmaciji odlikuje s njegove radinosti, a ipak može se takodjer ubrojiti u siromašnija. Onaj je narod obradio sve što se je zemlje obraditi mogb, zasadio je lozu i u najmanju škrapu; ali loza izmuzla svu krepost iz zemlje, a pošto na otoku nema blaga jer nema paše, djubar mora se pribavljati skupim novcem sa kopna. Nu odkud novacâ?... Nakon svieh nevolja zadnja, usliel nesrićne klausole, sasviem ubi bračke vinogradare.

Bračani su usiljeni seliti u tudji sviet, da traže hrane, nu opet svi nemogu da sele, pa njim je mrieti na njihovoj gladnoj zemlji. Biaše njim se pomolila nekakva nada, kadno Državna Uprava duhana razglasi svoju odluku dneva 6 studenoga 1894 Br. 17211, a da će se dozvoliti neka se po otoku Braču sadi duhan godine 1895.

Nu i ta jedna nada, na veliko čudo i na žalost Bračana, brzo izčeznu; ispuhala ju je tu skoro poštovana Ministarska Odluka, kojom se opet uskraćuje dozvola gojitbe duhana na Otoku Braču.

Čast je potpisanim upitati Vladu Njegova Veličanstva:

I. S kojeg uzroka bi dignutu dozvola saditbe duhana godine 1895 na otoku Braču?

II. Misli li Vlada bez otezanja dozvollti da se duhan sadi na otoku Braču, pa i na susjednom Hvaru?

Mišetić — Šarić — Paštrović — Ljubić —
Perić — J. Biankini.

Predsjednik. Prelazi i ovaj upit g. vladinom povjereniku.

Šesti mi je upit predao zast. Prof. Zore. Neka ga izvoli pročitati.

Zore (*čita*). Upit na vladu Njeg. Veličanstva,

U Saborovom sastanku na 22 oktobra 1890 prvi potpisnik i družina opisavši neprikladnost Matice u Majkovima za službu božiju i pogibao koja nastaje pobožnom narodu, kad je u nju sakupljen, upitali su Vladu Njegova Veličanstva što je uzrok da se pitanje o gradji crkve matice u Majkovima još oteže a potaknuto je ima preko 24 godine i misli li Vlada prisiliti gornje Majkovce da priskoče u pomoć gradji kako ih zakon duži i kad će se radnja započeti.

Na taj upit Vladin povjerenik u saborovom sastanku 24 oktobra 1890 odgovorio je da uzrok otezanju gradje sami su Majkovci, jer se ne će da nakane prinijeti za gradju što ih zakon duži. Za tijem kotarska Dubrovačka oblast na temelju zakona 7 maja 1874 (drž. zak. list br. 50) turila je prisilno pismo Majkovcima da se porežu za gradju što je po zakonu.

To je potvrdilo Visoko Namjesništvo u

Zadru, ali oni se prizvaše Visokom Ministarstvu za bogoštovje i prosvjetu još g. 1891, no otuda još nema odgovora. Općina Zatonjska pak pospješivala je stvar i žicom kod Visoke Vlade u Zadru, no zaludu; a medjutin crkva se tako strošila da svešlenik po kiši služi na oltaru pod štitom od dažda, a narod kisne.

S toga potpisani dužni su upitat Vladu Njeg. Veličanstva:

I. Što je uzrok da od godine 1891 do danas oteže se odluka Visokoga Ministarstva za bogoštovje na utok gornji Majkovaca proti prisilnom ukazu političke Dubrovačke oblasti, potvrdjene u II.oj molbi od Visokoga c. k. Namjesništva u Zadru, kojim su rečeni gornji Majkovci osudjeni da dadu prinose po zakonu za gradju Matice.

II. Ako nema nikakva temeljita uzroka zaprijeci, misli li Vlada Njeg. V. narediti da nakon 30 godinâ dopisivanja još nastajnoga proleća prihvati se radnja, ili ako to se ne može, misli li narediti da se crkva matica u Majkovima zatvori kao opasna i neprikladna.

U Zadru na 19 Januara 1895.

Luko Zore — D.r Zaffron — Macchiedo — D.r Puljesi — Čingrija.

Predsjednik. I ovaj ću upit izručiti g. vladinom povjereniku.

Rieč ima g. vladin povjerenik.

Vladin povjerenik Pavić. Imat ću čast odgovoriti na ove upite u jednoj od dojdućih sjednica.

Predsjednik. Primio sam prije današnje sjednice nekoliko molbenica.

Neka izvoli g. tajnik Šarić navjestiti im sadržaj.

Tajnik Šarić (čita):

Br. 91 Prve tvornice sapuna u Spljetu, za oprost prireza na potrošarinu na ulje i masti u tvorničke svrhe unešene;

Vidović. E' scritta in italiano...,. dovrebbe annunciare la petizione nella lingua nella quale è scritta.

Predsjednik. Molim vas gos. zastupniče da, ako hoćete koji put govoriti, upitate prije rieč.

Tajnik Šarić, (čita): Br. 52 Dome ud. Bilan za izvanrednu pripomoć; Br. 53 Karoline Delfin Bratanić za godišnju milostinju; Br. 54, Grgura Urlića Ivanovića za podporu jer uredio vrt i voćnjak u Oklaju; Br. 55, Tonke ud. Novak za povišenje mirovine; Br. 56, Občinskoga Upraviteljstva u Vodicam, da se ono podučiteljsko podigne na učiteljsko mjesto; Br. 57, Jakova Marušića, za novčanu pripomoć; Br. 58, Ivana Antičića, za oprost od izplate dobiti na jedan predujam; Br. 62 Družtva za podupiranje slušalaca filozofije za pripomoć; Br. 59 Petra Morovića, za novčanu pripomoć da se dogradi put od Igrana do Saranča; Br. 60, Jozipa Rakamarića umirovljenog učitelja, za podporu; Br. 61, Bazilije, Antice, i Ane Cuurir pk. Frane, za mjesečnu stalnu pripomoć; Br. 64, Seljana Raslina, za pripomoć u gradnju puteva; Br. 66, Filomena ud. Marinović za doznaku jedne trećine mirovine uživane od pokojnog joj muža; Br. 67 Angjeline Luzzi za podporu; Br. 68, Diane Gnalo, za povišenje mirovine; Br. 71, Odbora občinskih činovnika, da se putem zakona uredi služba i mirovina občinskih činovnika u Dalmaciji.

Ljubić. Molim rieč.

Predsjednik. Rieč ima zast. Ljubić.

Ljubić. Naravito g. će predsjednik odrediti glede molbenicâ, komu će se odboru one izručiti. Redovito se postupa tako, da molbenice idu molbeničkom odboru, ali ja sam sada čuo naviestiti molbenicu odbora občinskih činovnika, te mislim, da ovaj predmet spada i bolje bi bilo, da predje na odbor upravno gospodarstveni. Zato molim, neka se ova molbenica izruči odboru upravno gospodarstvenom.

Predsjednik. Želi li tko govoriti. (*Nitko*). Razprava je zatvorena.

Stavit ću prije na glasovanje predlog g. zast. Ljubića, neka ova molbenica izručena bude odboru upravno gospodarstvenom.

Gospoda, koja pristaju na predlog zast. Ljubića, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Predlog je primljen.

Tajnik Šarić (čita):

Br. 73, Simeona P. Pjerotića da mu se doznači fior. 100 za izdanje djela „Stočarstvo"; Br. 74, Kate Petrović pok: Ivana, za godišnju milostinju; Br. 77, Seljačkog Gospodarskog Družtva eda se čim prije otvori veresijski zemljistnički Zavod; Br. 81, Ante Čipina, da mu Občina Splitska izplati fior. 250; Br. 83, Mate udove Petra Šarića za novčanu pripomoć; Br. 88, Nikole Cipika za doznaku druge petogodišnjice, eventualno jednu novčanu pripomoć.

Predsjednik. Prije današnje sjednice primio sam nekoliko predloga.

Prvi mi je predlog dao g. zast. Biankini.

Tajnik Brajković (*čita*):

Predlog zastupnika Jurja Biankinia i družine prikazan u sjednici dne 19 siečnja 1895 dalmatinskog sabora.

Neka visoki Sabor izvoli zaključiti:

„Sabor dalmatinski izrazuje želju vladi Njegovog Veličanstva, neka odredi *da hrvatski jezik* bude naukovnim u nautičkim školama Dalmacije".

Zadar, 19 siečnja 1895.

J. Biankini — Ljubić — Perić — Mišetić — Paštrović — Šarić.

Predsjednik. Drugi mi je predlog predao g. zast. Biankini, koji glasi.

Tajnik Brajković (*čita*):

Predlog zastupnika Jurja Biankinia i družine, prikazan u sjednici dne 19 siečnja 1895 dalmatinskog sabora.

Neka visoka sabor izvoli zaključiti:

Sabor dalmatinski izrazuje želju vladi Njegovog Veličanstva da bezodvlačno dozvoli sadjenje duhana po kotarim sjeverne Dalmacije i svim njezinim otocim.

Zadar, 19 siečnja 1895.

J. Biankini — Ljubić — Perić — Mišetić — Paštrović — Sarić.

Predsjednik. Treći je predlog predao g. zast. Ljubić i družina.

Tajnik Brajković (*čita*):

Predlog:

Nalaga se Zemaljskomu Odboru, neka za prvo dojduće zasjedanje spravi Saboru Zakonske ustanove na uredjenje kopanja i sačuvanja starina u Dalmaciji, osobitim obzirom na to da se iste nebi smjele iznositi van hrvatskih zemlja.

Ljubić — J. Biankini — Mišetić — Perić — Šarić — Paštrović.

Predsjednik. Četvrti je predlog predao g. zast. Perić i dr.

Tajnik Brajković. (*čita*):

Predlog zastupnikâ Perića, Šarića i družine, da se urede vode u Imotskom polju, Rastoku i Jezeru, Vrhgorske krajine.

Sabor dalmatinski izraziva želju vladi N. Veličanstva, da bi bezodvlačno potakla središnju Vladu, neka bi odlučila i preduzela shodne korake, da se u proračun državni za god.

1896 uvrsti potrebita svota za uredjenje polja Imotskog te Rastoka i Jezera u krajini Vrhgorskoj.

Zadar 14 siečnja 1895.

Perić — Mišetić — Sarič — Ljubić — Paštrović — J. Biankini.

Predsjednik. Napokon sam primio jedan predlog od g. zast. Šarića i dr.

Tajnik Brajković (*čita*):

Čast je podpisanim podnieti Visokome Saboru sljedeći predlog:

„Izrazuje se želja Vladi N. V. da pri kotarskim sudovima u Dalmaciji u obće, a pri Metkovskome napose, poveća broj poslovača za uredjivanje jur otvorenih i osnivanje novih zemljištnika, i da se isti, bez prieke nužde, nepremješćivaju".

Zadar 19 siečnja 1895.

Sarić — Paštrović — Perić — Biankini — Mišetić — Ljubić.

Predsjednik. Svi su ovi predlozi ustavni i redovito podpisani, te će biti uvršteni u Saborski predatnik eda na svoje vrieme budu razpravljeni od Vis. Sabora.

Sada imam javiti jedan upit g. zast. Mišetića na Zemaljski Odbor. Neka ga izvoli pročitati.

D.r Mišetić (*čita*):

Upit Zemaljskom Odboru.

Bilo je prigode da se kod Vis. Sabora govori o teškim štetam, što potok Vratnik nanosi varošu Jelsi, bilo derući bližnje zemlje i pokrivajuć jih žalom i kamenjem, bilo škodeći istim kućam i prijeteći životu ljudskom, bilo trpajući svakojakog gradiva u luku i priečeć tim promet i trgovinu.

Još više o tom je Jelsanska općina pisala i Zem. Odboru i Vladi, tako da i ovo i onaj bili su sklonjeni da pomognu Općini za uredjenje rečenog potoka.

U istinu i nazad nekoliko godina bio je Vratnik uredjen, velikom žrtvom općine i pomeću iz pokrajinske i državne Zaklade.

Nego, na žalost, ove radnje nisu bile tvrdo i sasvim shodno izvedene, tako da dandanas Vratnik postade pogibeljan, kako je i prije bio, jer napravljene pristave maldane su srušene.

Usliod toga, čast je podpisanom upitati Zem. Odbor:

Jeli poznato Zem. Odboru današnje pogibeljno stanje potoka Vratnika izmedju Pitve i Jelse?

Mislili Zem. Odbor preduzeti bez odvlačenja shodna providjenja a da se uredi Vratnik na način, da bi se uklonile teške posljedice, neuredjena potoka

Mišetić

Predsjednik. Ovaj će upit biti izručen Zemaljskom Odboru.

G. zast. Ljubić mi je javio da će staviti jedan upit Zemaljskom Odboru.

Ljubić. Čast mi je upitati Zemaljski Odbor: zašto, nakon 3 godine dana, nije imenovan redoviti ravnatelj u bolnici u Zadru u smislu zaključka 5 rujna g. 1891?

Predsjednik. Ovaj ću upit pismeno izručiti Zemaljskom Odboru. *(Zast. ga Ljubić predaje u pismeno).*

Prelazim na dnevni red.

Prva je točka (*čita*): Prvo čitanje vladinog predloga o imenovanju petorice članova i petorice zamjenika u pokrajinskom povjerenstvu za reviziju katastra zemljarine.

Želi li tko govoriti?

D.r Klaić. Predlažem, da ovaj predlog bude predan na izvješće upravno-gospodarskom odboru.

Predsjednik. Želi li tko govoriti o predlogu d.ra Klaića. (*Nitko*). Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na predlog dr. Klaića, naime da ovaj predlog bude izručen upravno gospodarskom odboru na izvješće, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). — Predlog je primljen.

Drugi je predmet dnevnog reda (čita):

Prvo čitanje predloga zast. Ljubića o doprinesku for. 300 iz zemaljske zaklade za izdavanje zbirke pjesama pokojnoga don Stjepana Buzolića.

Želi li tko govoriti?

Ljubić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Ljubić. Premda je ovaj predlog već bio pročitan u posljednoj sjednici, ipak ću ga opet pročitati. Častni zast. Ljubić predlaže (*čita*):

„Doznačuje se iz pokrajinske Zaklade fior. „300 pripomoći za izdavanje sbirke pjesama po„kojnoga D.n Stjepana Buzolića i nalaga se Ze„maljskomu Odboru neka tu svotu izruči naroči„tomu odboru u rečenu svrhu ustanovljenu".

Zadar 14 siečnja 1895.

K. Ljubić — Perić — Biankini — Šarić — Paštrović — Mišetić.

Ljubić. Nadam se da će ovaj moj predlog biti sretan; jer se radi o čovjeku dobro vami poznatu. Pokojnik bio je vrstan pjesnik, uzorn odgojitelj našeg pučkog učiteljstva, i pravi rodoljub. Te sve njegove vrline mi treba da dostojno uvažimo. Radi se o tomu, da se tiskaju njegove pjesme. Te njegove pjesme služiti će na slavu pjesnika i na odgoj naroda. Sadržaj njegovih pjesama može se najbolje razabrati iz sama naslova, koji je pokojnik bio podao jednoj sbirki svojih pjesama. On je toj sbirki dao naslov: „Bog, rod i sviet". O svim tim uzvišenim i plemenitim predmetim bave se njegove pjesme. Formalno predlažem, da moj predlog bude izručen financijalnom odboru.

Predsjednik. Molim, hoće li tko učiniti koji drugi formalni predlog?

Ljubić. Ja ne smijem prešnosti predložiti. (*Smieh*):

Perić. Pitam rieč.

Vidović. Domando la parola.

Predsjednik. Molim, rieč ima čast. g. Perić.

Perić. Ja bih predložio, da se odmah predje na drugo čitanje.

Predsjednik. Častni g. Vidović ima rieč.

Vidović. L'istessa proposta intendeva far io.

Predsjednik. Imam dva predloga.

Ljubić. Potežem na se svoj predlog.

Predsjednik. Dakle dobro. Gospoda, koja pristaju da se odmah predje na drugo čitanje, neka, izvole ustati. (*Ustaje većina*).

Otvorena je meritorna razprava.

Želi tko meritorno govoriti o predlogu?

Vidović. Domando la parola.

Predsjednik. Častni g. Vidović ima rieč.

Vidovich. Con grande piacere assieme cogli on.miei compagni voterò pel proposto sussidio onde possan essere pubblicati gli scritti postumi del già deputato Buzzolich, e deploriamo che le condizioni economiche della provincia non permettano di devolvere una somma maggiore a tale scopo.

Così votando intendiamo di aggiungere una prova di più alle tante già date, come persone e come partito, di amare sinceramente la lin-

gua slava e di non essere quei slavofobi, cioè nemici della lingua e nazione slava, quali da taluno in malafede ci si vuol far passare presso il popolo dalmata.

Il Buzzolich era uno slavo-dalmata italianamente educato. La coltura e l'educazione italiana aiutarono certamente il suo intelletto a svilupparsi e gli resero accessibili le fonti di scienza e letteratura che diversamente a lui sarebbero recondite.

Constato con soddisfazione che il mondo slavo dovrà ringraziare alla bilinguità di Dalmazia se gli sarà dato di gustare le insuperate bellezze della *Divina Commedia*.

Nè dall' educazione e coltura italiana il sentimento slavo fu alterato nel Buzzolich. Egli divenne uno dei più entusiasti e si potrebbe dire fanatici propugnatori dell'idea croata. Negli ultimi tempi negava agl'italiani i diritti nazionali in Dalmazia, ma quanto alla lingua italiana l'amava e diligentemente studiava e ne riconosceva l'indispensabilità per lo sviluppo e progresso della slava coltura.

Fu nostro avversario accanito, anche profondamente convinto. Nelle nostre discussioni talvolta acri e in mezzo alle sue escandescenze talvolta esagerate, sapeva a tempo mettere la nota gaia. Ciò e la sua sincerità e franchezza ce lo rendevano simpatico, e noi sinceramente deploriamo la sua mancanza.

Come il Buzzolich, ci sono fra i partigiani croati molti altri, che parlano e scrivono lodevolmente l' una e l'altra delle nostre lingue. L'ideale del partito autonomo sarebbe che tutta la classe dirigente in Dalmazia si rendesse atta ad adoperare egualmente bene lo slavo e l'italiano, senza pretendere che tutti ascendano all' altezza raggiunta dal Buzzolich.

Ma potrà ciò avvenire col sistema vigente nelle scuole? Colla guerra che all'italiano si fa? Coll'odio che contro tale lingua s'ispira? Con dolore devo rispondere negativamente; ma spero ancora nella resipiscenza.

Con questa votazione il partito autonomo dà imitabile esempio di dalmato patriottismo, e spero, che gli avversari in ricambio, vorranno cessare dalla persecuzione della lingua italiana che dura già da troppo tempo con gravissimo danno intellettuale e morale della generazione che ci subentra.

P r e d s j e d n i k. Pita li još tko rieč?

L j u b i ć. Pitam rieč?

P r e d s j e d n i k. Rieč ima častni Ljubić.

L j u b i ć. Nisam se, gospodo, digao da štogod prigovorim ili odgovorim častnom predgovorniku g. Vidoviću, jer ne ću ovom prigodom da pomućujem dobru naklonost i sklad koji vladaju u ovom pitanju već imam samo opaziti, da se ne slažem sa svakom njegovom opazkom, pak ću naći zgodan čas, da mu odgovorim.

P r e d s j e d n i k. Želi li još tko govoriti?

Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na predlog častnog Ljubića, koji glasi (*čita*):

Doznačuje se iz pokrajinske Zaklade fior. 300 pripomoći za izdavanje sbirke pjesama pokojnoga D.r Stjepana Buzolića i nalaga se Zemaljskomu Odboru neka tu svotu izruči naročitomu Odboru u rečenu svrhu ustanovljenu.

Gospoda koja pristaju na predlog neka izvole ustati. (*Ustaju svi*).

Primljeno jednoglasno.

Gosp. zast. d.r Klaić ima rieč, kao izvjestitelj Zemaljskog Odbora, da odgovori na upit dr. Mišetića stavljen u današnjoj sjednici. Neka izvoli govoriti.

D.r K l a i ć. Predsjednik zemaljskog odbora zapriečen je da predsjeda saboru, i da nije zapriečen, on bi naravno kao predsjednik zemaljskog odbora dao odgovor na upit častnog D.ra Mišetića.

Ja sam se sa drugovim zemalj. odbora kratkim putem o tom upitu dogovorio i na ime zemalj. odbora odklanjam odgovor na upit častnog D.r Mišetića. Kako je poznato, djelokrug zemalj. odbora utanačen je u zemalj. redu. Uredjenje bujcâ nespada u djelokrug zemalj. odbora, jer zemalj. odbor nema nadzornika i mjernika, koji bi pazili na bujice i ne može znati, u kom se stanju nalazi bujica Vratnik na Hvaru. Odbor zemaljski sudjeluje u tom radu na temelju zakona od god. 1891. o utemeljenju zemaljskih zaklada za poboljšice. Bujica Vratnik bila je uredjena prošlih godina uz doprinos pomorske vlade, države i zemaljskog odbora iz zemaljske zaklade. Zemaljski Odbor dao je prinos iz Zemaljske poljodjelske zaklade. Opetujem, da upravo to uredjenje u njegov djelokrug nespada. Zato on nije u stanju dati odgovara na taj upit, jer nema svojih organa za nadzor, a niti je on pozvan, da to nadzire.

Predsjednik. Prelazim na treću točku dnevnog reda: Prvo čitanje predloga zemalj. odbora o uredjenju službe ljekarnika u pokrajinskim bolnicam. Molim neka se pročita izvješće.

Izvj. Vranković *(čita)*:

Br. 183.

Visoki Sabore!

Kad su dozvoljene bile Pokrajinskim Bonicam domaće ljekarnice, Visoko je Ministarstvo stavilo uvjet da se ljekovi nesmiju nabaljati nego kod jednog uoblašćenog ljekarnika, a to jer u prvoj osnovi službu ljekarnika bonice, imali su obavljati liečnici pomoćnici uz nagradu godišnjih fior. 600.

Vremenom, veći dio liečnika pomoćnika nastojao je da se te službe riješi, tako da jedini liečnik pomoćnik koji ljekove spravlja, jest onaj kod Splitske Bonice. — U ostalim služba je ta povjerena, uz istu nagradu, priznatim ljekarnikom. —

Usljed navedenih okolnosti, svojim dopisom 1º Dekembra 1892 Br. 5872, obratio se je Odbor na c. k. Namjestništvo, molbom da mu izvoli kod Visokog Ministarstva izprositi dozvolu, da mogao bude nabavljati ljekove neposredno za one bonice u kojima je njihova sprava povjerena priznatome ljekarniku.

Odpisom 29 Ožujka 1894 Br. 7359 (Odborov 1686) javilo je c. kr. Namjestništvo da je Visoko Ministarstvo na pitanje Odbora odvratilo „da od prvog uvjeta jedino može odustati „u onim pokrajinskim bonicam u kojim za di„spensiranje ljekova za nutrnje potrebe zavoda, „budu postavljeni oni ljekarnici, koji su posti„gli sposobnost da samostalno mogu upravljati „ljekarnicom“ a da u tim slučajevim uoblašćeno je c. k. Namjesništvo udieliti potraženu iznimku.

Proučavajuć dalje ovo pitanje, Odbor stavio je dr go, koje je sa prvim u tiesnom odnošaju, nebi li to jest za pokrajinsku upravu bilo koristno, da se s temelja uredi ljekarnička služba kod bonica, i da, kao što su liečnici, budu i ljekarnici imenovani stalnim pokrajinskim činovnicim.

U tu svrhu, stavio se je u dogovor sa kompetentnim osobam, i došao je do uvjerenja da bi uredjenje ljekarničke službe postalo za upravu u svakom pogledu koristno.

U pogledu šteduje.

Do konca godine 1894, ljekovi su se nabavljali kod domaćih ljekarnika po cieniku Gunescha izdanu nekoliko godina nazad. Ali u ove zadnje godine ima cienika puno povoljnijih tako da je i sam Gunesch obalio svoj, i usporedio sa onim ostalih trgovaca u Beču. Nego usljed obaljenog cienika domaći ljekarnici kod kojih su se ljekovi nabavljali, neće da ostanu pri prijašnjim uvjetim nego traže povišak od 14-15% preko novog cienika Gunescha i zahtjevaju da budu Bonice obvezane nabavljati kod njih, sve one ljekove što su naznačene u farmakopei, i sve stvari potrebite za izvedenje kirurgičnih operacija, dakle ovatu, gutaperku i t. d. Prama ovim prećeranim zahtjevim, Odbor ima ponuda puno koristnijih u slučaju da bi se ljekovi direktno nabavljali. — Neki G. i R. Fritz iz Beča, kojega je cienik umjereniji od onog Gunescha, davao bi ljekove uz odbitak od 2%, uzimajuć

na se sve troškove prenosa za svaku pojedinu domaću ljekarnicu.

Kad se promisli, da cieli trošak za ljekove kroz godine 1890, 1891, 1892, bio je uračunat u znatnoj svoti od fior. 31,290, štednja koja bi se postigla, kad bi se ljekovi direktno nabavljali, bila bi za taj sami naslov od fior. 6018, dakle f. 2000 na godinu.

Nego povrh ovoga, imalo bi se i drugih dobitaka. — Kad bi kod svake bonice bio postavljen usposobljen ljekarnik, mnogi preparati što se sada skupo plaćaju, bili bi sastavljeni u domaćim ljekarnicam sa puno većom štednjom i korišću. — Pokušaj u tom pogledu, kod ljekarnice u Šibeniku, povjerene valjanome i marljivome ljekarniku, daje sljedeći izpadak. — Prije njega kroz godine 1890, 1891 za 1832 nemocnika potrošilo se je za ljekove fior. 4477, čim u godini 1892, 1893 na 2265 nemoćnika nije se potrošilo nego fior. 3656.

Osim ovih materialnih koristi, koje ipak u maloj upravi kako je naša, obzira su vriedne, postiglo bi se uspieha znatnih i u pogledu službe. — Kad ljekarnik nebi bio zabavljen drugim poslom, i u većem doticaju sa liečnicim, ljekovi bi se točno i na vrijeme spravljali, olakotila bi služba liečnicim, koje bi ljekarnik mogao pratiti u svagdašnjem posjetu nemoćnika za pisati recepte; nebi se dvojbe imalo o vrsti liekova; stalo bi se na put eventualnim zloporabam koje bi se mogle pokazati, vladajućim sistemom; (sada su ljekovi povjereni ljekarniku koji vodi svoju Apoteku), i dalo bi se povoda domaćim sinovim da pošteno svoj rad ulaže u domaćoj službi.

Prama napomenutim dobitcim treba sada uzeti u pretres kojim bi se višim troškovim obteretila pokrajinska uprava.

Računajuć sadašnju nagradu od fior. 600 kod svake bonice za ljekarnike, troši ukupnu svotu od fior. 2400.

Novim preustrojenjem, doznačujuć plaću od fior. 1.000 liekarniku kod Bonice u Arbanasim u kojoj broj nemoćnika premašuje ukupni broj ostalih bonica i kojemu bi povjerena bila pažnja na ostale, a fior. 800 drugim, ukupni trošak bio bi od fior. 3400 dakle fior. 1000 više. Dodajuć i svotu, po prilici fior. 200, u ime mirovina, ostala bi na korist uprave, svota od barem f. 1300.

Radi obstojećih pogodba toli glede nabave liekova, koliko glede najmova ljekarnicima, pogodbe koje vežu Odbor do konca godine 1895, uredjenje ljekarničke službe nebi se moglo izvesti do početka godine 1896, to u pogledu troška nebi trebalo nikakve popravke u predračun ove godine. Napomenuti je još, da kod Bonice Splitske vodi spravu liekova liečnik pomoćnik, koji se je službe zauzeo računajući na nagradu za ovaj naslov od fior. 600; a pošto njegova služba nije dala nikada povoda prigovorim, nebi pravo bilo poslije toliko godina službovanja lišiti ga prihoda, koji sačinjava polovinu njegove godišnje plaće.

Obzirom na sve gore navedene okolnosti, i vidiv da bi se sa predlozim Odbora, kad bi prihvaćeni bili sa strane Visokog Sabora, prištedilo pokrajinskoj upravi barem godišnju svotu od fior. 1300;

Vidiv da kad bi štednja spala na manji iznos, uredjenjem ljekarničke službe ne bi nikada stalo na štetu ni glede samoga troška; a postiglo bi se velike koristi u pogledu službe;

Vidiv da bi se Zemaljskomu Odboru moglo povjeriti uredjenje unutrnjih odnošaja, i glede službe ljekarnika, i glede djelatnosti više onog kod Bonice u Arbanasim, i glede nabave ljekova.

Prilagajući sve dotične spise:

Nek izvoli Visoki Sabor odobriti sljedeće zaključke:

1.o Daje se oblast Zemaljskome Odboru neka otvori natječaje za stalna mjesta ljekarnika, kod svijuh ili kod pojedinih Bonica pokraljinskih u Dalmaciji plaćom nepovisivom od fior. 1000 ljekarniku Bonice u Arbanasim, a f. 800 onim za ostale bonice, sa dvije petogodišnjice od fior. 100 svaka.

2.o Ljekarnici, stalno imenovani po Odboru udjed natječaja, uživat će sva prava i dužnosti što ih uživaju i ostali pokrajinski činovnici.

3.o Daje se nalog Odboru Zemaljskome da uredi unutrnje odnošaje, glede službe ljekarnikâ, djelatnosti onoga kod Bonice u Arbanasim, nabavâ i porazdieljenja ljekova.

Zadar 7 Januara 1895.

Predsjednik
Vojnović.

Izvjestitelj
Vranković.

Vranković. Ja bih predložio, da se ovo izvješće dostavi financijalnom Odboru.

Predsjednik. Izvjestitelj zemalj. odbora predlaže, da ovaj predmet bude izručen financijalnom odboru. Želi li tko govoriti? — Nitko Razprava je zatvorena. Gospoda, koja prisaju da ova osnova bude izručena financijalnom odboru, neka ustanu. *(Ustaje većina).* Primljeno.

Četvrta je točka dnevnog reda: Prvo čitanje zak. osnove, kojom se preinačuje § 23. zakona 26. veljače 1873. o uvedenju novog pravilnika javnih dobrotvornih zavoda.

Neka izvoli izvjestitelj zemalj. odbora g. Vranković pročitati izvješće sa pridruženom zak. osnovom.

Izvj. Vranković *(čita)*:

Br. 261.

Visoki Sabore!

U § 23 Zak. Pokr. 26 veljače 1876, s' kojim se izdaje novi pravilnik o javnim Dobrotvornim Zavodim (Pokr. Zak. komad VII bro 13 god. 1876) rečeno je: „Stoji tvrdo „načelo da Povjerenstvo ne smije dati u zajam „novce nego uz pragmatičnu jamčevinu“.

Ovo je načelo opravdano, s razloga da glavnice Dobrotvornih Zavoda ne smiju se izložiti pogibelji osobnog jamstva, u koliko pravog jamstva nema, ako dug nije osiguran i na nepokretna dobra.

Nego ako ova opazka vrijedi glede pojedinih osobnih jamstva, istu vrijednost nemože da ima, gdje se radi o kolektivnim osobnim jamstvim družtva sastavljenih po Raiffesen-ovom sistemu o kojim je od nekoliko vremena počelo biti govora i po Dalmaciji. Svrha tih družtva jest doći u susret težačkoj ruci, malim zajmovim družinarim, a ovi su odgovorni jedan za drugoga u jednake diele i solidarno za obveze družtva, sa svim svojim dobrim pokretnim i nepokretnim.

Udieljenje tih zajmova sačinjava po sebi djelo dobrotvornosti u koliko po taj način ima nade da će se narod osloboditi od kamatničkih zajmova, što ga u velike upropašćuju; da će se naviknuti na štednju i na točnost u izplaćivanju; dva svojstva bez kojih nemože da bude govora o ekonomičkom napredku.

Takovi zavodi pravili su čudesa kod drugih naroda kod kojih su uvedeni bili; a sva je nada da će se, po nastojanju jednog našeg častnog druga, uvesti do malo i kod nas, jer je Odboru poznato da ima vrijednih osoba, koje se o tome bave, i koje su već došle do pohvalnih uspjeha.

Nego, navlastito iz početka slični zavodi našli bi se baš u neprilici za nabaviti novce e da se mali zajmovi udiele, a toj neprilici mogli bi donekle stati na put Dobrotvorni Zavodi kad bi uoblašćeni bili udielivati zajmove družtvima sastavljenim po Raiffeisenovom sistemu.

Uložbom novaca Dobrotvornih Zavoda na ovaj način, ne dira se u načelo u početku spomenuto, da to jest glavnice siromaha ne budu izložene gubitku, jer ukupna odgovornost svijuh družinara i solidarnost u izplaćivanju pruža u obće puno veće jamstvo nego ih pružiti može hypotekarna jamčevina, kojoj procjene kad kad su pretjerane i dogadja se često, što je po izkustvu Odboru poznato da š njom moguće nije doći do podpune izplate. Ta je pogibelj odstranjena, u

zajmovnim Družtvim solidarno, i bezmjerno odgovornim navlastito kad im je u pravilniku ograničena svota novaca s kojom su vlastni da razpolagaju, i stegnute svote dokle se mali zajmovi smiju udielivati.

A Dobrotvorni Zavodi izpunjavaju svoje dužnosti dvostrukim uspiehom, jer prihodim na glavnice podpomagaju osobe kojima se milostinja udieljuje, a s onim glavnicam dolaze u susret staležu težačkom, koji malim zajmovim stavlja se u položaju, da bude mogao urediti svoju ekonomiju, i izbavit se od kamatničkih vampira što ne samo da ga dovagjaju do prosjačkog stanja, nego i ne malo upliva imaju i na njegovu čudorednost. Ako se dobro promisli ova druga svrha, nije od prve manjeg obzira vrijedna, a u pogledu socijalnome njezin uspjeh postaje puno koristniji od prvoga.

S' ovijeh razloga pisući Odbor naumio je predložiti Visokome Saboru preinaku § 23 Zakona 26 Veljače, u smislu, da Dobrotvorni Zavodi budu uoblašćeni ulagati svoje glavnice kod družtva po Reiffensono-vom sistemu, kako u osnovi. Za veću sigurnost kad bi je trebalo, Dobrotvorni Zavodi onim družtvom nebi mogli udielivati zajmove bez preventivne dozvole Odbora Zemaljskoga, ostavljajuć glede konačnog odobrenja nedirnute propise § 24 reć Zakona, po kojim svaki zajam da postane kriepostnim treba da bude odobren sa strane Odbora.

Da se bude mogla uvažiti važnost ove promjene, treba nadodati da Dobrotvorni Zavodi u Dalmaciji razpolagaju znatnom svotom od fiorina 546:000 u samim državnim obveznicam.

ZAKON....

kojim se preinačuje § 23 Zakona Pokr. 26 Veljače 1876 o uvedenju novog pravilnika javnih Dobrotvornih Zavoda.

Kriepostan za kraljevinu Dalmaciju.

Na predlog i privolom Sabora moje kraljevine Dalmacije naredjujem što sliedi:

Čl. I.

Paragraf 23 Zemaljskog Zakona 26 veljače 1876, kojim se izdaje novi pravilnik o javnim Dobrotvornim Zavodim (Pokr. Zak. komad VII br. 13 god. 1876) u svom sadašnjem slogu stavljen je van krieposti, te će odsele glasiti ovako:

§ 23.

Stoji tvrdo načelo da Povjerenstvo nesmije dati u zajam novaca nego uz pragmatičnu jamčevinu. — Uoblašćeno je samo, usljed preventivne dozvole Odbora Zemaljskoga, dati u zajam novaca Družtvim za zajmove, neograničenom odgovornošću sastavljenim po Raiffeisovom sistemu, koji zajmovi pak i konačno trebaju Odborovog odobrenja (§ 22).

Čl. II.

Ovaj Zakon postaje kriepostan danom kojim bude proglašen, a njegova izvedba naložena ostaje mojemu Ministru unutrnjih posala.

Zadar 12 Januara 1895.

Presjednik
Vojnović.

Izvjestitelj
Vranković.

Vranković. Ja predlažem, da se ova zak. osnova dostavi odboru upravno-gospodarstvenom.

Predsjednik. G. izvjestitelj predlaže, da se ova zak. osnova izruči odboru upravno gospodarstvenom. Hoće li tko govoriti o formalnom predlogu?

Nitko. — Gospoda, koja pristaju na taj predlog, neka ustanu. (*Ustaje većina*). Predlog je primljen.

Peta točka dnevnog reda je: Izvješće zemalj. odbora, kojim predlože, da bude priznato pravo javnosti Grčkoj bolnici u Aleksandriji.

Neka izvoli izvjestitelj zemalj. odbora g. Šimić, pročitati izvješće.

Izvj. Šimić (*čita*):

Br. 4090.

Visoki Sabore!

Po izvještaju 22 decembra 1893 Br. 140 (c. XL). Austro-Ungarskog konsulata u Aleksandriji, podnešenog c. i k. Ministarstvu inostranih posala o djelovanju i odnošajima Grčke Bolnice u Aleksandriji, ispada da tu Bolnicu posjećuju ne samo Grci, već i mnogi drugi Europeci, te državljani Austro-Ungarski, pošto je prisup dozvoljen svakome nemoćniku bez razlike narodnosti i vjeroispovjedi.

Bolnica nahodi se na vrlo lijepom i zdravom položaju, a sastoji se iz dvaju jednokatnih glavnih zgrada, rastavljene bašćam. Malo po dalji nahodi se osamljena zgrada za priljepčive bolesti i mrtvačka kapela. U 5 velikih dvorana za bolestnike III razreda, pobaška za ženske i muške, ima po 16 kreveta u svakoj dvorani; uz svaku dvoranu nahodi se soba za nadgledačicu, soba za kupanje i mala kuhinja. Za bolestnike I razreda ima 5 soba sa jednim krevetom, a 12 su dva kreveta za bolestnike II razreda. Naročite sobe za operacije obškrbljene su sa potrebitom spravom i vidarskim orugjem.

U jednoj riječi ustrojstvo ovoga Zavoda odgovara općim načelima za postignuće povlastici javnosti sa pravom naknade.

Tu povlasticu traži c. i k. Ministarstvo inosranih dijela dopisom 6 februara 1894 Br. 38, B. upravljenim Ministarstvu unutrašnjih posala, a Odbor misli da je zahtjev opravdan u koliko je podkripljeno dokazom da je kraljsko Ugrsko Ministarstvo izjavilo da će proglasiti Grčku Bolnicu u Aleksandriji općom javnom Bolnicom sa pravom naknade.

Dnevna pristojbina ustanovljena je na franka 2.

Na temelju navedenih okolnosti i pošto druga Europejska Bolnica u Aleksandriji, koja već uživa povlasticu javnosti, nije dovoljna za bolnička njegovanja državnih i zemaljskih pripadnika, Odbor Zemaljski predlaže:

Neka Visoki Sabor izvoli pripoznati Grčku Bolnicu u Aleksandriji općom javnom Bolnicom sa pravom naknade, uz obveze koje vladaju za ostale javne Bolnice u Austro Ungarskoj Državi.

Zadar, 15 januara 1895.

Predsjednik
Vojnović.

Izvjestitelj
Šimić

Šimić. Predlažem, da se predje danas na drugo čitanje.

Predsjednik. Otvorena je razprava o predlogu g. izvjestitelja. — Želi li tko govoriti? Nitko. — Gospoda, koja pristaju. da se predje na drugo čitanje neka ustanu. (*Ustaje večina*). Primljeno je.

Molim čitajte predlog. (*Šimiću.*)

Izvj. Šimić (*čita*):

Predsjednik. Gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje večina*). Predlog je primljem.

Prelazi se na šestu točku dnevnog reda: Izvješće zemalj. odbora, kojim predlaže, da bude priznato pravo javnosti bolnicam u Priedoru, Brčki, Bjelini, Srebrnici, Hladnju, Kotor-varošu, Livnu, Čazini, Varešu i Gacku, uz uvjet uzajamnosti sa strane bosanske vlade.

G. izvjestitelj zemalj. Odbora neka izvoli čitati izvješće.

Izvj. Šimić *čita*):

Br. 6961.

Visoki Sabore!

Dopisom 1.i novembra 1894 br. 12830

Zajedničko Ministarstvo Financija obratilo se na Ministarstvo unutrašnjih poslova za postignuće priznanja javnosti općinskim Bolnicam u zapremljenim pokrajinam: Prijedoru, Brčki i Bjelini, te kotarskim Bolnicam u Srebrnici, Kladnju, Kotor-varošu, Livnu, Ćazini, Varešu i Gacku.

Pridruženi dopis 10 decembra p. g. br. 31874 c. k. Namjestništva razlaže potrebu da se zahtjevana javnost, sa pravom naknade, pripozna, a odnosni prilozi spomenutoga dopisa, opisuju Bolnice i naznačuju broj nemočnika liječenih od godine 1889 do konca 1893.

Zemaljski Odbor pozivljući se na razloge navedene u izvještaju 14 Marta 1892 br. 5715 glede predloga da bude pripoznata javnost Bolnicama u Mostaru, Bihaču, Banjojluci, Donjoj Tuzli i Travniku, prihvaćenog od Visokog Sabora u sjednici 21 Marta 1892, časti se predložiti:

Neka Visoki Sabor izvoli pripoznati javnost sa pravom naknade Bolnicama u Prijedoru, Brčki, Bjelini, Srebrnici, Kladnju, Kotorvarošu, Livnu, Ćazini, Varešu i Gacku, uz uvjet uzajamnosti sa strane Bosanske Vlade i obvezama koje vladaju za ostale javne Bolnice u Austro-Ugarskoj Državi.

Zadar, 15 Januara 1895.

Predsjednik
Vojnović.

Izvjestitelj
Šimić

Šimić. I za ovaj predlog bi takodjer predložio, da se predje na drugo čitanje.

Predsjednik. G. izvjestitelj predlaže, da se predje odmah na drugo čitanje.

Želi li tko govoriti o formalnom predlogu? — Nitko. — Gospoda, koja pristaju na to, da se predje na drugo čitanje ovog predloga, neka ustanu. *(Ustaje većina)*. Primljeno.

Razprava je otvorena o meritornom predlogu. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Stavljam na glasovanje predlog, koji glasi.

Izvj. Šimić *(čita predlog)*:

Predsjednik. Ona gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka ustanu. *(Ustaje većina)*. Predlog je primljen.

Prelazim na 14 točku dnevnog reda a sada 7.u naime: Izvješće Zemalj. Odbora o uvedenju posebne odredbine na žeste, na vino i na pivo u nekim odlomcim občine Kotorske.

Neka izvoli izvjestitelj zemalj. Odbora g. Vranković čitati izvješće.

Izvj. Vranković *(čita)*:

Br. 206.

Visoki Sabore!

U sjednici 11 Julija 1893, Obćinsko Upraviteljstvo u Kotoru, stavilo je Obćinskome Vieću predlog da se imenuje Odbor, koji da prouči pitanje imali se uvesti odredbina na vino, rakiju, špirit i pivo u odlomcima Špiljara, Kovača, Mrčeva, Bogdašićâ, Orahovca i Lepetana, odlomci Obćine Kotorske. Obćinsko je Vieće na predlog pristalo i imenovalo Odbor, koji izvješćem 16 Septembra 1893, izjavio se, da kad obstojeći propisi ustanovljuju da se nemože pobirati, odredbina na ono što se uvaža (uvozarina) već na ono što se u selu popije ne nalazi shodnim, da se naprti na porezuike i taj veći namet.

Ipak obćinsko vijeće u sjednici 12 Novembra 1893, većinom glasovâ primilo je predlog upraviteljstva, nek se za šest godinâ bude pobirati odredbina od fior. 1 na svaki ektolitar špirita i rakije, a novč. 75 na svaki ektolitar vina i piva što se na malo bude prodavati u odlomcima: Bogdašića, Kovača, Mrčeva, Lepetana, Orahovca i Špiljara, i to u korist dotičnih odlomakâ.

Proti tome zaključku bi odboru dostavljeno utokâ, sa strane glavara i drugovâ u koliko se

Orahovca tiče, utoci koji odlukom pod ovim brojem biahu odbačeni, jer niti obstoji niti ima prigovora formalnom načinu s kojim bi zaključak primljen, a meritorno riešenje predmeta spada u nadležnost visokoga Sabora.

I ako u gorepomenutim odlomcima nema osobitih troškova, obična uprava i lošo njihovo ekonomično stanje u koliko se prihoda tiče opravdavaju glasovane odredbine. A to dokazuju sljedeći podatci izcrpljeni iz predračuna za godinu 1894, u koliko onaj za tekuću godinu, još nije bio odboru dostavljen. Bez nikakvog izvanrednog troška i računajuć onaj neizbježivi zajednice zemljarine doprinose za učionu Bogdašić sa prirezom od 143% ima razhoda fior. 212, a prihoda fior. 199 (manjak od fior. 13); Kovač sa prirezim od 88% fior. 326, prama fior. 278 (manjak fior 56); Lepetane prirezom od 154% razhoda fior. 520 prihoda fior. 490 (manjak fior. 30); Mrčevac sa 115% razhoda 490 prihoda 355 (manjak 35); Orahovac sa 203% razhoda 615, prihoda 479 (manjak od for. 146); Špiljari sa 300%, razhoda, fior. 749 prihoda 35, a to jer iz prijašnjih upravâ, dužan je zajednici fior. 658.

Da se manjak pokrije nije moguće sa poviškom prireza jer su oni došli do stepena što se neda prekoračiti navlastito u Boki Kotorskoj, gdje su zemlje slabe i nevaljani prihodi zemaljâ.

Ta se svrha dostignuti neće ni glasovanim odredbina za neke odlomke (Orahovac-Špiljari), ali svakako nešto će se i ako malo prihoda povisiti. Po računu obćine, imalo bi se od njih utjerivati: Bogdašić fior. 60, Kovač fior. 50, Mrčevac fior. 30, Lepetane fior. 70, Orahovac fior. 80, Špiljari fior. 20.

U utocim navadja se jedino glede Orahovca, da nije bio saslušan seoski sbor, da odlomak plaća visoki porez, da budué podvrgnut carinarskom okružju Perasta novi namet prouzrokovao bi dangubâ, i smetao bi slobodnome prometu trgovine; a ovi razlozi, nijesu obzira vriedni, jer predmet ne spada medju one za koje treba saslušati seoske sborove, jer potrebe obćinske, ako udareni prirezi niesu dostatni treba pokriti, jer okolnost da Orahovac pripada carinarskom uredu u Perastu, nema nikakvog upliva na utjeranje odredbine, za koju treba da se obćina zauzme.

Zaključak Vieća u smisla § 88 obćinskog Pravilnika bi proglašen kroz redoviti rok u svakome odlomku. i proti istome izuzamši napomenuti sa strane Orahovca, ne bi dostavljeno drugih utokâ.

Vidiv dakle da su odredbine opravdane obzirom na potrebe dotičnih odlomakâ; da se te potrebe drugčije pokriti ne mogu. a da i u pogledu shodnosti poreza na pića prikazuje se kao najpraktičniji.

Odbor Zemaljski ima čast predložiti visokome Saboru sliedeći zaključak:

Neka se uvede za 6 godinâ u odlomcim Bogdašić, Kovač, Mrčevo, Lepetane, Orahovac i Špiljari Obćine Kotorske odredbina od fior. 1 na svaki ektolitar špirita i rakije. a novč. 75 na svaki ektolitar vina i piva, što se bude na malo prodavati.

Zadar, 15 Siečnja 1895.

Predsjednik
Vojnovic

Izvjestitelj
Vranković.

Vranković. Imam čast predložiti, da se odmah predje na drugo čitanje.

Predsjednik. Gospodin izvjestitelj predlaže, da se odmah predje na drugo čitanje ovog predloga. Želi li tko govoriti o formalnom predlogu? Nitko. Gospoda, koja pristaju na taj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Većina. Prelazi se na drugo čitanje. Želi li tko govoriti u drugom čitanju? — Nitko. — Stavljam na glasovanje predlog zemalj. Odbora, koji glasi:

Izvj. Vranković (*čita predlog*).

Predsjednik. Gospodo, koja pristaju na ovaj sada pročitani predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. Vranković. Predlažem, da se predje na treće čitanje.

Predsjednik. Gosp. izvjestitelj predlaže, da se predje na treće čitanje ovog sada u drugom čitanju primljenog zaključka. — Gospoda, koja pristaju, da bude primljen zaključak predložen po zemalj. Odboru, neka izvole ustati. — *(Većina)*. Predlog je primljen.

Prelazim na 15. točku dnevnog reda, a sada osmu. Molim, izvolite, gospodo, napisati cedulje za imenovanje jednog člana u odbor za pregledanje rada zemalj. Odbora, pošto uslje d zahvale i odstupa g. Benevenie fali jedan član u odboru. *(Obavlja se glasovanje)*.

Ima 24 cedulje, od kojih su dvie biele. Izabran je u odbor g. zast. Vidović sa 24 glasa.

Prelazim na 7. točku a sada devetu dnevnoga reda: Prvo čitanje zak. osnove, kojom se preinačuju nekoji paragrafi obć. izbornog reda.

Izvj. D.r Ivčević. Želio bih, da mi visoki Sabor prištedi čitanje ove zak. osnove, jer bi čitanje na dugo trajalo i ja bih se odviše potrudio; a pošto se zakon tiska i u nekoliko dana biti će tiskani koliko zakon toliko i izvješće, ja bih predložio, da se ova zak. osnova ustupi jednom naročitom odboru, koji da se za to bira.

Predsjednik. — Želi li tko govoriti o formalnom predlogu? — Nitko. Onda ću staviti na glasovanje predlog.

Izvj. D.r Ivčević. Odbor bi mogao biti od sedam lica, a izbor odbora mogao bi se ostaviti za dojduću sjednicu, eda bi se tako razne stranke dogovoriti mogle, koga će u odbor birati.

Predsjednik. Molim, pošto se radi o istom predmetu i u osmoj točki dnevnog reda, da taj predlog izvolite učiniti i glede one točke, biva koliko za jednu, toliko za drugu točku.

Izvj. D.r Ivčević *(čita)*:
„Neka se zakonske osnove kojim se preinačuju nekoji propisi obćinskog izbornog reda i obćinskog pravilnika izruče jednom naročitom odboru od 7 lica, koji se ima izabrati u nastajućoj sjednici."

Predsjednik. Ovako bi bile riešene 7. i 8. točka dnevnog reda, a sada 9.a i 10.a — Želi li tko govoriti o formalnom predlogu gosp. izvj. Ivčevića? Nitko. — Stavljam na glasovanje predlog, koji glasi *(čita gornji predlog)*.

Ona gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. *(Većina)*. Predlog je primljen.

Prelazi se na sliedeću točku dnevnog reda: Drugo čitanje zak. osnove, kojom se opredieljuje rok za utoke u šumskim prekršajim.

Gosp. izvj. A. Machiedo neka izvoli čitati izvješće.

Izvj. D.r Machiedo *(čita)*:

Br. 26-Sab.

Visoki Sabore!

U sjednici 10 veljače p. g. Visoki je Sabor preporučio izmjenu šumskog zakona na način da se osugjenicima na šumsku globu ostavi rok od 14 dana za podnesak utoká, a bez prijave.

Usljed toga naloga Zemalj. je Odbor sastavio dotičnu zakonsku osnovu i dopratio ju izvješćem 30 travnja 1894 Br. 1228.

Gospodarski odbor proučivši predloženu zakonsku osnovu, uvažio je razloge u izvješću navedene, a navlaš to da ni kroz 24 sata, ni kroz 3 dana mnogo puta nije moguće da se utok prijavi ako se uzmu u obzir dalečina od nekih mjesta do dotičnih poglavarstva.

Nužno je da se zakon vrši, ali i nužnije je da se nevin uzmože braniti. Da mu bude to dopušteno potrebno je ustanoviti priličan rok za utok.

Ali u pokraj. zakonu 19 veljače 1873 nema propisa što se roka za utoke tiče. Do sada

se kod političkih vlasti upotrebljuju općeniti politički propisi.

Predložena zakonska osnova smjera na to da popuni ovu prazninu zakona 19 veljače 1873.

Rok pak od 14 dana, nije predug niti može škoditi javnom interesu, a za stranke od velike je koristi.

Ustanoviti kraći rok za prijavu nema razloga pošto se radi o malim prekršajim. Prikazuje se za to shodno da se sasvim izostavi prijava.

Neka Visoki Sabor izvoli odobriti podnesenu zakonsku osnovu kojom se opredieljuje rok za utoke u šumskim prekršajim.

Zadar, 16 Siečnja 1895

Predsjednik Odbora
Vranković.

Izvjestitelj
D.r A. Machiedo.

Zakon . . . . .

Kriepostan za Kraljevinu Dalmaciju,

kojom se opredieljuje rok za utoke u šumarskim prekršajim.

Suglasno sa Saborom Moje Kraljevinine Dalmacije, naredjujem sliedeće, dodatno propisim pokrajinskog zakona 19 veljače 1873 namienjena da zaprieči pojedina haranja škodna gojitbi šuma (Pokr. List g. 1873, Br. 20) dielomice preinačena zakonim 9 siečnja 1882 Br. 11 i 25 studenoga 1884 Br. 33 i preinakom §§.a 71 i 77 šumarskog zakona 3 prosinca 1852 (Pokr. List god. 1858, II. dio, Br. 12).

§ 1.

Proti odlukam, usljed prekršaja naznačenih u pokr. zakonu 19 veljače 1873, dielomice preinačena zakonom 9 siečnja 1882 i 25 studenoga 1884, i u zakonu šumarskom 3 prosinca 1852, utok treba da bude nadležnoj vlasti prijavljen ili dostavljen kroz 14 dana odkad bude dotična odluka uručena.

§ 2.

U pogledu roka za utoke ostaju van krieposti propisi sadržani u §§ 71 i 77 zakona o šumarstvu 3 decembra 1852.

§ 3.

Izvršenje ovog zakona povjereno je Mojim Ministrima Poljodjelstva i Unutrašnjih poslova.

Predsjednik. Obća je razprava otvorena. Želi li tko govoriti u obćoj razpravi? — Nitko. Razprava je zatvorena.

Izvj. D.r Machiedo. Ja predlažem, da se predje na posebnu razpravu.

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju, da se predje na posebnu razpravu, neka izvole ustati. (*Većina*). Prelazi se na posebnu razpravu.

Izvj. D.r A. Machiedo (*čita § 1).*

Predsjednik. Razprava je otvorena o § 1. — Želi tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju, da bude primljen § 1, kako je pročitan, neka izvole ustati. (*Većina).* § je 1 primljen.

Izvj. D.r Machiedo (*čita § 2).*

Predsjednik. Otvorena je razprava o § 2. — Želi li tko govoriti? Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda koja primaju § 2, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen je § 2.

Izvj. D.r Machiedo (*čita § 3*).

Predsjednik. Hoće li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja primaju zadnji § 3, neka izvole ustati. (*Većina).* Primljeno. Molim, izvolite sada čitati uvod i naslov zakona.

Izvj. D.r Machiedo (*čita uvod i naslov*).

Predsjednik. Gospoda, koja primaju naslov i uvod zakona kako su bili sada pročitani, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

D.r Machiedo, Predlažem neka se predje na treće čitanje, buduć nije bilo promienâ.

Predsjednik. Želi li tko govoriti o formalnom predlogu? — Nitko. Gospoda, koja pristaju da se predje na treće čitanje, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Gospoda, koja primaju ovu zakonsku osnovu i u trećem čitanju, neka izvole ustati. (*Većina*). Većina.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda. Izvješće financ. odbora glede konačnih računa sliedećih pokrajinskih zaklada: *a*) iznemoglih vojnika, *b*) Mamuline, *c*) gluhoniemih, *d*) obitelji spremnih dalmat. vojnika, *e*) mirovine zemalj. činovnika, *f*) vatrogasaca, *g*) vanrednih potreba bivšeg okružja dubrovačkog, *h*) Frane Josipa I., *i*) oskudične zaklade. (*Vidi Pril. Br. 1 str. 3*). — Izvjestitelj g. Korlaet, molim, neka čita izvješće.

Izvj. Korlaet (*čita*):

Uz Br. 1.

Visoki Sabore!

Zaklada „Iznemogli vojnici dalmatinski“ iz koje je preko godine 1893 dobilo podporu 48 vojnika iznemoglih, ili pak njihove sirote i udovice, u ukupnom iznosu od fior. 2227:94, iznosila je na koncu te godine u državnim Obveznicam:

a) s dobitkom u srebru po 4·20%	f.	44750 —
b) „ „ bankama po 4·20%	„	22550 —
c) u zajam s lutrijom 1860 i 4 %	„	1200 —
d) ostanci su imovni dohodakâ iznosili	„	174·50
e) a pritičak je u blagajni bio od	„	198 —
Ukupno dakle	f.	68872·50

Ostanci dugovni bili su:

a) troškova	f.	459·99
b) prometni	„	127·50
Ukupno	f.	587·49

Odbivši ovu svotu od prenapomenute, čisti je imetak bio od	f.	68285·14
ili prema onomu od g. 1892 kad je iznosio	„	67654·58
narastao je za	f.	630·56

Iz zaklade „Mamuline“ bilo je preko godine 1893 udieljeno podporine ućenicima poljodjelstva f. 450, a pokle ista nije odveć znatna, nije naravno mogla odveć ni poskočiti. Ona je posjedovala u državnim Obveznicama s dohodkom

u srebru i papiru	f.	7400·—
Pretička je u blagajni bilo	„	206·24½
Svega	f.	7606·24½
Buduć su ostanci dugovni iznosili	„	300·—
Čiste je imovine bilo	f.	7306 24½

te se je prema onoj od g. 1892, kad je imala f. 7295·44½ povećala samo za f. 10·80.

Uz svu podporinu što se je udielila iz zaklade za „Gluho-nieme“. ista se je povećala na koncu god. 1893 za f. 57·66, te je posjedovala u državnim Obveznicama:

dohodkom od 4·20% u srebru	f.	3150·—
„ „ 4·20% u papiru	„	3850·—
Ostanci su imovni i preticak u blagajni iznosili	„	356·16
Ukupno	f.	7356.16
Al buduć su ostanci dugovni iznosili	f.	300·—
Čista je imovina bila od	f.	7056·16
dočim god. 1892 nije bila nego od	f.	6998·50.

Državne Obveznice, što ih posjeduje zaklada “Obitelji spremnih dalmatinskih vojnika“, doniele su na koncu godine 1893 dobiti fior. 1054·89, a pokle iz te zaklade nije bilo udieljeno nego samo f. 65 pripomoći, to se je sva

ostala dobit mogla pripojiti glavnici, te se zbilja istom i pretičkom blagajničkim nabavilo novih Obveznica u iznosu od f. 1272·63. Glavnica dakle ove zaklade, koja je na svrsi god. 1892 iznosila čista imetka f. 25361·78½, iznosila je godine 1893 f. 26374·04½, dakle veće 1012·26

Kao što se je god. 1892 znatno povećala zaklada „Mirovine pokrajinskim činovnicima", tako se je povećala i god. 1893, jer se je sva dobit mogla utjeloviti glavnici, ne buduć se preko ove godine susrelo troška nego f. 1·10. Čisti imetak ove zaklade iznosio je.

u državnim Obveznicam dohodkom u papiru s 4·20%	f. 24100·—
u ostancim imovnim	„ 616·66
u pretičku blagajničkom	„ 462·85
Ukupno	f. 25179·51
ili prema onom od prijašnje godine kad je iznosio	„ 23282·68
povećao se je za	f. 1896·83

Uz neznatni trošak od samih novč. 45, što ga je imala čedna zaklada „Vatrogasci", mogla je i ona prilično poskočiti koncem godine 1893, jer je nadošla sva dobit, što se je te godine imala od državnih Obveznica i pokrajinskog zajma od 1883, te se je njoj pripojila.

Čisti njezin imetak iznosio je godine 1892	f. 3972·39
dočim je na koncu g. 1893 iznosio	„ 4925·42
Pokazao se je dakle višak od	f. 953·03

Iz zaklade „Vanredne potrebe bivšeg Okružja dubrovačkog" potrošila su se cigla fior. 2·10 kroz svu godinu 1893, dočim je dohodka bilo preko f. 2200, koji se je dosljedno pripojio glavnici, koja je po tom iznosila:

u drž. Obvez. sa dohodkom u srebru od 4·20%	f. 25950·—
„ „ „ „ papiru	„ 25950·—
„ zajmu lutrijom 1860 „ 4%	„ 2500·—
„ pretičku blagajničkom	„ 172·65
Ukupno	f. 54572·65

ili prama onom od prijašnje godine, kad je iznosio	„ 52325·96
poskočio je za	f. 2246·69

Preko god. 1893 udijelilo se je iz zaklade „Frane Josipa I" podporine i pripomoći f. 330, a svi ostali troškovi niesu iznosili nego nč. 60, dočim je dohodak bio obilatiji, te je i ta zaklada morala dakle na koncu godine poskočiti. Njezina bo čista imovina iznosila je svrhom

spomenute godine	f. 16611·43
a prijašnje godine nije nego	„ 15974·16
te se je po tom povećala za	f. 637·27

I imetak zaklade „Gladinja" prilično raste od godine do godine, jer prihod na daleko nadmašuje razhod. Čisti imetak ove zaklade na koncu godine 1893 stao je ovako:

u Obveznicam ujedinjenog državnog duga u Baukama bilo je	f. 107250·—
pokrajinskog zajma dalmatinskog od godine 1883	„ 54200·—
u založnicama a. u.	„ 23500·—
u ostancima zajmova Općinama	„ 110566·48
u prihodim prometnim	„ 11703·77½
u pretičku blagajničkom u novcu	„ 9820·68½
Svega	f. 317040·94
Oduzevši od ove svote f. 80 kao razhoda prometnog, čisti je imetak iznosio	f. 316960·94
a pokle prijašnje godine nije iznosio nego	„ 308707·69
Povisio se je za	f. 8253·25

Računi su svih navedenih zaklada držani u takovu redu, da im se nema što prigovoriti, pa se je manje više i imetak svih tih zaklada povećao pametnom i savjestnom upravom; s tog financijalni odbor ne može na ino, a da ne predloži visokom Saboru, „neka izvoli odobriti konačne račune za god. 1893, podnesene izvješćem 6 kolovoza 1894 Br. 1723 Slavnog Zem. Odbora sliedećih zaklada:

a) Iznemoglih vojnika dalmatinski,
b) Mamuline,

c) Glubo-niemih,

d) Obitelji spremnih vojnika dalmatinskih,

e) Mirovine pokrajinskih činovnika,

f) Vatrogasaca,

g) Vanrednih potreba bivšeg okružja dubrovačkog.

h) Franje Josipa I.,

i) Gladinjske.

Financijalni Odbor

Zadar, 17 siečnja 1895

Predstojnik
Čingrija

Izvjestitelj
Božo Korlaet.

Predsjednik. Otvorena je obća razprava. Želi li tko govoriti? Nitko. Razprava je zatvorena. Buduć da nije običaj, da se drži specijalna razprava glede konačnih računa, staviti ću na glasovanje gornji predlog finacijalnog odbora koji glasi:

Izvj. Korlaet (*čita predlog*).

Predsjednik. Ona gospoda, koja pristaju na sada pročitani predlog neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Predlog je primljen.

Prelazi se na sliedeću točku dnevnog reda. Riešenje molbenicâ. Neka izvoli izvjestitelj g. D.r Ivčević čitati dotične predloge.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 10.

Ane Udovica pokojnoga ravnajućeg učitelja Mate Pezelja moli za novčanu pripomoć.

U prošnji nenavadja drugo nego da joj je mirovina nedostatna.

Nu vidiv da ona bere mirovinu od 20 f. miesečnih, da iz prošnje neproiztiče da ima nejake djece, za koju bi se morala skrbiti.

Vidiv da iz prošnje takodjer neproiztiče da je radi bolesti morala uzdržati kakav vanredni trošak.

Molbenički Odbor predlaže da se preko prošnje Ane Pezelja predje na dnevni red.

Predsjednik. Otvorena je razprava o predlogu odborovom. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Ona gospoda, koja pristaju na predlog molb. odbora, neka ustanu. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*): Br. 13 Družtvo za škrb bolestnih učenika u Beču (Verein zur Pflege Kranker Studierender in Wien) moli za podporu.

Molbenički odbor predlaže, da se družtvu za škrb bolestnih učenika u Beču udieli 20 for. pripomoći. Običajna je ovo podpora, što se svake godine udieljuje.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. Gospoda, koja pristaju uz ovaj predlog, neka ustanu. (*Većina*). To je većina.

Izv. D.r Ivčević (*čita*): Br. 15. Pripomoćno družtvo za učenike velike škole za poljodjelstvo u Beču moli da mu se udieli podpora.

Molb. odbor predlaže, da se pripomoćnome družtvu za učenike velike škole za poljodjelstvo u Beču udieli 20 fior. pripomoći.

I ovdje vriedi ista upazka, što sam ju prije učinio.

Predsjednik. Otvorena je razprava. Ako nitko nepita rieč, staviti ću na glasovanje predlog odbora? — Nitko. — Gospoda, koja pristaju uz ovaj predlog, neka ustanu. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*): B. 45. Družtvo za podporu ubogih sveučilištnih dalmatinskih djaka u Zagrebu moli za pripomoć.

Molb. odbor predlaže, neka se družtvu u podporu ubogih sveučilištnih dalmat. djaka u Zagrebu udieli pripomoć od 100 fior.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka ustanu. (*Većina*). Većina.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*): Br. 50. Djačko utočište bečkoga sveučilišta (Asyl Verein der Wiener Universität) moli za podporu.

Molb. odbor predlaže, da se djačkomu utočištu bečkoga sveučilišta udieli 20 f. pripomoći.

Predsjednik. Želi li tko govoriti o predlogu? Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju uz ovaj predlog, neka ustanu. (*Većina*). Većina.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*): Br. 32. Odbor za dječju ručnu radnju u Beču moli za podporu. Svrha je družtva da promakne u Austriji dječju ručnu radnju, da utemelji i uzdrži zavode, u kojima će djeca zaposlena biti, itd. Osim toga družtvo drži svake godine u Beču u mjesecu srpnju i kolovozu jedan tečaj za učitelje Cisleitanije, u kojemu se poučavaju u ručne radnje, kao u modeliranju i rezanju itd.

Vidiv da i ako je plemenita svrha na koju družtvo cilja, mučno je da se tkogod iz Dalmacije ovim družtvom okoristi; molbenički odbor predlaže da se preko prošnje odbora za dječju ručnu radnju u Beču predje na dnevni red.

Predsjednik. Otvorena je razprava o predlogu. Želi li tkogod govoriti? Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju uz predlog molb. odbora, neka ustanu. (*Većina*). Većina.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*): Br. 47. Seljani Borovaca Občine Opuzenske mole da se u onom selu zavede mješovita pučka škola i da će oni dati mukte kuću za učionu, stan učitelju, zemljište za školski vrt za šest godina.

Pošto su školske Vlasti pozvane da po propisim zakona odluče ima li se otvoriti pučka škola u jedno stanovito mjesto, molbenički odbor, čim rado prima na znanje želju, kojom su nadahnuti seljani Borovaca, predlaže, da molba seljani Borovaca bude preporukom ustupljena Pokrajinskom Školskom Vieću.

Predsjednik. Otvorena je razprava. Pita li tko rieč? Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju uz predlog ovaj, neka ustanu. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*): Br. 48.

Visoki Sabore!

Zastupštvo Občine Tiesna, moli da se u onoj varoši ustroji c. k. Kotarski Sud sa područjem istoimene Občine. Molba je podkriepljena valjanim razlozima.

Udaljenost Tiesna i selijâ, koja onoj Občini pripadaju, od Šibenika, važnost občine, broj posala koji se iz njezina područja razpravljaju kod Šibeničkog c. k. Kotarskog Suda, bilo iz gradjanske, bilo iz kaznene struke, dangube, nepogodnosti i pogibelji, kojima su oni občinari podvrgnuti, kad moraju do Suda, neprilike kojima je radi udaljenosti one občine od Šibenika izložena sada kaznena sudbena uprava, kad se bez zakašnjenja imaju konstatovati tragovi počinjenog zločina, obaviti sudbeni očigled i vještvo, lasnoća da se u Tiesnu pribavi kuća za sud i za stanovanje činovnika bez velika troška: sve u jednu rieč zagovara ustrojenje Kotarskoga Suda u Tiesnu.

Molbenički odbor dakle predlaže da Visoki Sabor izvoli primiti sliedeći zaključak:

„Sabor Kraljevine Dalmacije ustupajuć Vladi „Njegova Veličanstva prošnju občinskog zastup„štva u Tiesnu za ustrojenje c. kr. Kotarskoga „Suda za područje one občine, izražuje želju da „prošnja bude uslišana u interesu onog pučan„stva i dobro uredjene sudbene uprave.

Predsjednik
Fontana

Izvjestitelj
D.r Ivčević.

Predsjednik. Rieč ima g. Vranković.

Vranković. Vis. Sabore! Kad jedna občina navodi takove obstojeće okolnosti, ko što su ove, koje je navelo občinsko upraviteljstvo tijesnanjsko u svojoj prošnji, da se ustanovi kot. sud, i koje su iztaknute i sa strane g. izvjestitelja molbeničkog odbora; ja mislim, da se

državi, kojoj je povjerena obrana socijalnih interesa, nameće dužnost, da udovolji pravednom zahtjevu pučanstva, kad ovo traži, da se uprava sudbena uredi na način, da svakomu bude dozvoljeno vršenje svojih gradjanskih prava bez ikakve pogibelji te s manjim troškom i dangubom. — Pače ja sam uvjeren, da se vis. vlada neće zaisto oglušiti zahtjevim občine Tijesanjske i da će navedene okolnosti u obzir uzeti.

Kako ste čuli, gospodo, u molbenici, občina tijesnanska ima 7000 stanovnika, kod kojih je dosta razvijen ekonomički život. Ovo pučanstvo do sjedišta suda treba da prevali 30 kilometara po moru i izloženo je tim ne samo dangubi i troškovim, nego i pogibelji života, jer se je dogodilo, kako ste čitali, da su čeljad, k sudu putujuć, i život izgubila.

Občina Tijesno pripada šibenskom sudu, koji je tako preobterećen poslovim, da se parnice ne dadu riešiti s onom pospienošću, koju iziskuje interes stranakâ. — Prigovora, sa materijalnog gledišta, nemože da bude jer je Tijesno varoš, u kojoj imade, što je potrebito za namjestiti sud i dotične činovnike. Ja mislim, da i u pogledu troška nebi takodjer imalo biti prigovora, kad se pomisli na štednju, koja bi se postigla u troškovim za sudbena povjerestva i smanjenjem činovničkih sila kod šibenskog suda. Dodati mi je još, da imade u pokrajini sudova, koji glede broja stanovnika i drugih okolnosti nemaju one važnosti ko što bi ju imao sud u Tijesnu. Za doći do žudjene svrhe treba da Sabor dade svoju privolu. U nadi, da će ta privola imati odlučujući glas, molim da se primi predlog g. izvjestitelja.

Predsjednik. Želi još tko govoriti? Nitko. — Rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. D.r Ivčević. Nemam ništa nadodati, jer su razlozi, koji vojuju za ustanovljenje kot. suda u Tijesnu, iztaknuti koliko u molbi toliko u govoru g. Vrankovića, te bi suvišno bilo, da išto nadodam. Ja neću drugo već pozvati se na izvješće molb. odb. i na govor g. Vrankovića te molim vis. Sabor da izvoli primiti predlog odbora.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje predlog.

Izvj. D.r Ivčević (*čita)*:

„Sabor kraljevine Dalmacije ustupajuć Vladi „Njegova Veličanstva prošnju občinskoga Za„stupstva u Tiesnu za ustrojenje c. k. kotar„skoga Suda za područje one Občine izrazuje „želju da prošnja bude uslišana u interesu o„nog pučanstva i dobro uredjene sudbene uprave".

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Ustaju svi*). Predlog je primljen.

Vranković. Jednoglasno?

Predsjednik. Dà, primljen je jednoglasno.

Izvj. Ivčević (*čita)*:

Br. 16.

Frane Tocilj umirovljeni pučki učitelj prosi povišenje mirovine.

U svojoj prošnji kaže da pri odmjerenju mirovine bi prekraćen u jednoj petgodišnjoj doplati, ali nenavadja nikakva podatka, da tû tvrdnju podkriepi.

S druge strane Visoki se Sabor nebi imao upuštat u ovo pitanje, pošto ako je prositeljeva mirovina nepravedno odmjerena, on se je imao uteći na stariju školsku Vlast.

Molbenički Odbor dakle predlaže:
da se preko prošnje Frane Tocilj-a za povišenje mirovine predje na dnevni red.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju uz predlog molb. odbora, neka ustanu. (*Ustaje većina)*. Većina.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 19.

Obćina Prominska moli da joj bude udieljena pripomoć za puteve.

Vidiv da je u predračunu uvršlena jedna stavka

za pripomoć Obćinam u putevne svrhe i da dotične pripomoći udieljuje Zemaljski Odbor, obzirom na sve mjerodavne okolnosti.

Molbenički Odbor predlaže:
da se prošnja Obćine Prominske za pripomoć za puteve ustupi Zemaljskomu Odboru na riešenje.

Predsjednik. Razprava je otvorena o predmetu? Želi li tko govoriti? — *(Ustaje Biankini)*. Rieč ima g. zast. Biankini.

Biankini. Pristajem uz predlog molb. odbora samo bih želio, da se nadoda, da se molba ustupi zemaljskom odboru s preporukom i to obzirom na veliku potrebu, koju imadu obćine, da urede svoje puteve, koji su na žalost zapušteni.

S toga molim, da se ova molba s osobitom preporukom ustupi.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? Nitko, Rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. D.r Ivčević. Akoprem se zemaljski odbor nije nikada oglušio molbam za popravak puteva, ipak nemam ništa proti tomu, da se pristane na predlog g. Biankinija i da se nadodadu i te rieči t. j. da se prošnja ustupi zemaljskom odboru preporukom.

Predsjednik. Sada stavljam na glasovanje predlog molb. odbora popravljen po g. izvjestitelju, koji glasi.

Izvj. D.r Ivčević *(čita)*: da se prošnja obćine Prominske glede pripomoći za puteve ustupi preporukom Zemaljskom odboru na riešenje.

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju na sada pročitani predlog, neka ustanu. *(Ustaje većina)*. Većina.

Izvj. D.r Ivčević *(čita)*:

Br. 20.

Antun Nedved moli za molistivu pripomoć.

Služio je blizu 13 godina u vojsci kao vodja i bio je god. 1869 odlikovan srebrnom kolajnom.

God. 1877 bi odredjen kod radnje zemaljske ceste u Makarskoj, gdje je porad ispaljene mine bio tako težko ozledjen da je izgubio oba oka.

Oženjen je sa djecom, a žena mu je nesposobna na radnju.

Ima već godina da mu Visoki Sabor svakog zasjedanja udjeljuje pripomoć od 20 f.

Molbenički Odbor predlaže neka se Anti Nedvedu, udieli 20 f. milostinje.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka ustanu. *(Ustaje većina)*. Većina.

Izvj. D.r Ivčević *(čita)*:

Br. 39-Sab.

Ane Placzuta moli za milostivu pripomoć.
Kćer je jednog pučkoga učitelja.
Ima joj 74 godine. Boležljiva je i kukavno živi.
Ima godina da joj Sabor udieljuje milostinju od 30 f.
Molbenički Odbor predlaže:
neka se Ani Placzuti udieli 34 fior. milostinje.

Predsjednik. Hoće li tko govoriti? Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na taj predlog, neka ustanu. *(Ustaje većina)*. Predlog je primljen,

Izvj. D.r Ivčević *(čita)*:

Br. 29.
Juraj Jelić-Dražoević umirovljeni pučki učitelj prosi povisenje mirovine.

Mirovina mu bi po zakonu odmjerena.

U njegovom slučaju nema ni onih vanre-

dnih okolnosti, koje bi mogle zagovarati da mu se putem milosti povisi mirovina, jer je on imao 10 god. 11 miesecih i 29 dana uračunive službe kad bi godine 1885 postavljen u mirovinsko stanje, a mirovina mu bi odmjerena trećinom zadnje uračunive plaće.

Molbenički Odbor dakle predlaže:
da se preko prošnje Jurja Jelića-Dražoevića za povišenje mirovine predje na dnevni red.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju uz ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina.

Molbenicâ više nema. Prelazi se na slieđeću točku dnevnog reda: Izvješće financijalneg odbora o konačnom računu zemaljske poljodjelske zaklade za godinu 1893. (*Vidi Pril. Br. 3 str. 55*).

Neka g. izvjestitelj financijalnoga odbora g. D.r Zafron izvoli čitati izvješće.

Izvj. D.r Zaffron (*čita*):

Br. 3-Sab.

Visoki Sabore!

Konačni račun za godinu 1893 Zemaljske poljodjelske Zaklade iznosio je f. 18.750

Pristojbina troška godine 1893 izpala je na f. 11.580

Tako da manji trošak jest od „ 7.170

Ovaj manji trošak proizlazi od toga što tekom godine izostavljen je trošak za poljodjelski zavod u Gružu koji je god. 1893 prešao na zemaljsku zakladu. Takodjer tekom godine nije se potrošilo ništa za poljodjelske poboljšice, jer je ovaj trošak prešao na „Zakladu za poljodjelske poboljšice".

Pošto je manje šumskih globa bilo udareno nego je bilo predvidjeno zato;

Pristojbina od dohodaka izpala je na f. 17.467
Prama proračunanoj za „ 18.750

manja je za f. 1.283

Ima se dakle višak u godišnjoj upravi od fiorina 5887 kojemu se ima dodati iznosak od fiorina 125, tako da ukupno umnoženje bilo bi od fior. 6011. — Ali pošto nenćerane šumarske globe iznosu fiorina 3428, taj višak pada na fiorina 2583, tako da koncem godine 1893 aktivna imovina ove zaklade iznosila je:

u obveznicam	f. 108,300
U novcu	„ 1.636
U glavnici na dobit	„ 50
U čistim aktivnim ostatcim	f. 22.992
Skupa	f. 132.978
Prama onoj koncem godine 1892 od	„ 130.395
veća je dakle od	f. 2.583

koji višak proizlazi od gorinavedenog.

Obzirom na sve to i na sadržaj § 3 Zem. Zakona 18 Veljače 1891 Broj 10, i vidjevši da računi ove zaklade nadjeni su u podpunom redu, s tog je čast Financijalnom Odboru predložiti nek Visoki Sabor izvoli odobriti konačni račun Poljodjelske Zemaljske Zaklade za godinu 1893 kako je bio podnešen sa strane slavnog Zemaljskog Odbora izvješćem 6 Kolovoza 1894 Br. 3679, i da odobri preduzeto odredjenje sa strane istog Slavnog Zemaljskog Odbora da od pretička u novcu koncem godine 1893 poljodjelske zaklade bude f. 1500 predano pomenutoj zakladi za poboljšice.

Od Saborskog Financijalnog Odbora.

Zadar 16 Siečnja 1895.

Presjednik
Čingrija

Izvjestitelj
D.r Zaffron

Predsjednik. Razprava je otvorena o predlogu financijalnog odbora.

Pita li tko rieč o predmetu? — Nitko. Razprava je zatvorena. — Stavljam na glasovanje predlog financijalnog odbora, koji glasi:

Izvj. D.r Zaffron (*čita predlog*):

Predsjednik. Ona gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati, (*Ustaje većina*). Predlog je primljen.

Bila bi sada zadnja točka t. j. Izvješće financijalnog odbora o proračunu zemaljske poljodjelske zaklade za g. 1895. Premda račun ovaj nije tako velik, ipak se je već upisalo dosta govornika, da govore o ovom predmetu, pa ću zato — jer je već kasno — zatvoriti današnju sjednicu i uričem dojduću za utorak 22. januara o. g. u 10 sati prije podne sa sliedećim dnevnim redom:

1. Izvješće financijalnog odbora o konočnom računu mirovinske učiteljske zaklade za g. 1893.

2. Izvješće financ. odbora o proračunu učiteljske mirovinske zaklade za g. 1895.

3. Izvješće financijalnog odbora o proračunu zemaljske poljodjelske zaklade za g. 1895.

4. Drugo čitanje zakonske osnove glede nabave sa strane općina učionskih pomješća i

5. Riešenje molbenicâ.

Molim pojedine odbore, da podnesu što prije izvješća, koja su gotova, i tako, kako koje dobijem, staviti ću ga na dnevni red i svaki će zastupnik biti na vrieme o tomu obavješten.

Dižem današnju sjednicu.

(*Svršetak sjednice u 12 sati 14 čas. po. p.*)

III. Sjednica dneva 22 Siečnja 1895.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika druge sjednice. — Dozvola odsutnosti zast. Giorgi-u za cielo zasjedanje. — Navještenje molbenicâ. — Upiti na Vladu i odgovori. — Predlog zast. Biankini-a o imenovanju namjestnika gradjanske ruke; zast. Ljubića o bezplatnom ustupu zemljišta domaćim zavodim za kopanje starinâ — Odreka zast. Perića, Mišetića i Šarića kao članova raznih sab. odbora. — Odobrenje konačnog računa za g. 1893 mir. učit. zaklade; takodjer predračuna za g. 1895 iste zaklade. — Izbor odbora sedmorice za pretresanje zak. osn. o preinaci nekojih §§. obć. izb. reda i obć. prav. Razprava o predračunu za g. 1895 zemaljske poljodjelske zaklade.*

(*Sjednica nastaje u 10 satî i 18 čas. pr. p.*)

Predsjedava: podpredsjednik D.r **Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *Tomo Brajković* i *Mate Šarić.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: c. k. namješnički podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. k. dvorski savjetnik **Dragutin Maria Truxa**; c. k. namjestnički savjetnik **Nikola Nardelli.**

Predsjednik (zvoni). Ima nas 27. Broj je zakonit. Sjednica je otvorena. — Molim gosp. tajnika Šarića da pročita zapisnik zadnje sjednice.

Tajnik Šarić (*čita zapisnik II.e sjednice*).

Predsjednik. Želi li tko govoriti o zapisniku? Nitko. Onu gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. (*Većina*). Zapisnik je odobren.

Gosp. zast. D.r Mišetić pitao mi je dopust za 8 dana, a ja sam mu ga dozvolio.

Od gos. zast. Giorgia primio sam sliedeće pismo. Neka izvoli g. tajnik pročitati.

Tajnik Brajković (*čita*):

Visoko Predsjedništvo Sabora dalmatinskoga
u Zadru

Zla godina a i ne tvrdo zdravlje, siluje me da se kanim putovanja tamo, te s toga molim to Visoko Predsjedništvo da izvoli izprositi mi od Sabora oproštenje za cielo tekuće zasjedanje.

Sa dubokom zahvalnošću

Gruž, 19 Januara 1895.

M. Gjorgji
zastupnik.

Predsjednik. Želi li tko govoriti o molbi zast. Giorgja, da mu se dozvoli dopust za cielo zasiedanje? Nitko. Gospoda, koja pristaju, da se dozvoli zast. Giorgju dopust za cielo zasjedanje, neka izvole ustati (*Većina*). Dopust je dozvoljen.

Primio sam od c. kr. Vlade jedan dopis. Neka ga izvoli g. tajnik pročitati.

Tajnik Brajković (*čita*):

Br. 1979-I.

Dopis!

Njegova Preuzvišenost Gospodin Ministar unutarnjih posala očitovao je svojim štovanim otpisom od 15 tek. mj. br. 3961-M. I. ex 1894, da s njegovog stanovišta nema zaprijeke proti provedbi „Pravilâ za umirovljenje zemaljskih činovnika u Kraljevini Dalmaciji i za obškrbljenje njihovih udovica i siročadi“ glasovanih od Sabora dalmatinskoga u sjednici od 17 veljače 1894.

U koliko bi se ipak moglo izvagjati iz riječi § 5 kitice 1 istih pravilâ da bi se tim ukinuo odnošaj uzajamnosti pri uračuvanju dobe službovanja u državnoj, dotično u zemaljskoj službi, koji se odnošaj osniva na saborski zaključak od 22 studenoga 1872 s jedne a na Otpis istog visokog Ministarstva unutarnjih posala od 25 travnja 1874 br. 4461-M. I. s druge strane, pričinja se zgodno izključiti svaku sumnju iz tog pitanja srestvom zaključka Zemaljskoga Zastupstva još prvo nego li započme djelatnost tizih pravilâ.

Gospodin je Ministar nadalje opazio, da slučajna izjava, po kojoj bi imao da prestane upitni odnošaj uzajamnosti, ne bi niti zapriječila udjelotvorenje pravilâ, niti bi dalje odgodila početak njihove djelatnosti.

Čast mi je to priopćiti slavnome Predsjedništvu odnošajem na njegov cijenjeni dopis od 10 lipnja 1894 br. 218-Sab. uz zamolbu, da izvoli amo objaviti dotični saborski zaključak, e da se odma iza toga po ustanovi § 26 istih pravilâ razpoloži proglašenje u zemaljskom zakonskom listu zbog ondje navedenoga uspjeha.

U Zadru dne 18 siečnja 1895

C. k. Namjestnik
David Fzm.

Slavnomu Predsjedništvu
Zemaljskog Sabora
u Zadru

P r e d s j e d n i k. Želi li tko učiniti koji predlog glede ovog predmeta? — Pošto se ovdje rad o stvari financijalne naravi i pošto je dotična zakon. osnova bila pretresena u financijalnom odboru, mogao bi se možda ovaj dopis dostaviti istomu odboru.

D. K l a i ć. Predlažem, da se dostavi zemajskom Odboru.

P r e d s j e d n i k. Gosp. D.r Klaić predlaže, da se ovaj dopis dostavi zemalj. Odboru. Ona gospoda, koja pristaju na taj predlog, neka izvoli ustati. (*Večina*). Predlog je primljen.

Primio sam nekoliko molbenica. Neka ih gosp. tajnik izvoli naviestiti.

Tajnik B r a j k o v i ć (*čita*):

Br. 101 Jakova Marinkovića učitelja u Kominu za podporu, u svrhu dokončanja i tiskanja knjige o ribarenju u Dalmaciji; Br. 102, Amadea Gilardi-a, za podporu; Br. 103, Seljana Zatona za pripomoć, u svrhu uredjenja potočića „Vrulje"; Br. 104, Seljačko gospodarsko družtvo Dalmacije za obilatu pripomoć za uzdržanje i razvitak trajne izložbe; Br. 105, Hrvatsko pripomoćno družtvo u Beču, za pripomoć; Br. 106, Medjunarodni liečnički pripomoćni odbor u Beču, za pripomoć; Br. 109, Ante Čipina za podporu za kćer Vinku.

P r e d s j e d n i k. Sve ove molbenice biti će izručene dotičnom odboru. Primio sam nekoliko upita. Prvi mi je upit predao gosp. zastup. Biankini. Neka ga izvole pročitati.

B i a n k i n i (*čita*):

Upit zastupnika Jurja Biankinia i družine na vladu Njegova Veličanstva, u sjednici dne 22 siečnja 1895 dalmatinskog sabora.

Svakomu, koji prati kulturni napredak hrvatskoga naroda, poznat je rad akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

Po našemu mnienju, akademija je u zadnje doba najbolje odgovorila jednoj živoj potrebi cielog hrvatskog naroda izdavanjem velikog rječnika hrvatskog jezika. Koncem minule godine akademija je doštampala 14.i svezak tog ogromnog rječnika, koji se podpunim pravom nazivlje riznicom našega jezika, i može se takmiti s najboljim sličnim rječnicim najnaprednijih naroda.

Ali, kô što se razabire po zadnjem izvješću tajnika veleučenog D.ra B. Šuleka, akademija žali što joj posao sporo napreduje, jer da izdavanje rječnika pospješi, trebalo bi više radnikâ, no tolikog troška akademija nesmaže. Nju stoji svaki arak preko 200 fiorina, te je ona dosada uložila u rječnik ogromnu svotu od pre—

ko 40.000 fiorina, pa kako je djelo na široko osnovano, može se kazati, da je ono, što je dosada štampano, od prilike jedna četvrt cieloga djela.

Nego, pošto je ovaj rječnik namjenjen svemu hrvatskomu narodu, a ne samo Hrvatim u Banovini; pošto i Hrvati u Bosni-Hercegovini, Istri, Dalmaciji i po svim drugim hrvatskim zemljam u austrijskoj monarkiji, gdje se govori hrvatski jezik, u velike su zanimani za ovaj veliki rječnik svoga jezika — dužnost je i dotičnih vlada podupirati i pospješiti mu izdanje, barem predplativši se na nekoliko primjeraka.

S toga podpisani časte se upitati vladu Njegovog Veličanstva?

I. Je li poznata visokoj vladi znamenitost velikog rječnika hrvatskog jezika, koji izdaje akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu?

II. Ako je, misli li visoka vlada poduprieti to velevažno izdanje za naš Hrvate, predplativši se na priličan broj iztisaka, da ih porazdieli raznim srednjim zavodim, i barem nekim pučkim po Dalmaciji?

Zadar, 22 siečnja 1895.

Biankini — Ljubić — D.r Mišetić — D.r Paštrović — Perić — Šarić.

P r e d s j e d n i k. Upit prelazi c. kr. vladi.

Drugi upit predan mi je od g. zast. Perića. Neka ga izvoli pročitati.

Perić (*čita*):

Upit zastupnika Perića i družine na vladu N. V. u sjednici dne 22 siečnja dalmatinskoga Sabora.

Prigodom godišnjih sajmova na Zadvarju i Trilju, te sedmičnih pazara pod Zadvarjem imotski težaci gonili su obično tamo marvu na prodaju. Prošle godine 1894 oružnici stadoše ih na jedanput vraćat natrag, ako se nebi mogli obranit svjedočbom, da je marvu pregledao liečnik.

Kad se promisli, da u imotskoj krajini ima sela, koja su punih osam sati odaleċena od mjesta, gdje stanuje liečnik, to je lako razumjeti, na koju muku udara biedni težak goneć marvu na toliku dalečinu. Dva dana, a kad što i više izdangubi marva satrvena putem, žedjom i gladom, spane i postane skoro nevaljanom za prodaju, pak čemu sve to, kad se u selo ni okolišu nečuje za kakovu marvinsku pošast?

Reći će se, da je to zakonom propisano. Dobro! Ali ti zakoni nesmjedu biti škodni onim, za koje su skrojeni, toga radi uporabu zakona treba udešavati prama odnošajim i okolovštinam, kako neće biti škodni narodu.

Da se pak marva goni na sajam ili pazar bez ikakva nadzora, to nije uputno, s toga moglo bi se i jednoj i drugoj potrebi zadovoljiti, kad bi se stvar uredila tako, da težacim, koji su preko 10 kilometara odaleċeni od mjesta, gdje je liečnik, bude dostatna svjedočba glavara ili, ako je ovaj nepismen, župnika, kad se nečuje za kakovu pošast marvinsku u okolišu. Predpostavivši to, čast je podpisanim upitati vladu N. V.:

I. Jesu li joj poznate navedene neprilike?

II. Hoće li potražit način, da tim neprilikam kakvom shodnom naredbom na put stane?

Zadar, 22 siečnja 1895.

Perić — Ljubić — Biankini — Šarić — Paštrović.

P r e d s j e d n i k. Upit prelazi c. kr. vladi. Rieč ima g. vladin povjerenik.

Vlad. povjerenik P a v i c h. Ja ću imati čast odgovoriti na ove upite u jednoj od dojdućih sjednica.

U saborskoj sjednici 14 tek. mjeseca, časna gospoda zastupnici Jure Biankini i družina staviše na c. k. vladu sljedeći upit:

I. Je li poznato c. kr. Vladi da od dvie godine u Ižu Velomu hara grlica, da je tu pomrlo do 68 djece, a da u selu nema ni lie-

čnika, ni nadzora političkih organa, ni najprostijih razkuživih sredstava, a kamoli Behringova krvnog seruma?

II. Što Vlada misli napokon učiniti, da u Ižu Velomu izkoreni pošast, koja prieti ondje pomesti cio mladi naraštaj?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti kako sljedi:

Dne 4 srpnja 1893, kotarsko Poglavarstvo u Zadru privatnim putem došlo je do znanja, da se u Ižu Velome pojavila na djeci neka kužna bolest, te isti dan je naredilo občinskom upraviteljstvu u Salim, da čini konstatirati bolest, i preduzeti propisane zdravstveno-redarstvene mjere, pak da kroz osam dana dostavi propisano izvješće.

Nakon trinnest dana neprimajući nikakva izvješća, Poglavarstvo je poslalo pospješnicu i tek dopisom 20 srpnja Br. 828 bilo je od rečenog upraviteljstva obznanjeno, da je u Iž Veli bio odpravljen jedan odaslanik, da preduzme stroge mjere proti širenju grlice.

U to doba župnik u Ižu Velom pismom 12 srpnja broj 48, koje počimlje ovim riečima:

„Pošto rek bi da nitko ne izvješćuje to slavno Poglavarstvo o napretku grlice" — javio je da se kad i kad pojavljuju na djeci pojedini slučajevi te bolesti i da od 18 veljače do onog dana umrlo je deset djece.

Sasvim, da po obstojećim zakonima i propisina občina je dužna konstatirati pojedine slučajeve kužnih bolesti i proizvadjati mjestne zdrastvene mjere, da se zapriječi njihovo razprostranjivanje: a da jedino kada bolest postane epidemična, politička je vlast držana poslati na lice mjesta svog liječnika; nu i u tome slučaju ostaju na teret občine sva druga proizvagjanja, kao osnivanje mjesta za osamljenje bolesnika, pribavljivanje raskužila, ljekova itd., ipak kotarsko Poglavarstvo netom je primilo rečene obavjesti, poslalo je na lice mjesta liječnika, koji je našao dvoje djece bolesne od škrleta a ne od grlice, i po sakupljenim podatcima uvjerio se, da i svi drugi slučajevi bolesti, koji su se tekom godine pojavili, nijesu bili slučajevi grlice, nego slučajevi škrleta.

Pri toj prigodi kotarski je liječnik množinu puka sakupljenog pred crkvom obavjestio o naravi bolesti, o djelatnosti i načinu razprostranjivanja kuživa, o nuždi osamljenja bolesnika i raskuživanja osoba i okuženih predmeta.

Uslijed preduzetih mjera bolest popusti, ali rujna mjeseca opet se pojavi, te rečeni župnik pismom 25 rujna broj 55, tužeč se o podpunom zanemarenju sa strane občine, pitao je pomoći. Kotarsko Poglavarstvo opet je poslalo svog liječnika i obilatu zalihu raskužila i suviše naredilo je oružničkoj postaji u Salim, da odpremi u Iž Veli jednog oružnika, nalogom da bude nadgledati vršenje zdrastveno redarstvenih miera.

Usljed tih odredaba bolest je brzo iščezla, tako da dne 19 listopada kotarsko Poglavarstvo naredilo je oružničkoj postaji, da pozove natrag izloženog oružnika.

Od toga doba do konca godine nije se pojavio nego koji posve rijetki slučaj bolesti.

Početkom godine 1894 opet se škrlet pojavi u više slučajeva i kotarsko Poglagarstvo dne 9 siečnja naredi opet da oružnik pogje u Iž veli, a dva put izasebice, to jest dne 25 tog mjeseca i 5 veljače pošalje svog liječnika i obilatu zalihu raskužila, koja još nije bila od občine plaćena.

I ovaj put u brzo bolest mine i dne 18 veljače oružnik bi odazvan.

Od ožujka do rujna u sve je bilo prijavljeno pet slučajeva smrti, a od rujna do 31 prosinca 1894 nijedan.

Glede slučajeva smrti usljed škrleta, tekom godine 1893, bilo je prijavljeno 15 slučajeva a tekom godine 1894, 13, dakle sve skupa 28 a ne 68; koliko je u ove dvije godine bilo slučajeva bolesti, nije moguće dokazati, jer s jedne strane pučanstvo, da izbjegne zdrastveno-redarstvene mjere, tajilo je te slučajeve, a s druge

strane občina nije odkrila niti ih prijavila političkoj vlasti.

Od navedenog slijedi, da je u ovoj prigodi politička vlast ne samo vršila svoju dužnost dapače, da je učinila i više nego joj zakon propisiva.

To je spoznao i sam župnik u Ižu Velom, te je u izvješću od 6 veljače 1894 broj 14 ovako pisao:

„Čast tom slavnom c. k. Poglavarstvu, koje u istinu zauzelo se i nastoji šiljanjem svojeg liječnika u ovo selo, eda isti providi, što providit se može.

Hvala tom slavnom Poglavarstvu, koje je izvanredno odposlalo u ovo selo oružnika, eda isti nastoji, da liječnikove naredbe razkuživanja i odstranjivanja zdravih od bolesnih se vrše.

Čast žandarskom osoblju koji zauzimanjem svoj posao obavlja. Nego žalošću opazit se mora, da najprvi faktor, najme upraviteljstvo nimalo se nebrine za zdravlje svojih občinara."

Predsjednik. Odgovor ovaj biti će uvršten u stenografiskom izvještaju.

Primio sam jedan predlog od gosp. zastup. Biankinija i družine, na kojem su podpisani Biankini, Ljubić, Mišetić, Perić, Paštrović i Šarić. Predlog je dovoljno podpisan, buduć ima šest podpisa. Ali prije nego ga dadem pročitati, red mi je opaziti, da ne mogu smatrati kano redoviti podpis D.ra Mišetića, pošto on nije prisutan. On je primio dopust te otišao kući u nedjelju, a predlog ima današnju datu. Ipak smatram, da je predlog redovito podpisan, jer ima podpis petorice prisutnih zastupnika naime: Biankinija, Ljubića, Perića, Paštrovića i Šarića, a po pravilniku dosta je da bude predlog podpisan od četvorice.

Molim g. tajnika, neka ga izvoli pročitati.

Tajnik Brajković *(čita)*:

Predlog zastupnika Jurja Biankinia i družine prikazan u sjednici dne 22 siečnja 1895 dalmatinskog Sabora.

Na temelju § 19 zemaljskog reda, neka visoki Sabor izvoli zaključiti:

Sabor dalmatinski izjavljuje želju vladi Njegova Veličanstva, da bi se postarala, neka za c. k. namjestnika u Dalmaciji bude imenovana osoba od gradjanske ruke.

U formalnom pogledu: neka visoki Sabor izvoli ovaj predlog proglasiti prešnim, na temelju § 34 unutrnjeg poslovnika, i nek se odmah predje na prvo čitanje.

Zadar, 22 siečnja 1895.

Juraj Biankini — Ljubić — Mišetić — Perić — Paštrović — Šarić.

Predsjednik. Pošto imamo predlog o prešnosti, rieč ima gosp. predlagatelj, neka ju obrazloži.

Biankini. Visoki Sabore! Častna gospodo zastupnici! Prije nego predjem na predmet dužnost mi je osvrnuti se na opazku gospodina podpredsjednika glede podpisa D.ra Mišetića.

Predsjednik. *(zvoni)*. Molim, vi nesmijete govoriti o ovom predmetu, jer meni nadleži prosuditi imali se predlog smatrati redovito podpisan ili ne.

Biankini. Ja se na to pitanje neosvrćem; nego ja sam dužan izjaviti, da je naš častni drug D.r Mišetić u svečanoj sjednici našega kluba podpisao ovaj predlog, i za to se njegov podpis ima smatrati valjanim.

Predsjednik. Ja smatram, da je podpis nevaljan, jer predlog nosi nadnevak „Zadar 22 siečnja 1895" *(D.r Paštrović prigovara)*. Molim, gospodine Paštroviću, vi nemate rieč. Ako hoćete držati govor, pitajte jedan put rieč, i kažite sve što vam na srdcu leži. *(Smijeh)*.

D.r Paštrović. Ja imam pravo da odobravam ili ne.

Predsjednik. Dakle biti će uvršteno u zapisnik da ste vi izrekli govor, u komu ste rekli da imate pravo odobravati ili neodobravati. (*Biankinu*). Molim, sliedite.

Biankini. Visoki sabore! Žaleć, što se ovakovim intermezim uvadja nešto malo ozbiljnosti u saborske razprave....

Predsjednik (*zvoni*). Ja vas pozivljem na red! To nije neozbiljnost, jer ja se služim mojim pravom. Kad se predsjednik služi svojim pravom, onda se nemože govoriti o neozbiljnosti. Molim držite se umjereniji.

D.r Paštrović. O corpo de bacco!

Biankini. Ako idjemo ovako naprjed svršiti ćemo saborisanje koncem godine 1895.

Predsjednik. To je naš posao.

Biankini (*Borčiću koji prigovora*). Ako ste vi predsjednik, sjedite onamo!

Borčić. I Paštrović prigovara!

Predsjednik. Nemojte, gospodine Paštroviću, prekidati. (*Buka*).

Biankini. Paštrović nije prekidao, nego Borčić.

Predsjednik (*zvoni*). Molim svu gospodu, da neprekidaju!

Biankini. Lani bila mi je čast prikazati isti ovaj predlog o imenovanju civilnog namjestnika u Dalmaciji; ali nije imao sreće, da dodje na dnevni red. Visoko predsjedništvo smatralo je važnijim predlog o žaštiti ptica pjevačica, nego ovaj predlog, koji smjera na to, da se ovoj našoj zemlji postavi na glavu čovjek, koji bi htio i mogao štititi interese uesrećenog našeg naroda, osobito u ovo doba, kad narodu našemu nije do pjevanja, niti do ptica-pjevačica, nego do ogorčenja i zdvojnosti. Da i ove godine ista sudbina nebi stigla ovaj predlog, molim, gospodo zastupnici, izvolite proglasiti ga prešnim, na temelju § 34 našeg poslovnika. Zagovarati i dokazivati na dugo i široko prešnost ovog predloga, cienim, da je suvišno. Dapače, da me pravilnik i parlamentarni običaj neduži, ja bih se rado i odrekao rieči. Spomenuti ću samo nekoliko glavnih razloga, koji me ponukaše, da predložim prešnost ovog predloga. Glavni je razlog bez sumnje, gospodo zastupnici, ovo užasno naše političko i ekonomičko stanje....

Predsjednik (*zvoni*). Molim, gospodine zastupniče, da vas upozorim na to, da vi imate pravo govoriti samo o prešnosti. Osim prvih rieči, koje ste rekli da lani nije došao do pretresanja predlog, sve ostalo, što ste sada počeli govoriti, spada u meritornu razpravu.

Biankini. Ja sam predpostavio, da ću obrazložiti prešnost ovog predloga našim žalostnim stanjem.

Predsjednik. To nije tako. Onda bi vi mogli govoriti sada o svemu i svačemu. Ja to nemogu dopustiti, nego izvolite govoriti samo o prešnosti predloga. (*Buka i nemir*).

Biankini. Ja bih hotio dokazati prešnost predloga, dokazujuć mu važnost.

Predsjednik. To je meritorno pitanje.

Biankini. Ja nebih znao inače....

Predsjednik (*zvoni*). Vi prosliedite i služite se svojim pravom, a ja vas sada za prvi put pozivljem na stvar.

Biankini. Ja vidim, koja me sudbina čeka; ali se uzdam u Boga i u sreću junačku, te idjem naprjed. Ja bih hotio obrazložiti prešnost, dokazujuć važnost ove naše zemlje i potrebu, da bude ona uvažena kod mjerodavnih čimbenika onako, kako se pristoji njezinom položaju i znamenitosti. Nema sumnje, da naša Dalmacija, bilo po njezinom divnom položaju, bilo po njezinim prirodnim ljepotam, jest jedna od najvažnijih i najznamenitijih zemalja u monarhiji. Nema sumnje, da monarhija mora da zahvali Dalmaciji njezin položaj velevlasti prvog stepena u kolu možnih evropejskih država. Što

bi vriedila monarhija u medjunarodnom pogledu bez ovog našeg divnog primorja?

Predsjednik (*zvoni*). Molim vas, to je jedna lekcija prava internacijonalnog. To nije obrazloženje prešnosti. Molim vas, držite se stvari i opet vas pozivljem na stvar po drugi put.

Biankini. Ipak ova naša zemlja — to je svakomu poznato — premda je jedna od najznamenitijih i najljepših, strašno je zapuštena i može se reći. da je najzapuštenija u ovoj monarkiji. Mi nemamo nikakve željezničke sveze, mi nemamo onu željezničku svezu, za kojom već 30 godina vapimo. Sveza Knin-Novi stavljena je *ad calendas*....

Predsjednik (*zvoni*). Molim, meni stoji na srdcu pitanje željezničko kao i vama, i ja sam ga prije vas potakao, ali sada nije na dnevnom redu. Ovo je treći put, da vas pozivljem na stvar, a četvrti put oduzeti ću vam rieč. Neka vam to bude na znanje. (*Buka*).

Biankini. Ja neulazim u meritorno pitanje o željezničkoj svezi.

Predsjednik. Ovo je zadnji put, što vas pozivljem na stvar, ako budete sliedili, oduzeti ću vam rieč.

Biankini. To je liepo! Ovo je veksacija, a ne sloboda! Ovo je brnjica kao u Zagrebu! (*Buka i nemir*).

D.r Čingrija. Vi pravite obstrukciju!

Predsjednik (*zvoni*). Molim, (*Biankinu*) ja vas pozivljem na red. (*Buka*). Vašim ponašanjem vi vriedjate slobodu razprave u saboru, jer ste iznieli prešan predlog, o komu nije nitko znao i nitko nije pripravan, da može meritorno govoriti. Meni se čini, da je to proti svakomu parlamentarnom redu i običaju, jer gospoda zastupnici, koji su prisutni i hoće da u meritornom pitanju sudjeluju, nemaju temelja da govore. Vi tim vriedjate parlamentarnu slobodu.

Biankini. Onda se nebi mogao nikada iznieti prešan predlog!

Predsjednik. Držite se razloga, koji se odnašaju na prešnost.

Biankini. Kad ste odlučili, da mi nećete dopustiti govoriti, vi ćete mi u svakomu slučaju dignuti rieč. Moje je pravo, kad hoću da obrazložim prešnost ovakog predloga, da spomenem i nesretno stanje zemlje.

Predsjednik (*zvoni*). To nespada u prešnost predmeta! Držite se predmeta!

Biankini. Dakle preskočit ću tužnu sliku naše zemlje, da prikažem potrebu, da bude postavljen na glavu naše uprave čovjek, koji se nebavi drugim, nego našim nevoljam.

Predsjednik (*zvoni*). Ovo nije prešnost. Pošto ste htjeli govoriti na silu o meritornom pitanju, ja vam oduzimljem rieč (*Buka i nemir*).

Biankini. Molim, još imam prizivni sud. Ja se pozivljem na sabor. Ja sam, gospodine predsjedniče, vašu liberalnost već upoznao! (*Buka*).

Predsjenik (*zvoni*). Nemojte vriedjati! Vi ste pozvani opet na red. Sad nema razprave o ovom predlogu.

Biankini. Pozivljem se na sabor.

Predsjednik. To je vaše pravo. Pošto sam oduzeo rieč gospodinu Biankini-u, jer se je odalečio od predmeta, za koji je imao rieč, naime da govori o prešnosti svoga predloga, a on se je upustio u meritorno pitanje, neka visoki sabor izvoli odlučiti, hoće li mu dozvoliti, da govori ili ne. Ona gospoda, koja pristaju, da gospodin Biankini dalje govori neka izvole ustati. (*Ustaju sami zastupnici stranke prava*). — Manjina (*Buka i nemir*).

Biankini. Ovo je sloboda parlamentarna! Ovo je absolutizam! Slobodoumni ljudi!

Predsjednik. Gospodin Ljubić donio je drugi predlog, neka ga izvoli gospodin tajnik čitati.

Biankini. Buntovati ćemo, kad nedate govoriti! (*Buka*).

Predsjednik (*zvoni*). Molim, pozivljem vas na red!

Biankini. Pozivajte još bolje, nek čuje narod!

Predsjednik. Štujte slobodu i dostojanstvo sabora!

Biankini. Štujte vi slobodu a nebudite vladin komesar! Vi ste vladin komesar, a ne predsjednik saborski! (*Buka u saboru, nemir i lupanje na triemovim*).

Predsjednik (*zvoni*). Molim triemove neka miruju, jer ću ih dati izprazniti. Vi nemožete uzkratiti razpravu u saboru.

Biankini. Mi nismo robovi! Tko hoće robovati, neka idje u robstvo! (*Velika buka i nemir*).

D.r Čingrija. Vi ste vikači!

(*Velika buka i nemir u saboru i na triemovim*).

Predsjednik (*zvoni*). Sjednica je dignuta. (*Podpredsjednik ostavlja predsjedničku stolicu. Velika buka i prepiranje traje u sabornici. Lupanje i vika na triemorim*). Predsjednik opet zauze predsjedničku stolicu i zvoni te nastavlja: Sjednica je opet otvorena. Neka se izprazne triemovi.

Biankini. Neka se poštuje sloboda rieči! (*Buka*).

D.r Čingrija. Vi terorizirate, vi zavadjate puk!

Biankini. Mi neteroriziramo nikoga, nit zavadjamo puk! Nepitamo nego slobodu rieči! I nećemo nipošto dopustiti, da se pod noge stavlja naše pravo!

D.r Čingrija. Tko vam ga je stavio! Poslovnik je pravo! (*Buka na triemovim*).

Predsjednik (*zvoni*). Neka se izprazne galerije. Sjednica je prekinuta za pet časova. (*Buka i nemir neopisiv. Triemovi se izpražnjuju*).

Predsjednik. nakon 10 časova (*zvoni*): (*Na triemove dolazi občinstvo*). Sjednica se nastavlja. Ime nas 22. Neka izvoli gospodin tajnik pročitati predlog zastupnika Ljubića.

Ljubić. Meni se čini da sada ima sliedit razprava predloga častnog Biankinia o prešnosti, jer ta nije završila.

Predsjednik. Imate pravo. Pošto je zatvorena razprava, sada stavljam na glasovanje formalni predlog, da sabor izvoli na temelju § 34 poslovnika proglasiti prešnim predlog gospodina Biankinia i družine.

Ljubić. Ja sam rekao, da se je prekinula razprava t. j. da razprava još nije svršena. Mislim, da o prešnosti mogu ja govoriti, pa i drugi zastupnici pak izvolite dakle dopustiti da govorimo.

Predsjednik. To je istina, da obstoji taj običaj, ali po mom mnienju, dosta bi bilo, da govori o predmetu sam predlagatelj. Ipak pitam, hoće li tko govoriti o prešnosti?

Ljubić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gospodin Ljubić.

Ljubić. Ja sam više puta žalio što je pred saborom prazna stolica namienjena namjestniku, što pred saborom dalmatinskim zastupnici nevide namjestnika i nečuju ga, da i on štogod progovori i da kaže kad i kad što vlada misli o raznim pitanjim razpravljenim. Najviše žalim danas, što ovdje nema namjestnika, jer sam uvjeren, da bi i sam namjestnik svjetovao prešnost o predlogu častnog Biankina; jer nitko bolje do njega nezna kako je prešno da se zemlja izbavi od namjestnika-vojnika.

Predsjednik (*zvoni*). Ni ovo ne pripada prešnosti.

Ljubić. Onda ću preskočiti.

Ako mi budemo primili prešnost ovog predmeta, ovaj isti g. namjesnik, kad budu došle do rukuh njemu ove stvari, preporučiti će ovaj predlog, da odstrani namjestnika vojnika i stavi gradjanina. Rekao sam.

Predsjednik. Želi još tko govoriti? — Nitko. — Stavljam na glasovanje formalni predlog, da vis. sabor izvoli ovaj predlog g. Biankinija i družine proglasiti na temelju § 34 poslovnika prešnim i da se odmah predje na prvo čitanje. — Ona gospoda, koja prištaju na to, neka izvole ustati. (*Ustaju članovi stranke prava*). Predlog je pao, te će biti š njim redovito postupano.

Drugi je predlog podnio častni g. Ljubić.

Tajnik Šarić (*čita*):

Čast je podpisanim predložiti Visokomu Saboru na ustavnu razpravu sliedeću zakonsku osnovu:

Zakon . . . . . .

kriepostan za Dalmaciju

Na predlog i privolom Sabora Dalmatinskoga naredjujem što sliedi:

Čl. I.

Ako bi se dokazalo po sudu vještaka, da ima ili da može biti kakvih starina u kojoj obćinskoj zemlji, obćina je dužna tu zemlju ustupiti domaćim zavodim za kopanje starina, bezplatno, ako zemlja neobradjena, ako li obradjena uz naknadu o kojoj će se obćina dogovoriti sa dotičnim zavodom.

Proti zaniekanom ustupu sa strane obćinskoga vieća prosto je uteći se zemaljskomu Odboru u smislu § 103 Obćinskoga Pravilnika 30 Srpnja 1864.

Takodjer zemaljski će Odbor odlučiti o slučajnoj naknadi, kad se nebi mogli ob istoj dogovoriti obćina i zanimani zavod.

Čl. II.

Mome Ministru Unutrnjih posala naložena je izvršba ovoga zakona.

Ljubić — Šarić — Perić — Biankini — D.r Paštrović.

Predsjednik. Prelazi na saborski predatnik.

Sada se napokon prelazi na dnevni red. Prvi je predmet dnevnog reda: Odreka zastupnika Perića, D.ra Mišetića i Šarića kao članova raznih saborskih odbora. Ovaj podnesak gg. zastupnika glasi (*čita*):

Pošto proti svakom parlamentarnom običaju i bez dužnog obzira, podpisani biše izabrani u tri razna saborska odbora a i neupitao se njihov klub koga bi od svojih volio, oni se izbora odriču.

Zadar 19 siečnja 1895.

Perić — D.r Mišetić — Šarić.

Želi li tko govoriti o predmetu?

D.r Klaić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. D.r Klaić.

Dr Klaić. Po našem poslovniku i to po § 11 (*čita*): „Svaki je zastupnik dužan primiti se izbora u odbor, ali može iz dovoljnih razloga pitati, da ga se od izbora oprosti i sabor u tome odlučuje", mi smo pozvani, da odlučimo o toj odreki. — Razlog, koji su navela častna gospoda, koja su odreku podniela, ne čini mi se dovoljan u toliko, u koliko navadjaju neki neobzir parlamentarni, u tom što niesu bili upitani koga će od svojih u odbore. Toga neobzira nije bilo. Mi smo, t. j. narodna stranka, koja je kano najjača grupa u ovoj kući, pravila je imenik za razne odbore. Ovog puta nije se radilo o prvom imenovanju, nego o imenovanju redovitih odbora, koji su predvidjeni u poslovniku i još jednog, naime odbor gospodar-

stveni, koji je lani imenovan. Lani, kad su se imenovali ovi odbori, zapitali smo gospodu stranke prava, koga žele u ove odbore i ona su nam dala imena i mi smo ih stavili u odbore. Ovog puta mislili smo, da to nije potrebno, nego da ćemo istu gospodu staviti u odbore kano i lani. Nu u zadnji čas opazilo se, da je g. zast. Biankini, koji je u financijalnom odboru bio, izjavio da mu je težko dolaziti u odbor, jer imade drugog posla. I Biankini, koji je bio član našeg kluba, kad bi bio imenovan u koji odbor, vazda je molio, da ne bude imenovan. Mi smo ovog puta hotjeli učiniti mu uslugu, pošto smo mjesto njega imenonovali g. Mišetića, koji nema ovdje drugog posla nego sabor, te da će laglje dolaziti u odbor. Nije dakle namjera uvriediti g. Biankinija, nego dapače učiniti mu uslugu. Zato imala bi se, stojeć strogo na pravilniku, odbaciti ta odreka. Ali ja se držim one stare: *volenti non fit injuria* i predlažem, da vis. sabor primi odreku na temelju § 11 pravilnika.

Predsjednik. Riеč ima g. Perić.

Perić. Ja sam, vis. sabore, odrekao se članstva odbora upravo s onih razloga, koji su ovdje navedeni i čini mi se, da od častnog predgovornika nisu pobijeni.

U parlamentarnom životu, a on će to najbolje znati kano prokušani parlamentarac, mora u vladati medju pojedinimi saborskimi grupami neki obziri. To se dogadja i u carevinskom vieću, da kad se hoće staviti jednog člana iz koje grupe u koji odbor, da se toj grupi ostavlja, da ona designira osobu. To se nama nije učinilo. Tu nije bilo tog parlamentarnog obzira. Kad veli g. predgovornik, da su lani bili imenovani odbori, kazati mi je, da sam i ja od kluba bio u jedan odbor predložen, ali ipak nisam došao; a zašto nisam došao, to neću da izraživam. — Istina je, da g. Biankini ima posla i truda, ali to se gospode od većine ne tiče. Ona su imala nas ponuditi, jer je to naše pravo. Zato držim, da je naša odreka opravdana, jer se nije napram nama imalo obzira, koga se moralo imati.

Predsjednik. Želi li još tko govoriti? Nitko. — Razprava je zatvorena. Ona gospoda, koja pristaju na predlog g. D.ra Klaića, da se odreka ova jednostavno primi, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Odreka je primljena. Ja ću staviti naknadne izbore na dnevni red dojduće sjednice.

Druga je točka dnevnog reda: Izvješće financijalnog odbora o konačnom računu za g. 1893 mirovinske učiteljske zaklade. (*Vidi prilog B. 4, str. 65*).

Neka g. izvjestitelj, častni Korlaet, izvoli pročitati izvješće.

Izv. Korlaet (*čita*): Uz Br. 4.

Visoki Sabore!

Troškovi Mirovinske učiteljske Zaklade za godinu 1893 iznosili su svotu od f. 35261
a pokle niesu bili proračunani nego na „ 33562

bili su veći za f. 1699
što se ima pripisati većem broju umirovljenih učiteljskih sila, nego se je predvidjalo.

Nego, ako je bilo više troška, bilo je više i prihoda nego se je mislilo. Prihod bo je proračunan na f. 11797
dočim je iznio „ 15717

dakle više f. 3920

Odbije li se od ove svote veći trošak, što se je susrio u iznosu od fior. 1699, uspjeh je svakako povoljan, jer se opaža razlika od fior. 2221, a po tom je i prinos iz Zemaljske Zaklade na pokriće manjka, morao biti za toliko manji.

I zbilja doprinoska je bilo proračunano f. 21675
a nije ga trebalo u istinu nego „ 19454

te je razlika bila uprav od spomenutih f. 2221

Imovina ove Zaklade svršetkom god. 1893 stala je ovako: u državnim Obveznicam dohodkom u notama bilo je f. 40000

ostanci imovni : dohodaka i stavaka prometnih iznosili su f. 4387·82

Svega f. 44387·82

Dugovi ostanci troškova i razhoda prometnih iznosili su f. 6468·59

Čista je dakle imovina bila od f. 37919·23
ili prema onoj prijašnje godine, kad je iznosila „ 37069·23

poskočila je za f. 850

Vidiv ovaj povoljni uspjeh; vidiv da su priloženi konačni računi u podpunom redu, financijalni se Odbor smatra dužnim predložiti:

„Neka Visoki Sabor odobri konačni račun Mirovinske učiteljske Zaklade za godinu 1893, kako je bio podnesen sa strane Slavnog Zemaljskog Odbora izvješćem 12 Studenog 1894 Br. 6219.“

Financijalni Odbor.

Zadar, 17 siečnja 1895

Predstojnik
Čingrija

Izvjestitelj
Korlaet.

Predsjednik. Otvorena je razprava o predmetu. Želi li tko govoriti? — Nitko. Razprava je zatvorena. Sada ću staviti na glasovanje predlog finacijalnog odbora, koji glasi:

Izvj. Korlaet (*čita gornji predlog*).

Predsjednik. Ona gospoda, koja pristaju na taj predlog neka izvole ustati. (*Većina*). Većina.

Prelazi se na treću točku dnevnog reda: Izvješće financ. odbora o proračunu za g. 1895 mirovinske učiteljske zaklade. (*Vidi pril. Br. 11 str. 209*).

Neka izvj., g. Borčić, izvoli čitati izvješće.

Izvj. Borčić (*čita*):

Uz Br. 24-Sab.

Visoki Sabore!

Pristojbina troška Mirovinske Učiteljske Zaklade za god. 1895, po proračunu sastavljenu od c. kr. Zemaljskog Učionskog Vieća, iznosi f. 35,618
dočim dohodci Zaklade proračuni su na „ 15,650
i prema tomu manjak, koji se ima pokriti iz zemaljske Zaklade, jest od „ 19,968

Sravnajuć ove svote sa onim odobrenim za godinu 1894, nalazi se, da je mànjak za godinu 1895 manji za fior. 642 od onog za prediduću godinu, premda je pristojbina troška za god. 1895 veća za fior. 1,167 od one god. 1894. — Razlog je tomu, što se predvidja, da će dohodci Zaklade tekom godine 1895 poskočiti u iznosu od fior. 1,809 prama onim predvidjenim za godinu 1894.

Financijski odbor smatra se dalje dužnim priobćiti Visokom Saboru, da je Zemaljsko Učionsko Vieće, na zaključak, prihvaćen u saborskoj sjednici 27 siečnja 1894, koji glasi:

„Daje se nalog Zemaljskog Odboru, neka potraži od c. kr. Učionske Vlasti sve podatke, koji se tiču utjeravanja globa radi nepohadjanja učiona za zadnjih deset godina, a osobito:

a) koliko je globa svake godine bilo odmjereno, a koliko utjerano za svaki učionski kotar;
b) koje su svote bile uvrštene u smislu okružnice 2 Siečnja 1894 Br. 4045 u dnevnik Mirovinske Učionske Zaklade za svaku godinu u svakome pojedinome kotaru.

Dopisom 20 studenoga 1894 Br. 1851, dalo odgovor koji nije ni tačan, ni izcrpiv. — I zaista, dočim je Visoki Sabor želio imati tačne podatke toliko glede odmjerenih globa koliko glede svota pod tim naslovom utjeranih, i preko toga da bude naznačeno doba kad su te

svote bile predane Mirovinskoj Učionskoj Zakladi i u dotični dnevnik zabilježene, a to za svaku godinu i za svaki učionski kotar kroz desetegodište 1883-92, nasuprot dokaznica, koju je zemaljska Učionska Vlast u tom pogledu dostavila, ne sadrži drugo do ukupnih svota koje sa bile svake godine i u pojedinim kotarim utjerane u ime globa udarenih radi nepohadjanja pučkih učiona kroz rečeno desetogodište. Prijehvaljena učionska Vlast izpričava se, da joj nije bilo moguće dati svestran odgovor, jer da globe odmjerene do konca 1886 ne mogu biti u očevidnosti s razloga što su, odlukom 16 srpnja 1889 Br. 2185, bile oproštene sve globe, koje su se odnašale na prijašnje godine do svršetka godine 1886. Ali financijski odbor drži, da je to izpričanje samo donekle opravdano, biva do konca godine 1886, a da svakako taj razlog od početka godine 1887 do svršetka god. 1892 ne vriedi, za koje doba potraženi podatci moraju, po samoj izpovjedi učionske Vlasti, biti u očevidnosti.

Obzirom na to, financijski odbor misli, da je potrebito te podatke potražiti ponovno od Zemaljske Učionske Vlasti, te stavlja Visokom Saboru sliedeći predlog:

„Daje se nalog Zemaljskom Odboru neka potraži od c. kr. Zemaljske Učionske Vlasti sve podatke, koji se tiču utjeravanja globâ radi nepohadjanja pučkih učiona za doba 1887-1892, a osobito:

a) koliko je globâ svake godine bilo odmjereno, a koliko utjerano za svaki učionski kotar;

b) koje su svote uvrštene u smislu okružnice 2 Siečnja 1884 Br. 4045 u dnevnik Mirovinske Učionske Zaklade za svaku godinu u svakome pojedinome kotaru.

Što se tiče paka želje u istoj sjednici izražene sa strane Visokog Sabora, biva, da bude povjereno cc. kk. Poreznim Uredim utjeravanje globâ radi nepohadjanja pučkih učiona, Zemaljska Učionska Vlast izjavila je, da ona cieni, da takova odredba sada ne bi bila potrebita, buduć se sa njezine strane u poslima školskih globa najstrožije pazi i vodi najstrožija očevidnost prama kotarskim učionskim viećim, a isto tako sa strane c. kr. Namjestništva prama kotarskim poglavarstvim, te je utjeravanje globa sada sasvim redovito.

Pri koncu financijski Odbor iztiče, da je proračun Mirovinske Učionske Zaklade za godinu 1895 redovito sastavljen i da odgovara potrebam Zaklade, te predlaže:

1. Da visoki Sabor uzme za podlogu posebne razprave proračun Mirovinske Učionske Zaklade za godinu 1895, podnešen od Zemaljskoga Odbora izvješćem 30 Studenoga 1894 Br. 7059;

2. da primi sve tačke troškova i pokrića istim izvješćem predložene.

Financijski Odbor

Zadar, 18 Siečnja 1895.

Predsjednik
Č i n g r i j a

Izvjestitelj
B o r č i ć

P r e d s j e d n i k. Otvorena je razprava. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Ona gospoda, koja pristaju na prvi predlog financ. odbora, koj glasi, da se predje na specijalnu razpravu, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. — Molim g. izvjestitelja, da izvoli pročitati potrebe.

Izvj. B o r č i ć (*čita sve točke potrebštine*).

P r e d s j e d n i k. Ona, gospoda, koja primaju stavke 1-9 potrebštine i ukupnu svotu od f. 35618, neka izvole ustati. (*Većina*). Većina.

Izv. B o r č i ć (*čita stavke pokrića*).

P r e d s j e d n i k. Želi li tko govoriti? — Nitko. Ona gospoda, koja primaju pokriće stavku 1 do 7, kano i ukupnu svotu sa 35,618 fior.,

neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno. Želi li tko govoriti o predlogu, dotično zaključku predloženom po financijalnom odboru?

Zore. Molim neka se pročita.

Izvj. Borčić (*čita gornji predlog*).

Predsjednik. Rieč ima g. Zore.

Zore. Ja se protivim zaključku našeg financijalnog odbora, jer mi se čini da imade jedan razpis, što ga je turila pokrajinska školska vlast na sve kotarske školske oblasti i vieća, po kom su sve zaostale globe do g. 1892 oproštene. Zato mislim, da bi valjalo bolje spomenuti tu stvar t. j. da sve ono, što je oprošteno nema ostati u očevidnosti. Ja bih hotio, da se kaže bistrije: koliko je imalo biti utjerano i koliko je utjerano.

Predsjednik. Želi još tko govoriti o popravku g. Zore? — Nitko. — Rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. Borčić. Zaključak, koji financ. odbor predlaže, podpuno se slaže sa zaključkom, koji je prošaste godine primljen. — Razlike nema. Iste su rieči. Samo je razlika u tom što se je onaj lanjske godine odnosio na razdoblje od 10 godina, naime: od god. 1883 do 1892; a ove je godine odbor predložio, da se ti podatci sakupe za 5 godina, pošto je vis. učionska vlast u svom dopisu kazala, da do god. 1886 nema u očevidnosti te podatke, jer su globe odmjerene oproštene. Očevidnost tih globa ide od g. 1887 do 1893. — Oni isti razlozi, koji su lanjske godine naveli toliko financ. odbor da predloži, koliko vis. sabor da primi onaj zaključak, postoje i dandanas. — Mi u dokaznici, koja je dostavljena sa strane vis. učionske vlasti i koja se nalazi tiskana, ne možemo ništa drugo razabrati, nego samo svote, koje su bile utjerane, a ne i svote, koje su bile odmjerene. To je ono, što je financ. odbor hotio i lani znati, naime, da se zna, kad su svote bile podmirene i kad su bile uvrštene u dnevnik mirovinske učionske zaklade, što se iz dokaznice priklopljene nemože razabrati.

Predsjednik. Želi li još tko govoriti o predmetu? — Ako hoće g. zast. Zore staviti predlog, neka ga izvoli napisati.

Zore. Ja odustajem od predloga.

Predsjednik. Molim g. izvjestitelja, da izvoli pročitati predlog.

Izvj. Borčić (*čita opet gornji predlog*).

Predsjednik. Ona gospoda, koja pristaju na sada pročitani predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Predlog je primljen.

Dakle primljen je predračun učionske mirovinske zaklade za g. 1895. kano i zaključak financijalnog odbora.

Prelazi se na četvrtu točku dnevnog reda: Izbor odbora sedmorice za predtečno pretresanje zak. osnova o preinaci nekojih paragrafa občinskog izbornog reda i občinskog izbornog pravilnika. Izvolite predati cedulje. (*Glasuje se*).

Predano je 29 cedulja, od kojih 4 biele. Izabrani su sa 25 glasova: D.r Ivčević, D.r Čingrija, Šupuk, D.r Ivan Machiedo, Vranković, Trigari i Bjelanović.

Molim, da se odbor konstituira što prije i predstojniku izručit ću dotične spise.

Prelazi se na sliedeću točku dnevnog reda: Izvješće financ. odbora o proračunu zemaljske poljodjelske zaklade za g. 1895. (*Vidi Prilog Br. 10 str. 203*).

Molim g. izvj. D.r Zafrona neka izvoli čitati izvješće.

Izvj. D.r Zaffron (*čita izvješće*).

Predsjednik. Obća je razprava otvorena. Javili su se za rieč još u sjednici 19 tekućeg mjeseca gg. Trigari i Biankini, a danas javio se je za rieč vladin povjerenik dvorski savjetnik gosp. Truxa, koji na temelju § 36 zemalj. reda ima pravo govoriti u svako doba. Red mi je dakle da dadem rieč prije svega g. vladinom zastupniku.

Vladin povjerenik Truxa:

Visoki Sabore! Dodatno izvješću slavnog financijalnog odbora o proračunu zemaljske poljodjelske zaklade za godinu 1895, i pošto se pri odnosnoj godišnjoj raspravi u ovoj visokoj Kući običava govoriti i o djelatnosti c. k. Vlade na gospodarstvenom polju, neka mi bude dopušteno da tu nešto u kratko navedem, a to u prvom redu ob onim predmetim koji su u neposrednoj svezi sa glavnim točkam ovog proračuna i glede kojih je već pošlo za rukom da se pomnću valjanih strukovnjačkih sila i složnim sutjecajem Vlade, pokrajine i občinâ sistematičnim postupanjem postigne sve to više povoljnih uspjeha.

Započeti ću šumarstvom.

Još neodavna a to baš malo više od desetak godina natrag, nalazilo se je šumogojstvo u Dalmaciji u posve primitivnom stanju.

Stopro od kad je političkim vlastima pri ruci valjano šumarsko osoblje podigla se je dosta znatno ovu znamenita grana zemljodjelstva.

Prijašnje prostrane goletine, o kojima bi se bilo reklo, da su puštene posvemašnom utamanjenju, počimlju rekbi očevidno izčezavati prijašnji pusti krši gube se pomalo pod zelenilom ničuće šume, te se tim smanjuju posljedice nagli promjena vremena, poboljišava se tlo, jednom riječi, blagodati šumogojstva, današnjoj generaciji još premalo poznate, pojaviti će se i kod nas isto tako, kao u onim zemljama u kojim se šumogojstvo nalazi u zgodnom razmjerju naprama drugim kulturama. Kao primjer napredkaj služi činjenica da u kotaru Sinjskome bilo je prije u sve 13.000 hektara šume, dočim danas ih je 42.000 hektara.

Ako se je uporaba šumskog zakona s početka pričinjala pučanstvu preoštrom, ako i je možda u kakvom pojedinom slučaju koji šumski organ u prevelikoj revnosti išao preko granice, ipak dandanas ne može nitko zaniekati liepe uspjehe neumornog rada šumskih strukovnjaka, a ne samo prosvietlena zastupstva zemlje i občinâ priposnaju važnost napredka šumogojstva, već i pučanstvo težnčke ruke započimlje razumjeti neprocienjivu korist takovog napredka.

Ali i postupanje šumske vlasti nije nipošto bezobzirno.

Namjestništvo se naosob ovih zadnjih godina ozbiljno bavi time. da sistematično razvidi, koje su mjere u šumskom pogledu neizbježive i koje se olakšice mogu dozvoliti bez uštrba trajnog poboljšanja šumskih odnošaja, u dobro shvaćenom interesu samog pučanstva.

U tom smjeru prikazalo se je neobhodnim da se prije svega konstatuje koja zemljišta po sadašnjem stanju i obzirom na položaj i narav tla imadu biti uzdržana kao šuma te je Namjestništvo odredilo već godine 1892 da se na temelju šumsko-tekničkih izvida ustanovi naročiti šumski kotar za svaki občinski odlomak, koji biva prije nego stupi u krepost izložen na pregled zanimanika.

Odredjenje šumskih mjera sliedi svedjer samo iza saslušanja posjednika šumâ.

Da se omogući da posjednici šuma uzmognu svoje želje kratkim putem iznijeti počelo se je jur od godine 1893 da se prvih mjeseca svake godine drže šumska ročista u sjedištu občinskih ureda.

Što se tiče paše blaga bi mal da ne u svim starim branjevinam, dopuštena paša ovaca, a u onim bolje odraslim takodjer i paša drugog blaga.

Nadalje gledalo se je da se uredi sječitba drva na način, da ista bude izvedena samo na opredjeljenim mjestima a osobito na onim, gdje je šuma od živoga posve pogrižena, ciljem dâ se postigne krepak i bujan naraštaj.

Ali i na ovim sjecima dopušta se već prve godine, počamši od mjeseca kolovoza, paša janjaca, druge godine za isto vrieme paša ovaca, a počamši od treće godine bez stege za vunjač, a za druge vrsti blaga tek onda kad su mladice toliko uzrasle da nemogu biti pogrizene.

Kud god se je ovaj način šumogojstva već uveo, kao na primjer u više odlomaka u okolici Zadra pučanstvo je, kao što se čuje posve zadovoljno.

I glede paše koza, gdje to osobite mjestne gospodarstvene potrebe pučanstva iziskuju, a neprotive se pretežni obziri uzdržanja šuma, dozvoljuje se mogućih olakšica, dopuštajuć istu pašu, kad branjevine tako odrastu, da glavne mladice nemogu biti oštećene.

Nu dakako, kad je broj koza na jednom šumskom pasištu prevelik, mora se narediti da na istom smije pasti samo toliko koza koliko ih može naći hrane, jer inače, kad nastaje oskudica hrane, i ako je šuma odrasla, koze, guljenjem kore oštećuju stabla, tako da ova se napokon osuše.

Opazit mi je da ne riedko stižu na Namjestništvo žalbe i tegobe samih seljaka glede prekomjernog oštećivanja kozama toli šuma koli polja vinograda itd.

Pročitati ću n. pr. nešto iz dvaju takovih podnesaka tu skoro stiglih:

„Visoko Namjestništvo!

„Podbilježeni seoski starešine usudjuju se predstaviti Toj Visokoj Vlasti, molbom da bi se ista udostojila uzeti u obzir ovaj njihov pravedni vapaj te dati naredbu, da se iz sela... sasvim koze odstrane, koje neopisiv kvar čine u selu svojim otrovnim zubom.

Koliko voćnih stabalâ nebiva žrtvom usljed čestog ogrizanja mladicâ, koliko škode se ne pretrpi u vinogradim i usjevim, to je upravo neshvatljivo, po onoga komu niesu poznati njihovi, mjestni odnošaji.

Dok njezin otrovni zub ogriza i brsti občinsku šumu, koja usljed toga danomice i na očigled propada niti po žalosti, ali težko je kad se promisli da je proti kozi nemoguća njihova obrana bo baštam, koje su u blizini občinske šume, koja služi tobože za pašnjak.

Radi njihove ekonomične koristi, te poradi mira i reda u selu najsmjernije mole To Visoko Namjestništvo, eda se udostoji uslišati ovu njihovu molbu, te izdati naredbu o izgonu koza iz sela; tim više što samih osam obitelji drže ove opasne životinje u prkos cieloga sela.

Puni nade o povoljnom riešenju unapried časte se izraziti čustva odanosti Toj Visokoj Vlasti.“

(44 podpisa).

„Slavna Visosti!

Osvjedočivšise mi doli podpisani da seoski sbor.... sbog okolnosti svojbine koja u dotičnom zboru vlada, odluči povećat pašu kozam višu, neg je odredio c. k. šumski povjerenik dogovorno sa seljanim.

Usilovani smo najtoplije zamoliti to Slavno Namjestništvo da izvoli pristati na odluku šumskog povjerenika, a da se ne osvrće na odluku Seoskog Zbora:

I. zašto u odlomku neobstoji nego mali broj koza brojem 70 glava, a odlučeno je mjesto da ih može živjeti dvostruki broj odlukom šumskog povjerenika, a kad bi se pristalo na odluku Seoskog Zbora koliko bi jih tad moglo živjeti, tad bi se množile a ne smanjile.

II. Treba znati da u odlomku, koji broji 68 kuća, nema nego 5 kuća koje imadu koza dakle zašto se ima dopustiti samo tim 5 kuća da haranju goru veće nego ostale sa njihovim kozam a neplaćaju glavarinu kako po ostalih mjestih nego svaka kuća jednako, ili imala koza ili ne.

III. Treba je znati u goru gdi koza dojde to je jednako koliko da vatra dojde, tu više nije napredka niti od gore niti od trave, a to je ono što je naše življenje i bez čega nije nam moguće živjeti.

Toliko za vaše vladanje očekujuć čim prije riešenje, u napred najsrdačnije zahvaljujemo.

(35 podpisa).

Usljed elementarnih nesgoda tekom zadnjih godina, moralo se je i umjetno pošumljivati u

većem razmjerju gole strmine i micavo tlo, osobito u području bujica. Da se pak zaštite glavne ceste od udaraca bure, počelo se je uzduž istih u priličnoj širini nasadjivati borovih šuma.

Pošto u blizini gradova, varoša i drugih većih mjesta ili nema nikakvih nasada ili samo nekoliko stabala, zauzeli su se šumski strukovnjaci da se ovoj nestašici u estetičnom i higieničnom pogledu doskoči.

Tako su se izvela umjetna pošumljenja u okolici Zadra, Raba, Benkovca, Knina, Šibenika, Skradina, Splita, Sinja, Vrlike, Imotskoga, Postira, Makarske, Korčule, Dubrovnika i na drugim mjestima. U istu svrhu bi uregjen blizu Zadra razsadnik za uzgoj uresnih stabala i grmlja, pošto u pokrajini neobstoji trgovačkog vrtlarstva.

Za pošumljenje u obće bi upotrebljeno u proljeću 1894 godine 1,031.730 svakovrstnih biljka. Isto tako bi zadovoljeno želji opetovano izraženoj od te visoke kuće za nasagjivanje močvara sa eukaliptima, u toliko da je vlada dala tačno proučivati uspjevanje euklalipta već dosada u pokrajini nasadjenih, kao i nastojala da sazna uspjeh postignut s istom biljkom u Italiji i odnošaje uzrasta u njezinoj domovini Australiji, a na temelju dotičnih podataka bi odlučeno nasaditi močvare najjužnijeg diela pokrajine s eukaliptom, a one srednje i sjeverne Dalmacije s vrbom, topolom, jelšom i drugim sposobnim drvećem, te je visoko minist. poijodjelstva udjelilo u tu svrhu iz državnog razsadnika kod Ljubljane 140.000 sadjenica takvih vrsti vrba, koje se dadu naosob upotrebiti za pletenje košarica.

Sadjenjem eukalipta bi započeto već prošle godine u kotaru kotorskome a providjeno je da toli eukalipti, koli vrbe, topolje itd. budu napred uzgajani u pokrajini.

Glede sudbenosti u šumskim prekršajima nebi bilo danas u obće razloga tužbama, jer po statističkim izkazima kotarskih Poglavarstva u pokrajini za godine 1893 bilo je od 18114 prijavljenih šumskih prekršaja u 7038 slučajeva sudjeno na sami ukor, a osim toga bi izbrisano znatnih svota starih još neutjeranih globa sve do godine 1889.

Primjetiti je još, da je nastojanju c. k. šumskih strukovnjaka pošlo za rukom razkrstiti razn:h obstojećih razmirica glede granica izmedju pojedinim odlomcima, te navesti stranke na nagodbu i dogovorno ustanoviti dotične medjaše.

Za šumske svrhe doprinašaju osim troška za šumsko-tehničko osoblje, uzdržano sa strane Vlade (sastojeće se iz jednog pokrajinskog šumskog nadzornika, 8 kotarskih šumskih strukovnjaka i 9 šumskih nadziratelja) godimice (po predrazbroju za tekuću godinu): Vlada f. 22902, pokrajina f. 10530, obćine f. 44800.

Živom zahvalom mora se priznati uspješno sudjelovanje, moralno i materialno, slavnog Zem. Odbora i mnogih obćinâ u pokrajini, jer bez toga nebi se bilo došlo do sadašnjih uspjeha, a nadat se je, da će se takovim složnim postupanjem svih zanimanih čimbenika kao i samog pučanstva, sve to više napredovati na obću korist zemlje.

Uz šumogojstvo se je šumsko-tehničko osoblje, naročito ovih zadnjih godina, uspješno bavilo i voćarstvom, koja grana gospodarstva u ovom podnebju može izvrstno uspjevati i donašati velike koristi za kućnu potrebu i za prodaju.

U tom pogledu bi u zadnje vrieme dielomice već uredjeno, a dielom će se još ovog proljeća urediti, u sve 14 već h voćnjaka a to: u Zadru, Rabu, Biogradu, Benkovcu, Kninu, Drnišu, Vrlici, Sinju, Splitu, Starigradu, Imotskom, Makarskoj, Metkoviću, Savini kod Ercegnovog; u kojim nalazilo se je koncem godine 1893, 28.000, a svršetkom 1894 godine 139.000 svakovrstnih voćaka koji će se broj do godine valjda 5 puta povisiti.

Od uzgojenih voćaka bio je zadnjih godina veći dio porazdieljen bezplatno medju siromašnije posjednike pokrajine. Za godinu 1895 je u svrhe voćarstva obetana državna podpora od 3000 f.

* * *

Prelazim sad na drugo polje, na kojem se je u obće te kroz ova zadnja desetogodja počelo sistematično raditi, i to najprije u Francuskoj, pak onda početkom prošlog desetogodja, po sistemu iskušanu u Francuskoj i u Austriji, gdje je djelatnost na ovome polju bila uredjena državnim zakonima 30 lipnja 1885 D. Z. L. br. 116 i 117 te oživotvorena i razvijena ustanovljenjem šumsko-tehničkog odiela za uredjenje bujicâ sa odsjecima u pojedinim pokrajinama.

Sto se naosob tiče Dalmacije, bilo je godine 1883 započeto pomanjih radnjâ i godine 1888 u Zadru utemeljen poseban odsjek za uregjenje bujicâ, čije je osoblje, s početka ograničeno, kašnje postepeno doraslo, tako da se sada sastoji iz jednog strukovnjačkog upravitelja i četvorice tehničkih pomoćnih silâ. Dosljedno se prikazuje sustavno razvijanje te zlamenite grane, te ima i očevidnih uspjehâ, koje je smatrati posve povoljnim, navlastito najzadnjih godinâ od kad se je naime počelo izvesti većih ovakovih preduzeća putem pokrajinskog zakonodavstva.

S početka su te radnje, preduzete na dalmatinskim bujicama, bile manjeg obsega izvedene manjim troškovima. Postupalo se je pri tome udieljivanjem državnih podporâ, što se sada običava samo pri manjim preduzećima ili pod iznimnim okolnostima, dočim je redovito postupanje to, da se dotične radnje posebnim pokrajinskim zakonima proglaše zemaljskim podhvatima, za koje država — osim slučajnih doprinesaka iz sredstava pomorske, cestarske, ili drugih grana javne uprave — doprinaša iz državne zaklade za poboljšice obično 50%.

Nek mi bude dopušteno predočiti Visokoj kući neke podatke.

Izvedene su bile putem udieljenja podporâ radnje manjeg ili većeg obsega na sliedećim bujicam:

U području Zrmanje.

Bunarska draga.

U području Krke.

Krkić; Bujica kod Monte Cavallo (Konj); bujica kod brda Velju; Čikola dotično njezini pritoci Vrba i Drljava; Ramljanske bujice; Zmijavac, Dobreć, Milina i Suava kod Muća.

U području Cetine.

Pavjak, Bukovica Zduž i Vrlika Zduž, Doljanim, Vedrine, i Triljska bujica.

Po otocima.

Vratnik na Hvaru, Račišće na Korčuli.

Po primoskim krajevima.

Krimalj, Drenovštica, Ravov potok, Škurda, Zvironjak, svi u Kotorskome kotaru.

Za ove se je radnje ukupno trošilo forintâ 102.877,

Akoprem njeke od tek pomenutih radnjâ, naosob od onih izvedenih u prvo doba, pomanjim sredstvima i osobljem u toj novoj struci ne posve iskušanim, nemogu se smatrati definitivnim uredjenjem dotičnih bujicâ, ipak su dosada sve odgovarale njihovoj svrsi.

Nu pošto je častni gosp. zastupnik d.r Mišetić u zadnjoj saborskoj sjednici pomenuo da su bile pokvarene radje na bujici Vratniku, o čemu Namjestništvu nije bilo ništa poznato, bile su odmah brzojavnim putem u predmetu zatražene obaviesti sa strane obćine Jelšanske koja je brzojavno odgovorila što sliedi:

„Radnje uredjenja bujice Vratnik nijesu ikakve štete pretrpile niti se je tok iste bujice promienijo."

Po tom rek bi da častni gosp. zastupnik nije baš bio najtačnije obavješten.

Medju podhvatima zakonodavnim putem uredjenim, bile su do sada izvedene radnje na sliedećim bujicam:

U području Krke.

Bujice Prić, Rasković i Dračevac.

Po otocima.

Bujice „Potočina“ i „Staza stara“ kod Bola.

Po primorskim krajevima.

Bujice „Mošunje“, „Bristova draga“ i „Jaruga draga“ kod Novigrada i „Makoše“ u Dubrovačkoj Župi.

Ukupni je trošak za ove pokrajinske podhvate iznosio forintâ 66190 skupa, te se je dakle za radnje prve i druge vrsti potrošilo fior. 169068, od kojih je država podmirila fior. 110.706 ili 65%, pokrajina fior. 31.981 ili 19%, a občine i drugi mjestni zanimanici fior. 27.156 ili 16%.

Za navedene radnje je još razpoloživa svota od fior. 33.319 koja će se upotrebiti kroz godinu 1895, za dovršenje radnjâ na bujicam Vratnik, Makoše i Račišće, na onim blizu Novigradâ i na pritocima Krke.

Osim toga sljedeće su radnje već osjegurane zakonodavnim putem: a) Staza nova (kod Bola), b) Suaja (u Imotskome kotaru) i c) gornji tek Drenovštice (u Kotorskome kotaru). — Troškovi za te radnje predračunani su na 51.300 fiorina.

Izradjene su nadalje občenite osnove za uredjenje sljedećih bujicâ.

Mahnitaš (kod Drniša), Mračaj (kod Knina), i Grdjevica (Kod Budve).

Za ove je radnje predvidjen ukupni trošak od fior. 236.000, a glede pokrića troška eventualno zakonodavnim putem, već su zametnute rasprave sa zemaljskim Odborom. Uz to bi koncem prošlog mjeseca prosinca podastrta Ministarstvu poljodjelstva potanja osnova za uredjenje bujice, Zvironjak (u Kotorskome kotaru) sa predračunanim troškom od fior. 142.000.

Obavljeni su već tehnički izvidi a djelomično već su u izradbi osnove za sljedeće bujice:

Sfirački potok (kod Jelše), Krušvica (kod Staroga grada), Vedrine, Harun potok, Gardun potok i Stazina Glavica, dvije jaruge kod Lepetice, sve u Sinjskome kotaru.

Napokon su već odredjeni tehnički izvidi u svrhu da se sastavi osnova za uredjenje bujice kod Trpnja, i da se izradi formalni program za uredjenje bujicâ u obće u području Čikole kod Drniša i Krke kod Knina.

Sigurno je to, za ovo malo godina, mnogo utješan napredak, za koji se ima zahvaliti osim revnoj strukovnjačkoj djelatnosti šumsko-tehničkog odsjeka za uredjenje bujicâ, uspješnom sudjelovanju Slavnog Zemaljskog Odbora.

Dalja znamenita grana, u kojoj se je takodjer tek u najnovije doba, a to i u drugim naprednijim državama i zemljam, počelo sistematički raditi, jest ona poljskih poboljšica i uredjenje voda u obće. Takovih radnja poboljšanja u manjem obsegu bi već tekom prošlih godina uz podpore Ministarstva poljodjelstva izvedeno na raznim mjestim ove pokrajine, a to osobito od kada je dodijeljen Namjestništvu tehnički stručnjak za poboljšice. Ali tek od kada ugjoše u kriepost državni Zakon o poboljšicam od g. 1884, uz osnovanje državne zaklade za poboljšice, kao i provedbeni propisi o sastavljanju dotičnih nacrta, te od kada se je na ovom temelju započelo uredjivati oveća takova poduzeća putem pokrajinskog zakonodavstva i stvorena bi zemaljska zaklada za poboljšice, tek od onda mogla se je i u Dalmaciji zavesti sistematičnija akcija. Po tom je dielom jurve započeta uspješnija djelatnost, a dielom bi bar upućena.

U tome pogledu hoću da sliedeće navedem.

Prvo je oveće djelo uregjenje rjeke Krke i njezinih pritoka na podlozi pokrajinskoga zakona od 17 lipnja 1888, koje, nakon svladanja različitih poteškoća bi započeto god. 1892, proračunatim iznosom od 183.000 fior. razdjeljivih na 5 godina (t. j. od 1892 do 1896). Radnje izvršene kroz prve tri godine odgovaraju sasvim predvigjenju jer se je postiglo, da je voda niže pala kako se je htjelo. Uzdat se je, da će se radnja dovršiti u ustanačenom roku a valjda i prije, budući Ministurstvo za poljodjelstvo uvr—

stilo po predlogu povjerenstva za uregjenje Krke u ovogodišnji proračun oba obroka za g. 1895 i 1896 toli državnoga doprinosa koli zajma na korist pokrajine.

Nacrt za poboljšanje Konavoskog polja proračunanim troškom od 84.000 fior. od koga je vis. Minist. za poljodjelstvo, obzirom na osobite odnošaje one doline i priuzdržanjem odobrenja ustavnim putem, primilo sutjecaj iz državne zaklade za poboljšice od 50 po stô, moći će se udjelotvoriti u kratko doba, jer već u prošastome zasjedanju vis. Sabora bi glasovan odnosni zakon te je već upućeno što je potrebito za oživotvorenje istoga.

Na istom stepenu stoji i izradak o prošušenju Buljarice koji donosi trošak od 16.500 f. i za izvršenje koga je vis. Minist. za poljodjelstvo jednako primilo sutjecaj od 50 po stô iz državnih zaklada.

Vis. Minst. poljodjelstva odobrilo je tunedavno tehnički izradak za prošušenje Vranskog blata proračunanim troškom od 340.000 fior. i stavilo se je u dogovore s visokim Ministarstvom financija za dozvoljenje potrebitih srestava. Uzdati še je da će i ova veoma znamenita radnja u ne daleko doba preći sa stepena osnove na ono izvršenja.

I rasprave odnosne na nasipanje močvarna prostora kod Stona Velog dobro su upućene.

Tehnički izvidi za uregjenje Raztoka i Imotskog polja bješe već godine 1891 dovršeni na licu mjesta i tehnički izradci za odnosne radje na dalmatinskom zemljištu, koje su u uzkoj svezi sa uredjenjem rieke Mlade na bosanskom zemljištu bješe već mjeseca rujna 1893 podastrti visokomu Ministarstvu poljodjelstva, koje je zametnulo potrebite dogovore s visokim zajedničnim Ministarstvom za posle bosanske i hercegovačke a tu skoro iznova pospješilo ovo zadnje.

Bi takogjer izragjen nacrt za uregjenje donjega teka potoka Drenovštice, nu pošto se tu imaju uvesti neke promjene, biće od potrebe dalji izvidi, koji ipak moći će se obaviti jošte u koristno doba za pripravljenje dotičnog izradka prvo nego li se koncu privedu radnje jur glasovane za gornji tek bujice.

Za prošušenje Solinskog blata, koje zanima na prvome mjestu s gledišta igieničkoga, držaće se dojdućeg proljeća na temelju upućene razprave povjerenstveno naličje učestvovanjem svih zanimanih faktora za podlogu osnove pokrajinskog zakona, što vis. Ministarstvo unutarnjih posala ima namjeru prikazati visokome Saboru.

U interesu budućega uregjenja potoka Čikole za cijeli njegov tek kroz Drniško polje i poboljšanja one ravnive (Petrovo polje), visoko Minist. poljodjelstva odobrilo je, da kroz tekuću godinu bude od šumsko-tehničkog odsjeka za uredjenje bujica izragjen u dogovoru s gragjevnim savjetnikom Taminom općenit program za sistemaciju svih bujica koje, osim onih gornjeg diela, koji biše već prošastih godina uzeti u ragju na ma kakav način štetno djeluju na ono plodno polje i na njegov glavni odtok.

Da se na vrieme skupe podatci potrebiti za proučenje hidrologičkog stanja rjeke Cetine, biše jeseni god. 1893 zasnovane o trošku vis. Minist. poljodjelstva dvije stacije metereologičke i tri stacije hidrometričke u kotlini one rjeke.

Slične štacije biše već u tragu nekoliko godina (1885) zasnovane o trošku istoga Minist. poljodjelstva u polju Imotskomu, Raztoku, Jezeru, Jezercu i u Jezeru Bačini. Drugih štacija bi istodobno zasnovano i s one strane granice od bosanske hercegovačke Vlade poradi dopune potrebite mreže.

Zasnovanjem „hidrometričkih štacija“ koje sada organizuje vis. Min. unutarnjih posala znatno će se umnožiti skup takovih opažanja neophodnih za zgodno i ekonomično rješenje pitanjâ što se odnose na uregjenje teka vodâ i poboljšanje poljâ.

Da se po mogućnosti poboljša higieničko stanje Nina, zlosretno zbog bližnjih močvara, bilo je za sada, to jest dok uzbude moguće, baviti se sistematičkim uregjenjem vodâ i prošušenjem močvara (pri čem je pak gledište a-

grarnih poboljšica veoma nuzgredno), upućeno što treba, da bude još došastog proljeća preduzeto pošumljivanje tla močvarnog i neteženog što zaokružuje onaj grad i to skrblju šumarskih organa, na način da se prepriječi, koliko god moguće, razvoj kužljivih mijazama i olakša proces naravnog nanašanja zemlje na one ubočene kraje, koji po fizičnom razvitku teže da se postepeno otmu gospostvu mora.

Neću nabrojiti omanje radje poboljšica kao što ni mnogobrojne čatrnje i druge gradjevine za pribavu vode, koje su do sada izvedene bile znatnim podporam visokog Ministarstva poljodjelstva, jer što sam naveo biti će dostatno e da se uvidi kako se je već do sada nešto ozbiljna radilo u tom pogledu, a i tu u podpunom sporazumu sa slavnim Zem. Odborom, koji se pokažuje toli brižljivim za slične obće koristne radnje. Pošlo je za rukom da je na pokrajinski trošak već dodieljen namjestništenom tehničkom odielu za melioracije, kojim upravlja poznati c. k. gradjevni savjetnik Tamino, pomoćna sila u osobi c. kr. mjernika Mialjevića, a ovo umnoženje silâ je upravno sada velevažno, čim se radi o tome da ne samo radje za melioracije i uredjenje voda u obće, već i one za pribavu voda za kućne i gospodarstvene potrebe, budu privedene sistematičnu razvitku u pokrajini.

O nastojanju Vlade za ostale grane gospodarstva naveo sam nešto u prošlim saborskim zasjedanjima.

Naglasiti ću danas samo, kako je za vinarstvo i druge grane poljodjelstva započela svoju djelatnost novo-ustrojno kemično-poljodjelska pokušajna postaja u Spljetu osim postojećih dvaju putujućih učitelja, a toli glede prve koli glede druge institucije, Namjestništvo jur je stavilo zgodnih predloga za obširniji i praktičniji razvitak na korist našeg poljodjelstva.

Za filokserične radnje ima jur na razpoloženje valjano strukovnjačko osoblje.

Eda se pako u svim granam poljodjelstva uznogne pripraviti sistematični napredak a u tu svrhu sastaviti formalni program, bilo je u suglasju sa odnosnom željom visokog Sabora već predloženo na nadležnom mjestu, da se pri Namjestništvu postavi iskušan strukovnjak kao pokrajinski poljodjelski nadzornik, kojemu će za neke posebne grane biti pri ruci i drugi strukovnjaci, kao osim već naznačenih, naosob za marvogojstvo novi c. kr. pokrajinski živinar.

Potreba da se brzo postavi strukovnjačka osoba kao pokr. poljodjelski nadzornik, već je pripoznata od visokog Ministarstva poljodjelstva.

Sva je nada da ovako nadopunjenim strukovnjačkim osobljem poći će za rukom Namjestništvu dogovorno sa pokrajinskim poljodjelskim Viećem i drugim zanimanim čimbenicim a napokon sudjelovanjem i samog poljodjelskog staleža u pokrajini, sistematično napredovati u svakom pogledu.

A u koliko se tiče novčanih podpora nije dvojiti da će visoko c. k. Minist. poljodjelstva, poznatom svojom veledušnošću doći u pomoć u koliko to dopuste sredstva što su mu ustavnim putem stavljena za razpoloženje.

Ovom prilikom imam čast osvrnuti se na jednu granu gospodarstva u ovoj pokrajini, koja se u zadnjim godinam znatno razvila i ne malo doprinaša u poboljšanju materijalnog stanja pučanstva; — a to je gojitba duhana.

Gojitba duhana bila je uvedena u Dalmaciji godine 1884, i to u početku samo u svrhu pokušaja, te se sadio duhan one godine samo u 11 mjesta političkih općina Imotske i Vrgorske. — Pošto se vrst duhana što se proizvagja u Dalmaciji pokazala dobrom, bi sagjenje duhana postepeno razšireno, te se broj nasagjenih strukova, koje je godine 1884 iznosio 188.150 komadâ, i za koje bila je plaćena odkupina u iznosu od 2851 fior. 58 novč., povisio godine 1894 na 31.065.000 strukova sagjenih u 338 mjestâ, te je u istoj godini bilo isplaćeno u ime odkupine i nagrada 331.132 f.

Za godinu 1895 dozvoljena je saditba duhana, glasom obznane 31 prosinca 1894 Br. 22840 Pokrajinskog Financijalnog Ravnateljstva u 449 mjesta pokrajine, tako da njihov broj nadmašuje polovicu svju dalmatinskih mjesta.

Za ovu godinu dozvoljeno je 44.000.000 strukova duhana, te će, uzevši u obzir ramjerje od prošle godine, dopasti pokrajini za odkupine i nagrade po prilici svota od 655.000 fiorina.

Ako i nije još moguće da se gojidba duhana odma raširi u cjeloj pokrajini, ipak navedeni brojevi služe svakako dokazom, da vlada ozbiljno za tim teži, da što bolje moguće uzdigne dobrostanje pućanstva ove pokrajine, postepenim razširenjem sadilbe duhana.

Još mi je spomenuti jednu zlosretnu pojavu, naime da je tekom minule godine bila konstatovana filoksera na sjevernim dalmatinskim otocima.

Uzprkos svim opreznim mjeram e da bude zaprječeno unešenje ove zaraze u Dalmaciju, ipak žaliboże nije pošlo za rukom, da se to postigne, kao to nije pošlo za rukom niti u Francuskoj, Italiji i drugim europejskim državam, a takogjer ni u Ugarskoj, Hrvatskoj i drugim zemljama s ove strane Litave. Sve ono što je Vlada najodlučnije preduzela, da se potanko poznade sadašnji obseg filokserične zaraze, da se po mogućnosti zaprieči njezino dalje razširenje i da se u već zaraženim mjestima izvedu najzgodnije mjere, dobro je poznato iz pokrajinskog uredovnog lista i iz njihovog priloga, kao i iz odgovora što je Njegova Preuzvišenost gospodin Ministar poljodjelstva u sjednici zastupničke Kuće dne 18 prosinca 1894, podnio na odnosni upit, te smatram da se ovgje mogu pozvati na ova razlaganja.

Dodat mi je samo da je megjutim bio odredjen uništujući postupak na otoku Uljanu, te dotični trošak u cjelokupnome iznosu od 14.150 fior. uzet na državni teret, na mjesto samog trećega diela troška, koji bi po postojećim zakonskim propisima spadao na državu. Nadalje bi jur naručeno u Montpellier u Francuskoj potrebitih amerikanskih loza, za ustanovljenje amerikanskih razsadnika u Novalji, Silbi i Olibu, i za razdieljenje takvih lozâ megju posjednicim vinograda u okuženim mjestima rečenih otoka, te je u Silbi već shodno obragjeno zemljište na to odredjeno, a upućene su dotične radje u Novalji i na Olibu.

Već je Namjestništvu pri ruci izkušano domaće osoblje za radnje potraživanja i pobijanje filoksere, koje se dakako moraju nastaviti, e da podje za rukom uspješno pomagati gdje su već zaraženi vinogradi, a zapriečiti da dalje razširenje zaraze po zemlji, pri čemu mora se očekivati, da će i vinogradari u vlastitome svom interesu sudjelovati što više mogućom brižljivošću.

Iz svega ovoga što sam danas imao čast u kratko navesti, izvolit će visoki Sabor crpiti uvjerenje, kako Namjestništvo postojano teži za tim, da uzmogne na gospodarstvenom polju sve to više razvijati uspješnu djelatnost na uhar ove zemlje.

Zaključujem iskrenom željom da ovako nastojanje Vlade, složnim sudjelovanjem zemaljskog zastupstva, svih zanimanih čimbenika i pučanstva, koje se bavi poljodjelstvom, urodi, ako Bog da, dobrim plodom!

Predsjednik. Gosp. zastupnik vitez Trigari ima rieč.

Trigari. Non saprei invero che cosa dire dopo aver udita l' esposizione del rappresentante governativo. Se si fosse potuto preveder tanto bene, neanche l' on. Bianchini, io credo, non avrebbe fatta opposizione al governo che fece tanto con così pochi mezzi e con così pochi capitali! S' è vero quanto ebbe a dire il rappresentante governativo, possiamo ben reputarci contenti e felici; e, tra non molto, non si avranno più da ammiserire i poveri contadini con le multe pei danni boschivi. Io non combatto il fondo d' agricoltura; desidererei anzi fosse aumentato, e che la provincia venisse incontro ad incrementarlo, e non che si alimentasse con le solite multe. Lo scorso anno ho citati alla Dieta dei fatti; fatti che pur troppo laceravano il cuore perchè dimostrarono quante e quali multe furono pagate. Sono ben contento di constatare quest' anno nel preventivo una lieve diminuzione e lo sarò di più ove tale diminuzione aumenterà in appresso. Nell' anno decorso mi era appunto rivolto ai rappresentanti governativi, raccomandando mitezza e non seve-

rità nelle multe. Spero che, riconosciuta l'esorbitanza di tali multe e l'impotenza della popolazione a pagarle, si condoneranno quelle arretrate di f. 21.000. Non voglio parlare diffusamente della filossera, dal momento che il rappresentante governativo ha fatto cenno dei mezzi adoperati per impedirne la diffusione. E, per quanto la comparsa della filossera sia fatto deplorevole, non ne incolperò il governo, dacchè la filossera pur troppo si è estesa ed in Francia e in Ungheria ed in Istria. Deploro però che si siano devoluti f. 14.000 dall'eccelso ministero di agricoltura per lo svegro di terreni e l'estirpazione delle viti, laddove venne constatata la filossera. Questi sono denari assai male spesi; poichè una lunga pratica ha insegnato tanto in Francia, quanto in Ungheria ed in Istria, che l'espurgo del terreno non è di nessun giovamento; ed in proposito mi appello alle persone competenti. E' un palliativo momentaneo e il denaro della relativa spesa — lo ripeto — è sprecato. Era meglio devolverlo unicamente alle viti americane, per le quali in Francia si sono spesi molti milioni, a ricostruire perfettamente i vigneti e ad avere garantito il commercio vinicolo. Tornando al fondo di agricoltura, ripeto quanto dissi l'anno decorso, essere cioè una immoralità il fatto ch'esso sia formato dalle multe forestali. Si rifletta da dove son ricavati questi 12.000 fiorini. Dalla classe più povera, dall'infima classe della popolazione. Per una piccola contravvenzione si infligge una multa non lieve. Si obbietta: è legge! E' legge, è vero; ma tutto sta nella forma di applicarla. Gli organi gonernativi dovrebbero aver l'obbligo assoluto, non solo di non condannare severamente, ma anche quello di non far pagare arretrati, perchè dovrebbero conoscere che furono inflitte delle multe senza una giusta base. E, difatti, nella nostra provincia, per trattare con cognizione di causa gli affari forestali, alle autorità manca la base. S. E. il ministro dell'agricoltura con ordinanza 3 luglio 1875 ordinò la compilazione di un esatto catasto forestale, e ciò — come dice il ministro nel § 19 della detta ordinanza — *per avere una base sicura onde trattare gli affari forestali.* E, difatti, senza tale catasto, non si può sapere nè quanti, nè quali boschi si abbiano in un comune. La compilazione di un catasto forestale non é cosa nè facile, nè semplice. Per fare un tale catasto non basta rilevare dal catasto generale e dalle mappe i tratti che quivi figurano come terreni boschivi; ma bisogna sapere e rilevare esattamente quali tratti siano realmente boschi, di quale estesa, di che qualità, se di alto o basso fusto, dove posti, ecc. ecc. Si sa che nelle mappe catastali e nel catasto generale figurano come terreni boschivi, terreni che sono invece sassosi e che nemmeno possono dirsi pascoli. Prendendo tale catasto per base delle disposizioni ed operazioni forestali, esse non possono essere che erronee; ed è perciò anche che S. E. il ministro ordinò, non già di appoggiarsi al catasto generale, ma la compilazione di un apposito catasto forestale. Per decretare le riserve boschive, bisogna sapere quanti boschi si hanno realmente in una frazione, perchè, volendo porre sotto riserva il decimo dei boschi di una frazione, non si potrà porre sotto riserva una quantità che corrisponda al decimo dell'estesa dei terreni indicati come boschi nelle mappe catastali, ma il decimo dell'estesa dei tratti realmente boschivi. E ciò non può farsi senza un esatto catasto forestale. Sono venti anni dacchè S. E. il ministro ordinò la compilazione di tale catasto, ma ancora non fu fatto. Esso dovrebbe essere esposto ai capitanati distrettuali e in esso dovrebbero figurare i veri boschi ed i tratti riservati. Tale catasto dovrebbe essere comunicato alle singole frazioni, ed i villici allora saprebbero cosa si deve rispettare, dove è permesso il pascolo, dove il taglio, e non vi sarebbero contravvenzioni. In mancanza dello stesso, sulla base di dati delle mappe, si decretano le riserve, senza riguardo ai bisogni della popolazione, e per tali erronei procedimenti si pagarono fino ad ora f. 220.000 di multe forestali. Compilato una volta il catasto, non vi saranno doglianze e le contravvenzioni e le multe forestali saranno assai rare. Non saprei perchè il rappresentante governativo abbia parlato di capre, dal momento che sono state tutte eliminate. Non parliamo dunque di capre: sono state tutte ammazzate, e non recheranno più disturbo alcuno.... Ma non desidero interrompere l'azione del governo, il quale ha preso un abbrivo così forte, che niuno sarebbe capace di arrestare. Non so se, quando i boschi saranno cresciuti, ci sarà più pace, ma quello che riconosco è la

necessità vel catasto forestale. Raccomando però ai rappresentanti governativi di stabilirlo con tutta sollecitudine. Presentando *a priori* f. 12.000 a titolo di multe, è lo stesso che voler si punisca, di conseguenza, il contadino sino a raggiungere questa cifra. Ecco quanto ho voluto dire.

Predsjednik. G. zast. Biankini ima rieč.

Biankini. Visoki sabore! Častna gospodo zastupnici! Poslie ekspozeja gospodina vladinog povjerenika — koji nas je ove godine htjeo iznenaditi — meni doista malo ostaje, da pabirčim po našemu gospodarskomu polju. Ali ja se radujem, da je ove godine za prvi put, u koliko se ja spominjem, visoka vlada oćutila potrebu, da nam, po parlamentarnim običajima, kaže štogod o njezinom nastojanju u predmetu, o kom nam je razpravljati. To je, sasvim u redu. Ja bih želio, da svaki put, kad na razpravu dolaze pitanja, u kojim je i visoka vlada zanimana, ona najprije izjavi svoje stanovište; da nam kaže, što je radila i što misli raditi u korist naroda. Uvjeren sam, da bi se na taj način predusrele i odklonile mnoge tužbe, koje bi se inače mogle podići sa zastupničkih klupa.

Ja se radujem ovoj vladinoj novosti u našem saboru tim više, što cienim — dopustite mi da čedno rečem — da će tomu bit štogod doprinio i radikalni pravac mojih govora.

Visoka vlada, osim toga, dala mi je danas u svomu ekspozeju i drugu veliku zadovoljštinu: ona je prihvatila nekoliko od onih predloga i savjeta, koje sam joj ja za prošlih zasjedanja stavljao na srdce, u obću korist naroda našeg.

Ja joj zato u ime hrvatskog naroda zahvaljujem, premda sve što je dosada učinila, prama velikim našim nevoljama, nisu nego puke mrvice. Ali glavno je, da se počme; glavno je da se visoka vlada makne i da se ostavi one užasne nehajnosti, one letargije, koju je ona do danas uviek pokazivala za naše gospodarske interese,

Premda je ekspozé visoke vlade dosta ružičast, a rekao bih, kadkad i poetičan — čemu se doista nisam nadao od gospodina savjetnika Truxe, jer ga dosada nisam smatrao pjesnikom (*Veselost*) — ipak ću se dragovoljno osvrnuti na neke njegove točke, ne tobože za to, da *à tout prix* ovdje vodim oporbu, nego za to, da prama izjavam visoke vlade, prirodjenom mi otvoritošću, kažem, što mi se čini, da je ona dobro učinila, a što zlo; i što mi se opet čini, da bi imala učiniti, u korist ove naše dosada vrlo zapuštene zemlje.

Molim s toga visoku vladu, da nijedan moj prigovor ne uzme u smislu, kao da mi je svrha nju samo kuditi i stavljati na obtuženičku klupu. Moja je namjera, gospodo zastupnici, kad govorim, samo ta, da narodu momu koristim; a govorim, ne od obiesti, nego od nevolje; jer sam uvjeren, da nas narod ovamo nije poslao da mučimo, već glasno branimo njegova prava, i da mu olakšamo težke muke, koje ga tište.

Sve ono, što nam je gospodin vladin povjerenik rekao o strukovnjačkim silama, skoro nabavljenim na vladi, za šumarstvo, za uredjenje bujicâ itd., sve je to liepo, i mi svim tim novim silam želimo najbolji uspjeh, u korist narodnog gospodarstva. Ali bi pri tomu bilo vrlo željeti, da visoka vlada sastavi jednu obću osnovu za gospodarsko poboljšanje naše zemlje, da promieni ovaj način izvadjanja gospodarskih radja na komadiće i na mahove, bez reda, te da stane sustavno raditi, kako je to običaj u drugim zemljama, eda se po dobro promozganoj osnovi uvadjaju i najmanje radje u suglasju s autonomnim vlastima. Tu osnovu mi zahtjevamo da visoka vlava iznese u dojdućem saborskom zasjedanju. Jer, gospodo moja, poboljšanje ekonomičkih prilika jedne zemlje, nije pitanje tako lako, koje se izvadja od časa na čas. Za to se hoće dobro promozgana obća osnova, po kojoj da se postepeno razne grane gospodarstva podignu i razviju, dok napokon u zemlji zavlada ono obće blagostanje, koje mi svi bez sumnje želimo.

Ja se nadam, da će visoka vlada o toj osnovi bez oklievanja baviti se, tim više, što nam je danas svečano za prvi put obećala, da će napokon imenovati strukovnjaka za gospodarskog nadzornika u Dalmaciji. A tomu bi bilo

i vrieme, gospodo! Vi ste i čuli prošlih godina, koliko sam ja puta naglasivao potrebu, da na vladi bude imenovan jedan strukovnjak, koji bi bio kadar upravljati ne samo svim gospodarskim radnjam, u zemlji, u koliko spadaju na vladu, nego i koji bi znao upućivati i pomagati naše autonomne vlasti, koje na žalost, radi nedostatnih srestava, nemogu da uviek odgovaraju svojim zadaćam.

Mi znamo, gospodo zastupnici. koje su i kako su velike naše potrebe glede uredjenja vodâ, presušenja blatijâ i stotinu drugih gospodarskih poboljšica; ali znamo takodjer, kako se je kukavno dosada radilo. Ja mislim, da je tomu glavna krivnja, što visoka vlada u Dalmaciji, do sada, nije imala u svomu krilu jednog gospodarskog strukovnjaka, čovjeka, svestrano izobražena u narodnoj ekonomiji, koji bi ravnao svim gospodarskim radom u zemlji. Kako ćete, gospodo, da se jedan politički činovnik razumije u gospodarska pitanja? Eto, vidite, tog političkog činovnika, koji je i danas nadzornik poljodjelskog odjela kod vlade dalmatinske, mi niti vidimo, niti smo ikad vidjeli u saboru. On sâm kô da se plaši stupiti pred zastupstvo naroda. Ja hvalim dakle vladu što hoće da ovu nepodobštinu već ukine, i smatram njezino obećanje novim, i ako malenim korakom na polju našeg zanemarenog ekonomičkog stanja.

Zamjerno je što u svom ekspozeju visoka vlada nije ni ciglom rieči spomenula jednu za nas osobito važnu granu narodnog gospodarstva, naime, marvogojstvo. Cienim, da je moja dužnost ostaviti njoj na dušu to važno vrelo zarade, osobito za naš nevoljni seoski narod.

Mi znamo, kako je prije 50—40 godina cvalo u Dalmaciji marvogojstvo, bilo ovčarstvo, bilo govedarstvo, a kako je, na žalost, usljed krupne pogrješke visoke vlade, prije 25 godina najbolja naša pasmina ovaca strašno bila oštećena merinovim križanjem. Bilo bi vrieme, da visoka vlada, kad već misli nešto učiniti u korist našeg gospodarstva, tu njegovu važnu granu nezapusti, i da čim prije svoju pažnju na nju osvrne.

Naš nevoljni težak, častna gospodo, kad mu dodje izplata poreza i drugih nameta, ako nema u kući bravčeta, da ga proda, nalazi se u krutoj neprilici. A u obće bez stoke nema mu napredka. Bude li se visoka vlada držala racionalnih načela u poboljšanju margojstva u Dalmaciji, i štogod naučila od svoje posestrime bosanske vlade, ja se nadam, da ćemo u malo vremena i na tom polju vidjeti nešto napredka u korist našeg nevoljnog naroda.

A dužnost nam je tim više preporučiti joj naše marvogojstvo, pošto s njim stoje u tiesnom savezu i dvie druge grane kućnog gospodarstva, vrlo važne za nas, naime mliekarstvo i sirarstvo. Koliko pusta mlieka, osobito u ljetno doba, propada po našim pašnjacima, jer jadni čobani nemogu ga ispiti, ni prodati, dočim bi ga se moglo kroz sirarnice liepo unovčiti i stvoriti znatno vrelo prihoda seljačkom puku za pristojnije življenje!

Visoka vlada nam je spomenula, kako je ona započela raditi na polju voćarstva i kazala nam je koliko je voćnjaka do sada uredjeno i koliko ih se još misli urediti po raznim kotarima u Dalmaciji.

Mi svi želimo, da ti voćnjaci što bolje uspiju; ali bi bilo takodjer željeti, da visoka vlada obrati osobitu pažnju na jednu vrlo važnu granu našeg gospodarstva, koja spada takodjer pod voćarstvo, naime, na naše maslinarstvo. Naše maslinarstvo, na žalost, sve to više nazaduje, jer do sada nismo nikada imali sreće, da narodu, u tom pogledu, uspješno pomognemo.

U drugim zemljama, kao na primjer u susjednoj Italiji, vlada je ustrojila uzorne uljarske tvornice, da narodu budu na pouku. Osobito naše makarsko primorje, koje obiluje maslinama, oćutilo bi veliku blagodat, kad bi se visoka vlada odlučila ustanoviti tamo jednu uzornu tvornicu za pravljenje ulja, gdje bi se ne samo pravljenje ulja usavršivalo, nego gdje bi se mogle i masline spravljati za veliku trgovinu, u koju dosada, žalibože, neidju.

Moramo takodjer napomenuti visokoj vladi, da pri svojoj osnovi nezaboravi na tkalački naš obrt, koji je od tolike koristi seoskomu narodu.

Kao što je visokoj vladi poznato, veći se dio našeg naroda odieva suknom, koje sam kod kuće pripravlja. Ali na žalost, i taj domaći obrt počeo je propadati usljed žestoke vanjske konkurencije, a nitko za to nemari. Druge vlade, nama susjedne, kao hrvatska u Banovini, nisu toliko ravnodušne. Kad je i s onu stranu Velebita stao propadati tkalački obrt požurila se je vlada da postavi osobite učitelje, koji idju od sela do sela i uče narod tkanju po novim izumima, i upućuju ga kako da mu taj obrt nepropadne.

Vama je takodjer poznato, gospodo zastupnici, koliko vlada bosanska u tomu pogledu čini. Ona ne samo da je u Sarajevu otvorila osobitu školu za domaći tkalački obrt, već je ustrojila i tvornicu sagovâ, koji su u ovo zadnje doba u velike traženi po svim najvećim gradovima Evrope.

A mi znamo, gospodo, kako je naš hrvatski narod u Dalmaciji darovit i glede veziva, i koliko bi on mogao i na tomu privriediti, kad bi našao odobrenja i podpore sa strane vlade, koja bi htjela i znala razviti njegove prirodne vrline.

Istina je: nemožemo sve očekivati od vlade. U tomu pogledu ja znadem, da će mi vladin povjerenik danas opetovati odgovor, koji mi je dao lani, predlani, i predpredlani, naime, da vlada nemože sve učiniti, da ona može štogod pomoći, ali ipak valja da se narod sam miče.

U načelu i ja sam za to. Ja bih htio, dapače, da nikad nebismo trebovali visoke vlade; ja bih htio, da nam ona nikad nebude dužna pružati ni novčića. Ali obzirom na naše iznimne okolnosti, obzirom na to, što smo mi mal ne kroz cio ovaj viek bili tako strašno u ekonomičkom pogledu zanemareni, mi moramo zahtjevati da nam vlada pruži vanredne njege i pripomoći u našoj gospodarskoj borbi. Obći propisi, koji vriede za druge zemlje, koje nisu oćutile nemarnost našu, nemogu biti za nas upotrebljivi. Dužnost je visoke vlade doći nam u pomoć vanrednim sredstvima, kô što nas je na vanredni način zapustila. A ja, častna gospodo, opet mislim, da na tu pomoć, odkad nas je vlada tako užasno unesrećila vinskom klauzulom, mi imamo dvostruko pravo. Čekati da nevoljni narod, koji je osiromašio, i kojega se svaki dan osiromašuje, koji nema sredstava življenja, u koga nema velikih glavnica, ili, ako ih ima, stoje zaključane u skrinjama pojedinih kamatnika i bogataša; čekati da taj nevoljni narod sam, svojim silam, podigne sve razne grane gospodarstva, to je, gospodo, nemoguće, to je tražiti da pravi čudesa. I ako se visoka vlada u to uzda, onda mi u Dalmaciji ni do 50 godina nevidismo nikakva napredka.

Ja nisam nikakav obožavatelj bosanske vlade radi njezine protihrvatske politike; ali u koliko se ekonomičkih pitanja tiče, pratim pomnjivo svaki njezin korak, i iskreno ovdje kažem, da bih želio, da naša vlada udari, u promicaju domaćeg gospodarstva, onim istim putem. Gospodin vladin izvjestitelj će nam reći, da to nije moguće, jer da mi imamo ustav, a da u Bosni vlada absolutizam, i dočim ondje sve idje na brzu ruku, ovdje se hoće toliko parlamentarnih funkcija, dok se izprosi nekoliko hiljada fiorina u korist nevoljnog naroda.

Ako je to jedini uzrok, ako je tomu baš kriv naš nevoljni ustav, koji nevriedi ni prebijene pare, koji nije nego krinka, pod kojom se skriva najodurniji absolustizam, mi vam ga, vladina gospodo, rado alalimo! I tako nemamo od njega nikakve koristi. Vladajte slobodno i kez onog komada papira, ali upravljajte ekonomički ovdje, kao što se upravlja u neustavnoj Bosni-Hercegovini!

Ovih dana čitao sam s velikim zadovoljstvom u bosanskim novinama — a odmah mi je pala na pamet nesretna naša Dalmacija — koliko je u zadnje doba učinila bosanska vlada u korist kožarskog obrta.

Svi mi, gospodo zastupnici, a osobito ako živemo po primorskim gradovima, danomice vidimo koliko bogatstvo naših surovina idje mal ne u bezcienje svake godine iz Dalmacije, i koliko se s njima tudjinci okorišćuju! Naše surovine tudjinci nam pak povraćaju malo izradjene, a mi ih kupujemo za skupe novce. Koliko sirovih koža idje iz naše zemlje, a kako ih mi pak

skupo plaćamo, kad nam se preostrojene povraćaju, da nam služe za obuću! Bosanska vlada nepušta tako nesmišljeno svoje surovine vam zemlje, već gleda, da se narod sam njima okoristi. S toga je ona i nedavno u Jeleču otvorila veliku tvornicu kožâ, o kojoj sam čitao ovih dana sliedeće (*čita*):

„Od godine 1892 postoji tvornica koža u Jeleču. Jeleč je malo seoce na putu izmedju Foče i Kalinovika, izpod visokih ogranaka Zelengore i Lelije-planine. Oko Jeleča su obilni pašnjaci, pučanstvo se bavi gotovo jedino stočarstvom, te je po tomu naravno, da su se u Jeleču priredjivale kože. A priredjivale su se od davna, i to je bila glavna privreda tamošnjeg pučanstva. Na jelečka koža uz nove okolnosti izgubi svaku vriednost u pogledu modernih zahtjeva. Taj jelečki obrt spade i pučanstvo izgubi glavno vrelo svoje privrede. Radi toga je bosonska vlada godine 1892 na zemaljske troškove podignula tvornicu koža u Jeleču. Ta je tvornica prošle godine znatno raz-širena te priudešena da producira po najnovijem načinu. Tako je n. p. uveden način, da se toplinom dlake i vuna dižu s kože. U tvornici radi parni motor sa 130 konjskih sila". I dalje ovako se tumači, kako je vlada tu tvornicu razširila, i kako dobro uspjeva. A ta tvornica ne samo stroji domaće kože, nego i nabavlja svu rujevinu iz Bosne za svoje potrebe.

Moja gospodo! Svaki od vas uvidja, koliko bi koristilo našemu narodu, kad bi se što slična počelo raditi u Dalmaciji. Kad bi imali nekoliko tvornica, uz vodne naše motore, koliko bi skuplje narod prodavao svoje surovine; koji bi drugi duh ušao u naše ekonomičke odnošaje.

Istu je djelatnost pokazala bosanska vlada i pri raznim drugim granama narodnoga gospodarstva. Ona je osnovala tvornicu šećera u Usori, te tvornicu papira u Zenici, pivovare u Banjaluci i Sarajevu; a da neidjem dalje, spomenut ću, da nije zanemarila ni rudarstvo, te da se je baš ovih dana svetkovao velikim slavljem, u Dolnjoj Tuzli, milijunski vagon ugljena izkopana iz one rude.

Što čine za naše rude rudarski činovnici u Dalmaciji, neznam; ali znam, da mi je neki dan javljeno iz južne Dalmacije, da u Boki Kotorskoj — gdje kažu da ima dobrih ruda — nema nikoga da ih prouči i otvori, tako da su se ljudi morali obratiti na neku englezku tvrdku — koja je onamo došla, ili ima doći — da poduzme potrebite izvide.

Sve su ovo u sebi mala pitanja, pošto neiziskuju Bog zna koliko milijuna glavnice, da se riese. Ali sretno riešenje ovih malih pitanja, bilo bi ipak kadro, da štogod nova života kod nas uzbudi, a da nečamimo više u ovom ekonomskom mrtvilu, koje, po momo mnienju, nije ništa opasnije od političkog našeg mrtvila. Jer, ja sam uvjeren, da narod, koji misli na svoju budućnost, mora starati se ne samo za svoja politička prava, nego i za svoje ekonomičke interese. Narod ekonomički upropašćen lako postaje i političkim robom. I s toga, častna gospodo, ja sam ne samo Hrvat, jer sam rodjen u hrvatskoj zemlji; jer sam uvjeren, da kao Hrvati u hrvatskom našemu narodu imamo našu budućnost i kulturnu i političku, već i za to, jer sam duboko uvjeren, da kao Hrvati mi u hrvatskoj domovini imamo i sve uvjete za samostalni ekonomički život, i da nam bez toga nema napredka. Narodno ujedinjenje, uvjet je slobode narodne, i ekonomičke neodvisnosti.

Ali dok potraje ovaj provizorni naš položaj, i, dosljedno, ovo nevoljno naše ekonomičko stanje, danas osobito pogoršano, strašno pogoršano nesretnom vinskom klauzulom u ugovoru s Italijom, mislim, da je dužnost visoke vlade sve svoje sile uložiti, a da nevoljnom narodu što izdašnije pomogne.

Gospodo, nevarajmo se! Usljed klauzule mi imamo u Dalmaciji težačko pitanje! Jadan težak već danas nezna od kud da izbije novaca za težke poreze i za koricu kruha. Usljed klauzule vino se u Dalmaciji neprodaje, a ako se prodaje, prodaje se u bezcienje. Kamo sreće, da bi se barem ma za koji novac moglo prodavati!

Čujte što pišu ovih dana iz občine Kune, koja nije najsiromašnija od naših občina (*čita*):

„Odkad naši starci pamte, nije bilo bolje

vrste vina do ove godine, premda ga je malo. Ali opet nespominju se tužnije godine za prodaju istoga, do ove. S toga se ova godina prikazala kod nas sasvim slaba. Uz vino što ga je u konobi, težak je na mukam sa svojom obitelji, jer kako nabaviti hljeba, platiti porez, vraćati dugove i kamate izplaćivati; kad nemože do novca? Od 20.000 hektolitara ovogodišnjeg vina u našoj občini, izključiv neke omanje kupnje, ukrcalo ga se samo na parobrod braće Rizmonda 205 bačava u našoj luci Crkvici".

Moja gospodo! Ovakove tužbe dolaze vam sa svih krajeva Dalmacije. Nema mjesta, koje se može pohvaliti, da se prilično danas ekonomički nalazi, usljed velike nevolje, koja je snašla našu vinsku trgovinu. A ta je nevolja, gospodo zastupnici, sasvim razumljiva. Ako proučite našu statistiku, vidjet ćete, da u Dalmaciji dvie trećine pučanstva žive izključivo od vina. A kako će sada vinogradari živjeti, kad nemaju načina, da taj svoj glavni proizvod razprodadu?

Meni je žao, što u današnjem svomu ekspozeju visoka vlada nije ni riečju spomenula ovu krvavu našu ranu, koju nam je ona sama otvorila, nesretnu vinsku klauzulu. Ja bih želio, da nam visoka vlada kaže, što je dosad učinila, da nam barem ublaži ovu težku nesreću, za koju je ona sama odgovorna pred Bogom i pred narodom u Dalmaciji. Cienim, da je to dužnost visoke vlade; te mi čekamo, da će ona to i učiniti, vaijda još prije nego svrši razprava ovog proračuna. Mi čekamo da nam visoka vlada kaže kako je ona ozbiljno zabrinuta za budućnost našeg nevoljnog težaka; kako je ona uvjerena, da mu je ogromnu štetu — od preko 7 milijuna fiorina na godinu — naniela onom nesretnom klauzulom; i da je spravna sve moguće učiniti, a da mu ublaži tu ogromnu štetu. Mi moramo barem čuti, da se ona stara na sve načine, da otvori nove puteve našoj vinskoj trvini; da će ona, na svoje troškove, u velikim gradovima monarkije otvoriti skladišta našeg vina; da će tu biti podruma dalmatinskog vina; da će ona i u inozemstvu dat upoznati i zavoliti u velikoj trgovini naše vino, koje nemožemo već razprodavati na svojoj kući, usljed konkurencije talijanske.

Mi čekamo takodjer da nam visoka vlada kaže, što je učinila, i što misli učiniti i za ostale proizvode ove naše nesretne zemlje.

Vi znate, gospodo, kakvo se bogatstvo nazad desetak godina bilo počelo dizati u težačkoj ruci, usljed liepog ploda buhača, koji se je prodavao kao kakvo zlato. A danas? Danas buhač je bez ciene.

Nemislim, da je tomu jedino kriva visoka vlada; ali puste patvorine, koje su unišle u buhačku trgovinu, nebi se bile razvile, da se je odmah što energičnije postupalo sa strane nadležnih vlasti. Ali mi se sjećamo, da smo i u ovomu visokomu saboru predlagali, da se zaprieči, na primjer, izvoz stručja, i da se nedopusti tršćanskim špekulantim, mjesto buhača prodavati svoje patvorine, ali sve uzalud (*Glasovi:* Tako je i s vinom!)

U nizu misli, koje mi se nameću usljed nesretne vinske klauzole, nemogu pritajiti ni ovu: ja sam se nadao, da će nam visoka vlada kazati, prigodom ove proračunske razprave, koje je od zaključaka ovog visog sabora lani primljenih na ublaženje klauzole, ona do danas usvojila i provela, ili barem koje misli čim prije provesti. Meni je začudno, da nam u uvoj liepoj prigodi gospodin vladin povjerenik nije barem rekao, što je od onih zaključaka; dali se možemo nadat, da će barem koji od njih biti uvažen i ostvaren.

Ja s moje strane, bez obzira na zaključke saborske, moram duboko žaliti, što nam visoka vlada nije danas javila barem kakvu zamašnu investiciju u korist zemlje, kao na primjer, da će napokon graditi pravu željeznicu, za kojom odavna Dalmacija vapije, željeznicu Knin-Novi, koja nas najbolje može spojiti s centrumom monarkije i bez koje mi smo uvjereni, da nam nema ekonomičkog napredka.

Na žalost, bojim se, da se i tu neobistini za nas ona rimska: *Roma deliberante Saguntum periit.* Visoka vlada odavna vieća, kako da nam dodje u susret; odavna nam i nešto obećava — ako ne javno, a to barem privatno svojim prijateljima — ali dosada nevidimo ništa. Obećanje, ludom radovanje!

Ali uz to porezi i nameti u zemlji svaki dan rastu, uz to narod strašno gospodarstveno propada pod ogromnim teretom kamata. Kamata nam je, gospodo zastupnici, već ogulila nevoljnog težaka. Da vidite, gospodo, kako se naš prosti seljak — i to ne samo iz ovog, nego iz svih bližnjih kotara — zanima za otvor pokrajinskog veresijskog zavoda! Nema valjda dana, da nedodje koji seljak k meni, i da me nezapita, kad će se već taj blaženi zavod otvoriti. Seljak, gospodo, ovako nemože već ići napried! Kamata ga je po nekim kotarim baš upropastila.

Meni je dužnost ovdje javno zamoliti slavni zemaljski odbor, da zadovolji već priekoj potrebi naroda, i da čim prije otvori veresijski zavod, ili da barem čisto i bistro kaže zadnji rok, kad će biti za stalno otvoren, i kojom svotom, a da se jadni narod zaludu neuzda, i da u tome uzdanju još gore neupada u ruke kamatničke.

Kamata je, gospodo, strašni bakterij, koji se po Dalmaciji već širi na sve družtvene staleže. Ovih sam dana ostao osupnut, kad sam čuo, da je kamata zahvatila ne samo široke seljačke slojeve, već da sve to više prodire i u visoke družtvene slojeve. Ovih me dana uvjeriše, da je jedan ugledni naš pokrajinski sud morao odstupiti drugom sudu poslovanje u nekoj kaznenoj parnici, jer je bilo dokazano, da je dotični kamatnik, obtuženik, imao u svojim rukam više sudaca.

Ne imenujem, gospodo, grješnika, ni nikoga, jer meni nije do osobâ, nego do stvari.

Vidite, dakle, častna gospodo, od kolike je potrebe, da se sa veresijskim i drugim novčanim zavodima dodje u pomoć ne samo nevoljnomu težaku, nego i drugim slojevima pučanstva, a da se budu mogli osloboditi od strašne kamatničke more.

Mi smo ovih dana sa zadovoljstvom pozdravili viest u novinama da će se u Splitu, nastojanjem vrlo ciejenih rodoljuba, otvoriti seoske blagajne po sustavu Refeisenovu. Ja sam imao čast, valjda prvi u dalmatinskom saboru, govoriti o tim blagajnama i nitko im neželi bolji uspjeh od mene. Osobito častnomu kolegi D.ru Karamanu, koji je u ovomu pitanju, u zadnje doba, muževnu djelatnost razvio, želim najbolju sreću, pa i tu, da prvi od tih blagotvornih zavoda u Splitu bude nosio do u najkasnija vremena njegovo častno ime.

Nego, bojim se, gospodo zastupnici, da te blagajne neće našem nevoljnom narodu dovoljno koristiti. Ja mislim, da bi se za ćud naših seljaka htjeo drugi sustav, da bi njemu mnogo bolje pomogle kotarske blagajne, i da bi mu i tu visoka vlada mogla izdašno pomoći, učinivši od prilike ono, što je učinila bosanska vlada sa svojim kotarskim blagajnama, tako da se je u Bosni seoski narod liepim dielom izbavio iz rukû kamatnikâ.

Mi se nadamo, da će nam i Reifeisenove blagajne ipak štogod pomoći, jer je velika nevolja, koja nas tišti, te se hoće više razkužujući središta, da unište nebrojene bakterije kamatništva. Visoka vlada svakako je pozvana, da i na ovomu polju što više radi, osobito kroz svoje političke činovnike, koji će uložiti puno bolje svoje vrieme, ako se budu više bavili ekonomičkim pitanjima, nego li pitanjima političkim, u kojima neznadu drugo činiti, nego pogrješakâ vrh pogrješaka.

Uz kamatu, gospodo zastupnici, druga je velika naša nevolja zapuštenost vodâ. Doisto, visoka vlada, danas nam je u svom ekspozeju kazala liepih stvari, ali na žalost — kao što će biti svaki od vas opazio, ako je pomnjivo sliedio čitanje gospodina vladinog povjerenika — sve što visoka vlada misli učiniti, malašno je, preveć je sićušno, i nalazi se većim dielom u nekom embrionalnom stanju.

Na tomu polju, gospodo, treba izdašne pomoći, te nemojmo se varati da će vlada sa nekoliko stotina eukaliptusa ili vrba presušiti naše bare i povratiti zdravlje u močvarne predjele, kojima na žalost Dalmacija obiluje.

Mi imamo, gospodo zastupnici, cielih predjela u Dalmaciji, koji su grozničavi, i gdje narod očevidno propada. Imamo predjela, gdje nam sela ostaju mal da ne sasvim pusta. Imamo mje-

sta u Dalmaciji, gdje pučanstvo tako rapidno pada, da se može matematički proračunati, da do 15-20 godina tu neće biti žive duše. Spominjem vam, na primjer, u kotaru šibenskom Jadertovac, o kojemu sam imao čast u zadnjem zasjedanju upraviti jedan upit visokoj vladi. Eto nam u kotaru zadarskomu slavnog, ali nevoljnog Nina, kojeg, ako mu potraju još oni žalostni higienički odnošaji, kad se na drugo ili treće šestogodište sastane ovaj visoki sabor, neće više ni biti!

S toga, cienim, da u ovim prilikama, gdje je s neuredjenih voda, očita propast jednog mjesta ili jednog predjela, nije nam se ograničiti na nekoliko eukaliptusa ili vrba, već valja najenergičnije postupati, da se narodu dade zdravlja, i da mu se obstanak obezbjedi. Jer s narodom, koji pošteno plaća porez, koji rado i život svoj daje svomu kralju, kao je što naš nesretni hrvatski narod, mora vlada makar i iznimno postupati, da mu pribavi zdravlja; mora uložiti sve sile da nekržljavi i nepropadu svaki dan u ljutoj grozuici.

Meni je žao, častna gospodo, da visoka vlada, koja se bez sumnje dosta zanima statističkim podatcima, nema i jednu osobitu statistiku za grozničave bolesti u Dalmaciji. Mi imamo, kako znate, i statistiku za marvu, i doznajemo, dapače, svakog mjeseca iz službenih novina, je li koja bolest napala marvu, i koliko je poginulo. Ali nemamo statistike, po kojoj bi doznali koliko nevoljnog naroda trpi i umire od groznice po raznim kotarima Dalmacije. A nadjite mi, gospodo, jedan cigli kotar u Dalmaciji, gdje više ili manje nisu razprostranjene grozničave bolesti usljed neuredjenih voda i močvara. Najbolji je tomu dokaz, gospodo, da su naše bolnice prenatrpane bolestnicima, i da svake godine sve više bolestnici rastu, osobito u ovom nesretnom kotaru zadarskomu, kojega je vlada najgore zanemarila u svakom pogledu.

Bude li nam narod zdrav, on će se naravno moći bolje baviti i gospodarstvom, i njegovo će blagostanje napredovati. Ali nije samo zdravlje dostatno da se narod unapredi, već se hoće još i to, da narod poljodjelski, kad izradi svoje plodine, ima i načina, da ih može razprodati. Neobhodno je potrebilo, da ih iz zabitnih sela može prenieti barem u bližnje varoši i trgovišta. A, gospodo mojo, osobito u pogledu seoskih puteva u Dalmaciji, mi se vrlo loše nalazimo. Moj častni drug Perić moći će vam pripoviedati kako u bezcienje pada kukuruz u Imotskoj krajini, jer nevoljni narod nema način da ga može razprodavati na većim trgovištim.

Ako su zli putevi po zagorju, po otocima desetsu puta gori. Putevi naših otoka, osobito onih najvećih naših otoka, Brača, Hvara i Korčule, to su vam, gospodo, proverbijalni, na koje bi se mogao poslati čovjek, ako ga se hoće odsuditi na jednu od najtežih kazna. Kad sam bio mladjahan, čuo sam u narodu kletvu: Ubili te hvarski putevi! Promislite dakle, gospodo, kakvi su to putevi! Jesu li za ljude ili za živine?!

Ne samo od zanemarenih voda, već i od lomnih puteva trpi narod po svoj Dalmaciji, a osobito na otocima.

Molim presvietlog gospodina predsjedatelja da mi dozvoli ovdje pročitati jedno pismo, koje sam sinoć primio iz seljačkih krugova otoka Hvara, gdje se prostodušno i iskreno daje mala slika o tim putevima, i o drugih nevoljam.

P r e d s j e d n i k. — Pročitajte, ali nemojte mnogo listova čitati.

B i a n k i n i. Samo jedno pismo.

P r e d s j e d n i k. Vi ćete za nekoliko dana pročitati cielu svoju korespondenciju.

B i a n k i n i. Ni to nebi bilo suvišno! (*Čita*):

„Selo Vrbanj, mjesto od 1400 po prilici duša, nema ni kapi žive vode. Nalazi se pak lokva Vir, u koju zimi i preko mjere provrije voda, ali ljeti presuši, te je nema ni za liek. Tada seljak nema što da pije, čim da se pere, da napaja živinu itd., s toga ljeti česte bolesti kod djece. A svemu tomu bi se dalo doskočit sa malo vladinog mara. Lokva Vir u lošem je stanju, na polak razrušena, zidovi popucali, a kad bi se to popravilo i uredilo, te tu učinilo

sabranište, gdje bi se zimi voda sakupljala, ljeti bi je bilo. Seljaci za tim vape, jer im je uprav to do ljute nevolje.

Drugo pak zlo, da o klauzuli i negovorimo, jesu loši putevi. Glavni put, što vodi iz Jelse put Starogagrada, bio je nazad 2-3 godine uslјed strašna povodnja popravljen od vlade, ali ne vas, kako je to „Smotra“ bila javila, jer baš u odlomku sela Vrbanja kilometar je puta netaknut. Nego i ono što su popravili, bolje bi bilo da nisu ni takli, jer je posve loše. Seljaci su prosvjedovali proti načinu, kako su ga popravljali, ali vladini ljudi, koji nadgledaše radnju, htjedoše na svoju, pa izpalo naopako. Kad je kiševito, nije moguće tuda hoditi, glib veliki, da se jedva noge vade iz njega. S toga, kad je mokro, tuda i neidju, osobito, ako gone vino, već idju drugim putem, koji je uprav grozan, neravan, pun kamenja, uzak, nemilo vijugast, a uz to valja da kilometar puta idju po potoku, gdje da ih voda uhvati, nigda doma; taj je dakle put takav, da je uprav čudo, da se gdjegod živina pod teretom nerazčetvori; ali ipak tuda je bolje za kiše, nego li glavnim putem, kojeg je vlada nazad 3-4 godine popravila.

Putevi sela Sfircâ takodjer su u ružnom stanju, te se na mjesta nemože ni hodit.

Varoš pak Vrboska, najljuće trpi na ovom otoku. Jedrenjače su u Vrboski propale, stoje kući u penziji; ribarština izdala, a moraju se plaćati veliki porezi i na brodove i na mreže. — Žive vode u Vrboski nema, a luka je sasvim u preadamitičkom stanju.“

Imao bih još, gospodo zastupnici, 5-6 ovakovih pisama iz raznih strana Dalmacije da pročitam, ali ja cienim, da će visoka vlada po onoj: *ab uno, disce omnes*, uvažiti okolnosti i nevolje naroda ovdje, i po drugim mjestima.

Spomenut ću samo, da otoci nisu samo zanemareni u pogledu komunikacija po kraju, nego i u pogledu komunikacija po moru. A spominjem to naročito ovdje u razpravi poljodjeljskoga proračuna, jer je velika škoda za naš nevoljni težački puk, što nemože da lako iznosi i unovči svoje proizvode na trgovišta, a bez toga nije moguće da mu se trud izplati i da pošteno žive.

Glede komunikacija na moru, opazit mi je, na primjer, da občina Bogomolje nema ni jednog pristaništa u cielomu svomu okolišu, osim jedne mrtve luke, u koju neće da dodju trgovci krcati vino, jer tu nema ni komad kamena stupa, za koji bi se privezao brod, a nema ni jednog mostića. A druga občina Sućuraj, koja mora da dolazi neprestano u doticaj sa Starimgradom radi c. k. suda, nema s njim direktne parabrodarske sveze, premda odavna moli, da se dade mala subvencija parobrodima Rizmondovim, koji prolaze blizu Sućurja svaki dan, i da ovo mjesto bude skopčano sa sjedištem sudbenim.

Isto se, gospodo, može donekle reći i glede otoka Visa, koji se s izvrstnih svojih proizvoda odlikuje izmedju svih otoka u Dalmaciji, i koji ima 3 tvornice srdela. Ipak Vis, historički Vis, koji nam spominje pobjedu hrvatstva nad talijanstvom na obali jadranskog mora, nema priličnih komunikacija. Trgovci, bilo s Visa bilo s Komiže, mole odavna, da se dade parabrodarskoj pruzi Topićevoj, koja direktno plovi svake sedmice iz Trsta u Dalmaciju, mala subvencija za prenos pošte, ali zaludu. A da znate, gospodo, kakve su komunikacije s Visom! Dosta je da vam kažem, da „Narodni List“ koji u subotu izlazi u Zadru, jedva dolazi u Vis u sriedu! Gospodo, promislite, iz Zadra do Visa 5 dana! A sada računajte, koliko treba iz Visa do Trsta! Uzmite putokaze parobrodâ i evropejskih željeznica, pa ćete viditi da možete prije doći iz Zadra do Londona, nego iz Zadra do Visa. — *C' est trop!*

Ovoliko poteškoćâ, častna gospodo, susreta naš narod, hoće li da postigne malu parobrodarsku svezu ili što slična; ali gdje treba i netreba proti narodu fiskalno postapati, tu poteškoćâ nema; tu idje sve brzo, u najboljem *tempu*. Dapače, reklo bi se, da neke administrativne vlasti u Dalmaciji, i nemaju drugog posla, nego stvarati novih zaprjeka našoj maloj trgovini.

Vi ste čuli ovih dana, gospodo zastupnici, jedan upit glede skladišta za spekulaciju u Splitu, a ja vam moram kazati, da se onakih poteškoća

svuda po Dalmaciji stvara, i da bih ja bio slični upit upravio glede skladišta u Jelsi, da me nije pretekao častni zastupnik splitski.

I tako, častna gospodo, mjesto da se na svaki mogući način pomaže trgovina i da se gleda, kako da se razvije, mi vidimo, da neke vlasti u Dalmaciji baš traže, kako da se što više zaplete i ubatali.

Glede trgovine vina i rakije, po sriedi su u prvom redu financijalne vlasti. Ja neželim, niti hoću, da na te vlasti napadam; ali moram požaliti, što one nedaju ruku pomoćnicu našoj nevoljnoj trgovini, već joj stvaraju svakovrstnih potežkoća.

Glede tih potežkoća moram, gospodo zastupnici, iznieti na ovaj visoki sabor tužbu občine Kune. Tu se narod nalazi u tako nevoljnom stanju, da, hoće li da izvede iz svog okoliša malo vina, mora se mučiti i prevaliti do 15 kilometara puta. Jer, gospodo zastupnici, u financijalnom vam je pogledu občina Kunska pravi *unicum* (*čita*):

„Mi smo razdieljeni i podvrgnuti pod četiri razne financijalne postaje, koje leže čak daleko u tudjim občinama, te kad nam je posla, treba nam tumarati za 15 kilometara dalečine, pa bilo to danju ili noću, kišovitim ili liepim vremenom. S toga bi bilo od potrebe, da se ustanovi jedna financijalna postaja i u području ove občine, što je već traženo još godine 1893, ali nam molba sve do sad nije bila uslišana.“

Dakle ova občina već je i tražila, da joj se dade financijalna postaja; ali još joj nije dozvoljena, naravno radi štednje. A uz to se troši na šake novaca u skupe financijalne jahte, koji nesluže za ništa, jer ako malo vjetra zapuše, moraju ići u luku, te nisu sposobni, da uspješno svoju službu vrše, osim ako im se služba sastoji u tomu, da kad se svidi kakvu visoku činovniku, rabi kao sredstvo zabavna putovanja.

Kad sam već jednom na ovom pitanju financijerâ, moram iznieti nekoliko tužaba, koje se tiču osobito našeg hrvatskog naroda na granici crnogorskoj, i ako mi ostane vremena, imat ću čast o tomu prikazati i osobiti upit. Strašne su veksacije, koje taj nevoljni narod trpi od financijskih stražara, kad goni svoje blago kući s paše. Tu je granica, te su financijeri naravno dužni, da straže, da se nekriomčari blago sa crnogorske strane, i to je u redu. Ali da nevoljni težak nemože ni jedan dan poslati stado na pašu, bez straha, da ga neoglobe i da mu ne zapliene blago, da svaki dan mora dolazit do mukâ sa financijerim, to je stvar, gospodo, koja se nemože nikako dopustiti. A u tim pretjeranostim financijske vlasti jednako se odlikuju, bilo u južnim, bilo u sjeverim stranama Dalmacije. Kao što se dogadja u Špiljarim, tako se dogadja i u našim nevoljnim zadarskim kotarima, ako seljani donesu u varoš nekoliko bravčetâ na prodaju.

Neki mi je dan kažívao seljak iz Jesenicâ, da je u Novigrad unio tri brava, na Nikoljdan, a kad ih nije mogao prodati, hotio ih je kući povratiti, te ih ukrcao u brod. Financijalni stražar je posumnjao, da je to blago kriomčareno, oteo silom jadnomu težaku jedno bravče i prodao ga je drugi dan na dražbi.

Ako se bude tako i unapried postupalo s narodom, što će se od njega dogoditi?

Vi svi znate, gospodo zastupnici, kakvu veliku nevolju zadaju financieri seljačkom narodu pri pečenju rakije. Znate, da mnogi seljaci neće već ni da peku rakiju, da se nevide izloženi veksacijam financijskim stražara. Ima 3 ili 4 godine, da, kad dodje vrieme pečenja rakije, sva je Promina kao u pobuni, jer onaj strašni financijer uviek ima neki dobnik, koji idje obično 2 ure naprjed, pred dobnikom občinskim i pred svim drugim dobnicima u Promini. (*Veselost*). I tako, naravno, mnogi ove godine, da se uklone napastima, bili su prisiljeni, za izostave pečenje rakije.

A imao bih vam ovdje, gospodo zastupnici, pročitati i jedno dugo pismo iz Slanoga o tomu predmetu, i o drugim sličnim, ali pošto su već kasna doba, neću duljiti, tim više što mislim, da ćemo imati i drugi put prigodu da o ovomu pitanju razpravljamo, kad dodje na dnevni red râd zemaljskog odbora.

Pošto smo nehotice došli, gospodo zastupnici, na râd zemaljskog odbora, dopustit ćete mi ovdje jednu malu digresiju.

Novus rex, nova lex! — Ovog puta, proti starom običaju, mi razpravljamo proračun poljodjelske zaklade prije nego li smo dorazpravili proračun školski i pokrajinski. Pravo je gospodina predsjedatelja, i nitko mu to pravo nemože zaniekati, da ustanovljuje red po svojoj volji. Ali meni je žao, da je došao ovaj proračun poljodjelski na dnevni red prije, nego je bilo razdieljeno izvješće o radu zemaljskog odbora, pošto u njegovom izvješću ima obično dosta službenih podataka, na koje se mora uzeti obzir, ako se hoće temeljito prosuditi rad za poboljšanje ekonomičkog stanja Dalmacije. — Ja neznam, zašto je gospodin predsjedatelj zaprešio razpravom ovog proračuna, i zašto nije čekao, da nam bude barem razdieljeno izvješće o radu zemaljskog odbora. Iz tog izvješća bismo takodjer štogod doznali o zakladi za poljodjelske poboljšice, koju je danas toliko puta spominjao gospodin vladin povjerenik. Ali pošto nemamo nikakve službene viesti o toj zakladi, mi nismo ni u stanju, da mu temeljito odgovorimo.

Ja bih dakle ovdje izjavio želju, da nediram u pravo gospodina predsjedatelja, da drugi put stavi na dnevni red razpravu o proračunu poljodjeljskomu stopro onda, kad budemo već imali u rukam izvješće o radu zemaljskog odbora.

Predsjednik. Drugi put neću biti ja ovdje!

Bionkini. A možda niti ja! (*Smieh*).

Gospodin vladin povjerenik posvetio je prvi i najbolji dio svog ekspozeja šumarskoj struci. On nam je tu valjda štogod poetično govorio o goletima i krševima, koji izčezavaju pod liepim zelenilom gajeva, ali neka mu bude. Ja neću reći, gospodo zastupnici, da su to sve Potemkinova sela; ali ako rečem da je gospodin vladin povjerenik malo pretjeravao, cienim, da me nitko od vas neće pobiti. Ja svakako priznajem, da se je u zadnje doba nešto učinilo za napredak šumarstva u Dalmaciji i da se nešto čini i sada. Nitko neželi više od mene, koji sam zanešen ljubitelj prirode, da se sve naše goljeti čim prije zaodjenu, i da budemo imali na sve strane bujnog zelenila. Samo bi bilo želeti, da to zelenilo nebude skupo zapadalo nevoljni narod. Jer doisto prestaje i poezija prirode, kad vidimo svake godine u ovomu proračunu, da narod mora plaćati do 12.000 fiorina u globe šumske, i da je ta svota podlogom našoj poljodjeljskoj zakladi; — kad promislimo, koliko je suza, uzdaha i muka u ovim 12.000, koje samo seoski narod plaća! Ja kažem, gospodo, da skupo i gorko zapada narodu taj napredak šumarstva u Dalmaciji!

A skupo nam i gorko zapada, bez sumnje, ako promislimo, koje nevolje naš jadni narod trpi od lugara. Lugar postao je, gospodo zastupnici, u narodu prokleta rieč. Ja sam lani i preklani imao prilike, da govorim o nasilju lugarâ, te neću danas da ponavljam iste tužbe, već ću vam samo reći, da mi je i ovih dana stigla iz Stankovaca viest, da je ondješnji lugar naredio sječbu seoskog gaja, proti volji samih seljana, i da su se oni naravno htjeli oprieti, videći da se njihova muka nemilice hara samovoljom jednog čovjeka, ali zaludu. Sila Boga nemoli!

Mi nismo proti tomu, da lugari vrše svoju dužnost; ali smo i zato da se zakon savjestno vrši, da bude manje samovolje lugarske, a od dotičnih vlasti više nadzora i razboritosti.

Gospodin vladin povjerenik htio nam je dat razumjeti, da je napokon i kozomanija u Dalmacija prestala, da su sada koze slobodne, da su opet dobile ustav (*Veselost*). Ali meni se čini da je i tu gospodin vladin povjerenik izkazao svoju pjesničku žicu.

U koliko je meni poznato, vlada, i ako je gdje i gdje dozvolila, da se po koja koza drži, to je dozvolila poslie velikih molba i muka, te još mnogo naroda vapi, da mu se dozvoli držati koze, sada, kad su se počeli gajevi tako liepo dizati, jer su mu koze navlastito u kršu, jedino sredstvo življenja, i davaju mu ono malo gnoja, kojim može učiniti plodnom mršavu lopatu zemlje na kojoj radi.

Da pokažem gospodinu vladinomu povjereniku, da negovorim bez temelja, pročitat ću mu ovdje niz imena raznih sela, koja žele i prose od toliko vremena, da im se dopusti držati koze, ali tu milost nemogu postići. Ovo će gospodo zastupnici, i nami dokazati, da još nije sasvim prestala glasovita stara kozofobija u Dalmaciji, i da nevoljne koze nisu baš još dobile ustava.

Predsjednik. Molim to je opet knjiga, koju ćete čitati,

Biankini. Nije, nego imenica raznih sela i to jedne same krajine, koja žele, da kozama, a ne ljudima, bude dozvoljena sloboda! (*Čita*): „U sinjskoj krajini sela: Sićani, Sušci, Bitelić Gornji, Bajagić, Gljev, Ugljani i još druga moie, da im se dopusti držati po koju kozu, bez koje nipošto nemože njim biti.“ Jer bez koze niti djûbra, dosljedno niti žita, niti novca, da seljak podmiri kraljevu. Tu ovca nemože živjeti; piće nema, gora se je podigla i šumskih prostorija ima u izobilju. Nek se dakle molbe naroda usliše!

Uz blagodati, koje nam je danas visoka vlada nabrojila, spomenula je i gojenje duhana u Dalmaciji. — Moram bez okolišanja, priznati, da je to liepa korist za narod, ali moram opet naglasiti i to, da vlada gojitbom duhana nedariva niti novčića od svoga narodu, jer kô što dobro znamo, vladin monopol nije nego trgovac, koji u Dalmaciji hoće da se sadi duhan, kad je to njemu na korist. Da duhan dalmatinski nebi bio dobar, a da bi ga c. k. režija ipak dobro plaćala, tad bi razumio, da je sadjenje duhana milost i blagodat za naš narod. Ali kad narod daje dobra duhana, a za jeftinu cienu, to je onda trgovački pošao, koji narod čini sa vladom, u svoju korist, dakako, ali i u još veću korist c. k. erara. Ipak, ja se o tomu neću prepirati, i želim, da se što više gojitba duhana po Dalmaciji proširi; jer gojenje duhana u nekim predjelim baš je potrebno, da seljak u najgore doba bude mogao izkucati novčič za svoje potrebe, a osobito za porez, a da ga rubač nedodje mučiti.

Ali čudnovato je, gospodo zastupnici, zašto vlada, koja hoće da prikaže gojitbu duhana u Dalmaciji, kao veliku blagodat, izključuje pak jedan dio naroda od te blagodati, i neće da ju proširi osobito na otoke, gdje je danas počela harati filoksera, i gdje najprije prieti narodu ekonomička propast. Istina je, za to ima nešto poteškoća, jer je po otocim težak nadzor financijalnim stražarima. Ali imamo toliko stotina financijalnih stražara u Dalmaciji, pa i da ih povisite još na jednu stotinu, tim neće biti manjka u državnom proračunu, a narod će postignuti što želi. Tim više čuditi se je, što vlada nije još proširila sadjenje duhana u ovom kotaru, kad je poznato, da je kotar zadarski za vrieme mletačke republike bio razsadnikom duhana ne samo za Dalmaciju, nego i za veći dio gospode mletačke, koja su nalazila duhan zadarskog kotara boljim nego i sam duhan arbanaški. I danas, kod tako zvanog stabilimenta u Ninu, spominje se, da se je ondje sadio uspješno duhan pod mletačkom republikom. Ja mislim, dakle, da će visoka vlada učiniti ne samo dobar trgovački posao, nego i udovoljiti priekoj želji naroda, ako dozvolu za sadjenje duhana proširi na sjevernu Dalmaciju i na sve njezine otoke.

I ovim sam, gospodo zastupnici izjavio u ime naroda nekoliko želja i zahtjeva pravednih i vrlo čednih, koji su ništa prama velikim njegovim potrebam; ali izjavio sam ih, pošto znadem, da u današnjim našim okolnostim neda se ništa više postići. U našem političkom položaju izvor je svih naših ekonomičkih nevolja. Ali mogli bismo barem očekivati, da nam visoka vlada u ovim težkim okolnostim nečini još težim naš ljuti položaj. Premda nas je klauzula strašno zauš la, a eto nam i filoksera neumoljivo prieti razsulom vinogradarstva, tužbe su obće osobito trgovačkog stališa, da porezi, imenito dohodarina, mjesto da se umanjuju, povećavaju se. Ovih dana u domaćim novinam mogli ste čitati, gospodo zastupnici, kako je po raznim mjestim u Dalmaciji, porez obrtarine bio povišen. — Ako visoka vlada neće da odpusti porez na zemljarinu, kô što bi bilo pravedno usljed vinske klauzule; ako neće da oblakša druge poreze; ako neće da ustanovi nagrade za izvoz vina, kô što druge države učiniše, u svrhu da podignu zakrklu trgovinu — nek barem nestvara narodu novih neprilika, neka nepovisuje jur težke poreze.

Takodjer vrlo se je neugodno dojmilo u Dalmaciji, što financijalna vlast, poslie klauzule, mjesto dopustiti, da se bude mogla peći rakija od vina pokvarena, prosto od poreza, promjerila je novim sustavom kotlove Deroy, tako da sada narod, navlastito u primorskim krajevim, gdje je imao liepe koristi pri pečenju rakije spomenutim kotlovim, iznenada je obterećen većim i neopravdanim porezom. I ovo se sve dogadja, gospodo zastupnici, poslie nesretne klauzule, i poslie nego je visoka vlada, poznatom naredbom od 10 srpnja prošle godine, strašno oštetila našu malu trgovinu rakije sa Bosnom i Hercegovinom. Ja sam o ovomu pitanju imao čast upraviti naročit upit na N. P. gospodina ministra financija, ali nisam još mogao dobiti odgovora. Nego, pošto sam u domaćem saboru, i pošto mi je poznato, da visoka vlada zadarska znade, koliko je štete spomenuta ministarska naredba naniela našoj maloj pograničnoj trgovini rakije sa Bosnom, ja sam dužan upitati je, što je ona prema Beču učinila, da bi se ukinula, ili barem preinačila ona naredba, toliko škodna našemu seljačkomu narodu na primorju i pri samoj granici.

Još bi, gospodo zastupnici, imao da se dotaknem raznih predmeta, ali pošto je već dosta vremena da govorim, nebih htio staviti na kušnju vaše ustrpljenje, tim više da je odmaklo vrieme, kad svak ima pravo da se idje malo založiti. Reći ću samo još malo rieči, neobhodno potrebitih, pa ću zaključiti.

Govoreć o poljodjelskom proračunu, nemogu nikako da mimoidjem onu veliku nesreću, koja je snašla našu zemlju i koju još svi nemožemo, da si predstavimo u svoj njezinoj strahoti, a koja, na žalost, imati će užasnih posljedica navlastito u našem jadnom težačkom puku. Netreba da vam kažem, gospodo zastupnici, da je to filoksera. Biti će 6 ili 7 godina, — točno se nespominjem — da sam prvi put u ovomu visokomu saboru upozorio visoku vladu na veliku nesreću, koja prieti narodu u Dalmaciji od filoksere. — Onda, kad sam tražio da se poprimi energičnih odredaba proti filokseri, bilo sa strane Italije, bilo sa unutrnje strane monarkije, visoka vlada pozvala se je na ugovor Bernski. Reče i neporeče, da se mora držati ugovora Bernskog, te da nije moguće poprimiti osobitih odredaba u zaštitu vinograda dalmatinskih. Ja sam ipak svake godine, na kratko ili na široko, uviek spominjao prieteću pogibelj, jer sam predvidjao nesreću, koja će nas zadesiti. Kad je već započela kuća gorjeti, i kad smo imali filokseru na kvarnerskim otocim, visoka vlada zaboravila je na Bernski ugovor, i pročitala nam je ovdje u saboru nekoliko naredaba, koje je bila izdala u suglasju sa političkom vlasti na obranu od filoksere. Te su naredbe bile izdane preveć kasno, a osim toga kako su izvršene? Tko je pazio, da se vrše? Što je učinjeno, da vrše? Zašto nisu postavljeni osobiti stražari u tu svrhu? Zašto se nije sve moguće učinilo, da se spasi naša zemlja od ove velike nesreće, u koju upada? Visoka vlada može nam tumačiti i prikazivati svoj rad na obranu filoksere kako njoj je milo i drago; ali stoji fakt, gospodo zastupnici, da se filoksera u nas ušuljala polag svih vladinih naredaba, i nedaj Bože, da se proširi po svoj zemlji. Istina je, gospodin vladin povjerenik već je pretekao ovaj moj prigovor i rekao je: tako se je dogodilo u Italiji, u Francuzkoj, u Njemačkoj, te u Hrvatskoj — neznam baš je li imenovao i Hrvatsku, jer to ime nije milo vladinoj gospodi — (*Glasovi:* Jest rekao je i u Hrvatskoj!) Dakle i u Hrvatskoj, pa se je tako moralo dogoditi i u Dalmaciji! To nije istina. Prispodobite, častna gospodo, položaj tih zemalja s položajem u Dalmaciji. Prispodobite komunikacije tih zemalja sa komunikacijam Dalmacije. Mi, koji nemamo nikakve željezničke sveze; mi, koji imamo velikim medjašem more, mi smo se mogli obraniti bolje, nego ikoja zemlja na svietu. Ako je velika nesreća, što nemamo željeznice, to pri ovoj filoksericnoj zarazi mogla je biti naša sreća, jer smo se mogli spasiti, kao nitko drugi. Ali, na žalost, nije se ništa učinilo, već se je uvažalo i bilja i panja, svega što se je htjelo. Meni je poznato, da se je na sjeverne otoke dalmatinske uvažalo i svake vrsti lozovine, a da nitko nije na to pazio. Liepe naredbe vladine spavale su. To je velika nesreća. Neću zvati na odgovornost vladu, jer tu ima i naše krivnje, ali, bez sumnje, u prvom redu kriva je vlada. — Nego kad nas je nesreća zadesila, te je filoksera ušla u našu kuću, i kad smo opet drugu nesreću imali, naime, da smo

se stopro poslie 6 godina sjetili, da je uvedena u našoj kući, dužnost je vlade — a to je u istinu obećala — sva sredstva poprimiti, da se ta užasna lozna bolest ograniči na što manje prostora, a da se nerazprostrani po ostaloj Dalmaciji.

Pošto smo mi dužni ovdje pretresati svaki čin visoke vlade, koji se odnosi na javnu upravu, moram otvoreno s moje strane štogod opaziti u pogledu dosadašnjeg njezinog postupka s filokserom. Vlada je rekla, da ima na razpoloženje stručnjaka, da ima vriednih ljudih, koji se naročito bave, da kulturelnim i ekstinktivnim sustavom tu bolest unište. Ja neću cepidlačiti, i rešetati jednu po jednu sve razne vladine odredbe u pogledu filoksere, odkad se je ona žalibože u nas pojavila, ali mi se čini, da sam dužan u obće opaziti, da je nešto previše otezala radjam, naime, počela je raditi 6 mjeseci pokle bi konstatovano prvo filokserično ognjište. Meni se čini, da tu nije bilo gubiti vremena. Jedanput bolest pronadjena, ako je bilo ikako moguće, valjalo ju je uništiti, bilo sustavom ekstinktivnim ili kulturelnim, i nedati joj niti časa, da se razširi. Tu će strukovnjaci i vladini ljudi imati valjda druge nazore; ali ja moram opaziti, da svako otezanje u pitanju filokseričnom idje naravno na sve to veću škodu naših vinograda, osobito pogledom na vrlo razprostranjivanje filokseričnih leptirica.

Ja bih bio još želio, da nam je danas visoka vlada kazala, koje odredbe ona misli poprimiti, u slučaju da se bolest, i dalje razširi, a da neostane ograničena na ovo nekoliko otoka, gdje se je dosada pojavila. To je častna gospodo, životno pitanje za naš narod. Budite uvjereni, ako se filoksera razširi u Dalmaciji, mi svi morat ćemo uzeti prosjački štap ili seliti, nedodje li nam visoka vlada u pomoć. Do 100.000 hektara vinograda nije tako lahko dovesti do nove kulture, ako tu nema velikih novčanih sredstava. A tih sredstva naš narod nema. Ovdje nam je visoka vlada imala kazati, što je spremna da čini, pri toj velikoj ekonomičkoj katastrofi.

Glede kulturelnog postupka, koji nam je spomenuo gospodin vladin povjerenik, meni se čini, u koliko sam želio biti temeljito obavješten u ovom pitanju od nadležnih osoba — da to nije najsretniji sustav, osobito obzirom na naše mršave zemlje. Za kulturelni postupak hoće se mnogo djubra, da se loze drže u krieposti i da neginu; a na žalost mi znamo, da je jedna od velikih naših ekonomičkih nevolja, što nemamo dobra djubra, ili ga sasma malo imamo. Postupak kulturelni, po mnienju strukovnjakâ, neće nam pruditi, navlastito ne u krševitim našim zemljam, kô što nije prudio niti u krševitim zemljam Sicilije i južne Francuzke. Na ekstintivni postupak misliti danas — kad je već na stotine i stotine hektara zemlje okuženo — to je isto što i bacati novac u more. Ja se čudim, da je gospodin vladin povjerenik spomenuo taj postupak, i žalim ono 14.000 fiorina, što vlada hoće da potroši na Ugljanu, *ut aliquid fecisse videatur*. Sumporni ugljik, pri naravi naših zemalja, nemože da prodre do žilâ loze. Bolje bi bilo jadnom narodu razdieliti ono 14.000 fiorina, nego razbacati ih u ugljik i komesije, jer je pozitivno dokazano, da ekstinktivni sustav, kad je bolest razprostranjena, nevriedi ništa. Ako može molba jednog radikalca doprieti do visoke vlade, prosim da netroši utaman taj novac, već neka ga daruje onim jadnim otočanom, neka si kupe brašna za zimu.

Dakako, pošto za naše zemlje nije ni kulturelni ni ekstinktivni sustav, neostaje naravno nego regeneracija vinograda amerikanskom lozom. Ali i tu visoka vlada neka bude oprezna i neka nastoji da ta ne tako lahka operacija bude izvedena svom opreznošću i na pravi način. U tu svrhu — kako me uvjeravaju slobodni ljudi, koji se sdušno bave ovim predmetom — pošto Dalmacija od prilike broji 100.000 hektara vinograda, a pošto na svaki hektar vinograda idje 10.000 lozâ, trebalo bi nam deset miljuna ključeca i korenika amerikanske loze, za regeneraciju naših vinograda. Toj potrebi nebi mogli doteći oni rasadnici, o kojim je govorio gospodin vladin povjerenik, te bi u tu svrhu trebalo ustrojiti nešto obširnlja gojilišta za amerikansku losu, i to velika gojilišta u okuženim predjelim, a jedno na dalekim otocim za predjele, koji nisu još okuženi. Za sve to hoće se strukovnih ljudi, ljudi koji se osobito posvećuju ovoj struci gospodarstva, i koji nerade

na sreću božju i sliepački. Visoka vlada rekla nam je, da se je ona poslužila vještacima u poslu filoksere, i da se još služi. Neznam, je li točno, što nam je rekla; ali, u koliko mi je poznato, baš sada radje, koje se izvadjaju na Ugljanu u protifilokserične svrhe, nisu povjerene niti strukovnjaku, niti vještaku. Te radje izvadja učitelj naravoslovja i poljodjelstva na narodnom učiteljištu u Arbanasim. Taj je čovjek usposobljen u njegovoj struci, ali glede filoksere imade od prilike ona empirična poznanstva, koja mogu imati i ja, čitajuć kakvu knjigu o filokseri. On nije strukovnjak, niti je ikada praktično vidio, kako se izvadjaju te radje. Ja mislim, da bi dužnost visoke vlade bila, da povjeri te radje jednomu strukovnjaku, koji je učio naročito tu granu, i znade, kako se radje izvadjaju.

Tim više, što nije pravedno, da pitomci u čiteljištu uz to ostaju bez svakog poljodjelskog nauka. U ovomu visokomu saboru nastoji se i preporučuje se, da se u pučkoj školi razvije što više poljodjelska nauka, a kako će se razviti, ako pitomci u zavodu učiteljskomu nebudu ni podučavani u poljodjelstvu? To je tim više žaliti, što je ovih dana u glavnoj skupštini zaslužnog gospodarskog družtva Dalmacije, nauk poljodjelstva živo bio preporučen u osobitoj spomenici, koja sa svakog pogleda zaslužuje, da bude od nadležnih čimbenika uvažena.

Osim toga, znam, da usljed ove nesretne filoksere, i druge naukovne gospodarske sile takodjer su spostirane. Mi smo imali putujućeg učitelja poljodjelstva, nu odkad je visoka vlada zasnovala u Splitu kemičku postaju — od koje se ja nikakvu dobru nenadam — putujući učitelj dodieljen je toj postaji, a uz to, narod ostaje bez učitelja i bez pouke. Poznato mi je, da je i učitelj vinarstva zabavljen pri baratanju ugljične kiseline u filoksernom povjerenstvu. *Unum facere, et aliud non ommittere!* — Imamo tako malo naukovnih sila u gospodarstvu, pa zašto da ih odmah prenašamo na drugo polje, i dižemo njihovomu zvanju, zadaći za koju su postavljene?

Ali red mi je već zaključiti. I ja ću, naravno, zaključiti s onom mišlju, koja me je svega zaokupila. S onom mišlju, gospodo zastupnici, o kojoj sam uvjeren, da dok neprodre u svim slojevim narodnog zastupstva, i dok ju svi mi neprigrlimo, neće nam biti spasa, a to je hrvatska misao. Ja sam uvjeren, da sve ove male mrvice, što nam vlada dobacuje, da sve ovo naše mučenje s ovim kukavnim našim proračunom poljodjelskim, koji iznaša jedva 17.000 fiorina, da sve ovo dokazuje našu veliku nevolju, našu nesreću i nemogućnost našeg napredka u ovom političkom položaju, u kom se danas nalazimo. Ako vi gospodo zastupnici, promislite, koliko mi možemo posvetiti ekonomičkomu napredku naroda od mršavog našeg pokrajinskog proračuna; ako promislite, da po temeljnom školskom zakonu, svake godine školski naši troškovi moraju rasti na hiljade fiorina, i to ne na jednu ili dvie, nego na 15 i 20 hiljada; ako promislite, da će ti troškovi uviek poći napried, a da vi nemožete narodu povisiti namet, jer ih odavna nemože već podnositi; ako promislite, da nema u zemlji drugih vrela, odkud da dobijete novaca za nove rastuće potrebe; ako promislite, da se mi u ovom stanju nemožemo nadati izdašnoj podpori ni od kuda; ako promislite, kako u Beču bez duše i bez smisla shvaćaju naše potrebe i nevolje; ako se samo spomenete, kakav je odgovor meni dao ministar poljodjelstva, kad sam se tužio na posljedice klauzule i propadanje ciene vina; ako promislite, da za nas kod tudjina nema srdca, da u Beču nitko za nas nemari, nitko nas neshvaća — ja sam uvjeren, gospodo zastupnici, da nije daleko vrieme kad ćemo svi iz ekonomičke nužde biti prisiljeni tražiti sdruženje s Hrvatskom, naime, ujedinjenje našeg naroda u svim njegovim dielovima. U ujedinjenju Banovine, Dalmacije, Istre itd. stoji naša politička i ekonomička budućnost. Kad bi to jako naše tielo samo razpolagalo sa svojim novcem, kad ga nebi eksploatirali ni Magjari, ni Niemci, ni Talijanci, kakva ekonomička čudesa nebi moglo praviti?

Druge manje skupine, kao Bugarska i Srbija imadu svoje samostalne proračune, i izlaze svojim troškovim, i premda troše prekomjerno na vojsku i na diplomaciju, ipak mogu svomu narodu namicati toliko koristnih investicija.

A mi, gospodo zastupnici, u okviru ove

monarkije, na temelju svog državnog prava, nebismo trebali trošiti najveći dio naših dohodaka ni na vojsku, ni na diplomaciju, te bi mogli znatan dio našeg novca posvetiti našemu kulturnom i ekonomičkomu napredku.

U to ime, ja vam opet kažem, gospodo zastupnici, da mora doći dan, kad ćemo mi svi ovdje — ma skinula se adresa još 10 puta sa dnevnog reda — zavapiti jedinstvo narodno, kao jedini naš spas, kao neobhodni uvjet naše financijalne i političke neodvisnosti, u okviru ove monarkije. Ali bez Hrvatske ni nećemo nikada doći do jedinstva, jer samo u Hrvatskoj imamo mi tvrdo sidro našeg spasa.

S toga gledajmo uviek na Hrvatsku, ne samo kao na milu našu majku, koja će sav hrvatski narod kulturno podići i politički osloboditi, nego kao i na onu brižnu majku, koja će nas riešiti ovog nesretnog ekonomičkog stanja, u kojem se danas nalazimo! *(Burno odobravanje na skrajnjoj desnici i na triemovim)*.

Predsjednik Još su upisani za rieč gg. zastupnici Perić i Vidović. Rieč ima g. vladin povjerenik.

Vladin povjerenik Pavić. Časni je gospodin zastupnik Biankini ustvrdio u svojoj besjedi, u nekom stanovitom slučaju, da su sudci u rukama nekoga lihvara.

Ja prosvjedujem protiva toj tvrdnji što jače mogu. Sudci se odlikuju, kako je dobro poznato, najstrožijom pravednošću i neodvisnošću.

Biankini. Molim rieč.

Predsjednik. Rieč ima zast. g. Biankini.

Biankini. Gosp. vladin povjerenik nije me razumio.

Ja nisam htio reći, da je lihvar tobože podkupio i uplivisao na sudce, nego da i sudac može imati svojih dugova, kao što ih imam ja, i kao što ih valjda ima i gospodin povjerenik. A neki sudci bili su u istini zaduženi u onog lihvara, te su bili su po tom u njegovim rukama.

Moja dakle namjera nije bila staviti u sumnju neodvisnost sudova, te molim s toga gospodina vladinog povjerenika, da svoju opazku povuče na se.

Predsjednik. Namjeravam zatvoriti sjednicu.

Buduća će sjednica biti prekosutra u 10 sati prije podne, a gospodi će zastupnicima biti na kući priobćen dnevni red.

Sjednica je zatvorena.

(Svršetak sjednice u 2 sata 50 čas.)

IV. Sjednica dneva 24 Siečnja 1895.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika treće sjednice. — Razpored tajnika. — Navještenje molbenicâ. — Upiti na Vladu. — Upit zast. Biankini-a na Zem. Odb. i odgovor. — Predlozi zast. Vidovića i druž. o preinaki cienika dodanog carinar. pravilniku objelodanjenom vlad. obznanom 5 travnja 1830 Br. 7024; zast. Biankini-a i druž. o ukinuću iznimnih odredaba izdanih za grad Prag i okolicu. — Izbor po jednoga člana u odborim: uprav.-gospodarstvenom, financijalnom i molbeničkom. — Nastavak razprave o proračunu zemalj. polj. zaklade za godinu 1895.*

(*Sjednica nastaje u 10 satî i 13 čas. pr. p.*)

Predsjedava: podpredsjednik D.r **Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *Tomo Brajković* i *Mate Šarić.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: c. k. namjestnički podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. k. dvorski savjetnik **Dragutin Maria Truxa**; c. k. namjestnički savjetnik **Nikola Nardelli.**

Predsjednik (zvoni). Ima nas 27. Broj je zakonit. Sjednica je otvorena. — Molim gosp. tajnika da pročita zapisnik zadnje sjednice.

Tajnik Šarić (*čita zapisnik III.e sjednice*).

Predsjednik. Želi li tko govoriti o zapisniku?

Biankini. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. zastupnik Biankini,

Biankini. Visoki sabore! Premda zapisnik nije sasvim točan, ni glede prizora, koji se je dogodio u zadnjoj sjednici, ni glede broja, koliko me je putâ predsjedatelj pozvao na stvar i na red, ipak o tomu neću govoriti. Ali nemogu premučati okolnost, da je predsjedatelj, kroz zadnju sjednicu prikratio občinstvo u jednom od važnih njegovih prava. On je, naime, dao izprazniti galerije, i tako občinstvo nije bilo prisutno cielomu prizoru, koji se je prekjučer razvio u ovoj sabornici. Prikraćivanje ma kojeg prava občinstvu, nije mala stvar, i vriedja ustavnu sviest slobodnih gradjana. Neka se barem znade, da se je i to dogodilo u dalmatinskom saboru. Taj čin ima dosta važnosti, i žaliti ga je tim više pogledom, na druge dogadjaje, koji se u nas sbivaju, kao na primjer, da slobodna štampa nesmie da uzme u pretres nijedan pojav, koji se tiče većine ovog visokog sabora. Predlažem, dakle, neka se u zapisnik uvrsti, da je podpredsjednik dao izprazniti galerije.

Čingrija. Neda se tajiti, da je istinito u stvari ono, što smo čuli sa strane gospodina zastupnika Biankina, t. j. da su po naredbi gospodina predsjedatelja bile g lerije izpražnjene. Ali prije nego je danas zastupnik Biankini govorio, imao je on ocieniti, da li su galerije s njihovim ponašanjem u ovoj prigodi zaslužile, da budu izpražnjene.

Biankini. To je drugo pitanje!

Čingrija. Ako tko misli, da ću klonuti pred čijom smjelosti, taj neka zna da neću. — Pošto gospodin predsjedatelj nije učinio drugo, nego vršio svoje pravo i dužnost, koja mu je po poslovniku pripadala, ja mislim da način, kojim ga je danas zastupnik Biankini susreo, nije ni najmanje uljudan, niti pristojan za ovaj sabor. (*Buka i nemir*).

Biankini. Prosvjedujem proti takovim izrazim! Mi od nikoga neprimamo lekcijâ uljudnosti!

Čingrija. Nije pristojan ni za dostojanstvo ovog sabora. (*Buka — Predsjednik zvoni*).

Biankini. Dostojanstvo! Vi ćete nas učiti što je dostojanstvo i uljudnost?

Čingrija. Vi ćete mi odgovoriti, a ne upadajte mi u rieč.

Biankini. Ovo je stvar nova i nečuvena!

Čingrija. — Ako ćemo na ovaj način vojevati, vojevati ćemo lako.

Biankini. Vidit ćemo!

Čingrija. Vidit ćemo! Hoćete nas kao natražnjake pred narodom prikazati. Ja imam više slobode u mojoj duši, nego gospodin Biankini i svi, koji polag njega stoje. (*Buka i nemir u saboru i na galerijam*).

Biankini. Evala! Dokažite je samo činim!

Predsjednik (*zvoni*). Molim! Molim!

Čingrija. Neću dopustiti nikako, da bezočno pred svietom mislite nas pokazati kao natražnjake! A zašto? Zato, što hoćemo, da se zakon vrši. Napadoste predsjedatelja, a za što? Zato, jer se hoće na neki način pokazati svietu i masi, da je prekoračio svoju dužnost, jer je uporavio svoju vlast, da se poslovnik štuje. Kad bismo mi bili izloženi napadajim galerije i predsjedatelj nebi smio zapriečiti to, da ugodi gospodinu Biankinu i družini, pitam: na što bi došli? Bili ikakva osbiljna razprava mogla sliediti u ovom saboru? S toga držim da je posve umjestno, da se umetne u zapisnik, da su galerije bile izpražnjene, ali kažem, da je onaj priekor gospodina Biankina, koji je htio dati predsjedatelju i većini ovog sabora, neumjestan.

Biankini. Visoki sabore! Ja se neću ugrijati kano gospodin Čingrija.

Čingrija. Nemate zašto!

Biankini. Imao bih baš za što! Ali cienim, da nismo došli ovdje, da vičemo, niti da se medjusobno vriedjamo, nego da razpravljamo trjezmeno, bez strasti, prama dostojanstvu ove visoke kuće. Ja se pozivljem na cieli sabor i na gospodina predsjedatelja, neka kažu, jesam li i ciglu neuljudnu rieč u prvoj mojoj opazki upotrebio, bilo proti predsjedništvu ili proti kući. Molim, gospodine predsjedatelju, jesam li ikakav neuljudan izraz upotrebio u prvom govoru? — Gospodin predsjedatelj neodgovara!

Predsjednik. Čekam da dovršite vaš govor. Neću da vas prekidam. Ja ću poslie govoriti.

Biankini. Već sami faktum, gospodo zastupnici, da me gospodin predsjedatelj nije pozvao na red, znači, da sam govorio parlamentarno i dostojanstveno, kô što se pristoji ovomu visokomu saboru. Ako u sebi sam čin, da je gospodin predsjedatelj dao izprazniti galerije, nije liberalan, to ipak za njega nije nikakva uvrjeda. Ja niesam rekao, da je gospodin predsjedatelj samovoljno, bez razloga izpraznio galerije. Ja sam samo konstatovao čin, da je občinstvo bilo odalečeno iz sabora, i da je tim bilo prikraćeno u jednomu od njegovih prava, i da to mora biti konstatovano u zapisniku. Gospodin Čingrija mjesto da pusti, da se to konstatira bez buke i ikakve druge opazke, na me napada i hoće, da me nauči uljudnosti. On hoće, dapače, da označi moj govor bezočnim i drugim sličnim frazama, kojih se sada nespominjem. Ja sam dužan odbiti najdubljim prezirom takove uvrjedljive izraze iz ustiju čovjeka, koji od toliko godina sjedi u ovomu visokomu saboru, i koji bi morao znati, da je medjusobno poštovanje i uljudnost prvo pravilo prave slobode i svakog parlamentarnog rada. Što on sebi prisvaja monopol liberalstva, i hoće da dade razumiti, kao da mi svi nemamo nikakvog liberalstva, o tomu se neću prepirati. Želim samo da gospodin Čingrija i drugovi dokažu, da oni nisu liberalci samo na rieči, nego i na djelu. I tim sam svršio! (*Odobravanje na triemovim*).

Predsjednik (*zvoni*). Molim na triemovim, da budu mirni. — Ako neće biti mirni, poslužiti ću se svojim pravom.

D.r Čingrija. S malo rieči namjeravam

dati odgovor zastupniku Biankini-u, baš započimljuć s onog kraja gdje je on dovršio.

Častni g. Biankini veli, da medju nama ima vladati poštovanje i uljudnost. To je istina. To poštovanje i uljudnost s naše strane nije povriedjeno bilo. Nego dopustiti će čast. Biankini, da ja upozorim njega na nešto, što se je dogodilo ne nazad godina, ne lani u prošlom zasjedanju, nego u prošloj sjednici. U prošloj sjednici ovog sabora s te strane, dapače iz njegovih usta, povladivanjem jednog njegovog druga, koji svoju rječitost, možda da bi bolje bilo, da ostavi i izrazi u boljim prigodam, bili smo nazvani, mi zastup. većine, vladinim komesarim ili policajskim komesarim — to se sada više nesjećam. Pitam ja g. Biankinia: je li to izraz uljudan, je li taj izraz mogao imati mjesta ovdje spram nam? Pitam gosp. zast. Biankini-a: od koga su počele provokacije? tko nas je doveo do ovog, do čega smo došli? — Neka mi odgovori. Bučne fraze malo vriede. Mi gledamo čine i čine vaše prosudjujemo i po činima vas sudimo i mi ćemo vas svedjer suditi. Ako je dosta za biti liberalan, predbacivati svakomu, da je natražnjak, onda se nemože reći, da vi niste najliberalniji ljudi. Ali od rieči do čina velik je put. Ima u Dalmaciji narod naš, koji će vas suditi u posljednjoj molbi i koji je nad svim ovim lažim i klevetama, koje sada iznašaju se proti nama i koje poslovači nove sekte propagiraju po svoj pokrajini tako, da se viče u Dubrovniku, da sam ja i moja družina, i moj častni sugradjanin, naš vodja, i vodja narodne stranke u Dalmaciji, izdali i prodali Hrvatsku. — To su laži i klevete, koje sam ja ovdje hotio konstatirati, da dokažem da mi imamo mnogo razloga za koje nemožemo biti zadovoljni sa uljudnošću nove sekte, dapače da toj sekti i njezinoj uljudnosti imamo mnogo što da prigovorimo. Ja nisam hotio, da častni gosp. Biankini-u podajem lekciju o uljudnosti, kako je on nama, tu skoro, pročitao lekciju o filokseri. To nije bila moja namjera. Ali hotio sam prosvjedovati prema smjeru onom, koji su imale njegove rieči, kad ih je uporavio na gospodina predsjednika. A to neka sudi visoki Sabor; je li nas hotio prikazati kano ljude prodane, i kano natražnjake, a sebe izticati kano velikog liberala, od koga samo imamo se nadati, ako što hoćemo u budućnosti postići? (*Biankini prigovara*). Dà, dà. — Vi ste, gospodo, čuli u prošloj sjednici, kako sve ono, što je bilo navedeno sa strane vlade, da se je postiglo u poljodjelskoj struci, gosp. zast. Biankini pripisuje sebi, da je to njegova zasluga. To su vaše rieči, gospodine zastupniče.

Biankini. Dielom.

D.r Čingrija. A ja se pozivljem na vis. Sabor. (*Sabor povladjuje*).

Mi nismo dakle vriedni ništa. Mi smo čeljad, koja smo posiedila u narodnoj borbi, koju valja baciti pasima, doći će sljedbenici nove škole, pravac novi, koji će spasiti narod. — Dobro, vidjeti ćemo, kako će svršiti ova igra, što se je s vaše strane započelo, i dao Bog, da nedodje čas, kad će te se pokajati. — Rušiti je lahko, ali je trudno i veoma mučno graditi. Ja se neću dalje upuštati, premda na ovaj način mogao bi poći napried mnogo i mnogo. Ja iz srdca želim za vas, za nas i za našu domovinu, da nedodje čas, da se budete kajali, a da ne bude prekasno. (*Odobravanje na desnici*).

Biankini. Pitam rieč.

Predsjednik. Vi ste već dvaput govorili o zapisniku, ja vam nemogu dati rieči.

Biankini. Molim za lični čin.

Predsjednik. Ali samo za lični čin.

Biankini. Gosp. Čingrija, kako ste vidjeli, baš je i lično udario proti mene.

Predsjednik. Govorite u kratko.

Biankini. Ja želim i mislim da nisam dao povoda; ali kad se je ovako razvila razprava, nadam se, da ćete dozvoliti i meni govoriti i što najkraće.

Najprije moram stvarno izpraviti, da rieči „vladini komesari“, koje gosp. Čingrija pripisuje meni, da sam jih upravio vis. Saboru, nestoje. Ja sam te rieči upravio na gosp. predsjedniku. Vidio sam brzopisno izvješće i naše brzopisno

izvješće sasvim je istinito konstatiralo fakt da sam te rieči upravio u času razdraženosti gosp. predsjedniku. Ali, gospodo moja, ako mi hoćemo voditi račun o pojedinim izrekam, koje su u onom času uzrujanosti pale, ja mislim, i ako sračunamo, neznam, tko će više ostati dužan, ili mi, ili vi gospodo s ote strane visoke Kuće. Ja ih smatram anormalnimi i cienim, da će ih svatko od vis. kuće žaliti i želim, da im se unapred nedade povoda. (*Odobravanje*).

Ja kad bi hotio goniti mak na konac, morao bi i sada uzrujano odgovoriti čast. gosp. Čingriji, pretresajuć rieči, koje je upravio nama: da se mi neslužimo nego bučnim frazama i da smo nekakva sekta. Kad se jedno zastupstvo ili jedna stranka, koja stoji na temelju hrvatskoga državnoga prava, ima srdca okrstiti u ovom vis. Saboru sektom, ja neznam kako se može odgovoriti tomu čovjeku, da se u času uzrujanosti valjda nepredju parlamentarne granice. — S toga ja neću odgovoriti na te rieči gospodina Čingrije, jer sam uvjeren, da nije promislio, kad je tu uvrjedu dobacio jednoj stranci, koja ima čast da zastupa hrvatski narod u raznim parlamentim, a ne samo u ovom Saboru, i koja obstoji toliko godina i uhvatila je koren u hrvatskom narodu, i čija je bez sumnje budućnost. Što je gosp. Čingrija nama prorokovao da mi, sekta, nećemo imati obstanka i da će nam izbori dokazati, to mislim, da je prilično. Ali jedna stranka kad propane u izborima, to nije njezin poraz, ona živi i dodje čas kad pritisak prestane i ona dalje slavodobitno stopa....

Predsjednik (*zvoni*). Molim...

Biankini. Svršeno je, gospodine predsjedniče. — Ja se nadam, da će uslied ovih mojih izjava gosp. Čingrija unapred govoriti s nešto većim obzirom glede sekte i bučnih fraza i neće prisiliti me drugi put, da u ogorčenosti rečem rieč, koju bi on i ja mogao žaliti. Ali ako želite da mi prama vama šarmantno postupamo, znajte, da smo i mi osjetljivi i da nismo voljni puštati se vriedjati.

D.r Čingrija. Pitam rieč za stvarni izpravak.

Predsjednik. Rieč ima častni gospodin Čingrija za stvarni izpravak.

Dr Čingrija. Imam opaziti to, da je čast. gosp. zast. Biankini, u odgovoru, koji mi je dao, stavio u moja usta nešto, što ja nisam rekao, dapače što ja nisam niti pomislio. Ja o nikakvim izborim nisam govorio. (*Sabor povladjuje*).

Biankini. Kako će svršiti igra.

D.r Čingrija. To je drugi posao. Ja o izborim nisam govorio, niti proricao u kom će se smislu svršiti. Što se tiče rieči sekta, koju sam ja izustio, tu ja rieč ne samo opet pripoznajem, da sam izrekao ju, dapače se uzdam, da tekom ovog zasjedanja, biti će mi data prigoda da to i dokažem.

Predsjednik. Sada je razprava zatvorena glede zapisnika. Ja ću samo nešto u kratko opaziti. Neću se upustiti u nikakova razlaganja glede rieči, što ih je naperio na mene, gosp. zast. Biankini, tim više da je on priznao, da nisam dao samovoljno izprazniti triemove; a niti ću se upustiti u razpravu glede rieči, što je on rekao u zadnjoj sjednici, a koje ja nisam čuo, jer on sam priznaje, da je to rekao u času uzrujanosti, te nije odgovoran. Baš, kako kaže g. Biankini, ja nisam samovoljno postupao, kad sam dao izprazniti triemove; ja sam prije opomenuo občinstvo da bude mirno pa kad sam opazio, da nastaje dalje buka, onda sam naredio, da budu izpražnjeni triemovi. U isto doba sam sa svoga mjesta sišao, te izjavio da prekidam sjednicu za pet časova. — Kad sam sišao dolje i počeli se izpražnjivati triemovi, onda mi je netko opazio, da galerije nisu se tako ponašale, da je bilo potrebe učiniti taj korak. Uvaživ tu okolnost, poslao sam po gosp. tajniku reći komesaru, da občinstvo natrag dodje i neka ga samo opomene, da bude mirno. Dakle slučaj, da su triemovi izpražnjeni, nije se dogodio za sjednice i zato nije potrebno, da se taj dogadjaj stavi u zapisnik, jer se u zapisnik stavljaju samo okolnosti, koje su se za sjednice dogodile. Pošto stvar tako stoji i tako je bila predstavljena na stenografskom izvješću, ja ću dati u ovom smislu izpraviti zapisnik. — S ovim izpravkom stavljam na glasovanje odobrenje za-

pisnika. Gospoda, koja odobravaju zapisnik prošle sjednice s ovim izpravkom, neka izvole ostati. (*Većina*). Zapisnik je odobren.

Danas je četvrta sjednica. U petoj sjednici valja promieniti tajnike. O izmieni odlučuje sreća, ali ako vis. Sabor nebi imao ništa protiva, ja bi označio za dojdući red dva tajnika. (*Nema prigovora*). Onda molim da za dojduću sjednicu, koja će biti sutra, pristupe gg. D.r Machiedo i D.r Pulljezi, a za treći red zastupnici Vukotić i Korlaet. — Je li vis. sabor zadovoljan? (*Nema prigovora*). Dobro. Ostaje pri mojem predlogu.

Primio sam priobćenje sa strane odbora, koji je odabran u sjednici 22 tekućeg, da je imenovao D.ra I. K. pl. Machiedu predsjednikom i D.ra Ivčevića izvjestiteljem. Neka to vis. sabor izvoli primiti na znanje.

Prispjelo mi je nekoliko molbenica, neka im izvoli gosp. tajnik naviestiti sadržaj.

Tajnik Šarić (*čita*):

Br. 116. Mihovila Vrčića učitelja za podporu; Br. 117, Petra Bošnjaka za podporu; Br. 118, Gauš Ane udove Leviš za pripomoć; Br. 119, Benedikte udove Kalinić za pripomoć; Br. 120, Marije udove Mirković za podporu; Br. 123, Upraviteljstva Obćine Kotorske, da ona pučka škola postane opet trorazrednom; Br. 124, Viekoslava Radimiri-a, umirovljenog učitelja, za povišenje mirovine.

Predsjednik. Sve ove molbe prelaze molbeničkom odboru.

Gospodin zast. Biankini mi je predao jedan upit. Neka ga izvoli pročitati.

Biankini (*čita*):

Upit zastupnika Jurja Biankinia i družine vladi Njegovog Veličanstva u sjednici dne 24 siečnja 1895 dalmatinskog sabora.

Na 2 siečnja 1893, zapaljena strielom, do temelja izgori jedina crkva u Malom Ižu, župnička crkva.

U nevoiji, narod morao je prirediti bogomolju u nekoj maloj kući, gdje je prije bila krčma, sjegurnom nadom da će visoka vlada, po svojoj dužnosti, naprešno pobrinuti se za gradju nove crkve.

Ali evo su dvie godine prošle, a nevidi se da visoka vlada što osbiljna radi. U istinu, c. k. mjernici bili su više puta kroz ove dvie godine u Malom Ižu, ali je sve na tomu ostalo. O nacrtu nove crkve, kao da se i nemisli, već rek bi da će se pokriti garište stare crkve ne malim troškom od dvie hiljade fiorina.

Ali to bi značilo bacati novce u more. — Stara crkva bila je sasvim mala za ono selo, koje broji 789 duša. Ona je imala 15 metara dužine, a $5\frac{1}{4}$ širine. Pa k tomu bila su u njoj tri žrtvenika, svaki od 2 metra dužine i 1·80 širine, i izpovjednica duga 1 metar, a $1\frac{1}{4}$ široka. Koliko je dakle naroda moglo stati u toj crkvi?

Očevidno je da je sasvim uzaludan svaki trošak, koji bi se na staroj crkvi učinio, i da je nuždno u Malom Ižu graditi novu crkvu, dostojnu za ono pučanstvo, i pristojnu za božju službu.

S toga podpisani dužni su upitati vlavu Nj. Veličanstva:

I. Znade li c. k. vlada, da stara pogorjela crkva u Malom Ižu, nije odgovarala potrebam pučanstva, nit da je bila pristojna za božju službu?

II. Pošto su prošle dvie godine da Maloižani neimadu crkve, te su bili prisiljeni napraviti bogomolju u kući, gdje je prije bila krčma, je li c. k. vlada voljna svojski zauzeti se, da se u Malom Ižu svom mogućom pospješnošću sagradi nova pristojna crkva?

Zadar, 24 siečnja 1895.

Juraj Biankini — Perić — Ljubić — Šarić Paštrović.

Predsjednik. Drugi je upit predao g. zast. Gojković. Neka ga izvoli pročitati.

Gojković (*čita*):

Упит на Владу Његова Величанства.

Међу многим невољома, које народ тишти, спада доиста у површно или криво тумачење закона. Тако имамо закон 19 марча 1876 год. (Д. З. Л. Бр. 28), по коме се све пристојбине, ако и неправо одмјерене, и сви прекршаји биљеговни, ако и погрешно досуђени, морају изплатити кроз рок од 30 дана. Тај закон, као и многи други, признаје, истина, право приговора и утока, али с друге стране, таксативно одређује да подношење утока не ослобађа странку а да кроз означено вријеме осуду не изврши. Потписанијем се то чини од прилике онако, као кад би се неко пријеким поступком осудио на батине, том полакшицом, да је њему кроз 30 дана слободно приказати уток, ријешење којега може пак висити по 5 и 10 година.

Не треба доказивати колико је бесмислице у таковом поступању, и колико су такве одредбе народу штетне и тешке.

Узмимо, да је сиромах тежак, или макар ко, недужно осуђен да исплати неку пристојбу или глобу за биљеговни прекршај у износу од 50 фор. Пошто није у стању, да је исплати, чини му се поруба и на дражби на продаје му се живо, макар за које новце. Ако се кроз десетак година повољно ријеши његов уток, њему се повраћа само оно 50 фор., а остали трошак за рубачину, дражбу и продају у безцјење његова блага, све то иде његова порезничка леђа. Или узмимо, да је он узајмио у каматника 50 фор. и на њих плаћао 10% добити; ако му је уток послије 10 година и повољно ријешен био, он је исто штетовао 50 фор., ако не и више, јер се може десити, да му каматник судом прода за 50 фор. комад земље, који вриједи 200 фор.

На тај начин народ материјално пропада, а ми, који се овђе трудимо, да његово благостање подигнемо, трошимо просто своје снаге узалуд, ваљајући узбрдо стијену, која нас својом тежином чисто сатире.

На потврду тога нека, послужи овај сами факт. Редови неког Леса Паландачића из Луштице били су оглобљени ради прекршаја биљеговног. Исти су поднијели уток на 19 децембра 1889 г. на Равнатељство Финанција и тек услијед притужбе на Вис. Министарство поднешене 20 октобра прошле године, био је тај уток њима у прилог ријешен; дакле након 5 година отезања у узалудна трошка.

Обзиром на то, потписанијем је част упитати Високу ц. кр. Владу:

1) Јели вољна порадити, да се поменути закон 19 марча 1876 г. (Д. З. Л. Бр. 28), који је по народ толико теготан, преиначи у смислу мање фискалном и за народ повољнијем?

2) Мисли ли Висока Влада барем препоручити позванијем органима, да сличне утоке поспјешније ријешавају и најдаље кроз рок од 3 мјесеца?

У Задру 22. јануара 1895.

Спиро Гојковић — Ђуро Вукотић — Др. Пуљези — Симић — Брајковић.

Predsjednik. Pročitani upiti biti će izručeni c. k. Vladi.

Rieč ima g. vladin povjerenik.

Vladin povjerenik Pavić. Na ove ću upite imati čast odgovoriti u jednoj od dojdućih sjednica.

Biankini. Pitam rieč za jedan mali upit Zemaljskom Odboru.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Biankini za jedan upit na Zemaljski Odbor.

Biankini (*čita*): U sjednici dne....

Predsjednik. Molim, gospodine zastupniče, oprostite.

Vi možete samo ustmeno staviti upit, jer ako je napisan, valja ga prije predati predsjedniku, da ga pročita.

Biankini. To je nova praksa.

Predsjednik. Ja ću se je ove prakse uviek držati.

Biankini. Ja ga mogu kazati i na pamet, meni je sve isto.

Dakle g. 1892 ovaj je Visoki Sabor zaključio, neka se molba Obćine Kninske za njezino razdieljenje dade Zemaljskom Odboru na redovito postupanje i da donese izvješće o tom u sliedećem saborskom zasjedanju. Slavni Zemaljski Odbor, u koliko je meni poznato, nije nam to izvješće prikazao u lanjskom zasjedanju.

Pošto je pak to razdieljenje od velike važnosti ne samo u administrativnom smislu, već valjda još više u družtvenom smislu, s obzira javnog reda i mira, čast mi je upitati slavni Zemaljski Odbor, zašto po saborskom zaključku od 2 travnja 1892, nije ovaj Visoki Sabor o tom izviestio i misli li nas još u ovom zasjedanju o tom izviestiti, kao i o tome, zašto nas nije lani ni do sada izviestio?

D.r Klaić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima izvjestitelj Zemaljskog Odbora, dr. Klaić.

D.r Klaić. Mogu odmah odgovoriti na ovaj upit, pošto je formalne naravi.

Kako je poznato Visokom Saboru iz raznih razprava, koje smo vodili glede razdieljenja obćina, obični je postupak sliedeći: kad je pitanje o razdieljenju jedne obćine, pošalje se dotična molba obćini da ova sasluša sve zanimane odlomke, o kojima se radi, t. j. one, koji imadu sačinjavati novu obćinu.

Iza toga, kako su saslušani odlomci, pozivle se Obćinsko Vieće, da se i ovo u redovitoj sjednici izrazi o pitanju. To je bilo učinjeno i prema predlogu, koji je bio stavljen i primljen u Saboru glede obćine Kninske, t. j. poslana je njoj molba, da sasluša zanimane odlomke. To je isto bilo učinjeno i glede molba nekih drugih obćina, kao n. p. sela Trstenika obćine Zatonske i t. d. — Tako je učinjeno i glede obćine Kninske, koja je vazda odgovarala, da ima toliko zanimanih odlomaka — pošto se radi, da se razdieli u 4 obćine, — da se neda tako brzo obaviti. Kad prispiju odgovori na Zemaljski Odbor, onda će biti i izvješće podnešeno, što do sad nije moglo biti.

Predsjednik. Primio sam jedan predlog od g. zast. Vidovića. Neka ga izvoli g. tajnik pročitati.

Tajnik Brajković (*čita*):

I sottoscritti hanno l' onore di presentare all'Eccelsa Dieta, pel trattamento costituzionale, la seguente proposta:

La Dieta del Regno di Dalmazia esterna all'Eccelso I. R. Governo il voto, affinchè venga modificata la tariffa annessa al regolamento daziario pubblicato colla Notificazione Governativa 5 aprile 1830 N. 7024, sostituendo alle attuali imposte specificate ai N.i 7, 8, 9 della tariffa stessa altre imposizioni, proporzionandole al peso degli animali bovini e suini.

Zara 24 Gennaio 1895.

Vidovich — Trigari — D.r Smirich — D.r Salvi.

Predsjednik. Prelazi na saborski predatnik.

Gospodin zastupnik Biankini predao mi je jedan predlog, koji je podpisan pod nadnevkom „Zadar 24 siečnja 1894“ sa podpisim: Biankini, Ljubić, Mišetić, Perić, Paštrović, Šarić.

Imam opaziti, što sam opazio i neki dan, da nije naime redovito podpisan sa strane g. D.r Mišetića, pošto on nije u Zadru, već je iz Zadra odputovao još dne 20 siečnja. Ipak pošto ima 5 drugih podpisa, predat ću ga g. tajniku, da ga pročita. (*Paštrović prigovara*).

Molim g. Paštroviću vi nemate rieči.

Tajnik Brajković (*čita*):

Predlog zastupnika Jurja Biankinia i družine prikazan u sjednici dne 24 siečnja 1895 dalmatinskog sabora.

Na temelju § 19 slovo *a* zemaljskog reda, neka visoki sabor izvoli zaključiti:

„Sabor dalmatinski izjavljuje želju vladi Njegovog Veličanstva, da bi na umirenje ustavne sviesti hrvatskog naroda u Dalmaciji i u korist ciele monarkije, ukinula iznimne odredbe izdane za grad Prag i okolicu, koje toliko ogorčavaju bratski narod u kraljevini Českoj".

Zada, 24 siečnja 1894.

J. Biankini — Ljubić — Perić — Mišetić — Paštrović — Šarić.

Predsjednik. Ovaj sam predlog lani odbio a limine, to ću i sada učiniti, pošto mi je dužnost po § 34 Z. L. odbiti predloge, koji ne spadaju u područje zemaljskog sabora. A pošto niti taj predmet, koji se odnosi na drugu kraljevinu, ne spada u djelokrugu našeg sabora, ja ga ne mogu smatrati ustavnim.

Biankini. Pitam rieč.

Predsjednik. Nema tu diskusije.

Biankini. Pozivom ma poslovnik....

Predsjednik. O tom ne možete govoriti.

Biankini. Po § 48 poslovnika je dopušteno u svako doba pitati rieč za stvarni izpravak, za lični čin....

Predsjednik. Ja vam ne dam rieči. Ovdje se ne radi o poslovniku, nego o zemaljskom redu iliti ustavu.

Biankini. Ali molim....

Predsjednik. Ne možete govoriti! Ne dam vam rieči.
Biankini. To je sila!

Predsjednik. To je moje pravo!

Biankini. Naše je pravo barem prosvjedovati!

Predsjednik (*zvoni*). Molim, prelazim na dnevni red. Prva je točka dnevnog reda (*čita*): Izbor jednog člana u svakom od sliedećih odbora: upravno-gospodarstvenom, financijalnom i molbeničkom.

Molim, da izvolite napisati i predati cedulje, prije svega za upravno-gospodarstveni odbor.
(*Obavlja se izbor*).
Molim, dok se ove cedulje izbroje, neka se medjutim predavaju one za izbor jednog člana financijalnog odbora.

Za člana upravnog gospodarstvenog odbora predane su 23 cedulje, a 3 su biele. Jednoglasno je odabran g. Vukotić.

Molim da se predadu cedulje za imenovanje jednog člana u molbenički odbor.

Za imenovanje člana u financijalni odbor imamo 27 cedulja. Gosp. Bjelovučić je dobio 25 glasova, a g. Bjelanović 2. Odabran je dakle preležnom većinom glasova g. Bjelovučić.

Za izbor jednog člana u molbenički odbor predano je 25 cedulja, a medju njima 4 su biele. 20 je glasova dobio dr. Machiedo, a jedan glas dr. Karaman. Po tom je odabran u molbenički odbor g. dr. Ante pl. Machiedo.

Prelazim na drugu točku dnevnog reda (*čita*): Nastavak razprave o proračun zemaljske zaklade za g. 1895.

Upisani su za rieč gg. zastupnici Vidović, Perić, Vranković i Korlaet.

Gosp. Vidović je prvi na redu, dakle neka izvoli govoriti.

Vidović. Eccelsa Dieta! Mi dichiaro subito pronto e disposto di approvare e votare il preventivo in discussione e soggiungo che ad alcuna delle parti non farò veruna osservazione, come non ne fecero i Signori che mi precedettero.

Dopo che nell'ultima seduta abbiamo inteso che l'on. Biankini — che passa per uno de'più incontentabili, — si dichiarava taqualmente soddisfatto della esposizione dell'illustrissimo rappresentante governativo sull'operato del Governo in fatto di agricoltura, certamente, o Signori, non sarete sorpresi di sentire da me parole di soddisfazione: da me che sono uomo di più facile contentatura; da me che, se da un canto riconosco i doveri che incombono al Gov., dall'altro canto con calma e severità so valutare le circostanze che si oppongono all'applicazione delle buone intenzioni che vogl'o supporre nei Signori a cui è affidata l'amministrazione provinciale; e da me, che non agogno a popolarità, che non cerco cariche, che non ambisco onori; da me, che per circostanze speciali del mio partito mi trovo quì senza mio merito a rappresentarlo, e che nella vita politica della mia patria mi considero come una meteora passeggera. L'on. Biankini dopo dichiarazioni di semi soddisfazione rilevò i nostri gravi bisogni. A parte qualche esagerazione, io ritengo e riconosco che la esposizione de' nostri bisogni e le sue osservazioni erano, in massima parte, fondate e giuste, come p. e. quelle che riguardano le guardie boschive, le capre, le vessazioni da parte degli organi finanziari, la coltivazione del tabacco, la trascuranza dei mezzi di comunicazione ed altre.

Il rappresentante governativo ci diede lettura di un paio di dichiarazioni contrarie, sfavorevoli alle capre. Io posso assicurarlo che in brevissimo tempo sarei in grado di produrgli non due, ma a decine le manifestazioni in senso del tutto contrario; vale a dire, sentirebbe lamenti per la proscrizione delle capre in alcuni luoghi, e dei lagni caldissimi per la restrizione eccessiva del pascolo concesso agli stessi animali. Il nostro contadino, o Signori — e credo che in questo argomento anche la mia voce abbia una certa autorità — il nostro contadino pregia moltissimo la capra, sia per la resistenza che essa per natura oppone alle intemperie, sia ancora perché non è facilmente soggetta a sentire le conseguenze dannose della mancanza di alimento. — Io sto per fare un'osservazione che fin ora credo non è ancora stata fatta, in quest'ecc. Dieta, riguardo ad un'altra specie di animali: vale a dire a'cavalli.

E' notorio, che il Governo spende vistosi importi per migliorare la razza cavallina in Dalmazia. A tale scopo, nell'opportuna stagione, si vedon comparire in singoli luoghi degli stalloni. In questa maniera, certamente, o Signori, si ottiene dei bei puledri di razza più fina; ma questi animali sono più delicati degli altri, e quindi essi risentono piú facilmente la mancanza di quelle cure e dell'alimento abbondante e sano come lo esige una razza fina. E' cosí che non si raggiunge lo scopo, perchè gli animali che nascono e che appartengono ad una razza più fina della nostrana, col crescere non fanno la desiderata riescita, per i motivi suesposti. Io credo che in questo caso il Gov. metta il carro dinanzi ai buoi. E ritengo più opportuno a questo scopo, che il Gov. per migliorare la razza degli animali in genere e quella dei cavalli in ispecie, dovrebbe vendere ai nostri contadini più poveri, a prezzo moderato e al disotto del costo, la semente di fieno ed avena.

Quanto al tabacco devo portare un lagno per il seguente fatto. Con nota 1. marzo 1894 N. 101 la commissione della Regia del tabacco scriveva al comune di Scardona le precise parole: *(legge)* Come vedete, o Signori, la cosa è positiva: e soggiungeva l'invito di avvertire i capovilla acchè notificassero al pubblico, che da un impiegato della regia verrebbe data la relativa istruzione dopo aver fatto un sopraluogo, per vedere se il terreno sia addatto o meno alla coltivazione del tabacco. Il comune chiedea intanto la fissazione del giorno di arrivo della commissione, dichiarandosi disposto di far sì, che un assessore andasse coll'impiegato della Regia per fare la visita e servirgli di scorta e guida, e ciò con la nota 2 luglio 1894. Venne finalmente quest'anno un impiegato della Regia e tenne una conferenza, diede le relative istruzioni, dopo aver fatta l'ispezione ed essersi persuaso che i terreni erano adatti alla coltura del tabacco. Successivamente e precisamente con nota 26/XI '94 la stessa commissione della Regia invitò il comune ad avvertire il pubblico, che le istanze relative potevano prodursi fino ai 24 decembre. Dopo questo avviso, molti furono e i contadini ed i possidenti che si insinuarono per ottener questa concessione. Senonchè, fatalmente, con un'altra nota lo stesso commissario

partecipava che l'ecc. Ministero con suo deciso 3 dec. 1895 N. 21·693 non aveva trovato di confermare la concessione già fatta. Questo è certamente un inconveniente, e, sarei per dire, uno sconcio; perchè parecchi degli insinuatisi, oltre i disturbi connessi all'insinuazione, furono costretti a far eseguire anche de' lavori preparatori, spendendo così non lievi importi. — Se faccio questo lagno a nome di molti insinuati, lo faccio anche per richiamare l'attenzione dell'ecc. Governo su questi fatti dispiacenti, i quali lasciano cattiva impressione specialmente in gente che per la loro limitata coltura ed intelligenza non arrivano a comprendere come alcune cose si facciano e poi si disfacciano, si dicano e si disdicano. A mio modo di vedere, non sta nella riputazione del Governo, che il pubblico riceva simili impressioni. — Io vò sperare che dopo questa semplice osservazione e dopo l'interpellanza che. credo, sia stata appositamente in questo senso prodotta al Governo da uno dei deputati, non si vorrà ripetere un caso simile.

Passando all'imposta, odiosissima oltre che gravosa, sulla distillazione dell'acquavite, mi permetterò di fare alcune brevi osservazioni.

Come voi tutti lo sapete, o Signori, quando uno si insinua per ottenere il permesso per questa operazione della distillazione, riceve una bolletta, su cui a caratteri di scattola sta scritto: fabbrica spiriti. Questo, o Signori miei, è una amara ironia, una satira sanguinosa nelle nostre condizioni; e meglio il comprenderà chi conosce in che cosa consiste questa disgraziata fabbrica di spiriti.

Voi tutti, o Signori, sapete come me, che il nostro contadino, in un cantuccio del locale che gli serve di ripostiglio degli utensili domestici, degli strumenti agricoli, talvolta di stalla e persino di dormitoio — in un cantuccio, dico, di questo locale egli si leva un camino e vi pone sopra una caldaia, che in dialetto veneziano o dialetto dalmato, come più vi piace, si potrebbe chiamare „pignata“. E questo è tutto il grande apparato che denomina fabbrica di spiriti, e del quale il contadino si serve per distillare l'acquavite.

Oltre che essere gravosa e in molti casi insopportabile l'imposta, anche il modo con cui viene applicata la relativa legge certo non può ottenere che biasimo da parte dei rappresentanti del popolo.

Sò che in proposito vennero fatte delle giuste osservazioni e fatti dei rimarchi: quindi su di ciò non voglio tornare. Accennerò soltanto ad alcuni fatti che io nell'esercizio della mia professione ho avuto campo di constatare, e ripetutamente per disgrazia.

Nella bolletta, anteriormente accennata, viene fissata l'ora precisa in cui si dee compiere questa operazione. Il contadino che non ha in casa orologi, e che non ne ha nemmeno nel villaggio, si regola non col calcolo astronomico esatto, ma approssimativamente, col levare e calore del sole. Spesso avviene, che dopo aver acceso il fuoco o nel mentre sta per accenderlo, gli compariscano una o due guardie dinanzi; queste estraggono l'orologio, che non è un cronometro, gli danno un occhiata, e stabiliscono se il relativo fabbricante sia o meno in contravvenzione. — Nella massima parte de'casi lo si dichiara precisamente in contravvenzione; donde multe, e multe enormi, o Signori. Alla contribuzione giornaliera di due o tre fiorini, si aggiunge ancora multe di parecchie decine di fior. — In quel locale stesso, da me a larghi tratti superiormente descritto, o in uno attiguo, viene riposta dal contadino quella cuba o cappello del lambicco o caldaia, sul quale viene applicato il fatale suggello per impedire ogni abuso da parte del proprietario della fabbrica di spiriti. Successe molte volte, anzi moltissime, come mi venne esposto da persone della cui veridicità non ho ragione di dubitare, che o un animale o un ragazzo, irresponsabile delle proprie azioni, lordasse o rompesse lo spago su cui è fermato il suggello. Questo semplice fatto basta, perchè il povero contribuente paghi tre, quattro, cinquecento fior. di multa, come io stesso ho avuto il caso di constatare, perchè si procede in una maniera spaventevole, facendo un calcolo di moltipliche che ascende ad una somma enorme. Questo, o Signori, è la rovina del contadino!

E si giudica su questo semplice indizio.

Non valgono ricorsi, in cui si accenni alla mancanza di orologi e all'impossibilità quindi di poter stabilire esattamente il tempo; non vale la buona fede, non vale il dire che il guasto del suggello è avvenuto per accidente, e come prima dissi, per l'azione incosciente, d'un animale o d'un ragazzo, o delle stesse intemperie; perché sono locali, o Signori, il cui tetto lascia filtrare la pioggia; non vale nulla: si tiene ferma la decisione di contravvenzione! Devo aggiungere che questi son fatti gravissimi; e siccome io ho avuto occasione di conoscerne alcuni, la cui soluzione è indecisa, mentre altri hanno già avuto una decisione sfavorevole senza dubbio, e siccome io credo che anche l'autorità sarà impressionata dall'enormezza di tali misure, così mi permetto di rivolgere una calda e fervida preghiera al Governo affinchè voglia prendere in seria considerazione i fatti da me esposti e voglia, se non totalmente, almeno parzialmente procurare una diminuzione di queste enormi multe.

Sono perfettamente d'accordo col l'on. deputato Biankini quando disse che i nostri bisogni sono estremi, imponenti, e che abbisogniamo di pronti rimedi. Ma in ciò io convengo con lui parzialmente, vale a dire, io non aspetto e credo non si possa aspettare ragionevolmente tutto dal Governo. Noi pure dobbiamo lavorare, e lavorare assiduamente per cercar di rimarginare quelle piaghe che si con mano maestra ci ha designate. Mi permetto di aggiungere che se le nostre condizioni attuali non sono migliori di quello che dovrebbero essere, dobbiamo — se vogliamo essere sinceri — confessare che una parte di colpa la abbiamo pur noi. Più che la peronospora, più che la filossera, più che tant'altri mali, più che la tanto maledetta ed imprecata clausola, ritengo sieno state di danno a noi le sterili lotte politiche e fratricide. Se abbiamo sentimento patriotico, se abbiamo un cuore che palpita per la nostra patria, cerchiamo per lei di soffocarle o almeno sopirle.

L'on. Biankini ha terminato il suo dire con una bella esortazione in nome di Croazia. Io ne farò un'altra in nome di Dalmazia, che, a noi, dovrebbe certamente star più a cuore.

Vogliate, o Signori, abdicare alle idee di alta politica che non si confanno a noi, che siamo troppo poveri, che siamo troppo pochi; così che la nostra provincia non raggiunge il numero degli abitanti d'una grande città. — Spieghiamo, piuttosto, concordemente la nostra attività nel campo amministrativo, occupandoci esclusivamente degli interessi economici della nostra patria. Nei consigli comunali — corpi amministrativi per eccellenza — procuriamo di introdurre e scegliere persone a cui si possa con sicurezza e garanzia affidare gli interessi comunali: cerchiamo di scegliere persone le quali per la loro intelligenza, coltura e carattere ci possano offrire la migliore garanzia d'una saggia, retta e proficua amministrazione; nelle scuole, assegniamo alla lingua italiana il posto che si le compete: dapoichè è dessa un eccellente mezzo per completare la nostra coltura; poichè è il ponte che ci unisce al mondo civile; poichè è la lingua indispensabile per la nostra navigazione e pe' nostri commerci. Affrettiamoci, dunque, a ricuperare il tempo perduto, o Signori, e chiudo con queste parole: lavoro, concordia, unione in nome di Dalmazia nostra! — (*Bravo*).

Predsjednik. Ima rieč gospodin zastup. Perić.

Perić. Visoki Sabore! Ja neću trčati za gospodinom predgovornikom, t. j. njegovim zadnjim riečima, na političko polje, već me evo odmah na stvar. Imotsku krajinu koju imam čast da ovdje predstavljam, dobro vam je poznato, čestita gospodo, da majka priroda maćuhinski svojim darovim je obasula; ali Bog je dao njezinim sinovim krjepke mišice, kojim da joj otmu, kako pjesma kaže „čim se hrane i oda zla brane." — U zadnje je vrieme toj borbi s prirodom dobro došao dopust sadjenja duhana. Naš krajišnik na granici Hercegovine vidio je odavna, kako se o duhanu radi, koja se korist od njega dobiva, te odmah prigrli tu granu gospodarske privrede. Nije žalio ni truda ni muke. Činovnici državne režije, financijalne straže išli su u susret težaku i podukom i sto no je rieč, humanitarnim postupanjem i pravednim procjenjivanjem, tako da ja, koji svake godine obilazim moj kraj, nisam imao prigode, osim kadgod sporadički čuti na njih tužbe. — Ovih dana, na žalost, stiglo mi je pismo, u kojem čitam neku

žalbu na njihovo ovogodišnje postupanje. Ovdje imam dotični spis, u kojem se kaže, da bih, ne tužio, već po onoj *principiis obsta*, vladi preporučio, da bi odmah u početku stala na rep ovom pojavu, koji će se biti dogodio možda usljed volje jednog činovnika, koji je htio novotariti, nemisleć da tim narod jako ozlovoljava. Da vam kažem, gospodo, samo jedan slučaj. — Sela Rašćane i Župu obila krupa. Jedan težak u Župi bio zasadio 16.000 struka, za koje mogao je imati, ako se osrednje računa, fior. 500. Istina, da je krupa i duhan oštetila, ali mučno je vjerovati, da ga je na toliko uništila, da rečeni seljanin za preostatak nije mogao dobiti više od fior. 2·50! — Tu, gospodo, nije kudkamo, valja reći, da je bilo strogo procjenjivanje. Osim toga, zna se, da je ove godine ljeto bilo prilično sušno, te lišće duhana, i ako manje, bilo je daleko bolje. U procjenjivanju naš težak ima dobro oko, pak mu je žao, da duhan kakav je, recimo, lanjske godine dohodio u prvu ili drugu klasu, ove se godine meće u treću ili čak u četvrtu. Sada, gospodo, promislite, da je u imotskoj krajini prilično razširena gojitba duhana, pak ćete lako suditi, kolika je šteta učinjena siromašnom narodu tim nepravednim razporedanjem. To je ono, što sam htio kazat odnosno na procjenjivanje. — Nego ima i još jedna tužba, ili bolje rekuć, žalba, t. j. da je onaj činovnik oštetio narod do kakove dvie hiljade fiorina pri podjeljivanju nagrada, a tu je, dakako, siromašnom narodu liepa jabuka izmaknuta. Što su te nagrade? Težaku, koji kroz opredieljeno vrieme toliko postotaka dobre vrsti duhana prama ukupnoj količini prikaže, daje se nagrada. Rok za predaju duhana utanačen je u obznani za pobiranje duhana, nesjećam se nadnevka, već broj 18543-III, a na njoj je podpisan preuzvišeni namjestnik David. U toj je odredbi utanačen rok za predaju duhana do 30 studenoga. No nije opredieljeno u koliko navratka, da se to ima učiniti, a to je i pametno, jer se to nedade opredieliti. Duhan se nemože vas, naime, u jedan dan pobrati i na konac nanizati, pak naravno, sav nemože na jedanput bit gotov, da ga se goni na predaju, već kako se uredjiva, tako se i goni na mjeru. Ove godine taj isti činovnik, svakom, koji nije dognao u dva puta sav svoj duhan, uzkratio je rečenu nagradu. Nerazumim po kojemu razlogu. Valja znati i to, da se u duhan smije krećati samo kad objuži, inače će se veći dio satrti. Ovo iznesoh po mojoj dužnosti i preporučivam visokoj vladi, da bi tomu neredu u početku stala na kraj, jer se onakim postupanjem ubija u narodu oduševljenost za gojitbom duhana. Kad težak vidi, da mu se trud neizplaćiva, on će radije taj trud u što drugo ulagat, a tim, držim, da nebi ni državna režija se okoristila. Preporučivam nanovo pozvanim čimbenicim, da tomu zlu na vrieme traže lieka.

P r e d s j e d n i k. Gospodin zastupnik Vranković ima rieč.

V r a n k o v i ć. Visoki Sabore! Čast mi je prije svega primjetiti nešto gospodinu zastupniku Biankini-u.

On je u svom prekojučerašnjem govoru prisvojio sebi zaslugu, što se visoko Ministarstvo sklonilo, da imenuje jednog tehničkog vještaka za poljodjelsku upravu. Nije moja namjera zaniekati zasluge gosp. Biankini-a, ali na čast istine treba napomenuti, da je ovo pitanje puno godina prije njega bilo podignuto sa s'trane poljodjelskog pokrajinskog Vieća, i da ga je vis. Ministarstvo riešilo, dodajući samo da mu nije bilo moguće to uvažiti, u koliko nema pri ruci sposobnog osoblja za rukovodjenje polj. struke u Dalmaciji. To može posvjedočiti i častni zast. Ljubić, koji je onda bio tajnik Vieća.

Ja ću staviti visokom Saboru nekoliko predloga za koje mislim da nalaze mjesta u ovoj razpravi, u koliko se tiču poljodjelstva; a kako je o njima bilo dosta govora i ovdje i u poljodjelskom vieću, ja ću se ograničiti na vrlo kratko obrazloženje.

Prvi moj predlog glasi: Daje se nalog Zem. Odboru neka nastoji kod Vlade Njegovog Veličanstva, e da svuda a osobito u odlomcim Občine Omiške i Sinjske budu pregledane branjevine gajeva odredjene u smislu §. 3 zak. pok. 19 veljače 1873 kako da se prepriečе pojedine pohare škodne gojitbi šuma; i kad bi našla da je bilo zabranjeno prostora nesposobna za gojitbu šuma, neka digne zabranu, i te prostore ostavi za pašu koza.

Ja sam s mnogo strana čuo i pročitao mnogobrojne tužbe, da je politička vlast, kad bi odredila branjevine na temelju tog § 3, zauzela veliki prostor, a medju njim i dosta zemljišta, koje nije sposobno za razvitak šuma i da su to krševiti prostori, koji jedino služe za pašu koza. Ja neznam, jesu li temeljite te tužbe, ali se bojim, da jesu nešto, pošto znam, kako je prijašnja šumarska vlast postupala u sličnim slučajevima. Ona nije uzimala u obzir glas seoskih sborova, i zabranila je kozam jedan cieli odlomak, premda je tu bilo prostora za gajeve nevaljanih. Ako je to istinito, moja je namjera, da se tomu stane na put, i što je potrebno za gajeve, neka se odredi za gajeve, a što nije, neka ne pusti za pašu kozam. Ako te koze obstoje — premda je častni gosp. Trigari rekao, da jedva da ih ima — treba da se tu okoriste, jer se ovdje baš radi o onom — salvare la capra e i cavoli. (*Smieh*).

Drugi moj predlog glasi: Daje se nalog Zem. Odboru neka nastoji kod Vlade Nj. Veličanstva e da država udieli nekoliko podpora od fior. 300 za pohadjanje trogodišnjeg tečaja maslinarstva i uljarstva u Bari, osobitim obzirom pri udielivanju istih na kotare Makarske i južne Dalmacije.

Kriza ekonomička, od koje trpi ciela Dalmacija, mislim da se najbolje ćuti u krajevima, koji se bave maslinarstvom i kojima je ulje najznatniji prihod. Svi znate, gospodo, da je ulju ciena pala na polovicu, a da ni masline ne rode svake godine, već svake 3, 4 god. Za to da se podigne onaj prihod treba postupati kao u drugim zemljam, kao n. pr. u Italiji. Ulje, koje se tamo prodavalo prije uz nižu cienu od našeg, sad se prodaje dvostruko više, a to se postiglo osobitim učenjem uljarstva. Tamo je uvela vlada u Bari jedan trogodišnji tečaj, da se to uči. Kod nas istina ima tečaj u Dubrovniku, i visoko ga ministarstvo podupire, te mu je i ljetos povisilo običnu podporu, pa je bilo 70 tražitelja za nju, a to znači, da se narod za nju interesira. Ali dakako, to je učenje ograničeno i nemogu se zavesti veće radnje, ne može se naći družtvo, koje bi se time bavilo, i ja mislim, da bilo od velike koristi, kad bi Ministarstvo udielio nekoliko podpora, da bi se mogao naći čovjek, koji bi došao do poznanstva cielog tog predmeta.

Treći moj predlog glasi: Daje se nalog Zem. Odboru, neka nastoji kod Vlade Nj. Veličanstva, e da tehničke radje budu dovršene, e da se bude mogla što prije izvesti regulacija bujice „Krušvice“ na otoku Hvaru.

Kako sam čuo od gosp. Vladina povjerenika, radnje oko ove bujice već su u tieku; a kako sam lanjske godine mogao očevidno konstatirati, da ova bujica nosi mnogu štetu polju Starigradskom; i kako po onom, što ja mislim, ne radi se o velikoj radji, nego bi se mogla obaviti i s malim troškom, ja bi preporučio vis. Vladi, da nastoji, neka se tehničke radje što više usavrše i neku se što prije počmu izvadjati radnje materijalne.

P r e d s j e d n i k. Gospodin zastup. Vranković, predao mi je tri predloga, koji su bili pročitani. Molim, gospodu, koja podupiru ove predloge neka izvole ustati. (*Ustaje dovoljan broj*).

Predlozi su poduprti, te će se o njima glasovati pri koncu razprave.

Sada ima rieč čast. zastupnik Korlaet.

K o r l a e t. Visoki Sabore! Istina je, koja se ne da pobiti, da se zemlja pokazuje prema onome, koji je obradjuje, onakova, kakav je on trud oko nje uložio i prema načinu, kako ju obradjuje, te, ako ju je bolje i marljivije obradio, i ona će mu se zahvalnijom pokazati, inače bit će mu loša i nagrada.

U našim zagorskim krajevina, žalibog, još se tjera poljodjelstvo na primitivni način. Tu još vriedi ona: „Plete kotac, kao otac.“ Kad bi nam za rukom pošlo izvaditi iz kakovog muzeja plug, ralo, branu i druga poljska ratila, koja su se rabila otrag koju stotinu godina, pak ih uzporediti s onim, što se još i dan danas u Zagorju rabe, mislim, da bi se mala razlika medju njima nasla, kao što će se u malo čemu bit promienio i način u obradjivanju polja. To je, mislim, razlog, zašto polja ne daju onog

ploda, komu bi se bilo nadati, i prama divnom podneblju i prema plodovitosti tla i prema krasnom položaju, kojim nas je narav obdarila.

Ja mislim, da bi se tomu, bar djelomice doskočilo, kad bi se uvela jedna poljodjelska škola za cienu pokrajinu, gdje bi se svake godine usposobilo više mladića, na način, da bi mogli postati praktični učitelji u svome kraju, a ako igdje, vriedi ona: *verba movent, exempla trahunt*, to vriedi kod našeg težaka. Recite vi njemu sto puta: Bilo bi ti bolje da zemlju obradjuješ, ovako i ovako, da sjeme ovako priredjuješ a na ovaj način blago gojiš", recite mu više puta: „zašto ne navrneš te divljake, koje su ti oko kuće ili staje?" — bit će sve bez uspjeha. Ali ako vi započmete kraj njega što nova uvadjati, te on vidi da vam to koristi daje, ako oplemenite koju voćku, čim on na njoj opazi onaj krasni plod, eto ga odmah k vami te će vas umoliti, da i njemu oplemenite koju voćku, da ga naučite ciepiti.

Ali gdje da se zavede takova škola? Ne bih rad da mi se rekne: „Ovaj hoće da navraća vodu na svoj mlin," al ne mogu na ino, a da ne spomenem kako je već godine 1890 sabor bio usvojio zaključak, neka se t. j. ustroji takav zavod u Sinju. Sinj bo je u srdcu Dalmacije, te mu je odasvuda lak pristup, Sinj pruža sve što se za takovu školu zahtieva. Želite li ravnice? Eno vam je izpred varoši puklo krasno polje, dokle vam oko dosiže, a preko njeg se Cetina vijuga; hoćete li livada, pašnjaka i oranica, svega vam toga u izobilju tamo ima; želite li krša? Ta sva je varoš njim obkoljena. Podnebje uz to nije oštro, a Občina bi — u koliko mi je poznato — spravna bila učiniti sve moguće žrtve, da se tamo ta škola osnuje.

Predlagati, da pokrajina primi na se trošak te škole, ne bih se usudio, jer znam koliko je zemaljska zaklada obterećena i koliko uviek u njoj troškovi rastu, s toga se usudjujem podnieti ovaj predlog visokom Saboru (*čita*):

„Sabor dalmatinski izrazuje želju Vladi Njegova Veličanstva, neka bi izvoljela što skorije zavesti na svoje troškove u Sinju ratarsku učionicu za cielu pokrajinu."

Ovo, mislim, da nebi bilo toliko trudno postići, pošto znam da se je visoko Ministarstvo, kad se je jednom o tom radilo, izjavilo, da će dati polovicu troška; uzme li dakle i sav trošak, ne bi se za to država upropastila. Ja se uzdam s toga, da će ovaj predlog biti okrunjen najboljim uspjehom, bude li jednoglasno prihvaćen od visokog Sabora i ako ga naše Namjestništvo toplo preporuči visokoj starijoj vlasti, kao što se je tomu nadati.

Predsjednik. Gospodin zastup. Korlaet je stavio predlog, koji nije dovoljno podpisan, te ću ja zapitati, tko će ga poduprieti. Gospoda, koja podupiru predlog, neka izvole ustati. — (*Većina*). I ovaj je predlog uvažen, te će u svoje vrieme biti stavljen na glasovanje.

Sada ima rieč častni zastupnik Vukotić.

Vukotić. Visoki Sabore! Proračun pokrajinske poljodjelske zaklade sastavljen je iz članaka, te se izključivo odnose na težački stalež, koji sastavlja ogromnu većinu naroda u našoj pokrajini, pak ako se ovim proračunom koji sat obširnije zabavimo, mislim da neće dosadno biti nijednomu od gospode zastupnikâ; pošto smo svi proniknuti jednakim uvjerenjem, da treba seljački stalež, što je više moguće podići u poboljšanju njegovog sadašnjeg ekonomičkog stanja

Težački stalež u našoj pokrajini cvili u velikoj nevolji. Nema prokrčenih puteva, nema voda za svoju potrebu i za potrebu svoje marve; nema shodna načina kojim bi mogao prodati uz priličnu cienu svoje poljske proizvode, a pri tom mu još oskudieva vještina, a nema ga tko poučiti, u racionalnom obradjivanju zemlje i poboljšanju stočarstva, bez kojeg se nemože zamisliti valjano gospodarstvo. Uz to on još strada u higieničkom pogledu, snoseći strpjelivo u mnogim mjestima ubitačnu bolest groznicu, koja ga iz temelja izkopa. O tom je dosta obširno govorio jučer častni zastupnik Biankini i napomenuo neka mjesta kroz Dalmaciju, koja su mu poznata, ali je izostavio neka u Boki Kotorskoj koja trpe istu sudbinu i koja ću docnije po imenu kazati.

S druge strane razmatrajući, svak će biti uvjeren da se od težaka mnogo iziskuje. Država iziskuje porez, općina prireze, svećenici štolarne pristojbe, šumari šumske globe, školska uprava školske globe, poljska uprava poljske globe, financijalna vlast financijalne prestupke, a kamatnici, naravski, podpunim pravom, iziskuju svoje kamate, i pri onakvim teretima, gospodo zastupnici, nije čudo, što mi, malo ne svaki dan, vidimo u službenom listu vlade dalmatinske toliko dražbenih oglasa, usljed kojih najbolja imanja dalmatinskih težaka propadaju na dražbi sa jeftinu cienu.

Kad se na sve ovo obazremo, onda nam se prikazuje prava slika žalostnog stanja našeg težaka u Dalmaciji. Istina, s ovim mršavim proračunom poljodjelske zaklade ne može se ni iz daleka predpostaviti da bi se moglo doći na susret i izliečiti neke rane težačkog staleža; tomu se hoće pomoć s obilnijeg izvora, hoće se pripomoći sa strane visoke Vlade, i to ne obične, nego izvanredne, jer u iznimnim okolnostima nuždne su i iznimne mjere. Naša je Dalmacija kroz toliko vjekova bila zapuštena prema ostalim pokrajinama u Cislajtaniji i s toga treba da se vis. Vlada na nju osvrne i da joj ne mieri sličnim mjerilom kao ostalim pokrajinama, i da tobože sa svima jednako postupa, da ne bi koja zamjerila, da se Dalmaciji u njezin proračun koja viša svota uvrsti.

Ali da se naša težačka ruka podigne na stepen boljeg blagoštanja, tomu se hoće nekoliko vremena, jer se neda sve od jedanput izvesti, uz najbolju volju visoke Vlade i drugih pozvanih faktora. Po mom mnienju, sve bi moglo malko pričekati, ali nešto, što mi se čini od prieke potrebe, neda odmaka.

Napomenuo sam prije, da naš narod užasno strada u mnogim mjestima u zdravstvenom pogledu. Gospodo moja, gdje je pitanje zdravlja, svaki je pozvan da priskoči u pomoć, jer bez zdravlja nema bogatstva, a zaludu je najveće blagostanje, kad nema zdravlja. Ja ću se u kratko svrnuti na zdravstveno stanje u nekim općinama Boke Kotorske.

U općini Budvanskoj, Tivatskoj, Peraškoj, Grbaljskoj i Krtoljskoj, vlada preko ljeta i jeseni, od početka augusta do svršetka oktobra, takova užasna groznica, usljed močvara, da ima s reda kuća, gdje je ciela familija prinudjena u postelji, tako da jedno drugomu, što no se veli, ni kupu vode nemože pružiti. O toj nesreći naše Boke, visoko Ministarstvo rata, imalo je povoda razmišljati. — Kad preko ljeta dodju ubojne ladje i stanu preko 10 dana na zalivu Tivatskom, na stotine se vojnika razboli od groznice, te se upravo njegovom inicijativom naredio sastaviti jedno mješovito povjerenstvo, koje se prošle godine na licu mjesta bavilo pitanjem, kako bi se moglo poboljšati to stanje i odstraniti poljske močvare, uzrok te nesretne bolesti. Prošla je jedna godina, a mislim i više, i ne vidje se nikakav uspjeh od tih sastanaka, niti mi je poznato, da je visoka Vlada štogod preduzela. Pošto je pak od prieke potrebe tomu što prije doskočiti, ja ću na svršetku u tom pogledu podnieti jedan shodni predlog visokoj kući na glasovanje.

Imao bih se još osvrnuti i na gojitbu duhana u našoj Boki, gdje se ima 4 godine taj rad započeo, ali nekako slabo napreduje.

Razlozi tomu bi mogli biti dvostruki: jedno što mnogo doprinosi zapriekam gojitbi duhana onakav postupak vlasti, kao što je naveo častni predgovornik zast. Perić, i što se težaku nizko procienjuje duhan, te gubi volju saditi ga sliedeće godine. Vrst je u Boki Kotorskoj sasvim dobra i prilično se priredjuje, i baš ona ista razlika, koju je opazio častni pregovornik gosp. Perić da se pojavila ove godine u Imotskoj krajini, ta se upravo pojavila i u Boki Kotorskoj, t. j., da one vrsti, koje su lani bile procienjene u 2. razred, došle su ljetos u 3. i 4., i tim ne samo što je narod pretrpio veliku štetu, već, što je mnogo gore, mrazi mu se u buduće rad oko njega.

Preporučujem visokoj Vladi, da bi potražila od režije duhana izvješće i nastojala u svakom pogledu, da se nebi narodu sada u početku mrazila ta važna grana poljodjelstva, u koju Boka polaže velike nade, da bi seljački stalež mogla iz gliba podignuti, kad bi se gojitba raširila kako treba.

Jedan od častnih predgovornika i to zast. Trigari, napomenuo je, pretresujuć ovaj proračun kao pravu nemoralnost, što vidi u istom uvrštenu svotu od fior. 12000 naplaćenu od naroda za šumarske prekršaje. Ali o tom nije dobro obrazložio, i zato neznam da li ću pogoditi na njegovo mišljenje, što je on htio s ovim šumskim globama učiniti. Ili je on htio preporučiti, da se šumske globe ne naplaćuju od težaka, ili da budu za drugu kakvu svrhu upotrebljene. Meni se čini, da je on smierao na ono prvo, t. j. da se nemaju globe u šumskim prekršajima naplaćivati od težaka. Ja neznam, da li bi to moglo podnieti. Za svaki se prestupak hoće i jedna kazna. Kad ne bi postojala neka stega, zaludu lugari i odredbe za podizanje šuma u Dalmaciji. Za svaki šumski prestupak treba da postoji i jedna surazmjerna kazna, jer kad je nebi bilo, šume bi tamanio ko bolje može. Moglo bi se za olakotit teret seljačkom staležu nešto drugo u tom smislu preporučiti t. j. da se preinači šumski zakon u smislu, da težak za šumske prekršaje ima odgovarati tamnicom, ako ne tamnicom, onda globom. Molim, da mi nebi tkogod primietio, da to i sad postoji, jer sada postoji zakon, da osoba, koja ne može da izplati novcem, mora da odmuči tamnicom, dok je moje mnienje drugačije, t. j. da bi zakon imao biti preinačen u smislu, da svakomu bude na volji odmastiti tamnicom, ili odkupiti novcem. Ovo bi bila velika polakšica za siromašnijo težake.

U pogledu primjetbe zast. Trigari-a, što Vlada još nije izradila jedan katastar za šumske prostorije, moram primjetiti, da ako ćemo pravo reći, dosad ona toga nije mogla izraditi, jer gdje nema šume, tu se nemože ni katastar izraditi.

Tek se sada počelo o tom raditi i odkad je vlada naredila umjetno pošumljivanje, dosta je već golog kamenja obraslo šumom; a dok se to ne izvede, mislim, da ne bi bilo prilično, da se izradi katastar.

Svakako, ima nekoliko godina, da se na tom polju počelo sa strane visoke Vlade, Zemajskog Odbora i zanimanih občina raditi i već sam, baš po izvješćaju gosp. vladinog povjerenika, koji sam na početku ove razprave pomnjivo saslušao, uvidio neki napredak, te bi već sada bilo zgodno vrieme, da se počme i o tom katastru štogod raditi.

Svota pak, koju sam saslušao u vladinom izvještaju, od 12 hiljada forinti, koja je namienjena izkorienjenju filoksere, u mjestima gdje se je pojavila, na onaj način, kako nam je gosp. vladin povjerenik obrazložio, meni se čini, da nije praktično, niti će se s tim kakav uspjeh polučiti, kao što se nije ni u Francuzkoj polučio. Ja sam mnienja, da bi bilo bolje tu svotu upotrebiti na podizanje razsadnika amerikanske loze i to u svakom kotaru, gdje se goji loza, za eventualne potrebe.

U odnošaju s onim, što sam do sada rekao, ja ću podnieti visokom saboru na odobrenje 3 predloga, koji bi glasili ovako *(čita)* :

I. Nalaga se Zemaljskom Odboru da u budućim zasjedanjima u izvješću o svom radu priloži i iskaznicu o zdravstvenom stanju naroda u Dalmaciji, kako bi Sabor bio u stanju prama okolnostima odrediti shodne mjere.

II. Preporučuje se visokoj Vladi da prouči higieničko stanje naroda občine Grbaljske, Budvanske, Paštrovske, Krtoljske i Tivatske u Boki-Kotorskoj, i prama ispadcima da učini shodne predloge, kako bi se moglo poboljšati zdravstveno stanje u rečenim občinama.

III. Preporučuje se visokoj Vladi, da bi se u svakom kotaru ove pokrajine ustanovila najmanje po jedna živinarska postaja oplemenjivanja domaćih živina najbolje pasmine.

P r e d s j e d n i k. Gospodin zastupnik Vukotić je stavio tri predloga. Buduć da nema nikakvih drugih podpisa, molim onu gospodu, koja žele poduprieti ove predloge, neka izvole ustati. (*Ustaje zakoniti broj*).

Predlozi su dovoljno poduprti, te će bit uvaženi i o njima će biti glasovano u svoje vrieme.

Javio se za rieč gosp. vladin povjerenik dvorski savjetnik Truxa.

Vladin povjerenik Truxa. Il primo onorevole oratore cav. Trigari riconobbe con gentili parole, quanto io ebbi ad esporre sull' attività del Governo nel campo economico-agricolo, ed espresse soltanto alcuni suoi desideri.

Per ciò che concerne il catasto boschivo, ebbi già l' onore nella sessione dietale dell'anno decorso, ed in modo consimile nella seduta dell' altro ieri, a far conoscere che la Luogotenenza appunto allo scopo accennato dall' onor. Trigari, ha già nell' anno 1892 ordinato la compilazione del catasto boschivo per ogni frazione comunale, e precisamente in prima linea per i fondi comunali, il quale va esposto ad ispezione degli interessati.

In tutti i distretti politici, particolarmante anche in quello di Zara, tali lavori progrediscono alacremente, e, per varie frazioni comunali, p. e. nel distretto politico di Knin, tale catasto è già passato in giudicato.

Ma siccome la compilazione del catasto boschivo per un comune censuario esige un lavoro non indifferente pel tecnico forestale, giacchè anzitutto devono venir trasportate dagli operati del catasto censuario in appositi prospetti, tutte le particelle boschive e pascolive dello stesso comune, lavoro per il quale gli operati censuari non sono a disposizione del tecnico forestale che durante l' inverno, quando i geometri d' evidenza non li adoperano; indi deve venir constatata sopra luogo la coltura di ogni singola particella, e finalmente deve seguire la procedura di esposizione e rettifica, fino a che passi in giudicato il rispettivo catasto boschivo. S' intende quindi da sè, che la compilazione del più detto catasto boschivo per tutte le frazioni comunali della provincia, per quanto la Luogotenenza ne desideri la sollecita definizione, pure esige un adeguato periodo di tempo.

Anche riguardo alle multe forestali ho già l' anno scorso esposto, che la cifra prevista per tale titolo nel preventivo del fondo prov. d' agricoltura, non decide minimamente sull' applicazione di fatto delle multe, perchè in proposito sono decisive soltanto le disposizioni delle leggi forestali e le misure emanate in base a tale legge.

Nella seduta dell' altro ieri ho poi accennato che relativamente alla giudicatura sopra contravvenzioni forestali, presentemente non dovrebbe esservi motivo a lagni in generale, dappoichè, giusta i prospetti statistici dei Capitanati distrettuali nella provincia per l' anno 1893, di 18.114 contravvenzioni denunciate, fu in 7.038 casi pronunciato soltanto il rimprovero, e che oltre a ciò vennero già depennati rilevanti importi di vecchie multe, non ancora riscosse, fino a tutto il 1889.

Circa le capre ripeterò egualmente quanto l' altro ieri esposi, e ciò valga di risposta anche alle relative osservazioni dell' onorevole Vidovich.

Relativamente al pascolo delle capre, ove particolari bisogni economici locali della popolazione lo esigono, e non vi si oppongono prevalenti riguardi pella conservazione dei boschi, si accordano possibili facilitazioni, permettendo anche il pascolo delle capre, quando le riserve boschive sono così cresciute, che i principali germogli non possono essere danneggiati.

Ma naturalmente, quando il numero delle capre in un pascolo boschivo è troppo grande, si deve disporre, che sullo stesso possano pascolarne solamente tante, quante possano trovarvi alimento, perchè altrimenti, quando c' è mancanza di pastura, se è anche il bosco progredito, le capre col rodere le corteccie danneggiano gli alberi, così che questi in fine inaridiscono.

Per ciò che riguarda la filossera, l' onorevole Trigari ebbe in generale a riconoscere che la colpa dell' invasione di tale flagello non può certamente attribuirsi al Governo. Egli dichiarò soltanto di non poter approvare la misura adottata dal Governo riguardo all' infezione di Ugliano. Senonchè la disposizione di intraprendere il sistema estintivo dei vigneti infetti nel territorio di Ugliano, è certamente rivolta al bene generale della provincia, per scongiurare il grave pericolo di cui è minacciata tutta la terra ferma, per l' immediata sua vicinanza ad Ugliano, e per il continuo giornaliero contatto che hanno quei villici colla terra ferma.

Che se anche l' esperienza abbia dimostrato che non sempre si ottennero i più completi risultati col sistema estintivo, e però da ripromettersi, che se pure non si arrivasse a distruggere completamente la fillossera, tuttavia con tale sistema, intrapreso nel più grave e pericoloso centro d' infezione, in un centro finora isolato, verrà, senza dubbio, menomata la spaventevole normale propagazione dell' insetto; e così forse rimosso o allontanato il grave pericolo da cui è minacciata la terra ferma e gli scogli attigui a quello di Uglian.

Con ciò però non viene minimamente pregiudicata la coltura delle viti americane su ampia scala nelle altre località infette, particolarmente Novaglia, Selve ed Ulbo, anzi si lavora seriamente a tale effetto.

I častni gospodin zastupnik Biankini govorio je ovaj put nešto umjerenije o vladinoj djelatnosti na gospodarstvenom polju, a samo glede nekih točaka njegovog govora dodat ću onome što sam prekojučer iztaknuo nekoliko rieči:

Što se tiče tužaba proti lugarskom osoblju, koje se u ovoj visokoj Kući više puta opetuju, naglasit mi je samo da politička vlast teži postojano za tim da od strane obćinâ budu imenovane poštene i nepristrane osobe, a u svakom slučaju doznatog zanemarenja ili zlouporabe službe, ona postupa — dolikujućom strogošću.

A sigurno, ako u suglasju s političkom vlašću budu se i obćine svugda i svedjer postojano brinule u istom smjeru, kao što mnoge obćine to već čine, nadati se je da će nestati tuženih neprilika.

O različitim posebnim granam gospodarstva ograničujem se na izjavu, da podpore Visokog c. k. Ministarstva Poljodjelstva, od kojih sam već prošlih godina naveo raznih primjera, bivaju i unapried udieljene u znatnim iznosima, dočim željenom sistematičnom postupku pri pobudjivanju napredka gospodarstvenih prilika u Pokrajini, kao i pri predlaganju podpora i upotrebljivanju udieljenih pripomoći, nadat se je kad bude pošlo za rukom imati strukovnjačkog poljodjelskog nadzornika.

O novoustrojenoj kemičnoj Poštaji u Spljetu i o putujućim učiteljima, već sam prekojučer iztaknuo da bi jur stavljeno zgodnih predloga visokom Ministarstvu za praktičniji i obširniji razvitak toli jedne, koli druge institucije. Istina je pak da je za nekoliko vremena putujući učitelj Dudan dodieljen rečenoj Poštaji i da drugi putujući učitelj Lovrić bi kroz nekoliko mjesecih pretežno upotrebljen pri filokseričnim radnjam. Ipak su i lanjskog proljeća i lieti bila obavljena običajna putovanja i predavanja obaju pomenutih učitelja, te će oni preduzeti svoju dielanost i nastajućega proljeća. Ali bilo je puno koristno za dalje izobražavanje samih putujućih učitelja da oba i praktično uzpoznadu potraživanje i pobijanje filoksere, dotično da se za sad barem jedan od njih i uvježba u kemičnim analizam naosob vina, a uz to su rečeni putujući učitelji i medjutim držali predavanja u raznim mjestima pokrajine, a učitelj Lovrić obdržava i sada predavanja pri ovomjestnim bogoslovnim zavodima.

U predmetu filoksere pozivljem se na ono što sam rekao u prekojučerašnoj sjednici.

Nadodat mi je samo da oprezne mjere, na svoje vrieme izdate proti širenju filoksere, biše i nadgledane ne samo sa strane političkih vlasti, občina, mjestnih filoseričnih povjereništva, već i sa strane organa financijalne i pomorske uprave, sa strane oružničtva i drugih javnih straža.

Nu kako uzprkos svem nadziranju može se dogoditi zlouporabe, dokaz nam je na pr. da i sada sa svim strogim nadziranjem, doznalo se je da se kuša kriomice uvažati amerikanskih loza u praznim bačvama, koje se povraćaju iz Trsta ili Rieke.

Kao strukovnjak bi iza prvog konstatovanja filoksere pozvani: valjan strukovnjak teorično i praktično izkušan kao tehnički upravitelj takovih radnja u Istri gosp. Uršič, eda privremeno upravi i radjam u Dalmaciji.

Uz to bi — osim častnih članova našeg pokrajinskog filokseričnog povjerenstva — opetovano saslušan i drugi obće poznati strukovnjak, baš u ovom polju, gosp. ravnatelj Bolle.

A sada je već privremenom upravitelju Uršiću dodieljen kao pristav i zamjenik, domaća strukovnjačka sila u osobi gosp. prof. Nimire, koji se osobitim zanimanjem bavi filokserom, a u tu svrhu se je i praktično izvježbao ne samo pri radnjam u Dalmaciji pod upravom gosp. Uršića, već bi naročito odredjen u Trst, e da upozna dotično poslovanje.

A napokon izvježbani su praktičnim filokseričnim radjam naši putujući učitelji i razne druge domaće sile.

U pogledu postupka na otoku Ugljanu i gojitbi amerikanskih loza, pozivljem se na ono što sam danas odgovorio častnom gospodinu Trigari-u.

Častnom gosp. Vukotiću, imam čast odgovoriti da se je o povjereništvenom izradku za poboljšanje zdravstvenih prilika u Tivtu i okolici već bavilo pokrajinsko zdravstveno vieće, i da će se na ovom temelju nastaviti odnosne razprave sa zanimanim čimbenicim.

Predsjednik. Rieč ima g. zastupnik Ljubić.

Ljubić. Ja zastupam Makarsku grad, pa sam dužan u ovoj prigodi da štogod progovorim o Makarskoj i o njezinu Primorju. Neću na dugo, ali moram iztaknuti kako je ona krajina u nazadku i u velikoj nevolji; ali nije kriv narod, jer radišan prama ikojemu u raznim stranam Dalmacije; nego su do toga nevoljnog stanja ekonomičnoga dotjerale okolovštine, od volje naroda nezavisne. Nesreća je što se Makarska i Primorje našli izmedju Splita i Neretve, pa ove dvie danas glavne točke trgovine i prometa, priteżu sebi sve, a po sriedi ostalo suho. Druga je nesreća što Makarska nije privezana nikakvom cestom onim stranam susjedne Bosne, odkud bi i njoj moglo teći štogod prometnog života. Iz trgovine dakle jadno po onaj narod! A kako je proizvodima njezine zemlje? Jadno takodjer! Makarska i Primorje okićeni su zelenom maslinom, da je divota pogledat ih. Zlatan je plod masline, čisto ulje; ali taj zlatni plod danas onomu narodu nadaje ni bakra, kamo li zlata. Danas naše ulje nemože da se takmi sa finim uljem drugih zemalja, osobito sa onim Italije; s toga ulje u nas neplaća ni trud težaku. — A što da uradimo, e da bi maslina opet postala hrana svome gojitelju? Učimo težaka kako da nju bolje hrani, ljepše ju čisti i odgaja, pa ona neće mu biti neharna, neće radjati nakon deset, dvanaest i petnaest godina. Učimo ga kako da jagodu bere, kupi i izažimlje, a da mu dade čista i zdrava ulja; učimo ga kako da ulje ostanji i bistri, eda ugodi i najfinijemu ukusu. — Noće to on naučiti kroz malo dana, kod kojekakvih uljarnica. Šaljimo mladiće ondi, gdi se nadugo i široko uči maslinarstvo i uljarstvo, pa neka se oni, izučeni kroz dvie tri godine, vrate kući i podučavaju svoj narod. S ovih razlogâ ja ću glasovati za predlog častnog Vrankovića. Sličnu je stvar i občina Makarska tražila od vlade, i gospodarsko pokrajinsko vieće, pohvalno poduprlo občinu. Nego i do sada je vieće bilo učinilo sličan predlog i ministarstvo obećalo uslišati, pa neki zloduh smeo da se izpuni pravedna želja. Poduprimo danas glasom sabora predlog, tako da ovim glasom prognamo zloduh. — Nek se nečude gospoda zastupnici, ako i ja tražim štogod od vlade, ja netražim nikakvu milost, ni kakvu milostinju; nego tražim da vlada uloži dobro državni novac, novac naroda.

Biankini. Pitam rieč.

Predsjednik Rieč ima gospodin zastupnik Biankini.

Biankini. Govoriti ću na kraće. Odobravam u obće nazore i misli častnog Vidovića, te i ja cienim da se na gospodarstvenom polju možemo naći sporazumni, a to bi moglo uplivati, da i na političkom polju dodjemo do kakva sporazuma. Nego se neslažem sa nazorom gospodina Vidovića, koji u našoj osamljenosti vidi našu sreću. Častni je Vidović u svomu govoru sam priznao, da smo maleni i siromašni; mi našim samim silam mučno, da se pridignemo. U razcjepkanju naših sila u tolike vlade i pokrajine uprav i leži naša slabost. Sama naša ekonomična nužda zahtjeva, da se politčki okupe u jednu zajednicu sve one zemlje, gdje hrvatski narod žive. — Prigovorio mi je častni Vranković, a i Čingrija, da ja sebi prisva-

jam neku slavu i zaslugu, ako se je vlada nešto makla u pogledu naših ekonomičnih interesa. Ja sebi nepripisujem nikakve zasluge, ja se odričem svake slave, ja samo želim da vlada ozbiljno radi. Ja sam kazao, da se je vlada nešto makla na podizanje narodnog zastupstva, i budite, gospodo, uvjereni, ako mi zastupnici budemo energično postupali, vlada će se još maknuti, te je donekle naša krivnja, ako vlada nije sve dosad življe nastojala o našim ekonomičnim interesim. Opaziti mi je takodjer, da sam ja u ovom visokom saboru još prije godine 1886 iztakao potrebu, jednog strukovnjaka, kao poljodjelskog nadzornika, dakle prvo nego se je i ustanovilo pokrajinsko poljodjelsko vieće, jer je prava sramota bila, da nam na glavi poljodjelske struke stoji čovjek, inače dobar činovnik, ali koji se u poljodjeljstvo nerazumi. Radujem se s toga vladi, što je napokon odlučila, da se to važno mjesto popuni sa sposobnom osobom. U ostalom, podupirem sve predloge častnog Vrankovića. Podupirem i preplog častnog Korlaeta o jednom obćem poljodjeljskom zavodu, primječujuć, da sam ja to pitanje još nazad godina potakao. Osobito naši zagorski predjeli strašno su zapušteni, tu nema obćila, nema škola, da bi čovjek posumnjao, da li ti predjeli pripadaju jednoj evropejskoj državi. Nego mi smo u pogledu poljodjeljskih škola hude sreće, u njima se neopaža nikakva napredka. U poljodjeljskoj školi u Gružu ima izvrstnih učiteljskih sila, ali ipak taj zavod neuspjeva, a tako se može reći i o svim našim ratarskim tečajim. Dužnost bi bila zemaljskog odbora, da prouči to pitanje. Nijesam u stanju, da što izvjestna kažem o pohadjanju i napredku ratarskih tečaja, jer o tomu nijesam još imao pri ruci nikakvih podataka. Želio bi da izvješće poljodjeljskog proračuna bude drugčije sastavljeno, da bude prikupljeno sve ono, što se odnosi na poljodjelsku struku, te tako i označen uspjeh poljodjeljskih zavoda. Mi n. p. neznamo, koliko trošimo za poljodjeljski zavod u Gružu. U zemaljskom proračunu zabilježena je samo svota od fiorina 1.400. U izvješću o poljodjelskom proračunu imali bi biti prikupljeni svi podatci; a to zemaljskomu odboru nebi bilo težko učiniti. Opaziti mi je takodjer, da mi liepu svotu trošimo za pokrajinsko poljodjelsko vieće, a tamo nemamo nikakva izvješća o njegovu radu. Poznato mi je, da se je knez Manfred Borelli, čovjek, koji se strastveno bavi o poljodjelstvu, odrekao predsjedništva toga vieća, jer je uvidio, da njegovu radu i nastojanju nema nikakva uspjeha. Bilo bi dakle željeti, da nam zemaljski odbor svake godine iznese izvješće o radu ovog vieća. Sa ovim pokrajinskim poljodjelskim viećem uzko su skopčane kotarske poljodjeljske zadruge, u koje su se polagale velike nade, a u moje znanje takovih zadruga danas u Dalmaciji obstoji ili jedna, ili nijedna. Zašto se tu zakon nevrši? Neznamo takodjer udieljuje li zemaljski odbor kakvu podporu glasilim, koji se poljodjeljstvom bave? Mi takovim glasilim prilično obilujemo, a ipak pokrajinsko poljodjeljsko vieće smatralo je potrebitim, da osnuje jedno svoje osobito glasilo, za koje se troši liepa svota. Je to bilo od potrebe? Izmedju drugih poljodjeljskih domaćih listova, ima „Seljak“, glasilo gospodarstvenog družtva Dalmacije, kojemu se je mogla dati podpora, i tako nebi trebalo suvišna troška za osobito glasilo. — Ovdje je pohvaliti nastojanje i rad poljodjelskog družtva za Dalmaciju. Naše poljodjelske škole težko će uspjevati, ako im zemlja i vlada izdašno nepriteku u pomoć. Lanjske godine u poljodjelskom zavodu u Gružu, sudeć po podatcim odbora zemaljskoga, nije bilo no samih 11 pitomaca, te je lako prosuditi koliko zapada odgoj svakog pitomca. Tome su uzrokom nevoljne podpore te mi nećemo nikad postići pravog uspjeha ni pri pohadjanju ratarskih tečaja, ako se nebudu dielile brojnije podpore. Zašto vlada nebi mogla u tu svrhu ustanoviti barem kakovih 30 podpora, a i zemlja nešto izdašnije doprinieti? Vlada daje same dvie podpore za ratarski tečaj u Gružu, a svak će priznati, da je to malo. — Častni vladin izvjestitelj Truxa, opazio je, da sam ove godine govorio umjerenijim tonom. Opazit mi je, da zadaća vladinih povjerenika u saboru nije, da klasificiraju naše govore, no da slušuju naše razloge i da nam odgovaraju. U ustalom i meni je opaziti, da je i častni Truxa ove godine puno umjerenije govorio, nego li lani. Što on kaže, da su se strukovnjaci bavili i bave filokserom, meni će biti drago, da to fakta dokažu, da radja izpadne strukovnjački. Radujem se, što je vladin izvjestitelj obećao, da će čim prije biti sastavljena obća osnova za gospodarski rad u Dalmaciji, netom na namjestništvu bude imeno-

vana nova sila poljodjeljskim nadzornikom. Ja dajem osobito važnost jednoj stanovitoj racijonalnoj osnovi, koja bi se imala obširno iavadjati. Želim da budem sretan viditi, u dojdućem saborskom zasjedanju, budem li ovdje sjedio, tu vladinu osnovu.

Predsjednik. Gospodin povjerenik, podpredsjednik pl. Pavich ima rieč.

Vladin povjerenik Pavich. Ja ne mogu dopustiti da se jedan postupak Vlade označi kao sramota i proti tomu izrazu prosvjedujem.

Biankini. Ne znam za to.

Predsjednik. Ima rieč g. zastupnik Trigari.

Trigari. Dirò qualche parola in relazione agli argomenti svolti dai precedenti oratori. Non intendo entrare in dettagli speciali, ma svolgerò alcune idee, che non ebbi occasione di poter sviluppare nella precedente seduta. La risposta dell' on. rappresentante governativo mi ha soddisfatto in gran parte; in altre no, poichè vi è molta differenza fra la legge forestale e la sua pratica applicazione. Convengo colle ragioni adotte dall' on. Vidovich, e lo ringrazio; egli ha certamente parlato con cognizione di causa e ha citati degli esempi da luoghi che io non conosco. Non credo che l' on. Vucotich mi abbia ben compreso: io non ho già detto che — esistendo una legge — le multe non debbano esser pagate. Io ho detto invece che, non essendovi un catasto forestale, questo fatto darebbe il diritto a una maggiore mitigazione delle multe da parte degli organi governativi. — L'onorevole rappresentante governativo ha parlato delle speciali condizioni nelle quali è permesso il depascere delle capre, nei luoghi dove ciò è possibile. L' on. Vucotich ha parlato delle Bocche di Cattaro; ma in quei luoghi non vi sono boschi, mentre noi siamo in condizioni ben differenti. Si dice, da parte dell' onorevole rappresentante governativo, che si accorda quella quantità di capre che possono trovare la necessaria pastura. Ma mi pare che gli organi governativi non siano nel vero segno. Essi partono da un principio erroneo. Gli impiegati forestali vanno fuori e propongono i punti di riserva boschiva, senza riguardo ad altra necessità. Essi non hanno che un solo scopo, quello di aumentare i tratti boschivi, e, se potessero, ridurrebbero a bosco anche la nostra *Piazza dei Signori* e la *Calle Larga*. L' autorità politica, che è poi chiamata a decretare le riserve, non deve accogliere senz' altro tutte le proposte che le vengono fatte: essa deve riflettere anche alle altre condizioni del paese ed ai bisogni della popolazione. Non si può immiserire questa per far crescere i boschi, ma anzi, in prima linea, si deve curare la parte economico-finanziaria e poi la boschiva. Apprezzo gl' intendimenti degli organi forestali e l' interesse, che prendono pel miglioramento della coltura boschiva. Le riserve boschive son buone; ma che cosa si lascia alle popolazioni per vivere? L' autorità — ripeto — deve anzitutto pensare alla questione economica. Ai tempi di Dandolo, nei quali la pastorizia era ricchissima e l' agricoltura in migliori condizioni, il contadino, oltre gli utili della pastorizia, aveva il pane. Oggi invece gli occorre il pane; e si fecero venire 30.000 e più sacchi dell' infima qualità di farina, tale che una volta non veniva introdotta, e tutta viene consumata dalla popolazione agricola. Ciò prova che il contadino va indietro, che non ha più nè animali, nè pane. Ho quì sott' occhio una risposta dell' autorità, che merita di esser messa in rilievo. Miei signori, bisogna pensare che si devono pur in qualche luogo far pascere queste capre. In un villaggio, che potrebbe, in punto a pastorizia, fornire il vitto ad un terzo degli animali della provincia; in un villaggio che ha un'estesa di 10.000 ettari di terreno pascolivo — ed oltre a mille abitanti — che cosa successe? Tutta quella estesa — ed a testimonio chiamo l' onorevole Vrancovich — è riservata a bosco; e, in tutta quell' estesa, a oltre mille abitanti non si permettono che sole duecento capre ed una minima frazione di terreno per il loro pascolo. Come si hanno da dividere queste duecento capre fra mille abitanti? Si dica, in coscienza, se tutto ciò non è illusorio? E come si hanno da far depascere queste capre se il territorio per accedere alla frazione assegnata per tale pascolo é tutto bosco riservato? Forse a mezzo di un pallone aereostatico? (*Smieh*). E ciò non solo;

ma si ordina ancora s'abbia da cingere con un muro il luogo dove le capre hanno da pascere. Dica chiunque, se ciò è di possibile esecuzione e se con tale disposizione si provvede agli interessi economici della popolazione, e se questa sia una maniera di progredire. Non giova dunque pensar solo alla partita boschiva, ma bisogna pensare in prima linea alla questione economica e all'avvenire del popolo. Ho fiducia che gli stessi organi del governo si persuaderanno della vera condizione di cose, venendo incontro al desiderio delle popolazioni. Raccomando perciò caldamente che, senza trascurare i provvedimenti per migliorare la coltura boschiva, si mostrino più disposti ad avvantaggiare anche il popolo in linea economica. *(Odobravanje).*

Predsjednik Želi još tko govoriti u obćoj razpravi?

Vranković. Pitam rieč.

Predsjednik Rieč ima g. zast. Vranković.

Vranković. Častni g. Biankini ukorio je nekako Zemaljski odbor zašto nije u svom izvješću dostavio podatke glede djelovanja pokrajinskog poljodjelskog vieća. Na to mi je odgovoriti, da poljodjelsko pokrajinsko vieće nije zavisno od zemaljskog odbora, ono je autonomna vlast, i odbor Zemaljski nemože ga pozivati na računu. S druge strane čudi se g. Biankini opet, da nema u izvješću Zemaljskoga odbora izjave o radu poljodjelskog pokrajinskog vieća. — Poljodjelsko pokrajinsko vieće je organ za stvari poljodjelske, ovo drži svoje sjednice i dotični zapisnici priobćuju se u gospodarskom vjestniku, koji je njegov organ.

Takodjer je on opazio, da bi htio znati, koliko Zemaljski odbor daje podpore za novine poljodjelske. U tom pogledu kazat mi mu je, da Zemaljski odbor ne daje nikakove podpore. Pokrajinsko poljodjelsko vieće predložilo je Ministarstvu za poljodjelstvo da se privremeno imenuje kod vieća tajnik sa obvezom, da će on izdavati poljodjelski list. Ministarstvo je na to pristalo i opredielilo je 900 for. sa svoje strane za plaću tajnika, uz uvjet, da bi zemaljska zaklada nadodala još 400 for. — Tu ponudu je zemaljska zaklada primila i ova udieljuje pokrajinskom poljodjelskom vieću tu svotu za plaću tajnika, komu je dužnost izdavati list.

Predsjednik. Želi još tko govoriti u obćoj razpravi?

Biankini. Pitam rieč.

Predsjedk A zašto? Vi ste već dvaput govorili u ovoj razpravi.

Biankini. Za stvarni izpravak.

Predsjednik. Izvolite govoriti.

Biankini kaže, da i on zna, da pokrajinsko poljodjelsko vieće nezavisi od zemaljskoga odbora, nu ipak pokrajinska poljodjelska zaklada doprinosi fiorina 400 za plaću tajnika, te ako plaćamo, neka barem znamo zašto plaćamo. Nitko od nas nije dužan čitati zapisnike sjednica pokrajinskog poljodjelskog vieća u „Poljodjelskom Viestniku“. Neka radije zemaljski odbor potraži podatke, i neka nas on obaviesti o radu vieća.

Predsjednik. Razprava je zatvorena.

D.r Klaić. Pitam rieč kao izvjestitelj zemaljskog odbora.

Predsjednik Pošto ima pravo izvjestitelj zemaljskog odbora da govori i iza zatvorene razprave, ima rieč g. D.r Klaić.

D.r Klaić. Ja imam pravo po poslovniku govoriti iza zatvorene razprave, i ja ću se poslužiti tim pravom.

Ponajprije odgovorit ću g. Biankiniju, da liepa svota koja je ustanovljena u proračunu zemaljske poljodjelske zaklade za poljodjelsko vieće iznosi 400 for., koju mi neplaćamo, nego se ona plaća od dohodka zaklade, koja je većim dielom sačinjena od obveznica, koje su uslied 20 godina štednje uzdigle se do na preko 100.000 for.

Bianknini. To je novac pokrajine.
D.r Klaić. Dakako, da jest.

Što se tiče sastavljanja ovog proračuna zemaljske poljodjeljske zaklade, to svi proračuni ovog svieta počam od proračuna sa 4 milijarde republike Francuzke do proračuna zadnjega odlomka občine dalmatinske, sastoje se iz dviju kolona brojeva. U jednoj koloni su dohodci, a u drugoj izdatci. U obrazloženju pako davaju se razlozi povišenju ili smanjenju pojedinih brojeva; nu jer se svi proračuni jedan na drugi nadovezuju i ima tu brojeva, koji su opravdani već prijašnjih godina, te se svake godine iste stvari neponavljaju.

Ja mislim, da ono, što je rekao g. Biankini, da bi u izvješću o proračunu zemaljske poljodjelske zaklade mogli doći i poljodjelski tečaji združeni s pučkim učionicama, nestoji; jer oni nemaju nikakvog posla sa poljodjelskom zakladom. Kad bi se stavili tu pobliži podatci, koji su sadržani u izvješću o učionam, vidjelo bi se, kako su kukavni ti naši tečaji, koji su skopčani s pučkim učionicama. U toliko godina nigda nije bilo moguće naći učenika i vazda se je broj njihov vrtio oko 10. Zadnje je godine u Šibeniku nešto porastao taj broj. Isto je tako sa učionom poljodeljstva u Gružu.

Valja da priznamo, da ta učiona uzprkos izvrsnim silama, koje tu podučavaju gospodarstvo, nema nego malo učenika i da nema podpora ne bi bilo ni jednog učenika. Što dokazuje sve to? — Dokazuje ono, što je rečeno u saboru i prošlih godina, kad se je razpravljalo o ustanovljenju poljodjelskih učiona, t. j. da naš narod nećuti potrebe pohadjanja te učione. Hoćemo li goniti u učionu na silu onoga koji ne shvaća za to potrebe? A zašto ne shvaća? Zato, što on, kad žrtvuje i šalje sina u školu, hoće da mu bude sin ili učitelj, ili pop. Da on šalje sina svoga u školu, da bude poljodjelac, to narod još ne shvaća. Ona okolnost, da ih sada ipak nešto više ide i u te poljodjelske učione, dokazuje samo to, da je počeo narod shvaćati tu potrebu. Dok pak to nebude narod podpuno shvaćao, ako vi učinite i drugu veliku školu poljodjelsku u Sinju, vi drugih učenika nećete imati, nego onih uz štipendije. Ovi idu u školu za imati štipendij, a ne radi nauka. To me sjeća na ono kad se je državnik i veliki rodoljub Azzeglio protivio štipendijima za umjetnike. On je govorio: vi hoćete stvoriti slikare i kipare sa štipendijama, tim se ne stvara ništa i ne stvara se umjetnik, nego se samo stvara jedan razred, jedna klasa. Tko ima žicu genija, taj postaje umjetnik i bez štipendija. Što je on govorio o umjetnosti, to bi ja mogao reći i za poljodjelsku školu glede štipendija. Gdje su potrebne: narod hrli u nje. Kad tu potrebu i naš narod oćuti glede poljodjelske škole, hrliti će u nju. — Više od poljodjelske škole nadam se ja od zavoda, koji se je zaveo u Zemuniku, koga su trapiste tamo zavedi na temelju ostavštine jednog domoljuba Zadarskog. Ondje narod, videć kako se praktično radi i u isto doba zaslužujući ne na štipendijima, nego na nadnicama, naučiti će mnoge liepe stvari. Ja se od ovog zavoda za unapredjenje težaka u zadarskom kotaru mnogo nadam i opet kažem otvoreno — više nego od svih poljodjelskih škola. To nije moje mnienje današnje, nego svagdašnje i ja opetujem i to, ako sam glasovao za školu o Dubrovniku, da je i u mom rodnom mjestu, glasovao sam samo uslied discipline stranke, jer se je tako zaključilo, ali ne po mom uvjerenju.

Što se tiče troška za ovu poljodjelsku školu, valja znati, da pokrajina troši za nju 1400 for. na godinu. Ovaj je trošak citiran u izvješće tiskano i porazdieljeno. To je ciela svota, koju mi trošimo za ovu školu, dočim ministarstvo poljodjelstva dava podporu od 5000 for. na godinu. Dakle po tom, premda se ova škola za poljodjelstvo u Gružu broji medju zemaljske škole, to je ova ipak državna škola, jer država, doprinosi pretežni dio troška za uzdržavanje njezino. Nu ne samo to, nego i od onih 12 pitomaca, što su na toj školi, njih dvojica uživaju štipendij udieljen od ministarstva poljodjelstva. U tom pogledu je dakle ministarstvo paljodjelstva došlo u susret toj školi.

Sada je i meni red osvrnuti se na jednu granu poljodjelstva s kojom se bavio i Vranković, a to je maslinarstvo i proizvodnja ulja. Osvrnuti mi se u toliko, u koliko se proizvadja ulje u velikom dielu moga izbornog kotara. Dobar dio

mojih izbornika živi od proizvodnje ulja, a osobito upućen je na tu proizvodnju odkad uslied dogadjaja i tečaja stvari ovog svieta mornarica propada i mnogo svieta, koji je od mornarice prije živio, mora se sada baviti proizvodnjom ulja. — Spomenula su gospoda i to, kako se ulje pravi. — Naše ulje nije fino, nego se ono upotrebljuje za strojeve. Dan danas ulje za mazati strojeve trpi veliku utakmicu od drugih surogata i za to mu ciena pada. Ako se od ulja hoće imati koristi, valja praviti fino ulje za trpeze. U nas postoji dan danas još važna ta stvar, da sada ima naše ulje uz dosta povoljne okolnosti ulaz i u veliku Rusiju. Kako znate, gospodo, Rusija je sklopila s Francuzkom trgovačku konvenciju na neizvjestno vrieme na nekoliko predmeta njezinog konsuma i to osobito na vino i ulje. Uslied ugovora trgovačkog, koji se je sretno sklopio izmedju Austrije i Rusije, sve pogodnosti, koje je Rusija dala Francuzkoj, prenešene su i na Austriju. Sada dakle može naše ulje ulaziti u Rusiju uz dosta obaljenu carinu.

Zato je od velike važnosti, da naši posjednici maslina stanu misliti, kako će praviti fino ulje i to bez čekati pripomoći. Tako je načinio i moj dobri prijatelj Romano tvornicu ulja i pravio je jako dobro ulje. Prije njega je g. Natali posjednik u blizini Dubrovnika pravio fino ulje i prodavao ga. To je učinio i bivši posjednik blizu Stona Milić. Kad sam ja došao medju moje birače, govorili su mi ovi ljudi: vidite, Frane Romano prodaje svoje ulje i za 70 for. hektolitar, a mi nemožemo ga prodati niti za 40 for. — Ja im rekoh: činite vi tako, kako čini Romano; a oni mi odvratiše: nemamo mi za to sredstava. — Na to ja: činite vi tako i kad nemožete jedan za sebe, skupite se više vas i učinite to skupa zajedno. To je mučno, odvratiše, jer je težko naći novaca itd. Ali svakako oni su našli jednog, koji ih je u stvari uputio i dapače poslali su jednog čovjeka u Bari, da taj vidi tamo, kako bi se imala ta tvornica učiniti u višem stilu, nego kad pojedinac gradi tvornicu, i obratiti će se na Vis. Vladu za pripomoć, da im olahkoti način, kako da dodju do potrebnog novca. — Ja s moje strane bi najtoplije već sada preporučio na uvaženje ovu molbu.

Ja neću pitati, da vlada gradi tvornice i da ona stane praviti ulje, jer sam ja u ekonomičkom pogledu pravi reakcionerac i strašan protivnik državnog kolektivizma. — Ja bih državi dao što manje atribucija. Kad se danas idea kolektivizma sve više širi, ako tko tvrdi, da čovjeku nije sve čekati od iniciative države i da ljudi nisu stvoreni da jedan prema drugom dižu carinske ograde, nego da medjusobno slobodno obće i medjunarodne svoje proizvode mienjaju — toga, koji bi dan danas tako govorio, držali bi kano čovjeka od drugih vremena, kao predhistorika. Na žalost, ja sam taj ostao. Kad bi istinito bilo da daće mogu usrećiti ili upropasti jedan narod, onda bi usrećenje jednog naroda bilo jako lahko i jeftino, jer dosta bi bilo dignuti carinske daće. Ali tako nije i posljedice će se pokazati, i oni, koji se sada smatraju kano reakcionari, postati će ljudi od svoga vremena, Ja se nadam sve od iniciative privatne i od slobodnog udruživanja. Ali ipak, kako stvari dan danas stoje i kako je mučno danas štogod započeti svojim silama, osobito u zemlji, koja nije bogata novcem, tako i dobro poduzeće, koje se sprema u okolici Dubrovačkoj, nadam se, da će biti od Vis. Vlade podmoženo.

Častni g. Vidović spomenuo je porez na rakiju i ja se s njim slažem, da nema goreg poreza, koji tišti težački narod, nego je ovaj porez, ali ne radi njegove visine i jer je porez nešto neugodan u sebi, nego radi načina, kojim se ovaj porez pobire i radi veksacija, kojim je težak izložen. Promislite, gospodo, u zemlji, koja producira jedan i pol milijuna hektolitara vina, kolika je to masa dropa. Odbijte od toga ono što se izgubi i što nepadne u kotao za peći rakiju, i znate koliki je porez, što ga država od toga poteže? — God. 1893 ništa više nego 54.000 for. i to je najviše, što je dan danas potegnulo, dočim prijašnih godina svedjer je bilo gore. Naravna je stvar, kako se je vinogradarstvo razširilo, tako se je razširilo i pečenje rakije. — Sama metoda računanja, kako se porez od rakije kod nas pobire, jest velika blagodat za nas, i molim Boga, da nam ostane taj način. To biva putem t. z. paušaliziranja, koje je svuda ukinuto, ali ovdje je stalo kano povlastica i to u Dalmaciji, Istri i Tren-

tinu. Da se u nas plaća porez na rakiju i da se mjere stupnji alkohola, onda nebi on iznosio 54.000 for. nego deseptut toliko. — O tom dakle nema govora, da sam porez i metodu kako se on računa je povlastica i proti tomu nemamo se tužiti; ali način kako se ubire, to je istina, da je veksacija. Po mom mnienju, bio bi jedan način, kako bi se moglo izbjeći ovim veksacijam i taj bi bio, kad bi se upotrebio onaj paragraf zakona na svu zemlju, koji kaže, da se može financjalna uprava pogoditi sa pojedinima za toliku i toliku paušalnu svotu. Naša bi se pokrajina dogovoriti mogla sa vladom i i reći ovoj: ja ti odgovaram za ovaj porez toliko godina, i ja ću plaćati toliko rokova godišnjih, a ti pusti, neka svaki peče rakiju. Taj bi porez pokrajina razdielila medju razne općine prema vinogradima što ih imadu. Tu bi se već našao jedan ključ, ako i nebi bio točan. Općina opet odgovarala bi za taj porez pokrajini i pobirala bi ga medju pojedince dakako s pravom ekseкucije. Ovo je način, koji bi se dao upotriebiti i u tom pogledu je Odbor Zemaljski skupio neke podatke i namjerava u tom pogledu podnieti predstavku na Ministarstvo financija. (*Odobravanje*).

Ja vam, Gospodo, netrebam kazivati, da će ta predstavka naći velikih protivština. — Ja znam, što će reći. Reći će: jamčite nam vi, da se neće kriomčariti, da u Dalmaciji neće, mjesto na domaću praviti rakiju, postati tvornica rakije i praviti se rakija ne od vina, nego od drugih predmeta i tim se škoditi državi. — Kako znate, gospodo, porez na rakiju je veliko vrelo dohodaka državnih i njega misle povećati. Mi se tomu povećanju nemojmo ukazati protivni s dva razloga, i to prvo, da će nam ostati naša povlastica, i drugo, što država misli jedan dio tog poreza pro rata od konsuma porazdieliti medju pokrajine za one mnoge troškove, koje imadu i nije ih moguće uzdržati jedino sa zemaljskim prirezima. Ja za to držim, da bismo mi Vladi rekli, da ćemo joj davati u ime paušala za taj porez ne onoliko, koliko sada poteže, nego manje, jer bi ona bila oslobodjena od troška skopčanog s ubiranjem tog poreza. — Za potvrditi ovo, iztaknuti mi je, da sam ja imao prigode govoriti s jednim odjelnim predstojnikom u Ministarstvu financija, o ovim veksacijama, i molio ga, da nadje načina, kako bi se tu lakše postupalo. On mi je rekao: moj dragi, ja bi vam darovao tih nekoliko hiljada forinti od ovog poreza i samo da potegnemo kojih 30 000 for., jer mi smo na gubitku, pošto trošimo za financijalnu stražu i 100.000 for, ali tu je stvar kriomčarenja. Mi ćemo dakle u ovom smislu kušati na Ministarstvu, nebi li se dalo doći do ovog sporazumka i tako posao olakotiti. (*Odobravanje*).

Častni g. Biankini pitao je, zašto nije doneseno ovdje zajedno sa izvješćem o poljodjelskoj zakladi i koja obavjest o zakladi za poboljšice. Na to mi je opaziti, da je to napose izvješće glede konačnih računa te zaklade za prvu godinu, koje je neznatno, jer je god. 1893 stopro izdana i nije učinjeno nikakovo veće baratanje s tom zakladom. — Nego ako se on hoće obavjestiti o tom, ima zakon i ondje je točno rečeno, zašto služi zaklada ona. Ona nema nego jednu svrhu: da može staviti pokrajinu u stanje za izvadjanje dobrih radja za melioracije. Ona nije drugo, nego recimo jedan dodatak državnom rukom za melioracije. Ova zaklada sastavljena je od zajma, koji je učinjen izdanjem obveznica i izvadak od toga zajma upotrebljuje se za troškove, koje zemlja ima dati kano svoj doprinesak k tim radjam. Do sad je ta zaklada doprinjela potrebi za uredjenje Krke, za uredjenje bujica na Bolu, za uredjenje bujica u Novigradu i za uredjenje bujica u Župi kod Dubrovnika, pošto su sve ove radje bile ustanovljene zakonim zemaljskim. Kad se budu izvadjale unapred sve one radje na temelju zakona zemaljskoga, o kojim je govor u izvješću o Zemaljskom Odboru pod stavkom „vode“ davati će se potrebit novac iz ove zaklade. Ako se pak koja melioracija izvadi ne putem zakona, nego subvencijom, tada će se upotrebiti poljodjelska zaklada i za to je u njoj stavljena jedna svota kano eventualna za subvencije. Dakle u traženom izvješću nebi se znalo što reći, nego ono što ćete naći u izvješću ovom. — Do godine, kad bude donešen konačni račun za god. 1894, tada ćete imati više svote; što je najme dato za Krku, koliko za Novigradske bujice i koliko zajmova zadrugama ili općinama, koje izvadjaju ove radje. Ovi zajmovi davaju se uz jako povoljne uvjete, kako to možete vidjeti iz izvješća, kako je zadruga Krka primila zajam i kako je sada dan zajam općini

Novigradskoj, jer su obveznice računane sa 90%, pošto mi nečinimo dobitak, nego kako ih možemo prodati, tako ih stavljamo u račun občinama,

Još je jednu stvar spomenuo častni g. Biankini i to takozvani zemljištno-veresijski zavod, glede kojega su bili statuti odobreni i koji bi sada imao stupiti u život. Premda nije očito rečeno, ali ipak njegove su rieči bile kano neki priekor Zemalj. Odboru, zašto se oklieva sa ustanovljenjem toga zavoda. Dragi gospodine, vi ćete razumjeti, da Zemalj. Odbor u tom nema nikakav interes, on koji je nastojao da sve ustanove o tom zavodu budu u Saboru odobrene i želio bi, da zavod što prije stupi u život. Ali Zemaljski Odbor mora ovdje jako obzirno postupati. Neradi se o osnovanju jednog zavoda na dobitak, gdje se glavnica kupi putem dionica; gdje svaki koji se upiše u družtvo spekulira, ako zavod prodje dobro, imati ćemo dividendu, ako ne prodje dobro, propasti će dionice. Ovdje za ovaj zavod za svaku štetu odgovara zemlja, t. j. zemaljska zaklada. — A što je zemaljska zaklada? — Ništa drugo, nego prirez na prirez. — To je krvavi novac težaka i drugih posjednika i u obće svih poreznika u zemlji. Dakle kad se radi o tom novcu, obzirnost, dragi gospodine, nije nigda dostatna. — Tu se hoće najprije, da taj zavod stupi u život, da mu je na čelu čovjek prvo pošten, a drugo vješt. Možda bi bilo lakše naći poštena čovjeka, nego vješta. Bez vješta čovjeka, taj zavod nemože napredovati i ako neće imati podpuno vješta čovjeka, posli neće dobro ići i mogli bi poreznici stradati. — Č. Biankini priznati će, da nije tako lahko naći čovjeka vješta. U zemlji nemamo škola gdje se ti ljudi odgajaju, a za dobaviti ga iz druge zemlje, imamo poteškoću jezika, koja nije malena. Tražilo se je takovog čovjeka i gleda se i dan danas naći ga, i ja mislim, da sam na tragu jednomu, koji bi bio valjan. To bi bio jedan brat Slovenac, koji bi lahko naučio naš jezik, nu samo neznam koje uvjete stavlja za doći ovamo. To je jedno, a druga je stvar ovo. Vi znate, gospodo, da te založnice imadu biti ukamaćene sa hipotekom, a da o dobroj hipoteki ne može biti govora, gdje nema dobrih zemljištnika. Naravna je želja Zemalj. Odbora, da bude svuda moguće dati onakov zajam, ali u nas, gdje još nisu svuda uvedene zemljištne knjige, to je težko. Vi znate, gospodo, i ja sam tomu već bio svjedok, da je moguće i iz svoje ruke izgubiti posjed i iza 50 godina mirnog posjedovanja. — Dakle kad bi ovde došao koji iz kotara, gdje nema još zemljištnih knjiga i pitao zajam, valjalo bi mu ga zaniekati. Promislite, šta bi se na to reklo. — Reklo bi se: zašto davate zajam ovomu, a meni ne. Bilo bi prepirke i neprilike. Ali ima ovdje još i treći razlog. G. Biankini naglasio je jučer, da se nada od ovog zavoda, da će umanjiti i uništiti kamatnike. Gospodine dragi, hoće li ovaj naš zavod pomoći baš težaku i to onomu malenom posjedniku, mene je u velike strah. A zašto? Kad dodje naš prosti težak, koji ima svoje zemlje, da može on i obitelj mu prilično živiti, u potrebu — stavimo, da nije pijanica ili što drugo, — da uzajmi novce? U slučaju nerodice, ako nerodi godina i on valja da one godine preživi, onda on ima potrebu da si uzajmi i to malenu svotu i ne veliku, samo za onu zimu. — Ovaj čovjek, da može dobiti zajam kod zemljištnog veresijskog zavoda, gdje je potreba tolikih formaliteta, bez kojih se nemože biti, koliko će imati truda i troška. Moje je za to uvjerenje, da jedino mogu pomoći težaku malene zajmovne zadruge na licu mjesta, i želio bi, da se te zadruge zavode. Ta želja je i ono, što čini oklievati sa ustanovljenjem veresijskog zavoda. Ove malene zajmovne zadruge imale bi, da nadju novce, i ovdje bi mogao zemljištni zavod pomoći; jer mi bismo mogli još u zakonu nadodati, da bude veresijski zavod ovlašten ovim zadrugama davati zajmove u obveznicam. Tada bi veresijski zavod koristio i težaku malomu, ali ne direkte, nego indirekte, preko ovih zadruga. (*Odobravanje*).

Ja preporučam gospodi, da svi oni, koji imaju upliv na seoski narod, rade oko njega, da bi se te zajmovne zadruge zavele i tada zemljištni veresijski zavod biti će upravo blagoslov za zemlju. — Sada bi mogao koristiti samo posjednicima u gradovima i na polju; a namjera naša, kad smo ga hotjeli osnovati, nije bila ta. (*Obće odobravanje*).

P r e d s j e d n i k. Sada namjeravam zatvoriti sjednicu. — Buduća sjednica je sutra u 10 sati prije podne. Na dnevnom redu biti će svi predmeti današnjeg dnevnog reda, koji nisu bili riešeni. Današnja sjednica je zatvorena.

(*Svršetak sjednice u 2 sata po podne*).

V. Sjednica dneva 25 Siečnja 1895.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika četvrte sjednice. Navještenje molbenica. — Upiti na Vladu. — Predlog zast. Biankini-a i druž., o preinaci privremenog zakona o kongrui 19 travnja 1885. — Nastavak razprave i glasovanje o proračunu zem. poljodj. zaklade za god. 1895. — Drugo čitanje zak. osnove o nabavi sa strane Občina učionskih pomješća i stanova za ravnajuće osoblje javnih pučkih učiona. — Izvješće upravno-gospod. Odbora o načinu imenovanja petorice članova i petorice zamjenika u pokr. povjer. za pregled katastalnih radnja u smislu drž. zak. 1 siečnja 1895. Razprava i glasovanje zak. osnove, kojom se preinačuje § 23 zak. 26 veljače 1873 o uvedenju novog pravilnika javnih dobrotvornih zavoda. — Riešenje molbenicâ.*

(*Sjednica nastaje u 10 satî i 15 čas. pr. p.*)

Predsjedava: podpredsjednik D.r **Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *Tomo Brajković* i *Mate Šarić.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: c. k. namjestnički podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. k. dvorski savjetnik **Dragutin Maria Truxa**; c. k. namjestnički savjetnik **Nikola Nardelli.**

Predsjednik (zvoni). Otvorena je sjednica. Ima nas 23. Broj je zakonit. Neka izvoli gosp. tajnik Šarić pročitati zapisnik jučerašnje sjednice.

Tajnik Šarić (*čita zapisnik IV.e sjednice*).

Predsjednik. Želi li tko govoriti o zapisniku? (*Nitko*). Razprava je zatvorena — Gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. (*Većina*).

Molim gospodu tajnike Brajkovića i Šarića neka izvole podpisati zapisnik; a d.ra Machieda i d.ra Puljezi-a da, kao tajnici drugog razporeda, zauzmu tajnička mjesta. (*Novi tajnici zauzimlju svoja mjesta*).

Prije današnje sjednice primio sam dvie molbe. Neka im izvoli gospodin tajnik naviestiti sadržaj.

Tajnik Puljezi (*čita:*

Br. 125, Filipa D.ra Colombani-a za povišenje godišnje plaće; Br. 126, Vicka Svilocossi-a, učitelja na Orašcu, za podporu.

Predsjednik. Primio sam nekoliko upita. Prvi je upit predao gosp. zastudnik D r Puljezi. Neka ga izvoli čitati.

D.r Puljezi (*čita*):

Upit na Vladu Njegovog Veličanstva.

Po § 1 Ministarske Odredbe 23 junija 1891 (Br. 36 L. O.) parobrodi, koji putuju jednijem potvrdjenijem intinerarom, mogu dobit povlasticu, da krcaju i iskrcavaju svakovrstnu trgovinu bez da prikazuju c. k. Financijskoj Vlasti izkaze trgovine, koju nose, a prtjaga putnika ukrcana na takvijem parobrodima nema bit, obično, podvrgnuta nikakvoj carinarskoj premetačini.

Naredba rečene Ministarske Odredbe vrši se u opće svuda po Dalmaciji, a kadkad se samo pravi kakva iznimka i to onda, kad je baš do kakvog neobičnog slučaja ili sumnje kriomčarenja.

Što se dakle po Dalmaciji čini iznimno, to se u Dubrovniku drži kao pravilo, te c. k. Financijalna Vlast, pozivom na Odluku c. k. Kotarskog Ravnateljstva Financija od 10 novembra 1894, ne samo zanoveta, do i jednome pu-

tniku, zapratom s parobroda u carinaru i premetačinom prtljage, nego i zaustavljanjem i premetanjem sve one trgovine, koja sa takovijem povlaštenijem parabrodima stiže. Dosta je namjeriti se u Gružu na dolazak parobroda, koji dolazi iz Stona, odnosno Metkovića, da se vidi koliko c. k. Financijalnih stražara dočekiva putnika i kako mu se ili na obali, kao iz usluge, premeće prtljaga, ili pod strogu stražu prati kao kakvog zlikovca do carinare, koja je udaljena od parobroda do po kilometra.

Potpisanijem poznata su dva slučaja, kad su naime neke obitelji, sastavljene od nekoliko osoba, vraćajuć se sa svoga ljetnjaka prispjele u Gruž, bile prisiljene bacit u more golu kost svinjske bedre i dvije boce sa litrom vina, to s toga, da ih financijalska straža ne prati u carinaru.

Potpisanijem nije sada da kritikuju ponašanje, inače dosta obzirno, c. kr. Financijalne straže u Gružu, njima je samo do toga što se u Dubrovniku iznimka drži kao pravilo.

Okolica Dubrovačka, osobito Konavli, trguju pastrmom. Do nazad malo vremena pastrma se doćeravala u carinaru Dubrovačku, tu se je kupila, pa otolen pratila do u Gruž i krcala na parobrod, koji uživa rečenu olakšicu Ministarske Odredbe 23 junija 1891, te se prevozila uz Pokrajinu do Lušinja i Rovinja i drugamo, prosta od svake carinarske svjedočbe ili isprave. Sada, nezna se na temelju kakvog zakona ili naredbe, traži se od trgovaca da pastrmu predava u carinaru Dubrovačku u vrećama, da te vreće moraju biti zapečaćene i izmjerene i snabdjevene jednom carinarskom izpravom. — Kad je pastrma tako kondicionirana došla u Gruž, c. k. carinara Gružka traži da se pastrma, koja je po sata prije krenula pod kontrolom c. kr. Financijalne straže iz Dubrovnika, opet pregleda, opet izmjeri, opet providi drugijem dokumentima, te stopro onda ukrca. Koliko muke stoji ta dosadna i suvišna procedura, koliko troška nanosi trgovcu to zanovetanje, cjenimo da ovdje nije potreba da spominjemo; dosta je samo da se to zna, da je trgovac izložen teškoj globi, ako nevješt svijem tijem zahtjevima, prodade trgovinu i putem c. k. Divone onog mjesta, gdje je trgovinu prodao, ne povrati reversalu c. k. Divoni Gružkoj.

C. k. Divana u Dubrovniku, kao i većina ostalih Ureda, namještena je u zgradi usvojenoj od nekadašnje Republike, a to baš u onoj, koja je Republici Dubrovačkoj služila kao kovnica novaca; magaze su stare konobe, i stari tmušavi, vlažni predjeli, koji će biti Republici, u ono doba služili svrsi, a ma danas nikako ne odgovaraju zahtjevima trgovačkog prometa.

Visoka Vlada, koja se u svačemu okoristovala onim, što je nasljedila od bivše Republike Dubrovačke ili od vlade Francuske, a nije ničesa nova izvela, pak neće da izvede ni ono što bi njoj moglo biti od neke i ako ne malene koristi, ima bit uvidjela neshodnost onijeh prostorija, koje sada služe kao skladišta c. k. Divoni Dubrovačkoj, ali je njoj u ovom pogledu kao i u drugomu, deveta briga ovijem se baviti, sasvijem da u ime takse naplaćuje godišnje lijepu svotu novaca, prama onoj svoti, što naplaćuje u isto ime u Spljetu, koji ima prikladne prostorije i za ured i za spremišta c. k. Divone. Da je ovo istina iznijećemo ovdje neke brojeve, koji će ilustrirati našu tvrdnju:

Spljetska c. k. Divona naplatila je godine 1891 fior. 287·39, a Dubrovačka c. k. Divona naplatila je iste godine fior. 1005·64.

Spljetska c. k. Divona naplatila je godine 1892 fior. 447·57, a Dubrovačka c. kr. Divona naplatila je iste godine fior. 855·87.

Spljetska c. k. Divona naplatila je godine 1893 fior. 356·70, a Dubrovačka c. kr. Divona naplatila je iste godine fior. 1045·44.

Nego nije još ni to najgore, što se u ime takse za magaze naplaćiva od trgovaca toliko stotina fiorina; najgore je to, što se trgovcima ne dopušta, kao što zakon dozvoljuje, držati za deset dana mukte upaljivu trgovinu u c. k. Divoni, nego se od njega traži, da odma istog časa, kad je iskrcana, plati carinu i da je nosi u svoj magazin ili povrati na brod odakle ju je i iskrcao, a to s uzroka, što nema jednog magazina za upaljive predmete.

Promet u c. k. Divoni Dubrovačkoj nadmašujo sve promete ostalijeh c. k. Divona u Pokrajini, pak prama tome prometu i skladišta bi morala biti i uredjenija i prostranija.

Poznato je potpisanijem, da je već u tome pogledu bila i podignuta ozbiljna tužba na nadležno mjesto, a ma da usljed te tužbe još se niko nije ni maknuo, a sva je prilika, da kao što nije do sada, neće ni osada.

Početkom godine 1894 bio je u Dubrovniku savjetnik kraljevskog Ministarstva magjarskog gospodin Turazy, te usljed njegovog izvještaja Visoko Trgovačko Ministarstvo magjarsko potužilo se na nadležno mjesto, o oskudici pristojnijeh i dovoljnijeh prostorija u c. kr. Divoni Dubrovačkoj; ta njegova tužba došla je i do Dubrovačkog Kotarskog Ravnateljstva, ali, do sada barem, Visoka c. k. Vlada nije nikakvog koraka učinila, da se ta oskudica i nepristojnost ukloni. Oskudica skladišta u c. k. Divoni Dubrovačkoj donosi ne samo, kako se već reklo, neprilika trgovcima, ona nanosi i dangube i zanoveti Upravi c. k. Divone, te c. k. činovnici pored sve svoje dobre volje i pospješnosti i susretljivosti ne mogu da vrše onako točno svoju dužnost, kao što bi to zahtjevalo njihovo zvanje.

Ako ovoj neprilici dodamo i to, da c. kr. Financijalna straža, koja vrši kontrolu nad Upravom c. k. Divone, neprestano ovoj zanoveta, i uči kako bi na put stala svakoj predusretljivosti i okretnosti u opremanju poslova, onda ćemo lako moć zamisliti kako u c. kr. Divoni Dubrovačkoj, ono što c. kr. Uprava naredjuje, c. k. Financijalna straža nalazi da nije dobro i zakonito naredjeno. Da dokažemo našu tvrdnju i ne spominjući sukobe u Stonu i u Dubrovniku, navesti ćemo što sljedi: Na 30 oktobra 1894 g., parobrod „Zagreb“ hrvatskog-magjarskog paroplovnog družtva, iskrcao je bio trgovcu gosp. Božu Bancu 125 vreća brašna. Onog istog jutra gosp. Banac bio je prodao iz tako zvanog „*Magazzino di speculazione*“, te morao opremiti u Hercegovinu 125 vreća brašna iste vrste, iste mjere, kao što je bilo ono 125 vreća, koje su mu stigle parobrodom „Zagrebom,“ pa mjesto da jedne unosi u c. k. Divonu, a druge iznosi iz Divone i potroši za prenos i dade zanoveti upravi Divone, obrati se ovoj i zamoli, da bi mu se dozvolilo, da opremi u Hercegovinu ono 125 vreća, koje su mu parobrodom stigle, a da u brašno što se nalazilo u Divoni u magazi *di speculazione* i ne krene; c. k. Uprava, pošto se osvjedočila da tu nema nikakve prevare i da je sve jedno, da li podje u Hercegovinu jedno brašno ili drugo, dopusti gospodinu Bancu, da učini što je tražio. C. kr. Kotarsko Upraviteljstvo Financija na dotičnu tužbu organa c. k. Financijalne straže, ili bolje c. k. Povjerenika, odma plane te, pod prjetnjom stroge kazne, zabrani c. kr. Upravi tako postupati.

C. kr. Divona ima pravo, da verificira da li trgovina odgovara kakvoći i kolikoći naznačenim u carinarskijem ispravcima, da otvara sanduke, da para vreće i pregledava strogo sve što u c. k. Divoni udje, ali ta verifikacija, što je zakon strogo ne zahtjeva, vodi se u Dubrovniku baš onako, kako što je zdravi razum i duh zakona ne traži. U Dubrovačkoj c. kr. Divoni, dok se c. k. Uprava zadovoljava otvaranjem pojedinih sanduka, koje su već druge Divone verificirale i olovom zapečatile, te su snabdjeveni sa svima dokumentima, c. kr. Financijalna vlast hoće da zaviri u svaki *kol* bez iznimke, bio on iz unutrašnjosti ili iz inozemstva, bio on pod pečatom ili ne, šta vise c. k. Financijalna straža hoće da otvara svaki pojedini *kol* što za Hercegovinu prolazi kroz c. kr. Divonu Dubrovačku, te tijem, ne samo da oštećuje trgovinu, nego i prouzrokuje troškova i pogibelji strankama, biva da im kolnijem prevozom u sanducima ili obvojima već jednom otvorenijem, trgovina se ili ošteti, ili zamjeni, ili pokrade.

Prošlog novembra trgovci Dubrovački tužili su se proti takovom postupanju c. kr. Financijalne straže ali uzalud, jer je poslije te tužbe c. k. Povjerenik imao bezobraznosti da zaprjeti c. k. Financijalnom vogji dodjeljenu c. kr. Divoni, da će ga činit degradirat, ako se osudi puštat da izadje i jedan sami *kol*, bez da je bio strogo pregledan.

Na rečenu tužbu trgovaca, nije od c. kr. Financijalne Oblasti bio dat nikakav odgovor, a

prećerani zahtjevi i prkos c. k. Povjerenika Financijalne straže, sveudilj traje, bez ikakve nade da će brzo prestati, kao što su brzo prestali i svuda gdje je taj c. k. Povjerenik bio, dok nije došao u Dubrovnik. Zar treba više braniti jednog c. k. Povjerenika, koji je dao i drugamo eklatantnijeh dokaza neznanja svojih dužnosti; od interesa trgovaca, u Dubrovniku, koji plaćaju javne namete i prometa trgovačkog, koji zapinje u poste zadjevice? U Dubrovnik dolazi iz Trebinja svakog dana, a iz Herceg-Novoga tri puta na nedjelju vozna pošta. Netom kočija uljeze u grad, vidi se c. kr. Financijalna straža, da trči za kočijom do ulaska u ulicu gdje je c. kr. Poštarski Ured, i tu, nasred Dubrovačkog stradona, vidi se premetanje prtljage putnika, koji stižu i eventualno sekvestriranje kakove robe, što sobom nose. Zakon zapovieda da treba imati svaki obzir na pristojnost, da se nema premetačinom izlagat porugi niko, a zar je ovako postupanje po zahtjevima zakona?

U Dubrovniku stiže svake nedjelje jedan trgovački parobrod, koji sobom ne nosi poštu. Desi se često slučaj trgovcu, da mora ončas onog istog dana spremit svoju trgovinu u Hercegovinu, ali pošto je prisiljen čekat, da mu pošta, koja stiže stopro u ponedjelnik, donese carinarske dokumente, koji prate espap, nemože da pazarenu robu pošalje, ako ne položi jamčevinu, pa kad je prikazao dotične isprave i zapitao povratak jamčevine mora čekati dva i tri mjeseca, dok mu c. k. Divona istu, usljed uoblaštenja c. k. Pokrajinskog Upraviteljstva u Zadru, povrati, dok kad bi na povratak bila uoblaštena c. k. Divona Dubrovačka, on bi mogao ončas dobit natrag položene novce.

C. k. Divona u Dubrovniku, radi prometa, najvažnija je u cieloj Pokrajini, a promet u takozvanijem „magazzini di speculazione“ je od najprvih u cieloj Monarhiji. Nije čudo dakle da c. k. Uprava, pored sve svoje revnosti i svoga nastojanja, ne može da vrši brzo bez omete za trgovinu svoje poslove; ta nije lako sa sedam trgovačkih parobroda koji stižu nedjelno u gracku luku, da posli ne zapinju.

U c. k. Divoni u Dubrovniku, nema nego tri stalna činovnika, ako izuzmemo jednoga, koji se bavi isključivo sa upravom Demanijalnih dobara, i tri vježbenika, koji služe više od omete nego li od koristi, a na tomu smo broju bili i onda, kad je dolazio jedan sami parobrod na nedjelju. Nebi li dakle bilo pravedno, pače potrebno, u interesu javne tačne službe i trgovačkog razvitka, da se broj činovnika povisi barem na dvije trećine Spljetske c. k. Divone, koja ih broji 16. a to zahvaleći brizi one Trgovačke i Obrtničke Komore?

Pošto su se dakle u kratko iznijele najvažnije potrebe nepogodivosti i neurednosti kod c. k. Divone Dubrovačke, na štetu i javne službe i trgovačkog prometa, a bogme i kese trgovaca, podpisani upravljaju na Vladu Njegovog Veličanstva sliedeće upite:

I.o Jesu li c. k. Vladi poznati svi ovdje navedeni istiniti slučajevi i nepogodnosti u c. k. Divoni u Dubrovniku, odnosno samovolja financijskog povjerenika i dosljedno sve financijske straže?

II.o Mislili Visoka Vlada odma i ozbiljno preduzeti stroge korake, da se prama okolnostima, t. j. iznimno, vrši do sada mrtvo slovo § 1 Ministarske Odredbe 23 junija 1891 (Br. 36 L. O.); da se nabave druge prostorije za carinarske magaze, prikladne za svaku vrstu trgovine, a osobito za upaljive; da se odstrani trvenje i antagonizam medju c. k. Upravom c. k. Divone Dubrovačke s jedne, a c. k. Financijalne straže s druge strane; da se ukloni premetačina prtljage na javnim mjestima, kao što bi to bilo u Gružu pri dolasku parobroda iz Stona, odnosno iz Metkovića, i u Dubrovniku pri dolasku voznijeh pošta iz Trebinja Herceg-Novoga; da se povisi broj činovnika radi tačnijega i bržega opremanja posala; da se uoblasti c. k. Divona Dubrovačka, da prima jamčevine u ime carine za trgovinu za koju zakasne stići popratne carinarske isprave, i da ona ista može povraćati deponirane jamčevine odma kad trgovac prikaže isprave, a da nije ovomu potreba obraćati se c. kr. Pokrajinskom Upraviteljstvu Financija i čekati odgovor po nekoliko mjesecih.

D.r Pugliesi — C. Gojković — G. Vukotić Bjelanović.

Predsjednik. Upit će biti izručen c. k. Vladi.

Drugi mi je upit predao gosp. zastupnik Biankini. Neka ga izvoli pročitati.

Biankini (*čita*):

Upit zastupnika Jurja Biankinia i družine na vladu Njegova Veličanstva u sjednici dne 25 siečnja 1895 dalmatinskog sabora.

Trstenička luka jest izmedju najvažnijih na poluotoku pelješkomu. Nebrojeć ribarske i druge male brodice, Trsteniku spada preko 26 trabakula i bracera. Tu se dva puta na nedielju svraćaju parobrodi Lloydovi, a jedan oni dubrovačkog družtva. Obično iz trsteničke luke izvažalo se je, prije nesretne klauzole, okolo 20.000 ektolitara vina, a kad masline rode, izvaža se 5.000 ektolitara ulja.

Sva mjesta one okolice zanimana su za sjegurnu luku u Trsteniku, kao Piavičino, Potomje, Kuna, Prizdine, Janjina, Popovaluka, Gjuljana, Crnagora, i t. d. Od Orebića, koji je na dnu poluotoka, do Janske, u stonskom zalievu, naime u daljini od kakvih 30 morskih milja, nema brodovim duž cielog poluotoka, sa strane pučine, ni zaklona ni pristaništa. Sama ova zadnja okolnost, da i nema drugih, morala bi skloniti vladu, da se napokon odluči sagraditi komad gata u luci trsteničkoj, za sjegurnost putnika, brodova i trgovine.

Ali je uprav četvrt vieka, da se uzalud o tomu nastoji, da se piše, da mjernici dolaze i odlaze, da se nacrti prave i zabacuju. Dvie plutače, od kojih je jedna Lloydova i 8 kamenih stupova, to je sve što je do sada visoka vlada kroz cio ovaj viek učinila u onoj luci, za sjegurnost pomorskog imanja i razvitak trgovine.

Na molbu Trsteničana godine 1870, da njim se sagradi neobhodno potrebit gat, došao njim malo kasnije mjernik i napravio nacrt. Došao njim zatim i presjednik pomorske vlade i uvjerio se na licu mjesta o potrebi gata. Dapače naročitomu odaslanstvu, u kojem bijahu ne samo vidjeni mješćani, nego [i mnogi ugledni kapetani iz občine kunovske, predsjednik pomorske vlade obeća, da će što prije luka trstenička bit uredjena, obzirom na pravu potrebu i na njezinu važnost. Mješćani izjaviše da su spravni i sa svoje strane doprinieti u lučke radnje do 2.000 fiorina.

Poslie nekoliko vremena došao je drugi mjernik da napravi drugi nacrt, i to ne već za gat, nego za mandrać. Upitana c. k. vlada god. 1891, u ovom visokom saboru, što je sa lučkim gradjam u Trsteniku, odgovori, da potrebni nacrt nosi puno troška, i da će se napraviti drugi, jeftiniji. I u istinu opet godine 1892 napravljen je drugi nacrt sa manjim troškom. Eto, nacrtâ ima, ali radje nema ni danas!

Kad je prošlog ljeta namjestnik Njegovog Veličanstva u Dalmaciji, bio u Trsteniku, oni stanovnici potužiše mu se na zapuštenost svoje luke. Kraljski namjestnik kasnije ih je pismemo obavjestio, da je proračunani trošak malo velik, da će se nastojat snižit ga, i da će se počet radit, ako sile dopuste.

Ali rek bi da još sile nema, jer se nuždnih gradja ni danas nevidi.

Pri tomu stanju stvari, dužnost nam je upitati c. k. vladu:

I. Je li visoka vlada sbilja uvjerena o potrebi gata u Trsteniku, kako je još prije četvrt vieka izjavila?

II. Ako je, kad napokon misli izvesti barem najnužnije radje u onoj luci?

Zadar, 25 siečnja 1895.

Juraj Biankini — Perić — Ljubić — Šarić Paštrović — Mišetić.

Predsjednik. Prelazi c. kr. vladi, opazkom s moje strane, da ne mogu smatrati redovitim podpis zast. D.r Mišetića, pošto je on na dopustu, a upit je podpisan pod današnjim datumom. — Treći sam upit primio od gosp. zastupnika Vukotića. Neka ga izvoli pročitati.

Vukotić (*čita*):

Упит на Високу Владу.

Минувше године издала је народ у Боки-Которској љетина, усљед дуге љетне суше која је један од поглавитих узрокâ да тежачки сталеж у Боки с дана у дан световише у економичном погледу назадује. Највише пак пострадали су сељани: Кривошије, Леденица и Убала у опћини Рисанској; јер у оним селима што није жаропек спржио омлатила је доцније туча на начин, да је тежак остао без коре хлеба чим би са кроз сву зиму могао прехранити. Опћина Рисанска неможе са својим средствима доскочити великој потреби, и зато онај сиромашни народ, који је сад притиснут снијегом на начин да неможе даље од куће, пострадат ће ужасно од глади, ако му Висока Влада непритече што скорије у помоћ или новцем или каквом јавном грађом гдје би могао измучити храну.

При таквим околностима потписати принуђени су упитати Владина Повјереника:

I. Јели Високој Влади познато да је сељане: Кривошија, Леденица и Убалâ у Боки-Которској издала љетина ушљед суше и туче и да сад трпе оскудицу на начин да многе обитељи и од глади страдају.

II. Мислили потребнима на сходни начин притећи у помоћ.

Ђуро Вукотић — Спиро Гојковић — Др. Пуљези — Симић.

P r e d s j e d n i k. Prelazi c. k. Vladi. G. vladin povjerenik ima rieč.

Vladin povjerenik P a v i c h. Ja ću odgovoriti na upite jednoj od dojdućih sjednica: (*Čita*):

Častna Gospoda zastupnici Biankini i družina stavili su u sjednici 19 siečnja 1895 na Vladu slijedeći upit:

I. Što sada misli c. kr. Vlada glede uredjenja Čikole poslie katastrofe dne 3 i 4 listopada 1894, koja je podala težki ekonomički udarac i težačkoj i posjedničkoj ruci kotara drniškog?

II. Misli li još danas c. k. Vlada da nevriedi najvećom pospjesnošću uložiti kukavnih 30.000 fiorina za uredjenje Čikole, i izvesti osnovu od nje same u tu svrhu sastavljenu još godine 1882?

Na taj upit čast mi je odgovoriti što slijedi:

Osnova uregjenja Čikole spomenuta od upitateljâ ne obziraše se nego po prilici na onaj dio potoka, koji stoji izmegju željezničkoga mosta i ždrijela s podneva varoši i dosljedno ne bi bila imala predmetom, nego poboljšanje ono malo zemalja, što leže okolo tog diela potoka, dočim ostalo prostrano Petrovo Polje nebi bilo oćutilo nego neznatne koristi.

Ta osnova sastavljena prvo nego li je proglašen bio državni zakon ob agrarnim poboljšicama od 30 lipnja 1884, bi ograničena na zadnji dio potoka, jerbo posjednici ozgor željezničkoga nasipa ne bijahu skloni da sutječu u onom dijelu troška, koji bi bio morao dakako pasti na njih.

Na ovu ograničenu osnovu odnosi se priopćenje učinjeno u saborskoj sjednici od 2 travnja 1892, da naime Visoko Ministarstvo Poljodjelstva nije ju odobrilo, jer u najpovoljnijemu slučaju vrijednost što bi postigla zemljišta nakolo izvedenja radnje, ne bi se povećala surazmijerno s uloženom svotom.

Pitanje pak uregjenja područja potoka Čikole bi uredovno opet pokrenuto godine 1893 uslijed pobudâ c. k. kotarskog poglavarstva i c. k. pokrajinskog šumskog nadzornika, te novi odnošaji stvoreni navedenim zakonom, a još više izgled započetoga uregjenja rijeke Krke udariše nov pravac razpravama o poboljšanju onog polja i dotičnom uredjenju potoka Čikole, krenuvši s gledišta općenitijega i primjernijega pravim ekonomičkim interesima onog predijela.

Da se čvrsto i racionalno poboljša Petrovo Polje, od potrebe je, da se uredi cijeli tek Čikole s tačke, gdje dohvaća ravnicu, do one gdje nju ostavlja.

Trošak potrebit za ovu ragju biće bez-

svake dvojbe daleko veći od onoga što stojaše u prvoj osnovi.

Ipak će trošak, koji će zapasti jednotu izbavljene površine, izpasti u novoj osnovi ne malo niži od onog troška, koji izpadaše iz prve osnove, jerbo površina, što se ima poboljšati na svakomu kilometru uregjivanja u gornjem teku, mnogo je obširnija nego li ona što odgovara jednakom dielu potoka u donjem teku.

S uzroka malog nagnuća potoka na Petrovnome Polju, njegovo je korito podvrženo da se vrlo naglo napuni, jer obilne atmosferične oborine tu ostavljaju muteža nanešenih od njegovih pritoka, kao što je dokaz naplavina zgodivša se u ovim dijelim Čikole, koji su izkopani bili okolo polovice ovoga vijeka.

Da se postigne trajan uspjeh, potrebito je dakle, da se u prvom redu preuzme sistemacija pritokâ i pošumljenje podanaka, koji njima davaju materijal nanešen pri povodnjama.

Visoko Ministarstvo Poljodjelstva, koje je od već nekoliko godina dozvolilo potpora za obavljenje raznih pošumljivanja i uredjenja put izvora Čikole, dozvoljavalo je još u prosincu godine 1893, po predlogu Namjestništva, neka se preuzme sa strane šumskog tekničkog Odsjeka za uregjivanje bujica preliminarni izvidi za uregjenje pritoka Manitaša, i uz to općenit obilazak cijele kotline.

Osnova za uregjenje bujice Manitaša s mosta općinskog puta Drniš — Vrlika do izvorâ donosi potrošak od 75.000 fiorina i zadobila je već ministarstveno odobrenje, te su upućene rasprave s Odborom zemaljskim, da se utanači odnosni sutjecaj, eventualno sredstvom pokrajinskog zakona.

Istodobno bi naloženo istome Odjelu za uregjivanje bujica, neka sastavi općenit program mjera šumsko-tekničke naravi, koje bi se sasljedice imale uporaviti na cijelu kotlinu i to dogovorivši se s gragjevnim savjetnikom Taminom, kao i uzevši obzir na korenit poboljšaj cijelog Polja i na uregjenje teka voda što prelaze preko ovoga.

Samo pokle budu provedene te mjere, moći će se preći na uregjenje potoka Čikole u užem smislu riječi, kako će se tim načinom postići uspješno i trajno poboljšanje onog Polja. Nu po onom što rekoh, jasno je, da se ne radi nipošto o kukavnim 30.000 fiorina spomenutim u upitu.

P r e d s j e d n i k. Primio sam jedan predlog, koji ima 5 podpisa, izmedju kojih podpis g. d.ra Mišetića, koji ne smatram redovitim. Ipak je predlog dovoljno podpisan, te ću ga dati pročitati.

Tajnik P u l j e z i (*čita*) :

Predlog zastupnika Jurja Biankinia i družine na vladu Njegovog Veličanstva, prikazan u sjednici dne 25 siečnja 1895 dalmatinskog sabora:

Neka visoki sabor izvoli zaključiti:

Sabor dalmatinski izrazuje želju vladi Njegova Veličanstva, neka čim prije preinači prevremeni zakon o kongrui dne 19 travnja 1885, i neka pri stvaranju novog zakona konačno rieši pitanje o mirskim svećenicim na samostanskim župam.

Zadar, 25 siečnja 1895.

Ljubić — Perić — Mišetić — Paštrović — Šarić.

P r e d s j e d n i k. Prelazim na saborski predatnik.

Sada prelazim na dnevni red. Nastavak razprave o proračunu zemaljske poljodjelske zaklade za godinu 1895.

Gospodin izvjestitelj financijalnog odbora dr. Zaffron ima rieč.

Izvjestitelj d.r Z a f f r o n. Visoki sabore!

Premda je nekoliko častnih govornika uzelo rieč u obćoj razpravi što se tiče proračuna poljodjeljske zaklade za g. 1895, ipak su se malo ne svi ograničili, da izraze svoje želje

i predlože nekoliko zaključaka, dok nitko nije govorio proti proračunu, izuzevši častnog zastupnika Trigaria, koji je prigovorio kojoj posebnoj točki ovog proračuna.

Častni nam je vladin izvjestitelj dokazao u svom govoru, kako su se u ovo zadnje vrieme razvile mal da ne sve grane gospodarstva i da je to već imalo nekog uspjeha u svojoj zadaći. Iztaknuo je takodjer, što je od velike koristi za nas, da se postupanje, što se tiče šumskog zakona, ublažilo, i da su glede kazna nastupile neke polakšice. Isto se tako postupalo i što se tiče sadibe i gojitbe duhana.

Pojavila se, na žalost, i u našoj zemlji filoksera i Visoka je Vlada upotrebila sva sredstva, s kojima je mislila da će se moći izkorieniti ta zaraza.

Prelazim dakle na prigovore, podignute od častnog Trigaria, proti našem proračunu. On je prigovorio svoti od 12.000 f., koja se osniva na šumskim globama i on smatra, da je ta svota ustanovljena na globama, koje bi se uslied novih šumskih prekršaja odmjeriti imale. — Ali, kako je već u lanjskoj razpravi bilo dokazano, nije to tako, jer to je svota onih globa, koje se imadu utjerati, na temelju već izdanih osuda.

Financijalni je odbor u svom izvještaju iztaknuo, kako su globe u ovo zadnje doba pale, a tomu će biti razlog, što prekršaji nisu tako česti i toliki, kao prijašnjih godina.

Uporaba šumskog zakona nije doprinicla samo tomu, da su se uredili odnošaji, što se tiče naših šuma, a što je bilo od velike potrebe, već je doprinicla i tomu, da su se uredili odnošaji izmedju gospodara šume i dotičnog kmeta. Može se kazati, da su u najzadnje doba ti odnošaji bili zanemareni, a uporaba šumskog zakona mnogo je doprinicla tome, da se poboljšalo to stanje i tako gospodar šume se već pripoznaje, da je pravi gospodar svoje zemlje. Globâ je, na žalost, prijašnjih godina bilo nekoliko i ta je stavka u proračunu bila mnogo veća, ali one su sada spale, i zato taj prigogovor častnog predgovornika viteza Trigaria ne vriedi.

Opravdan mu je prigovor, što se tiče ustanovljenja katastra, i ja se čudim da dosada, pošto imamo obći katastar i pošto su uvedena mal da ne u svim predjelima zemljištničke knjige, da se taj katastar ne može tako lasno sastaviti, već da je potreba drugih sredstava i drugih povjerenstava i drugih radnja; a već je u zemljištnim knjigama naznačeno, jeli jedna zemlja vrt, vinogradište i t. d.

Častni zastupnik Biankini je iztakao nekoliko želja. Ja se u obće slažem s njima, a navlastito, s onom glede maslinarstva, koje u ovo najzadnje doba očevidno propada. To je iztakao i častni zast. Klaić. Masline propadaju u našoj zemlji, jer težak više nemože da od njih postigne onu korist, koju je imao u prijašnjim godinama.

Kako je on prije izkorienjivao lozu za buhač, tako sada izkorjenjuje maslinu za lozu, a ne bih htio da napokon počne izkorienjivati i lozu za duhan. Uhvam, da će se i tomu doskočiti i za to podupirem sve predloge predložene na sačuvanje te grane gospodarstva.

Jedno pitanje, naime ono o željeznicama, nije nitko drugi spomenuo, jer ga je valjda svak držao riešenim. Pitanje o željeznicam je upravo za nas mnogo važno. Častni je Biankini zagovarao prugu Knin-Novi; ali, kako je poznato, gradnja one pruge ne zavisi samo od naše vlade, već i od drugih faktora, na koje mi nemamo nikakva upliva. U zadnje se vrieme mnogo govorilo o pruzi Spljet-Aržano i uhvati se je, da će se to oživotvoriti i da će ova naša želja imati uspjeha.

Što nam je potrebno i što je iztakao častni Biankini, jest uredjenje naših puteva i spojenje naših luka. I meni se čini, da je razvitak puteva od velike potrebe, jer mi, na žalost, premda smo ne tako daleko jedan od drugoga, ipak se dobro ne poznamo, a to znači, da nisu kod nas razvijena obćila, ni uredjeni putevi u potrebitoj mjeri.

Iztaknuo je još, da narod pati i pod teretom lihvarstva. To je istina; ali je takodjer istina, da je to lokalna zanemarenost pojedinih

mjesta, jer kad bi svako mjesto ton se doskočilo, ova nesreća ne bi obstojala. Mi ufamo, da će se doskočiti tomu, netom će se ustanoviti blagajnice po Reifeisenovom sustavu, za koje ustanovljenje je veoma zaslužan naš častni drug dr. Karaman, koji se zauzeo ovog posla. *(D.r Salvi: Bravo!)*

Možemo očekivati štogod i od vjeresijskog zavoda, premda bih rekao, da ovaj zavod ne će imati direktnog upliva na to, već indirektnog putem seoskih blagajna.

Ne mogu pak, kao zastupnik grada Korčule, da propustim ovu prigodu i da ne spomenem, da se kod nas ne pozna to lihvarstvo i da bi se ta nevolja mogla i po drugim gradovima i mjestima ugušiti, da se je samo postupalo kao kod nas.

Mi imamo u našem gradu jednu uzajmovnu vjeresijsku blagajnu. Dužnost mi je reći, da je ona bila osnovana od bivšeg pretura Tomašića, sadašnjeg umirovljenog savjetnika u Drnišu. Njegova je zasluga, da se ta blagajna nazad kojih 30 godina utemeljila, a i sada napreduje pod dobrom upravom. Ja mislim, da će se sličnim zavodima, a i ovim blagajnama po Reifeisenovom sustavu, doskočiti ovoj nevolji u našoj zemlji.

Nekoliko je drugih govornika iztaklo želju, da budu dozvoljene polakšice u pečenju rakije. I stoga sam mnienja i ja, premda sam čuo od častnog dr. Klaića, da se to neda tako lako postići. Ali premda tu država ne utjerava više nego 54 hiljade f., ipak moglo bi se blaže i pravednije postupati.

Istina je, da se vladini organi boje kriomčarenja, ali to se može dogoditi i u drugom poslu, kako se dogadjalo i što se tiče buhača. Ako je buhač spao na današnji stepen, to nije krivnja vladina, već su krive okolnosti. *(Nemir u dvorani. Predsjednik zvoni).*

Častni je zastupnik Biankini zagovarao, medju ostalim, i to, da se u nekim mjestima uzpostavi financijalna postaja. Ja priznajem, da je to od velike potrebe i ne mogu da osobito ne preporučim taj predlog, te iztaknem i s moje strane jedan slični predlog glede sela Račišća u občini Korčulanskoj. Ovo je mjesto daleko od Korčule kojih 6 milja, a nema puta; u to je mjesto na moru, koje ima oko 30 trabakula i brodova, a u zadnje se doba mnogo razvilo i napredovalo. Tamo je od velike potrebe, jer često u onu luku ulaze brodovi, a put je dalek i po kopnu i po moru.

Ja bi s tim mogao i zaključiti, a pošto je sa strane nekoliko častnih predgovornika bilo predloženo više zaključaka, koji su bili od Visokog Sabora poduprti, ne mogu da ih, u ime financijalnog odbora, najtoplije ne preporučim.

Svršit ću molbom, da Visoki Sabor izvoli primiti predloženi proračun temeljem specijalne razprave.

Predsjednik. Stavit ću na glasovanje predlog financijalnog odbora, da se predje na posebnu razpravu.

Financijalni odbor predlaže:

Izvjestitelj D.r Zaffron *(čita predlog fin. odbora)*.

Predsjednik. Ona gospoda, koja primaju predlog financijalnog odbora, neka izvole ustati. *(Većina)*.

Prelazim na posebnu razpravu.

Neka izvoli g. izvjestitelj prije svega čitati stavke „potrebštine“, a onda one „pokrića“.

Ako nitko ne zapita rieč, sliedit ćemo napried, dok se pročitaju „Potrebštine“.

Izvjestitelj d.r Zaffron *(čita stavke „Potrebštine)*.

Predsjednik Gospoda, koja primaju naslov 1. točke 1 i 2 i naslovu II. 1—6. neka izvole ustati. *(Ustaje većina)*.

Primljene su sve stavke „Potrebštine“.

Izvjestitelj d.r Zaffron *(čita zbroj „potrebštine“)*.

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju na zbroj „potrebština" u ukupnom iznosu od 17.103 f., neka izvole ustati. (*Većina*).

Izvjestitelj d.r Zaffron (*čita pokriće*).

Predsjednik. Gospoda, koja primaju naslov I. Pokrića stavke 1 i 2 i ukupnu svotu od 5.103 f., neka izvole ustati. (*Većina*).

Izvj. dr. Zaffron (*čita naslov II*).

Predsjednik. Gospoda koja primaju naslov II i stavke 1 i 2 u iznosu od 12.000 f. i zbroj pokrića u iznosu od 17.103 f., neka izvole ustati. (*Većina*).

Predračun zemaljske poljodjelske zaklade primljen je po predlogu financijalnog odbora.

Sada dolazi glasovanje, dotično posebna razprava o predlozima gg. zastupnika Vrankovića, Korlaeta i Vukotića.

Želi li tko govoriti o predlozima?

(*Nitko*). Stavljam na glasovanje prije svega prvi predlog g. Vrankovića, koji glasi (*čita*):

Gospoda, koja pristaju na taj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*).

Drugi je predlog zast. Vrankovića (*čita drugi predlog*).

Gospoda, koja ga primaju, neka izvole ustati. (*Većina*).

Treći je predlog (*čita*):

Gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*).

Sad ću staviti na glasovanje predlog zast. Korlaeta, koji glasi (*čita*):

Gospoda, koja primaju predlog, neka izvole ustati. (*Većina*).

Prelazim na glasovanje predlogâ g. zast Vukotića. Prvi predlog glasi (*čita*):

Gospoda, koja primaju predlog, neka izvole ustati. (*Većina*).

Drugi predlog glasi (*čita*):

Gospoda, koja primaju predlog, neka izvole ustati. (*Većina*).

Treći predlog glasi (*čita*):

Gospoda, koja primaju predlog, neka izvole ustati. (*Većina*).

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda (*čita*): „Drugo čitanje zakonske osnove o nabavi sa strane obćina učionskih pomješća i stanova za ravnajuće osoblje javnih pučkih učiona". (*Vidi Prilog 9, str. 191*).

G. izvjestitelj financijalnog odbora, dr. Čingrija, u isto doba predstojnik odbora, neka izvoli pročitati izvješće.

Izvj. dr. Čingrija (*čita*):

Uz Br. 22.

Visoke Sabore!

Još u zasjedanju god. 1890 Zemaljski Odbor sa izvješćem 16 listopada Br. 4253 bio je podnio na pretresanje zakonsku osnovu „o nabavi sa strane obćina učionskih pomješća i stanova za ravnajuće osoblje javnih pučkih učiona".

Da Sabor izvjesti o istoj, bi odabran osobiti odbor sedmerice.

Ovaj, pošto je nego u pretres uzeo predatu mu osnovu, pripoznajuć načelno njezinu veliku važnost, opazio je, da nije jasno hoćeli dotične zgrade biti oproštene od kućarine u smislu vladine oznane 25 rujna 1839 Br. 17820 Br. 2 sl. *b*.

Usljed toga, Odbor je predložio, a Sabor prihvatio zaključak: da osnova bude povraćena Odboru Zemaljskome s nalogom da zapita mnjenje obćina glede nagrada; i da zatraži izjavu od C. K. Ministarstva Financija vrh toga: ho-

-ćeli obćine biti oproštene od kućarine, kad bi sagradile kuće za škole po predloženom zakonu, te da u dojdućem zasjedanju podnese zakonsku osnovu, obaziruć se na odgovore dobivene.

Zemaljski Odbor obratio se je občinama u tu svrhu, te kako iz izvješća podnešena u Saborskoj sjednici 10 siečnja godine 1894 pod br. 84 proističe, od 85 obćina, 11 nije dalo nikakova odgovora, samo 7 izjaviše se načelno protivne, 5 relativno, 37 povoljno, uz uvjet da bi se godišnje naknade povećale, 8 ne shvatiše pitanje, jedna reče da neimajuć učiona, nezna šta da kaže, a jedna, da bi bila žudna, prije neg odgovor poda, znati šta su druge obćine odgovorile.

Nego za ono što se tiče oprosta kućarine, Zemaljski Odbor ograničio se samo na to, da zapita mnjenje C. K. Ravnateljstva Financija u Zadru. Od ovoga dobio je niječan odgovor, radi tobožnjeg razloga, da su po zakonu oslobogjene od poreza samo one zgrade, koje su izključivo i bezplatno namjenjene za učione i stan učitelja.

Toliko Odbor Zemaljski, koli Saborski financijalni odbor, držali su, da to mnienje nije opravdano, pošto u vladinoj objavi 25 rujna 1839 Br. 17820, koja uregjuje kućarinu u Dalmaciji, u § 2 točka 6 rečeno je: da su slobodne od tog poreza zgrade namjenjene isključivo javnoj nastavi i stanu učitelja, i to bezuvjetno, pošto tu riječi bezplatno nema ni traga; niti o kakvom najmu može da bude govora po samoj naravi stvari, jer se neda ni pomisliti, kako zgrade isključivo namjenjene u školske svrhe, za te iste svrhe mogle bi biti uzete u najam.

To vrijedi tim više kad se uvaži da doprinesci, što po obstojećim školskim propisima obćine su dužne izdavati, sačinjavaju stanoviti iznos, koji djelomice može biti podat i u naravi, u kome slučaju i ustanovljeno je kako se taj dio ima procijeniti i uračunati.

Nego Financijalni Odbor, unatoč tomu, bio je mnienja da, prije neg se uzme konačna odluka, treba da se bude sasvim na čistu sa pitanjem glede poreza, i to tražeć neposrednu izjavu C. K. Ministarstva Financija, pošto, po učinjenim računima, radilo se o pištednji od nekoliko hiljada fiorina, što bi obćine bile prisiljene da izplaćuju, u slučaju da bi mnienje pokrajinskog Financijalnog Ravnateljstva bilo usvojeno kao temeljito. Zato u Saborskoj sjednici 16 veljače prošle godine, na predlog financijalnog Odbora, bi zaključeno: da se osnova povrati Zemaljskomu Odboru u svrhu da potraži izjavu C. K. Ministarstva Financija vrh toga: hoćeli obćine biti oproštene od kućarine, kad bi sagradile pomješća za škole i stanove za ravnajuće osoblje, u smislu predložene osnove, te da u dojdućem zasjedanju podnese zakonsku osnovu, uvaživši odgovor Ministarstva.

Odbor Zemaljski izpunio je podati mu nalog, i stignuo je odgovor Ministarstva, koji bi priobćen od C. K. Zemaljskog Učionskog Vijeća dopisom 22 prosinca 1894 Br. 6487.

Odgovor je povoljan, jer se rečeno Ministarstvo izjavilo: da pomješća nabavljena od obćina, po predloženoj zakonskoj osnovi, biti će prosta od poreza kućarine, ako postoje uvjeti propisani u odluci bivše Dvorske Kancelarije od 22 srpnja 1821 Br. 1045, t. j. ako su odnosne zgrade, ili dio istih, isključivo namjenjene za učionska pomješća, ili za stan učitelju; i to sve dok ta namjena traje, dok napokon zgrade, ili pojedini dijelovi istih, koje bi obćine, u pomenutu svrhu unajmile, nebi bile proste od poreza, koga bi imao plaćati dotični kućovlasnik.

Tim sve obavjesti zatražene bile su izcrpljene, te Financijalni Odbor misli da je stvar u svakom pogledu za konačno riješenje dozrela.

Ovdi nebi bilo umjesno da se opet ističe sve ono, što je u izvješću Zemaljskoga Odbora od prošle godine, navedeno u prilog osnovi.

Dosta je istaknuti okolnost, kako se za istu izjavila velika većina Obćina; a, što još više vrijedi, da prigovori koji su bili učinjeni, došli su sa strane viših obćina, u koje spadaju učionske okoline I i II razreda, dok protivno tome, rijetkom iznimkom, sve male obćine, gdje spadaju okoline III razreda, kojih se poglavito predložena osnova tiče, izjavile su se istoj u prilog.

Dapače Zemaljski Odbor, usljed toga, u osnovi, već još lani kad ju je predložio, stegnuo je propise sadržane u onoj od godine 1890 na škole spadajuće u okoline III razreda, za one II ograničio ih je na iznimne slučajeve, a za one I razreda ostavio je u kreposti propise njima povoljne, glede bezkamatnih predujmova.

Već u izvješću Zemaljskoga Odbora od godine 1894 stoji rečeno: da predloženi zakon, ima cilj da providi pristojna učionska pomješća, sa stanom učitelja, u korist velike većine našega pučanstva. I u istinu, ovaj se poglavito tiče okolina III razreda, kojieh je 284, prama 46 II, a samih 13 I razreda.

Tako zakon ima osobitu vrijednost za veliki dio zemlje, i baš za onaj koji ga najviše treba, jer velike i srednje občine, gdje se poglavito nalaze I i II razreda, mogu providiti mnogo lakše nužna mjesta za školu, pošto tu u opće ima svakovrsnih zgrada, što u selim nema.

Da je predloženi zakon nuždan, da se jednom po mogućstvu stane na put sve to većem povišenju najmova za školska pomješća, tu nema sumnje, niti treba da se Odbor tim na dulje bavi, pak mu je dosta da se pozove na riječi, što je u lanjskome zasjedanju rekao o tomu časni izvjestitelj Zemaljskoga Odbora, koji se izrazio ovako: „to je stanje dovelo do toga da kroz 10 godina, dočim su učione porasle za 20%, trošak za pomješća povećao se za 100%".

Odbor misli da predložena osnova doprinijet će mnogo da tako abnormalno stanje jednom svršite, zato predlaže Vis. Saboru da uzme u pretres osnovu podnešenu izvješćem 30 prosinca 1894 Br. 6067, i da je primi sa ispravcim po Odboru učinjenim.

Od Saborskog Financijalnog Odbora

Zadar, 16 siečnja 1895.

Predsjednik i izvjestitelj
Čingrija

Predsjednik. Obća je razprava otvorena. Pita li tko rieč. (*Nitko*). Obća je razprava zatvorena.

Sad ću staviti na glasovanje predlog financijalnog odbora, da se predje na posebnu razpravu. Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Većina*).

Prelazim na posebnu razpravu. Neka gosp. izvjestitelj izvoli pročitati § 1.

Izvj. D.r Čingrija (*čita § 1*).

Predsjednik. Pita li tko rieč o § 1? (*Nitko*). Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § 1, kako je sada pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*).

Izvj. D.r Čingrija (*čita § 2*).

Predsjednik. Pita li tko rieč o § 2?

Ljubić. Pitam ja.

Predsjednik. Rieč ima zast. Ljubić.

Ljubić. Ja sam glasovao da predjemo na posebnu razpravu, i tim sam očitovao, da stojim uz osnovu. Ja se osnovi radujem, jer će zaista donieti neko poboljšanje u nabavljanju zgrada učionskih i polakšicâ, da uzmogli budemo širiti učenje. Nego valja priznati, da se nameće jedan teret občinama, koji one nebi bile dužne nositi, nego kako već § 1 kaže, dužna je pokrajinska zaklada priteći občinam u pomoć.

Ja sam uzeo danas rieč pri ovom § 2, i uzet ću ju još kod nekih paragrafa, da predložim samo nekoje izpravke, da po mogućnosti, kao zastupnik, pomognem — ako to visoka kuća bude primila — da taj teret, što občinama namećemo, bude što lakši i da ih bez potrebe ne preobterećujemo.

U § 2 ima jedna rieč, na koju na prvi mah nebi rekao, da će občinam nametnuti veliki teret, ali će im ga ipak nametnuti i mnogo zanovetati. To je ona rieč, koja nameće občinam dužnost, da se brinu za „periodično čišće-

nje.“ Ja ne mogu razumjeti tu rieč „čišćenje,“ već u smislu, da se mora providiti za metenje i pranje ne samo učione, već i stana učiteljeva. To, gospodo, nije u redu, jer se nikad ne zgadja, da se vlastnik kuće mora i zato brinuti, već to spada na onoga, koji stanuje u kući. Za to mislim, da će učionska vlast učitelja posebnim paušalom providiti i bolje će biti da se tim učitelji staraju, nego občina. Občina bi to mogla zanemariti, a neki učitelji bi mogli i ne tužiti se na to i sviknu i nečistoći. Občini bi pak mogla nastati neprilika, jer bi se mogao tko naći, da se na to potuži. Mogao bi doći kotarski, a i pokrajinski nadzornik, i vidjeti da nije one čistoće koje treba u školi. Dakako da bi to onda mogla učiniti školska vlast na trošak občine, ali da toga nebude, moglo bi se ustanoviti mjesto jednog podvornika, n. p. su fior. 2 na mjesec, što bi iznielo kakovih 20 fior. na godinu. A kad bi se to preuzelo o trošku občine, moglo bi doći mnogo više. Odbijte vi od nagrade ustanovljene u ovom zakonu, osobito za male učione, barem 20 fior., pa ćete vidjeti, da se nagrada preveć obaljuje. Ja dakle predlažem, da se iz § 2 izpuste samo rieči „periodičko čišćenje“, a inače da ostane sasvim nepromienjen.

Predsjednik. Konstatujem, da je sada prisutan kao vladin povjerenik c. k. namjestnički savjetnik gosp. vitez Vuković, odredjen da zastupa vladu u svim školskim stvarima i gosp. Vladislav Golf, kao podizvjestitelj u školskim predmetima.

D.r Klaić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gospodin zast. D.r Klaić.

D.r Klaić. Nije bila namjera Zemaljskog Odbora, da se s riečju „čišćenje“ načini ono, što je častni predgovornik mislio, da je naime občina dužna mesti, već je rečeno, kako se danas stavlja u pogodbe, koje se sklapaju s kućevlastnicima, da su oni dužni čistiti kuću, t. j. izvana je obieliti, a to su radje, koje se obavljaju nakon nekoliko godina. Pošto častni predgovornik misli, da bi ta rieč mogla dovesti do kakva nesporazumljenja, ja neman ništa protiva njegovom izpravku i molim visoki Sabor, da ga primi, te da se mjesto rieči čišćenje, metne rieč „bieljenje.“

Predsjednik. Po predlogu gosp. zastup. Ljubića, na koji je pristao D.r Klaić, imala bi se izostaviti rieč „čišćenje“, i tu bi ostale one: „periodičko bieljenje“. Želi li još tko govoriti?

Zore. Ja se ne slažem s prigovorom gospode zastupnika, koji su govorili prije mene. Ja sam razumio ovo „periodično čišćenje“ da je pranje, koje treba izvršiti preko praznika. Zato, mislim, kad se stavi samo „bieljenje“, onda izostaje taj drugi dio, te će tako onaj vlastnik kuće, a to je občina, izpustiti tu stvar, koja je jedna od glavnih u školi, i tko udje u školu i vidi je, n. p. izvana obieljenu, a iznutra neočišćenu, reći će, da je zakon nedostatan. Ja mislim, da je zakonoša upisao to baš zato, da to odgovaralo bude pranju, i s toga sam ja zato, da ostane, kako je ovdje.

Predsjednik. Molim, gospodine zastupniče, hoćete li učinili predlog?

Zore. Da § 2 ostane kako jest.

Predsjednik. Želi li još tko govoriti?

Ljubić. Ja bih pitao rieč.

Predsjednik. Rieč ima gospodin zastup. Ljubić.

Ljubić. Ja ne držim, da bi se rieči „periodično čišćenje“ dale razumjeti onako, kako to veli častni zast. Zore. A uz to ja mislim, da kod bieljenja kuće, onaj koji je obieli, da je i opere, a to ne biva samo preko praznika. Moglo bi trebati i preko godine prati, ali to nije posao občine, već onoga, koji u kući stanuje, a to je učitelj, komu će se moći dati paušala. Zato ja ostajem pri svom predlogu.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — *(Nitko)*. Razprava je zatvorena. Gospodin izvjestitelj ima rieč.

Izvj. D.r Čingrija. Kad sam ovaj zakon izpitivao kao izvjestitelj saborskog financijalnog

odbora, došlo mi je pred oči ono što je naš drug zast. Ljubić glede tumačenja ovog § 2 kazao, i ja bih isti predložio bio, da se one rieči izključe. Nego rieči „periodično čišćenje" ja nisam razumio kao on, i mislim, da ih nitko nebi na taj način shvatio. Ipak, jasnoća je u zakonu jedna velika stvar, te neće biti s gorega, ako se izpusti jedna izreka, koja bi mogla biti sumnjiva u tumačenju. Zato mislim, da ću interpretirati i volju mojih drugova u odboru financijalnom, ako pristanem na predlog učinjen od častnog zast. Ljubića, t. j. da se rieč „čišćenje" izbriše; tim više, što i izvjestitelj zem. Odbora, koji je taj zakon predložio, pristaje na to, te tako da bude ovaj § glasio na način, kako ću ga sada čitati. (*Čita*).

P r e d s j e d n i k. Ja namjeravam staviti na glasovanje § 2 po predlogu financijalnog odbora, u kojem su sada izostavljene rieči „*čišćenje*". Molim gosp. izvjestitelja, neka ga izvoli tako popravljena pročitati.

Izvj. D.r Č i n g r i j a (*čita popravljeni § 2*).

P r e d s j e d n i k. Gospoda, koja primaju § 2, kako je sada pročitan, neka izvole ustati. — (*Većina*).

Prelazim na posebnu razpravu o § 3; ali ga ne treba čitati, jer je tiskana dotična osnova.

Želi li tko govoriti o § 3? (*Nitko*). Stavljam na glasovanje § 3, koji glasi:

Izvj. D.r Č i n g r i j a (*čita § 3*).

P r e d s j e d n i k. Gospoda, koja primaju § 3, kako je sada bio pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*).

Otvorena je razprava o § 4. Želi li tko govoriti? (*Nitko*). Razprava je zatvorena.

Izvj. D.r Č i n g r i j a (*čita § 4*).

P r e d s j e d n i k. Gospoda, koja primaju pročitani § 4, neka izvole ustati. (*Većina*).

Ovorena je razprava o § 5. Želi li tko govoriti? (*Nitko*).

Izvj. D.r Č i n g r i j a (*čita § 5*).

P r e d s j e d n i k. Gospoda, koja primaju § 5, kako ga je sada pročitao gosp. izvjestitelj, neka izvole ustati. (*Većina*). Otvorena je razprava o § 6. Pita li tko rieč? (*Nitko*). Razprava je zatvorena. Molim gosp. izvjestitelja, neka izvoli pročitati § 6.

Izvj. D.r Č i n g r i j a (*čita § 6*).

P r e d s j e d n i k. Stavljam na glasovanje § 6, kako je sad bio pročitan.

Z o r e. Pitam rieč.

P r e d s j e d n i k. Sada je već zatvorena razprava i ja je mogu otvoriti samo privolom visokog Sabora.

Izvj. D.r Č i n g r i j a. Predlažem, da se opet otvori razprava.

P r e d s j e d n i k. Gospodin izvjestitelj financijalnog odbora predlaže, da se opet otvori razprava. Tko pristaje, neka izvoli ustati. — (*Većina*).

Gospodin zastupnik Zore ima rieč.

Z o r e. Prigovaram prvoj stavci ovog §.a, naime rieči „gornji kat". Kako znate, gospodo, glavni je zadatak škole, škola, a ne stan učitelja. Često se puta dogadja, da se u donjim katima ne vidi. Za to bih ja bio, da se to izostavi, a da školska vlast odredi n. pr. u kućama, koje imadu više svjetlosti u gornjem katu, da bude tu škola, a gdje je jednaka svjetlost, da bude dolje. Zato predlažem, da se izpuste ove rieči, „zapremati gornji kat."

P r e d s j e d n i k. Molim vas, izvolite napisati predlog.

D.r K l a i ć. Ovdje se radi o učionama osnovanim u okolini trećeg razreda, a to je obično na selu. Ako se na selu ima graditi nova kuća, to će biti na prostom mjestu, gdje neće ni donji kat biti mračan. Željeti je dapače da škola, kad ima svjetlosti, bude pri zemlji, da

mala djeca izbjegnu hodanju uza skale. Kad bi se stavio stan za učitelja dolje, a škola da bude gore, ne bi bilo pravo, da djeca idju na neki način kroz stan učiteljev; držim, kad on stanuje gore, sasvim mu je udobno doći u školu. Do sada su već bile gradjene ovakove kuće, a ja sam imao prilike, da vidim dotične osnove. Neke su osnove učinjene tako, da je kuća pri zemlji, što je osobito potrebno u planinskim krajevima, gdje su jaki vjetrovi i velika zima; tu je onda na jednoj strani škola, a na drugoj stan učiteljev; u nekim su pako slučajevima kuće na jedan sprat i u prvom je spratu stan učiteljev, a na prizemlju škola.

Ja mislim, da nije potrebno izključiti te rieči, ali pošto je moguće, da bude kadgod taj slučaj, valja ih nekako promieniti. Po mom bi se mnienju moglo svakom prigovoru izbjeći, kad bi se stavilo, da je redovito škola u donjem katu, a iznimno da može biti u gornjem. Dakle bi se mogla dodati samo ta rieč „redovito“, premda mislim, da se takav slučaj na selu neće dogoditi.

Predsjednih. Molim, želi li još tko govoriti?

Brajković. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastup. Brajković.

Brajković. Meni se čini, da je suvišan predlog zast. Zore, da se izpuste ove zadnje rieči; kao što mi se isto čini suvišno ono, što je predložio gospodin izvjestitelj zemaljskog Odbora, da se uvrsti ona rieč „redovito,“ jer već u prvom dielu imamo rieč obično. Po mom se mnienju ima ta rieč odnositi i na drugi dio izreke, dakle: Stan ravnajućeg učitelja ima obično biti u istoj sgradi s učionskim pomješćem i obično zapremati gornje kate.

Po tom je dakle suvišno ono, što predlaže D.r Klaić, a tim više ono, što predlaže častni Zore.

Predsjednik. Želi li tko govoriti?

D.r Klaić. Ja ne stavljam predloga.

Zore. Ja velim da i na selu može biti mračan prvi pod, jer je oko kuće obično posadjeno drveće, koje čini sjenu, a to se dogadja često, i ja imam izkustva u tom, jer sam vidio, da su nekoliko puta činili prenieti školu na gornji pod, pošto se na prizemlju, za ružnog vremena, nije vidjelo raditi iglicom ni pisaljkom. Uz to se obično gledalo, da kuća ima dva ulaza i ne smeta ništa učitelju, kad ulazi u stan. No ja ipak odstupam od svog predloga, pošto je onom rieči „obično,“ što je rekao častni Brajković, dano školskoj vlasti, da uredi kako cieni da je bolje.

Predsjednik. Dakle više nema nikakvog predloga. Želi li još tko govoriti? (*Nitko*). Razprava je zatvorena. Želi li govoriti gospodin izvjestitelj.

Izvj. D.r Čingrija. Nema više predloga, ali ipak primjećujem, da sam stvar svatio, kao gosp. Brajković.

Predsjednik. Stavit ću na glasovanje § 6. Molim gospodina izvjestitelja, da ga izvoli pročitati.

Izvj. D.r Čingrija (*čita § 6*).

Predsjednik. Gospoda, koja primaju § 6, neka izvole ustati. (*Većina*).

Otvorena je razprava o § 7. Želi li tko govoriti? (*Nitko*). Razprava je zatvorena.

Izvj. D.r Čingrija (*čita § 7*).

Predsjednik. Gospoda, koja primaju § 7, kako je bio pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*).

Otvorena je razprava § 8. Pita li tko rieč? (*Nitko*). Razprava je zatvorena.

Izvj. D.r Čingrija (*čita § 8*).

Predsjednik. Gospoda, koja primaju § 8, kako je sad bio pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*).

Otvorena je razprava o § 9. Pita li tko rieč?

Ljubić. Pitam ja.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastup. Ljubić.

Ljubić. Čuli ste, gospodo, odmah iz početka, koji je smisao mojim izpravcima: ja gledam olakšati obćine. Ali evo baš paragrafa, gdje mislim, da valja dobro promisliti je li dosta ili nije, što je procienjeno za stanove učilja. Po mom mnienju, nije dosta. Ja nahodim, da su prociene za stanove učitelja drugoga razreda mnogo više i obilatije, nego one trećega razreda; a ja ne nalazim tomu razloga. Dapače mi se čini, da su po selima skuplji stanovi, nego po mjestima, gdje su učione drugog razreda. To nisu, kako znate, mjesta velika, nego srednji varoši, gdje je, kako sam vidio, obično kakav Sud. Ali ja znam po izkustvu, da je skuplja gradnja kuće na selu, nego u takovim varošima. Obično kuća na selu više zapada, nego u gradu, te ste mogli opaziti, gospodo, da je i u izvješću iztaknuto, da su stanarine u selima počele preveć rasti i rasti će i nadalje, ako to ne providimo ovim zakonom.

Ja bih zato predložio, da se ista ciena stavi za učione trećeg razreda, koja je i za učione u drugog razredu.

Još bih jednu opazku imao učiniti. — Taj paragraf govori, da je ova prociena ustanovljena za 10 godina, počevši od dana proglašenja ovog zakona. Recimo da će dogodine početi kriepost ovog zakona. Kuće će se nekoje graditi god. 1895, 6—7 i dalje, a može doći, da će ta prociena vriediti za neke kuće samo godinu dana, a nakon te godine će ustanoviti pokrajinsko školsko vieće u sporazumu sa Zemaljskim Odborom novu procienu. Ja mislim, gospodo, da mi toga nesmjemo dopustiti, jer držim da, kad se učini promjena u procieni, neće se učiniti na korist obćinâ.

Obćina je tada dužna podložiti se toj volji učionskih vlasti i primiti makar manju cienu. Po zakonu se kuća ne može oteti toj svojoj namjeni, a da se sve i otme, što će učinit s njom obćina? Uzmimo, da se nadje u selu jedan, da ponudi za manju cienu, nego je ustanovljena po obćini, onda bi se radi koristi mogla primiti ona kuća, a tim bi opet nastala šteta obćini.

Zato ja mislim, da je sasvim pravedno, da sabor isti, koji ustanovljuje prvu cienu, i nakon 10 godina opet cienu ustanovi itd., a da se ne pusti ova prociena samo na volju pokrajinskog učionskog Vieća.

To su preinake, koje predlažem, a koje sam i ovdje napisao.

Predsjednik. — Molim, izvolite predati predlog.

U odnošaju s razlozima navedenim od gosp. zast. Ljubića, prikazan mi je pismeni popravak dovoljno podpisan od zastupnika Biankina, Ljubića, Perića i Šarića, koji glasi kako sliedi (*čita*):

§ 9.

Nabava učionskih pomješća i učiteljskog stana u naravi sa strane Obćinâ, odnosno obćinskih odlomaka, i njihovo uzdržanje, ima biti, u smislu § 34 zem. zakona 29 prosinca 1871 Br. 10 ex 1872, procienjena u novcu i odbivena od godišnjeg učionskog doprineska stoječega na teret odlomka ili odlomaka obćinskih, sačinjavajućih dotičnu učionsku okolinu.

Ta procjena utanačuje se:

za jednorazrednu učionu	su f.	250
„ dvorazrednu	„ „	370
„ trorazrednu	„ „	500
„ četverorazrednu	„ „	640
„ petorazrednu	„ „	790
„ šestorazrednu	„ „	940

Ova procjena vriedi za deset godina, počam od one susljedne proglašenju zakona.

Nakon deset godina procjena biti će pregledana, i do potrebe može biti promjenjena od Sabora.

Napokon imamo izpravak istoga predlagatelja, glede zadnje stavke istog paragrafa, koja bi imala sada glasiti *(čita)*:

„Nakon deset godina, procjena biti će pregledana, i do potrebe može biti promjenjena od Sabora."

Obzirom na predlog financijalnog odbora, popravljen od gosp. Ljubića, otvorena je posebna razprava o § 9. Izvjestitelj zemaljskog Odbora D.r Klaić, ima rieč.

D.r Klaić. Na prvi izpravak g. Ljubića, ne mogu pristati, jer treba svakako učiniti razliku izmedju okoline trećeg i okoline drugog razreda. Ja sam imao prigode kano član zemaljskog Odbora i zemaljskog učionskog vieća, mnogu i mnogu pogodbu vidjeti glede učionskih stanova, i opazio sam, da na selu, ako se može naći kuća, zahtjevi dotičnih posjednika nisu bili pretjerani, dočim u okolini prvog i drugog razreda dolazi do strahote pretjerivanje. Dosta je spomenuti to, da za namjestiti u zadnje doba jednu dvorazrednu žensku učionu bez stana učiteljskog, morala se primiti ponuda kućevlastnika od 700 fior. na godinu, ili zatvoriti učionu, jer se nije moglo naći druge kuće.

Za ove predložene ciene, stoje još sliedeći razlozi. Kad je u prvoj osnovi bilo predloženo 150 fior., kako je spomenuto u izvješću zemaljskog Odbora i u izvješću današnjeg financijalnog odbora, občine su mnoge tražile, da se povisi ta svota na 200 fior. Važno je još i to ovdje spomenuti, da je školska vlast dogovorno sa zemaljskim Odborom, bila jur učinila pogodbu sa nekim občinama i to sa občinom Kninskom, Stradinskom, Tijesanskom i, ako se nevaram, sa Zlarinskom, u kojoj su občine predložile, da se odbije od učionskog doprineska 200 fiorina. Dakle ove su bez zakona našle zgodnim, da se s tim zadovolje. Izmedju ovog odbitka, koji je u zakonu utanačen i onoga, koga prima jedan privatnik, ima razlike. Občina će primiti tih 200 fior. bez odbitka, dočim privatnik valja da računa na porez, a vi znate koliko porez iznosi na jedan zajam. Od 200 fior. najamnine, odbiv 30% za uzdržavanje, ostane 140 fior. Kućarina odmjerava se sa 20% čistog dohodka. Čisti je dohodak 140 fior. i odbiti se ima kućarina, koja iznosi 28 fior. To je prvi porez. Na taj porez dolazi srednji občinski prirez u zemlji, koji sada iznosi 83%, pokr. prirez sa 37%, kako je prošle godine bilo, skupa 120%. — Dakle 28 i 23 čini onda skupa fior. 61, što ovaj kućevlastnik ima platiti u ime poreza na tu kuću. Od 200 fior. najma, nebi mu ostalo više nego 139 fior. On, kod čini te račune, ako hoće da ima 200 fior. čistih najma, mora zapitati najmanje 300 fior. Zato možemo ostati kod ovog predloženog cienika.

Drugo mi je opaziti, da svedjer valja uzeti stvar tako, da se i občina i seljani nešto zanimaju, kad se ima graditi ova kuća. A vi znate, da ima u naših seljana, ako i ne finih zidara, a to običnih, koji su kadri spremiti kamen i imadu svoje konje i kola, i mogu dovesti pržinu i klak i sve što je od potrebe. Seljani mogu pružiti i težake bezplatno, ili uz malu cienu. Predujmom, koga će občina dobivati od strane učionske zemaljske zaklade i darom od 10% moći će ona providiti majstore za pod, za prozore, za vrata, za drva potrebna za krov itd. — Vjerujte, ako se seljani i občina zauzmu, može se sa 2000 fior. predujma i podpore od 10%, što čini 400 fior., i s malo pomoći seljana izraditi jedna kuća. Ja sam imao prilike pitati načelnika kninskog, koji je sagradio tri liepe školske kuće, kako je izašao sa računim, i rekao mi je, da je dosta dobro izašao i da se je osim onog truda, što su ga seljani uložili, malo iz občinske blagajne potrošilo. Zato možemo mirne duše ostati pri ovoj procieni i občine neće biti oštećene.

Upozorujem častnog Ljubića, da ova prociena za 4, 5 i 6 razrednu školu stavljena je na neki način samo kano shema i šablona, pošto je tako u § 15, a i ministarstvo je tako hotjelo, te ima biti ova šablona i u ovom paragrafu. Preko trorazredne učione na jednom selu mučno će se moći.

Što se tiče dalnjeg izpravka častnog Ljubića, to da rečem istinu, ja volim neka se ne promieni cienik, nego zakon. Ali tada izostavimo sve ostalo i neka ostane: „dok se ne oćuti potreba i dok se u saboru ne promieni." Što

ćemo mi stavljati u zakon, da se nakon 10 godina ima stvoriti drugi zakon. Sabor će stvoriti drugi zakon, kad bude potreba i prigovora. Tada ćemo stvoriti novi zakon, s kojim ćemo ovaj paragraf promieniti. Dakle izostavimo ove zadnje rieči. Tim je implicite primljen i predlog gosp. Ljubića.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Ljubić.

Ljubić. Budite uvjereni, da nisam učinio ove izpravke ovako od volje, nego iz uvjerenja, da je ovaj paragraf malo nagrdjen.

Što je častni D.r Klaić rekao, da je imao prigode viditi, kako se po selima kuće grade jeftinije nego u većim mjestim, to je bez sumnje istinito. Nego opažam, ako su jeftinije kuće na selu, to je bilo zato, jer su to jadne kuće, koje su se unajmljivale; ali takove kuće neće graditi občine, nego one će graditi priličue kuće, i na način da budu bolje, nego — neću reći župnikova — nego glavareva i čijega gospodara u selu; da budu liepo gradjene, prozori i ostale prostorije. Mi smo sada pri svrhi XIX vieka i nesmiemo graditi po starinsku. Za kuće, kakve bi se imale graditi, ja mislim, da je nagrada od 200 fior. na godinu prenizka i da bi barem imala biti od 250 fior.

Glede drugog izpravka, reći mi je, kad bi bio primljen izpravak gosp. D.r Klaića, da se izostavi zadnja stavka, onda nemam uzroka, da uzdržajem moj predlog.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Vukotić.

Vukotić. Ja se podpuno slažem sa nazorim iztaknutim od gosp. Ljubića i glasovati ću za njegov predlog, koji preinačuje § 9 pročitane zak. osnove. Obrazlažem to moje glasovanje s tog gledišta, što u okolinam trećeg razreda, po selim osobito kad občina bude dužna unajmiti kuću u privatnih vlastnika, mora mnogo više najma plaćati, nego će ga primiti iz pokrajinske zaklade. Ja ću se pozvati na razloge iztaknute po izvjestitelju zemaljskog Odbora g. D.r Klaiću, gdje je razlagao, koliko jedan kućevlastnik mora dati od ovoga najma za razrednu kućarinu, za prirez občinski i za troškove uzdržavanja. Po njegovom računu, jedan kućevlastnik, koji primi najma 200 fior., mora odbiti najmanje 61 fior., a po mom računu imao bi više odbiti, jer, ako se dobro spominjem, gosp. izvjestitelj zemalj. Odbora nije uračunao uzdržavanje i odpadak kuće. Po tom dakle ja bi preporučio, da se taj paragraf jasnije stilizira i predlažem, da se odredi za okoline trećeg razreda, za stan učitelja i za stan škole, u ime nagrade na godinu 250 fior., u slučaju kad bi občina bila prisiljena unajmiti kuću od privatnog vlastnika; a kad bi joj se dao predujam iz pokrajinske zaklade, da može graditi kuću, onda neka ostane, kako je u zakonskoj osnovi predloženo.

Predsjednik. Želi li još tko govoriti? Nitko. Razprava je zatvorena. Rieč ima gosp. izvjestitelj D.r Čingrija.

Izvj. D.r Čingrija. Prvi prigovor učinjen je sa strane častnog Ljubića, koji je rekao, da kuća na selu zapada više, nego u varošu; a s druge strane častni g. Klaić naveo je protivno, da najam kućâ na selu zapada manje nego u gradu. Tko ima pravo? — Ja ću reći: jedan i drugi. A eto kako. Kuće na selu, koje se daju u najam za školu, obično za vlastnika nemaju vriednosti nikakove, jer možda su prošle godine i godine, da nije crpio nikakove koristi iz kuće. Razumije se, da u prvi mah, kad dodje školska vlast i zapita kuću u najam, da on nečini veliku cienu, jer misli, i ako za malo unajmi kuću, da čini dobar posao. Nu tekom godina dodje neka lakomost, na selu nema nego samo ova kuća — a u gradovim ima kućâ, koliko hoćeš — i tada vlastnik, ako je bila kuća unajmljena sa 150 fior., kad mine rok prvog najma, hoće u ime najma 300 fior. i 400 fior. Školska vlast, koja nema druge kuće na selu, mora primiti takovu ponudu. Zato se je dogodilo ono, što je gosp. izvjestitelj zemaljskog Odbora rekao lani, kad smo razpravljali o ovom istom predmetu, da su se škole povisile u razmjeru od 20%, a najmovi u razmjeru od 100%. — To bi bio jedan razlog, zašto indirektno ne mogu pristati na izpravak gosp. Ljubića. Ja naime mislim, da je ovaj zakon, koji mi danas glasu-

jemo, učinjen na ustuk tim pohlepam; jer i vlastnici kuća, koje su na selu unajmljene, imati će obzira, kad znadu, da se občina može osloboditi od njihovih zahtjeva, ako si sagradi kuću uz prilično povoljne uvjete, jer će polovicu novca potrebna u tu svrhu imati u zajam bez kamata. Zakon je, kako je predložen, glede cienika posve pravičan i odgovara pravičnosti i ja nemam razloga, da ga preinačim.

Nu pošto je već govor o ovom, ja ću vam pripoviditi nešto, što se je meni dogodilo nazad nekoliko godina. Razumije se, da neću imenovati osobe niti mjesto. Meni se je dogodilo, da je jedan čovjek dosao k meni i molio me, da poduprem, da dobije ovdje od školske vlasti potrebiti zajam za gradnju jedne škole. Neznam koju je svotu tražio, nu ta nije prekoračivala 2000 fior. Ja sam mu opazio: Kako ćeš sa 2000 fior. sagraditi kuću potrebnu za školu, trebati ćeš nadometnuti. On mi je odgovorio, da to nije potrebno, nego misli, da će još štokod i dobiti. Dakle vidite, gospodo, kako se na selu radi. Mi kad bi primili predlog gosp. Ljubića, mislim, da bismo bez potrebe i opravdanja obteretili učionsku zakladu. Zato na ime odbora financijalnog protivim se tomu izpravku.

Odgovorio sam s ovim indirektno i častnom Vukotiću, koji bi hotio razliku nekakovu: ako su kuće unajmljene, neka bude najmovnina od 250 fior. na godinu; a ako su sagradjene od občine, neka ostane cienik predložen. Meni se čini, da se je gosp. Vukotić već uvjerio iz onoga, što sam prije rekao, da naime ova osnova ima cilj taj, da zaprieči, da vlastnici kuća povisuju najmovinu. Zato bilo bi uzalud uvrstiti tu razliku u zakon, jer bi to značilo, da se hoće kućovlastnike podoprieti, a bez ikakve potrebe. To je jedino interes privatnih posjednika. Ako jih je volja dati kuću u najam pod ovu cienu, dobro je; a ako ne, občina će graditi potrebnu kuću pod uvjetim koje sam naznačio.

Na svršetku imamo predlog gosp. Ljubića, kojim bi se preinačila posljednja stavka ovog paragrafa. Ali mislim, da se je i gosp. Ljubić već zadovoljio s predlogom i izpravkom gosp. Klaića, t. j. da se ove dvie posljednje stavke izbrišu. Na to pristajem i ja u ime financijalnog odbora.

Predsjednik. Ja ću sada pozvati visoki sabor, da glasuje. Molim gosp. zastup. Ljubića, neka se izvoli izjaviti, slaže li se s nazorom g. izvjestitelja, da se dvie posljednje stavke ovog § 9 izbrišu, i da se izostave i dotične njegove popravke?

Ljubić. Slažem.

Predsjednik. Dakle više nemamo treće i četvrte stavke § 9.

Prije svega glasovati će se § 9, od prve rieči: „Nabava . . .“ do onih: „Ta prociena utanačuje se:“, jer su glede toga svi složni. — Poslie glasovati će se cienik napose. Glede cienika ima prednost predlog gosp. zastupnika Ljubića, pošto se on odnosi na veće svote i radi se o popravci.

Ima li tko opaziti što, glede glasovanja? (*Nema*). Ostati ću pri mom predlogu.

Stavljam dakle na glasovanje prvi dio § 9, koji glasi:

Izvj. D.r Čingrija (*čita*): od „Nabava“ do „utanačuje se“.

Predsjednik. Gospoda, koja primaju ovaj dio § 9, neka izvole ustati. (*Većina*). — Predlog je primljen. — Sada stavljam na glasovanje cienik, kako ga predlaže gosp. zastup. Ljubić (*čita*):

Gospoda, koja pristaju na taj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje manjina*). Manjina. Staljam na glasovanje cienik po predlogu financijalnog odbora, koji glasi:

Izvj. D.r Čingrija (*čita*): (*„za 1 razrednu učionu“ do „f. 640“*).

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju na ovaj dio § 9, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina.

O izostavljenim stavkam 3 i 4 naglasuje se, jer su ih izvjestitelj zemalj. odbora i izvjestitelj financijalnog odbora potegnuli natrag i s tim se slaže i g. Ljubić. — § 9 je primljen.

Otvorena je razprava o § 10.

Ljubić Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. Ljubić.

Ljubić. Evo ovdje je točka, koja me najviše zanima. Ovdje u § 10, kaže se: Kad bi občina imala graditi kuću učionsku, da onda pokrajinska učionska vlast dogovorno sa zemaljskim odborom može dati predujam do 50% potrebitog troška. — Meni se čini, da se je priznalo u § 1, i mora se to priznati, da je pokrajinska zaklada dužna podmiriti sve stvarne potrebe učiona, dakle i gradnju. Dosljedno tomu ja kažem, da i pokrajinska zaklada imala bi graditi učionu. Nu naravna je stvar, kad bi pokrajina uzela gradnju svih učiona po zemlji, da bi to bio težak teret i velika neprilika i da bi ona morala imati osoblje, ne samo za gradnju, nego i za pregledanje i uzdržavanje kuća. Zato nahodim za pravedno, da se to breme prenese na občine; ali gledajmo, da im to breme nebude pretežko. Zato ja predlažem, da pokrajinska zaklada ima dati predujam, ne kad je njoj na volju, nego kad bi občina potražila i to u iznosu onog trebovnika, koji je tu već potvrdjen od pokrajinskog učionskog vieća. — Ovim načinom mi bismo pomogli občinam; jer ja se neću prepirati, je li mučnije graditi na selu ili u gradovim. Ja ostajem pri mojem mnienju. Možda da mi poznamo drugčija sela; da gospoda poznadu sela, gdje ima kola i puteva: a ja poznam, gdje toga nema i gdje se hoće mnogo muke i troška, da se četiri daske iznesu na tovarnom živinčetu. To su težke muke. Kuće u ovim selim zapadaju više, nego u varoši. — Majstora takodjer, vjerujte, da nema svako selo, dapače da malo sela ima t. z. čekića t. j. njih deset, koji znadu nešto otesati i tući. Dakle i toga valja dobaviti iz grada. Majstor, koji ide iz grada, ne ide za cienu običnu, nego on je daleko od svoje kuće i više traži. — Po ovom mojem nazoru ja mislim, da sa 2000 for. nije moguće sagraditi niti najmanju učionu. Ja držim dapače, da bi 4000—5000 for. zapala kuća za jednorazrednu učionu. No bilo kako da bilo, mislite li, da je lahko občinam naći novac da grade štogod na selu? — Nije, nego je težko i višeput nemoguće. — Odkud će ga i naći? — Da ga ima u blagajni — vi znate, da su blagajne obično suhe: Nećemo dobaviti novac.

Čim? — Prirezom. — Pomislite, da ova sela, koja imadu graditi učione, to su sela, koja plaćaju poreza izravnog 5000 for., a koji put i manje. — Kad vi to uzmete u obzir i kad ovo selo hoće da si pribavi zajam od 1000 for. i mora da stavi u dobitak 200% svog dohodka, a vi kažete, da država može dati polovicu predujma — a mogla bi i nedati, to će onda občine vrlo težko naći novca. — Hoće li poći u kamatnika? — Privatnik nadje kamatnika, jer se s privatnikom snadje kamatnik, da mu zna i krv sisati, a kod občine to nemože. Kod javnih zaklada nebi postigle cilj i o tom imam ja izkustva, dok sam još bio kod zemaljskog odbora.

U početku bio je Bodencredit, koji je predujmljivao občinam, ali kasnije je to uzkraćivao, jer da nemože poslovati s malenima svotama i svršilo je tako, da on od nekoliko godina nedaje nikomu zajam. — Težko je dakle občinam naći zajam. Pokrajina ga može lahko naći i tim nabaviti sredstva, da može graditi te kuće. Nu mislim, da neće niti toga trebati, jer ako bude pokrajina gradila, ova će i pobirati ovo, što je predujmila.

Nu promislite još na jednu okolnost. Ima u posljednjim paragrafima ustanova, da kad se občina ne bi odlučila graditi kuću, onda je ovlaštena školska vlast graditi po trošku občine. Do toga se može lahko doći, jer občina bi mogla reći, da neće graditi. — Vi ćete reći, neka bude tako. — Nu to ja nemogu dopustiti s razloga toga, jer kad bi pokrajinska učionska vlast gradila, onda bi zapala ta kuća više. — Ja bi zato predložio, da kad bude občina potražila predujam, da joj ga pokrajinska učionska vlast ima dati i to u iznosu, koji bude prikazan u trebovniku odobrenom od pokrajinskog vieća.

Predsjednik. Popravak g. Ljubića glasi: (*čita*):

§ 10.

Občina, odnosno občinski odlomak, koji ima

pribaviti učionsku sgradu u smislu §.a 7, ako potraži, primiti će bezkamatni predujam iz zemaljske učionske zaklade do iznosa ustanovljena u trebovniku od Učionskoga Pokrajinskoga Vieća.

U slučajevim zasluživajućim osobitoga obzira, ako se radi o sgradam u mjestim do kojih je mučno doći, ili gdje su gradjevni troškovi vanredno visoki, moći će Občini, odnosno občinskomu odlomku, biti udieljena podpora bez povratka iz zemaljske učionske zaklade do 10% proračunana troška.

Predujmove doznačuje Pokrajinska Učionska Vlast. a podpore ona dogovorno sa Zemaljskim Odborom.

Dakle promienjene su prva i treća točka, dočim druga ostaje nepromienjena.

Ljubić. Naravna je stvar, kad sam stavio, da se ima dati predujam, onda tu nema dogovora izmedju pokrajinske učionske vlasti i zemaljskog odbora; ali kod podpore dakako da ima dogovora.

Predsjednik Treća je točka naravska posljedica prve.

Rieč ima g. D.r Klaić.

D.r Klaić. Početi ću od zadnje alineje § 10 i već ćemo se lasno sporazumjeti. — Nemože se ostaviti školskom vieću, da ono samo dade tej predujam, jer se predujam dozvoljuje iz zemaljske učionske zaklade, a po temeljnom zakonu upravlja ovom zakladom zemaljski odbor i zato i on mora dati privolu.

Drugu promjenu držim u velike zamašnom i s njom bi se na neki način izjalovila glavna tendencija ovog zakona, koja ide za tim, da si občina nabavi mjesto za učionu za vazda.

Nu ne mukte, nego da se tim i občini osiguri i za vazda jedan dohodak. Rečeno je jur, da će ovaj predujam biti odbijen od učionskog doprineska. — Kad bude izplaćen ovaj predujam, onda će občina imati za vazda liepu kuću i neće plaćati učionski doprinesak. Občine tu prave dobar posao. Ali kad bismo već predujmili vas iznos bez kamata i poslje pristali, da se občini odbije učionski doprinesak za vazda, mi bismo dali občini ne samo kuću, nego i za vazda osigurali jedan dohodak. Tada bi zemaljska zaklada izvršila ne samo dužnost nabavljati učionske stanove, nego i obteretila s tim doprineskom. To bi bilo proti onomu, što se teži zakonom postići. To bi bila izvanredna darežljivost prema občinam. Ja mislim, da bi se svaki na ovom svietu primio takovog uvjeta, kad mu se kaže: gradi kuću, ja ću ti predujmiti novac i kuća će ostati tvoja. To bi bila pogodba, kakva se nečini na ovom svietu.

Glede onoga, što je rekao g. Ljubić, da će občine poći u kamatnika, odgovoriti mi je, da neće, jer je zemaljski odbor spremio osnovu, kojom pita ovlaštenje od vis. sabora, da može učiniti zajam u svrhu, da dava zajmove občinam, koje se odluče na gradju učionskih pomješća, i da daje zajam občinam, koje će se baviti radjami za nabavu pitke vode i koje će se baviti drugim radjami važnimi i od javne koristi, a koja javna korišt valja da bude priposnata. Pokrajina je u sretnom stanju, da može nabaviti novac uz mali postotak i u stanju, da može novac pozajmiti uz dugu amortizaciju; kao što nam dokazuju uspjesi zemaljske zaklade za melioracije. Mi smo uzajmili zadrugi za vode u Kninu vas iznos, što ga ona doprinaša za uredjenje Krke. Ovih će se dana sklopiti drugi zajam iz te zaklade sa občinom novigradskom.

Mi smo u stanju dati občinam te zajmove uz $4{\cdot}70\,{}^1\!/_2\,\%$ i u tom ubrojena je kamata i amortizacija u 60 godina. Ako novčane okolnosti sliede ići na bolje, kako vidimo da idu svaki dan i na velikim novčanim središtim kamata na novac pada; ja mislim, dok ovaj zakon bude obnarodovan, da ćemo moći doći i izpod onog %. — Dakle, gospodo, občina, koja uzme 2000 for. zajma i koja će u 60 godina izplatiti tu malu svotu, a nije izključeno, da se ne može ugovoriti i kraće vrieme, dopriniela je neku žrtvu, ali ta žrtva nije bezplatna, jer se občini osigurao dohodak za vazda, jer će se njoj vazda odbijati 200 for. učionskog doprineska. — Ja mislim, gospodo, da možete mirne duše pri—

miti ovu točku, kako je ovdje predložena, jer to nije nikakova tegoba za občine, nego je olakšica, jer će im se od strane zemlje olahkotiti nabava novaca, ako imadu potrebu.

Ono „moći će" nije falkultativno, jer tada nebi bio zakon potreban, da n. p. može učionska vlast i zemaljski odbor zaniekati predujam. Ovo je moralna obveza, koja je podkriepljena tim, da toliko školskoj vlasti koliko zemaljskom odboru stoji na duši, da se škole množe i da občinam bude što lasnije da imadu školu.

Ja molim vis. sabor, da izvoli odbiti predlog g. Ljubića, jer to bi bila odviše velika darežljivost. To bi značilo: graditi občinam kuće: osigurati im još dohodak. Preporučam vis. Saboru, da izvoli primiti ovu stavku, kako je predložena.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Ljubić.

Ljubić Ja opet kažem, da je težko občinam naći novca. — Istina je, što kaže g. Klaić; da će se novi zakon ustanoviti i biti će novca. Ali ja kažem, da ono nestoji. što kaže g. Klaić, da bi što ja predlažem značilo dati občinam novac i da od tog novca pobiraju još korist. Jer će se graditi s tudjim novcem i one će na taj novac plaćati kamatu. Metnimo, da će stojati kuća 4000 for. i onda će občina vraćati tu glavnicu u 20 godina po 200 for. i tim će biti vraćena glavnica i kamata, a to bi isto postigle sa 5%. Dakle niti je pokrajina što izgubila, a niti je občina primila dar. Promislite gospodo, da smo mi naprtili občinam na vrat, da grade stan učionski i da ga uzdržavaju, što bi inače morala pokrajina činiti i uvažite moj predlog.

Na ono „moći će" nemogu nikako pristati, jer mi nemamo nikoga moralno obvezivati, nego materijalno.

Predsjednik Pita li još tko rieč? — Nitko. — Rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. D.r Čingrija. Još prošle godine bilo je u odboru stavljeno pitanje: kad bi nepovoljan glas prispio iz Beča glede ovog poreza, t. j. da kuće ove ne bi bile oproštene od poreza, da li bi pokrajina gradila na svoj trošak ove kuće. Nu opazilo se, kad bi pokrajna morala graditi, da bi potrošila mnogo više, nego občine, koje su u mjestu i imadu svoj osobiti interes, da prištede kod gradnje. To je možda onaj poglaviti razlog, koji je lani bio uzrokom, da je odbor financijalni privremeno odklonio osnovu i zatražio razjasnjenje glede toga od ministarstva financija. Nu kad bi se primilo ono, što častni g. Ljubić predlaže t. j. da se uzami glavnica občinam bezkamatno, uz povratak u mnogo i mnogo godina, mi bismo došli do toga, da bi pokrajina darovala občinam novac, kako je to dokazao g. izvjestitelj zemaljskog odbora.

G. Ljubić veli, da pokrajina neće izgubiti glavnice, jer će ta biti povraćena. To je istina, ali neće plaćene kamate za sve ono vrieme. Kad mi proračunamo kamate, koje bi izgubili, i glavnicu, koju bi potrošili, ja mislim, da bi tada bilo sasvim dobro, da zemlja gradi na svoj trošak ove kuće, jer bi zemlja primala onih 260 for., što će nakon malo vremena primati občina. Dakle pravo i pravica zahtjeva, da i občine podnose neki teret. — Nakon ovog razjasnjenja, što smo ga primili od strane častnog g. izvjestitelja zemaljskog odbora, ja mislim, da sabor može zatvorenim očima primiti ovaj paragraf, kako je predložen.

Nu i nama se je činilo u financijalnom odboru, da ono nije dobro, da je fakultativno izraženo u zakonu, da se može podieliti predujam i da bi se zato prva točka mogla preinačiti tako, da bude školska vlast obvezana, da podieli bezkamatni zajam, kad bude zatražen. — Ja zato sa svoje strane predlažem ovu preinaku, kako ju je izpravio g. Ljubić, da se naime zbrišu rieči „moći će" i da ostane samo „primiti će". — Sve ostalo neka ostane netaknuto.

Predsjednik. Hoće li još tko govoriti? Nitko. — Pošto je g. izvjestitelj financijalnog odbora stavio jedan popravak pri prvoj stavki ovog paragrafa, ja otvaram opet razpravu. Želi li što govoriti g. izvjestitelj zemalj. odbora ili g. zast. Ljubić, kao predagatelj popravka?

Ljubić. Ja sam čovjek praktičan; kad ne mogu dvoje uhvatiti, ja hvatam jedno. Ja se-

na ovaj način mogu pogoditi sa g. izvjestiteljem financ. odbora, kad je učinio ovu promienu. Zato molio bih g. predsjednika, da bi stavio na glasovanje izpravak g. izvjestitelja financ. odbora najprije i kad bi ovaj bio primljen, ja onda opozivljem moj predlog. Kad nebi bio primljen, onda ostajem kod mog predloga.

Predsjednik. Ja nemogu biti s tim sporazuman, jer valjalo bi najprije staviti na glasovanje vaš predlog.

Ljubić. Pošto imam jamstva, da će biti primljen predlog g. izvjestitelja financ. odbora, ja potežem na se moj izpravak.

Predsjednik. Pošto pada predlog g. zast. Ljubića, ja ću staviti na glasovanje § 10, kako je popravljen po g. izvjestitelju financ. odbora.

D.r Klaić. Ja pristanjem podpuno na predlog financ. odbora.

Predsjednik. Dobro. Sad ste svi sporazumni.

Brajković Pitam rieč.

Prdsjednik. Rieč ima g. zast. Brajković.

Brajković. Ja imam jednu primjetbu glede stilizacije. Ja bih usvojio jedan dio izpravka g. Ljubića i da se mjesto rieči „pribavi“ u prvoj stanci uvrsti „ima pribaviti“.

Predsjednik. Molim g. izvjestitelja, hoće li pristati na ovaj popravak?

D.r Klaić. Meni se čini, da se može ostati pri ovoj predloženoj stilizaciji, jer je sasvim jasna.

Brajković. Meni se čini, da nije jasna stilizacija. Ja ostajem pri mojem predlogu.

Predsjednik. Molim napišite, kako biste želili, da glasi prva točka § 10.

Brajković. Odustajem od mog predloga.

Predsjednik. Sada imamo samo predlog financijalnog odbora i ja ću staviti na glasovanje § 10, po predlogu popravljenom po financ. odboru.

Izvj. D.r Čingrija *(čita)*:

§ 10.

Občina, odnosno občinski odlomak, koji pribavi učionsku sgradu u smislu §. a. 7. primiti će bezkamatni predujam iz zemaljske učionske zaklade do 50% proračunanog troška.

U slučajevim zasluživajućim osobitoga obzira, ako se radi o sgradam u mjestim do kojih je mučno doći, ili gdje su gradjevni troškovi vanredno visoki, moći će Občini, odnosno občinskomu odlomku, biti udieljena podpora bez povratka iz zemaljske učionske zaklade do 10% proračunana troška.

Toliko predujmove koliko podpore udieljuje Zemaljska Učionska Vlast dogovorno sa Zemaljskim Odborom.

Predsjednik. Gospoda, koja primaju § 10, kako je sada pročitan, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. § 10 je primljen.

Otvorena je razprava o § 11. — Želi tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Stavljam na glasovanje § 11, koji glasi:

Izvj. D.r Čingrija *(čita § 11)*:

Predsjednik. Gospoda, koja primaju § 11, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. § 11 je primljen.

Izvj. D.r Čingrija (*čita § 12)*:

Otvorena je razprava o § 12. Želi tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Predsjednik. Gospoda, koja primaju § 12, kako je sada pročitan bio neka izvole ustati. (*Ustaje većina)*. Većina. Primljeno.

Izvj. D.r Čingrija (*čita § 13*).

Otvorena je razprava o § 13.

Ljubić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Ljubić.

Ljubić. Radi se samo o rieči, o kojoj smo se već pogodili, U ovom § 13 dolazi rieč „čišćenje“, te i ovdje, kano i u § 2 predlagam, da se ova rieč izpusti i ostavi „periodičko bieljenje“.

Izvj. D.r Čingrija. Pristajem.

Predsjednik. Dakle kad pristaje g. izvjestitelj, onda ću staviti na glasovanje § 13 tako popravljen.

Izvj. D.r Čingrija (*čita*):

§ 13.

Na isti način postupat će se ako Občinsko Upraviteljstvo, na to pozvano, zanemari ili odbije izvedenje poprava priznatih potrebnim učionskim pomješćim, ili stanu ravnajućega učitelja; jali zanemari ili odbije izvršenje propisanog periodičnog bieljenja učionskih dvorana, nuzgrednih prostorija spadajućih k istim, i učionskog stana.

Predsjednik. Gospoda, koja primaju § 13., kako je sada pročitan, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Primljeno.

Otvorena je razprava o § 14. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Stavljam na glasovanje § 14., koji glasi.

Izvj. D.r Čingrija (*čita § 14*).

Predsjednik. Gospoda, koja primaju §. 14., neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen je.

Otvorena je razprava o §. 15. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Stavljam na glasovanje §. 15., koji glasi.

Izvj. D.r Čingrija (*čita § 15*).

Predsjednik. Gospoda, koja primaju §. 15., neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Otvorena je razprava o §. 16. Hoće li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Stavljam na glasovanje §. 16., koji glasi.

Izv. D.r Čingrija (*čita § 16*).

Predsjednik. Tko prima § 16, kako je bio pročitan, neka izvoli ustati. (*Većina*). — Primljen.

Otvorena je razprava o § 17. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Stavljam na glasovanje § 17, koji glasi:

Izvj. D.r Čingrija (*čita § 17*).

Predsjednik. Gospoda, koja primaju § 17, kako je bio pročitan neka izvole ustati. (*Većina*). Većina. Primljen.

Otvorena je razprava o § 18. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Neka gosp. izvjestitelj pročita § 18.

Izvj. D.r Čingrija (*čita § 18*).

Predsjednik. Tko prima § 18. kako je bio pročitan, neka izvoli ustati. (*Većina*). — Primljen. Otvorena je razprava o § 19. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Stavljam na glasovanje § 19, koji glasi.

Izvj. D.r Čingrija. (*čita § 19*).

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju na § 19, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Otvorena je razprava o § 20. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Stavljam na glasovanje § 20.

Izvj. D.r Čingrija (*čita § 20*).

Predsjednik. Tko prima § 20, kako je pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). Većina. Primljen.

Otvorena je razprava o § 21. Pita li tko rieč? — Nitko — Razprava je zatvorena.

Izvj. D.r Čingrija (*čita § 21*).

Predsjednik. Tko prima § 21, neka izvoli ustati. (*Većina*). Većina. Primljen je § 21.

Izvj. D.r Čingrija (*čita uvod i naslov*).

Predsjednik. Pita li tko rieč o uvodu i naslovu? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na uvod i naslov, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Predlaže li štogod gosp. izvjestitelj?

D. Klaić. Bilo je promieno.

Predsjednik. Pošto nema predloga formalnog, ja ću treće čitanje ove zak. osnove staviti na dnevni red dojduće sjednice.

Prelazim na sliedeću točku na dnevnog reda: Izvješće upravo-gospodarstvenog odbora glede načina izbora petorice članova i petorice zamjenika za pokrajinsko povjerenstvo za pregled katastralnih radnja u smislu državnog zakona 1. siečnja 1895.

Neka izvoli g. izvjestitelj i predstojnik upravno-ekonomičkog odbora pročitati izvješće.

Izvj. Vranković (*čita*):

Br. 30-Sab.

Visoki Sabore.

Usljed državnog zakona 1 siečnja 1895 pozvani su Sabori da iznova imenuju neke članove povjerenstva, kojemu je zadaća pregledanje katastralnih radja u smislu drugog državnog zakona 23 maja 1883 Drž. Zak. 1883 Br. 83, 84.

Za pokrajinsko povjerenstvo za Dalmaciju opredieljeno je deset članova i deset im zamjenika, od kojih polovinu bira Visoki Sabor, a polovinu c. k. Vlada.

U § 5 zak. 1895 ostavljeno je Saborim da odluče o redu imenovanja.

Prvo pitanje što se dakle nameće Gospodarskome-Upravnome Odboru kojemu bi predan na izvješće predlog sadržan u dopisu 4 siečnja o. g. Br. 39-pr. Njegove Preuzvišenosti Namjestnika, jest predložiti, kako da se biranje obavi.

Ovo je pitanje Odbor riješio u smislu, da izbor pet članova i pet zamjenika bude sliedio sa strane cieloga Sabora.

Na taj zaključak naveli su Odbor obziri da je Dalmacija u prvom redu zemlja koja se može se reći jedino poljodjelstvom bavi; da njezine okolnosti u tom pogledu nemaju znatnih razlika, a da će na te razlike kad bi bilo paziti Visoki Sabor pri izboru dotičnih osoba; da predmet o kojem se povjerenstvo ima da bavi nema specijalnih interesa što obrane trebaju, jer se svaki stalež pučanstva prikazuje jednakim pri porezu. Zemljarina nema razlikā, udarali posjed težaka, malog posjednika, veleporeznika. Napokon ovaj način biranja odgovara više demokratičkome položaju naše zemlje i pruža većeg jamstva nepristranosti.

Kako pak bi napomenuto iz početka će Sabor u imenovanju dotičnih osoba imati obzira na specijalna poznavanja poljodjelskih okolnosti sa strane onih osoba, što u povjerenstvu treba da cijelu zemlju zastupaju.

Dodajući jošter da izabranici treba u smislu zakona da budu plaćali porez zemljarine u Pokrajini Dalmaciji, Odbor ima čast staviti sliedeće predloge:

I.o Neka Visoki Sabor odluči, da izbor pet članova i pet zamjenika u pokrajinsko povjerenstvo za pregled katastralnih radja u smislu Državnog Zakona 1 siečnja 1895, bude tajnim glasovanjem, za svakog člana i svakog zamjenika posebice, sliedio sa strane cieloga Sabora.

II.o Neka Prisvjetli Gospodin Predsjednik stavi izbor na dnevni red do nekoliko dana, eda se članovi Visokog Sabora budu mogli

sporazumiti medju sobom glede osobâ što se birati imadu.

Zadar, 21 januara 1895.

Presjednik Odbora i Izvjestitelj

Vranković

Predsjednik. Otvorena je razprava. Želi liĵtko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Stavljam na glasovanje, predlog koji glasi:

Izvj. Vranković (*čita prvi predlog*).

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju na taj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Primljen.

Izvj. Vranković (*čita drugi predlog*).

Predsjednik. Gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Primljen.

Prelazi se na dalnju točku dnevnog reda: Drugo čitanje zak. osnove, kojom se preinačuje § 33. zakona 26 veljače 1873. o uvedenju novog pravilnika javnih dobrotvornih zavoda.

Molim g. izvjestitelja, neka izvoli čitati izvješće.

Izvj. Vranković (*čita*):

Uz Br. 69-Sab.

Visoki Sabore!

Slagajući se podpuno sa razlozim iztaknutim u izvješću Zemaljskog Odbora, i uvjeren da preinaka § 23 Zakona Pokrajinskoga 26 veljače 1876, s' kojim je bio uveden novi pravilnik za Dobrotvorne Zavode kako je sastavljena bila ne stavlja u pogibelj glavnice Dobrotvornih Zavoda, — pačeh da ih bolje osjegurava u koliko kalektivna odgovornost i ako personalna pruža većeg jamstva nego i sama hypoteka.

Uvjerenjem da će predložena preinaka u velike doprinieti razvitku težačke ruke koja će je izbaviti od kamatničkih dugova, ako, kako je nada, Zavodi po Raffeisenovom sistemu budu i kod nas ustanovljeni.

Vidiv da to uvjerenje pruža znatna svota glavnica s kojom razpolagaju Dobrotvorni Zavodi;

Odbor ima čast preporučiti Visokomu Saboru neka bez promjene izvoli glasovati predloženu osnovu.

Zadar 21 Siečnja 1895

Presjednik-Izvjestitelj

Vranković.

Predsjednik. Obća je razprava otvorena. — Želi li tko govoriti? — Nitko. Razprava je zatvorena. — Gospoda, koju pristaju, da se predje na posebnu razpravu, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*).

Prelazi se na posebnu razpravu.

Izvj. Vranković (*čita članak I*).

Predsjednik. Otvorena je razprava o čl. I. — Pita li tko rieč? — Nitko. Razprava je zatvorena.

Gospoda, koja primaju čl. I.i neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Izvj. Vranković (*čita čl. II*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. Razprava je zatvorena. — Gospodo, koja primaju čl. II neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Izvj. Vranković (*čita naslov i uvod*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju naslov i uvod, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno je.

Izvj. Vranković. Pošto nije bilo promiena nikakvih predlažem, da se predje na treće čitanje.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju, da se predje na treće čitanje sada u drugom čitanju primljene zakonske, osnove neka izvole ustati. (*Ustaje većina*).

Prelazi se na treće čitanje. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda koja primaju ovu zakonsku osnovu u trećem čitanju, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Buduć da bi sada došao red na prvo čitanje predloga, koji bi mogao dati povoda dugoj razpravi, a ja namjeravam dignuti sjednicu okolo 2 sata, preskočiti ću na 11 točku dnevnog reda:

Riešenje molbenicâ.

Molim g. izvjestitelja D.r Ivčevića, neka izvole čitati predloge.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 81.

Ante Čipin, umirovljeni pučki učitelj, moli da visoki Sabor izvoli razpoložiti da mu Spljetsko Obćinsko Upraviteljstvo plati 250 fior. kao placu i naknadu stanarine za školsku godinu 1858-1859, buduć godine 1858 bio imenovan privremenim učiteljem pučke škole u Velikom Varošu Splita, a da nije mogao pokriti dotično mjesto, jer tadašnja obćinska uprava nehtila nabaviti kuću za školu, a on medjutim izgubio mjesto pučkog učitelja, što je mogao dobiti u Tiesnu.

Prositelj bio se je u ovu svrhu već obratio na Obćinsko Upraviteljstvo u Splitu, ali mu je ono odlukom 9 travnja 1894 Br. 1910 odvratilo da nemože da mu prošnju usliša, jer da je neopravdana.

Vidiv da Sabor nije nadležan odlučiti dali je i u koliko opravdan zahtiev prositeljev, podignut proti Obćini Spljetskoj, a dotično narediti joj da prositelju izplati zaiskani iznos, — Molbenički odbor predlaže, da se preko utoka Ante Čipina predje na dnevni red.

Predsjednik. Pita li tko rieč o predlogu molb. odbora? — Nitko. — Gospoda, koja primaju predlog ovaj, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 64. Starešine sela Rasline, obćine Šibeničke, mole, da im se udieli pripomoć za gradnju puta, koji da bi ono selo spojio sa predjelnim putem Bribir-Vodice.

Molb. odbor predlaže, da se prošnja starešina Rasline za pripomoć za gradnju puta, ustupi Zemalj. Odboru.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). — Većina. Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 59.

Glavari Igrana i Živogošća mole, da im se udieli novčana pripomoć za uredjenje puta od Igrana-Drašnica do Saranca.

Molbenički odbor predlaže da se prošnja glavara Igrana i Živogošća ustupi Zemaljskomu Odboru.

Predsjednik. Pita li tko rieč?

Šarić. Pitam rieč?

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastup. Šarić.

Šarić. Ja nebih imao što primjetiti predlogu gosp. izvjestitelja, nu pošto se tiče jednog puta, koji je od velike važnosti za donje primorce i u velikom je neredu, te seljani sami

nebi mogli da ga urede, to molim, da se ta prošnja ustupi zemaljskom Odboru s preporukom.

Predsjednik. Rieč ima gospodin izvjestitelj.

Izvj. D.r Ivčević. Akoprem cienim, da će Zemaljski Odbor uzeti u obzir prošnju, ako li mu budu dopuštala sredstva, s kojimi on razpolaže, i obziri koje mora imati prama drugim mjestima, koja bi mogla imati veću potrebu, nego li ovo; ipak nemam ništa proti tomu, da se rieči „sa preporukom" uvrste u zaključak.

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju na predlog gosp. izvjestitelja, da se ova molba s preporukom ustupi Zemaljskom Odboru, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen je predlog.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 62-Sab.

Pripomoćno Družtvo učenika mudroslovja u Beču moli za podporu.

Molbenički odbor predlaže da se Pripomoćnomu Družtvu učenika mudroslovja u Beču udieli pripomoć od 20 fior.

Predsjednik. Hoće li tko govoriti? Nitko. Razprava je zatvorena. — Ona gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Većina.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 58.

Ivan Antičić pok. Mate iz Igrana moli da mu se oprosti dobitak od 5% što ima plaćati pokrajinskoj školskoj zakladi na predujam od 500 fior. udieljen mu za gradnju kuće za učionu u Igranim.

Vidiv da je prošnja neopravdana i da ako prositelj bere najmovinu za svoju kuću, pravo je da i on plati kamatu na glavnicu uzajmljenu mu za gradnju;

Molbenički odbor predlaže da se preko prošnje Ivana Antičića pok. Mate za oprost dobitka na iznos od 500 fior. predujmljen mu od Pokrajinske školske zaklade, predje na dnevni red.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. Razprava je zatvorena. Ona gospoda, koja pristaju na ovaj predlog. neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 56.

Učionsko Upraviteljstvo u Vodicam moli, da podučiteljsko mjesto dvorazredne pučke mužke učionice Vodicâ bude podignuto na učiteljsko.

Molbenički Odbor predlaže da se prošnja ustupi c. k. Pokrajinskomu školskomu Vieću.

Predsjednik. Pita li tko rieč?

Biankini. Pitam ja.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Biankini.

Biankini. Predlažem, da se ova molba s preporukom ustupi pokrajinskom školskom vieću, pošto je pravedno, da ovo dosta važno mjesto u kotaru šibenskom bude takodjer podignuto na razred drugog stepena, ko što su ostala mjesta.

Predsjednik. Rieč ima gosp. izvjestitelj.

Izvj. D.r Ivčević. Ja velim, da će pokrajinsko školsko vieće u toliko uvažiti ovu preporuku, a koliko bude moglo prema drugim obzirim. Ako u šibenskom kotaru samo u Vodicam ima podučiteljsko mjesto, to ima drugih mjesta u pokrajini, koja su puno važnija, nego li Vodice, a ipak postoje sama podučiteljska mjesta. Nu ipak, nemam ništa proti tomu, da se s preporukom ustupi ova molba.

Predsjednik. Pošto je gosp. izvjestitelj pristao na predlog gosp. Biankinija, stavljam ga na glasovanje onako popravljena. Gospoda,

koja pristaju na taj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Većina. Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 46-Sab.

Občinsko Upraviteljstvo u Metkoviću, tuži se, da podružnice Tvrdaka J. B. Schmarda iz Beča, i S. W. Hoffmann u Budimpešti, koje u Metkoviću vode agencije Lloyda i braće Rismondo nisu podvrgnute obrtarini i dohodarini.

Molbenički Odbor predlaže, da se tužba Občinskoga Upraviteljstva u Metkoviću, ustupi c. k. Pokrajinskomu financijalnom Ravnateljstvu.

Predsjednik. Hoće li tko govoriti? — Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. — (*Većina*). Većina. Primljeno je.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 43.

Učitelj pučke i gradjanske učionice u Dubrovniku, prose da se ukine odluka, kojom im bi nametnut pokrajinski prirez na plaću, ili da im se barem oprosti prirez na prošle godine, na koje jim je bio udaren na jedan put.

Molbenički odbor predlaže, da se prošnja ustupi na riešenje Zemaljskom Odboru.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen je.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 11-Sab.

Upraviteljstvo Občine Splitske moli, da se u Splitu sagradi nova pokrajinska bolnica, i da se današnja bolnička sgrada sa priležećim joj zemljištem ustupi Občini Splitskoj.

Molbenički odbor predlaže, da se prošnja Občine Splitske za gradnju nove bolnice i ustup istoj sadašnje bolničke sgrade ustupi Zemaljskomu Odboru, nalogom da pitanje potanko prouči i u nastajnom saborskomu zasjedanju, prikaže odnosno izvješće.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). — Većina.

Sada ću zatvoriti sjednicu. Dojduća će sjednica biti u ponedjeljak u 10 sati pr. p., te ću dostaviti gg. zastupnicima dnevni red kući. — Današnja sjednica je zatvorena.

(*Svršetak sjednice u 1 sat i 7 čas. po podne*).

VI. Sjednica dneva 28 Siečnja 1895.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika pete sjednice. Navještenje molbenicâ. — Upiti na Vladu i odgovori. — Predlozi: zast. Biankini-a i druž. o novom izdanju čitanaka za pučke škole; zast. Vukotića i druž. o amnistiji bokeških bjegunaca god. 1881. — Treće čitanje zak. osnove o nabavi sa strane Občina učionskih pomjesća i stanova za ravnajuće osoblje javnih pučkih učiona. — Prvo čitanje predloga zast. Biankini-a za uvedenje hrvatskog kao naukovnog jezika u nautičkim školama Dalmacije. — Prvo čitanje predloga istoga zastup. o dozvoli sadjenja duhana po kotarim sjeverne Dalmacije i po otocim.*

(*Sjednica nastaje u 10 satî i 20 čas. pr. p.*)

Predsjedava: podpredsjednik D.r **Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *D.r Ante Puljezi* i *D.r Antun Machiedo.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: c. k. namjestnički podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. k. dvorski savjetnik **Dragutin Maria Truxa**; cc. kk. namjestništveni savjetnici **Antun** vitez **Vuković** i **Nikola Nardelli**; c. k. kotarski povjerenik **Vladislav Golf.**

Predsjednik (*zvoni*). Otvorena je sjednica. Ima nas 23. Broj je zakonit. Molim gosp. tajnika neka izvoli pročitati zapisnik pete sjednice.

Tajnik Puljezi (*čita zapisnik V.e sjednice*).

Predsjednik. Želi li tko govoriti o zapisniku? (*Nitko*). Ona gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. (*Većina*). — Zapisnik je odobren.

Prije današnje sjednice primio sam nekoliko molbenica. Molim gosp. tajnika da im naviesti sadržaj.

Tajnik Puljezi (*čita*):

Br. 139, Hrvatskog starinarskog družtva u Kninu da mu bude oprošten dug od fior. 2400, i da mu bude svake godine doznačena novčana podpora od fior. 1000; Br. 128, Zaka Lovrovića umirovljenog učitelja Silbe, za petogodišnjicu, ili podporu; Br. 129, Nikole Alegratti-a, za povišenje mirovine; Br. 130, Občine Sutivanske na Braču za pripomoć u uredjenju puteva i voda; Br. 131, Občine Metkovića za podporu za gradnju mosta u Slivnu; Br. 132, iste Občine, da joj se naknade troškovi kratelja pojavljenog si godine 1886; Br. 133, Andrije Franetovića, glavara Kčare, za podporu, eda se poveća crkva Sv. Petra u Kčarim; Br. 134, Marka Kuspilića pitomca zavoda ljepih umjetnosti u Rimu, za novčanu podporu; Br. 135, Seljana Ervenika donjeg i gornjeg, za novčanu godišnju podporu za zatrpavanje ponora; Br. 138, Antuna Berlenga umirovljenoga učitelja, za podporu; Br. 137, Letizie ud. Gioja za podporu; Br. 136, občine Paga da bi se zaveo ratarski tečaj pri muškoj pučkoj učioni.

Predsjednik. Sve ove molbenice bit će izručene molbeničkom odboru.

Primio sam prije današnje sjednice nekoliko upita. Prvi mi je upit predao gosp. zastupnik Biankini. Neka ga izvoli pročitati.

Biankini (*čita*):

Upit zastupnika Jurja Biankinia i družine na vladu Njegova Veličanstva.

Još godine 1893 glavar i starešine sela

Kampora, na otoku Rabu, po dva puta obratiše se na visoku školsku vlast s molbom, da njim se otvori redovita pučka učiona, koju bi pohadjalo preko 80 djece željne pouke i naobrazbe.

Godine 1894. nevideć nikakva riešenja o redovitoj učioni, zapitaše, da njim se dade barem pripomoćna učiona, u kojoj bi mogli podučavati franjevci ondješnjeg manastira, uz malu nagradu.

Ali na ova čednu molbu Kamporani nedobiše nikakva odgovora.

Nedobiše takodjer nikakva odgovora ni seljani Barbata na otoku Rabu, koji takodjer opetovano zamoliše školsku vlast, da njim utemelji pučku učionu, pošto imadu preko stotinu djece, koja bi školu pohadjala.

Dočim ovako školska vlast s jedne strane, neotvara toli potrebite učione ni u Kamporu ni u Barbatu, s druge, zatvara neke jur obstojeće, kao, na primjer onu u Sućurju, na otoku Hvaru, gdje je nenadno do 120 djece obvezane na pohadjanje, ostalo bez ikakve poduke.

Pošto ovo postupanje školske vlasti neodgovara zakonu, i nije kadro uzbuditi u našemu narodu sve veću ljubav za prosvjetom i za napredkom, podpisani dužni su upitati visoku vladu:

I. Zašto nisu bile do sada uslišane opetovane molbe Kamporanâ i Barbaćanâ za osnovanje pučke škole, i hoće li i kad bit uslišane?

II. Zašto je zatvorena pučka učiona u Sućurju, i hoće li odmah, svom pospješnošću, bit opet otvorena?

Zadar, 28 siečnja 1895.

Juraj Biankini — Perić — Ljubić — Šarić Paštrović — Mišetić.

Predsjednik. Drugi mi je upit predao g. zast. Perić. Neka ga izvoli pročitati:

Perić (*čita*):

Upit zastupnika Perića i družine na vladu Nj. V.

Seljani Blata u Omiškoj obćini živariše ponajviše kozam, a odkad im te smakoše, tamo se udomi i glad i bosotinja i golotinja. Odkad je koza umetena u tom selu ono malo oranice bez gnoja omršavi i malaksa rodom. U težaka nije već ni za lieka vidit u kući sira, mlieka, masla i omršaja, te potraje li duže to stanje nevoljnicim neostaje drugo već štap u ruku, a torbu na pleća, pak u sviet.

U Blatu se podigla gora, kako malo gdje u toj obćini, a i nadalje. Vas mušaluk pokriven je gorom, jer tamo još od nazad desetak godina ustanovljeno bje pet strogih branjevina u prostoru kakovih 450 jutara, a prošle godine opet jedna puno veća od predimenovanih, u nadi nebi li ovim zauzimanjem sklonili vlasti, da im dopuste držati kožjač. Suviše koliko na branjevinam toliko i na ostalom cielom mušaluku kažu da je gora dobrano poodrasla, da joj kozji zub nemože naškoditi, za to po ovom posljednjem može se držat koza bez ikakva kvara napredku gore. Blaćani, kad im ta gora nebi služila za uzdržanje koza, iz nje malu ili nikakvu korist nemogu izvaditi.

Tamo je sami krš, a u kršu nema napredka nit vunjadi, nit krupnom zubu. Gradovi daleko, a putevi kukavni i nikakovi, te za drva nemože se ni pare izbiti.

Pod pritiskom skrajne nevolje, seljani se na 30 svibnja 1891 utekli molbom Nj. P. gospodinu namjestniku, prigodom njegova prohoda preko Zadvarja, neka bi im se dozvolilo neki opredieljeni broj koza držati. Opet na 24 trav. 1893 u seoskom sboru odlučili da se ta molba na novo ponovi, nebi li se barem po dvie koze mliekulje dopustilo svakoj obitelji držati. Pošto im ni na to nestiže odgovor, oni opet — potreba nema zakona — na 12 svibnja 1894 zamolili su visoku vladu, neka bi odnosno pitanje riešila.

Pošto rečeni seljani Blata na trie molbe nisu dobili odgovora, pošto je pitanje, koje duboko zasjeca u život naroda i njegov obstanak;

pošto se je gora već kozijem zubu otela; pošto im od te gore mala korist, ako nebude služila za uzdržavanje kozâ, to je čast podpisanim zapitati vladu N. V.:

Je li, usljed navedenih razloga, nadati se brzu i povoljnu riešenju ovog pitanja?

Zadar, 28 siečnja 1895.

Perić — Ljubić Biankini — Šarić. — Paštrović.

Predsjednik. Jedan i drugi upit bit će predani c. k. Vladi. Još mi je jedan upit predao gosp. zast. Biankini. Neka ga izvoli pročitati.

Biankini *(čita):*

Upit zastupnika Jurja Biankinia i družine na vladu Njegova Veličanstva.

Premda su abnormalni odnošaji javne štampe u Dalmaciji na daleko poznati, ipak nije se još nikad dogodilo što se ovih dana dogadja.

Državno odvjetništvo zadarsko nezakonito i stranački — počelo je ovih dana, u dogovoru sa političkom vlasti, redom i bezobzirce plieniti članke neodvisnih hrvatskih novina samo za to, što prosudjuju ràd raznih stranaka ovog visokog sabora.

A što je još zamjernije, državno odvjetništvo uzimlje pod svoju zaštitu stanovitu stranku, koju možda ono smatra štićenicom c. k. vlade, i tako bez ikakva razloga stavlja van zakona stranku prava i nedopušta joj nikakve obrane i akcije pred obćinstvom.

U ponedjeljak i u sriedu prošle sedmice zaplienjene su novine „Dalmacija Katolička“ i „Narodni List“ radi članaka, koji se nisu odnašali na vladu nit na javne vlasti, već jedino na djelovanje stranakâ u ovomu visokomu saboru.

Proti tomu nečuvenomu postupanju, koje zavadja javno mnienje, i vriedja državljansku slobodu, podpisani najodrješitije prosvjeduju i pitaju visoku vladu:

I. Jeli poznato vladi Nj. V. da je državno odvjetništvo zadarsko zauzelo očito stranačko stanovište proti neodvisnim hrvatskim novinam u Zadru, da ih plieni radi prostog razsudjivanja saborskih dogadjaja i da tim zavadja javno mnienje i vriedja državljansku slobodu?

II. Koje odredbe misli visoka vlada odmah poprimiti, a da prestane ova nečuvena sablazan, koja ponizuje ugled zakona i same vlade?

Zadar, 28 siečnja 1895.

Biankini — Ljubić — D.r Mišetić — D.r Paštrović — Perić — Šarić.

Predsjednik. Prelazi c. k. Vladi. — Gosp. vladin povjerenik ima rieč.

Vladin povjerenik Pavich. Ja ću imat čast na ove upite odgovoriti u jednoj od dojdućih sjednica. Što se tiče upita gosp. Biankinija, kojeg smo sad čuli, imat ću takodjer čast nanj odgovoriti, ali što se tiče uvriedljivih izraza proti državnom odvjetništvu, sadržanih u ovom upitu, ja već danas protiv njih protestiram. — *(Čita):*

U saborskoj sjednici 19 siečnja, častna gospoda zastupnici D.r Antun Machiedo i družina staviše sliedeći upit na c. k. Vladu:

1. Jeli Visoka Vlada uvjerena o prijekoj potrebi uregjenja potoka „Krušvice“ u općini Starigradskoj i kanili što skorije započeti potrebite radnje?

2. Jeli voljna megju tim dozvoliti potporu da se gradi zid povrh S. Jeline kraj potoka?

Na ovaj upit imam čast odgovoriti što sliedi:

Još prigodom elementarnih dogadjaja jeseni 1891.e na otocima Braču i Hvaru, bijahu god. 1892.e od mjestnog šumsko-tehničkog odsjeka za uredjenje bujicâ, preduzeti potrebiti tehnički izvidi u području potoka Kruševice vrhu crkve Svete Ane, te će osnova za uredjenje gornjeg teka te bujice, izradjena biti čim prije moguće.

Glede uredjenja dolnjeg teka bujice Kruševice, pako prikazuje se prije svega nuždnim razpravljati sa občinom i zanimanim posjednicima zemalja, radi bezplatnog ustupa dotičnih komada zemlje u tu svrhu potrebitih.

Što se nadalje tiče podneska občine Starigradske dneva 15 listopada 1894 kojom je, prigodom velikih kišâ lanjske jeseni, opet zamolila, da se uredi bujica, o kojoj je govor, i pitala podporu za ozidanje, obranbenog zida na zaštitu ceste izmedju Starograda i Jelse, občina je tu skoro izvjestila, da je nuždna gradja, za zaštitu ceste, zida 135 metora dalek, 2 metra visok a 65 centimetra debeo, i da ukupni trošak za izvedenje gradje zida, bio bi od forinta 1350.

Akoprem bi na izvedenje ovih zadnjih radnjâ po zakonu u prvome redu pozvana bila občina, ipak je Namjestništvo prigodom predlogâ tičućih se udieljenja izvanredne državne podpore za Kninsku, Drnišku i druge občine oštećene, usljed elementarnih dogadjajâ jeseni god. 1894.e, uzelo u obzir i občinu Starigradsku, te će u potanjem izvješću još potraženome od visokog c. k. Ministarstva unutrnjih posala, biti predložena primjerna izvanredna podpora i za pomenutu svrhu.

———

Častna gospoda zastupnici Zore i družina, stavili u sjednici 19 tek. mj. na c. kr. Vladu sljedeći upit:

I. Što je uzrok, da od godine 1891 do danas čeka se odgovor visokog Ministarstva za bogoštovje na utok gornjih Majkovaca proti prisilnom ukazu političke Dubrovačke oblasti, potvrdjenu u II molbi od visokog Namjestništva u Zadru, kojim su rečeni gornji Majkovci osudjeni da dadu prinos po zakonu za gradju Matice?

II. Ako nema nikakva temeljita uzroka kakvoj zapreci, misli li Vlada Njegovog Veličanstva narediti, da se još nastajnog proljeća prihvati radnja; ili ako se to ne može, misli li narediti da se crkva Matica u Majkovcima zatvori kao opasna životu pobožnoga naroda i neprikladna za službu božju.

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti kako sliedi:

Utok što su gornji Majkovci bili uložili na Visoko Ministarstvo bogoštovja i nastave proti odlukam I i II molbe glede sutjecaja u gradji nove Crkve u donjim Majkovima, bio je povraćen sa strane Visokog Ministarstva, za da se učine dalji izvidi, osobito o današnjem stanju Crkve, o cieni gradiva i radnjâ u starom trebovniku i ob okolnosti što neki odlomci župe, nisu bili pozvani na sutjecaj sa gornjim i dolnjim Majkovcim.

Izvidi ovi bili su dielomično učinjeni sa strane Kotarskog Poglavarstva u Dubrovniku ali nisu još usavršeni.

Svakako dužnost mi je opaziti da iz izvješća 26 lipnja 1894, c. k. višeg mjernika pl. Benvenuti, proizlazi da crkva u Majkovim i ako nedostatna za ono pučanstvo, nije ipak u pogibeljnom gradjevnom stanju, i da nije potrebito da se zatvori kao opasna životu.

Napokon mogu primjetiti da će se gledati, da se sa gradnjom iste počme što prije bude moguće.

———

Častna gospoda zastupnici Šarić i družina stavili su u sjednici 19 tek. mj. na c. k. Vladu sljedeći upit:

Jeli nade da će se godine 1895 graditi nova Crkva u Slivnu Neretvanskomu?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti kako sljedi:

Osnova za gradnju nove Crkve u Slivnu, nakon što su se svladale potežkoće koje su se bile pokazale u ustanovljenju mjesta za gradnju i koje su bile prouzrokovale i promjenu nacrta, bila je lani podastrta Visokom Ministarstvu bogoštovja i nastave na odobrenje.

Visoko je Ministarstvo tu ne davno usljed molbe Namjestništva odgovorilo, da će rješenje ovog predmeta stignuti do malo dana, a Namjestništvo će bez otezanja narediti dalje korake za da se i ova gradja što prije počme.

———

Častna gospoda zastupnici D.r Mišetić i drugovi, staviii su u sjednici od 19 tekućeg mj., sljedeći upiti:

I. Radi kojih razloga dignuta je dozvola za saditbu duhana godine 1895 na otoku Braču, i

II. Dali Vlada namjerava dopustiti bez otezanja, da se uvede saditba duhana na otoku Braču i na susjednom otoku Hvaru.

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti što sliedi:

Predpostavivši, da za ožitvoriti dobrohotne namjere Vlade u uvedenju gojitbe duhana u Dalmaciji, koje ciljaju na osjeguranje, da se postigne posve odgovarajući proizvod, postalo je neobhodno potrebito postupati sa velikim oprezom postepenom razširivanju pomenute gojitbe, a da se s jedne strane izbjegne pogibelji eventualnih šteta ovog vrela dohodka države, a s druge strane eventualnih razočaranja pučanstva za slučaj kad bi, usljed malo uspješnih pokusa gojitbe, morala se ista zapustiti u pojedinim mjestim.

Vlada bila je prinuždena započeti gojitbu duhana u predjelim susjednim onim Hercegovine, u kojim je ista dala nedvojbenih dokazâ dobra uspjeha, pak napredovati u razširenju postepeno neprikidno od mjesta do mjesta napred.

I doista uvedena pomenuta gojitba god ne 1884 u 11 mjesta uzduž medja prama Ljubuškome, tako bje od godine do godine razširena, da godine 1895 ista biti će uvedena u 449 od 859 mjesta Dalmacije, dakle više no u polovici mjesta pokrajine.

Obziri kulturne pak i financijalne naravi, koji se odnose na potrebu pomnoženja naosob tehničkih organa savjetuju, da se gojitba duhana po otocim uvede tek u drugom redu, i zato nije se još mogla razširiti gojitba duhana na otocim Braču i Hvaru. Ipak za pospješiti uvedenje pomenute gojitbe na otoku Braču, Glavno Ravnateljstvo Regije duhana, koje naravno ne odlučuje konačno, bilo je pri svršetku prošle godine naredilo svojim organima, da započmu proučenje i preliminarne radnje za vrieme, kad bi se obzirom na gorirečeno, mogla faktično uvesti gojitba duhana na pomenutom otoku.

Ovo vrieme nije još prispjelo, pak zato Visoko Ministarstvo financije nije bilo u stanju, toliko zbog financijalnih razloga, koliko zbog toga, što nije još dovoljno konsolidovana gojitba duhana na kopnu, da dopusti, da se još u ovoj godini uvede gojitba duhana na otoku Braču.

Ipak Vlada, kako je već dokazala, ima dobrih namjera za postepeno razširenje gojitbe duhana u cieloj pokrajini, ako to budu dopustile vrst zemalja, i podnebje, ter zato sva je nada da do nedugo moći će se uvesti gojitba duhana i na otocim Braču i Hvaru.

Častna gospoda zastupnici Biankini i družina upraviše u sjednici 24 tek. mjeseca na c. k. Vladu sljedeći upit:

I. Znade li c. k. vlada, da stara pogorjela crkva u Malom Ižu, nije odgovarala potrebam pučanstva, nit da je bila pristojna za božju službu?

II. Pošto su prošle dvie godine da Maloižani neimadu crkve, te su bili prisiljeni napraviti bogomolju u kući, gdje je prije bila krčma, je li c. k. vlada voljna svojski zauzeti se, da se u Malom Ižu svom mogućom pospješnošću sagradi nova pristojna crkva?

Na ovaj upit čast mi ja odgovoriti što sliedi:

U ono vrieme kada je crkva u Malom Ižu bila zapaljena strijelom, bila je već Vlada pripoznala, da je ista za ono pučanstvo malašna i u ne dobrom stanju, ter bila je odlučila, ili da se sagradi nova ili da se razširi stara crkva. Kad je pak dvie godine nazad crkva zapaljena strijelom, (a strijela zapalila je krov i oštetila nešto i zidove), Namjestništvo je odmah poslalo na lice mjesta jednog mjernika da razvidi stvar i da predloži kako bi se moglo privremeno, dokle bi se sagradila nova crkva, providjeti za službu božju.

Uz to je ordinariat u Zadru odredio, da se

privremeno govori misa u bratskoj kući, a dotični troškovi predračunani od pomenutog mjernika za priredjenje te bratske kuće, bijahu prinzeti na teret vjerozakonske zaklade.

Kad je lani mjernik bio u Malom Ižu da učini potrebite izvide za gradjenje nove Crkve, predložio, je, da se privremeno, dok bude sagradjena nova crkva, pokrije stara sa ne odviše velikim troškom, i da bi se tako za koje vrieme mogla pristojnije vršiti božja služba.

Namjestništvo, usljed molbe seljana, odustalo je od takove mjere, i naredilo da se osnova za novu crkvu što prije izradi.

———

U saborskoj sjednici dneva 25 tekućeg mj., častni gospodin zastupnik Vukotić i družina staviše sljedeći upit na c. k. Vladu:

Jeli visokoj vladi poznato, da je seljane Krivošja, Ledenica i Ubala u Boki Kotorskoj, izdala ljetina usljed suše i tuče, i da sad trpe oskudicu na način, da mnoge obitelji i od gladi stradaju?

Mislili potrebnima na shodni način priteći u pomoć?

Na ovaj upit imam čast odgovoriti što slijedi:

Do pomenutog dana nije ni sa strane zanimanikâ, ni Obćine Risanske, ni kotarske političke Vlasti, Namjestništvu u predmetu bilo stiglo ikakve obavjesti. Na brzojavni zapit Namjestništva, političko je izloženstvo u Crkvicam, sada izvjestilo, da kao svake godine, ima i ove zime nekoliko siromašnih i potrebnih obitelji u Krivošijama, Ublima i Ledenicama, da najsiromašnije podpomaga obćina, da do sada oni stanovnici ne stradaju baš od gladi, ali da će se to moći unapried dogoditi, napokon, da će biti u predmetu potanje izvješćeno do malo dana.

Po tome očekiva se daljni izvještaj i po potanjim podatcima, koji će isti sadržati, Namjestništvo će dodatno predlozim, tičućim se udieljenja izvanredne državne podpore za Kninsku, Drnišku, Ercegnovsku i druge Obćine oštećene usljed elementarnih dogadjaja jeseni god. 1894, eventualno i za obćinu Risansku, dotično seljane Krivošija, Ubala i Ledenica, staviti shodan predlog.

———

Častni gospodin Biankini i drugovi, upitaše c. k. Vladu u saborskoj sjednici dneva 25 tek. mjeseca:

I. Jeli visoka Vlada zbilja uvjerena o potrebi gata u Trsteniku?

II. Ako je, kad napokon misli izvesti barem najnuždnije radje u onoj luci?

Na ovi upit čast mi je odgovoriti, da usljed brzojavnog priobćenja c. k pomorske Vlade u Trstu, ova radnja biti će, po mogućnosti, i ako bude postignuto dotično ministarstveno odobrenje, uvaženo u predračunu za godinu 1896.

———

P r e d s j e d n i k. Prije današnje sjednice primio sam jedan upit i od g. zast. Gojkovića. Neka ga izvoli pročitati.

G o j k o v i ć (*čita*):

У Рисну од године 1879 спојен је порезни уред са царинарским и код обадва уреда служе два порезна чиновника и један царинарски. То спојење и оскудица довољног броја чиновника нанијело је и сваки дан наноси народу велику штету, јер се странке не спремају с онаквом хитрином као код других порезних и царинарских уреда. У корист народа Рисанске опћине неопходно је потребито да се порезни од царинарског уреда раздвоји и ствар уреди на начин да сваки уред по себи неодвисно дјелује.

Још је оправдана тужба не само опћинара Рисанских него и Ерцегновских и других кроз Боку, да царинарски уреди продају за скупе новце најгору врст соли — бијелу и црну — тако да је много фамилија у Боки не могу за јестиво употребчти. Потребито је да се и томе нереду са стране Високе Владе доскочи, јер није праведно да се у Боки црна со купује за ону цијену, за коју по другим мјестима у Далмацији купују бијелу.

На основу изложенога, потписани част имају упитати Владина Повјереника:

I. Припознаје ли Висока Влада живу потребу да у Рисну Порезни Уред буде раздвојен од царинарског, на начин да неодвисно један од другога послују.

II. Мисли ли што скорије такво преустројство извести.

III. Хоће ли одма издати потребите одредбе да се сô у Боки замијени бољом врстом.

Predsjednik. Prelazi c. k. vladi.

Gospodin vladin povjerenik podpredsjednik Pavich ima rieč.

Vladin povjerenik Pavich. Ja ću odgovoriti na ovaj upit u jednoj od dojdućih sjednica.

Predsjednik. Sada ima rieč g. vladin povjerenik za školske stvari vitez Vuković.

Vladin povjerenik Vuković (*čita*):

U sjednici dne 19 t. m. častna gospoda zastupnici Borčić i družina upitali su c. k. vladu:

1. Na temelju kojeg zakonskog propisa bijahu od uzvišenog c. kr. Pokrajinskog Školskog Vieća obustavljena učitelju Anti Matešanu beriva kod c. kr. Poreznog Ureda u Splitu, i zašto je isti bio svrgnut sa učiteljske službe u Srinjinam prije riešitbe njegova utoka podnesena c. kr. Ministarstvu Bogoštovja i Nastave?

2. Kani li visoka Vlada popraviti učinjenu povriedu zakona i odrediti, da učitelj Ante Matešan bude uzpostavljen na svoje mjesto u Srinjinam do konačne riešitbe njegova utoka sa strane c. kr. Ministarstva Bogoštovja i Nastave?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti slijedeće:

Ante Matešan, učitelj pučke učionice u Srinjinama, bio je na temelju karne istrage odlukom c. k. pokrajinskog školskog vijeća dne dvadesetšestoga listopada 1894, broj 4262 priznat krivim, da je zanemario i prekršio svoje školske i učiteljske dužnosti i da se je nepristojno i nedostojno ponašao van škole, te je s toga bio za kazan promješten o svom trošku na pučku učionicu u Sućurju na otoku Hvaru. Istodobno bio je isti riješen od službe pri učionici u Srinjinama uz obustavu beriva s dodatkom, da će mu biti isplaćena nova beriva, čim bude stigao u svom novom mjestu službe.

Ova iznimna stroga mjera, koju školska vlast može uvjek upotrebiti na temelju paragrafa 34 pokrajinskog zakona dne 29 prosinca 1871 P. Z. L. br. 12 ex 1872, a da utok proti takvoj odredbi nema nikakve odgodne moći, kako je izričito iztaknuto u spomenutom §, bila je upotrebljena u ovom slučaju, jer je korist pučke učionice u Srinjinam i ugled učiteljskog stališa neobhodno zahtjevao, da učitelj Matešan bude odma uklonjen od iste učionice.

Suviše učitelj Matešan postao je takodjer onemogućan u Srinjinam radi njegova odnošaja prama župniku, koji je istodobno i presjednik mjestnog školskog vijeća u Srinjinam.

Osim toga baš u ono doba ostulo je prazno učiteljsko mjesto u Sućurju, koje se nije moglo pokriti drugom učiteljskom osobom radi nestašice učitelja, te je bilo neophodno potrebito, da Matešan podje odma u Sućuraj.

Isti nije se pokorio dotičnoj naredbi, već je prikazao utok na Ministarstvo proti udaljenoj mu disciplinarnoj kazni i proti njegovom riješenju od učiteljske službe u Srinjinam, koji utoci bili su odma podastrti visokom ministarstvu, te se je nadati, da će dotična odluka ministarstva što prije prispjeti.

O postupanju pokrajinskog školskog vieća u ovom poslu, Ministarstvo za bogoštovlje i nastavu će suditi, a učitelju ostaje slobodno da se proti dotičnim odlukam posluži pravnim lijekovima, što mu ih obstojeći zakonski propisi dopuštaju.

Ja s moje strane samo žalim, da nemam pri ruci spise karne istrage, koji se nalaze pri

visokom Ministarstvu, a da ih imam bio tako slobodan, da pročitam neke istražne spise, te ne dvojim, da bi se i gospoda upitatelji uvjerili, da je postupanje školske vlasti bilo opravdano prema obstojećim okolnostima.

———

U sjednici dne 22 sienja, častna gospoda zastupnici Biankini i družina, upitali su c. kr. Vladu.

I. Je li poznata visokoj vladi znamenitost velikog rječnika hrvatskog jezika, koji izdaje akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu?

II. Ako je, misli li visoka vlada poduprieti to velevažno izdanje za naš Hrvate, predplativši se na priličan broj iztisaka, da ih porazdieli raznim srednjim zavodim, i barem nekim pučkim po Dalmaciji?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti što sliedi:

Knjižnica P. Š. Vieća, sve kotarske učiteljske knjižnice i sve srednje škole, izim same jedne niže, imaju Rječnik rečene akademije.

Mal da ne sve srednje škole dobivaju na dar Rad Akademije, a svojim sredstvim nabavljaju „stare pisce“, „Starine“ i „Monumenta“ od nje izdana.

Osim toga, čast mi je priobćiti da je P. Š. Vieće zaključilo da se nabave za pokrajinsku knjižicu sve razne publikacije jugoslovenske akademije i da se preporuči ta nabava i svim srednjim školama.

U ovoj prigodi uoblašten sam takogjer izjaviti, da je Namjestništvo za svoju tu nedavno ustrojenu biblioteku naručilo ne samo Rječnik hrvatskog ili srpskog jezika, što ga izdaje akademija nego i sve ostale dosle objelodanjene publikacije rečene akademije.

———

Zatim čita upit Bijankinijev o školi u Komporu i nastavlja:

Ja ću biti tako slobodan već u današnjoj sjednici dati odgovor na taj upit.

Što se tiče Sućurja, već sam u mom prvom odgovoru zast. Borčiću kazao, da je za tu školu bio odredjen učitelj Matešan, nu da se taj učitelj utekao proti tomu na ministarstvo. Pošto pak imamo, kako je Visokom Saboru poznato, veliku nestašicu na učiteljima i pošto je tu po sriedi jedan utok, to nije bilo moguće kroz to vrieme poslati onamo jednog učitelja. Netom Visoko Ministarstvo odredi, bit će poslan onamo Matešan ili koji drugi učitelj.

Što se tiče drugog upita glede zavedenja škole u Kamporu i Barbatu, sjećam se, da su se zadnjih mjeseca prošle godine obratili stanovnici sela Kampora s molbom pokrajinskom školskom vieću za uvedenje pučke škole. Ta je molba poslana na kotarsko školsko vieće u Zadru, ali izvješće još nije sa strane tog kotarskog vieća podneseno pokrajinskom školskom vieću.

Nu opazit mi je, da te molbe nije moguće tako brzo riešiti, jer tu treba da jedno mješovito povjerenstvo sve potrebno razvidi, po § 7. zakona od g. 1871, i o mjestu gdje će se škola ustanoviti, i o različitim okolnostima, koji se tiču uvedenja škole, te zato, nije ni čudo, da do sada kotarsko vieće nije odgovorilo na tu molbu. Nu kako rekoh, ta je molba istom u zadnjem mjesecu prošle godine predana, a pokrajinsko će školsko vieće nastojati, da bude što skorije riešena.

Glede Barbata nisam u stanju danas odgovoriti, jer mi dotični podatci nisu pri ruci, već ću biti slobodan u dojdućoj sjednici dati odgovor o tom.

P r e d s j e d n i k. Prije današnje sjednice primio sam 2 predloga. Jedan mi je predlog izručio g. zast. Biankini. Molim g. tajnika da ga pročita.

Tajnik d.r P u l j e z i (*čita*):

Predlog zastupnika Jurja Biankinia i družine.

Sabor dalmatinski izjavljuje želju vladi Njegova Veličanstva, neka se napravi novo izdanje čitanaká za pučke učione u Dalmaciji i neka se nazovu hrvatske čitanke; neka se u čitankam zemlja, narod i jezik svuda nazovu svojim i-

menom hrvatskim; neka se u čitankam saberu štiva, koja će djecu uzgajati kao dobre kršćane i dobre Hrvate.

Zadar, 28 siečnja 1895.

J. Biankini — Ljubić — Perić — Mišetić — Paštrović — Šarić.

Predsjednik. Prelazi na saborski predatnik. Drugi je predlog predao g. zast. Vukotić.

Tajnik d.r Puljezi (*čita*):

Sabor Kraljevine Dalmacije preporučaje Visokoj Vladi, da kod prijestolja Njegova Cesarskog Apoštolskog Veličanstva podastre molbu, da bi Bokeškim bjeguncima kazneno okrivljenijem pri posljednjoj buni u Boki godine 1881, blagoizvolilo podijeliti amnestiju, da se iz inostranstva mogu slobodno povratiti svojim kućama.

Vukotić — D.r Puljezi — Šimić — Bjelanović — Stojković.

Predsjednik. I ovaj predlog prelazi na saborski predalnik.

Prelazim na dnevni red. Prva je točka dnevnog reda (*čita*): Treće čitanje zakonske osnove o nabavi sa strane općina učionskih pomješća i stanova za ravnajuće osoblje javnih pučkih učiona.

Molim g. izvjestitelja financijalnog odbora d.r Čingriju neka izvoli naznačiti paragrafe, koji nisu bili preinačeni, a čitati podpuno preinačene paragrafe, a tada ću staviti na glasovanje zakon u trećen čitanju.

Izvj. D.r Čingrija (*čita § 1 i 2*).

Predsjednik. Molim, samo izpravljene paragrafe čitajte po cielo.

Izvj. D.r Čingrija. Tako i činim. Ovaj je paragraf bio preinačen radi rieči „čišćenje". (*Čita § 9, 10, 13 a napominje samo ostale §§*).

Predsjednik. Želi li tko govoriti u trećem čitanju. (*Nitko*). Razprava je zatvorena.

Gospodo, koja primaju ovu zakonsku osnovu u trećem čitanju, neka izvole ustati. (*Većina*).

Zakonska osnova primljena je u 3.em čitanju.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda. (*Čita*).

Prvo čitanje predloga zastupnika Biankinia za uvedenje hrvatskog kao naukovnog jezika u nautičkim školama Dalmacije.

Molim g. tajnika neka izvoli pročitati predlog.

Tajnik d.r Puljezi (*čita predlog*).

Predsjednik. Rieč imao bi gosp. predlagatelj, ali pošto se g. vladin povjerenik prije javio za rieč neka on izvoli govoriti.

Vladin povjerenik Vuković. Pošto je danas na dnevnom redu predlog častnog zastupnika Biankinia glede uvedenja hrvatskog jezika na našim nautičkim školama, čast mi je izjaviti, da je Visoko Ministarstvo za bogoštovje i nastavu jesenas sazvalo u Trst jednu konferenciju, koja je pod predsjedničtvom tršćanskog namjestnika viećala o pitanju preuredjenja svih nautičkih škola. Tu su sudjelovala i gospoda direktori naših nautičkih škola u Dubrovniku i Kotoru i cienim, da su njihova izkustva dosta upotrebljena te se izjavila potreba o preuredjenju tih škola. O radu te konferencije je izvješteno ministarstvo i koliko znadem, sada se radi o tom preustrojstvu.

Cienio sam, da je potrebno to izjaviti, pošto ima po sriedi taj predlog častnog g. zastupnika Biankinia.

Predsjednik Sada ima rieč častni Biankini kao predlagatelj.

Biankini. Visoki sabore! Častna gospodo zastupnici!

Što nam je častni vladin povjerenik kazao o konferenciji, koja se držala u Trstu za preuredjenje pomorskih naših škola, to nam je već

bilo poznato iz novina. Poznato mi je dapače, da je prije te konferencije držana druga konferencija u Beču u istu svrhu. Ali sve potankosti tih konferencija nisu nam poznate, već samo po nekoliko nepodpunih viesti iz novina; a na žalost, viesti, koje nam nose novine glede preuredjenja tih škola, nisu baš najpovoljnije, jer — u koliko mi je poznato — izmedju ostaloga sva težnja, koja se dosad opazila pri radu tih konferencija ide na to, da se što više njemačkih jezik uvede u naše nautičke škole. Da je gospodin vladin povjerenik bio u sretnom položaju kazati nam, da su konferencije zaključile uvesti hrvatski jezik u naše nautičke škole, kao što i narodni i didaktični razlozi zahtievaju, ja ne bi imao razloga govoriti o ovom predmetu i zabavljati ovu visoku kuću. A pošto on toga nije učinio, pošto ne znamo, koji su ti zaključci i pošto smo mi dužni kao narodni predstavnici učiniti sve što je do nas, da naumljeno preustrojstvo nautičkih škola izpadne kako je koristno narodu našem, dužnost mi je da o tom govorim. Ta je korist za naš narod potakla mene i moje častne drugove, da iznesemo i ovaj današnji predlog.

Razlozi su ovomu predlogu dvostruki: razlozi narodno-politički i razlozi didaktični.

Glede narodno-političkih razloga suvišno je da kažem, gospodo zastupnici, da mi zastupnici stranke prava imamo u svakom pitanju glavno načelo našeg programa pred očima t. j. načelo jedinstva i samostalnosti naroda našeg. Dok ne bude naš narod samostalan, dok ne bude ujedinjen mi smo podpuno uvjereni, da nam ne će biti mira ni napredka u nijednom pravcu. S toga mi nastojimo i svakom prigodom i nastojat ćemo i u napried, ma kako se taj naš rad označivao, svim našim silama u granicama zakona. da pripravimo narodu one uvjete, koji mu mogu osigurati njegovu narodnu eksistenciju. Samo obzirom na ovo veliko načelo, a ne možda — kaošto bi gospoda s one strane visoke kuće, od autonomne stranke mogla pomisliti — mržnja proti talijanskom jeziku, već samo želja, da našem hrvatskom narodu osiguramo sve uvjete njegovog narodnog samostalnog bića, potakla nas je, da iznesemo ovaj predlog. Mi smo uvjereni, gospodo, da naš narodni obstanak nije osiguran, dokle se na obalama Jadranskoga mora budu pojavljivali pojavi kojekakvi, koji, i ako u sebi valjda nisu toliko pogibeljni, ipak davaju prigodu dušmanima naroda našeg, da radi o glavi našoj, o glavi ovog naroda, koji je od toliko viekova na tim obalama pod imenom hrvatskog naroda. Slavni je Humbolt kazivao, da je jezik otačbina, te nema sumnje da je ovo i po jeziku hrvatska zemlja i da ogromna većina naroda govori ovdje hrvatskim jezikom.

Ali na žalost, ako pogledamo kako se s ovim narodom dosada postupalo, a i sada se donekle postupa bilo u školama, bilo u drugim javnim institucijama, bilo osobito u javnim uredima, vidjet ćemo, da bi nam se s nekim pravom moglo reći: tu je talijanski jezik, tu je talijanska domovina. A to mi, gospodo, ne smijemo nikako dopustiti, mi moramo na svaki način tražiti, da svatko bude uvjeren, da je s ove strane Jadranskoga mora hrvatsko žalo a s one strane da je talijansko. Budemo li mi uveli naš hrvatski jezik u sve javne institucije, otupit ćemo najžešći žalac našim medjusobnim borbama, jer mi Hrvati ne ćemo imati razlog, da s nekim nepouzdanjem gledamo na taj talijanski jezik, koji je bez sumnja veliko sredstvo kulture i prema komu mi kao narod osiguran u svom biću ne ćemo imati nego najživlje sućuti. Ali je glavno, da zatvorimo sva vrata tudjinskim težnjama i da se osiguramo u našoj kući.

Ja živo žalim, gospodo zastupnici, što častna gospoda od autonomne stranke nisu dosljedno svom prvom programu prosljedila borbu za talijanski jezik. Ja cienim, da su oni čvrsto ostali uz svoj program od g. 1866, kojim su ipak priznavali hrvatski značaj ove zemlje, da bi danas pitanje jezično bilo u nas valjda riešeno. Ja sam pak uvjeren, da bi se i naše političko pitanje primaklo sretno riešenju, jer su i oni u svom programu od g. 1866. priznavali, da je sdruženje s Hrvatskom jedno pitanje budućnosti, a samo za onda nisu oni to združenje smatrali potrebito.

Mi moramo takodjer nastojati, da nam hrvatski jezik prodre u sve javne zavode, na to da izčezne jedanput ova neka razlika, koju neki hoće da uvidjaju izmedju primorskog i zagor-

skog pučanstva; da izčezne ona neka prividnost, po kojoj neki hoće da sude, da na ovim obalama živi jedan talijanski življ.

Koliko je to pogibeljno, gospodo, vi ste sami ovih dana uvidjeli čitajući valjda u jednoj od najboljih smotra talijanskih u Antologia Italiana jedan članak od poznatog pisca Carla Stefania. Vi ste isti, gospodo s te strane, prosvjedovali s podpunim pravom proti tom članku, a ja to navadjam samo da dokažem, kako je neumjestno dati tudjincu da može misliti, da jednog dana može biti s njegove strane podignuta težnja na ovu hrvatsku obalu.

Sporazumimo se dakle u tom glavnom pitanju; ne dajmo tudjincu ni da posumnja, da ovo može biti talijanska zemlja, a glede talijanskog jezika, prema komu svaki izobraženi Hrvat nosi jednaku ljubav s vama, ćemo se lako sporazumjeti.

Ja zagovaram uvedenje hrvatskog jezika u našim pomorskim školama uviek u nizu političkih razloga i za to, što sam došao do uvjerenja proučavajuću taktiku, koju Visoka Vlada od nekoliko godina vodi prema strankama u Dalmaciji, da joj je namjera svuda, gdje ona još podržava talijanski jezik, iztjerati taj jezik, a zamieniti ga njemačkim *(Tako je! Bravo!)* a to je, gospodo, takodjer jedna velika pogibelj, na koju moramo misliti: jer nema sumnje, da Visoka Vlada one male mrvice, što nam je dobacila glede jezika, nije to učinila za ljubav k našemu jeziku, već da u toliko oslabu talijanski jezik, da bude mjesto njega mogla uvadjati njemački.

A proti tomu se moramo oprieti, uvjereni, da talijanština nema živa korjena u narodu i ne može da odoli tom novom vladinom manevru; mi moramo gledati, da tu prodre čim prije hrvatski jezik okriepljen živom snagom hrvatskog naroda, da se može oprieti toj novoj struji, pogibeljnijoj od svake druge, struji njemačkoj.

Gospoda Niemci, koji naravno misle, da su naši gospodari, kao da su nas mačem osvojili, danas nekim umišljenim pravom uvadjaju njemački jezik gdje god mogu u javnu upravu. Budu li izvršeni zaključci konferencije glede preustrojenja nautičkih škola, ne samo da će nam uvesti njemački jezik u nautičke škole, već će ustanoviti u Trstu jednu osobitu njemačku školu, samo za to, da se Niemci iz unutrašnjih krajeva uzmognu izučavati u monarstvu. Proti tomu se moramo oprieti; ali budite uvjereni, da s talijanskim jezikom ne ćemo prodrieti, već jedino živom snagom našeg hrvatskog jezika i prava.

Poznato mi je, da je zastupnik ratne mornarice na tršćanskoj konferenciji očito zagovarao ustanovljenje njemačke škole u svrhu prije rečenu. A poznato mi je, da je ista konferencija usvojila načela, da se mora u svim gornjim tečajevima nautičkih škola učiti njemački jezik za više ura na nedjelju. A koja je korist od njemačkog jezika našim pomorcima i našim pomorskim kapetanima?

Mi Hrvati, odkad smo došli na ove obale Jadranskog mora, uviek smo imali slavu, da smo ovo more smatrali našim u toliko, u koliko smo mi uviek na njem prednost imali. Prolistajte, gospodo, poviest od prvih vremena, od zlatnih vremena naše narodne neodvisnosti, od vremena naše narodne dinastije i tu ćete vidjeti, da smo u ono doba mi Hrvati bili toliko snažni na ovom moru, da nam je onda mletačka republika plaćala harač. Mi znamo, gospodo, da su na ovom hrvatskom moru kroz cio srednji viek naši vriedni pomorci visoko uzdržali zastavu samostalnosti i bili su čuveni po svem svietu. Isti veliki ruski car Petar Veliki nije poslao svoje mlade učenike, da se uvježbaju u pomorstvu, ni u Genovu ni u Mletke, koji su onda upravo cvali, već ih je poslao u Perast u Boku Kotorsku, a da tamo nauče pomorstvo od vriednih Hrvata bokežkih.

Gojković. Ne Hrvata, nego Srba.

Biankini. Boka je dika od Hrvata-pjeva Kačić.

Hoćemo li sada mi, gospodo, dopustiti, da nam Niemac ili tko drugi dodje svojatati ovo naše more i da nam preko nenarodnih učiona u našoj zemlji izvade to blago, iz kog smo od viekova crpili sreću, bogatstvo i napredak?

Mislim da smo dužni uložiti sve sile, da ovoj zemlji budu sačuvana njezina starinska prava.

Imam još, gospodo, navesti nekoliko didaktičnih razloga u prilog mom predlogu.

Svakomu je poznato, da djeca, koja idju iz naših pučkih škola, gdje je naukovni jezik hrvatski, u nautičke škole, gdje je naukovni jezik talijanski, nikako ne mogu napredovati i moraju mnogo i mnogo vremena izgubiti, dok stanu razumievati ono, što im učitelji predavaju. To je, gospodo, jedan od glavnih razloga, s kojih mi moramo nastojati, da nam se nautičke škole pohrvate, jer kako znate, prvobitno je načelo pedagogije, da se samo u materinjem jeziku može napredovati u nauci.

A pitanje o pohrvaćenju nautičkih škola nije novo u Dalmaciji. Ono već obstoji od 10 ili 12 godina. U koliko mi je poznato školsko pokrajinsko vieće je još g. 1883, pošto je najprije saslušalo razne učitelje naših nautičkih zavoda, predložilo je Visokom Ministarstvu, da se uvede hrvatski jezik kao naukovni u pomorskim školama, ne sigurno radi političkih razloga, već u korist same nauke.

Poznato mi je takodjer, da vriedni ravnatelji naših nautičkih škola u Dubrovniku i Kotoru, poznati kao ljudi triezni i učeni, stavljaju pitanje o pohrvaćenju nautičkih škola kao neobhodno potrebito za njihov napredak.

Radi svih ovih razloga, gospodo zastupnici, molim vas izvolite glasovati za moj predlog, a g. predsjednika molim formalno, da bi izvolio preći još danas na drugo čitanje.

P r e d s j e d n i k. Prije svega, pošto je g. predlagatelj obrazložio svoj predlog ako neima prigovora, ja ću staviti na glasovanje predlog prešnosti naime: da se predje još danas na drugo čitanje, te gospoda, koja žele govoriti, moći će to učiniti u drugom čitanju. (*Nitko ne prigovara*).

Dakle gospoda, koja pristaju, da se predje još danas na drugo čitanje, neka izvole ustati. (*Večina*).

Otvorena je razprava u drugom čitanju.

Gospodin zâst. Salvi ima rieč.

Dr. S a l v i. Deploro, o Ecc. Dieta, che senza discussione sia stato votato il procedimento d'urgenza sulla proposta dell'on. Biankini, contrariamente alle pratiche parlamentari e contrariamente allo spirito del Regolamento. In questa maniera....

P r e d s j e d n i k. (*zvoni*). Molim, g. zastupniče, vi nesmijete pretresati glasovanje, koje se zbilo u saboru. Držite se predmeta t. j. govorite u drugom čitanju. Vi ste mogli glasovati za ili proti predlogu o prešnosti. Nu predlog je bio primljen, pak sada govorite o meritornom predlogu.

D.r S a l v i. Io non disculo il deliberato della Dieta, ma il contegno del sig. Presidente, che non ha aperto discussione sulla proposta formulata dal deputato Biankini.

P r e d s j e d n i k (*zvoni*). Rzprava o prešnosti bila je zatvorena. Ja vas pozivljem na stvar za prvi put. Govorite, molim vas, meritorno.

D.r S a l v i. Prima di venire alla questione, riteneva necessario premettere, come noi deploriamo.

P r e d s j e d n i k (*zvoni*). Molim vas, to ne idje. Ja vas pozivljem na stvar za drugi put.

D.r S a l v i. Sono costretto di addattarmi alla volontà del sig. Presidente, per quanto non giusta. — Parlerò dunque soltanto in merito.

D.r S a l v i. Le scuole nautiche preparano alla vita del mondo, non a quella, grama, della Dalmazia. Non dubito che se sul patriottismo dell'on. Bianchini potessero per un momento predominare considerazioni di natura pratica, egli troverebbere giusto nell'interesse commerciale e marittimo del paese di non insistere nella sconsiderata mozione. L'italiano è lingua quasi esclusiva dell'Adriatico; diffusa e predominante nel Mediterraneo. Nessuno vorrà quindi negare

essere cognizione indispensabile a chi — nato fra noi — vuol correr i mari o darsi ai traffici. I Greci, gli Albanesi, gli Egiziani, i Montenegrini lo apprendono per darsi alla navigazione. I nostri comprovinciali dovrebbero invece dimenticarlo? Perchè non convien illudersi. Toglierli la prerogativa d'esser mezzo di istruzione equivale a sopprimerlo. Sarebbero sufficienti due o tre ore d'insegnamento della lingua italiana quale materia per soli tre anni — che tanto dura il corso nautico — per dare agli allievi giovevoli cognizioni, tali da renderli poi capaci di dar l'esame di capitani a Trieste in lingua italiana? Ma non abbiamo esempi ben dolorosi in contrario? Si badi alle scuole medie, ai ginnasi, ove non tre soli anni, ma otto, e col sussidio del latino, del greco, di tutto l'indirizzo letterario del piano d'insegnamento, non sono sufficienti a licenziare gli scolari, che per altre fonti non la conoscono, decentemente istrutti nella lingua italiana. Chiamo a testimoni i deputati della maggioranza, fra i quali, i più competenti, varie volte riconobbero il fatto.

Della scaduta educazione, del regresso sulla coltura che allarma gli slavi più spassionati, è appunto causa l'insufficiente insegnamento e l'insufficiente conoscenza dell'italiano. Ora, come è possibile ridurre tale lingua materia di lusso su di un campo ove è invece condizione di esistenza? Per la nautica, non la semplice istruzione, ma ci vuole il maneggio, l'uso, il possesso completo della lingua. Non va dimenticato che la nomenclatura tecnica, il linguaggio convenzionale fra i nostri marittimi, e anche slavi, è soltanto italiano. Che cosa impone una modificazione a tale stato di fatto consacrato dall'uso? E' ciò fattibile? Mi ricordo che al parlamento, qualche anno fa, un deputato croato rilevò la pessima traduzione tedesca della terminologia marittima. Sarebbe possibile una accettabile versione slava? L'on. Bianchini addusse due ragioni a giustificare la sua proposta: interessi didattici, ed interessi nazionali-politici,

Gli interessi didattici consisterebbero probabilmente in ciò che gli alunni di nazionalità slava, cioè la maggioranze, avrebbe facilitato lo studio. Ma sarebbe questo tenue vantaggio didattico ricompensato dal danno del perdere la opportunità di apprendere sufficientemente una lingua come la italiana?

D'altro canto è evidente che la lingua d'istruzione attuale non è un ostacolo al progresso, neanche per gli slavi. Citerò l'esempio della scuola nautica di Ragusa. Nell'ultimo anno, come appare dal programma scolastico, su 41 scolari classificati, soli 9 non ottennero risultati legali. E, se si dovesse prestar fede alla statistica della scuola, registrata nello stesso programma, su 54 allievi, ben 50 avrebbero a madre lingua la slava. Ragioni didattiche non appoggian quindi la proposta. E neanche ragioni d'indole politico-nazionale. L'on. Bianchini mette ciò in relazione con la *Hrvatska Zemlja*; ma si è ripetuto tante volte che la terra non ha nazionalità; poi una ragione politico-geografica è troppo lata, nè dà sufficiente base a serie conclusioni. Chi si sente tanto sicuro, tanto forte come l'on. Bianchini sul terreno nazionale, perchè ha d'uopo di questa parata, di questa dimostrazione, a scapito dell'utile nautico? — L'on. Bianchini taccia noi di aver mutato programma. E' utile e prudente non parlare di coerenza in questa eccelsa Camera. Del resto il mio partito fu sempre coerente nel sostenere il mantenimento ed il rispetto della lingua italiana in Dalmazia. Su questo fatto la Camera è concorde, se le espressioni degli avversari sono leali. Perchè dunque fa sempre questione di formole? — Nè le scuole nautiche, nè tutta la carriera marittima snazionalizzano. Esempio le Bocche, Sabbioncello, Cittavecchia, Brazza, i cui arditi marinai corrono il mondo, portando l'attività e l'ingegno che sono propri dei nostri compaesani nelle più lontane regioni e tornano, dopo dure prove, sovente ricchi alle case loro, e sempre così fedeli alle loro tradizioni ed al loro costume, come grati alla lingua italiana che fu per essi la chiave del successo ed il mezzo della conquistata agiatezza. Non c'è pertanto pericolo di snazionalizzazione. Chi è slavo resta slavo, chi italiano, italiano.

La mozione Biankini, se accolta, aumenterebbe nei suoi effetti le difficoltà di collocarsi ai giovani che studiano le nautiche. Altri giovani, di provincie vicine, si sostituirebbero ai nostri valenti marinai nell'ingaggio sui ba-

telli delle società di navigazione nostrane ed estere. Ricorderò che i giornali dell' Istria si compiacquero l' anno decorso della proposta Bianchini, perchè, dicevano, gli istriani non subiranno più la concorrenza dei dalmati. La proposta Bianchini potrebbe esser giusta, nel campo delle teorie, qualora tutti quelli che si danno alla navigazione avessero propri bastimenti. Ma invece, nella più parte, trattasi di povera gente, costretta a cercare collocamento al più presto.

Rilevo poi dall' ultimo programma della nautica di Ragusa che su 41 scolari, ci sono 27 stipendiati. Ed il miglior sussidio ch' essi hanno dal governo nella lor scuola, sta nella lingua d' istruzione. Sarebbe colpa toglierlo. L' on. Bianchini teme l' invasione della lingua tedesca. Se tale diffidenza è sentita, l' unica maniera di guarentirsi sta appunto nel sostenere la lingua italiana. Dove se ne va l' italiano, subentra il tedesco, non il croato. Lo vediamo in alcuni alti uffici.

Io sono convinto che quasi tutti i colleghi riprovano nella loro coscienza la mozione Bianchini. Abbiano la franchezza di dirlo! Simili esagerazioni esacerbano gli animi e compromettono l' avvenire, la carriera, la coltura della gioventù.

E' troppo tempo che alle idee astratte si sacrificano — contro convinzione — i materiali ed intellettuali vantaggi della provincia. Mettiamoci d' accordo almeno in questa questione, che ci riguarda tutti, senza differenza di partito e lingua, ed avremo fatto il nostro dovere verso il paese".

Predsjednik. Pita li još tko rieč o predmetu? (*Javljaju se d.r Klaić i d.r Čingrija*). Gosp. zast. Čingrija ima rieč.

D.r Čingrija. Častni je gosp. D.r Salvi svršio svoj govor ovim riečima: „Simili esagerazioni esacerbano gli animi." Istina, tko je slušao njegov današnji govor, koji je izrekao u ovom saboru, mora reći: „Simili esagerazioni esacerbano gli animi."

On nam je htio da dokaže, kako je neobhodno potrebito, da talijanski jezik ostane u nautičkim školama kao jezik školski, jer da bi mi inače pretrpjeli Bog zna kako veliku štetu, ako taj jezik nebi i unapried gospodovao u tim školama, kako je gospodovao do sada. Ja mislim, da svatko, tko ima i najmanji pojam o didaktičnim stvarima, ma i ne bio strukovnjak, ipak razumije, da kad se djeci počme davati nauk, mora im se davati u njihovom materinskom jeziku. Ako tko započme učiti malu djecu ili već odrasle mladiće — kako je to slučaj u nautičkim školama, u jednom jeziku, koga ne poznaju, to je, gospodo, izgubljeno vrieme. A to se upravo dogadja u našim nautičkim školama, gdje su učitelji usilovani u prvom razredu služiti se protiv školskih propisa, donekle hrvatskim jezikom, koga u obće poznadu djeca, koja dolaze u one škole; jer, kako zna i sam D.r Salvi nema u Dalmaciji mjesta, gdje bi za tu djecu elementarne nauke bile u talijanskom jeziku, osim jedino u Zadru. Ako je tomu tako, onda ja mislim, da je podpuno opravdano, što sam ja prije rekao, da sve ono, što se s njegove strane čulo nije drugo, nego *esagerazione*.

On hoće da prikaže kao da je neobhodno potrebno za naše pomorce, da znadu talijanski jezik, jer da bi inače sve propalo. Ja mislim, da to nema nikakva temelja, a ako mu je potrebno da znade taj jezik, može se tome doskočiti, kao što se čini i za englezki jezik, koji je u našim nautičkim školama predmet obvezatni. Tako bi se isto dalo učiniti i s talijanskim jezikom, a postiglo bi se to vrlo lako, jer se u gradovima, gdje su te nautičke škole, više ili manje govori talijanski, te bi taj jezik bilo laglje naučiti nego englezki. A mi znamo, da i englezki nauče prilično dobrim uspjehom, tako da ima mladića, koji kad svrše nautičke škole, više ili manje i englezki govore..

Da je tomu tako uči nas n. p. ova učinjenica, koju ću sada navesti.

Tko je učitelj englezkog jezika u nautičkoj školi u Dubrovniku? Jedan pomorski kapetan, Dubrovčanin, koji je naučio taj jezik nešto u nautičkoj školi, a nešto po svojim putovanjima po svietu. A eto, on izvrstno predaje englezki jezik.

Častni g. Salvi je rekao, da taj talijanski jezik ne služi samo nama u pomorskom životu, već i Turcima, Grcima i napokon Crnogorcima. To ja mislim, da ne stoji za njegovu tezu, već mu je dapače pobija, jer ti Turci, Grci i Crnogorci nisu naučili taj jezik po školi, nego obćeći po svietu, putujući od jednoga do drugoga mjesta po Jadranskom moru. To bi se isto dogodilo našim pomorcima, koji bi išli na protivnu obalu, te bi obćeći sa pukom talijanskim naučili taj jezik barem toliko, da bi se njim mogli služiti za svoje potrebe.

Ali, govori nam častni Salvi, ni vaši pomorski kapetani ne bi više mogli naći mjesta, gdje bi mogli služiti. — Lani, — kaže on, — kad su u Istri doćuli da je slični predlog ovomu, što ga je stavio častni Biankini, bio stavljen u ovom saboru, veselili su se, jer će se sada našim kapetanima otvoriti novo obzorje, da će poći u susret nekim novim blagodatima, jer kad dalmatinski mornari ne budu poznavali talijanskoga jezika, bit će im sva vrata zatvorena. Možda bi se to dogodilo kod družtva kao što je Lloyd u Trstu, gdje ćemo do skora imati i njemačke kapetane. Možda će se to dogoditi za koje vrieme, jer mi povoda daje, da tako mislim, ponašanje poslovača Lloydovih, koji u našoj pokrajini kao da zastupaju ulogu provokatera.

Tim mislim, da sam dosta rekao na ono, što je naveo u tom pogledu častni Salvi.

Kad sam već kod ovoga, reći ću još nešto, da je ona konferencija u Trstu pripoznala ono, što sam ja malo prije govorio, da u prvim godinama treba da budu djeca podučavana u materinjem jeziku u školama. U tim bi školama imao biti jedan pripravni tečaj i 4 redovita, dakle ukupno 5, a ne kako je častni Salvi rekao 4. Ako sam ja dobro obavješten, velika se većina u ovoj konferenciji izrazila, da treba u pripravni tečaj uvesti materinji jezik djece; čini mi se dapače, da su se svi zato izrazili, osim onoga, koji je zastupao c. k. mornaricu, jer to je vojnik, koji može biti misli, kako se na komandu zatvaraju jedra, tako da se jednostavno može odrediti, da se uči jedan jezik ili drugi.

Razumije se dakako, da je u toj konferenciji ustanovljeno, da se ima uvesti i kod nas u nautičke škole kao obvezatni predmet njemački jezik. Proti tomu ja nemogu od moje strane, nego do ovdje izrazim moje najdublje sažaljenje. Kako sad stvari stoje, imao bi pomorac da uči u nautičkim školama tri jezika; talijanski, narodni i suviše englezki jezik, koji je nekako za pomorstvo potrebitiji od ijednoga drugoga jezika. Ako još sad nadodamo njemački jezik, imat ćemo četiri, a to — mislim — na štetu uspjeha ovih škola.

Njemački jezik po mom mienju ima, što se tiče pomorstva, jako relativnu vriednost (glas na desnici: Nikakvu!). Recimo da ima relativnu vriednost, za reći malo više, nego bi to upravo pristojalo. Ali ipak, ako bi se koji drugi jezik imao učiti iza englezkoga, ja mislim da treba preporučiti francezki. (Biankini: I ruski! *Smjeh.*) To nije drugo, po mom mnienju, nego se nastoji, da sve bude njemačko. (Salvi: Vi ste krivi! Predsjedatelj zvoni). Nè, nismo mi krivi! — Nastoji se, da bude koliko je moguće sve njemačko i sad se hoće po malo stvoriti put njemačkom jeziku i u nautičke škole, dok se tu do sad za njega nije ni znalo. Nego nije to dosta. U Trstu kako ste čuli, ima se ustrojiti jedna sasvim njemačka nautička škola. Ja neznam, što će reći tršćanski talijani, ali držim, ako se učini jedna takova pretjeranost, da bi se sa svih strana moralo proti tomu prosvjedovati. Meni je upravo milo, da ova razprava daje prigode i našem saboru, da u tom predmetu reče svoju rieč i da se iz duha svega pretresanja — i ako nemamo o tom glasovati — vidi, da se takav postupak sa strane vlade ni najmanje neodobrava.

Častni se g. zast. Salvi taknuo jednog pitanja, koje se samo indirektno tiče našeg predmeta. On je govorio o lošem uspjehu, što se postizava u našim gimnazijama u učenju talijanskog jezika kad taj jezik nije naukovni kao ovdje u Zadru. Ja mislim, da ono, što je sa strane njegove bilo rečeno, nije ni najmanje opravdano. Meni je upravo protivno poznato, da djaci, koji svrše gimnaziju, gdje je naukovni jezik narodni, hrvatski jezik, gdje se talijanski uči samo kao obvezatni predmet, poznadu taj

jezik manje više kao i oni, što svrše nauke u Zadarskoj gimnaziji, gdje je naukovni jezik, tudjinski jezik, jezik talijanski. Dakako da je tu još i ta razlika, da dok naša djeca u onim gimnazijama kad svrše nauke znadu i svoj jezik, dok ga oni, što ovdje nauke svrše, slabo poznadu. A to je veoma za žaliti, jer je baš zadarska gimnazija onaj razsadnik, gdje se odgaja najviše one mladosti, koja poslie ulazi u javne službe u našoj pokrajini te nam kroji pravdu i pravicu, sudi našem narodu a loše ili malo pozna njegov jezik. To je, gospodo moja, jedna strahota, to je pojava za koju je baš čudno, da se može i unapried uzdržati.

Sabor je naš već nazad četiri godine, ako se nevaram, učinio jedan predlog sa željom, da sve srednje škole u našoj pokrajini budu ponarodjene, t. j. da im bude kao naukovni jezik materinji, naš hrvatski jezik. Ali ta stvar spava i možda će spavati još za dugo vremena, premda mislim, da bi i sama vlada morala uvidjeti da je pravda s naše strane i jednom presjeći taj gordijski čvor; jer nema sumnje, da se narodu nepravica čini, da mu se šalju kao sudci i upravitelji ljudi nevješti njegovu jeziku, ljudi, koji ga kadgod i ne poznadu.

Ali to nije samo zlo, nego ima i gore, da ti ljudi izučeni talijanski i ako talijani nisu, utuvo si u glavu, da su pravi talijani, pak stvaraju *lege*, svakojaka družtva i što ti ja znam. Jer da nema c. k. činovnika, može se za stalno reći, mi nebi imali toga. To mi neće nitko reći, da istinu ne kažem, jer to i vi, gospodo, znate. (Salvi: non è vero!). To su najveći stupovi tih blaženih lega, koje su u ovo posljednje vrieme nastale. Ja to, gospodo, na temelju izkustva kažem i opetovano velim, da mi nemamo c. k. činovnika u Dalmaciji, mi nebismo imali legâ. (Tako je!)

Zato ću ja opaziti častnom Biankiniju, da njegov predlog, u koliko se tiče nautičkih škola, ima samo jednu nuzgrednu vriednost, ali ću mu staviti na srdce, da on kao zastupnik ove želje na carevinskom vieću uloži sav svoj upliv, da postignemo, da nam sva naša srednja obuka bude dana u našem jeziku, da prestane ova nepravda, koja se narodu našem čini, dok još vidimo srednjih zavoda u zemlji, gdje još nije naukovni naš materinji hrvatski jezik.

Predsjednik. Gospodin zast. dr. Klaić ima rieč.

D.r Klaić. Možda želi tko govoriti proti.

D.r Smirić. Domando la parola.

Predsjednik. Vi ćete govoriti proti?....

Gospodin dvorski savjetnik dr. Smirić ima rieč. Ako želite, možete i sjediti.

D.r Smirich. Grazie tanto, non mi incomoda così: tante grazie per la gentilezza.

I signori, che mi precedettero, vollero — come si suol dire — porre il dito nella piaga. Io nol farò. — Noi eravamo amici, eravamo fratelli. — Non si rifuggiva dal consorzio, dai matrimoni, da nessun rapporto sociale, cordiale. — Niuno chiedeva se il cognome terminasse in *ich* — come il mio — o avesse altra desinenza — come quelli per esempio in ini — ana — iedo. — Ciò durava da secoli, sino al torbido del 1848. Dio perdoni a chi turbava quella edificante armonia! — Ma sin d'allora noi non abbiamo mai denegate le prerogative della maggioranza E' destino! — le minoranze però anch'esse sono personalità giuridiche, hanno i diritti inalienabili di vivere, di progredire, di coltivare la loro civiltà, di aver care le loro memorie storiche, di parlare la loro lingua, di non esrere reiette, annientate. — Se non se, ho promesso di non voler mettere il dito in una piaga, troppo sanguinante. — Mi limiterò pertanto a dire brevi parole intorno a ciò ch'esternamente succedette, sempre, a memoria d'uomo, e succede oggidì, in quest'ora medesima, in cui qui siamo riuniti, a proposito della lingua dei nostri navigatori. — Non avvi fattore che più della *Legge* interessi la sicurezza, l'industria, il prosperamento d'un paese. Meglio una legge imperfetta che nessuna legge. — Se io invoco nel caso nostro questo elemento; mi si affaccia per primo l'editto politico di navigazione del 1774 di Maria Teresa. — Anche in quell'epoca, quella immortale sovrana, pella

quale gli ungheresi giuravano di esser pronti a morire — che tenea alla sua corte Metastasio ed altri italiani insigni — ed aperse al mondo i porti di Trieste e di Fiume, intitolavasi anche a quell'epoca regina di Dalmazia, Croazia e Slavonia, come anche contessa del Tirolo, di Gorizia e Gradisca. — Ho cercato e ricercato il testo originale di quel codice fondamentale della nostra marina, onde constatare se fosse dettato in slavo, o almeno in tedesco, al pari dei codici civile e penale. — Oibò! Viene rimesso da Vienna in italiano. Viene ristampato dall' i. r. governo di Zara, nel 1833, in Italiano. — Viene stampato ancora dall'i. r. governo marittimo in Trieste nel 1843 — cioè dieci anni dopo — sempre in italiano. — E che la sua interpretazione dovesse, in qualunque evento, ed in caso di dubbio, seguire maisempre sulla base del testo italiano, lo dice espressamente il § 19 dello stesso, imponendo di darne spiegazione, occorrendo, *in lingua intelligibile* a coloro per avventura ignorassero l'italiano idioma. — Nè avrebbe potuto essere altrimenti. — L'editto politico di navigazione di Maria Teresa, sebbene sancito a Vienna, è colmo di parole e frasi del linguaggio, direi quasi, del gergo marineresco, da costituire una terminologia italiana, tutta propria, insuscettibile d' essere tradotta in slavo, in tedesco od in altro idioma. — Ed una prova, direi, palpitante d' attualità, voi l' avete — se mi fu riferito il vero — sulla tolda delle navi da guerra austro-ungariche viaggianti il vecchio e nuovo mondo, dalla quale odonsi le voci di avviso, d'istruzione, di comando, in tedesco fino a che il mare e il cielo sorridono; ma non appena aggrottano le ciglia, e la manovra si rende malagevole, incerta, addio tedesco, e si ripiglia il linguaggio dei marinai, l'italiano. — Favella benedetta! Quanta gratitudine non ti è dovuta dal mondo tutto! — Sino al 1848, l' ufficialità della marina austriaca componevasi tutta di veneti, istriani e dalmati; e, come la corrispondenza, così il comando suonavano rigorosamente in italiano. Ricordiamo ancora i Corner, i Bujacovich, i Maldini, gli Higia. Se voi vi deste la briga di prendere in mano l' edizione dell' editto di Maria Teresa pubblicato — com' è detto — dal governo marittimo di Trieste, vi trovereste aggiunte altre settantasette, tra leggi, ordinanze, e descrizioni, antiche e recenti — dal 1759 — al 1843 — queste pure in italiano. — Avvi, tra quele, un regolamento, del 12 aprile 1826, intorno agli onori da rendersi nelle feste religiose e maestatiche. Quindi il *Viva il nostro imperatore e re* gridato da cuori dalmati, ma nell' idioma italiano! — Tra le più recenti norme legislative ne citerò poi sole due: L'istruzione di servizio pei capitanati, e pelle agenzie, espositure di porto e sanità marittima, del litorale austro-illirico-dalmato — con module innumerevoli, del 1871 — tutta italiana. — La legge 7 maggio 1879 — coll'annessavi ordinanza ministeriale 1 ottobre 1879 d' esecuzione — sulla registrazione dei bastimenti — questa pure con formulari. — All' italiano va unito il tedesco. Non così lo slavo. — L' Italia medesima ebbe a constatare questa comunanza con noi non solo di lingua, ma di attività marittima; se il giureconsulto Foramiti dava alla luce nel 1870 — quindi posteriormente alla cessione della Venezia — il suo libro, dal titolo *L' avvocato marittimo,* in cui raccoglie, ravvicina, direi quasi immedesima, quasi sorelle, le leggi costumanze di navigazione italiane ed austriache, allegandovi in sulla fine il trattato del 1867. — Ho voluto raccogliere quanto in oggi, nelle nostre biblioteche, mi fu possibile di opere interessanti la questione. — Rinvenni un libro prezioso, recentissimo, e che già conta due edizioni, dal titolo *Diritto Marittimo* del d.r Fleichtlinger, direttore di finanza in Fiume. Un ungherese, che detta pel Litterale austro-ungarico il risultato dei suoi studi accurati e coscienziosi; chiederete in che lingua? In italiano! — Forse vi son noti pure i lavori di giurisprudenza marittima e nautica del Zamarra, del De Domini, del Zängerle, pelle scuole nautiche di Trieste e Fiume. Tutti in italiano. — Il primo vocabolario marittimo dal mondo conosciuto stampavasi a Venezia, regina dell'Adriatico, e temuta anche altrove, naturalmente in italiano, e qua e là in dialetto veneto. — La lingua di ufficiosa e privata corrispondenza, vocale o scritta, della estesa, ricca e stimata società del Lloyd austriaco, così favorita dal governo austriaco, è l' italiana, sino al servizio di bordo, ed agli infimi dettagli, nonchè alla pubblicazione di un Annuario statistico-marittimo italiano. — La Camera di commercio in Trieste diede vita

nel 1858 all' istituto austro-ungarico, appellato *Veritas*, col compito principale della classificazione delle navi d'ogni nazione; e con numerose agenzie stanziate qua e là; e pubblica essa pure un Annuario statistico-marittimo. — Tutto in italiano. — Le società d'assicurazione marittima, elleno pure manutentrici dell'italiano. — L' i. r. governo marittimo in Trieste non riconosce quale idioma d'ufficio che l'italiano, salvo qualche corrispondenza, d'indole intima, in tedesco. — Lo stesso avviene del governo marittimo di Fiume. — Gli uffici di porto e sanità ne vanno ben lieti; perchè l'italiano è la lingua usata dalla marineria, e nei paesi di loro residenza, ed è la loro lingua, e quella che meglio si attaglia alle cose di mare. — Il mare è patrimonio mondiale. — Persino le sue riviere, i porti, e le spiagge vengono dal nostro codice civile, al § 287, qualificati beni universali e pubblici. — Le leggi marittime, la scienza e l'arte di navigare appartengono meglio alla cerchia internazionale, che a quella d'ogni singolo stato. — E' d'uopo quindi adoperare anche un linguaggio conosciuto in gran parte del mondo. — Questo per noi non è lo slavo, ancora in gestazione, ma l'italiano figlio del latino, fratello del francese, dello spagnuolo, portoghese e rumeno. — Signori! Come vi acquetate al latino, quale lingua della chiesa e della medicina — al francese lingua della diplomazia — e'lo stesso italiano come lingua musicale, così rassegnatevi all'italiano come lingua del mare. — Col privare le scuole nautiche dell'italiano quale lingua d'insegnamento, voi date un crollo di più alla nostra navigazione, un dì celebrata nella storia. Fate opera partigiana; non patriotica certamente! — Aggiungete che l'italiano è pure la lingua vostra in famiglia, nel consorzio civile, ed ovunque vi trovate fuori di qua, e ad ogni istante, sebbene a bassa voce, anche tra queste pareti! Ho detto.

Predsjednik. Gospodin zastupnik d.r Klaić ima riec.

D.r Klaić. Samo ću malo rieči kazati, pošto je častni predgovornik Čingrija odgovorio na neke opazke g. Salvia. Jedino na one, koje je ono propustio, ću ja odgovoriti.

Ja žalim, da iza 34 godine, odkad mi raz-

pravljamo o ovom predmetu, naime o jeziku, još smo vazda na istom, i meni se čini, kad čujem one govore danas, da kakav fonograf ponavlja ovdje govore rečene nazad 30 godina, jer je vazda ista konfuzija izmedju potrebe učenja jezika i izmedju naukovnog jezika.

Nautička škola, kako veli častni Salvi, pripravlja pomorske kapetane, da ih nauči jednom zanatu. Ali nautička je škola i zavod odgojiteljni. Dakle ljudi, koji bi u nautičkoj školi, primili samo jednostranu kulturu, kod bi naučili samo astronomiju, dizati logaritme i tako zvane distanze lunari, bili bi ljudi sakati, koji bi malo vriedili u družtvu. A da se u nautičkoj školi postigne i druga svrha, da se učenicima u njoj dadu i viši pojmovi, za tim teži i sadašnja reforma, koja se kani provesti u nautičkim školama. Teknička će nauka ostati ista, koja je bila i do sada, ali će se razširiti književna, historička i jezikoslovna pouka.

A, gospodo moja, ova pouka nije moguće da bude korisna, ako se neće djeci predavati u materinjem jeziku; jer kad se traži da naukovni jezik hrvatski, bude uveden u našim nautičkim školama, to se traži ono, što smo mi vazda tražili, kad smo zahtjevali, da bude i u drugim zavodima taj naukovni jezik.

Gospodin je Salvi rekao u svom govoru, da i mi svi nismo osvjedočeni o shodnosti ovog predloga. Ja ga mogu uvjeriti, da sam ja podpuno uvjeren, jer je nazad 18 godina bio jur u Saboru primljen slični predlog, kad smo glasovali obću jednu resoluciju, da svi naši srednji zavodi budu pohrvaćeni. Uslied toga predloga prešla je razprava dalje i došla do pokrajinskog školskog vieća, što je prije napomenuo g. Biankini, i u ono doba su bili upitani učiteljski sborovi u Kotoru i Dubrovniku i oni su se velikom većinom — u obima je bio jedan glas protivan — izjavila, da bude hrvatski jezik uveden u nautičke škole.

Što se tiče važnosti talijanskog jezika za pomorstvo, ja priznajem, da je u sredozemnom moru bio taj razprostranjen i da je još danas razprostranjen na svim obalama: u Levantu, Carigradu, Maloj Aziji, u svoj t. zv. obali bar-

bareskoj, svuda se talijanski govori makar i naopako. Ali dan danas je ta važnost mnogo izgubila, odkad su Englezi zapremili Egipat, a Francuzi Tunis. I tako ga je u Tunisu iztjerao francuzki jezik, a dan danas ga iz Egipta tjera Englezki. Pošto Englezka uz odobravanje kratkovidne Europe teži za tim, da Sredozemno more, ne postane drugo, nego konal, koji će spajati Englezku s njezinim posjedima u Indiji; bude li politika Europejska ćorava, kao što je danas, neće, gospodo, mnogo vremena proći, te će na obalam sredozemnog mora postati jedini pomorski jezik englezki. Kako se dakle vidi, gospodo, mah je preoteo jezik englezki i mučno će ga koji drugi jezik iztisnuti. Dakle i to poznavanje talijanskog jezika nema više one važnosti, koju prije; ali ja nisam ipak protivan, da ga naši pomorci znadu, i ako se uvede hrvatski jezik u našim nautičkim zavodima, ostat će i talijanski jezik kao obvezatni.

Gospodin Salvi govori, da je bilo rečeno u parlamentu, da će se mučno prevesti terminologija pomorska na njemački jezik, a još mučnije da bi bilo prevesti je na naš jezik.

Što se tiče terminologije, gospodo, kao u svakoj teknici, rieči koje se danas rabe ostati će, pa bio koji mu drago naukovni jezik u školi. *Orza*, *poggia*, *scotta* i. t. d. vazda će se rabiti, kao i dan danas što se rabe. Dakako da je pedanterija njemačka nastojala mnoge rieči prevesti, ali kad se hoće da vojska razumije, tada se govori hrvatski. — Ali što se tiče naukovnih knjiga mogu reći, da mi imamo danas izvrstnu knjigu vrlog profesora Carića u Dubrovniku, koja se rabi u nautičkoj školi u Bakru, gdje je već odavna naukovni jezik hrvatski, i odakle vidimo, da valjani kapetani izlaze. Eno svi mladi kapetani, što ih vidimo u družtvu Ugarsko-Hrvatskom i na Adriji, većinom su iz Bakarske nautičke škole, gdje je hrvatski naukovni jezik.

Dakle da bi naši pomorci što izgubili tim, to ne stoji; ali bi dobili to, da bi im ove nauke, koje primaju za svoj odgoj, mnogo više koristile, kad bi imali za naukovni jezik svoj materinji jezik, onaj jezik, kojim su podučavani u pučkim školama.

Ja ću jednu malu preinaku predložiti predlogu častnog Biankinia, t. j., da se suglasno sa svim našim zaključcima, koji su primljeni glede jezika naukovnog ili uredovnog, reče „jezik hrvatski ili srbski“.

P r e d s j e d n i k. Molim vas, izvolite napisati predlog. Želi li još tko govoriti?

D.r B a l j a k. Pitam rieč.

P r e d s j e d n i k. Rieč ima gospodin zast. d.r Baljak.

D.r B a l j a k. Visoki Sabore! Dok je za prvi put bio navješten ovaj predlog, meni se je činilo, da je nepromišljen; a danas, slušajući razloge navedene u prilog toga predloga, nisam se mogao o protivnom uvjeriti. Ja mislim, da se ovdje ne radi o tom, da se rieši, što bi već imalo biti riešeno, to jest pitanje o vladajućem jeziku pri našoj nastavi i da to pitanje riešimo u smislu zahtjeva pravednosti narodne; nego da predmet izlazi iz ovoga okvira. Pitanje: u kom se jeziku ima nastavljati pri primorskim školama; meni se čini da najviše zasjeca u mornaricu i u interese pomoraca i da pri tom treba najviše izpitivati i izučavati, hoće li biti jednim ili drugim na korist ili na štetu. — Za to mi se čini, da je ono sve uzalud rečeno, što je spomenuo gosp. predlagatelj i gosp. D.r Čingrija i g. D.r Klaić, da se već o ovom razpravljalo 30 godina nazad i da smo još uvjek na istom mjestu. Meni se čini, da to nije pitanje narodnosti niti jezika. Kakav je smjer i kakva je težnja jednog predloga, kojim se ište da zavlada u školama jedan jezik? Da se jezik slobodno razvija u ovoj zemlji; da jezik, kojim govori narod, koji ovdje živi, postojano napreduje; da se od njega ne tudje školska djeca, već da se u svom jeziku spremaju i za višu kulturu. Ali ja kažem, da to nije, niti može biti smjer danas iznesenog predloga. — Pri današnjem pitanju meni se čini, da sve to nije potrebito ni u obzir uzeti; jer naši pomorci najmanje žive u svojoj zemlji, nego raznose barjak austrijski ili hrvatski — kako bi rekao gosp. Biankini — hoćete li i do sjevernog pola. A u kakvom mu drago jeziku oni tamo govore, to nemože nanieti uvriede i štete narodnosti vladajućoj u zemlji, u kojoj su

se oni rodili iz koje su pošli. Ako ćemo i govoriti o narodnosti, bilo hrvatskoj ili srbskoj, i reći ovo je zemlja hrvatska, ovo je zemlja srbska, nismo barem došli našom pretjeranošću do te granice, da još reknemo i to more je hrvatsko ili more je srbsko. Pri ovakovom pitanju najglavnija je stvar to, da oni, koji po moru plove, budu pripravljeni za svoj zanat i da prema tome odpadaju, kao manje važni svi ostali obziri.

Moglo bi mi se i to primjetiti, da je i to jedan zahtjev narodnog načela a i pravedna narodna želja, da se pri nauci pa bilo u kojoj struci, mladi ljudi uče u jeziku, koji je njihov narodni jezik, i da se ne odbija grana od svoga stabla. To je pravedno. Ali koliko je meni poznato, i mogu danomice vidjeti i čuti, upravo naši pomorci, koji, premda su čuli pomorsku školu na talijanskom jeziku, i najveći dio svoga vieka proveli u tudjem svietu, ipak najviše i najtvrdje ostadoše vjerni svojem jeziku i domaćim običajami. Možemo ponosom reći, ako šetajući po ulicama Trsta ili drugih većih pomorskih gradova, čujemo kadkada zvuk našeg jezika, to sjegurno iz ustiju kakvog pomorskog kapetana, koji nas tako podsjeća na daleku otačbinu. Za njih možemo reći, da u čemu ih koljevka uljulja, u tom ih motika zagrne, ako ih more prije ne proguta. To nas svakidašnje izkustvo tješi, i s te strane nemamo zebsti, da bi obuka pri nautičkim školama mogla i samo pojedine članove našeg naroda otudjiti od svog jezika.

Ako se predje preko tih obzira i stane na gledište, s koga je nuždno to pitanje posmatrati, treba, da sebe upitamo: je li taj predlog promišljen i možemo li se od njega dobru nadati a da nam od njega ne izavre šteta. Ja sam uvjeren, da on nemože koristiti mornarici niti pomorcima, jer ono, o čem se do sad već mnogo žalilo, to je ne napredak, nego propadanje naše mornarice i koliko se razloga navelo, ja nisam s nijedne strane čuo — niti sa strane veleštovane većine niti sa strane častnog hrvatskog kluba, da bi toj propasti mogao biti uzrok, što je pri pomorskim školama nastavni jezik bio talijanski. To sigurno nije rečeno. Hoće li se to propadanje obustaviti ili će propast potpuna biti, ako tog jezika nestane iz pomorskih škola, ja neznam: ali ovo znam i uvjeren sam, da čim manje budu naši pomorci oružani u borbi za obstanak i čim manje pripravljeni, da uzdrže utakmicu s ostalim narodim, da će uz mornaricu propadati i pomorci. — Ako se s ovog gledišta promotri stvar, ja neznam, da li bi nam tada Vlada uslugu učinila, kad bi udovoljila ovoj želji, koja se hoće izraziti kroz predlog častnog gospodina Biankinija. Ja se bojim naprotiv, da bi visoka Vlada mogla učiniti tu uslugu, ali nama samo prividno, kad bi prisvojila predlog gosp. Biankinija, znajući dobro da bi ona tim sebi uslugu učinila eda lakše i brže dodje k onom cilju, za kojim, kako se kaže, i teži. Reklo se, a i gosp. predlagatelj je to spomenuo, da mi imamo, da izdržimo jednu žestoku navalu; da imamo, da se branimo proti jednoj ljutoj najezdi — a to je širenje njemačkog jezika. — Častni. g. Biankini, ako je iskren — i ja vierujem, da jest — treba, da i on pomogne, da tu navalu odbijamo. Ali kako on radi, neka mi oprosti, ako mislim i kažem da njegov predlog nije ništa drugo, nego što je častni gosp. Klaić rekao pri razpravi drugog jednog njegovog znamenitog predloga, koji se je nekidan u Saboru razpravljao, t. j., da je prosta demonstracija, i da se nekim važnim pitanjima škodi, kad se na ovakav način iznose na razpravljanje, i da neki predlozi nisu drugo nego razmetanje, a ne razmišljena politika. Ja nisam u stanju nego da drugčije razmišljam ako pameti imam, i ako moju pamet nije neizmjerna ljubav prama talijanskom jeziku pomjerila, ja nisam u stanju već da ovo kažem. Priznati, da je u talijanskom jeziku, jedna jaka pregrada proti njemačkoj navali; priznati, kako priznaje častni gosp. Biankini, da vlada čini ustupke našem jeziku, ne iz ljubavi prema nama i jeziku, već samo eda oslabi talijanski jezik; priznati, kako priznaje gospodin predlagatelj, da vlada slabi talijanski jezik, protiv koga je mučnije boriti se, samo da tim lakše prodire s njemačkim jezikom; to priznati a rušiti pregradu, što je nalazimo u talijanskom jeziku, pošto naš jezik, nema toliko odporne snage, to ne znači braniti se protiv njemačke najezde, nego to znači njemačkom jeziku naša vrata širom otvarati; to je pozivati njemštinu u našu kuću. (*Odobravanje na ljevici*). Ja neznam, je li to razborito. Ali kad bi vjerovali, da je talijanski jezik tako jako sredstvo, da se branimo

od te navale, držim, da bismo ga mogli uzdržati. Dok je pak u našim rukama to oružje, a mi koplje u trnje bacamo, to će reći, da se mi predajemo na milost i nemilost tudjinu, koga ne želimo s njegovim jezikom u svojoj kući. — (*Odobravanje na ljevici*).

Gledajte, gospodo, što radi madjarski narod, koji sigurno nema manjih želja za svoj jezik, nego li ih ima gosp. Biankini za hrvatski. Vi znate da su magjari sebi obećali, da će najdalje kroz 50 godina biti dokončano veliko djelo magjarizacije ciele Ugarske. Oni su već toliko napredovali i svoje nasilje dotle doćerali, da više ne priznaju dokaznu moć, knjigam trgovaca, ako nisu vodjene na magjarskom jeziku. Njihovoj proždrljivosti ništa se više ne otimlje, a ipak je na Rieci s nastavnim talijanskim jezikom jedna nautička škola, koja se sada pretvara u akademiju i Magjari, koji svuda uvadjaju magjarski jezik, ostavljaju po novom planu talijanski kano naukovni jezik u toj budućoj akademiji. — To će reći, da i oni sami priznaju, da im je taj jezik potreban u borbi na moru, gdje više nema nijednog naroda, koji drugi jezik govori, i gdje treba uzdržati udarac ili biesnih valova ili utakmice drugih naroda, koji morem plove. Meni se čini, da bi ovaj primjer mogao i nas uvjeriti, da i mi barem znajuć — kô što je častni g. Biankini rekao — u čem je snaga i moć, a u čem je slabost i nemoć, držimo se onog jačeg i moćnijeg sredstva, kako ćemo se proti njemačkom jeziku braniti. Zato ja nemogu, kô što bi drugčije bio — kad bi uvjeren bio da se radi samo o uvadjanju našeg jezika u ove škole, gdje nije još uveden bio — s takovim oduševljenjem pristati na predlog g. Biankinija. — Nego meni se čini, a to je već dosta jasno on u svom popratnom govoru spomenuo, i to se je moglo iz njega razumjeti, da i ovaj predlog, ko što i mnogi drugi predlozi častnoga g zastupnika i družine, teže samo za tim, da sve što obstoji: i nauku i umjetnost i sad i plovitbu, upregne u taljige njegove vjetrogonjaste politike. — Ja mislim, da ovo pitanje zaslužuje, da ga s mnogo drugih gledišta razmatramo prije, nego ga usvojimo, da se nebudemo jednog dana kajati, i nebudemo reći, ali u nevrieme, kad budemo čuli mjesto talijanskog njemački jezik, da smo tomu krivi sami. Zato, pošto neću pitanju da prejudiciram, slobodan sam, da podnosim predlog (*čita*): da se predlog g. Biankinija i družine preda, radi proučavanja i radi izvješća o tom saboru, jednom naročitom odboru od pet lica, te isti neka se bira u ovoj sjednici.

Tim nije naškodjeno predlogu, a on zaslužuje, da se s mnogo strana još izuči.

Medjutim ima još jedna na koju nisam prije promislio, t. j. što se tiče samog naukovnog jezika. U nautičkim školama predaju se i najviše se uče t. z. pozitivne eksaktne znanosti. — Ako je i naš jezik napredovao i dotle smo ga udesili, da se možemo njim služiti u mnogim znanostim i na svakom polju umnog rada, to ipak treba nam priznati, da naš jezik i razvitak našeg jezika u tom pravcu nije došao do onog savršenstva, do kojeg jezici ostalih prosvjetljenih naroda. Što se tiče osobito terminologije, ja ću pohvaliti sve napore mnogih učenjaka, koji nastoje, da ponarode svaku terminologiju makar koje znanosti; ali duša me boli, da koliko su pohvalni ti napori, ipak oni nemaju drugi rezultat, nego da nam naš liepi, krasni i bogati jezik samo naruže i opogane. Ja bih volio, da slušam i tudji jezik, nego onako pokvaren, kako ga čujemo s mnogih strana, i čitam u mnogim knjigama, naš jezik. To je najveća opasnost kod predmetu, koji se uče kod pomorskih škola.

Ovo su razlozi sbog kojih nemogu da čoravo prihvatim predlog častnog Biankinija.

Znam da će mi se, može biti, zamjeriti, da ja ne samo radi ovih, nego radi i drugog razloga nisam uz taj predlog onako oduševljeno pristao. Od takovog prigovora meni se je lako obraniti, jer proti uplivu tudjinštine, proti utjecaju tudjeg jezika, proti obladanju njegovom, meni se čini, da sam ja našao najbolju obranu u samom sebi, u ljubavi prama svom jeziku; koja se, ko što je nekidan rekao častni Biankini, dokazuje djelom i tvorom, a ne samo vapijući vladine odluke i ministarske naredbe, koje niti su bile, a niti će biti kadre, da u moje srdce usade patriotizam, nego sam ja tu snagu crpio iz sebe učeći i ljubeći svoj jezik. U tome ja sam našao kameni zid, u tom sam našao ljut branik, kojim sam se pokrio, i ovaj željezni

oklop, koji me obranio i brani od navale tudjinskog jezika, makar kako ljubio talijanski jezik. — Meni će lahko biti obraniti se od toga prigovora svaki čas. — Nijesu dakle, nego razlozi, koje sam naveo, a zbog kojih ja nepristajem da se primi sliepo predlog, kad ovaj zaslužuje, da se još bolje prouči. (*Odobravanje na ljevici*).

P r e d s j e d n i k. Molim, izvolite predati pismeno predlog. — Pita li još tko rieč o predmetu? — (*Nakon stanke*). — Nitko. — Prije nego dadem rieč gosp. zast. Biankiniju, red mi je opaziti, da ja mislim, da on kao predlagatelj ima pravo, da zadnji govori. Zato, ako nitko nepita rieč, zatvorit ću razpravu i dati ću zadnju rieč gosp. Biankinu. Ako vis. Sabor nema ništa protivna, držati ću, da je ovo moje mnienje prihvaćeno. — (*Nakon stanke*). — Nitko se ne protivi. — Razprava je zatvorena. — Red mi je javiti, da je gosp. zastup. Baljak i drugovi prikazao predlog koji glasi (*čita*): Neka se predlog zastupnika Biankini-a preda, radi proučavanja i izvještaja Saboru, jednom naročitom odboru od pet lica i isti neka se još u ovoj sjednici bira.

D.r Baljak — Gojković — Šimić — D.r Pulježi.

Premda bi ovaj predlog bio umjestniji kad se je pretresao predlog gosp. Biankinija o prešnosti, ipak pošto je bio postavljen pri razpravi u drugom čitanju, ja ga smatram odgoditeljnim predlogom, popustljivijim u formi, te ću ga staviti najprvo na glasovanje iza kako bude govorio gosp. predlagatelj. — Ima li prigovora proti ovom načinu postupanja? (*Nakon stanke*). Nema. — Razprava je zatvorena. Rieč ima g. Biankini.

B i a n k i n i. Visoki Sabore! Pošto su dva govornika od većine izcrpljivo odgovorila protivnicima moga predloga, meni malo ostaje, da što rečem. Opažam Salviu i Baljaku, da i kad bi htjeli paziti na samu korist, nebi bilo preporučiti našim mladićim, koji polaze nautičke škole, da uče taljanski jezik, no radje engležki; jer danas gotovo tri četvrtine svjetske trgovine u rukam je Englezâ. Ali puka materijalna korist nema za nas odlučivati u ovakom pitanju, no radje obći narodni interesi. Častni Salvi protivi se momu predlogu radi pomorske tehničke nomenklature; pače je kazao, da je jedan zastupnik na carevinskom vieću u Beču, rekao, da ni Niemci nemadu usavršenu pomorsku nomenklaturu. Premda nisam osobiti ljubitelj Njemaca, ipak, na čast istini, dužnost mi je izjaviti, da imam pri ruci jedan dobar njemački rječnik o pomorskoj nomenklaturi. A i mi Hrvati imamo osobitu pomorsku nomenklaturu, kao i dosta bogatu pomorsku književnost. Spomenuti ću ovdje liepu knjižicu Babića „Mladi Mornar“, u kojoj su pri koncu pobilježene sve rieči mornarskih naziva i zapoviedi na brodu u hrvatskom jeziku, kako se čuju u samom hrvatskom narodu. Imamo takodjer Carićeve „Slike iz pomorskog života“, Kumičićeve romane „Preko mora“, „Primorac“, i „S rota“ u kojim se bavi pomorskim životom našega naroda. Imamo R. K. Jeretova i Ante Tentora razne crte iz primorskog života; Emina pripoviest „Na uzburkanom moru„; S. Ilijića razne crte i pripoviest „Minka“ iz ribarskog života; Josa Gržetića roman „Urotnici“ i neke druge pripoviesti iz primorskog života našega naroda; takodjer Ferdo Bečić, bavio se o našem primorskom životu u svomu romanu „Zavjet“; Andrija Hajdenjak u svojim „Primorske pripoviesti“; Dragutin Hirc u svomu djelu „Hrvatsko Primorje“ itd. Pa tu narodnu našu pomorsku nomenklaturu mi treba da po sebi usavršujemo, hoćemo li da i u toj struci napredujemo, a kako ćemo je usavršivati, ako prvo u nautičke škole neuvedemo naš ježik? To bi značilo naličiti onomu, koji je govorio da neće u more, prvo nego nauči plivati. Častni je Salvi kazao, da od 54 učenika pri nautičkoj školi u Dubrovniku, 50 ih je izjavilo, da im je materinski jezik hrvatski. Gospodin Salvi kao liberalan čovjek sam će priznati, da nije pravedno radi same četvorice, prikratiti pravo pedesetorici, da budu podučavani u svomu materinskomu jeziku. — Prelazim sada na opazke častnog zastupnika Smirića. On je iznio cieli katalog talijanskih knjiga, koje bi se pomorstvom bavile. Ako bude pravice, te se naš jezik budu uveo u sve naše skole, ja se nadam, da će se do koju godinu, naći tko drugi, koji će u našoj sabornici iznieti drugi katalog takvih hrvatskih knjiga. Ako se Lloydovo družtvo služi izključivo sa taljanskim jezikom, kako je to opazio častni Smirić, to nije no očita nepravica. To se družtvo uzdrži novcem svih narodnosti u Au-

striji, te bi pravica zahtjevala, da poštuje i jezih svih narodnosti. Govor častnoga zastupnika Baljaka učinio mi je nepovoljan utisak. Ako sam ga dobro razumio, on je kazao, da ga u ovo pitanje neulazi ljubav prama hrvatskom ili „srbskom“ jeziku, no praktični interesi. On je stavio pitanje, hoće li moj predlog o pohrvaćenju naših nautičkih škola, biti nam više sa štete, nego li sa koristi? Tako doisto negovori jedan žarki rodoljub, no vrlo hladni odvjetnik. Mi hoćemo da se poštuje pravo našega jezika, da naša djeca, kad udju u nautičke škole razume predavanja. Naši pomorski kapetani nisu propali radi nepoznavanja taljanskog jezika, nego radi onih istih razloga i nepravica, s kojih je propala i sva naša mornarica na jedra. Ako čovjek nenapreduje u prvim početcim, nemože ni kašnje potrebito znanje pribaviti. Pa baš s toga je i zahtjevati, da se naša djeca u nautičkim školam podučavaju u svomu jeziku, kao što to biva kod svih drugih naroda. Taljanština pak nije pokazala takove odporne moći, da bi nam ona mogla biti pregrada proti navali njemštine. To nam najbolje dokazuje južni Tirol, gdje se sve više širi njemština pored svih „Lega“. Mi u narodnoj našoj snagi treba da tražimo odporne sile proti svakoj navali, a ne da nas tudjinac brani. Primjer Magjara nevriedi. Magjari će skupo platiti svoj magjarski šovinizam. Na to već sluti i zadnja njihova ministarska kriza. Magjari uz sve svoje naprezanje neće postignuti ono, za čim teže, sgnječiti razne narodnosti Stjepanove krune. Mučno će se već ikad u Magjarskoj povratiti Wekerlova doba. Magjari silom, preko hrvatske zemlje, dodjoše na naše more; oni nemaju nikakve pomorske književnosti, ni nomenklature te su prisiljeni na Rieci služiti se tudjim jezikom. Izjaviti mi je pak da politika stranke prava nije vjetrogonjasta, kako ju je to htio krstiti častni Baljak, već politika pravednosti. Ja sam iznio svoj predlog sa strogo narodnog i pedagogičnog gledišta; a ovdje ga neulazi nikakva velika politika. U zadnje izjavljujem, da nemam ništa proti predlogu častnoga Baljaku, da naime ovaj predlog bude izručen naročitom odboru od 5 lica, koji da o njemu podnese saboru izvješće; nu pošto je ovaj predlog i lanjske godine bio prikazan saboru, ali nije bio glasovan, jer se je prvo sabor zatvorio, Baljakovu predlogu nadodajem dodatak, da odbor od pet lica kroz 48 satih podnese saboru izvješća. — (*Odobravanje*).

Predsjednik Predlog gosp. zastupnika Biankinija može stati zajedno sa predlogom gosp. Baljaka i to kano dodatak, nu molio bih ga, da veći rok predloži. (*Glasovi: osam danâ).*

Biankini. Osam danâ

Predsjednik. Dakle gosp. zastupnik Biankini izjavio je, da pristaje uz odgoditeljni predlog gosp. zastupnika Baljaka, ali je stavio dodatak ovom predlogu, neka bude dotičnom odboru dan nalog, da izviesti kroz osam dana. Želi li tko govoriti?

D.r Salvi. Domando la parola.

Predsjednik. Rieč ima g. D.r Salvi.

D.r Salvi. Anzitutto, per questione formale. Non credo ammissibile l' aggiunta Bianchini alla proposta dell' on. Baljak, che cioè il comitato da eleggersi debba riferire entro un termine determinato. Il § 34 del regolamento ammette tre forme d' *urgenza* nella pertrattazione. Ora, sull' argomento di cui trattasi, la Dieta ha già addottata una di queste tre forme, quella contemplata dall' allinea *b*. Ammetterne adesso una seconda, sarebbe affatto irregolare. Sono quindi d' opinione che si debba lasciare al comitato tutto il tempo ordinario per riferire, e che l' aggiunta restrittiva non possa prendersi in considerazione.

L' on. Cingria fece con molta insistenza una affermazione che io non credo di poter lasciar passare senza smentita. Disse che gli ii. rr. impiegati dello stato sostengono in Dalmazia la *Lega Nazionale* e che, se essi non ci fossero, i rispettivi gruppi non sussisterebbero. L' onor. Cingria é stato male informato. Io sono lieto di mettergli a disposizione le liste dei soci del gruppo di Spalato da me presieduto, e se su 700 soci l' on. Cingria vi troverà solo il 2 per cento di ii. rr. impiegati, io sono pronto a dargli pubblicamente ragione. Una proporzione analoga sussiste probabilmente negli altri gruppi. Del resto a quale scopo l' on. Cingria ha voluto accusare in Dieta ii. rr. impiegati di appartenere alla *Lega?* Si tratta forse di una società di

anarchici, o di gente che agisca in modo alcuno contro le leggi? Io ebbi occasione un' altra volta di dar lettura in quest' aula del primo paragrafo dello statuto sociale, che ne indica lo scopo legale, corretto, semplicissimo. La *Lega Nazionale* è per gli italiani la identica cosa che la società dei *SS. Cirillo e Metodio* pei croati. Ora l' on. Cingria non ignora che ci sono pure dei suoi consenzienti politici, dei suoi concittadini ii. rr. impiegati dello stato, che non soltanto appartengono all' associazione croata, ma stampano a di lei beneficio degli opuscoli, irriverenti per la magistratura giudiziaria. (*Bravo! Bene!*)

Veda l' on. Cingria se ciò che è tanto lecito agli uni, dovrebbe esser proibito agli altri. (*Bravo! Bene!*)

D.r Čingrija. Pitam rieč za stvarni izpravak.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastup. Čingrija za stvarni izpravak.

D.r Čingrija. Najprije ću izraziti moje začudjenje, što je danaske častni g. Salvi ustao na obranu cc. kk. činovnika, koji nemadu potrebe njegove obrane. Ako sam im ja što pripisao, što nisam imao pripisati, i ako sam im kakav grieh nametnuo, koga nemadu, eno onih, (*kaže k vladinoj klupi*) koji ih brane. — Ja se radujem, što ih je uzeo u obrani častni Salvi i ako ćemo po tom suditi ono, što sam ja naveo, onda nisam sagriešio, jer je bilo ne malo istine, nego po mom mišljenju je posve istinito ono, što sam rekao i niti najmanje ne odustajem od toga. — Kad sam govorio o ovom premetu, ja nisam imao pred očima grad Spljet, gdje da se izbjegnu imena činovnika, to se mjesto njih upisuju u legu njihove gospodje (*smjeh*). Tako mi je rečeno i to nisam prije znao. To je dokaz, kako se može nekim stvarim izbjeći, kad su s nekog pogleda kompromitujuće, a cilj ipak dostignuti. Ja sam imao tu pred očima ono, što se u mom rodnom mjestu zgadja. Neka častni Salvi bude uvjeren, premda nemogu iznositi imena, jer to nekako nebi bilo umjestno, pošto ta gospoda nisu prisutna, da se brane; ali neka častni g. Salvi bude uvjeren, da u Dubrovniku, da nije cc. kk. činovnika, nebi bilo lege i nebi nikomu došlo na pamet, da takovu legu ustraja, jer Dubrovčani nisu izgubili dotle pamet svoju, da bi na što slična mogli pomisliti, da se što slična može ustrojiti. To je zasluga cc. kk. činovnika. (*Odobravanje*).

Predsjednik. Želi li još tko govoriti o formalnom predlogu? (*Poslje stanke*). Nitko. — Razprava je zatvorena.

Prije svega čast mi je odgovoriti gospod. Salviu, da premda je bio primljen prešni predlog gosp. predlagatelja Biankinia, da se predje na drugo čitanje, ipak ja sam smatrao predlog g. Baljaka kano odgoditeljni, i izjavio sam da ću ga uvažiti. Što se tiče prigovora, da se danas nebi moglo zaključiti, da se prikrati postupak, u smislu stavke litera *c*) § 34 Sab. poslovnika, meni se čini, da mnienje g. Salvija ne odgovara niti duhu poslovnika niti dosadanjoj praksi. I neki dan, kad je o drugom predlogu bilo stavljeno pitanje o prešnosti, ova je bila prihvaćena, i u drugom čitanju stavljen predlog da bude imenovan odbor, i da isti izviesti kroz stanoviti rok.

Ali svakako, da može svatko izraziti u glasovanju svoje mnienje, ja ću predlog razdieliti u dvoje. Najprije glasovati će se o predlogu g. zast. Baljaka a poslje o dodatku gosp. zastup. Biankinia. Gospodi zastupnicima, koji nisu za to, da odbor ima izviestiti kroz osam dana, slobodno je, da glasuju proti dodatku predloga, tako može svatko izraziti svoje mnienje.

Ako proti ovom postupanju neima prigovora, ja ću se toga držati. (*Nakon stanke*). — Prigovora nema, dakle glasovati će se prije svega o predlogu gosp. zast. D.ra Baljaka, koji glasi (*čita*).

Gospoda, koja pristaju na taj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen je.

Sada stavljam na glasovanje dodatak gosp. zastup. Biankinija, koji glasi (*čita*): „nalogom da izvjesti kroz osam dana“.

Gospoda, koja pristaju na dodatak, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen velikom većinom glasova.

Poklen bude riešena dojduća točka dnevnog reda, pozvati ću gospodu, da predaju cedulje za izbor sada odredjenog odbora od 5 lica, a medjutim neka se gospeda dogovore o izboru odbornika.

Prelazim na treću točku dnevnog reda: Prvo čitanje predloga zastupnika Biankinija, o dozvoli sadjenja duhana po kotarim sjeverne Dalmacije i po otocim.

Molim da se čita predlog.

Tajnik D.r Puljezi *(čita)*:

Predlog zastupnika Jurja Biankinia i družine, prikazan u sjednici dne 19 siečnja 1895 dalmatinskog Sabora.

Neka visoki Sabor izvoli zaključiti:

Sabor dalmatinski izrazuje želju Vladi Njegova Veličanstva, da bezodvlačno dozvoli sadjenje duhana po kotarim sjeverne Dalmacije i po svim njezinim otocim.

Zadar, 19 siečnja 1895.

Juraj Biankini — Perič — Ljubić — Šarić Paštrović — Mišetić.

Predsjednik. Rieč ima gosp. dvorski savjetnik Truxa.

Dvorski savjetnik Truxa.

Visoki Sabore!

U predmetu ovog predloga je nakon vladinih priobćenja, koja su navedena u tiskanom izvješću Zemaljskog Odbora o svom radu, kroz godinu 1894, još prispjeo odpis visokog c. kr. Ministarstva financija od 24 studenoga B. 51788 medjutim već priobćen Zemaljskom Odboru, koji u odnosnom dielu glasi kako sliedi:

Što se tiče želje zemaljskog Sabora, da se raširi gojenje duhana u Dalmaciji, to je svedjerni predmet blagohotne vladine skrbi, dakako u granicama zahtjevanim po naravi stvari.

Broj se je mjesta, u kojima je dozvoljeno gojenje duhana, povećalo od godine 1890 od 47 do 332, a godine 1895 taj će broj još puno ponarasti, obuhvaćanjem više občina poluotoka Peljšća i dozvoljenjem pokusne gojitbe u nekim občinam, koje prama sjeveru medjaše sadašnjim područjem gdje se goji duhan.

U sličnom razmjerju raste broj strukovâ, što je dozvoljeno gojiti, jer će godine 1895 biti dozvoljeno saditi 44 miljuna strukova, mal da ne peterostruko nego li je bilo posadjeno godine 1890.

Ovo izvanredno umnožavanje gojitbe duhana, čije su blagotvorne posliedice za gospodarske prilike pučanstva bile od ovoga opetovano i harno priznane, učinilo je potrebitim da se činovnici, koji na se razpolaže za službu primanja duhana, posvete svim silama njihovoj službi, kao što je bio potrebit veliki trošak za investicije u skladišta i u uredovna pomješća, čiji je dohodak još dandanas problematičan, te visi o intensivnom gojenju duhana u dotičnim predjelima kao što i o vrstima sakupljena duhana.

Još pospješnije gojenje duhana u smislu želja, dakako naravnih zanimanika, nebi moglo nego škoditi samoj stvari, i na taj način koristima zemlje.

Napram svim pojedinim željama, Uprava ne može a da se ne drži načela opetovano javljenih, a zadnji put priobćenih slavnomu Zem. Odboru Namjestništvenim dopisom 9 listopada 1893 Br. 6635.

Ovo osobito vriedi glede dvojba, koje usljed manje povoljnih iskustva postignutih u občini Vrličkoj nastaju proti uvedenju gojenja duhana u kotare koji leže na sjeveru onih gdje sada obstoji takvo gojenje, jer bi vriednost proizvoda bila dvojbena usljed manje valjanosti istoga.

Što se tiče gojenja duhana po dalmatinskim otocima, monopolna bi uprava naišla na poteškoće mnogo veće nego li na kopnu, toli glede nadziranja gojitbe u onim predjelima, koli glede organizacije službe za primanje duhana.

Dok je dakle upravno ustrojstvo, kojim se može razpolagati, skroz zabavljeno sa zadaćam

koje svake godine rastu na kopnu, i dok onamošnje prilike sadjenja ne budu još stalno stavljene na čisto, uvedenje sadjenja duhana po otocima ne može se uzeti u obzir, pošto nije moguće od istoga očekivati povoljan uspjeh nego samo naročitim opredieljenjem najboljih sila.

Medjutim bi jur proglašena Obznana c. k. Ravnateljstva financija u Zadru dne 31 prosinca 1894 Br. 22840, glede gojitbe duhana u Dalmaciji za godinu 1895, koju sam već spomenuo u saborskoj sjednici 22. t. mj.

A ovdje scienim shodnim, da izpravim jednu cifru od mene naznačenu u istoj sjednici, dočim na temelju najzadnjih obaviesti primljenih tek poslie sjednice, bilo je godine 1894 izplaćeno u ime odkupine i nagrada ne samo 331.132 f., već *431.265*.

Predsjednik. Rieč ima g. predlagatelj.

Bianki ni. Prvobitno je načelo političke ekonomije, da država nema dopustiti, da slabi ili propada gospodarska snaga naroda. Ako to načelo vriedi za redovite prilike, gotovije vriedi prigodom vanrednih elementarnih nesreća, kad je država pozvana na najveće žrtve. Filoksera, koja se je na žalost u ovo zadnje doba pojavila po nekim sjevernim otocim naše Dalmacije, to je bič, daleko strašniji od bilo koje elementarne nesreće, jer ona nezahvaća samo jedno mjesto, jedan prediel, nego ciele kotare, ciele zemlje. Filokserična zaraza, koja se je pojavila u svoje vrieme u Italiji, Francuzkoj, Donjoj Austriji, Hrvatskoj i Istri proširila se je geometričnom progresijom. Kotar zadarski sa njegovim otocim već je počeo podligati ovoj zarazi. Vino je jedina izruka u ovom kotaru, osobito po otocim, kô što je u obće po svim otocim Dalmacije. Kad nestane loze, nestat će narodu svega, i one kapljice, koja ga kriepi u njegovim velikim nevoljam. Veći je dio zemalja u sjevernim kotarim i po otocim Dalmacije nesposoban za druge izruke. Žitija i kukuruz se neizplaćaju, zemlje su mršave, a ratila primitivna. Jedini izdašni proizvod, osim vina, bilo bi ulje, ali i njemu je pala ciena. Tržna mu je ciena ovdje u Zadru fiorina 18 po barilu, a kamatnik za dug neprima ga, nego po fiorina 16 ili 17. Dakle nevoljnom težaku gotovo ni trud neizplaćuje se. Ja se neslažem sa mnienjem častnoga izvjestitelja zemaljskog odbora, da pokrajinski veresijski zavod nebi mnogo mogao pomoći težaku da se rieši kamatništva.

Predsjednik. Molim, gosp. zastupniče, to nespada na stvar pošto kad bi odgovorio g. izvjestitelj zem. odb. imali bismo drugu razpravu.

Bianki ni. Odmah prelazim.

Težačkoj ruci netreba samo manjih svota za svoje potrebe, kô što misli častni izvjestitelj no i većih svota, a da se izbavi iz čampra kamatnikâ. Uz bezcienje svih drugih poljskih proizvoda, koji se u sjevernim kotarim Dalmacije i otocim daju obradjivati, još jedini je duhan, koji može izplaćivati trud težaku. Ni duhan nije Bog zna kakova izdašna izruka, promislili se na njegu koju trebuje, na nizku procjenu. Nu za našega težaka nije već tu pitanje kakove dobiti, nego prehrane. Poznato je, da filoksera uništi vinograde u tri godine. Što će čovjek, koji tako naglo ostane bez svega? Reći će se, ima spasa u regeneraciji vinograda sa amerikanskom lozom. Ali to nije posao tako lak i jeftin. Amerikanske su loze skuplje od naših, priprava je zemljišta za sadnju tih loza trudnija, treba dublje izkrčiti, obilnije pognojiti, pa opet trošak za navrćanje. U Francuzkoj, gdje su ekonomični odnošaji sasvim povoljniji od naših, regeneracija amerikanskom lozom stoji dva puta skuplje, nego li domaćom, a gdje odnošaji nisu povoljni, kô to kod nas, tri puta više. U našim nesretnim okolnostim, naš težak ostat će uslied filokšere najmanje 7 godina bez ploda svojih vinograda. Kako da prežive kroz to dugo doba? Odkud da namiri silne troškove za nasadjivanje i obradjivanje? Nek mu se dozvoli barem gojitba duhana, koja i ako nije Bog zna kako unosna, pribavit će mu koricu hljeba i dat će mu načina da prežive ovu težku krizu. Još u prošla doba duhan je sasvim dobro uspjevao u sjevernim stranam Dalmacije. Za mletačke skupnovlade bilo je duhanište u Nin. Sami Turci sadili su duhan u ovim predielim. Ako po vladinu izvješću u nekim predielim sjeverne Dalmacije pokušaji gojitbe duhana nisu uspjeli, to za kotar zadarski i za otoke nevriedi, jer u ovom

kotaru još nije bilo pokušajâ. Poznato mi je, da je i zemaljski odbor živo poduprao molbu Novljana, koji su pitali dopust gojitbe duhana. Kad bi se gojitba duhana proširala po svoj Dalmaciji, cienim, da bi i samotržtvo duhansko učinilo dobar posao, samo kad se narod nebi ozlovoljavao slabim procjenjivanjem. Radi svih ovih razloga, molim visoki sabor, da izvoli usvojiti moj predlog, da se gojitba duhana dozvoli po kotarim sjeverne Dalmacije i po svim njezinim otocim. Formalno pak predlažem, da se odmah predje na drugo čitanje.

Predsjednik. Ako nema prigovora, ja ću staviti na glasovanje predlog o prešnosti, naime, da se odmah predje na drugo čitanje ovog predloga. *(Nakon stanke)*.

Prigovora nema. Molim onu gospodu, koja primaju predlog o prešnosti predloženog predloga, neka izvole ustati. *(Ustaje većina)*. Predlog o prešnosti je primljen. Otvaram razpravu u drugom čitanju.

Vranković. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. Vranković.

Vranković. Vis. Sabore! Ja sam lani bio stavio sličan predlog, koji nije došao do razprave uslied zatvorenja sabora i hotio sam ga ljetos ponoviti, ali me je u tom pretekao častni gosp. Biankini. Obzirom na neke nove okolnosti, koje su se sada dogodile, ja ću staviti ovdje mali izpravak. Taj se odnosi na pitanje uvedenja gojitbe duhana na otoke, na kojima se pokazao drugi oblik. Lani se je govorilo, da će Visoka Vlada dozvolit gojitbu duhana na otoku Braču, i meni je znano, da se je nekoliko posjednika već javilo; nu ta dozvola ne samo da nije stigla, nego kako sam čuo po izjavi g. Vladinog povjerenika, čini se, da ministarstvo nenamjerava uvesti gojitbu duhana na otocima. Kašnje sam čuo, da je regija predložila, da se uvede gojitba duhana po otocim i ministarstvo da je to odbilo. Ja mislim, da rješenje c. k. Ministarstva nije obrazloženo niti u pogledu upravnom niti ekonomičkom i zato mislim, da bi valjalo naznačiti u predlogu važnosti gojitbe duhana na otocim. Nije u pogledu upravnom, jer kad je regija predložila to, ona je predložila i način uprave, a nemože biti govora o upravi, kad se to nije uvažilo. Nije u pogledu ekonomičkom, jer držim, da nije pravedno, da otočani budu lišeni ove blagodati i da ministarstvo nije promislilo, da ovi otoci ostanu lišeni svakog prihoda. — Položaj otočana je još gori, nego onih stanovnika na kopnu, jer se na kopnu dade još što posijati, i dade se pasti, ali na otocim, kad prestane loza, nema ništa.

Zato bi stavio kano dodatak sliedeće: (čita): „neka se po većim otocim, osobito otoku Pagu, gdje se je pojavila filoksera, uvede pokušajna gojitba duhana kroz dojduću godinu".

Predsjednik. G. Vranković stavio je dodatni predlog *(čita)*:

Neka se na povećim otocim, a osobito na otoku Pagu, u kojem se je već filoksera pojavila, uvede pokušajna gojitba duhana, kroz dojduću godinu.

Tko podupire taj predlog, neka izvoli ustati. *(Ustaje većina)*. Predlog je poduprt. — Želi li tko govoriti? — *(Nakon stanke)*. — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Prije nego se zatvori razprava, želio bih, da se gospoda predlagatelji dogovore glede stilizacije predloga i molim, da se izvole amo približiti k meni. *(Nakon dogovora predsjednika i predlagateljâ)*.

Sada imamo dva različita predloga. Prvi predlog g. Biankinija ostaje kako je bio postavljen, a dodatak g. Vrankovića postaje drugim predlogom. — Imali tomu prigovora? — *(Nakon stanke)*. — Nema. — Dakle stavljam na glasovanje predlog g. zast. Biankinija, koji glasi *(čita)*:

Gospoda, koja pristaju na taj predlog, neka izvole ustati. *(Većina)*. Primljen.

Drugi predlog g. zast. Vrankovića glasi *(čita)*:

Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Predlog je primljen.

Sada molim, gospodo, da bi ste izvolili predati cedulje za imenovanje odbora od pet lica, koji ima izviestiti o predlogu, koji je bio na dnevnom redu kano drugi. (*Glasuje se*).

Odabrani su pretežnom većinom glasova gg. Biankini, Baljak, Salvi, Perić i Brajković. Molim, neka se odbor konstituira što prije.

Sada namjeravan zatvoriti sjednicu.

Buduća sjednica bit će prekosutra u 10 sati u jutro, te će se nastaviti današnjim dnevnim redom.

Današnja je sjednica zatvorena.

(*Svršetak sjednice u 2 sata i 5 čas. po podne*).

VII. Sjednica dneva 30 Siečnja 1895.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika šeste sjednice. — Dozvola odsutnosti zast. Kulišiću za cielo zasjedanje. Upiti na Vladu i odgovori. — Razprava i glasovanje predlogâ: zastupnika Perića i druž. za uredjenje vode u Imotskom polju, te Raztoka i Jezera Vrhgorske krajine; zast. Šarića i drug. da se pri cc. kk. sudovim u Dalmaciji u obće, a pri Metkovskome napose, poveća broj poslovača za uredjivanje jur otvorenih i osnivanje novih zemljištnika i da se isti bez prieke nužde nepremješčivaju; zast. Ljubića i drug. o zakonskim ustanovam na uredjenje kopanja i sačuvanja starinâ u Dalmaciji, osobitim obzirom na to da se iste nebi smjele iznositi izvan hrvatskih zemalja. — Odobrenje konačnog računa za god. 1893 zemaljske učionske zaklade; takodjer konačnog računa, iste godinej zemaljske zaklade. — Riešenje molbenicâ.*

(*Sjednica nastaje u 10 satî i 20 čas. pr. p.*)

Predsjedava: podpredsjednik D.r **Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *D.r Ante Puljezi* i *D.r Antun Machiedo.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: c. k. namjestnički podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. k. dvorski savjetnik **Dragutin Maria Truxa**; cc. kk. namjestništveni savjetnici **Antun** vitez **Vuković** i **Nikola Nardelli**; c. k. kotarski povjerenik **Vladislav Golf.**

Predsjednik (*zvoni*). Otvorena je sjednica. Ima nas 24. Broj je zakonit. Molim gosp. tajnika neka izvoli pročitati zapisnik šeste sjednice.

Tajnik D.r Puljezi (*čita zapisnik VI.e sjednice*).

Predsjednik. Želi li tko govoriti o zapisniku? (*Nitko*). Ona gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. (*Većina*). — Zapisnik je odobren.

Čast mi je javiti, da se je odbor petorice odabran u šestoj sab. sjednici, konstituirao, te imenovao predsjednikom gosp. zast. D.ra Baljaka i izvjestiteljem gosp. zast. Brajkovića.

Primio sam od gosp. zast. Kulišića jedno pismo. Neka ga izvoli gosp. tajnik pročitati.

Tajnik D.r Puljezi (*čita*):

Пресвијетли Господине!

Надао сам се да ћу моћи доћи у Задар и учествовати сједницам Високог Сабора.

Неповољно стање здравља и ова оштра зимна времена не дозвољују ми за овај пут да испуним моју заступничку дужност.

С тога најучтивије молим Господство Ваше нека благоизволи преставити мојy молбу Високом Сабору, да ми подијели допуст за ово још-ште трајуће саборско засједање.

Примите, Пресвијетли Господине, израз мог поштовања,

У Врлици 12-24 Јануара 1895.

J. вит. *Кулишић*
Народни заступник.

Пресвјетлом Господину

Госп. Д.ру Гају Витезу Булату

Пресједатељу Сабора Далматинског
итд. итд. Задар.

Predsjednik. Gosp. zast. Kulišić pita dopust za cielo zasiedanje. Gospoda, koja pristaju, da mu se taj dopust dozvoli, neka izvole ustati. (*Većina*). Većina; dopust je dozvoljen.

Primio sam prije sjednice nekoliko upita. Prvi upit dao mi je gosp. D.r Mišetić. Neka ga izvoli pročitati.

D.r Mišetić (*čita*):

Upit zastupnika D.r R. Mišetića i družine na vladu Nj. Veličanstva.

Obćina Supetarska, molbenicom dne 14 travnja 1891 Br. 210, obratila se je pomorskoj vladi u Trstu za prosljedjenje utvrdjenja obale i pročišćenja plitkoće izmedj veloga i malog mosta.

Luka je za promet od velike važnosti, što tekom godine jedno 1044 broda i parobroda sa sadržinom više od bačava u luku prispjevaju.

Plitkoća uzduž veloga lukobrana takav je, da veliki parobrodi Lloyda i Družtva hrvatsko-ungarskoga, kad su nakrcani nemogu pristupiti, jer se boje da nebi naseli.

Zbog rečene plitkoće, takodjer trgovački promet zapinje i postane puno skuplji.

Obzirom na to, podpisani dužni su upitati vladu Nj. Veličanstva:

I. Jeli poznato c. kr. vladi stanje luke u Supetru?

II. Misliti i kad visoka vlada u korist trgovine i prometa izvesti ondje nuždne radnje?

Zadar, 30 siečnja 1895.

D.r Mišetić — Ljubić — Biankini — Perić Šarić. — D.r Paštrović.

Predsjednik. Prelazi c. kr. Vladi. — Drugi mi je upit predao gosp. zastup. Biankini. Neka ga izvoli pročitati.

Biankini (*čita*):

Upit zastupnika Jurja Biankinia i družine na vladu Njegova Veličanstva.

„U cieloj obćini Bogomolje, na otoku Hvaru, osim mrtve luke zvane Smrska, nema ni jednog lučkog pristaništa, ni jedne luke za krcanje raznih proizvoda, kojim obiluje, osobito vinom, uljem i glasovitim hvarskim smokvam, koje su najizvrstnije iz polja bogomoljskog.

Ali ni u Smrskoj nema ni jednog stupa, za privezivanje brodovâ, ni ikakva lukobrana, da bi brodovi mogli sjegurno obavljati poslove krcanja i izkrcavanja.

Od 15 godina obćinari bogomoljski mole da njim se nasadı u Smrskoj par kamenih stupova za prve potrebe brodova, i sagradi mali lukobran, a da su oni spravni nadnicam pripomoći toj nužnoj i jeftinoj radji.

Godine 1885 bio je došao onamo lučki poglavar iz Splita sa mjeračem. Proračunaše, promjeriše, nacrtaše, učiniše sve što je trebovalo da se žudjene radje izvedu, ali tim je stvar opet zaspala.

Minule godine obćinari bogomoljski opet ponoviše svoje stare molbe na pomorsku vladu, prisiljeni od nevolje u kojoj se i oni nalaze, usljed kobne vinske klauzole, i usljed štetâ, koje danas više nego ikad trpe, kad nitko od malih naših trgovaca, ni za jeftiniju cienu, neće da kupuje njihove izvrstne proizvode, bojeć se da bi mogli izgubiti i brod i glavnicu u nesjegurnoj luci Smrskoj.

Obzirom na ogromne štete, koje s toga svaki dan trpe obćinari bogomoljski, a obzirom i na to, što ona slavna obćina nije još oćutila nikakve blagodati sa vladine strane, ni u lukam, ni u putevim, ni u vodam, ni u ikakvim gradjevinam javne koristi, podpisani dužni su upitati c. k. vladu:

I. Jeli posnato visokoj vladi, da obćinari bogomoljski od 15 godina uzalud mole da njim se sagradi u mrtvoj luci Smrskoj mali lukobran i da njim se nasadi par kamenih stupova za privezivanje brodova, toliko da budu mogli izvažati svoje proizvode?

II. Pošto to u velike škodi gospodarstvu one občine, dapače ekonomički upropašćuje sve ono radišno pučanstvo, misli li već, i kad misli visoka vlada izvesti najpotrebitije lučke radnje u Smrskoj, jedinoj luci u svoj občini bogomoljskoj?

Zadar, 30 siečnja 1895.

Biankini — D.r Paštrović — Ljubić — D.r Mišetić — Perić — Šarić.

Predsjednik Prelazi c. kr. Vladi. Treći mi je upit predao gosp. zast. Perić. Neka ga izvoli pročitati.

Perić (*čita*):

Upit zastupnika Perića i družine na vladu Nj. Veličanstva.

Imotski kotar, jedan od najprostranijih naše pokrajine, nema svog baždarskog činovnika u mjestu, a zakon kaže, da su stranke dužne sve predmete, koji služe za mjere u javnom prometu, na baždarenje prinieti. U tu svrhu c. kr. poglavarstvo dopisom 2 prosinca 1894, broj 10783, javilo je da su stranke same obvezane škrbiti se za prenos dotičnih predmeta, koji nisu po zakonu baždareni, do onog bližnjeg mjesta, gdje se nahodi c. kr. baždar; što bi u ovom slučaju bila Makarska; ili da im valja na svoje troškove izvesti baždara u krajinu.

Ako se uzme u obzir prostranost imotskog kotara, te dalečinu mjestâ, gdje su uzpostavljeni baždarski uredi, pak i to, da mjesta daleko manja i malobrojnije napučena, imadu svog baždara, to bi i pravedno i dostojno bilo, da se bez odvlake imenuje baždara za imotsku krajinu. Koliko truda, troška i dangube vucati mjere i uteze na dalečinu od kakovih 60 kilometara!

Imotska občina bila je pozvata, da se pobrine za pomješće za baždarski ured. Ona je odmah za tu svrhu unajmila stan i plaća zanj fiorina 140, a za popravu istog potrošila fiorina 200. A čemu ta žrtva, kad joj se neda baždara?

Da bi stranke na svoje troškove izvele iz Makarske baždara, taj jamačno u nekoliko dana nebi mogao pregledati i baždariti sve mjere i uteze, te bi se to moralo češće ponavljati, toga radi treba je, da se taj ured u Imotskom postavi, neka bi baždar u svako doba bio strankam pri ruci.

S razloga, što je Imotski puno odalečen od bližnjeg baždarskog ureda, pak s toga što država bez ikakva znatna troška došla bi u susret potrebi naroda, te i s toga, što daleko manja mjesta imadu svog baždara, čast je podpisanim upitat vladu Nj. Veličanstva:

Je li voljna bez odvlačenja u Imotskom uzpostaviti c. kr. baždarski ured?

Zadar, 30 siečnja 1895,

Perić — Ljubić — Biankini — D.r Paštrović — D.r Mišetić — Šarić.

Predsjednik. Prelazi c. kr. Vladi. — Četvrti upit predao je gosp. zast. Čingrija. Neka ga izvoli pročitati.

D.r Čingrija (*čita*):

Upit na c. k. Vladu.

Selu Makoše u Župi Dubrovačkoj od mnogo vremena nazad prijetila je pogibelj, jer mu se na okolo zemlja prosjedala.

Prošle godine s istočne strane izvele su se potrebite radnje, da se to zlo prepriječi, i to, u koliko se čini, sa posve dobrim uspjehom.

Sa zapadne strane nikakva radnja nije bila poduzeta, te, po mnienju onih seljana, stanje ostaje pogibeljno kô i prije. Zidovi dviju kuća, kako mi je bilo kazano, već su razpukli, a nepriteče li se u pomoć, bojati se je, da i ostala deset kuća zateče isti udes, pak da s vremenom sve propadnu skupa s okolnim zemljištem.

Osim toga prolaz po seoskom putu, što s te strane ostaje, zimi, kad velika kiša udari, postane pogibeljan.

U takomu stanju bilo bi zgodno, da se stvar razvidi po tekničkome osoblju, te, kad bi se dokazalo da pogibelj obstoji, da se učini koliko je potrebito, da se ista ostrani.

Radi navedenoga, podpisani imaju čast upitati c. k. Vladu:

I. Je li joj poznato, da, nakon izvedenih radnja u selu Makoše s istočne strane, u svrhu da se stane na put posjedanju zemlje, sa strane zapadne sve jednako pogibelj prieti.

II. Ako joj je poznato, nije li sklona narediti, da na licu mjesta budu učinjeni tehnički razvidi u svrhu, da se konstatuje, da li kakva pogibelj obstoji, te do potrebe preduzeti što bude nuždno, da se ista ostrani.

Zadar, 29 siečnja 1895.

Čingrija — Korlaet — Karaman — Tartaglia Klaić — Ivčević — Brajković — Bjelovučić.

Predsjednik. Prelazi c. kr. Vladi. — Zadnji mi je upit predao g. zast. Korlaet. Neka ga izvoli pročitati.

Korlaet (*čita*):

Dvadeset je po prilici tomu godina, što se vode dogovori i prigovori o gradnji župničke kuće na Dicmu, a pitanje se ni do dana današnjega nije prevelo kraju. I toliko se je do sada potrošilo za povjerenstva, koja su izaslavana, da kuću pregledaju, da shodnije mjesto nadju gdje bi se nova gradila, da nacrt izrade, poprave, pa ga nanovo prečine i do novih izvida dodju, mogao se je doista tom svotom pokriti jedan liep dio troškova, što se je imao susresti. No to se ne žali, koliko se žali da se kuća ne gradi.

Još god. 1886 seljani su zanimanih sela učinili sa svoje strane sve, što je na nje spadalo. Oni su držali svoj seoski sbor, obvezali se na dužnu pripomoć, dogovorili se o mjestu gradnje i spravni su u svako doba — uztrebali — u svačem ruku dati, samo da se jednom do gradnje dodje. S njihove dakle strane ne obstoji nikakve zapreke, te bi se radja mogla i sutra započeti. Do toga pako treba po svaki način, da se što prije dodje, ako se ne čeka, da se sadašnja kuća od časa do časa pretvori u gomilu kamenja, a ne dao Bog, da se pri tom bude imala oplakivati kakva žrtva. Da se je toga bojati, neka za dokaz služi to, što zidovi te bivše kuletine turske, kad se u nje pokuca, klopoću kano — štono rieč — starcu kosti. Osim toga kuća je izvan ruke i takova, kakva ne bi smjela da bude kuća jednoga župnika, kojoj pristupaju ne samo seljaci, već više puta i dosta ugledne i vidjene osobe, koje, bilo s kog uzroka tamo se navraćaju, pak u njoj ne mogu ni da izpravno stoje.

Na odnosni upit postavljen u saborskoj sjednici u kolovozu g. 1889, bilo je odgovoreno, da će Visoko c. k. Namjestništvo narediti, nek se još jednom stvar izvidi, te na koncu izvida potrebita odrediti, a da se kuća sagradi. Od tad je eto proteklo pet godina i pô, a nova se kuća župniku na Dicmu ne gradi, dočim stara sve to trošnija postaje.

Pri ovakom dakle stanju stvari podpisani stavljaju na visoku c. k. Vladu sliedeći upit:

I. S česa se toliko zavlači pitanje o gradnji župničke kuće na Dicmu, i

II. Ima li nade, da će se isto brzo kraju dovesti, te se gradnjom započeti?

Zadar, 30 siečnja 1895.

Korlaet — D.r Čingrija — D.r Klaić — Bjelovučić — Tartalja.

Predsjednik. Prelazi c. kr. Vladi. — Gosk. vladin povjerenik podpredsjednik plemić Pavić ima rieč.

Vlad. povjerenik Pavich. Ja ću imati čast odgovoriti na upite u jednoj dojdućoj sjednici.

U saborskoj sjednici 24 tek. mjeseca častna gospoda zastupnici Gojković i družina staviše na c. k. Vladu sliedeći upit:

1. Jeli voljna poraditi da se zakon 19 marča 1876 (D. Z. L. Br. 28) koji je po narod toli tegotan preinači u smislu manje fiskalnom i za narod povoljnijem?

2. Misli li Visoka Vlada barem preporučiti pozvanijem organima, da slične utoke riešavaju pospješnije i najdalje kroz rok od 3 mjeseca?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti kako sliedi:

Nije zakon 19 marča 1876 (D. Z. L. Br. 28) koje ga se preinačenje pita, koji odredjuje, da, kako je u upitu napisano, sve pristojbine ako i nepravo odmjerene, i svi prekršaji biljegovni, ako i pogriešno dosudjeni, moraju se izplatiti kroz rok od 30 dana, jer pomenuti zakon ustanovljuje samo rok od 30 dana, kroz koji stranke, koje se drže obterećene, mogu se poslužiti legalnim sredstvima protiva platežnima odlukama i odredbama financijalnih organa, već je nasuprot zakon od 9 veljače 1850 (Dr. Z. L. Br. 50) koji u § 50 ustanovljuje, da izplata odmjerenog poreza ima sliediti, netom je poreznik pozvan od Ureda za to odredjenog „a suviše da „kad nesliedi izplata kroz rok od 30 dana, od dana poziva, ustmeno ili pismeno učinjenog stranci, vlast može ju utjerati ovršnim putem, a dužnik mora osim poreza nadoplatit i troškove ućerivanja“, ter je isti zakon koji u sliedećem § 78 izjavlja, da pritužba ili utok protiva odbacenju pritužbe ne obustavlja utjerivanje poreza.

Obzirom na to, predmet upita, nebi stajao u nadležnosti pokrajinske financijalne Vlasti, a jedno eventualno preinačenje pomenutog zakona, nebi moglo sliediti nego ustavnim putem kod Carevinskog Vieća.

Što se tiče otezanja napomenuta sa strane gospode interpelanta, koje bi se bilo zbilo u riešenju jednog utoka u stvari biljegovine, ima se opaziti, da onaj utok ne bijaše podnešen kako je rečeno u upitu, od nasljednika nekog Lesa Palandačića, nego od Filipa Setenčića i Jurja Lazarevića, a to ne, protiva jednoj globi od f. 15 nego protiva porezu od fior. 15 njima odmjerenom za obraničku razsudu Radovanić 9 decembra 1892; porez ovaj, koji vriedno je opaziti, premda bijaše već dospieo rok izplate nije ipak uzprkos naredaba pomenutih u § 69 i 70 nikad niti bio izplaćen, ni na drugi ma koji način utjeran.

Ako li se je otezalo sa riešenjem pomenutog utoka, otezanje bilo je opravdati usljed nastavše potrebe opetovanih razvida za rabzistriti stanje stvari, razvidi ovi koji napokon dadoše temelja za jednu odluku povoljnu strankami, kojom bi anuliran dotični platežni nalog. Prihvatjajuć u ostalom zgodu ovog slučaja pokrajinska financijalna vlast nije zapustila narediti, da utoci u stvari biljegovine budu riešeni sa najmogućnijom pospjesnošću, tako da riešenje, u koliko budu dopustili razvidi koji bi se prikazali slučajno potrebitim i u interesu samih stranaka, bude sliedilo u najkraćem roku što je moguće.

U saborskoj sjednici 28 tek. mjeseca, častna gospoda Perić i družina upitaše c. k. Vladu, jeli se nadati brzu i povoljnu riešenju pitanja o paši koza u odlomku Blatu obćine Omiške.

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti što sliedi:

Godine 1885 bi pogledom na posve žalostno stanje obćinskih šuma u odlomku Blatu, sporazumno sa seljanim i obćinom, zabranjena paša koza u onim šumam. Dne 30 svib. 1891 prikazali su neki seljani molbu Njegovoj Preuzvišenosti gospodinu Namjestniku prigodom njegovog prolazka preko Zadvarja, uslied koje bili su namjestništvenom odlukom 19 lipnja iste godine obavješćeni o pomenutom stanju stvari dodatkom, da im ostaje prosto obratili se kroz obćinu Omišku na nadležnu političku vlast radi eventualnog daljnjeg zakonitog postupanja.

Poslie toga nije Namjestništvu stigao nikakav podnesak u predmetu, a naosob ni onaj, naznačen u upitu od 24 travnja 1893, već tek molba Blatskog župnika i družine od 30 svibnja 1894 radi dopuštenja paše koza. Ova molba bi dostavljena kotarskom Poglavarstvu u Spljetu radi potrebitih izvida, a kasniji sličan podnesak obćine Omiške glede paše kozâ u onom obćinskom okolišu, amo priobćen od Zemaljskog Odbora, kao i brzojavna predstavka u ime nekih

seljana iz Blata proti dozvoljenju paše koza, biše takodjer dostavljeni istome Poglavarstvu nalogom, da šumski strukovnjak prouči točno stanje občinskih šuma i sve druge odnošaje, koji stoje, sa šumogojstvom u svezi, te da stavi konkretnih predloga.

Ako bi ovi izvidi potvrdili okolnosti iznešene upitom, biti će u ovom slučaju, kao što u drugim biva, dozvoljene one olakšice, koje bi stanje šuma dopustilo.

Predsjednik. Riečima g. vladin povjerenik vit. Vuković.

Vlad. povj. Vuković. U sjednici 28 tek. mj. častna gospoda zastupnici Biankini i družina upitali su Vladu:

I. Zašto nisu bile do sada uslišane opetovane molbe Kamporanâ i Barbaćanâ za osnovanje pučke škole, i hoće li i kad bit uslišane?

II. Zašto je zatvorena pučka učiona u Sućurju, i hoće li odmah, svom pospješnošću, bit opet otvorena?

Pošto sam već imao čast da odgovorim na upit glede Kampora i Sućurja, častim se da glede Barbata izjavim sljedeće:

U Barbatu do godine 1892 obstojala je pomoćna učionica, koja je bila zatvorena usljed odreke ondješnjeg župnika Tomaševića.

Iza toga nije bila prikazana nikakva molba za ustanovljenje javne pučke učionice u Barbatu, ali mi je poznato, da je kot. škol. vieće iz vlastite inicijative povelo dotične izvide i razprave, te da su već i prispjele dvije ponude, glede priredjenja potrebitih školskih prostorija, te netreba nego da se drži mješovito povjerenstvo, koje će do malo vremena biti sazvano.

Predsjednik. Primio sam tri molbenice. Neka im g. tajnik izvoli navjestiti sadržaj.

Tajnik Puljezi (*čita*):

Br. 144, Mate Radoničića učitelja u Dobroti, za novčanu podporu; Br. 143, seljana Lepetana za pripomoć o gradnju grobišta; Br. 142 občine Korčulanske da bi se onamo namjestilo Carinarsko-Lučko zdravstveno Izloženstvo.

Predsjednik. Prelaze molbeničkom odboru.

Prelazim na dnevni red. Prva je točka dnevnog reda: Prvo čitanje predloga zast. Perića za uredjenje vode u Imotskom polju, te Rastoka i Jezera, Vrhgorske krajine.

Gosp. vladin izvjestitelj dvorski savjetnik Truxa ima rieč.

Vlad. izvj. Truxa.

Visoki Sabore! Predlog častnog g. Perića obuhvaća tri prediela u kojim bi se radilo o uregjenju voda.

Redom ću započeti od Vrhgoračkoga Jezera. Vode, koje naplavljaju ono polje, nemaju, kako se zna, drugog odticanja osim podzemnoga.

Jošte godina 1885-1887 biše postepeno otvoreni poglaviti ponori toli u občini Vrhgoračkoj koli u Opuzenskoj.

Uspjeh tim polučen, bi bolji neg što su se isti zanimanici uzdali, naime tokav da je dopustio i obragjivati zemlje, koje od prije stojahu mal da neprestano pod gospodstvom vodâ, te sijati kukuruza onamo gdje proso i sjerak uvjek ne dozrijevahu.

Da se do primjerena razbora dogje, kakva je korist time proiztekla onome pučanstvu, dosta je promisliti, da Jezero obsiže površinu od skoro 28 četvornih kilometara!

Nove ragje u istu svrhu ciljajuće ne prikazuju se, bar za sada, shodnim.

Ukloniti zimske poplavice Jezera, kad bi se to lako dalo izvesti, to bi bilo sve jedno kao skoro neplodnim učiniti ono prostrano površje.

Naprotiv je potrebito, da se uzdrže u dobru

stanju izvedene ragje i da se ne izgube koristi zadobivene.

Namjesništvo se živo brine, da općine u tom zanimane odgovaraju dužnosti njihovoj, pročišćavati i uzdržavati u dobru redu ponore, te je prošle godine pače dalo sastaviti trebovnik za sagragjenje obrambena zida na ponoru „Glavi“ u Općini Vrgorskoj i drugi trebovnik za osjeguranje nove upijajuće rupe prikazavše se u ponoru Crnom Viru u Opuzenskoj Općini.

Izvedenje tih dopunitbenih ragja pokazalo se je potrebito zbog narasle djelatnosti ponorâ i podzemnih vodotečina s tim sdruženih.

Namjestništvo će podastrijeti Visokome Ministarstvu Poljodjelstva dotični predlog za izvedenje tih dopunitbenih ragja, netom budu kraju privedene odnosne sutjecajne rasprave.

Što se pako tiče Raztoka i Imotskog polja, takogjer podvrgnutih poplavicama, red mi je napomenuti prije svega da se nemogu ni preduzeti ni predračunati ragje uregjenja, dok ne uzbude uregjena rijeka Mlada (Tihaljina i odnosno Trebizat) na hercegovačkom zemljištu, a tim uzbude s jedne strane oslobodjen Raztok od voda što se na nj razlijevaju poplavicama rečene rijeke, koja leži za *20 metara* više od pomenutoga polja, a s druge strane uzbude korito iste rijeke moglo primati, bez uštrba u Raztok, višu kolikoću vode, koja će sa onamo slijevati usljed umnožena odtcka s Imotskog Polja.

Kako se dobro uvigja, uregjenje je Rieke Mlade u Ercegnovini ključ za riješenje zamršenog hidrotekničkog pitanja što prikazuje ono prostrano područje s ove i s one strane političke granice.

Na dalmatinskom zemljištu, biše već godine 1891, po nalogu Visokog c. k. Ministarstva Poljodjelstva obavljeni obširini teknički izvidi na licu mjesta od gradjevnog savjetnika Tamino, kojemu bi za ovu svrhu dodieljena na državni trošak naročita pomoćna teknička sila, pri čemu su naši teknički organi postupali složno s tekničkim osobljem bosansko-hercegovačke vlade, koje je sa svoje strane obavilo slične izvide.

Na temelju takovih izvida biše velikim marom sastavljeni od pomenutog gradjevnog savjetnika uz dodieljenu mu pomoćnu silu, potrebiti nacrti za dalje rasprave i za susljedno sastavljanje konkretnih osnova, a ovi nacrti biše već Namjestništvenim izvješćem 10 rujna 1893 podastrti Visokom c. k. Ministarstvu Poljodjelstva, molbom da se izvoli staviti u sporazumu sa c. i k. zajedničkim Ministarstvom, jer je sada do Vlade zaposjednutih zemalja da sastavi osnovu i izvede odnosne radje za uredjenje rieke Mlade.

Namjestništvo se je ipak sveudilj pobrinulo da izvršenje ove radje uzbude, koliko god moguće, pospješeno.

Nu kako je Visoko Ministerstvo Poljodjelstvo odpisom 28 siečnja 1894, priobćilo, da dovršenje osnove poboljšanja područja rieke Mlade moralo je godine 1893. radi raznih neodgodnih radja biti obustavljeno za neko vrieme, ali bilo se je nadati da još godine 1894. bude podastrta upitna osnova Visokom zajedničkom Ministarstvu.

Napokon je Namjestništvo tu skoro ponovnim izvješćem 29 prosinca 1894. upitao Visoko Ministarstvo Poljodjelstva o sadašnjem stanju rasprave, a imalo je ovih dana odgovor, da je rečeno Ministarstvo iznova pospješilo zajedničko Ministarstvo glede osnove za uredjenje rieke Mlade.

Predsjednik. G. predlagatelj Perić ima rieč.

Perić. Vis. sabore! Kad budem govorio meritorno ob ovom pitanju, tad ću se osvrnuti na razlaganje g. vlad. povjerenika, te još nešto bistrije razložiti vis. kući ovo pitanje. Toga radi neću sada dugo govoriti s tri razloga. Prvi je razlog taj, što sam još jedanput jur u ovoj vis. kući razvio ovo pitanje.

Drugi je razlog, što sam iz exposè-a g. vlad. povjerenika razumio, da je vis. vlada potaknula to pitanje kod ministarstva. Treći je predlog, što ne trebam trošiti rieči, da vas danas sklonem, da glasujete za ovaj predlog, pošto

znam, da nas svaki ima vruće srdce za sve ono, što cilja na gospodarsku dobrobit našeg naroda. — Zato odmah bi u formalnom pogledu predložio da se predje na drugo čitanje.

Predsjednik. Ako nema prigovora, staviti ću na glasovanje predlog g. zast. Perića, da se predje na drugo čitanje njegovog predloga. *(Nakon stanke)*. Pošto nema prigovora, stavljam na glasovanje formalni predlog. Gospoda, koja pristaju, da se predje na drugo čitanje predloga g. Perića, neka izvole ustati. *(Ustaje većina)*.

Predlog je primljen. Rieč ima g. zast. Perić u drugom čitanju.

Perić. Visoki sabore! U imotskoj i vrhgorskoj krajini, kako vam je, gospodo, vrlo dobro poznato, ima odveć malo ovećih ravnica. Jedine prostranije ravnice jesu imotsko polje Rastok i Jezero u vrhgorskoj obćini. Ostali dio stranom je krš, stranom goli kamen, pak opet poviše kamena kamen. Te su ravnice duge i prostrane, da bi mogle dati zadosti hrane ne samo zanimanim krajinâm, nego bilo bi je dosta i za obližnje komšije. Al', na žalost, na tim prostranim poljanam leže skoro neprestano vode, n. p. u blatu Proložkom. Dobar je dio kaljužna nezdrava močvara i baretina, a jedan neplodna prljuža usljed opljene cvieta, kad se uzpor stane vraćati. Neću zalaziti u to, kako sve vlade, koje su se tamo izmjenjivale najprije bacale su oko na uredjenje rečenih voda. Turčin, Mletčanin pak i sami Francuz za svog kratkog vladanja, osbiljno su o tom mislili, ali stranom nepogode ratne, stranom kratko gospodovanje odlučilo je, da se neuzmogne doći do konačnog uredjenja. I naša vlada ima tomu po vieka, da se bavi tim pitanjem. Izlazili su tamo u toliko navrata i strukovnjaci i empirici, kušalo se na sve načine, činili se izvidi, izradjivali nacrti, pravili različiti pokusi, ali je pitanje ostalo ondje, gdje je bilo, nije se ni za prst bliže kraju dotjeralo. U izvješću zemaljskog odbora za godinu 1889 strana 50, kaže se, da je sabor dao nalog zemaljskom odboru, neka se živo zauzme za to pitanje. Zemaljski odbor sbilja učinio je odmah svoju dužnost i obratio se na namjesnistništvo. U izvješću zemaljskog odbora za godinu 1890, strana 20, opet visoko namjestništvo odpisom 29 studenoga 1890, Br. 17428 javlja, da, po obavjesti dobivenoj od ministarstva poljodjelstva, vlada sarajevska sastavila je osnovu i proučila ju, nu da je od zajedničkog ministarstva financija u Beču povraćena u Sarajevo, eda bude u pojedinostima promjenjena i izpravljena. Iz ovog vidi se samo, da su se za ovo pitanje svi čimbenici zanimali. U izvješću Z. O. za godinu 1891, strana 96, stoji da je sabor zaključio, neka se ustupi zemaljskom odboru molbenica imotske obćine za uredjenje voda u tom polju. Zemaljski odbor živom preporukom poslao je tu molbu c. k. namjestništvu i dobio je odgovor, koji ću, dopustom gospodina podpredsjednika pročitati *(čita)*: „Prošlog ljeta uz uzajemne izvide sa strane bosansko-hercegovačkih i dalmatinskih mjernika u Raztoku, bili su takodjer obavljeni potanji izvidi sa strane bosanskih mjernika glede teka rieke Mlade, kao i glede pobližnjeg zemaljišta podložena poplavam iste rieke“. — Neću da dosadjivam daljnim čitanjem izvješća, kad to, tko bi hotio, može i kod kuće viditi. Pri kraju istog izvješća stoji: da je nade, da će ove radje započeti nastajućeg proljeća, što bi bilo godine 1892. Ali sad u izvješću zemaljski odbor za godinu 1894 strana 42, stoji sliedeće *(čita)*: „Pošto ova osnova (naime za poboljšanje u Raztoku i Imotskom polju) stoji u najužem savezu sa jednakom osnovom, koju ima izraditi bosanska vlada u istu svrhu, u koliko se poboljšanja protežu na zemljište dalmatinsko i hercegovačko, treba čekati dokončanje osnove bosanske za zavesti dogovore i razprave glede izvedenja. Dakle u izvješću za 1891, kaže se, da je nade, da će dojdućeg proljeća započeti radnje, a u izvješću za 1894, veli se, da nisu razprave svršile, kao što sbilja i nisu. Visoki sabore! Kazati ću u čem sastoje te razprave. Nisu one naravi financijalne već tehničke, t. j. strukovnjaci naši sa onim bosanske vlade nemogu da se slože u tom, da li vode imotskog polja stoje u dodiru sa vodam Tihaljne, Mlade i Trebišata, ili ne. Bosanska vlada i njezini strukovnjaci kažu, da vode imotskog polja ne stoje u nikakvoj svezi sa vodam što teku na njihovu zemljištu. To mi je u ostalom rekao i preuzvišeni ministar Kallay i to u tri navrata, a jedanput u prisutnosti i jednog

moga kolege. Dodješ li na naše ministarstvo poljodjelstva, to te odprave s odgovorom, da se s naše strane nemože započet raditi, dok se ne svrše radnje na zemljištu hercegovačkom. Ajde ti razumi sad ovaj *latino (Smjeh)*. Ja nisam vještak, da ovo različito mnienje strukovnja ocjenim, nu, gospodo, dopustit ćete mi, da vam kašnje kažem, kako su to kušali naši težaci. Meni se čini, da, ako nisu u doticaju te vode, kako bosanski strukovnjaci tvrde, tad naša vlada može bez obzira stat uredjivat na svom zemljištu, ako li pak i jesu, to bi se uredile, držim, da tim nebi se nikom štete nanielo, niti bi mogle ikoga podušiti, jer ponori nemogu više lokati nego li je njihovo ždrielo. Kad je povodna zima imotsko polje izgleda kao more. Uspor dopre do kamena mosta u dužinu od više sati hoda. Ova masa vode valja, da odtiče, a ipak dosad nije nikoga poplavila. Sad ću kazat, što sam čuo od težaka o pokušaju jesu li rečene vode u dodiru, i što su kušali bosanski strukovnjaci. Ovi su lievali nekakovu crvenu žitčinu, koja se u vodi ne gubi, u ponore, a nisu ju vidili izlaziti na drugu stranu, znak dakle njima, da vode ne stoje u dodiru. Može se dogoditi, da se ta žitčina u podzemnim ponorim i pećinam izgubi, dakle nije stvar na koju se može osloniti. Naš strukovnjak gospodin Tamino tvrdi, da su rečene vode u svezi i meni se čini ta tvrdnja opravdana. Evo za što. Jednog ljeta, kad je opala voda u rieci Vrlici, te naravno i u svom podzemnom teku sašla u obično korito, težaci su izsjecali nekoliko vreća slame, tu pobacali u ponore i vidili ju opet izninjivat u Tihaljnoj. Što bi bio očit znak, da je to jedna ista voda. Bosanska vlada nema, rek bi, velike hitnje, da te vode na svojem zemljištu uredjiva, jer se kaže da bi to ogromnog je troška stalo. Ja neću, da se prtim u posle bosanske vlade, ali naša, ako sbilja na to ozbiljno misli, nakon pô vieka razvlačenja, imala bi jednoč svojski se posla primit. Velečastna gospodo, osim ogromno gospodarstvene štete što one krajine usljed neuredjenja onih voda trpe, pošto na tisuće i tisuće jutara zemlje leži pod vodom ili je zadušna i kužna močvara, još veći jad bije oni narod usljed grozničavih boleština. Da tko prodje ljeti po obližnjim tim močvaram i kaljužnim selim i vidi, koliko biedna naroda skapa od groznice, duša bi ga zabolila. Na stotine možka, ženska, nejačadi, bliedi kao vosak vuče se kao prebijena zmija oko kuće, nesposobni za ikakvu radju. S ovih razloga i ekonomičnih i hygieničnih, nadam se, da ćete, vi gospodo zastupnici, jednoglasno podupreti moj predlog, a visoka vlada neće se smirit, dok ovo pitanje *usque ad finem* ne izvede.

P r e d s j e d n i k. Rieč ima g. zastupnik Bjelanović.

B j e l a n o v i ć. Visoki Sabore! Ja mislim, da bi se na ovaj predlog gosp. Perića moglo glasovati s dva razloga: biva da glasujemo za predlog, kad bismo bili uvjereni, da uredjenje ove vode zaista zaslužuje neko prvenstvo izmedju uredjenja svih drugih voda i blatija i bujica, koja se imadu preduzeti; ili da glasujemo iz neke ljubavi i kolegialiteta i sličnih uzroka. Ja držim, da poštovani predlagač računa na ovaj drugi razlog, jer se je pozvao na naše toplo srdce, kad je prve rieči progovorio. Nego, po mom mišljenju, mi nemožemo za ovaj predlog glasovati. Poštovani predlagač rekao je, kako u imotskoj krajini i u drugim mjestima, za koja se on ovdje zauzimlje, vladaju blatija i kako su tamo krševi. Ali te iste prilike imamo u ostalim krajevim po Dalmaciji. Imamo i kršâ i blatijâ i osim toga i klauzule. Ovaj kraj, za koji se je ovdje gosp. Perić zauzeo, ima jednu veliku blagodat, koju nemaju ostali krajevi u našoj zemlji, mislim na blagodat sadjenja duhana. Gosp. Perić prošlih dana žalio se je na način, kako se postupa s narodom pri procienjivanju duhana, a meni je poznato iz imotske krajine od ljudi, koji su se tu rodili, i dokazali mi najsigurnijimi izvješlnji, da se je narod u tom kraju u velike okoristio i da se je ekonomski podigao i da težak prilično dobro stoji, te je to samo na štetu posjednika, koji nemože radnika naći za obradjivanje svojih zemalja, pošto se narod bavi gojitbom duhana. Dakle vidimo, da se s nikakvog uzroka nebi moglo dati prvenstvo ovomu predlogu gos. Perića prema drugim predlozima, koji su ovdje bili podnešeni, i razpravljeni već, ili o kojima se je nešto radilo.

Mi bismo mogli samo glasovati za ovaj predlog od kolegijalnosti i mogli reći: kud je otišla sikira tuda i držalo. Kud je toliko pre-

dloga o crkvama, o parohijalnim kućama, o vodama, o putevima i t. d. otišlo, neka ide i ovaj predlog. Ali u tom slučaju trebalo bi, da i mi s ove strane, skočimo na noge junačke i isto tako iznosimo predloge o crkvama, o seoskim putevima, o uredjenju blatija, o parohijalnim kućama i neznam što još, a sigurno za moj glas poštovani g. Perič, koji bi ja njemu dao za njegov predlog, ne bi dao svoj glas za ove predloge, koji bi s naše strane došli. Pri tom bi na kraju to izpalo, da s tim predlozima ne bi postigli koristi; jer kad natrpamo nekoliko vreća predlogâ na stol vladinih povjerenika i kad ti predlozi dodju službeno na namjestničtvo, trebati će nekoliko godina, da ih prouče i na kraju kad se prouče, doći će gospoda do uvjerenja, koje mi nećemo moći pobiti, da treba postupati po redu i sustavu i po pravici, naime, da se najprije pomogne onim krajevima, koji najviše potrebe imadu. Baš s desne strane, i to sa strane opozicije govorilo se o velikoj nuždi, da se u izvadjanju ovih radnja stvori jedan sustav. To je s naše strane priznato i o tom se na vis. namjestničtvu radi i mislim, da je onda sasvim suvišno navaljivanje sa sličnim predlozima, jer kad dodju tamo, riešiti će se, kako donosi taj sustav, koji se imade stvoriti.

S ovih razloga ne mogu glasovati za ovaj predlog. Neću biti odlučno protiv njega niti ću protiv njega govoriti, jer se uzdam, da se neće davati prvenstvo ovim radnjam po ovom redu, po kom su iznesene u saboru. — Nego neću glasovati za njega s toga, jer držim, da je suvišan, osobito poslje izjave sa strane g. vlad. povjerenika, da se o tom radilo i radi, da se poluči sustav radnja, koje se imadu izvršiti u pokrajini.

D.r Klaić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. D.r Klaić.

D.r Klaić. Ja ću poduprieti predlog, jer dotično pitanje nije danas prvi put izneseno, već ima nekoliko godina, da se ob ovom predlogu radi.

U lanjskom izvješću Zemalj. Odbora priobćena je Saboru jedna vrst programa o važnijim radjam i u ovom je programu ubrojeno takodjer uredjenje Imotskoga polja. Ovaj bi predmet dakako dalje pošao i bez našeg glasovanja. Ali kad je predlog stavljen, odbiti ga, to bi moglo poduzeću škoditi; jer bi tim Sabor izrazio, da ne nemari za to poduzeće i moglo bi se dati prvenstvo komu drugomu. Imotsko polje zaslužuje u velike, da bude poduprto. Istina, da se je onaj narod pomogao s gojitbom duhana, ali tu pomoć, smatram prekarnom pomoći. Saditba duhana zavisi od jednog monopola države. Taj monopol može se promjenuti od godine na godinu i moglo bi sve te dobrobiti nestati u jedan dan. Dočim kad se Imosko polje uredi i uzmože ovdje sijati i loza gojiti, narod moći će se svojimi proizvodi hraniti. Ja mislim, da je pametno, da se ekonomički položaj naroda stavi na čvrste noge.

Zato ja u velike želim za onaj kraj, da se što prije ono polje uredi.

Nu u formi, u kojoj je ovaj predlog učinjen, ne možemo ga primiti, moglo bi nam se prigovoriti, da pitamo stvari, koje formalno nisu izvedive.

G. Perić traži, da Sabor izrazi želju, da dotični trošak za ove radje dodje u državni budget. Melioracije nedolaze napose u državnom proračunu; nego se moraju izvadjati na temelju zakona od 16 lipnja 1884, usljed kojega, država doprinaša za te radje iz t. z. državne zaklade s jednom stalnom svotom od 750.000 for. svake godine. Ministarstvo poljodjelstva podnosi carevinskom Vieću detailirani budget te zaklade, za melioracije, gdje su onda razredani razni doprinosi za razne radje. — A u taj detailirani budget te zaklade nemogu biti uvrštene svote, prije nego budu osigurani ostali doprinesci — bilo prije, nego bude zakon glasovan u dotičnom Zemaljskom Saboru. Dakle, da mogu početi radje uredjenja toga polja, treba najprije, da se potrebite razprave dokončaju, i da se ustanači svota, koja je potrebna odobrenim osnovam i da zakon odnosni bude u Saboru donesen i glasovan. Tada će moći doći doprinesak države u proračunu državne zaklade za poboljšice.

Zato bih ja preinačio ovaj predlog g. Pe-

rića, u smislu, da Vis. Sabor izrazi želju, da razprave i dogovori budu što bolje u toj radji pospješeni, da što prije osnova zakonska za uredjenje Imotskoga polja može biti podnešena i primljena u ovom saboru.

Predsjednik. Molim vas, izvolite napisati predlog.

Želi još tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Dajem rieč g. Periću.

Perić. Ja sam haran gospodinu Klaiću na živom zagovaranju ovog životnog pitanja, za spomenute krajine, koje su, zaklonjene visokim planinam, daleko odlučujućim čimbenicim od oka, pak i od srdca, kakono se kaže; ali isto nemogu reći častnom Bjelanoviću, već sažalenjem opazit mu, da njega prvoga ide čast, ako u ovom saboru, čuje se glas zastupnika, koji se diže proti ekonomičkom i gospodarstvenom interesu jednog predjela naše domovine. Što on nabraja, da se je imotski krajišnik već podkožio sadjenjem duhana, to neću niekati. Ali kad promislite, gospodo, da u tim krajevim ima možda preko 60.000 stanovnika, i da onim, što za duhan dobiju, mogu samo podmirit božju i carevu, i branit se kamatnika, a žito im jedna zimnica, a to žito usljed vode, koja kadkad do Petrovdana na polju leži, nemože biti drugo nego sjerak — a sjerak je žito, kako naši težaci kažu, koje je devet godina Boga molilo, da ga stavi u broj žita — onda ćete me razumjeti, da me je u velike iznenadila protivnost častnog Bjelanovića. On kaže, da se je narod duhanom pomogoo, te da može čekat s uredjedjenjem polja; a što bi on kazao, kad bi mu na to ja odvratio, da se narod Drniša i Knina pomaže u rudokopu siverićkom, pak čemu, da se uredjiva Krka i Čikola? Kad bih se ja tomu protivio, ne bih bio na pravom putu, a je li častni Bjelanović imao razloga mojem se predlogu protivit, eto neka drugi sudi. — Iz svega njegova razlaganja ističe neka neopravdana bojazan, da bi ovo pitanje moglo prejudicirati drugim iste naravi. Ja nisam rekao ubah, da se bilo koje drugo mjesto preskače, već sam želio, da se vlada pozove, neka do opredjeljenoga vremena na ustavno pretresanje ovo uredjenje prenese i za godinu 1896, odnosnu svotu, koja na nju spada, opredjeli u državnom proračunu. No ipak, ja ću pristati na izpravak D.ra Klaića, odnosno na ovo opredjeljenje vremena. Da sada opet se obraćam častnom Bjelanoviću i njegovim drugovim, neka se barem u ovom pitanju neodvajaju od ostale braće, neću; jer kad mu nije prvi put iz srdca poteklo, da ga moje rieči sklone — što se bojim — ja bih mu malo haran bio za glas. Svakako ovaj fakt sa sažalenjem konstatiram, i ne bih želio, da se više ponovi, već da se nadjemo na okupu pri svakom pitanju, koje cilja na boljak našeg naroda. (*Odobravanje*).

Bjelanović. Molim rieč za lični čin.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Bjelanović za lični čin.

Bjelanović. Ja ću izjaviti g. Periću, da ono, što sam danas ovdje govorio, govorio sam u svoje ime, a ne u ime ostale družine. Drugo imam izjaviti, da nisam hotio dieliti nas na ekonomska pitanja, a niti sam izjavio protivnost ovomu predlogu, nego sam rekao, da to ima ući u onaj sustav radnja, koje se imadu izvršiti. Ja protiv toga nisam se hotio protiviti u koliko su sve te radnje započete, samo sam izjavio, da nemožemo davati jednoj radnji prvenstvo prema drugim radnjam, jer mi znamo, da imade zastupnika iz kluba poštovanog g. Perića — kako g. Biankini, koji se zauzimlje za blatija, koja počimlju kod Nina i idu do občine skradinske. — Ja nisam protivan ovomu predlogu g. Perića, nego sam protivan prvenstvu njegovom. Da je g. Perić tražio prvenstvo, to je dokazao i g. Klaić i nehotice je priznao i g. Perić, pošto je pristao na predlog g. Klaića.

Izjavljujem poslje toga, da ću, usljed ove promjene, koja je potekla od g. Klaića, poduprieti predlog s ovim izpravkom.

Predsjednik. G. predlagatelj pristaje načelno na predlog g. Klaića te ću ga pročitati kako ga je g. Klaić napisao, u svrhu da se opet izjavi (*čita*):

Sabor dalmatinski izraziva želju Vladi Nj. Vel. da bi se što življe pospješile razprave i

dogovori, eda što prije uzmogne biti podnešena Saboru osnova zakonska za uredjenje Imotskoga polja, te Raztoka i Jezera u krajini Vrhgorskoj, na temelju drž. zakona 30 lipnja 1884 Br. 116.

Je li s tim zadovoljan g. predlagatelj?

Perić. Jest.

Predsjednik. Stavijam na glasovanje predlog, kako sam ga pročitao. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. *(Ustaju svi)*. Predlog je primljen.

Perić. Jednoglasno.

Predsjednik. Da; predlog je primljen jednoglasno i to će biti zabilježeno u zapisnik.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Prvo čitanje predloga zast. Šarića, da se pri cc. kk. sudovim u Dalmaciji u obće, a pri Metkovskom napose, poveća broj poslovača za uredjivanje jur otvorenih i osnivanje novih zemljištnika i da se isti bez prieke nužde ne premješčivaju.

Rieč ima g. namjestnički izvjestitelj Nardelli.

Namjes. savjet. Nardelli. Vis. Sabore! Glede predloga g. Šariča, o dodjeljenju činovnika Sudu Metkovskom i ostalim sudovim, gdje radnje za uredjenje zemljištnika, nisu još dovršene, čast mi je izjaviti na temelju obavjesti dobivene od prizivnoga Sudišta u Zadru, što sliedi.

Što se tiče suda Metkovskoga, izjaviti mi je, da pošto godine 1894, nije pri onom sudu ništa uradjeno u pogledu uredjenja zemljištnika, pomenuto prizivno Sudište ima namjeru, da ove godine dodieli sudu Metkovskomo činovnika, koji će se baviti uredjenjem zemljištnika i da će prizivno sudište paziti, da te radnje budu dovršene bez prekidanja.

Što se tiče ostalih sudova, pri kojima bi se prikazala potreba, da bude dodieljena još koja sila, da bude uredjenje zemljištnika napredovati i dovršiti se, prizivno sudište namjerava, ako bi se ta potreba prikazala, dodieliti tijem sudovima jednog ili više činovnika.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Šarić.

Šarić. Visoki Sabore! Uzimljem na ugodno znanje izjavu učinjenu od vladina povjerenika, te uzdam se, da će se ista što skorije oživotvoriti, nu pošto neredi pri osnovanju zemljištnika jesu tako veliki, dozvoliti će mi, visoki sabor, da u kratko obrazložim moj predlog. Preliminarne radje za osnivanje zemljištnika u Dalmaciji, idju sasvim nepravilno i sporo, a u Neretvi pak tako hrdjavo, da gore nije moguće ni pojmiti. Uslied izdatih naredba moralo se je u Dalmaciji, još godine 1881 dati početak osnivanju zemljištnika; nu, s oskudice sudbenog osoblja, u više kotara nije bilo moguće odazvati se tim naredbama. Jedan od tih kotara bio je i jest još i danas neretvanski. U njemu tekar početkom 1886 baca se prvi kamen tog Babilona, počam poreznom občinom Metkovića, pak onom Opuzena. Ovdje moram odmah primjetiti kako način, na koji su se te preliminarne radnje izvadjale nije najbolji; pače, po momu mnienju, sasvim je loš. Činovnicim, mjesto preporučiti savjestno izvedenje radnja, nalagalo bi im se, da moraju svagdano dokončati stanoviti broj čestica. Po tomu sustavu, činovniku, naravno, nije bilo niti je moglo biti do reda, nego do kolikoće čestica, jer tako nalažu mu i hoće njegove starešine. I često mienjanje dotičnog osoblja, štetno je djelovalo na samu stvar; u jednu rieč stvaralo je pravi kaos. Na podkriepljenje navedenoga, govori zemljištnik porezne občine Opuzena, pri komu promienila su se do četiri osnivača, što će svakoga uvjeriti, da u njemu sve stoji osim reda i točnosti, da ni deseta čestica neodgovara faktičnomu stanju stvari. A tko je što osjeća grozne i težke posliedice, i tko je žrtva tih ustanova? Ubogi narod. Narod mora da novcem, trudom i zdravljem izpravlja ono, što mu je tudje nehajstvo izkrivilo. Pa da bi izpravio! Ali o tomu ni govora. Sve što može, pače mora činiti jest to, da na buljuke trče k sudu, upada u globe, troši za prijave i nacrte i na posljedku praznih ruku vraća se svojoj kući. Visoko je ministarstvo do tri puta produljivalo rok prvog izroka, pa ipak pi-

tanje nije uredilo, niti će. Zemljištnik porezne občine Opuzena, ta nakaza ljudskoga uma, morao bi se sažgati i drugi osnovati; inače, ostati će proverbijalan radi svoje grdobe. A posljedice biti će uzašne za biedni narod. U njemu vam je oranica vinograd; vinograd vrt; vrt pašnjak itd. itd. Gdje su pak jendeci, tu je pravi kaos. Jedencima se u Neretvi daje velika važnost i obično svaki medjašni jendek ima dva vlasnika, koji ga, kad se usljed zimskih poplava napuni, čiste i novu zemlju bacaju po vinogradu ili oranici, te ih po taj način podižu i gjubre, a opet čuvaju baštinu od živoga. Koliko je tih jendeka točno uknjiženo? Odgovor nadležnoj vlasti. U koliko mi je poznato, težitba ni desete čestice neodgovara faktičnomu prostoru, a to, jer činovnik radi naloženog broja čestica ni one čestice, koje je bio nuždno dužan da izmjeri, nije mjerio, već na pisaćem stolu polegao bi crvenu crticu preko iste, pa mirna Bosna. Odgovarali ta crta prostoru, hajde pa traži! Nego osnivači zemljištnika, dotično njihove starešine, umuju valjda, da će narod uslied zakona 25 srpnja 1871 broj 96 D. L. Z., njihove pogrješke izpraviti ma da mu to i donese truda, troška, daugnbe, bolesti, a za nagradu neuspjeh. Često pak prekidanje radnja imalo je za posljedicu da preliminarne radnje za osnivanje zemljištnika porezne občine Metkovića i Opuzena, trajale su skoro pet godina. Koliko se je kroz to vrieme promjena dogodilo, svaki misaon čovjek lahko pojmiti može. Ipak unatoč tomu nadležna vlast, inače jedini i sami krivac, umi zagrmiti: „Na temelju zakona 23 svibnja 1883 broj 82 D. L. Z. udara vam se globa od toliko i toliko, jer nieste uredili zemljištničko stanje". Ele posle toliko muka biedni narod čeka i globâ! Trudi, troškovi, globe čekaju takodjer i biedne seljane Desana i Komina, gdje su godine 1890 započeti izvidi za osnivanje zemljištnika, pri čem, budi mimogred rečeno, promienila su se dva osnivača, a da radnje ni na pola provedene. Kad će se nastaviti i koliko će se činovnika izmjeniti, to je birokratična tajna. Medjutim mjerač očevidnosti tjera svoj posao u tim selima, dočim će dotični uložci biti sastavljeni suglasno zapisnicim gospode osnivača. Ogromne dakle promjene, koje će se zbiti kroz 5—6 možda i 10 godina, tko će izpraviti? Noge i novčarke ubogog naroda, onog naroda, koji je točno sodbenomu činovniku opisao svoj mali posjed; koji je, ako je što stekao, redovito je sastavio odnosne pogodbe i neizbježive namete platio; i to sve da se blago izrazim radi pedantnosti nadležne vlasti. Da se je pri osnivanju zemljištnika više pazilo na red nego na kolikoću čestica, koliko bi se brže i točnije stvar izvela? Eno Bosne i Hercegovine. U nje nek se ugledaju naše vlasti. Tu je red, točnost, jer je opreznost. Neopredjeljuje se činovnicim broj čestica; nego im se grmi: pazite na red! Divota je pak vidjeti, kako su zemljištnici sahranjeni. Ormari gdje se oni nahode zelenom su čohom obavljeni, a svezke su tako ukusne i tanke, da bi ih diete rukovoditi moglo; dočim u Dalmaciji kod više sudova razasute su po kutovima, pune prašine, kako je to u jednom od prošlih zasjedanja jedan častni zastupnik dokazao. Dok u nas nadješ jedan uložak prelome ti se krsta od truda. Svaka je svezka za 4 i 5 rimskih misala. Valjda je i to tako udeseno, e bi se stanoviti čimbenici, kao i pri osnivanju zemljištnika, odužili zakonskim propisima, koji glase: „Un volume di modica grandezza". Pa i zemljistnički postupak ne svidja mi se. Za izpravu uknjižbe n. p. treba podnieti prijavu. Pozvanik, do četiri puta pozvan, neće da se prikaže, dok prijavitelj svakog ročista mora trčati u sud. Poslie tih, inače neugodnih šetnja, eto ti odluke. „Pošto se nije postiglo sporazumljenje stranaka udieljuje vam se rok od 60 dana za prikazanje tražbe". Eto gotova višegodišnja parnica! Po momu mnienju, bilo bi umjestnije suditi na temelju prijave. Ako pozvanik nije se prikazao, suditi ga u ogluhi. Ako je, neka stranke pruže sudcu odnosne dokaze, a ovaj osudi na temelju istih. Stvar bi mislim, tekla isto redovito, a mnogo brže i bila bi na korist naroda. Iz navedenoga jasno proiztiče, da pri sudovim u Dalmaciji u obće, a pri neretvanskom napose, nije dostatan broj poslovača odredjenih za osnivanje novih i uzdržanje jur otvorenih zemljištnika; toga radi čast mi je preporučiti visokome saboru moj predlog. Formalno pak predlažem, da se ob ovom predlogu predje odmah i na drugo čitanje.

P r e d s j e d n i k. Ako nema prigovora, staviti ću na glasovanje predlog g. Šarića, da se predje na drugo čitanje. *(Nakon stanke)*.

Prigovora nema, te stavljam na glasovanje

formalni predlog g. zast. Šarića da se predje na drugo čitanje njegovog predloga. Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen. Otvorena je razprava u drugom čitanju. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju predlog g. zast. Šarića, koji glasi (*čita*), neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Prvo čitanje predloga zast. Ljubića, da se dade nalog zem. odboru, da za prvo dojduće zasjedanje spravi saboru zakonske ustanove na uredjenje kopanja i sačuvanja starina u Dalmaciji, osobitim obzirom na to, da se iste nebi smjele iznositi izvan hrvatskih zemlja.

Rieč ima g. vlad. izvjestitelj Nardelli.

Vladin povjerenik Nardelli. Prigodom predloga častnog gospodina Ljubića, o uredjenju važnog predmeta glede sačuvanja naših starina, nesto ću navesti u svrhu, da Visoki Sabor bude orientiran o onom, što je Vlada dalmatinska u posljednjim godinama o tom učinila i o namjerama Visokog Ministarstva i ostalih državnih faktora.

Namjestništvo je uviek obraćalo svoju pažnju na ovaj velevažni predmet ne samo s historičkog i umjetničkog, već i ekonomskog gledišta. Poznato je, da je u posljednje doba naša lijepa priroda i naše blago podneblje počelo privlačiti mnoge strance. Ti stranci, koji k nama dolaze, većim dielom spadaju u otmeniju klasu društva, te se vrlo zanimaju za naše spomenike. Držim da je dakle i stoga — svakako nuzgrednog gledišta — važne i pravedno, da se ti spomenici ne izvažaju. U — koliko je to moguće već sada učinili na temelju sada postojećih zakona i propisa, političke su vlasti sa svom energijom postupale, u svakom slučaju, koji bi njim došao do znanja, i gledale na svaki način da im podje za rukom spasiti pojedine predmete, koji su se namjeravali iz pokrajine izvesti. Prigodom pokušaja da se izvede iz pokrajine jedan vrlo krasni predmet, naime grb knezova Šubića Bribirskih, koji se nalazi u vratima jedne plemićke kuće u Šibeniku, Namjesništvo je izdalo vrlo strogu naredbu na sve podčinjene vlasti i obratilo se na ostale državne i nedržavne faktore, koji bi mogli pomoći u svrhu, da se kriomični izvozi zaprieče i da se providi, da ti predmeti ne budu iz neznanja ili iz zlobe oštećeni. Pošto je pak Namjestništvo došlo do uvjerenja, da sada postojeći propisi nisu dostatni, da se to uvjek zaprieči, ono je još u ljetu lanjske godine podastrlo vrlo iscrpljivo i obširno izvješće Visokim zanimanim Ministarstvima i pridružilo istome konkretan predlog, kako bi se zakonodavnim putem imale proširiti i popuniti naredbe u tom pogledu postojeće. To je izvješće Namjestništva stiglo na Visoku Ministarstvo u sgodan čas, kad je kod Ministarstva za bogoštovje i nastavu viećao jedan naročiti odbor o promjenama, koje bi se imale učiniti u svrhu, da se to pitanje zakonodavnim putem uredi. Svršetkom prošaste godine je taj odbor dovršio svoje radnje i sad se vode još potrebiti dogovori, tako da se je nadati da će skoro biti ovaj važni predmet konačno zakonodavnim putem riešen.

Predsjednik. Rieč ima predlagatelj g. zast. Ljubić.

Ljubić. Častna Gospodo! Danas je Dalmacija nevoljna i siromašna, zemljaci nemogu, a gospodari ili neće ili neznadu da grade što bi moglo potomcim kao spomenik ostati. — Neću se osvrćati na one jadne župske crkve, danas gradjene, koje najmanje naliče jednoj crkvi i nedolikuju božijemu hramu. Austrijanskoj vladi najviše su na srcu kasarne i u nje neštedi novac; pa kakve i kasarne gradi? Netreba daleko hoditi, dosta je poći do vrata grada Zadra, pa pogledati na ono grdno skladište, što se zove kasarna, i uza nju malo niže onu malu jednom kapelicu S. Lovrinca, te prosuditi koliko sa umjetničkog pogleda vriedi više ona od velike kasarne. — Nego tako nije bilo u staro doba, kadno Dalmacija nestezala se na mali lapat zemlje, već se protezala pod tim imenom od Drave do jadranskog mora, a kasnije isto tako širila se kao država hrvatska. Onda Dalmacija sretna i bogata: carevi rimski amo provadjali stare godine, a za njima hrvatski kralji krunili se, vladali i kopali se; oko njih banovi amo tamo gradili sebi sjajne dvorove i Bogu veličanstvene zadužbine. Od onih doba o-

stali svakojaki divni spomenici, neki još pod zemljom, a neki iznešeni na božju svietlost. Nema grude zemlje, gdi ne leži kakva starina koja svjedoči bogatstvo, slavu i napredak naših starijih, pa danas služi i povjestničaru i umjetniku. Starine su dragocienjeno blago sviestnomu narodu; on ih sabire i sahranjuje. Da je i naš narod u Dalmaciji doprao do te samosvjesti, svjedoči nam mlado bihačko društvo, a osobito starinarsko družtvo u Kninu, koje je pod okriljem samostana velezaslužnih Franjevaca sabralo jur liepa blaga od sjajnih hrvatskih doba. — Nego toga blaga ima još mnogo pod zemljom, valja ga kopati i sahranjivati, da nam ga vrieme ne kvari i tudjinska ruka negrabi. Postojeće starinarske uredbe nisu dovoljne te treba učiti i stvarati novih, pa na to smjera moj predlog. Nitko bolje do zemaljskoga odbora nije u stanju da prouči današnje ustanove, da propita vještake, i naša domaća starinarska društva, pa spravi osnovu za nove zakonske ustanove. Upozoriti mi je Visoki Sabor, na zadnje rieči moga predloga. Ja neću da se naše domaće starine raznose u tudjinu n. pr. u Beč, u Peštu itd.; ali nemislim da se te starine nebi smjele prenositi u druge strane i krajeve naših hrvatskih zemalja. Dapače ja bih želio da se što više starinarskog blaga okupi u Zagrebu, u tu našu priestolnicu, u to središte naše hrvatske prosvjete. Formalno predlažem, neka se odmah predje na drugo čitanje moga predloga.

Predsjednik. Ako nema prigovora o formalnom predlogu prešnosti gosp. Ljubića, da se još danas predje na drugo čitanje, stavit ću ga na glasovanje. (*Nakon stanke*). — Prigovora nema. — Stavljam dakle na glasovanje formalni predlog gosp. Ljubića, da se još danas predje na drugo čitanje. Gospoda, koja pristaju na to, neka izvole ustati. — (*Većina*). — Predlog je primljen.

Prelazim na drugo čitanje predloga zastup. Ljubića. Želi li tko govoriti u drugom čitanju.

D.r Klaić. Molim vas, da ga još jednom pročitate.

Predsjednik (*čita*):

Nalaga se Zemaljskomu Odboru, neka za prvo dojduće zasjedanje spravi Saboru zakonske ustanove na uredjenje kopanja i sačuvanja starina u Dalmaciji, osobitim obzirom na to da se isti nebi smjele iznositi van hrvatskih zemalja.

Bjelanović. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima častni zastupnik Bjelanović.

Bjelanović. Visoki Sabore!

Pošto smo čuli izjavu sa vladina stola, ja mislim, da je ovaj predlog postao suvišan, jer smo vidjeli, da se već dovoljno radi o očuvanju naših spomenika. Čuli smo, da je u tom pogledu jedan izvještaj poslan na ministarstvo, koji je stigao u najsgodnije doba, jer je našao tu komisiju, koja će jednu obću zakonsku osnovu sastaviti na obranu naših spomenika u Dalmaciji. Dakle ja mislim, pošto imaju ti propisi i pošto ima i družtava koja se zato zanimaju, i pošto ima ljudi, koji se tomu posvećuju, da je taj predlog suvišan.

Nego poštovani predlagač veli, da preporuka u svako doba nije suvišna. To bi u nekoliko mogao uvažiti, ali ima jedan osobiti razlog, radi kojeg ne mogu glasovati za taj predlog. A to je, što je predlog neizvjestan i neopredieljen i što bismo mi tim natovarili jedno težko breme Zemaljskom Odboru, koga se on — po mom mišljenju — nebi nikako mogao riešiti. Ondje se govori, da se spomenici ne smiju iznositi iz hrvatskih zemalja. Ovaj predlog, ja mislim, nebi se mogao nikako primiti, nego s jednim dodatkom, da Zemaljski Odbor pričeka prvi pravaški zbor, koji će se u budućnosti držati i da mu podnese na riešenje veliko pitanje, dokle se protežu hrvatske zemlje.

Meni je vrlo dobro poznato, da je na jednom pravaškom zboru riešeno, da su hrvatske zemlje: Hrvatska, Slavonija, Dalmacija, Bosna, Hercegovina, Istra, Koruška, Kranjska i Štajerska. Prošlih dana sam čuo ovdje govoriti, ako se ne varam, prilikom debate o adresi, o hrvatskim zemljama. Tu su spomenute: Hrvatska, Slavonija, Dalmacija, Bosna Hercegovina i Istra,

a nije bilo govora o Koruškoj, Kranjskoj i Štajerskoj. Radi toga vlada podpuna neizvjestnost u pogledu etnografičkom i geografičkom, dokle dopiru te hrvatske zemlje.

Poštovana gospoda, koja podnašaju ovaj predlog, protegla su svoje hrvatsko pravo na Bosnu i Hercegovinu i to od onoga doba, od kad je austrijska vojska one dvije zemlje okupirala. Ali meni je poznato, da je austrijska vojska po propisu berlinskog ugovora okupirala i još druga dva mjesta, koja mi sad ne padaju na pamet, u sandžaku Novopazarskom. Ja bih sada pitao poštovane predlagače, a mislim, da bi to najprije imali pitati članovi Zemaljskog Odbora, da li se ta osnova ima protezati i na Novi Pazar, i jeli tamo slobodno iznositi naše spomenike.

Ja isto tako ne bih znao po kojem razlogu i kako da se zabrani izvoz naših spomenika, recimo u Crnu Goru i Srbiji, kad smo to toliko puta slušali s one strane ove Vis. Kuće, od kuda je potekao taj predlog, da je Maćva u Srbiji hrvatska zemlja i da je sve crnogorsko primorje, pripadalo nekoč hrvatskim kraljevim.

S ovih razloga, pošto po mom mišljenju ovaj predlog, u koliko se tiče hrvatskih zemalja, nije ozbiljan, ja izjavljujem, da ću glasovati protiv njega.

Predsjednik Pita li još tko rieč o predmetu?

Zore. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gos. zastupnik Zore.

Zore. Visoki Sabore!

Ja se neću baviti u obće formalnim predlogom, što ga je iznio častni zastupnik Ljubić. Meni se čini, da formalni predlog u tom malo vriedi, ali ću ipak mjesto onieh rieči na kraju predložiti jedan izpravak njegovom predlogu.

Ja u obće podupirem njegov predlog. Podupirem ga, jer u mom kraju, u Dubrovniku, ima nekoliko starina, koje treba poštovati, braniti i čuvati, da ne izadju iz naše zemlje. — Mi imamo u samom gradu, kako svatko zna, spomenika tako divnih, da kad bi se vlada bila brinula i za prošastih vremena za te krasne svjetske spomenike, bili bi oni do sada proglašeni kao narodni spomenici, i netaknuti, zatvoreni stajali bi na ogled putnika i svjetskih ljudi, koji h k nama dolaze i dive se onim starim gradjevinama. Hoću da vam spomenem samo dubrovački kneževski dvor, o kom je glasoviti Frimor rekao, da je to najljepši spomenik u Evropi onog stila.

Ali ako se obazremo na vas grad Dubrovnik, to je sve jedan pravi spomenik u gradjevinama sredovječnim i za njegove tvrdjave i za njegove zidove. Ali mi vidimo, gospodo, da ti zidovi trunu; da je nadasve Minčeta, koja je po kalupu rimskog Sv. Augjela gradjena, već na nekoliko mjesta pukla, a vlada i vojnička uprava ne misli da to popravi.

I u okolici dubrovačkoj imamo divnih spomenika, a putnici se inglezki i njemački čude upravo, kako se nitko za to ne brine. A eto i sama Crna Gora, koja je izostala od prosvjete radi ljute borbe s Turcima, kroz toliko viekova, brine se za izkopavanje svojih starina, i eto je već odkrila Diokleu.

A mi imamo kod Dubrovnika stari pokopani grad, za koga već se zna gdje je, slavni Epidauro, grad trgovački i koljevka Dubrovnika. Bit će da je blizu Cavtata. Neki kažu, da je propao u more, a drugi kažu, da je još na kraju, i da se sada sije na njem, ali izvjestno o tom još neznamo ništa.

Cavtat, koji je po svoj prilici bio luka tog starog grada, još je kao nekakvo obilježje te starine, kojoj se tu i nahode tragovi, ali po malo gine, jer nitko za nj ne mari.

Da vam samo jedan primjer kažem, pa će te vidjeti, kako se tu postupa s našim starinama.

Bio je u jednom zidu u Cavtatu utesan Signifer rimski. Starinari evropskog glasa Frimor i Evlus kad su ga vidjeli prvi put rekli

su, da im se čini po onom, što su dosada vidjeli, da nema nigdje boljeg primjerka. Taj je Signifer, kako rekoh, bio ugradjen u zidu jedne kuće, kad ga na jednom jednog jutra nestane. Svatko se pitao "gdje je, kamo se djeo", ali nitko nezna odgovoriti. Istom nakon nekoliko vremena se opazilo, da je u Beču.

Kako je bilo s tim, tako se još nešto dogodilo sa starinama u arkivima. Ali o tome vas neću zadievati, jer je to onda bila kao volja viših vlasti, da se iznesu iz Dubrovnika starine pismene historičke, koje se tiču našeg grada.

Na kraju ovih mojih kojekakvih rieči, ja ću izkazati želju vladi Njegova Veličanstva, da se svim mogućim nastojanjem zauzme kod središnjeg povjerenstva za starine u Beču, da se svrne pogled na Dubrovnik i okolicu i da se uzdrže one divne starine. A što se tiče predloga častnoga Ljubića, ja pristajem uzanj, ali bi želio, da se one rieči „iz hrvatskih zemalja" promiene i da se stavi „iz Dalmacije". (*Odobravanje na skrajnjoj ljevici*).

P r e d s j e d n i k. Molim vas, izvolite napisati predlog.

Pita li još tko rieč?

D.r K l a i ć. Pitam rieč.

P r e d s j e d n i k. Rieč ima zast. D.r Klaić.

D.r K l a i ć. Mi smo ovdje, gospodo, zakonodavci, mi stvaramo zakone ili činimo predloge, da se zakoni stvore. Pošto dakle ovaj predlog smjera, da se stvori zakonska osnova, ona mora biti stvorena na temelju postojećih zakona.

Vladin je povjerenik rekao, a znali smo to i prije, da ovo pitanje zakonodavstva ne spada na zemaljski Sabor, već da je to pitanje obćeg zakonodavstva, te ja zato ne mogu pristati na rieči u predlogu, da se dade nalog Zemaljskom Odboru, da sastavi zakonsku ustanovu, već mislim, da bi tu rieč valjalo izostaviti i reci samo, da prouči i predloži eventualno ustanovu za sačuvanje starina. Zemaljski Obbor naime nebi mogao tomu nalogu udovoljiti, kad to u naš djelokrug ne spada, već bi jedino mogao proučiti, kako je rekao vladin povjerenik, da je i Namjestništvo proučilo i učinilo predlog, te bi tako i naš Sabor na temelju § 19 mogao predložiti ustanove za sačuvanje starina. A što se tiče zadnje rieči, gdje se kaže ....

P r e d s j e d n i k (*čita zadnju stavku predloga*).

D.r K l a i ć. „Iznositi izvan hrvatskih zemalja", i taj je pojam, gospodo, neopredieljen, a zakoni i ustanove ne mogu se nego u opredieljenim granicama stvarati. Taj zakon, koji bi država imala stvoriti, ne bi mogao biti nego u granicama države, a po državopravnom uredjenju naše monarkije hrvatske su zemlje jedino trojedna kraljevina: Hrvatska, Slavonija i Dalmacija. Ja dakle mislim, da prema tomu može biti dopušteno, da se ti predmeti prenose samo u trojednoj kraljevini, a ne bih htio tako tjesnogrudan biti, da se zabrani baš iz Dalmacije iznositi.

Ja sad ne bih znao kako popraviti stvar, ali bih htio da nadje izraza ova misao, da se izrazi ono, što je po današnjem državnom pravu monarkije, hrvatska zemlja, naime trojedna kraljevina. Dakle ja predlažem, da se izostavi „zakonsku", a metne samo „ustanovu", a na mjesto „iz hrvatskih zemalja" ja bih stavio „iz trojedne kraljevine".

P r e d s j e d n i k. Izvolite napisati predlog. Dakle, ako sam dobro shvatio, predlog d.r Klaića ide na to, da se predlog zast. Ljubića promieni ovako (*čita predlog s riečima* „iz Dalmacije, Hrvatske i Slavonije").

L j u b i ć. Dà, tako, tako!

P r e d s j e d n i k. Želi li još tko govoriti o predmetu?

Z o r e. Pitam rieč.

P r e d s j e d n i k. Rieč ima zast. Zore.

Z o r e. Očitujem, da ja nisam iz tjesnogrudnosti kazao, da se ne mogu iznositi starine

„iz Dalmacije“, nego zato, što se i meni činilo, da je ona rieč „iz hrvatskih zemalja“ neopredieljena, pošto još nije sklopljena država, a ja sam hotio, da mi sačuvamo naše starine. Ali ipak pristajem dragovoljno na predlog d.r Klaića, da se naše starine ne iznose izvan Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Bjelanović. Pitam rieč.

Predsjednik. Gospodin zastupnik Zore potegao je svoj predlog na se i sada imamo jedino predlog zastupnika Ljubića i popravak d.ra Klaića.

Rieč ima gosp. zast. Bjelanović.

Bjelanović. Ja mislim, poštovana gospodo, da mi ovdje u ovom pitanju moramo prije svega paziti na našu kuću i tako se običuo postupa. Vi znate, gospodo, da svako pojedino mjesto i privatni ljudi, kad imaju kakovu starinu, nerado je daju od sebe. Tu vlada neki separatizam, a ja mislim, da taj nije ni štetan. Mi znamo, da mjesta, koja imadu kakove spomenike, nebi ih nikako dala, jer to privlači putnike, a to nosi onda i koristi mjestima.

Vi znate, da je ustanovljeno i jedno starinarsko družtvo u Kninu, koje ja mislim da je sasvim suvišno, osobito obzirom na to, što imamo i drugih takovih družtava u pokrajini, kao ono u Spljetu i muzej u Spljetu. Ja mislim, da kad bi smo se mi danas obratili tomu kninskom družtvu i zamolili da nekoliko kamenja, što je izkopalo u Kninu, preda muzeju što je u Spljetu, družtvo ne bi nikako na to pristalo, nego bi se najodlučnije protivilo, pošto oni misle, da tim i samom mjestu daju neku privlačivu snagu.

Ja mislim, da bi mi imali nastojati baš za to što smo u svem siromašni, a samo u starinama bogati i što nam one s ekonomičkog gledišta koriste i što su naš ponos, da nam se nikud iz zemlje ne iznose i u obće iz pojedinih mjesta

Ja sam protivan i predlogu poštovanog zastupnika Klaića i prihvaćam predlog poštovanog zastupnika Zore, i molim gosp. predsjednika, da ga stavi na glasovanje kao moj predlog, pošto sam na njem i ja podpisan, a ima i dosta drugih podpisa.

Predsjednik. Dakle valja taj predlog opet uvažiti, i ja ću ga staviti kao predlog g. Bjelanovića na glasovanje.

Želi li tko govoriti?

Biankini. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima čast. zastup. Biankini.

Biankini. Opaziti ću čast. Bjelanoviću, da nije potrebe od jednog pravaškog sastanka, da se označe granice hrvatskim zemljam; hrvatske su zemlje sve one, gdje se hrvatski jezik govori, i koje je hrvatski narod kroz vjekove svojom krvlju branio od tudjih navala. S toga primjetba častnog Bjelanovića čini mi se neozbiljna. Žalim što današnji vladajući politički sustav neopredieljuje izvjestno hrvatske granice, nu doći će vrieme, kad ćemo i mi i drugi znati da izmedju Hrvatske, Dalmacije, Istre, Bosne i Hercegovine nema nikakvih pregrada, da su to sve hrvatske zemlje, u kojim žive jedan hrvatski narod. Gosp. Bjelanović, hoće da zakidiva hrvatsko starinarsko družtvo u Kninu nazivajuć ga suvišnim. To družtvo, koje od više godina obstoji, i koje je steklo velikih zasluga za našo hrvatske starine, za našu prošlost, za znanost, nije suvišno, kao što nije suvišno ni hrvatsko družtvo Bihać, koje se je u Splitu ustanovilo; ta oba družtva hrvatski će narod jednakom ljubavi njegovati i pomagati. Muzej rimskih starina u Splitu, nemože biti naše središte, jer tu bi se naše hrvatske starine izgubile medju rimskim. Osim muzeja u Zagrebu imamo i muzej u Sarajevu, te cienim, da bi naša dva starinarska družtva i sa tim muzejom mogla zamjenjivati razne predmete, ako od takovih imaju više primjeraka, kô što je to običaj izmedju sličnih zavoda u izobraženom svietu. Pristajem uz predlog Ljubićev.

Predsjednik. Pita li još tko rieč? (*Nakon stanke*). — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospodin predlagatelj ima zadnju rieč.

Ljubić. Neću se osvrćati na šale Bje-

lanovića, jer se o šali neradi, niti je meni do šale. Kao da je Bjelanović htio nešto ozbiljno reći, kad je posumnjao da bi ja smjerao uredjivati i kopanje starina u Staroj Srbiji i Crnojgori. Nije ni to osbiljno, jer se amo nestvaraju zakoni za one strane. Odvratiti mi je D.ru Klaiću, da koko i sam zna, današnjemu malomu saboru dalmatinskomu nedadu stvarati neke zakone; ali zna i to, da mu dopuštaju predlagati reichsratu zakonskih osnova. Takovih je i D.r Klaić koji put iznio na sabor i sabor glasovao. Ipak da se nepometu zastupnici, ja pristajem neka se od rieči: „zakonske osnove“ odpara rieč „zakonske“. Ali nemogu se slagati sa drugim izpravkom D.ra Klaića, koji bi hotio dopustiti, da se naše starine prenose samo u obsegu Dalmacije, Hrvatske i Slavonije. Ja bih želio da se te hrvatske starine mogle budu izmjenjivati i darivati i drugim hrvatskim zemljam, kao n. p, Istri, Bosni i t. d.; s toga ostajem pri svom predlogu: da se starine neraznose „iz hrvatskih zemalja“.

Predsjednik. (*zvoni*). Red mi je javiti, kako namjeravam postupâti glede glasovanja. Pošto je gosp. zast. Ljubić pristao, da bude izostavljena rieč „zakonska“, to ne ću na nju imati obzira.

Pošto pak imam tri predloga glede zadnjih rieči „da se ne bi smjele iznositi van hrvatskih zemalja“, ja bih stavio najprije na glasovanje cieli predlog do tih rieči, a poslije, budući da imamo tri predloga o tomu kamo se ne bi smjele iznašati starine, naime predlog Ljubićev „da se ne smiju iznositi van hrvatskih zemlja“; predlog Klaićev „da se ne bi smjele iznositi van Dalmacije, Hrvatske i Slavonije“ i predlog Bjelanovićev „da se ne smiju iznositi izvan Dalmacije“, ja mislim, da bi se imao staviti na glasovanje najprije popravak zast. Klaića, zatim onaj zast. Bjelanovića, a ako i taj padne, predlog postavljen od zastup. Ljubića.

Otvorena je razprava glede načina glasovanja. Interesantno je, da vidimo, kako o tom mislite.

D.r Čingrija. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima d.r Čingrija.

D.r Čingrija. Nemam drugo nego opaziti, da je po mom mnienju obširniji onaj predlog, koji se posljednji glasuje, a uži kojim bi se imalo početi. Predlog častnog Bjelanovića je uži (*Glasovi: Protivno!*), po mom je mnienju uži, u užem je smislu učinjen, jer ograničaje zemljište, iz kojeg se ne bi smjeli iznositi ti spomenici. Ja mislim, da bi se s predlogom g. Bjelanovića imalo započeti, a kad bi propao, kako mislim da i hoće, da se iznese predlog g. zast. Klaića, koji je opet nešto širi, pošto za iznašanje starina opredieljuje jedno obširnije zemljište, naime svu trojednu kraljevinu; a najposlije da se glasuje za predlog častnog predlagatelja, u kojem više nije opredieljeno zemljište, ili barem ne tako točno, kako bi se imalo opredieliti, kad se bavimo s jednom ustanovom, s jedinim zakonom, jer tu bi se baš moralo znati dokle i kamo se mogu prenieti spomenici, a kamo ne. Ja bi drage volje, kako se veli in maxima, pristao na cieli predlog Ljubićev s onom izrekom, ali kako je sastavljeno, čini mi se, da ima nešto neizvjestna, na što se pristali ne može.

To sam htio opaziti o redu glasovanja, i mislim, da sam na pravomu putu.

Biankini. Pitam rieč.

Predsjednik. Prije nego dadem rieč gosp. zast. Biankiniju, čast mi je obrazložiti moje mnienje. Prije svega nema prigovora, da se predlog razdieli u dva diela, već se razpravlja samo o tom, kako će se staviti na glasovanje zadnje rieči predloga. Po mom mnienju, da bi bila tri predloga, imalo bi se glasovati baš protivno, nego je rekao častni Čingrija (*Tako je!*) Najprije bi došao predlog Ljubićev (*Tako je!*) zatim predlog Klaićev, koji obuhvaća Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju, a napokon predlog Bjelanovićev koji obuhvaća samu Dalmaciju. Ja ću dakle odustati od prve namjere i tako postupati.

Ako sam htio postupati na drugi način to je bilo što sam mislio da se radi o popravcima te smatrao, da bi u popravcima valjalo dati prednost popravku Klaićevu, za tim da dodje Bjelanovićev, a napokon da se glasuje o predlogu

Ljubićevu. Svakako, pošto bude govorio g. zast. Biankini, ja ću zapitati sabor, u smislu zadnje stavke § 50. Saborskog poslovnika.

Biankini. Gospodin je predsjednik već kazao, što sam ja htio reći, naime, da se držimo reda, koji je on malo prije napomenuo, naime da se najprije počme s predlogom častnog Ljubića, onda Klaića, a napokon Bjelanovića. (*Tako je*).

Predsjednik. Ja sa svoje strane kako sam izjavio pristajem na taj red glasovanja.

D.r Klaić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima d.r Klaić.

D.r Klaić. Pravilo je našeg poslovnika, da mnienje većine mora doći na vidjelo. Kad bi se glasovao najprije predlog Bjelanovićev, pa moj, pa Ljubićev, tada bi istina došlo mnienje na vidjelo, ali u smislu negativnom, dok će ovako doći u smislu pozitivnom.

D.r Čingrija. Molim samo dvije rieči, da opravdam moje mnienje. Ja mislim, da ima jasan propis u poslovniku, da onaj izpravak, koji se najviše odalečuje od originalnog predloga, ima doći najprije na red (*Salvi: Si Signori!*) Ja sam s toga gledišta izrekao nekoliko rieči, da poduprem ono što sam prije rekao, ali ipak ne ću s toga povesti neku razpravu, već sam samo htio konstatirati, da nije moje mnienje tako loše, da ga ne bi mogao poduprieti sa zakonskim propisima.

D.r Salvi. Domando la parola.

Predsjednik. Gospodin Salvi ima rieč.

D.r Salvi. Io credo, che non si possa fare, nel caso concreto, eccezione alle disposizioni del regolamento interno, che sono chiare.

E' giusta l'osservazione fatta dal sig. Presidente che si tratta di emendamenti e non di nuove proposte. Ma gli emendamenti alla proposta dell'on. Ljubić, sono due, quello cioè dell'on. Bjelanović, e quello dell'on. Klaić.

Ora, il § 49 del regolamento stabilisce, che sugli emendamenti di regola si vota avanti la proposta principale; e che fra vari emendamenti si porta prima a votazione quello che più si allontana dall'argomento principale.

Distinguendo ora che l'emendamento che più di tutti si allontana dalla proposta Ljubić, è quello dell'on. Bjelanović: desso e non altri deve avere la preferenza di voto; dopo, si verrà alla votazione dell'emendamento Klaić che più si avvicina alla proposta Ljubić; e, finalmente, si voterà la proposta principale dell'on. Ljubić.

Predsjednik. Sad ću opet nešto primjetiti.

Čini mi se da je g. Salvi izostavio promotrieti, da po § 49. poslovnika, glasovanje različitih predloga ima se udeseti na način, da bude izraženo mnienje većine sabora. Ovo je glavno načelo, po kom se ima ravnati predsjednik, a kad nije složan sa saborom ima da odluči sabor.

Što se tiče promjene, da se o izpravcima glasuje prije predloga, to nije nego redovito. Nego ja mislim, da je jedini način po kojem možemo dozvoliti saboru, da izrazi svoje pravo mnienje taj, ako se glasuje najprije za predlog Ljubićev, onda Klaićev, a napokon Bjelanovićev, (*Tako je! Tako je!*) i tim čini mi se, da pada propis 3. stavke § 49. (*Tako je!*)

Pošto sam tako obrazložio moje mnienje, pitam visoki sabor, da li je složan s tim načinom glasovanja?

D.r Baljak. S kojim, s kojim? Vi ste dva razna mnienja iztakli.

Predsjednik. Da se glasuje najprije za predlog Ljubićev, zatim Klaićev, a onda Bjelanovićev.

Pitam Visoki Sabor je li sporazuman s tim redom glasovanja? Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. — Većina. — Stavljam na glasovanje prvi dio predloga zast. Ljubića, koji glasi:

Tajnik Puljezi (*čita*):

Naloga se Zemaljskomu Odboru, neka za prvo dojduće zasjedanje spravi Saboru ustanove na uredjenje kopanja i sačuvanja starina u Dalmaciji, osobitim obzirom na to da se iste nebi smjele iznositi.

Predsjednik. Gospoda koja pristaju na ovaj dio predloga, neka izvole ustati: (*Ustaje većina*). Prvi dio predloga je primljen.

Stavljam na glasovanje zadnje rieči (*čita*): „van hrvatskih zemalja".

Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Ustaje manjina*).

Stavljam na glasovanje predlog d.r Klaića naime: „izvan Dalmacije, Hrvatske i Slavonije".

Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Predlog je primljen većinom glasova — te ne treba glasovati o predlogu zast. Bjelanovića.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda (*čita*): Izvješće financijalnog odbora o konačnom računu zemaljske učionske zaklade za g. 1893. (*Vidi prilog Br. 5, str. 79*).

Neka izvoli g. izvjestitelj financijalnog odbora čast. Korlaet, čitati izvješće.

Izvj. Korlaet (*čita*):

Uz Br. 5.

Visoki Sabore!

Iz izvješća Zemaljskog Odbora 12 studenoga 1894 Br. 6220, kojim je popratio konačni račun za god. 1893 zemaljske učionske zaklade proizlazi, da je pristojbina troškova ove zaklade za god. 1893 izpala iz f. 310023
prama proračunoj na „ 312845

bila je manja za f. 2822

Pristojbina pako dohodaka bila od f. 172420
prama proračunanoj su f. 173845

manja je su f. 1425

Odbije li se ovaj manji dohodak od manjega potroška, pokazuje se isto povoljan uspjeh od f. 1397, te je za toliko bio i manji doprinesak iz Zemalj. zaklade, prama onom, što je bio proračunan.

Nije se pak potrošilo koliko je proračunano, jer se niesu otvorile neke redovite i pomoćne učionice, koje su bile u proračun zauzete; manje se je troška susrelo za obukovna srestva i za školske vrtove. A dohodka je bilo nešto manje, nego li se je predvidjalo, jer se niesu utjerali občinski doprinesci za one učionice koje su bile zatvorene cielu godinu.

Stanje ove zaklade koncem godine 1893 bilo je sliedeće:

Imovina:

u nepokretninam a bilo je vriednosti	f.	29090.34
„ državnim Obveznicama	„	66300.—
„ ostancim imovnim	„	45689·36½
Svega	f.	141079·70½

Pasivnost

Ostanci su dugovni iznosili f. 44164·74 koji, kad se odbiju od prenapomenute svote, daju čistu imovinu od f. 96914 96½, te je veća od one prijašnje godine za f. 150.

Računi se nalaze u podpunu redu, s toga je financijalnom odboru da časti predložiti:

Neka Visoki Sabor odobri konačni račun Pokrajinske učionske zaklade za god. 1893, koji je bio podnesen od Slavnog Odbora Zemaljskog izvješćem 12 studenoga 1894 Br. 6220.

Financijalni Odbor
Zadar 20 Siečnja 1895

Predstojnik
Cingrija

Izvjestitelj
Korlaet

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju na predlog financijalnog odbora, neka izvole ustati. *(Ustaje većina)*.

Predlog je primljen. Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda (*čita*):

Izvješće financijalnog odbora o konačnom računu zemaljske zaklade za g. 1893. (*Vidi prilog Br. 6, str. 93).*

Neka izvoli g. izvjestitelj Korlaet čitati izvješće.

Izvj. Korlaet (*čita*):

Uz Br. 6.

Visoki Sabore!

Iz konačnih računa podnesenih sa strane Zemaljskog Odbora, a odnosećih se na zemaljsku zakladu za god. 1893, proizlazi, da se je te godine susrio trošak za sliedeće naslove:

1.	Uprava	f.	28061·29½
2.	Navrćanje boginja	„	4515·56½
3.	Zaprate	„	1141·15
4.	Ustanbu	„	31491·69
5.	Pripregu . . .	„	6606·30½
6.	Puteve	„	15690·16
7.	Vode	„	3100·—
8.	Bolnice	„	210540·13
9.	Podporine u zanate	„	1400·—
10.	Učione	„	165·746·90½
11.	Pokrajinski dug .	„	37754·68
12.	Razne troškove .	„	640·46
	Svega	f.	506688·34
	a pokle nije bilo proračunano nego	f.	495468·—
	izdalo se je više	„	11220·34

što je sliedilo odatle, jer se je susrelo više troška, nego li je bilo proračunano navlastito pod naslovima „Navrćanje boginja“, „Bolnice“, u koje se je primilo više bolestnika, nego se je predvidjalo, a hrana poškočila i „Zemaljski dug“.

Prihod je pak bio sliedeći:

I.	Vlastiti dohodci pokr. zaklade	f.	651·20
II.	Dohodci bolnica	„	8260·03½
III.	Naknade bolničkih troškova	„	112375·37
IV.	Naknade zapratnih troškova	„	802·87
V.	Prirez izravnim porezima .	„	249599·05
VI.	Prirez potrošarini	„	130816·16½
VII.	Uvozarina	„	19669·36
VIII.	Prihodi razni	„	98·—
	Naknade nepredračunane .	„	45·60
	Ukupno	f.	522257·65
	dočim nije bilo uzeto u proračun več	„	500580·—
	te je prihod bio veći za . . .	f.	21677·65

Ovomu je povoljnom uspjehu uzrok ponajviše to, što se je imao veći prihod od zemaljskih nameta, koji su sami donieli preko fiorina 11000 više, nego li se je predvidjalo; od naknade bolničkih troškova i uvozarine.

Sravni li se ukupni izdatak od	f.	506688·34
s dohodkom od , ...	„	522257·65
ima se u upravi za g. 1893 pretičak od	f.	15569·31
a ne buduć se predvidjao ne od	„	5112·—
nadmašio ga je za	„	10457·31

Stanje zaklade na koncu godine bilo je sliedeće:

Aktiva

Vriednost nepokretnina . .	f.	847100·—
Vriednost glavnica, daća i danjaka	„	66531·65
Glavnice na zajam . , . .	„	19047·46
Obveznice . . , ...	„	30855·—
Pokretnine, pokućstvo itd. .	„	142001·58
Ostanci imovni	„	333311·96
Pretičak u blagajni	„	18702.54½
Svega	f.	1457550·19½

Sravnimo li medju sobom ova dva posljednja ukupna iznosa, naći ćemo, da je čista i-

movina Pokrajinske zaklade iznosila svešetkom
god. 1893 . . . . . . „ 1074597·19½
a god. 1892 iznosila je ukupno f. 1037739·34

povećala se je dakle za . . „ 36857·85½

Ovaj se je uspjeh polučio prenapomenutim pretičkom u upravi, u gradnji puteva, dielomičnim utrnućem zemaljskih dugova i većom naknadom troškova.

Računi su najtačnije vodjeni i financijalni ih je Odbor našao u podpunu redu, s tog se smatra dužnim predložiti:

Neka Visoki Sabor izvoli odobriti konačni račun Pokrajinske Zaklade za g. 1893, kako je bio podnesen od Slav. Zemaljskog Odbora izvješćem 12 Prosinca 1894 Br. 6021.

Financijalni Odbor

Zadar 10 Siječnja 1895

Predsjednik
Čingrija

Izvjestitelj
Korlaet

Predsjednik. Otvorena je razprava. Pita li tko rieč o predlogu financijalnog odbora. (*Nakon stanke*). — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na predlog financijalnog odbora, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Predlog je primljen.

Pošto će mučno biti, da se sa sliedećom točkom dnevnog reda štogod izvede, namjeravam sada preskočiti ovu točku i preći na riešenje molbenicâ, a zatim dati pročitati izvješće financijalnog odbora glede predračuna, te ću sjednicu odgoditi do sutra. Jeste li s tim zadovoljni. (*Odobravanje*).

Prelazim na riešenje molbenicâ. Neka g. izvjestitelj d.r Ivčević izvoli čitati izvješća.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 106.

Liječničko pripomoćno Družtvo Bečkog sveučilišta, moli za pripomoć.

Molbenički Odbor predlaže, da se liječničkomu pripomočnom družtvu udieli 20 fiorina pripomoći.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na predlog molb. odbora, neka izvole ustati. — (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 105-Sab.

Hrvatsko pripomočno družtvo u Beču moli za pripomoć.

Molbenički odbor predlaže, da se Hrvatvatskomu Pripomoćnom družtvu udieli podpora od 100 fiorina.

Prošaste godine sabor je udielio tomu družtvu pripomoć od 100 fior. Iz izvješća, što je dodano molbi, proiztiće, da je lanjske godine podupro siromašnih dalmatinskih djaka sa svotom od preko 100 fior. Po tom novac nije badavo uložen.

Molb. odbor predlaže, da se i ove godine udieli družtvu pripomoć od 100 fior.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju uz ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izv. D.r Ivčevič (*čita*):

Br. 130.

Obćina Sutivanska na Braču prosi pripomoć za puteve i vode.

Molbenički Odbor predlaže da se prošnja ustupi Zemaljskomu Odboru.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na predlog ovaj, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen je.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 126.

Vičko Svilokos, učitelj na Orašcu, moli za pripomoć. — Kaže da je ovo druga godina da podučava preko stotinu djece svagdanje učionice, jer da akoprem je Pokrajinsko Školsko Vieće podiglo onu učionu na dvorazrednu, odlukom 16 lipnja 1894 Br. 2026, ipak se ta odluka nije još izvela, jer se nije sklopila pogodba sa kućevlastnikom. Navadja jošter majčinu bolest.

Molbenički Odbor predlaže, da se prošnja preporukom ustupi Pokrajinskomu Školskomu Vieću.

Predsjednik Želi li tko govoriti? Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 116-Sab.

Mihovil Vrčić, pučki učitelj u Zagvozdu moli za što obilniju pripomoć.

Kao razloge navadja mnogobrojnu obitelj (ženu i osmero djece) i pretrpljene bolesti, te svoju krutu nevolju.

Vidiv da podpore pučkim učiteljima u aktivnoj službi doznačuje Pokrajinsko Školsko Vieće;

Vidiv da mjestno učionsko vieće u svojoj popratnici potvrdjuje sažaljivo stanje Mihovila Vrčića, kao što i njegovu revnost;

Molbenički Odbor predlaže, da se prošnja Mihovila Vrčića za podporu, ustupi preporukom Pokrajinskomu Školskomu Vieću.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 103.

Seljani Zatona kod Šibenika mole za pripomoć od 200 fior., da uzmognu urediti jedan potok, koji da je pun gliba, te da kvari javno zdravlje.

Molbenički Odbor predlaže, da se prošnja ustupi Zemaljskomu Odboru.

Biankini. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gosp. Biankini.

Biankini. Pitam rieč samo da preporučim toplo ovu molbu, koja nema obične važnosti. Ovo je selo doista napredovalo u kotaru šibenskom, ali nesretno je s toga, što narod mnogo trpi i troši radi grozničave bolesti, koja se pojavljuje usljed ovog potoka. Seljani žele čim prije urediti sami taj potok i spravni su sa svoje strane potrošiti i 300-400 fior., ali boje se, ako se stane postupati onim načinom, da opet najprije dodju mjernici, načine nacrti itd., da će se stvar zategnuti. S toga je treba, da im i pokrajina dodje čim prije u pomoć i podieli tu svotu od 200 fior. Molio bi vis. Sabor, da bi ovu molbu sa preporukom izručio Zemaljskomu Odboru.

Predsjednik. Rieč ima gospodin izvjestitelj.

Izvj. D.r Ivčević. Ja nemam ništa proti tomu, akoprem, kako sam neki dan opazio, meni se čini, da bi valjalo pustiti slobodne ruke Zemaljskomu Odboru, jer dolazi mnogo prošnja i sve nemogu da uslišane budu. Kad se pako sa preporukom izručuju Zemalj. Odboru, svezuju mu se nekud ruke.

Predsjednik. Budući gosp. izvjestitelj nema ništa proti tomu, stavljam na glasovanje

predlog molb. odbora sa dodatkom gosp. Biankinija. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Ivčević (*čita):*

Br. 123.

Vjekoslav Radimiri umirovljeni pučki učitelj u Dobroti, moli za povišenje mirovine. — Kaže da prije umirovljenja bio je tražio drugu petogodišnjicu, ali da mu je Pokrajinsko Školsko Vieće odbilo prošnju i da mu je toga radi mirovina odmjerena su godišnjim fior. 22 nč. 50 manje nego bi mu pristojalo.

Vidiv da se mirovina odmjerava na temelju zadnje uračunive plaće;

Vidiv da, ako se je prositelj smatrao obterećenim sa odlukom Pokrajinskog Školskoga Vieća, kojom mu bi odbivena prošuja za drugu petgodišnju doplatu, imao se uteći na stariju školsku Vlast;

Vidiv da zemaljskomu Saboru nespada odlučiti dali je Pokrajinsko Školsko Vieće pravom odbilo Radimirievu prošnju;

Molbenički Odbor predlaže, da se preko prošnje Vjekoslava Radimiri–a za povišenje mirovine, predje na dnevni red.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina).* Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčevič (*čita) :*

Br. 128.

Zako Lovrović umirovljeni pučki učitelj, prosi povisenje mirovine.

Služio je 21 godinu, 7 mieseci, i 12 dana i mirovina mu bila odmjerena po zakonu su 282 fior. 85 nč. u razmjeru od $^4/_7$ zadnje uživane plaće.

To prositelj priznaje; nu veli, da dok je služio bi mu odmjerena samo jedna petogodišnjica, i da toli Pokrajinsko Školsko Vieće koli visoko Ministarstvo Nastave, odbili su mu prošnju za drugu petogodišnju doplatu, sasvim da je, kako on cieni, na tu doplatu imao pravo.

Nego vidiv da Sabor nije nadležan da preinači odluke školskih Vlasti u pogledu doznačivanja petgodišnjih doplata;

Molbenički odbor predlaže, da se preko prošnje Zaka Lovrovića predje na dnevni red.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita):*

Br. 129.

Nikola Allegretti, umirovljeni pučki učitelj, prosi povišenje mirovine.

Služio je kao učitelj 16 godina, 4 mjeseca, i 12 dana, i mirovina mu bi odmjerena su 231 fior. 42 nč. u razmjerju od $^3/_7$ zadnje uživane plaće.

Vidiv da nije uvaživ razlog, da kad bi prositelj bio služio još 14 mjesećih, bio bi zadobio novu petogodišnjicu;

Molbenički odbor predlaže, da se preko prošnje Nikole Allegretti-a za povisenje mirovine, predje na dnevni red.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju predlog ovaj, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Prelazi se na zadnju točku dnevnog reda, te molim gosp. izvjestitelja financ. odbora neka izvoli pročitati izvjesče o proračunu zemaljske školske zaklade za god. 1895. (*Vidi prilog Br. 12 str. 227*). — Iza dovršenog čitanja odgoditi ću sjednicu do sutra.

Izvj. Borčić (*čita*):

Uz Br. 25-Sab.

Visoki Sabore!

To većim širenjem pučke obuke, nastala je potreba i većeg troška za zemaljske pučke učione. Obzirom na tu cinjenicu zemaljski učionski proračun za god 1895 bio je proračunan na fior. 374.603, dočim onaj odobren za god. 1894 iznosio je fior. 347.685. Prema tomu trošak za ovaj naslov predvidjen za god. 1895 veći je za fior. 26.918 od onog prošle godine. Razni su uzroci tom povisku, a poglaviti su: nove učione koje se imadu otvoriti tekom godine; petogodišnje doplate, koje će tekom godine dozrieti; povišenje najmovina, nabava pokućstva i učila itd.

Pomnoženjem učiona povećaje se i iznos obćinskih doprinesaka, a odnosno i ukupni dohodak. Po računim zemaljske Učionske Vlasti, taj dohodak će za godinu 1895 iznositi fiorina 197.404, koji je za fior. 3.222 veći od onog odobrenog za godinu 1894.

Ali ako se uzme u obzir okolnost, da sve ustanovljene učione, s oskadice učiteljskog osoblja, neće se moći otvoriti, to pravi potrošak biti će manji od proračunanog troška. Tu okolnost je i sami Zemaljski Odbor uvažio, te je predložio, da se od ukupnog troška paušalno odbije fior. 4000. Financijski je odbor s tim predlogom podpuno suglasan, i tako će se cieli trošak za pučku obuku godine 1895 svesti na fior. 370.603. — Odbijeli se od rečene svote predvidjeni dohodak u iznosu od fior. 197.404, dobiva se fior. 173.199, biva iznos koji predstavlja manjak za god. 1895, što se ima pokriti sredstvim Zemaljske Zaklade. Ovi manjak veći je od onog prošle godine za fior. 19.696.

Iz pretresanja pojedinih naslova potrebštine uvjerio se je Financijski Odbor, da bi se troškovi proračunani za učiteljske konferencije mogli prilično smanjiti. Doduše držanje tih skupština zakonom je ustanovljeno, a ovaj odredjuje da se svake godine drže kotarske učiteljske skupštine, a svaku šest godina zemaljska učiteljska skupština. Nego, pošto je zadaća ove zadnje, da pretresa o pitanjim već razpravljenim u kotarskim skupštinam, jasno je da ona ne može vršiti svoju ulogu onako uspješno i svestrano, kako je bilo u misli zakonodavca, a to radi preobilna gradiva o kome je dužna baviti se kroz prilično ograničeno doba, što joj je ustanovljeno. A i što se tiče kotarskih skupština, odbor je od mnienja, da i ove neodgovaraju podpuno svrhi radi koje su bile odredjene, a osobito s toga što plodovi zaključaka didatsko-pedagožke naravi, u skupštinam primljenih, ne mogu se dovoljno procieniti iz jednogodišnjeg izkustva. Odbor dakle scieni, da bi se u tom pogledu moralo sa strane starije učionske oblasti nešto učiniti, jer nema sumnje, da bi kotarske učionske skupštine bolje svojem cilju odgovarale, a zemlja bi dosljedno imala znatnu prištednju, preko 22 hiljade fiorina u 6 godina, kad bi bile riedje držane, po prilici svake 3 godine.

I u pogledu potrebe daljnjeg razširenja pučke obuke, poglavito obzirom na nizki stepen naobrazbe u kojem se nalazi većina naših djevojčica u nekojim gradovim financijski se odbor ozbiljno bavio. Žaleć da financijske prilike zemlje ne mogu za sada dopustiti, da se osnuje zavod vruće zagovaran toliko od zadnje zemaljske učiteljske konferencije, koli od gospodja splitskih i od one obćine, koji bi odgovarao kulturnim potrebam ženske ruke ciele Dalmacije, jednodušno je priznao nuždu da se nešto uspješna, i ako u čednoj mjeri, zavede. On misli, da bi se iztaknutom nedostatku prilično doskočilo, kad bi se u glavnijim mjestim podigle gradjanske učione za djevojčice, svakako ne u jedan mah, nego postepeno, počamši od Splita, e da se na temelju dobivenog izkustva uzmogne uvidjeti dojam, koji će ta vrst učiona imati na kulturni razvitak ženskog spola.

Odbor je osvjedočen, da će zemlja te zavode s najvećim oduševljenjem pozdraviti, koji će istodobno služiti kao duševno hrvalište i samim našim učiteljicam, jer će vriednijim i revnijim pružiti prigodu da se još bolje u nauci usavrše i time sebi bolji položaj obezbjede. — Razlozi, koji su lanjske godine naveli financijski odbor, da podnese zaključak kojim se traži od

Visoke Vlade da povisi državni doprinesak za pučku obuku, vriede, dapače u jačoj mjeri, i ove godine. Troškovi za školstvo poskočiše za drugih 20 hiljada fiorina, dočim porezna snaga zemlje, ne samo da se nije povećala, da li na žalost još više pala. A pošto joj svaka nova godina nameće novih i težkih tereta, osobito iz podizanja novih zakonom propisanih učiona, neobhodno je potrebito da država u pomoć priskoči, inače biti ćemo prisiljeni ne samo da se zaustavimo u ustanovljenju novih učiona, nego da zatvorimo nekoliko od onih te već postoje.

Obzirom dakle na navedene okolnosti financijski odbor predlaže:

1. Da Visoki Sabor uzme za podlogu posebne razprave proračun zemaljske učionske zaklade za godinu 1895, predložen od Zemaljskog Odbora izvješćem 30 prosinca 1894 Br. 7147;

2. da primi sve točke troškova i pokrića kako su u istom izvješću predložene;

3. da primi sliedeće zaključke:

I. Daje se nalog Zemaljskomu Odboru, da se obrati na c. kr. Zemaljsko Učionsko Vieće s molbom, nek bi potražilo od Visokog c. kr. Ministarstva za Bogoštovje i Nastavu dozvolu, da se kotarske učiteljske skupštine, mjesto svake godine, drže svake tri godine;

II. daje se nalog Zemaljskom Odboru, da se obrati na c. kr. Zemaljsko Učionsko Vieće pozivom, da bi isto, početkom učionske godine 1895-96 podiglo u Splitu gradjansku učionu za djevojčice;

III. daje se nalog Zemaljskomu Odboru, da se obrati na c. k. Vladu i potraži, da doprinesak, što država daje Kraljevini Dalmaciji za pučku obuku, bude od fior. 41.654 povišen na fior, 100.000.

Financijski Odbor

Zadar, 21 siečnja 1895,

Presjednik
D.r Čingrija

Izvjestitelj
Borčić.

Predsjednik. Sada ću zatvoriti sjednicu. Buduća je sjednica sutra u 10 sati pr. podne. Na dnevnom je redu razprava o predračunu Zemalj. Učionske Zaklade za godinu 1895. — Današnja je sjednica zatvorena.

(*Svršetak sjednice u 1 sat i 10 čas. po podne*).

VIII. Sjednica dneva 31 Siečnja 1895.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika sedme sjednice. — Upiti na Vladu — Navještenje molbenicâ. Razprava o proračunu za god. 1895 zemaljske učionske zaklade.*

(Sjednica nastaje u 10 satî i 15 čas. pr. p.)

Predsjedava: podpredsjednik **D.r Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *D.r Ante Puljezi* i *D.r Antun Machiedo.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: c. k. namjestnički podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. k. dvorski savjetnik **Dragutin Maria Truxa**; cc. kk. namjestništveni savjetnici **Antun** vitez **Vuković** i **Nikola Nardelli**; c. k. kotarski povjerenik **Vladislav Golf.**

Predsjednik (*zvoni*). Otvorena je sjednica. Ima nas 25. Broj je zakonit. Molim gosp. tajnika neka izvoli pročitati zapisnik sedme sjednice.

Tajnik D.r Puljezi (*čita zapisnik VII.e sjednice*).

Predsjednik. Želi li tko govoriti o zapisniku? (*Nitko*). Ona gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. (*Većina*). — Zapisnik je odobren.

Prije današnje sjednice primio sam tri upita. Prvi upit predao je gosp. zast. Biankini. Neka ga izvoli pročitati.

Biankini (*čita*):

Upit zastupnika Jurja Biankinia i družine na vladu Njegova Veličanstva.

Župa Nevidjane, sa odlomkom Mrljane, broji 550 duša. Mrljane po sebi imadu 160 duša, a najskrajnija mrljanska kuća daleko je od Nevidjana 3 kilometra.

Župa od svoga postanka nije imala prave župne crkve, ali ima preko 70 godina odkad se je visoka vlada počela baviti sa nacrtim crkve nevidjanske.

Otrag 15 godina bilo je odredjeno, da će se crkva graditi kod župne kuće, na mjestu zvanu „zaselo", a to je vlada i odobrila. Pristalo je na to i sjemenište Zmajevićevo, kao vlastnik zemljišta, a pokojni nadbiskup Maupas vidio je na licu mjesta položaj i pismeno ga potvrdio. Za to mjesto se nagodiše i Mrljanci.

Nazad 8 godina Nevidjanci zaželili, da njim se crkva gradi u sredini sela, a visoka vlada, nebud liena, daj odmah izvesti novi nacrt. Ali novi nacrt nije dobio potvrdu ministarstva.

Od onda sve zaspalo, a uz to u Nevidjanim stara crkvica, nedostatna za potrebe pučanstva — ni 200 duša nemože u njoj ostati — prieti svaki čas srušiti se, i zakopati pod svojim ruševinam i župnika i župljane.

Pri tom žalostnom stanju, mi smo dužni upitati vladu Nj. Veličanstva:

I. Jeli poznato visokoj vladi, da u Nevidjanim župna crkvica prieti srušiti se, i da nije dostatna za potrebe onog bogoljubnog pučanstva?

II. Poslie 70 godina molbâ i nacrta, misli li, i kad, visoka vlada graditi pristojnu crkvu u župi nevidjanskoj?

Zadar, 31 siečnja 1895.

Biankini — D.r Paštrović — Ljubić — D.r Mišetić — Perić — Šarić.

Predsjednik. Molim g. zastupniče jedna

rieč neodgovora, prepisu. Vi ste čitali prigovora, a ovdje je pisano nacrta.

Biankini. Molim čitao sam, kako je napisano.

Predsjednik. Onda dobro. Prelazi ovaj upit c. kr. vladi. — Drugi upit predao je g. zast. Borčić. Neka ga izvoli pročitati.

Borčić (*čita*):

Upit zastupnika Borčića i drug. na Vladu Nj. Vel.

C. K. Glavni Porezni Ured u Splitu izplaćivao je dosele couponse sviju državnih Zajmova.

Zadnji od tih zajmova, koji je bio izdan, jest onaj u krunam, a rečeni ured neće da izplaća odnosne couponse, s razloga što nije dobio nikakva naloga od starije oblasti.

Podpisani nemogu naći drugog uzroka tomu, nego da je Visoko c. k. Zemaljsko Ravnateljstvo Financija zaboravilo izdati onom uredu redoviti nalog.

Opazit jim je dalje, da isti ured, premda ovlašćen izplaćivati couponse u zlatu, ipak ih ne plaća, jer nema razpoloživa zlata. Tom nedostatku, po mišljenju podpisanih, može se na dva načina doskočiti: ili nek starija oblast stavi na razpoloženje onom uredu potrebitu kolikoću zlata, ili nek ga ovlasti da plati couponse u srebru sa dodatkom dobitka na zlato (*aggio*) onog dana u kojem je izplata obavljena.

Obzirom na iztaknuto, do časti je podpisanim upitati Vladu N. V.:

1.o Jesu li Visokoj Vladi poznate činjenice u upitu navedene?

1.o Ako jesu, što kani Visoka Vlada odrediti da odstrani iztaknute neprilike?

Borčić — Brajković — Bjelovučić — Korlaet — A. Machiedo.

Predsjednik. Prelazi c. kr. vladi. Treći upit predao je g. zast. D.r Machiedo mladji. Neka ga izvoli pročitati.

D.r Machiedo (*čita*):

Upit zastupnika d.r Machiedo-a i drug. na Vladu Nj. Veličan.

Nekoliko godina nazad, nastojanjem glasovitoga prirodoslovca Dvorskog Savjetnika, profesora D.ra Franja Ungera, bijaše ustanovljeno u gradu Hvaru družtvo „Società igienica di Lesina“ kojemu je svrha da pripravi stan i hranu za bolesnike od prsijuh.

Njezino se Veličanstvo Carica i Kraljica Jelisava premilostivo udostojila primiti se pokroviteljstva toga družtva, i dopustiti da se dotična sgrada, kad se podigne, nazove „Stabilimento igienico Imperatrice Elisabetta“, a to dopisom Gödöllö 10. Studenoga 1869. Br. 681, Nadvornika Baruna Nopese.

Radi nedostatka novčanih sredstva, Družtvo se obrati na Njegovo Veličanstvo Cesara i Kralja, koje se udostojilo, kako proizlazi iz dopisa 31. Siečnja 1870. Broj 1167. ck. Namjestništva, dopustiti da búde družtvo predbilježeno na učestvovanje prihoda jedne od dojdućih državnih lutrija do iznosa 30.000 fiorina.

Za tijem god. 1875. Njegovo Veličanstvo prepoštovanom Carskom Odlukom 23. Lipnja 1875., udostojilo se je narediti da se iz lutrije god. 1877. doznači 6.000 fior. rečenom družtvu.

Tim se novcem sagradi koliko je bilo moguće, ali bi radnja obustavljena radi nestašice sredstava, te je družtvo zamolilo da mu bude doznačena ostala svota od fior. 24.000 iz lutrije god. 1892.

Dopisom 10. Listopada 1892. Br, 9192. Kot. Hvarskog Poglavarstva, usljed Namjestništvene odluke 6. Listopada iste godine Br. 21.672, bi javljeno da u razdieljivanju prihoda lutrije god. 1892. nije bilo moguće imati obzira na higjeničko družtvo, jer već vas prihod namjenjen, a da će se to možda moći prigodom lutrije god. 1894.

Prošla je i god. 1894, a družtvu nije bilo ništa doznačeno.

Da se dokaže važnost toga družtva nepotrebno je svako razlaganje, jer je grad Hvar na glasu sbog svoje blage klime, u kojem najljepše rastu na otvorenom ne samo naranče, limuni i ružmarin, već i palme, amerikanska agava i drugo ezotično bilje, što samo pod žarkijem tropičnim suncem usojeva.

Blagotu hrvatske klime nije samo već pomenuti Unger, nego i glasoviti Sigmund hvalio i uznosio, koji je zadnji, što više izrekao da se može izporediti sa onom Nizze i Mentona, a ovoj dvojici pridružilo se je toliko drugih učenjaka svjetskog glasa.

S toga podpisani imaju čast upitati Vladu N. V. je li voljna predložiti i nastojati da higjeničko Hrvatsko družtvo bude podbilježeno za svotu od ostalih 24.000 for. u lotriji, koja prva dodje ili kada?

D.r A. Machiedo — D.r I. K. Machiedo — Borčić — Korlaet.

Predsjednik. Prelazi c. k. vladi. — Prije današnje sjednice prispjelo je nekoliko molbenica; nu prije nego budu naviještene, rieč ima g. vlad. povjerenik Pavić.

Vlad. povjerenik Pavić. Na upite imati ću čast odgovoriti u jednoj od dojdućih sjednica.

Predsjednik. Molim neka sada budu navještene molbenice.

Tajnik Pugljezi (*čita*): Br. 152 Stjepana Kristića učitelja Betine za pripomoć; Br. 153 Upraviteljstva družtva „pučka knjiga" za pripomoć; Br. 154 Ane Rubčić Udove p. Josipa za pripomoć.

Predsjednik. Ove molbe prelaze dotičnom odboru. — Prelazim na dnevni red. Imamo na dnevnom redu razpravu o zemaljskom učionskom predračunu za g. 1895. Obća je razprava otvorena.

G. vladin povjerenik namjestnički savjetnik vitez Vuković ima rieč.

Učionski izvjest. namjesn. savj. Vuković.

Prije nego počmem govor o proračunu pokrajinske školske zaklade čutim dužnost, da se osvrnem na rieč što je pala u predzadnjoj sjednici ovog Sabora, naime, da ima cc. kk. činovnika po raznim mjestim pokrajine, koji bi se upuštali u agitacije za družtva *Lega nazionale* i da nebi mogla obstajati ta družtva kad ne bi bilo agitacija sa strane cc. kk. činovnika.

O takovim agitacijama u pokrajini Vladi nije poznato, ali budite uvjereni, gospodo, da ako bi igdje bilo opravdanih tužaba u tom pogledu bi se najstrožije postupalo.

Sada ću, častna gospodo zastupnici, proći na predmet dnevnog reda.

Visoki Sabore! Velečastna Gospodo Zastupnici!

Kao Vladin zastupnik za školske poslove, smatram si za dužnost učestvovati pri razpravi proračuna za naše pučke škole, od kojih odvisi širenje prosvjete medju nama i umnažanje blagostanja naše pokrajine.

Pošto predračun sastavlja u koliko se potrebštine tiče, učionsko zemaljsko vieće, kojem ja imam čast pripadati, ali je zadaća visokog Sabora starati se za pokriće, imao bi najprije glede predračuna zamoliti Vas da izvolite odobriti sve što je pokrajinsko vieće putem Odbora zemaljskog predložilo. Učione su temelj družtvene ili socialne zgradje na kojem se oslanja dobrobit i postepeni napredak ljudski; bez ovog temelja ciela bi se sgradja srušila i zakopala bi nas pod svoje razvaline.

A vi, častna gospodo zastupnici, nećete stavno dopustiti ne samo da se ova sgradja sruši, nego nećete podnieti da se ni najmanje rastrese ili da se nepodpuno nedovrši, te na proračunu vaših učiona nećete stavno biti Vi oni koji ćete išta izbrisati.

Ekonomičke snage naše pokrajine doista su slabe, ali prama našim velikim potrebam i prama zahtjevim našeg naprednog vremena, treba svakako da učinimo sve što je moguće za naše škole, i da tako postepeno podignemo sve to više niski razniveau moralni i umni stupanj u koji nesretne okolnosti i nepravice prošastih *vjekova* strovališe plemeniti narod ove pokrajine.

Ja Vas pak mogu uvjeriti, da pokrajinsko školsko vijeće sa novcim od Vas odobrenim najvećom štedljivošću postupa i da se samo neobhodno potrebiti i redovito dokazani troškovi odobravaju.

Častna Gospodo! Za ovu godinu naćete da je predrazbroj školski povišen za 16718 for.; a ovo povišenje zavisi od umnoženja učionâ, koje ili su već otvorene ili će se kroz tekuću godinu otvoriti.

Ako se povišenje, osobito ako visoki Sabor odobri zakon o poboljšanju plaća učiteljâ, prikazuje znamenito, vjerujte da je još znamenitija i posve naprešna potreba da brzo radimo za širenje pučke naobražbe. Moramo imati pred očima, da ako smo i nešto napredovali, ipak po pučkom popisu godine 1890 imali smo 85·64% nepismenih stanovnika prema 89·27% od godine 1880 a da s toga treba i dalnjih novčanih žrtava, ako ćemo izvesti osnovu širenja pučke učione svugdje gdje je treba i gdje je ustanovljenje mogućno.

Dopustite sada gospodo zastupnici da svratim Vašu pozornost na sadašnje stanje i na pravce pučke nastave u našoj pokrajini.

Moramo predpostaviti da ne kanim iznijeti kakav program za koji ne bi bio ovlašten. Neću takodjer s ovog mjesta kakav stanoviti predlog učiniti, niti najmanje kanim raspravljati podalje i izcrpivo o kakvim školskim pitanjem.

Ja ću samo slobodan biti sa malo riječi iznieti pravo sadašnje stanje naših škola, i pravac kojeg se pokrajinska školska vlast drži i držat će se u nekim školskim predmetim i u osnivanja novih škola u našoj pokrajini, te neće premučati niti nje slučajne mane, jer mi nije namjera da se hvalim, već hoću da Vam predočim pravu istinu da ćete znati, na čemu smo. Tako ćete Vi, častna gospodo zastupnici, shvatiti školski predračun za god. 1895 i nešto bolje moć proučiti različite stavke i pitanja svestrano raspravljati. A da se prosudi napredak, postignut na školskom polju treba se prije svega osvrnuti na stanje pučkog školstva u prijašnjim vremenima. Naravski početak nove školske organizacije jest doba, kad je stupio u krjepost novi državni zakon o pučkim učionicam dne 14 svibnja 1869, koji zakon utanačio je sasvim nove propise i opredijelio temelj na kojem bi se imalo razviti pučko školstvo, a taj temelj je općenita dužnost glede pohadjanja pučke učionice sa strane mužke i ženske djece od navršene šeste do navršene 14 godine života, koja dužnost pohadjanja bi pokr. zakonom dne 29 prosinca 1871 (P. Z. L. B. 11 ex 1872) za Dalmaciju stegnuta na dobu od navršene šeste do navršene 12 godina života.

Da vidimo u kakvom se je stanju nalazilo pučko školstvo u pomenuto doba a to je koncem školske godine 1869-1870.

Po statističkom izvještaju bilo je koncem pomenute godine u Dalmaciji ukupno 218 pučkih učionica, ubrojivši i pomoćne i privatne učionice, i to po kotarim:

u Benkovačkom . .	5
„ Kotorskom . . .	36
„ Korčulanskom . .	16
„ Imotskom	2
„ Kninskom . . .	9
„ Hvarskom . . .	16
„ Makarskom . . .	9
„ Dubrovačkom . .	25
„ Šibenskom . . .	12
„ Sinjskom	4
„ Spljetskom . . .	54
„ Zadarskom . . .	30

Na pohadjanje ovih učionica bilo je obvezano ukupno 19.465 djece i to:

13525 muške i
5940 ženske

Od ovih pohadjalo je učionice samo ukupno 8675 djece i to;

7203 muške i
1472 ženske

Prema broju obvezane djece cijele pokrajine, pohadjalo je dakle učionicu samo 16% ukupne obvezane djece.

Deset godina kasnije t. j. koncem školske godine 1879-80 broj učionica bio je od 294. broj obvezane muške i ženske djece od 21379, od kojih pohadjalo je ukupno 14764 djece obojeg spola.

Napredak glede apsolutnog broja obvezane djece u pomenutom dešetogodištu nije zaista bio znatan, jer se je broj obvezane djece povećao samo za 1914. ali je ipak postotak pohadjanja poskočio od 16% na 24%. što je dosta povoljan napredak za ona vremena.

Iza drugih 10 godina i to koncem školske godine 1890-1891 bilo je ukupno 322 od kojih 279 javnih, 23 pomoćnih i 20 privatnih pučkih učionica.

Obvezano bilo je ukupno 26203 djece (i to: 17919 muške a 8284 ženske). od kojih pohadjalo je učionice: 21726 (i to 15465 muške a 6261 ženske).

Prema tomu postotak pohadjajuće djece škočio je u rečenom desetgodištu od 24% na 30%.

Slijedeće godine t. j. školske godine 1891-1892 bilo je ukupno 332 pučkih i to 285 javnih 27 pomoćnih i 20 privatnih.

Obvezane djece bilo je ukupno 27914 i to 18528 muške a 9386 ženske.

Od ovih pohadjalo je učionice 22045 i to 15989 muške a 6056 ženske.

Postotak pohadjanja ostao je isti.

Školske godine 1892-1893 bilo ukupno 350 pučkih učionica. Obvezano na pohadjanje bilo je 33522 djece i to 20436 muške a 10740 ženske. Pohadjalo je ukupno 28688 djece i to 19158 muške a 8930 ženske djece. Postotak pohadjanja poskočio je dakle na 39%.

Školske godine 1893-1894, kad je broj pučkih učionica bio od 351 bilo je obvezane djece ukupno 36016 i to 22462 muške a 13554 ženske. Od ove pohadjalo je učionice ukupno 31633 djece i to 20693 muške i 10940 ženske.

Postotak pohadjanja poskočio je dakle prema prijašnjoj godini od 39% na 44%.

Ovaj postotak skočio je tekuće školske godine svakako preko 50% — ali i to je još uvjek nedovoljan stupanj. — Da se tomu doskoči, školska uprava postarat će se nesamo da u svim mjestima, gdje do sada samo muška djeca bijahu obvezana ne pohadjanje pučkih učionica. budu obvezana ženska djeca uvedenjem mješovitih učionica, nego i za to, da budu ustanovljene nove pučke učionice u svim mjestima, gdje opstoje dotični zakoniti uvjeti.

U tom pogledu moram istaknuti, da je prije vladalo načelo, da se nove učionice utemelje samo tamo, gdje su ili stanovnici ili općina pitali za uvedenje učionice.

Posljedica bila je, da bi se često pristalo na zavedenje pučke učionice u manjim mjestima, koja su zapitala školu, dočim veća mjesta, gdje je bila potrebitija učionica, nisu je dobili niti je danas imaju, jer se nisu za to zauzela ili jer nije bilo moguće nabaviti prikladne školske prostorije.

U novije vrijeme školska je uprava odustala od tog načela te se prihvatila nova t. j. da iz vlastite inicjative potakne pitanje o zavedenju novih pučkih učionica u mjestima, gdje su najpotrebitije, neobziruči se na to, da li dotična sela ili općine žele ili pitaju učionicu ili ne. — Školska uprava drži se tim propisa § 6. pokr. šk. zakona dne 29 prosinca 1871 br. 10 ex 1872, koji propisuje, da je školska vlast dužna, da ustanovi pučke učionice u svim mjestima, gdje opstoje dotični zakoniti uvjeti. S toga i vidiv, da je Primorje bilo dosta više providjeno pućkim učionicama nego zagorski krajevi, ona je obratila osobitu pažnju na Zagorje te je kroz posljednje 3 godine odobrila odnosno odredila ustanovljenje mnogih pučkih učionica, koje dijelom već su i otvorene ili se radi o njihovom otvorenju.

U tom pogledu čast mi je istaknuti kotare Benkovački, Šibenski, Kninski, Imotski. Spljetski i Metkovski, u kojim se je kroz zadnje godine otvorilo mnogo učionica, a da dotične općine i nisu pitale za zavedenje učionica.

Mnoge od ovih učionica već su se i otvorile uslijed nastojanja školskih vlasti, a ako je to bilo moguće ima se pripisati i susretljivosti zemaljskog odbora, koji je pristao na dotične predujmove općinam ili privatnim kućevlasnicima za priredjenje školskih prostorija, bez kojih predujmova mučno da bi se bilo došlo do otvora. Ovog pravca držat će se školska vlast i u buduće te će nastojati, da osobito u Zagorskim krajevima bude ustanovljeno što više učionica.

U Benkovačkom, Kninskom, Šibenskom, Imotskom i Metkovskom kotaru može se reći, da su već ustanovljene barem u načelu najpotrebitije, te ostaje još Sinjski i donekle Spljetski kotar.

Osobito u Spljetskom kotaru i to u općini Trogirskoj, Mućkoj, Omiškoj i Lečevićkoj opstoji potreba ustanovljenja novih učionica, a školska uprava zauzet će se, da se i u ovim zapuštenim krajevima što prije otvore najpotrebitije škole.

Postupalo se je tu tako, da u kotarima, gdje je bilo malo škola, kako sam spomenuo malo prije u Benkovačkom, Kotoru, Šibeniku i Zadarskom — znatno je poskočio broj učionica, te u zadnje godine dobili su n. p. u benkovačkom kotaru 12 škola više, u kotorskom 8 škola više, u kninskom 7 škola više, u šibenskom 10 škola više, u zadarskom 17 škola više.

U tom smjeru čast mi je istaknuti, da su baš ovih dana prispjeli pok. šk. vijeću prijedlozi kotarskog vijeća u Spljetu glede zavedenja 21 novih učionica u zagorskim krajevima kotara Spljetskog te će se o tim predlozim što prije odlučiti. Otvor ovih učionica bit će olakočen kad će se izvadjati zakon glede nabave školskih prostorja sa strane općina.

Razumije se, da će otvor ovih učionica slijediti samo postepeno t. j. u koliko bude raspoloživih osoba, u kojem pogledu školska uprava ima se još uvjek boriti s nestašicom učiteljskog osoblja.

Školska uprava nastojat će paka, da ako nebi bilo moguće, da se radi oskudice usposobljenih učiteljskih osoba, otvore javne redovite učionice, da se *zavedu* barem pomoćne učionice, te se nada, da će se dotični dušobrižnici dragovoljno primiti barem privremeno pomoćnog poučavanja; dok nebudu razpoložive redovito usposobljene učiteljske osobe.

Kako sam već prije spomenuo, školska vlast drži se u novije vrijeme temeljnog načela našeg školskog zakona, naime, da sva djeca od navršene šeste do navršene dvanajste godine bez razlike spola moraju biti obvezana na pohadjanje pučkih učionica, te se s toga ustanovljuju sve nove učionice kao miješovite a već opstojeće muške pretvaraju se u mješovite, u koliko u dotičnim mjestima neopstoje zakoniti uvjeti za ustanovljenje posebnih ženskih učionica, prilagadjujuć se naravski barem u ovom prelaznom stanju mjesnim okolnostima, koje se po mogućnosti uzimlju u obzir.

Ja ću se s toga nešto obširnije baviti o našim mješovitim učionam, pošto je taj predmet i u prošastom saborskom zasjedanju dao povoda podugim raspravam i pošto kod nas u pokrajini nijesu još svi složni u uvjerenju da mješovita škola toliko sa didatičko-pedagogičkog, koliko sa ekonomičkog gledišta nami je prikladna i da odgovara našim okolnostima.

Vami, častna gospodo, dobro je poznato da mješovite škole svagdi u našoj državi i van iste, su uvedene; najbolje pedagogičke sile priznaju im veliku važnost.

Glasoviti profesor Laboulaye u umnoj i duhovitoj knjizi „Pariz u Americi" slika jasnim i čarobnim bojam mješovitu školu u Americi. A Jules Simon zemjalni učenjak na svijetskom glasu, i on zagovara mješovitu školu, i tvrdi da kako nema posve razlike u podučavanju, tako se spolovi mogu ukupno podučavati.

Na prigovori proti mješovitim školam kod nas jesu suviše i nezakoniti, jer stoje u oprijeci sa propisim državnog zakona 14 svibnja 1869 i pokrajinskog zakona 22 prosinca 1871 (P. Z. L. Br. 11 ex 1872) koji propisuju da školska vlast ima brinuti se jednako odgojem mužke i ženske djece.

Školska uprava mora dakle svakako providiti najmarljivijim načinom i za ženski spol i tim ispraviti veliku i staru nepravicu učiujenu kod nas od vjekova bjednoj i zaslužnoj ženi.

Ona u Dalmâciji nosi nesamo veliko breme domaće uprave i reda, nego je i obterećena, ili da bolje rečem preopterečena odgojem i njegom nejake djece. Ako je muškarcem težak rad, i ženi je kod nas možda više nego drugdje, prikovana teškim okovima svakovrstne radje u kući, na planini, po moru i po kopnu, kako vidimo svaki dan u zadarskom kotaru i u ovom gradu. Nek joj se pruži malo nauka, upravljat će bolje kućom i radjam, uvest će u obitelj red i čistoću, i postat će posve drugarica čovjeka u bračnom stanju, Kad bude razumnija, pomoć će mužu radom i savjetom, i znat će odvraćat ga od pijanstva, od gostba, od prosipnosti u nekim svečanim prigodom, od nepotrebitih trošaka sbog koji seljak upada u nesmiljene ruke lihvara, i tako sve više propada.

Prigovori proti mješovitim školam nemogu se uz to po zdravom razumu ne opravdati s čudorednog gledišta.

Da se pak zakon prilagodi našim okolnostim po selim i da se lasnije uvede, obuka je velikim djelom prepolovjena, a to da roditelji mogu izmijenanice okoristiti se radom jednoga diela svoje djece prije podne, a drugoga diela posli podne.

Samo u slučaju kad nebi bilo u školi barem 50 djece, onda po § 45 nastavnog reda podučanje je cjelodnevno. Ali taj slučaj je kod nas u Dalmaciji dosta rjedak.

Po mome mnenju ove mješovite škole nebi imale podavati brige u pogledu morala. Zajednički život po našim selim; razne prigode za sastanke na radjam, u paši, u planinam, u stadim, a to često prez ikakvog nadgledanja, nemadu obično kod nas hrdjavi posljedica za čudorednost.

A kako bi se moglo pobojati kojekakvih neprilika u učioni, gdje budno oko učiteljice ili učitelja prati svedjer svaki korak i svaki pogled djece njima povjerene

Ali ne samo u prosvjetljenim zemljam, nego i u neprosvjetljenim, uvedene su mješovite škole.

Rekao sam neprosvjetljenim, jer u Bosni-Hercegovini zemlje koje su počele stopro koracati ne stazi napredka i prosvjete, i premda — sbog različitih vjerozakona, tu ne obstoje najpovoljnije okolnosti a ipak — što mogu tvrditi na temelju osobnog izkustva, kojim sam se srećom kroz $15\frac{1}{2}$ godina, tamo okoristio — već ima mješovitih škola. Na različite klupe, s jedne strane učione drugi spol. A zašto ne može to i kod nas biti?

Dobrim i ćudorednim naukom i dobrom stegom doista će se postići u učioni ona mirnoćaj onaj red i ona pažnja, što je Guizot nazivao „atmosfera religiozna učione“ — (atmosphère religiouse de l'ecole).

Valja dakle nastojati od strane občina, župnika i uplivnijih osoba da se uklone one predsude koje kad i kad izlaze na javnost proti mješovitim školam i prouzrokuju raznih neprilika kojim bi se moglo izbjeći, kad se dostojno uvažava obća korist mješovite škole.

Pokrajinska školska uprava držeći se uvedenog sustava mješovitih škola, utanačila je, da sve pučke učionice budu pretvorene u mješovite a po spolu razlučene stoprom onda, kad bi broj učiteljskih osoba bio preko 3, jer samo u tom slučaju § 4 pok. zakona dne 29 prosinca 1871 P. Z. L. br. 10 ex 1872 propisuje, da se imadu učionice rastaviti po spolu t. j. ustanoviti posebnu mušku i žensku učionicu, premda i taj propis neodgovara najbolje našim ekonomičkim prilikam, jer mu je posljedicom veći trošak za uzdržavanje učionica po spolu rastavljenih.

U tomu pogledu čast mi je istaknuti, da u drugim pokrajinam naše države, koje se nalaze u mnogo boljim ekonomičkim okolnostima, vlada načelo, da se učionice imadu rastaviti po spolu stopram onda, kad broj učiteljskih osoba jedne učionice dopire preko 5 ili 6.

Kako proističe iz proračuna pokrajinske školske zaklade za god. 1895, u istom uvršteno je:

a) muških	učionica	72
b) ženskih	„	48
c) mješovitih	„	284
d) pomoćnih	„	33
	Ukupno	438.

Mi smo dakle postignuli, da dok je bilo prošaste god. 351 učionica, to ih sada 438 ima t. j. biti će 87 učionica više neg je bilo svršetka prošaste godine. Ako se paka uzme u obzir vrijeme od god. 1869 onda ćemo sada imati više od dvojstruko učionica.

Glede pučkih učionica u Rabu, Betini, i Gracu, koje su proračunu uvrštene još kao razdijeljene po spolu, moram istaknuti, da je u Gracu već ustanovljena i otvorena dvorazredna mješovita, pošto su iz okoliša bili izlučeni odlomci Mundanija i Banjol, u kojim će se početkom šk. god. 1895-1896 ustanoviti po jedna jednorazredna mješovita učionica.

Isto tako već je odredjeno, da jednorazredna muška pučka učionica u Betini bude podignuta na dvorazrednu mješovitu.

Imalo bi se dakle još pretvoriti u mješovite 19 muških u mjestima, gdje još nije providjeno za nauk ženske djece.

Kad to bude provedeno, onda će se stopram moći kazati, da je u Dalmaciji izvršen propis državnog školskog zakona, glede općenite obveze pohadjanja pučkih učionica sa strane muške i ženske djece, što do sada nije bilo.

Suviše nastojat će se, da u mjestima, gdje opstoje već muške i ženske učionice, e da broj učiteljskih osoba obiju učionica neprekoračuje tri, iste budu spojene u mješovite, što se priporučuje ne samo sa didaktičkog nego i sa financijalnog gledišta.

Glavna korist mješovitih učionica sastoji i u tom, što se je tim izbjeglo velikom trošku, koji bi se imao, kad bi se u dotičnim mjestima, gdje sada opstoji jednorazredna mješovita muška učionica, zavela posebna ženska učionica, jer u ovom slučaju trebalo bi zavesti po prilici još *254 ženskih* učionica, a dotični trošak bio bi po prilici od 150.000 for.

Tu paka nisu uračunane one učionice, koje su se uslijed pretvorenja u mješovite, morale podignuti na dvo ili trorazredne, a ako se i mora priznati, da će se ta potreba povišenja učiteljskih osoba pokazati i pri nekim drugim, sada još jednorazrednim mješovitim učionicam, ogromna većina mješovitih učionica ostat će ipak i nadalje jednorazrednice te se može ustvrditi, da se tim pokrajinskoj školskoj zakladi prištedi svake godine trošak od preko 100.000 for.

Školske Sgrade.

Nazad njekokoliko godina bilo je čestih tužaba radi nevoljnih školskih zgrada osobito u selima.

U ovom pogledu a najviše u zadnjem petogodištu, znatno se je napredovalo. Po svim kotarima pokrajine podiglo se baš lijepih kuća, naročito odredjenih na školske svrhe, mnoge od kojih mogu biti uzorom. Za to stekao je zaslugâ Zemaljski Odbor, koji, kako sam prije napomenuo, bio je svedjer, gdje je trebalo susretljiv u udijeljenju predujmova najskoli općinama i crkovinarstvim.

Od početka godine 1890 do konca godine 1894 bilo je dozvoljeno u ime predujma fior. 51.480, a to priredjenje 57 školskih sgrada, naime:

god.	1890	f.	1450	za	3	sgrade
„	1891	„	7960	„	13	sgrada
„	1892	„	9670	„	13	„
„	1893	„	7700	„	10	„
„	1894	„	24700	„	18	„

Osim ovo 57 novih sgradâ, podiglo se je još drugih bez predujmova.

Pukućstvo učilâ.

Častna gospoda će ove godine opaziti u proračunu povišen iznos za školsko pokućstvo i učila. Taj veći trošak se nameće obzirom na broj novih učionica, koje će se tekom godine otvoriti, i na pretvorenje raznih učionica u mješovite. Toliko pri nabavi pokućstva, koliko pri

izboru učila školska uprava pazi, da udovolji, u granicama mogućih novčanih sredstava, zahtjevima zdravstveno-igijeničkim i pedagogjičnim.

Što se tiče našeg učiteljišta u Arbanasim, na koje se osvrće pozornost i nada naroda, školska uprava nastoji da ovaj zavod podpuno odgovara svojoj plemenitoj svrhi.

Žalibože u pogledu pohadjanja učiteljišta, izostaje naša pokrajina iza drugih kojim se po broju pačanstva približuje.

Još godina 1877 Bukovina je imala u svojoj preparandiji 172 pitomaca: Sležka 424; Koruška 129 a mala pokrajina Salzburga, koja broji malo više od četvrtine dalmatinskog pučanstva, imala ih je 114. A one godine dalmatinski zavod imao je samo 51 učenika.

Od one godine okolnosti su se ipak nešto poboljšale, jer u našem Arbanaškom zavodu bilo je prošaste godine 108 pitomacâ a ove godine 110; nu taj broj zaostaje još za onim drugih malih austrijanskih pokrajina, jer na priliku mala Salzburga imala je godine 1893, 120 učenika a Sležka 368, osim pitomacâ što je imao evangelski učiteljski zavod u Bjelitzu.

Većina mladeži učeće i usposobljene u Arbanaškoj Preparandiji spada seoskom staležu i prikazuje se dobro naučena i napućena i sviestna svojih dužnosti; ona ne zaostaje ni najmanje iza gradske mladeži.

Seoska mladež dati će i unapried jači kontingent za naše učitelje, dotično za arbanaški zavod, gdje su takodjer rado primljeni i mladići iz gradskih krugova.

Početkom nove godine obaljen je mjesečni oškrbni doprinesak pitomacâ od 20 for. na 18; a pokrajinsko školsko vijeće stalno se nada da će se mjesečni doprinesak moć dalje obaliti.

Na taj način hoće se ne samo razteretiti pitomce i njihove obitelji od nekog godišnjeg iznosa, nego će se i postići kad budu veće prostorije što će možda i ove godine biti — pošto pokrajinsko vieće namjerava već ove godine u Arbanaškom zavodu nešto dati nagraditi — da naše učiteljište bude više posjećeno što, pogjedom na veliku oskudicu učitelja, neobhodno je potrebno.

Na dalje ću navesti, da se radi o tom da se proširi gospodarstveno-poljodjelsko podučavanje u Arbanaškoj preparandiji, a školska uprava nastajat će da obškrbi ovaj zavod prostranijim zemljištem, jer sadašnje sasvim malešno i neprikladno je.

Pošto je pak u zemaljskoj učiteljskoj skupštini, koja je jesenas u Kotoru obdržana, bio usvojen predlog da se IV razred u našim učiteljistim zavede i da se pitomci u muškome učiteljištu nešto bolje uvježbaju u praktičnome poljodjelstvu i u drugim granama gospodarstva, a u ženskome učiteljištu da se pitomice uvježbaju u kućanstvu, pokrajinsko školsko vijeće odlučilo je da se svi ti predlozi u pretres uzmu i da se glede zavedenja IV razreda u učiteljištima ove pokrajine, ako uztreba, potakne pitanje promjene dotičnih zakonskih odredaba.

U pogledu uzgoja pitomaca moram se pozvati na statističke podatke o ispitim zrelosti, iz kojih proiztiče da se je kroz zadnjih pet godina 108 učenika na ispit prikazalo, od kojih pak svi, osim četvorice, proglašeni su zrelim.

Ovaj je takodjer najbolji dokaz darovitosti dalmatinskog seoskog stališa.
I kod c. k. ženskog učiteljišta u Dubrovnikn raste sve to više broj pitomica; čim na koncu školske godine 1890-1891 bilo ih je u onom zavodu ukupno samo 78, ima ih ove godine blizu dvojstruko t. j. 137, a bit će ih još više ako školskoj upravi podje za rukom naći za ono učiteljište prikladnijih prostorija, ili ako visoko Ministarstvo odobri podastrti predlog da se sagradi na državne troškove prikladna kuća, pošto uza sve nastojanje nije dosada bilo moguće naći zgodnu kuću za ono učiteljište.

U tom slučaju nastojati će se da i ova preparandija bude imala svoje vježbalište za povrtlarsko zanimanje što zasjeca u domaće gospodarstvo a donekle i obće poljsko gospodarstvo.

Pokrajinsko školsko vijeće potruditi će se svakako da Dubrovačko učiteljište bude bolje smješteno, a to će doisto puno doprinjeti ne samo zdravlju pitomica i njihovoj nauci, ali će se i postignuti da pohadjanje bude bolje; a pošto mi u našoj Dalmaciji svakako trebamo i jednu višu djevojačku školu bili će tada moguće kao i u drugim pokrajinam, da medjuto i djevojčice, koje pripadaju boljim obiteljim pokrajine, pohadjaju žensko učiteljište u Dubrovniku, da tamo dopune i usavrše ono, što su naučile u pučkim učionicama.

Dosada to kod nas ne biva, jer u Dalmaciji žensko učiteljište pohadjaju većinom djevojčice, koje se namjeravaju izključivo posvetiti učiteljskom zvanju, čim djevojčice boljih kuća za izobraziti se idju u inozemstvo ili su podučavane od kakve gouvernante iz stranih zemalja. Naprotiv kad bi djevojčice naše pokrajine u pomanjkanju više djevojačke škole pohadjale naše žensko učiteljište, mogle bi, iza kako polože dobrim uspjehom izpit, povratit se svojim kućam, pa učinit uživati mladje sve koristi više izobražbe, ili ići kao uzgojilje boljih obitelji.

Na taj način doisto bi se pomoglo razvitku ženske obuke.

Učitelji, njihovo ponašanje.

Naše učiteljsko osoblje vrši u obće svoje dužnosti sasvim revno i pohvalno, a njihovo ponašanje je neprikorno. Od svih učitelja i učiteljica, sada ih ima do 480, samo dvie privremene učiteljice bile su kroz prošlu godinu, uslied disciplinarne iztrage, odpuštene radi ponašanja, jednoj bi udieljen ukor radi neistinite tužbe, a dva učitelja bila su o svom trošku premještena, jedan radi zanemarenja učiteljskih dužnosti a drugi jer se je samovoljno odalečio od mjesta učionice.

Više puta u ovome visokome Saboru podigao se je glas, da je ekonomično stanje pučkih učitelja nevoljno. Ja to priznajem, i potrebito je i pravedno, da im se dodje u pomoć, te najvruće preporučujem Vama častnoj gospodi zastupnicima zakonsku osnovu u tom smjeru izradjenu od Zem. Odbora. Ne budu li oni u borbi sa neobhodnim potrebama života, i njihov rad i njihovo nastojanje bit će krepčije i uspješnije i tada ćemo punim pravom zahtievat, da svi učitelji vrše svoje dožnosti u podpunoj mjeri.

Bolji odgoj prouzrokovat će i drugi sretni preokret; roditelji najoporniji za podučavanje djece, osvjedočeni dokazim od velike koristi učiona, slati će dragovoljno djecu u školu i prestati će tada nesretne globe, koje na žalost moraju se još udarati velikom štetom pučanstva.

Nu globe potrebito su sredstvo da se svlada slučajna opornost roditelja za redovito pohadjanje učionâ.

O tim globama, koje sve idju u mirovinsku učiteljsku zakladu, treba da prama njekim opazkama učinjenim u zadnjem Saborskom zasjedanju, iznesem njekih podataka.

Prije dokle je bilo utjerivanje globa u rukama občina, utjerivanjem je išlo posve slabo, dočim je sada sasvim redovito, pošto bi taj posao povjeren kotarskoj političkoj vlasti, usiled pokrajinskoga zakona 26 veljače 1888.

Tomu je dokazom okolnost, da od svih školskih globa, udarenih osudama provomoćnim, nisu bili utjerani do konca prvoga polugodišta prošle godine samo sliedeći iznosi:

u	kotaru	Benkovačkom	f.	9:40
„	„	Dubrovačkom	„	1:54
„	„	Hvarskom	„	46:17
„	„	Korčulanskom	„	94: —
„	„	Kninskom	„	13:50
„	„	Kotorskom	„	160:75
„	„	Imotskom	„	60:50
„	„	Makarskom	„	402:43
„	„	Metkovskom	„	8:58
„	„	Šibenskom	„	9:10
„	„	Sinjskom	„	118:70
„	„	Zadarskom	„	342:80

Uukukno dakle nije bilo utjerano f. 1267:47.

U Spljetskom kotaru bio je izostao znatni iznos od f. 5805:80, a taj se je odnašao većim dielom na globe udarene za prekršaje od godine 1887, do godine 1892, ali te globe su

kroz prošlu godinu bile oproštene od pokr. šk. Vieća na temelju opravdanih razloga i obzirom na zaključak primljen od ovog visokoga Sabora u sjednici 27 siečnja prošle godine.

Školski vrtovi.

Pučka učionica u selima ima donekle i taj cilj da pripravi u koliko moguće težačku djecu na bolje gospodarenje i zato pokrajinski zakon od 29 prosinca 1871 propisuje, da sve pučke učionice na polju budu sa strane občine providjene komadom zemlje za poljodjelske pokušaje.

Žalit je samo da se je do sada razmjerno mali broj občina toj dužnosti odazvao, jer dosada samo 103 učionice imadu zahtjevano zemljište, premda je i ovo napredak prama prijašnjem stanju; pokrajinska školska i politička Vlast, su se najvruće i najenergjičnije zauzele i nastojale, da bi se spomenuti propis zakona izveo, ali bolji uspjeh nije se mogao postići; jer je dotični zakonski propis t. j. § 36 pomenutog zakona manjkav, u koliko se baš nezna koja bi imala biti površina i vrst zemljišta, koje radnje imale biti izvedene i kako zemljište oskrbljeno i zaštitjeno, prije predaje školskoj vlasti i koja bi imala biti skrajna dalečina od učionice.

Školska uprava bavi se baš tim, kako bi se imalo istaknutoj manjkavosti doskočiti te već sada mogu toliko kazati, da će biti od potrebe, da se pomenuti zakonski propis popuni.

Sada ću, moja častna gospodo, nešto reći glede naših posebnih naukovnih ilìti stručnih tečaja, združenih sa gradjanskim učionam ili sa javnim pučkim učionama.

Ti tečaji, ako su dobro uredjeni i ako su namješteni svugdje, gdje obstoje potrebiti uvjeti napredku, mogu puno doprinieti da se razviju izvori obstojećih dobitaka u zemlji, s toga ja cijenim da osobito za naše prilike, ti su tečaji od osobite važnosti, i da imadu kod nas najveću budućnost.

Pokrajinsko školsko vijeće već se je bavilo sa jednom vrstom tih tečaja, a to su niži tečaji za pomorstvo.

Jedan takovih tečaja jur od više godina obstoji u Silbi, a za ustrojenje drugog sličnog tečaja u Staromgradu podastrt je predlog Ministarstvu za bogoštovje i nastavu, eda bi za njegovo uzdržanje podalo obilatu pripomoć.

Pokrajinsko je školsko vieće u zadnje vrijeme potaklo pitanje i o zavedenju pomorskih tečaja još u drugim mjestima pri moru, gdje uz pomorstvo imade i ribarstvo veliku ekonomičnu važnost za pučanstvo.

Ti tečaji ima li bi se baviti ne samo o nauci o pomorstvu, nego i o načinu ribanja prama izkustvu u tom pogledu naprednijih zemalja.

Tako naši mornari, na glasu zbog njihovih izvrstnih vrlina, kad bi teoretično bili izobraženi u svojoj struci, mogli bi naći lašnje rada i bolju nagradu na brodovima.

Bi se takodjer pripravio u mladeži bolji materjal za srednje nautične škole, koje bi time bile više pohadjane.

U isto doba bi se s druge strane malo po malo razvilo racjonalno ribarstvo, dosada u našoj pokrajini žalibože sasvim zapušteno i stvorio bi se bogati izvor probitka i doprinielo bi se malo napredku našeg blagostanja.

Na polju ribarstva učinjeno je kod nas dosad vrlo malo. Mi imamo pred nama sinje more a u njem leži veliko bogatstvo, ali žalibože naša pokrajina i naši ljudi se najmanje koriste s tim blagom.

Što se može postignuti s ribarstvom, najbolje bi vam, gospodo, mogli kazati neki od naših sudrugova i to g. Bjelovučić i g. Vranković, koji su strukovnjaci u tom poslu. Oni bi vam mogli kazati, što sa iniciativom i što s malim brodom moguće je okoristiti se s tim pred nama ležećim blagom.

Zato pokrajinsko školsko vieće moralo je, kad se je viećalo o stručnim tečajem, osvrćati svoju pažnju i na tu važnu granu narodne ekonomije, ter čim je zamolilo vis. ministarstvo

za uvedenje nižih pomorskih tečaja, iztaknulo je i mnenje, da se s tim tečajem imade spojiti i nauka s ribarstvom.

Ako bi se otvorilo 10-12 rečenih tečaja u primorskim mjestima na kopnu i na otocima, kano na primjer u Cavtatu, Ercegnovom, Stonu, Trpnju, Komiži, Staromgradu, Pučišću, Grohotama, Zlarinu, Krapnju, Salima, Preku i Novigradu, novi život bi se ondje iztakao, koji bi koristno uplivao i na ostale naše primorske krajeve.

Novi život bi se doista u tim predielim uveo i mi bismo doživili kano nazad 20 godina, kako se svi sjećate, gospodo, kad su se počele kod nas okolnosti s ribarstvom poboljšati, ali zalibože i to je propalo. Ali kako sam rekao, s racionalnim radjama u ribarstvu moglo bi se kod nas učiniti i postignuti, što je već kod drugih naroda u pogledu racionalnog ribarstva postignuto.

Pošto razvitak osobito ribarstva bi izpao ne samo u pokrajinskome nego i državnom interesu, pokrajinsko se je školsko Vieće obratilo spomenutom Ministarstvu, eda bi iz državnih sredstava poduprlo oživotvorenje naznačenih tečaja za pomorstvo i ribarstvo te izjavilo kojim godišnjim iznosom došlo bi u pomoć pokrajini za svaki pojedini tečaj, koji bi se ustanovio.

Naravno, ribarstvo je jedan obrt, koji stoji u tjesnom savezu sa mornaricom i za koji je naravno interesirana ne samo pokrajina, nego i država. S toga razloga pokrajinsko školsko vieće obratilo se takogjer i na državu, da i ona pomože u tom pogledu.

Mi imamo takodjer u pokrajini dva poljodielska tečaja sdružena sa školam u Šibeniku i Trogiru, a cienim da je potrebno da visoki Sabor od njih, a tim više nešto čuje, jer narod koji se kod nas bavi više ili manje pol odjelstvom, sačinjava pretežniji broj našeg pučanstva i od prilike iznosi 400.000 duša, zaslužuje dakle i za brojnu znamanitost najveće obziranje od strane države i od visokog Sabora.

Kako je svakomu poznato, narod nahodi se kod nas, u nekim kotarim i krajevi m osobito, u nepovoljnom stanju; obća je dakle dužnost odkupiti njegovo uboštvo i pomoći njegovom neznanstvu poljodjelskom naukom.

Kako ću malo kašnje reći, u pučkoj školi nebi se imalo nego pripravljati djete za svoje buduće zanimanje, potičući najviše u njem ljubav za stališ kojemu pripada. Za veću njegovu naobrazbu u poljodjelskom pogledu trebaju svakako posebni ratarski tečaji, koji bi se imali u većim središtima ustanoviti.

Nu uspiesi postignuti pri našim poljodjelskim tečajim, po mom skromnom mnienju, niesu baš takvi da bi nas mogli zadovoljiti i savjetovati da po istom sustavu takve tečaje ustanovimo i u drugim mjestima.

Pri posjetu ratarskih tečaja u Šibeniku i Trogiru što sam tuskoro letimice obavio, dobio sam utisak, da sa svom dobrom voljom dotičnih učitelja, kojim ne fali ni potrebno znanje, ni praksa, ti tečaji ne bi se mogli smatrati sposobnim za poljodjelsko podučanje; tomu je najbolji dokaz da pohadjanje tečaja u Šibeniku, bilo je svedjer vrlo slabo, jer dosada poprieko na svaku školsku godinu, izhodi 6 upisanih učenika, koji ipak niesu svu godinu pohadjali tečaj, a mal da ne svi su iz grada, čim bliža mjesta malo se okoristuju učionicom.

U Trogiru pohadjanje je nešto bolje, ali ne puno bolje.

Glavni uzrok zašto ratarski tečaji nemogu da napreduju, čini mi se, da leži u njihovom ustrojstvu, dotično u nepraktičnom uredjenju zavodu.

Najvažniji uvjet za uspjeh takvih tečajâ jest doista zemljište za poljodjelske pokušaje i potrebno orudje za ebredjivanje i za kušnje. Nu zemljište i ratila jesu u Šibeniku sasvim nedostatna, ter pokušaji nemogu se izvesti nego posve ograničeno, tako da uspjeh ne može biti ozbiljan, ni djelovati kano izgled pučanstvu, tako da isto, kako su mi sami učitelji pričali, smatra taj zavod kano *igrariju* — a ne kano mjesto ozbiljne nade i koristna poučavanja.

U Trogiru su okolnosti nešto bolje, ali u obće može se reći, da jednom i drugom zavodu fale prvi uvjeti za uspješno djelovanje.

Nu još glavnija mana sastoji u tom da ti tečaji su jednostavno pridruženi dotičnim mjestnim školam, te su ravnatelji ovih istodobno i ravnatelji ili upravitelji ratarskih tečaja a dosljedno tomu, mjestni i kotarski nadzornici, jesu nazornici ratarskih tečaja.

Sa svom dobrom voljom, nemogu ti ljudi vršiti potrebiti nadzor vrh tih škola, koje dosada sa struknog gledišta niesu pregledne.

Pošto je o ratarskom tečaju bilo govora, moram, da se osvrnem na neke rieči, što su pale prigodom razprave proračuna poljodjelske zaklade u pogledu tih tečaja. O tim tečajima govorio je vaš častni sudrug gosp. D.r Klaić. Drago mi je, da se i on slaže sa mnom u mnienju, da ti tečaji neuspjevaju i da njhovo ustrojstvo neodgovara našim prilikam. Nu gosp. D.r Klaić takodjer je rekao, da naš narod nećuti potrebe pohadjanja poljodjelske učione: pa on kaže i nadalje da narod hoće da mu sin bude ili učitelj ili pop a neshvaća da treba da šalje sina u školu da bude poljodjelac.

To je g. D.r Klaić o tim školama rekao.

Pošto sam bio dužan predočiti vis. Saboru stanje tih škola, smatram si dužnošću osvrnuti se na te rieči gosp. D.ra Klaića; jer bila bi moja želja, da se g. D.r Klaić, koji je na ekonomičkom našem polju toliko si zasluga stekao, po mogućnosti približi mojemu mnienju, što ga ja imam o tih tečajih.

Već imao sam čast istaknuti, da radi nedostatka prostora i oskudice ratila, izobrazba našiu učenika u našim poljodjelskim tečajima, ne može povoljno izpasti a bez prikladnog zemljišta, vježbanje ili praksa posve mora izostati.

Namještenje uzori-zemljišta, podobna za razne radnje i pokušaje, vrlo je nazad, jer zemljište glavni je uvjet uspiehu, ono je drugi učitelj, koji očevidno tumači predavanja prvog u školi.

Iz toga možete uvidjeti, gospodo moja, da u zemljištu i u organizaciji dotičnog zavoda stoji uspjeh istog zavoda.

Rekao sam, da ovi zavodi ne uspjevaju, jer nisu dobro organizirani. Treba ih dobro organizirati i dati im uzorna zemljišta i po mom mnienju, ovi će tada dobro uspjevati.

Da narod voli da šalje svog sina u pope i činovnike, to je kod nas istina. Ali to mi se čini, da uzrok leži u tom, što naš narod nezna ništa boljeg od ovih stališa, jer nije naučio ništa boljeg vidjeti od popa i činovnika. Treba mu dakle, da on shvati takodjer važnost od poljodjelskog stališa i da znade, da samostalan poljodjelac valja takodjer nešto, a da to shvati, tu treba škole.

Ali častni gosp. D.r Klaić veli, da to nemože da shvati. Ja sam drugog mnienja. Već sam kazao, da sve leži u organizaciji, i mislim, kad bi ti zavodi bili dobro organizirani, da bi narod shvatio njihovu važnost.

Ja ću nešto u tom predmetu kazati, i to na temelju izkustva, što sam ga u tom pogledu dobio prigodom svoje službe u Bosni. Tu sam našao jedan narod, koji je doista u hrdjavijim okolnostim bio, što se tiče nauke, nego je naš narod u Dalmaciji. Mi smo tamo ustanovili takodjer poljodjelskih škola, i taj narod u početku nije shvatio. Ali te škole smo organizirali na način, da ipak s vremenom, su te škole postale prava uzor-zemljišta za cieli kotar.

Ja znam, u kotaru Gradaškom, bio je ustanovljen jedan tečaj i organiziran blizu kako su ovi naši tečaji t. j. kako su na papiru organizirani.

U kotaru Gradaškom, ja se napose spominjem, da tu, poslje okupacije, nije bilo željeznog rala. Narod tu nije poznavao, koje sjemenje treba upotriebiti za dobiti dobru žetvu i nije poznavao, kako treba postupati sa domaćom živinom itd. Ustanovljen je takav zavod i obskrbljen sa potrebitim zemljištem i ratili, i mi smo doživili kroz malo godina u Bosni, da ekonomičke okolnosti dotičnog kotara sasvim su se

preobratile. Gdje prije nije bilo željeznog rala, sada ga svugdje ima. Narod zna koja sjemenja treba upotriebiti, i kako treba postupati s domaćom životinjom. To je postignuto timi školami, pri kojima je narod imao prilike viditi, kako se uči i kako se ima postupati u različitim granam poljodjelstva.

Na to sam hotio doći, da u ustrojstvu dotičnog zavoda leži sve, ako se naime taj zavod dobro organizira i dade mu se što treba; onda će dobro izpasti i biti će doista *rendez-vous*, na kom će se i u kojem će se seljaci u nedjelne dane i svetkovine pohadjati za viditi zavod svojim očima, kako se radi i kako se postupa.

Moram ipak još istaknuti i to, da gosp. D.r Klaić, čim je hvalio ovaj zavod u Zemuniku, pripoznao je takodjer, da i od tog zavoda, kako je sada organiziran, imati će pokrajina veliki probitak. Evo dakle, da taj zavod, koji je praktičan zavod, doista će koristiti, a ja ništa nekažem i nepitam, nego da i ovi poljodjelski naši tečaji organiziraju se na praktičan način i onda će doista uspjevati, i narod će ih shvatiti.

Da se tim manam doskoči trebat će najprije providiti, da obadva ratarska tečaja budu obskrbljena sasvim prikladnim zemljištem; glede Šibenskog tečaja već se o tom radi te će se kroz kratko vrieme konačno odlučiti o nabavi jednog ponudjenog zemljišta.

Isto tako ima nade, da će se skoro potaknuti dotična rasprava glede nabave zemljišta za ratarski tečaj u Trogiru.

Nadalje trebat će preurediti nutarnji ustroj ovih tečaja, eda budu zaista odgovarali svojoj svrhi i providiti ih potrebitim ratilima te pobrinuti se i za to, da ovi tečaji budu podvrgnuti perijodičkom nadzoru sa strane strukovnjaka.

Nadzoru sa strane strukovnjakâ morati će naravno i tečaji u Korčuli i Silbi biti podvrženi.

Pošto će ovo preuredjenje biti skopčano s većim troškom, cienio sam se dužnim, da već sada visokom saboru naviestim namjeravane mjere, eda visoki Sabor bude imao prigode, da ovaj posao već sada uzme u pretres u svrhu, da se do potrebe uzmogne shodno providiti u proračunu pokrajinske školske zaklade za god. 1896.

Svakako treba nešto učiniti za te tečaje, jer inače bilo bi bolje zatvorit jih.

Obzirom na veliku korist, koju će pružati ratarski tečaji, kad budu preustrojeni prema njihovoj svrhi, i ako občine dolaze u susret tim zavodima, kako se je nadati, školska uprava nastojat će, da se s Vašom privolom takvi tečaji zavedu u drugim mjestima, gdje su potrebitiji i od veće važnosti nego u Šibeniku i Trogiru, osobito u zagorskim krajevima naše domovine.

Sad mi je da razpitam sustav, koji se povadja u našim pučkim učionicam.

U koliko sam taj sustav u malo vremena mogao proučiti, došao sam do uvjerenja da se on može dosta dobro prilagoditi našim zemaljskim potrebam.

Prigovor najveći, koji se podiže jest taj, da uza sve rastuće troškove za uzdržavanje i podizanje učionica, postotak nepismenih ljudi ne spada već posve malo. — Ovaj je postotak danas dotjeran do 85%, dočim je nazad desetak godina bio od 89. U to ime je zemlja o ovom razdoblju napredovala za 6% pismene čeljadi.

Doduše školska je vlast nastojala sa svim silama da se učionice, ovi kulturni izvori raširo i rasprostrane, dolazeć u susret željama istaknutim u raznim prigodama i od pojedinih od gospode zastupnika.

U pogledu naukovne osnove brinuti će se školska uprava, da pučka učionica zadovoljiti uzmogne sve to više svome zadatku; da se uzdrže svježi plodovi učionice i preko učioničkog praga.

Pučka učionica, treba da bude najprije realna, hoće li je narod obljubiti, te tim načinom da prokrči put svim ostalim plemenitim uzgojnim ciljevima, koji su joj namienjeni.

Da pučka učionica tu svoju ulogu uspješno izvrši, ona valja da bude mimo svega praktična; ona valja da se s prilikama naroda amalgamira, da iz narodnih nevolja i iz narodnih običaja nikne i da svoj život ujedini s narodnim životom; škola valja da bude nerazdruživi drug naroda, da bude njegov vjerni, najrazboritiji prijatelj; njegov najprvi i najbolji savjetnik.

Ja se neću upuštati u didaktičnu stranu ovoga predmeta, jer na to niesam pozvan, jer bi prekoračio granice svoje nadležnosti, jer ovo nije ona strana koja može zanimati zakonodavno tielo, ali sa ekonomičnog gledišta ne mogu propustiti a da ne opazim kako treba glavnicu što je zemlja ulaže za svoju vlastitu prosvjetu dovesti do bolje privrede.

Hoću da rečem, da pučka učionica valja da za težaka bude težačka, za obrtnika obrtnička, za gradjanina gradjanska.

Nego ću odmah izjaviti da se ne slažem sa nazorima nekih od gospode, koji bi htjeli, kako sam shvatio stvar, čitajuć izvještaje saborskoga rada u prošastim zasjedanjima, da pučka učionica postane neka strukovna poljodjelska učionica. — To ona nemože da bude po svojoj naravi; ona je početna učionica, koja sprema djete za život, i koja u djetetu usadjuje elemente, kojima će se djete poslužiti za dalje životne potrebe. S toga je najnaravnije onaj nauk u pučkoj učionici koji se bude vrtio u krugu domaćega života, u krugu domaćih običaja, u krugu domaćega zanimanja.

Naravno da će tim u najvećemu broju naših pučkih učionica parokrug djetinji biti poljodjelski parokrug, a da se za to pučka učionica ne pretvori u specijalnu poljodjelsku učionicu.

Pošto naši školski zakoni ne protive se tomu, dapače § 63 nastavnog reda, daje priliku da se dotičnim potrebam zadovolji, nametnuti ću sebi dužnost da navedem moja razmatranja podnešena pokrajinskom Vieću, kad se htjede ustanoviti osnova za miješovite razdieljene učionice.

U zadnje vrieme stale su se množiti rečene učionice, za koje do sada ne obstoji normalna osnova, a zemaljska školska vlast, već se je požurila, da pitanje o ovim osnovama postavi na dnevni red V. pokrajinske učiteljske skupštine koja je jesenas viećala u Kotoru, te se je dotična osnova sastavila i poprimila, a skoro će se izdati.

Ovom normalnom osnovom izpuniti će se praznina, koja se je glede nastavnih osnovâ opažala u pučkoj školi, te će pojedini kotari imati podlogu, na kojoj će se ova osnova prikrajati prama svojim potrebam i prilikam.

Uz to pak biti će mi do časti potaknuti pitanje da, akoli uztreba, i druge osnove prama navedenim mojim načelima budu prikrojene.

Što se tiče pitanja da se uzdrže svieži plodovi pučke učionice i preko učioničkog praga, ispoviedam, da u tom pogledu ima kod nas velikih potežkoća.

No i tome će se doskočiti boljim uporavljenjem današnje krnjaste večernje ili svetačne škole, koja je kao naknada dvije potonjih godina školske dužnosti, biva 7 i 8, što je, kako je poznato, dalmatinska povlastica, i nastojaće se da ta škola ne bude konac nego nastavak pučkoga odgoja, gdje će i odrasli naći paše. Za to će se štampati osobite knjige, i urediti školske knjižnice, da budu svagda puku na ruci.

Dosada imao sam čast govoriti o sadašnjem stanju naše škole i o nekim reorganizatornim pitanjim, a sada ću se još osvrnuti na pravac koji ima dobiti naša pučka škola u ekonomičkom pogledu.

Prije je i u starije vrieme pučka škola spravljala za gimnazije, no sad ona je prava škola za puk, gdje se narod kao narod uči, kako biolakotio i unapredio pak i usrećio sebe i porodicu oplemenivši svoje gospodarstvo.

Uveo se je dakle već u školu duh za gospodarstvo, okolo kojeg, doći će vrieme, da će se sva druga socialna pitanja vrtiti. O tom predmetu kako sam baš ovo danâ čitao, glasoviti ruski pisac i ekonom Novikow u svojoj radnji: „La conscience et volition des peuples“ veli da

kroz kratko vreme sva politička pitanja pasti će pred ogromnim ekonomičkim pitanjem, i da se moramo s toga već od sada u napred pripravljati na sve one racionalne reforme koje su kadre da poboljšaju blagostanje naroda.

Uhvam se da ćemo i mi u našoj Dalmaciji doživiti vrieme kad budu pale žalostne vjerske i narodne razmirice te se budemo složno baviti o živiem našijem ekonomičnim pitanjima, koje mogu stvarati prepiraka ali ne zauzdati prečeranih strasti.

Nu vraćajući se na jezgru stvari, cienim da ako hoćemo da spravimo naš narod na bolju ekonomičku budućnost, treba svakako da pučka škola uz prikladni sustav bude oškrbljena sa ustanovam, i udesena s načelima koja upućuju narod na štedljivost, na ljubav za radnju, na medjusobnu uzajemnost i na pouzdanje u sama sebe.

Pitanje zavedenja nekih od navedenih ustanova kod nas, potakao je već Vaš častni drug a moj osobni prijatelj D.r Karaman, a ideje što je rečeni gospodin u pogledu školskih štedionica s takozvanog *Schulpfenig-a* (novčić za učionu) tako dobro razvio, kanim učiniti predmetom jednog predloga na pokrajinsko školsko vieće u svrhu da se te ustanove koje su već u nekim drugim austrijskim pokrajinam i kod nas zavedu. — Ali sve to cienim da će ostati mrtvo slovo, da se te ustanove i uvedu, ako sa strane prosvjetljenijih i izobraženijih elemenata naše zemlje ne podupre ne samo riečju i novcem, nego i radom pomagajući u svakom pogledu širenje i dobar uspjeh tih ustanovâ. — Vama u prvom redu, gospodo, kao zastupnici naroda, na srdce stavljam cielo ovo pitanje.

Na štednji i radu upućena u pučkoj učionici djeca, kad budu ljudi će biti pripravni za oživotvorenje jedne druge ustanove, od koje takodjer je bio začetnik naš D.r Karaman i koja ima pak svrhu doći u susret težačkoj ruci sa zajmovima, kad mu ti uztrebaju.

Ja imam pred očima družtva sastavljena po Reiffesovom sistemu, koja je jedan čedan naš pučki učitelj već uveo u Salima, i koja pošto ima vriednih osoba, koje se o tom bave, doći će i u drugim mjestima Dalmacije do povoljnih uspjeha.

Kad je Dr. Karaman počeo razpravljati o toj njegovoj ideji — govorilo se je — pošto žalibože čini se da je kod nas klonula eneržija i jaka volja, koje stvaraju čudesâ — da je to utopija, nu razboriti i energični ljudi latili su se posla a stvar će doisto tim više izpasti za rukom, pošto je Zemalj. Odbor iz svoje vlastite inicijative u ovom zasjedanju predložio preinačeoje § 23 zakona o dobrotvornih zavoda, po kojem će i družtvo po Reiffesom sistemi moći dobiti novaca u zajam sa strane dobrotvornih zavoda. Evo dakle da se je počelo raditi za poboljšanje naših ekonomičnih okolnosti, a kako rekoh, tu treba da pučka škola najviše sudjeluje.

Nebi mogao navršiti govoriti o školama u koliko su namjerene na podizanje ekonomičnih okolnosti naše zemlje, bez išta reći o stručnim i vježbovnim učionicam, koje bi se mogle još podignuti u Dalmaciji za razviti različite domaće obrtnosti i koje bi doisto stvorile novih izvorâ privrede u našoj pokrajini.

Ja sam već imao čast jedan put istaknuti da po mom mnienju, stručne učionice imadu u Dalmaciji najveću budućnost, jer bi se tim školama podigli i usavršili razni kućni obrti, koji se sada nalaze u sasvim primitivnom stanju. — Svaki kotar ima takvih obrta, ali sasvim ne razvijenih.

Pokrajinska školska vlast doduše nije nadležna da glede tih obrta, nešto meritorna odredi, nu kao vrhovna školska vlast u pokrajini starati će se da podupre što više nastojanje namjestništvu, koje se već bavi ovim važnim pitanjem.

Pokrajinska školska vlast namjerava od svoje strane poticati i proučiti daljih organičkih preinaka o nekim granam javne nastave, ali granice koje sam dužan postaviti momu razlaganju u ovom mjestu, nedopuštaju mi da udjem u potankosti širokoga polja obuke; a s druge strane i nebi danas u stanju bio da vam sve potanko označim.

Ono što sam dosada kazao, izvolite častna gospodo, na blagohotno znanje uzeti; uhvam se da će se biti u visokom Saboru porodilo uvjerenje da se je doista znatnih i realnih uspieha postiglo na polju pučke nastave.

Molim takodjer da budete uvjereni da c. k. pokrajinska školska vlast, pazila je i na dalje paziti će na napredak ove važne grane javne uprave, za koju pokrajina toliko troši i u koju je napereno uhvanje ciele zemlje.

Školska uprava pak kako je i ovaj put uslied moje inicijative učinila, neće doista i u buduće pomanjkati da izviesti ovaj visoki Sabor o njezinom radu i da podastre Vašoj presudi najznamenitija pitanja na polju školske nastave.

Prije pak nego svršim moram najvruće zahvaliti visokom Saboru, što je svedjer ovaj rad prosvjete i domoljubja podupirao dozvoljujući dovoljnih sredstava i kada je to prama čednim prihodim pokrajinskim zahtievalo nelakih žrtavâ.

Zahvaljujem takodjer uglednom Odboru zemaljskom na njegovo svedjer izvrstno sudjelovanje ne samo kano tjelo, nego i putem svojih prestavnika, a odsele neka bude takodjer tako složna naša radnja u korist i sreću naše mile domovine.

Predsjednik. Ima rieč u obćoj razpravi gosp. zast. Vidović.

Vidović. Questa che oggi abbiamo udito è la seconda esposizione che dal banco governiale viene fatta all' eccelsa Dieta. Possiamo calcolare che il lodevole sistema adottato passerà nella pratica. Dal punto di vista del mio partito, devo fare un' osservazione, che cioè nella lunga e in buona parte interessante relazione, esiste una lacuna, lacuna che consiste nell'aver l' illustrissimo rappresentante del governo sottaciuto la grave e scottante questione della lingua d' istruzione per quella parte dei cittadini che ha per lingua materna l' italiana. A mio credere sarebbe stato opportuno a nostra notizia e norma una manifestazione del governo sul sistema finora vigente in fatto di lingua d' istruzione nelle scuole, sistema che non accenna a cambiarsi.

Questo sistema induce noi a non approvare il preventivo in discussione quest' anno, come non l' abbiamo potuto approvare in tanti precedenti.

Osserviamo che nelle nostre scuole non si concede all' italiana il posto che in alcuni luoghi le compete come lingua d' istruzione, e neppure come materia obbligatoria. Varî fatti successero nel tempo tra l' ultima e la presente sessione e fra questi quello enorme della reiezione da parte del C. S. P. della domanda dei cittadini di Spalato, firmata da un numero di persone doppio di quello dalla legge richiesto, per ottenere l' istituzione di una scuola italiana. Quanto la reiezione ci offende il ritardo a bella posta frapposto all' esaurimento della domanda, e ciò tanto più che il rappresentante governativo nell' ultima sessione aveva dichiarato che l' affare era maturo ed imminente la definitiva decisione.

Noi non ci stancheremo però di battere le vie legali, che spero ci condurranno alla mèta, e consimili domande faremo a nome d' italiani ed italianizzati, desiderosi ed aventi diritto di essere istruiti nella loro lingua materna; e saremo sorretti e confortati da buon numero di slavi, che riconoscono l' utilità, anzi l' indispensabilità, della conservazione in Dalmazia della lingua italiana, per il progresso materiale e morale della provincia.

La maggioranza di quest' eccelsa Camera, nelle cui mani è la direzione della provincia, nonchè le autorità, che sono sua emanazione, come quelle che ne subiscono l' influenza, giustificano le ostilità all' italiano con un principio da loro proclamato come un assioma, come una verità indiscutibile. Questo principio è, che in Dalmazia, non esiste che una sola nazionalità: la croata. E da questo principio traggono logicamente tutte le conseguenze. Nel 1884 fu proclamato come una grande scoperta, in vero comoda per loro, ma per noi dannosa. Questo principio io non so altrimenti chiamarlo che col nome di menzogna convenzionale. Con esso disconoscono anche i diritti nazionali dei serbi, dimentichi quanto ai croati abbiano i serbi giovato, per togliere a noi comuni e scuole. Dico appositamente comuni e scuole, perchè ci si ri-

pete da codesta parte dell' eccelsa Camera, che non abbiamo scuole perchè non abbiamo comuni. È vero, non abbiamo comuni; ma voi lo sapete meglio d'altri perchè non li abbiamo. Per non dilungarmi non farò la storia delle nostre lotte e persecuzioni. Osserverò a questa risposta, che se i comuni fossero quei corpi amministrativi che dovrebbero essere, se volessero badare al fatto che nel comune esistono italiani e slavi, se volessero prendere in considerazione l'utilità ed il benessere della popolazione, di una e dell' altra lingua, non muoverebbero ostacoli all' istituzione di scuole italiane. Osserverò ancora che Zara con comune italiano ha scuole croate. D' altronde la legge stabilisce che ove vi sono quaranta ragazzi soggetti alla frequentazione la scuola debba istituirsi senza badare al colore politico del comune.

Con quel principio si disconosce una verità storica, nè si vuol prendere in considerazione il fatto sensibile che la Dalmazia, come ogni paese di confine, è una zona dai pubblicisti detta grigia. Vi abitano da lunga serie di secoli due razze distinte: l'italiana e la slava, quest'ultima suddivisa in serbi e in croati. Nè ai serbi nè agl' italiani potete negare il riconoscimento dei diritti nazionali e rispettivamente a noi linguistici e nazionali.

Aggiungerò ancora alcuni fatti per dimostrare che le autorità provinciali non adempiono il loro compito con rigorosa giustizia, che non sorvegliano, cioè, le scuole e i maestri nel loro contegno esterno ed interno come dovrebbero.

Basta scorrere i nostri giornali per rilevare che i maestri sono i più irrequieti agitatori politici, i provocatori ed organizzatori di dimostrazioni in senso, s' intende croato, essendo loro tutto permesso con veste croata.

Nella scuola femminile di Arbe, le ore stabilite per l' italiano sono tre, ma non s'istruisce che due. Quella maestra esige che le bambine indichino la Croazia come loro patria.

A Pago la scuola femminile dovrebbe essere di 6 corsi con 4 maestre. Invece essa è affidata alle monache benedettine e non ci sono maestre qualificate, ma fungono da maestre due ragazze di Zagabria che non conoscono l' italiano. E dire che questa scuola costa annui fior. 1280! I locali sono angusti, insufficienti a contenere le iscritte 253 scolare. Appena 100 han posto. Eppur si infliggono e riscuotono multe dai genitori delle non frequentanti! Nella scuola maschile si dovrebbe insegnare l' italiano tre ore pes settimana; invece non si fa nulla con scienza e connivenza dei consigli scolastici, cui tale trascuranza dovrebbe constare non essendo compreso nell' orario l' italiano. Un caso strano è stato perpetrato da parte di un maestro, ch' io credo si possa qualificare pazzo. — Costui per punire un allievo gli suggellò il libro di lettura in un foglio di carta, e lo manda a casa, imponendogli di non aprirlo prima di un determinato tempo. Di più, questo ragazzo viene dal maestro percosso a sangue. Una procedura fu avviata, ma dell' esito nulla si sa.

I maestri popolari di Cattaro sono in trista rinomanza come agitatori politici e provocatori. Ad un ragazzo, che non voleva rispondere ad insultante chiamata, un maestro rivolge le seguenti parole: „Asino, anche tu sei della Lega e canti Viva Dante, come gli asini in maggio al pazzaro. Se nessuno t' ha finora croatizzato, lo farò io".

A Ragusa l' italiano è obbligatorio in tutte le classi. Ora s insegna soltanto nella quarta. Nella prima ginnasiale lo insegna un professore, che non conosce la lingua nè praticamente nè teoricamente, e per sua sventura ha cattiva pronunzia, che lo rende ridicolo. Anche in quelle scuole femminili la lingua italiana è trascurata, malgrado le proteste delle famiglie. Un maestro venne giudizialmente condannato per offese dirette ad una signorina ed in pari tempo ai partiti serbo-autonomo . . . .

Čingrija. Tko je to? kažite.

Vidović. Non intendo far nomi.

Nell' ultima conferenza dei maestri l' ispettore sig. Pericich constatò e biasimò il regresso dell' istruzione nelle scuole di Cattaro. Non mi consta se si sia fatto qualche cosa per reprimere gl' inconvenienti ed impedirne la rinnovazione.

Chiudo facendo voto: che in avvenire le autorità preposte alle scuole abbiano a sorvegliare l' istruzione e l' educazione degli scolari, nonchè il contegno dei maestri.

Predsjednik. Gospodin zastupnik Bjelanović ima rieč.

Bjelanović. Visoki sabore!

Evo tek minule godine bile su podignute i iz temelja sazidane 4 nove škole u občini Skradinskoj. Jedna je od ovih škola meni osobito na srdcu stala. Ja sam 10 godina u ovom saboru dodijavao, da se ta jedna škola podigne; ja sam prije o toj školi i na drugom mjestu, gdje sam god mogao, govorio i pisao, mogu reći za 25 godina. Tek sada smo dočekali, da se ta škola podigne i oko nje druge narodne škole u tom kraju. To je konstatovano i u izvješću poštovanog vladinog predstojnika za školske stvari u ovom visokom saboru. Kazano je to, kako i koliko je vlada nastojala, da se podignu škole u našem Zagorju. S moje strane, spominjući ovu okolnost, ja izražavam svoje zadovoljstvo, što smo dočekali, da se počimlju škole podizati i u gornjim krajevima Dalmacije i u isto doba ja ovdje izričem priznanje školskoj upravi, koja je ako kasno i sporo, ipak došla u susret ovoj našoj živoj potrebi.

Ovu okolnost sada spominjem ovdje takogjer kao dokaz, kako je težko u nas podizati same zgrade školske.

Ja sam imao prilike, da vidim jednu od ovih škola, pošto je bila otvorena i vidio sam napredak postignut u kratko vrieme. Nije to napredak ogroman, niti može biti ali je ipak napredak. Djeca su se naučila krstiti, pristojno vladati i sada pozdravljaju stariju čeljad, kad je na putu sretnu s običnim pozdravom „pomoz Bog" i skidaju kapu. Istina, to je mali napredak, ali je ipak neki.

Videći te prizore, ja sam stao zamišljati, kakve ćemo mi posljedice imati od tih škola i kad će se uspješnije posljedice vidjeti na ovim školama, koje su tek sada podignute, kad će ova djeca, u budućnosti ljudi, prestati dodijavati sudovima i raznim vlastima; kad će nestati potreba tolikih žandarskih kasarna; kad ćemo mjesto kasarna podizati male seoske universitete — mislim seoske veće škole, što bismo mogli postići, jer kasarna žandarskih imamo dovoljno i u njima ima liepa kita žandara, od kojih svaki zapada državu više, nego jedan učitelj. Mislio sam najposlije, kad će ova djeca postati taki ljudi, da će uzgojiti i podići onu šumu, koju su izkorienili i utamanili njihovi roditelji, djedovi i pradjedovi. Dozvolite mi, gospodo, da ovom prilikom kažem jednu istinu, jer istinu treba priznati i izticati, kad se pronosi neistina ili obmana. Mi smo često čuli na sve strane proklinjanje na mletačku vladu, da nam je sasjekla naše šume, dok sam ja uvjeren, da to nije istina, već da su sve propale najprije od ruke naših pradjedova, zatim djedova i roditelja.

Ovo pitanje ja ovdje, poštovana gospodo, iztičem s toga, što mislim, da bismo se mi imali dogovoriti i razgovoriti o napredku naših škola. Ja znam, da je u drugim mjestima, osobito primorskim, bilo škola od davna doba, jer se pri uvadjanju u praksu novog školskog zakona počelo sa školama u primorju, ali sam ipak čuo tužba i izneseni su dokazi, da mi od tih škola nismo imali prave koristi, koju bismo mogli od njih crpiti. Ja držim da su tu mnogi i razni uzroci i uzroci su naše družtvene i ekonomske okolnosti vrlo žalostne; uzroci su, ja mislim, u sustavu samih škola. Ja držim, da bi škole trebalo tako urediti kako bi iz njih izašli ljudi sposobni za zadaće, koje ih u društvu čekaju. Ja mislim, da su škole zato stvorene, da služe za uzgoj i vaspitanje te zadaće, osobito škole osnovne. Bilo bi krasno, kad bi iz njih izašli filosofi, matematici i aštronomi, ali ja mislim, kad su osnovne škole za naš puk i kad su po samom stanju razdieljene po selima, da moramo najviše nastojati oko toga, kako bismo uzgojili duh težaka.

Ja sam prošle godine govorio o ručnom radu u školama i na to se pitanje ne ću obširnije povraćati. Ja sam govorio kako su te škole podignute u Norvežkoj, Danskoj i Njemačkoj i mogao bih baš ovom prigodom spomenuti, kakvu je veliku pohvalu dobila Njemačka, što je na posljednjoj velikoj izložbi amerikanskoj iz-

niela uspjeh tih škola, u kojima se predaje ručni rad. Prema tim primjerima i ja sam u ovom saboru preporučivao, da se na njih ugledamo i da nastojimo, kako bi imali neku praktičnu korist od naših škola. Spominjao sam, kako bi mi u školama, jer su one najviše po selima, imali nastojati, da se djeca obiknu i priučavaju težačtvu i težačkoj privredi. U to ime sam ja u svoje vrieme podnosio i neke predloge, koji su bili usvojeni, a izmedju ostaloga predlog, da se izvrše oni zakonski propisi, po kojima treba da u selima svaka škola ima svoj školski vrt.

Mi smo čuli danas obširan, izcrpljiv i prekrasan izvještaj od poštovanog vladinog predstojnika za školske poslove. Meni je žao, što u ovom času nemogu uzeti u pregled sav taj izvještaj, jer je vrlo obširan i jer ja nisam mogao na prvi mah shvatiti svaku misao u njem izraženu. Tu sam ipak čuo nešto, što me je iznenadilo — ako sam dobro shvatio — biva da se sa školskim vrtovima mi još nismo makli. Čuo sam u ostalom i neke dvoumne izraze o zadaći škole i napose o radu u ovim našim osnovnim školama. Radi toga ja i ovaj put spominjem i preporučujem, da mi u buduće obratimo osobitu svoju pažnju na to, kako bismo udesili škole na praktični način, da bismo od njih imali stvarnu korist te tako naš narod priviknli, da mu omili škola. Jer, gospodo moja, što je spomenuto malo prije u ovom visokom saboru, to je živa istina, o kojoj sam i ja jedanput govorio, da naš narod s nekom sumnjom i protivnosti gleda na ove škole, da govori „što će nam škola, što ću djecu u školu slati, kad ne mogu postati popovi i činovnici."

Ja mislim, da ćemo mi imati prave koristi i uspjeha, kojeg dosad nigdje nismo vidjeli, ako udesimo škole na takav praktičan način, kako bismo što prije od njih imali potrebnu traženu korist.

Ovo pitanje, gospodo, nije novo ni kod nas, ni u ostalom svietu; dok je družtvo, za koje škola treba, uviek će ostati to pitanje kako da se škola udesi.

Ali to je pitanje kod nas još mnogo teže, što smo mnogo zaostali, što su naše ekonomske okolnosti vrlo slabe, a naše potrebe i naši zahtjevi vrlo veliki.

Ja mislim dakle, gospodo, da ćemo mi biti na čistu u dva pitanja: prvo, da pokraj svih upravnih troškova, što ih imamo za škole, mi ćemo i u napried nastojati, da se ove naše škole uzdrže i još druge podignu; a drugo je veliko pitanje, da sve te škole budu na našu korist.

Tu, gospodo, udaramo na jednu osobitu stvar, koja je osobita radi naših prilika u zemlji. Ja neću nijedne rieči trošiti o mješovitim školama. Bilo je o tom govora u prošlom saborisanju; čuli smo o tom mnienje poštovanog vladinog predstavnika, i zaista bi bilo dosadno još o tom govoriti, a ja ću i iskreno kazati, da nisam ni kompetentan, da o tom zapodjenem jednu razpravu. Nego imadu neke okolnosti, na koje sam ja po dužnosti pozvan, da obratim pažnju visokog sabora i gospode, koja sjede za vladinim stolom. Moram upozoriti na neke okolnosti u nekim krajevima gornje Dalmacije, koje su sasvim protivne ovim školama. Po postojećim zakonima, koji vriede za svu djecu, u nekim mjestima ima stotinu i preko stotine djece obvezane na pohadjanje škole. Prije svega za tu djecu nema dovoljne zgrade, zgrade su tiesne i neudesne. Radi tog uzroka ne mogu sva djeca u jedan mah ulaziti u školu, nego su razdieljena u dva razreda: jedan dio dolazi iz jutra, a drugi poslije podne. Ako vi sada uzmete u obzir, da su neka mjesta razštrkana na dugo i široko, da od škole do pojedinih kuća ima 3, 4 i 5 kilometara; ako uzmete u obzir, kakve su nepogode, osobito u ovo zimsko doba u tim selima, vi ćete se uvjeriti, da je za svu tu djecu nemoguće dolaziti u školu. (*Nemir na triemovima. Predsjednik zvoni).* Osim toga su i troškovi tih škola takovi, da ih narod u nekim selima ne može podnositi. Ja mislim, da je visokoj vladi i sada pred očima jedan prekrasni izvještaj, što joj je došao od občine Obrovačke u tom pogledu, koji kaže: da ima nekih sela, koja usljed ovog novog tumačenja zakona plaćaju samo školskog prinosa: 100 i 150% na izravne poreze.

To je trošak nesnosan za naš narod, a o-

kolnosti su takove, da se ovaj zakon u istinu ne može nikako izvršiti. Ja znam da zakonu protivnosti nema i ne može biti; tu je izrična odluka, kako se ima postupati u tom pitanju. Ali ja mislim, da prema okolnostima treba imati obzira i radi toga ću vam, gospodo, preporučiti jedan predlog, koji ću vam sada ovdje pročitati. Moj predlog glasi (*čita*):

„Sabor izražava želju Vladi Njegova Veličanstva neka uzme u obzir sve mjesne prilike, a osobito ekonomske, u općini Obrovačkoj i u svijem sjevernijem krajevima Dalmacije, na promjeni propisa o pohagjanju škola, odnosno na udaranju globa, i neka ukine već udarene globe za neprijavu djece“.

Ja mislim, poštovana gospodo, da ću zadobiti vaše glasove za ovaj predlog, pošto ćete vi sami uvidjeti i pošto je nekima dobro poznato, da je ovaj predlog sasvim osnovan.

Kao što sam vam rekao, gospodo, mi pred sobom imamo veliko pitanje o ustrojstvu naše škole. Osim navedenih uzroka ja mislim, da je jedan veliki uzrok, što mi nemamo dovoljnog i očekivanog napredka u školi i taj, što se u škole naše uvadjaju struje, koje bi od nje imale biti vrlo daleko. To su struje političke.

Mi smo s vladina stola danas čuli jednu izjavu o stanju osobito stručnih tečaja u našoj zemlji. Tu se kazalo, da bi bolje bilo ukinuti neke stručne tečajeve, nego dopustiti da ostanu. To je zaista za nas vrlo žalostno priznanje, jer su ti stručni tečajevi od nekoliko godina mnogo novaca pozobali, a mi od tog još nismo imali koristi.

Ja mislim, da se ne ću prevariti, ako kažem, da i ti stručni tečajevi i u obće naše škole stradale su mnogo s uzroka, što se prema njima uviek postupalo po političkim i stranačkim obzirima. O tom je mnogo govoreno za prošlih naših saborisanja; o tom je govorio i danas moj poštovani drug Vidović i ja ne ću dugo istu stvar razpravljati, jer bi za vas i za mene bilo dosadno. Zato ću vam samo navesti neke primjere.

Ove jeseni je prolazila jednim krajem naše Dalmacije jedna visoka ličnost sa strane. I ta visoka ličnost nije mogla mirno proći, nego je čula, kakvi se nemili pozdravi u Dalmaciji izmisliše. Čulo se na njegovom prolazku „Živila Hrvatska“. (*Na desnici*: *Živila! Neka!*), ali to nije sve, gospodo moja, još bi to bio jedan uzvik dozvoljen, ali tom uzviku dolazi drugi dopunjak. Poslie uzvika „Živila Hrvatska“ čulo se „Krepali Srbi“. (*Na desnici: To nije istina, to je laž. Gojković: Istina je! Predsjednik zvoni*). Ja ne znam jesu li ta djeca, od koje su potakli ti uzklici, vraćala se iz škole ili išla u školu i je li onaj dan bila škola, ali znam, da su ta djeca obvezana na pohadjanje škole i uvjeren sam, da su plodovi naše nove škole.

Ako mi se prigovori sa desne strane ove visoke kuće, da to nije istina, ja ću odmah odgovoriti, da je to živa i ciela istina. Ja sam to na drugom mjestu i javno objavio pod svoju vlastitu odgovornost. Dotični broj lista je bio sekvestriran ali ja to ovdje iznova potvrdjujem i odričem se mandata, ako me visoka vlada pozove na sud, ako sam to na drugom mjestu govorio, a da za to nisam imao dokaza i svjedoka, koji su mi direktno o tom pisali. (*Odobravanje na ljevici).*

O tom imamo primjera, gospodo, i u srednjim školama. Ovo, što ću reći, čuo sam, i za to podpuno ne ću jamčiti, a poštovana gospoda iz Spljeta moći će tu stvar razjasniti. Ali velim, da sam to čuo s dobra izvora. Ovog je ljeta omladina gimnazijska imala izlet, u kom su sudjelovali i profesori. Izmedju ostalog se ondje pjevalo: „Dubrovnik je naš, jedan, dva, tri, vanka Srbi svi“.

Ja sam čuo još jedan dogadjaj sa spljetske gimnazije. Čuo sam, da su se u jednom razredu djaci pobunili protiv učenja srbske historije. Zakon propisuje, ja mislim, da se naša narodna historija uči, ali sam uvjeren, da profesori i te školske knjige nisu baš navalili odveć veliki teret na tu našu omladinu u Spljetu, u koliko se tiče srbske historije. Ali ono što ima i što zakon propisuje, kako se vidi na ovom primjeru, ne vrši se, a najgore je, kad vidimo, da se sama djeca bune protiv učenju te historije.

Dokle ćemo doći, ako tako nastavimo, nije

potrebno da vam kažem. Zapustimo li učenje historije srbske, mi smo odsjekli svu budućnost tomu naraštaju. Zabraniti učenje historije srbske značilo bi kao odsjeći drvetu njegove žile, jer bez historije srbske ne znamo prošlosti, bez historije srbske ne ćemo znati jezika i prvijeh početaka naše književnosti, bez historije srbske ne ćemo imati nikakvog napredka u našoj književnosti, bez historije srbske ne ćemo imati kao narod nikakve budućnosti.

Ali svi su razlozi suvišni. Ta je struja zavladala i neki profesori misle, da su ovlašteni propoviedati politiku. Učenici po tim primjerima vide, da je to neka njihova zadaća, više nego učiti, da se treba baviti političkim izjavama i demostracijama.

Meni je poznato, da u jednom kotarskom školskom vieću nije bilo moguće izvesti kraju jednu iztragu samo s toga, što se umiešala politika, što se umiešala partaja i radi partajskih i političkih uzroka se išlo zatim, da se jedan takav dogadjaj zatrpa.

Mislim, da i o tom ima jedan izvještaj kod pokrajinskog školskog vieća.

Svi ovi dogadjaji i prizori potječu od tuda, što se grieši na sve strane — grieši se intra et extra muros, grieši se ovdje u saboru poticanjem političkih pitanja i njihovim uplitanjem u naše školske stvari, grieši se osobito kod visoke vlade, što se dopušta, da se radi političkih uzroka gleda kroz prste na neke dogadjaje, koje ne bi nikako trebalo popuštati.

Mi znamo vrlo dobro, da se radilo o čitankama na vladi i da je o tom bilo govora u ovom visokom saboru. Mi znamo, da se s naše strane predlagalo, da se u nove čitanke uvede novi pravopis, najbolji pravopis, fonetika, koji su Srbi stvorili i koja je udešena po duhu srbskog jezika. Ali pošto ta fonetika potiče od Srba, ovdje se našlo tomu protivnika (*Biankini: Jest, jest!*) i mi smo imali ogromnu štetu. (*Smieh i buka na desnici*).

Predsjednik (*zvoni*). Molim, gospodine zastupniče, pazite da ne griešimo opet, kako ste vi sami prije kazali. Gledajte, da se izbjegne to pitanje.

Bjelanović. Ja mislim, da mogu iz prošlosti crpiti neke primjere za sadašnjost i budućnost. Ja sam htio samo navesti jedan slučaj, da se vidi, kako se iz političkih uzroka podigla protivnost u pravopisu, radi čega imamo ogromnu štetu što se moraju iz nova knjige preštampavati.

Primili smo iz Zagreba knjigu, koja se zove „hrvatski pravopis". (*Biankini: To smo već lani čuli!*) U toj su knjizi sva pravila srbske fonetike i ona nosi to ime nepravedno i za nas ujedljivo. (*Smieh na desnici*).

Ja s desne strane ove visoke kuće čujem veliku protivnost momu govoru, nego gospodo, ako mi dozvolite, kazat ću vam da ova pitanja s naše strane nisu nikada poticana (*Biankini: Lani*), nego su se poticala najprije s desne strane ove visoke kuće, a mi koliko smo o tom govorili, govorili smo samo s toga, što smo bili izazvani i što smo po dužnosti morali govoriti radi nepravica, koje nam se čine i radi ogromne štete, koja nastaje našoj zemlji od te vaše strane.

Poštovana gospoda na desnici su političari. U programu te poštovane gospode stoji na prvom mjestu združenje s Hrvatskom. S njihove je strane potaknuto ove godine pitanje o sjedinjenju, potaknuta je adresa. Ali se ipak našla većina, koja je tu adresu odbila i ako se š njom u načelu slaže.

A kad stvari tako stoje i tako se postupalo radi dobrijeh razloga, ja vas pitam, gospodo, koliko se grieši, kad ta ista gospoda s desne, svoje političke i sektarske težnje unose u škole. A to je ono, gospodo, što ja ovdje tvrdim na dokazima, koje ste čuli i od moje strane i sa strane poštovanog zastupnika Vidovića, a koji su izneseni i za prošlih saborisanja. To ja tvrdim, a najboljim su dokazom čitanke, koje se upotrebljuju u našim osnovnim školama, o kojima pitanje nije bilo izneseno s naše strane i već je bilo riešeno, a sad se opet iznosi.

Ja ne ću o čitankama govoriti, pošto će-

mo, bude li sreće i zdravlja i vremena na to pitanje doći drugi put. Ali ja imam u tim čitankama očiti dokaz, da su one tendenciozno napisane, da idu na to, da zataru srbsko narodno ime, da taj narod i to narodno naše ime iztriebe. To vam kažem i zadajem rieč, da ću vam dokazati, kad dodje na razpravu to pitanje, koje je već podignuto.

U to ime, pošto sam uvjeren, da najveći neuspjeh naših škola zavisi od toga, što su se struje političke i sektarske uvukle u naše škole; što vlada tim strujama kroz prste gleda; u to ime, gospodo, ja ću vam samo ovom prilikom izjaviti, kako sam to htio iztaknuti, da skinemo jedno breme sa svoje savjesti, da učinimo ovdje i ovom prilikom svoju dužnost. Dužnost je i pravo naše ovdje da govorimo, a ja tu dužnost ne bi izvršio, kad i ovdje ne bi podigao svoj glas u ime protesta protiv ovih zloporaba.

Tim sam svršio.

Predsjednik. Molim vas jeste li napisali svoj predlog?

Bjelanović. Jesam.

Predsjednik. G. zast. Bjelanović je predao sliedeći predlog (*čita*):

„Sabor izražava želju Vladi Njegova Veličanstva. Neka uzme u obzir sve mjesne prilike, osobito ekonomske, u općini Obrovačkoj i u svijem sjevernijem krajevima Dalmacije, na promjeni propisa o pohagjanju škola, odnosno na udaranju globa, i neka ukine već udarene globe za neprijavu djece.“

Gospoda, koja podupiru taj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje dostatan broj*).

Predlog je dovoljno poduprt te će biti uvažen i u svoje vrieme stavljen na glasovanje. Rieč ima g. vladin povjerenik.

Rapp. gov. Vuković. Nella mia odierna esposizione ho avuto l' onore di parlare sullo stato attuale delle scuole, sull' indirizzo al quale si informano, sulle materie scolastiche, e sull' istituzione di nuove scuole nella nostra provincia.

L' on. dep. sig. Vidovich mi ha poc' anzi osservato, che io, in questo argomento, non ho parlato minimamente di scuole italiane.

In questo proposito, devo osservare che nel mio odierno exposè ho parlato in generale di tutte le scuole popolari della Dalmazia, senza alcuna distinzione; vi ho compreso, quindi, anche le scuole popolari con lingua d' insegnamento italiana.

Sugli altri punti, poi, toccati dall' on. deputato Vidovich, mi fermerò nella prossima seduta, dappoichè essi comprendono delle concrete osservazioni, e rispettivamente accuse contro singoli maestri e contro singole autorità scolastiche, ed io i rispettivi atti ufficiali non ho al momento a mano. — Voglia quindi, pazientarsi sino alla prossima seduta nella quale avrò l' onore di rispondere anche a questo.

Predsjednik. Pošto je sad upisan za rieč samo gosp. zastupnik Biankini, koji namjerava prilično dugo govoriti, ja ću zatvoriti današnju sjednicu.

Buduća će sjednica biti sjutra u 10 sati prije podne, a na dnevnom redu „nastavak razprave o zemaljskom účionskom proračunu za g. 1895“.

Današnja je sjednica zatvorena.

(*Svršetak sjednice u 1 sat i 17 čas. pos. pod.*).

IX. Sjednica dneva 1 Veljače 1895.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika osme sjednice. — Priobćenja. — Upiti na Vladu i odgovori. — Nastavak razprave o proračunu za god. 1895 zemaljske učionske zaklade.*

(*Sjednica nastaje u 10 satî i 25 čas. pr. p.*)

Predsjedava: podpredsjednik **D.r Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *Korlaet Božo* i *Vukotić Gjuro.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: c. k. namjestnički podpredsjednik **Alfons plem. Pavich**; c. k. dvorski savjetnik **Dragutin Maria Truxa**; cc. kk. namjestništveni savjetnici **Antun** vitez **Vuković** i **Nikola Nardelli**; c. k. kotarski povjerenik **Vladislav Golf.**

Predsjednik (*zvoni*). Otvorena je sjednica. Ima nas 26. Broj je zakonit. Molim gosp. tajnika neka izvoli pročitati zapisnik osme sjednice.

Tajnik D.r Puljezi (*čita zapisnik VIII.e sjednice*).

Predsjednik. Hoće li tko govoriti o zapisniku? (*Nakon stanke*). Nitko. — Gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. — (*Većina*). — Zapisnik je odobren.

Danas bi bio red na treći raspored tajnika, naime doći bi imala gospoda zastupnici Korlaet i Vukotić. Neka izvoli gosp. zast. Korlaet doći amo mjesto d.r Machieda, a dok dodje gospodin Vukotić, zamienit će ga gosp. d.r Puljezi.

(*Korlaet uzima tajničko mjesto*).

Primio sam od c. kr. Vlade jedan dopis. Neka ga izvoli gosp. tajnik pročitati:

Tajnik Korlaet (*čita*):

Br. 2432-I.

DOPIS.

Njegovo ces. i kr. Apoštolsko Veličanstvo udostojilo se je vrhovnom odlukom od 9 siečnja 1895, da premilostivo podieli previšnju sankciju osnovi zakona glasovanoj od Zemaljskog Sabora Kraljevine Dalmacije, kojom se preinačuju §§ 1 i 4 pokrajinskog zakona od 27 svibnja 1876 L. P. Z. br. 43, o diobi obragjivih obćinskih zemalja.

Čast mi je toliko priobćiti slavnome predsjedničtvu usljed odpisa Njegove Preuzvišenosti Ministra poljodjelstva od 13 siečnja t. g. Br. 759 odnošajem na cienjeni dopis od 20 travnja 1894 Br. 187, dodatkom, da se ujedno odavle razpolaže dotično proglašenje u listu pokrajinskih zakona i u „Objavitelju Dalmatinskome“.

U Zadru dne 27 siečnja 1895.

C. k. Namjestnik
David Fzm.

Slavnom Predsjedničtvu Zemaljskog Sabora
u Zadru.

Predsjednik. Primljeno na znanje.

Prije sjednice primio sam od gosp. zastup. Biankinia jedan upit. Neka ga izvoli pročitati.

Biankini (*čita*):

Upit zastupnika Jurja Biankinia i družine na vladu Njegova Veličanstva.

Ima tomu 35 godina da su stanovnici Prvića-Luke zapitali, da njim se sagradi lukobran. Pomorska vlada u Trstu još onda, preko poglavarstva šibenskoga, poruči Prvić-Lučanima, neka nasiplju, gdje bi se imao graditi lukobran, a kad bude nasuto, da će im se lukobran napraviti.

Lučani pouzdavajuć se u pomorsku vladu bez dangube nasipaše, vozeć kamenje sa dalekih

ostrva. Kad već bijaše sve nasulo, namah prijaviše stvar pomorskoj vladi, moleći ju da izpuni svoje obećanje. Nakon toga više puta doploviše parobrodom u Prvić-Luku razne službene osobe, medju kojim četiri mjernika i tri lučka poglavara. Svi uzimahu i potrebite mjere za lukobran, i odoše svi obećavajuć Prvić-Lučanom, da će radnja započeti do malo vremena.

Ali lukobrana ni danas nema! Mjesto lukobrana, pomorska vlada posadila je jedan kameni stup za privezivanje brodova, kojemu kad je olujno vrieme nemože se ni po kraju ni po moru pristupiti, te je sasvim uzaludan. To je sve što je pomorska vlada učinila u Prvić-Luci, nakon toliko obećanja, mjerenja i crtanja.

Nevideć od nikud pomoći Prvič-Lučani obratiše se i na kralja u Beču, moleći ga, prilikom četrdesetgodišnjice njegova vladanja, da im pomogne svojom možnom rieči pri gradnji lukobrana. Po onomu što se je onda čitalo u vladinom listu, premilostivi kralj uvažio je tu molbu, narediv, da se pospješi gradnja lukobrana u Prvić-Luci. Ali vladini ljudi ni do danas nisu još tu radnju izveli, a tomu imade preko šest godina.

Uz to nasip što su ga Prvić-Lučani u svojoj luci velikim troškom i trudom pred 35 godina učinili — ima mu 56 metara duljine, 10 širine, a od 2 do 9 visine — more neprestance ruši, raznašajuć mu kamenje, te je ona luka postala tako plitkom, da se već nemože brodicam približiti ni obali, ni nasipu, nit jedinomu kamenu stupu na nasipu nasadjenomu.

Vinska klauzula upropastila je i Prvić-Lučane, jer zbog nje njihovomu izvrstnomu vinu spala je ciena. A jer neimadu komad lukobrana, svake su godine u velikoj neprilici da razprodadu svoje proizvode, jer trgovci nemogu krcati vino u onoj luci. Lanjske godine razprodaše svoje vino trgovačkoj tvrdki Ilića u Splitu, ali pošto se parobrodić nije mogao približiti obali radi plitkosti, bili su usiljeni bacati pune bačve vina u more, pa ih iz mora dizati na parobrod. Ove godine kad je Prvić-Lučanom vino još izvrstnije, nemogu ga ni prodati ni darovati, a to sve jer neimadu lukobrana, gdje bi se mogao trgovac svojim brodom smjestiti za krcanje.

Prvić-Lučani imadu do 70 brodicâ, što za radnju na otocim i za malu trgovinu, što za ribanje, te kad zaduha žestoki zapadnjak ili jugovina, neznajuć gdje da sahrane svoje brodice, moraju skakati u more, zapomagati, i mučiti se bilo obdan bilo obnoć, da spase svoju muku. I s toga ljudi ondje trpe većinom od ulogâ. I pri oluji u noći 8 tekućega Prvić-Lučani pokraj svega napora da sačuvaju svoje brodice, ostaše oštećeni za kakvih hiljadu fiorina.

Kad ružno vrieme zateče stranske brodove mimo prolazeće, zaklone se u Prvić-Luku, ali ni njima nije dobro bez lukobrana.

Pri ovom stanju stvari, dužnost nam je upitati c. k. vladu:

Poslie 35 godina molba, obećanja, komesija i nacrta, mislili li već visoka vlada sagraditi komad lukobrana u Prvić-Luci, i ako misli, kad će tu radju izvesti?

Zadar, 1 veljače 1895.

Biankini — D.r Paštrović — Ljubić — D.r Mišetić — Perić — Šarić.

P r e d s j e d n i k. Prelazi c. kr. Vladi.

Konštatujem, da je već došao gosp. Vukotić, koji je zauzeo tajničko mjesto.

Rieč ima g. vladin povjerenik.

Vladin povjerenik P a v i c h. Na ovaj ću upit imati čast odgovoriti u jednoj od dojdućih sjednica. (*Čita*):

Častni zastupnici Gojković i družina upravili su na c. k. Vladu u saborskoj sjednici 28 siečnja sljedeći upit:

I. Priznaje li visoka Vlast živu potrebu, da u Risnu Porezni Ured bude razdvojen od Carinarskog na način da neodvisno jedan od drugoga posluje?

II. Misli li što skorije takovo preuztrojstvo izvesti?

III. Hoće li odmah izdati potrebite odredbe, da se sô u Boki zamieni dobrom vrstom?

Imam čast odgovoriti kako sliedi:

Pokrajinsko Ravnateljstvo financija naredilo je potrebite razvide za moći odlučiti, da li su sada toliko promienjene okolnosti, da je nužda razdvojiti carinarski Ured u Risnu, koji je od 1 srpnja 1878 spojen sa tamošnjim poreznim Uredom, ili ako li za zadovoljivanje eventualnih pomnoženih zahtjeva carinarske službe, nebi bilo dostatno privremeno ili definitivno povišenje carinarskog osoblja kod pomenuta Ureda.

Pomenuto Ravnateljstvo financija istodobno odredilo je shodno, za da sa strane c. kr. kotarskog Ravnateljstva financija u Dubrovniku bude skladište prodaje soli u Risnu obskrbljeno dobrom vrsti soli, kao i druga skladišta područja mu, opažajuć u ostalom, da jedna razlika u cieni nemože obstojati kod skladišta prodaje soli u Boki prama ostalim skladištim u pokrajini, jer sa Ministarskom Naredbom od 21 prosinca 1872 (D. Z. L. Br. 155) ustanovljena je jednaka prodajna ciena, a to jest od fior. 7·20 za jednu metrinčku centu biele morske soli i od fior. 4·65 za jednu metričku centu crne morske soli.

Na upit častne gospode zastupnika D.ra Mišetića i družine, učinjen u saborskoj sjednici 30 siečnja:

I. Jeli poznato c. kr. vladi stanje luke u Supetru?

II. Mislili i kad visoka vlada u korist trgovine i prometa izvesti ondje nuždne radnje?

Imam čast da odgovorim što sliedi:

Usljed brzojavnog saobćenja c. k. Pomorske Vlade u Trstu od 31 siečnja t. g. Broj 1112, lučke radnje i dubina mora u Supetarskoj luci su dostatni za sadašnji promet i kretanje brodova. Već je na dotičnu molbu pomenuta Pomorska Vlada usljed štovanog odpisa visokog c. k. Ministarstva trgovine od 3 listopada 1893 broj 51278, dojavila Supetarskoj Obćini, da se ne prikazuje opravdanim od današnjih potreba pomorskog prometa, izvršenje zatraženog prosljegjenja utvrde obale kao i pročišćenja Supetarske luke.

Častna gospoda zastupnici Juraj Biankini i družina u saborskoj sjednici dneva 30 siečnja, učiniše na c. k. Vladu sljedeći upit:

I. Jeli poznato c. k. Vladi da obćinari bogomoljski uzalud mole, da njim se sagradi u mrtvoj luci Smrskoj mali lukobran i da njim se nasadi par kamenitih stupova za privezivanje brodova, toliko da budu mogli izvažati svoje proizvede?

II. Pošto to u velike škodi gospodarstvu one obćine, dapače ekonomički upropašćuje sve ono radišno pučanstvo, misli li već i kad misli visoka Vlada izvesti najpotrebitije lučke radje u Smrskoj, jedinoj luci u svoj obćini bogomoljskoj?

Na ovaj upit imam čast odgovoriti usljed brzojavnog saobćenja c. kr. Pomorske Vlade u Trstu od 31 siečnja tek. godine broj 1111, da obzirom na razpoloživu godišnju dotaciju i na prešnije potrebe važnijih luka, nemože za sada biti uzeta u obzir gradnja lukobrana u mrtvoj luci Smrske.

Častna gospoda zastupnici Čingrija i družina, upravili su u saborskoj sjednici od 30 30 siečaja t. g. na c. k. Vladu sljedeći upit:

I. Je li joj poznato da, nakon izvedenih radnja u selu Makoše s istočne strane, u svrhu da se stane na put prosjedanju zemlje, sa strane zapadne sve jednako pogibelj prieti.

II. Ako joj je poznato, nije li sklona narediti, da na licu mjesta budu učinjeni tehnički razvidi u svrhu, da se konstatuje, da li kakva pogibelj obstoji, te do potrebe preduzeti što bude nuždno, da se ista ostrani.

Na taj upit čast mi je odgovoriti sljedeće:

Već prije nego je bio ustanovljen šumsko-tehnički odsjek za uregjenja bujica, i to baš od godine 1884 radilo se je o pitanju uregjenja područja bujica, 6 na broju, u Postranju u Dubrovačkoj Župi.

Ali niti je prva osnova posve odgovarala tehničkim zahtjevim, niti je onda bilo moguće obćini i pokrajini da sutječu u dovoljnom razmjerju.

Godine pak 1890 osobitim obzirom na pogibelji, što prieti selu Makošim bi usljed potaknuća Dubrovačkog načelnika i člana pokrajinskog gospodarskog vieća baruna Gondole iznova zametnuta razprava, usljed česa je godine 1892 obćina Dubrovačka zaključila da će doprinijeti godišnjih 500 fior. za 9 godina, to jest skupa 4500 fior., a Zem. Odbor je obećao doprinos od 1000 godišnjih za 9 godina.

Pošto je megjutim i pokrajinski šumski nadzornik imao prigode da se osvjedoči o pravoj pogibelji što prieti selu Makošim, bile su odma razpoložene shodne šumske mjere u perimetru Postranjskih bujica, a visoko Ministarstvo poljodjelstva zamoljeno, da bi prešno naredilo sastavljenje osnove barem za najpogibeljniju bujicu *Makoše* te usljed toga bi izradjena i odobrena tehnička osnova za ovu bujicu, s proračunatim troškom od 15300 fior., te predložen i glasovan dotični zemaljski zakon, a lanjske godine već izveden dobar dio radnja, koje će bit dovršene po svoj prilici mjeseca srpnja tekuće godine.

———

Častna gospoda zastupnici Juraj Biankini i ružina, staviše dne 31 siečnja na c. k. Vladu dljedeći upit:

I. Jeli poznato visokoj vladi, da u Nevidjanim župna crkvica prieti srušiti se, i da nije dostatna za potrebe onog bogoljubnog pučanstva?

II. Poslie 70 godina molbâ i nacrta, misli li, i kad, visoka vlada graditi pristojnu crkvu u župi nevidjanskoj?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti kako sledi:

Namjestništvu je poznato, da sadašnja župna crkva u Nevidjanim jest malašna za ono pučanstvo i u lošem gradjevnom stanju i zato je naredilo da se sastavi nacrt za novu crkvu.

Osnova za crkvu je sada svršena i bit će podastrta skoro visokom Ministarstvu na odobrenje.

Pošto se tiče radnje pripoznate kao prešne toliko sa političke koliko i sa crkvene Vlasti, Namjestništvo će nastojati da ova sgradja bude što skorije započeta.

Što se pak tiče opasnosti crkve, bilo je godine 1892 prispjelo Namjestništvu slično izvješće sa strane župnika, i Namjestništvo odposlalo je na lice mjesta jednog višjeg mjernika, da razvidi stanje crkve.

Ovaj je doisto našao, da je crkva u nepovoljnom stanju, ali nije našao da prieti srušiti se.

———

Častna gospoda zastupnici D.ra Ante Machiedo i družina, upravili su u saborskoj sjednici 31 siečnja na c. k. Vladu sljedeći upit:

Jeli c. k. Vlada voljna predložiti i nastojati da igjeničko hvarsko družtvo bude predbilježeno za svotu od ostalih 24000 fior. u lutriji koja prva dogje, ili kada.

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti kako sliedi:

Ovo Namjestništvo godine 1892 toplo preporučilo je visokomu Ministarstvu sličnu molbu, koja je u predmetu amo prikazana bila iste godine od Upraviteljstva rečenoga Družtva, ali da nije molba ista mogla biti uvažena s razlogâ već priobćenih družtvenom Upraviteljstvu, to jest obzirom na mnogobrojne Zavode, koji su odavna predbilježeni.

Namjestništvo priznajući koristnu svrhu istoga Družtva dragovoljno će pogledom na današnji upit stvar opet najtoplije preporučiti visokom Ministarstvu unutarnjih posala.

Predsjednik. Prelazim na dnevni red. Jedina je točka dnevnog reda: Nastavak razprave o proračunu školskom za godine 1895.

Gospodin vladin povjerenik vitez Vuković ima rieč.

Učionski izvj. namj. savjet. vitez **Vuković.**

In relazione a quanto ho avuto il pregio di rispondere nella seduta di ieri all' on. deputato Vidovich, mi fo un dovere di dire ancora in proposito quanto segue.

Riguardo alla lagnanza posta relativamente alla lingua italiana nelle scuole popolari, posso dichiarare che essa non è giustificata, inquanto che tale insegnamento viene impartito in più scuole.

Riguardo alla lagnanza posta relativamente alla trascuranza della lingua italiana nelle scuole popolari, posso dichiarare che essa non è giustificata, inquantocchè tale insegnamento viene diggià impartito in molte scuole di più classi della provincia. Sopra simili domande decide l' autorità scolastica provinciale, di caso in caso, dopo sentita la Giunta provinciale, come lo prescrive il § 6 della legge 14 maggio 1869. Qualunque sia la decisione resta libero il ricorso all' autorità superiore.

Ad una simile istanza presentata due anni fa, dagli abitanti di Arbe, venne in egual guisa fatto luogo, mentre a Pago non è stato introdotto l' insegnamento della lingua italiana come materia d' obbligo, perchè nessuno ne ha fatto ricerca.

Per quanto si riferisce alla scuola femminile di Pago, devo avvertire che essa è privata, senza diritto di pubblicità. Nella stessa è libero a chi la mantiene, d' introdurvi l' insegnamento della lingua italiana, a questo però non può venire obbligato.

Relativamente poi all' abilitazione delle maestre, impiegate presso questa scuola, osservo che esse sono in possesso di un certificato di abilitazione acquistato presso l' istituto magistrale a Zagabria, il quale nella Cisleitania ha il valore di un certificato di maturità.

Per quanto infine si rifertsce alle accuse concrete, prodotte contro singoli individui del personale scolastico, non posso per ora rispondere, giacchè come è naturale, devono essere fatti i necessari rilievi. Nel caso risultasse qualcuno colpevole, l' autorità scolastica non mancherà di procedere a legge.

Circa le agitazioni, alle quali prenderebbero parte attiva i maestri delle scuole popolari, debbo asserire, che l' i. r. Consiglio scolastico provinciale non permette da parte dei maestri alcun trapasso dei loro doveri, nè alcuna agitazione a scopi di partito. Ogni trasgressione viene severamente punita.

L' onorevole deputato signor Vidovich ebbe ad osservare nella seduta di ieri aver l' amministrazione scolastica provinciale deliberatamente protratto a lungo la decisione sulla domanda di Girolamo degli Alberti e compagni, per l'istituzione di una scuola pubblica popolare maschile e di una femminile, con l' italiano come lingua d' istruzione.

A ciò devo rispondere allo stesso onorevole signor deputato che l' osservazione è priva di fondamento, dappoichè le domande per l' istituzione delle due scuole vennero presentate in maggio del 1893, e nello stesso mese esse vennero rimesse al Consiglio scolastico distrettuale di Spalato perchè facesse i rilievi necessarî e rassegnasse quindi le proposte in argomento.

Questo incarico che esigeva più tempo, per la diversità d' informazioni venne condotto a termine dal Consiglio scolastico distrettuale, in decembre del 1893.

Nel mese medesimo il Consiglio scolastico provinciale chiese, come la legge prescrive, il parere in argomento della Giunta provinciale che ancor prima della fine dell' anno lo esternò al Consiglio scolastico provinciale.

La questione sarebbe stata matura per la deliberazione, se nella sessione dietale dell'anno scorso l' onorevole d.r Salvi non avesse interpellato il Governo circa il modo col quale vennero effettuati i rilievi per l' istituzione delle due scuole italiane, e sollevati lagni contro il funzionario a cui erano affidati i rilievi stessi.

Le accuse erano tali che si dovettero fare

nuove indagini, e sentire le parti interessate, cosa che nuovamente richiese tempo, sia per assumere le parti sia per chiarire alcuni fatti che dopo tali assunzioni si presentavano indispensabili.

Quindi le circostanze furono quelle che imposero tanto tempo di lavoro per la raccolta d' un esatto materiale, ch' era assolutamente necessario per una decisione di tanta importanza.

———

Častni je gospodin zastupnik Bjelanović istakao, da se u našim pučkim i srednjim školam uvagja politička struja, i naveo je nekih čina.

O onom što je rekao o jednoj Visokoj ličnosti, mogu kazati, da je Vlada naredila najstrožije i potanje izvide, usljed kojih je došla do podpunog uvjerenja, da dotične izreke nisu izašle iz nikakvih usta; a dotična djeca, o kojoj je govor, ne pripadaju kakvoj pučkoj učionici.

Glede ostalih čina i političkih iskaza od njega spomenutih, dužnost mi je izjaviti, da Vlada i Pokrajinsko školsko Vieće ne trpe nikakvih političkih iskaza i struja od kakvegodir strane one izašle.

Što se tiče konkretnog prijedloga častnog gosp. Bjelanovića. da se uzmu u obzir posebne okolnosti občine Obrovačke glede ustanovljenja i uzdržavanja mješovitih učionica u gornjem krajevim Dalmacije osobito u sudbenom kotaru Obrovačkom, ja neznam, kako bi se moglo zavoljiti ovoj želji unutar zakonskih granica. — Ako je dotični teret tegotan za občinu, odnosno za dotično selo, gdje obstoje učionice, ja to vjerujem i uvidjam, ali opet ponavljam, da nebi znao toj neprilici doskočiti, jer po zakonu je sasvim točno opredieljen školski doprinesak, koji se ima odmjeriti občinam, gdje obstoje učionice a školska uprava mora da se drži zakonskih propisa, koji vriede za cielu zemlju. — Školska uprava mora da nastoji, da u svim krajevim zemlje bez ikakve iznimke sva obvezana mužka i ženska djeca moraju pohadjati učionice a dosljedno da dotične občine ili sela moraju plaćati propisani školski doprinesak.

A što se tiče drugog diela prijedloga t. j. oprostu školskih globa za neprikazanu djecu, čast mi je izjaviti, da će se ako visoki Sabor usvoji predlog gosp. Bjelanovića po mogućnosti to uzeti u obzir, te će se narediti da Kotarsko školsko Vieće u Benkovcu učini izvide i podnese shodne predloge.

P r e d s j e d n i k. Rieč ima gospodin zastupnik Biankini.

B i a n k i n i. Visoki sabore! Častna gospodo zastupnici! Ja neću hvaliti izvješće gospodina vladinog povjerenika, kao što su ga hvalila dva moja častna predgovornika, gospoda Vidović i Bjelanović. Izvješće gospodina vladinog povjerenika o našim školskim stvarima doista zaslužuje pažnje, pošto je neki fenomen u ovomu visokomu saboru, i odaje veliku ljubav koju je sastavitelj našemu školstvu posvetio, a koju je mogao posvetiti samo sin rodjen u ovoj mučeničkoj našoj zemlji. (*Tako je! Dobro je! Na ljevici:* Tà to je hvala!) Ali ipak, gospodo zastupnici, ja nehvalim izvješće gospodina vladina povjerenika; a nehvalim ga, jer me je, na žalost, izkustvo naučilo, koliko se malo mi možemo pouzdati u vladina obećanja: u svakom slučaju *timeo Danaos et dona ferentes!* Ali mi ćemo ipak priznati da je neki novi duh s vladine klupe zaduvao, i mi ćemo čekati, da riečima odgovore čini. A kad se to sbude, mi ćemo svi bez sumnje, bez stranačkih razlika, pohvaliti vladu i podupirati je u njezinom nastojanju za napredak našeg školstva.

Visoke sabore! Pored liepog izvješća gospodina vladinog povjerenika, kad ja promatram ovaj naš školski proračun; kad, s jedne strane, gledam ogromnu svotu, koju prama našoj financijalnoj snazi, mi moramo posvetiti školam; a kada, s druge strane, opet vidim, koliko nam još ostaje neobradjenog školskog polja, meni se doisto ova naša zemlja prikazuje u slici one nevoljne majke, koja, obkoljena mnogobrojnim sirotama, nema kruha, da ih nahrani, ma i prištedila ga na svomu grlu.

Troškovi učionski, gospodo zastupnici, kao što vam je poznato, iznose za godinu 1895 fiorina 370.603; prama godini 1894, više 26.918

fiorina. Kako je velika prama našim nevoljnim okolnostim ova svota, i kako je težka narodu, možemo još bolje uvidjeti, ako samo promislimo, da cio naš zemaljski proračun iznosi 560.489 fiorina; ako promislimo, da po službenim izvještajima, koji su nam danas u ruci, bilo je godine 1893 u Dalmaciji zasnovano 335 škola, od kojih ipak 41 nije nikad bila otvorena, a 47 ih je bilo u svemu zatvoreno; ako promislimo, da od 33.522 obvezane djece, pohadja ih učionu samo 26.764, a izostaje ih iz škole 6.758; ako još promislimo, da je za školske globe narod platio godine 1893, usljed 7.007 odsuda, fiorina 5.961 i 72 novčića.

Ova slika, gospodo zastupnici, mora doisto da nas sve zabrine; a zabrinula je, kao što vidim i slavni naš financijalni odbor. Financijalni odbor — zamišljen pred ovakovim troškom; a uvjeren, da ovaj trošak po državnom zakonu mora da sve više raste; uvjeren da smo mi u nemogućnosti, da daljnjim školskim troškovima odolimo — pohvalno je poprimio zaključak, da se pita, neka država povisi svoj doprinesak za pučku prosvjetu od 41.564 fiorina na 100.000 fiorinâ. Ja ću glasovati za ovaj zaključak slavnog financijalnog odbora; a hvalim njegovu uztrajnost pri ovom zahtjevu, pošto nam je poznato, da je isti zaključak već bio od ovog visokog sabora lani primljen, ali da nije bio uslišan. Dobro je da mi i dalje tražimo što cienimo da nas po pravu idje, uvjereni da je za zahtjevanje prava uvjek zgodno doba, i da se u pravednim zahtjevim mora uvjek uztrajati. (*Tako je!*)

Ja se ipak nenadam, da će državni doprinos biti povišen na 100.000 fiorina; nenadam se, jer znadem, da u Beču slabo shvaćaju naše potrebe i da malo srdca imadu za naše nevolje; nenadam se, jer imamo već živu ranu u vinskoj klauzuli, radi koje smo pitali melema, i valjda još s većim pravom, nego pitamo povišenje školskog doprinosa, ali do danas nismo vidjeli, da nam se je kakva pravedna naknada dala. Nismo vidjeli ni željeznice, ni druge kakve koristne investicije, a da nam barem dielomice naknade onu ogromnu štetu. Liepih obećanja primamo i primat ćemo ih valjda još i dalje, ali kad se dodje do novaca, sva bečka filantroprija prama Dalmaciji tu prestaje.

Financijalni odbor, da na koji način doskoči nevoljama školskih financija, traži i pristednjâ, te nam predlaže, da bi se dielomice ukinule kotarske učiteljske skupštine, to jest da bi se mjesto svake godine držale svake treće godine, jer da bi se na taj način prištedilo u 6 godina 22.000 fiorina.

Dobre su, bez sumnje, namjere financijalnog odbora; ali ja za ovaj njegov zaključak nemogu glasovati. Nemogu glasovati, jer kotarske učiteljske skupštine bitno zasiecaju u naš školski sustav. Svrha je tih učiteljskih skupština razpravljati pedagogičko-didatička pitanja, i to osobitim obzirom na potrebe zemlje. Učiteljske su skupštine, na neki način, mali parlamenat, gdje se učitelji takme, gdje mogu svoje znanje izkazati, gdje mogu vježbati svoje umne sile. S druge strane, učiteljske kotarske skupštine pružaju prigodu učiteljima dotičnih kotara — mi znamo, kako su u nas kotari raztrkani i kako su slabe naše komunikacije — da se barem jedanput na godinu sastanu, da se prorazgovore, da se upoznadu, da se medjusobno uzmognu štovati.

U obće kotarske učiteljske skupštine do u neko doba, podpuno su odgovarale potrebama školstva u Dalmaciji. U prvo doba, recimo u herojičko doba našeg narodnog preporoda, mi se spominjemo, kakvih su liepih zasluga imale kotarske učiteljske skupštine, u kojima je naš neprežaljeni drug Don Stjepo Buzolić, uz Nekiće, Pavloviće, Danile i druge izvrstne učiteljske sile, razpravljao o najvažnijim pedagogičkim pitanjima. Na žalost, to je bilo i bitisalo! Od neko doba, odkad je u naše škole prodro policajski duh, od to doba izrodile su se i naše kotarske učiteljske skupštine, te već neodgovaraju svojoj svrsi.

Dosta je da vam spomenem, gospodo zastupnici, da obstoji naredba ministarska od 8 svibnja 1882 broj 3.306, koja izričito nalaže učiteljima, da moraju proučavati i prosudjivati školske knjige, pa i predlagati starijoj vlasti sve promjene, koje misle da su shodne za bolji napredak diece, ali da ima već nekoliko godina, da na našim kotarskim učiteljskim skupštinama učitelj nesmije ni spomenuti, a kamo li razpra-

vljati toli važno pitanje o čitankama, tako živo preporučeno od spomenute ministarske naredbe. *Nomina sunt odiosa*, ali bude li trebalo, ja ću iznieti i imenâ, na potvrdu ove istine. Moram vam uz to kazati, da ništa dalje od lani, jedan učitelj, na jednoj kotarskoj učiteljskoj skupštini, usudio se je predložiti, da bi bilo dobro, da se razpravlja štogod i o čitankama. Gospodin predsjednik pozvao je odmah tog učitelja na red, i zaprietio mu se je sa dišiplinarnom iztragom, ako dalje već ciglu rieč progovori.

Promislite, gospodo zastupnici, kako da na taj način naše učiteljske skupštine dadu ploda; kako ćete da na taj način naši učitelji imadu mara i ljubavi za napredak učione! Mi vidimo ovdje — a ja sam po svomu izkustvu sudim — kako nam je neugodno čuti zvono našeg gospodina predsjedatelja, kad nas zove na red; a promislite kako mora to biti neugodno i strašno za jednog učitelja, kad ga nesmiljeno zvono ne samo zove na red, nego mu se još i prieti dišiplinarnom iztragom!

Učiteljske skupštine, kao što su danas, doisto nevriede novca, koji se u nje troši. Ali moja gospodo, mi moramo gledati, da naše učiteljske kotarske skupštine budu ono, što bi morale biti, da budu doista palestra, gdje će naši učitelji vježbati svoje sile, a ne da budu kojekakvi sastanci, sa kojih se svake godine ima odpraviti nekoliko brzojavnih pozdrava raznim političkim ili školskim vlastima, po nalogu gospodina kotarskog nadzornika. Dajmo slobodu učiteljskim skupštinama; dignimo ih iz terorizma, pod kojim se nalaze, pak da vidimo onda, kakve će plodove davati. Nebudu li tada odgovarale, ukinimo ih slobodne. Ali ukinuti ih danas samo radi štednje, valjda neopravdane, ili samo jer nedaju onog ploda, kojeg bi morale davati, ali ga nedaju bez njihove krivnje, ja mislim, da nebi bilo ni shodno ni pravedno.

S ovog pogleda, ja se čudim, da je i gospodin vladin povjerenik u svojoj izjavi, na neki način, pokazao se spravan, da podupre predlog financijalnog odbora, o ukinuću kotarskih učiteljskih skupština. Tim više se čudim, što razlozi, koje je on naveo, mene nisu ni najmanje uvjerili.

Gospodin vladin povjerenik rekao je, da se zaključci godišnjih učiteljskih skupština nemogu odmah priobćiti učiteljima, i da ih tako oni nemogu staviti u porabu i vidjeti, koliko su koristni. Taj mi se razlog nečini dobar, jer se zaključci mogu malo prije priobćiti, tim više, što se učiteljske skupštine drže kroz praznike; pa i ako se jedne godine nevide njihovi plodovi, vidjet će se sliedeće.

Nije me takodjer uvjerio ni drugi razlog gospodina vladinog povjerenika, koji je rekao, da učiteljske skupštine malo vriede, pošto na njima govore obično 5 ili 6 učitelja, a drugi muče. Ali moja gospodo, ako mi podjemo sa tog načela doći ćemo logično na to, da se moraju ukinuti i svi parlamenti na svietu, da se mora ukinuti i ovaj naš saborčić, i sva njegova najbliža braća, obćinska vieća, jer u nijednom parlamentu, u nijednom saboru, ni vieću, nećete čuti da svi članovi govore i učestvuju razpravam. Ja nalazim po tom sasvim naravno, da i na jednoj našoj kotarskoj učiteljskoj skupštini, gdje valjda ima do 30 učitelja, govori ih obično 5 ili 6, kao što je rekao gospodin vladin povjerenik. A Bože sačuvaj, kad bi svi govorili, bilo na saborima, ili na drugim sastancima; jer kad bi se na taj način obavili poslovi?

Kad sam čuo gospodina vladinog povjerenika, pala mi je na pamet izreka slavnog grčkog filozofa Platona — koju je opetovao i knez Bismark otrag 5 ili 6 godina u njemačkom parlamentu — da je rječitost opasni dar, kojim Providnost nadariva ljude, da je, na neki način, rječitost neka božja kazna. Možemo dakle, gospodo zastupnici, zahvaliti Bogu, da nas sve nije učinio rječite, ni naše obćinske viećnike, ni naše učitelje; ali zato nemojmo mi ukidati ni ovaj visoki sabor, ni obćinska vieća, ni naše kotarske učiteljske skupštine. (*Veselost*).

Ja sam dakle za to, da se neukidaju te skupštine ni dielomice, ni sasvim, već da se povrate na njihovu staru stazu, na njihovu pravu zadaću, i da im se dade sloboda, koja sve oživljuje, koja je majka svakog napredka.

Isto budi rečeno i glede naših pokrajin-

skih učiteljskih skupština, koje se drže svake 6.e godine. Moja gospodo! I te su nam se izrodile pod pritiskom nesretnog političkog sustava, koji u nas vlada. Zadnja pokrajinska učiteljska skupština, koja se je držala jesenas u Kotoru, bavila se o svemu po malo, ali, barem u koliko je meni poznato po zaključcima priobćenim u vladinom listu, najmanje se je bavila didaktično-pedagogičkim pitanjima. Ona je poprimila, dapače, zaključakâ, koji ni najmanje nespadaju u njezinu nadležnost. Učiteljska pokrajinska skupština u Kotoru, na primjer, zaključila je, da se proslavi 50.godišnjica vladanja N. V. našeg kralja, a to nije jedan didaktičko-pedagogički zaključak. Poprimila je takodjer zaključak, da se na učiteljskom zavodu ustanovi 4 godina poučavanja. Ni to nije pedagogičko-didaktično pitanje. Takodjer je poprimila zaključak, da se u Splitu zasnuje viša djevojačka škola, pa opet ni ovo nije jedno pedagogično ili didaktično pitanje. A gorućim pitanjem naših čitanaka, najmanje se je bavila pokrajinska učiteljska skupština. A znate zašto? Jer učitelji nisu imali slobode, da se bave tim pitanjem. Naši učitelji bijahu tako terorizirani, da se nije izmedju njih mogao naći ni jedan, koji bi se primio izvješća o čitankam; a meni je poznato, da je naš častni drug Zore, kotarski nadzornik, morao izviestiti o čitankama, jer se je svak bojao uzeti u ruke to goruće pitanje.

Što su pak gospoda zaključila o čitankam na konferenciji u Kotoru, obćinstvu u Dalmaciji ni do danas nije poznato, jer službeni list visoke vlade, „Smotra Dalmatinska“, priobćio je razne druge zaključke, izmedju ostalih i one, koje sam malo prije spomenuo, ali za zaključke o čitankama sačuvao je grobni muk. A znate, gospodo zastupnici, zašto? — S nedostatka prostora!

Da nisam svojim očima čitao, nebih ni sam vjerovao, da se mogu navesti ovako smiešni razlozi. Istina je, onih dana imali smo zanimivih epizoda sa ratišta japansko-kinežkog; ali da jedan službeni vladin list, da tobože priobći malo viesti s ratišta japansko-kinežkog javlja, da s nedostatka prostora nemože priobćiti i druge zaključke pokrajinske učiteljske skupštine — to je, gospodo, više nego rugati se obćinstvu! Svakako Kinezi imali su pred vladinim listom puno veću važnost, nego zaključci učiteljske skupštine u Kotoru, a i to dovoljno razsvietljuje naše kinežke odnošaje. (*Veselost*).

Ali i ako vladin list nije ništa javio, o zaključcim glede čitanakâ, svaki od nas, komu na srdcu leži to pitanje, tražio je, da se izviesti i da doznade, kako je prošlo. Ja sam doznao, a cienim da sam točno izvješćen, da je zaključeno učiniti dva izdanja naših čitanaka: jedno ćirilicom, a jedno latinicom; ali da se u izdanju ćirilicom mora tiskati toliko komada štiva iz povjesti hrvatske, koliko će u izdanju latinicom tiskati komada štiva iz povjesti srbske.

Što se misli učiniti dva izdanja, jedno ćirilicom, a drugo latinicom, ja proti tomu nemam ništa da prigovorim, pošto je ćirilica i naše slovo, i nam je ova bez sumnje mnogo bliža nego latinica, premda je ova daleko praktičnija; ali da se naumice, na neki način pod zapovjed, uvadja ovaj neki dualizam srbsko-hrvatski u naše školske knjige, to je ono, gospodo zastupnici, što meni nikako neidje, jer mi odaje onu opasnu tendenciju, koja proviruje iz svakog vladinog čina, da nas tim dualizmom dieli, da pravi neku razliku, da tjera neko ubitačno ciepanje u jedinstvenom narodu hrvatskomu. S tog pogleda, gospodo zastupnici, ja u velike žalim, da se uvadjaju u naše čitanke štiva o srbskoj povjesti, a ne radi toga, što bi mi bilo žao, da naša djeca u školi doznadu štogod i o poviesti susjedne kraljevine Srbije.

Svakako častni Bjelanović, koji nam je ovdje izpripovjedio nekrvavu pobunu, koja se je tobože dogodila u gimnaziji splitskoj proti učitelju, koji je predavao srbsku povjest, bit će danas zadovoljan, pošto — kako nam je to on osbiljno kazao — „za nas nema budućnosti narodne, bez poznavanja srbske historije“. Dà, to nam je, gospodo zastupnici, on osbiljno rekao, a mi se moramo veseliti, što visoka vlada tako dobro uvažava njegove nazore, i što nam u pučke škole uvadja srbsku historiju, da u ovoj hrvatskoj zemlji osjegurava srbsku budućnost. Naravno, častnomu Bjelanoviću bit će sasvim indiferetno, bude li brižna vlada osjegurala našu srbsku budućnost etimologijom ili

fonetikom, ili, kako bi on rekao, pravopisom hrvatskim ili srbskim. To za osbiljna političara, kao što je on, mora biti sasvim nuzgredno! Glavno je za stvar, da vlada radi kako on misli, da će bit bolje za našu srbsku budućnost! Ta velika misao naše srbske budućnosti, u kojoj se tako sretno nadjoše složni u pogledu čitanaka častni Bjelanović i visoka vlada dalmatinska, riešava me dužnosti, da se pobliže osvrnem na njegove prekuhane opazke, je li fonetika srbska ili hrvatska; je li pravopis zagrebački bolji od pravopisa beogradskog itd. Mi smo već o tim interesotnim pitanjim više puta na dugo i na široko razpravljali u ovomu visokomu saboru, a osobito lanjske godine. Gospoda, koja bi želila obnoviti utiske o tim vrlo važnim razpravam, (*Veselost*) nek izvole uzeti u ruke tri zadnja godišnjaka stenografičkih izvještaja ovog visokog sabora, i tu će ih naći u prvom, drugom i trećem izdanju. Za 4.o izdanje ja neću da danas s moje strane dadem povoda. (*Odobravanje na desnici i u središtu*).

Dok financijalni odbor osbiljno razmišlja, kako da oblakša terete naše školske zaklade djelomičnim ukinućem kotarskih učiteljskih konferencija i povišenjem državnog doprinosa, on nam ipak predlaže zaključak, da osnujemo žensku gradjansku školu u Splitu. Ja, gospodo zastupnici, neću glasovati ni za ovaj zaključak financijalnog odbora; ne jer neželim, da naš ženski naraštaj bude bolje odgojen i naobražen, već samo za to što mislim, da gradjanska učiona za djevojke u Splitu neće njim ni najmanje koristiti, niti će uspjeti. Ja žalim, da u ovomu visokomu saboru nije od financijalnog odbora potaknuto pitanje o zavedenju višeg djevojačkog zavoda u Splitu, kao što je javno mnienje to pitanje u novinam odavna potaknulo, i kao što se u tomu smislu izjavila i pokrajinska učiteljska skupština u Kotoru.

Mi osobito u središtu Dalmacije, u Splitu, trebamo dobro uredjena zavoda za našu žensku mladež. Mi vidimo da svake godine idje dosta mladih djevojčica van Dalmacije, idje ih, u istinu, nekoliko i u Zagreb, ali, na žalost, idje ih i u Beč, dapače i čak u Salzburg. A to je, moja gospodo, žalostno! Mi moramo podati prilike mladomu ženskomu naraštaju, da se izobrazi, u koliko to zahtjevaju današnji družtveni odnošaji, te nesmiemo nikako dopustiti da izgubi svoj hrvatski značaj, da se ohladi njegovo rodoljublje, da zanemari svoj hrvatski jezik. Sva ta dragocjena svojstva mladi ženski naraštaj u jednom tudjem zavodu u Beču ili Salzburgu, težko će moć sačuvati.

Zato ću ja u svako doba, kad dodje pitanje o osnovanju višeg zavoda za uzgoj ženske mladeži najradije glasovati, pošto sam uvjeren, da moramo budno paziti na to, da nam se mladi naraštaj neotudji, obzirom osobito na odlučni upliv, koji imadu žene na sve družtvene odnošaje, i na veliku njihovu zadaću u našem narodnomu preporodu. U tomu smislu iznieti ću i predlog u posebnoj razpravi, nedodje li do toga financijalni odbor.

Gradjanska ženska učiona u Splitu težko će uspjeti, a, cienim, da i sam financijalni odbor dvoji o njezinom uspjehu, jer ju predlaže samo kao pokušaj. Grandjanske škole u obće, gospodo zastupnici, neuspjevaju najbolje ni za mužke, a kamo li će uspjeti za ženske. Gradjanske su učione neka nesretna imitacija, koja je iz Njemačke došla u Austriju, pa su je uveli i u Banovinu i bivšu Vojnu Krajinu. Ali danas se svuda ukidaju te gradjanske škole kao suvišne. Baš ovih dana, na 25 minulog siečnja, u hrvatskom saboru u Zagrebu vodila se je zanimiva razprava ob ovim gradjanskim školama. Vladin predstojnik je izjavio, da će sve gradjanske škole u bivšoj Vojnoj Krajini ukinuti, i obratiti u dvorazredne realke, jer da njim nevidi uspjeha. Dapače drastično je rekao, da su to nekakvi zavodi, koji naliče nožu bez sječnice i bez držala. Vlada hrvatska, koja je sjegurno dobra proučila ovo pitanje o gradjanskim školama, došla je do uvjerenja, da sve gradjanske škole treba preobratiti u dvorazredne realke, da ove budu kao pripravnice za obrtne, za trgovačke škole i preparandije, a mi da ih sada stanemo snovati za žensku mladež?

Ja neznam, kakvu bi praktičnu korist mogla donieti ženska gradjanska učiona u Splitu. Imućne obitelj po Dalmaciji, koje hoće da podadu neki viši odgoj svojoj ženskoj djeci, sjegurno neće ih odpravljati na gradjansku učionu

u Splitu. A u samomu gradu Splitu, težko će takodjer biti dovoljno ženske mladjarije za pohadjanje te učione. Nezaboravimo, gospodo zastupnici, da je Split eminentno težački grad, da je gradjanstvo kao takovo, dosta stegnuto. Možete li gospodo, nadati se da će težak splitski šiljati svoju djecu u grad, na gradjansku učionu, da nauče nešto malo više pisanja, crtanja, prirodopisa, sve u istinu liepe stvari, ali koje nemaju ništa ili malo praktične vriednosti za težačku kćer? To mogu imati vriednosti za mladića, koji hoće danas sutra da se posveti zanatu ili trgovini, ali za naše djevojke imati će sasvim malo koristi. Cienim, dakle, da je takova učiona suvišna, te da u Splitu neće uspjeti.

Nemožemo li Splitu otvoriti viši zavod s internatom za djevojke, a onda, gospodo zastupnici, ustrojimo ondje jednu stručnu žensku školu, jednu praktičnu školu, koja će bez sumnje puno više koristiti, nego li gradjanska. U samomu Zagrebu ukinuli su nedavno višu djevojačku školu, a ustrojili su licej i stručnu žensku školu. Tu stručnu školu, u koliko mi ovih dana javiše, polazi već svaki dan do 500 učenica, pa je i gospodje pohadjaju, jer je vrlo praktična. Tu uz ostalo nauče, kako se kroji odjeća, prave šeširi, drži kućanstvo itd., a osim ovih praktičnih predmeta, nezanemaruje se u toj stručnoj školi ni knjiga, i daje se neka obća naobrazba.

Za tu školu ja bih rado glasovao, te molim financijalni odbor, da bi u tomu smislu preinačio svoj zaključak, naime, da se mjesto gradjanske, ustroji u Splitu i stručna ženska škola, kao što obstoji u Zagrebu. Nema sumnje, gospodo zastupnici, da u nas na školu šalju svoju žensku djecu: ili obitelji koje mogu dosta trošiti, i nije im stalo toliko, hoće li djeca naučiti više ili manje praktičnih stvari, hoće li znati bolje ili gore šiti i krojiti, već im je stalo do toga, da nauče francuzki, njemački, glasovir itd.; ili narod šalje od nevolje svoje djete u školu, da tu štogod praktična nauči, da nadje sredstvo prehrane. U prvom slučaju hoće se viši zavod s internatom; a u drugomu slučaju valja narodu dati školu, koja će mu praktično koristiti, gdje će se djevojka naučiti, kako da postane dobra kućanka, da bude znala krojiti i praviti odjeće, i druge ženske stvari potrebne za samostalan život.

U nedostatku višeg ženskog zavoda, gospodin vladin povjerenik je spomenuo žensko učiteljište u Dubrovniku, gdje da bi se naše mlade djevojke mogle učiti, kao što biva i po drugim zemljama, bez obzira na to hoće li se ili ne posvetiti učiteljstvu. Ova misao nije loša, ali dok žensko učiteljište u Dubrovniku nebude imati internat, zaludu je o njoj razpravljati. Težko će se ma koji otac odlučiti da pošalje svoje diete na učiteljište u Dubrovniku, dok nebude znao da je tu internat, i nebude sjeguran, da ga je u dobre ruke predao.

Još jednu moram opaziti. Financijalni odbor, nam kaže, da nam treba ženske gradjanske učione u Splitu i za to, eda se tu mlade učiteljice budu mogle vježbati. Ovaj razlog nečini mi se osbiljan, jer te učione mi moramo podizati ne za učiteljice, nego za učenice.

Bez sumnje, gospodo zastupnici, naše škole, ma koje struke bile, trebaju snažne naše podpore, kao što je to dobro naglasio gospodin vladin povjerenik, i mi nesmiemo ni za živo oči dopustiti da se sruši sgradja našeg školstva, koju od toliko godina gradimo krvavim znojem naroda. Ali i gospodin vladin povjerenik nesmie zaboraviti, da nam tu sgradju ni itko sa strane nema rušiti, pa da ni sama vlada nesmije u nju dirati, i podkopavati joj temelje.

Da naše učione budu mogle uspjevati, treba najprije da učitelji budu ugledni i poštovani, i da ih svaki poštuje, kako njihov položaj i stalež zahtjeva, a najprije da ih poštuju školske vlasti, koje su naravni njihov štit. Osim toga, treba da učitelji budu i prilično nagradjeni. Mi ćemo, kao klub stranke prava, iznieti predlog o poboljšanju učiteljskih plaća, jer ostajem na tvrdom stanovištu, da je bolje imati manje učiona, ali dobro uredjenih učiona, nego mnogo a nevaljanih; da je bolje imati manje učitelja, ali vriednih i dobro plaćenih učitelja, nego dosta stabih učitelja i proletaraca.

Ako se pak ima dirati u školski zakon,

moramo najprije nastojati, ne da se ukinu učiteljske skupštine, nego da se promieni onaj nesretni paragraf, koji nas duži na neprestano otvaranje novih učiona, bez obzira na naše okolnosti i na našu financijalnu snagu. Taj paragraf pravi je Moloh za našu ekonomiju, i ako podjemo s njim dalje dovesti će nas bez sumnje do financijalnog razsula. Otvorati redovite učione u svakom pojedinom mjestancu i seocu, kao što zahtjeva taj paragraf, našim okolnostima nikako neodgovara. Mi moramo urediti naše učione prama našim potrebama, i prama našim okolnostima. Koliko naših sela nebi bilo puno zadovoljnih s malom i jeftinom pomoćnom učionom, nego li skupom redovitom učionom? Pomoćnih učiona bilo je prije dosta po Dalmaciji, a sada sve više broj njim pada, s razloga, valjda, što im učitelji nisu dostatno nagradjeni. A ipak bi zemlja tim učionam mogla prištediti silu novaca! Državni zakon, koji zahtjeva, da se otvaraju redovite škole, gdje se nadje 40 djece sposobne za pohadjanje, bit će dobar za Česku, za Štajersku, za Dolnju Austriju, i druge zemlje, gdje su ekonomičke prilike sasvim drugčije, ali našim okolnostim neodgovara.

U zadnje doba, da se dodje do neke prištednje, i da se predusretnu veliki troškovi, koji bi nastali s otvaranja ženskih i mužkih škola po omanjim mjestim, počelo se je u nas uvadjati mješovite učione.

Ja, gospodo zastupnici, odmah izjavljujem, kao što sam i lani izjavio, da u načelu nisam protivan tim školam; ali mi moramo prije svega znati, da li u nas uspjevaju, i da li odgovaraju narodnim potrebam, jer vriednost jedne učione označuje ne samo potreba njezina, nego i okolnost, da učiona odgovara raznim potrebama naroda. Ja bih htio, da se ovo pitanje o mješovitim učionama sasvim temeljito prouči; da se prouči ne samo od strukovnjaka, nego i od praktičnih ljudi. Lani sam imao čast predložiti u ovom visokom saboru, da osobiti odbor prouči to za nas važno pitanje, ali je moj predlog pokopan bez ikakve pogrebne počasti i nije ni došao na dnevni red! Danas pitanje o mješovitim učionama, hoćete li, nećete li, ma što kazao gospodin povjerenik, živo zanima zemlju, a s nekim, osobito u zagorskim krajevima, baš je uzrujava. Po onomu što mogu suditi — a ja, naravno, nisam mjerodavan u tom pitanju, već u koliko sam pomnjivo sliedio pokret, koji je nastao u Dalmaciji usljed zavedenja mješovitih škola — ja mislim, da će ove uspjevati u primorskim krajevima, ali se vrlo bojim, da će uspjeti i u Zagorju.

Čuli ste, gospodo zastupnici, častnog Bjelanovića, i što vam je on kazao o mješovitim učionam po Bukovici, osobito u Kruševu. Ja sam takodjer izvješten ob onim odnošajima, i primio sam raznih pisama, u kojim ljudi mole, da im se za Boga te učione tamo neuvadjaju, jer da će ih razsuti. Seljaci u Bukovici nemogu se prehranit, već moraju veći dio godine proći u Kotarim na radju. Kod kuće im ostaju same žene, da rede domaće poslove; mužka djeca idju u školu, a blago jedino sredstvo življenja, nemaju komu povjeriti nego ženskoj djeci. Dignite žensku djecu, da ju šaljete u mješovitu učionu, i vi ste, gospodo zastupnici, upropastili narod po zagorskim krajevim. Dosta je spomenuti, da su se onamo razna sela volila pustiti strašno globiti, nego žensku djecu odpravljati u mješovitu učionu. Mal da ne svaka kuća u Kruševu mora platiti do 55 fiorina globe školske! Ovo je, gospodo moja, strašno, i na ovo treba osbiljno razmišljati. Nevoljni težaci vole pustiti se globiti, nego zapustiti svoje blago, svoje jedino življenje! Tu je po sriedi pitanje kruha! S toga nije me nipošto umirila izjava gospodina vladinog povjerenika glede predloga častnog Bjelanovića, i mislim, da bi školska vlast imala ovo pitanje savjestno proučiti, te oblakšati narodu težki položaj, a školske globe drakonički udarene, bez oklievanja svakako brisati.

Gospodin vladin povjerenik htjeo nas je uvjeriti, da mješovite škole uspjevaju svuda u velikom izobraženom svietu, te nam je citirao i knjigu Laboulayevu „Pariz u Americi“. Ja neću pobijati optimizam vladinog predstavnika, ali mogu ga uvjeriti, da kad bi tko imao danas pisati jednu knjigu o mješovitim školama u Dalmaciji, morao bi joj dati naslov: „Babilonija u Dalmaciji.“ (*Veselost).*

Gospodin vladin povjerenik naveo nam takodjer i primjer o Bosni; kazao nam je da i Bo-

sna nije u boljim okolnostima od Dalmacije, a da i onamo ima mješovitih škola, i da njim se narod neopire. Ja to vjerujem; ali mi, gospodo zastupnici, nemožemo zaboraviti, da je Bosna još pod *muss*, pod *moraš*, a da u takovim okolnostim nije baš lako dokazati, narod rado prima i mješovite škole. Nego, dok mi imamo ovu sjenu ustava, koji nam donekle dopušta slobodno izjavljivati svoje mnienje, mi nismo dužni spustiti se na rieč gospodina vladinoga povjerenika, već razviditi svaku, i temeljito proučiti pitanje. Ako nam mješovite učione budu doista koristne, mi ćemo ih svuda uvesti i sklonit ćemo narod, najboljim sredstvima, da im se privikne. Ali, gospodo zastupnici, silom nećemo ništa učiniti. Nasilne naredbe mogle su i mogu još vriediti za neko vrieme i za neke narode, ali za nas, koji smo više ili manje privikli ovoj prividnoj ustavnoj slobodi, više nevriede. I car ruski ovih dana je izkopao staru naredbu Petra Velikoga, po kojoj svaki Rus mora ići u školu. I tko nenauči čitati i pisati neće se moć ženiti, a tko nauči, bit će prost od batinâ. To je dobro za narod, koji još nezna što je ustavna sloboda, ali za nas takova šta nebi vriedilo, i nebi se trpilo.

Svakako glavno je to, da mi pitanje o mješovitim školama svestrano proučimo na temelju faktičnih naših odnošaja i potreba. Dok to pitanje nebude tako temeljito proreŝetano — što sam i lani predlagao — mene nikakav autoritet, dolazio on iz Francuzke, Engležke ili odkud hoće, neće uvjeriti. Praktično svakako dosada vidimo, da mješovite učione u Dalmaciji, ni glede pohadjanja, ni glede dišipline, ni glede odgoja i napredka nedavaju onog ploda, kojeg daju redovite učione. U mješovitim učionam poduka je djece prepolovljena, jer mjesto da je primaju u jutro i po podne, primaju je samo jedan put na dan. I ovaj sami fakt morao bi svakoga zabrinuti, i dovesti do pitanja: je li to liepo, je li to u redu, da diete, koje pohadja učionu, pol dana planduje, a pol dana idje u školu? Dosada, u koliko se shvaća pitanje o mješovitim školama u Dalmaciji, narod nemože da vidi u njima velike koristi i velikog napredka baš radi tog prepolovljenog pohadjanja, dočim mora plaćati dvojstruki školski doprinos; a učitelji se s druge strane nalaze preobterećeni dvojstrukim i trojstrukim trudom, i, osim toga, upadaju u veću financijalnu nevolju.

Do nazad 3—4 godine u okolišu trećeg razreda u Dalmaciji nije bilo nego jednorazrednih učiona, a sada, usljed mješovitog sustava, ima ih dvo i trorazrednih. Dogadja se po tomu, da jadne učiteljice, koje nemaju nego 280 fiorina plaće na godinu, dodju na dvorazrednu mješovitu učionu i gube stan, koji su prije bezplatno uživale. Isto tako i učitelji pri dvo i trorazrednim učionama u okolišu trećeg razreda gube stan, koji su prije u naravi imali, i tim gube dio svoje siromašne plaće, koja mjesto da njim bude povišena, još njim se zakida.

Osim toga, gospodo zastupnici, na jednorazredne učione u okolišu trećeg razreda, kojih ima još nekoliko po selima, počele su se namješćati učiteljice, dok su tamo prije dolazili samo učitelji. Sada se šalju učiteljice, jer bi se inače na mješovitim jednorazrednim učionama morala plaćati pomoćna učiteljica za ručne radje. I tako dolazi sada da na selu mjesto učitelja, koji ima svoje zvanje ne samo u školi, nego i u narodu, nalazi se čedna učiteljica, sretna, ako jedva u školi može da zadovolji svojim dužnostima. Pa imamo i drugu nepriliku. Učiteljica nemože na selu da podučava djecu u poljodjelstvu, za koje obstoji školski vrt, je naše učiteljice na zavodu u Dubrovniku i neuče poljodjelstvo. Evo vam, dakle, opet druge škode narodu i djeci, jer ovim sustavom gube važnu poljodjelsku poduku.

Uz ovakove okolnosti nije se čuditi, gospodo zastupnici, ako su naša učiteljišta slabo pohadjana, te ako smo jučer čuli kakva je velika razlika izmedju pohadjanja učiteljišta Dalmacije, Salzburga, Štajerske itd. Kako ćete, gospodo, da se obodri naša mladež stupati u učiteljišta, ako vidi kako je kukakvno stanje učiteljâ, ako vidi, da učitelj, koji idje danas na selu u mješovitu učionu, gubi i stan, koji je do lani uživao, te je spušten na kukakvu plaću od 350 fiorina? Tih seoskih mješovitih učiona svaki se učitelj danas boji i neidje na nje već s ljute nevolje. A ako ovo stanje potraje, neće se skoro naći ni učiteljâ, koji će ići na mješovite višerazredne učione po našim selim.

Naše preparandije slabo su posjećene i s

toga, jer su u obće nedovoljne podpore, koje se davaju pitomcim, a da bi osobito seoski narod mogao bez velika troška svoju djecu davati u učitelje. U ovo zadnja doba, podpore koje se davaju pitomcima u mužkomu učiteljištu u Arbanasima, prve godine neprolaze 5 fiorina mjesečnih, a druge i treće jedva da dopiru do 10 fiorina. A redovita mjesečnina iznosi 20 fiorina. Kako ćete, da naš nevoljni seljak žrtvuje toliko novaca, a da dade sina u učitelje? Mi se moramo doisto čuditi, da ima i toliko pitomaca u našemu učiteljištu. Hoće li visoka vlada, da naše preparandije budu bolje pohadjane, neka povisi podpore, neka dade pitomcima cjelovitu podporu, osobito onim sa sela, a, osim toga, neka na ženskoj preparandiji u Dubrovniku zavede internat, i neka i tu uredi predavanja o poljodjodjelstvu, barem u onoj mjeri, u kojoj se uči na mužkoj preparandiji u Arbanasima.

Jer naš narod, osobito seoski, neće nikada baš od srdca zavoliti učione, dok im neuvidi praktične vriednosti; dok neuvidi u pučkoj učioni realne koristi. S toga ja dajem osobitu važnost poljodjelskoj poduci i školskim vrtovima kod pučkih učiona, i vrlo žalim, što po izkazu godine 1893 samo 92 učione u Dalmaciji imale su svoj školski vrt. Zašto sve naše škole nemaju svoj školski vrt? Ja sam uvjeren, da kad bi seoski narod uvidio da mu se djeca u školam uče i vježbaju, kako će bolje navrčati, rezati, krčiti i t. d., da bi puno življe prionuo uz učionu nego li danas prianja. Naš narod danas šalje djecu u učionu nešto od straha školskih globa, a nešto u nadi, da će mu sin znat pisati knjigu, kad idje na vojnicu, a dok je kod kuće, da će mu za dugih jesenskih večeri pjevati iz Kačića pri ognjištu. To su praktični razlozi, po kojim prosti narod shvaća u nas korist učione; ali mi mu moramo pokazati i bolje praktične ciljeve učione, a to ćemo najprije postignuti, ako učione na selu budu imale i raziti poljodjelski pravac. Mi nismo zato, da se učione obrate u poljodjelske; ali smo zato, da se njima dade neki poljodjelski značaj, prama potrebam i životu naroda eminentno poljodjelskog kô što je naš, ako hoćemo, da nam se narod baš zaljubi u učionu.

Glede poljodjelskih potreba našega naroda opaziti mi je, da je i ovih dana ovomu visokomu saboru prikazana molba obćine pažke za zavedenje osobitog ratarskoga tečaja. To vam kaže, gospodo zastupnici, kako se u narodu sve više čuti potreba poljodjelske nauke, osobito danas, kad usljed vinske klauzule i filoksere, prieti nam osbiljno težačko pitanje. Obzirom na to, mene su u velike radovale izjave gospodina vladinog povjerenika, da vlada misli napokon preurediti naše ratarske tečaje. Tomu se tim više radujem, što sam ja već 3 ili 4 puta u ovomu visokomu saboru zagovarao tu preuredbu. Ali kad sam govorio, da valja naše ratarske tečaje preurediti, ili da je bolje ukinuti ih, s vladine klupe na me se je mrsko gledalo. Nadam se, da će doći vrieme, kad će mi visoka vlada još koji put podati pravo.

Visoka vlada obećaje nam i pomorskih tečaja. Čast mi je spomenuti joj, da ima već 10 godina da je bio obećan pomorski tečaj Staromugradu. Dogovori bili su liepo upućeni. Ali iznenada spisi su negdje zaspali, i nebijaše načina da se već probude; a ni danas se o njima već ništa nečuje. Nadati se je, da će visoka vlada sjegurno sada, kad ima svoj program za uvedenje pomorskih tečaja, poslie 10 godina, otresti i prašinu sa spisa o pomorskomu tečaju u Staromugradu, i da će to pitanje napokon sretno riešiti.

Ali, gospodo zastupnici, ma kako udesili naše pučke i strukovne učione i kako se zvale, ako, uz pristojnu plaću, učitelji nebudu takodjer uživali i nuždnu slobodu, neće nam nikad uspjevati. U velikim i u malim stvarima bez slobode, dakako prave slobode, nemože biti napredka. Robstvo sve ubija. A ja žalošću moram naglasiti, govoreć o našim školskim prilikama, da se od nekoliko vremena okolo učiteljstva u Dalmaciji veru dvie crne sjene, koje ga ljuto progone i u velike ga smućuju i ponižuju. A to su, gospodo zastupnici, terorizam i beznačajnost. Nema sumnje, da se od nekoliko vremena u našim školskim poslovima nezahtjeva od učitelja gorljive ljubavi i zanosna požrtvovanja za učione, već se zahtjeva, da on bude rob, da prima sljepački ma koju naredbu, da niemo vrši sve što hoće dotični zvani i nedozvani starešina, a da nema nikakve samostalne misli, nikakva poleta, nikakve slobode. Iztrage

dišiplinarne, gubitci pelogodišnjica i ukori množe se kao gljive, tako, da imamo primjera, kada se je u jednoj samoj sjednici pokrajinsog školskog vieća ovih zadnjih godina do 6 i 7 raznih dišiplinarnih iztraga riešilo. Pošalje li tko u novine kakvu nepovoljnu viest o školskim stvarima? Odmah je učitelj pod sumnjom, i školski kotarski nadzornik, ili koji drugi starešina zove ga prešno na opravdanje. I često nevriede ni najočitiji dokazi, ni najsvetčanije izjave, i dosta je sama sumnja, ili anonimna denuncija da jadan učitelj, ni kriv ni dužan, bude upisan u crnu knjigu. Tim se ubija ponos učiteljâ, kvare se slabići, propadaja značaji.

Pak i naredaba, kakvih se u nas izdaje protiva našim učiteljima, nema nigdje po drugim zemljama. Na primjer našim je učiteljima zabranjeno odalečiti se iz mjesta i onda, kad imadu praznik, kad su slobodni od učione, bez pismena dopusta od školske vlasti. Dodje li pak učitelj u grad i sa dopustom školske vlasti, on mora kao vojnik poći k nadzorniku i naviestiti se na *befehl.* Ovo se, gospodo zastupnici, zove birokratitizovati i škole. Škola nije kakav c. k. ured; učitelj nije činovnik, koji treba da tu stoji cielu godinu kroz uredovne satove, i u jutro i po podne, do kakvih 8 sati, i da prima stranke. Kada učitelj obavi propisane satove škole, on ima biti slobodan čovjek, ima mu bit prosto da podje kamo hoće, a ne da mora ostati robski privezan o školska vrata. Tako je svudgje, osim u Dalmaciji. U drugim zemljama, dapače, u vrieme školskih praznika starije učionske vlasti davaju učiteljima i podporâ, u svrhu da idju po raznim mjestima svoje zemlje, da uče narod i narodne odnošaje, da idju i u tudje zemlje, da upoznadu sviet, da se bolje izobraže. A u nas je školska vlast zaniekala podporu i onim učiteljima, koji su ovih praznika željeli da prisustvuju razpravama školske pokrajinske skupštine u Kotoru!

Moram, gospodo zastupnici, još jedanput naglasiti, da način, kojim se danas postupa s učiteljima, u Dalmaciji, nije ni dičan ni dostojan, jer se s njima postupa baš kao s robovima. Na dokaz tomu navesti ću vam, gospodo zastupnici, samo nekoliko činu.

Neki učitelj, od 7 godina nije božićevao sa svojim roditeljima. Došli su božićni blagdani, a škola je bila zatvorena, jer je u dotičnomu mjestu harala pošastna bolest. Učitelj zapita dopust, u svrhu da idje poslie 7 godina božićevati k svojim roditeljima. Starija vlast zanieče mu dopust!

Drugom učitelju kotarski nadzornik zagrozio se je dišiplinarnom iztragom samo zato, jer, poslie nego je svršio školu, odalečio se je od svog mjesta u drugo obližnje mjesto.

Nedavno, na parobrodu, neki kotarski nadzornik sreo je nekog učitelja. Tu ga pred cielim občinstvom izpsova na najgori način, premda se je taj učitelj bio odalečio iz mjesta poslie škole, a dolazio je u grad da posjeti svoju ženu opasno bolestnu, i premda bi se sutradan, istim parobrodom, prije škole, bio povratio na vršenje svoje učiteljske dužnosti.

Ja priznajem, da se hoće reda i revnosti u školskim stvarima, ali i vi ćete priznati, gospodo zastupnici, da se hoće najprije i nešto čovjekoljublja, a ako hoćemo, da se učitelji zaljube u svoju struku, nevalja ih nipošto smatrati kao kakve robove.

Dotle se je, gospodo zastupnici, dotjeralo s ovim jadnim učiteljima, da sam bio uvjeren, iz sasvim vjerodostojna izvora, da neke školske vlasti imadu osobitu tiskanicu, u kojoj stoji rubrika: „Što kažu žandari o učitelju?“ Kô da nije dosta nadzornikâ, mjestnih i kotarskih vieća, hoće se još i žandarâ da nadziru naše učitelje!

Bez sumnje, kotarski su nadzornici puno tomu krivi. Ja znam, da imamo u Dalmaciji vriednih i dobrih kotarskih nadzornika, koji su proniknuti dostojanstvom svoga zvanja i koji znadu poštovati sebe i podredjene njim učitelje. Ali moram žalošću priznati, gospodo zastupnici, da imamo i takovih, koji se nebi u nijednoj zemlji ni čas trpjeli, ali u Dalmaciji ih se trpi i nagradjuje. Usljed poznate vam blamaže u pitanju čitanakâ bilo se nadati, da će barem nekoji od kotarskih nadzornika biti odalečeni od službe, barem oni, koji su sebe i ugled školske vlasti kompromitovali. Ali ne samo da im se to nije dogodilo, nego su neki još i nagra-

djeni, pa ne samo oni, nego i učitelji, koji su njim služili u nedične svrhe. Naprotiv učitelji, koji su imali značaja i srdca da izjave svoje uvjerenje, da nove školske knjige nisu valjane, bili su zapostavljeni, progonjeni, podvrgnuti dišiplinarnim iztragama i kažnjeni. Mogao bih vam ovdje, gospodo zastupnici, nanizati cieli niz tih učitelja progonjenih radi čitanaka, ali spomenut ću vam samo Čurkovića, Radičića, Kačića-Dimitria, Rocu, Škarpu, Urlića itd. Zove li se ovo promicat napredak škole i štititi učitelje?

Gospodin vladin povjerenik nam je kazao, da, u zadnje doba, statistika dišiplinarnih iztraga pada. Ja rado vjerujem, da su se sada nešto poboljšali, u tomu pogledu, odnošaji naših učitelja, a to usljed prosvjedâ javnog mnienja. Ali bi bilo interesatno za naše školske prilike, da nam gospodin vladin povjerenik iznese statistiku svih dišiplinarnih iztraga, kazna, ukora i premještaja, kroz cielo ovo zadnje desetgodište, da se vidi kako su se ti naši učitelji, koji su do jučer bili revni i hvaljeni, u jedanput pokvarili, i na koji su se način tobože iznevjerili svomu zvanju.

I u zadnje doba, nazad malo mjeseci, pukla je, gospodo zastupnici, jedna dišiplinarna odsuda sa strane starije školske vlasti, koju nesmijemo mûkom premučati u ovomu visokomu saboru.

Jedan od najrevnijih i najučenijih učitelja u Dalmaciji, učitelj poznat na književnomu polju ne samo kao dobar spisatelj, nego i kao vrstan pedagog, u ovo zadnje doba je bio takodjer, uslied dišiplinarne iztrage, kažnjen, i to najtežom kaznom, na premještaj na svoje troškove. Taj učitelj bio je osumnjičen, da je pod pseudonimom Ljube Ljubibratića, napisao nekoliko podlistaka u „Narodnomu Listu“ protiva školskim čitankam. Školska vlast nije za to imala nikakakva dokaza. Anonimnih denuncija proti tomu učitelju diglo se je, u istinu, sa raznih strana, ali nitko nije mogao što proti njemu dokazati, pa niti to, da je on napisao spomenutu kritiku proti čitankama. Školsko mjestno vjeće, pozvano da se izjavi o tuženomu učitelju, izviestilo je uvjek o njemu povoljno, i branilo ga je jer je bilo uvjereno, pa zaslužuje obrane. Ali kotarsko školsko vieće, nezadovoljno s izjavama mjestnog vieća, dalo je u mjestu izpitivati privatne osobe, da se izjave o ponašanju i o drugim prilikama osvadjenog učitelja. Ne samo to, nego je kotarski poglavar, kao predsjednik kotarskog školskog vieća, pozvao i neku učiteljicu, i izpitivao je, je li ona bila nagovorena od stanovitog učitelja, da nepodpiše izjavu u prilog čitankama, i što je odgovorila školskomu ravnatelju, koji joj je bio donio pismo kotarskog nadzornika, kojim ju je pozivao da podpiše spomenutu izjavu u prilog čitankama. Ipak nikakvih dokaza nije se moglo naći, da je doisto onaj učitelj što skrivio, i da je sastavitelj kritike o čitankama. Pored toga, poslie 4 godine iztražne torture starija vlast poslala je, i to baš u oči zadnje pokrajinske učiteljske skupštine u Kotoru, osumljičenomu učitelju sljedeće pismo, koje je bilo i novinama priobćeno, a sa službene strane nije oprovrgnuto. To pismo doslovno glasi (*čita):*

„Gospodinu Petru **Kuničiću** učitelju
u *Visu.*

Bila je dignuta sumnja da ste Vi spisatelj kritike proti čitankama, štampane u podlistku „Narodnoga Lista“ pod pseudoninom Ljube Ljubibratića. Odnosno na o. s. odluku 25 travnja t. g. broj 267, i usljed štovane odluke 19 listopada p. g. broj 3632 visokog c. k. pokrajinskog školskog vieća pozivlje se Vas, da se pismeno opravdate glede pomenute sumnje.

Od c. k. kotarskog školskog vieća.

Hvar, 23 srpnja 1894.

Predsjednik **Rubelli**“.

Tobožnji Ljubo Ljubibratić se je opravdao, i, rek bi, da su njegova opravdanja bila temeljita, jer školska vlast nije već proti njemu postupala kao spisatelju kritike o čitankam. Ali znate, gospodo zastupnici, kako i zašto je proti njemu sada postupala školska vlast? Ona je podigla dvie nove točke obtužbe proti njemu, jednu stariju i smješniju od druge. Ona je našla, da je učitelj Kuničić, u komu je do jučer progonjala sjenu Ljube Ljubibratića, nazad nekoliko

godina, jedanput ironički napisao na omotu knjige upravljene svome ravnatelju: „Prerevnomu ravnateljstvu učione.“ U tomu je školska vlast, poslie više godina, uvidjela *crimen lesae* ravnateljske *majestatis!*

Ali ni to nije bio još dovoljan uzrok da se najstrožijom pedepsom kazni valjan i revan učitelj. Otrag nekoliko vremena, Kuničić bio se je razbolio, te izostao dva i pô dana iz škole. Razbolio se, kao što se može svak razboliti, i on je svoju odsutnost opravdao ne jednom, nego su tri liječničke svjedočbe. U isto doba bio se je takodjer razbolio i jedan drugi učitelj na istoj učioni, pa je i ovaj dva dana i pô izostao iz škole i opravdao svoju odsutnost. Ovomu nije ništa zamjereno, ali učitelj Kuničić, okolo kojega se je, rek bi, u očima starije vlasti još uvjek verala sjena Ljube Ljubibratića, što se je radi bolesti odalečio od škole dva dana i pô i što je ono bio pisao „Prerevnomu ravnateljstvu,“ odsudjen je na premještaj na svoje troškove!

Ja mislim, gospodo zastupnici, da bi školska vlast bila, bolje učinila, da je rekla: ja premještam ovog učitelja, jer još uvjek sumnjam, da je on napisao kritiku o čitankama. Bilo bi i to nedostojno i nepravedno, ali svakako poštenije i iskrenije, nego li je ovakovo postupanje.

Ovom osudom premješteni učitelj odalečen je od svoje supruge, te ako ministarstvo potvrdi osudu, morat će, ili odreći se službe, ili ostati bez svoje supruge, koja takodjer sada učiteljuje na istoj učioni. Opazit mi je ovdje, da je prije ovaj isti učitelj pitao premještaj radi ekonomičkih okolnosti, i da su on i supruga mu prvi bili stavljeni u trojki za Sućurac; ali školska vlast povratila je trojku mjestnomu vieću, i proti zakonu otvorila je novi natječaj. Pri drugomu natječaju, našao se je način, da ni učitelj ni učiteljica Kuničić nebudu već u trojci.

Vriedno je još spomenuti, da učitelj Kuničić, u sve ovo vrieme, odkad je školska vlast posumnjala, da je on napisao kritiku o čitankama, nije mogao dobiti nikakve podpore, premda je imao bolest u obitelji, dočim su te podpore dobivali drugi učitelji, koji ih niso ni pitali, ali su morali bit nagradjeni *pro meritis*.... Učitelj Kuničić, koji od 10 godina služi, a da mu nikada nie od starije vlasti učinjena ni najmanja opazka — dapače je bio ne samo od nje pohvaljen, nego i od strane ratnog ministarstva — ovaj učitelj u 10 godina nije mogao primiti nikakve podpore, ne samo, nego već ima 9 mjeseci, da mu po pravu idje petogodišnjica, ali mu ni ta nije do danas naznačena! Ovako se, gospodo zastupnici, u nas postupa s vriednim i odličnim učiteljima!

Ali ima još nešto. Nedavno učitelj Kuničić obratio se je na pokrajinsko školsko vieće, molbom da mu dade popis raznih učiona za svoje djelo „Album Dalmacije“. Odgovorilo mu se je, neka pošalje za to u Zadar svoga prepisača! A sve druge vlasti u zemlji — moram to ovdje na njihovu čast konstatovati — dragovoljno odmah mu poslaše sve zapitane podatke. Da nisam vidio originalni odgovor pokrajinskog školskog vieća, nebih mogao vjerovati, da ono na taj način zaboravlja na svoj ugled!

Može li, gospodo zastupnici, ovo postupanje obodriti naše učitelje na prosvjetni rad? Mogu li se oni, na ovaj način, zaljubiti u učione i u starešine, te vršiti svoje zvanje kao uzvišeni apostolat, kako bi to sigurno želili, i kako to odluče, kad se posvećuju svomu težkomu zvanju? Ja kažem, da starija vlast, kad ovako postupa prama učiteljima, nevrši svoju dužnost, nepojmi svoje dostojanstvo i svoje visoke zadaće. Ovako postupanje mora se s naše strane, gospodo zastupnici, najodlučnije osuditi!

Učinite što hoćete, gospodo na školskoj vlasti, ali ako nebudete poštovali ugled i slobobu učiteljâ, naše učione neće nikada uspjeti. Sve mane školske uprave i učiteljâ mogu se liečiti i pregorjeti, ali, ako vi budete u učione unosili beznačajnost i denunciaciju, vi ćete sami podkopati i srušiti sgradju našeg školstva.

Imao bih sada kazati koju o učionskim odnošajim u Boki Kotorskoj, odkuda takodjer dolaze mnoge tužbe, ali bih vrlo na dugo pošao — a vrieme je već odmaklo — kad bih svehtio kazati što sam doznao i što sam bio naročito zamoljen, da ovdje iznesem. Ja ću s toga iznieti samo jedan čin i povući jedan obći potez.

Iskreno vam kažem, gospodo zastupnici, kad sam prebirao razne spletke o učionama u Boki Kotorskoj, oćutio sam nekakav utisak sličan onomu, pod kojim sam se nalazio jednom, čitajuć intrige na francuzkom dvoru u doba Ljudevita XV, kad su se ratovi vodili, generali skidali i imenovali po volji glasovite Jeanne Antoinette Poisson Marquise de Pompadour. Žalostne vjerske razmirice i proti hrvatske mržnje kao da imadu odlučujući rieč u školskim poslovima Boke Kotorske. Dosta je, gospodo zastupnici, samo to spomenuti da u svrhu, da se obali trorazredna učiona u Kotoru na dvorazrednu, i da se makne jedan rodoljubni učitelj, razdieliše dopokon i onaj okoliš školski. Špiljare pridružiše školskom okolišu Škaljarâ, premda Špiljari nemogu doć u Škaljare nego po nekom kozjem putu, ili preko Kotora. Ali ne samo to, nego zabraniše i činovnicima, koji stanuju u Dobroti, da šalju svoju djecu na školu u Kotor; pa to zabraniše i stranskim podanicima u Kotoru, tako da se je iz te zabrane mal da ne razvilo malo diplomatičko pitanje. I ravnajućemu učitelju u Kotoru nije bilo dopušteno voditi svoje diete u školu, samo za to, da se umanji broj pohadjajuće djece, i da se učiona bude mogla smanjiti na dvorazrednu; da se tim poniži na svaki način hrvatski živalj, i da se ukloni stanoviti učitelj, koji je kao Hrvat bio u oku nadrisrbskoj gospodi. Eto, do čega smo došli u Boki Kotorskoj!

Poznata vam je pak, gospodo zastupnici, po upitu, koji je zastupnik gradova južne Dalmacije upravio ministru nastave u carevinskom vieću, ona velika sablazan o školskim pomješćim u Kotoru. Ja vam tu sablazan neću opetovati, kao što neću razpredati ni druge sablažnjive potankosti o učiteljima i školama u Boki, već ću vam samo reći, da je moje duboko uvjerenje, da su vjerske intrige i protihrvatske mržnje razrovale cieli školski organizam u Boki Kotorskoj i stavile pod noge zakon i svaku pravicu. Onomu nadzorniku, koji se odlikuje u progonstvu hrvatskih učitelja i hrvatskih škola, sve je dopušteno! On uživa na dvoru u Zadru osobitu zaštitu, no ne samo on, nego i svaki zanešenjak, koji misli da je pozvan da utuče hrvatstvo u onom divnom predjelu stare naše hrvatske države.

Pa imamo i drugih nadzornika na to uviek spravnih. I ovima je, gospodo zastupnici, sve dopušteno, ako su voljni suzbijati najzakonitije hrvatske težnje. Nisu li na to voljni, njima je spravan pakrački dekret i moraju šikati iz službe.

Meni je poznato, da se dopokon kotarski nadzornici imenuju, a da se ni natječaj neotvara; kao što mi je poznato, da se revni i sviestni nadzornici svakojako šikaniraju, dok neostave službu; ako ih se, tobože radi bolesti, nešalje ravno iz službe, i povraća na učiteljska mjesta. I tako se neke proganja, da njim se nedaje ni naknada za troškove premješćaja, premda bi je po zakonu morali dobiti.

Jedan od tih nadzornika, kojemu školska vlast nije htjela naknaditi pristojbine premješćaja, bio je pozvan da prikaže primnicu za sve efektivne troškove, koje je tom prigodom imao. Ali školska vlast kad je prikazao primnice, nije se ni još zadovoljila, već je zahtjevala da joj taj nadzornik iznese i sve cienike bremenarâ, radnikâ i parobroda, kojima je putovao! Da li mu je poslie toga školska vlast namirila pristojbine premješćaja, nije mi poznato.

U tom pogledu isto se od prilike postupa i s učiteljima, koji su upisani u crnoj knjizi. — Mogao bih i ovdje navesti pojedinih primjera, ali spomenut ću samo, da se od neko doba mnogi prevremeni učitelji odpuštaju od službe prije konca godine, pa im se kaže: tražite drugi kotar, samo da njim se neplate putni troškovi. I tako, osim pristojba premješćaja, siromašni učitelji gube i nešto od svoje kukavne plaće, za ono doba, dok se namjeste u drugom kotaru.

Bude li se na ovaj način i unaprjed postupalo s učiteljima, naše škole neće sjegurno napredovati. Skrajno je vrieme da starija vlast prama učiteljima udari novom upravnijom stazom.

Još bih, gospodo zastupnici, morao reći koju o školskim mjestnim viećima, kojima u zadnje doba starija vlast šalje odluke i spise svake vrsti za učitelje, ma bile i delikatne naravi sasvim otvorene, tako da cielo mjesto doznade prije poslove, koji se tiču izključivo učitelja, nego li sam učitelj.

Morao bih takodjer još govoriti o nekim skroz nepodobnim učionskim pomješćima, o zatvorenim učionama, o trojkama, mjestnih školskih vieća, koje se uzimlju u obzir samo onda kad su sastavljene po volji pokrajinskog školskog vieća; ali za sve to bi se htjelo mnogo vremena, a danas nam ga nestaje. Ipak se nadam, da ćemo o tim predmetima imati drugi put prigode govoriti.

Uz sve ove nevolje naših jadnih učitelja, uz sve ove muke, koje, hoćete li nećete li, oni svagdanje trpe, moramo priznati, gospodo zastupnici, da je mučenički njihov život, da je vrlo trnovit put, kojim oni prolaze. I uprav s toga u duši me je zaboljelo, kad promišljajući na njihove nevolje, morao sam još vidjeti, da se sa te strane visoke kuće diže na nje kamen i viče: kamenujmo ih! A zašto? Jer, kao što je sasvim neistinito rekao jedan od govornika: „učitelji u Kotoru prave političkih izkaza"; i jer kô što je drugi opet još neistinitije rekao: „učitelji uvadjaju sektarstvo, neki sektarski duh u škole". I na dokaz tih težkih osvada što se navadja? — Neosbiljni čin, da su neka djeca — koja kako ste čuli od gospodina vladinog povjerenika, nisu ni pripadala školi — vikala po Konavlju: „Živila Hrvatska!" I ništa drugo; jer sve, što je rečeno da su dalje vikala, nije nego puka laž, kô što je bilo dokazano i u javnoj štampi. Pa ima li razloga napadati na učitelje ako se školska mladež van učione zabavlja, i ako u zabavi i veselju zapjeva kakvu pristojnu pjesmu? Velim pristojnu, jer sam tvrdo uvjeren, a to je i dokazano, da mladež u Konavlju nije pjevala onako kako je to gospodin Bjelanović prikazao. Naša mladež onako nepjeva, i ono nije nego podvala. U svakom slučaju, ako mi ovdje počmemo voditi račune o kojekakvim djetinjarijama, i ako se bude za te jednu ili drugu stranku okrivljivalo, ja baš neznam, koja će izvući duglji kraj.

Ja mislim, da se mora s jedne i s druge strane mnogo mladeži opraštati, a da se nijedan njezin časoviti izgred nema eventualno uzimati podlogom kojekakvih navala proti našim naukovnim zavodima ili dotičnim učiteljima. Molim dakle gospodu sa te strane visoke kuće, da nebudu revnija proti našim učiteljima i našim zavodima, od samih vladinih komesara. Neka vas gospodo, neboli glava za učitelje! Ima tko, da ih nadzire, i jako dobro nadzira! Ne, ne, gospodo! Politika se nevodi u našim školam, nikakva politika, ni sektarska, ni koje druge vrsti. Ja bih prvi bio proti tomu, jer politika nema u školi mjesta.

Ali, ako vi gospodo, smatrate da je politika učiti djecu da ljube svoju hrvatsku domovinu, da ljube svoj hrvatski jezik, ja vam onda kažem, da vi neznate, što je politika. Ljubiti svoju domovinu, ljubiti svoj jezik, to nije politika, nego rodoljubna dužnost, koja absolutno veže svakoga, pa i pučke naše učitelje. Bez ljubavi domovine nemože se ništa velika, napredna i sretna postići; ljubav je domovine prvi uvjet plemenita odgoja i značajnosti; u ljubavi domovine, u plemenitom odgoju srdca i značajnosti leži napredak i čestita budućnost svakog naroda, te bismo barem u tomu imali svi bez razlike stranaka, složiti se, i nastojati, da nam djeca budu odgojena u pravoj ljubavi domovine, u plemenitosti srdca i u muževnoj značajnosti. Nebude li ljubavi domovine i značajnosti u našoj mladeži, mi se, gospodo, nemožemo nadati sretnijoj budućnosti. Bez ljubavi domovine sve naše učione i svi kulturni zavodi neće nam ništa pomoći. Eno vam, gospodo zastupnici, primjera u grčkomu narodu! Taj je narod bio bez sumnje jedan od največih, odkad je svieta i vieka; ali kad je on izgubio muževnu značajnost, kad mu je malaksala ljubav za domovinu, postao je rob Rima i sva njegova pusta kultura, sva filozofija Aristotelova i Platonova, nije ga spasila od robstva. I on je svakomu robovao sve do početka ovog vieka, dok se nije našlo značajnih i odlučnih rodoljuba, koji su ga odtrgli sužanjstvu i uzkrsnuli na novi život. Ja želim, da nam naše škole odgajaju prave i značajne rodoljube, koji će pojmiti dužnosti prama svojoj domovini, koji će iz njezine duše crpiti najveću snagu priegora za svoj narod i otačbeničke svetinje. Ako nam, gospodo zastupnici, naše škole budu odgajale takove sinove, mi ćemo biti sretni i blagoslivljat ćemo novac, koji za nje trošimo. Nemaju li biti takove, neka radije nebude nikakvih! (*Odobravanje na desnici i u središtu*).

Predsjednik. Rieč ima gosp. vladin povjerenik vitez Vuković.

Učion. izvj. namj. savjet. vitez Vuković.

In relazione a quanto ho avuto il pregio di rispondere nella seduta di ieri, all' on. deputato Vidović, mi fo' un dovere di dire ancora in proposito quanto segue:

Riguardo alla lagnanza porta relativamente alla lingua italiana nelle scuole popolari, posso dichiarare che essa non è giustificata, inquantochè tale insegnamento viene impartito in più scuole.... (*sliedi čitajuć*):

Visoki Sabore! Častna gospodo zastupnici! Ja ću samo s malo rieči osvrnuti se na govor častnoga Biankinija. U potankosti neću se upuštati, jer mi danas nestoje pri ruci svi podatci, s kojim bi mogao dokazati neopravdanost tužaba podnešenih u nekim predmetim po gospodinu zastupniku.

Govoriti ću najprije glede učitelja i postupanja pokrajinskog školskog vieća prama istim. Iz jučerašnjeg mojeg exposea, koji sam učinio na ime školske uprave, doista je visoki Sabor uvidio, da pokrajinska školska vlast ima najbolje namjere prema tomu stališu. Iz toga exposea uvidiliste doista, gospodo, da samo duh ljubavi diše prema našim učiteljem. Ako ima izgreda, školska vlast treba da upotrebi prem svojim podredjenikom strogost i nesmje trpiti, da nezakoniti izgred ostane nepedepsan. Kad se pokaže koji slučaj ozbiljne naravi nepokorovanja tu imade zakona i na temelju tih zakona se postupa.

Častni gosp. Biankini naveo je takodjer, da prema našim učiteljem ima nekih osobitih propisa i da oni stoje pod nadzorom žandarmarije. U tom pogledu cienim se dužnim izjaviti, i ovdje baš pročitati, što je baš u tom predmetu naredjeno naredbom od 10 prosinca prošle godine br. 6501 kotarskim školskim viećem. Ta odredba pokrajinskog školskog Vieća glasi (*čita*):

„Treba svakako izbjegnuti i najmanjoj sumnji kao da je učiteljsko osoblje podvrgnuto nadzoru oružnika, jer nadziranje osoblja pripada školskim vlastim a po tom i poglavaru kao presjedniku te školske vlasti; a to nadziranje pak obavlja se po nadzornicima.“

Stoga, častna gospodo, možete uvidjeti, da školskoj upravi leži na srdcu ugled učitelja i da u tom pogledu ona se je skrbila, da taj velezaslužni stališ predobije prama vlasti i prama narodu zaslužen položaj.

Častni g. Biankini imenovao je takodjer jedan disciplinarni čin. — O drugim disciplinarnim činima nisam u stanju ništa kazati, jer nemam pri ruci potrebite podatke. Govorio je o disciplinarnom slučaju učitelja Kuničica. Taj učitelj, ako se dobro sjećam, znate, zašto je pedepsan i podvrgnut kaznenom postupku? Jer je ostavio svoje učiteljsko mjesto bez ikakve dozvole, a poslje neg mu je bio zaniekan i dopust.

Usljed toga, a bilo je i drugih stvari po sriedi, pokrajinsko školsko vieće jednoglasno ga je kaznilo. Vi ćete uvidjeti, da u svakom zvanju treba reda i da se nesmie dopustiti, da učitelj idje iz svoga mjesta, i to ne u blizinu, nego u drugo daleko mjesto, bez dozvole starije vlasti.

Rečeno je takodjer od častnog Biankinija, da je učiteljem propisano, da se moraju prikazati vazda kotarskom školskom nadzorniku netom dolaze u staciju toga činovnika. — U tom pogledu moram očitovati, da tu neobstoji nikakvih propisa, nego nasuprot ima propis i to okružnica od 30 siečnja 1894 br. 273, koja ovako glasi. (*Čita*):

„Ne nameće se dužnost učiteljima i učiteljicima, da se, kad dodju u mjesto gdje je kotarsko školsko vieće, prikažu svaki put školskome nazorniku ili presjedniku kotar. škol. vieća, budući pristojnije, da im se to pusti na volju.“

Iz toga možete uvidjeti, gospodo, da tu nema nikakve naredbe, nego učiteljem je to na volju stavljeno. To zakone posjeduju svi učitelji i znadu za to. A pokrajinskoj školskoj vlasti nije poznato, da je kakav školski nadzornik, odredio proti toj naredbi, da se podvrženi učitelji njemu imadu prikazati, kad dodju na sjedište kotarskog školskog vieća.

Palo je govora takodjer o odnošaju u Kotoru. U tom predmetu već je jedan vaš častni

sudrug učinio jednu interpelaciju u Carevinskom viećo, a Njeg. Preuzvišenost gosp. Ministar doisto će mu u tom predmetu odgovoriti. Ja se nesmjem u predmet upuštati u dalje razmatranje; nu glede uzroka, sbog kojega je trorazredna škola u Kotoru umanjena na dvorazrednu reći mi je, da taj stoji u tom, da selo Škaljari je odieljeno od Kotorske škole.

Na taj način Kotorska škola nije imala više broj djece, da ostane trorazredna. To je odredjeno usljed molte seljana Škaljara, koja je takodjer sa strane občine Kotorske na kotarsku vlast dopraćena i preporučena.

Ako je u tom pogledu pokrajinska školska vlast odredila, da ta škola bude dvorazredna, to je moralo biti, jer dotični zakonski propisi tako zahtjevaju.

Nije bio dostatan broj učenika, a za obstojeći broj dosta je dva učitelja. — Nu mogu još iztaknuti, da občina Kotorska je za postupanje pokrajinskog školskog vieća poslala zahvalu.

Častni gosp. Biankini naveo je takodjer, da pri pokrajinskoj učiteljskoj skupštini u Kotoru viećalo se o predmetu, koji se netiče didaktične stvari i naveo je, da i pitanje svetkovanja pedesetgodišnjice Njeg. Veličanstva nije doista didaktično pitanje. Nu to je ipak jedan čin lojaliteta, pri kojem se učiteljsko osoblje cieni dužnim učestvovati. — Učitelji se sastaju svake 6 godine na pokrajinsku učiteljsku skupštinu i ja mislim, da su dobro učinili, ako su to učinili.

Biankini. To nisam rekao.

Škol. izvjest. namjes. Vuković.

Moram ipak odriješito prosvjedovati proti tužbi častnog g. Biankinija, da školska vlast u škole uvadja terorizam i beznačajnost. Ja sam nekoliko mjeseci kod pokrajinskog školskog vieća i mogu vas osigurati, da tu vlada samo ljubav prama narodu i prama školi.

Što je častni gosp. Biankini naveo glede mješovitih škola, ja *to* nemogu danas oprovrgnuti. To bi išlo u daleko razlaganje, a već jučer, častna gospodo, ja vam možda i puno dosadih glede toga predmeta.

Na jučerašnjem stanovištu glede mješovite škole i danas ostajem. Ja sam dokazao, da mješovite škole ne samo sa pedagogičkog nego i ekonomičkog pogleda nam i našim prilikam su prikladne, a uz to zakoniti uslovi su po sriedi, koji zahtjevaju da jednaki uzgoj, koji mužko kod nas ima, ima i žensko djete dobiti. Taj zakoniti uslov obstoji i pokrajinsko školsko vieće, komu je dužnost provadjati školske zakone, mora da se brine i za uvedenje tih mješovitih škola. Jučer sam pako osobito iztaknuo, da u tom predmetu pokrajinsko školsko vieće vrlo obzirno postupa i barem u prolaznom stanju prilagodjuje se mjestim okolnostim.

Možete biti uvjereni, da školska uprava u tom postupa obzirno i pogledom na mjestne okolnosti.

Ne cienim, da bi imao još više nadodati svim predmetom, koje je častni g. Biankini u ovom govoru iztaknuo. Ako će meni još biti prigode tekom razprave nešto jošte reći, što bi možda sada bio zaboravio, neću pomanjkati, da se još jedan put na to obazrem.

Predsjednik. Želi li još tko govoriti u obćoj razpravi?

D.r Salvi. Domando la parola per un fatto personale.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik D.r Salvi za lični čin.

D.r Salvi. Nel suo primo discorso, il signor commissario governativo per gli affari scolastici, rispondendo ad alcune osservazioni dell' on. Vidovich, ha voluto — con singolare cinismo — riversare su me la responsabilità dello scandaloso ritardo interposto dal consiglio scolastico provinciale nella evasione della domanda per la istituzione in Spalato d' una scuola popolare con la italiana a lingua d' insegnamento. Sarei stato io la causa di quel ritardo, per avere, nella ultima sessione di questa eccelsa camera,

messa a nudo la irregolarità della inchiesta ordinata dalla autorità scolastica; inchiesta che non era comunque giustificata, che non era punto necessaria, ma che stava anzi in contraddizione colla pratica sempre osservata in casi analoghi dal consiglio provinciale quando si trattò di dar vita a scuole slave, ed anche quest'anno, qui in Zara, quando alla scuola popolare croata si volle aggiungere la sezione femminile. Il signor commissario governativo ha detto in sostanza: che per tutta risposta al mio lagno contro la necessità e la legalità della prima inchiesta, si trovò conveniente di farne una seconda; e per tutta risposta all'altro mio lagno, contro il ritardo di un anno, interposto nella evasione, si stimò saggio di lasciare trascorrere quasi intero un secondo, prima di emettere una decisione definitiva.

Io vo' credere che il signor commissario governativo abbia voluto celiare; e sulla opportunità e sulla convenienza d'una tal celia — di assai dubbio buon gusto — lascio giudice la Dieta e l'opinione pubblica. — È certo che quando un governo, per covrire la propria insufficienza, per giustificare la propria parzialità, si giova di simili mezzi, assai poco serî, esso non può pretendere che quella determinata valutazione di cui spesso gli uomini indipendenti di tutti i partiti gratificano il governo provinciale della Dalmazia!

Del decreto del consiglio scolastico provinciale, che ha respinto la domanda per la scuola di Spalato, io non ho fatto parola, ne intendo farne nel corso di questa sessione. E quasi deploro che il mio egregio collega Vidovich, lo abbia fuggevolmente ricordato. Dopo tanto studio, dopo tanta preparazione, dopo due inchieste, la motivazione di quel decreto è riescita così inconcludente, così meschina, che a confortarla non si rendono necessarie le mie parole, ne forse le deduzioni scritte dei ricorrenti. Bastano le leggi, le decisioni delle corti supreme e la imparzialità — in cui ho fede — dell' eccelso ministero dell'istruzione.

P r e d s j e d n i k. Želi li još tko govoriti?

Škol. izvjest. namjesn. savjet. V u k o v i ć. Molim rieč za lični čin.

P r e d s j e d n i k. Gosp. vladin povjerenik vitez Vuković ima rieč.

Škol. izvj. namj. savj. V u k o v i ć. Mi rincresce molto che l'onor. Salvi abbia poc' anzi accennato, aver io con cinismo risposto all' on. Vidovich riferibilmente alla domanda pell' istituzione d'una scuola popolare italiana a Spalato.

Dichiaro ch' io era assolutamente lontano da simile pensiero.

Io ho soltanto esposto, come era mio dovere, quanto risultava degli atti d' ufficio, e quanto era necessario che l' on. Vidovich sapesse, avendo egli toccato quest' argomento.

Nell' occasione che venne presenta a quella domada, io non era al Cons. scol. provinciale, ma dagli atti trovati posso anzi assicurare che la rispettiva trattazione era alla fine di decembre digg à matura, e che soltanto l' interpellanza dell' on. d.r Salvi è stata l' unica ragione del ritardo.

Io ho asserito e risposto in conformità a quanto mi constava dagli atti, e, come ho detto, ero ben lontano dall' avere un riposto pensiero in questa semplice esposizione di fatti e di dati.

P r e d s j e d n i k. Pita li tko rieč? (*nakon stanke*). Pošto nitko nije zapitao rieč....

B j e l a n o v i ć. Molim ja.

P r e d s j e d n i k. Rieč ima gosp. zastupnik Bjelanović.

B j e l a n o v i ć. Visoki Sabore! Poštovani zastupnik Biankini počeo je prigovorom na adresu moju i našeg poštovanog druga gosp. Vidovića, kano da smo mi hvalili izvješće vladinog predstavnika za školske stvari. Potom je poštovani govornik rekao, da ono izvješće odaje veliku ljubav gosp. vladinog povjerenika kano sina ove zemlje. Rekao je gosp. Biankini, da je ono izvješće liepo, i rekao je, kako veliko uzdanje polaže u tomu izvješću. Ovo proturiečje njegovo popraćeno je bilo takovom radosti u vis. Saboru, da ja ne bih mogao očitije odbiti ovaj prigovor nego je odbijen onom veselosti Sabora.

Ja koliko se sjećam, nisam u velike hvalio onaj izvještaj, nego sam priznao činjenicu, da smo mi ovaj put imali pred sobom izvještaj o stanju našeg školstva i rekao sam, da je to jedan izvještaj obširan, svestran i izcrpiv. Nisam mogao drugo niti kazati, pošto se s tim izvještajem nisam mogao baviti. Naprotiv ja sam samo konstatirao, kako neke točke nisam mogao shvatiti, a to je sasvim stvar pojmljiva. To je prvi izvještaj, koji čujemo i trajao je blizu 2 sata, i mislim, da bi nemoguće bilo, da ga jedan čovjek, pošto ga je prvi put čuo, može shvatiti i da može sve pojedinosti, koje se odnose na naše školstvo podvrći kritici. Ja sam samo kazao, da mi taj izvještaj možemo uzeti za osnovu našeg budućeg rada, i osim toga ja sam uzeo u pregled sve stanje našeg školstva i došao sam do nekih zaključaka, koje će vis. Sabor odobriti i koje je dielomice odobrio i i prihvatio gosp. Biankini. Ja sam rekao, kako mnogo trošimo za škole i ne vidimo tih plodova, kako bi ih mogli očekivati. Ja sam spomenuo, kako iz ovog izvještaja izpadaju neki dokazi žalostni za nas; biva, da smo za neke škole trošili tisuće i poslje tih ogromnih troškova moramo izreći zaključak, da bi ih trebalo zatvoriti, ako se nepoprave. Kazao sam, da moramo nastojati, da ne bude taj proračun tako ogroman i koliko su škodljive partajaske i političke težnje. Mislim, da sve to nije pobijeno s nikoje strane, jer ovo, što se danas govori i u koliko je namienjeno kao dokaz proti onom, što sam ja kazao i gosp. Vidović, to nisu osnovani dokazi i nepobijaju razloge i dokaze, koje smo mi iznieli.

Meni je žao, što jednu okolnost nisam mogao istaknuti i to okolnost povoljnu. Pritekao mi je u pomoć gosp. Biankini i ja njemu na tom zahvaljujem. On je spomenuo pokrajinsku školšku skupštinu držanu u Kotoru. Meni nije točno poznat zaključak ove školske skupštine koliko se odnosi na čitanke. Poštovani predgovornik takodjer se tuži, što mu to izvješće nije poznato; nego on nešto zna i nešto sam i ja čuo, i kad te glasove skupimo možemo nešto doznati. — Častni gosp. Biankini rekao je, da se je na toj školskoj pokrajinskoj skupštini zaključilo, da se imade štampati jedna čitanka ćirilicom, a druga latinicom, i da se u jednoj i drugoj spominju komadi iz hrvatske i srbske historije i to na način, da se komadi iz hrvatske poviesti unose u čitanke štampane ćirilicom i komadi iz srbske poviesti u čitanke štampane latinicom. Ja neznam i neću o tom govoriti, i nije naša zadaća izpitivati, bili se ovo moglo izvesti i bili praktično bilo izvedeno, ali ja ovdje mogu i hoću, da uzmem u obzir samo načelo, misao i osjećaj, koji je vladao u ovom zaključku. Taj je osjećaj plemenit i reći ću pošten, komu se mi moramo poslje žalostnih razmirica o školama našim radovati. Ja mislim, da je to ideja bratstva. Ideja, koja je iznošena u narodnoj pjesmi, koja kaže, kako su se dva brata tako milovala, da su izmedju sebe konje mienjali. Ja mislim, ako je ovo zaključeno, ko što je zaključeno, nije zato, što je tako vlada hotjela. — Nije istina, da su ovi zaključci stvoreni pod kontrolom vladinom, jer gospodin Biankini rekao je, da je na onoj skupštini vladao terorizam vladin. Kad bi to istina bilo, to bi bilo najžalostnije svjedočanstvo za učitelje i za zemlju, jer bismo došli do zaključka, da ništa plemenita nemožemo poduzeti, ako nam vlada neće nametnuti. Rekao je poštovani gosp. Biankini, da je protivan nekomu dualizmu u čitankam i da taj dualizam opet uvode vladini ljudi; da na kraju ja mogu biti zadovoljan s vladom i vladinim ljudima, jer ti vladini ljudi rade za misao velike srbske budućnosti i nekako da ti vladini ljudi nastoje, da se poviestnica kraljevine Srbije uči i to za ljubav meni i u obće nama Srbima. Izpalo bi po ovim riečima, da su vladini ljudi i sve namjestničtvo dalmatinsko sastavljeno od nekih iredentista srbskih. Ja mislim, da je to jedna retorička figura i da ta neće potresti stolice vladinih činovnika. Zato ja se neću na to osvrćati. Nego ja ću se osvrnuti na nešto drugo, što bi se moglo ticati naših škola. Nije istina, nego su krivo shvaćene moje rieči na desnoj strani, da sam ja tražio, da se pripovieda u čitankama poviest kraljevine Srbije. Ta je odveć nova i mlada i kratka. — Nego sam pitao, da se pripovieda historija velike prošlosti naše u obće, sva historija srbskog naroda i to je ono što je potrebno, da se u čitankam iznosi. Što se tiče dualizma, ja znam, da taj dualizam mi nismo stvorili. Taj postoji izmedju našeg naroda. Ono, što postoji, mi nemožemo izbrisati, nego naprotiv naša zadaća mora biti, da tog dualizma nestane, a to ćemo

postići samo bratimstvom. Ako mi nismo sposobni, da to postignemo izmedju nas, možemo bar pripraviti zemljište, da se postigne izmedju naših nasljednika. A kolika je potreba poznavanja te historije srbske, ja mislim, da to netreba ovdje nama dokazivati. Jer bez poznavanja te historije, mi nemožemo znati postanka našeg; bez poznavanja te historije mi nemožemo znati početak naše književnosti; nemožemo poznavati sami svoje historije, ove naše zemlje, ove naše Dalmacije, jer vam je dobro poznato, da je u Dalmaciji bilo mnogo latinskih municipija; jer vam je dobro poznato, da je Dubrovnik bio jedan latinski municipij; jer vam je dobro poznato, da se je počeo sloveniti pod uplivom srbske krvi i srbske najezde; jer vam je dobro poznato, da su prvi pisci narodni našeg jezika u Dubrovniku zvali se srbski djaci i što je u južnoj Dalmaciji narodnog, sve je to srbsko. S toga je nuždno da je mi poznamo, i bez toga nemožemo znati svoju vlastitu historiju, nemožemo znati svoj narodni razvitak, nemožemo znati, gdje je prva knjiga napisana, nemožemo znati, gdje je prva štamparija bila, nemožemo išta znati, ako nećemo učiti historiju srbsku. Govorio je još i to, uz odobravanje saborske većine, kako ne bi trebalo potezati pitanje o pravopisu, jer je to već razpravljeno nekoliko puta u ovom visokom Saboru. (*Žamor*). Čujem i sada zlovolju s desnice ove vis. kuće. Ja mislim, da ova zlovolja nije osnovana. — Ja sam čuo za prošlih sjednica, da se u ovoj sabornici ponavljaju sva pitanja, koja su razpravljana, odkad su otvorena vrata ove sabornice. Ja sam čuo, kako se neka gospoda hvale i razmeću izmedju sebe, tko je donio prvi predlog u pogledu bilo ekonomskom bilo zakonodavnom. Ja sam čuo i opazio sam, da protiv toga hvalenja i razmetanja i potezanja tih starih pitanja, nije se s nijedne strane čuo prigovor i da presvietli nas predsjednik nije radi toga prihvatio svojom rukom zvonce svoje. Kad je o tom prosto govoriti, mislim da mogu spomenuti pitanje o pravopisu u koliko nije riešeno i ne samo da nije riešeno, nego stojimo pod posljedicama toga nesretnoga pitanja.

Ja u ovom saboru i izvan sabora po dužnosti pratim razvitak našeg naroda i znanosti i vidim, da učenici, koji svršavaju gimnaziju i sva naša omladina, nezna jednog pravopisa. A dozvoliti ćete mi, da tu ima krivac u ovom saboru. A taj krivac nije na našoj strani. Krivac je u toliko, što se nije hotjelo prihvatit onaj predlog, koji smo jedanput iznieli. Taj se nije hotjelo prihvatiti, jer se nije odlučivalo po pravilu nauke, nego po političkim predrazsudam i te su najviše krive i stanju naših čitanaka i u obće stanju naših škola. Osim toga nam je poznato, da su gospoda pravaši iznieli predlog o čitankama i kad se predlog jedan iznosi, ja mislim, da je to pitanje izneseno na tapet. A kad je na tapetu, ja mislim, da se o tom pitanju može barem uzpored govoriti.

Biankini. To nije pravopis.

Bjelanović. Klub hrvatski hoće da zapodjene pitanje i govornik toga kluba iznio je tužbu protiv čitanaka. A u koliko su te tužbe istinite i je li zapodjevanje ovog pitanja opravdano, dozvoliti ćete, gospodo, da iznesem jedan prilog. Ja ću pročitati samo iz jednog sastavka 11 linija i mislim, da će to presv. gos. predsjednik dopustiti. U trećoj čitanci namjenjenoj za obće pučke škole ima jedan sastavak o kninskom polju. U tom se sastavku kaže (*čita*):

„Sva kninska okolica prepuna je uspomena, predaja i ostanaka starih hrvatskih vremena i žestokih borba s Turčinom.“

„I puk, koji tuda stanuje, odlikuje se ponajbolje prastarim hrvatskim uzorom: Tamnolika lica, visoka čela, crnomanjastih vlasi, pogleda vatrena, stasa zamašita i visoka, govora jedra i čista, razbudjenoga pjesničkoga duha. Postojan u poštenju i značaju, gostoljuban do skrajnosti, zanešen i za igranjem kola, neustrašiv borilac za dom i narodnost, sve je želje upro u narodno slavodobiće, takav je pravi Kninjanin“.

Biankini. To je istina.

Bjelanović. Sastavljač ovog članka o kninskom polju vidi se, da se inspirirao na političkim govorima g. Biankinija i to je u toliko istinito, što g. Biankini povladjuje ovomu.

Neću, da govorim o drugim pogrieškam u

ovom sastavku. Ovdje, radi historičke istine, trebalo bi dodati, da ovi Hrvati, koji tako strašno osjećaju hrvatski, uvick biraju zastupnike Srbe u dalmatinski sabor i zato ih jedino biraju, što su oni Srbi. Kad se tim našim biračem daju u ruke ovakove čitanke, ovo je više nego izazivanje, ovo je vriedjanje narodnog čuvstva, jer oni ovako ne osjećaju, jer ovo nije istina, što je ovdje kazano. Ovo je jedna historička laž. Neću o tom dalje govoriti, pošto ćemo i onako doći na čitanke i onda ću ja dokazati, da je to historička laž i spomenuti dokaze, tko imade pravo tražiti, da se čitanke mienjaju mi ili vi. *(Nakon dulje stanke).*

Predsjednik. Želi li još tko govoriti?

Bjelanović. Još nisam svršio. Ja sam dužan još nekoliko rieči progovoriti i to na izjavu g. vlad. predstavnika za školske poslove.

Na tužbu, koju sam ja podnio u ovom vis. saboru u prošloj sjednici glede jednog dogadjaja, koji se je zbio u Konavlima, odgovorio je poštovani vladin predstavnik, da dotične izreke nisu pale, a djeca da ne pripadaju školi. Da vam pravo kažem, ja se drugom odgovoru nisam ni nadao. Ja znam, da vis. vlada i njezini organi višeput vide sve. Vide mnogo toga, što se i ne dogadja; a ono što se dogadja i pred njihovima očima, ne vide. Ja mislim, da se ovdje i po ovim istim riečima može izvesti neki zaključak, koji bi se približio ovoj tvrdnji, jer u izjavi vladinog predstavnika kaže se, da djeca ne pripadaju školi. Dakle tu se već priznaje, da je bilo nekih krivaca, a ja mislim, da nije bilo jednog krivog djela, da ne bi bilo krivaca; a kad imade krivaca, onda mora biti i krivo djelo. Ja nisam rekao, da su to bila školska djeca, nego sam rekao, da neznam, jesu li išla u školu ili nisu. — A pošto su djeca, i pošto su djeca obvezana na pohadjanje škole, i kad imamo taj dogadjaj, sasvim je naravno, da u školi moramo tražiti izvor i početak ovog dogadjaja.

Ovdje u ovaj čin upleo se je i g. Biankini, onaj isti govornik, koji nam predbacuje, kano da mi s ove strane podupiremo i hvalimo vladine ljude, dok iz ovog njegovog govora mi smo se uvjerili, da je baš on priskočio u ponude svom snagom poštovanomu vlad. predstavniku.

Biankini. Na zdravlje. *(Smjeh).*

Bjelanović. Poštovani Biankini rekao je, da se tom prilikom vikalo: „Živila Hrvatska!“ i samo to i ništa više i još je dodao, kako je to dokazano u javnim novinam. Ja čitam sve javne novine i naravno, da me je interesiralo razlaganje iznešeno u tim javnim novinam o ovom dogadjaju. I zaista tu je prije svega priznat jedan dio onog uzklika. Priznaje se, da se je vikalo: „Živila Hrvatska!“ Onaj drugi dio nepriznaje se. — Ali u tim hrvatskim novinam kaže se, kako je to vrlo liep i ponosan učinak, jer da dotični visoki putnik, koji je tuda prolazio, može se uvjeriti i vidіti, da je to hrvatska zemlja i da lažu novine srbske koje kažu, da tu u Dubrovniku ima Srba i srbske zemlje. Po tom pisanju novina vidite, da je i ta demostracija imala svoju tendenciju i svoju boju političku i da se demostracije pripravljaju, jer što se je dogodilo ovaj put, to je samo jedan slučaj. To se dogadja uviek u Konavlju i to se dogadja i ostalim dubrovačkim Srbima. To se je dogodilo i drugu našemu g. Gjorgju.

Što se tiče mog predloga odnosno mješovitih škola i globa, ja sam slobodan, da ga opet preporučim vis. saboru. Jedan dio tog predloga biti će uvažen, košto se mogu nadati po riečima predstavnika vladinog za školske poslove. — Drugi dio nebi mogao biti uvažen po istoj izjavi u koliko se taj drugi dio protivi postojećim propisom zakonskim. Ja znam, da u tom pogledu postoji jedan zakon. Ja znam, da mi jednom preporukom i zaključkom nemožemo oboriti zakon. To moja namjera nije niti bila. Nego ja sam samo iznio faktično stanje, nadajuć se, da će to faktično stanje vis. vlada uzeti u obzir, jer kad se jedan zakon nemože izvršiti, ipak treba nastojati, da se strogost tog zakona ublaži. To ja mislim, da će vis. vlada uvažiti, jer i s druge strane ove vis. kuće čula je tužbe, koje podupiru sasvim ono, što sam ja iznio. Ja dakle netražim, da se zakon briše, nego pošto u nekim krajevim nije moguće izvršiti taj zakon, pošto bi bilo nemilostno kad bi se na

narod izvodio taj zakon. — Ja sam preporučio samo, da vis. vlada uzme u obzir ove okolnosti i ublaži zakon. Kako će vis. vlada to uraditi, ja mislim, da netreba, da ju ja učim.

Što se najposlje tiče dogadjaja u Boki, ja neću ići za poštovanim zast. Biankinijem. Poštovani govornik pravaškog kluba i ovdje je izveo jednu retoričku figuru i ja mislim, da mu je ova najkrupnija kad je on stao tražiti u historiji francezkoj figuru za svoju prispodobu i najposlje mu na um pala neka liepa gospodja markezica Pompadour. Ova historija francezka tako je ogromna i tako je velika, da ondje treba tražiti začetak svih dogadjaja, koji će se poslje izvršiti u Francuzkoj i koji će poslje preobraziti svu Europu. Naprotiv što se tiče ovog strašnog dogadjaja u Boki vidimo, da se to ticalo pomještaja jednog za jednu školu, da je ta strašna razprava sastojala u tom, hoće li školska vlast uzeti jednu zgradu za školu u gospodina, koji se zove X, ili u gospodina, koji se zove Y. — U koliko bi pako tu moglo biti čega težeg, to nije moja zadaća, da o tom govorim i o tom neću govoriti, nego to ostavljam gospodi, koja sjede na onoj strani. Nego ću samo tu žalostnu činjenicu konstatovati, kako se podigla hajka na jednog nadzornika kotarskog. Ta se je hajka podigla odmah, kako je on bio imenovan i to stoga jedino, što je taj jedini kotarski nadzornik, koji se u Dalmaciji zove Srbinom. S te strane ja se obazirem na ovu činjenicu i na onaj prigovor, koji je s desne strane podignut i to sa strane pravaškog kluba.

Što se tiče posljednjeg apela na učiteljstvo, ja pristajem na rieči poštovanog predgovornika Biankinija u koliko se tiče ljubavi. Bez ljubavi neće biti dobra i neće biti napredka našeg i u ovoj zemlji. Ali način, kako je ta ljubav propoviedana s njegove strane, nije nas mogao dovesti k cilju. Kad se traži progonstvo jednog narodnog imena, kad se zameću kavge, kad se politika unosi u školu, kad se ta politika na kraju pretvara u sektu, kad se od učitelja traži, da oni budu neki narodni tribuni iznad svake državne i narodne vlasti, to nije ljubav nego mržnja i na taj način se samo mržnja sije u našu zemlju. Tim se škole zavode na krivi put i od tog zavadjanja imamo najgore posljedice. Da tomu zavadjanju stanemo na put, ja sam danas uzeo rieč i po drugiput u ovoj vis. sabornici a za školski proračun.

P r e d s j e d n i k. Želi li još tko govoriti?

Z o r e. Pitam rieč.

P r e d s j e d n i k. Rieč ima g. zast. Zore.

Z o r e. Vis. sabore! Ja ću se stegnuti samo na stvarne neke izpravke, koje treba upravo da popravim i to tim više, što je častni Biankini pozvao me i po imenu. Istina je, da sam ja ovdje zastupnik i mogao bi premučati neke stvari, ali ipak onamo sam i nadzornik i ta dva rada u jednoj osobi, mislim, nisu razlučiva i zato treba da odgovaram, tim više, kad vidim, da nije g. Biankini izvješten.

Što se tiče kotarskog školskog vieća i nadzornika, nekakvih okružnica i razpisa i nekakvog terorizma i nekakve pristranosti, ja o tom neznam ništa i očito izpovjedam, da mi je sve to posve novo bilo. — Ili to od mene kriju, ili toga nema. — U kotarskom vieću dubrovačkom ništa toga nema, a ako je okružnica i razpisa, treba da ih bude. — Ja nevidim niti nove naredbe u kotarskom vieću, da se koga straši i plaši i najpače radi kakvog mišljenja, nego sa svakim se postupa blago i u obće se traži, da se zakon vrši i da bude red. — Meni se čini, da častni Biankini nije dobro izvješten baš s tog pogleda, što možda oni, koji mu pišu, nepišu mu svoju slabost, nego naturvju krivnju na starije vlasti, koje su koji put dužne, da pedepšu nešto, što su učitelji skrivili.

Što se tiče pokrajinske učiteljske skupštine, koja je viećala u Kotoru prošaste jeseni, častni Biankini nekako je mene obiedio u ovoj vis. kući, kako da je natureno meni bilo to djelo o izpitivanju čitanaka. Častni Biankini nije izvješten dobro niti u tom. On zna vrlo dobro, da ima neki odbor, koji spravlja pitanja za pokrajinsku skupštinu kao i za kotarsku. Medju tim pitanjim, koja su bila na razpravi, bilo je i pitanje o čitankâ i to razpisano na sva kotarska vieća i na učitelje, i bilo je rečeno: tko uzhtije od skup—

štinara, da razpravlja o kom pitanju, treba, da se prijavi školskoj oblasti. I ja sam se prijavio školskoj oblasti, da ću razpravljati o pitanju čitanaka. — To je sve istina, a nije meni bilo ništa natureno. Ja mogu ovdje, kad imam prigode, liepo očitova'i, da u onoj skupštini pokrajinskoj, ne — kako govori častni Biankini — da se nije niti govorilo, nego najdulja sjednica bila je o čitanka i tu su skupštinari pokazali, da su na visini svoga zvanja i bilo je zastupnika svakih nuanca stranaka i mišljenja i izveli su se zaključci. Ja ih ovdje neiznosim, jer ovo nije mjesto za to, ali čini mi se, kad budu objelodanjeni i proglašeni, biti će zadovoljan i častni Biankini.

U ovoj zgodi treba, da se osvrnem na jedan dio rieči g. Bjelanovića o školskoj djeci u okolini dubrovačkoj i stegnuti ću se samo na taj dio. — Ono nisu bila školska djeca. — Kad je žalba došla, da je ta visoka ličnost prolazeć kroz župu bila napadnuta kroz školsku djecu, naravno je, da je kotarsko vieće učinilo svoju dužnost i odaslalo nadzornika i taj sam bio ja, da izpita stvar. — Čim je ta žalba došla, ja sam odmah stao sumnjati o stvari, jer to se je dogodilo o 11 ura u jutro, a ženska djeca ondje ne uče u jutro nego po podne. — Kad sam došao tamo u Mline, odmah sam pitao za učiteljicu i pitao sam ju, kako su jučer u jutro ženska djeca nešto vikala, kad su izašla iz škole. Na to mi je ona odgovorila: Znate, da se ženska djeca neuče u jutro. — Može biti, kažem ja, da ste prevrnuli red u ovo malo dana i da se ženska djeca uče u jutro, a mužka po podne. — Red je isti, opet će ona, ženska uče po podne, a mužka u jutro. — Koja su djeca vikala na ta i ta kola? — Ja neznam, koja su djeca vikala, rekla je učiteljica. Izpitivanjem došlo se do toga, da su neka djeca iz dalnje okoline mlinske, jer su se vježbala u krizmi, pošto je tada imao biskup doći u pohode, pošla k popu, kod kojega su ostala do 11 ura i onda su se vratila kući i putem srela ova kola, te na ova kola povikala. — Izpitao sam i imena te djece i ustanovilo se, da su iz Plata. — Naredio sam učiteljici, da izpita kataloge prijašnjih godina. Ova je to učinila i dokazano je, da ta djeca nisu bila nikada upisana u školi i ovu nisu nikada pohadjala, jer su iz daleka okoliša mlinskog. Pošto se stvar tako svršila, da to nisu bila školska djeca, ja nisam dalje ulazio u to, i neznam što je politička vlast u tom pogledu odredjla.

Častni g. Vidović u svom jućerašnjem govoru kazao je o nuove proteste dei genitori per le scuole slave femminili di Ragusa. Ja sam ondje starešina škole i nadzornik i neznam za te proteste i ne razumijem, kako se mogu iznositi ovakove stvari. Da ste mene pitali, ja bi vam bio rekao. U tom nema ništa istine.

Sve je izmišljeno. (*Smieh*). Takovi processi disciplinari, processi giudiziari, sve je izmišljeno. Ima jedna iztraga, ali to nije stvar, koja bi mogla udariti u oko.

Gosp. Vidović kaže, da je jedan učitelj na pučkoj školi i da taj tepa i ne umije talijanski. To znam. Četiri su učitelja u pučkoj školi i poznam ih svih.

D r V i d o v i ć. Ginnasio.

Z o r e. Vi ste govorili o pučkoj školi i to se uči talijanski jezik kano nauka. Znam i u gimnaziji nitko ne tepa i svi umiju talijanski. Ja se čudim, kako gosp. Vidović iznosi ove stvari, koje nisu niti iz daleka istinite.

Ja se neću baviti drugimi pitanji, koja je iznio častni Biankini, jer meni se čini, da imade drugi, koji ima da odgovara na to. Ja s moje strane zavidim gg. vladinog povjerenika i referenta financ. odbora, jer im je u mnogom lahko odgovoriti na one prigovore. Tim sam svršio.

P r e d s j e d n i k. Gosp. zastupnik Vidović ima rieč.

V i d o v i c h. Pochissime parole anche con riguardo al tempo ristretto.

Risponderò anzitutto alle smentite datemi dall' on. Zore. Io ho parlato, è vero, della scuola popolare di Ragusa in cui s' impartiva l' istruzione d' italiano in tutte le classi sotto l' ispettore defunto Bacotich, mentre ora lo s' insegna soltanto nell' ultima classe. Ho detto che gli

scolari, che passano dalla scuola popolare, s'incontrano nella prima classe del ginnasio in un professore che conosce malamente l'italiano si in teoria che in pratica e che anche, per sua disgrazia, ha pronunzia difettosa. Tutto questo è cosa pubblicata dai giornali ed io devo dichiarare di non conoscere questo professore nè di persona, nè di nome. Ma io ho letto ciò in giornali che non ebbero smentita in proposito. Stia quindi certo l'on. sig. Zore che io era in buona fede; e, se non fosse vero, io sono pronto di ritirare queste asserzioni. Sono sicuro però che la stampa ha detto cose vere. Sugli altri fatti il signor Zore voleva smentirmi, ma lo fece in modo alquanto titubante. Forse il signor rappresentante governativo avrà occasione di rispondermi dopo fatti in proposito i rilievi che ha detto avviati o che stanno per avviarsi.

Tanto le smentite del rappresentante governativo quanto quelle dell'on. Zore le lascio valutare dall'opinione pubblica dei singoli luoghi interessati e di Dalmazia. E, relativamente al contegno dei maestri in generale da me criticato, lascio alla coscienza dei deputati quanto esse smentite possono valere.

L'on. Bianchini avrà i suoi buoni motivi e la sua convenienza di prendere la difesa dei maestri; ma in questo caso non la ragione. Egli dice che i maestri adempiono a un santissimo dovere coll'ispirare patriottismo ai ragazzi, ma egli per patriottismo intende il patriottismo croato. E questo essi cercano d'ispirare alla gioventù dalmata in tutte le maniere e inducono per via di suggestione a credere che questa terra, questo sole, questo mare, quest'aria non sono altro che croati.

Questo è un fatto enorme, ma c'è di peggio, perchè in pari tempo si ispira in questi teneri bambini l'odio per tutto ciò che non è croato, insegnandosi loro ad odiare, non solo ciò che è serbo ed italiano, ma qualche tempo, anche ciò che è croato nazionale.

E' notorio che la maggior parte dei signori maestri delle scuole popolari in provincia appartengono al partito radicale croato, e ne sono paladini fanatici e intolleranti ed intransigenti agitatori.

Se questo convenga, se questo sia giustizia, avuto riguardo alle nostre condizioni in provincia, in cui abbiamo tanti partiti, d'ispirare cioè a questi teneri ragazzi odio ed avversione per tutto quello che non appartiene al partito del signor maestro, lascio che chi ha mente e cuore giudichi.

P r e d s j e d n i k. Želi još tko govoriti u obćoj razpravi? (*Javljaju se za rieč D.r Čingrija i Biankini*).

Rieč ima g. zast. D.r Čingrija.

D.r Č i n g r i j a. Da ove rieči, koje su tu izrečene, imadu ostati ovdje medju nama, ja iskreno ispovjedam, da danas nebi uzeo rieč i niti bi govorio tekom sve razprave o ovom proračunu. Ali pošto nije tako, nego mnogoput se govori ovdje u svrhu, da to novine na vidjelo iznesu i dosta se put mnoga stvar reče u tu svrhu samo, jer se drugčije nebi rekla, ja nemogu, a da ne opazim koju na ono, što je govorio častni Bjelanović o Dubrovniku i o srbstvu Dubrovačkom. Neću se upuštati u razpravu da li je Dubrovnik bio municipij latinski i u kom je vieku to bio, ali nemogu dopustiti, da se stvar ovako prikazuje u onom svjetlu, kako je to hotio g. Bjelanović, kad je tvrdio, da štogod se u Dubrovniku poslie toga dogodilo i što se je pretvorio u slavenski grad, da se to ima pripisati srbskoj zaslugi. To nije istina, i proti tomu prosvjeduje sva stara dubrovačka književnost. (*Odobravanje*). Ja sam se smatrao dužnim to reći, jer nebi hotio, da sutra, kad se vratim u svoje rodno mjesto, čujem prikor i rieči: kako si pustio, da se takove stvari govore i da se ti nisi odazvao.

Nego napast je velika; kad sam jedanput uzeo rieč, progovoriti ću i o drugoj stvari, koja je uvedena po g. Bjelanoviću i u ovu razpravu, premda mislim, da se nije imala uvesti, a to je ona visoka ličnost, o kojoj je bio govor na dugo u ovom Vis. Saboru — Ne bi o tom govorio, ali sam opazio, da s te strane Vis. Kuće (*ljevice*), dok je moj prijatelj zastupnik Zore dokazivao, kako je stvar shedila, kako su gospoda s nekom nevjernosti primila njegove rieči, dapače baš sa posmjehom. Ali možete, gospodo,

vjerovati da je baš ovo stvar istinita, kako ju je on predočio; jer je i nami poznato to. Suviše ću opaziti, da se ovdje hotjelo tendenciozno, da se svede stvar, onako, kano da ona djeca, što su vikala: „Živila Hrvatska“, osobito su hljela uvriediti tu visoku ličnost. — Treba znati, gospodo, da ona djeca, koja su tamo vikala, nisu znala, tko se u onim kočijam nalazi. — Ta visoka ličnost došla je u Kotor, da svojim parobrodom putuje napred, znate u koju žalostnu prigodu. Moj sugradjanin u obće poznati svakomu, a vama nada sve, g. Bogišić, koji je sada ministar pravosudja u Crnojgori, bio je zajedno došao s tom Visokom ličnosti u Risan ili Kotor, gdje je parobrod imao odvesti i njega skupa sa Visokom ličnosti u daleki sviet. — Bogišić se je ukrcao, ali pošto je more bilo odveć uzrujano, Visoka ličnost nije hotjela, da ide po moru, nego su se za nje naredile kočije. — Te kočije prošle su kroz Župu, gdje su ih susrela neka djeca, koja su zavikala: „Živila Hrvatska! — A znate zašto su zavikala. Zato, što su neki izmedju gospode imali na glavi kapicu Crnogorsku, a u ono doba baš su nas Dubrovački Srbi pozdravili u občinskim našim izborima, gdje se je dogodilo stvari, kojih ne biva niti u paklu i onda su ona djeca u onih kapica hotjela pozdraviti tako Srbstvo bez najmanjeg znanja, tko sjedi u ovoj kočiji. — Dakle uvrieda nije bila naperena toj visokoj ličnosti. — Tu mislim da i ovi s vaše strane, koji su iz Dubrovnika, moći će vas uvjeriti o istinitosti izreka, što sam ih ja rekao. Mislim nakon toga, da je stvar prilično razjasnjena i ja dalje o uvom govoriti neću. Dapače nemogu da svršim moj govor, a da ne rečem da mnogo žalim, da je ona stvar bila iznešena i bila učinjena predmetom razprave ovog Vis. Sabora; a mislim, da će tu moju žalost dieliti i ona Visoka ličnost, koje se tiče i koja nije mogla uvidjeti u svemu onomu nego jednu djetinjariju, koja nije zaslužila. da o njoj ovdje razpravljamo, (*Odobravanje na desnici*).

P r e d s j e d n i k. Rieč ima g. zast. Vukotić.

V u k o t i ć. Nijesam baš mislio govoriti u razpravi o proračunu, ali jedan pojav izazivlje drugi i dosta put neke prigovore nije moguće premučati. Nekidan sam premučao, baš da se razprava ne oteže i ne gubimo vrieme u nekim sitnarijama, kad je častni Biankini nazvao Boku hrvatskom zemljom, i kazao da Petar Veliki šiljao je svoje ljude u Boku k Hrvatima, da se nauče pomorstvu. Danas častni Čingrija nije hotio sliediti moj primjer i premučati na sudruga Bjelanovića, gdje je ovaj, u smislu srpskom, nešto sličnoga rekao o Dubrovniku, već mu je odvratio bojeći se, da nebi bilo prigovora, kad se povrati u rodno mjesto. To sam hotio konstatovati, da i meni nebi tko prigovorio, da sam premučao na onako težke izraze što padoše iz ustiju častnog Biankinija, da je Boka hrvatska zemlja što istina nije.

Odnosno pako pitanja, koje se slučajno zapodjelo pri ovoj školskoj razpravi o putovanju Visoke ličnosti i ja da pravo kažem, težko žalim da smo bili prinudjeni spomenuti taj dogadjaj. Ali treba znati, ako je ta opazka, s naše strane potekla, da ta nije potekla, da tobože mi obranimo ovu Visoku ličnost, jer ako se ona smatrala uvredjenom, znala je i drugim putem tražiti svoju zadovoljštinu, već od vaše strane iztaknut je taj čin, da se dokaže pravaški duh, koji vlada u školskoj djeci, koja polaze pučku školu i za koju se traži novca na teret sve pokrajine. Ali, ne dao Bog, ja ni iz daleka, nijesam od moje strane posumnjao, da se ta demostrancija dogodila proti ovoj Visokoj ličnosti već sam podpuno uvjeren, da djeca nisu znala tko je na prolazku bio već to isto bila bi učinila i komu drago drugomu u vrieme one razdraženosti, kad su se imali obaviti občinski izbori u Dubrovniku. — Dakle pošto se sada na ovaki način razbistrilo to, jer nemogu posumnjati o riečima nadzornika školskog kotara Dubrovačkog gospodina Zore, koja je stvar od njegove strane lično bila izpitana, ja ću vjerovati da ono neće biti bila školska djeca te su vikala „Živili Hrvati“ — „Krepali Srbi“ čim bi prestala na neki način sumnja na školu i dotičnu učiteljicu ili učitelja. Ali svakako ostaje žalostan i nepobijeni slučaj da se je to dogodilo u Župi Dubrovačkoj i da se takovi pojavi dogadjaju više puta, kao što je izjavio zast. Bjelanović da se je dogodilo gosp. Gjorgju i da se mnogim drugim dogadja, koji prolaze iz Ercegnovog u Dubrovnik sa Bokeljskim kapicam. Toliko sam hotio reći na razjasenje prigovora predgovornika na desnoj strani.

D.r Klaić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gosp. D.r Klaić.

D.r Klaić. Predlažem, da se obća razprava zatvori.

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju da se obća razprava o predračunu zemaljske školske zaklade zatvori, neka izvole ustati. (*Većina*). Većina. Obća je razprava zatvorena. Gospodin zastupnik Biankini javio se je za rieč prije nego je razprava zatvorena, zato ima pravo govoriti. (*Buka na lievici*).

Vukotić. A zašto?

Predsjednik (*zvoni*). Jer se javio prije za rieč nego je razprava zatvorena.

D.r Baljak. I ja sam se javio. (*Buka i glasovi na desnici:* Nije). — Gosp. D.r Klaić je predložio u obće, da se zatvori razprava. Dakle ako ima gosp. Biankini pravo na rieč, onda molim i ja. (*Glasovi na desnici:* Niste se javili za rieč).

D.r Klaić. Naš pravilnik predvidja, da samo govornici, koji su se javili prije zatvorene razprave na rieč, imadu pravo govoriti. Ako ste se vi javili za rieč, onda imadete pravo govoriti.

Predsjednik (*zvoni*). Ako ste se vi javili za rieč, sto ja vjerujem, premda to nisam čuo, onda imate pravo da govorite.

Dakle sada upisali su se za rieč gospoda Biankini i Baljak, i zatim će biti razprava zatvorena. — Sada ima rieč gospodin zastupnik Biankini.

Biankini. Po samom očitovanju školskog izvjestitelja, da je bilo naredjeno naročitom okružnicom političkim kotarskim vlastim, da nerabe žandare pri nadzoru učitelja, razumi se, da su se dosada žandari ipak uplićali u stvari učionâ i učiteljâ. Svakako izjavu vladinog povjerenika uzimljem na ugodno znanje. Neka ona okružnica bude uspješna. Ako je učitelj Kuničić bio ostavio školu bez dozvole, on je svoju odsutnost opravdao sa tri liječničke svjedočbe, te kazan nije opravdana. Niesam prigovorio zaključcim pokrajinske učiteljske skupštine u Kotoru, no sam samo kazao, da nisu bili strogo pedagogične naravi. Niesam u načelu protivan mješovitim školam, ali bi samo htio, da se to pitanje prouči, i da se zakon preinači prama našim okolnostim i potrebam. Odvratiti mi je častnom Bjelanoviću, da je predlog o čitankam bio lani prikazan u saboru, ali nije došao na dnevni red, te ostao neriešen (*Bjelanović:* Riešen je); a mi ćemo ga iznašati sve dotle, dokle nebude konačno riešen po istini i po pravici. Da u čitankam bude štiva i iz srbske povjesti niesam protivan u načelu, ali sam odlučno protivan, da se pod tom izlikom ciepka narod. Častni je Bjelanović lepo govorio o ljubavi i bratinstvu, ali nek nam se tu ljubav i bratinstvo djelom posvjedoči. I Srbi u kraljevini imali bi nam tu prednjačiti svojim primjerom. Ima li u njihovim čitankam komada iz hrvatske povjesti? Mi nemožemo o pravoj ljubavi i bratinstvu govoriti, dok preko Drine neće da za to znadu. Mi nemožemo dopustiti, da se pogibeljne struje šire u našoj kući, struje koje rodjenu braću zavadjaju i jednu domovinu ciepaju. Nije točno kazao častni Bjelanović, da naši učenici nepoznaju nikakav pravopis, oni dobro poznaju onaj pravopis, proti komu je on ustao. Neću se baviti o štivu u čitanki o krajini kninskoj, jer smatram suvišnim razpirivati to pitanje. Ako srbska vjera u kninskoj krajini bira srbske zastupnike, ako umjetno sastavljeni izborni red u tomu im pomaže, ipak narod u onim krajevim svoj jezik zove hrvatskim, a i jest narod hrvatski. — Ovog ljeta, pred porotom u Splitu, neki pravoslavni iz Vrlike, zapitan od sudca o nekom gospodinu, odvrati: neznam tko je, ali govori isto hrvatski kô i ja. Propaganda srbska i vladin sustav podpiruju u našemu narodu separatistične težnje. Neću govoriti o hrvatstvu u Boki, jer sam o tomu lani obširno govorio; a tko želi znati ono što sam rekao, nek čita brzopisna izvješća i vidit ćete što je dokazano i što niste mogli pobiti. (*Gojković:* Pobiti ćemo vazda). — Častni se Bjelanović zgrozio na moju aluziju o gospodji Pompadour, i o vjerskim i političkim protihrvatskim intrigam u Boki. Žalim da njegova dokučitost nevidi u onoj aluziji što svak

vidi. Meni je dosta, da me sabor i obćinstvo razumiše. Mi nismo napali na nadzornika Kulišića kao na „Srba“, nego kao na hrvatoždera; radi toga smo ga napali, jer progoni hrvatske učitelje, hrvatske škole i sve što je hrvatsko. Fotografija, koju nam je častni Bjelanović iznio o hrvatskim učiteljim, mnogo bolje pristoji tako zvanim srbskim učiteljim. — Čast. Zore nije me dobro shvatio. Ja niesam govorio o kakvim naredbam, ni okružnicam, ja sam samo konstatirao fakt, i dokazao, kako se i rad šta progone neki učitelji. Iznašati slabosti učitelja nije moje zvanje. Pri pokrajinskoj učiteljskoj skupštini u Kotoru bilo je bez sumnje terorizma, jer su neki učitelji izostali, a neki izjavili, da su bili sastavili radju o čitankam, ali da su se bojali pročitat je. — Na prigovor Vidovića, da ja branim učitelje, jer u srdca školske djece ulievaju hrvatski patriotizam, pitam ga, bi li zar on htio da se preporučujem učiteljima, da u srdca djece ulievaju taljanski patriotizam? (*Vidović:* dalmato!). Dalmato nije narodni izraz, to je geografični izraz. Učitelji djetetu moraju ozbiljno govoriti i kazati mu: ti si po pokrajini Dalmatinac, ali po narodu, po jeziku i domovini ti si Hrvat, ti moraš biti uvjek pošten Hrvat. vjeran narodu svomu i domovini svojoj. — (*Odobravanje na desnici i na triemovim).*

Predsjednik (*zvoni*). Molim; triemovi ne smjedu odobravati.

Biankini. Tim sam svršio, a gosp. Vukotiću neodgovaram jer to cienim suvišnim.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik D.r Baljak.

D.r Baljak. Ako i neimajući nikakve namjere, da učestvujem pri današnjoj razpravi, ipak pri koncu iste osjetio sam neodoljivi nagon, da progovorim dvie rieči. Sada pako iza ovoga, što je rekao častni g. predgovornik, osjećam, i dužnost da rieč uzimam.

Častni g. predgovornik spomenuo je, govoreć o Kninskoj krajini, izborni red umjetno sastavljen i udešen na tu svrhu, da se postigne pri izborima onaj uspjeh, koji se danas prikazuje t. j. da iz toga kraja budu izabrana tri zastupnika, tri Srba.

Pošto medju njima, imam i ja čast da sjedim, to mi je dužnost spomenuti, da je taj izborni red sastavljen u ono doba, kad o jednoj srbskoj političkoj stranci nije bilo ne samo govora, nego se nije moglo ni pomisliti da ćemo mi ikada biti nagnani do te ljute nevolje. Biti ću slobodan spomenuti častnomu g. Biankiniju, da su Kninski Srbi prolievali svoju krv na bojalištu kninskom, da bi njegovi prijatelji bili birani, uzprkos ovoga umjetnoga izbornoga reda. — To pamte stariji drugovi njegovi. I u tom se vidi, koliko je nepromišljeno, kad g. Biankini, spominjući takovo stanje nazivlje ga zlokobnom srbskom propagandom, a zaboravlja pri tom, kako bi se tekar mogla nazvati njegova. To sam smatrao za dužnost, da rečem.

Ali jedan neodoljivi nagon prinudja i sili me, da još koju reknem i tim više, što sam opazio pri ovoj razpravi, a odnoseći se na jedan vanredni slučaj, neku plemenitu utakmicu uljudne udvornosti. — Gosp. Biankini, koji je crpio iz povjestnice onog naroda, gdje je sama visoka uljudnost i plemeniti osjećaji, koji višeput govori o povjestnici i slavi ju kano učiteljicu života — Magistra vitae; — on, na koga su a to mu od srdca zavidim — prolazećeg u Zagrebu ulicama, prosipale cvieće plemenite gospodje zagrebačke — čitajući francuzku povjestnicu možda je mogao naći kakovu bolju pouku, onu naime, što odlikuje fini francezki narod: da ako i medju protivnicima jedan drugomu ravnim možemo, kad govorimo, neke obzire zaboraviti i u protivniku nemožemo, da prijatelja nadjemo i jedan ćemo na drugog ljuto napasti, — jer nebi sablja bila, kad nebi oštro sjekla — on koji se slavi kano jedan od zatočnika fine zapadne naobrazbe, mogao je naći u toj povjesti francuzkoj, da je prva vrlina toga naroda biti uljudan i plemenit prema gospodjam i onda, kad se ta i zove markiza Pompadour. — Neznam, tko bi mogao drugi biti što je on hotio, da tim pokrije. Sa strane častnog g. Čingrije pokazao se je čin uljudne pridvornosti u njegovoj izjavi i sažaljenju, što se je u današnju razpravu uvuklo ime jedne visoke ličnosti. Ja mu za to poštu odajem i vjerujem u iskrenost njegove izjave. Ali neka vjeruje, čast. g. Čingrija, da našu saviest neće stići nikakav ukor, da smo mi tobože zaboravili ne samo na dovoljno nego i dužno

poštovanje prema vladaru onog naroda, koji veliki Gladstone smatra kano najvećim junacima kršćanstva, dok ih neke i neke novine vrlo dobro poznate častnom g. Biankiniu u zadnje doba nazvaše nekakovom vrstom kukavica, koji krijuć se iza brda valjaju prosto kamenje na svoje protivnike i da je to sve njihovo junaštvo. To su one iste novine, koje su u zadnje vrieme pokadile i nepokriven grob i plemenitu uspomenu miroljuba ruskog Cara Aleksandra III. — Mi se ne bojimo, da će pasti ma s koje strane na nas ukor g. Čingrie. Niti od strane onoga, koga se je u razpravi spominjalo, da smo sgriešili u poštovanju prema njemu što smo njegovo ime u ovu razpravu uvukli, nebojimo se ukora. Nebojimo se, da smo to bez potrebe radili. Jer kad bi i dokazano bilo, da ona djeca što su onakov pozdrav dala, niti su bila školska djeca, a niti su bila pohadjati školu, a niti su ju pohadjala, sve kad bi i to bilo ustanovljeno, vjerujte, da nije to bez potrebe i nevolje u ovoj razpravi spomenuto. Hoće se pri kraju, da se nekako velika naša nekorektnost naša, kako bi rekao, vlaška neuglađjenost na i neka vidjelo iznosi. Hoće se izvući ovaj čin od predmeta razprave i nekako zatvoriti i ovaj dogadjaj u osobiti okvir, za koji ćemo mi odgovarati. — Reći će se da sada razpravljamo o pučkoj školi, a častni g. Biankini će reći da je ovo pitanje učitelja i čitanaka. On je stoput rekao pri svakom predmetu, razpravljalo se o šumama, ili o kozama, ili o riekama ili o brdima, ili o tehničkom poslu, ili o učiteljima, da spasa zemlji nema, dok jednom rieči ne bude ostvareno i realizirano ono, što se kod njega smatra kano jedino spasonosno, a to je program njegove stranke prava. Ali znate, što je nauka i to ne jedne usijane glave, nego ono što no se reče „monèc curante“ stranke prava? Da izmedju onih, u prekojučerašnjem predlogu naimenovanih hrvatskih zemalja spada i Crnogora. Upitajte ih, hoće li ikada priznati da je Crnagora i da su Crnogorci Srbi. To zna svaki pravaš da je Crnogora hrvatska. To bi najveća grdnja bila, kad bi tko rekao, da su Crnogorci Srbi, da je Crnogorski knez Srbin. — Znate što se govori? Da je pokojni knez Petar Petrović Njeguš uvukao u Crnugoru Srbe sa svojim „Gorskim vijencem“, gdje se u svakom stihu samo srbsko ime spominje. Kaže se, da Crnogoskom knezu valja izbiti iz glave taj klin, taj čavao srbstva što su mu ga drugi usadili. — Kaže se, da će kano neki osobiti poklisar hrvatskog naroda njegova kći princesa Oldenburžka kod ruskog dvora zastupati interese hrvatskoga naroda. — To sve spada u program stranke prava. — Častni g. Biankini kaže, da nema valjane knjige, ako nije napisana u duhu pravaškom; da nema valjanog učitelja, ako ne uči iz tih knjiga ne samo, nego njemu je žao, ako školska Vlast kadkad opominje toga učitelja, koji je pisao štogod, što nepodnosi disciplina školska. G. Biankiniju mila je francezka historija i starija i bliža i suvremena i ja ću mu spomenuti što se kod toga naroda, koji svoga zastupnika smatra pravim suverenenom, dogadja. Dogadja se, da je jedan zastupnik na zatvor osudjen bio samo zato, što je s drugovima zastupnicima podpisao jednu žestoku izjavu, i to zato, jer je Murmont u isto doba zastupnik, ali i vojnik. A evo učitelj da može biti nadahnut duhom pravaškim i u isto doba biti učitelj! Dakle vidite to, a g. Biankini nemože trpiti niti da se dlaka na glavi skrivi učitelju, ako ide njegovom stazom. A knjige su za izmet, i ako nazivlju Kninjane — Hrvatima, — što oni mojim izborom prosvjeduju, — jer nema u njima svega onoga, što pravaši pripovjedaju. Nema u tim knjigama sve ono, što uči program stranke prava: da je Crnagora hrvatska, da je knez Nikola hrvatski knez, s toga čitanke nevaljaju, — a kad čujemo, da se dogadjaju — bilo sa strane školske djece ili koje mu drago i neodgovorne sokačke fukare — kojekakove demonstracije i da su učinjene baš u onom duhu, u kom to želi g. Biankini da jih podučavaju učitelji i što je još žalostnije, da zbilja u tom duhu budu odgojivane i što još najgoropadnije jest, da školska vlast pomaže, da tako knjige budu sastavljene; onda kažite, da li se imamo bojati, što je danas na ovu razpravu ne bez potrebe nego za ljutu nevolju uvučeno i ime Crnogorskog kneza Njegovog Visočanstva Nikole I.? Ako ga mi tako slobodno spominjemo, to je dokaz da osjećamo u sebi, da nijesmo mi skrivili, da se je njegovo ime ovdje spominjalo, nego oni, koji su to pripravili. Nigdje nismo tražili, niti tražimo, niti ovdje, niti u Hrvatskoj, niti u Slavoniji što se nemože složiti s našim državnim zahtjevima u Hrvatshoj. Jer ako tra—

žimo, da budemo priznati, kano narod, kano Srbi i kano Srbski narod, mi u granicama te vaše države, te trojednice ne tražimo niti poseban teritorij, niti posebnu političku organizaciju, nego tražimo samo ono, što pored svih protesta ne možemo, da drugo budemo, nego što jesmo — jedan srbski narod. A vi to nazivljete zlokobnom politikom; a kakva je vaša, koja dovodi do ovakove razprave? — (*Odobravanje na ljevici*).

Biankini. Pitam rieč za stvarni izpravak.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Biankini za stvarni izpravak.

Biankini. Moram samo neke izreke častnog g. predgovornika izpraviti, žalim, što mi pravilnik nedopušta obširnije govoriti, što bi vriedno bilo, da se malo razbistre pojmovi u ovom Vis. Saboru. Ja ću samo dvie misli čast. g. Baljka stvarno izpraviti.

Što nam on ovdje tolikom emfazom govori o srbstvu, o Kninskim Srbima itd., ja to razumijem tim više, kad on sam priznaje, da kad se je naš izborni umjetno sastavljeni red stvarao, niti su obstojali Srbi niti politička srbska stranka u Dalmaciji. Ta njegova izpovjed najbolje govori o temeljitosti srbstva u Dalmaciji. Da je umjetno bio sastavljen izborni red, dosta je znati, da je Vrlika pridružena Kninu i da tako samo i na taj način moramo ondje gubiti dva hrvatska zastupnika.

G. predgovornik vrlo je fino govorio o cvieću, koje je na mene palo, ali ja toga opazio nisam.

D.r Baljak. Ja sam čuo, da su vas posipale gospodje. I zaslužili ste.

Biankini. On je govorio o udvornosti i finoći francezkoj itd. i na neki me način prikorava što sam spomenuo u ovoj Vis. kući, jednu historičku figuru, koja ima velike mane, ali oko koje za 20 do 30 godina vrtila se politika ne samo ciele Francezke, nego i ciele Europe. — Ta gospodja zvala se Jeanne Antoniette Poisson Markezica Pompadour. To je historička figura, na koju imamo pravo, da se pozovemo, ako hoćemo triezno govoriti. To je osoba, koja je imala najtjesnije odnošaje s vladarima Europe i medju ostalim i s našom slavnom kraljicom Marijom Terezijom, koja ju je znala predobiti vrlo finim pismim i koja je, mogao je g. Baljak čitati u zadnjem londonskom izdanju i viditi, kako je to fina glava bila. (*D.r Baljak prigovara. Presjednik zvoni*). Kad takove figure iznašam, ne mislim nikomu iznieti uvriede, ali imam pravo, da se poslužim onim aluzijama u pravom i poštenom smislu, kako su ovdje shvaćene bile.

Što još g. predgovornik, koji je tako dobro upućen u sve tajne pravaške stranke, kaže o crnogorskom knezu i o zastupanju hrvatskih interesa na ruskom dvoru; ja kažem, da sam pravaš žestoki, ali nisam još u te tajne upućen. — Radujem se g. Baljku, da ih on znade i biti ću mu vrlo haran, ako nam još koju tajnu razkrije, za koju niti ja niti drugi pravaši nismo znali. (*Smieh*).

D.r Baljak. Čitao sam u vašim novinama.

Biankini. Ja samo kažem mu, da mi Hrvati poštujemo kneza Crnogorskog kano plemenitog i junačkog kneza.

D.r Baljak. Vaša „Hrvatska" ?

Biankini. I to ne praznim frazama, nego kad se je njegovo priestolje drmalo izpod turske aždaje i kad je još tko drugi radio o njegovoj glavi, mi Hrvati imali smo srdca braniti njegovu politiku svim našim srdcem i mi smo bili prvi, koji smo pomagali bjeguncima Crnogorcima, koji su ovamo dolazili i činili smo najveće žrtve za bratski narod Crnogorski. Mi ćemo i nadalje tako raditi, nećemo izpitivati, je li Crnagora naša, je li dio negdašnje crvene Hrvatske, nego živili tu još bratski narod Crnogorski.

D.r Baljak. Kažite da je Crnagora hrvatska.

Biankini. Koji poštuje ovu gradu naše hrvatske zemlje i nehlapi, da ju proždre. Ako on poštuje naše, mi u tudje nećemo dirati. Mi nediramo u tudje, ali nepuštamo, da drugi diraju u naše. (*Odobravanje na desnici*).

U tu ime molim častnog g. Baljka, da ne iznaša ovakova pitanja, koja nekoriste nikomu, nego našim obćim neprijateljem, koje je on čestoput u ovoj Vis. Sabornici pogladio i koji su bili prije i biti će unapred naši obći neprijatelji. *(Burno odobravanje na desnici).*

Predsjednik Namjeravam zatvoriti sjednicu. Buduća sjednica biti će u ponedjeljak 4 veljače u 10 sati u jutro.

Gospoda zastupnici primiti će kući dnevni red. Današnja je sjednica zatvorena.

(Svršetak sjednice u 2 sata i 51 čas. po pod.)

X. Sjednica dneva 4 Veljače 1895.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika devete sjednice. — Upiti na c. k. Vladu i odgovori. — Nastavak i svršetak obće razprave; posebna razprava i glasovanje proračuna za godinu 1895 zemaljske učionske zaklade i odnosnih predloga. — Razprava i glasovanje zak. osnove, o uvedenju posebne odredbine u korist odlomka Trpnja na vino, kljuk, kvasinu, žeste i pivo. — Prvo čitanje zak. osnove, kojom se preinačuje § 44 obć. pravil. — Izvješće upravno-gospodarstvenog odbora o vladinoj zak. osnovi o ribanju. Razprava i glasovanje zak. osnove kojom se priznaje pravo javnosti bolnicam ustrojenim prigodom pošasti. — Izvješće Zemaljskog Odbora, da i unapried ostane kriepostan odnošaj uzajemnosti pri uračunavanju vremena službovanja u državnoj, dotično u zemaljskoj službi. — Razprava i glasovanje zak. osnove o uvedenju posebne zemaljske odredbine na uvoz šećera u mjesta podvržena potrošarini.*

(Sjednica nastaje u 10 sati i 30 čas. pr. p.)

Predsjedava: podpredsjednik D.r **Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *Korlaet Božo* i *Vukotić Gjuro.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: c. k. namjestnički podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. k. dvorski savjetnik **Dragutin Maria Truxa**; cc. kk. namjestništveni savjetnici **Antun** vitez **Vuković** i **Nikola Nardelli**; c. k. kotarski povjerenik **Vladislav Golf.**

Predsjednik (*zvoni*). Otvorena je sjednica. Ima nas 24. Broj je zakonit. Molim gosp. tajnika neka izvoli pročitati zapisnik devete sjednice.

Tajnik Korlaet (*čita zapisnik IX.e sjednice*).

Predsjednik. Hoće li tko govoriti o zapisniku? (*Nakon stanke*). Nitko. — Gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. — (*Većina*). — Zapisnik je odobren.

Prije današnje sjednice primio sam nekoliko upita. Prvi je upit predao gosp. zast. Biankini. Neka ga izvoli pročitati.

Biankini (*čita*):

Upit zastupnika Jurja Biankinia i družine na vladu Njegova Veličanstva.

Više Kotora, izpod tvrdjave S. Ivana, i nedaleko od crnogorske granice, medju novim i starim putem, koji vodi u Crnugoru, stoji osamljeno siromašno selo Špiljari, čiji stanovnici, lišeni svakog drugog sredstva za pošteno življenje, hrane nešto živoga i bave se prodajom mesa i mlieka.

Sbog svog položaja, selo je pod osobitom pažnjom c. k. financijalne straže, što je sasvim naravno i tomu nema prigovora. Ali se mora puno prigovoriti načinu kojim se ta pažnja vrši sa strane pojedinih financijalnih stražara, na štetu nevoljnog sela.

Kao dokaz tomu, navesti nam je ovdje nekoliko golih čina, koji se sbiše u zadnje doba.

Dne 24 listopada p. g. djetić Ilije i Stoja braće Moškova potjera na pašu u obćinski seoski pašnjak 60 brava, te oko podne, da ih napoji, odagna ih na vodu zvanu Sojake, koja se nalazi kilometar, po prilici, daleko od granice crnogorske. Kad je prispio na vodu, tu bijaše još drugih 150 brava špiljarskih, koje su nadgledali druga dva čobana, Niko Špirov Franović i Božo pokojnoga Tripa Franovića. — Tek se živo napojilo, čobani pustaše ga pasti po obćinskom seoskom pašnjaku okolo rečene vode.

U 3 ure popodne, dočim su čobani gore imenovani skupljali blago, da ga odagnaju u selo, financijalna patrola sastojeća od 2 stražara, pristupi na lice mjesta.

Tu financijalni stražari, odvojiše od 250 brava 8 na broju, medju kojima nalazio se je jedan brav sa zvonom oko vrata, po čemu, premda je jasno bilo, da su bravi domaći, ipak rečeni stražari zapljeniše ih; a kad se sjetiše, da jedan brav ima zvono oko vrata, stražar Koralja vikne drugome stražaru: „J...... Boga, odvoji toga brava sa zvonom, jer će reći da su domaći“. Na što drugi stražar izvrši ovu naredbu.

Dočim su stražari ponili brave put Kotora na carinarski ured, rečeni čobani plačući hodijahu za njima, moleći ih da ih puste, jer su domaći, ali stražari da im nedodijevaju plačem i molbam odalečiše ih, bacajući se na njih kamenjem.

Kad su stražari sa bravima prispjeli na carinarski ured u Kotoru, vlastnici braća Moškovi, dodjoše u ured da prosvjeduju proti nezakonitoj zapljeni njihovog živa, ali svi njihovi razlozi nevaljahu, i morahu platiti uvoznu carinu za rečenih 7 brava su fiorinâ 7:20 u zlatu, i suviše podati jamca u osobi Andrije Grgurevića iz Škaljara, ako su htjeli da im se bravi povrate.

Ovakih slučajeva često se dogadja. Ali ima ih i druge vrsti.

Dne 26 listopada o. g. jedna krava vlastitosti Jele pokojnog Filipa Miloševića pasla je u občinskom seoskom pašnjaku Medju Brgje, blizu vojničke stražarnice kod Mokre Ploče. Ovom prilikom nalazilo se na istoj paši još drugih 10 krava, vlastitosti Špiljarâ. Ovdje je opaziti, da rečene krave, premda ne nadgledane od ikakvog čobana ipak, jer domaće, te naviknute vraćati se samo s paše kući, prispješe njih 10 predvečer u selo, a samo ona vlastitosti Jele pokojnoga Filipa Miloševića, od malo vremena kupljena, pošto nije znala sama vrnuti se u selo, a bila je odeljena od ostalih, ostane na paši. Kad se je rečena Jela Milošević sjetila, da su sve krave stigle osim ove, pošalje odmah kćer Maru, da ju traži; a pošto se ova za dulje vremena nije vrnula, okolo 8 urî u večer, pošalje drugu kćer Katu, da ju potraži.

Kad u to Jele Milošević čuje da joj krava, negdje blizu mûči za teličem, koji se nalazio u staji u Špiljarim, te uzevši fenjer, podje tražiti ju. Kad se vraćala i bješe već stigla u selo, iznenada javi se financijalna patrola, te joj jedan stražar vikne: „Ustavi kravu j...... Boga!“ Jele Milošević iznenadjena i prestrašena grdnom psosti, odgovori stražaru: „Sinko moj, dodji za mnom, pak ćeš vidjeti hoće li krava poći kod svoga telića u staju, i tako ćeš se uvjeriti, da je domaća“.

Tako je i bilo, ali dokle se o tom uvjeriše stražari jadna Miloševička imala je nemalo muke, i dosta je suza prolila.

Obzirom na ove i druge prijašnje dogadjaje, koje bi dugo bilo ovdje nabrojiti, na zaštitu svojih seljana, seoski glavar Pero Franović i seljani Marko i Vido Milošević podjoše do C. K. povjerenika financijalne straže, ali ga nenadjoše u uredu. Ali njim se javi gospodin respicient, te kad su mu oni izkazali žalbu o navedenim slučajevima, i zamolili ga, da providi, ovaj im odgovori ovako: „Andè via! Mi non go affari con vojaltri, e non me degno de parlar con vojaltri!“

Evo kako se postupa izvan oreda, pa i u samome uredu, sa strane financijalnih organa sa siromašnim hrvatskim narodom u Špiljarim.

Pošto je ovo postupanje nezakonito i veksatorno, podpisani dužni su upitati vladu Njegovog Veličanstva:

I. Je li poznato visokoj vladi postupanje c. kr. financijalnih organa prama siromašnomu selu Špiljari na granici Crnegore?

II. Misli li visoka vlada najpospješnije narediti, da pri dužnom nadzoru granice, oni stanovnici nebudu nadalje izloženi samovolji financijalnih stražara, i da bez prieke potrebe nebudu nikako uznemirivani u vršenju svojih gospodarskih posala.

Zadar, 4 veljače 1895.

Biankini — D.r Paštrović — Ljubić — D.r Mišetić — Perić — Šarić.

Predsjednik. Prelazi c. k. Vladi. Drugi mi je upit predao g. zast. d.r Mišetić. Neka ga izvoli pročitati.

D.r Mišetić *(čita)*:

Upit zastupnika d.r Mišetića i družine na vladu Nj. Veličanstva.

U svoj Dalmaciji težko je naći mjesta, koje je ovoga vieka toliko žrtava doprinielo za bogoštovje i prosvjetu, kao što Ložišće na otoku Braču.

Od godine 1830, kad Ložišćani dobiše svoga dušobrižnika, bez ikakve vladine pomoći, produžiše i razširiše crkvu, nakitiše ju žrtvenicim i providiše orguljim; sagradiše podžupniku stan i dvokatnu prostranu kuću za učionu, urediše grobište, vode i još podigoše nebu pod oblake monumentalni zvonik po nacrtu čuvenog našeg umjetnika Rendića.

A Ložišće nebroji više od 1800 duša i uz sve te žrtve usilovano je još plaćati dušobrižniku *in partem congruae* godišnjih fiorina 189.

Od više godina župnička crkva u Ložišću treba korenite poprave. Kad kiši, voda probija kroz krov i niz zidine, te prieti srušiti cielu zgradju,

Dne 27 rujna 1892 kraljevski namjestnik, na licu mjesta, uvjerio se je, da crkvu ložičku treba naprešno popraviti, da je pučanstvo osiromašilo, i da je pravedno da mu visoka vlada priteče u pomoć.

I doisto, neprošla dva mjesca, a vladin mjernik došao u Ložišće da pravi nacrt za popravu crkve. Vlada malo kašnje odobrila i dotični trošak u iznosu fiorina 3400, od kojih pučanstvo se obvezaio doprinieti preko 400.

Ali od onda već nikakva glasa: sve zaspalo, a crkva u Ložišću svaki dan sve to više propada. Kad preko božje službe okrene kiša, vjernici moraju u crkvi otvarati kišobrane.

Dužnost nam je s toga upitati vladu Njegova Veličanstva:

I. Gdje su zapeli spisi o toli nuždnoj popravi župne crkve u Ložišću?

II. Je li voljna visoka vlada naprešno zauzeti se, da se ona crkva popravi još kroz tekuću godinu?

Zadar, 4 veljače 1895.

D. Mišetić — Biankini — Ljubić — D.r Paštrović — Perić — Šarić.

Predsjednik. Prelazi c. kr. Vladi. Još mi je jedan upit predao g. zastupnik Vukotić. Neka ga izvoli pročitati.

Vukotić *(čita)*:

Упит на Владу Његова Величанства.

Још о трагу 10 година била је од стране Виеоке Владе припозната потреба грађе парохијалног дома у селу Ластви, одломку опћине грбаљске, за коју сврху биле су назад пет или шест година зготовљене техничне радње и од стране села Ластве уступљено безплатно земљиште гдје се кућа има саградити.

Парохија ластовска састављена је из четири села и крајња су удаљена једно од другога $2\frac{1}{2}$ сата хода. У помањкању парохијалне куће у средишту парохије, дотични парох принуђен је пребивати код своје куће у најкрајњем селу — Пријевору — одкле не може да душевно врши своје дужности.

Пошто је већ била припозната потреба градње парохијалне куче у селу Ластви, потписани без даљег образложења — част имају упитати Високу Владу:

I, Хоће ли што прије одредити, да се започне градња парохијалне куће у селу Ластви, одломку опћине грбаљске?

У Задру, 4 фебруара 1895.

Ђуро Вукотић — Др. Пуљези — Симић. — Спиро Гојковић

Predsjednik. Prelazi c. k. vladi. Još je jedan drugi upit predao g. zast. Vukotić. Molim da ga pročita.

Vukotić (*čita*):

Упит на Владу Његова Величанства.

У селу Ораовцу, одломку опћине которске, постојала је редовита мушка учиона све до године 1881. Те године учиона је била затворена и доцније за цигле двије године отворена са помоћним учитељем, мјесним парохом Микулићем. Његовим премјештајем на парохију у Ерцегнови, школа је по други пут остала затворена. Пошто у доњем и горњем Ораовцу и оближњем Дражину врту има до 50 дјеце, обвезане на полажење учиопе, и пошто у доњем Ораовцу може се наћи прикладна кућа за школу и стан учитеља, праведно би било, да се опет заведе редовита школа, да онолики број дјеце не остане слијеп код здравог очињег вида.

Ораовац је колијевка поморaца и нема у цијелој монархији мање становништва. а да је дало виши контингенат поморских капетана, који по свијету служе на част и понос своме родноме мјесту!

У оскудици пучке обуке Ораовац је претрпио велики ударац у економском погледу, а томе је најбољи доказ, што кроз пошљедње године нема ни једног младића из оног мјеста, који би полазио наутичку школу у Котору.

При таквим околностима и у интерес сељана Дражина-врта, доњег и горњег Ораовца, потписани имају част упитати Владу Његова Величанства:

I. Хоће ли наступајуће школске године 1895—96 повратити у доњем Ораовцу редовиту пучку учиону?

У Задру, 4 Фебруара 1895.

Ђуро Вукотић — Др, Пуљези — Смиљић — С. Гојковић,

Predsjednik. Prelazi c. k. vladi. Gosp. vladin povjerenik podpredsjednik pl. Pavich ima rieč.

Vladin povjerenik Pavich. Ja ću imati čast odgovoriti na ove upite u jednoj od dojdućih sjednica. (*Čita*):

Častna gospoda zastupnici Borčić i družina stavili su na c. kr. Vladu u saborskoj sjednici od 14 siečnja glede privatnih skladišta u Spljetu uz navod pojedinih slučajeva sljedeći upit:

1. Jesu li poznate Visokoj Vladi navedene činjenice?

2. Ako jesu, što kani Visoka Vlada poduzeti da ukloni sve neprilike, koje prieče slobodni razvitak trgovine u obće, a poglavito one glavnog zemaljskog proizvoda, prouzrokovane, od mjera izdanih od uzvišenog c. kr. Zemaljskog Ravnateljstva Financija?

Na ovaj upit čast mi je na temelju priobćenja c. k. pokrajinskog Ravnateljstva financija odgovoriti kako sliedi:

Iz službenih spisa izadjoše na vidjelo, neredi, koji davahu slutiti na jedno popuštanje u izvršivanju operacija u tako zvanim skladištim špekulacije u Spljetu, osobito u onim za privatno sahranjivanje vina.

Premda je poznat niz takovih slučajeva ipak propuštajem se istim potanje baviti i imena naznačiti.

Bilo je naravno da pokrajinsko Ravnateljstvo financija, došavši do znanja, da se točno neizvršiva carinarski poslovnik izdalo je naredbe potrebite za dovesti opet stranke na legalno zemljište, i na zaštitu dostojanstva financijalnih organa izložena postupanjem sa strane nekih interesiranih tvrdaka, proti obstojećim propisima.

Sa odredbami financijalnog Ravnateljstva smjeralo se samo na to, da se osjegura podpuna očevidnost tako ulaza kao izlaza, kao i promjene u broju bačava u skladištim.

Ako li je za sve ove operacije odredjena prisutnost jednog carinarskog činovnika, to bi učinjeno za to, jer sa sličnim operacijam sdružena je i carinarska verifikacija, koja po poslovniku nemože biti povjerena vježbenicim a tim manje organim financijalne straže.

Ako je suviše odredjeno bilo da sve bačve u skladištim imaju biti obaždarene, s oviem se je providilo potrebi, da se sa točnošću dostigne očevidnost kolikoće vina stavljenog u skladište, koja se do sada izvadijaše iz približnih podataka, jer koncesionirane tvrdke nijesu nikad stavljale kako jim je bila dužnost na razpoloženje financijalnih organa potrebite vage.

U ostalom dužnost uporabe obaždarenih bačava nije nova odredba, već proizlazi iz zakona od 23 srpnja 1871 (D. Z. L. Broj 16 od 1872) u članku XII kojim je taksativno odredjeno, da se u trgovini imaju uporabiti obaždarene bačve.

Za oblakšati i moći izvesti izvršenje dužnosti, Pokrajinsko Ravnateljstvo financija nije odredilo tvrdkami, da se od danas do sutra obskrbe obaždarenim bačvami, nego dalo je iste poticati da se istim obskrbe kroz rok trajanja dozvole za skladište za spekulaciju, pod zapelom, da u protivnom slučaju bit će jim uzkraćeno produženje dozvole.

Onim tvrdkami, kojima je već bio iztekao rok dozvole, ili je isti na izmaku bio, bi dozvoljeno produženje dozvole za jednu drugu godinu, naglasujuć naročito pomenutu zapelu.

Ako bi ipak interesirane tvrdke radje voljele, da kolikoća vina bude ustanačena sa mjerenjem financijalna vlast neće imat ništa protiva tomu, kad bi tvrdke, kao što je njihova dužnost, držale u skladištim za spekulaciju decimalnih vaga od potrebite veličine, ili kad nebi htjele uzdržati ovaj trošak, da bi bile zadovoljne dati nositi bačve u carinaru za mjerenje, prije no jih metnu u skladište, i jednako kod izvoza iz skladišta.

Odnosno na dužnost, da se opravda odpadak u mjeri vina, koji se zbiva u skladištim za spekulaciju, ima se opaziti, da slične odredbe vriede i za trgovački stalež u Trstu na temelju Ministarske Naredbe od 23 lipnja 1891-III (D. Z. L. Br. 78), gdje za tekućine nije predvidjen jedan stalan postotak odbitka u ime odpadka.

A to bi bilo i suvišno obzirom na obće pravilo u § 10 Ministarske Naredbe od 25 prosinca 1879 Br. 4668 (P. Z. L. Br. 75) po kojem ustanovljene su razlike nekaznive do 10 pro cento.

U sadržini odredbe pokrajinskog Ravnateljstva financija ne razlikuju se od propisa pomenute Ministarske Naredbe od 23 lipnja 1891-III, koje vriede za privatna skladišta u Trstu, koji neimaju se pomiešati sa javnim skladištima u Trstu, koja se imaju držati kao inozemsko područje, i gdje trgovački stalež može dati na sahranu svoje trgovine bez obveze kakve financijalne kontrole, koja se vrši samo pri izlazu u carinsko područje.

Pokrajinsko Ravnateljstvo financija nije u ostalom propuštalo izdati potrebite naredbe, za da bude oblakšano i carinari Spljetskoj izvršenje carinarskih operacija uz strogo obsluživanje carinarskog poslovnika, bez prouzrokovati smetanja ili zaprieka trgovačkim operacijam interesiranih tvrdaka. Ista je povisila broj činovnika kod carinare, uprav kako zaiskahu častna gospoda interpelanti, u mjeri, koju je mogla držati dovoljnom za potrebe službe.

Sistemizirano osoblje carinare Spljetske prije godine 1880, kad Dalmacija sačinjavaše jedno posebno carinarsko područje, sastojaše od 2 upravitelja, i od 6 pomoćnih činovnika (ukupno osam činovnika).

Prigodom organizacije u život uvedene sa 1 siečnja 1880, osoblje pomenute carinare bje ustanovljeno sa 2 upravitelja, 2 oficiala, 3 pomoćnika, i 2 vježbenika (9 osoba).

Faktično ipak nalaze se sada kod carinare Spljetske ukupno 17 osoba, izmedju kojih, bez računati upravitelje i vježbenike, 10 činovnika (3 oficiala i 7 pomoćnika), koji se mogu izmienice postaviti na vanjsku službu u skladištim za spekulaciju.

Ovo faktično povišenje osoblja kod Spljetske Carinare, dovoljno je samo za dokazati, da je Pokrajinsko Ravnateljstvo financija učinilo, što je više moglo za ne staviti zaprieka slobodnom razvitku trgovačkih operacija u skladištim za spekulaciju za vino.

Ni za oporeći ovu tvrdnju, može vriediti slučaj, sto su ga častni interpelanti naveli, koji se odnosi na zabranu jednoj tvrdci, da razcarini vino sahranjeno u skladištu za spekulaciju.

Ovdje drži se shodno prikazati stvar kako se je zbila. — Radilo se o produljenju dozvole spekulacije sa vinom jednoj tvrdci, i iz dotičnih spisa proizteklo je, da ista, osim se baviti sa izvozom vina, kako je glasila dozvola, izjavila je nekoliko kolikoća vina za jedno mjesto oprošteno od potrošarine a druge za potrošbu u Spljetu.

Ovim postupkom promjenjivaše se bitni uvjet dozvole, izdane jedino za izvoz, i spekulacija pretvaraše se u prodavanje na malo. što se nemože dopuštati, jer bi djelovalo štetonosno na obrte na malo, za zaštitu kojih takodjer javna uprava ima se starati.

Nemože se reći, da ovo stezanje koje jedino smjera na to, da se spekulacija sa svim vinom ne promjeni u prodavanje na malo, može prouzrokovati štete trgovačkim tvrdkami, jer u slučaju da bi se razpustilo privatno skladište, tvrdkama ostat će uvjek slobodno, ili izjaviti preostatak njihovog vina za izvoz, ili platiti potrošarinu, pak prodat vino u mjestu.

Pokrajinsko Ravnateljstvo financija moralo je za zaštitu svoje odgovornosti, uvesti opet red i pravilnost u izvršenju carinarskih operacija glede skladišta za spekulaciju.

Pokrajinsko Ravnateljstvo financija dalo se je voditi i pri uzkrati velikim tvrdkama dozvole spekulacije sa inostranskim žitom jedino od namjere, da osjegura u pravom duhu zakona siromašnim razredima pučanstva blagodat dobića žita sa oprostom od uvozarine u najvećoj mjeri dopuštenoj za svaku stranku.

Sa sistemom do sada uporabljenim nemože se reći, da je potrebnom pučanstvu grada Spljeta i okoliša pomanjkala mogućnost okoristit se sa blagodati, jer službeni podatci, koje se ima na razpoloženje, ipak dokazuju, da od 1 srpnja 1892 do 30 lipnja 1893 uvoženo je kod Carinare u Spljetu oprošteno od uvozarine 1625 M. C. pšenice i 7056 kukuruza, a od 1 srpnja 1893 do 30 lipnja 1894, 894 M. C. pšenice i 2258 M. C. kukuruza.

Spekulantim na veliko nije u ostalom zapriečena bila trgovina sa inostranskim žitom bez oprosta od uvozarine. U Spljetu obstoji privatnih skladišta za inostrano žito, koji su uredjeni sa osobitim propisima izdanim od Visokog c. k. Ministarstva financija godine 1882 i 1888. Da namjere Pokrajinskog Ravnateljstva financija jesu dobrohotne odnosno na razvitak trgovine, u koliko dopuštaju zahtjevi zakona, može se tvrditi i obzirom na naredbe ovih dana izdate sa strane Visokog Ministarstva financija usljed izvještaja, što jih je učinilo isto Ravnateljstvo usljed tužba trgovačkog stališa neposredno učinjenih kod Ministarstva, pomenuto Visoko Ministarstvo blagoizvolilo je sa poštovanom odlukom od 27 siečnja 1895 broj 55694 primiti na znanje, sa odobravanjem naredbe Pokrajinskog Ravnateljstva financija, izdane za točno izvršivanje u skladištim za spekulaciju u Spljetu propisa carinarskog poslovnika, odnosno propisa glede poreza za rakiju.

U svrhu da se pospješnije obave dotične carinarske operacije, pristalo je na predlog Ravnateljstva, da se povisi osoblje carinare u Spljetu sa tri nova mjesta pomoćnika za trajanje potrebe, za pokriće kojih bi već razpisan natječaj sa najkraćim rokom.

U slučaju, kad trgovci, kojim su dozvoljena skladišta za spekulaciju u Spljetu, nebi se zadovoljili, da jih se odprema po redu, nego bi zaiskali svakdanju prisutnost jednog carinarskog činovnika u njihovim skladištim, u tom slučaju imati će stranke po Ministarskoj odredbi nadoknaditi Državi pristojbinu za takova činovnika u razmjerju trajanja njihove izključive službe u skladištim.

Za semplificirati u ostalom u koliko je moguće, obzirom na osobite ostajnosti dotične trgovinske grane, carinarske operacije u skladištim za spekulaciju vina u Spljetu, već je usljed naloga Ministarstva odredjeno potrebito za sastavljenje osobitog pravilnika za rečena skladišta, imajuć obzira na veće moguće polakšice, koje se slažu sa poslovnicim i sa financijalnim interesima. Pomenuto Visoko Ministarstvo financija pak uzelo je u pretres, i pridržalo se je čim skoriju odluku glede dopusta sahrane žitija, oproštenih od uvozarine, u privatnim skladištim.

———

Častna gospoda zastupnici Perić i družina upravili su u saborskoj sjednici 22 siečnja o marvinskim putnicam u Imotskoj krajini sliedeći upit:

I Jesu li c. k. Vladi poznate navedene neprilike?

II. Hoće li potražiti način, da tim neprilikom kakavom shodnom naredbom na put stane? Na ovaj upit čast mi je odgovoriti kako sliedi:

Po zakonu 29 veljače 1880 o priečenju i zatiranju zaraznih zivotinjskih bolesti i dotične Ministarske Naredbe 12 travnja 1880 D. Z. L. Broj 35 i 36, samo goveda, koja se dotjeraju na marvinske sajmove u pokrajini, moraju biti popraćena redovitim marvinskim putnicima, izdanim na propisanim tiskanicam obično od glavara občine, kojoj pripada mjesto iz kog su goveda.

Te marvinske putnice nijesu potrebite za životinje druge vrsti, to jest, za ovce, koze, krmke i tovarno živo. Marvinske putnice imadu valjanost na 10 dana, računajuć od dana kojega su izdate; a prije nego se izdadu treba, da su vještaci pregledali životinju. Suviše, u kojegod mjestu se životinje zateku bez marvinske putnice, ili sa neistinitim putnicam, imade ih na trošak njihovog gospodara, pregledati živinar.

Na svrhu, za izdavanje marvinskih putnica, kao ni za pregled vještaka, glavar občine nesmije pobirati nikakve odredbine.

Namjestništvo uzevši u obzir poteškoće i nezgode vlastnika životinja u većini občinama pri nabavljanju marvinskih putnica kod glavara občine bilo je sklono, da uvede u krepost polakšice predvidjene u drugoj stavci § 8, gorirečene Ministarske Naredbe, po kojoj Politička zemaljska vlast može odrediti, dali i uz koje stege može se izdavanje marvinskih putnica prepustiti u prostranim občinam onim organom, koji su naznačeni u § 15 točki 2.om — a to su — „organi odredjeni za obavljanje poslova mjestnog redarstva“ — dakle seoski glavari; i u tu svrhu bilo se obratilo na kotarska poglavarstva eda u predmetu izvjeste; ali sva su poglavarstva bila jednog mnienja, naime, da nebi se imalo uvesti spomenute polakšice, pošto viši dio seoskih glavara nebi bio u stanju izdavati i zbog nepismenosti redovitih putnica, te ako se je dogagjalo netočnosti sa strane občinskih glavara, bilo se bojati mnogo viših sa strane seoskih glavara.

Kada je pak prošaste godine marvinska pošast buknula u nekim političkim kotarima ove pokrajine, Namjestništvo je naložilo političkim kotarskim vlastima, da budu strogo nadzirati izdavanje marvinskih putnica i kretanje marve, a zdravstvenim organima kod Namjestništva bilo je naloženo dotično kontroliranje.

Usljed svih tih mjera, pokazalo se da u ovom poslu vladalo je nereda i pokazalo se naime, da često nebi, kao što zakon zahtjeva, načelnici ili njihovi zamjenici izdavali marvinske putnice, već tajnici, občinski redari ili poslužnici, i da bi od občine bile oduzete marvinske putnice izdane od drugih vlasti, za moć ih zamieniti sa svojima: — da bi se izdavale svjedočbe domaćeg poriekla, dočim su životinje bile iz susjednih pokrajina i da bi se do toga išlo, da izdavanje marvinskih putnica bi se utjeravalo od stranaka, naime od seljaka, vlastnika marve, odredbina i to ne samo za goveda za koja trebaju putnice, nego i za druge životinje, za koje nisu zahtjevane.

Izmedju ostalih, občina Imotska pobirala je sliedeću odredbinu na marvu, koja se gonila van občine: na svako vunje dva novčića, na svako kozje ili svinje, četiri novčića, na svako tovarno ili govedje deset novčića; tako da Namjestništvo

na obranu odgojitelja marve, zabranilo je pobirati te odredbine.

Neurednosti pri izdavanju marvinskih putnica imalo je nepovoljnih posljedica i u susjednim pokrajinam, radi kojih i posjednici *in bona fide* neuredovnih marvinskih putnica bili su kažnjeni.

Pri tome, na zaštitu prometa sa marvom, navlastito sa Primorjem i Italijom, bila je nužna veća pažnja na točno vršenje zakonskih propisa, odnosno na izdavanje marvinskih putnica i na kretanje marve ne popraćene sa marvinskim putnicam ili popraćene sa neredovitim putnicam. Sbog toga bi od c. kr. oružnikâ vraćana natrag ona marva, o kojoj je govor u upitu: mjera ne stroga prama onoj zahtjevanoj od zakona, po kojoj bi vlastnici marve bili obterećeni znatnim troškom za pristojbine vještaka, koga bi trebovalo pozvati, da na licu mjesta, gdje je bila zaustavljena marva, bude ju pregledati.

Čast mi je pak nadodati, da Namjestništvo mora i unaprjed držati se naredbe, da izdavanje marvinskih putnica sljedi sa strane načelnika i njihovih zamjenika i da bi moglo povjeriti taj nalog seoskim glavarima jedino, onda, kad bi načelnici podali podpuno jamstvo, da će dotični propisi zakona biti točno izvršeni.

U nijednome pak slučaju taj nalog nebi mogao biti povjeren župnicima, jer se tome protivi zakon.

———

Častna gospodo zastupnici Perić i družina opravili su u saborskoj sjednici 30 siećnja na c. k. Vladu sliedeći upit:

Jeli Vlada voljna bez odvlačenja u Imoskome uzpostaviti c. k. Baždarski Ured?

Na taj upit čast mi je odgovoriti sliedeće:

U Imotskome obstoji već Baždarski Ured, a Baždar iz Makarske imade nalog da svake godine najmanje po jedan put podje u Imoski za tamo podvrći baždarenju dotične predmete.

O dolazku rečenog Baždara u Imoski pučanstvo biva u koristno vrieme oznanjeno, eda uzmogne predati baždarenju rečene predmete u glavnom mjestu svoje Obćine.

Troškovi putovanja i ostale pristojbine baždara jesu u tu svrhu plaćene iz državnih sredstava.

Akoprem su prihodi Baždarskog Ureda u Imotskome sasvim neznatni, ipak Namjestnistvo obzirom na mjestne okolnosti predložilo je lani Visokomu Ministarstvu, eda za rečeni Baždarski Ured, bude opredjeljen i imenovan naročiti Baždar.

No Visoko Ministarstvo nije moglo u obzir uzeti taj predlog sa razlogâ već priobćenih Imoskoj Obćini, naime jer godišnji prihod ostaje pod iznosom od 50 fiorina a od godine 1890 do 1892, dakle kroz 3 godine, nije u Imotskome ništa bilo obaždareno i jer su se zahtjevi osobe onda predložene za Baždara mnogo pretjeranim prikazali.

Namjestništvo ipak obzirom na obstojeće okolnosti i u namjeru, da što moguće oblakša izvršenje odnosnih propisâ onome pučanstvu, te da se poboljša baždarsko stanje u onom kotaru, spravno bi bilo opet podnjeti Visokomu Ministarstvu predlog za ustanovljenje naročitog Baždara u Imoskome, netom bude Vladi pošlo za rukom, da nadje za to mjesto osobu uz priličnije zahtjeve godišnje nagrade.

———

Častna gospoda zastupnici Božo Korlaet i družina u sjednici 30 siečnja staviše na c. kr. Vladu sljedeći upit:

I. S česa se toliko zavlači pitanje o gradnji župničke kuće na Dicmu, i

II. Ima li nade, da će se isto brzo kraju dovesti, te se gradnjom započeti?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti što slijedi:

Pitanje nove župne kuće u Dicmu bilo je privremeno obustavljeno godine 1887, jer sa strane Ordinariata u Spljetu bilo je javljeno, da nova gradja u Dicmu nema se smatrati izmedju najprešnijih radja.

Namjestništvo ipak kasnije je u dogovoru sa presvjetlim biskupskim Ordinariatom pogledom na pogoršanje gradjevnog stanja kuće naredilo, da se sastavi osnova za novu kuću, a netom su bili učinjeni potrebiti koraci za obezbjedjenje dotičnog sutjecaja. Namjestništvo je podastrijelo dotičnu osnovu Visokom Ministarstvu za bogoštovje na odobrenje.

Namjestništvo je malo dana natrag priobćilo Visokom Ministarstvu ovaj upit, a kad prispije odgovor učiniti će se potrebiti koraci za da gradja bude čim prije moguće započeta.

Dužnost mi je pak opaziti da imade crkava i kuća, gradja kojih je u dogovoru sa Biskupskim Naredbeništvom, pripoznata kao više prešnija.

Predsjednik. Prelazim na dnevni red Prva je točka dnevnog reda: Nastavak razprave o učionskom pokrajinskom predračunu za godinu 1895.

Pošto je obća razprava zatvorena, imade pravo govoriti izvjestitelj Zemaljskog Odbora i izvjestitelj financijalnog odbora. Želi li d.r Klaić govoriti?

D.r Klaić. Nè.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Borčić.

Izvj. Borčić. Visoki Sabore! Izmedju govora, koji su tiekom razprave o školskom proračunu bili držani, po mom je skromnom mnienju najvažniji onaj g. zast. Biankini-a, najvažniji — rekoh — ne poradi obsega, koliko poradi razlaganih stvari, koje stoje u uzkom savezu sa predmetom, o kojem se pretresa, dok glavni momenti dvaju govornika, koji su prije njega govorili, bijahu: politika i ličnost. Obzirom na izteknutu okolnost počet ću sa častnim zast. Biankinijem i baš s izrekom od njega rabljenom: rječitost je božja kazan. Istinitost te rečenice držim da su svi osjetili, a ona nalazi svoj jasni izraz u nestrpljivosti slušateljstva i u protuslovlju, u koje upada govornik te dugo govori. (*Biankini prigovara. Predsjednik zvoni*). Uzprkos tomu nemože se tajiti, da poštovani zast. Biankini nema pjesničkog poleta ni govorničkog dara, a to on i sam osjeća. Ali ja mislim, da bi bolje bilo, da on te svoje vrline nebi toliko osjećao, jer bi se po svoj prilici kanio pretjeranosti, kojom on u svojim govorima obiluje — na štetu svoju i same stvari —, jer bi se kanio nekih neumjestnih historičkih prispodoba, koje upravo s toga, što proizvadjaju veselost, otimlju govoru potrebitu ozbiljnost i slabe efekat, koji svaki govornik želi postići. Preko toga u njegovom je govoru falila mjera i umjerenost, ti glavni uvjeti pravog govorničtva, a to je i uzrok za što njegov govor nije učinio onaj utisak, koji bi bio zaslužio, da je izrečen u drugoj formi; to je uzrok, što nekoje krasne, plemenite i patriotične strane njegova govora nisu bile uvažene.

Prelazeći na glavne prigovore njegova govora, moram izjaviti, da mi je najviše u oko palo pomanjkanje vedrog i nepristranog suda i nedosljednost. Već pri početku svog govora poštovani zast. Biankini tuži se na ogromnu svotu, što zemlja mora da izdaje za uzdržanje pučkih škola, i drži, da bi bilo shodno nekoje od tih škola ukinuti, a svakako novih ne podizati; dok malo kasnije on predlaže i ženski liceum i žensku stručnu školu, poput one u Zagrebu, i druge stručne zavode i dvorazredne realke. On predlaže dakle nešto, što bi zemlji nanielo mnogo veći teret, nego bi bilo uredjenje ciele pučke obuke, a bez da bi pokazao vrela, odakle bi zemlja našla sredstva, da doskoči sviem troškovima. U ovom se, poštovana gospodo, vidi upravo, kako neka gospoda nisu ozbiljna, jer je najlakše zagovarati što je ugodno, a odbiti što nije....

Biankini. Vi niste ozbiljni.

Borčić. (Nastavljajuć): ali je zastupnik dužan osvrnuti se i na poreznu snagu zemlje te vidjeti, je li ona u stanju uzdržati taj trošak ili nije, a osobito kad ju na uzdržanje toga troška zakon ne duži. Nepodizati nove škole? Ali je zakon, koji nas na to duži;

Biankini. Nisam toga rekao.

Borčić. Jeste rekli. Duže nas na to i občine, koje sa svih strana naše pokrajine svake godine traže od zemaljske školske uprave, da se nove škole podignu; a i sam zastupnik Bjelanović ogradio se proti tomu već prije, kad je rekao, da se škole uzdrže i da se nove otvaraju. Ja nemogu dakle pomisliti, gospodo, kako bi se mogli oglušiti pravednom vapaju mnogih občina, kad bi poslušali poštovanog Biankini-a. Meni se čini da je ono što on zagovara natražnjačtvo, tmicu, a nama se hoće napredka, hoće nam se luči prosvjete.

I prispodoba, koju je on učinio izmedju učionskog i zemaljskog proračuna nije sasvim bistra, niti sasvim temeljita. On je rekao da proračun školski iznosi 374.603 for., dok cieli zemaljski proračun iznosi 560.489 for. Moram izpraviti odmah, što se tiče iznosa ustanovljena za proračun školski, jer nije taj iznos, od 374.603 for., nego od 370.603 for. Kad se stvar predstavi na način, kako je učinio častni Biankini, onda se mora misliti, da bi u ovu svotu od 560 hiljada for. morao ulaziti i proračun školski, naime ciela svota od 370 hiljada, te bi dakako za ostale grane javne uprave ostalo razpoloživih od prilike jedno 190 hiljada for. — Ali se račun nesmije učiniti na ovaj način, jer je proračun školski sastavljen najprije iz osobitih dohodaka u iznosu od for. 194.404, a ti dohodci dolaze od doprineska občina u iznosu od 140.599 for., i od doprinoska državnog od 52.454 for. Ono dakle što fali za namirenje tog proračuna, to se daje iz zemaljskik fondova, a to je ono što su zemaljski i financijski odbor predložili, biva da se iz zemaljske zaklade doda učionskom fondu 173.199 for. Ova sama svota ulazi u onu ukupnu zemaljskog proračuna, a razlika koja postoji izmedju zemaljskog proračuna i nje jest od for. 397.280, koja predstavlja iznos koji se ima upotrebiti za ostale grane zemaljske uprave.

Ali ako hoćemo saznati pravi teret, koji tišti zemlju za sve grane uprave zemaljske, dakle i školske, moramo najprije izključiti doprinesak države od for. 52.454, koji se ne može uzeti kao teret, od školskog proračuna za godinu 1895, a ostanak od for. 318.149 pridružiti iznosu od 397.280 for., koji predstavlja potrebštinu za ostale grane zemaljske uprave. Prema tomu pravi ukupni teret zemlje za cielu upravu bio bi od 715.429 for. To je, gospodo, pravo razmjerje, koje postoji izmedju zemaljskog i učionskog proračuna.

Častni zast. Biankini, govorio je takodjer i o pomoćnim školama; on ih je pače zagovaravao. Ja neću, gospodo, opetovati što sam rekao prošle godine. Ja sam se tada izjavio protiv tih škola, a izjavljujem se i danas, premda se i poštovani vladin predstavnik za školske stvari izrazio njima u prilog. Mi imamo, gospodo, pred sobom izkustvo, a ono nam dokazuje, da te škole nisu uspjele, da je većinom trošak za njihovo uzdržanje bio loše uložen. S toga po mojem mišljenju bolje je mjesto tih pomoćnih škola imati jednu redovitu, jer ćemo znati, da je novac dobro uložen. Ja neću reći, da absolutno te škole nemaju uspjeha, ali mi se čini, da se mogu dopustiti samo onda, kad dotični župnik zajamči, da će se ozbiljno zauzeti za njihov napredak.

I glede mješovitih škola se izrazio poštovani Biankini, ali ne u prilog, već proti njima.

Biankini. Nije istina, niste me shvatili.

Borčić. Ja sam tako razumio.

Predsjednik (*zvoni*). Molim vas, nemojte se razgovarati!

Biankini. Nije me shvatio.

Borčić. Bit će moguće, da ga nisam shvatio, te ako je govorio u prilog mješovitim školama, — što držim da nije —, tada ja prelazim preko toga, samo ću upozoriti Visoki Sabor, na neku nedostatnost koja danas postoji. Biva neko krnjenje zakona, kad se u mješovitim školam namješćaju ženske glave kao učiteljice. Pokrajinski zakon od 29/2 1871 u § 14 kaže (*čita*): „Ženske glave mogu se za poučavanje možke djece namjestiti samo u prva četiri godišnja tečaja, bila bi ta djeca u osobitim razredima razstavljena ili s djevojčicama sjedinjena“.

Iz toga dakle proizlaži, da se učiteljice

nebi mogle namjestiti u mješovitim školama, gdje odsjek za mužke ima više od 4 učionske godine. Preko 4 učionske godine, mužkiće po zakonu ne može očiti učiteljica. Kad bi se dakle tačno uporavio onaj zakonski propis, većina naših mješovitih učiona morala bi biti zatvorena te ne ostaje drugo, ako se hoće tom nedostatku doskočiti, nego da u prvom zasjedanju pokrajinsko školsko vieće podnese saboru izpravak ovog zakona u ovom smislu.

Po običaju prošlih godina, i ove je godine častni Biankini govorio o čitankama i podnio osobiti predlog.

Biankini. Nisam.

Borčić. Zar niste podnieli predlog?

Biankini. Molim nisam. Zar ste spavali? *(Predsjednik zvoni).* Kaže da sam podnio predleg, a nisam.

Predsjednik *(zvoni).* Nemoj te molim vas prekidati. Ako se počme konversirati ne ćemo nikada svršiti. Molim vas gosp. izvjestitelju prosliedite i nemojte se osvrćat na to.

Borčić. Ja tvrdim, da je zast. Biankini tiekom ovog zasjedanja, pozivljem se na cieli sabor....

Biankini. To je druga stvar!

Borčić. Molim to stoji u doticaju s ovim proračunom. Tvrdim dakle; da je zastupnik Biankini stavio predlog o čitankama i govorio o samim čitankama za razprave o ovom proračunu, a povod je dala tomu obrana jednog učitelja, koji bi bio tobože kažnjen, što je učinio neku kritiku protiv čitanaka, koje se danas kod naših škola upotrebljuju. Rek bi da neka crna sudbina goni poštovanog Biankini-a, te mu je sudjeno biti braniteljem loših parnica. A ovo je baš bilo. Učitelj, koga je na onaj način, kako vam je gospodo poznato, poštovani Biankini branio, bit će dobar književnik i sve što hoćete, ali koliko ja mogu suditi, nije dobar učitelj.

Biankini. Kuničić nije dobar učitelj!?

Borčić. Ovo je istina. Razlog zašto je on bio bio kažnjen, čuli ste iz ustiju poštovanog vladinog predstavnika, naime radi neposlušnosti, jer se uzprkos zabrani starije vlasti htjeo odalečiti iz mjesta. A ima još i drugo, gospodo, da taj učitelj nije živio u skladu sa svojim drugovima, a i moralni obziri su utjecali na odluku pokrajinskog školskog vieća. Nije dakle Ljubo Ljubibratić, koji bi bio tobože kažnjen, nego baš učitelj, koga je častni Biankini branio. Ja ne mislim, da je učitelju koristna obrana, kako ju je učinio zastup. Biankini. Način njegove obrane, koji se izrazuje u bezobzirnim napadajima na školsku vlast uništuje i podkopava svaki autoritet starije vlasti, potresuje temelje, na kojima počiva pučka obuka. Pozivati se na slobodu, to je puka retorička fraza, jer i sloboda mora da ima svoje granice, nije sloboda, što on traži za učitelje, nego zloporaba slobode, koju ni božji ni ljudski zakoni nemogu dopustiti.

Biankini. Bravo!

Borčić. Ja neću kazati, da učiteljima nije slobodna kritika, ali svakako objektivna, u granicama pristojnosti i školskih zakona.

Ali kakva je bila ona Ljube Ljubibratića? Strastvena i goropadna, tiskana ne u jednom strukovnjačkom časopisu, nego u političkom listu; koji je mogao pobuditi neko pitanje političko, kao što je i pobudio.

Da je taj učitelj, taj Ljubo Ljubibratić, neznam koji je niti ga lično poznajem....

Biankini. Ni ja. *(Predsjednik zvoni).*

Borčić. Da je taj učitelj ozbiljnu i objektivnu razpravu objelodanio u kojem strukovnom listu, čini mi se, da nebi nitko ništa primjetio ni progovorio. Da je on to učinio u kojoj školskoj konferencijt, na način kako se pristoji, mislim, da bi i dotična starija vlast uvažila mahne od njega iztaknute. Ali se dogodilo, da su se uslied te kritike učitelji razdvojili na dva tabora, postala je mržnja izmedju učitelja jedne i druge stranke. Je li to liepo,

gospodo, jeli to koristno za pučku nastavu, ja puštam vama, gospodo, vašem razboru, da sudite.

Da pokrajinska školska oblast izjave slobodnog mišljenja ne kazni, morao bi navesti jedan dokaz.

U Staromgradu, rodjenom mjestu poštovanog Biankini-a, jedan je od učitelja, koji je i općinski viećnik, u jednoj sjednici navalio ne na sasvim pristojan način, na općinsku upravu. Radi tog su bile i tužbe podignute na zemaljsku ačionsku vlast, ali je ona izjavila, da se u to ne pača.

Biankini. Naravno. (*Predsjednik zvoni*).

Borčić. Dakle se vidi, koliko i ova poštuje slobodno mišljenje kod učitelja.

Poštovani zast. Biankini znati će zašto su kažnjeni nekoji učitelji. Kažnjeni su stoga, što ima protiv njih tužaba. A zna li on, tko podnaša veći dio tih tužba? Gospodo, to su župnici.

Biankini. Nije istina! (*Buka na desnici*).

Borčić. Jest istina!

Zore. Nisu ne!

Predsjednik. (*sveudilj zvoneć*). Molim, nemojte prekidati!

Borčić. Bit će i kotarski školski nadzornici, ali ja vam kažem i imam temeljâ da vam to potvrdim, da to većinom čine svećenici i župnici. Ali ih ja ne korim, gospodo, ako je tužba temeljita, jer time vrše svoju dužnost, premda mislim, da bi s kršćanske ljubavi mogli nastojati oko učitelja, da se poprave, prije nego se pozovu na starije vlasti. — Svakako izmedju tih tužba, od kojih će nekoje biti opravdane i temeljite ima ipak i onih, koje nisu temeljite, ni opravdane. Meni je poznat, gospodo, slučaj, koji se sgodio u jednom selu općine šibenske, slučaj veoma zanimiv. U tom je selu namješten za učitelja jedan rodjeni šibenčanin, a š njim živu i roditelji njegovi, koji se ne sudaraju u političkom mišljenju s tamošnjim župnikom, koji je ujedno i predsjednik mjestnog školskog vieća. Taj je župnik radio na svaki način oko nevoljnog mladića, kako bi ga odstranio od svojih roditelja, a pošto mu to nije pošlo za rukom, znate koju je demonsku osnovu on zasnovao? (*Glasovi na desnici: To su denuncije!*) Nisu to, gospodo, denuncijacije, to se radi o obrani pravih i dobrih učitelja, koji vrše svoju dužnost.

Bjelanović i Vukotić. Tako je!

Borčić. Jednog dana kaže on učitelju: Možete se proći do drugog sela, zabavite se, ta vi ste još mlad čovjek, a ja ću vam dati list za župnika tog sela. — Kad mu je učitelj opazio da ima sutra školu, odvrati mu on: to ne smeta! Vi možete tamo ostati i poći u lov, ta tko će za to znati? — Učitelj je sbilja pošao, ali se sjutradan nije mogao vratiti, jer je bila povodnja. Taj dan prispije u selo školski nadzornik. Predsjednik mjestnog školskog vieća podje mu na parobrod u susret, i kaže mu: Što ste došli? Zaludu vam je put, jer učitelja nema u selu. To vam je mladić nemaran i danas je pošao u lov, te će možda ostati 2 i 3 dana vani. — Možete si pomisliti, kako je bilo siromašnom učitelju, kad je dočuo, kakva je potvora i osvada učinjena proti njemu. Ali s ovim nije dovršeno.

Nakon nekoliko vremena taj učitelj dobije na obrazu mali čirića. Predsjednik mjestnog školskog vieća osumnjiči ga pred pučanstvom, da je bolestan od sumnjive bolesti i nastajao je na svaki način, da seljani ne šalju svoju djecu u školu i da učine prosvjed na kotarsku školsku vlast. Dodju uz to iz Šibenika kot. liečnik i prvenac bolnice šibenske, pregledaju tog učitelja i nadjoše, da mu je grlica. Župnik kad je to dočuo, stane govoriti da su liečnici podkupljeni bili, te i nadalje je nastojao, da selo učini prosvjed proti učitelju na dotičnu školsku oblast. Ali pošto nije našao ni jednog, koji bi na to pristao, sam je učinio utok i denuncirao učitelja. Kad je to učitelj saznao, pošao je glavom u Šibenik i dao se razvidit, a posljedak

je razvida bio, da je sasvim zdrav, i kotarsko se školsko vieće uvjerilo, da je taj župnik i predsjednik mjestnog školskog vieća jednostavno potvarao i lagao.

Biankini. Nema ga ovdje da se brani.

Borčić. Dokazat ću još nešto, što to posvjedočuje. Proti ovom svjećeniku su podnešene dvie tužbe: jedna od učitelja, a druga od potvorenih liečnika, a sud će o tom suditi.

Ali, gospodo, uslied ovakovog stanja u ovom selu, moći će se dogoditi, da i ona škola bude zatvorena. Možda će učitelj, prisiljen od zuluma predsjednika onog školskog vieća, morati odalečit se od onog mjesta, i škola će biti zatvorena. Tad će možda, poštovani Biankini, upitati vladu, zašto je ta škola zatvorena, kao što je nekidan upitao, zašto je zatvorena ona u Sućurju na Hvaru. Neka on upita načelnika i predsjednika onog mjestnog školskog vieća zašto je ona škola zatvorena; neka ga upita koji je uzrok, da je onemogućeno prisustvo one učiteljice u onom selu? A bješe pitati i neke od svojih drugova o tome, jer bi se za stalno kanio postaviti onaj upit. Pošto sam gospodo, pri upitima, ja ću iztaknuti i to, da je upit, koji sam ja učinio u pogledu učitelja Matešana potekao s toga, što je dotični župnik u selu kao predsjednik mjestnog školskog vieća tužio tog učitelja. Ja nisam ulazio u meritorno pitanje te tužbe, već sam gledao samo na krnjenje zakona, počinjeno sa strane zemaljske učionske vlasti, što je obustavilo beriva učitelju, jer nije htio poći na odredjeno mu mjesto. Zemaljska učionska vlast je odgovorila, da je ona to uradila na temelju § 34 pokranjinskog zakona od 29/12 1872. Ali je vriedno, gospodo, znati, što taj § kaže. On kaže ovako. (*Čita*):

„Učionska Zemaljska Vlast, dok sudbena ili karna iztraga traje, izriče obustavu od službe i od probitaka s njom spojenih onda kad pristojnost učiteljskog stališa zahtieva da se iztraženik, dok iztraga traje odmah ukloni iz službe. Utok proti takovoj odredbi nema odgodne moći“.

Dakle, gospodo, zakon kaže „dok istraga traje“, a u slučaju za koji sam ja stavio upit, iztraga je već bila dokončana i osuda izrečena. Učitelj je bio kažnjen, da ide na svoje troškove u Sućurje. Stoga mi se čine neopravdani razlozi, navedeni sa strane zemaljske učionske vlasti, koja ne smije biti strožija od zakona, a nipošto pak radi strogosti krnjiti zakon. Dužnost je njezina u svemu i po svemu poštovati zakon, jer se tada njezine odredbe nemogu pripisati strasti, već će se od svakoga smatrati kao čist izraz savjestne dužnosti.

Poštovani se zast. Biankini dotakao u svom govoru i školskih nadzornika. Nekoje nedostatke, o kojima je on govorio, i ja bi mogao potvrditi, nego ću odmah nadostaviti, da izmedju naših školskih nadzornika ima ih i veoma valjanih, a ima ih možda, koji ne odgovaraju sasvim niti s didatičko-pedagogičkog gledišta. Stoga, pošto je, — ako se ne varam — svršetkom prošle godine minuo šestogodišnji rok, i pošto bi se sada imali imenovati novi, ja bi preporučio visokoj Vladi, da pri biranju ili predlaganju novih kot. Nadzornika bude imala na umu rieči izušćene od otca javne obuke u Olandiji Van der Hende, koji, govoreć za Cousenom, izrazio se ovako: „pazite dobro, kako vi izabirati naše nadzornike; to su osobe, koje bi ste morali tražiti sa svjetiljkom u ruci“. — Ja neću drugo nadodati s moje strane, jer pametnijeg od ovog savjeta, nebi bilo moguće dati.

Za sada prestajem s časnim zast. Biankinijem, i obrati ću se na one tužbe, koje su se podigle od dvaju prvih predgovornika, naime od gg. Vidovića i Bjelanovića. Neki prigovori podignuti od prvog predgovornika bili su podpuno pobijeni sa strane zast. Zore, te se ja na ove neću povratiti. Samo mi je iztaknuti, da ono, što je rekao gosp. Vidović o učitelju pučke mužke škole u Kotoru, ne znam, da li se može smatrati kao istina. A znate zašto? Jer se danas u onoj školi ne nalaze nego dva učitelja, ravnajući učitelj Mato Radmiri i drugi, pravoslavni učitelj. Ne mislim, da je te rieči izrekao pravoslavni, srbski učitelj obzirom na savez koji postoji izmedju Autonomaša i Srba nego ih je mogao izreći ravnajući učitelj. Ali ravnajući učitelj Radmiri takova je osoba (*Vidović nieče*). Pošto častni Vidović to nieče, ja

ću ostaviti tu stvar. Druga je tužba učinjena s njegove strane i koja se donekle može uvažiti, t. j. ona u pogledu podučavanja talijanskog jezika u pučkim školama. Kako Vam je poznato, gospodo, u nekim se pučkim školama uči talijanski jezik, počamši od 4.te školske godine, dakle u 4., 5. i 6. školskoj godini.

Budući da svagdje uspjeh podučavanja ovog jezika ne odgovara ni zahtjevima zakona, niti željama vašim, mislim da se to sbiva stoga, što se kod imenovanja učitelja za neke škole nepazi toliko na sposobnosti za podučavanje tog jezika, a moguće i stoga, što je taj jezik kod našeg učiteljišta slobodan predmet. Ja sam već o tom govorio, ako me pamet ne izdaje, u razpravi prošle godine ili nazad dvie godine, i u toj prigodi izrazio želju, da bi učionska Zemaljska Vlast odredila da talijanski jezik bude obligatnim predmetom kod naših učiteljišta. To je zahtjev pedagoško — didaktične naravi s jedne strane, a s druge strane zahtjev više kulture i naobrazbe samih učitelja. *(Odobravanje na ljevici)*. Takova odredba našim učiteljim neće škoditi, dapače će im koristiti.

Evo me sada na g. Bjelanovića. Da naslika u crno prilike našeg školstva, on je s jedne strane izvratio držanje školske vlasti naprama učiteljstvu, a s druge je prikazao stanje pučke obuke u sasvim protivnom svjetlu, nego li je u istini. Ja se, gospodo, da vam iskreno izpovjedim, ne čudim, da je on tako govorio; poslie mnogogodišnjeg izkustva čudio bi se, kad on ne bi tako govorio.

Prava policajska urota, gospodo, ustanovljena je proti našim učiteljima; uhadja se svaki njihov mig, svaka kretnja, svaka rieč, a to za to, da se preko javne štampe dojavi zemaljskoj učionskoj vlasti. Jer ih čuju da govore hrvatski, da pjevaju hrvatske pjesme, buntovnici su i agitatori!

Ja ne ću reći, da su svi izmedju učitelja čisti kao zlato, možda ima i loših, i onih koji preveć politizuju. Svakako, kad se na jedan stalež navali, valja uzeti u obzir ne samo loše učitelje, već treba osvrnuti se na dobre, koji ne smisle na drugo, nego na tačno izvršenje svojih dužnosti. Nu kad bi i prigovori proti našem zaslužnom učiteljstvu bili istiniti, što nisu, ja bi mogao čast. Bjelanoviću doviknuti: *Proximus ardet Ucalegon,* jer neka ne misli da neznamo, kako neke stvari idu u nekim školama, gdje su namješteni pravoslavni učitelji.

Gospoda Vidović i Bjelanović, a osobito ovaj zadnji, govorili su o slabom napredku školâ i proti njihovom ustrojstvu; prvi se dapače pozvao na samog pokraj. školskeg nadzornika Peričića, dok je drugi kazao, da je to čuo, a da nije naveo, koji su ti pedagožki autoriteti koji su ga tako loše obavjestili. Što se tiče gosp. nadzornika Peričića, ja dvojim, da bi se on tako bio izjavio. Ne stavljam u dvojbu rieči g. Vidovića s toga što on nije bio očevidac, nego ih je čuo od drugih; ali stavljam ih u dvojbu s toga, što smo čuli lanjske godine ovdje g. Peričića svečano izjaviti, da je sasvim zadovoljan s našim učiteljima i s napredkom u pučkim školama. To je isto i zast. Zore i lanjske i ove godine kazao, a to su, gospodo, jedan i drugi strukovnjaci i mjerodavne osobe, a kad se ovi tako izrazuju, moramo im vjerovati.

Govoriti o ustrojstvu škola nije tako lasno, gospodo, jer su problemi, koji se tiču pučke obuke mnogi i različiti, a mučnoća njihova riešenja dielom je zajednička svim narodima, a dielom zavisi o mjestnim prilikama. Oni, koji zahtjevaju od škola čudesa, čini mi se da dokazuju, da nemaju pravog pojma o zadaći pučke obuke, jer i škola, i ako je faktor naobrazbe i napredka, nije jedini faktor. Njezin plod ne zavisi samo od rada učitelja, nego i od ambienta u kojem se ova nalazi i od domaćih prilika. Da njezini plodovi budu dobri, treba da se njoj pridruže drugi važni faktori, koji utjecaju na razvitak ljudski, kao što trgovina, obrt, promet, saobraćaji, uzgoj domaći. U krajevima, gdje svega toga nema, vjerujte mi, da i nastojanje ma kojeg uzor-učitelja iz Schwarzcvalda bilo bi sasvim neuspješno. Prispodoba pak naših škola s onim zim-zelene Štajerske i napredne Češke ostat će puka fraza.

Kad se govori o školstvu na onaj način, kako to čine neka gospoda, padaju mi na um sliedeći Bernijevi stihovi:

„E' fu già un tratto una vecchia lombarda,
che credeva il papa non fosse omo, ma
un drago, una montagna, una lombarda“.

Častni je Bjelanović govorio i o nekim političkim strujama, koje bi se uvadjale u škole. Čudnovato, da se učionska vlast nije sjetila tih struja, dapače kroz usta svog predstavnika izričito izjavljuje, da tih struja nema, a kad bi ih bilo, da ih nebi trpila. — A to je i u redu. Ja podpuno vjerujem pošt. vladinom predstavniku, jer prvo, poznam njegovu ozbiljnost, a drugo, jer poznam čeličnost većine našeg učiteljstva, a treće, jer otci, koji su pozvani da bdiju vrhu svoje djece, ne bi dopustili, da im se djeca truju. Bit će možda politička struja to, što učitelj prama velikoj zadaći odredjenoj mu u § 1. zakona, kojim se uglavljuju načela nastave za pučke učione, uči djecu, da ljube svoju domovinu, svoj narod, svoj jezik. Ako je to ta struja, onda neka bude blagoslovljena. Da vam dokažem, da sam na pravom putu kad to velim, opetovat ću ono, što sam već u drugoj prigodi iztakao u ovoj visokoj kući. Veliki Njemački državnik knjaz Bismark, kad su mu se učiteljištni djaci u Weismaru, prigodom njegova boravka u onom gradu, došli pokloniti, oslovio ih je ovim riečima. „Vaša misija sastoji u tome, da budete unapried držali živo narodno čustvo“. Ta misija, gospodo, plemenita je i uzvišena, ona nije nipošto u opreci s interesim države, nije u oprieci niti s interesim i čuvstvima ostalih političkih stranaka. Budite uvjereni, gospodo, da velika većina naših učitelja odgaja povjerenu im mladež ne u mržnji, već u štovanju i ljubavi napram svojoj braći bez razlike. Mene boli, gospodo, kad svake godine čujem sa strane zast. Bjelanovića podizati tužba proti našim nevoljnim učiteljima, koji su krivi samo što su živi. Na njegova izazivanja ostali smo hladnokrvni, niti smo mu odvratili, kako je zasluživao, šilo za ognjilo. Premda imam dovoljno materijala, kojim bi mogao lasno izvratiti uloge, ja ga neću upotrebiti, nego samo u koliko mi bude potrebito, da suzbijem neke njegove neosnovane tvrdnje.

Ali nije samo učiteljstvo, na koje se on obara, već je rekao i to, da su i školsku vlast vodili politički i stranački obziri napram školi. Ja sam mislio, da će on tu tvrdnju podkriepiti sa činjenicama, no te su izostale. Ali ja ću ga upitati, jesu li i tada zem. školsku Vlast vodili politički obziri, kad je nastojanjem pravoslavnog mjestnog šk. vieća u Gjurićim premjestila katoličkog učitelja Tomu Radimiria iz onog sela u Stolivo, ili kad je na brzojavni prosvjed stanovnika sela Maini premjestila katoličkog učitelja Železića, a tek je bio prispio u selo? jesu li ju i onda vodili politički i stranački obziri kad je imenovala u Ercegnovome, u onoj dvorazrednoj školi, dva pravoslavna učitelja, akoprem je većina djece katoličke vjere, ili onda, kad je u Budvi imenovala oba učitelja pravoslavna, premda je tu broj katoličke djece ravan broju pravoslavne? jesu li je i tada vodili politički i stranački obziri, kad je ostavila u mužkoj školi u Kotoru učitelja pravoslavna, a da bi ciglo pravoslavno diete polazilo tu školu, ili kad je uredovno naredila premještaj učiteljice Krile iz Kotora u Prčanj, da postavi na njezino mjesto kandidatkinju Božić, pravoslavnu? jesu li ti tobožnji politički i stranački obziri oslobodili od neprilika te su bez ikakva temeljita uzroka snašle katoličke učitelje: Ivanovića, Rossia, Železića, Radimiria, Petričevića, Miloševića i dr. usljed denuncija jednog diela javne štampe? Zar su i tada politički obziri vodili školsku vlast, kad je pustila kot. školskom nadzorniku o Kotoru Kulišiću, da pašuje po volji, pa izazivlje i učitelje i katoličko gradjanstvo, da se protuzakonito ponaša na kot. učiteljskim konferencijama; da ne štuje katoličke obrede i svečane dane, kao u Dobroti i u Tivtu; da prkosi samom zakonu; da tjera iz mužke pučke škole u Kotoru djecu državnih činovnika, koji stanuju izvan grada i djecu vanjskih podanika, kako je to iztakao i častni Biankini; da prouzrokuje onaj škandal o školskim promješćima, koji je trajao cielu godinu, a koji je u vrieme od 24 sata bio odstranjen od gospodina namjestništvenog savjetnika Vukovića, današnjeg vladinog predstavnika, na obće zadovoljstvo katoličkog pučanstva grada Kotora?

Bog mi je svjedok, da ne bi danas ob ovom ni pisnuo, da nismo bili nemilo izazvani od g. Bjelanovića.

Pored svih ovih nabrojenih, nepobitnih či–

njenica, tko bi imao pravo tužiti se, ili mi, ili g. Bjelanović? Ja se uhvam da će ga unapred minuti volja sa sličnim izazivanjem izaći pred Vis. Sabor.

Ja sam, gospodo, za danas svršio moj obračun sa g. Bjelanovićem i rado bi zaključio svoj govor, da me dvie točke govora g. D.r Baljaka, — žalim da ga nije ovdje — ne sile da nastavim. Nerado se puštam u polemiku, gospodo, sa g. D.rom Baljakom, jer mi je, a to moram iskreno kazati, sipatična ličnost, a pošto ga poznam i učena i ugledna (*Baljak dolazi, glasovi: Lupus in fabula*) — no evo ga ovdje — presenetila me njegova izreka, doduše malo parlamentarna, koju je on u svom govoru upotrebio proti dječurliji u Župi, radi poznate afere. A što bi on rekao o postupanju jednog pravoslavnog načelnika i zavremeno predsjednika mjestnog školskog vieća, koji je izgrdio katoličkog učitelja i ružno psovao mu vjeru, a radi toga od kotorskog suda kažnjen na mjesec dana zatvora? Neznam da li se može u ma kojem rječniku naći izraz pristojni takovom djelu, a ja puštam g. D.ru Baljaku, da on svojim razborom sudi to postupanje i da ga okrsti.

Drugi važni momenat njegova govora, gospodo, jest izjava političkih težnja naše braće Srba, po njemu na koncu njegova govora učinjena. On je rekao doslovce (*čita*): „nigdje nismo tražili, niti tražimo, niti ovdje, niti u Hrvatskoj, niti u Slavoniji što se ne može složiti s vašim državnim zahtjevima u Hrvatskoj. Ako tražimo da budemo postavljeni kao narod, mi u granicam vaše države, te trojednice ne tražimo niti poseban teritorij, niti posebnu političku organizaciju, nego tražimo samo ono, što pored svih protesta ne možemo da drugo budemo, nego jesmo, jedan srbski narod".

Mene je ova izjava pošt. zast. D.ra Baljaka u velike uzradovala, ono je za me neki pojav, prava rivelacija. Ova izjava čisto dokazuje, kako bi naša braća bila spravna na pomirbu s nama, a ja to prihvaćam jer na tom stanovištu mi ćemo se moći sporazumiti. Stare će naše razmirice nestati, jer ja koji sam uviek izpovjedao, ne da nema, već da ima Srba (*Biankini: Nema!*), da smo jedan narod su dva imena; jedni, koji se zovu Hrvati, a drugi, koji se zovu Srbi, i ja im puštam da se tako zovu, te pozdravljam ovu izjavu čast. D.r Baljaka kao navjestiteljicu bolje budućnosti jednoj i drugoj grani našeg naroda. (*Na ljevici i središtu odobravanje*).

Evo me sada, gospodo, još na zaključke predložene od financijskog odbora. Proti tim zaključcima nije bilo s lieve strane ove Vis. Kuće prigovara, već samo s desne. Zast. Biankini je prigovorio prvom i drugom zaključku. Njemu nije po ćudi, da se diže gradjanska škola za djevojčice u Splitu, što ta škola nebi zadovoljavala duševnim interesima i zahtjevima onog grada. On bi želio liceum. I ja bi to želio, ali mi se čini, da je to pri današnjim našim prilikama skoro nemoguće. Kad bi se, gospodo, otvorio licej s internatom stajao bi odmah na početku fio. 100.000, a njegovo uzdržavanje bi zapalo po prilici 12.000 fio. na godinu. Stoga smo mi, uzevši u obzir ne samo prilike grada Splita, nego u obće one ciele zemlje, bili čedni predložiti što se može postići prema našem položaju, biva podignuće gradjanske škole, koja nebi stajala nego 3.500 fio. na godinu.

Upozorit ću Vis. Sabor, da je već od 4. godine učionska Zemaljska Vlast odredila, da se u Splitu ženska pučka učiona u gradu podigne na 7. odnosno na 8 razrednu.

Ta odluka pokrajinske školske vlasti nije mogla biti ožitvotvorena, jer nije bilo prostorija, i tako mi u Splitu za 4 godine nismo mogli uživati blagodati već u načelu ustanovljene škole. Da se toj neprilici doskoči, ono je revno mjestno školsko vieće zamolilo pokrajinsku školsku vlast, da mjesto ove osmerorazredne škole podigne gradjansku školu sa 3 razreda, jer da bi se time zadovoljilo za sada kulturnim zahtjevima i potrebam grada. Taj je predlog bio povoljno popraćen od kot. školske oblasti, a i zemaljski se odbor izjavio suglasan š njima. Izdatak za ovu školu ne bi se povisio nego za 500 f. preko onoga što bi se moralo podnositi, kad bi bila ustrojena 8-razredna pučka škola.

G. zast. Biankini izrazio se proti gradjanskim školama, jer da neodgovaraju nadama u

njim postavljenim. Ja neznam odakle je on crpio svoje podatke, ali ja mu mogu odvratiti činjenicama, koje se nedadu pobiti, biva da učenici onih gradjanskih škola, koji dolaze u Split u gimnaziju ili u realku, tako su dobro spravni, kao da su učili u kakvom srednjem zavodu. Učenici treće školske godine gradjanskih škola ulaze u 4. razred realke, i u 3. razred gimnazije, premda su samo privatno učili latinski.

Ali upitajte, gospodo, da li bi Šibenik, da li bi Hvar, Korčula bili zadovoljni, da se ukinu ove škole? (*D.r Machiedo prigovara*). Čujem glasove predstavnika onih gradova, da ne bi nikako, a ja sam o tome uvjeren, da oni tim izrazuju mnienje cielog pučanstva.

Rekao je zast. Biankini, da bi ih bolje bilo pretvoriti u 2-razredne realke jer se tako misli učiniti i u Hrvatskoj. Moram izpovjediti, da su mi školske prilike u Hrvatskoj slabo poznate, i neznam je li i tamo shodno to učiniti, ali to znam da naše prilike ne bi bile za to, jer nauka, što se prima u našim gradjanskim školama, skoro je jednaka onoj u nižim razredima realke. Mjesto 3 razreda, imali bi tada dva, a dotični učitelji bili bi uzporedjeni onim srednjim zavoda, te bi jim išla veća plaća nego li učiteljem gradjanskih škola naime od 1200 for. i njihov broj bi bio veći, jer ne bi bili obvezani na toliki broj sati predavanja na tjedan, kao učitelji u gradjanskim školama. To bi bio dakle teret, a ne blagodat za pokrajinu.

Bavio se poštovani zast. Biankini takodjer predlogom, što smo ga stavili da se kot. školske konferencije drže mjesto svake godine, svake 3 godine. U izvještaj financijskog odbora dosta su obširno navedeni razlozi, zašto je taj predlog postavljen, a i sama iniciativa predloga nepripada nama, nego Zemalj. Školskom Vieću koje je uvidjelo potrebu te promjene, jer nema nikakva razloga — zašto bi se toliko novaca bez koristi na to trošilo. A to su, ako sam dobro obavješten, uvidjele i druge zemlje, kao Poljska i Istra. Ni pedagogički ni didaktički naslovi, kao ni to, da one budu neki parlamenat za učitelje, ne savjetuju, da se te konferencije drže svake godine. — S toga bi ja zamolio Visoki Sabor, kad dodje do glasovanja, neka bi izvolio odobriti prvi i drugi zaključak, proti kojima se oborio čast. zast. Biankini. Glede trećeg zaključka ne treba da ga preporučam Vis. Saboru, pošto smo lani jednodušno glasovali za njega. — Još mi se osvrnuti na predlog čast. Bjelanovića. Njegov je predlog u jednom dielu neumjestan, jer ide proti zakonu, dočim je u drugom opravdan. Što se tiče prvog diela njegovog predloga, ja bi molio Vis. Sabor, da glasuje proti njemu, dok drugi dio predloga, koji se odnosi na oproštenje globa djeci, koja nisu pohadjala škole za prošle godine, ja s moje strane takodjer podupirem i preporučam ga Vis. Saboru na uvaženje. I s tim sam svršio. (*Odobravanje*).

Predsjednik. Prelazim na glasovanje.

Biankini. Pitam Rieč.

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju da se predje na posebnu razpravu, neka izvole ustati. (*Većina*). — Primljeno.

Bjelanović. Pitam rieč.

Predsjednik. Prelazim na posebnu razpravu. Rieč ima gospodin vladin povjerenik u posebnoj razpravi.

Biankini. Ja sam pitao prije rieč.

Predsjednik. Žao mi je. Zašto hoćete govoriti?

Biankini. Za stvarni izpravak.

Predsjednik. To bi bio treći vaš govor u ovoj razpravi. Sad je obća razprava zatvorena, a imat ćete prilike da govorite u posebnoj razpravi.

Neka izvoli govoriti gospodin vladin povjerenik.

Vladin povj. Vukotić. Na upit čaštnog Vukotića glede škole u Orahovcu, biti će mi čast odgovoriti u jednoj od dojdućih sjednica.

In aggiunta a quanto ho già risposto nella

penultima seduta all' on. D.r Salvi nella questione d' un fatto personale, ed essendomi sfuggita la taccia di parzialità che ingiustamente veniva da esso data al governo, che ho l' onore di rappresentare negli affari scolastici, debbo protestare nel modo più energico, avvertendo nuovamente che quanto fu esposto risultava dagli atti che stavano a mia disposizione.

Non posso però far a meno di ripetere che la forma scelta dell' onorevole D.r Salvi nel dirigermi alcune frasi nelle cose dette rispetto al fatto personale, mi ha sommamente sorpreso.

Bilo je u današnjoj i u prošastoj sjednici govora o rieči, što ih je pokrajinski školski nadzornik iznio u Kotoru glede tamošnje škole i ne bi želio, da vis. Sabor ostane u dvojbi o tom, što je gosp. školski nadzornik tamo kazao. Čast mi je izjaviti, da je gosp. Peričić iztakao, da je pohadjanje mješovite škole u ovom kotaru nepovoljno što se tiče djevojčića i pokrajinsko školsko vieće izdalo je odredbe za pohadjanje škole u kotaru Kotorskom kako sa strane mužke tako i sa strane ženske djece.

Bilo je rieči i o kotarskom nadzorniku u Kotoru. On je činovnik i podvržen je pokrajinskoj školskoj vlasti i dužan sam izjaviti, da je on počinio izgreda navedenih od častnog Borčića, on bi bio podvržen kazni. Ja ponavljam, što sam već kazao, da u slučaju nepohvalna ponašanja, pokrajinska školska vlast postupa, kako ju zakon duži.

Glavna moja zadaća bila je u Kotoru naći zgodne prostorije za školu. Ako sam uspio u toj prigodi, nije baš moja osobna zasluga. Pokrajinsko školsko vieće, prije nego sam tamo pošao, dalo mi je potrebito povlaštenje, i na temelju tih povlastica uspio sam i našao prikladne prostorije.

Toliko sam se cienio dužnim izjaviti, da vis. Sabor bude i u tom predmetu na čistu.

Predsjednik. Neka izvoli gosp. izvjestitelj....

Bjelanović. Molim rieč za lični čin.

Predsjednik. Onda moram, da dadem rieč prije gosp. zast. Biankiniju.

Bjelanović. To je Vaš posao.

Predsjednik. Sada ima rieč za stvarni izpravak gosp. zast. Biankini. Molim Vas gosp. zastupniče, da se držite samo stvarnog izpravka. Vi ste već govorili meritorno dva puta, pak ste govorili za stvarni izpravak i lični čin, a nemožete sada treći put govoriti meritorno.

Biankini. Meni je žao, da za sam stvarni izpravak moram govoriti i da je gosp. izvjestitelj tako sretan i može zadnji govoriti, a mi nemožemo pobiti nijedan razlog, što ga je naveo.

Predsjednik. To ovisi od saborskog poslovnika. Vi ste takodjer u istom položaju, kad se razpravlja o vašim predlozima. — Tako ste zadnji govorili kad se razpravljalo o vašem predlogu o nautičkim školam i tako ćete govoriti i u buduće kod vaših predloga. Valja poštovati saborski pravilnik: govorite samo o stvarnom izpravku.

Biankini. Stvarno dakle izpravljam, da me je gosp. izvjestitelj financijalnog odbora sasvim slabo razumio, a u mnogim stvarim nipošto razumio nije. Na mene je učinio utisak njegov govor, kano da si je on sam stvorio nekoje izreke, na koje je hotio meni odgovoriti, a ja ih nisam rekao, a niti sam o njim sanjao.

Što je hotio gosp. izvjestitelj dati neku disertaciju o načinu, kako se ima govoriti i kakav bi morao utisak učiniti govor na slušaoca, to su pitanja njegovog utiska i mi znamo, da kad nam govori....

Predsjednik *(zvoni)*. Na stvarni izpravak.

Biankini. To ima pravo gosp. predsjednik, ali moram izpraviti neke faktične netočnosti.

Kano n. pr. gosp. izvjestitelj kazao je, da sam ja ovdje zagovarao, da se nemaju otvarati nove učione i onda da sam s tim u protuslovju

zagovarao otvorenje djevojačkog zavoda u Spljetu. Da je gosp. izvjestitelj dobro pazio na moje rieči, bio bi razumio, u kom sam smislu govorio. Ja sam kazao, da smo pod težkim teretom državnog zakona, koji nas duži, da moramo svakako svake godine umnožiti broj učiona i preko naših sila. — Ja nisam kazao, da neotvaramo nove učione, dapače ja želim i nitko bolje od mene neželi to, i gospodin izvjestitelju neće poći za rukom, da me prikaže kakovim natražnjakom. Ja sam želio, da se pučka prosvjeta razširi, ali žalim, da smo postavljeni pod jedan paragraf zakona, koji nas sili, da preko naših sila moramo otvarati učione. Stoga pogleda sam govorio, da ako bi se imalo u ovaj zakon dirati, da neka nam bude danaj mogućnost, da imamo otvarati škole prema potrebi i kad nebi mogli svuda otvoriti redovite škole, da bi se pomogli s pomoćnimi učitelji. Nisam zagovarao prednost pomoćnih školá pred redovitimi.

Gosp. izvjestitelj takodjer nam je dao jednu lekciju o načinu, kako je sastavljen proračun školski i učinio je paralelu izmedju šk lskog i zemaljskog proračuna. Ali ja nisam niti imenovao ovaj proračun zemaljski i najpače nisam pošao u potankosti....

Predsjednik (*zvoni*). Dakle nije potrebito, da o tomu govorite.

Biankini. Ali što moram izpraviti, to je, da je gosp. izvjestitelj takodjer hotio meni dati razumjeti, da sam se ja izjavio i proti mješovitim školam. I tu me nije razumio, ili me nije hotio razumjeti. Ja se nisam izjavio u načelu proti mješovitim školam. Ja se dobro spominjem, i ako nisam čitao stenografsko izvješće, da sam kazao, da u načelu mislim, da ove mješovite škole uspjeti će pri moru, ali u Zagorju da će udariti na velike potežkoće i neprilike našeg naroda i to sam objasnio primjerom Bukovice, gdje jadan narod mora da idje na radju van kotara i ostavi kod kuće samo djecu, od koje mužka moraju da idju u školu, a ženska bave se pašom blaga. Gosp. izvjestitelj nije imao pravo, da meni prišiva rieči, kojih nisam rekao.

On je takodjer hotio reći, da sam kroz razpravu proračunsku iznio i predlog o čitankama. To nije istina. Ja sam samostalno iznio taj predlog prije, nego je došla razprava o proračunu i to ne radi onog tobože jednog učitelja, koji je kažnjen radi kritike čitanaka, nego jer nam leži na srdcu, da jedanput bude to pitanje riešeno i to riešeno čisto u hrvatskom duhu i smislu bez ovih sljeparija srbsko ili hrvatsko, za koje se i danas toliko zanaša častni gosp. izvjestitelj. Ja nemogu ovdje braniti gosp. učitelja koji se razumije pod imenom Ljube Ljubibratića, pošto smo o njem dosta govorili, a više govori o njem književni rad toga učitelja, koji je već osim klasičnih prevoda De Amicisa donio i drugih pedagožkih radja, koje su cienjene ne od pojedinih osoba, nego od prvog kompetentnog faktora, a taj je pedagožki književni sbor, koji mi imamo u Zagrebu i koji je tiskao o svom trošku njegova djela. Pak tomu učitelju, može se naći jedan pučki predstavnik, da mu kaže, da je jedan nevaljan učitelj. Ja cienim, da braniti toga učitelja, značilo bi vriedjati auktoritet onih pedagoga, koji su ga tim proslavili.

Izvj. Borčić. Pitam rieč.

Biankini. Molim, nisam još svršio. Gosp. izvjestitelj je rekao, da ga pozna, a ja ga nisam imenovao.

Predsjednik (*zvoni*). Nemojte se razgovarati.

Biankini. Imate pravo.

Gosp. izvjestitelj, komu je drago igrati se s nekimi velikimi frazami, premda on meni to pripisuje, kaže, da pozivati se na slobodu i zahtjevati ju za učitelje, da je to puka fraza, da nepitam slobodu za učitelje, nego zlorabu slobode za učitelje. Kad jedan pučki predstavnik može to kazati, ja kažem, da to spada izpod svake kritike i nemogu na to odgovoriti. Ja nepitam slobodu učiteljâ, nego da se štuje njihova sloboda, jer i oni su ljudi, a nisu robovi. (*Odobravanje na triemovim*).

Predsjednik (*zvoni*). — Molim, galerije nesmjedu ni odobravati ni prigovarati.

Bianki ni. Gosp. izvjestitelj takodjer u

njegovim osvadam proti Ljubi Ljubibratiću spomenuo je jedan njegov grieh, jer je tiskao jednu kritiku proti čitankam i nije ju tiskao u pedagogičkom listu.

Predsjednik (*zvoni*). To nije izpravak. Molim, držite se stvarnog izpravka.

Biankini. Molim još dvie rieči i odmah ću svršiti.

Tiskao ju je dakle u političkom listu. To je istina. Ali ja, žalim, da jedan politički čovjek može što slična predbaciti jednomu učitelju i hotjeti, da mu je jedina krivnja ta, da je tiskao u političkom listu....

Predsjednik (*zvoni*). Vi možete samo izpraviti; žaliti nije izpraviti.

Biankini. Dakle izpravljam. Izpravljam, da nije istinito, ko što je rekao gosp. izvjestitelj, da naši učitelji na kotarskim konferencijam imadu slobodu rieči. Ja neznam iz kojih je izvora crpio on svoje obaviesti, ali sam uvjeren i to mi je svjedok cieli ton njegovog govora, u kom je doista nadkrilio svih pet vladinih komesara, kojih imademo ovdje, ali ga ja mogu uvjeriti, da sam ja crpio moje viesti iz najboljeg izvora i da učitelji na konferencijama nemogu o nekim pitanjim niti pisnuti. Spomenuo sam, da netom se spomene pitanje čitanaka, da odmah... (*Predsjednik zvoni*).... zvoni gospodin predsjednik. (*Smieh*).

Predsjednik (*zvoni*). Jeste li dovršili?

Biankini. Odmah, molim. Moram takodjer stvarno izpraviti, da onaj učitelj, kog je g. izvjestitelj spomenuo i koji je iz mog rodnog mjesta Starogagrada, nije naravno kažnjen od pokrajinske školske vlasti, jer on, ako je i imao prepirku u obćinskom vieću, tu je vršio svoju dužnost kano član obćinskog vieća i ja hvalim školskoj vlasti, da je odbila tu tužbu i žalim, da gospodin izvjestitelj nije tu pohvalio školsku vlast.

Gosp. izvjestitelj takodjer je kazao, da bi i ja hotio zagovarajući otvorenje djevojačkog liceuma u Spljetu naprtiti zemlji jedan ogromni teret od 100 000 fior. Meni se čini, premda imam dobro mnienje o gosp. izvjestitelju kano matematičaru, da ovdje njegov račun nije točan, nego da bi liceum djevojački u Spljetu bio na korist zemlji. Mi vidimo po Njemačkoj i drugim zemljama, da imade privatnih takovih poduzeća i dotčnici imadu dobitak. Mi nebi doduše gledali, da bude dobitka, nego da nebude zemlja pasivna.

Ja neću staviti na kušnju presv. gospodina predsjednika i njemu moram biti haran, da mi je nešto više slobode dopustio; a neka bude uvjeren gosp. izvjestitelj, da nedičnim denuncijacijama ovdje proti svećenikom i župnikom, i to u svrhu, da izmedju svećenstva i učiteljstva posije razdor, neće poći za rukom ta nedična igra i da će i dalje naše svećenstvo raditi na korist domovine. (*Buka*).

Izvj. Borčić. Vi lažete.

Predsjednik (*zvoni*). Ja pozivam na red gosp. Biankinija, radi rieči denuncijacije.

Rieč ima gosp. zast. Bjelanović.

Bjelanović. Govoriti ću za lični čin. — Poštovani izvjestitelj rekao je pristupajuć k mom govoru držanom za ove razprave, da se on ne čudi onom, što sam govorio, jer je to već slušao od mene i čitao u nekim novinama i da mu je poznato, da postoji neka urota protiv učitelja i izpadalo bi, da sam ja član te neke urote ili bar izvršilac. Pošto je to lična navala na mene, uzeo sam rieč, da od sebe odbijem tu navalu. Ja kad ovdje govorim, ne laskam nikomu i ne pravim računa za buduće izbore, ali mogu vas uvjeriti, da nikada nisam proti učiteljim i učiteljstvu govorio i mogu se pozvati na sve moje govore držane u ovom vis. Saboru a osobito na dva moja govora držana za posljednje razprave. U obće o učiteljstvu ja sam govorio, odnosno o pokrajinskoj konferenciji držanoj u Kotoru, gdje su bili svi učitelji ili barem cviet učiteljstva, i ja sam tu skupštinu pohvalio i rekao, da je to preplemenita misao, koju su začeli u pogledu, koji nas najviše razdvaja i naveo sam samo neke pojedine čine. Niesam napadao na učitelje,

a niti sam po imenu nikoga spomenuo. A da ja imam pravo tužiti se baš kano srbski zastupnik, dokaz najbolji našao sam u govoru gosp. izvjestitelja, jer je on priznao, da je jedan članak kritični o čitankama podielio učitelje na dvie partaje. Ako je to istina, tada imam najviše razloga, da se tužim, jer znam da se jedino stvara radi srbskog imena, jer ima partaja, koja hoće izbrisati srbsko ime, a ima i čestitih, koji priznaju, da to nije osnovano i da nije liepo. Ovoliko sam imao kazati za ličnu obranu.

Vřdovich. Domando la parola.

Predsjednik. Gospodin zastup. Vidović ima rieč za lični čin.

Vidovich. Ne za lični čin, ma soltanto per rettifica di fatto.

Predsjednik. Onda za stvarni izpravak.

Vidovich. L' on. relatore scol. Borčić ha tentato di annullare la mia asserzione relativamente ad un maestro delle scuole popolari di Cattaro, con cui gli attribuiva alcune espressioni offensive verso un ragazzo di nazionalità italiana. Egli ha tentato di raggiungere questa annullazione con una dimostrazione per esclusione, vale a dire, ha designato un maestro che egli dicea non potea esser assolutamente quello da me voluto perchè è serbo; poi, ha detto, v' è un altro, ma dimostrò non poter esser nemmen questo quello a cui alludeva. Ma mi permetta l' on. preopinante che gli dica, che non ha raggiunto lo scopo a cui tendea, inquantochè non sono già soltanto due i maestri delle scuole popolari di Cattaro, ma vi sono ben altri, e fra questi havvi quello a cui alludeva ed in modo abbastanza vago per la ragione che ora dirò. Nel giornale, da cui ho tratto la mia narrazione, era quel maestro indicato precisamente col proprio cognome. il luogo dove istruiva, la materia religiosa che insegnava: questi era adunque il catechista. Credo però che se la memoria non mi inganna, era in via provvisoria. Dunque, avendo io letto questo fatto nel giornale, e non essendo da qualsiasi parte rettificata tale notizia, nè smentita, nè avendo l' autorità preposta, come doveva in fatto si grave, preso le sue diffese, io devo ritenere quel fatto come sussistente, come vero.

Quanto all' essersi il signor relatore riportato alla relazione fattaci dall' ispettore scolastico prov. Peričić nell' ultima sessione dietale, relativamente al progresso eccellente delle scuole popolari, io non ho messo in dubbio, non solo, ma lo ritengo anzi per certo. Questo però non esclude il fatto che dopo quella dichiarazione del sig. Peričić si sia effettivamente manifestato un regresso nelle scuole popolari di Cattaro, e che precisamente la sua dichiarazione di poca soddisfazione da parte sua relativamente al progresso si riferiva alla scuola pop. di Cattaro, ove presiedeva alla conferenza dei maestri.

Non ho altro.

Predsjednik. Napokon prelazim na posebnu razpravu.

Vukotić. Pitam rieč za stvarni izpravak.

Predsjednik. — O vama pak nije bilo govora.

Vukotić. Kad se reče netočnost, da nikome nije slobodno govoriti?

Predsjednik. Dakle izpravite. (*Smieh*).

Vukotić. Da nebi tkogod od poštovane gospode zastupnika pomislio, da su katolički učitelji iz Boke Kotorske progonjeni na neki način, ko što je to častni gosp. izvjestitelj naveo ovdje i da se nebi pomislilo, da je ono, što je častni gosp. Biankini kazao, da je u Boki pravi Babilon u pogledu škole, ja ću samo to izpraviti i neću se upuštati u obširna razlaganja. — Izpraviti ću samo neistinite čine.

Od katoličkih učitelja, učiteljevali su i učiteljuju u mjestima, gdje su stanovnici pravoslavne vjere: Menak u Topli i Morinju, Žuanović i Bajdoni u Luštici, Peronja u Kamenarima, Brajilo u Oravcu, učiteljica Sgladnik u Baošiću, učiteljica Peršić u Risnu . . . .

Predsjednik (*zvoni*). To je ciela statistika. Ja nemogu dozvoliti takav izpravak. — (*Smjeh*).

Vukotić. A Marko Kamenarović za mnogo godina u pravoslavnom manastiru u Reženiću na srpsko pravoslavnoj fondacionalnoj učioni.

Od 22 učitelja katoličke vjere, dobili su iniciativom školskog nadzornika Kulišića neki podpore, neki nagrade....

Predsjednik (*zvoni*). Ja vam nemogu dalje dozvoliti. Vi ste išli preko granicâ.

Vukotić. Nisam išao preko granicâ. Ja se držim izpravka. (*Smjeh*).

Predsjednik. Molim vas, govorite.

Vukotić. U pogledu školskih prostorija u Kotoru, što se pripisuje krivica nadzorniku Kulišiću, to nije temeljito; jer najmiti školske prostorije nije vlastan nadzornik, nego on mora u sporazumku sa pokrajinskom školskom vlasti sklopiti pogodbu, i ako je izvjestitelj školskih poslova na pokrajinskom školskom vieću svršio to u dva dana, to je znak, da je imao punomoć, da može sklopiti pogodbu, proti koje nemože biti prigovora.

D.r Klaić. Pitam rieč po poslovniku.

Predsjednik. Rieč ima g. D.r Klaić.

D.r Klaić. Da se izbjegne ovim prigovorim, da ne mogu gospoda govoriti, ja mislim, kad se predje na posebnu razpravu i idje od točke do točke, da svaki onda može uzeti rieč pri svakoj točki, koja se odnosi na stvar, o kojoj hoće govoriti. Zato mislim, da nije potrebno, ko što je gos. Vukotić učinio i pitao rieč sada, nego on je mogao govoriti kod točke o troškovima za učitelje te tako ćemo ostati pri poslovniku.

Predsjednik. To je dobro, i ja sam isto opazio g. Biankiniju, da može govoriti u posebnoj razpravi, i da su se toga držali gosp. Biankini i gosp. Bjelanović, mogli bi svi govoriti u posebnoj razpravi.

Sada se napokon prelazi na posebnu razpravu. Neka gosp. izvjestitelj izvoli pročitati sve naslove. Ali ako hoće može prije govoriti.

Izv. Borčić. Vis. Sabore! Najprije ću se osvrnuti na izjavu učinjenu sa strane velevriednog predstavnika vladinog. Meni je milo, da se sa strane vladinih klupa uzimlju u obranu njezini organi, ali bi hotio, da ta obrana nepredje nekih granica, jer to bi bio očiti dokaz, da i pokrajinska školska vlast neke očite i obće priznate tužbe pokriva nekom koprenom. Obrana se može dozvoliti, ali preko granica se nesmje ići. Nekoja fakta i sva, koja sam ja naveo o kotarskom školskom nadzorniku u Kotoru poznata su i zemaljskom učionskom viecu i ne mogu pomisliti, kako bi se danas mogla ta fakta zaniekati i izpričati ono, što je taj kotarski školski nadzornik učinio. Kad se nemože naći obrana, onda valja to premučati, ali obrana u svakoj prigodi nije umjestna.

Častna Gospodo Zastupnici! Upravo se sviest mora da pomuti čovjeku, kad čuje, kako se izvraćaju rieči, kako se pretvaraju navodi u neku stanovitu svrhu — znadem im namjeru —, te se krsti čovjeka i hoće da se prema svakomu pokaže kao pravedan i istinit, a drugi tobože da je denuncijant i da igra ulogu vladinog povjerenika. — To nije prviput, što mi to fini uzgoj g. Biankini-a predbacuje. Ali to predbacivanje niti me i malo plaši niti vriedja, jer je potaknuto sa strane jednog čovjeka, - - - neću.

Biankini. Pametni je je.

Borčić. Bolje je, jer hoću, da se držim pristojnosti, koju mi nalaže dostojanstvo ove Vis. kuće. Ako sam tako govorio, govorio sam stoga, košto sam iztaknuo u drugoj prigodi, što u pokrajinskom školskom vieću stoje ljudi, koji uživaju najveće naše povjerenje; ljudi čestiti, ugledni sa svakog pogleda, i to D.r Klaić i g. Vranković. Pak da bi ti ljudi postali naprečac ratilo vladino. oni koji su se u cielom svojem životu iztakli i značajem i poštenjem. Nemože se naći nego samo g. Biankini, koji je kader tu uvriedu nanieti im. Sve što sam rekao, rekao sam istinito i nisam gledao, da li je komu istina mila, ili nije. Mi moramo jednom za uviek biti pravedni i naviknuti na to, da kad se pretresaju stvari, u kojima dolazi Vis. Vlada, da budemo pravedni i napram njoj i kazati ono, što jest, a ne protivno.

Ja nisam denuncirao svećenike, da bi tobože došli u oporbu sa našim učiteljstvom. Nije to moja namjera bila, nego mi je namjera bila staviti stvar na pravo stanovište. Fakt je, što sam rekao u svom govoru, da većina tužba podnešenih Zemalj. Školskom Vieću proti učiteljim podpisane su od župnika naših. Ja sam naveo jednu činjenicu, a pozivljem mog poštovanog druga g. Šupuka, jesam li rekao istinu ili nisam!

Šupuk. Istina je.

Borčić. Pozvan sam na obranu naših učitelja, koje misli g. Biankini, da ih uzimlje u zakrilje. Ja sam kroz cieli život pokazao koliko ljubim učitelje, a nisam zaniekao vrline niti tobožnjem Ljubi Ljubibratiću, jer sam rekao da on može, biti valjan književnik, ali nedobar učitelj i to ne s toga, što ne bi imao znanja, nego zato, što mu ponašanje nebi stajalo u skladu sa njegovim zvanjem kao učitelja. Ovdje nema uvride. Ovo je istina i to se neda tajiti. Meni se čini, da način njegove obrane, po g. zast. Biankiniju, i navala na zemalj. školsku vlast s toga, što ona vrši pravedno svoju dužnost, nije ničim opravdana i može dati povoda nekim uzrujanostim sa strane učitelja, koja bi bila na štetu samoj stvari i na štetu školi u obće. Ja nisam učiteljem zaniekao slobodu, jer sam iztaknuo, da poštujem slobodu i da je svakom učitelju slobodno svoj sud izreći o čitankama, ali objektivno, bezstrastveno, ne u agitatornom smislu i da se taj sud može izreći i tiskati u strukovnjaškom listu, a ne u političkom listu i svaki čovjek, koji ima zdrav razum, moći će priznati, da je ovo moje stanovište sasvim opravdano.

Da neku obranu niti sam g. Biankini neuzima ozbiljno, dokazao je i način, kojim je govorio. On je govorio kano u šali i posmjehivao se i tim dokazao, da mora govoriti, a nećuti onako, kako mu iz ustiju izlazi.

Što se pako tiče djevojačke gradjanske škole u Splitu i glede pučke škole ja se pozivljem na ostalu gospodu moje sudrugove, da li je ono rekao g. Biankini, što sam naveo, ili nije. — Ja neznam, koja mu je pri tom misao bila, ali on je to čisto izrazio, da nove škole neka se ne otvaraju, jer porezna snaga naroda nije u stanju da podnosi sve te terete.

Na ostale uvriede, mislim, da s moralnog gledišta stojim tako visoko, da neću odgovarati g. Biankiniju.

Moram sada očitovati gosp. Bjelanoviću da s onim riečima, koje sam rekao, da se je ustanovila neka urota proti našim učiteljim, nisam imenovao osobu *A.*, niti *B.*, nego naveo fakta, a ta su ta, da se je jedan dio javne štampe bavio sistematični s našim učiteljima, i osvadjao ih. Ja nisam to upleo u tu urotu niti g. Bjelanovića, niti nikoga drugoga. S toga nije razloga da on govori.

Predsjednik. Izvolite sada čitati pojedine naslove, a svakomu od gg. zastupnika slobodno je govoriti pri svakom naslovu za ili proti.

Izvj. Borčić (*čita Potrebština, naslove I. II i III*).

D.r Klaić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. d.r Klaić.

D.r Klaić. Žalim, da moram otezati i dalje još s ovom razpravom, ali nebih želio, da ova razprava o učionskom predračunu dospije pod utisak nekih pometnja pojmova. To bi se moglo dogoditi usljed onoga što je i danas ovdje kazao g. Biankini tim, kad je rekao, da jedan zakon nas duži, da otvaramo učione i preko naših siia.

Gospodo moja! Glavna misao zakona o učionam je ta, da nauka mora biti obligatorna t. j, da svakom djetetu ima se pružiti prilika, da može pohadjati školu i da ga se ima siliti, da tu školu pohadja. To je glavno načelo učionskog našeg zakona i to je glavna svrha zakona učionskih u naobraženoj Europi. A eto i skoro novi mladi car ruski naviestio je u jednoj prigodi, da misli to načelo uvesti u carevini ruskoj. Glasoviti publicista francezki Paul Leroy Beaulican napisao je tu skoro jednu zanimivu knjigu o državi i njezinim atribucijam. On je sliedbenik stare ekonomičke škole — historičke — glasovitog Adama Smitha — koja je i u-

Francezkoj našla mnogo zagovaratelja. — On steže atribucije države na najmanju mjeru. On bi želio stegnuti atribucije države na obranu prema vani i prema unutar i na djelenje pravde; ali ipak dodaje još državi i dužnost, da mora svakom gradjaninu pružiti priliku, da čita i piše t. j. i on — premda čovjek najširih slobodoumnih ideja — priznaje potrebu obligatorne obće nauke. Dakle to je načelo, koje je poprimio i zakon školski koji vlada u Austriji.

Da smo mi pako u našem pokrajinskom zakonu primili takodjer ovo načelo, to je naravna stvar. Ja sam i lani imao prigode i na dulje razjasniti vis. saboru, kako i ovaj naš zakon to temeljno načelo nastoji što prije izvesti u Dalmaciji.

Odatle je posljedica bila, da smo ustanovili na 6 godina dužnost pohadjanja učione — dočim je u zakonu austrijskom 8 — i da smo na tri godine stegnuli tečaje u preparandiji i učinili internat, da će se moći na državne troškove odgajati mladići težačke i siromašne ruke, koi se poslje mogu zadovoljiti s čednom placom. To je sve zato učinjeno, da ne bismo na zemlju natovarili odviše veliko breme, a da opet s druge strane bude ipak pružena svoj djeci prilika, da mogu ići u učionu. To je smjer zakona bio i taj mora i ostati. — Zato, gospodo, težeć k tim ciljem mi valja da stavimo druge troškove koji su suvišni na stranu, i gledamo, da što prije bude svuda javna pučka učiona ustanovljena. Da to, kako danas stvari stoje, odgovara i volji naroda našeg, proiztiče odatle, što sa svih strana, gdje nema učione, dohode molbe i tužbe, zašto se u njima učione ne otvaraju. Tako nije bilo prije. Prije su se nasuprot tužila neka sela, koja su pače pravde vodila do vrhovnog sudišta, da neće školu. Jest, i ovim mješovitim učionam može se prigovoriti, ali došla je na zemaljski odbor jedna molba, da se ustanovi i mješovita učiona.

Dakle tu se ne radi, da smo mi na neki način silovani otvarati škole preko naše snage, mi valja da težimo napred, da se ustanove škole, ali da troškove gledamo udesiti tako, da to ne bude težko po zemlju. To je bio smisao našeg zakona, i to je stvar koju valja sliediti i unapried svom snagom i svom energijom provadjati. Jer da stvaramo bolje škole na mjestima, koja su u boljim prilikam, a da ostavimo neka mjesta, da čame u tmini, to bi bila velika nepravda prema narodu, koji u tim predjelim stanuje i doprinaša u to ime dobar dio troška, pošto svi porezovnici plaćaju za škole, a ne bi imali te blagodati. To je nepravda i te valja da nestane što prije. A ja se ufam da će se u deset godina moći u Dalmaciji reći, da je svakomu djetetu pružena prigoda, da nauči čitati i pisati. Ovo je glavna točka, a svim ostalim valja otezati, koliko je više moguće. (*Odobravanje*).

Predsjednik. Pita li još tko rieč o III. naslovu? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Stavljam na glasovanje naslov I., II. i III. — Gospoda, koja pristaju na naslov I. sa 700 for. naslovu II. sa 260,615 for. i naslov III. sa 102.988 for., neka izvole ustati. (*Ustaje većina).* Većina. Tri prva naslova su primljena.

Izvj. Borčić (*čita naslov IV*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju naslov IV. sa 2000 for., neka izvole ustati. (*Ustaje većina*), Primljen.

Izvj. Borčić (*čita naslov V*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju naslov V sa 2000 for., neka izvole ustati. (*Ustaje većina).* Primljen je.

Izvj. Borčić (*čita naslov VI*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju naslov VI. sa 5500 for., neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen je.

Izvj. Borčić (*čita naslov VII*).

Predsjednik. Želi tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju naslov VII. sa 800 for. i ukupnu svotu potrebštine sa 370603 for., neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno je.

Izvj. Borčić (*čita Pokriće, naslove I, II. i III. i sbroj).*

Predsjednik. Gospoda, koja primaju naslov I., II. i III. Pokrića kao i sbroj sa 197404 for. neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno je i pokriće.

Izvj. Borčić (*čita manjak).*

Predsjednik. Gospoda, koja primaju ovaj predlog financijalnog odbora neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Dakle primljen je predračun pokrajinske učionske zaklade za g. 1895, kako je predložen po financijalnom odboru i sada prelazimo na specijalnu razpravu o zaključcima.

Izvj. Borčić (*čita zaključke financijalnog odbora).*

Predsjednik. Predlog g. Bjelanovića glasi (*čita predlog*).

Želi tko govoriti u specijalnoj razpravi glede ovih zaključaka?

Zore. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Zore.

Zore. Vis. sabore! Ja pozdravljam dragim srdcem podizanje učionica i nada sve to, da se ove osnivaju za odgoj našeg nježnog spola, jer odgojivanje naroda ovisi najviše o ženama. Tom osnivanju gradjanske ženske škole u Spljetu cienim, da je to donekle glavna svrha, jer je to prelaz na neku višu školu, koja će se s vremenom ustanoviti u Spljetu, što je i pravedno. Nu htio bi nešto nadostaviti tomu predlogu, što se tiče moga grada.

U Dubrovniku imamo mužku gradjansku školu, koja je već deset godina pod mačem Damoklesovim, jer ta učionica neodgovara svojoj svrsi, jer ondje imamo nekih drugih srednjih zavoda. Kad iztupe djeca iz pučke škole i neimadu godine, da budu upisana u srednje zavode, tada idu u tu gradjansku školu i netom navrše potrebni broj godina za srednje zavode, ostavljaju gradjansku školu i idu u gimnaziju. To isto čine, kad navrše potrebni broj godina za nautičku školu i za težački zavod u Gružu. — Ta gradjanska škola je u prvom razredu prilično brojna, ali u drugom i trećem razredu nema više toliko djece. Ove godine bila su u drugom i trećem razredu po dva ili tri učenika. Po izkustvu znadem, da ove gradjanske škole najbolje spravljaju učenike za preparandiju i oni pitomci, koji dolaze iz gradjanskih škola u preparandiju, pokazuju, da su upravo specijalno spravljeni za preparandiju. Tako i treba, da budu.

Nu za žensku preparandiju u Dubrovniku nemamo toga vrela, stoga ja nepredlažem drugo, nego da se ovom predlogu financijalnog odbora nadoda, da se mužka gradjanska škola u Dubrovniku prometne u žensku gradjansku školu ; i tako postane spremom za ženski spol, kad ide u preparandiju. — Tim bi se doskočilo velikoj potrebi, a u neko doba olahkotilo i preparandiji, jer nebi bilo potrebe pripravnog tečaja. Zato molim vis. sabor, da primi ovaj moj dodatak.

Predsjednik. Izvolite napisati predlog ili izvolite doći ovamo, da se vaš dodatak stavi u odnošaj s predlogom financijalnog odbora. (*Zore pristupa predsjedničkom stolu, te stilizira predlog kako sliedi*):

Daje se nalog Zemaljskom Odboru da se obrati na c. k. zemaljsko Vieće pozivom da bi isto početkom školske godine 1895—1896 prometlo u Dubrovniku gradjansku mušku učionicu u mješovitu.

Zore — Zaffron — I. K. Machiedo — Bjelovučić.

Rieč ima g. Biankini.

Biankini. Meni se čini, da predlog častnog Zore dočim s jedne strane hoće, da pomaže zenskoj djeci, s druge strane odnemaga mužkoj i to baš onim učenicim, koji tako spravni dolaze u preparandiju, u gružku školu i u gimnaziju. Ja neznam, je li pravedno, da mladi naraštaj na neki način zaostaje i da dademo

ženskomu pogodnosti na škodu muškog. Ja neznam, ne bili se mogao naći srednji put i ne bi li se ona gradjanska škola mogla obratiti u mješovitu školu i da bude uzmimo, prije podne za ženske, a po podne za muške škola, jer u jedanput lišiti mušku čeljad blagodati, koja tako uspjeva, čini mi se, da nebi bilo umjestno.

Glede predloga financijalnog odbora o gradjanskoj ženskoj školi u Spljetu, ja sam već jučer na dugo obrazložio moje stanovište i ostajem pri njem, uvjeren, da će malo pomoći ženskom naraštaju u Spljetu. Cienim, da bi bilo shodnije, da naša školska vlast u dogovoru s pokrajinskim viećem prouči pitanje, kako bi se moglo čim prije u Spljetu uvesti jedan zavod za ženski naraštaj. Mene neplaši trošak, jer sam uvjeren, da takav zavod ne bi bio na teret pokrajini. U tom smislu čast mi je prikazati sliedeći predlog *(čita)*:

Daje se nalog zemaljskomu odboru, neka dogovorno sa pokrajinskim učionskim viećem spravi osnovu o jednom višem ženskom zavodu sa internatom, koji bi se imao što hitnije ustanoviti u gradu Splitu, te odnosne predloge podnese saboru, pri prvom zasjedanju, na ustavnu razspravu.

Juraj Biankini — Ljubić — Paštrović — Šarić — D.r Mišetić — Perić.

Predsjednik. Rieč ima g. d.r Klaić.

D.r Klaić. Što se tiče predloga častnog Zore, ja se slažem s onim, što je rekao častni Biankini i najbolje bi bilo, da se ova gradjanska škola pretvori u mješovitu. To bi bilo moguće polučiti tako, da u jutro dolaze mladići, a po podne djevojčice.

Odlučno se protivim drugom predlogu častnog Biankinija i to s onih uzroka, koje sam spomenuo malo prije t. j. da je naša zadaća i zemaljske učionske zaklade najprije proširiti po svoj zemlji pučke učione. — Malo prije rekao je g. Biankini, da te zavode čine poduzetnici po drugim zemljam i čine dobar posao. To je istina, ali u te zavode idju bogata čeljad, kojoj nije mučno plaćati na godinu i 1000 for. Ja znam jedan zavod u Beču, koji je organiziran kano naše preparandije i koji prima takodjer djevojčice na penziju i ta penzija zapada u tom zavodu, koji je inače čedno uredjen i bez luksusa, na godinu 800 for. i još ima nuzgrednih manjih troškova. Ja pitam, da u nas u Dalmaciji bude taj zavod, koliko bi mogli na godinu dobiti penzionista, koji su u stanju plaćati 800 for.? — Tu ne bi bilo dohodka. — Da se samo uredi taj zavod, hoće se velike zgrade, gdje će se učiniti internat za djevojčice iz boljih obitelji i hoće se da tu bude liep vrtal. — Spomenuti ću častnom Biankiniju, kako ima već nekoliko godina, da se je razpravljalo o internatu skopčanim sa preparandijom i kako je vis. sabor taj predlog preporučio i zemaljski se je odbor mnogo tim bavio i zauzimao se za tu stvar, i rek bi da smo blizu da se to pitanje rieši t. j. ne da se rieši u smislu, da se s preparandijom ženskom otvori i internat, kako je u Arbanasim, nego da se stvori sustav, koji će biti tomu blizu. Pošto se je država odvažila, da će graditi u Dubrovniku zgradu za žensku preparandiju i našla za tu svrhu mjesto, koje je blizu zavoda sestara srca Isukrstova, to će moći ove pitomkinje, koje idu u preparandiju, stanovati kod ovih sestara i neće imati za poći u školu više nego nekoliko koračaja. — Oživotvori li se ta stvar, tada će biti prigode obiteljim, da šalju u internat ovih sestrica svoje kćeri i te će moći pohadjati preparandiju. — Program naših preparandija je takav, da može zadovoljiti zahtjevom dobra odgoja djevojčica. — Ako se to postigne, onda ja nebih bio protivan učiniti predlog vis. saboru, da ovaj zakon, koji steže tečaj preparandije na tri godine, bude promjenjen u toliko, da se za ženske protegne na četiri godine. — Tu nebi bilo nikakvih neprilika, jer i tako za sadanju potrebu imada dosta učiteljica. Imade ih, koje čekaju na mjesta, dočim, što se tiče učitelja, imademo zatvorenih učiona i za to je nuždno pri mužkom učiteljištu ostati na tri godine da traje tečaj. — Kad bi tečaj bio od četiri godine kod djevojčica, tada bi i odgoj bio veći. — Svrha, koju ima pred očima častni Biankini, mogla bi se podpuno tim postići, a da se na zemlju nenatovaruje novi teret, jer bi to paraliziralo našu glavnu težnju: otvaranje pučkih učiona, a s druge strane nametnuo zemlji teret, koji niesmo u

stanja nositi. Zato ću ja glasovati proti njegovom drugom predlogu.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Zore.

Zore. Na prigovor častnog Biankinija, da kad bi se prometnulo mužku gradjansku učionicu u Dubrovniku u žensku, da bi se digao izvor za učenike, koji prelaze u preparandiju i koji su tako dobro spravljeni, ovdje odgovoriti mi je, da nije samo u Dubrovniku mužka gradjanska škola, nego ih ima pet u Dalmaciji. — Zato bi bilo dobro, da se ova gradjanska škola prometne u žensku, jer je u Dubrovniku ženska preparandija, pak bi bila onda spremom za ovu preparandiju.

Nu ipak pošto bi i s izpravkom moga predloga po častnom Biankiniju postigla se svrha, da se ženske spravlja na preparandiju, to ja prisvajam njegov izpravak, da se gradjanska mužka škola u Dubrovniku prometne u mješovitu.

Predsjednik. Ostaje dakle predlog g. Zore, da se gradjanska mužka škola u Dubrovniku prometne u mješovitu. Pošto je dovoljno podpisan, ja ću ga uvažiti i staviti na glasovanje.

Želi li još tko govoriti?

Ljubić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. Ljubić.

Ljubić. Reći ću deset rieči, jer me je na neki način izazvao častni izvjestitelj gosp. Borčić, izazvao me kad reče, da oni gradovi koji imaju gradjansku učionu nebi se nje odrekli. I nebi, nikako nebi moj gradić Makarska. Gradjanska učiona, rekao tko što hoće, odgovara potrebam i prava je potreba malih gradova u Dalmaciji. Ovi gradovi nemadu srednjih učiona, gdje da sinovi njihovi steku višu izobrazbu, a nisu tako bogati da šalju djecu van svoga krila. Nu ja nežalim ako mnogi moji sugradjani nehrle u gimnazije, jer što bi, ako nemisle i nemogu na više nauke? Ti polu-izobraženjaci nevriede u gradjanskoj ruci. Ali gradjanim nije dovoljna pučka obuka, kao što je narodu na polju; njima se hoće nešto više izobražbe, a takovu njim baš pribavlja gradjanska učiona. Ja mislim da sam nadležan nešto reći o vriednosti tih učiona. — Pri gradjanskoj učioni prije svega mladić nauči, što je glavno, sastaviti pravilno, pa i liepo deset redaka u kakvom mu drago predmetu; nauči računati koliko mu god može trebovati u kojoj mu drago gradjanskoj grani; u pozitivnim naucim izobrazi se koliko je god dovoljno izobraženomu gradjaninu. — Pa neka se sudi o vriednosti gradjanskih učiona po plodu što daju. Opet ja bih bio u stanju nabrojiti imenom i prezimenom moje učenike gradjanske učione, koji su iz prvoga ili drugoga razreda prešli u drugi ili treći realke, jali gimnazije, ako su uz gradjansku učili nešto latinskoga; mogu se pozvati na svjedočanstvo ravnateljâ rečenih zavoda, kao što na ono učiteljišta, da mu najbolji pripravnici dopiru iz gradjanskih učiona. Mogao bi jošte kazati, kako učenici gradjanske dobro odgovaraju, ako se prihvate obćinskog činovništva, pa i onoga u drugim uredim; napokon učenici gradjanske, sa onim što su naučili mjerstva i risanja, postadoše vriedni vježbenici u mjeračkoj službi. A što da rečem ob onim mladićim, koji još mladi postadoše valjani trgovci i sposobni da samostalno vode svoju trgovinu; pa i ostalim, koji se posvetiše kakvom zanatu? Mali gradovi u Dalmaciji težko bi žalili, ako bi njim se hotilo oteti gradjanske učione, nu ja se uzdam da sabor neće nikad toga pokušati. — Gradjanska učiona nevriedi za žensku ruku koliko vriedi za mužku. Dosta onoga što se uči u gradjanskoj neslužì ženskomu spolu, a uz to nepribavlja mu mnogo onoga što mu služi, ako hoće da se promakne do više izobrazbe. S toga mislim da gradjanska učiona ženska u Splitu neće zadovoljiti onoj potrebi, koju sva zemlja ćuti za višu izobrazbu svojih djevojčica. Ipak neka bude u Splitu ženske gradjanske i u Dubrovniku mješovite, dok budemo stvorili viši ženski zavod. Ali preporučujem i predlog častnog Biankinia, jer nesmiemo zapustiti zamisao, da u zemlji stvorimo viši ženski zavod. Toga trebamo kao kruha, jer inače malo će nam djevojaka izobraziti se do današnjeg stepena izobrazbe, a ono malo njih što nam se van zemlje izobrazuje iznenarodit će se, otudjit će se svomu narodu, na veliku njegovu škodu. — Neslagam se sa častnim Klaićem, da bi žensko učiteljište u Dubrovniku, i sa inter-

natom, moglo nam nadoknaditi pomanjkanje višega ženskoga zavoda. U učiteljištu uče koliko treba da se napravi dobrih učiteljica, ali nikako dobrih i valjanih gazdarica. Onamo se uči nešto preveć i uz to mnogo premalo onoga što treba ženi višega staleža, koja neće u učiteljice. — Nemamo se plašiti troška, jer i grad Split, da steče viši zavod, neće prištediti žrtava, a da oblakša trošak pokrajini. Radi svih navedenih razloga ja ću glasovati za predlog financijalnoga odbora, za onaj častnog Zore, a najdraže za onaj častnog Biankinia i družine.

Predsjednik. Želi još tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. Borčić. Glede predloga častnog Zore nemam ništa protivna reći, nego sa svoje strane doprinieti, da bude primljen. Ja ću takodjer sa svoje strane poduprieti i predlog g. Bijankinija, koji smjera na to, da se uz to započmu dogovori sa pokrajinskim učionskim viećem kako bi bilo moguće taj zavod, podignuti u Spljetu; premda znam, da ti dogovori neće biti tako brzo i tako lasno do kraja dovedeni jer najveća poteškoća biti će tu s financijalnog gledišta. Podupirem taj predlog i zato, pošto uvidjam, da je prava potreba takovog ženskog zavoda, i podpuno se slažem s onim, što su rekli častni Biankini i Ljubić, naime, da je potrebna viša ženska škola ne samo za grad Spljet, nego i za cielu pokrajinu. Kad bi se uveo internat u Dubrovniku, naukovna osnova za učiteljice ne bi podpuno odgovarala potrebam više naobrazbe naših djevojaka, pošto neki predmeti, koji su vrlo važni, kao n. p. francezki i učenje glasovira nisu u preparandiji obvezatni.

Milo mi je pako, da je g. Ljubić obranio onako krasno naše gradjanske škole, na čemu od srdca mu zahvaljujem.

Ja izjavljujem dakle, da ću dragim srdcem glasovati za predlog g. Biankinija, ali uz to molim, da dok bude riešeno ovo pitanje, jer može proći dotle i više godina, da primite predlog financijalnog odbora i glasujete, da se gradjanska učiona za djevojčice u Spljetu podigne već početkom šk. godine 1895—96.

D.r Klaić. Molim rieč za stvarni izpravak.

Predsjednik. Rieč ima g. d.r Klaić za stvarni izpravak.

D.r Klaić. Ja ću samo stvarno izpraviti izjavljujuć, da program glasovite škole u Beču „Civil-Maedche-Penzionat“ i „Hernalser Institut“ imadu točno jednaki program sa preparandijami, kako su ministarskom naredbom ustanovljene.

Predsjednik. Sada mi je red javiti vis. saboru, kako namjeravam postupati u pogledu glasovanja. — Prije svega staviti ću na glasovanje prvi, drugi i treći predlog financijalnog odbora, zatim kao četvrti predlog g. Zore, a kano peti predlog g. Biankinija. Što se tiče predloga g. Bjelanovića, obzirom na mnienje izraženo u ovoj razpravi, ja ću ga razdieliti, eda vis. sabor uzmogne se izraziti glede promiene propisa o pohadjanju škole i o globam ucěranim i koje se imadu ucěrati. Na to mislim pristaje i g. predlagatelj. — Želi li tko govoriti o samom formalnom mojem predlogu? — Nitko.

Dakle stavljam na glasovanje prvi predlog financijalnog odbora, koji glasi.

Izvj. Borčić (*čita prvi predlog financ. odbora*).

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*) Predlog je primljen.

Izvj. Borčić (*čita drugi predlog*).

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Predlog je primljen.

Izvj. Borčić (*čita treći predlog*).

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Predlog je primljen. (*Glasovi: Jednoglasno*). Predlog je primljen jednoglasno.

Četvrti je predlog g. Zore, koji glasi (*čita*

predlog). Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Predlog je primljen.

Peti je predlog g. Biankinija, koji glasi (*čita predlog*). Gospode, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. *(Ustaje većina)*. Predlog je primljen.

Prelazim na glasovanje predloga g. Bjelanovića te ću ga razvojiti *(čita)*:

Sabor izražava želju Vladi Njegova Veličanstva neka uzme u obzir sve mjesne prilike osobito ekonomske u općini Obrovačkoj i u sjevernijem krajevima Dalmacije, odnosno „na udaranje globâ i neka ukine već udarene globe za neprijavu djece."

Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Predlog je primljen.

Drugi predlog glasi (*čita*): „na promjenu propisa o pohadjanju škole".

Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje manjina*). Predlog je odbijen. Dakle riešeni su i zaključci.

Prelazim na drugu točku dnevnog reda: Izvješće zemalj. odbora o uvedenju posebne odredbine u korist odlomka Trpnja na vino, kljuk, kvasinu, žestu i pivo.

Molim g. izvjestitelja zemalj. odbora d.r Klaića, buduć nema g. Vrankovića, neka izvoli pročitati izvješće.

Izvj. D.r Klaić (*čita*):

Br. 597.

Visoki Sabore.

Zakonom Pokrajinskim 3 Dekembra 1883 (Pokr. List. Zak. 1883 za Dalmaciju, komad XVI br. 52 str. 118) bi uoblašćena za 12 godina Općina Trpanjska nametnuti u korist odlomka Trpnja fio. 2 uvozarine na svaki ektolitar vina, kljuka, kvasine i žeste, a fiorin jedan i novčića šesdeset i sedam na svaki ektolitar piva što bi se uvelo u isti odlomak.

Ove odredbine od kojih općina vadi po prilici fio. 1300 na godinu, bijahu njoj dozvoljene da bude mogla pokriti trošak od fio. 15000 potrebit za gradju učione koja je već i izvedena bila.

Sada općina traži da se krijepost pomenutog zakona protegne još za 12 godina, navadjajuć da je još obvezana za dug od fio. 5000, i da joj je nužno glede redarstvenih obzira sagraditi klaonicu i novo grobište za dovršenje kojih kaže da njoj je potrebita svota od fior. 10000.

Nije moguće da ovaj vanredni trošak bude podmiren običajnim prihodim na izravne poreze.

Po podatcim crpljenim iz predračuna za godinu 1895, prirezom od 120%, što se nebi dao povisiti, iz izravnih poreza ne vadi se nego fior. 1417, čim nastaje potreba pokriti trošak a f. 2617. Razlika od preko 1200 f. crpi se jedino od gorepomenutih odredbina.

Nastaje dakle nužda da se krjepost zakona produlji za novih dvanaest godina, jer se i sada prikazuju potrebe koje su opravdale prijašnji zakon, i jer u teku od 12 godina moguće je samo dostignuti svotu od f. 15000, potrebitih za izvedenje radnja neizbježivih za općinu.

Obzirom na pomenute okolnosti, Općinsko je Vieće u sjednici 29 Prosinca l. g. glasovalo da se krjepost Zakona Pokrajinskog 3 decembra 1883 produlji za drugih 12 godina. Zaključak Vieća bi redovito proglašen u odlomku Trpnju, u smislu § 89 Ob. Pr. i proti istomu kroz zakoniti rok od 22 dana nebi dostavljeno utoka.

Radi pomenutih razloga i pišući Odbor, pristajuć na zahtjeve Općinskog Vieća, ima čast preporučiti Visokome Saboru da izvoli glasovati priloženu osnovu zakona.

Zadar, 29 januara 1895.

Presjednik
Vojnović.

Izvjestitelj
Vranković

Zakon . . . . .

krjepostan za Kraljevinu Dalmaciju

kojim se Općina Trpanjska povlašćuje za drugih 12 godina na uvozarinu na vino, kljuk, kvasinu, žestu i pivo.

Na predlog i suglasno sa Saborom Svoje Kraljevine Dalmacije, naredjujem što sliedi:

§ 1.

Kriepost Zakona Pokrajinskoga 3 Prosinca 1883 (Zak. Pok. 1883 komad XVI, Br. 52) s kojim je Općina Trpanjska bila uoblašćena za dvanaest godina na utjeranje fiorina dva uvozarine na svaki ektolitar vina, kljuka, kvasine i žeste, a fiorin jedan i novčića šesdesetsedam na svaki ektolitar piva što bi se uvelo u isti odlomak, produljulje se za drugih dvanaest godina, počam od dana 29 dekembra 1895.

§ 2.

Ovaj zakon postaje pravomoćnim danom proglašenja, a izvršba istoga nalaga se Mojim Ministrim Financija i Nutrnjih posala.

D.r Klaić. Predlažem da se predje na drugo čitanje.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje, formalni predlog d.r Klaića. Gospoda koja ga primaju neka izvole ustati. *(Većina)*. — Otvaram obću razpravu u drugom čitanju. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Otvorena je posebna razprava o zakonu. — Ne treba ga drugi put čitati. — Gospoda, koja primaju ovaj zakon i to §§ 1 i 2, uvod i naslov, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Ovaj zakon primljen je i u specijalnoj razpravi.

Izvj. D.r Klaić. Predlagam, da se predje na treće čitanje.

Predsjednik. G. izvjestitelj predlaže, da se predje na treće čitanje sada glasovane zak. osnove. Gospoda, koja pristaju na to, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Formalni je predlog primljen. — Prelazi se na treće čitanje.

Gospoda, koja primaju ovu zak. osnovu primljenu u drugom čitanju, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljena je zakonska osnova u trećem čitanju.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda. Prvo čitanje zak. osnove, kojom se preinačuje § 44, obćinskoga pravilnika.

G. izvjestitelj zemalj. odbora d.r Ivčević neka izvoli pročitati izvješće.

Izvj. d.r Ivčević (*čita*):

Br. 629.

Visoki Sabore,

Namjerom da zajamči osbiljnije i svestranije pretresivanje obćinskih posala, kao što da preprieči da radi nemarnosti obćinska uprava nebi postala monopolom malog broja članova Obćinskoga Vieća, § 44 našega Obćinskoga Pravilnika odredjuje da Obćinsko Vieće nemože da stvori valjanih zaključaka, ako nije prisutno preko polovice njegovih članova zakonom ustanovljenih. Nego izkustvo našeg javnog života dokazalo je da stranke čestokrat upotrebljuju ovu zakonsku odredbu da osujete rad Obćinskoga Zastupstva.

Riedko kad se dogadja da većina može računati da će sjednici učestvovati svi njezini članovi, a čestokrat se dogadja da je to baš nemogućno, jer je poslje izbora koji vjećnik preminuo, ili je spao sa časti, ili je bolestan i odsutan. U ovim slučajevima dosta je da se nekoliko viećnika dogovori da neće u sjednicu, ili da neće da se stanoviti posao rieši, a sjednice nemože da bude, jer joj fali nadpolovična većina svih članova Obćinskog Vieća, ili, ako se je otvorila, treba ju zaključiti prije neg je dnevni red izcrpljen, jer kad bi se imao razpravljati onaj stanoviti posao, za koga neće da znadu nekoličina vjećnika, oni se iz obćinske dvorane odalečuju, te Vieće nije na broju.

Ova se je taktika na žalost u zadnjim godinam često u Dalmaciji upotrebila i upotrebljava se u nekoliko Općina, tako da Obćinska

Vieća nebi bila u stanju da drže svoje sjednice ili da opremaju stanovite poslove.

Občinski zakon pruža jedno sredstvo proti ovakovom nezakonitomu postupanju občinskih viečnika, u koliko odredjuje da je Upraviteljstvo dužno udariti globu od 5 f. vječnicima, koji nisu pristupili na sjednicu, a nemaju čim da opravdaju svoju izočnost; ali to se je sredstvo pokazalo nedestatnim.

Pošto po §.u 44 Obć. Pr. viećnici, koji nisu pristupili na sjednicu, imaju pravo da opravdaju svoj nepristup, po obstojećoj praksi Upraviteljstvo mora prije svega da ih pozove na opravdanje, a stopro kad je prošao dotični rok odlučuje o globi. Proti dotičnoj odluci vječnici osudjeni imaju pravo na utok kroz 14 dana na Zemaljski Odbor, te dok odluka postane provomoćna i osudjenici budu u stanju da osjećaju njezine posljedice, prolazi dosta vremena, a medjutim sjednica Vieća nemože da se drži. Kad je urota po sriedi, jedna sama osuda nije kadra da svlada oporbu, jer radi prkosa dotični vjećnici pregore dobrovoljno malo forinta, a tako se stvar na dugo proteže, a da Vieće nije u stanju da se sakupi na dovoljnom broju za moć stvarati pravovaljanih zaključaka.

Medjutim radi se čestokrat o važnim pitanjima, koja nedaju se odgadjati, kao na pr. o predračunim i t. d., a ipak sbog ovih manevra nemogu se riešiti. Ovo se je sve dogodilo i dogadja se u nekim občinam. Ciela se občinska uprava na ovaj način stavlja u velike neprilike; a da globa nije u stanju da ovom neredu stane na put. Treba dakle naći kakva druga ljeka, jer se nemože dopustiti da nehajstvo ili zla volja pojedinih vjećnika bude mogla osujetiti redovito djelovanje Občinskoga Vieća.

Za to Zemaljski Odbor ima čast predložiti Visokom Saboru jednu zakonsku osnovu, kojom se preinačuje § 44 Obć, Pr.

Osnova uzdržaje načelo da Občinsko Vieće nemože odlučivati, ako nije prisutno preko polovice njegovih članova zakonom ustanovljenih, ali nadodaje da, kad bi sjednica Občinskoga Vieća po dva puta izasebice ostala bezuspješna radi nestašice nadpolovične većine, Občinsko će Vieće moći pri trećoj u istim predmetim redovito sazvanoj sjednici pravo aljano zaključiti, bez obzira na broj prisutnih članova.

Ako bi dakle ostala bezuspješna sjednica Vieća radi nedostatka broja, načelnik ili zamjenik imao bi sazvati drugu sjednicu; ako bi i ovu ista sudbina dopala, imao bi sazvati treću sjednicu, a u ovoj moglo bi Vieće zaključiti u predmetim naznačenim u svima trima pozivima, bez obzira na broj prisutnih članova. Sve formalnosti propisane za sazov sjednice imalo bi se, naravski, obslužiti i u drugomu i u trećemu pozivu, pače u ovom zadnjem ima se izričito naglasiti da će Vieće zaključiti bez obzira na broj nadošlih članova, tako da vjećnici budu znali da njihova odsutnost neće preprječiti rad Občinskoga Vieća i da bi ono do potrebe i malim brojem članova moglo stvoriti valjane zaključke.

U § 44 Obć. Pr. ostavljaju se netaknute odredbe glede globe imajuće se udariti vječnicima, koji na sjednicu nepristupaju, jer predložena preinaka nesmjera da izbavi iz dužne odgovornosti vjećnike, koji nedolazkom na sjednicu prestupaju svoje dužnosti; već smjera na to, da ostajuć ta dužnost netaknuta, zajamči djelovanje Občinskoga Vieća i pored nehajstva ili zle volje njegovih članova, i da obezuspješi spletke, koje bi to djelovanje u stranačke svrhe htjele da osujete.

Odredba slična onoj, koja se predlaže postoji već u drugim zemljam i državam, jer odgovara praktičnim zahtievim službe, a dosta je spomenuti § 44 Obć. Prav. za Česku, § 106 Prav. za Občine iztočnih Pokrajina Pruske, § 42 Pravilnika za gradske občine Pruske, članak 50 občinskoga francuzkoga zakona, članak 112 talijanskoga zakona; pače po pruskim i talijanskim odredbam, Vieće može već na drugi poziv pravovaljano zaključiti, uz ma koji broj članova.

Odredbu sličnu predloženoj sadržaje i osnova o preustroju gradskih občina prikazana hrvatskomu Saboru od hrvatske vlade prošastoga Prosinca.

Na temelju navedenoga čast je Zemaljskom

Odboru zamoliti Visoki Sabor da izvoli odobriti pridruženu zakonsku osnovu.

Zadar, 29 januara 1895.

Predsjednik
Vojnović

Izvjestitelj
Ivčević

Zakon . . . . .

kriepostan za kraljevinu Dalmaciju,

kojim se preinačuje § 44 občinskoga Pravilnika.

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije odredjujem što sliedi:

Članak I.

Paragraf 44 Občinskoga Pravilnika za Kraljevinu Dalmaciju proglašen zakonom 30 Srpnja 1864 (P. Z. L. Br. 1 godine 1865), preinačen zakonim 21 veljače 1873 (P. Z. L. Br. 18) i 13 Studenoga 1894 (P. Z. L. Br. 22), stavlja se van krieposti u sadašnjemu slogu i glasit će odsele kako slijedi:

§ 44.

Občinsko Vieće nemože odlučivati, ako nije prisutno preko polovice njegovih članova zakonom ustanovljenih (§ 12).

Nu, ostane li sjednica Občinskoga Vieća bezuspješna po dva puta iza sebice radi nedostatka zakonitog broja članova, može Občinsko Vieće pri trećoj u istim predmetim sazvanoj sjednici pravovaljano odlučiti, bez obzira na broj prisutnih članova.

U trećem pozivu ova se odredba ima izričito naglasiti.

Članovim Občinskoga Vieća, koji ne pristupaju na sjednicu a nemogu da svoju odsutnost opravdaju, dužno je Občinsko Upraviteljstvo udariti globu do 5 fiorina, koja idje na korist Zavoda Javne Dobratvarnosti glavnog mjesta Občine.

Utok proti odluci Občinskoga Upraviteljstva, kojom se globa udara, ima se podnieti Zemaljskomu Odboru kroz Občinsko Upraviteljstvo u 14 dana, iza kako bi odluka dostavljena. — Upraviteljstvo je uoblašćeno da utjera globu priekim ovršnim putem.

Odredbe glede sposobnosti Občinskoga Vieća da odlučuje o izboru Upraviteljstva uvrštene su u izbornom Pravilniku.

Članak II.

Ovaj zakon stupa u kriepost danom proglašenja a njegova izvršba povjerena je Momu Ministru unutrnjih posala.

D.r **Ivčević**. Ja predlagam, da se izruči onomu odboru. koji je već izabran bio za druge preinake občinskoga pravilnika i izbornog reda.

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Predlog je primljen.

Prelazim na petu točku dnevnog reda: Izvješće upravno-gospodarstvenog odbora o zak. osnovi o ribanju prikazanoj od c. k. vlade. *(Vidi Pril. B. 14 izmedju stranâ 260—261)*.

Izvj. D.r **Ivčević** (*čita*):

Br. 31-Sab.

Visoki Sabore!

Upravno-gospodarstveni Odbor uzeo je u pretres zakonsku osnovu prikazanu od Visoke Vlade, kojom se uredjuje ribanje u unutrnjim vodam naše pokrajine.

Zakon je od velike zamašitosti, u koliko se š njim ne samo uvadjaju propisi, kako će se štititi umnožavanje ribe, i stati na kraj škodnim načinima ribolova, koji se na žalost u nekim našim riekami upotrebljavaju, već se uredjuju i odnošaji ribanja prama drugim pravima i ukida

se u suglasju sa propisima državnoga zakona 25 Aprila 1885 D. Z. L. Br. 58 pravo slobodnog ribanja, koje se je osnivalo na § 382 Gr. Z.; te se pravo ribanja u naravnim vodama udjeljuje obćinskomu odlomku.

Osnova zakona sadržaje korenitu promjenu sadašnjemu stanju stvari, usljed kojega u našim jezerima i riekama svak je mogao činiti, što je htio, izuzam one predjele, gdje krjepošću posebnih privatnih naslova pravo ribanja pripada stanovitim osobam bilo fizičnim bilo moralnim.

Radeć se o zakonu, koji duboko zasjeca u sadašnje prilike i u raznovrstne odnošaje upravnomu gospodarstvenomu odboru činilo se je shodno da se prije svega pruži prigoda onim našim obćinam, u kojima se nahode jezera i rieke, i koje su toga radi u predmetu zanimane, da o ustanovam zakonske osnove izraze svoje mnienje, obazirajuće se na svoje vlastite okolovštine.

Pokle neg je otrag dvie godine osobito mješovito Povjerenstvo kod ovomjestnog Namjestništva bilo uzelo u pretres zakonsku osnovu o ribanju o unutrnjim vodam, Zemaljski se je Odbor bio obratio naročitom okružnicom na Upraviteljstva zanimanih obćina tražeć njihovo mnienje, koje je imalo služiti gradivom, kad bi se zakonska osnova o ribanju pretresivala u Saboru i obćine su se izrazile, ali Zemaljski Odbor nije bio u stanju da obćinam priobći neg glavne ustanove, a s druge strane Visoko Ministarstvo Poljodjelstva učinilo je neke promjene izradku spomenutoga Povjerenstva.

Cieni upravno-gospodarstveni Odbor da se u ovom stanju stvari shodno pokazuje da zanimane obćine budu opet saslušane, i da im se u tu svrhu priobći ciela zakonska osnova.

Na ovaj će način imati zgodu da se izjave nesamo o glavnim načelima, nego i o pojedinim odredbam, koje bi u nekim predjelima mogle imati osobite važnosti radi onomjestnih odnošaja.

Kad bi se opazke obćinâ pokazale osnovane, mogle bi se izvesti odnosne promjene u osnovi u koliko opazke nebi dirale u temeljni sustav osnove; svakako pak mnienja obćinâ pružila bi materijal za moć bolje proučiti osnovu prama osobitim prilikam naše zemlje.

Do dojdućeg zasjedanja i oni zastupnici, koji se budu povratili u ovoj Visoki Sabor, moći će i sa svoje strane proučiti osnovu, što u ovom zasjedanju nije im zaista moguće radi obilnog inog gradiva kojim se imaju baviti, i radi kratkoće vremena.

Upravno-gospodarstveni Odbor časti se dakle predložiti da Visoki Sabor izvoli primiti sljedeći zaključak:

Dostavlja se Zemaljskomu Odboru zakonska osnova o ribanju u unutrnjim vodam nalogom da o istoj sasluša mnienje zanimanih obćina te da osnovu podnese Saboru u nastajnom zasjedanju onim preinakam, koje bi eventualno našao shodnim da predloži.

Zadar, 1. Februara 1895.

Predsjednik
Vranković

Izvjestitelj
Ivčević

Predsjednik. Razprava je otvorena. — Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Prelazim na 7.u točku dnevnog reda: Prvo čitanje zak. osnove, kojom se priznaje pravo javnosti bolnicam ustrojenim prigodom pošasti.

Neka izvoli gosp. izvjestitelj Zemaljskog Odbora D.r Klaić čitati izvješće.

Izvj. D.r Klaić (*čita*):

Br. 4044.

Visoki Sabore!

Njegovo C. i K. Apoštolsko Veličanstvo previšnjom odlukom 29 svibnja 1894 udostojilo se je neudieliti previšnje carsko odobrenje osnovi zakonskoj, glasovanoj od Visokoga Sabora pri-

prošlom zasjedanju, kojom se priznavalo pravo javnosti bolnicam ustrojenim prigodom pošasti; i uoblastilo je gosp. Ministra Unutrnjih posala da zemaljskome zastupstvu priobći razlog zaniekana odobrenja.

To je gospodin Ministar i učinio svojim Odpisom 2 lipnja 1894 Br. 1907, koga sadržaj bi Zemaljskom Odboru priobćen dopisom 17 srpnja 1894 Br. 14966 Njegove Preuzvišenosti Gospodina Namjestnika.

Razlog taj sastoji u tome, što je u drugoj točki § 2 osnove zakonske, koja se bavi o načinu kako da se utanači dnevna odredbina za zaklonjene, uračunana i isa utrnuća glavnice upotrebljene za gradju i priredjenje bolnice i za njezinu opravu. Opazio je Gospodin Ministar da takove odredbe nema kod sličnih zakona jur proglašenih u drugim Kraljevinam i Zemljam zastupanim na Carevinskom Vieću; pak kad bi u dalmatinskome zakonu ista bila primljena, tim bi bolnička odredbina izpala prilično veća, ter bi ostale pokrajine za njihove pripadnike zaklonjene u bolnicam Dalmacije imale plaćati surazmjerno veću odredbinu, nego bi zemaljska zaklada dalmatinska, koja za to plaćanje odgovara, za pripadnike dalmatinske, liečene u tim pokrajinam. A to bi se protivilo načelu uzajemnosti, koje vlada i vladati mora izmedju svih pokrajina u pogledu bolničkih odredbina.

Osim toga, opazio je gosp. Ministar, da ustanovljenje ise utrnuća glavnice, kad se zakonom nebi opredielilo, bilo bi mučno i samovoljno, ter bi lasno dalo povoda prigovorim i prepirkam.

Pošto se navedenim razlozim ne može zaniekati opravdanje, Zemaljski Odbor, pripoznajući potrebu da osnova dobije kriepost zakona, držao je shodnim izostaviti iz iste prigovorenu stavku; i tako preinačenu osnovu zakonsku časti se preporučiti Visokom Saboru na odobrenje.

Zadar, 27 januara 1895.

Predsjednik
Vojnović.

Izvjestitelj
D.r Klaić.

Zakon . . . . .

kriepostan za Kraljevinu Dalmaciju,

kojim se priznaje pravo javnosti bolnicam ustrojenim prigodom pošasti.

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije odredjujem što sliedi:

§. 1.

Priznaje se pravo javnosti, sa svim zakonitim posljedicam toga prava u pogledu naknade bolničkih troškova, bolnicam ustrojenim sa strane Občina u Dalmaciji prigodom pošasti (daščare, področne bolnice itd. itd.), i to za vrieme trajanja pošasti, i glede bolestnika sa priljepivim bolestima u istim zaklonjenim.

§. 2.

Dnevne odredbine za zaklonjene i liečene u tim bolnicam ustanoviti će, na predlog dotične Občine, c. k. Namjestništvo dogovorno sa Zemaljskim Odborom, pošto nego pošast mine.

U tim odredbinam, izim troška za uzdržanje, liečenje i pogreb zaklonjenih, biti će uračunana prilična kamata glavnice upotrebljene za gradju ili priredjenje bolnice, i za njezinu opravu.

§. 3.

Mome Ministru za Unutrnje poslove povjerena je izvršba ovog zakona, koji stupa u kriepost danom proglašenja.

———

D.r Klaić. Pošto se radi o zakonu, koji je lani jur glasovan, a promienjeno nije ništa drugo, nego izostavljena je jedna rieč, predlažem, da se predje odmah na drugo čitanje.

Predsjednik. Želi li tko govoriti o formalnom predlogu? — Nitko. — Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog gos. izvjestitelja, neka izvole ustati. (*Većina*). — Većina. — Prelazi se na drugo čitanje.

Obća je razprava otvorena. — Želi li tko

govoriti? — Nitko. — Razprava obća je zatvorena. — Prelazim na specijalnu razpravu.

Izvj. D.r Klaić (*čita § 1*).

Predsjednik. Želi li tko govoriti o § 1? — Nitko.

Izvj. D.r Klaić (*čita § 2*).

Predsjednik. Želi li tko govoriti o § 2? — Nitko.

Izvj. D.r Klaić (*čita § 3*).

Predsjednik. Želi li tko govoriti o § 3? — Nitko.

Izvj. D.r Klaić (*čita uvod i naslov*).

Predsjednik. Želi li tko gogoriti o uvodu i naslovu zakona? — Nitko. — Gospoda, koja primaju §§ 1, 2, 3, te uvod i naslov zakona, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Klaić. Predlažem treće čitanje.

Predsjednik. Gosp. izvjestitelj predlaže, da se predje na treće čitanje sada u drugom čitanju primljene zak. osnove. — Želi li tko govoriti? — Nitko.

Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). — Većina. Prelazi se na treće čitanje.

Gospoda, koja primaju u trećem čitanju ovu jur primljenu zakonsku osnovu u drugom čitanju, neka izvole ustati. — (*Većina*). — Ova zakonska osnova primljena je u trećem čitanju.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Izvješće Zemaljskog Odbora da i unapried ostane kriepostan odnošaj uzajemnosti pri uračunanju vremena službovanja u državnoj, dotično u zemaljskoj službi.

Izvj. D.r Klaić (*čita*):

Br. 506.

Visoki Sabore!

Njegova Preuzvišenost Gospodin Ministar unutrnjih posala očitovao je da sa državnog stanovišta nema zaprieke provedbi „Pravila za umirovljenje zemaljskih činovnika u Kraljevini Dalmaciji i za obškrbljenje njihovih udovica i sirotčadi“, glasovanih od Visokoga Sabora pri sjednici 17 veljače 1894. Samo, u koliko bi se moglo izvadjati iz točke 1 § 5 tih Pravila da prestaje odnošaj uzajemnosti pri uračunanju dobe službovanja u državnoj, dotično u zemaljskoj službi, utanačen saborskim zaključkom od 22 studenoga 1872 s jedne i odpisom c. kr. Ministarstva unutrnjih posala od 25 travnja 1894 Br. 4461 s druge strane, izjavio je gospodin Ministar želju da bi se izključila svaka sumnja u tom pogledu, i to novim zaključkom Visokoga Sabora u tome smislu.

Pošto je pomenuti odnošaj uzajemnosti koristan za zemaljske činovnike, Zemaljski Odbor — čim izjavlja da pri ustanovljenju glasovanih Pravila, imao je pred očima da ti odnošaj ostane i dalje u kriepostí — ima čast predložiti Vis. Saboru sliedeći zaključak:

„Sabor dalmatinski odlučuje da i unapried ostane u kriepostí odnošaj uzajemnosti pri uračunavanju vremena službovanja u državnoj dotično u zemaljskoj službi, utanačen saborskom Odlukom 22 studenoga 1872 i Odpisom c. k. Ministarstva unutrnjih posala od 25 travnja 1874 Br. 4461“.

Zadar, 29 siečnja 1895.

Predsjednik
Vojnović.

Izvjestitelj
D.r Klaić.

Predsjednik. Želi li tko govoriti o predlogu? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj netom pročitani predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). — Primljen je.

Preskočiti ću i 9.u točku dnevnog reda, pošto će dati povoda dugoj razpravi i prelazim na: Prvo čitanje zakonske osnove o uvedenju posebne zemaljske odredbine na uvoz šećera u mjesta podvržena potrošarini.

Izvj. D.r Klaić (*čita*):

Br. 4653.

Visoki Sabore!

Zakonska osnova glasovana pri zadnjem zasjedanju o uvedenju posebne zemaljske odredbine na uvoz šećera u mjesta podvržena potrošarini u Dalmaciji nije postigla previšnje odobrenje.

Razlozi tome, koje je bio ovlašćen gosp. Ministar unutrnjih posala da priobći zemaljskome zastupstvu, dvie su vrste.

Prvi razlog sastoji u tome da nametnuće te odredbine ne slaže se sa interesom državnoga prihoda i poreznog zakonodavstva, u koliko bi šećer bio obuhvaćen u kategoriju onih potrošnih predmeta, na koje se mogu postaviti zemaljski ili občinski nameti.

Drugi razlog nalazi se u tome, što rečena odredbina nebi pala jednako na cijelo pučanstvo zemlje, jer bi ju podnosio samo onaj dio istoga, koji prebiva u mjestim podvrženim potrošarini.

Prvi je razlog vrlo subjektivne naravi, i nemože ga se lahko dokučiti. Jer, kad ne samo žeste u obće, nego i igienička pića, kao što su pivo i vino, spadaju u kategoriju onih predmeta, kojim se mogu udariti zemaljski i občinski nameti, ne razumije se kako šećer, koji je podvržen sličnome poreznome zakonodavstvu, nebi mogao istoj spadati.

Drugi razlog sačinjava prigovor svemu sustavu potrošarine u Dalmaciji; jer ono što gosp. Minister kaže o šećeru, imalo bi se upotrebiti i za sve ostale predmete povržene potrošarini. Zato, ako je nepravičan namet na šećer, isto je i onaj na sve ostalo; i ako se na šećer ne dade udariti namet, trebalo bi s tog razloga ukinuti onaj na sve predmete.

Ne prikazuje se dakle nemogućno, da bi se dalo Visoku Vladu uputiti na drugo mnienje o stvari, kad bi Visoki Sabor ponovio svoj lanjski zaključak. A pošto okolovštine koje su lani postojale i navele Zemaljski Odbor da podnese, a Visoki Sabor da jednoglasno primi dotičnu zakonsku osnovu, svedjerno postoje, dapače još žurnije nutkaju eda se providi na pokriće zemaljskih potrebština i drugim izvorom osim običajnih zemaljskih prireza, Zemaljski Odbor ima čast opet podnieti na pretres istu zakonsku osnovu sa neznatnom promjenom u obliku, i moli Visoki Sabor da ju izvoli usvojiti.

Zadar, 29 januara 1895.

Presjednik
Vojnović.

Izvjestitelj
D.r Klaić.

D.r Klaić. Predlažem, da se predje na drugo čitanje.

Predsjednik. Ima li tko da proti formalnom predlogu što prigovori? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju, da se predje na drugo čitanje, neka izvole ustati. (*Većina*). Većina. — Prelazi se na drugo čitanje.

Izvj. D.r Klaić (*čita*):

Zakon . . . . .

Kriepostan za Kraljevinu Dalmaciju,

o uvedenju posebne zemaljske odredbine na uvoz šećera u mjesta podvržena potrošarini.

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije, naredjujem što sliedi:

§ 1.

Na pokriće potrebština zemaljske Zaklade udarena je posebna zemaljska odredbina od fior. 2 na svaku metričku centu na uvoz u mjesta podvržena potrošarini šećera od rape ili šećera iste vrsti (šećer od trsti) prikladna za ljudski potroš, bez obzira na njegovu čistoću.

§ 2.

CC. KK. Carinarski Uredi dužni su odmjerivati i pobirati ovu odredbinu po propisim postojećim u Dalmaciji za naplaćivanje potrošarine.

§ 3.

Ovaj zakon stupa u život danom proglašenja, i ostat će kriepostan dokle u Dalmaciji traju sadašnje posebne naredbe o potrošarini.

§ 4.

Izvršba ovog zakona naložena je Mojim Ministrim unutrnjih posala i financija.

Predsjednik. Otvorena je obća razprava u drugom čitanju. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Gospoda, koja pristaju, da se predje na posebnu razpravu, neka izvole ustati. *(Ustaju svi)*. Primljeno jednoglasno. Prelazim na posebnu razpravu.

Izvj. D.r Klaić (*čita § 1*).

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko.

Izvj. D.r Klaić *(čita § 2)*.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko.

Izvj. D.r Klaić (*čita § 3*).

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko.

Izvj. D. Klaić (*čita § 4)*.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko.

Izvj. D.r Klaić (*čita uvod i naslov*).

Predsjednik. Gospoda, koja primaju §§. 1, 2, 3, 4, uvod i naslov zakona, neka izvole ustati. *(Ustaju svi)*. Primljeno je jednoglasno.

Izvj. D.r Klaić. Predlažem, da se predje na treće čitanje.

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju na ovaj formalni predlog, neka izvole ustati. — (*Većina*). Većina. — Gospoda, koja primaju u trećem čitanju zakonsku osnovu, sada primljenu u drugom čitanju, neka izvole ustati. *(Ustaju svi)*.

Primljeno jednoglasno.

Sada namjeravam zatvoriti sjednicu. Buduća će sjednica biti prekosutra u 10 sati prije podne sa sliedećim dnevnim redom:

1. Izvješće upravno-gospodarstvenog odbora o molbi odbora općinskih činovnika za uredjenje službe i ustanovljenje dotične mirovinske zaklade;

2. Drugo čitanje zakonske osnove, kojom se preinačuju §§. 13, 18 i 19 zem. zakona 29 prosinca 1871, o uredjenju pravnih odnošaja učitelja kod javnih pučkih učiona u Dalmaciji;

3. Izvješće financijalnoga odbora o proračunu zemalj. pokrajinske zaklade za g. 1895;

4. Izbor pet članova i pet zamjenika za pokrajinsko povjerenstvo za pregled katastralnih radnja u smislu zakona 1 siečnja 1895 Br. 3;

5. Riešenje molbenicá.

Današnja je sjednica zatvorena.

(*Svršetak sjednice u 2 sata i 15 čas. po pod.*)

XI. Sjednica dneva 6 Veljače 1895.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika desete sjednice. — Upiti na c. k. Vladu i odgovori. — Navještenje molbenicā. — Izvješće upravno-gospodarstvenog odbora o molbi odbora občinskih činovnika za uredjenje službe i ustanovljenje dotične mirovinske zaklade. — Obća i posebna razprava zakonske osnove, kojom se preinačuju §§ 13, 18 i 19 zem. zakona 29 prosinca 1871 o uredjenju pravnih odnošaja učitelja u javnim pučkim učionama u Dalmaciji. Izvješće financijalnog odbora o proračunu za god. 1895 zemaljske pokrajinske zaklade. — Riešenje molbenicā. — Navještenje dnevnog reda za XII sjednicu.*

(Sjednica nastaje u 10 satî i 25 čas. pr. p.)

Predsjedava: podpredsjednik **D.r Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *Korlaet Božo* i *Vukotić Gjuro.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: c. k. namjestnički podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. k. dvorski savjetnik **Dragutin Maria Truxa**; cc. kk. namjestništveni savjetnici **Antun** vitez **Vuković** i **Nikola Nardelli**; c. k. kotarski povjerenik **Vladislav Golf.**

Predsjednik (*zvoni*). Otvorena je sjednica. Ima nas 23. Broj je zakonit. Molim gosp. tajnika neka izvoli pročitati zapisnik desete sjednice.

Tajnik Korlaet (*čita zapisnik X.e sjednice*).

Predsjednik. Hoće li tko govoriti o zapisniku? (*Nakon stanke*). Nitko. — Gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. — (*Većina*). — Zapisnik je odobren.

Prije sjednice primio sam dva upita. Jedan mi je upit predao gosp. zast. Biankini. Neka ga izvoli pročitati.

Biankini (*čita*):

Upit zastupnika Jurja Biankinia i družine na vladu Njegova Veličanstva.

Izpod varošića Arbanasi kod Zadra, sa takozvane kraljske čezme, proteže se u more omanji gat.

Brodovi domaći i inostranski, koji prolaze kroz čarobni konal zadarski, često sustaju izpod Arbanasâ, da se oskrbe vodom i mesom.

Ali njim to postaje svaki dan to mučnije, pošto je okolo gata plitko, te navlastito za oseke, nemogu pristupiti ni male brodice, a kamo li veći brodovi.

Da je gat duglji, u vrieme oluje služio bi i sjegurnim zaklonom pomorcim, a to bi opet u velike koristilo Arbanasim, koji bi imali češće prigode da razprodavaju putnicim potrebiti živež.

Visoka pomorska vlada, odavna je bila uvidila potrebu, da produlji gat izpod Arbanasâ i u tu svrhu, na molbu varoških starešina, bila je dala izraditi i dotični nacrt.

Ali do danas nije tu izvela nikakve radje, a opet je sasvim zapustila ondješnju kraljsku česmu, koja je pomorcim neobhodno potrebita, a nad kojom se diže liep triem dostojan da bude sačuvan ne samo obzirom na njegovu praktičnu korist, nego i na umjetničku vriednost.

S toga podpisani ćute se dužnim upitati vladu Nj. V.:

Kad visoka vlada misli, u korist pomorstva, produgljiti gat izpod varošića Arbanasâ, i popraviti ondješnju liepu česmu, na koju se svaki

dan svraćaju domaći i inostranski brodovi, jedreći kroz konal zadarski, da se oskrbe potrebitom vodom?

Zadar, 6 veljače 1895.

Biankini — D.r Paštrović — Ljubić — D.r Mišetić — Perić — Šarić.

Predsjednik. Prelazi c. k. vladi. Drugi mi je upit predao gosp. zast. Gojković. Neka ga izvoli pročitati.

Gojković (*čita*):

Упит на владу Његова Величанства.

Становници Боке Которске, особито у планинским предјелима не могу да се обране од нападаја вучјих, јер у неким опћинама немају прикладног оружја, а у неким, те су разоружане, као у рисанској и ерцегповској немају никаквога, чим би се бранили. Навластито преко зиме, кад притисне снијег, вукови силазе на јата у Боку, гдје је умјеренија клима, и нема дана, кад чобану неће однијети по којег брава.

То је огромна штета за сиромашне тежаке, а са друге стране жива мука, кад својим очима гледају, да им звјерад коље стоку, а они нијесу у стању нити имају чиме бранити се. При таким околностима и у корист оног сиромашног народа, потписани имају част упитати владу Његова Величанства:

Хоће ли дозволити ношњу оружја у разоружаним опћинама Ерцегновога и Рисна свим опћинарима, који докажу, да им је потребита за обрану стоке од нападаја вукова.

У Задру, 4 Фебруара 1895.

Спиро Гојковић — Ђуро Вукотић — Др. Пуљези — Симић.

Predsjednik. Prelazi c. kr. vladi. Gospodin vladin povjerenik podpredsjednik pl. Pavich ima rieč.

Vladin povj. Pavich. Ja ću imati čast odgovoriti na ove upite u jednoj od dojdućih sjednica. (*Čita*):

Častna gospoda zastupnici Borčić i družina stavili su na c. kr. Vladu u saborskoj sjednici od 14 siečnja sliedeći upit:

I.o Je li visoka Vlada sklona odrediti, da se biljegovane mjenice tiskaju i na hrvatskom jeziku i da budu stavljene na prodaju u raznim mjestim zemlje?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti, da je Visoko c. k. Ministarstvo financija već privoljelo, da se uvedu biljegovane mjenice i sa srbsko-hrvatskim tekstom.

———

Častna gospoda zastupnici Juraj Biankini i družina u saborskoj sjednici 1 veljače o. god., upravili su na c. k. Vladu sliedeći upit:

Poslie 35 godina molba, obećanja, komesija i nacrta, mislili li već visoka vlada sagraditi komad lukobrana u Prvić-Luci, i ako misli, kad će tu radju izvesti?

Na ovaj upit imam čast odgovoriti, da je polag brzojavnog saobćenja c. k. pomorske vlasti u Trstu od 2 veljače tekuće godine broj 1188 naprava lukobrana u Prvić-Luci, — na koju je doista Vlada svoju pozornost svrnula bez ikakvog izrazitog obećanja, — morala biti odgogjena zbog znatnih troŝaka skopčanih s ovom radnjom i sbog prešnijih lučkih gradnja.

Pomenuta je pomorska vlast izjavila još, da će po mogućnosti u buduće gradnju pomenutog lukobrana u obzir uzeti.

Premda smatram neumjestno da se u jednom upitu upliće osoba Njegovog Apoštolskog Veličanstva našeg premilostivog Cesara i Kralja, ipak nemogu a da se ne osvrnem na tvrdnju sadržanu u istome upitu da je Njegovo Veličanstvo na odnosnu molbu Prvić-Lučana, za postignuće gradnje lukobrana u govoru, uvažilo tu molbu i naredilo, da se pospješi gradja istog.

Ova je tvrdja sasvim netočna jer je usljed

štovanog odpisa visokog c. kr. Ministarstva trgovine od 17 srpnja 1889 broj 28077 c. kr. pomorska vlast odlukom 26 srpnja 1889 broj 6436 priobćila, putem c. k. lučkog Poglavarstva u Zadru, Prvić-Lučanima na riješenje njihove molbe, prikazane Njegovom Apostolskom c. i k. Veličanstvu dne 27 novembra 1888, što sliedi:

„Pošto nije moguće za sada uzeti u obzir napravu jednog gata u luci Prvić-Luke, jer bi trošak za to potrebit bio veoma znatan i pošto postavljenjem četiri projektiranih garofula, od kojih jedan je već godine 1884 sagragjen bio, bit će pristanište brodova u onoj luci osjegurano i moći će se dakle odgoditi naprava daljih lučkih gradnja, pomorska vlast se pridržava odrediti, da u zgodnije doba i prama sredstvima za tu svrhu razpoloživim, preuzete budu radnje garofulina u koliko dopustile budu potrebe drugih luka, gdje bi trebovalo takovih priredba".

K tome mi je još napokon primjetiti, da je *Dalmatinska Smotra* u broju 99 godine 1889 donijela samo vjest, da je pomorska vlast u Trstu odredila bila, da se izradi dotični nacrt gata i podastre njoj za odobrenje.

———

Častna gospoda zastupnici D.r Mišetić i družina upraviše na c. kr. Vladu u saborskoj sjednici od 4 o. m. sliedeći upit:

I. Gje su zapeli spisi o toli nuždnoj popravi župničke crkve u Ložišću?

II. Jeli voljna vlada naprešno zauzeti se, da se ona crkva popravi još kroz tekuću godinu?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti što sliedi:

Kad je godine 1892 Namjestništvo doznalo, da je strop u župničkoj crkvi pao, odmah je naredilo da jedan c. k. mjernik iz Spljeta učini potrebite izvide i predloži potrebite poprave.

Mjernik našao je, da crkva ista potrebuje i većih poprava sa troškom od 3390 fior.

Netom je bio obezbiegjen sutjecaj sa strane pučanstva, Namjestništvo je podastrlo lani visokom Ministarstvu trebovnik na odobrenje.

Pošto nije još prispio odgovor, Namjestništvo je još prije ovoga saborskog zasjedanja umolilo visoko Ministarstvo za što skorije rješenje ovoga pitanja.

Netom bude odlučeno sa strane visokog Ministarstva, Namjestništvo će narediti, da se radja što prije učini.

———

Častna gospoda zastupnici Gjuro Vukotić i družina staviše u saborskoj sjednici 4 t. m. na c. k. Vladu sljedeći upit:

Hoćeli c. k. Vlada što prije odrediti da se započme gradnja parokialne kuće u selu Lastvi odlomku obćine Grbaljske?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti, da toliko sa strane crkovne vlasti koliko i sa strane Namjestništva je pripoznata potreba, da se sagradi nova parohijalna kuća u Lastvi. Osnova za istu gradju jest sastavljena, skoro biti će pregledana sa strane gradjevnog odiela Namjestništva. i podastrta Visokom Ministarstvu bogoštovja i nastave na što brže odobrenje.

P r e d s j e d n i k. Gospodin vladin povjerenik vitez Vuković ima rieč.

Vladin povj. V u k o v i ć (*čita*):

U sjednici dne 4 tekućeg mjeseca, častna gospoda zastupnici Vukotić i družina upitaše c. kr. Vladu, hoće li nastajuće školske godine 1895-1896 povratiti u Dolnjem Oraovcu redovitu pučku učionu.

Na ovaj upit imam čast odgovoriti, da kod c. k. pokrajinskog školskog Vieća do sada nije bila prikazana nikakva molba za uspostavljenje pučke učionice u Oraovcu, te s toga ova vlast nije imala prigode da uzme u pretres ovo pitanje. — Ali pošto po broju pučanstva rek bi da će obstojati zakonski uvjeti za ustanovljenje pučke učionice u Oraovcu, pokrajinsko školsko Vieće naredit će kotarskom školskom Vieću u Kotoru, da povede shodne izvide i rasprave,

pošto školska uprava nastoji, da se ustanove pučke učionice, gdjegod obstoje zakonski uvjeti, kako sam imao čast izjaviti u mojem izvještaju prigodom minule razprave o školskom proračunu.

Predsjednik. Rieč ima gosp. Podpredsjednik pl. Pavich.

Vlad. povj. Pavich. Sad sam primio spis od Vis. Ministarstva, da je dozvoljena radja za crkvu u Ložišću.

Predsjednik. Prije sjednice primio sam nekoliko molba. Neka im gosp. tajnik naviesti sadržaj.

Tajnik Vukotić *(čita)*:

Br. 158. Sima Buzolića učitelja gradjanske škole u Dubrovniku, i Br. 159 Jozipa Jurića učitelja na Silbi za novčanu podporu; Br. 168, Seljačkog-gospodarskog družtva u Zadru da se preinači zakon 2 svibnja 1886; pak drugu Br. 167, eda bi se skrojio zakon za izmetine.

Predsjednik. Prelazi molb. odboru.

Prelazim sada na dnevni red. Prva je točka dnevnog reda *(čita)*: „Izvješće upravno-gospodarstvenog odbora o molbi odbora obćinskih činovnika za uredjenje službe i ustanovljenje dotične mirovinske zaklade". — Nego, pošto je zapriečen predstojnik ovog odbora zast. Vranković i član odbora d.r Ivčević, izostavit ću za danas ovu točku i prelazim na sliedeću, koja glasi *(čita)*: „Drugo čitanje zakonske osnove, kojom se preinačuju §§ 13, 18 i 19 zem. zak. 29 prosinca 1871, o uredjenju pravnih odnošaja učitelja u javnim pučkim učionama u Dalmaciji." *(Vidi prilog Br. 7, str. 173)*. — Neka izvoli gosp. izvjestitelj dotičnog odbora zast. Borčić čitati izvješće.

Izvj. Borčić *(čita dotično izvješće sa preinačenom zakonskom osnovom, vidi Prilog Br. 18, str. 307)*.

Predsjednik. Obća je razprava otvorena. Želi li tko govoriti?

Perić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gospodin zastup. Perić.

Perić. U sjednici 30 siečnja prošle godine na ime kluba, kojemu imam čast da pripadam, podnio je nezaboravni naš kolega, a moj čestiti istomišljenik pokojni Stjepan Buzolić predlog o zakonskoj osnovi, kojom se u zakonu od 29 prosinca 1871 o uredjenju pravnih odnošaja učitelja kod javnih pučkih učiona u Dalmaciji ukidaju §§ 12 i 19, a preinačuju, §§ 2, 13, 14, 15, 17, 18 i 20. — Školski odbor lanjske godine proučio je predlog Buzolića i izvjestio u sjednici 16 veljače, da ga nemože preporučiti visokom saboru na uvaženje i to s uzroka financijskih, shodnosti i pravičnosti, ali je ipak iznio pred ovu visoku kuću svoju posebnu osnovu. Ta osnova usljed nekog nesporazumljenja zapela je u drugom čitanju, te evo je popravljenu nešto malo *in melius* danas čusmo. Visoki sabore! Pokojnik je ovaj predlog na dugo i široko obrazložio i to onom vještinom, koju mu je dalo višegodišnje izkustvo. Razloge, koje je on naveo, bilo bi suvišno, da ja ovdje ponavljam, dopustite mi samo nekoliko opazaka, po kojim će te razabrati, da ja i moja družina, ostajemo pri našoj lanjskoj osnovi. Gospodo zastupnici! Ova je osnova puka krparija dosadašnjih zakona, koja neće učiteljim na toliko podignuti financijalne njihove neprilike, da bi uzmogli pristojno živukati. Po njoj učitelji u okolinam trećeg razreda, a takovih je najveći broj, dobivat će odsle fiorina 33:33, dočim ima mjesta n. p. u korčulanskom kotaru, gdje učitelj nemože naći stan i hranu niže od 35 fiorina, dakle nedobiva ni toliko, da se može prehraniti, a gdje mu je sad odjeća i obuća i sredstva za daljnju naobrazbu? — Osim toga ova je osnova nesgodna, a donekle i nepravedna, jer neukida dieljenje učitelja u razrede, čim se i nadalje omogućiva nepravda, da učitelji i zaslužniji i stariji čame neprestano u okolinam trećega razreda, dočim mladi i neizkusni poletarići uklepavaju se u prve razrede i tu cielo službovanje svrše. Nepravedna je i s toga, što dočim pri usposobljenju i odgovornosti zakon nezna za razliku izmedju učitelja i učitelja, toj razlici ova osnova daje mjesto pri pristojbinam.

— Nepravedna je i prama učiteljevu trudu, jer po gradovima svaki pojedini učitelj ima posla sa daleko manjim brojem djetce, koja su i po dobi i po nauku jednoličnija, jer poučava u razredu, dočim seoski učitelj ima posla sa 100-140-160 djece, jednog i drugog spolo, izmedju 6 i 12 godina razredjene na 6 školskih godina, pak uz to ima i nedjelnu školu, što učitelji u gradovima običajno neimaju, jer djeca preko 10 godina prelaze u srednje škole. Nepravedna je i obzirom na živež, jer učitelj na selu, ako hoće da žive barem prilično, treba da živež dobiva iz većih središta, pak taj živež plati, kao i učitelj, koji tu žive, a poviše toga još i za prenos. Nepravedna je, jer stavlja veliku razliku u berivim ravnajućeg učitelja i ostalih učitelja, dočim trud im je skoro jednak, a odgovornost gdje smo, da smo, tu smo. Nepravedna je, jer nenadoknadjuje u pristojnoj mjeri one ravnajuće učitelje, koji nemaju stana u naravi. Nepravedna je napokon, jer neukida razliku u plaći izmedju učitelja i učiteljica, dočim ta se razlika nepravi ubah ni pri zahtjevim usposobljenja, ni u poteškoći truda, ni u strožini odgovornosti. Razlog, koji se navodi za opravdanje ove razlike jest taj, što žensko zna šiti i krpiti, a k tomu zahtjevi života ženskice da su puno manji, nego oni mužkića. Ovaj izvjet nije osbiljan, jer nagrada se daje po zaslugam, koje, ako su jednake, i nagrada nesmije biti nejednaka. Kanimo se, gospodo, na izmaku devetnaestog vieka sredovječnog orientalizma, po kojem žensko smatrano je bilo, kao neko biće malovriednije. Svi jednaki *in onerosis,* svi jednaci i *in favorabilibus*, t. j. svi jednaki na guvnu, svi jednaki i pri zdjeli! Kad se žensku odbija na plaći za to, što zna šiti i krpiti, trebalo bi i mužku uračunat, što privriedi u slobodnim časovim književnim radom ili privatnim obučavanjem. Ja znam, velečastna gospodo, da će mi se na ovo opazit, kako je na selu lašnje živjeti, da kategorisanje pučkih učitelja i po drugim pokrajinam obstoji, da bi ukinućem razdiela trebalo ukinuti i razliku u občinskim doprinescim itd. itd. Da je na selu lašnje živjeti, to može kazat samo onaj, koji nezna, što je život na selu. Hoće li se pristojno hranit i odjevat, te djeci odgoj davat to je, ljudi braćo, na selu daleko teže i skuplje, nego li u gradu. Osim povrća, sve ostalo učitelj mora nabavljat iz gradova i varoša, gdje je ciena, držim i za seoskog učitelja, jednaka kao i ostale. Kad mu diete nastavnu školu svrši, valja mu ga slati na daljni nauk u grad — a to zapada novaca — ili pustit, da kalaši, dok nareste za financijera ili žandara, jer iz njega nemože da napravi ni težaka, kad nema što svoga da teži, dočim po gradovim može proslíedit srednje nauke, a po varošim naći mjesta kod trgovca ili zanatlje. Dajte, gospodo, da se plaće izjednače, pak nek školska vlast dopusti, da učitelji mogu promjenut se mjestim, i vidit ćete, koliko će ih poželit na selo, kad je tamo lašnje. — Da ova razdioba i po drugim pokrajinam obstoji, to je istina, ali, gospodo, to je nepravedno, te mi nebi imali to iznosit kao primjer na obranu hrdjave stvari. No u drugim, u koliko je meni poznato, zemljam, učiteljim i trećega razreda daju se sredstva, da kako tako mogu priživjeti svojim trudom, dočim u nas i po ovoj novoj osnovi učitelju u okolici trećega razreda nedaje se ni toliko. koliko mu može doteć za stan i hranu, ni toliko, gospodo, oprostite mi prispodobu, koliko naša država troši na jednog svog konja! — U Istri — a ta posestrima nije doista na višem skoku blagostanja nego li i Dalmacija — najmanja plaća pučkom učitelju nije manja od 600 fiorina. Što se kaže da, kad bi se izjednačile place, trebalo bi onda izjednačiti i občinski doprinesak, jer da nije pravo, da gradovi plaćaju više. Taj prigovor s jedne strane neda se karati, ali kad se promisli na razliku prihoda, bogatstva i drugih pogodica izmedju sela i gradova, pak i to, da sela podnose drugu veću, puno veću žrtvu tim, što im škola obuzimlje mužku i žensku djecu gospodarstvenoj privriedi i domaćim potrebam i to za punih 6 godina, dočim je škola za gradske porodice pravi blagoslov božji, jer im ona oduzimlje djecu, da se po gradu nesmuca i po kući nesmeta. Bogatiji, po božjoj i ljudskoj, dužan je podpomagati siromašnijeg, ali ako selo nemože teretu odoljeti, a grad neće da mu pruži ruku, čemu onda osudjivat biednog učitelja, da skapa od svakog jada? Visoki sabore! Nami bi se moglo još opaziti, da je pokrajina pridušena nametim, da će narod na nas podignuti hajku, jer se nemože podvrgnuti žrtvi, koju mu nameće naš predlog, ali sjetite se one pučke izreke: da nije moguće i hraniti sita i štediti

žita. — Hoćemo li da gradimo bolju budućnost narodu, valja da se podvrgnemo žrtvam, koje, čestita gospodo, nisu već glavnica od koje će naše potomstvo obilne kamate dobiti, koje će narodu bolju budućnost otvoriti. Liepo je to uredjenih srednjih škola, svake ruke stručnih zavoda, liepih bolnica, ukusnih kazališta, ali sve to za me je luksus dotle, dokle se narodu nedadu prvi uvjeti kulture. — Naša domovina na divnom položaju, pod blagim podnebljem, ima polja i ravnica, ima brda i dolina, ima prostranu podvornicu, naše liepo sinje more, ima čila i radina težaka, ali uzprkos svemu tomu nemamo, što no je rieč, ni soli u kući, dočim u drugim krajevim sve je to daleko u nazadku, a ipak narodi tamo imadu svakog blaga božjeg, imadu, što se reče, i ptičijeg mlieka. A čemu to pripisati? Što smo mi u prosvjeti i nauci izostali. Bez nauka čovjek je gluha srdca prama naravi i njezinim tajnam i ljepotam. Po nauku se zemlja ore, po nauku se ruda kopa, po nauku se morem plovi, po nauku se Himalaja mjeri, po nauku gradovi se grade, po nauku parovozi lete, po nauku trgovina raste, po njem gledajuć sviet do Boga se dižeš, po njem gledajuć sebe robstvo razbivaš, bez njega čovjek čovjekom, a država državom nije. Ja sam pri kraju, ali prije nego svršim, kazat ću, da u slučaju kad bi naš predlog lanjski opet bio odbijen, u posebnoj razpravi, stavit ću neke izpravke, koji kad nebi bili primljeni, onda po onoj častnog Ljubića „kad nemogu uhvatiti dva, a ja ću držat jedan“ te i ja poslušat onu pučku: uzmi pope što ti se daje. *(Veselost)*. Dopustite mi, da završim jednim anekdotom iz života starogrčkog naroda. Poznato je, kako su Sparčani bili odveć lakomi na rieči. Nekoč, u nerodici došli k njima Meljski poslanici, da bi im u oskudici pomogli, te stali nabrajati svoje jade: suša zategla, sunce spržilo, nenašlo se u košu, pocrkalo u toru i ove su i one su, pak zaključili, moleć podporu. Na tako duge letanije Spartanci u kratko odvratiše im: svršetka vašeg govora nismo razumili, jer smo zaboravili početak. *(Veselost)*. Sad istom Meljani se dosjetili svomu jadu, pak im pokazaše brašnenu vreću neprogovorivši ni rieči; na što Šparčani zaključiše, da će jedan dan postiti, a uštedjeno njima pokloniti. Ja sam Meljanin a vi, gospodo zastupnici, ugledajte se u Šparčane *(Odobravanje)*.

P r e d s j e d n i k. Pita li još tko rieč u obćoj razpravi. — Nitko. — Obća je razprava zatvorena. Hoće li govoriti g. izvjestitelj?

Izvj. B o r č i ć. Visoke Sabore! Prigovori, koji su bili podignuti sa strane častnog gosp. predgovornika proti zakonskoj osnovi predloženoj od financijskog odbora, jednaki su onim, koji su bili lanjske godine pri sličnoj prigodi učinjeni. I lani se govorilo, da je nepravedno dieliti učitelje od učiteljâ, da je nepravedno ne uzporediti učiteljice učiteljim, o nepravednosti u obće odnošaja obstojećih izmedju članova istog staleža.

Lanjske godine bilo je priličnom svestranošću odgovoreno na sve te prigovore, a isto opetovati sada, držim da bi bilo suvišno. Ja ću dakle pokušati da samo neke tvrdnje častnog Perića pobijem, u toliko u koliko one ne odgovaraju financijskim razlozim, ni socijalnim zahtjevim.

On kaže, da učitelji školske okoline trećega razreda ne mogu živjeti sa plaćom kako je sada povišena t. j. sa fior. 400; da oni moraju imati istu plaću kao učitelji u gradovima i varošima. On je dakle razbio svoje koplje u prilog učiteljâ okolinâ trećega razreda, dok ne znam da li je za učitelje okolinâ drugoga razreda hotio isto tako učiniti.

Svakako izkustvo drugih pokrajina naše države, izkustva svih drugih prosvjetljenih, naprednih i bogatih država, uči nas, da svuda biva razlika izmedju učiteljâ, koji su namješteni u školama na selu, od onih koji su namješteni u varošima i gradovima. Ta razlika ima se shvatiti osobito sa financijskog gledišta, jer je daleko veći broj škola koje su u selima, nego u gradovima i varošima. Pored toga najbogatije zemlje i najnapredniji narodi, uzprkos njihovom bogatstvu, ne bi odolili tim velikim i silnim troškovima, kad bi htjeli izjednačiti sve učitelje raznih školskih okolina.

Što vidimo u našoj državi samoj? Vidimo da bogata Česka odredjuje kao najnižu plaću svojim učiteljim for. 400, uprav kako mi sada predlažemo za naše učitelje okolinâ trećeg ra-

zreda. Vidimo da Koruška ima isto tako, da je u Istrij ne 600 f., kako je rekao č. Perić, već 400 for. najniža plaća, a u Galiciji 300 for. Ja neću reći, da je život na selu bolji nego u gradu. Sa socijalnog i moralnog gledišta donekle ima se više polakšica u gradu i varoši nego li na selu. Ali položaj učitelja na selu, osobito kod jednorazrednih škola, bolji je donekle s materijalnog gledišta, pa rekao što hoće častni predgovornik, nego onaj učitelja dvo ili višerazrednih škola okolinâ prvog i drugog razreda. Osim plaće uživaju učitelji na selu stan u naravi, a osobito sada, uslied glasovanja Vis. Sabora o školskim pomješćima, i unapried će ovim učiteljima biti osiguran stan u naravi, i time možemo kazati ne samo da su izjednačeni s učiteljima školskih okolinâ drugog razreda nego skoro i s onim prvog, osim ravnajućih učiteljâ.

Rekao je čast. Perić da je živež skuplji na selu nego u varošim ili u gradu. Ja neznam je li on promislio, kad je izpustio tu rieč, budući je svakom od nas po izkustvu poznato, da u gradu živež kao što i stanovi, mnogo su skuplji nego u varošima, a osobito u selima.

Što se tiče socijalnih zahtjeva, ti su mnogo veći u gradu, nego u selima. Da učitelj u gradu nemože odrpan hodati....

Biankini. A na selu može.

Borčić. Oprostite....

Predsjednik (*zvoni*). Molim Vas, možete pitati rieč i onda govoriti.

Borčić. U gradu se nemože odievati na način, koji ne bi odgovarao njegovom staležu; u selu može odjevati se i u domaćem suknu a da mu nitko ne zamjeri, dok u gradu valja da nosi fino tvorničko sukno.

Jedina blagodat i najveća, što uživa učitelj u školskoj okolini prvoga razreda, a i to ne svuda već samo u nekim gradovima, jest ta, da može bolje odgajati svoju djecu. Ali tu blagodat mogu uživati s vremenom i učitelji školskih okolinâ trećega razreda, te je meni poznato za neke učitelje, koji su iz školskih okolinâ drugog i trećeg razreda prešli u one prvog i baš u najbolje gradove, kao u Spljet, i ne opažam, da bi mjestna školska Vieća davala tobože prednost mladjima nad starijima i zaslužnijim učiteljima. Ako ono kadkad i stavi predlog, koji ne odgovara pravici, onda su tu kotarska škol. Vieća i pokrajinsko školsko Vieće, koja tu nepravicu popravljaju. Dočim čas. zast. Perić zagovara da svi učitelji u pogledu plaće budu izjednačeni, s druge strane kaže da ne treba da i obćine takodjer budu izjednačene obzirom na njihov doprinesak, i ako uživaju jednaku blagodat i po zakonu su pozvane na uzdržavanje škola.

Perić. Nisam to rekao.

Borčić. Molim vas, vi ste rekli, ako ostane ovako, nije pravica....

Predsjednik. Molim vas, nemojte se razgovarati.

Borčić. Čini mi se da nije dobra teorija, da se metne ruka u špag bogatijega, da da se pomaže siromašnijem. Ako bogat hoće, može dati, ali ako neće, nema zakona, koji bi ga mogao na to silovati.

Nego č. Perić naglasuje i to da se izjednače učiteljice s učiteljima. I ob ovom pitanju se lanjske godine govorilo, a svaki zna, da razlika, koju zakon stavlja kod nas, postoji svuda, po svim pokrajinama pak i u službi državnoj je tako, da ženske, koje su namještene, kod kakove službe ne primaju istu nagradu kao mužkarci.

To je pak s toga, što žena može sama po sebi doskočiti svojim ličnim potrebama, a čovjek nemože, što ona može imati privreda i s druge strane, dok učitelj svakda ne može. Učitelj je preko toga glava obitelji, dok učiteljica, kao supruga, nije.

U ostalom za mene je najmjerodavnije pitanje financijske naravi. Kad bi mi prihvatili predlog č. zast. Perića mi bi imali po prilici 28.000 fior. veći izdatak, nego je onaj, koji vam mi predlažemo.

Mi imamo 74 učitelja školskih okolina drugog razreda, koji bi morali biti izjednačeni s onim okolinâ prvog razreda. Svakomu bi valjalo povisiti plaću za 50 for. i tim bi imali 3700 f. više izdatka. Imamo dalje 54 učiteljice u okolinam drugog razreda svakoj po 40 for. iznosilo bi 2160 for. više. Imamo 178 učitelja u školskim okolinam trećeg razreda svakom po 100 f. imali bi povišak u trošku od 17.800 for.; 51 učiteljicu istih okolica, svakoj po 80 for. iznosilo bi to 4800 for. Ukupni bi povišak u trošku, koji bi uslied toga nastao, bio od 27.740 f.

Nego dva su pitanja važna, koja se nameću ovom zakonodavnom tielu. Prvo i najglavnije je pitanje o dalnjem širenju pučke obuke. Ja se podpuno slažem s onimi baš uzvišenimi i liepimi riečmi izrečenim sa strane č. g. predgovornika o dojmu nauke. Ja to podpuno odobravam i sve, što je o tomu kazao, gola je istina. Pa baš s toga prva naša zadaća mora da bude ta, da tražimo kako bi smo odgovorili prvim potrebam zemlje u pogledu pučke obuke. U zadnjoj je sjednici č. d.r Klaić obrazložio vam svoje stanovište u tom pogledu, i kazao, da se nada, da će kroz deset godina škole biti sasvim ustrojene u našoj zemlji prama zahtjevim zakona. Ali da se do toga dodje, poštovana gospodo, treba još barem 150 ako i ne više — škola podignuti. Treba dakle još za dalnje širenje pučke obuke preko 100.000 fiorina na godinu. Kako ste vidili iz izvješća Zemalj. Odbora, ove godine da se doskoči svim potrebam uprava je zemaljska predložila povišenje pokrajinskog prireza od 37% na 40%, biva 3% više. — Uslied predloga, što je financijski odbor imao čast staviti u pogledu poboljšanja materijalnog položaja naših učitelja, morati ćemo imati drugo povišenje zemaljskog prireza po prilici od 3%. Imati ćemo kroz godinu dana 46%, kano prirez pokrajinski. A kad bi se prihvatio prediog č. g. Perića, imali bi smo drugih 4% više i time zemaljski prirez skočio bi na 50%, koji nema u nijednoj drugoj pokrajini naše monarkije.

Biankini. Kako nema? I 66%.

Borčić. Bogata Česka nema, koliko je meni poznato. Netvrdim to absolutno i za druge pokrajine, nu znam, da Česka ima 44%, a znate li kako tu uz sav taj prirez, stvari stoje? da je pokrajinski proračun zaključen sa deficitom od 3 milijuna forinti. Plače se nad nevoljnim položajem naše zemlje; plače se nad siromaštvom i tužimo se na klauzulu i filokseru, a kad tamo dan na dan dolazi se s predlozim, koji bi nove terete nametnuli zemlji. Nek ne misli častni predgovornik da mi svi nismo oduševljeni za naše učitelje, i da bi im, ne 300 for., nego i 1.000 for. plaće dali, kad bi mi mogli. — Pitanje o podpunom ustrojenju pučke obuke, to nam mora ležati na srdcu, a danas učinimo ono što se može. Ja vam preporučam, gospodo, da primite predlog financijskog odbora a da odbacite popravke koje će staviti častni zast. Perić za posebnog pretresanja ove zakonske osnove.

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju, da se predje na posebnu razpravu ove zakonske osnove, neka izvole ustati. *(Većina).* — Prelazimo na posebnu razpravu.

Izvj. Borčić (*čita čl. I. § 13*).

Predsjednik. Želi li tko govoriti o članak I.om i § 13?

Perić. Molim rieč.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Perić.

Perić. Visoki Sabore! U glavnoj razpravi ja sam dokazao, kako ovaj § 13, u osnovi financijskog odbora nije pravedan i najavio sam moj protupredlog. Sve razlaganje častnog zast. Borčića nije mene uvjerilo, a nije me ni pobio, da stvar nije u bitnosti onakova, kako sam ja rekao. Plaća odmjerena učiteljem trećeg razreda ne odgovara prvim uslovim života, ko što sam dao primjer iz kotara Korčulanskog. Gosp. Borčić kaže, da moramo ustrojiti škole i da je to prvi uvjet i podloga naše dalnje budućnosti. Ja kažem, da je to istina, ko što je i to istina, da te škole moraju biti onakove, kako će svrhi odgovarati moći. Pedagogija kaže, da je učitelj stožer školi, da on mora živahno, veselo i oduševljeno predavati. Kako će veselo predavati,

kad zna, da mu kod kuće djeca jauču od nevolje, a možda i on sam jedva dube na nogu od glada? Prazna vreća nemože stojati uzgor. Ne mogu se složiti mnienjem, da je na selu lakše živiti nego u gradu. Istina je, da je u gradu donekle potrebno i nešto više ukusa i valja da se bolje odjeva, nego na selu. Ali i učitelj na selu mora se pristojno odjevati i on na selu ne samo obućom i odjećom, nego i cielim životom mora biti primjer težaku. A da si taj čedno odjelo nabavi, potrošiti će više nego onaj u gradu, jer njemu valja, da ili nekog pošalje u grad po odjelo, ili da podje sam u grad, da si dade skrojiti odjelo, a ovo putovanje biti će ona razlika, što ju za finoću učitelj u gradu troši.

Napokon kažite, gospodo, što je to učiteljevanje? To nije nego samo priegor za ljubav domovine, za ljubav našeg podmladka te kako Rimljanin kaže, *spes patriae*, i svaku žrtvu — ako i bile od 28.000 fior., — narod će podnositi. — Istina je, vikati će, ali biti će slučaj sličan bolestniku, koji ima ranu i liečnik dodje, da mu ju reže. Dok mu je reže on viče i buči. Nu poslje kad mu je to donielo zdravlje, blagosivlje liečnika i nož. Tako će i nas narod blagoslivljati, za današnje žrtve. Ja ostajem pri mom mnienju, i vis. Saboru preporučam za uvaženje predlog, koji glasi (*čita*):

§ 13.

Najmanji iznos stalne godišnje plaće učitelja ustanovljen je na na fior. 500.

Perić — Mišetić — Biankini — Šarić — Ljubić.

Što je rekao častni izvjestitelj o učiteljicam, da ove imadu načina, da zasluže štogod vezenjem i pletenjem, to je živa istina. Ali smo vidjeli, da i mužki mogu što zaslužiti i zašto se i njima to ne uračunava? Što on kaže, da je mužki glava obitelji, to i žena učiteljica može biti udata i imati čovjeka iz gradjanske ruke, koj nemože ništa privrediti, te joj je na teret.

Gospodin izvjestitelj kaže, da se tužimo na siromaštvo, a kad tamo hoćemo, da trošimo toliko na škole, što ne može pokrajina podnesti. Jest, tužimo se na siromaštvo, ali za nevolju. Ja sam naglasio u mom govoru, da mi isti imamo pravo, da se tužimo, da je zemlja zapuštena, da nas ubija filoksera i klauzula; ali za nas je filoksera i klauzula još više neznanstvo. Dajte nam škole i ljudi naobraženih i biti će blagostanja. A kako će biti škola, kad će ponestat učitelja, pošto vide da se ne mogu ni odjeti ni prehraniti za svoj trud.

Predsjednik. Gospodin sastupnik Perić predložio je izpravak na § 13, koji glasi (*čita izpravak*). Taj je izpravak dovoljno podpisan od gg. Perića, Mišetića, Biankinia, Šarića i Ljubića i valja za uvažiti i staviti na glasovanje. Želi li tko još govoriti? — Nitko. — Želi li gospodin izvjestitelj?

Izvj. Borčić. Nemam što nadodati onom, što sam prije rekao.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje § 13 po popravku gosp. zast. Perića. Gospoda, koja pristaju na izpravak gospod. Perića, neka izvole ustati. (*Manjina*). Stavljam na glasovanje § 13 predložen po financ. odboru. Gospoda, koja pristaju na predlog financ. odbora, neka izvole ustati. (*Većina*). Većina. § 13 je primljen.

Izvj. Borčić (*čita § 14*).

Predsjednik. Hoće li tko govoriti?

Perić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. Perić.

Perić. Visoki Sabore! U lanjskoj osnovi, koja je s naše strane bila predložena, mi smo takodjer predložili, da se povisi učiteljem gradjanskih učiona plaća za 50 fior., dakle na 700 fior. Financijalni odbor došao je u susret toj našoj želji i ja to harnostno pripoznajem i kažem, da ćemo glasovati za ovaj paragraf.

Predsjednik. Molim gosp. izvjestitelja, da pročita § 14.

Izvj. Borčić (*čita § 14*).

Predsjednik. Gospoda, koja primaju § 14, neka izvole ustati. (*Većina*). § 14 je primljen.

Izvj. Borčić (*čita § 17*).

Predsjednik. Pita li tko rieč?

Perić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g Perić.

Perić. Pošto je odbijen naš predlog, da se ukine ta razdielba, to ću glasovati za predlog financijalnog odbora samo sa izuzetkom dvih rieči t. j. sa svjedočbom usposobljenja. To prisilno sredstvo nečini mi se ozbiljno. Naš predlog glasi (*čita*):

§ 17.

Ravnateljim gradjanskih učiona pripada fior. 200, službovine. Ravnajućim učiteljim kod višerazrednih učiona u okolinam prvoga i drugoga razreda pripada službovine fior. 100, a u onim trećega razreda fior. 60.

Svi učitelji i podučitelji javnih pučkih učiona, izuzam gradjanske, u okolinam prvoga i drugoga razreda primaju doplatu od godišnjih fior. 50; a učiteljice i podučiteljice, izim gradjansl.ih, u istim okolinam, doplatu od godišnjih fior. 40. Ove se doplate ne uračunavaju u mirovinu.

Toliko službovine koliko doplate primaju se na jednake rokove, kao što i stalne plaće.

Perić — Mišetić — Ljubić — Šarić — Biankini.

Presjednik. Ovaj predlog ima dovoljan broj podpisa, i valja ga uvažiti. Rieč ima gosp. izvjestitelj.

Izvj. Borčić. Preporučam predlog financijalnog odbora.

Predsjednik. Pošto gospod. izvjestitelj ostaje pri svom predlogu, meni je red staviti na glasovanje predlog gosp. zast. Perića u koliko se slaže sa predlogom financ. odbora i onda poslje staviti na glasovanje rieči: „sa svjedočbom usposobljenja", koje po gosp. Periću imale bi biti izostavljene. — Stavljam na glasovanje § 17 po predlogu gosp. zast. Perića.

Izvj. Borčić (*čita predlog izostavivši gornje dvie rieči*).

Predsjednik. Gospoda, koja primaju ovaj dio § 17, neka izvole ustati. (*Većina*). — Ovaj dio je primljen. — Sada stavljam na glasovanje izostavljene rieči: „sa svjedočbom usposobljenja". Gospoda, koja pristaju, da i ove rieči budu uvrstene u § 17, kako predlaže financ. odbor, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. Borčić (*čita § 18*).

Predsjednik. Rieč ima g. Perić.

Perić. Velika je razlika u stanarini između Zadra, Splita i ostalih gradova, a to je poznato, da stanarina n. p. u Benkovcu, Imotskom nije ništa niža nego li u Zadru i Splitu, Dubrovniku i Kotoru za koje gradove u ime stanarine upravitelj dobivat će fiorina 240, dočim u drugim okolinam prvoga i drugoga razreda nije nego polovicu toga, a što je odveć nepravedno jest to, da se ta stanarina u okolinam trećeg razreda odsjeća po prilici na fiorina 60. — Zna se, da za prostoriju za samu učionu i to jednorazrednu, dakle na selu, u okolini trećeg razreda plaća se najma od 100-120 fiorina, a kad je pridružen stan 200-250-260 fiorina; dakle za sam stan učitelja fi. 80-130-140 dobiva gospodar kuće, dočim učitelju naknada se odmjerava su fiorina 60. Nemogu pojmiti, zašto se hoće da štedi na samoj koži učitelja? Pravedno bi bilo, da se u toj mjeri i njemu naknada daje, s tog razloga predložit ću, da se u svim ostalim okolinam osim spomenutih gradova dade naknada od 30% što bi upravo nekako odgovaralo naknadi, koja se daje gospodaru učionske sgrade, u kojoj učitelj prima stan u naravi. — Nepravedno je pak, da se te nagrade daju poplatno od 3 do 8 mjeseca, dočim učitelj valja gospodaru kuće, da plaća mjesečno i to unaprjed. — Izpravak, da se drugim uči-

teljim i učiteljicam dade polovicu stanarine uživane od upravljajućeg učitelja (učiteljice) u dotičnom mjestu potiče odtole, što učitelji i učiteljice osobito u zagorskim predjelim na čudu su sa stanom, za koji valja da izdaju dobar dio svoje mršave plaće. S toga preporučujem sliedeći predlog:

Svaki upravitelj učione ima pravo na stan sastojeći barem, iz dvie sobe sa potrebitim pripadajućim mjestim, a po mogućnosti, dati će mu se u sgradji učione.

Kad se nebi moglo naći stana, pristojat će mu nagrada u novcu, koja se ima ustanoviti u gradovima Zadru i Splitu na 40%; u svim ustalim okolinam na 30%, od najviše plaće godišnje u dotičnoj učionskoj okolini (§§ 13 i 14).

Ova se naknada izplaćuje unaprjed i mjesečno, kao što i plaće.

Drugim učiteljim i podučiteljim (učiteljicam i podučiteljicam) pripada pravo na polovicu stanarine uživane od upravljajućega učitelja (upravljajuće učiteljice), u dotičnom mjestu.

Perić — Ljubić — Šarić — Biankini — Mišetić.

Predsjednik. Predlog je dovoljno podpisan, te ja ću ga uvažiti i staviti na glasovanje. Pita li tko rieč? — Nitko. — Rieč ima gospodin izvjestitelj, pošto nitko više neželi govoriti.

Izvj. Borčić. Visoki Sabore! §. 18 bio je od financ. odbora samo u jednoj stavci preinačen, a u svemu je ostalom ostao, kako je u zakonu. Preinačen je u tom smislu, da bude i grad Spljet u pogledu naknade stana uzporedjen gradu Zadru; jer je u zakonu, da grad Zadar ima u ime stanarine 40%, dočim ostalo ima ostati kao i prije. Čini mi se, da je svakomu poznato, da je Spljet najskuplji grad u zemlji i u pogledu živeža i stanova, te je bilo pitanje pravice, da se uzporedi u tom pogledu Zadru. Kazati, da su stanovi u Benkovcu i Kninu tako skupi kao i u Spljetu i Zadru, čini mi se, da je nešto pretjerano. Oni, koji su živili tamo i poznaju prilike ovih dvih varoša, protivnog su mnienja. Ja sam imao prilike govoriti s učiteljem, koji je došao iz Imotske i ovaj nije se tužio na veliku skupoću stana u Imotskoj. Kad bi bio prihvaćen predlog gosp. Perića, mi bi uz ovih 28.000 fior., što je prije predlagao, imali drugih 20.000 fior. poviška, i pošto je pao prvi predlog njegov, to je povišak snižen za 16.000 fior., a sad bi mu se dodao drugi od 20.000 fior. Razlozi ekonomički, koji su me naveli prije, da pobijam prvi njegov predlog, sile me i sada, da se uzprotivim ovom predlogu i preporučim vis. Sabor, da ga odbije.

Ravnajući učitelji treće okoline dobivaju većim dielom stan u naravi, a usljed novog zakona biti će im to još bolje osigurano i neće biti učitelja ravnajućeg treće okoline, koji bi primao nagradu za stan, nego stan u naravi; jer će občina biti dužna pružiti školu skupa sa stanom. Iz ovih razloga molim vis. Sabor, da bi izvolio podupríeti predlog financijskog odbora i odbaciti preinačenja predložena od gospodina Perića.

Predsjednik. Paragraf 18 predložen po financ. odboru, sadržava četiri točke. Prva je točka jednaka, kako ju predlaže zast. Peric, i zato ću ja staviti najprije na glasovanje ovu prvu točku. Zatim ću staviti na glasovanje drugu točku istog § 18, kako ju predlaže gosp. zast. Perić. Ako ova pane, onda stavit ću na glasovanje drugu točku § 18, kako ju predlaže financ. odbor. Zatim staviti ću na glasovanje treću točku predloga gosp. Perića, koja se odnosi na izplaćivanje naknade za stan unapred i kad bi ova pala, staviti ću na glasovanje dotični predlog financijalnog odbora. Glede četvrte točke jednako ću postupati, t. j. najprije staviti ću na glasovanje predlog gosp. Perića i ako bi ovaj pao, onda predlog financ. odbora.

Nego pitam gosp. izvjestitelja, neka se izvoli izraziti glede treće točke, o kojoj misli, da bi se mogli složiti.

Izvj. Borčić. Nemogu sam odlučiti. Molim, da se dogovorim sa članovim financijalnog odbora.

P r e d s j e d n i k. Prekidam sjednicu za 5 časova.

(Nakon odmora od 5 časova).

P r e d s j e d n i k (*zvoni*). Sjednica je otvorena. Konstatujem, da je zakonit broj. Rieč ima gosp. izvjestitelj.

Izvj. B o r č i ć. Pošto preinaki predzadnje stavke § 18 predloženoj po gospod. Periću sa računarskog gledišta nema prigovora, nego je to pitanje reda, i pošto s tom preinakom zemlja ne bi uzela veći teret, nego dandanas postoji, dapače još i manji, nego je sada, s toga predlažem, da se ova preinaka primi i da se stanarina predplatno plaća.

P r e d s j e d n i k. Sada pada alternativan predlog glede treće točke § 18.

Stavljam zato na glasovanje prvu stavku § 18, koja glasi (*čita*):

„Svaki upravitelj učione ima pravo na stan sastojeći barem iz dvie sobe sa potrebitim pripadajućim mjestim, a po mogućnosti dati će mu se u zgradji učione".

Gospoda, koja primaju ovu stavku § 18, neka izvole ustati. (*Većina*). — Prva je stavka primljena.

Druga stavka po predlogu g. Perića glasi (*čita*):

„Kad se nebi moglo naći stana, pristojat će mu naknada u novcu, koja se ima ustanoviti u gradovima Zadru, Splitu na 40%; u svim ostalim okolinam na 30%, od najniže plaće godišnje u dotičnoj učionskoj okolini (§§ 13 i 14)".

Gospoda, koja primaju ovu stavku kako je bila sada pročitana, neka izvole ustati. (*Manjina*). — Manjina.

Stavljam na glasovanje drugu stavku po predlogu financ. odbora, koja glasi (*čita*):

„Kad se nebi moglo naći takova stana, pristojati će mu naknada u novcu, koja se ima ustanoviti u gradovima: Zadru i Spljetu na 40%; u okolinam prvoga i drugoga razreda na 20%; a u okolinam trećega razreda na 15% od najniže godišnje plaće u dotičnoj učionskoj okolini (§§ 13 i 14)".

Gospoda, koja pristaju na ovu stavku, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljena je.

Treća stavka je sada jednaka i pada predlog financ. odbora, te stavljam na glasovanje predlog gosp. Perića, koji glasi (*čita*):

„Ova se naknada izplaćuje unapried i mjesečno kao što i plaće".

Gospoda, koja primaju ovu stavku, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljena.

Prelazim na glasovanje četvrte stavke po predlogu Perićevu, koja glasi (*čita*):

„Drugim učiteljim i podučiteljim (učiteljicam i podučiteljicam) pripada pravo na polovicu stanarine uživane od upravljajućega učitelja (upravljajuće učiteljice) u dotičnom mjestu".

Gospoda, koja pristaja na ovu stavku, neka izvole ustati (*Manjina*). Manjina.

Stavljam na glasovanje četvrtu stavku § 18, po predlogu financ. odbora (*čita*):

„Drugim učiteljim i podučiteljim ne pripada pravo na stan".

Gospoda, koja primaju ovu stavku, neka izvole ustati. (*Većina*).

Stavka četvrta je primljena.

Izvj. B o r č i ć (*čita § 19*).

P r e d s j e d n i k. Hoće li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § 19, neka izvole ustati. (*Većina*). — Primljen je § 19.

Izvj. B o r č i ć (*čita čl. II*).

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju čl. II., neka izvole ustati. (*Većina*). — Članak II. je primljen.

Izvj. Borčić (*čita čl. III*).

Predsjednik. Hoće li tko govoriti? — Nitko. Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na čl. III., neka izvole ustati. (*Većina*). Čl. III. je primljen.

Izvj. Borčić (*čita čl. I., naslov i uvod*).

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju čl. I., naslov i uvod, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno. — Ova je zak. osnova primljena u drugom čitanju te staviti ću treće čitanje na dnevni red dojduće sjednice. Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda naime na izvješće financ. odbora o proračunu zemaljske pokrajinske zaklade za g. 1895. — (*Vidi Prilog B. 13 str. 237*). Neka izvoli g. izvjestitelj i predstojnik financ. odbora d.r Čingrija pročitati izvješće.

Izvj. D.r Čingrija (*čita*):

Br. 35-Sab.

Visoki Sabore!

Financijalni Odbor pošto je svestrano uzeo u pretres predračun Zemaljske pokrajinske Zaklade, predložen sa strane našeg Zemaljskog Odbora, izvješćem 7 januara t. g. Br. 115, došao je do zaključka da treba predložiti da se isti primi u cijelini:

Nikakva prištednja nije moguća, jer po istome predlogu Odbora Zemaljskoga predračun zatvora se sa manjkom od fior. 5360, za pokriće kojeg, kako se u dotičnom izvješću kaže, ne ostaje drugo već samo nada neke prištednje koja bi imala slijediti u trošku ostambe za Gjandarmeriju, usljed novog općeg zakona tu skoro objelodanjena, po kome doprinesak što država daje u tu svrhu bio je povišen, te će prouzročit dotični blagajnički ostatak. — Pri takom stanju stvari, svaka i najbolja namjera da se što prištedi pada, te pokazuje se neizbježiva nužda da se povisi prirez na izravne poreze za 3 novčića na fiorin, koji tako od 37 novčića što je lani bio, poskače na nov. 40%.

Razlozi koji opravdavaju ovo povišenje navedeni su u izvješću Zemaljskoga Odbora i u razjašnjenjima koja su predračunu dodata, te ne treba da ih se ovdi opetuje. Opaziti ćemo samo da poglavita svota, i ovog puta kao i vazda, nalazi se pod XII naslom „Učione“ gdje je preliminirani trošak veći od lanjskoga za f. 19,354; što nije drugo nego neizbježiva posljedica školskog vladajućeg zakona, usljed kojeg svake godine ovaj naslov treba da bude povišen.

Drugi ne mali povišak spada megju izvanredne u naslov VII „Putevi“, a prouzročen je radi potrebe, koja se pokazala, da se korijenito poprave neki glavni rukotvori na predjelnoj Mučkoj cesti; te je u tu svrhu umetnuto, u ovogodišnji predračun, kao prvi obrok, polovina preliminirane svote, sa fiorina 7500, usljed česa ovaj naslov u 1.oj točki poskočio je na fiorina 10,500, od f. 3000, što su bili predloženi za godinu 1894.

Pod naslovom IX za „Bolnice“ unešen je viši trošak od fior. 7,409, koji se ima pripisati sve to više rastućem broju bolestnika, koji u bolnice dolaze.

Nego ovaj posljedni trošak biti će nadoknagjen dotičnim općinskim doprineskom, tako da onaj zemaljske zaklade neće se stvarno povisiti prama onomu prošle godine. Ostali povišci, kako i sniženja, u nekim točkam, nijesu znatni, a navedeni su u dotičnim predračunskim razjašnjenjima.

Usljed navedenog ustanovljen je ukupni trošak sa	f. 560,489
koji je prama onomu od godine 1894 od	„ 524,178
veći za	f. 36,311

Vlastiti dohodci i naknade nijesu se povisile u istom razmjerju nego samo za f. 8,819,

kako je u izvješću Zemaljskoga Odbora dokazano, t. j. prema svoti od f. 111,350
za prošlu godinu povisili su se na „ 120,169
Ima se dakle ukupni iznos potrebštine od „ 560,489
Prema dohodku od „ 120,169

što daje manjak od „ 440,320
koji ima biti pokriven sa pokrajinskim nametim.

U tu svrhu financijalni Odbor predlaže da budu odobreni slijedeći nameti predloženi sa strane Zemaljskoga Odbora, biva:

a) prirez na izravne poreze od 40% na državnu pristojbinu od f. 700,000 sa f. 280,000
b) prirez na potrošarinu od 100% na državnu pristojbinu od f. 135,000 sa „ 135,000
c) Uvozarina po predlogu Zemaljskoga Odbora u ukupnom iznosu od „ 19,860
d) Razni dohodci „ —,100

Svega skupa f. 434,960
kojoj svoti kad nadodaš onu gori navedenu što duguju vlastiti dohodci od f. 120,169
Ima se ukupno za pokriće „ 555.129
A pošto potrebština iznosi „ 560.489

ostaje manjak od f. 5,360

Na temelju gorinavedenog Financijalni Odbor predlaže Visokomu Saboru:

I. Da uzme za podlogu posebne rasprave predračun Zemaljske Zaklade podnešen mu izvješćem 7 Januara 1895 Br. 115 Zemaljskoga Odbora.

II. Da usljed posebnog glasovanja svijeh stavaka proračuna zaključi što slijedi:

1. Potrebština Zemaljske Zaklade za godinu 1895 ostaje proračunana na fior. 560.489 a vlastiti dohodci ustanovljeni sa f. 120,169.

2. Na podmirenje manjka od f. 440,320 udaraju se sljedeći pokrajinski nameti:

a) prirez od 40% na izravne poreze zemljarine, kućarine, obrtarine i dohodarine (pristojba vanredna i redovita),

b) prirez od 100% na potrošarinu po cjeniku dodanu Zakonu 18 svibnja 1885 (D. Z. L. Br. 83) na sve stvari izuzam točke 3, 4, 6,

c) posebna odredbina na uvoz u sva mjesta podložena potrošarini

— na pivo od f. 0.90
— na žeste neoslagjene od „ 3.00
— na žeste oslagjene od „ 4.50

od svake metričke cente (Zem. Zakon 17 Studenoga 1880 Br. 22).

d) nepokrivena svota od fiorina 5,360 pokrit će se blagajničkim ostatcima.

Zadar 30 Siečnja 1895.

Od Saborskog Financijalnog Odbora

Predstojnik i izvjestitelj
Čingrija.

Predsjednik. Obća je razprava otvorena. Nego pošto se prvi upisan za rieč g. Ljubić nešto slabo ćuti, a i s druge strane izražena mi je bila želja, da se odgodi razprava do sutra, izostaviti ću ovu točku dnevnog reda, i preći ću na petu točku: riešenje molbenica. Pošto je izvjestitelj zast. d.r Ivčević bolestan, molim zast. g. Brajkovića, da izvoli izvjestiti o molbenicam.

Brajković (*čita*):

Br. 133-Sab.

Andrija Franetović glavar Kčare i družina mole da im Sabor izposluje obilatu novčanu pripomoć za povećanje crkve.

Molbenički Odbor predlaže da se prošnja ustupi c. k. Dalmatinskomu Namjestništvu preporukom na blagohotno uvaženje.

Predsjednik. Želi tko govoriti? — Ni-

tko. Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. *(Ustaje većina)*. Predlog je primljen.

Brajković (*čita*):

Br. 135.

Glavari Ervenika Donjega i Gornjega mole za godišnju novčanu podporu za zatrpavanje ponora.
Molbenički Odbor predlaže da se prošnja ustupi Zemaljskomu Odboru.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. *(Ustaje većina)*. Predlog je primljen.

Brajković (*čita*):

Br. 54.

Grgur-Urlić Ivanović pučki učitelj u Oklaju moli da mu se udieli priličita podpora budać uredio voćnjak i vrt u Oklaju troškom od f. 250.

Molbenički Odbor predlaže, da se prošnja Grgura Urlića Ivanovića ustupi Porkajinskomu Školskomu Vieću preporukom na blagohotno uvaženje.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. *(Ustaje većina)* Predlog je primljen.

Brajković (*čita*):

Br. 143.

Občinsko Upraviteljstvo u Kotoru popraća molbenicu seljana Lepetana, kojom mole za novčanu pripomoć za moć sgraditi novo grobište.

Vidiv da se za grobište ima pobrinuti zanimani odiomak, da ako mu sredstva nedopiru, imala bi mu priskočiti u pomoć Občina;

Vidiv da je Pokrajinska Zaklada dosta obterećena;

Molbenički Odbor predlaže da se preko prošnje seljana Lepetana za novčanu pripomoć za groblje predje na dnevni red.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. *(Ustaje većina)*. Predlog je primljen.

Brajković (*čita*):

Bs. 125-Sab.

D.r Pilip Colombani ljećnik pomočnik kod pokrajinske bolnice u Arbanasim moli da mu se povisi plaća od 600 na 1000 fior.

Vidiv da je broj bolestnika kod Pokrajinske bolnice u Arbanasim bio god. 1894 mal da ne trostruko više nego li u bolnicam Splita i Dubrovnika;

Vidiv da prositelj obavlja velikom točnosti i revnosti svoje dužnosti i da radi svoga revnoga nastojanja zaslužuje obzira;

Molbenički Odbor predlaže, da se D.ru Pilipu Colombani-u ljeničku pomočniku povisi ad personam plaća na 800 fior.

Predsjednik Pita li tko rieč? — Nitko. Razprava je zatvorena. — Gospode, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. *(Ustaje većina)*. Predlog je primljen.

Brajković (*čita*):

Br. 144-Sab.

Mate Radoničić učitelj u Dobroti moli za novčanu pripomoć.

Molbenički Odbor predlaže da se prošnja ustupi Pokrajinskomu Školskomu Vieću.

Predsjednik Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda,

koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Predlog je primljen.

Brajković (*čita*):

Br. 142-Sab.

Općinsko Upraviteljstvo na Korčuli moli da bi Visoki Sabor izvolio preporučiti Visokoj Vladi da se u Račiskoj luci ustanovi Carinsko i lučko zdravstveno Povjerenstvo.

Molbenički Odbor predlaže da se molbenica preporukom ustupi c. k. Dalmatinskomu Namjestništvu.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Predlog je primljen.

Brajković (*čita*):

Br. 152.

Stjepan Kristić učitelj u Belini moli za što obilatiju pripomoć.

Molbenički Odbor predlaže da se prošnja ustupi s preporukom Pokrajinskomu Školskomu Vieću.

Predsjednik. Želi li tko govoriti?

Biankini. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. Biankini.

Biankini. Ovo je drugiput, da se ovaj nevoljni učitelj obraća na visoku kuću za pripomoć. Bio je bolestan godinu i pol, u dvaput išao je u bolnicu: bilo u Trstu za operirati se, bilo u Zadru, te je morao dugove učiniti i upao je u nemale dugove. Lani je vis. sabor takodjer ustupio njegovu molbu pokrajinskom školskom vieću i ovo mu dalo pripomoć od 20 for. — Meni se čini, da nisu ovi vanredni slučajevi, da se molba ima ustupiti pokrajinskom školskom vieću. Kad se ima dokaza, da je on potrošio stotine forinti i u velikoj je nevolji, vis. sabor imao bi mu doznačiti pripomoć i neslati ga na pokrajinsko vieće. Ja bi predložio, da vis. sabor ustupi ovu molbu zemalj. odboru, da mu podieli vanrednu pripomoć.

Predsjednik. Imamo dva predloga: jedan financijalnog odbora i drugi g. Biankinija. Ovaj glasi (*čita*):

Nek se molba učitelja Kristića ustupi zemaljskomu odboru za vanrednu obilatu pripomoć

Biankini.

Buduć ovaj predlog nije dovoljno podpisan, ja ću staviti najprije pitanje, ako ga tko hoće poduprieti. Gospoda koja ga podupiru neka izvole ustati. (*Ustaje dovoljan broj*). — Predlog je dovoljno podupri i valja ga uvažiti.

Najprije glasovati će se o predlogu gos. Biankinija te ako bi predlog pao glasovati će se o predlogu molb. odbora. — Stavljam na glasovanje predlog g. zast. Biankinija, koji glasi (*čita predlog*).

Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Predlog je primljen.

Izvj. Brajković (*čita*):

Br. 9, 38, 44, 73, 101, 102, 117, 134, 153.

Virgilj Meneghello Dinčić, Antica Bogdanović Cettineo, Karlo Inchiostri, Amadeo Gilardi, Marko Kruspilić mole za novčanu podporu za moć nastaviti nauke slikarstva;
Simun Pjerotić učitelj poljodjelstva,
Jakov Marinković učitelj pučki.
Petar Bošnjak traže novčanu pripomoć za neke pismene radnje što su objedodanili ili kane objelodaniti.

Upraviteljstvo Družtva Pučke Knjige moli za novčanu pripomoć.

Molbenički Odbor predlaže da se sve ove prošnje ustupe na riešenje Zemaljskomu Odboru.

Predsjednik. Otvorena je razprava.

D.r Klaić. Pitam rieč na razjašnjenje.

Predsjednik. Rieč ima gospodin D.r Klaić.

D.r Klaić. Ovaj put je Zemaljski Odbor u zemalj. proračunu povisio znatno svotu, koja je bila prije opredieljena za podpore književnosti i umjetnosti, na 1.300 fior. Kad se u saboru pojedince glasuje za ove podpore, gospoda nemaju pred očima, kolika je ta svota i opredieli se više ili manje, i svake godine dogodilo se, da bi se znatno prekoračila ova točka. Pošto treba ostati u nekim granicam i ne obteretiti zemalj. zakladu, i pošto valja biti oprezan u podieljivanju ovih podpora, jer danas vidimo, da mnogi ćute u sebi zvanje za književnika i umjetnika, zato mislim, da je najbolje, da Zemalj. Odbor ove prošnje prouči i popita potrebita razjašnjenja i tada u granicam proračuna opredieli ove podpore. Tako će se bolje svrha postići, a s druge strane neće se odviše obteretiti zemalj. zaklada. Pristajem na predlog peticionalnog odbora.

Predsjednik. Želi li još tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na predlog molbeničkog odbora, neka izvole ustati. — (*Većina*). — Predlog je primljen.

Pošto nemamo više gradiva, ja namjeravam za nevolju zatvoriti sjednicu. Buduća sjednica biti će sutra u 10 sati prije podne sa sliedećim dnevnim redom:

1) Treće čitanje zak. osnove, kojom se preinačuju §§ 13, 18 i 19 zemalj. zakona 29 prosinca 1871, o uredjenju pravnih odnošaja učitelja kod javnih pučkih učiona u Dalmaciji;

2) Prvo čitanje zak. osnove o uredjenju bujice „Mahnitaš“ u Petrovompolju obćine Drniške;

3) Izvješće financ. odbora o konačnom računu godine 1893 zaklade za poljodjelske poboljšice kraljevine Dalmacije;

4) Prvo čitanje zak. osnove, kojom se ovlašćuje Zemalj. Odbor da sklopi zajam kruna 600.000 na račun zemalj. zaklade kraljevine Dalmacije;

5) Drugo čitanje zak. osnove, kojom se predlaže preinaka IV. razdiela zemalj. zakona 29 studenoga 1871, o umirovljenju učiteljskog osoblja i obskrbljenju njihovih preostavših;

6) Izvješće financijal. odbora, o uredjenju ljekarničke službe kod pokrajinskih bolnicah u Dalmaciji.

7) Razprava o proračunu pokrajinske zaklade za god. 1895;

8) Izvješće upravno-gospodarstvenog odbora o molbi odbora obćinskih činovnika za uredjenje službe i ustanovljenje dotične mirovinske zaklade.

Današnja je sjednica zatvorena.

(*Svršetak sjednice u 12 sati i 40 čas. po pod.*)

XII. Sjednica dneva 7 Veljače 1895.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika jedanaeste sjednice. — Upiti na c. k. Vladu i odgovori. — Navještenje molbenićā. — Glasovanje zaključka predloženog od financijalnog odbora, da se počamši od godine 1895, sva podučiteljska mjesta pokrivena učiteljskim silama sa svjedočbom usposobljenja, podignu na učiteljska. Treće čitanje zak. osnove kojom se preinačuju §§ 13. 14, 17, 18 i 19 zem. zak. 29 prosinca 1871, o uredjenju pravnih odnošaja učitelja kod javnih pučkih učiona u Dalmaciji. — Prvo čitanje zak. osnove o uredjenju bujice „Mahnitaš" u Petrovompolju, području občine Drniške. — Razprava i glasovanje konačnog računa godine 1893 zaklade za poljodjelske poboljšice Kraljevine Dalmacije. — Prvo čitanje zak. osnove, kojom se ovlašćuje Zemaljski Odbor da sklopi zajam krunā 600.000 na račun zemaljske zaklade Kraljevine Dalmac ije. — Razprava i glasovanje zak. osnove, kojom se preinačuju propisi IV. razdiela zem. zakona 29 prosinca 1871, o umirovljenju učiteljskog osoblja i obškrbljenju njihovih preostavših. — Izvješće financijalnog odbora o uredjenju ljekarničke službe kod pokrajinskih bolnica u Dalmaciji. — Obća razprava o proračunu zemaljske zaklade za godinu 1895.*

(Sjednica nastaje u 10 satī i 28 čas. pr. p.)

Predsjedava: podpredsjednik D.r **Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *Korlaet Božo* i *Vukotić Gjuro.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: c. k. namjestnički podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. k. dvorski savjetnik **Dragutin Maria Truxa**; cc. kk. namjestništveni savjetnici **Antun** vitez **Vuković** i **Nikola Nardelli.**

Predsjednik *(zvoni)*. Otvorena je sjednica. Ima nas 25. Broj je zakonit. Molim gosp. tajnika neka izvoli pročitati zapisnik jedanaeste sjednice.

Tajnik Korlaet *(čita zapisnik XI.e sjednice)*.

Predsjednik. Hoće li tko govoriti o zapisniku? *(Nakon stanke)*. Nitko. — Gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. — *(Većina)*. — Zapisnik je odobren.

Prije današnje sjednice primio sam dva upita. Jedan predao mi je gosp. zast. Duboković, neka za izvoli pročitati.

Duković *(čita)*:

Upit na Vladu Nj. Veličanstva.

Još od 27 godina nazad visi pitanje sgrade nove župničke crkve u Sućurju na otoku Hvaru.

Potreba te sgrade bila je pripoznata i sa strane c. kr. Vlade, koja je naredila natrag 5 godina da se ta crkva zatvori radi pogibelji srušenja, te narod mora ili neprisustvovati službi Božjoj, ili čamiti na sunčanoj žegi ili ostati izložen svakom zlovremenu za slušati svetu Misu u kapelici svetog Antona koja nemože više od 50 osoba sadržavati.

Pošto je red da se stane na put takovom neredu, podpisani imadu čast upitati Vladu Nj. Veličanstva:

I. Priznaje li ona potrebu da se sagradi nova župnička crkva u Sućurju?

II. Jeli voljna narediti da potrebite radnje čim prije započmu i da jednom bude sagradjena nova župnička crkva u Sućurju?

Zadar, 7 veljače 1895.

N. Duboković — Ant. Machiedo — Korlaet. Brajković.

Predsjednik. Drugi mi je upit o istom predmetu predao gosp. zast. Biankini. *(Smjeh)*. Neka ga izvoli pročitati.

Biankini *(čita)*:

Upit zastupnika Biankina i družine na vladu Nj. Veličanstva:

Ima 6 godina, da je visoka vlada, radi obzira javne sjegurnosti, naredila, da se zatvori župnička crkva u Sućurju na otoku Hvaru.

Ali uz to nova crkva se negradi, premda je već punih 28 godina, da se u tu svrhu vodi dotična pisanija.

Pošto bez pristojne župničke crkve trpi vjersko čustvo onog bogoljubnog pučanstva, dužnost nam je upitati vladu N. V.:

I. U kojem stadiumu se nalaze predtečne radje za gradju nove župničke crkve u Sućurju na otoku Hvaru?

II. Pošto je stara župnička crkva u Sućurju zatvorena, a od punih 28 godina vode se pregovori za gradju nove crkve, je li voljna visoka vlada odrediti potrebita, da se svakako kroz dojduću godinu 1896 započme graditi nova župnička crkva na Sućurju?

Zadar, 7 veljače 1895.

Biankini — D.r Paštrović — Ljubić — D.r Mišetić — Perić — Šarić.

Predsjednik. Prelazi c. kr. vladi. Gospodin vladin povjerenik podpredsjednik pl. Pavich ima rieč.

Vlad. povj. Pavich. Ja ću imati čast odgovoriti na upit u jednoj od dojdućih sjednica.

Častna gospoda zastupnici d.r Puljesi i družina stavili su u saborskoj sjednici od 25 januara o načinu izvršivanja carinarske službe i službe financijalne straže u Gružu i Dubrovniku, sljedeći upit:

I.o Jesu li c. k. Vladi poznati svi ovdje navedeni istiniti slučajevi i nepogodnosti u c. k. Divoni u Dubrovniku, odnosno samovolja financijskog povjerenika i dosljedno sve financijske straže?

II.o Misli li Visoka Vlada odma i ozbiljno preduzeti stroge korake, da se prama okolnostima, t. j. iznimno, vrši do sada mrtvo slovo § 1 Ministarske Odredbe 23 junija 1891, da se nabave druge prostorije za carinarske magaze, prikladne za svaku vrstu trgovine, a osobito za upaljive; da se odstrani trvenje i antagonizam medju ces. kr. Upravom ces. kr. Divone Dubrovačke s jedne, a c. k. Financijalne straže s druge strane; da se ukloni premetačina prtljage na javnim mjestima, kao što bi to bilo u Gružu pri dolasku parobroda iz Stona, odnosno iz Metkovića, i u Dubrovniku pri dolasku voznijeh pošta iz Trebinja i Herceg-Novoga; da se povisi broj činovnika radi tačnijega i bržega opremanja posala; da se uoblasti c. k. Divona Dubrovačka, da prima jamčevine u ime carine za trgovinu za koju zakasne stići popratne carinarske isprave, i da ona ista može povraćati deponirane jamčevine odma kad trgovac prikaže isprave, a da nije ovomu potreba obraćati se c. kr. Pokrajinskom Upraviteljstvu Financija i čekati odgovor po nekoliko mjeseci.

Na ovaj upit čast mi je na temelju priobćenja c. k. Pokrajinskog Ravnateljstva financija odgovoriti kako sliedi:

U Dalmaciji za neke trgovine iz unutrašnjosti plaća se po cieniku priobćenom sa zakonom od 18 svibnja 1875 (D. Z. L. broj 84) potrošarina, a to u mjestim, koja su istoj podvržena izmedju kojih broji se i Gruž.

Zaštita ovog vrela dohodka, za koje interesirane su pokrajina i obćine, kao i zaštita samotrždbe duhana, osobiti su zadatci financijalne straže, koji ne biše ukinuti sa polakšicam Ministerijalne naredbe od 22 junija 1891-VI (D. Z. L. Broj 78) protegnutim na Dalmaciju sa Ministerijalnom naredbom od 12 srpnja 1892 (Dr. Z. L. Br. 115).

S tog gledišta nadziranje, što ga financijalna

straža vrši u Gružu sa premetanjem prtljaga putnika, koji stižu sa povlaštenim parobrodima, ne stoji u sukobu sa pomenutom naredbom od 23 junija 1891-VI dio, po duhu koje ima se razumjeti, da je izključenje prematanja prtljaga dopušteno *obično* samo kad se radi o stvarih putnika, koje niesu podvržene ikakvoj carini. Ako li izvršenje carinarskih propisa u tom obziru prouzrokuje zanoveti putnicima radi udaljenja Ureda od mjesta gdje parobrod, koji dolazi iz Stona, pristane, tomu bi se moglo lahko doskočiti, kad bi plovidbeno družtvo naredilo, da parobrod pristane bliže carinari, za što je Kotarsko Ravnateljstvo financija u Dubrovniku bilo već preduzelo shodne korake, ali bezupješno, radi odpora pomenutog družtva.

U ostalom naredbe Kotarskog financijalnog Ravnateljstva, izdate za oblakšanje premetanja prtljaga sa manjim teretom putnika, zadovoljile su trgovačku i obrtničku komoru dubrovačku, koja je sa dopisom od 30 studenoga 1894 broj 519 izrazila radi istih svoju zahvalu pomenutom Ravnateljstvu.

Pošto je pastrma podvržena potrošarini, ako li je ista odpremljena van pokrajine za jednu luku Monarhije, tada se sa istom postupa sa postupkom doznačivanja, dočim ako li je upravljena za jedno mjesto u pokrajini tad je ista podvržena postupku cirkulacije.

Oba postupka smjeraju, na to, da se osjegura dokaz, da je trgovina u istini prenešena u odredjeno mjesto.

Dosljedno potrebito je, da se ista zapečati, a zapečaćenje može sliediti tek onda ako li se trgovina. po propisim spravljena carinari predaje. Zahtjev dakle carinare u Dubrovniku, da se pastrma predava u vrećami osniva se u § 97 carinarskog pravilnika uvedenog u Dalmaciji sa zakonom od 20 prosinca 1879 (D. Z. L. B. 137).

U ostalom same stranke bez iznimke predavaju pastrmu u vrećama, ter su iste same koje izjavljuju pastrmu za Gruž, od kuda sliedi prevoz u Rovinj i drugamo.

Ako li je strankami tegotno predavanje pastrme prije kod Carinare u Dubrovniku pak kod one u Gružu, ništa se neprotivi, da ju izjave kod Carinare u Dubrovniku za doznačivanje u Rovinju, u kojem slučaju dovršen postupak doznačivanja kod Carinare u Dubrovniku, stranka ne bi imala drugu dužnost no predati trgovinu kod Carinare u Rovinju, propuštajuć sasviem Carinaru u Gružu.

Pitanje o prikladnosti i prostranosti magaza kod Carinare u Dubrovniku bi već više puta ventilirano, a to godine 1884, godine 1887, i kašnje godine 1892 usljed pohoda kr. ugarskog odjelnog Savjetnika Turoczy-a. Razvidi učinjeni, koje je c. kr. Ministarstvo financija više puta primilo na znanje, ne potvrdjuju sliku koja je od ovih magaza učinjena.

Osim uporabljenja triemova i prostorije u dvorištu, stoje na razpoloženje trgovcima u zgradi dubrovačke Carinare još *šest* magaza.

Jedna od ovih mnogo je prostrana i visoka, duga je 32.^{20} metara, a široka 4.^{10}; dobro je razdušena sa 8 velikih prozora, suha je sasviem, ter je obskrbljena daskami uzduž zidova, a tavan joj je od skupa dasaka, sa sačuvati u svakom obziru brašno; koje je sahranjeno za špekulaciju.

Zatrpa trgovine, prouzrokovana od postojane težnje trgovačkog stališa, da sahrane bezplatno za 10 dana u magazam svoju trgovinu, ponukovala je Visoko c. k. Ministarstvo financija, da naredi, da se samo za tri dana mogu držati u magazam bezplatno trgovine, ter da se povisi taksa za magazu do novčića i po za 100 kilograma na dan.

Jednaka naredba bi izdata i za Carinaru u Zadru, gdje se je jednako činila očutit zatrpa trgovine u carinarskim magazam.

U ostalom sa ovim mjeram uveden je isti postupak, što ga plovidbena družtva rabe za trgovački stalež za sahranu u družtvenim magazam trgovine, koju nose parobrodi koji uživaju povlasticu.

Što se pak tiče izključenja upaljive trgovi-

ne, kao na primjer kamenog ulja, od sahrane u carinarskim magazam opazit je, da se isto osniva u § 229 Carinarskog Pravilnika uvedenog sa pomenutim zakonom od 20 prosinca 1879 (D. Z. L. Broj 137).

Kontrola sa strane financijalne straže vrhu operacija glavne Carinare u Dubrovniku, osobiti je zadatak službe financijalne straže, koji se osniva na § 32 slovo *f. aa. bb. cc. dd.* Organičkog Poslovnika za financijalnu stražu od godine 1843.

Djelovanje financijalne straže u Dubrovniku smjera jedino na to, da se postigne, da se izpuni služba točno po carinarskom pravilniku i naputku za financijalne urede.

U poslu trgovca Banca što su ga naveli gospoda interpelanti, nije bilo veksacije, pošto nije dozvoljeno da se u službenim spisima, ako li i sa nevinim namjeram, posvjedoče netočne uredovne operacije, kako je uprav bila zamjena od 125 vreća brašna spremljenih ravno od parobroda „Zagreb" u Hrcegovinu mjesto jednakog broja vreća brašna, koje po izjavi predanoj od Banca, imale su biti odpravljene od „magazzino di speculazione".

Bez učiniti takovu zamjenu, mogao je Banac, bez protivštine, izjaviti brašno što mu je stiglo sa parobrodom direktno za izvoz u Hrcegovinu.

Ako li se kontrola, financijalne straže proteže i na to, da iziskuje od carinarskih činovnika unutrnji razgled kola opremljenih za Hrcegovinu, to stoji sasviem u suglasju sa propisima od § 3, slovo *a* Ministerijalne naredbe od 2 svibnja 1888 (D. Z. L. Br. 49) ter opažam u ostalom, da unutrnja verifikacija uporavlja se na trgovine, koje stižu u istinu u Dubrovnik sa izpravom legitimacije, ipak sa klauzolom „*bez prikazanja, ter dakle bez zapečaćenja*".

Prilikom jedne prijašnje uredovne traktacije, Pokrajinsko Ravnateljstvo financija postiglo je, da premetanje prtljage putnika, koji dolaze sa voznom poštom bude sliedilo u jednoj sobi kod poštarskog Ureda u Dubrovniku.

Pokrajinsko Ravnateljstvo financija nije u ostalo pomanjkalo upozoriti za shodne naredbe mjestno Ravnateljstvo pošta i brzojava na nepodobštine u tom obziru iztaknute od gospode interpelanta.

Predlog gospode interpelanta, da carinara u Dubrovniku bude ublašćena, da može sama povraćati jamčevine u ime carine, suvišan je, ako li se radi o slučajevim doznačivanja trgovine, jer tada povratak ublašćen je u § 176 pomenutog carinarskog Pravilnika.

Druga je ipak stvar, kad se radi o trgovini, koja stiže bez carinarskih izprava, ter koju trgovac prima uz jamčevinu dotične uvozarine.

U ovom slučaju, neobhodno je potrebita službena traktacija, za konstatirat da li je espap iz unutrašnjosti, što imaju suditi financijalne ravnajuće Vlasti, kojim spada i pravo odlučiti o povratku jamčevine.

Kod glavne Carinare u Dubrovniku za vrieme kad je Dalmacija sačinjavala jedno posebno carinarsko područje, osoblje sastojalo je od 2 upravitelja, i 3 pomoćna činovnika (5 osoba), dočim od 1 januara 1888, od kad je Dalmacija združena obćem carinarskom području, sistemizirano je kod pomenute carinare osoblje sa 2 upravitelja, 1 oficiala, 1 pomoćnika i vježbenika (skupa 7 osoba). Dan danas dodieljeni su istoj 2 upravitelja, 2 oficijala, 1 pomoćnik i 3 vježbenika (skupa 8 osoba), koji po izpoviedanju carinare, dovoljni su za izvršiti sve zahtjeve službe. A drugačije nebi moglo ni biti, jer što se tiče uredovnog obsega, ne stoji sravnjivanje što ga učiniše gospoda interpelanti sa carinarom u Spljetu, kod koje u istinu osoblje je dva put veće no u Dubrovniku; ali to iziskuje izvanjska služba kod privatnih skladišta za spekulaciju, koja obstoje o velikom broju u Spljetu, osobito za razvitak trgovine sa vinom, obrt ovaj koji fali u Dubrovniku.

Iz predpostavljenih razjašnjenja može se uviditi, da je zakonit način, kojim se izvršava financijalna služba u dubrovačkom kotaru, ter da ne obstoji uprav razlog da se preuzmu kakve mjere.

Što se tiče antagonizma istaknutog u upitu, megju c. k. upravom carinare dubrovačke s jedne strane a c. k. financijalne straže s druge strane, ima se opaziti, da kako carinarski ured, tako i financijalna straža, moraju podpuno izpuniti megjusobne službene dužnosti, koje njima pripadaju no da se nebi trpio sa strane predpostavljenih vlasti antagonizam, koji bi mogao biti samo štetan obavljanju službenih posalâ.

Napokon nemogu, a da ne odbijem izraz „bezobraznost“ upotrebljen u upitu proti Povjereniku c. k. financijalne straže.

Častna gospoda zastupnici Gojković i drugovi upravili su na c. kr. Vladu u saborskoj sjednici 6 veljače sljedeći upit:

Hoće li vlada dozvoliti nošnju oružja u razoružanim občinama Ercegnovoga i Risna svim občinarima, koji dokažu da im je potrebita za obranu stoke od napadaja vukova?

Na taj upit čast mi je odgovoriti: Namjestništvo nebi bilo u načelu protivno da se izdade dopust za nošenje oružja čobanim i stanovnicima razoružanih občina Ercegnovoga i Risna, kojim je to neobhodno potrebito za obranu njihovih stoka od napadaja vukovâ, ali naravno u smislu odredabâ § 17 Carske Povelje od 24 listopada 1852, glede pouzdanja odnosne osobe.

Uredovati će se po mogućnosti blagohotno pošto nego budu u predmetu učinjeni potrebiti izvidi o uvaživosti pojedinih molba, koje će dotični prositelji imati da podnesu c. kr. poglavarstvu.

P r e d s j e d n i k. Prije sjednice primio sam jednu molbenicu. Neka izvoli gospodin tajnik naviestiti joj sadržaj.

Tajnik K o r l a e t *(čita)*:

Broj 174. Seljani Zagvozda, Imotske občine, da im se izposluje preinaka poglavarstvene odluke 26 kolovoza 1893 Br. 7022.

P r e d s j e d n i k. Prelazi molbeničkom odboru. — Prelazim na dnevni red.

Prva je točka dnevnog reda: Treće čitanje zak. osnove, kojom se preinačuju §§ 13, 18 i 19 zem. zakona 29 prosinca 1871, o uredjenju pravnih odnošaja učitelja kod javnih pučkih učiona u Dalmaciji. Gospodin izvjestitelj Borčić ima rieč.

Izvj. B o r č i ć. Prije nego se predje na treće čitanje zak. osnove, kojom se preinačuje zem. zakon 29 prosinca 1871, o uredjenju pravnih odnošaja naših učitelja, moram upozoriti visoki Sabor, da je jučer izostalo glasovanje o zaključku predloženom od financ. odbora, koji glasi *(čita)*:

„Daje se nalog Zemaljskom Odboru da preporuči visokom Zemaljskom Učionskom Vieću, neka bi ovo postepeno, počamši od god. 1895 sva podučiteljska mjesta pokrivena učiteljskim silama sa svjedočbom usposobljenja podiglo na učiteljska.“

S toga molim presvjetlog gosp. predsjednika, da bi izvolio dati glasovati ovaj zaključak i onda preći na treće čitanje.

P r e d s j e d n i k. Zapitati ću vis. Sabor, dali pristaje, da se glasuje danas o ovom zaključku, koji je izostao. Gospoda, koja pristaju na to, neka izvole ustati. *(Većina)*. Predlog je primljen. Stavljam na glasovanje zaključak, koji glasi *(čita zaključak)*.

Gospoda, koja pristaju na ovaj zaključak, neka izvole ustati. *(Većina)*. — Zaključak je primljen.

Izvolite sada čitati zak. osnovu u trećem čitanju.

Izvj. B o r č i ć *(čita zak. osnovu)*.

P r e d s j e d n i k. Pita li tko rieč? Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja odobravaju ovu zak. osnovu u trećem čitanju, neka izvole ustati. *(Većina)*. Zakonska je osnova primljena u trećem čitanju.

Prelazim na drugu točku dnevnog reda: Prvo čitanje zakonske osnove o uredjenju bujica

„Mahnitaš“ u Petrovopolju obćine Drniške. (*Vidi Pril. Br. 17 str. 303*).

Neka izvoli izvjestitelj gospodin D.r Klaić čitati izvješće i zakon.

Izvj. D.r Klaić (*pokle je pročitao izvješće i zakon*). Predlažem, da ova zakon. osnova bude predana gospodarskom odboru na izvješće.

Predsjednik. Gosp. izvjestitelj predlaže, da se ova zak. osnova predade na pretečno pretresivanje gospodarskom odboru. Hoće li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Prelazim na treću točku dnevnog reda: Izvješće financ. odbora o konačnom računu god. 1893 zaklade za poljodjelske poboljšice Kraljevine Dalmacije. Neka gosp. izvj. Zaffron izvoli pročitati izvješće. (*Vidi Prilog Br. 2 str. 49*).

Izvj. D.r Zaffron (*čita*):

Br. 2-Sab.

Visoki Sabore!

Zaklada za poljodjelske poboljšice za našu Kraljevinu bi ustanovljena zemaljskim zakonom 18 veljače 1891 Br. 10. Stupila je u kriepost stopro koncem godine 1893 tako da od ovo doba počeli su računi.

Na temelju pomenutog zakona od zajma od 400.000 kruna, izdala je u Obveznicam 4% jedan dio, naime iznosak od 113.800 kruna pisane ili nominalne vriednosti, to jest 56.000 fiorina. Ove Obveznice su se prodale uz cienu od 90%, što odgovara javnom tečaju onog doba.

Taj iznosak sastavlja dohodak Zaklade u godini 1893.

Trošak sastoji u zemaljskom doprinesku radnjam uredjenja Krke za godinu 1892 i u polovici onog godine 1893.

Od ukupnog iznoska od fiorina 65.110 odbivši trošak ukupni od fior. 23.110. konačni blagajni pretičak jest od fiorina 42.000.

Stanje aktivno i pasivno koncem god. 1893 jest sliedeće:

Ukupna aktivnost	f. 52.908:33
Upupna pasivnost (Izdanje zajma, i pasivni ostatci)	„ 79,990:—
Tako da čista pasivnost jest od	f. 27,081:33

Pošto pak računi ove zaklade nadjeni su u podpunom redu, s toga je do časti financijalnom Odboru predložiti:

„Nek izvoli Visoki Sabor odobriti konačni „račun Zemaljske Zaklade za Poljodjelske Po- „boljšice za godinu 1893, tako kako je bio „podnesen sa strane Slavnog Zemaljskog Odbora „izvješćem 6 kolovoza 1894 Br. 3680.“

Zadar, 36 siečnja 1895.

Predsjednik
Čingrija.

Izvjestitelj
D.r Zaffron.

Predsjednik. Otvorena je razprava.

Biankini. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastup. Biankini.

Biankini. Ja nemogu nego podpuno odobriti račun ove zaklade toliko koristne za naše poljodjelske prilike. Nego uzeo sam rieč, da izrazim želju Zemalj. Odboru, da bi dojduće godine izvolio račune ove zaklade tiskati kano i drugih zaklada i prikazati ju Saboru prije nego dodje na razpravu proračun poljodjelski i da bi ju na vrieme dao prevesti na hrvatski jezik, te se pobrinuo, da svakomu zastupniku, koji dolazi na Zemalj. Odbor bude moguće uviditi i hrvatski tekst. Ja ga sinoć žalibože nisam mogao naći.

D.r Klaić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. D.r Klaić.

D.r Klaić. Ovaj konačni račun tiskan je kano prilog drugi, još pod nadnevkom 6/8 1894 i ovdje je račun vas preveden; dočim je proračun zemalj. poljodjelske zaklade kasno tiskan i razdieljen.

Biankini. Ja ga nisam primio.

D.r Klaić. Ovdje je sve prevedeno.

Predsjednik. Hoće li još tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Rieč ima g. izvj. Zaffron.

Izvj. D.r Zaffron. Ja sam hotio iztaknuti ono, što je rekao g. d.r Klaić t. j. da je račun ove zaklade tiskan kano prilog drugi pod nadnevkom 6 kolovoza 1894. Ja sam ga primio, netom sam došao u Zadar. Što se tiče druge opazke, toj nemam ništa prigovoriti. Zato ću predložiti, da vis. sabor izvoli primiti zaključak, kako je predložen od financ. odbora.

Predsjednik. Predlog financ. odbora, glasi.

Izvj. D.r Zaffron (*čita predlog*).

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Prelazim na četvrtu točku dnevnog reda: Prvo čitanje zak. osnove, kojom se ovlašćuje zemalj. odbor, da sklopi zajam kruna 600.000 na račun zemalj. zaklade kraljevine Dalmacije.

Neka izvj. g. Klaić izvoli pročitati izvješće.

Izvj. D.r Klaić (*čita*):

Br. 710.

Visoki Sabore,

Zakonska osnova o nabavi sa strane Občina učionskih pomješća za javne pučke učione, glasovana prošli dana, po svoj prilici dobiti će previšnju potvrdu; jer osnova bi još lani priobćena c. k. Ministarstvu Nastave u Beču, i nije naišla na prigovor. Za krepku provedbu tog zakona hoće se novčanih sredstava za predujmove, zajmove i pripomoći Občinam, i za sve to niesu dostatni čedni blagajnički preostatci zemaljske zaklade.

Pošto su predtečne radje dovršene, i podatci sakupljeni, u tekućoj godini započeti će što djelatnija provedba zem. zakona 5 kolovoza 1892 Br. 19 o providjenjim za nabavu pitke vode za gospodarske i kućne potrebe; a i za taj posao hoće se razpoloživa novca za predujmove i zajmove Občinam i za doprinose zemaljske zaklade, na podmiru kojih ne dosižu obična sredstva ove zadnje zaklade.

Još pri zasjedanju god. 1889 Visoki Sabor posebnim zaključkom dao je nalog Zemaljskom Odboru, eda bi zasnovao posebnu zemaljsku zakladu, iz koje bi se imali davati zajmovi dalmatinskim občinam za izvedenje radja javne koristi. Tome nalogu Zemaljski Odbor nije se do danas odazvao, jer zabavljen sa zasnovanjem i izvedenjem Zemaljske Zaklade za poljodjelske poboljšice, uvjeren da prama okolovštinam zemlje radje u poboljšice prikazivale su se najnuždnije, i trebalo je iste najprvo omogućiti. Sada kad je to postignuto najboljim uspjehom, vrieme je osvrnuti se i na gori pomenuti nalog.

Još je spomenuti kako je moguće da do brzo u život stupi uz nastojanje rodoljuba po koja zadružna blagajnica u pomoć težačkome staležu; i da se omoguće ti koristni podhvati pravično je da zemlja priteče jim u pomoć, prouživši istim prvi potrebiti novac uz povoljne uvjete. A i zato se hoće kod zemaljske zaklade razpoloživa novca.

Za providjenje tog novca u sve navedene svrhe, Zemaljski Odbor ima čast predložiti Visokom Saboru osnovu zakonsku, kojom pita ovlašćenje da sklopi zajam od 600,000 kruna, to jest 300,000 fiorina. Ta se svota čini Zemaljskome Odboru za sada dostatna.

Obzirom na postojeće novčane okolnosti na novčanim tržištim, pak i u istoj Dalmaciji, predlaže se da kamata na glavnici ne bude viša

od $4\frac{1}{4}\%$, nadom da stvarno neće ta kamata nadmašiti 4%. Uvaživ paka da sve radje gorinavedene, za izvedenje kojih treba providiti novac putem zajma, veće nego živućemu naraštaju, koristiti će potomcima, i pravično se usljed toga prikazuje da isti veći teret nose nego živući poreznici, predlaže da se utrnuće zajma bude ne manje od 60 godina.

Po svoj prilici zajam biti će sklopljen putem izdanja javnih obveznica, koji način bi upotrebljen pri do sada izdanim zemaljskim zajmovim sa dobrim uspjehom. Obveznice, uhvat je, da će biti kao i dosadanje mal da ne po cijelo razprodane u zemlji. Uhvat je takodjer da će c. k. Vlada oprostiti Obveznice i odrezke takog zajma od biljegovina i pristojbina, kako je to učinila za slične zajmove u drugim zemljama.

Teret koji će se tim zemlji, dotično zemaljskoj zakladi nametnuti neće biti prevelik. Zajmovi, u ukupnom iznosu od fior. 475,000 sklopljeni za gradnju zemaljskih bolnica i ludnice, za treći dio su utrnuti, a do 14 godina biti će sasvim. Pošto će se obveznice predloženog zajma dielomično i susljedice izdavati po potrebi, moguće je pri vrsti upotrebljenja da do 14 godina vas zajam još ne bude izdan; a medjutim ostat će razpoloživa cijela svota od oblo fior. 36.000 godišnjih, koji se sada troše za godišnjice gorinavedenih zajmova. Osim toga, sudeći po dosadašnjemu izkustvu, sva je prilika da za kamate i utrnuće obveznica zaklade za poljodjelske poboljšice neće biti potreba služiti se sredstvima zemaljske zaklade, u koliko dohodci prvo pomenute Zaklade biti će dostatni na podmiru izdataka do njezinog podpunog povratka.

Pošto se dakle radi o nabavi novca u vrlo koristne svrhe, a pošto ta nabava moći će sliediti uz uvjete ne obterećujuće preko čedne mjere zemaljsku zakladu, ili bolje zemaljske prireze, pišući Odbor ima čast preporučiti Visokom Saboru uvaženje pridružene osnove.

Zadar, 2 veljače 1895.

Predsjednik

Vojnović.

Izvjestitelj

Klaić.

Zakon . . . . .

kriepostan za kraljevinu Dalmaciju,

kojim se ovlašćuje Zemaljski Odbor da sklopi zajam od kruna 600,000 na račun Zemaljske Zaklade Kraljevine Dalmacije.

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije odredjujem što sliedi:

Članak I.

Da se provide novčana sredstva u pripomoći, predujmove i zajmove Občinam za priredjenje pomješća za javne pučke učione i za radje u nabavu pitke vode, i u obće za radje pripoznate javne koristi, ovlašćuje se Zemaljski Odbor da sklopi zajam pod imenom „Občinski Zajam“, od šestohiljada (600,000) kruna, vriednosti ustanovljene zakonom 2 kolovoza 1892 (D. Z. L. Br. 126), uz kamatu od najviše $4\frac{1}{4}\%$, povrativ u ne manje od 60 godina.

Članak II.

Za ovaj zajam, toli za kamate, koliko za povratak glavnice, jamči Zemaljska Zaklada Kraljevine Dalmacije; i zato svake godine do podpunog povratka ima se u proračun rečene Zemaljske Zaklade uvrstiti svota potrebita na izplatu kamata i utrnuća ovog zajma, u koliko ta izplata inače nebi bila pokrivena slučajnim dohodcim glavnice zajma; i ima se providiti podmiri sa zemaljskim prirezima izravnim porezom ili drugim dohodcim zemaljskim.

Članak III.

Ovaj zakon stupa u kriepost danom proglašenja a izvršba je naložena Mome Ministru za unutrnje posle.

D.r Klaić. Predlažem, da ova osnova bude predana na pretresivanje financ. odboru.

Predsjednik. G. izvjestitelj predlaže, da ova zakonska osnova bude predana na predtečno pretresivanje financ. odboru. — Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja pristaju

na predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Prelazi se na sliedeću točku dnevnog reda: Drugo čitanje zak. osoove kojom se predlaže preinaka IV razdiela zem. zakona 29 prosinca 1871 o umirovljenju učiteljskog osoblja i obškrbljenju njihovih preostavših. (*Vidi Prilog Br. 8, str. 177*).

Neka g. izvj. financ. odbora d.r Baljak izvoli pročitati izvješće.

Izvj. D.r Baljak (*čita*):

Br. 21-Sab.

Visoki Sabore!

Zakonskom osnovom, koju je predložio slavni Zemaljski Odbor, nastoji se poboljšati stanje učiteljskog osoblja kod javnih pučkih učiona i napose obškrbiti bolje udovice i siročad učitelja.

Ostajući pri tome, da je za postignuće prava na cijelu mirovinu potrebito 35 godina službe, — dok je u svijem ostalim kraljevinam i zemljama zastupanim na Carevinskom Vijeću to razdobje utanačeno na 40 godina, — zakonska osnova unosi neke preinake u postojeći zakon 29 Prosinca 1871 Br. 12 ex 1872, što se tiče umirovljenja učiteljskog osoblja i obškrbljenja njihovih preostavših, a to u suglasju sa Pravilima za umirovljenje zemaljskih činovnika, koje je Visoki Sabor već odobrio.

Te su promjene naznačene u izvješću Slavnog Zemaljskog Odbora, a megju istijem najvažnija je ta, što se učiteljima umirovljenim iza petnajeste godine službovanja broji pri iznosu mirovine i svaka pojedina dalja godina službe, tako da oni svršetkom petnajeste godine dobivaju pravo na mirovinu od petnajest tridesettina ($^{15}/_{35}$), a na svršetku svake susljedne godine po jednu tridesetpetinu više.

Pri odmjerenju mirovine pristojeće udovici ženi i sirotnoj djeci učitelja uzimlje se u obzir veći ili manji broj djece.

Pošto pravednosti i shodnosti ovijeh uredaba doista pogovora nema, a pošto se financijalni Odbor još uvjerio da ove promjene neće navaliti veći teret na mirovinsku učiteljsku zakladu;

Financijalnom Odboru čast je predložiti da Visoki Sabor izvoli uzeti za podlogu posebne rasprave *zakonsku osnovu. kojom se preinačuju propisi razdijela IV. zemaljskog zakona 29 Prosinca 1871 (Br. 12 Z. Z. L. 1872), o uregjenju pravnih odnošaja učitelja kod javnih pučkih učiona kraljevine Dalmacije;* te pri posebnoj raspravi primiti bez promjene i sve članke iste zakonske osnove kako ju je podnio Slavni Zemaljski Odbor svojim izvješćem 30 Decembra 1894 Br. 7167.

Od Financijalnog Odbora

Zadar, 29 januara 1895.

Predsjednik
Čingrija

Izvjestitelj
D.r Baljak

Predsjednik. Obća je razprava otvorena. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Obća je razprava zatvorena. — Gospoda, koja pristaju, da ova zak. osnova bude primljena podlogom posebne razprave neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Prelazi se na specijalnu razpravu.

Izvj. D.r Baljak (*čita čl. 1*).

Predsjednik. Želi li tko govoriti o čl. I.? — Nitko. — Gospoda, koja pristaju na čl. I.; neka izvole ustati. (*Većina*). Čl. I. je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 36*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na § 36, neka izvole ustati. (*Većina*). Većina.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 37*).

Predsjednik Pita li tko rieč? — Nitko. — Gospoda, koja pristaju na § 37, neka izvole ustati. (*Većina*). Većina.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 38 i 39*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju § 38 i 39, neka izvole ustati. (*Većina*). § 38 i 39 primljen je.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 40*).

Predsdjenik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju § 40, neka izvole ustati. (*Većina*). § 40 je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 41*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju § 41, neka Izvole ustati. (*Većina*). § 41 je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 42*),

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju § 42, neka izvole ustati. (*Većina*). § 42 je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 43*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § 43, neka izvole ustati. (*Većina*). § 43 je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 44*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § 44, neka izvole ustati. (*Većina*). § 44 je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 45*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § 45, neka izvole ustati. (*Većina*). § 45 je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 46*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § 46, neka izvole ustati. (*Većina*). § 46 je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 47*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § 47, neka izvole ustati. (*Većina*). § 47 je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 48*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju § 48, neka izvole ustati. (*Većina*). § 48 je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 49*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju § 49, neka izvole ustati. (*Većina*). § 49 je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 50*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § 50, neka izvole ustati. (*Većina*). § 50 je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 51*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § 51, neka izvole ustati. (*Većina*). § 51 je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 52*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja

primaju § 52, neka izvole ustati. (*Većina*). § 52 je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 53*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Gospoda, koja primaju § 53, neka izvole ustati. (*Većina*). § 53, je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 54*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § 54. neka izvole ustati. (*Većina*). § 54 je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 55*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na § 55, neka izvole ustati. (*Većina*). § 55 je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 56*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § 56, neka izvole ustati. (*Većina*). § 56 je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 57*).

Presjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § 57, neka izvole ustati. (*Većina*). § 57 je primljen.

Izvj. D,r Baljak (*čita § 58*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § 58, neka izvole ustati. (*Većina*). § 58 je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 59*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § 59, neka izvole ustati. (*Većina*). § 59 je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 60*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § 60, neka izvole ustati. (*Većina*). § 60 je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 61*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § 61, neka izvole ustati. (*Većina*). § 61 je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita § 62*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § 62, neka izvole ustati. (*Većina*). § 62 je primljen.

Izvj. D.r Baljak (*čita čl. II*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju čl. II, neka izvole ustati. (*Većina*). Čl. II. je primtjen.

Izvj. D.r Baljak (*čita naslov i uvod*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju uvod i naslov ove zakonske osnove neka izvole ustati. (*Većina*). Većina.

Izvj. D.r Baljak. Ako idje po poslovniku, to predlažem, da se predje na treće čitanje.

Predsjednik. Pošto nema preinaka stavljam na glasovanje predlog g. izvjestitelja, da se predje na treće čitanje ove zakonske osnove. — Želil tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju, da se predje na treće čitanje ove zakonske osnove, neka izvole ustati. (*Većina*). Prelazimo na treće čitanje. — Gospoda, koja primajo ovu zak. osnovu u trećem čitanju kako je bila pročitana u drugom čitanju neka izvole ustati. (*Većina*). Primljena je i u trećem čitanju.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda:

Izvješće financijalnog odbora o uredjenju liekarničke službe kod pokrajinskih bolnica u Dalmaciji.

Izvj. Korlaet (*čita*):

Uz Br. 65-Sabor.

Visoki Sabore!

Broj nemoćnika, koji dolaze u pokrajinske naše bolnice, raste od godine do godine, čemu se nimalo nije čuditi, pače bi se čuditi bilo, kad bi bilo inače, uzme li se obzir na udobnosti i pogode što se tu nalaze, na dobar glas što ga naše bolnice uživaju, radi vrstnih sila, koje kod njih službuju, kao i na ljubeznu njegu, što se tu pruža bolestnicim sa strane onih Milosrdnih Sestara, koje ih dvore pravom kršćanskom požrtvovanošću. Za one nemoćnike, koji su tu zaklonište tražili, kroz trogodište od 1890-1893 potrošilo se je u liečenje f. 31290 ili popricko na godinu f. 10430. Nu da je trošak u istu svrhu rastao svake godine u razmjeru s brojem nemoćnika, bio bi se od to doba u najgorem slučaju podvostručio, ali ne samo to nije sliedilo, već se je isti prilično umanjio ili se bar nije povećao, a to se ima pripisati tomu, što je kad svake bolnice bilo povjereno jednomu usposobljenom, pomoćniku, nek ljekove spravlja. Nu su se ljekovi medjutim nabavljali kod raznih ljekarnika, s kojim se je sklapala redovita pogodba i koji bi u više prilika i ljekove spravljali, te bi dosljedno uračunavali i nagradu za svoj trud.

Da se jednom ova stvar bolje uredi; da se bude imala tačnija i pospješnija podvorba, Slavni je Zemaljski Odbor došao do sretne namisli, da se kod tri bolnice t. j.: u Arbanasim, u Dubrovniku i Kotoru ustanove stalna mjesta ljekarnika, koji bi po tom postali pokrajinski činovnici.

Ako se s ovim ne bi imala Bog zna kakova prištednja, ne bi se imao ni veći trošak, jer, što bi se ovakim ljekarnicima više davalo, nego što se sada daje onim, koji ljekove spravljaju, to bi se — ako ne i još više — prištedilo, nabavljajuć samo ljekove neposredno iz Beča. Nu što je glavno jest to, da bi se u bolnicam imale na razpoloženje vlastite sile, te bi ne samo služba bila tačnija i urednija, nego bi možda i ljekovi mogli biti uspješniji, jer bi se spravljali pod neposrednim nadzorom liečnikâ prvenaca ili pomoćnikâ, a k tomu bi se još za tu svrhu mogle upotrebiti 4 naše domaće mlade sile.

Obzirom dakle na sve navedene okolnosti, Financijalni je Odbor većinom glasova zaključio, nek se preporuči Visokomu Saboru, da uvaži predlog Zemaljskoga Odbora, podnesen izvješćem 7 Siečnja tek. god. Br. 183. Nego, vidiv da i kod bolnice spljetske obstoje iste okolovštine, koje postaje i kod drugih; vidiv da se i u Spljetu mora graditi nova bolnica, u koju će se tada moć primati više nemoćnika, te će se i poslovi povećati, isti je Finan. Odbor usvojio zaključak, nek se i kod te bolnice ustanovi mjesto stalnog ljekarnika.

Do časti je dakle Financijskom Odboru predložiti, neka izvoli Visoki Sabor odobriti sliedeći zaključak:

I. Daje se oblast Zemaljskomu Odboru, neka otvori natječaj za stalna mjesta ljekarnika kod svih Bolnica pokrajinskih u Dalmaciji, plaćom nepovisivom od f. 1000 ljekarniku Bolnice u Arbanasima, a f. 800 onim kod ostalih Bolnica, sa dvije petogodišnjice od f. 100 svaka.

II. Ljekarnici stalno imenovani po Odboru, usljed natječaja, uživat će sva prava i dužnosti što ih uživaju i ostali pokrajinski činovnici.

III. Daje se nalog Odboru Zemaljskomu da uredi unutrnje odnošaje, glede službe ljekarnika, djelatnosti onoga kod Bolnica u Arbanasim, nabava i porazdieljenja ljekova.

Zadar, 5 Veljače 1895

Predsjednik
Čingrija

Izvjestitelj
Korlaet

Predsjednik. Razprava je otvorena. Želi tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Staviti ću na glasovanje prvi predlog financ. odbora, koji glasi (*čita prvi predlog*). Gospoda, koja primaju prvi predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Prvi zaključak je primljen. (*Čita drugi predlog*). Gospoda, koja primaju drugi zaključak, neka izvole ustati. (*Ve-*

čina). Primljen je drugi zaključak. (*Čita treći predlog*). Gospoda, koja primaju treći zaključak, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeni su dakle svi predlozi financijalnog odbora.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Razprava o proračunu pokrajinske zemaljske zaklade za g. 1895.

Rieč ima g. Ljubić.

Ljubić. Evo, gospodo i ja prvi put stupam na ovo široko polje razprave o proračunu pokrajinskom. Ja ću kazati odmah, da ne mislim govoriti o proračunu, da se tim odmah preporučim ustrpljivosti g. predsjednika i vis. ove kuće. Dakako mi zastupnici imamo potrebu kadkada izjaviti naše mnienje i naše žalbe i naše želje o poslim, koji ne mogu da upadnu u koji predmet, koji se razpravlja pred vis. kućom i radi toga se dopušta, da se ovdje nešto govori kod ove razprave. Tako se je dogadjalo i dogoditi će se unapred. Radi toga uzdam se, da će se g. predsjednik ustrpiti, ako zadjem i nepozvati me na predmet. Uzdam se i kod vis. sabora, da ću dostići tu uztrpljivost tim više, kad znadem da ne bolujem bolešću, o kojoj piše Plato.

Uzeo sam rieč, da progovorim o mom izborništvu, o gradu Makarskoj; o onom, što se dogadja od nedavno doba ondje sa strane političke uprave i što je na neki način uzrok težkim žalbam, koje se ne smjedu vanka iznositi, jer u nas obstoji neki osobiti zakon glede tiska. Dakle nije dopušteno žaliti se na čauša, a kamli na jednog poglavara. Kad progovaram ovdje, reći će se, da sam se hotio okoristiti mojim indemnitetom. — Nije. Ja ne izbjegavam nikakvoj kritici i nikakvim prigovorom. Ako budem krivo rekao, ima tko da prigovara, a ja od megdana ne bježim. Kad govorim ovdje, ćutim odgovornost, da rečem samu istinu. Tim manje ja ću dati prigode, da mi bude prigovoreno današnjem govoru, pošto ne mislim izlaziti na osobnosti, nego govoriti o stvari, a osobe zaboraviti.

Mnogi od vas biti ćete čuli, da se je nešto vanredna dogodilo u Makarskoj i čuli za odredbe, koje se u Makarskoj izdaju i kako se postupa sa strane političke vlasti, pak mogli biste pomisliti, koji se je belaj dogodio. — Makarska je na glasu kano pitomo mjesto, njegova je krajina pitoma, a danas je toliko buke. Ja kano Makaranin i zastupnik Makarske mogu se hvaliti, da ono mjesto i krajina nije dala uzroka nikada, da se tuži kano da je mjesto — neću reći razbojničko — nego ne u redovitom stanju. — Evo imamo preko 30 godina ljute borbe i Makarska i Primorje uviek stajali su uz barjak hrvatski stavno, neustrašivo i birali svoje zastupnike. Bilo je i tu borbe, ali nisu nikada dale povoda, da vlast preuzme štogod strožijega, i da koja god od tih prigoda bude povodom kakvoj iztragi. — Bilo je kad nisu bila mirna doba, niti smo mi imali svedjer janjce, koji su vodili posle u Makarskoj. Mi smo imali i stare preture i poznato je, kako su strogo postupali proti svim onim, koji ne bi zadovoljili njima. — Imali smo i namjestnika jogunastih i silovitih i nisu našli prigodu da što stroga narede proti Makarskoj i Primorju. Što se je dogodilo sada? — Tu su bili izbori obćinski tako mirni, da politička vlast nije našla uzroka niti da turi jednog žandara kroz grad za vrieme izbora, niti da pošalje svojeg čovjeka kano odredjenika, da nadgleda te posle. Sve se mirno izvelo. Ali od nekog doba kano da se sve uznemirilo i da Biokovo prieti, da će vatru sipati. — Vi ste čuli, da je tu naletilo žandara kano vukova u gladno doba zimsko, vi ste čuli, da su razoružali selo, da osude siplju kano iz torbe, da se obćini vežu ruke i diže djelatnost; a još niste razumili, što se je dogodilo. — Zašto? — Ja ću u kratko kazati. — Žandara do 20 njih na broju u malom mjestu od 1800 duša nakupilo se iznenada. Što je svatko slutio, što se je dogodilo? Da je obsadno stanje. Ja ću reći, da je gore nastalo, nego da je obsadno stanje. Obsadno stanje ima nekih pravila i neka sudišta. U Makarskoj postupa sama politička vlast po svojoj volji, — pačeh ne po svojoj volji, nego na temelju jednog zakona -- Bachovog patenta i na temelju najboljeg paragrafa i to § 11, koji se popeo kao dva vješala, da objesi koga je volja poglavaru. Na temelju toga sve se izvadja. Oružnici došli i nakon malo dana puče glas: noćas u gluho doba noći razoružali selo. A znate kakovo? Makar, selo od 402 duše. Ali

nisu cielo selo, nego dva komšiluka od 402 duše, koja broje 156 duša, što je od prilike 26%. Razoružavaju se ta dva komšiluka — nu izpravljam se — nije nego komšiluk Pusrić i Gornji Mendeša — a Dolnji su angjeli. Statistika sudbena dokazuje, da u našim krajevim nema niti noža, niti puške, da se ne rani, nego najviše to, da se kadkada posvade i pririče i tako dobiju po § 496, kakovu kaznu. — A znate zašto je to? — Radi trobojnice. Selo Makar ima redovito sbor seoski i broji mu se do 22 člana, a sad pristupa njih 17 i ovi hoće, neka uz barjak austrijski, koji se vije na svom običnom mjestu, vije se trobojnica. — Trobojnica nije zabranjena nikakvim zakonom, ali proti grbu hrvatskom na trobojnici našli su patent od g. 1858, nu proti trobojnici nema patenta. — Što će dakle? — Sbor seoski želi to, ali se nadje dvojica trojica seljana i tuže se političkoj vlasti, da neće trobojnice. Ova ju zabranjuje. A zašto? Radi javnog reda. Razumiste dobro. Dakle mi izkazivajuć naše ćuvstvo i razvijajuć našu hrvatsku trobojnicu pogibeljni smo javnom redu. Ja znam, da u svakoj uredjenoj upravi i državi, ako tko zeli postići što ga po zakonu idje, i namjeri se urcikavac, koji se tomu protivi, to se preuzmu mjere, da se ovaj kazni. Ali u Makarskoj je protivno, jer se idje proti većini, koja je hotjela izraziti svoja ćuvstva hrvatska i evo uzroci razoružanja. Čuditi ćete se, da li nije bilo što goreg? Nije ništa, nego ono jedino, da su razvili trobojnicu. Bilo je mirno doba, sviet je pošao kući i jedina tužba je ta trobojnica i evo vas škandal. A pitati ćete, zašto su razoružali jedan komšiluk i od drugog pol? — Jer u ovoj polovici nalazio se je glavar seoski, koji ljubi trobojnicu, a u onoj drugoj polovini je ovaj urcikavac, koji je razderao trojbinicu i prikazao tužbu. Dakle valjalo je glavara razoružati, a onog drugog ne. Nećete se čuditi, kad čujete još nešto. To nisu peteguleci, to su ljute rane, jer pokazuju s neke strane neku namjeru i zadaću, da tlače nam najsvetija ćuvstva, koja u sebi imamo, i ono malo samouprave, što kod občine imamo. — Dakle i osude. — U malo dana osudjeno je 39 osoba na 244 dana tamnice ili zatvora. Da vidimo te osude. Koji su ti veliki zločini. — Prva je radi jedne stručice pjesme: „Živila Hrvatska“ izdana. — U kavani u mirno doba pred večer, niti noć nije bila, deset drugova, koji su se odmarali, odpjevali su jednu stavku ove pjesmice i osudjeni su na najdeblju kazan na 14 dana, a da bi bilo moguće više, bili bi i na više. A na temelju čega su osudjeni? — Osuda kaže: sablazan. — Ako je sablazan zapjevati jednu pjesmu i to poznatu pjesmu, to sam ja tih sablazni doživio i u Zadru i čuo pjevanja i ovakva i onakva, ali nisam čuo, da su to sablazni. A jesu li oni svi krivci, koji su osudjeni? — Kako se to može doznati? — Da se uloži redoviti utok. — Uložili su. — A tko je svjedok? — Imade 5-6 ljudi, koji ne suglasuju s pučanstvom i ti su bili svjedoci. Ali da je bilo moguće vidjeti osudjenicim, što su ovi rekli? — Nije. Poglavar neda odvjetniku, da čita izkaze tih svjedoka. Dakle diže i oružje obrane. — Nego sude se i drugi seljani, koji su takodjer u svom selu zapjevali tu pjesmu i to svedjer na temelju toga. Kano da je jedna pjesma snažna stvoriti prevrat i proširiti ga kroz cielu Austriju. A znate koga osudjuju? — Ljude, za koje nebi nikada pomislili, da mogu biti izgrednici. Osudjen je glavar sela Makra, čovjek od 50 godina, vojnik stari, koji nikada nije dao prigode niti da ga na protokol zovu, taj mirni čovjek odlikovan je čašću glavarskom pouzdanjem svega pučanstva i obćinskog vieća. — Osudjen je jedan starac od 60 godina. Da ja zapjevam, tko bi me osudio, da sam izgrednik. — Tko je svjedočio? — Kadija, a i sudio kadija.

Vi se nekako čudite tomu, ali reći ću još više. Osudjen je jedan čestiti trgovac, čovjek miran, na tri dana tamnice, a ne na globu i to zato, jer je zakašljao, kad je prošao firer žandarski. — To je fakt, jer taj firer je desno krilo poglavara u Makarskoj i on bi se mogao reći, da je urcikavac — agent provocateur —, koji neda mira ne samo gradjanom mužkim, nego ni ženskim, koje izazivlje svojim ponašanjem, kad se bahato šeta kroz grad. To mu je uvrieda velika, ako je trgovac zakašljao, kad je on prošao. — Nije dosta, nego osudjuju se još osudami, koje su pisane i koje su doprle do namjestništva, i tako rečeni auktori moralni. (*Smjeh*). U § 11 patenta — u koliko pamtim — znam, da je kažnjivo to i to, tko se ponaša nepristojno na nekim javnim mjestim, ali ovdje su i auktori moralni osudjeni. — Ja ću

vam još nešto više pripoviediti. A dokaz te moralne krivnje osuda kaže: jest uvjerenje sudca. Vidite do koje se strogosti tjera taj § 11 Bachovog patenta, da se dopušta poglavaru suditi iz svoga uvjerenja, dočim znate, kad se to može dopustiti i pravom sudcu, da sudi po uvjerenju. Osudjeni morati će u tamnici ili platiti težke globe.

Ja ću spomenuti još jedno ovom prigodom. — Osudjen je jedan župnik, jer nevalja nikoga štediti, nego sve, koji se prikazuju mrzkimi, mora zahvatiti batina u ovo vrieme. — I župnik je osudjen na tamnicu ili na globu, jer se je jednom prigodom u selu našao. gdje je nekoliko mladića hodilo pod trobojnicom i to u jednom odlomčiću bliže grada, koji imade uzroka neslagati se s drugimi seljani, koji su svi oduševljeni Hrvati, pa kad su se našli u pustoši ovi mladići s trobojnicom, koji su bili iz Baškevode, naietili su protivnici onamo i došli su žandari, nu dogodilo se nije ništa. Tu se je našao župnik i učitelj i gledali su izmiriti mladiće. — Ali sada su osudjeni i oni, koji su pjevali i župnik. O učitelju ne znam ništa kazati, ali bojim se. da mu se ne piše liepo. (*Smjeh*). Biti će ga prištedili, da ga drugom stazicom pognaju. (*Smjeh*).

Ja se ne bih čudio, jer sam pripoviedao o nevinoj pjesmici: „Živila Hrvatska", ali ovi su bili osvadjeni i do suda, da su vikali živio car ruski! To je velika stvar. To zaudara veleizdajstvom. — Ali znate i u drugo doba i to g. 1867 bili smo osvadjeni i ja i pokojni prijatelj don Mijo, da smo mi dva velika Rusa u Makarskoj. (*Smjeh*). Nije šala. Spis je i danas kod odbora zemaljskoga. Osvadjeni smo sa strane tadanjeg pretura — koga neću imenovati — na tadanjeg namjestnika, koga neću takodjer imenovati, da smo dva velika Rusa poznata u Zadru i u Beču i tko zna gdje dalje. U ono doba, premda su pretorska doba bila i ovaj namjestnik bijaše, kad se je vješalo po Boki, ipak nije se uzela u obzir ona osvada, nego se je poslala zem. odboru i tu je po običaju pokojnog i nezaboravnog predsjednika Petrovića, koji je govorio, da neke spise pušća neka stolica rieši i ostavio je, da je ja kad sam došao riešim i naravno riešio, da sam je turio u spise. Ako se u ono doba taj rusizam mogao sumnjiti u Makarskoj, sumnja se i danas, jer kažem istinito kako ja tako i drugi Hrvati: ljubimo Ruse kano braću, želimo im čestitost, da budu snažni, jer neće niti za nas gore biti, jer će se onda tko više bojati od Slavena. Nu neka Rusi budu u svojoj kući, a nas puste u našoj kući. Mi nikoga neželimo prenieti do Jadranskog mora.

Reći ću još jedan slučaj. Pozivao se ovaj učitelj na poglavarstvo, ukazao se i prietilo mu se: vi ste pjevali — ne bi sad mogao kazati — ili pjesmu rusku ili caru ruskomu. — Učitelj govori, da nije to niti promislio. — Kako niste, kad je to u izvješću žandarskom, a tu je i stražmeštar, pak neka zasvjedoči. — Stražmeštar kaže: ja nisam to niti pisao. Poglavar pogleda i istina, nije to pisano.

Dakle osvadjuju se Makarani kano Panrusi i to do suda. Nego srećom, na čast i hvalu suda, moram da pohvalim sudca, koji nije naš pristaša, niti protivnik, jer se ne bavi politikom, da je iztražio ove osvade i nije našao temelja nikakvom postupanju i vidio, da je sve to ne samo neistinito, nego skovano.

Meni se čini, da će biti dosta, da sam dao priličnu sliku, kako se postupa prema ovim gradjanom. Nu to nije bilo dosta, nego još i razoružati občinu i dignuti njoj svaku vlast i uzeti u svoje ruke. — Kazati ću iz koga uzroka. U odluci se navadja dosta toga, gdje hoće da prikaže poglavarstvo kako je zapušteno u svim poslim, redarstvaa. U redarstvenim poslim nećete naći niti onu občinu niti drugu koju, koja u redarstvenim poslim nije štogod sagriešila. Naći je lasno krivicu redarstvenu, ali tu valja razboritošću postupati i nekazniti za svaku malenkost. A biti će sagriešila i občina Makarska, da nije postupala onom strogosti, kojom bi tko želio. Medjutim dalnjim uzrocim navadja se. da se ne oblazi meso i da to prieti zdravlju Makarana. — Oblazi li se ili ne meso to je svejedno, ali u ime zdravlja neće se moći dičiti niti poglavar niti tko drugi, da uživa gdje bolje zdravlje, nego u Makarskoj i da nas ono meso nije otrovalo. Tuži se dalje, da se čistoća ne drži i da ima gnjojišta oko grada. To će biti istina. U Makarskoj nisu bedemi, niti šetališta niti

praleri, nego polja i tu se mješa grad sa poljem i biti će kod koje kuće i djubrišta. Ali tko nije bio u Makarskoj, nije vidio koliko ima čistoće u Makarskoj i ja bih hotio ići u kuću onoga gospodina, koji tomu prigovara i vidjeli bi, da li ima takove čistoće u njega, kako u kuće kojeg ondje seljana. Makarska nezaudara nikakvom nečistoćom i svaki, koji je onuda prošao, divio se je čistoći toga grada.

Nije niti to dosta. Nego krivo je i to, jer nema patentiranog dimnjačara. *(Smjeh)*. To stoji crno na bielo. Dakle jao, Makarska sva će propasti i sažgati će se, jer ne ima patentiranog dimnjačara. Tu su svašta natrpali i ižašao je artišerif, s koga se diže občini sudbenost u poslim redarstva a preuzima ju g. poglavar sam. Tuži se što, da je občina zanemarila poljsko redarstvo. Ja je tu neću braniti, nego ću dapače kazati, da sam je ja, kad sam pripadao zemalj. odboru, tužio i namjestništvu, da je zanemarila taj posao. — Zemalj. odbor tražio je providjenja, ali nije se to uzelo sa strane političke vlasti. Ali biti će sada. Sada se tuži, ali kaže se, da će se o tom odlučiti drugi put. Znate zašto? Jer poljsko redarstvo zadalo bi brige, i zato ga pušta občini, ali malenkosti uzimlje sebi. A znate zašto to? Zato, da ima proste ruke, da može štipati ono pučanstvo sa redarstvenimi osudami. Jer što je učinilo poglavarstvo, koje je uzelo to u svoje ruke. Ja sam izpitivao da li je štogod odredilo radi čistoće i javnog zdravlja. Nije, nego se još začepilo pralo blizu mora. To je pralo bilo jedna velika kamenica, gdje su djevojke pjevale veselo i krasno, da tko bi pristupio parobrodom, divio bi se krasnom pjevanju i tu su one prale gradsko rublje. Tu teče voda tekućića i ta nosi svu nečist u more. Poglavar je našao, da tu začepi i to sve zakopa i sada ondje mjesto prala imamo jedno gnjojište. Znate, što se je dogodilo? — Da se sada pere po kućam. A promislite, koliko će manje i manje čistoće biti pralom u kući, nego kad se pralo tekućom vodom blizu mora. Koliko je veća pogibelj zdravlju usljed mudre odredbe poglavarstva Makarskog!

Rekao sam, da ću napomenuti još nešto, što mi se čini nezakonito i radi čega želim upozoriti vis. vladu, u ovoj odluci, s kojom razoružava občinu. Po § 108 občinskog pravila ka vlada je vlastna dignuti občini i povjeriti svojim poslovačem njezin djelokrug. Nu što se u Makarskoj dogadja? Tko tu odredjuje dignuće? — Poglavar. — Zar je on vlada? Zar on može reći, ja sam vlada ili država. Ja ili ne razumim ništa ili sam velika budala, ako to stoji. — Veli se, da vlada može povjeriti svojim poslovačem; a poglavar kaže: ja povjeravam sebi. Ako to nije prekršaj zakona, neznam, gdje ga ima. Kuda ćemo ovim putem?

Neću pitati, zašto se proganja ta hrvatska trobojnica, ali kazati ću, da se hoće, da prikaže, kano da ta hrvatska trobojnica progoni austrijsku zastavu. Ovako shvaća poglavar u Makarskoj.

Čujte jednu. Isti seljani, koje sam spomenuo malo prije iz Bratuše Promine idu svečano u Makarsku, njih 40 do 50 osoba, i idju ravno k poglavarstvu i iz poglavarstva iznose austrijski barjak i tim barjakom oblaze grad. Vam će se činiti, to je dosta naravito. Meni ne. Jer što je treba, da idju s barjakom pjevati po gradu. A znate, zašto se to radi? Da se opet provocira i da se uzbunjuje i urcika, neka bi se tko javio protiv toga, da se reče: evo Makarani su protivni austrijskom barjaku. Ovi isti barjaktari idju u selo Vel. Brdo u četici i tu pred crkvom, dok su molitve bile, došli su s tim austrijskim barjakom i izvili trobojni barjak i namjestili svoj. Zašto? — Da bi se tko našao i povratio trobojnicu na svoje mjesto i reklo bi se onda: evo vidite, da su buntovnici.

Tuže se seljani i župnik, a na tužbu nema im odgovora. — Ja kažem, neću braniti lojalnost moga grada. Oni poštuju barjak austrijski i razvijaju ga u svakoj svečanoj prigodi. Ali kažem, tko bude ovako postupao, učiniti će, da omrazi i taj barjak austrijski.

Ja sam digao se, da progovorim i rekao sam. Neću dalje dosadjivati. Nisam izašao, da govorim, da budem pobijen, dapače čekam, neka me se pobije i evo spravan sam, da odgovorim. — Takodjer nisam digao se, da učinim predlog ili preporuku, nego da bi se iz ove kuće

čuo glas da se ne reče samo, da nije agent provocateur u Makarskoj. Nego kad obećaju Českoj, da će svršiti obsadno stanje u ožujku, to neka bi onda obsadno stanje i u Makarskoj svršilo. (*Odobravanje*).

Predsjednik. Želi li još tko govoriti u obćoj razpravi? Nitko. Obća je razprava zatvorena. G. izvj. Čingrija ima rieč....

Bianki ni. Govorit ću ja, kad neće nitko drugi. (*Glasovi: Razprava je zatvorena*). Može se otvoriti razprava, kad se hoće.

Predsjednik (*zvoni*). Premda sam proglasio da je zatvorena razprava, ipak ću je opet otvoriti ako nema prigovora....

G. zast. Biankini ima za nevolju rieč...

Biankini. Visoki Sabore! Častna gospodo zastupnici! Moram odmah izjaviti, da se neću danas baviti s našim zemaljskim proračunom, već radje s nevoljama naše zemaljske uprave. A tomu su dva razloga: prvi, što je naš proračun tako čedan i stegnut prama velikim potrebama naroda, da ni najbolji naši govornici, ni naši najbolji matematičari nemogu mu proširiti granice, obzirom na prenapetu poreznu snagu naroda; a drugi je razlog, što su nevolje naše javne uprave takove i tolike, da pred njima stupaju u drugotni red i predračuni i sva ostala naša financijalna pitanja.

Govorit ću dakle poglavito o nevoljama naše javne uprave, jer sam podpuno uvjeren s dubokim talijanskim misliteljem Aristidom Gabelliem, da nevolje, koje tište jednu zemlju nisu pogibeljne, kad ih zemlja uvidja; ali da postaju pogibeljne onaj dan, u koji ih zemlja više neuvidja. Sa željom, da mi svi uvidimo nevolje, koje nas tište, i da njim muževno potražimo lieka, a nipošto sa željom, da vodim oporbu *à tout prix*, ili da pripravljam izbornu agitaciju — kao što mi je vrlo nepromišljeno bilo predbačeno s one strane visoke kuće — ja stupam u ovu razpravu, i hoću da prozborim, po mogućnosti što obširnije, o nevoljama naše javne uprave.

Prva misao, koja se nameće svakomu otačbeniku, kad razmišlja danas o položaju svoga naroda, bilo u užoj, bilo u široj domovini, jest ova: Možemo li mi ovako na dugo obstati? Je li nam ovako obezbiedjen naš politički i ekonomički razvitak, i možemo li ovako mirne duše gledati u našu budućnost?

Neka mi jedan od vas, gospodo zastupnici, ako može, jestno odgovori na ova pitanja; neka mi kaže ovdje, da je ovaj naš položaj naravan i snošljiv; neka mi kaže da mi Hrvati u Dalmaciji možemo ovako i dalje obstati, a ja ću odmah, u ovaj čas, prekinuti moj govor, i neću dalje besjediti. — Ali svi vi mûkom mučite! Nijedan se od vas, gospodo zastupnici, nediže i nekaže, da je ovaj naš položaj snošljiv, da mi ovako i nadalje možemo obstati, da se mi i ovako možemo razvijati kao narod slobodan i napredan.

Sasvim je naravno, gospodo zastupnici, da se nije nitko od vas digao da mi ni protuslovi, jer promotrimo li naše stanje s ekonomičkog gledišta, svi jedan po jedan morate priznati, da nam svaki dan redomice nestaju izvori privrjede i ekonomičkog obstanka; da svaki dan siromašimo, da svaki dan više ili manje propadamo. U političkom smislu vi morate takodjer priznati, da nijedan od nas — ma kako se kretao kaleidoskop naših šarolikih političkih stranaka — nije i nemože biti zadovoljan u ovomu nesretnomu položaju. U našemu siromaštvu mi smo bogati samo na našim stranačkim razmiricama, na našim nebratskim mržnjama, na našim gladiotorskim borbama! Nemožemo već ni kazati: „Duobus litigantibus tertius gaudet“, već moramo danas kazati: „Omnibus litigantibus gubernium gaudet!“ (*Veselost*).

Ali pri ovakovom položaju, gospodo zastupnici, nama Hrvatima — koji bez sumnje sačinjavamo ogromnu većinu u ovoj zemlji, i koji sa svakog pogleda imamo pravo pretežnu rieč voditi — najteže je i najnepravednije, jer nitko više od nas netrpi, jer se nikomu u ovomu položaju više nepravdâ nečini, nikomu se gore najsvetija prava netlače, što hrvatskomu narodu u Dalmaciji. A što je za nas najžalostnije, kô da se malo po malo prilagodjujemo ovomu kukavnomu stanju, kô da mislimo, da inače već

nemože ni da bude, kô da počimljemo gubiti vjeru u moć i u čudotvornu snagu naroda našeg!

Ja cienim, gospodo zastupnici, da baš u tomu krivomu shvaćanju leži jedan od glavnih izvora naše nevolje, i da baš to shvaćanje sokoli visoku vladu da i dalje prosliedi svojim demolitornim djelom u ovoj zemlji. I ja mislim, da će ona to djelo sve dalje i dalje prosliediti, dok se jednom neokupi sva odporna snaga naroda, i dok joj odlučnim glasom ovaj nedovikne: dosta je ovake igre! Narodu je bez sumnje vladina igra već dodijala; jer narod može nekud donekle nešto razumjeti, kad mu se s razloga zloshvaćene velike politike odgadja žudjeni čas ujedinjenja; ali nikako nerazumi, nit će ikada razumiti, zašto mu se barem uz to neda mirno živiti, zašto mu vlada nepoštuje njegove najelementarnije pravice.

Uzmimo, na primjer, naše pravo o jeziku u javnoj upravi. I u poludivljem Kongu danas se, gospodo zastupnici, poštuje nešto pravo narodnog jezika; a u nas, poslie 35 godina uporne borbe, poslie toliko lažnih obećanja, poniženja i moljakanja, visoka vlada ne samo da nam podržaje talijanski jezik u svoj javnoj upravi, kao što je bilo u vrieme Serenissime, nego što je sto puta gore, ona nam još, bez stida i bez grizodušja uvlači i drugi tudjinski jezik, njemački jezik!

Ovo pitanje o jeziku, gospodo zastupnici, ljuta je rana na našem narodnomu tielu, ovo je — neznam, hoće li mi gospodin predsjedatelj dopustiti da kažem, ali ja dubokim uvjerenjem moram da kažem — ovo je pitanje jezika velika sramota i za nas i za visoku vladu! Sramota je za nas, koji u preko 30 godina junačke borbe nismo ipak našli načina, da slomimo ovako težku nepravicu; sramota je za visoku vladu, koja naslanjajuć se toliko godina na većinu naroda, nije mu ipak priznala ni to prvobitno njegovo pravo! Koliko je već puta ovaj visoki sabor zaključio, da se uvede hrvatski jezik u javnu upravu? I lani, ako se nevaram u sjednici od 17 veljače, mi smo zaključili, da se barem u tomu pitanju visoka vlada jednom makne. — Slavni Zemaljski Odbor prosliedio je taj naš zaključak visokoj vladi, i popratio ga je baš živom preporukom, iztičući mu pravednost i potrebu, dokazujuć joj, da je već skrajno vrieme da udovolji želji naroda, i tim usliša ne samo jedan pravedni narodni zahtjev, nego i da znatno doprinese našemu domaćemu miru. Ali, gospodo zastupnici, visoka vlada nije se udostojala ni odgovoriti nam!

Naravno, N. P. gospodin namjestnik bit će prosliedio saborski zaključak ministru unutarnjih posala, ali, da pravo kažem, ja u toj prosljedbi, u tomu birokratičkomu riešenju jednog spisa, nenalazim ništa državničkoga, ništa zaslužnoga. Ja mislim, da je gospodin namjestnik bio dužan oči a oči prozboriti Svietloj Kruni o ovoj velikoj nepravici, koju mi još danas, bez ikakvog razloga trpimo. Ja cienim, da je to bila dužnost N. P. gospodina namjestnika ne samo kao kraljskog predstavnika u Dalmaciji, nego i kao poštena vojnika, koji svoje dužnosti duboko ćuti, koji sebe poštuje, i koji, barem u ovakovu pitanju, gdje ga neulazi ni velika politika, *ni raison d' etat*, nebi imao ni za čas pružati svoju ruku bečkim sljeparijam. Mi čekamo, da naš gospodin namjestnik, i kao čestit vojnik i kao kraljski pouzdanik u Dalmaciji, barem u ovomu pitanju zauzme onaj položaj, koji mu se jedino pristoji, i koji mi imamo pravo od njega očekivati!

Ali uz to, gospodo zastupnici, dok mi uzalud stvaramo zaključke o pravima našeg jezika, i zaludu čekamo, da nam pravica dodje odozgô, ovdje u našoj kući, vladina gospoda podkopavaju mu odozdô i slaba birokratička uporišta, te ni najmanje se nebrinu, da nam barem dielom, po svojim silam, ublaže ovu veliku nepravicu. Ni one mršave i kukavne naredbe ustavovjernog ministarstva u pogledu hrvatskog jezika, nevrše se već sdušno u Dalmaciji. Sve političke vlasti izmedju sebe i sa namjestništvom sliede dopisivati njemački, kao što su u zao čas počele otrag malo godinâ. I svaki dan to zlokobno dopisivanje sve više raste. *Crescit eundo!* Svi pečati, svi nadpisi, i mnoge tiskanice naših političkih ureda, i raznih administrativnih ureda, sasvim su, ili dobrim dielom, poniemčeni. Imao sam lani prigode iznieti u ovoj visokoj kući cielu kolekciju tih esemplara, a danas bih vam mogao iznieti i drugu, i bogatiju i ljepšu. Ali

vas neću na dugo s tim zabavljati. Evo vam za primjer samo jedan pečat: *K. K. Bezirkshauptmannschaft — Cattaro*. A ovakovih, gospodo zastupnici, imate i za Dubrovnik, i za Korčulu, i za Makarsku, i za Metkoviće, i za Split, i sve dalje, do mile volje, kô da je ovo njemačka, a ne hrvatska zemlja.

A gdje pak njemština nemože da prodre, i gdje još ni pored sve sile neuspjeva, tu se brižljivo uvjek čuva stara talijanština, ali domaćoj hrvaštini u javne urede se neda, njoj se neustupa ni pedlja. Dapače, i samim hrvatskim strankama priobćuju se, u poreznim pitanjima pozivi i spisi izključivo na talijanskomu jeziku. Prekjučer, poslaše mi Hrvati iz kotara dubrovačkog ovaj poziv poreznog ureda dne 29 siečnja t. g., sastavljen izključivo na talijanskomu jezizu. Evo kako glasi *(čita)*: „Non avendo Ella supplito nei termini prescritti le imposte industria I.o semestre 1895 La s' invita a senso del § 3 del Regolamento“ itd.

Kako se pak grozno u nas pobiraju porezi, dopustite, gospodo zastupnici, da ovdje samo mimogred spomenem, jer je to u istinu preveć žalostno i okrutno. Mi smo i u zadnjemu zasjedanju pozvali visoku vladu, da se glede utjeravanja poreza postara za točno vršenje zakona 11 lipnja 1887; ali, gospodo zastupnici, i taj naš zaključak, i taj vapaj naroda, ostao je glas vapijućega u pustinji!

Taman ovih dana primio sam iz Vrgorca sliedeću brzojavku *(čita)*: „Danas službeni poslužnik Koslar usilno obavlja osobne rubačine po putu, na javnosti, u mjestu, čini nepristojne napadaje na ljude, kida lance i diže dobnike. Cielo je mjesto u čudu radi takovih barbarskih izgreda.“

Ali ovdje, gospodo zastupnici, rubač ima još što da kida i da diže: kida zlatne lance i diže dobnike. Ali da vidite, kako se po selima postupa radi poreza sa nevoljnim narodom, koji nema ni srebra ni zlata, koji kadgod nema ni kruha, vi biste se doista sgrozili! Ni pokrivala na posteljam, ni jedina odjela, ni mašklin, ni motika neštede se, i dižu se nevoljnomu seljaku! Ako vladina gospoda misle da pretjeravam, ili ako vi časom sumnjite, gospodo zastupnici, o točnosti mojih navoda, izaberite iz svoje sredine 4 člana i naložite njim neka idju na porezni ured zadarski, i neka nam donesu žalostni inventar o svemu što će ondje naći.

Vidović. Bravissimo!

Biankini. Ali vratimo se opet na jezik. Vi ćete sjegurno, gospodo zastupnici, čitati naše zanimive službene novine. Ja barem imam osobitu ljubav za njih, i čitam ih vrlo rado. *(Veselost)*. Ovih dana, odkad se je otvorio naš sabor, pored onih kukavnih ministarskih naredaba o porabi hrvatskoga jezika, vi ćete bit vidjeli, u službenomu listu vlade dalmatinske, objava raznih vlasti priobćenih izključivo na talijanskomu ili na njemačkomu jeziku, kao da Hrvatâ u Dalmaciji ni nema. Ja ću vam ovdje navesti — da mi vladin povjerenik neprigovori da puno govorim, ali da čina nenavodim — neke natječaje pomorske vlade u Trstu, naime natječaje: broj 12.594, dne 9 siečnja 1895; broj 408 dne 10 siečnja 1895; broj 10.126 dne 10 siečnja 1895. Sve su to talijanski, bez hrvatskog prevoda, kô da u Dalmaciji nema čovjeka Hrvata, koji bi se na dotično mjesto mogao natjecati, ili inače vršiti svoje pravo, kao svaki drugi gradjanin!

Ali ima još toga! Koncem minule godine lučki uredi u Dalmaciji primili su nekakve odredbe o narodnomu ustanku s naredbom, da ih priobće moroplovnim družtvima — na jeziku njemačkom! A bit ćete čitali ovih dana, gospodo zastupnici, u domaćim novinama, kako je otišao naš čovjek ovdje na vladu zadarsku, da traži nekog savjetnika, i kako je ostao kad mu iznutra iz sobe odgovoriše: *Er ist weggegangen!*

Nije kamo varati se, gospodo zastupnici! Ogorčenom dušom moramo svi priznati, da nam se niemština silom nameće, kao jezik osvojiteljâ! Moramo priznati, da je ta niemština zasjela u sve namjestničke odsjeke, u sva kotarska poglavarstva, u financijalno ravnateljstvo, i dopokon u poštarske i brzojavne urede. Zasjela je kao gospodarica, kao da je ovo njezina kuća, kao da su nas Niemci na pazaru kupili! Pa ni sama gospoda visoki namjestnički činovnici — počamši od prvog vladinog povjerenika u ovomu

visokomu saboru, od presvietlog gospodina dvorskog savjetnika i namjesničkog podpredsjednika Alfonsa Pavića-Pfauenthalskoga — nemaju već ni toliko obzira prama narodu, da bi barem javno štedili njegovo otačbeniko čuvstvo. Ja sam na svoje uši čuo — a i drugi su mi se ljudi iz pokrajine tužili — da oni, bilo na javnim ulicama ovdje u Zadru, bilo kad idju u šetnju ili na skupe komesije po Dalmaciji, obkoljeni većom ili manjom četom nižih činovnika, bez ikakva obzira na narodno čuvstvo medjusobom uvjek i svugdje govore njemački!

Moja gospodo! Da naš premilostivi kralj znade, kako to ogorčava roduljubao čuvstvo i podiže u puku neprijaznost prama starijoj vlasti, ja sam uvjeren, da bi on najprije doviknuo gospodinu dvorskomu savjetniku: *Serve nequam!* Nesmieš tako postupati i napastovati moj vierni narod! Njemu, gospodinu dvorskomu savjetniku, kao najrevnijemu pioniru njemštine u Dalmaciji, ja sam uvjeren, da bi naš kralj u svojoj otčinskoj ljubavi prama nama još doviknuo: Poštujte narodne amanete, poštujte narodne osjećaje! Vi ste tu, da okupljate moje vjerne sinove u ljubavi i privrženosti prama meni, a ne da ih odbijate i ogorčavate! — (*Odobravanje).*

U ostalom, gospodo zastupnici, moram izjaviti, da ja nemam ništa osobna, ni proti gospodinu Pfauenthalu ni proti nijednomu od vladine gospode, koja tu sjede. Nevodi me dakle nikakva osobna strast, nikakva osobnost. Ja ih pobliže malo i poznajem, a tko ih bolje od mene poznaje, kaže, da su dobri ljudi. Ali ovdje se neradi o privatnim osobam, nego o javnim činovnicim. Ja dakle ovdje dižem svoj glas ne proti privatnim osobama, nego proti javnim činovnicima, koji po momu dubokomu uvjerenju nepostupaju prama narodu, kako su dužni postupati, neshvaćaju svoje dužnosti, neštuju zakon, gaze pravicu!

Gosp. namjestnički podpredsjednik Pfauenthal ima na duši tri velika grieha, koja ćemu težko Bog oprostiti: prvi je, što nam je uveo službenu njemštinu u Dalmaciji, za koju prije njega nismo ni znali; drugi je, što nam je u cieli administrativni ustroj udahnuo policajski duh, koji je sasvim protivan našoj slobodnoj, našoj otvorenoj i lojalnoj ćudi (*Odobravanje na trjemovima — Predsjednik zvoni*); a treći je grieh, što nam je u Dalmaciji stvorio nekakav razsadnik burokratičkih kolonija njemačkih. Prije njega naša Dalmacija, imala je svojih vriednih sinova na vladi i po svim višim granama javne uprave. I ti su znali dično zastupati c. kr. vladu, a i prema narodu vršiti svoje dužnosti. Pod gospodinom Pfauenthalom kao da su oštroumni sinovi Dalmacije u jedan put postali tukci — da drugo nerečem — pa nam on na javnu upravu dozivlje Niemce i Niemčiće svake ruke, da nam sole pamet!

Dalmacija je pod gospodinom Pfauenthalom postala nekakva čarobna stepenica za promaknuće njemačkih činovnika. U drugim zemljama, činovnici na visokom položaju, kao što su namjestništveni činovnici, to su vam ljudi postari, puni izkustva i znanja, koji su osjedjeli u javnoj službi, u težkoj radji. Pogledate li vi, gospodo zastupnici, na osoblje našeg namjestništva, vidjet ćete da tu, osim malih iznimaka, nema ni u sjeni rimskog senata, ni senatora, već sve mal da ne golobradih, neizkusnih, mladih, Niemčića. (*Tako je! — Veselost*). I ti vam tako ljube naš narod, da nemare ni doći s njim u dodir. Dapače, poznato nam je, da se neki od njih znadu do prigode i vrlo *uljudno* izraziti: *Verfluchte Morlaken!*

Faktum je, gospodo zastupnici, da od činovnikâ njemačke kolonije, malo koji idje na poglavarstva, ili ako idje, idje za malo vremena, te su velikom većinom namješteni ovdje na namjestništvu. A mlade naše domaće sile, sinovi ove zemlje, pritisnute su burokratičkim sustavom, pa njim se još drzovito znade sa strane koje visoke osobe predbaciti: *Die Dalmatiner sind Repräsentationsunfähig:*

Opaziti mi je nadalje, da na visokomu namjestništvu imademo silu činovnika, dok ih je po kotarskim poglavarstvim obično vrlo malo, tako da nedospjevaju ni na odpremu običnih posala. U onoj velikoj četi činovnika pri zadarskoj vladi, vrlo ih je malo, koji poznaju našu zemlju, ćud našeg naroda, naše bolje ljude, i sve razne administrativne potrebe. Poslovi se radi

toga, kô što je naravno, nemogu brzo i sretno obavljati, te se obavljaju sporo, i, kao što se kaže u burokratičkom jargonu, obavljaju se po starom *Zopfu*.

U zadnje doba stvorio se je i 8.i odsjek, ili kako ga naši germanizatori na namjestništvu nazivlju: *Achte Departement*. Taj se departement nije mogao smjestiti u velikoj sgradi kod S. Šime, već je bio smješten u sgradji c. k. poglavarstva na novoj obali zadarskoj. A znate li, gospodo zastupnici, zašto se je stvorio taj 8.i departement? Za poslove one šačice naših družtava, u Dalmaciji, za grobišta, i još za koju sličnu malenkost. Za ta velika pitanja stvorio se cieli departement, koji ima više činovnika, nego cielo kotarsko poglavarstvo zadarsko!

Uz sve množtvo činovnika ipak poslovi javne uprave u Dalmaciji zapinju. Hoće se na primjer, ruka božja, da naš čovjek postigne jednu obrtnu dozvolu, ma i ako je poznat dotičnomu poglavaru. Hoće se najprije: *a*) izvješće oružnika o ćudorednomu i družtvenomu ponašanju; *b*) kaznena svjedočba; *c*) izjava občine, je li dotični obrt potreban; *d*) svjedočba krštenja, vjenčanja itd. Ali se sve to nepita u isto doba, da nedangubi čovjek, koji želi svoj obrt uputiti, već se traži komad po komad, te se hoće najmanje 6 mjeseci, dok bude izdana i najprostija obrtna dozvola. Ali ako, gospodo zastupnici, za obrtnu dozvolu treba da idje povjerenstvo na lice mjesta, onda da Bog sačuva prositelja od ogromnih troškova, koji ga čekaju! Nema vele vremena da su naši zaslužni Trapisti na Zemuniku bili zapitali dozvolu, da grade mlin na vjetar. Visoko je namjestništvo našlo, da se za tu dozvolu hoće osobito mješovito povjerenstvo na licu mjesta. I u tomu povjerenstvu, gospodo zastupnici, izmedju ostalih članova, bio je i jedan politički činovnik, i jedan mjernik, a bio je još i kotarski liečnik! Za gradnju jedne male vjetrenjače, na otvorenom polju i jedan liečnik! (*Glasovi: Zašto ne? Ta to je u zakonu!*) Bit će u zakonu, ali i zakone treba tumačiti *cum mica salis*. Taj zakon bit će dobar i vriedit će za velika obrtnička poduzeća, stavimo, za jednu veliku tvornicu, za jedan veliki paromlin; ali mala, čedna vjetrenjača, meni se čini, da se je i bez toga zakona mogla namjestiti. Sreća, gospodo zastupnici, da su naši Trapisti bogata čeljad, i da su mogli velike troškove za povjerenstvo izplatiti; ali uzmite, da je naš nevoljni čovjek htio namjestiti onaj mlin na vjetar, koliko bi tu troška imao, bili ga mogao snositi? Kako ćete da se na taj način uzbudi u narodu ljubav za obrt, za gospodarski napredak?

Ali imamo i drugih čina. Godine 1888, naš brat Slovenac Lovro Podobnik došao je amo s namjerom, da namjesti tvornicu crievnih žica, ovdje na Brodarici, kod Zadra. Zapitao je obrtnu dozvolu, ali je udario na toliko potežkoća, da je morao pobjeći iz Zadra, da neoglodje sebi i kosti. Taj je čovjek namjestio svoju tvornicu u drugoj zemlji, sretnijoj od naše. A znate li kad mu je došla dozvola? Godine 1891, dakle poslie 4 godine, kad mu je tvornica u drugoj zemlji bila odavna uredjena i upućena.

Pobjegao je mal da ne takodjer ovdje sa Ravnica zadarskih neki naš brat Hrvat iz Banovine, koji je nedavno namjestio kolarsku radionicu u Vukićevoj kući, a to jer su mu radi pukih formalnosti bili zaprietili, da će mu zatvoriti radionicu.

Da se ovako strogo postupa u Beču, vjerujte, da ni onamo nebi bilo puno trgovaca i obrtnika, ili barem nebi bilo nijednoga, koji nebi bio ogobljen.

Tu nedavno, po staromu običaju, neki naš Ličanin prodavao je javno u Zadru nožiće po 4 novčića. Netom ga opaziše, poveden je na poglavarstvo, ogobljen je i zatvoren, ciela mu je trgovina zaplienjena.

Kako se pak u nas, gospodo zastupnici, štiti i promiče veća trgovina, i obrtnost u obće, netreba da vam ja kažem: dosta je spomenuti vinsku klauzulu i željeznicu Knin-Novi, koja će doći, valjda, prije sudnjeg dana. Čuli ste, s ove i s one strane visoke kuće, kakve se potežkoće stavljaju našim trgovcima glede skladišta za špekulaciju u Splitu, u Jelsi itd. Čuli ste i tužbe na carinarsko uredovanje u Dubrovniku, na koje je danas gospodin vladin povjerenik obširno odgovorio, citirajuć hrpu, u istinu liepih propisa, ali ni najmanje shodnih za naše prilike, za našu

trgovinu. Žalostna je uz to istina, da usljed slabih naših komunikacija, silnih poreza i ubitačnih državnih ugovora, i naredba, i najbolja naša trgovina svaki dan to više propada. A da se uvjerite o tomu, dosta je, gospodo zastupnici, da upitate prvog trgovca, kog sretnete. On će vam uz ostalo kazati, kako su mu porezi postali već nesnošljivi i kako pod teretom silnih poreza i mala trgovina sve više u nas propada.

O našoj trgovini sa Bosnom imao sam nekidan prilike govoriti, te danas neću se o njoj potanje baviti, već ću samo spomenuti dvie nove nevolje, koje su je stigle, u ovo zadnje doba, a te su: nesretna naredba dne 10 srpnja 1894 financijalnog ministarstva glede uvoza rakije, i nenadne zaprjeke, na koje udara uvoz naše morske soli. Iz primorskih naših gradića, pa i sa pograničnih bosanskih krajeva primio sam tužabâ, da se težak bosanski stavlja na velike muke, hoće li da dobije dozvolu za nabavu morske soli u Dalmaciji. Jer, kako znate, gospodo zastupnici, bosanska vlada uredila je svoje solarne u Dolnjoj Tuzli, ali ta mineralna sol nije toliko dobra ni zdrava, kao što je morska sol, koja se osobito za marvu daleko bolje izplaćuje. Bosanski seljak još i danas želi, po starinskom običaju, nabavljati morsku sol po primorskim našim gradovim; ali se Niemci, koji su uzeli u zakup prevoze iz solarne u Dolnjoj Tuzli, tomu opiru. Tvrdka I. B. Schmarda (Rotter und Perschitz) daje trgovcima u Bosni po 100 i 200 fiorina — tako mi barem od onamo pišu pošteni ljudi, kojima moram vjerovati — da nenabavljaju za prodaju naše morske soli, već one iz Dolnje Tuzle. A nevoljni bosanski seljak — koji želi ipak nabaviti morske soli, uzprkos svim tim sljeparijam — dodje li na carinarski ured, da mu izdadu doznačicu, potrebitu za uvoz soli, tu opet udara na svakovrstne neprilike. Evo što mi u tomu pogledu piše težak iz Bosne *(čita)*: „Bio sam na uredu za doznačicu od soli; ali prvi put su mi kazali, da nemaju tiskanicâ, da ostaše bez njih; a drugi put da nema poglavara u uredu."

Vi znate, gospodo zastupnici, koja je to muka nevoljnu težaku iz daleka poć u varoš na ured, i izgubiti za posao jedan ili dva dana, pa sve uzalud. To je isto kao reći seljacima u Bosni: „Nenabavljajte već morske soli iz Dalmacije, nego svi podupirajte zakupnike Niemce u Dolnjoj Tuzli!

Ja mislim, da je bila, a da je i danas pozitivna dužnost naše visoke vlade — koja sigurno znade za te nepodobnosti — intervenirati kod bosanske vlade, i uzeti u zaštitu našu morsku sol, i interese naših gradova i pogranične trgovine.

Ali, dok sa jedne strane, gospodo zastupnici, sasvim malo, ili ništa se nastoji za razvitak naše trgovine, i još joj se stavlja svakovrstnih umjetnih zaprjeka, a sve to visoka vlada ravnodušno gleda — ova opet s druge strane pokazuje najveći nemar za naša narodno-gospodarska pitanja. Dosta vam je promotriti postupanje administrativnih organa u životnom u našemu pitanju o diobi občinskih dobara. I sam zemaljski odbor, koji uvjek dobrohotno susreta visoku vladu, u svomu ovogodišnjemu izvješću nije mogao a da se nepotuži na nemar političkih vlasti u tomu velikomu našemu pitanju.

Ali ne samo velika, nego i mala naša ekonomička pitanja, koja ipak živo zanimaju pojedina mjesta, i sretno riešena bila bi njim od tolike koristi, takodjer se zanemaruju, ili što je još gore, riešavaju se proti volji naroda. Ja ću ovdje navesti samo nekoliko čina, da mi se nepredbaci, da neiznašam dokaza. — Eno vam, gospodo zastupnici, ribarâ Lastova, koji su molili, da bi ih visoka vlada zaštitila u njihovim vodam, proti vanjskim ribarima, da bi mogli biti sjegurni i mirni u svomu lovu, a da ih drugi nesmeta i nenapastuje. Za tu pravednu stvar bio se je zauzeo i naš slavni zemaljski odbor, pa što mislite, gospodo zastupnici? — Visoka vlada nije ni odgovorila! A nije odgovorila ni ribarima Premude, koji su moliti, obzirom na njihovo nevoljno stanje, da ih se oprosti od poreza obrtarine i dohodarine, kao što su oprošteni talijanski ribari, koji ribaju u našim vodama. Visoka vlada ima prečeg posla, nego osvrćati se na ovako pravedne molbe! — I občine Supetra, Postira, Pučišćâ itd., moljahu da se, u korist trgovine, postojeća parobrodarska pruga hrvatsko-ugarskoga družtva proglasi poštarskom, ali zaludu. Zaludu i molbe stanovnika

Sućurja, koji nemaju po moru sveze, ni sa Jelsom ni sa Starigradom, da bi im se jedan put na nedjelju svraćao parobrod kojeg našeg domaćeg družtva. Zaludu molbe Makarske i Imotske, da se već jednom zavede poštarski brzovoz.

Ovo nisu velika pitanja, za koja treba puno misliti se; ovo nije gradja željeznice, za koju se hoće miljunâ; ovo nije ni pitanje o ukinuću vinske klauzule, koja nam krade do 7 miljuna na godinu, za koje još čekamo naknadu; već su ovo mala administrativna pitanja, koja bi se su malo dobre volje mogla odmah riešavati u prilog narodu.

Ali će mi se valjda odvratiti, da i sve ovo zapada novaca. No na to bih ja mogao primjetiti: U koju svrhu mi plaćamo poreze u krvi i u novcu? A koliko se nesiplje i po drugim zemljama, i to ne na hiljade, nego na miljune, u puste investicije? A kakve investicije imamo mi danas u Dalmaciji? Gdje nam je barem obećana naknada za klauzulu?

Ja cienim, gospodo zastupnici, da bi javna uprava u Dalmaciji bila puno bolja, i dostojnija pravne države, kad gospoda činovnici veliki i mali, a osobito naši kotarski poglavari, mjesto baviti se policajskim izvješćima, mjesto razbijat si glavu kako pojedini ljudi u politici misle, što rade i što govore, kako će izpast izbori, jednom riečju, mjesto sa tricam i političkim intrigam, kad bi se više bavili sa ekonomičkim pitanjima, u korist povjerenog njim naroda. Ja neznam, gospodo zastupnici, obstojili u Dalmaciji i cigli kotarski poglavar, koji je savjestno obašao svoj kotar, proučio mu odnošaje i potrebe, te sastavio promozganu osnovu, po kojoj da sustavno radi i svomu kotaru koristi. Istina je, svaki kotarski poglavar u nas posjeti svoj kotar, ali samo u svrhu da prima poklonstva i pravi parade. Meni nije još poznato, da je cigli osbiljno proučio svoj kotar, pozvao na savjet uplivnije ljude i s njima odlučio što bi se imalo učiniti u korist nevoljnog naroda. A to bi se ipak moglo očekivati od prvih kotarskih činovnika! (*Odobravanje*).

Dakako, velika naša ekonomička pitanja, nemogu riešiti kotarski poglavari, ali svaki od njih ima u svomu kotaru sto malih, sitnih ekonomičkih pitanja, s kojima bi se mogao revno baviti i pokazati svoje administrativne sposobnosti. Eno njim vodâ, putevâ, močvara, občinskih dobara, izseljivanja, mejaša itd. Eno njim ljute kamate i drugih nevolja, koje narod svagdano biju. S tim bi se imali oni baviti, a ne sa političkim intrigama i neplodnom pisanijom!

Ele, gospodo zastupnici, prodjimo preko svega toga, i recimo, da bi i riešenje ovih pitanja zapalo truda i novaca, a za nas visoka vlada nema novaca. Ali ja pitam: zašto nam ta visoka vlada neda barem ono, što nju novaca nezapada: zašto neda naš jezik u javnoj upravi, to sveto pravo naše, za koje netreba da troši miljunâ, za koje joj netreba ni utrudnih osnova ni skupih proračuna?

Pa ako nam neće da dade jezik, zašto nam diže i ono malo slobode što smo dosada uživali? Danas, gospodo zastupnici, mi smo već tako skučeni pod ovaj politički sustav, da postasmo mal ne pravi sužnji. A vidimo svaki dan, kako idje sve naprjed tendencija, koja hoće s jedne strane naše ekonomičko razsulo, a s druge naše duševno robstvo.

Dà, mi imamo ustav! Ali ustav je u Dalmaciji prazna rieč, prava poruga. Pod tim ustavom, gospodo zastupnici, naš čovjek nesmije ni zapjevati hrvatsku pjesmu, nesmie ni razviti hrvatsku trobojnicu, a da neudari na sto muka kod kotarskih poglavara i njihovih žandara! Eno ste čuli malo prije starog našeg druga, častnog Ljubića. Jesu li ono ustavni odnošaji u Makarskoj i na Primorju?

Dà, mi imamo i slobodu štampe! Ali pogledajte, gospodo zastupnici, naše novine, i vidite kako se nesmiljeno pliene, ma koje nuance one bile, bez razlike stranaka! U nas se sa novinam postupa gore, nego u absolustičkim državama, u kojima nema zakona o štampi. (*Odobravanje*). Gospodin državni odvjetnik Cipiko, to vam je, po momu dubokomu uvjerenju, najvjerniji sluga vladinog presidiuma. Dapače, rekao sam puno! Nije on ni sluga! (*Dobro!*) On je automat, (*Odobravanje i poklici Bravo!*) u koji je dosta da padne bristol-posjetnica go-

spodinog povjerenika Pfauenthala, a da budu u jedan mah zaplienjene sve neodvisne naše novine. Sreća, gospodo zastupnici, da ona posjetnica nekaže, da i sve novinare mora objesiti. Ja sam uvjeren, da bi gospodin Cipiko bio kadar izvršiti i taj nalog! (*Tako je!*) Takovi se činovnici mogu trpjeti samo pod ovim sustavom, koji počiva na sili i na nepravici!

Znam, da će mi gospodin vladin povjerenik na ovo odgovoriti: Tu su sudovi, koji brane štampu od samovoljne zapliene, i oni izdavaju konačne osude! — Čast, gospodo, našim sudovima, ali u koliko se tiče štamparskih stvari, poslie višegodišnjeg iskustva, ja sam izgubio u njih svako pouzdanje. (*Dobro! Bravo!*) I sudci su u nas robovi sustava, te sljepački potvrdjuju svaku zaplienu, bez obzira na duh zakona, bez ikakvog pravničkog kriterija. Osude naših sudova u štamparskim stvarima pravi su škandal! (*Odobravanje*). U zadnje doba, u pitanjima štampe, državno odvjetništvo i sudovi uzeli su u nas i očito stranačko stanovište: nedopuštaju već ni da se pisne o stanovitoj političkoj stranci, i to sve opravdavaju na temelju § 300 kaznenog zakona! Kamo ćemo ovako dospjeti?

Ali če mi možda tko primjetiti: ni u štampi nije vas ustav! Vi ipak imate i zakon o pravu udruživanja i o pravu sastajanja. Ali, ja pitam: kako se u Dalmaciji poštuje pravo udruživanja i sastajanja? Dosta je da spomenem, skandalozni razpust hrvatske čitaonice u Prekomu kod Zadra. Kako se pak, gospodo zastupnici, poštuje u nas pravo sastajanja, dosta je napomenuti, da koliko se je god ovih dana predalo dojava za obdržavanje pučkih skupština u Dalmaciji, toliko ih je bez iznimke zabranjeno. Zabranjena je pučka skupština i u Splitu, i u Vodicam, i u drugim mjestima. (*Nemir i buka u središtu*). A znate kako se gradjanima oduzimlje to sveto njihovo pravo i kako se to opravdava? Evo vam, gospodo zastupnici, obrazloženja kotarskog poglavarstva u Šibeniku (*čita*): „Promotriv da sastanak mogao bi dati povoda neredima i poremetiti javnu sigurnost; vidiv § 6 zakona 15 studenoga 1867 (D. Z. L. broj 135) nalazim zabranit isti sastanak".

A pazite, gospodo zastupnici, da je ova odluka izdana za ubave Vodice, gdje neobstoji razlike stranaká, i gdje se je lani na 20 svibnja držao sastanak, na komu je bilo dosta naroda, ali nije nitko ni za čas pomutio ni javni red, ni javnu sigurnost.

Ustav nam jamči na papiru i brzojavnu tajnu, i listovnu tajnu; ali ja ipak znadem, da malo koja politička brzojavka dodje meni ravno sa brzojavnog ureda, a da se prije nepodje pokloniti gospodinu Pfauenthalu u palači kod S. Simuna. I s toga mi mnogo puta brzojavke zakasne. (*Pavić:* Nije istina!) Niekanje nepomaže! Istina je to samo, da odkad sam se stao tužiti, šalju mi se brzojavke ravno, ali uz to se prije prepišu *ad usum praesidii.* — Postoji li još jedan crni kabinet — *cabinet noir* — za pisma, nemogu baš kazati, jer nemam o tomu dokaza.

I kô da nam sve ove nevolje, gospodo zastupnici, nisu dostatne, obdariše nas još mnogobrojnim četama financijerâ i žandarâ, koje se opet zloupotrebljuju na škodu našeg mira i naše slobode. Financijeri se nepodučavaju dovoljno, da budu mogli u službi postupati kao što imadu postupati javni organi u europejskoj državi. S toga, za nerede, koji se u nas dogadjaju s postupanja financijalnih straža, nečinim ove odgovorne, nego vladu, koja ih pušta u primitivnomu stanju; kô što opet se netužim na žandare, nego na vladu, koja ih zloupotrebljava u svrhe, za koje nisu odredjeni. Čuli smo ovdje više puta tužbe, koje se dižu sa svih strana na financijalne straže u poslu kotlarine; tih smo tužba čuli i ovih dana, pri razpravi poljodjelskog proračuna. Ali, gospodo zastupnici, tim tužbam nisu krivi pojedini financijeri, koji hoće napokon, da se što revniji pokažu u svojem zvanju, već je kriva vlada, koja prima u službu ljude iz najprostijih slojeva, a neće da ih prije dade pristojno podučiti. Mi imamo sijaset zakona i naredaba financijalnih, pa kako ćete da ih znade financijer, jedva pismen čovjek, ako mu ih tkogod neraztumači; kako ćete da ih čini točno vršiti od drugih, ako ih ni sam nepoznaje? U neznanju, on voli pretjerati prama občinstvu, nego pokazati se nevaljan prama svojim starešinam.

Financijalna straža ustrojena je još godine

1843. U ovo 50 godina sviet se kreće i napreduje, ali ona ostaje uvjek nepomična u istom položaju. U drugim zemljama barem se dotične vlasti staraju, da izobraže štogod financijere u njihovoj struci, da budu znali sa obćinstvom pristojno postupati. Ali u nas se ni na te nepazi, te financijalni stražar mora da uči sam po sebi sve zakone, naredbe i nedospitne propise. A isto tako mora po sebi učiti, hoće li da postane nadstražar ili respicient. Stari su Rimljani kazivali: „autodidactus semidoctus", ali u našem slučaju, nemože se ni to kazati, već: „neznanstvo surovost". Treba dakle financijalnoj straži dati načina, kako da se bude mogla izobraziti barem u glavnim predmetima svoje službe, kao što su se to postarale starije vlasti u drugim zemljam. Osobito danas, financijalna straža dolazi u neprestani doticaj po gradovima s trgovcima i s drugim izobraženijim slojevim naroda, te treba, da i ona imade nešto znanja, uljudnosti i boljih manira. Neka se ustroji mala škola za financijere, gdje bi se mogli pripravljati za svoje zvanje. Tu bi školu mogao nadzirati koji viši financijalni savjetnik, a u njoj bi mogao podučavati kakov manji financijalni činovnik. Dosta bi bilo da traje, koliko oružnička škola za žandarske podčastnike. Financijalni poštovodje mogli bi pak učiti svoje mladje po pojedinim kasarnam. Ta škola bi sasvim malo zapala državu, zemlja bi imala od nje velike koristi, a obćinstvu bi se prištedile mnoge neprilike, na koje sada udara s neznanja financijalnih stražara.

Red mi je sada, gospodo zastupnici, reći koju i o žandarima. Valjalo bi da bude nerazborit, tko bi htio napadati žandare kao instituciju, kao tielo u obće toli zaslužno za družtveni red i javnu sjegurnost. Nebi me shvatio, tko bi mislio, da ja hoću ovdje da napadam na žandare. Ja poznam njihovo požrtvovno zvanje i njihove zasluge, a znadem i to, da mane pojedinaca nemogu se pripisati cielom tielu. Ali u svakoj pšenici ima kukolja, pa treba triebiti ga i u žandarskomu tielu, ako ga tu ima. U obće rečeno, žandari bi u Dalmaciji uživali puno više ugleda i poštovanja sa strane obćinstva, kad bi ih visoka vlada pustila na miru, neka vrše svoju službu po propisima žandarskog zakona; kad ih nebi upotrebljavala u svrhe, za koje nisu postavljeni. Jer, na žalost, mi moramo priznati, gospodo zastupnici, da u Dalmaciji žandari od nekoliko godina nisu nego pusto policajsko orudje u rukama političkih vlasti, i da se najmanje bave s javnom sjegurnosti. Kako danas u Dalmaciji stvari stoje, žandari su prvo kolo u administrativnom stroju. Vlada od njih pita svjedočbe o političkom i ćudorednom ponašanju pojedinih gradjana, njima se obraća preko glave općina i drugih vlasti, njima povjerava nadzor nad učionama, nad ljudima i nad živinam! Rekao sam i nad živinam, pošto mi je poznat slučaj, koji se dogodio nema još dva mjeseca, ovdje u kotaru zadarskom, i koji nam dokazuje, kako ni živine nemogu već bit u Dalmaciji bez žandarskog nadzora.

Neki seljak iz Medvedja gonio u Zadar na pazar 30 glava vunjadi i došao je na Zemunik, gdje ga je sreo neki žandarski vodja. Ovaj zatraži od seljaka marvinsku putnicu, i nadje da je svjedočba obćine zakonito sastavljena, ali da u stadu nema 30, nego 26 glava. Seljak kaže da su mu se putem 4 brava zavrgla u njegov pašnjak, i da ih je ostavio, da mu se i ostali nebi razbjegli. Ali žandarski vodja nehtje vjerovati seljaku, već mu zaplieni sve blago, a njega sveže i pošalje u Zadar. Srećom je prošao tuda kočijom naš otačbenik Petar Novaković iz Benkovca, komu se smililo gdje bez razloga muče jadnog težaka, te netom dodje u Zadar, zauzme se i razjasni stvar političkoj vlasti. Kotarsko poglavarstvo priznalo je, da je žandarski vodja vrlo revno postupao, te mu naredi da povrati seljaku zaplienjenu vunjad. Seljak veseo podje u Zemunik, da digne svoje blago.

Ali znate, gospodo zastupnici, što se je tu dogodilo? Žandarski vodja nije seljaku povratio svu vunjad, već zadrži dvie glave: i to jedno za onoga, koji je stražio zaplienjeno blago, a drugu za staju, gdje je bilo smješćeno. Jadan seljak nije smieo da se tuži, i tako je stvar zaspala! Ali čemu ova samovolja, ovo sumarno razpolaganje sa tudjom mukom? Tko je ovlastio žandarskog vodju da ovako postupa, i na temelju kojega je zakona ovako postupao?

Dvie su glavne mane žandarskog tiela u Dalmaciji, naime, niemština — koja sve gori i

podgrizuje kao pruska kiselina — i tudjinska uvlačenja. Niemština, u koliko žandarsku službu, u ovoj hrvatskoj zemlji, stavlja pod izključivu vlast njemačkog jezika, kojeg domaći sinovi nerazume, te s toga nemogu ni doći u žandarmariji do većih časti; tudjinska uvlačenja, u koliko se u nas uvadjaju u službu žandarsku ljudi tudjinci, koji će biti vrstni i dobri za se, ali nepoznaju ni naš narod, ni naš jezik, ni naše okolnosti.

Neću kazati, gospodo zastupnici, da su svi sinovi naše zemlje, koji idu u žandare, angjeli. Ima i naših, koji neodgovaraju svomu zvanju. Mogao bih vam, dapače, ovdje iznieti snop tužaba, što sam primio sa Debelog Otoka proti onom žandarskom poštovodji, koji je naš čovjek, i koji je u zavadi sa svim ondješnjim župniaima, jer zadaje narodu mnogo mukâ. Ali pokrivam plaštem domovinske ljubavi sve te tužbe i spominjem samo jednu, da se uvidi dok dopire prkos i samovolja. Stražmeštar, o kojem je rieč — štedimo mu ime — obtužio je nekog župnika, da drži pogibeljna psa. U sudbenoj razpravi dokazalo se, ne samo da pas nije pripadao obtuženomu župniku, nego nekomu seljaku, već da i nije nipošto pogibeljan!

Naravno, gospodin vladin povjerenik će mi odvratiti, da starešine bdiju, i da čine sve što mogu, a da se uzdrži zapt i red izmedju žandara. I ja to rado priznajem; ali mislim, da bi bolje stvari hodile kad bi starješine pazile, kako se dotične dišiplinarne iztrage vode, i kad nebi *a priori* vjerovale, da su žandari nepogrješivi. Dogadja se, da pri iztragam naredjenim od starije vlasti, žandari terorizuju svjedoke, koji bi imali svjedočiti proti njima. I takovim postupkom dišiplinarne iztrage, ma koliko temeljite, brzo svrše, pošto se ništa nemože dokazati. Tako je od prilike svršila i iztraga proti stražmeštru na Debelomu Otoku. I on je ostao na svomu mjestu, da i dalje prkosi. Uprav se je čuditi, da uvidjavnost žandarskog zapovjedništva nije barem prebacila na drugu postaju toga stražmeštra, koji nemože da živе u skladu s najvećim prosvjetnim faktorima u seoskomu puku, kao što su bez sumnje naši velezaslužni župnici.

U ostalom, tužiti žandare, gospodo zastupnici, to je danas u Dalmaciji stvar vrlo pogibeljna. Na sudovima žandarima sve se vjeruje. Ni najbolja svjedočanstva proti njima nevriede, ili vriede riedko kada. Osuda izdana prošle godine proti župniku Begotiu, koji je bio tužio starešinam nekog žandarskog vodju, Niemca, da se često opija, pravi je škandal. Štampa i žandari, to su Ahilova peta naših sudova. (*Odobravanje*). Begoti, gospodo zastupnici bio je osudjen; ali poslie osude žandarski vodja bio je temeljito pregledan od liečnika, koji posvjedočiše, da je on doisto pijančina. Evo što kažu liečnici (*čita*): „Egli — Edmund Tüller žandarski vodja -- soffre male al cuore, cagionato da abuso di bibite alcooliche“. A ipak jadan župnik bio je osudjen, kao da je tobože nepravedno tužio tog njemačkog žandara pijanicu!

Isti sustav, gospodo zastupnici, i danas se tjera proti onim, koji se usude potužit se na žandare. Ovih dana primio sam u tom pogledu iz Skradina viesti, koje su me uprav sablaznile. Nevjerojatno je, na koji se način, u nas postupa sa slobodnim gradjanima! Prvih dana prosinca m. g. bio je ukradjen jedan parip u okolici skradinskoj. Žandari su posumnjali, da ga je ukrao neki Petar Toljan pokojnog Nikole, iz Dobričića od Piramatovacâ. Petar Toljan jadna je sirota, bez otca i majke, a ima mu kakvih dvadeset godina. Na 13 prosinca dodje u Dobričić neki žandar iz postaje Čiste, sveže Toljana, stane ga lupati, pljuskati i potezati za vlase, zahtjevajuć na silu da kaže, tko je ukrao papira. Za 15 dana vidjele su se Toljanu modrice na rukam. Tako je nesmiljeno bio svezan! A kako je i jaukao i kako je bio zlostavljen, mogu posvjedočiti očevidci, koji će i danas kazati istinu, a ti su: Jadre Miletić pokojnoga Mihe iz Stankovaca, Toma Periša pokojnog Grge iz Krkovića i Marko Pipunić iz Piramatovacâ.

Malo poslie, na 18 prosinca, dodje u Dobričić drugi žandar iz Čiste, i opet je jadan Toljan svezan, i zlostavljen, kao prvi put. Pa ga vode u Ostrovicu, do kuće Mate Lovrića, i drže ga tu od podne do mrkle noći.

Izmučeni Toljan živе sa svojim zetom Ivom Galićem. I ovomu žandari zaprietiše, da će ga svezati, te od straha pobjegne iz svoje kuće, skitajuć se za nekoliko dana od prijatelja

do prijatelja. U to Galiću padne na pamet, da Toljan ima u Skradinu skrbnika, u osobi gospodina Nikole Dudana, te podje k njemu da se potuži i da mu kaže, kako mu žandari zlostaviše sirotu. Gospodin Dudan, razpitavši saviestno sve potankosti, savjetova Galića, da se brzojavno potuži na žandarsko zapovjedništvo u Zadru, pitajuć providjenja; a on, kao štitnik Toljanov, upravio je tužbu na sud, moleć, da se razvidi stvar, da se Toljan dade pregledati po liečniku, pak neka se postupa po zakonu. Što se je shodnijeg i pravednijeg moglo učiniti u obranu jedne sirote. Ali čujte, gospodo zastupnici, što se je dogodilo! Toljan nije bio pozvan od suda, da bude pregledan, i da se tako zlostavljenje konstatira, nego, rek bi, da je sud poslao spise na državno odvjetništvo u Zadru. A naš gospodin državni odvjetnik Cipiko — nedostiživ kad se radi o štampi i žandarim — ni dvie ni tri, stavi pod iztragu i Galića i Dudana!

Sudite vi, gospodo zastupnici, je li ovo način, kojim se u izobraženom svietu obezbjedjuje sloboda gradjanâ, i kojim se imadu braniti sirote, koje su sudovi navlastito dužni štititi ma bilo proti kojoj sili! (*Odobravanje*).

Pošto govorim o žandarima, izjaviti ću još ovdje jednu želju. U Dalmaciji imamo žandarâ i grčko-iztočne vjeroispovjesti. Dobro bi bilo, da ti žandari budu upotrebljeni u onim kotarima, gdje većinom živu njihovi jednovjerci. I žandari su, gospodo zastupnici, ljudi. Nemojmo se varati: naše narodno-političko pitanje zahvaća danas sve družtvene slojeve, i sve više napreduje elementarnom silom, nit će sustati, dok nebude riešeno. Tko neće da uvidi tu istinu, zagradjuje dlanom oči da nevidi sunce, ali zaludu. U ovo zadnje doba učestale se tužbe, da žandari grčko-iztočne vjeroizpoviedi, u nekim kotarima, neponašaju se najbolje prama katoličkomu pučanstvu. Poznato mi je mnogo slučajevâ, gdje su žandari grčko-iztočni psovali našemu težaku „šokačku vjeru i hrvatskoga Boga“. Spominjem samo na dokaz sina Luke Pedića iz Pridrage, koji je bio i zlostavljen kao živina, osim što su mu opsovane njegove svetinje. Takodjer spominjem i Šimu Oštrića pokojnog Martina iz Novigrada.

Bolje je, gospodo zastupnici, da se na vrieme ukloni ova napast, a to može žandarsko zapovjedništvo lako učiniti, inače imat ćemo u narodu novih smutnja i nevolja.

U tiesnom savezu sa žandarima, u poslu javne sjegurnosti, stoje kolonaši, o kojima sam imao čast drugi put govoriti u ovom visokomu saboru. Priznajem, da sam zaludu govorio, kao što ću valjda i danas zaludu govoriti; ali to mene neće nikad smesti u vršenju mojih zastupničkih dužnosti.

Ti jadni kolonaši, kako znate vrlo dobro, gospodo zastupnici, vanredno su zaslužni za javnu sjegurnost u ovomu kotaru zadarskom. Novine, obćine, narod ima više od 7 godina da se zanimaju, da se povisi broj kolonaša, i da se njihovo nevoljno ekonomičko stanje poboljša. Kolonaši u kotaru zadarskomu nemaju nego 90 novčića plaće na dan. Promislimo, kakvo ima bit njihovo življenje, ako od te kukavne plaće moraju da se hrane, odievaju i namiruju stanarinu. A ipak ovi ljudi dan i noć rade, a koliko uspješno rade u ovom kotaru, to nam najbolje dokazuje statistika zločinstvâ. Bilo bi dakle pravedno, da ti ljudi budu pristojnije nagradjeni, kad tako požrtvovno vrše svoju dužnost. A bilo bi pravedno, da i njihovomu vodji u korist same službe, bude doznačena konjarina, obzirom i na prostranost kotara, koji ima da nadgleda. Ja sve ovo ističem kao želju naroda ovoga kotara. A sada visoka vlada neka vrši svoju!

Kad sam već jednom, gospodo zastupnici, izmedju sabalja i pušaka, nemogu da nespomenem i jednu ranu, koja ljuto tišti naš narod, a to je zlostavljenje naše mladeži u domobranskoj službi. Nema sumnje, da tužbe, koje se dižu sa strane raznih naših obitelji, koje imadu svojih sinova u domobranstvu, vrlo su težke i žalostne. Tuže se, da je služba težka i naporna, da je hrana sasvim nevaljana i nedostatna, a što je najgore, da se domobranci često zlostavljaju, i to ne od viših starešina, nego od nižih, od onih osobito, koji ih podučaju. (*Glasovi:* Koje su to starešine?) Niemci su to najviše, ili izrodi slovenski poniemčeni! — Ja sam ovih dana, gospodo zastupnici, glede zlostavljanja domobranske momčadi primio jedno pismo, koje uprav srdce para. Na 23 prošlog mjeseca, cielo mjesto Kuna bilo

je u plaču, jer je taj dan odpratilo na parobrod, za ludnicu šibensku, mlada čovjeka od 22 godine, nekog Tomelića, koji je pomahnitao na službi domobranskoj. I po izpitivanju njegovih drugova i po njegovim riečim, dok je još bio nešto pri pameti, proizlazi, da je pomahnitao od velikog straha pred svojim starešinama pri poučavanju. Tomelić pošao je u domobransku službu mlad kao kaplja, zdrav kao riba, a a povraćen je obitelji u najžalostnijem stanju, bez zdravlja i bez pameti, gotov za ludnicu šibensku. To je grozno!

Ja mislim, kad bi se u vojničkoj službi postupalo sa manje strogosti, a sa više čovjekoljubljo, da obranbena snaga monarkije nebi ništa izgubila. Roditelji, koji prevremeno poklanjaju svoju djecu kralju, imadu pravo da ju na povratku dočekaju zdravu i čitavu.

Još bih, gospodo zastupnici, imao govoriti o mnogim našim nevoljam, ali kad bih svršio? U istinu, hotio bi mi se ljetni dan. Nego, ja bih ostao opet pri svomu dubokomu uvjerenju, da nam u ovom položaju nema spasa. Ovako osamljeni, mi ćemo moći kadkad nešto bolje, a kadkad nešto gore živukati, i to prama energiji, koju budemo znali razvijati u obrani naših prava; ali ćemo mi uvjek ostati pri ovomu neharnom Sisifovom poslu, sve dok nam negrane žarko sunce sa Velebita, dok nenadjemo našu upornu točku, našu sreću, naš pokoj, i našu slobodu u ujedinjenoj našoj domovini hrvatskoj. (*Odobravanje*).

I sa ovog pogleda, gospodo zastupnici s te strane visoke kuće, (*prama središtu*) dopustite mi, da vam iskreno kažem, da uz sve vaše najbolje namjere, vi ste se težko prevarili, vi ste se težko ogriešili, pred Bogom i pred narodom, što ste kobnog dana 14 siečnja, u zô čas, ondje, pod zelenim stolom vladinih povjerenika, zakopali naš predlog o adresi za združenje s Hrvatskom, na veliku radost svih dušmana hrvatstva u Dalmaciji i van Dalmacije.

Ali se ljuto varate, ako mislite, da ste onim vašim žalostnim djelom, proti kojemu prosvjeduje vaša politička prošlost, proti kojemu prosvjeduju i turobne stiene ove sabornice, u kojoj ste vi više puta adresu predložili, pa još lani vi sami našu adresu zagovarali i iznašali — ljuto se varate, velju, ako mislite, da tomu pitanju nije sada sgodno vrieme, i da se može i za čas skinuti sa dnevnog reda.

Naša adresa za sdruženje neda se već zakopati ni skinuti sa dnevnog reda! Ona živi i stoji permanentno na dnevnom redu u srdcima milijunâ sviestnih Hrvata, razsijanih po svim hrvatskim zemljama, te se nameće na riešenje suverenskom voljom naroda. U svomu ujedinjenju mi Hrvati vidimo ne samo sretno riešenje svog državno-narodnog pitanja, nego i veliko socijalno-ekonomičkog pitanja.

Neće ni godina dana proći, a adresa će se opet pojaviti u ovomu visokomu saboru, i razlupat će grobnu ploču pod kojom ju zakopaste. Vladinim stražarima, koji sada ovdje bdiju nad njom, dogodit će se, kao židijskim vojnicima, koji su zaludu bili postavljeni, da straže grob Spasitelja svieta. (*Odobravanje*).

Resurexit sicut dixit! Naša će adresa uskrsnuti opet u ovom visokom saboru, a uskrsnut će i ujedinjena i slobodna Hrvatska, jer to pravedni Bog hoće, to zahtjeva naše sveto pravo, to hoće neslomiva volja hrvatskoga naroda! U jedinstvu i slobodi naše mile hrvatske domovine, budućnosi je naša! U to ime ja kličem: Živila ujedinjena Hrvatska! (*Odobravanje na skrajnoj desnici i na triemovim uz klicanje:* Živila Hrvatska! Živila!)

Predsjednik. Gosp. vladin povjerenik podpredsjednik pl. Pavich ima rieč.

Vlad. povj. Pavić. Što se tiče napadaja na moju osobu, ja izjavljujem, da dosad na osobne napadaje nisam odgovarao (*Biankini prigovara*) a niti ću u buduće odgovarati. U ostalom će se još odgovoriti sa ovog stola.

Biankini. Molim rieč.
D.r Smirić. Domando la parola.

Predsjednik (*zvoni*). Ja bih želio, gospodo, da se javite, tko želi govoriti u obćoj razpravi, da se mogu vladati glede reda govora.

D.r Zaffron. Molim ja.

Bjelanović. Molim i ja.

Predsdjenik. Hoće li još tko biti upisan? (*Nitko se nejavlja*). Zašto je htio govoriti gosp. zast. Biankini? (*Glasovi:* Nema ga. Otišao je).

Ja namjeravam zatvoriti sjednicu. Buduća će sjednica biti sutra u 10 sati prije podne sa sliedećim dnevnim redom:

1. Nastavak razprave o proračunu zemalj. zaklade za god. 1895;

2. Izvješće upravno-gospodarstvenog odbora o molbi odbora občinskih činovnika za uredjenje službe i ustanovljenje dotične mirovinske zaklade;

3. Izvješće odbora petorice o naukovnom jeziku u nautičkim školam;

4. Izvješće zemalj. odbora, o pitanju da se sadanja Omiška občina porazdieli u tri posebne političke občine;

5. Izbor pet članova i pet zamienika za pokrajinsko povjerenstvo za pregled katastralnih radnja u smislu zakona 1 siečnja 1895 br. 3;

6. Riešenje molbenica.

Današnja je sjednica zatvorena.

(*Svršetak sjednice u 2 sata i 10 čas. po pod.*)

XIII. Sjednica dneva 8 Veljače 1895.

(**Sadržaj**: *Odobrenje zapisnika dvanaeste sjednice. — Upiti na c. k. Vladu i odgovori. — Nastavak razprave o proračunu zemaljske zaklade za godinu 1895.*

Sjednica nastaje u 10 satî i 28 čas. pr. p.)

Predsjedava: podpredsjednik D.r **Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *Korlaet Božo* i *Vukotić Gjuro.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: c. k. namjestnički podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. k. dvorski savjetnik **Dragutin Maria Truxa**; cc. kk. namjestništveni savjetnici **Antun** vitez **Vuković** i **Nikola Nardelli.**

Predsjednik (*zvoni*). Otvorena je sjednica. Ima nas 23. Broj je zakonit. Molim gosp. tajnika neka izvoli pročitati zapisnik jedanaeste sjednice.

Tajnik Korlaet (*čita zapisnik XII.e sjednice*).

Predsjednik. Hoće li tko govoriti o zapisniku?

Biankini. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gosp. Biankini.

Biankini. Molio bih, da se izpravi zapisnik ondje, gdje se veli da sam pitao po drugi put rieč, i da se reče, da sam je pitao za „stvarni izpravak."

Predsjednik. Izjavljam, da nisam čuo, zašto je pitao gosp. Biankini rieč; mislim da nije ništa rekao.

Biankini. Za stvarni izpravak.

Predsjednik. Ako je visoki Sabor to čuo, onda će se izpraviti zapisnik. Ja ću staviti na glasovanje prije svega odobrenje zapisnika, a poslje dodatak gosp. Biankinija.

Gospoda, koja odobravaju zapisnik, kako je sada bio pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). — Većina. — Gospoda, koja primaju i dodatak gosp. Biankinija, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno. Dakle ostaje ustanovljeno, da je gosp. Biankini pitao rieč za stvarni izpravak.

Budúć je danas 13.a sjednica, to molim, da gg. Šarić i Brajković izvole stupiti na tajnička mjesta. — (*Šarić i Brajković stupaju na tajnička mjesta*).

Prije današnje sjednice primio sam jedan upit od gosp. zast. Biankinija. Neka ga izvoli pročitati.

Biankini (čita):

Upit zastupnika Jurja Biankinia i družine na vladu Njegova Veličanstva:

Katuni i Kreševo, dva su liepa sela u krajini omiškoj. Imadu dva glavara, a jednog župnika i jednu župničku crkvu. Ova oba sela broje okolo 1900 duša, a u crkvi ih nemože ostati ni treći dio, te narod mora da trpi zimi na ledu, a ljeti na sunčanoj žegi, hoće li da sluša svetu misu. Za velikih blagdana očita je pogibelj da se nedogodi kakva nesreća.

Biti će već 20 godina, da su ona sela, preko ondašnjeg župnika velečastnog Aćima Milića, zapitala gradju nove crkve.

Otrag malo više od 10 godina, i to uprav u mjesecu studenomu 1884, bio je u Katunim vladin mjernik gospodin Dragutin Čićin, da crpi podatke, za nacrt nove crkve. Glavari, starci,

crkovinari Katuna i Kreševa, svi ostaše sporazumni i zadovoljni o gradji nove crkve. Gospodin mjernik uzeo sve potrebite podatke za nacrt i otišao; pak kako onda tako i danas. Nikada već ništa neizadje na svjetlost glede gradje ove crkve.

S toga nam je dužnost upitati vladu Njegova Veličanstva:

I. U kojemu stadiumu se nalaze predtečne radje za gradju nove crkve u Katunim-Kreševu, prije 20 godina upućene?

II. Može li se onaj bogoljubni puk nadati, da će brzo bit obdaren pristojnim božjim hramom?

Zadar, 8 veljače 1895.

Biankini — D.r Paštrović — Ljubić — D.r Mišetić — Perić — Šarić.

Predsjednik. — Prelazi c. kr. vladi. Gospodin vladin povjerenik namjestnički podpredsjednik plemić Pavich ima rieč.

Vlad. povj. Pavich. Ja ću imati čast odgovoriti na upit u jednoj od dojdućih sjednica.

Častni zastupnici Duboković i družina, staviše na c. kr. Vladu u saborskoj sjednici 7 veljače sljedeći upit:

I. Priznaje li vlada potrebu da se sagradi nova župnička crkva u Sućurju?

II. Jeli voljna narediti da potrebite radnje čim prije započmu i da jednom bude sagradjena nova župnička crkva u Sućurju?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti, da osnova za gradju nove crkve u Sućurju na otoku Hvaru bila je lani podastrta visokom Ministarstvu za bogoštovlje i nastavu za odobrenje.

Zgradja ova jest pripoznata toliko sa strane presvitloga Naredbeništva u Hvaru koliko i sa strane Namjestništva kao prešnija u onoj biskupiji i zato je Namjestništvo izvješćem 3 siečnja t. g. pospiješilo riešenje predmeta i brzojavilo je Visokom Ministarstvu o učinjenomu upitu u ovom visokom Saboru.

Uhva se Namjestništvo, da će brzo osnova biti odobrena, ter da će se moći, ako buda dozvoljena i potrebita sredstva, ova radja bezodvlačno započeti.

Ovim čast mi je odgovoriti na slični upit stavljen i sa strane častne gospode Biankina i družine u istoj sjednici.

Predsjednik. Prelazim na dnevni red. Prva točka dnevnog reda je nastavak razprave o proračunu zemalj. zaklade za god. 1895.

Rieč ima gospodin vladin izvjestitelj Nardelli.

Vlad. povj. Nardelli.

Visoki Sabore! I ove godine prigodom razprave o proračunu, koji visoki zemaljski Sabor stavlja na razpoloženje svomu Odboru bilo je prigovora o dielovanju vlade u različitim njezinim granam. Premda smo te prigovore ili slične višeput čuli u ovoj vis. Kući ili u Cesarevinskom Vieću, i na nje iscrpivo, ili ovdje ili gore, bilo je odgovoreno, ipak držim potrebito, da se na poglavite stvari osvrnem. Pri tom ću se držati reda časnih predgovornika.

Dakle evo me, da odgovorim časnom Ljubiću.

Časni Ljubić, rekao je, da se on pri svom govoru neće baviti predračunom, koji je na dnevnom redu, i tu je on riječ doista održao. On se je bavio samo nekim izgredima, koji su se zbili u njegovom izbornom kotaru Makarskoj. — Meni je poznato da u pitomom i uljudnom mjestu Makarskoj, nazad nekoliko vremena, bilo se pojavilo nekih nereda, koji, ako i nijesu imali fenomenalne važnosti, ipak se nijesu mogli trpjeti. Ti su se sastojali u noćnom pjevanju, klatarenju, urlikanju i gdjekad su bili skopčani s političkim demonstracijama. Kotarsko poglavarstvo, pošto je bilo zabrinuto, da se trajno ne poremeti red i mir, i da ti nemiri ne uzmu maha, da ih ne bude trudnije iskorijeniti, izdalo je potrebite o-

dredbe i te su dale povod, da nam je jučer naveo časni Ljubić nekoliko slučajeva, o kojima sam u stanju, da se nešto potanje bavim.

Selo Makar nalazi se na brežuljku nad Makarskom, i u njem, po kazivanju glavara i velikog broja seljana, nikad se prije nijesu vijale nego dvije zastave; t. j. austrijska i papinska, te kad bi tko pokušao, da uvede koji novi barjak, odmah bi se seljani oprli kazivajući, da ne dopuštaju, da im se u selu uvagjaju novotarije. Po nagovoru obćine, nekoliko seljana 19. kolovoza prošle godine izvjesilo je trobojnicu. Veći dio seljana, koji za to nije ništa znao, i koji nije s ovom novotarijom bio zadovoljan, ustao je i razderao trobojnicu. Tu se je dogodila bruka megju svijetom, koji je tu bio sakupljen, tako, da nije oružnika bilo, moglo bi bilo doći i do krvi. — S obzirom na napetost duhova, koja je vladala u selu i s obzirom na izričitu molbu glavara sela i velikog broja seljana, kotarski poglavar — ne da zabrani trobojnicu, koja se, u opće, ne zabranjuje — nego da se uzdrži mir i red, zabranio je vijanje trobojnice tim više, da se je radilo o nekoj prednosti državnog barjaka. Da glavar sela nije bio zadovoljan sa izvješivanjem te trobojnice, mogu ustvrditi na temelju izvješća kot. poglavara u Makarskoj, koji izvješćuje što sliedi (*čita*):

„Pozvat glavar sela Makra u ovaj ured da kaže kako stoji pitanje od trobojnice u Makru: reče c. kr. kotarskom povjereniku Brilli-u u prisutnosti c. kr. kotarskog tajnika Polletti-a što slijedi:

„Seljani Makra nemogu ništa od obćine da dobiju, buduć da im je protivna, što seljani neće, da izvjese u selu trobojnicu. Jednom, da ova protivnost prestane, da se je on zauzeo izmiriti seljane sa obćinom; da ih je jednog svečanog dana pozvao na vijeće te im iskazao, da kako svud se vije trobojnica, da bi se imala vijati i u Makru i tako, da bi sve protivnosti prestale. Ali seljani, da mu nerekoše, ni da hoće ni da neće, nego svi mučahu.

Zatim, da je pošao na obćinu, gdje je iskaza vijeću, te da su mu u obćini, dali trobojnicu, neka je izvjesi u selu na 29 kolovoza tek. god. t. j. na dan Sv. Ivana Usikovca, i da je isposlovao od obćine, da oprosti nekim Makranima globe, udarene za žanje trave, što mu obećaše. Da je on dao ovu trobojnidu u zabilježen dan izvjesiti, kad skočiše seljani, te ju skinuše i poderaše.

Da obćina misli opeta na 9 rujna t. god., na dan Gospe od Lurda izviesiti trobojnicu, ali neka je politička vlast zabrani, jer da on neće bit odgovoran za nerede i smutnje, koje bi se mogle porodit iz toga."

Još više moram primjetiti, da je stigao na poglavarstvo jedan podnesak, na kom su podpisani preko 50 do 60 seljana iz Makra, koji najžešćim tonom protestiraju proti toj trobojnici. Prvi je podisan neki Glavičić Marin Stipanov, koji je nakon svog imena napisao, sto slijedi (*čita*):

„Ja nisam kuntenat da vije u selu barjak trobojnice, jer nije nikad vijala u Makru."

Bio je razoružan samo jedan komšiluk s razloga, jer po izvješću organa javne sigurnosti samo taj je dao povoda neredu. — Poznato je, da nekoliko stanovnika sela Krvavice i Bratuša odlučiše nabaviti austrijski barjak i nakon toga prikazaše se poglavaru kličući: živio Cesar! i uputiše se kroz grad i vratiše se u selo pjevajući narodne pjesme i van grada puškarajući. Takovo patriotično očitovanje mirnih seljana ne može se uzeti na znanje, nego s osobitom zadovoljnosti. — U večer 18 novembra 1894, dogje u jednoj gostionici u Makarskoj do nereda. Velika masa puka pjevaše i urlikaše po gradu, dok žandarmerija ne dogje i rasprši svijet. Pri toj prigodi bila je uvrijegjena žandarmarijska patrola, i kot. poglavar kaznio je krivce. — Časni Ljubić naveo je jedan fakat, i to izlet u Baškuvodu i osudu župnika Baškevode fra Angjela Cvitanovića. Taj je župnik 30 novembra 1894, poduzeo izlet u selo Krvavicu, što je prouzrokovalo nereda. Jer kad su seljani iz Krvavice opazili, da se je razvila trobojnica koju je župnik sa sobom bio donio, i počelo se klicati Starčeviću i njegovim pravim, uzmutiše se i došlo je do kavge, te da ne kude žandarske patrole, bilo bi i krvi. Izgrednici, koji su uče-

stvovali i poremetili javni mir i red, bili su kažnjeni globama dotično zatvorom. Učitelj koji se ondje nalazio, nije bio kažnjen, jer ne proističe ni najmanje, da je u toj demonstraciji učestvovao. Dakle sbog tih i drugih izgreda, a ne samo, što občina nije imala dimnjačara i drugih nekih omanjih razloga, koje je naveo časni Ljubić, vlast je držala, da je potreba, da se občini digne za koje vrijeme pravo kažnjenja, koje občina vrši u povjerenom djelokrugu. Zadovoljstvom pako mogu opaziti, da, ili po sebi, ili uslijed preuzetih mjera, u Makarskoj, sada vlada podpuno normalno stanje tako, da je vlast odlučila občini povratiti pravo kažnjenja, koje joj je za malo vremena oduzela bila.

Glede pojedinih utoka, uloženih na Namjestništvo, reći mi je, da će ovi naravno biti sa svom objektivnosti proučeni i na temelju zakona izdane odluke u drugoj molbi, i to što skorije. Držim tako, da nije više potrebno baviti se o ovoj epizodi u Makarskoj.

Nešto žešći bili su prigovori, koje je podigao časni Biankini. To je posve u redu i odgovara starim tradicijama. Ja ne mislim nipošto, da će mi poći za rukom uvjeriti časnog *leadera* pravaške stranke, da je on na krivom putu, kad u svakom koraku vlade ne vidi, nego namjeru naperenu na škodu političku i materijalnu pokrajine. Držim, da mi to sigurno uspjeti neće, jer se proti prevencijama trudno boriti.

Vlada i vladini organi u nas, zbog osobitih okolnosti, imadu položaj mnogo teži nego druge pokrajinske vlade, možda i radi toga što im se gdjekad stavljaju zaprijeke i umjetne neprilike stvaraju, te tako se otešćava rad vlade i njezinih ljudi namijenjem dobru ove zemlje, koju oni sigurno iskreno ljube ne manje nego itko od časne gospode pučkih predstavnika, koja se nalaze u ovoj vis. Kući. Svaki uspjeh na kom drago polju vrelo je za Vladu i njezine ljude najiskrenije radosti. Istina je, ako mi pogledamo na ostale pokrajine i prispodobimo ih sa stanjem svoje pokrajine, da ćemo naći, da se naša pokrajina nalazi na nešto nižemu stepenu. Ali ja držim, da nije pravedno, da se uvjek to predbacuje austrijskoj vladi, jer ona posjeduje Dalmaciju definitivno tek od 80 godina nazad, a to je u kulturnoj povjesti naroda dosta malo razdoblje. Valja samo pomisliti, u kom je stanju bila pokrajina kad je bila preuzeta, te je oskudijevala najelementarnijim uslovima kulture i valjalo ih je po malo stvarati, a sad, kad ih uživamo, čini nam se, da su uvjek postojali i da su posve naravna. Ja se neću pozivati na izvješća starijih okružnih kapetana ili ti „cirkula", kako ih narod zove, neću spominjati niti preture, da se nezamjerim časnom Ljubiću, nego pozvati ću se samo na izvješće sigurno nesumnjivo glavara francuske vlade u Dalmaciji, u komu se može vidjeti, u kakvom se stanju nalazila ova pokrajina pri početku ovoga stoljeća.

Časni Biankini tekom ovog zasjedanja i prije ustvrdio je, da je pokrajina u ovom stoljeću strašno bila zanemarena. Ja to moram oprovrgnuti i ustvrditi ako je bila zanemarena, da je to prije bila, a sve što se je učinilo, baš se je učinilo u ovom stoljeću. Ako se ustavni faktori budu i unaprijed još bolje sjećali ove pokrajine, vlada će sav svoj trud radosno uložiti na boljak njezin, ako i ne bude stekla priznanja sa svake strane.

Pitanje najvažnije i najživotnije za nas, je pitanje željeznice. U tom pitanju je vlada uvjek sporazumno sa narodnim zastupstvom nastojala, da se do uspjeha dogje. U tom pitanju je Njeg. Veličanstvo, naš premilostivi Cesar tu neki dan odaslanstvu iz Dalmacije dao utješljiv odgovor, komu ja samo mogu nadodati, da je N. P. gosp. Ministar trgovine ovih dana brzojavno priobćio namjestništvu, da se vode dogovori sa zajedničkim Ministarstvom financija, u svrhu da se osigura izvedenje bosanskih sveznih pruga do Bugojna i Prijedora. Netom se postigne, kako se je nadati, sporazumljenje, biti će odmah odregjeno pregledanje trase Spljet-Aržano. *(Odobravanje).*

Najbliže me se tiču prigovori podignuti proti političkoj upravi, jer mi je ta uprava naravno bolje poznata, nego druge, te se o njoj mogu opširnije baviti, dočim s drugima samo u glavnim potezima. Proti toj upravi dakako naperene su najoštrije strijele, jer politička uprava po svom zvanju često upliva u mnoge pojave javnog života, a i njezini su organi često dužni — da-

kako po zakonu — da komu učine, što mu nije drago. A napokon spada nekako i u *bon ton* radikalnih stranaka, da se najradikalnije napane na političku upravu. To mi sve razumijemo i priznajemo.

Na obćeniti prigovor proti djelovanju političke vlasti, opaziti ću, da su dvojica časne gospode, i to Biankini i Perić podigli jednu tužbu kod Njeg. Preuzvišenosti gosp. Ministra unutarnjih posala u Beču, i da je Njegova Preuzvišenost na tu interpelaciju opširno odgovorila, te da meni nije potrebito, da se u opće o ponašanju političke vlasti bavim, i dostatno mi je, da se jednostavno na odgovor gosp. Ministra pozovem.

Najveći je prigovor, da je vlada tobož protivna hrvatskoj ideji, hrvatskoj narodnosti, hrvatskim družtvima itd. Ja sam i prije imao čast ovdje izjaviti, da se vlada nikakvoj ideji ne protivi, dokle se ta kreće u granicam zakona i dok emanacije njezine ne poremećuju javni red i javni mir; te se dakle ne protivi niti hrvatskoj, a nema straha, da ozbiljno tko može dokazati protivno. Dosta je pogledati okolo na škole državne i nedržavne, na občine, na visoki Sabor, na družtva, i nitko sigurno neće moći ustvrditi, da se stavljaju zaprijeke zakonitom razvitku te ideje hrvatske i da je u pokrajini ta ideja nazadovala.

Časni zast. Biankini naveo je, da se naredbe o rabljenju jezika sa strane vlasti ne poštuju. Ja u tom pogledu moram odvratiti, da, što se tiče političke vlasti, u svakoj prigodi Namjestništvo najstrože podčinjenim organom preporuča, da su te odredbe dužni vršiti, i moram opaziti, da od više godina na Namjestništvo nije stigla niti jedna tužba, da koje poglavarstvo ne bi slušalo te naredbe Namjestništva. Moram još ustvrditi, da rabljenje srpsko-hrvatskog jezika kod Namjestništva godimice raste tako, da nazad kojih 20 do 30 godina mogli ste na prste izbrojiti komade na ovom jeziku, dočim sada iznašaju više hiljada na godinu. To je opet refleks dakako višeg broja podnesaka u tom jeziku sa strane pučanstva.

Glede nepoštivanja naredaba o jeziku, nije poznato, da je koja temeljita tužba stigla niti kod ostalih vlasti, koje su dužne te naredbe poštovati. Glede jednog konkretnog slučaja, da je jedan porezni ured, čini mi se u Dubrovniku, izdao na hrvatsku stranku platežni nalog nehrvatskim jezikom, moram opaziti, da se po postojećim psopisima platežni nalozi moraju izdavati, kada nije poznat jezik stranke, u jeziku izprave, podneska, ili drugog dokumenta, koji se nalazi kod ureda. Dakle ako uredu nije poznato, kojim jezikom govori stranka, mora se držati tih dokumenata. Moglo bi se ustvrditi, da taj porezni ured nije poštovao naredbu samo u slučaju, kad bi bio znao, da ta stranka govori srpsko-hrvatski jezik i poslao ipak platežni nalog u talijanskom jeziku. Nu to nije dokazano.

U pogledu jezika, naveo je časni predgovornik takogjer, da je jedan oglas pomorske vlade u Trstu tiskan na talijanskom jeziku u službenom listu.

To može biti istina. Samo mi je primjetiti, da pomorska vlast u Trstu ne opstoji samo za Dalmaciju, i da ona nije obvezana, da opslužava odredbe, koje samo za našu pokrajinu vrijede. — Glede oglasa vojničke vlasti, opaziti mi je, da je jezik vojske njemački, i da ta vlast nije dužna služiti se drugim jezikom. Ali ipak, kako svaki od nas može vidjeti, tko čita službene novine, više put u onim oglasima, koji su namijenjeni širem općinstvu, dodaje se prijevod koliko u srpsko-hrvatskom, toliko u talijanskom jeziku.

Glede nijemčenja ne mogu se pozvati nego na ono, što sam više put ustvrdio; samo moram naglasiti, da vlada nipošto ne namjerava ponijemčiti pokrajinu, što držim, da bi bilo i nemoguće, kad bi i htjela. S jednom vojničkom školom u Zadru za mužku i takovom za žensku djecu, ne može se ponijemčiti pokrajina.

Borčić. Malo po malo.

Vlad. povjer. Nardelli. Činovnika njemačkih i nenjemačkih bilo je uvijek u Dalmaciji. Baš neki dan došao mi je do ruka stari Šematizam od 50-60 godina nazad, i tu sam našao, da su polovica činovnika kod Namjestništva i

treći dio kod prizivnog suda i financijalnog ra-
vnateljstva ili Nijemci i iz talijanskih pokrajina.

Biankini. U vrieme Bachovo.

Vlad. povj. Nardelli. I što se je dogo-
dilo? Ti Nijemci nijesu ponijemčili Dalmaciju,
nego oni su se podalmatinčili, ili barem njihovi
sinovi.

Časni zastupnik je takogjer ustvrdio, da
postoji kano nekakav, tobože, protekcionizam za
te činovnike, koji dolaze iz drugih pokrajina i
drže se kod Namjesništva, a ostali domaći kod
poglavarstva. To ne stoji. Starešine moraju naj-
prije gledati, da svakog postave na mjesto, gdje
najbolje može odgovarati, kako služba zahtjeva,
a ne osobni interesi činovnika. Činovnika iz-
vana, kano i iz naše zemlje, ima kod pogla-
varstva, a ima ih i sada, kano prije, i kod Na-
mjesništva. Nipošto pako ne stoji, da se Dal-
matincima nekako ne povjeravaju mjesta, gdje
je skopčana reprezentacija. Dosta je napomenuti,
da su mjesta c. k. kot. poglavara, s kojima je
skopčana reprezentacija *par excellence* skoro
sva povjerena Dalmatincima.

Časni Biankini misli da je služba kod Na-
mjesništva jedna sinekura. U tom se vrlo vara,
jer se tu zahtijeva mnogo rada, da se može
isplivati. On je takogjer ustvrdio za dokaz to-
božnje sinekure kod Namjesništva, da je ustro-
jen osmi odjel, kome da nije drugo dodijeljeno
nego društva i grobišta. Premda je dosadno, ali
ipak ću pročitati, koje predmete ima ovaj 8.
odsjek. (*Čita*):

Državni i pokrajinski Zakonski List — U-
redovni list — Očevidnost nad pučanstvo.

a) Preseljivanje; *b*) Deselivanje; *c*) Drža-
vljanstvo; *d*) Popis pučanstva.

Društva dionička; društva za osjeguranje;
udružbe za prihod i gospodarstvo i ostala dru-
štva ne postoje na temelju Zakona od 15 stu-
denoga 1867.

Baždarstvo — Skrb za siromahe — O-
skudica — Osobne stvari — Svi Redarstveni
poslovi — Organi javne sigurnosti — Školske
globe — Oružje i slično — Zdravstvenost —
Zdravstveni prekršaji — Poslovi politično-fi-
nancijalni — Uvoz žita — Ustupljenja morskih
obala — Sudjelovanje pri gradjama pomorske
uprave.

Svi poslovi koji nijesu napose dodjeljeni
kojemu drugomu odjelu.

Časni g. Biankini takogjer je ustvrdio, da
poslovi javne političke uprave zapinju i tu je
naveo nekoliko slučajeva. On je najprvo polo-
mio svoje koplje za mlinove na vjetar, protiv
onomu, što je činio glasoviti španjolski Hidalgo,
koji se je protiva njima borio. (*Smijeh*).

Časni Biankini ustvrdio je, da se tu ne-
kako stavljaju zaprjeke poštovanim trapistima u
Zemuniku, da ne mogu sagraditi mlin i da se
je zahtijevalo povjereništvo, u kom je napokon
morao biti i liječnik. Svakomu je poznato, da
vlada, koja nema možda najmanju zaslugu, da
se zaveo institut trapista u Zemuniku, isto tako
ide njima u svakom pogledu, što je moguće, na
ruku. Ako se hoće povjereništvo, to je zato,
jer izričito zakon obrtni zahtjeva u § 24. i 26,
jer pri sličnim podhvatima osobito jer potrebno,
da se izvidi prije dozvole: da li ima pogibelji
za život i zdravlje radnika; a to nitko ne može
bolje ni naravnije učiniti od ljećnika. On je na-
veo slučaj nekog Slovenca Lovre Podobnika,
koji nije svoju tvornicu žica od crijeva mogao
otvoriti, jer da mu je, tobože, obrtna vlast sta-
vljala na put zapreka tako, da on, koji je god.
1888, pitao dozvolu otvorenja, dobio je rješe-
nje povoljno tek. g. 1891. Molba Podobnikova
riješena je povoljno od poglavarstva 4 siječnja
1888. Uslijed 14 utoka, megju kojima i onaj
glavara sela, u kom je Podobnik htio zavesti
tvornicu, Namjesništvo moralo se je baviti tijem
utocima i saslušavši pokrajinsko zdravstveno
vijeće, pošto se je tvrdilo u utocima, da bi ta
tvornica škodila zdravlju, još lipnja mjeseca i-
ste godine odlučilo je povoljno za Podobnika i
odbacilo utoke. Nu opet su došli utoci na mi-
nistarstvo sa strane stranaka, dok je Podobnik
godine 1890., povukao svoju molbu natrag. Za-
prjeke nijesu bile stavljene dakle od vlade, nego
od stranaka i glavara dotičnog sela, koji nijesu

rado vidjeli, da se podigne ta tvornica u njihovom selu.

Časni Biankini nadalje je ustvrdio, da je jedan Hrvat zbog poteškoća, koje mu je stavljala politička vlast, morao zatvoriti svoju kolarsku radionicu. Taj je Hrvat, ako se ne varam, Ante Japunčić pok. Blaža, koji je tražio da mu se prizna slobodno neodvisno vršenje kovačkog zanatnog obrta u mjestu Arbanasima u kući Dmitra Vukića. Ta prijava nije bila potkrijepljena svjedožbom o sposobnosti vršenja u tjeranju zanata, kako traži § 14. obrtne novice, već samo s nekim manjkavim ispravama. Susljedno je prijavio Japunčić tjeranje kolarskog obrta u Arbanasima i ta prijava, nedovoljno opskrbljena, nije u obzir uzeta i napokon se ovaj Japunčić ograničio da pita dopust barem za izvagjanje najprostiji ragja kovačkog zanata.

Poglavarstvo, vidiv da je tim Japunčić ograničio svoju prijavu na jednostavne radnje kovačkog zanatnog obrta, uprkos tomu, što ga je mjesna općinska vlast predstavila: „di carattere piuttosto violento e pericoloso, condannato anche dall'autorità penale"; uprkos tomu da su svi zadarski kovači i kolari prikazali na poglavarstvo energičan prosvjed, dokazujući nesposobnost Japunčiča i njegovo prijekorno ponašanje tekom svojeg boravka na ovim stranama; ovomjesno c. k. kotarsko poglavarstvo, uvaživ nemogućnost sa strane Japunčića da prikaže redovitije svjedožbe, e da mu dogje po što po to u susret njegovim neprestanim molbama i uvjeravanjima da ne može nikako na drugi način zaslužiti svoj svagdanji kruh, dopustilo mu je da tjera kovački zanatni obrt, što ga on i dandanas slobodno tjera u mjestu Arbanasima.

O Ličaninu, koji je prodavao nožiće, meni nije ništa poznato. Svakako moram opaziti, da po postojećim odredbama kućarenje po pograničnim kotarima nije dozvoljeno nego samo stanovnicima dotičnog kotara. Ako je on bio oglobljen i zaplijenjena mu trgovina, to je bilo posve u redu i na temelju zakona.

Časni predgovornik spomenuo je takogjer jednu ministarsku naredbu, kojom bi zabranjen izvoz rakije iz Dalmacije u Bosnu. On je valjda

hotio govoriti o zakonu, a ne o naredbi od 18 lipnja 1894 „po kom izvoz rakije nije nipošto zabranjen, nego uvedene su neke formalnosti t. j. da dotičnik, koji hoće izvesti iz pokrajine rakiju, mora to prijaviti financijalnom organu mjesta izvora i mjesta uvoza.

Dalmatinska vlada ne može uplivisati na bosansku vladu, da opozove jednu naredbu, koju ona za svoje interese drži korisnom glede soli.

Megju ostalim prigovorima, koji su podignuti proti vladi, časni Biankini takogjer je podigao novi prigovor kano da je vlada kriva, što se općinska dobra ne dijele. Namjesništvo je u više prigoda uslijed zauzimanja Zemalj. Odbora, Pokrajinskog Poljodjelskog Vijeća i iz svoje vlastite inicijative naložilo podložnim kotarskim poglavarima, da uznastoje osobnim uplivom kod općina, da se dogje do te diobe. Poglavarstva su se odazvala, ali ako nije ništa postignuto, to zavisi od pasivnog držanja općina u tom pogledu, a politička vlast nije mogla nego posredovati, pošto se tu radi o stvari, koja spada u vlastiti djelokrug općine. Nadati se je poboljšanju samo od zakona, koji je neki dan sankcioniran i po kom dosada samo fakultativna dioba može biti naložena imperativno od Zemalj. odbora. Poznato je, da se u nekim općinama veći posjednici, koji posjeduju više stoke, protive diobi na uštrb siromaha, jer ih je strah, kad bi se podijelili, da na njihovu dijelu ne bi mogli hraniti svoju stoku. Prigovor ovaj namienjen vladi, ja moram odbiti kao neumjestan.

Pošto se podaci o molbama ribara Lastovskih i ribara iz Premude ne nalaze kod ovog Namjesništva, već kod Pomorske Vlade u Trstu, koja je nadležna, mogu samo to navesti, da je vlada u predmetu ribarstva nesamo najvruće poduprla zaključak sabora od g. 1892, nego i svojom inicijativom lanjske godine obširan prijedlog podastrla vis. Ministarstvu, kako bi se mogla podignuti ova važna grana privrede našeg pučanstva.

Molba za parobrodarsku svezu sa Sućurjem, Jelsom, Starigradom i Hvarom nalazi se u stadiju razvida kod Ravnateljstva Pošta i brzojava. Nema tomu 3 do 4 dana, da je stigla konačna

ponuda tvrke braće Rismondo. Ovih je dana dotično izvješće baš podastrto na Ministarstvo trgovine.

Tako isto taman ovih dana dokončani su izvidi glede brzovozne sveze Makarske i Imotskog i nalazi se na Namjesništvu dotično izvješće, s kojim se preporučuje kod Ministarstva trgovine zavedenje toga brzovoza. Prigovor da se u tom pogledu štedi, ne držim, da je umjestan. Pri prevozima pošte, poštarska uprava, dotično Ministarstvo trgovine uvijek gledahu, koliko moguće, da podupru domaća društva tako, da je s tim skopčan takogjer cilj, da se pomogne nesto naša mornarica. Doista u tom pogledu posljednjih godina znatno se je trošilo. Ja imam popis svih tvrdaka, koje primaju subvenciju, koja iznaša na godinu 116.950 fior. Još se vode dogovori sa šest drugih tvrdaka glede oživotvorenja još novih poštarskih sveza sa parobrodima. U tom pogledu opaziti ću, da je g. 1885. u Dalmaciji opstojalo 106 poštarskih prevoza; g. 1889., bilo ih je 117., dakle 11 više. U prošloj godini u sve ih je bilo 218, dakle 112 više nego g. 1885. I u tom pogledu još ću istaknuti, da je Administracija pošte i telegrafa u Dalmaciji zatvorila djelovanje s pasivom u g. 1885. od 138.000 for., a g. 1889. od 171.000 for. a g. 1894. od 287.000 for. pasiva, u kojim iznosima dakako nijesu ubrojeni iznosi, koje centralna vlast izdaje za subvenciju Lloydu i Ugarsko-hrvatskom društvu i t. d.

Takogjer je podignuta tužba, da se vlada protivi trobojnici. Vlada je u ovom Vis. Saboru svoje stanovište u pogledu trobojnice čisto i bistro označila, i pošto bi bilo dosadno istu stvar ponavljati, pozivljem se na ono, što je lani rečeno. Ograničiti ću se samo na to, da ustvrdim, da je stanovište vlade zakonito. Da se vlada ne protivi trobojnici, proističe iz toga, što je mnoga društva i općine upotrebljavaju kao svoju zakonitu zastavu, izričitim odobrenjem vlasti. Privatnici kite svoje kuće trobojnicama bez da se to priječi. Dakle to umišljeno progonstvo trobojnice nikako ne postoji.

Časni Biankini potužio se je u opće na plijenjenje novina, koje izlaze u Dalmaciji i on hoće da to obrazloži pogledom na cijelu štampu u pokrajini; ali držim, da najviše cilja na *Narodni List*, koji on uregjuje. (Biankini; Nipošto).

Ima i razloga: jer je on u posljednje vrijeme najviše plijenjen. U Zadru izlazi *Il Dalmata*, organ talijanske stranke, izlaze *Katolička Dalmacija, Hrvatska Kruna* i *Hrvatska*, hrvatski listovi, zatim *Srpski Glas*, organ srpske stranke. U Spljetu izlazi *Jedinstvo* i *Pučki List*, listovi hrvatski. U Dubrovniku *Crvena Hrvatska* i *Dubrovnik*, prvi hrvatske a drugi srpske stranke. Ali svi ti listovi bivaju mnogo regje plijenjeni, nego *Narodni List*, što dokazuje, pošto se uvijek i svuda postupa po istim kriterijima, da zapljene zavise od načina pisanja. Dakle da je časni predgovornik najviše sam kriv, ako se drž. odvjetnik češće sjeća njegovov lista nego drugih hrvatskih i nehrvatskih novina po pokrajini. Za administrativnu vlast najveća jo utjeha, kad mal da ne sve zapljene dotičnih novina jesu potvrgjene od dotičnih sudova.

Istina je, da je časni Biankini jučer rekao, da nezavisnost sudova u pogledu štampe ne postoji. Ali moram odbiti tu uvredu od našeg uglednog sudačkog staleža, čija je nezavisnost zajamčena zakonom, i u koju vlada nije nikad pokušala da dira, i kad bi pokušala, uzalud bi bilo. Vlasti, koje su pozvane na temelju zakona, da vrše svoju u pogledu štampe, i ako su višeput uvjerene, da se zapljenama samo pribavlja dotičnicima jeftino mučenički vijenac, ipak moraju vršiti zakon. U opće, po statičkim podatcim, što mi stoje pri ruci, moram opaziti da je plijenje novina palo. Od god. 1895. do 1890. bilo je 308 zapljena, a od g. 1890., do konca studenoga 1894., bilo ih je 159. premda se je broj novina u zemlji u to vrijeme znatno povećao. Moram svakako odbiti uvrjedljive izraze namijenjene g. drž. odvjetniku, koji od nikoga ne prima naputke, nego samo od zakona. (Biankini: I Presidiuma). Ja mogu uvjeriti, da se novine na Presidiumu čitaju drugi dan iza kako izlaze, a kamo li da se davaju naputci kada se imadu zaplijeniti iliti ne.

Kad govorim o sudovima, red mi je, da se povratim na nešto, što je rečeno u jednoj od prijašnjih sjednica.

Časni Biankini ustvrdio je, kako proističe iz stenografskih bilježaka, slijedeće *(čita)*:

„Ovih me dana uvjeriše, da je jedan ugledni naš pokrajinski sud morao otstupiti drugom sudu poslovanje u nekoj kaznenoj parnici, jer je bilo dokazano, da je dotični kamatnik imao sve sudce u svojoj ruci“.

Poslje prosvjeda g. vlad. povjerenika časni je zastupnik razjasnio šte je hotio upravo reći i nadodao je *(čita)*:

„Gospodin vladin povjerenik nije me razumio, Ja nisam hotio reći, da je lihvar tobože potkupio i uplivao na sudce, nego sudac može imati dugovâ, kao što ih imam ja i kao što ih valjda ima i g. vladin povjerenik; a sudci su bili zaduženi u tog lihvara i bili su po tom u njegovim rukama. — Moja dakle namjera nije bila staviti u sumnju neodvisnost sudova“.

Svakako i taj prigovor u korigiranoj formi ipak ostaje uvrjedljiv za sudce, koji su poslali na g. vlad. povjerenika putem svoga Prizivnog sudišta jedan prosvjed, iz koga ću pročitati ovo *(čita)*:

„Ima temelja držati, da je časni Biankini tim ciljao na ovo okružno sudište.

Pošto neodgovara istini, da je ikakva rasprava radi lihvarstva bila povjerena drugome sudištu s gore navedenog razloga, te pošto nije istina, da je ijedan sudac kod ovog sudišta u dugovinskim odnošajima s lihvarom, o kojem je govara, stoga podpisani, na obranu svoje osobne časti i ugleda i dostojanstva sudbene vlasti, kojoj im je čast pripadati najodrešitije prosvjeduju proti toj zlobnoj, tendencijoznoj osvadi, moleći to slavno predsjedništvo, da se zauzme kod visokog predsjedništva c. kr. prizivnoga suda, eda ova izjava i prosvjed budu pročitani od c. kr. vladinog povjerenika u visokom dalmatinskom Saboru još, dok traje ovo zasjedanje“.

U Spljetu, 25 siječnja 1895.

Petar Paluello — Angjeo Mazzucchelli — Juraj Laneve — Frano Petrić — Antun Bolis — Ivan Kirchmayer — Josip Radoničić — Josip pl. Grisogono — Mate Maroli — Marko Maroli — Alfred Benković — Marko Castrapelli — David Mandolfo.

Časni Biankini takogjer se tuži, da politička vlast okrutno postupa sa društvima. Mi imamo u pokrajini 270 društava. To pokazuje, da barem duh udruživanja se počeo dizati u našoj pokrajini. Premda njeka od tih društava više puta su dala prigode vlasti, da se nešto potanje obazre na njihovo djelovanje, koje nije uvijek u suglasju bilo sa odredbama njihova ustava, ipak je vlast blago postupala i u dosta krupnim slučajevim ograničila se samo, da ih opomene na zakonske posljedice. Skrajne mjere raspusta Namjesništvo u 11 godina nije u sve upotrebilo nego dvaput, a što se tiče napose hrvatskih družtava samo jedan put. Kano dokaz naveo je časni zastupnik raspust čitaonice u Preku. U tom pogledu podnio je časni Biankini interpelaciju na Nj. Preuzvišenost g. ministra unutrnjih posala u Beču, na koju je iscrpivo odgovoreno bilo, te se ja mogu jednostavno na taj odgovor pozvati. Ali svakako moram naglasiti, da je i ta odredba vlasti bila potpuno opravdana, jer je u tom društvu nepolitičkom jedan gost držao jedan politički govor. (Biankini prigovara). Čujem, da časni Biankini dvoji da je to bio politički govor. Ja neću dosagjivati čitajuć cijeli taj govor, ali barem zaključak *(čita)*:

„Braćo otočani! Okupljajte se dakle okolo barjaka časti i poštenja, okolo barjaka prava vašega, sreće i bolje budućnosti vaše, okolo barjaka hrvatskoga!

Pod taj slavni barjak hrlite svi koliko vas je na ovom radišnom otoku od Kuklice do Sestrunja. To je Vaš pravi barjak, to je barjak stranke prava po svim hrvatskim zemljam.

Taj barjak će sve više raspaljivati vaše pošteno srdce ljubavlju za svoj narod i za plemenita djela, a razgalit će sve tmnine, u kojima vas dušmani kroz toliko vjekova ostaviše, da njim kao robovi izmećarite.

Pod okriljem tog svetog barjaka, slavnog barjaka strake prava, čast mi je proglasiti otvorenom „Hrvatsku seosku čitaonicu prečku“.

U pogledu zabrane držanja meetinga u Spljetu i Vodicama ne mogu se potanje baviti, jer proti odredbama kot. Poglavarstva uložen je

utok na Namjesništvo, a ja ne mogu prejudicirati riješenju Namjesništva.

Prigovor, koji je podigao časni Biankini, kano da brzojavke njemu namijenjene dolaze na vladu zbog nekakove cenzure, ja moram naj odreštije odbiti. Spomenuti ću samo da, od više godina u pokrajini nije zabranjeno proslijegjenje niti jedne jedine brzojavke i da prigodom otkrića spomenika Gundulićeva u Dubrovniku, kada je prispjelo oko 8000 brzojavaka, nijesu zabranjene bile nego dvije. Što pokazuje, da u tom pogledu censura ne postoji; i da crni kabinet, što ga je pomenuo časni gosp. Biankini, postoji samo u njegovoj mašti.

Časni zast. Biankini baveći se poslovima financijalne uprave ustvrdio je, da se pri eksekucijama, što ih čine financijalni organi, često dogagja, da se ne opslužuju financijalni propisi i odnošaju se jadnim seljacima pokrivači, odjeća itd. i napomenuo je, da se takovih predmeta može u izobilju naći kod ovdjašnjeg poreznog ureda. To je moguće, da ih se nalazi, ali to ne dokazuje ništa, jer ako ima čovjek dva pokrivača, jedan mu je potreban, a drugi mu se može dići; a isto vrijedi i za odjeću i obuću. Opaziti mi je, kad rubač ide po selu, ide s njim i seoski glavar, koji naznačuje pogledom na stanje dotičnika, što mu je potrebno za daljnje opstojanje, a što mu se može uzeti.

Časni Biankini bi hotio takogjer, da se ovdje u glavnom gradu osnuje nekakvo sveučilište za financijere. (Biankini: O, o!) jer da su tobože samouki. To ne stoji, jer po obavijestima, koje sam dobio, svaki onaj, koji je primljen u fin. stražu, mora biti najprije izučen 6 nedjelja kod povjerenika fin. straže, a nakon toga je dodijeljen kakvoj financijalnoj postaji, gdje dotični postovogja mora svaki dan poučavati momčad i za veću sigurnost za prvo vrijeme ti mladi financijeri nikad se ne puštaju sami u službu, već s jednim starijim drugom.

Sada dolazim na žandare.

Više puta smo čuli u ovom saboru tužaba na oružništvo i na te je bilo opširno odgovoreno. Dosadno bi bilo opetovati uvijek iste stvari te ću se ja pozvati samo na ono, šte je već bilo rečeno. Ti su prigovori uvijek nekako glede nekakvih formalnih mana žandarske službe: da nijesu dovoljno filologički izobraženi u jednom ili drugom jeziku, da ih političke vlasti, odveć rabe; ali proti glavnoj svrsi za koju žandarsko tijelo opstoji t. j. za uzdržanje mira i reda, nije bilo prigovoreno. Dapače je časni Biankini priznao jučer u tom pogledu potpuno zasluge te institucije. To je za mene velika utjeha, da se sa svake strane priznaje požrtvovnost ovog odličnog tijela i to se priznaje takodjer sa strane naroda i općina, jer mi je poznato, da svaki put, kad bi se htjela ukinuti kakva žandarska postaja, došlo bi do prosvjeda i molba sa strane općina, župnika i t. d. dočim ima uvijek kod Namjesništva molba za zavedenje novih postaja. što dokazuje, da narod tu instituciju štuje.

O uvijek ponovljenim prigovorima o nijemčenju žandara i da su oni tobože skroz njemačko tijelo, odgovorit ću i ove godine brojkama.

U Dalmaciji koncem godine 1894. bilo je momčadi: 12 Nijemaca, 27 Talijanaca, 535 Slavena, od kojih 358 Dalmatinaca. Napokon mi je napomenuti da su 42 Dalmatinca bili zapovjednici postaja.

Sada prelazim na posebne tužbe, iznesene proti žandarima. Časni je Biankini iznio jučer jedan čin, koji se dogodio u Zemuniku, t. j. da je jednom siromašnom seljaku zbog prerevnosti jednog žandara bilo zaplijenjeno nekoliko glava vunjadi, koje su nakon velike muke bile povraćene.

Stvar stoji ovako: Taj se seljak zvao Paško Mikulić iz Medvigja. Žandari su mu zaustavili ovce i koze, jer je imao marvinsku putnicu, u kojoj je bilo naznačeno 49 glava, dočim je gonio samo 36.

Sa svim tim, da marvinska putnica nije odgovarala stanju stvari i nije bila kako je propisano izdata od općine, kojoj je pripadao seljak, nego od općine benkovačke, bilo je naravno, pošto stražmeštar, koji je u Zemuniku pozna dobro neke navike u kotarima: i da razvidi

ne radi li se tu o kakvoj lupeštini zaustavi tu marvu, i imao je dosta temelja, da dvoji, da li je ta marva svojina baš onoga, koji ju je gonio. Kad je stvar bila razvigjena, da je čovjek pošten i da nema razloga sumnji, odmah mu je svih 36 glava povraćeno. U toj prigodi je časni Biankini rekao, da je žandar za sebe sadržao dva komada.

Biankini. Za čuvanje i staju.

Nardelli. Ja moram istaknuti, da me je dirnula ta osvada žandara i nisam je mogao mimoići. Ove je noći bila poslana jedna patrola u Zemunik i dotični je poštovogja pozvan u grad, te se je potpuno opravdao i ovdje prikazao primnicu glavara sela Zemunika, iz koje proističe, da svijeh 36 komada redovito predao glavaru sela.

Ta primka, koju ovdje u originalu iznosim, glasi *(čita)*:

„Primka“
Ja Mitar Bilosnić glavar Zemunika Primija sam na 28 studenoga 1894 10 Brava — 13 ovaca — 9 koza — 3 jarca — 1 kozle od c. kr. oružnika luke mršića“.

Zemunik 28 studenoga 1894.

Iz toga proističe, da žandar nije ništa zadržao. To sam htio reći na obranu časti oružnika.

Ne ću zadržavati Vis. Sabor govoreći potanko o pogibeljnom fratarskom psetu u Zaglavi u općini Saljskoj, premda imam dotične podatke pri ruci, već ću samo izjaviti, da po učinjenim izvidima nije ništa na vidjelo izišlo što bi dalo vlasti povoda, da kazni i poprimi druge mjere proti dotičnom poštovogji.

Zaslužuje, da se malo opširnije osvrnem na aferu Begoti-Tiler. Župnik je Begoti tužio zapovjednika Tilera da se u službi opija. Tu se tvrdilo, da je prigodom premetačine kod jedne sumnjive osobe tako postupao, da se jedna kćer te sumnjive osobe tako prestrašila, da je nakon malo vremena i umrla. Usljed redovito zavedenih istraga, i na temelju javne rasprave kod sudišta prve molbe u Zadru, bi župnik Begoti pedepsan sbog zločinstva potvore na 8 mjeseci teške tamnice jer potvora pijanstva u vojničkoj službi nosi obilježje zločina. Taj se župnik pritužio na dvor druge molbe, koji je odbio pritužbu, iz čega proističe, da je od kompetentne sudbene vlasti bilo priznato, da je župnik počinio zločinstvo potvore.

Ja se neću dalje baviti i o jednoj drugoj epizodi prigodom te parnice, radi ugleda svećenstva, osim ako me časni Biankini ne izazove. Ostavljam svakomu da sudi, s čije je strane škandal. (*Biankini prigovara. Buka. Predsjednik zvoni*).

Sad ostaje još parip Toljana. I u tom pogledu, barem dosada, pošto sud još nije izrekao konačnu osudu, nije izišlo ništa proti dotičnom žandaru, iz čega bi se moglo ustvrditi, da nije korektno postupao. Ima svjedoka, koji tvrde, da je tužiteljev brat istoga izprebijao, a on da je došao k sudu i rekao, da su to udarci žandara. Poznato je dapače, da je tužitelj, kad je vidio da se vodi ozbiljna iztraga pošao k žandarskom stražmeštru i molio ga, da se stvar zabašuri, na što se, naravno, nije moglo pristati, već istraga ide naprijed.

Nije poznato, da se dogodilo kakvih znatnih neprilika pogledom na službu žandara gr.-ist. vjere u mjestima gdje je pučanstvo pretežno druge vjere. Ako bi se u kojem kotaru takav slučaj dogodio, koliko će politička vlast, toliko pokrajinsko zapovjedništvo poprimiti odmah potrebite mjere.

Ja priznajem, da kolonaši izvrsno služe, i to je institucija, koju je Vlada branila i uzdržala. Ta četa osobito u Bukovici čini posve dobru službu, i vlada je podupire, te je prošle godine njezinom vogji, pošto nije više tako mlad, dozvolila jednu znatnu podporu, da može kupiti konja.

Glede hrane kod domobranstva mogu ustvrditi, da je hrana dobra i zdrava, kao i kod sve ostale vojske, naravno u granicama čedne svote za to odregjene.

Moguće je, da se gdjegod dogagja koje

zlostavljanje vojnika, ali u svakom slučaju, kako sam imao prigode i osobno se uvjeriti, dotične starije vlasti sa svom strogošću postupaju. Svakako takove vijesti o zlostavljanju moram uvijek primiti s nekom reservom, jer se sjećam, da se lani jedna oveća naša općina brzojavno obratila na Ministarstvo za obranu zemlje, prosvjedujući, da se ljeti drže velike vojničke vježbe i to pogledom na više slučajeva smrti, koji bi se bili dogodili, dok izvidima se dokazalo, da nije bio ni jedan slućaj smrti, a niti jednog maroda kod sve vojne vježbe. Pored našeg kompliciranog ustrojstva od nekoliko je godina časn. Biankini usvojio u ovoj vis. kući neku novu ulogu tobožnjeg generalnog kontrolora vladinog; sve rešeta; nešto kudi, a nešto hvali, ali to posve malo.

Biankini. To je moje pravo.

Nardelli. On iznaša mnoštvo tužaba, pisama i pečata i t. d. Ja sam odgovorio opširno na sve prigovore, koji su od njega bili jučer podignuti; da se uvjeri, da tužbe stranaka interesiranih ili kažnjenih od vlasti uvijek ne odgovaraju pravom stanju stvari.

Časni je Biankini napokon parafrazirao poznatu latinsku rečenicu s riječima „omnibus litigantibus — gubernium gaudet", te na taj način skrpio u novi oblik stari istrošeni prijegovor, kao da se vlada koristi stranačkim prepirkama, dapače da im se raduje i na njih se naslanja da izvrši „svoje demolitorno djelo": (*Glasovi: Tako je!)*

To su skovane fraze, koje se često rabe, a da njihovo rabljenje nije opravdano. Vlade ne stvaraju stranke, već ljudske strasti, kako nas uči povjest od davnih vremena do danas. To osobito u Dalmaciji nije potrebito, jer, žaliboże, stranaka imamo u izobilju bez utjecanja vlade, dapače i proti želji njenoj. Kao dokaz, da se vlada ne raduje našim stranačkim prepirkama ili „gladiatorskim borbama". kako ih retoričnom frazom zove čas. Biankini, može najbolje služiti, žaliboże neuspješno, ali plemenito nastojanje jednog bivšeg glavara ove zemlje, koji je nazad nekoliko godina nastojao, da se dvije stranke slože, a s trećom da se nagje modus vivendi. Ako se to nije moglo postići i ako se iza toga ustrojila jedna nova četvrta stranka, nije sigurno bila krivica vladina. *(Odobravanje)*.

Predsjednik. Rieč ima g. d.r Smirić.

D.r Smirich. Sarò breve — perchè il mio tema è assai semplice; sebbene di vitale importanza. — Sarò breve anche: perchè ho avuto tempo di studiarlo. — Diceva lord Brougham alla regina d' Inghilterra: „Scusate, Maestà, se il mio rapporto è lungo; perchè mi è mancato il tempo di elaborarlo." — Ci sono troppo fatalmente note le deplorevoli, dolorose condizioni di pressochè tutto l' impero; causa le lotte nazionali. — A noi più vicine son quelle d'Istria, Trieste, Gorizia tra Italiani e Slavi. — Più gravi ancora però sono le nostre, divisi come siamo in quattro elementi: Italiano — Serbo — Croato opportunista — Croato radicale. — Scusino i due ultimi se sono costretto di adoperare qualificativi loro generalmente applicati. Non è mia colpa. Sono costretto a ripeterli per farmi intendere. — Credo che ogni buon patriotta dovrebbe cercare un rimedio a cosifatto lagrimevole stato di cose. E, primo fra i rimedi, consultare la legge. — Io l' ho fatto — e di gran cuore! — Ed eccomi a rendervi conto del risultato dei miei poveri studî. — Noi possediamo fin dal 1867 una legge fondamentale sui diritti dei cittadini austriaci, compreso quello di Nazionalità. — Voi trovate sulle bocche, e sulla punta delle penne di tutti. il troppo famoso articolo 19 di quella legge! — In sostanza, che dice questo? — Parificazione delle nazionalità. — Uso della propria lingua nella scuola ed ovunque. — Esonero dall' obbligo di apprenderne e di usarne un' altra. — Sono — come vedete — benefiche, sante; ma poche, insufficienti parole! — Direi quasi: che lasciano il tempo di prima! — Nel 1872 emanava dall' alto un' ordinanza, determinante la lingua di corrispondenza esterna dei dicasteri politico-amministrativi — giudiziari — e del pubblico ministero. — Come ognun vede, la cerchia d' azione di questa normativa è limitata, e puramente formale, e d'importanza quindi secondaria. — Il campo della vita pubblica, della vita di Stato sulla quale la nazionalità esercita la sua influenza, e ben più vasto, più virtuale, più decisivo che nol sia

quello della lingua di corrispondenza ufficiale che non tange la sostanza, nè i diritti del cittadino. — Ma v' ha di più. — Quell' ordinanza è semplice emanazione dei ministri dell' interno e di giustizia. — Per virtù d' una legge dell' anno 1867 — i Giudizi, appunto perchè semplice ministeriale ordinanza, non sono tenuti ad osservarla — tutte volte che loro non sembri conforme alle leggi fondamentali. — Quanto margine ad elastica ermeneutica, ad infrazione! — Abbiamo inoltre responsi di quell' areopago, ch' è chiamato „Tribunale dell' Impero". — Ma, oltrechè scarsi, e circoscritti alla specialità del caso, questi verdetti non tengono forza obbligatoria per altri casi, nè per altre persone. — E, dopo ciò, che diremo delle determinazioni, così dette di massima, delle autorità provinciali, e delle stesse diete provinciali, a proposito di nazionalità, e specie di lingua nelle scuole? — Ora si affaccia un fenomeno un po' strano! — Come avviene che, rispetto a tutti, o quasi tutti i diritti fondamentali dei cittadini, sanciti nella patente del 1867, susseguirono — ove non precedevano — altre leggi propriamente dette, di dettaglio e pratica applicazione di quella in ogni sua parte pell' universalità e singolarità di casi, — e che solo il diritto di nazionalità — il più nobile, il più fecondo, il più importante della vita politica interna — siasi lasciato là, solo deserto, quale figlio espureo, abbandonato al buon o mal volere, o al capriccio del primo capitato? — E non vogliate credermi sulla parola! — Leggi formali di svoglimento e di pratica applicazione assicurano la fedele osservanza dei principi relativi alle confessioni religiose — alla libertà personale — sicurezza del domicilio — al segreto delle lettere e degli scritti in genere — godimento delle franchigie costituzionali, tranne in caso di guerra od altro pericolo — alla sospensione della giuria — ai conflitti di giurisdizione tra dicasteri d' ordine diverso — alle prerogative del personale giudiziario — al potere amministrativo ed esecutivo — alle associazioni e riunioni — e ad altri oggetti ancora. — E per diritti nazionali non una parola; nulla! — Perchè? — A questa domanda sentirebbesi taluno tentato a rispondere: pel consiglio macchiavellico: *Divide et impera.* — Ma lungi da noi tale sospetto, da noi, che viviamo sotto il paterno reggime di Colui, che segnava sulla regale sua clamide le paterne parole *Viribus unitis* e siede su quello stesso augusto trono, in fronte al quale leggevasi: *Justitia regnorum fundamentum.* — Però; s' egli è vero che le sole fondamenta non bastano all' edifizio — se non è più l' epoca degli oracoli e delle sibille — e se, nella lacuna della legge, è malagevole persino esclamare: *Le leggi son, ma chi pon man ad elle!* è d' uopo conchiudere divenire una legge di dettaglio e pratica applicazione dell' articolo 19 inesorabile necessità! — Vi sarà forse taluno il quale ci apporrà: pazientate; verrà il giorno della *fusione* delle nazionalità, e con esse la pace. — Che intenderebbe questo tale colla parola *fusione?* — Null' altro certamente che l' assorbimento o meglio l' annichilimento di una nazionalità, o frazione di essa nell' altra, fosse pure una minoranza. — La frazione, fosse pure minoranza, più colta, più civile, avrebbe — è vero — essa sola il diritto, per ogni legge divina ed umana, d' immedesimarsi l' altra! — Ma l' esperienza dei secoli toglie anche questa speranza. — Non è molto da che era flagrante una lotta congenere nella stessa Italia, ove l' idioma toscano, propriamente tale, erasi fisso d' essere parlato e scritto dagli italiani tutti, d' ogni altra italica regione. — L' onorevole Claich, l' altro dì, appellandosi a D' Azeglio, ma riferendosi ai nostri signori dell' indirizzo, ripeteva: *facciamo prima gli italiani; poi faremo l' Italia.* — Giusti però, pensatore non meno acuto' sebbene sotto il velo della satira, scriveva: — „Dio volesse che, con una grammatica sola, arrivassimo a lavare il viso a questa nostra terra comune!" — „Essa ne ha bisogno; come della china la febbre terzana." — „Ma ciò e impossibile" — capite bene: impossibile! — „Facciamo a compatirci, piuttosto che tirarci pei capelli." — „Una mano lava l' altra; e tutte due lavano il viso." — Se impossibile la *fusione* anche solo in una stessa grammatica tra toscani ed altri fratelli d' Italia, lo sarebb' essa tra italiani e croati, nella lingua, nella civiltà, negli ideali? — La Svizzera vi addita tre nazionalità confederate, ma non fuse. — Riempite un vaso di liquidi eterogenei, diversi per essenza, odore, colore, gravità. — Finchè smoverete violentemente il vaso la miscela durerà. — Non appena cesserà l' opera della mano tirannica, ciascun liquido riprenderà

il suo posto, le sue sembianze, il suo aroma. — Da più tempo si riproduce nelle alte sfere il mal vezzo di ripetere il paterno consiglio: „date un addio alle lotte nazionali — consacratevi corpo ed anima ai progressi materiali.“ — E l' illustrissimo signor consigliere referente scolastico — che colà siede — uno dei passati dì, traduceva il consiglio in un voto suo patriotico, invocando l' autorità di un libro dello statista russo Nevikow. — La nazionalità non è questione d' interesse materiale. Essa agita l' intime fibbre del cuore, ed interessa la dignità, la coltura, la civiltà, le più care memorie, i più nobili ideali. — Lo attesterebbero — se potessero sorgere dai loro sepolcri — i tanti martiri dei sequestri, delle confische, della prigione, della deportazione, della tortura, le tante vittime dell' ultima ora! — Perlocchè credo che l' altro russo, Tolstoy — profondo conoscitore del cuore umano — non è dell' opinione dello statista citato dal signor consigliere. — La nazionalità è questione morale. — Senza morale non avvi neppure vera economia politica. — Cacciate la morale pell' uscio, vi rientrerà per la finestra. — I moderni scrittori d' economia — tra quali l' illustre Minghetti — si recano ad onore di fondarla sulla morale. — E che cosa è il socialismo invadente — parlo dell' onesto, umanitario, leale socialismo — se non questione di morale degli stati e dei popoli? — La nazionalità è questione di cuore. — Se questo non è tranquillo, non è soddisfatto, addio interessi materiali! — Persino tra fratelli, se vi hanno rancori, la famiglia andrà in ruina. — Solo tra malfattori sarà possibile rubare, ferire di accordo, onde trarne lucro, per poi trucidarsi tra loro. — Ricordatevi di Atene e Sparta, e d'altre greche repubbliche. — Associate, amiche tra loro, sino a che il nemico comune era alle porte. — Non appena il nemico se ne andava, nuove e cruenti lotte! — Lo ripeto. Senza una legge ulteriore, circostanziata, ed esplicativa dell' articolo 19, la quale additi la via da tenersi dai conviventi di diversa nazionalità, non avremo pace, nè tregua. — La legge cosifatta non provvederà a tutto — attributo della sola divinità — provvederà a molto — scemerà il dispotismo, e solleverà le minoranze conculcate, contro ragione, contro ogni diritto di stato. — Non si tenga conto però, a questo proposito, della debole mia parola, ma di quella di tutti i migliori giurisperiti e statisti moderni e stranieri — come Stuart Mill — e nostri, quali Unger e Gumplovitz. — Unger è forse il più riputato tra i legali austriaci dell' attualità, oggi occupa il seggio di presidente del supremo tribunale dell' impero. — Ecco le sue parole: — „Se i diritti fondamentali debbono convertirsi per noi in sangue ed ossa, non basta lasciarli, quale tesoro sepolto; ma è d' uopo tradurli in vivi fattori della nostra esistenza politica.“ — Il d.r Gumplovitz, distinto professore presso l' università di Gratz, colui che, meglio d' ogni altro, studiava le inamene lotte nazionali in Austria, e scrisse testè un aureo libro di diritto pubblico interno, così si esprime: — „L' articolo 19 non si attaglia punto nè poco ad immediata applicazione .... ma richiede una legge di esecuzione .... la quale possa imprimergli efficacia nella vita dello stato.“ — „Senza di questa .... la legge fondamentale resterà lettera morta, destituita d' ogni valore.“ — E, qui, non posso fare a meno di citarvi le parole pure di Banffy, recentemente eletto al seggio di primo ministro e presidente del consiglio dei ministri in Ungheria, proferite nella seduta del 19 gennaio p. p., ed interpreti — non è lecito dubitarne — della volontà dell' augusto sovrano. — „Si farà tutto il possibile per tranquillare gli animi — si condurranno gli affari sulla base e nello spirito nazionale ungherese — ma insieme si tuteleranno e guarentiranno i diritti costituzionali dei parlanti altre lingue.“ — Signori! A me non è qui ora lecito concretare una proposta. — Spero che voi — egregi patrioti — e rispettabili signori del governo tra noi qui sedenti, ed affezionati a questa povera terra — e sopra tutti S. E. il nostro leale e nobilissimo signor luogotenente — spero — ripeto — che ben presto, nel silenzio dei rispettivi gabinetti di studio, tornerete col pensiero sulle povere parole oggi sgorgatemi dall' animo amareggiato dalle nostre lotte, e forse conchiuderete: „egli avea ragione!“ — Sono probabilmente le ultime parole, che da me vengono proferite da questo seggio, pel bene di questa nostra patria, ch' io tanto amo! (*Odobravanje*).

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastup. Bjelanović.

Bjelanović. Visoki Sabore!

Kao što smo i ovaj put vidjeli, običaj je naš, da se u razpravi proračunskoj govori o drugim i trećim stvarima. Ja mislim, da nećete požaliti, ako i ja malo sadjem, ali ja ću nastojati, da se kući vratim.

Iz razprave, koja se od jučer i prošlih dana ovdje vodi, ja sam zabilježio na prvom mjestu jednu točku, koja se tiče interesa naše zemlje i koja bi se mogla dovesti u svezu s našim razpravom, a to je kotlarina, koja u velike veže naš narod. Ja vam neću to ponavljati, jer se o tom pitanju mnogo govorilo i ja mislim, da je pogrješka u samom zakonu, u koliko taj zakon nije skrojen prema prilikama naše zemlje, ali je takodjer živa istina, da su i u izvršivanju tog zakona velike zloupotrebe, koje težko padaju na naš narod. Ovom prilikom spominjem to pitanje, da izrazim svoju radost, što je poslije tolikog razgovora dovedeno ovo pitanje do nekog zaključka, od koga se možemo nadati koristi našem narodu. Ja se tomu radujem i osobito zahvaljujem pošt. zast. Klaiću, koji je ovo pitanje svestrano proučio i jedan zaista umjestni zaključak smislio, te će ga u svoje vrieme podnieti saboru na odobrenje, a nadam se, da će i naše namjestničtvo poduprieti ovu živu želju našeg naroda.

Ono, što je rekao pošt. zastup. Klaić, ona ista misao porodila se u našem težaku, biva ako moramo već jedanput plaćati jedan namet ne samo za ono, što se iznaša iz naših vinograda i za koje smo već platili porez, ako drugčije nemože biti, neka se barem na drugi način preustroji ova taksa, neka se druge odredbe preuzmu, neka se skine s nas ovaj težki teret, ovo dosadjivanje financijalnih vlasti i da se jednomu narodu uzpostavi ravnovjesje i da drže kotlove samo oni, koji mogu i kojima će se izplaćivati.

Nego poštovani Klaić je spomenuo ovom prilikom i veksaciju ovih financijalnih stražara. To je samo jedna rieč, poštovana gospodo, rieč istinita i ujedno težka rieč, i ja mislim, da je rieč težka, koliko jedan čitavi govor pošt. zast. Biankinia.

Biankini. Bravo! Evala!

Bjelanović. A sada da upitam, zašto te veksacije obstoje, zašto da se ponavljaju od godine do godine tužbe ne samo u izvršivanju ovog zakona o kotlarini, nego u obće o svim drugim stranama; zašto u toliko godina i poslije toliko tužba nije se našao nikakav popravak? I tu ću se ja složiti s gospodinom zastup. Biankinijem, koji je preporučio, da bi trebalo uvesti jednu školu za financijalne stražare, jer su njegove tužbe osnovane, jer su njegovi razlozi sasvim osnovani. U financijalnu stražu idju obično ljudi, koji druge zaslužbe ne mogu naći, koji su se prijavili za žandare, ali nisu bili primljeni. Oni nemaju dovoljno spreme za težku zadaću, koja im je namienjena, jer to je težka zadaća, ako uzmemo u obzir veliku vlast, koju oni vrše, da mogu putnika usried puta ustaviti, premetnuti mu prtljagu i u svako doba u svačiju kuću udariti. S toga, po mom mišljenju, prigovor s vladinog stola ovoj preporuci pošt. Biankinija, nije bio umjestan. Poštovani je vladin predstavnik rekao kako se ovi financ. stražari pripravljaju i kako ne idu mladi financijeri u službu sami, nego s drugima, starijima. Ali po primjerima, koje smo mi dosada vidjeli, moramo zaključiti, da je ta škola vrlo slaba i da su vrlo slabi učitelji tih stražara, kad se ti najžalostniji primjeri uviek ponavljaju u našoj zemlji. Nije istina samo ono, što se dosada sa svih strana čulo, nego je istina i to, da ti stražari u Boki ubijaju ljude, ako posumnjaju, da ljudi, koji nedaleko od njih prolaze, nose kakav kriomčareni espap.

Mi vidimo dapače, da se do sad u toj struci nije ništa preduzelo. Ja sam primio iz Boke jedan izvještaj, uprav iz Risna, u kom mi se kaže, da je jedan financijalni stražar osudjen na sudu na nekoliko dana tamnice radi uvriede i da je poslije bio promaknut, da je avancirao

Ovakove tužbe dolaze iz Boke i u drugom pogledu. Vi ste čuli interpelaciju našeg druga Gojkovića, koja se tiče nošenja oružja. Ja bih i tu interpelaciju mogao potvrditi drugim primjerima. Ima ljudi u Boki pismenih, čestitih, neprikorna življenja, koji su išli u daleki sviet, u Ameriku i kad su nešto stekli, vraćaju se k svomu domu od ljubavi prema njemu i grudi zemlje,

gdje su se rodili, da ju podignu. Od ljute nužde mole ti ljudi, da im se dozvoli nošenje oružja za obranu od zvjeradi i tim ljudim iz Hercegnovoga, koje vam mogu naznačiti, odbijena je prošnja s izjavom, da im se nemože dopustiti nošenje oružja ni za njihovu obranu.

S vladina je stola odgovoreno na dotičnu interpelaciju, i ja se nadam, da će se ista želja i živa potreba naroda u buduće uzeti u obzir.

Sad sam na žandarima o kojima su svi govorili i dozvoliti ćete i meni, gospodo, o tom nekoliko rieči. Ja ću najviše s toga o tom pitanju progovoriti, što je pošt. zastup. Biankini podigao osobitom žestinom tužbu na žandare neke izvjestne vjere, koja vjera nije njegova. — Rekao je on, da ima nekih žandara i spomenuo je, i ako iz daleka, neke slučajeve, koje vriedjaju katoličku vjeru. Meni je to vrlo žao bilo čuti, jer se i mi možemo tužiti na žandare i tužili smo se, ali nismo nikada spomenuli njihove vjere. Mi smo kazivali i iznova možemo kazati i ponoviti stare i nove dogadjaje, kako neki žandari u Boki krešu pravoslavnim svećenicima i vjeru i crkvu i narodnost njihovu; kako neki žandari razbijaju gusle, jer se iz njih pjevaju neki iztočni junaci; kako neki žandari izjavljuju prosvjede često političke naravi na trpezama i u javnim lokalima; kako neki žandari prate s najvećom simpatijom neke političke demonstracije. Kad bismo sve to kazali i ponovili ove i druge slučajeve, mi nebi nikad spomenuli, kojoj vjeri ti žandari pripadaju, jer držim, gospodo, da imamo nevolja naših i razdora, i nije potrebito, da vjerski razdor unosimo najposlje i u žandare.

U koliko je meni poznato, a mislim, da će biti i svoj častnoj gospodi zastupnicima, medju žandarima i u obće u drugim službama ima malo pravoslavnih, ili ih zaista nema onoliko koliko bi ih moglo biti prema njihovom broju. Koliko ih ja poznajem, to su najbolji i najrevniji službenici državni i najmanje daju povoda tužbama, jer prije svega oni su sinovi roditelja, kojim negda nije bilo ni dozvoljeno stupiti u državne službe i vrlo se dobro sjećaju, kako su bili progonjeni radi vjere. Ti i drugi uzroci, kao i sviest dužnosti, nagoni ih, da budu skromni u svom postupanju i da revno svoje dužnosti vrše. Kad je zato, ja mislim, da se o tom nije imalo govoriti i da bi ljepše bilo, da se o tom nije ni govorilo. Nego kad se stvar zapodjela, ipak sam prinudjen, da razjasnim i ovu tužbu pošt. zast. Biankinija. — Dakako, gospodo, da ja nisam u sretnom položaju vladinih povjerenika, koji su sinoć i preko one noći mogli poslati jednu patrolu u Zemunik i ovdje pobiti zast. Biankina, ali ipak živući u Zadru i obćeći s ljudima, koji imadu posla na sudu, mogao sam doznati, kako su prošli oni slučajevi, koje je pošt. zast. Biankini ovdje naveo.

U Novigradu izmedju pet žandara ima samo jedan cigli pravoslavni. Jedan od tih išao u patrolu sa svojim drugom, gdje su vršili svoju dužnost u kući nekog Pedića iz Pridrage i Oštrića iz Novigrada. Tu su oni žandari, kao što su oni poslije izjavili i sudu prijavili izgrdjeni od tih ljudi i podnieli tužbu. Žandari se zovu Nikola Josić pravoslavni i drugi Makandić, katolik. Stvar je podnešena sudu i sud je osudio onog težaka Pedića, da je on uvriedio žandare, a ne žandari njega, a to je sasvim vjerojatno, jer nije moguće, da će jedan žandar pravoslavni uvriediti katolika, dok ima uza se druga te vjere.

Drugi se slučaj dogodio ovdje u Zadru, i tu su opet bila obtužena dva žandara za slične uvriede, ali i jedan i drugi žandar nije bio pravoslavni, već katolici i jedan se zove Fahin a drugi Rikling. Kako vidite po imenu, obadva su bliži zapadu, nego iztoku.

Uz žandare dolaze i kolonaši. Ja neznam, zašto ova ustanova još postoji i kakvu osobitu dužnost vrši i kakve su njihove osobite zasluge. Ja ću se ustaviti na njima s toga, jer je pošt. zast. Biankini radi kolonaša opet probio jednu rupicu u svoj program, u koliko je preporučao, da se povisi plaća onim činovnicima. Tom ću vam prilikom kazati nešto što drugčije ne bih kazao. Meni je ovih dana jedan prijatelj podnio preporuku, da bi ja u ovom saboru progovorio i interpelirao vladu, je li njoj poznato, da i medju ovim kolonašim ima ljudi, koji se u službi svojoj i prohodeći zlikovce bave uzgred i politikom i propoviedaju i tumače neki izvjestni politički pogram. Ja sam prijatelju odgovorio,

da ne mislim dosadjivati saboru kojekakvim sitnicama i neću činiti interpelacije, jer ima puta i načina, da se toj nezgodi doskoči ili da se podnesu tužbe dotičnoj vlasti ili u javnoj štampi da se progovori o tom slučaju i ostavi stari joj vlasti na razmišljanje, da stvar razpita i toj tužbi učini po volji. Kad je razgovor o kolonašima, ja sam i taj slučaj i tu tužbu ovdje iznio sa željom, da se izpita i u koliko može biti ustanovljeno, da se uvaži.

Ali ovom prilikom izrazit ću svoje čudjenje pošt. zast. Biankiniju, što on govoreći o kolonašima i žandarima nije spomenuo onu svoju prvašnju preporuku u pogledu jedne škole. Ja držim, kao što je potrebito za financijere, da bi bilo i za žandare, da se podvrgnu jednoj školi. Ja znam, da i žandari, prije nego se puste u službu, idju u jednu školu, gdje se pripravljaju, ali držim, da ta škola nije dovoljna. Mislim, da će se samnom složiti i pošt. Biankini u tom pogledu, i vladi to preporučiti, ako on u ostalom ne misli da je za žandare dovoljno to, što blizu sve žandarske postaje, — kažem blizu, jer sve nisam mogao razviditi i na sve krajeve Dalmacije poći, — primaju i nasladjuju se u čitanju „Narodnoga Lista.“

A mislim, gospodo, da ima krivica i do nas, ako koji put ti žandari zastrane. U Dalmaciji imamo dosta novina političkih i nepolitičkih — čuli smo ih i malo prije ovdje nabrojiti — ipak koliko je novina, brojeći u te i „Smotru Dalmatinsku“, koja je toli blizu službenom listu „Objavitelju Dalmatinskom,“ brojeći u te i najmladji politički list, spljetski „Jedinstvo,“ ipak u nijednom listu se ne čuju tolike hvale žandarima, kao što se čuju u listu, koji je najbliži pošt. zast. Biankiniju. Ja znam, da se tu javlja, kako je jedan führer premješten iz jednog mjesta u drugo, kako je u mjestu jednom gdje je dotada bio taj žandar, recimo u čisto pravaškom mjestu, kao što su Vodice, i u čast tome führeru spravljena je jedna večera i kako se taj narod vrlo žali, što gubi tako čestita firera, a kako se raduje onom mjestu, koje će ga po liepoj sreći dobiti.

Ovaj primjer, gospodo zastupnici, ja sam naveo s toga, da vidimo, kako se medju nama na mnogo strana grieši. Ima krivica kod mnogih, a ima ih osobito kod onih ljudi, koji se podaju javnoj službi, jer ja mislim, da oni, koji idju u službu, imali su se najprije odgojiti u sviesti o svojoj dužnosti; ljudi, službenici, kojeg mu drago stepena, imali bi znati, da su oni samo službenici i da moraju vršiti svoju dužnost prema narodu i državi i da su za to plaćeni. Dužnost je naša, da ih mi u tom pazimo i pozivljemo na revnu službu države, bez obzira na partaje i odnošaje partajske u našoj zemlji.

S toga ću ja progovoriti još o nekim slučajevima, koji su ovdje u vis. saboru izneseni. O dogadjajima u Makarskoj govorio je dugo i liepo post. zast. Ljubić, a ja se zaista neću na njih vraćati, jer se oni ne tiču nas. Pošt. zast. Ljubić je rekao, da se u Makarskoj progoni hrvatska zastava i toga radi i ja ću spomenuti pitanje o zastavama.

Mi Srbi imamo jednu svoju zastavu s bielim krstom na crvenom polju.

S tom smo zastavom mi prelazili s iztoka u austro-ugarske zemlje; ta se zastava vije i danas na dvoru srbskog patriarke u Karlovcima i po drugim mjestima u Ugarskoj i tu zastavu Magjari, koji su tako strašni prema narodnostima ne magjarskim, podnose i trpe. U Dalmaciji, ne znam kako i zašto, nevidismo je; tih zastava nestalo i ostali smo samo na trobojnici, koja ima iste boje kao i hrvatska, samo što su drugčije smještene. Ipak se naslo tužitelja, kojima su te naše trobojnice smetale, a ima ih još i danas, kojim kopaju oči. Nije davno, bit će najviše dva mjeseca, da je u jednom političkom listu u Dalmaciji izašao izvještaj o Boki, u kom se kaže, da se u Boki razvila zastava kraljevine Srbije. Koji je to list, ja neću ovdje kazivati, jer će te to, gospodo, lako sami razumjeti. Dakle, kao što vidimo, evo izmedju nas samih ljudi, koji potiču vladu, da postupa protiv zastava. Ja sam čuo s vladina stola, da se hrvatska zastava ne zabranjuje i da se neće zabranjivati i ja se tomu radujem, jer mislim, da će se isto tako postupati i sa srbskom trobojnicom bez obzira na tužbe, koje se dižu, kao da su te trobojnice, zastave kralj. Srbije. Mislim, da će se u tom pogledu složiti samnom i pošt. zastup. Biankini,

a ja ću njemu priznati, da je on tužbe, koje su protiv nas podignute, da ističemo zastavu kralj. Srbije, mnogo ublažio, kad je rekao, da i vladin i ljudi podižu misao srbsku i rade za veliku budućnost srbsku, jer gospodo, kad uslied denuncija dodje čas, da izadjemo na obtuženičku klupu, kažem, da bismo se mogli naći u liepom družtvu vladinih povjerenika.

Kaošto sam vam kazao, gospodo, vi vidite, da smo se mi u mnogo slučajeva i u mnogo tužaba složili s pravaškom opozicijom, ali nam je težko i krivi su oni, što se ne možemo podpuno složiti, u koliko ili izazivlju nas neumjestnim zadirkivanjima, ili dogadjaje izvrću, prikazujući da su oni tobože neki mučenici, a svi ostali uživaju samo slasti i milosti. Nego da se složimo barem u nekim pitanjima, a to su naša ekonomska pitanja. Ako mi dozvolite, gospodo, ja ću vam progovoriti o jednom najvažnijem.

U saboru je već dosta bilo govoreno o našim želježnicama. Ja mislim, da je i za to pitanje lako naći novih rieči. Ja u to pitanje nebih dirao, da nije bilo izjave s predsjedničkog stola na svečanoj sjednici, kojom je bilo otvoreno ovo zasjedanje. Čuli smo besjedu, za koju možemo kazati, da i ako nije, kaošto je naravno, priestolna besjeda, ipak je spojena s najvišim mjestom u ovom vis. saboru. Čuli smo rieči, punih uzdanja, da će nam se davna želja ostvariti i da ćemo imati željezničku svezu. Ja se nadam u to obećanje i mislim, da se možemo pouzdati i na rieči Nj. Veličanstva, koje je čula deputacija dalmatinska, kao i na samu nuždu, koja će za vlast austrijsku nastati, kad se do dalmatinske medje izvrši željeznica bosanska. Ali ja držim, da se to obećanje u velike uveličalo i da je poštovani predsjedatelj naš, ističući onu hvalu i onu radost, ipak dao oduška svom lokalnom patriotizmu, za koji ga zaista ne možemo koriti. Ali se s njim ne možemo slagati, jer ja mislim, da kad bi se sutra riešilo to pitanje i na način, kako nam je obećano, da mi ne bi ništa postigli, ili vrlo malo. Spljet je u sredini Dalmacije, ali nije u njezinom srdcu, kaošto nije ni koji drugi grad, u koliko je Dalmacija jedan dugi prostor, jedno primorje, koje se proteže na daleko i nema jednog središta, odkud bi se sav ekonomički napredak na sve strane širio.

Svezom od Spljeta do Bosne ne postizavamo ništa, a sva Gornja Dalmacija ostaje na čemu i jest, a isto tako i Dubrovnik i Boka. Hoćemo li se moći mi nadati, da će se i ova druga toli potrebna pruga nama moći sagraditi, baš po izjavama, koje smo čuli i pri otvoru ovog sabora i danas s vladina stola: ne možemo se nadati ničemu. Nama je dakle najveća milost, što će se sagraditi onaj kratki komad od Spljeta do Aržana; a kad se to daje kao velika milost, kolika bi istom bila, da se napravi jedna linija na Zadar, a druga od Metkovića na Boku i Dubrovnik.

S toga sam ja razmišljao, ne bi li se mogao naći kakav drugi način, da se sagradi željeznica i došao sam najposlije na jednu smjelu misao, zašto ne bi mi to samo učinili u upuštili se u gradnju željeznice.

Ova je misao zaista smjela, jer znamo, kako stoji naš proračun i kako smo siromašni. Ali, gospodo moja, mi ipak možemo uzeti u obzir druge okolnosti i prilike, koje nas mogu utješiti i ohrabriti, da jedna željeznica, koja bi ovako bila sagradjena, kao ova, o kojoj sam govorio, da bi bila jedno koristno poduzeće i da bismo mi zato mogli uviek naći kapitala, koji bi se u to uložio. Nadjen je, gospodo, novac za Suez i Panamu i za stotinu manjih, ali važnih poduzeća, koja su mnogo novaca pozobala. U svietu ima novaca za svaku gradnju, u koju se kapital može uložiti s izvjestnim interesima. Kad bi sabor hotio uvažiti moju misao, ja bi prešao i na predlog, ali se to ne mogu usuditi, dok ne bi čuo mišljenje vis. sabora. Ali svakako držim, da bi mi morali preduzeti jednu inicijativu u tom pogledu, pošto se ne možemo nadati, da će nam se ovako želja izpuniti.

Ja svakako, gospodo zastupnici, mislim, da ima polja, na kom se možemo sporazumiti, a to je polje ekonomičko.

Poštovani zast. Biankini je podpuno pravo imao u onom, što je rekao, kakve su naše ekonomske okolnosti. Potrebe rastu, jer tako do—

nose prilike i okolnosti, a naši se izvori suše jedan za drugim. Mi imamo trg. ugovor s Italijom, koji će trajati još za dugo vremena; imamo filokseru, koja je već došla na naš kućni prag, a bojim se, da je ne ćemo moći odbiti i da će se proširiti po svoj kući. Kod takovog ekonomičkog stanja ja mislim, da je prieka potreba i nužda, da se mi svi složimo i da se složno obratimo sa našim zahtjevima na vladu moleći je, da nas podupre, ili: da nam barem ne smeta, gdje imamo vlastitih naših izvora, kašto nam smeta kotlarinom ili onim mučenjem na granici za prodaju rakije, kojom fin. vlasti, kašto je priznao i vladin povjerenik, uslied formalnosti narodu dodijavaju.

Ja mislim, da mi možemo i sa većim pouzdanjem obraćati naše zahtjeve vis. vladi i da ona može još odlučnije naše zahtjeve podupirati, pošto smo poznatim glasovanjem u ovom vis. saboru riešili i pitanje o adresi za sjedinjenje Dalmacije s Hrvatskom. Ono je riešenje vrlo važno, i ako je pošt. zast. Biankini u svom govoru za proračun rekao, da se mi nalazimo u nekom provizoriju, ja mislim, da je on toj svojoj rieči dao neki relativni značaj. Na svietu sve je provizorno i sve se mienja: države i njihova ustrojstva se mienjaju. Ali koliko se današnjeg našeg položaja tiče i koliko mi možemo govoriti za se i za svoje nasljednike možemo kazati, da se danas nalazimo u jednom stalnom provizoriju, koji bi ja nazvao: provisorium definitivum.

Poštovani je Biankini ipak izrekao veliku nadu u uzkrsnuće njegove adrese i ja mu tu nadu neću razbijati. Kaže se da je: Spes ultima Dea i to bi zaista bilo nemilostivo, kad bi s naše strane proti te tako liepe iluzije govorili.

Mi kao zastupnici, i ja napose, pregledajući predmete, koje riešavamo, zaključke na koje možemo i moramo doći, pregledajući predračun, koji pred nama stoji, shvaćam stvar sasvim hladnokrvno i stvarno. Ja mislim, da poštovana gospoda pravaši iz glasovanja o adresi mogli sami jedan zaključak izvesti i jednu pouku za se izvaditi, a to u pogledu pitanja o čitankama. Ja ih ne ćuj moliti ni zagovarati, da uslied tog glasovanja povuku svoj predlog na se. Neću ih moliti; jer se prije svega bojim, da me oni neće poslušati, a drugo, ja sam po nekada i optimista i držim, da u zlu može i dobra bit i držim se one talijanske: ogni male non vien per nuocere, i tako mislim, da se i onaj predlog o čitankama neće uzalud razpravljati, jer čini mi se, da i sveto pismo kaže: Necesse est, ut scandala fiant.

Gospodo moja, ja ću vam završiti ovo nekoliko mojih misli o proračunu želeći, da mi svi uzmemo preda se cifre našeg predračuna, da proučimo naše ekonomičko stanje i da se sada, poslije svega ovoga, poslie toliko naših razprava političkih i partajskih složimo o našoj najživljoj potrebi, da se promislimo za moralni, kulturni i materijalni napredak našeg naroda. Poslovica kaže „pamet caruje a snaga klade valja“, a to vriedi u pogledu našeg kulturnog stanja; druga pak kaže, da prazna vreća ne može uzbrdo stajati. U to ime ja vam izjavljam spremnost moju i ostalih mojih drugova za slogu za naš obći napredak materijalni, koji nam je toliko potrebit.

Predsjednik. Pita li još tko rieč u obćoj razpravi.

D.r Klaić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. dr. Klaić.

D.r Klaić. U formalnom pogledu predlažem, pošto se nitko više ne javlja za rieč, da se obća razprava zatvori.

Predsjednik. Upisani su za rieč: zastupnici, Biankini, koji se je sad javio; Trigari, koji je jučer rekao da će govoriti, i Zaffron za jedan kratki predlog.

Ljubić. I ja pitam rieč.

Predsjednik. Vi niste prije pitali rieč, ali ću vas ipak upisati.

Sada stavljam na glasovanje formalni predlog g. dr. Klaića. Gospoda, koja pristaju, da se obća razprava zatvori, neka izvole ustati. *(Većina).*

Obća je razprava zatvorena.

Rieč ima g. zast. Biankini.

Biankini. Ako dopustite, gospodine predsjedniče, neka se izmieni red, jer bi g. Ljubić želio prije govoriti.

Predsjednik. To je slobodno: dakle rieč ima g. zast. Ljubić.

Ljubić. Vladin čovjek nije se dotakno nego trijuh činjenica po meni navedenih juče proti postupanju poglavara u Makarskoj; ali svojim govorom nije pobio, nego dapače pritvrdio ono i sve ostalo što sam juče pripovjedio. Mene su prijatelji točno obavjestili, ali poglavar svojim izvještajim traži zavesti svoje starešine. — Po tim izvještajim vladin povjerenik hotio bi dokazati, da glavar od Makra i sam nije dobar Hrvat, a njegovi seljani živi nehrvati, koji nikad nedali da se u Makru vije hrvatska trobojnica, pa i danas nedadu, te svi ustali na nju; ipak občina hoće da se razvija, pa on traži pomoć žendarmarije proti buni. Rekli što mu drago poglavarevi protokoli, sve je to netočno i neistinito. Lasno je dvie rieči u protokolu nadodati, dvie dignuti, a dvie prevrnuti, pa gotova podloga osudi na smrt. U Makru u staro doba, pa i u novije svedjer vijala hrvatska trobojnica; a ja sam župnikovao negda u Makru, a da je tada vijala trobojnica, svak će vjerovati. (*Veselost*). Nego tunedavno mladoga župnika uvodili u selo, pa neka vladin povjerenik propita kakvim su ga barjacima pratili. Samo je to istina, da u Makru nije bilo stanovita mjesta za trobojnicu, kao što ga je bilo za austrijansku i za papinsku zastavu; a seljani hotili napokon i trobojnici posvetiti mjesto. S toga mjeseca kolovoza lanjske godine Makrani na redovitom sboru odlučiše o tom mjestu i o redovitom izvijanju trobojnice. Seoski sbor Makra nebroji nego 22 člana; na onaj sastanak pristupilo ih 17, pa svi jednoglasno glasovali za trobojnicu. Zapisnik toga sbora leži na stolu kod namjestništva, neka u nj zaviri vladin povjerenik, pa neka onda reče jesu li Makrani nehrvati, dušmani trobojnice, jeli loš Hrvat glavar, kojega je poglavar. radi hrvatstva osudio na 14 dana tamnice. Nisu Makrani ustali na trobojnicu, nego jedna kukavica do nje se dovukla i razdrla ju, kad ostali seljani mirno objedovali kod kuće. To je onaj čovo, koji poslje tog junaštva pristupan je u dvor poglavarstva i u privatne kuće političkih činovnika; on od tada pouzdani ulak poglavarstvenih poziva i osuda proti hrvatim svog sela (*Čujte!*) — Slabo takodjer vladin povjerenik po izvještajim poglavarstva, opravdava dielomično razoružanje sela Makra. Nije jedan sam komšiluk razoružan, nego je jedan i pol, onaj Puharića, gdi je veća snaga Hrvata, i pol komšiluka Mendeša, ondje gdje stanuje glavar sa drugim dobrim Hrvatima; dočim oprošteni su od razoruženja donji Mendeši, gdi su dvorovi poglavareva miljenika, izgrednika i ovlaštenoga derioca trobojnice. Onaj obhod Bratušana sa austrijanskim barjakom, blagoslovljenim kod poglavarstva, uz klicanje i puškaranje pronešenim kroz grad, daje povoda vladinu povjereniku da uzhićeno hvali lojalnost Bratušanâ. Nego ja ću spomenuti povjereniku, da su ono onaj dio Bratušana koji malo dana prije nasrnuše na Baškovodjane i na njihovu hrvatsku trobojnicu; pa Baškovodjani, nasrnuti, osudjeni su, a nasrtači Bratušani ni ukoreni. A sad ću upitati povjerenika: koja je prigoda, koja svetčanost nabavila Bratušane u Makarsku? Što njim dalo povoda da kod poglavarstva traže austrijansku zastavu i blagoslov istoj? Još ću napomenuti da ti austrijanski barjaktari iz Bratuša, koji dan kašnje, u svetčani dan, zalaze u tudje selo, u Velobrdo, te austrijanskim barjakom izbijaju pred crkvom trobojnicu i smućuju bogoljubno molenje, pomoćuju red. Jeli to lojalnost ili što drugo? To je licumjerstvo, tu se izgredi pokrivaju austrijanskim barjakom, njim se vriedja i izazivlje mirno hrvatsko pučanstvo — a sve to pod zaštitom političke vlasti.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Biankini.

Biankini. Vis. sabore! Dužan sam što u kraće osvrnuti se na na neke izreke častnog vlad. povjerenika odnosno na moj jučerašnji govor.

G. vlad. povjerenik, koji je danas hotio izkazat, nešto malo humora u svom odgovoru, nije bio toliko sretan, da pobije barem glavne

prigovore, koje sam ja učinio javnoj upravi. On je započeo obdarajuć me naslovom leadera pravaške stranke. Ja zahvaljuiem na takovu daru s načela, da s vladine strane neprimam nikakvog dara po svoj poznatoj „Timeo Danaos et dona ferentes“. Neka pusti, da ja i nadalje ostanem prosta rekruta i branim prava svoga naroda bez koje druge ambicije do one same, koju mi čista savjest daje, da sam izvršio po slabim svojim silam svoju dužnost.

U samom uvodu g. vlad. povjerenik pokazao je bojazan, da neće uspjeti uvjeriti me o nekim navodim, koje bi iznio u prilog vladi. Ta ista bojazan dokazuje, kako je on isti malo uvjeren o obrani, koju je imao učiniti u prilog vladi; jer on može biti uvjeren, da mi svi rado primamo sve ono, što je razborito i može služiti vladi na opravdanje, a ja isti, koga on broji medju najokorjenitije opornike vladine bio bi sretan danas, kad bi on mogao iznieti prave dokaze, koji bi me mogli uvjeriti, da nemam temelja prigovarati vladi.

G. vladin povjerenik da na neki način u obće oslabi utisak moga govora, naveo je absolutnu tezu, da je položaj vladin u Dalmaciji mučniji, nego u jednoj drugoj zemlji. Ja mislim, da je ova teza netemeljita. U nijednoj drugoj zemlji u Austriji nije položaj vladin lakši i sretniji, nego je u Dalmaciji. Uzmite jednu po jednu razne zemlje i kraljevine zastupane na carevinskom Vieću i svuda ćete naći po dvie i tri narodnosti pomješane, a vi imate sreću u Dalmaciji, da imate jedinstven narod i ako vi ovaj sretan položaj hoćete pomutiti, onda vam mi nismo krivi, što je vaš položaj težak, nego ste vi krivi, koji si ga sami umjetno otežćavate.

Neću se prepirati o dalnjoj izjavi častnog g. vlad. povjerenika, da svi oni s vladinih klupa ljube ovu našu zemlju više nego ikoji od nas u ovom vis. saboru. Ja primam na znanje tu njihovu izjavu i vjerujem, da oni takodjer ljube našu zemlju, ali još više ću vjerovati, kad doista uspješnim radom za zemlju dokažu tu njihovu ljubav.

G. Vlad. povjerenik priznaje, da je Dalmacija na nižem stepenu napredka i da je zapuštena, što sam ja tolikoput u ovom vis. saboru rekao; ali naravno on je gledao, da nadje nešto kako će i to opravdati. On nam kaže: doista Dalmacija je zapuštena, ali nesamo u ovom vieku, nego i u drugim viekovima bila je zapuštena, a Austrija nije u posjedu nje nego od 80 godina nazad i u tako kratko vrieme nije mogla ništa učiniti. — Jedan viek je kratko vrieme za izbaviti jednu zemlju od zapuštenosti! To je stvar na koju g. vl. povjerenik nije dobro promislio i nije učinio pohvalu austrijskoj upravi, kad je javno izpoviedio, da u 80 godina nije bila u stanju, da poboljša naše nesretno ekonomsko stanje. Da se je vis. vlada povela za primjerom, koji su joj dali nezaboravni Francezi i da je nastavila onim putem, koji joj je pokazao nezaboravni Dandolo, neki trebala 80 godina, da nam pokaže materijalni napredak u ovoj zemlji. U 20 do 30 godina mogli smo doći do stepena drugih naprednih zemalja. Na žalost nije se mislilo na drugo, nego na to, kako bi se u Dalmaciji namjestili tudjinski činovnici i kako bi se što više crpilo od njezinog položaja, a na blagostanje nije se nikad ozbiljno mislilo, a ni danas. Jer dok nebudemo imali dokaza, da vlada gradi željeznice i daje uvjete materijalnom napredku, dotle nebudemo uvjereni, da i danas mislite ozbiljno o našem materijalnom napredku. Istina je, glede pitanja željeznica rekao je g. vl. povjerenik, da vlada nastoji o tom i dapače ministar trgovine je ovih dana priobćio, da uslied dogovora sa zajedničkim ministrom financija, upućene su radnje za željeznicu Spljet-Aržano i svakako da će se i ta željeznica čim prije graditi. Meni je žao i ne bi hotio prejudicirati pitanju i želim, da se ova čim prije gradi i bude svršena, ali moje je mnenje i svakog, koji razumi zeljezničko pitanje u Dalmaciji, da ova željeznica nije ništa koristna za Dalmaciju. Imati će nešto koristi za Spljet, ali za ostalu Dalmaciju nije to željeznica, koju Dalmacija čeka. Mi želimo, da ta željeznica bude čim prije zgradjena i uvjereni smo, da će biti zgradjena, ali ne za naše rieči i za našu korist, nego jer Magjari trebaju još jednog oduška na more. Ako vlada ozbiljno misli, da nam pokaže svoju blahotnost i da nas uvjeri, da misli o blagostanju zemlje, neka gradi željeznicu, za koju odavna vapimo i ovaj sabor primio je već toliko zaključaka, a to je ona naravna željeznica Knin-Novi, koja nas spaja sa centrumom monarkije.

Kad sam jedanput kod željeznica i da se nepovraćam, kad dodje na red g. Bjelanović, reći ću, da ja pozdravljam namjeru, da se budemo mogli naći složni u ekonomičkim pitanjim. Ja sam tu misao drugi put naglasio i mislim, kad budemo ekonomička pitanja shvaćali s obćeg pogleda, da ćemo se uviek naći složni i složno raditi da štogod učinimo koristna ekonomičkim pitanjim naše zemlje. Glede misli, da bi zemlja imala graditi željeznice, ako je on mislio tim kazati, da bi zemlja imala graditi veliku željeznicu, ja sam tomu očito protivan, jer cienim, da nije moguće, da bi naša zemlja mogla uzeti na se taj teret i to je dužnost države. To je ona učinila za druge zemlje, dužna je učiniti i za nas. Glede lokalne željeznice, o kojoj je skoro glasovan zakon u carevinskom vieću, dužna je zemlja, da se zauzme za nju. Ali dok mi nebudemo imali veliku željeznicu, to je suvišno.

G. povjerenik vladin u času dobrog humora poslje radostne viesti, koju je dao o gradji željeznice Spljet-Aržanò, imao je okrstiti moj prigovor vladi kano neki bon ton radikalnih zastupnika. Ja molim g. vl. povjerenika, da on i vis. vlada oduzmu meni tu prigodu, da i n ja izkazujem taj bon ton. Neka mi dadu prigodu, da nebudem imao razloga, da radikalno govorim i taj sport tjeram i njihovi čini da me budu ovlaštivali, da ih budem mogao ovdje hvaliti.

G. vl. povjerenik hotio nas je vrlo naivno uvjeriti, da vis. vlada neprogoni hrvatstvo i hrvatsku misao u Dalmaciji, da nije protivna hrvatskoj ideji, košto naravno nije protivna nijednoj ideji, koja stoji u granicam zakona i koja nije pogibeljna državi. Ovo su sve liepe rieči. Govoriti o neprogonstvu hrvatske misli, a s druge strane brisati u knjigam školskim ime hrvatsko; s vladinih klupa niemćiti; nadjeti imenu jezika narodnog u Dalmaciji jedno ime, koje narod nepozna; po žandarima dati skidati hrvatsku trobojnicu, košto se dogodilo višeput u Dalmaciji, a jedanput u prisustvu c. kr. namjestnika; groziti se družtvim hrvatskim razpustvom samo zato, što pojedinim radoljubom hrvatskim čestitaju i doći kazati, da nije protivna hrvatskoj misli, a uz to držati cieli sistem na taj način, da je naperen proti toj misli protivni elemenat njemački i talijanski, to nije ozbiljno.

Nije vrlo osbiljna bila niti ona izjava g. vl. povjerenika, da vis. vlada poštuje naredbe o jeziku i da je dokaz tomu, da nema tužba. Za me to nije nikakav dokaz. Narodu je već dodijalo tužiti se. Narod nema uviek niti sredstva, da se tuži. Dodijalo je nama u ovom vis. saboru tužiti se, a vi hoćete da svaki put narod, kad vidi povriedjeno svoje pravo, dodje se tužiti. Nečekajte tužbe, nego poštujte njegova prava i to će biti najbolji dokaz, da vršite naredbe o jeziku. Naveo sam jučer nekoliko primjera bilo sa političke bilo sa porezne struke i dokazao, da se nepoštuju te naredbe. A vi mjesto pečata hrvatskih, ili po naredbi barem talijanskih, dajete pečate njemačke. Tim kršite naredbe. — Tako isto, kad strankam bilo u kojoj prilici šaljete pozive talijanske.

G. vl. povjerenik tješi nas još, da u ovo zadnje doba na namjestništvu ima puno više brojeva spisa na hrvatskom jeziku, nego je bilo nazad 10 godina. To nije za mene dokaz, da vlada poštuje narodni jezik. Za mene bio bi dokaz, kad bi vis. vlada izniela protokole zadnjih godina i kazala, koliko je spisa njemačkih nazad 10 godina izlazilo iz namjestništva dalmatinskog, a koliko danas. Ja znadem, da se je broj početvero i peterostručio i spisi njemački rastu svake godine baš u velikom broju.

Glede niemčenja g. vl. povjerenik tješio nas je izjavom, da vlada ne misli ponjemčiti Dalmaciju. I ja sam uvjeren, da ne misli, ali samo zato, jer nemože. Ali onaj dio naše inteligencije, koju ona može ponjemčiti, ona već danas njemči. A kad ste vi jednoj zemlji ponjemčili inteligenciju, onda ste već utukli najbolje njezine sile i onda ste ju već na pol otudjili. Naravno, vlada neće ponjemčiti kotare, niti Bukovicu, niti Imotsku, niti Sinjsku krajinu, ali kad naši mladi ljudi, koji su prisiljeni radi kruha doći do carske službe, njemče, onda je ona već ponjemčila bolji dio Dalmacije.

Netješi nas niti ona izjava častnog vl. povjerenika, da u prošlo doba bilo je takodjer činovnika njemačkih u Dalmaciji i da nisu ponjemčili Dalmaciju. Istina je u vreme Bachovo i Metternichovo dolazili su mnogi njemački činovnici u Dalmaciju, ali ako je to onda bilo nepravo-

dno u vrieme samosile, ja mislim, da danas jedna vlada, koja hoće, da se ponosi ustavom, morala bi postovati čuvstva naroda i priznati pravo, da njegovi sinovi budu namješteni na upravu vlastite svoje zemlje.

Na druge manje prigovore g. vl. povjerenika, košto je onaj o protekcionizmu Niemaca, o sinekurama javne službe, o kojima nisam govorio — budi rečeno izmedju zaporke —, o djelatnosti 8. odjela, koji osim grobišta i družtva, koja sam spomenuo, ima još važne poslove o ustupanju morske obale, o uvozu žita, o statistici i t. d., košto niti o pitanju Lovre Podobnika i onog Hrvata Zapunčića i t. d., ja se neću osvrćati, pošto g. vl. povjerenik nije fakta zaniekao i priznao je, da sam ja napokon istinu govorio, da je poslie 4 godine Podobnik dozvolu dobio i otišao iz Dalmacije. — To su sve pitanja, koja nezasjecaju u bitnost stvari.

Nego za čudo je, što se je g. vl. povjerenik pokazao neobavješten o pitanju tako važnom, košto je izvoz naše rakije za Bosnu. On se je pozvao na zakon 18 lipnja 1894, i istina je, na temelju toga zakona nastale su zaprieke trgovini rakije. Ali prava zaprieka obstoji u naredbi ministarstva financija od 10 srpnja prošle godine. Usljed pustih formalnosti, koje zahtjeva ova naredba, mala naša trgovina je sasvim zakvrkla. Ja mislim, da bi bila dužnost vladina na vrieme odstraniti te zaprieke. Bio je izkazan način, kako bi se moglo osobito u zagorskim krajevim toj neprilici doskočiti, ali nije mi poznato, da se je vlada pobrinula.

Takodjer i glede uvoza nase soli u Bosnu nisam zahtjevao, da se vlada mieša u poslove vlade bosanske, ali cienim, da je bila dužnost naše vlade viditi s kojih razloga zapinje uvoz soli, i pošto je očevidno, da nije nego jedna agitacija, koju pojedini špekulanti mineralne soli u Dol. Tuzli vode proti uvozu naše soli, vlada mogla je nešto učiniti u korist toga domaćeg obrta.

G. vl. povjerenik prosvjedovao je glede pasivnosti kotarskih poglavara u pitanju diobe naših občinskih dobara. On je hotio tu prikazati kano da se oni revni prikazuju i vrše svoju dužnost. Ja ovdje neću da odgovaram g. vl. povjereniku, već ga upućujem na izvješće zemaljskog odbora, koje je tiskano ove godine i razdieljeno u vis. saboru. U tom će na str. 3. naći, gdje vis. zemalj. odbor žali, što vladini kotarski organi ili ljudi ne zauzimlju se niti najmanje za to naše životno pitanje. Dopustom g. predsjednika pročitati ću dotični komad *(čita)*: „Premda je u više navrataka i sa više strana zamoljeno bilo c. k. Namjestničtvo, da preporuči političkim vlastim jedno uspješnije posredovanje, ovo se u višem dielu slučajeva osjetilo nije, a za polučiti ga, nebi valjda suvišna bila ponovna preporuka sa strane vis. sabora“.

G. vl. povjerenik na moje tužbe iznesene o neuslišanim pravednim prošnjam ribara Lastovskih i Premude, nije odgovorio, več se je pozvao na to, da te prošnje leže kod vis. vlade u Trstu. Ja cienim, da bi bio uspješnije odgovorio, da se je obaviestio kod vlade tršćanske, je li povoljno riešila te molbe, temeljito poduprte od samog zemalj. odbora, i rekao, da će čim prije biti riešene. On je naprotiv iznio niz statističkih podataka glede umnoženja poštarskih sredstava u Dalmaciji; podatke, koje mi nismo pitali i koje neznam s kog razloga je naveo, pošto nisam mu ja dao prigode, već u toliko, koliko sam želio, da budu uslišane pravedne želje naših občina, koje pitaju bolju parobrodarsku svezu. Ako vis. vlada usliša te želje, ona najbolje odgovara mojoj tužbi.

Gdje je g. vl. povjerenik bio osobitog humora, to je u pitanju plienjenja novina. On je hotio s početka na veliki način prikazati vis. saboru, da sam ja pro domo to pitanje iznio! Ali ja proti tomu moram prosvjedovati i naglasiti, da sam govorio ne u ime moje, nego u ime drugih raznih novina u Dalmaciji, bez razlike stranaka. Dapače, mogu g. vl. povjerenike uvjeriti, da novinari, koji nemaju čast da sjede u vis. sabornici, premda moji politički protivnici, poslali su mi se zahvaliti na obranu, koju sam učinio za zajedničku našu stvar. — Neradi se o progonstvu jene novine, nego progonjena je sva štampa. Tu je u Dalmaciji progonjena sva slobodna misao. Gosp. Cipiko ili g. vl. povjerenik na njegovo ime može prosvjedovati, koliko hoće, ali ostati će nepobitan fakt,

da se u Dalmaciji postupa gore sa štampom, nego u ijednoj ustavnoj zemlji na svietu. Što se dogadja u Dalmaciji, to je tako sramotno, da nije moguće naći parlamentarne rieči, da se izjavi. Da se zakon obslužuje u štamparskih stvari, statistika, koju je naveo g. vl. povjerenik, nebi imala toliko brojeva. Ali ona nije nikakvi dokaz. Ako se za više brojeva novine nepliene u Dalmaciji, to nije zasluga organa javne sigurnosti, jer vlada ne upliva, da se novine ne pliene, nego usljed žalostnog izkustva, da se ne nemože slobodno pisati, tako novinari utanačuju, da moraju supregnuti svoje pero i zadušiti svoje misli i pisati samo onako, da nebude novina zaplienjena. Dajte slobodu javnoj štampi i viditi ćete, kako će se pisati u Dalmaciji. Naravno novinari, koji rade godine i godine oko jedne novine, kad vide, da se ta novina plieni i vide svaki čas, da zapliene ruše eksistenciju te novine i da će ova propasti usljed silnih zapliena, jer jedna zapliena redovito zapada do 60 for., kad novinari vide, da se ta novina, to meso od njihovog mesa, ta kost njihove kosti, to čedo njihove misli, ugušuje, oni vole i nepisati i srce stisnuti, samo da vide živo to čedo njihovog srdca. To je razlog zašto ne bivaju tako često plienjene, jer se pliene novinari sami. Pliene se, da ne naškode svojim novinam i nevide srušenje, na što ciljaju zapliene vis. vlade.

Što sudovi potvrdjuju zapliene, g. vl. povjerenik rekao je i ogradio se proti tomu i prosvjedovao je i hotio pokazati kano da je to samo subjektivno moje mnienje. Ali gospodo moja, ja kažem, da to nije moje uvjerenje, nego slobodnih ljudi u Dalmaciji, da naši sudovi nisu nezavisni u pitanju novinstva. — Ja sam tako duboko uvjeren da, i ako bi me i na komade sjekli, ja ću reći, da u štamparskih stvari sudovi nisu nego robovi.

G. vl. povjerenik ironički je još spomenuo poslie ovog krvavog pitanja zapliena mučenički vienac. Mi se slobodni novinari u Dalmaciji, koliko nas je god, odričemo tog vienca. Stavite ga na glavu vašim službenim novinarom, a pustite, da mi slobodno pišemo.

Predsjednik. Nemojte se toliko grijati. Umjereno govorite.

Biankini. I da ironija bude još podpunija, g. vl. povjerenik nas je uvjeravao, da se na vladi dalmatinskoj koji put i drugi i treći dan čitaju novine. Ja neznam, što je hotio kazati: ili da nedaju nikakve važnosti novinam, ili da su tako sigurni, da će njihov agent znati izpuniti svoju dužnost, da ih oni netrebaju čitati. (*Smieh*).

G. vl. povjerenik ogradio se i glede jedne aluzije, koju samu učinio, ne u ovoj razpravi, nego u razpravi proračuna poljodjelskog, kad sam govorio o kamati. Ja sam naveo fakt, da je jednom dalm. okružnom sudu dignuta parnica i predana drugom sudu, pošto su malo ne svi savjetnici toga okružnog suda bili manje ili više zaduženi tuženoj osobi. Ja nisam imenovao niti mjesto, niti sud, niti osobu. Ja sam naveo fakt, koji mi je sasvim dobro poznat i tko se malo razumi u kamatničke posle, znade, da oni to nečine uviek direktno, nego preko drugih osoba. Ali u te potankosti neću ulaziti, nego kažem, da ne jedna nego dvie parnice s ovog suda bijahu poslate drugom sudu. Ja vjerujem, da prividni razlozi, koji su navedeni, nisu radi obveze dužničke izmedju stranaka, ali je faktum, da su te parnice delegirane drugim sudovom i obće mnienje, koje negleda na formalnosti i na izjave birokratičke, znade za pravi uzrok, zašto su te parnice delegirane.

G. povjerenik hotio nam je pokazati koliko je blaga vis. vlada, kad je iznio malenu statistiku razpuštenih družtava u Dalmaciji i kad je opravdavao razpust hrvatske čitaonice u Preku, čitajuć zaključak moga govora pri otvorenju ove čitaonice. Ja ću na to opaziti g. vl. povjereniku, da se nerazpuštaju družtva u Dalmaciji s jedinog razloga, što su ljudi, koji stoje na upravi naših družtava, previše oprezni i neće, da dadu prigode razpustu. Ali kako se postupa s našimi družtvi i poštuje sloboda naših družtava, ja ću se pozvati na jednog klasičnog svjedoka. Naš g. podpredsjednik iznio je u carevinskom vieću jednu interpelaciju, koju, gospodo s vladine strane, izvolite pročitati i viditi jeli ono način, kojim se ima postupati proti slobodnim družtvim u Dalmaciji.

Predsjednik. Dobili smo pravdu.

Bionkini. To je dokaz više, da se nije korektno postupalo. To potvrdjuje, što sam kazao.

Glede razpusta čitaonice u Preku, ja neću govoriti, nego samo opaziti g. vl. povjereniku, da onaj komad zaključka govora nije niti najmanje politički. Govoriti hrvatskom narodu, da mora biti Hrvat, da mora štovati svoj jezik i da se mora okupiti, to nije politika. To je najelementarniji način života. (*Smieh*). To je čovjeku reći: neću ti dati zraka, da živiš.

G. vl. povjerenik prešao je i na pitanje poreza, pa i tu nam je pri toj krvavoj točki naše administracije pokazao humora, koji je doista van mjesta. G. vl. povjerenik je rekao, da ćemo naći pokrivača i odjeća na poreznom uredu, ali da to znači, da dotični poreznik ima dva i rubač digao mu je jedan. Ali to bi moglo značiti i znači doista, da nevoljni težak nema nego jedan i da mu ga porezni organ iznosi. Nesmie se doduše to po zakonu od 18 lipnja 1886, o kom smo i lani u vis. saboru primili jedan zaključak, ali je žalost, da uzprkos zakona i zaključaka našeg sabora, ipak jadnom težaku iznašaju iz kuće i jedini pokrivač i jedinu odjeću, koju ima. Ja sam jučer rekao, da zato netreba puno, nego dosta je poći na koji porezni ured i uvjeriti se, kako se postupa tu. Pitajte ljude, koji su u doticaju u ovom kotaru sa težaci i čuti ćete stvari upravo groznih. A čitali smo po javnim novinam iz kotara Imotskog i Vrgorskog, da se diže iz skrinja djevojkam jedina oprava, koju imadu, i da se napokon i križ diže iz crkve i za porez plieni.

Uviek dobrog humora častni vl. povjerenik hotio je kazati tobože, da sam ja predložio ovdje jedno malo sveučilište za financijere. To je komično čuti sa ustiju vl. povjerenika, koji bilježi tako točno sve, što ja kažem i koji bez sumnje u svojim bilježkam biti će vidio, da nisam govorio o sveučilištu, nego o jednoj maloj školi, gdje bi te nesretne financijere podučavao u nekim elementarnim službam jedan činovničić, od prilike košto žandare jedan stražmeštar. To nije, častni povjereniče, sveučilište. To je jedna mala škola, kakve obstoje i po drugim pokrajinam, a za koju se u Dalmaciji nije mislilo. G. vl. povjerenik rekao je, da se financijeri, prije nego udju u službu, vježbaju nekoliko vremena ovdje. A znate u čem? — Kako će marširati, pucati, sablju nositi, ali tu im se nepokazuju početci njihove službe. Ta škola biti će u korist ne samo občinstva, nego i vis. vlade.

O žandarim prilično smo se sporazumjeli, pošto g. vl. povjerenik je priznao, da ja nisam napao na žandare kano na instituciju, nego naveo pojedine čine, koje sam cienio, da nisu bili korektni. Meni je drago glede čina navedena iz Nevidjana i one vunjadi, da je noćas patrola žandarska, usljed moga govora, šetala do Zemunika ali mi je žao, da je hrdjavo vrieme i jadni ljudi mučiše se, ali draže bilo bi mi, da je vis. vlada onu patrolu poslala ravno na Medvidje i da je tu izniela primnicu težaka vlastnika ove vunjadi, gdje bi on rekao: ja sam primio onu vunjad, koju sam ostavio na Zemuniku; onda bi ja vjerovao. Ali primnica glavara Zemunika, za mene ne vriedi ništa. Glavar Zemunički mogao je izdati onu primnicu i za ljubav stražmeštru, ali to još nedokazuje, da onaj jadni težak nije morao dvie glave vunjadi ostaviti, košto mi je priobćeno, jednu za čuvanje, a jednu za staju. Ako je glavar uzeo, on je uzeo preko ruke žandara, a ja mislim, da na to žandar nije bio ovlašten. Žandar, koji je netemeljito obustavio težaka, imao je platiti od svoje kese, ili imala je vlada platiti. Da su dvie glave vunjadi oduzete, meni je pozitivno poznato, jer znadem, da se je tužio taj seljak čovjeku, koga sam imenovao u vis. kući i koji ga je spasio, da mu cielo stado nije propalo.

Neću ulaziti u potankosti i glede osude župnika Begotija radi firera Tilera Niemca. Meni doista sve potankosti nisu poznate, ali ne treba biti pravnik i bog zna kako duboko vješt paragrafom, da se uvidi, gdje je pravica i razlog. G. povjerenik je priznao, da je Begoti tužio Tilera radi pijanstva i da je radi te tužbe Begoti osudjen na sudu kano klevetnik; ali nije pobio drugi fakt, da poslje nego je ta osuda sliedila, g. Tiler bio je od liečnika priznat kano nemoćan od delirium tremens. U tom baš stoji sva snaga moga razlaganja, jer kažem, kad je taj čovjek

poslat u bolnicu kano nemoćan od delirium tremens, onda zdravim razumom, bez poznati vaše paragrafe, imao je župnik pravo, kad ga je tužio, da se opija, jer delirium tremens nedolazi jednomu, koji pije vodu.

G. povjerenik osvrnuo se je i na naše kolonaše i kazao je, da je vlada dala podporu vodji njihovom radi konja. To je sasvim dobro učinjeno, ali to nije moja namjera bila. Kad sam govorio, govorio sam, da bi pravedno bilo, da se tim jadnim ljudem, koji se žrtvuju dan i noć, a nemaju više nego 90 novč. plaće, povisi plaća. A g. Bjelanović, koji je hotio ubrojiti kolonaše u pristaše stranke prava, što nisam znao, opet je meni prigovorio, da sam se ja za njih zauzeo sa stranačkih obzira. Koliko su stranački ti obziri, neka sudi po tom, da u koliko je meni poznato, nazad dvie godine izmedju kolonaša ovog kotara, bila su dvojica hrišćana — prijatelji g. Bjelanovića. G. Bjelavić nije puno sretan u napadanju na naše ljude. To svjedoči brzojavka, koju sam primio u saborniei sa strane uglednih rodoljuba iz Župe, koji prosvjeduju proti objedi, da su oni vikali neuljudne rieči, kad je visoki putnik prolazio kroz grad. Ja sam zamoljen, da ovu brzojavku pročitam i moram ju pročitati, (*čita*):

„Nije istina što je zastupnik Bjelanović u saboru o Konavlima govorio. Žalimo, da je onu ljagu hotio baciti na pitomo Konavlje.

Nadžupnik Crnica, glavar Čupić, Mostakinić, Vuko Glavić, Mato Paljetak, Miho Trković, Miho Battos, Magud“.

G. vl. povjerenik predstavio me ovdje kano nekoga — kako je kazao — generalnog kontrolora vlade. Ja mu zahvaljujem i na tom naslovu, ali ga takodjer neprimam. Ja neželim biti kontrolor vladin, a najmanje generalni; ali neka dopusti, dok budem sjedio u vis. saboru, da vršim samo moje pravo, t. j. da podvrgavam javnoj kritici svaki čin vladin, koji mislim da treba podvrgnuti u korist moga naroda.

Jednu krupnu još bi imao, a ostavljam manje. Još jednu moram opaziti g. vl. povjereniku i to baš onu, kojom se je ogradio proti mojoj izreki i rekao da vlada nestvara stranke, nego da stranke stvaraju strasti i pripoviedao vam je pokušaj jednog bivšeg glavara zemlje, da izmiri stranke, a kad tamo opet se stvorila jedna nova stranka u Dalmacji. Ja necu u potankosti unići, da točku po točku pretresam sve izreke g. vlad. povjerenika. Uzeti ću samo dvie glavne. Da vlade stvaraju stranke, to ja potvrdjujem, a g. vl. povjerenik, koji bez sumnje dobro pozna svjetsku povjest, uvjeriti će se, da uviek su vlade bile one, koje su narodu bacale sjeme razkola samo u svoju korist, da mogu bolje gnječiti jadni narod. U velikom ili malom stilu, to se obavlja po cieloj Evropi i to na žalost i u nas osobito, gdje je već na glasu famozna izreka „Divide et impera“. Ta tko od nas nepozna genezu stranaka u Dalmaciji! Jedini g. vl. povjerenik, koji nam kaže, da vlada nestvara stranke, nego strasti. To u Dalmaciji koji je pratio razvoj stranaka neće povjerovati. Dosta je, da spomenem glasovitu godinu 1861., kad je kralj pozvao ovaj vis. sabor, da se izjavi za sdruženje s Hrvatskom. Dosta je spomenuti ovaj historički čin. Vis. vlada je iznjela kraljevski poziv u ovaj sabor, jer je to bila dužna učiniti, ali svak mu je poznato, da je vlada bila prva, koja je agitirala, da se ne primi poziv i da se ne šalju odaslanici.

D.r Čingrija. To je birokracija činila.

Biankini. A to je vlada. Ali to nije bila samo birokracija u ono doba, jer znamo, da isti namjesnik, koji je bio u Dalmaciji, 10 dana bio je za združenje i tek onda, kad je došao mig sa strane, bio je najžešći protivnik toga. To je historija. Takodjer je žalostna historija t. z. zemljačke stranke u Dalmaciji. Tko je stvorio tu stranku, iz koje se je razvila t. j. srbska stranka, nego vis. vlada! I još ova vlada ima srdca kazati, da strasti stvaraju stranke. Ali, gospodo, ako se je u zadnje doba t. z. pravaška stranka organizirala u Dalmaciji, jer ta obstoj odkad obstoji i Hrvatska i ova obstoji s njezinim postankom, tomu je vlada kriva. Jer da je vlada bila pravednija prama narodu u Dalmaciji i da je donekle došla u susret pravednim željam naroda, da je barem hrvatski jezik u javnu upravu uvela i barem štogod učinila za materijalne potrebe, ta bi stranka obstojala, ali se nebi or-

ganizirala, košto će se svaki dan razvijati ne samo svojom vlastitom snagom, nego i potaknuta od velikih nepravda, koje vlada čini hrvatskom narodu. Ovako stvarate stranke i stvarati ćete, dok se nepovratite na pravi put, koji može spasiti vas i ovu zemlju.

Još bi četiri rieči imao odvratiti g. Bjelanoviću, ali što na kraće.

Ja nisam niti najmanje hotio uvesti vjerski razdor izmedju žandara, košto mi je predbacio, dapače mi je živa želja, da ne bi taj i njih zahvatio, a ne da ga ja uvadjam. To sam ja učinio na temelju fakata, koji su mi bili poznati i cienim, da će isti g. Bjelanović priznati, da valja ukloniti prigodu za to i pošiljati žandare u kotare, gdje su njihovi jednovjerci; da ne budu izložêni, da dodju u doticaju s narodom druge vjere. Tim nisam hotio poticati vjersku mržnju, nego dati prigode, da se nebi došlo do vjerske mržnje.

G. Bjelanović još je govorio o srbskoj zastavi, o slogi, o posljedicam glasovanja adrese i t. d. i u jednu rieč izkazao njegove političke nazore, koje mi već poznamo i kojo je on zaglavio time, da je ova provizornost naša definitivna. Glede svega toga, ja mu u dvie besjede odgovaram. Ja sam uvjeren i svatko, tko neće da krije istinu mora biti uvjeren, da izmedju nas zalud je govoriti o slozi i da nećemo nikad doći do sloge i ljubavi, dok se jedna kardinalna točka našeg programa ne rieši, a ta je, da su u ovoj zemlji po našem uvjerenju od starine Hrvati i danas Hrvati kano narod moraju živiti i napredovati i da nijedno drugo ime nad hrvatskim nema se u ovu zemlju uvadjati; da karakter zemlje mora biti sačuvan. Kad to bude i kad vi to priznate, onda je lahko govoriti o slozi i doći do sporazumka. Ali dok vi svakom prigodom i danas budete izticali srbsku zastavu i zaboravljate, da je ovo zemlja hrvatska i hrvatska zastava ona, koja mora da bude jedina zastava ove zemlje, do tada uzalud je sve. Vi ćete se moći nagadjati, ali sa pravim hrvatskim narodom nećete doći nikad do nagodbe. Uzmite načelo: Srbija Srbima. Hrvatska Hrvatima i onda je sloga gotova. *(Odobravanje na desnici)*.

Predsjednik. G. zast. Trigari odrekao se je rieči i sada ima rieč g. zast. Zaffron.

D.r Zaffron. Pitao sam rieč za iznieti predlog, koji je od velike važnosti za cieli otok Korčulu, naime u predmetu našeg predjelnog puta, koji je zemaljskim zakonom od g. 1875. ustanovljen i to od Korčule do Velike Luke. — Nu odtada prošlo je malo ne 19 godina i u ovom poslu se nije mal da ne nista učinilo. Priznajem, da ostali putevi predjelni imadu prednost, jer su bili prije ustanovljeni, ali zahtjev naš nije toliko velik, jer nepitamo da zemlja počme gradnju ovog puta. Odkad sjedim u ovom vis. saboru iznio sam nekoliko puta predlog i bio je stvoren zaključak vis. sabora, da se preporuči zemalj. odboru, neka pošalje mjernika, da nacrta ovaj predjelni put. Prošlo je toliko godina i nismo ga još vidjeli. Zanimane obćine ustanovile su jur u svom proračunu dotični trošak za ovaj predjelni put, ali kako je naravno, pošto nemaju svoga inižinira, nemogu preduzeti dotične potrebne radje, t. j. nacrt. Potrebno je, da čim prije počme se ovaj put graditi, jer tragom starog puta ne mogu niti osobe niti životinje proći. Zato ja preporučam, da vis. sabor usvoji ovaj zaključak (*čita*):

Daje se nalog Zemaljskomu Odboru nek pošalje što prije mjernika, e da nacrta predjelni put na Otoku Korčuli, naime iz Korčule do Veleluke.

Zaffron — D.r Karaman — Zore — Bielovučić.

Predsjednik. Predlog je dovoljno podpisan, te valja ga uvažiti, a ja ću ga u svoje vrieme staviti na glasovanje.

Sada namjeravam zatvoriti sjednicu. Buduća sjednica bit će sutra u 10 sati prije podne, a pošto danas žalibože nismo izcrpili niti ciglu jednu točku današnjeg dnevnog reda, to ostaje isti dnevni red za sutra.

Današnja sjednica je zatvorena.

(*Svršetak sjednice u 2 sata i 25 čas. po pod.*)

XIV. Sjednica dneva 9 Veljače 1895.

(Sadržaj: *Odobrenje zapisnika trinaeste sjednice. — Upiti na c. k. Vladu i odgovori. — Nastavak i svršetak obće i posebne razprave o proračunu zemaljske zaklade za godinu 1895, te glasovanje odnosnih predloga.*

(*Sjednica nastaje u 10 satî i 25 čas. pr. p.*)

Predsjedava: podpredsjednik D.r **Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *Brajković Tomo* i *Šarić Mato.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: c. k. namjestnički podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. k. dvorski savjetnik **Dragutin Maria Truxa**; c. k. namjestništveni savjetnik **Nikola Nardelli.**

Predsjednik (*zvoni*). Otvorena je sjednica. Ima nas 25. Broj je zakonit. Molim gosp. tajnika Brajkovića, neka izvoli pročitati zapisnik trinaeste sjednice.

Tajnik Brajković (*čita zapisnik XIII.e sjednice*).

Predsjednik. Pita li tko rieč o zapisniku? — (*Nakon pauze*). Nitko. — Gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. — (*Većina*). — Zapisnik je odobren.

Prije današnje sjednice primio sam jedan upit od gosp. zast. Biankinija. Neka ga izvoli pročitati.

Biankini (*čita*):

Upit zastupnika Jurja Biankinia i družine na vladu Njegova Veličanstva.

Četrdeset i pet je godina odkad selo Gdinj na otoku Hvaru moli visoku vladu za župsku kuću; a trideset i pet za župsku crkvu.

Premda je visoka vlada još otrag 12 godina obećala, da će sagraditi i jednu i drugu, još se nevidi ništa.

S toga podpisani u dužnosti su upitati vladu Njegova Veličanstva:

I. Je li joj poznato nevoljno stanje župničke crkve i kuće na Gdinju otoka Hvara?

II. Kad već misli visoka vlada narediti, da se odavna obećane i toli nuždne radje u onoj župi izvedu?

Zadar, 9 veljače 1895.

Biankini — D.r Paštrović — Ljubić — D.r Mišetić — Perić — Šarić.

Predsjednik. Upit prelazi c. k. vladi. — Rieč ima gospodin vladin povjerenik plemić Pavich.

Vlad. povjerenik Pavich. Ja ću imati čast odgovoriti na upit u jednoj od dojdućih sjednica.

Častna gospoda zastupnici Biankini i družina staviše na c. k. Vladu u saborskoj sjednici 8 t. m. sliedeći upit:

I. U kojemu stadiumu se nalaze predtečne radje za gradju nove crkve u Katunim-Kreševu, prije 20 godina upućene?

II. Može li se onaj bogoljubni puk nadati, da će brzo bit obdaren pristojnim božjim hramom?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti što sljedi:

Za da se potrebite zgradje novih crkava i župničkih kuća u Pokrajini mogu sustavno izvršivati, Namjestništvo je u dogovoru sa dotičnim Naredbeništvom, sastavilo izkaz svijuh po-

trebitih novih sgradja u svakoj biskupiji, koje će se sgradje redovito izvesti po njihovoj prešnosti.

Zgradja nove crkve u Katunim-Kreševu jest uvrštena u ovom izkazu, ali u takovom redu, da nema uhvanja, da će se moć ista brzo započeti, jer se mora prije izvršiti dosta prešnijih i važnijih zgradja u onoj biskupiji.

P r e d s j e d n i k. Čast mi je priobćiti vis. saboru, da sam svršetkom prošastog mjeseca dozvolio dopust za 8 dana gosp. zastup. Žuri, koji mi je sada brzojavio (*čita*):

„Moj dolazak nemoguć sbog bolesti".

Molim vis. sabor, neka to izvoli primiti na znanje.

Prelazim na dnevni red.

Prva je točka dnevnog reda: „nastavak razprave o proračunu pokrajinske zemaljske zaklade za god. 1895."

Rieč bi imao gosp. izvjestitelj finan. odbora; ali prije pitam: želi li govoriti gospodin izvjestitelj zemalj. odbora?

Izvj. D.r K l a i ć. Pitam rieč.

P r e d s j e d n i k. Rieč ima izvjestitelj zemalj. Odbora gosp. D.r Klaić.

D.r K l a i ć. Visoki Sabore!

Pri obćoj razpravi o proračunu zemaljske zaklade za god. 1895, nijedan od govornika, koji su uzeli rieč, nije se tim proračunom bavio, i nije našao ništa da tomu proračunu prigovori. Ja na ime Zemaljskog Odbora sa zadovoljstvom konstatujem ovu činjenicu, držeći ju kano dokaz, da se priznaje štedljivost i obzirnost pri upravljanju ove Zemaljske zaklade.

Pri toj razpravi bilo je govora o raznim pitanjim. Medju ostalim bilo je govora i o svezi Dalmacije sa željezničkom mrežom monarkije. Ovdje bilo je potaknuto pitanje, da li bi Zemaljski Odbor ili da li bi zemlja naša mogla poprimiti inicijativu — videći da se od druge strane ova tako važna željeznička sveza ne gradi — da se ta gradnja započne. — Već jučer bilo je nešto odgovoreno, da u koliko se radi o gradnji glavne pruge, da je to nemogućnost pomisliti, da bi naša zemlja u tom pogledu mogla što učiniti. Drugo je pitanje, ako se jedanput ta glavna sveza postigne, da bi onda mogla zemlja sudjelovati i izvesti pojedine sveze pod njezinom upravom, služeći se zakonom o tako zvanim željeznicam lokalnim, koji je nedavno glasovan. Ali dakle nemamo glavne pruge, na to misliti je uzaludno, jer te sveze lokalne nebi imale koristi.

Što se glavne pruge tiče, i tu je izraženo nekoliko mnienja, ko kojima vidim, da premda se je o ovom pitanju tolikoput razpravljalo, ipak još nepostoje bistri pojmovi, koja bi ta sveza imala biti. Rečeno je bilo, da pruga, koja je jur nacrtana i koja će se graditi, neće biti koristna, i najviše da će koristiti jednom gradu, da je ta pruga tražena od drugih interesa i da ne odgovara našim interesima. Rečeno je bilo, da pruga, koja bi odgovarala našim interesima, bila bi ona, koja bi produljila željeznicu, koja vodi u Knin i spojila se kod Novog sa željeznicom Austro-Ugarske monarkije. Ja nedielim ovo mišljenje. Ja mislim, da pruga, za koju se uhvam da će se graditi, ne samo će odgovarati interesima jednoga grada, nego sve zemlje. Ja mislim, da i ova druga pruga, kad bi se izvela, da bi od koristi bila, ali u isto doba pripoznajem, da su proti ostvarenju te pruge potežkoće takove, da se valja za sada odreći nade, da bi ona mogla biti izvedena. Evo razloga. Pruga, koja bi imala spajati Knin s Novim, ide preko Bosanskog zemljišta. Na bosanskom zemljištu grade se željeznice s bosanskim novcem, i do sad nije bilo slučaja, da je monarkija doprinieła tim troškovima. Kako znate, po zakonu o upravi Bosne i Hercegovine dužne su obe pole naše monarkije doprinašati tim troškovima u razmjeru kojem doprinašaju za ukupne troškove t. j. 70% i 30%. — Takodjer je dobro poznato kako parlamenti, koliko bečki, toliko budimpeštanski, u svakoj prigodi su se protivili, da se iz blagajne ovih dviju pola i novčić doprinese za investicije u Bosni, tako, da svake godine, kad se delega-

cije otvaraju, u priestolnom govoru imade vazda jedan pasus u kojem se zadovoljstvom konstatira, da je budget Bosne u ravnovjesju i da neće biti potrebe, da monarkija tim troškovima doprinaša — i taj pasus biva vazda pleskanjem pozdravljen. Dakle za graditi tu željeznicu htjelo bi se, da Bosna podnese taj trošak. — Uprava pako Bosne izjavila je opetovano, da ona taj trošak nije u stanju doprinieti, jer da ta željeznica, pošto ide na granicu Bosne, prometu Bosne ne bi bila korisna; dočim je u interesu uprave razpoloživi novac potrebit za željeznice koje križaju Bosnu i medjusobno spajaju razne točke proizvoda i prometa Bosne. Dakle na novac Bosne nemože se računati. — Kad je Ugarska bila prvi put upitana, bili dopustila priključenje ove željeznice svojim željeznicam, izjavila se je protivna, navodeć, da bi se tim oštetili trgovački interesi grada Rieke. — Nu poslije kad je ministar širih ideja zauzeo listnicu trgovačku u Pešti, a to je bio pokojni ministar Baroš, on je odgovorio, da priključenju protiviti se nije umjestno i da je vlada Ugarska razpoložena dopustiti to priključenje u svako doba; ali pošto za izvozne interese Ugarske jur je providjeno sa željeznicama i to dvjema na Rieku, da ona gradnji te željeznice neće doprinieti niti novčića. Dakle Bosna ne, Ugarska ne, ostala bi ova pola monarkije.

Pošto se radi o željeznici, koja se ima u Bosni graditi i pošto svi misaoni ljudi ove pole monarkije uvjereni su, da što se god od Bosne dogodilo, ipak Bosna neće nikada biti priključena ovoj poli monarkije i da bi se tu radilo o gradnji željeznice njihovim novcem u zemlji, koja neće njim pripadati, to bi bila naivnost pomisliti, da će oni za gradnju te željeznice glasovati. Ja znam, da kad bi najenergičnija i najuplivnija vlada podastrla carevinskom vieću osnovu za gradnju te željeznice, da bi ta osnova u prvom čitanju bila odbijena. — Ovako stoji stvar i ovo su činjenice, kojim se neda prigovarati. Kad dakle nema novca, a pošto se za graditi željeznice hoće mnogo novca, možete vidjeti, da znači praviti si velike iluzije, kad se misli, da ova željeznica može biti sagradjena.

Pošto sa strane zastupnika dalmatinskih na carevinskom vieću bi često potaknuto, i pošto sa strane ovog Sabora bili su višeput prihvaćeni zaključci, da se spoji Dalmacija sa ostalim svietom željeznicom, pošto sa svih strana ta ideja bi podoprta, došlo se do razmišljanja, kako bi se mogli interesi Bosne spojiti sa interesima našeg područja. Tako je nikla ideja željeznice, koja ima ići iz Sarajeva u Split i to u interesu bosanskih izvoza i onda da se od jedne točke ove željeznice provede jedna pruga prema sjevero-zapadu i priključi ju s banjalučkom željeznicom, t. j. onom koja ide od Novog na Banjaluku. Taj je projekt izradjen i radi se, da se u život privede. Od te pruge izradjen je jur komad, koji vodi od Lauše do Donjeg Vakufa i odavle jedna grana prama Priedoru kroz Sansku dolinu, a druga prema dalmatinskoj granici i prema Splitu. — Ova pruga išla bi dakle iz Splita u Aržano — Bugojno — Donji Vakuf — Jajce i onda u Priedor. Kad, gospodo, trasiramo s olovkom na karti ovu željeznicu i s druge strane onu, koja bi od Knina kroz Unsku dolinu vodila do Novog, vidimo, da ove obe željeznice nisu nego okolišanje velike planine, koja se diže na granici Bosne i Dalmacije i koja niti može biti probijena niti prevaljena. — Kad se izmjere ove daljine, uzevši glavnu točku od Splita, nalazi se, da je u duljini razlika jako malena. Naravno još nije željeznica potanko trasirana, i nemože se točno duljina znati, ali se može tvrditi da razlika u duljini nije veća od 50 kilometara. To je malena stvar. — S druge strane željeznica, koja bi išla preko Donjeg Vakufa i Jajca, ide dosta povoljnim zemljištem, tako da će joj brzina biti znatnija, nego one na drugoj liniji Knin-Novi i tako ono, što se gubi u duljini dobilo se u brzini i troškovi veće duljine nadoknadjuju se manjim troškom vremena i onim trakcije. U tom pogledu nema razlike.

A ono što se govori, da bi koristilo samo jednom gradu, to je jedna bludnja. A zašto? Najprije ću reći samo ovaj razlog. — Mi vidimo to po iskustvu u Trstu i osobito na Rieci. — Rieka je točka, preko koje se uvaža i izvaža sva trgovina iz Ugarske. S gradnjom nove luke i svim udešenjem ondje, kako su stvari učinjene, dolazi to, da trgovina dodje iz nutra zemlje i odmah iz vagona ide u velike parobrode; a isto tako i ona, koja izvana dolazi ide iz velikih parobroda odmah u vagone i onda dalje. Grad

Rieka vidi ogromnu trgovinu, ali ova ide kraj nje, i grad, od te ogromne trgovine malo koristi ima. To bi isto bilo sutra, da se željeznica sagradi do Splita. Split vidio bi možda veliku trgovinu osobito onu izvoza drva i ruda, ali od te trgovine ne bi koristi imao. Znate li, koji put, dobrim dielom, uzimlje drvlje iz Bosne za poći u Francezku, Italiju i dalje? Dolazi iz Bosne u Metković, tu se krca u parobrode, koji vode na Rieku i odavle krca se na druge parobrode, koji ga izvažaju vanka. Kad bi ova željeznica došla u Split, to bi promet na prvoj liniji prestao i ono drvlje krcalo bi se na parobrode, koji bi ga mogli primati u Splitu. U tom pogledu dakle Split bi se malo okoristio.

Ali u drugom pogledu okoristio bi se ovom željeznicom, ne samo grad Split, nego sva Dalmacija. Ova željeznica, koja bi došla na Split, idući na jednu stranu prema Novom, dakle prema zapadnoj Posavini, a drugom stranom bosanskom željeznicom prama istočnoj Posavini, učinila bi da sva trgovina bogate Posavine nadje svoje stovarište u Splitu. Dakle sve ono, što si mora dobaviti trgovina t. z. prekomorska — kojoj je sada glavna točka u Trstu — sve bi to mogla naći u Splitu i tako u ovom gradu razviti se veliki promet. — S druge strane glavni naš proizvod, naše vino, našlo bi ovom prugom put da bude razprodano u Posavini i s jedne i s druge strane Save. A i svi naši proizvodi, kano voće, povrće i druge stvari, što bi se naravno razvilo u zemlji, moglo bi ondje naći svoju prodaju.

Pošto je pako Split nešto sa parobrodima, a nešto će s vremenom biti i željeznicom, svezan sa svom zemljom, naravna je stvar, da nebi samo proizvodi grada Splita, nego ciele Dalmacije mogli uzeti taj put i koristiti se njim. — Ovako se tumači korist te željeznice.

Jučer je častni Biankini rekao, da Magjari žele gradnju ove željeznice; ali nije tako, i dodokaz je tomu ono, što sam prije rekao. — Zato je bolje neke stvari i ne spominjati, kad ih se točno ne poznade. Neka bude uvjeren gos. Biankini da onaj odgovor, kog sam prije spomenuo, i koji je dao ministar Baroš, da, naime, Magjari neće dati niti novčića za gradnju željeznice, da je to zvanični odgovor i ja sam imao prigode pročitati ga. Ja znam i to kazati, da kad se je gradila željeznica Metković-Sarajevo i kad se je radilo o zadnjem komadu, t. j. preko Ivan-planine, bila je žestoka opozicija sa strane Ugarske tomu komadu i hotjela se je odlučujuća rieč jedne uzvišene osobe, da se ta protivnost oslabi. Isto tako uzvišena rieč se je hotjela, da se omogući ona druga pruga. A, gospodo moja, u našem je interesu, da i unapred uživamo za se i za naše interese tu uzvišenu rieč i uhvam se, da ćemo je imati. — S ovim zaključujem ovaj dio mog govora, misleći, da sam barem stvar razjasnio dotle, da će svaki moći imati uvjerenje, ako vidimo sretno izgradjenje ove željeznice, da to neće biti željeznica, koja će zadovoljiti jednom kampanilskom interesu, nego interesu svih nas. *(Odobravanje)*.

Sada mi se je, ne kano izvjestitelju Zemalj. Odbora, nego kano predsjedniku kluba narodne hrvatske stranke, osvrnuti na neke rieči častnog Biankini-a, izrečene u prekjučerašnjem govoru.

Častni Biankini završio je svoj govor žaleći duboko naše glasovanje pri početku ovog zasjedanja. On je rekao, da smo mi adresu za sjedinjenje zakopali pod stol vladinih povjerenika. On nam je prigovorio, da smo se mi iznevjerili našoj prošlosti ovim glasovanjem.

Mi adrese zakopali nismo. Mi smo jedino glasovali proti adresi, držeći, da glasovanje ove adrese ovog puta, u početku zasjedanja, nije bilo shodno i nije moglo pitanju koristiti niti za dlaku, a da je moglo nanieti štete za našu budućnost. Ja sam te uzroke jur naveo i pri ovim uzrocima ostajem.

Mi s ovim glasovanjem nismo se iznevjerili našoj prošlosti; i ovdje ću u kratko spomenuti neke čine, koji su historički, o našem ponašanju kroz ovo vrieme, odkad smo u većini.

God. 1870 mi smo se sastali ovdje prvi put kao narodna većina i naravno onda su Srbi bili zajedno s nama. Na Sabor stigao je Carski reskript, koji je Sabor pozdravio i pozvao, da bira zastupnike na Carevinsko Vieće. Mi smo tada na taj Carski reskript odgovorili s jednom adresom, u kojoj smo naglasili javno pravo ove

Kraljevine i zahtjevali, da se što prije to javno pravo u život privede, a u isto doba smo javili da ćemo birati zastupnike na Carevinsko Vieće. To je već dokazom, da niti onda nismo se uzdali, da će odmah biti izpunjeno ono, što se tiče našeg javnog prava.

God. 1871, došao je opet poziv, ne više od Nj. Veličanstva, nego od ministarstva ondašnjeg, da se biraju zastupnici u Carevinsko Vieće. Mi smo tada opet na taj poziv odgovorili sa adresom, gdje smo ponovili iste stvari adrese prijašnje godine. Pošto je ono Carevinsko Vieće imalo osobitu važnost, i imalo biti kano neka konstituanta, u koliko se radilo neke promjene uvesti o državo-pravnom uredjenju ove pole, mi smo u interesu uzajamnosti sa braćom Slavenima ove pole, našli koristno, da tu budemo i birali smo zastupnike.

Godine 1877, nije više poziv došao, jer je u državo-pravnom odnošaju ove pole učinjena velika promjena, t. j. mjesto da Sabori biraju u Carevinskom Vieću, birali su se ti zastupnici izravno. Ondašnja većina je mislila da na početku zasjedanja imade se ponoviti izjava u pogledu javnog prava, i to putem adrese, koja je bila sastavljena. Ali Sabor je zatvoren i adresa nije došla na glasovanje. Svaki od nas mogao je razumjeti, kako stojimo i što bi značilo, kad bi s tom adresom došli. Kroz 6 godina mi smo razpravljali naše posle i više se s pitanjem javnog prava nismo bavili.

God. 1883 kad se je Sabor sastao, mnienja nisu bila jednaka; i neki su želili, da se opet pitanje javnoga prava iztakne, a drugi su bili protivni. Nadvladalo je mnienje, da se neiztiče to pitanje i nije se podniela adresa. — Onda su bili odnošaji napeti izmedju većine i pokrajinske vlade. Bile su prilike takove, da se je na koncu svima prikazalo, da nije shodno to pitanje izticati.

God. 1888, pri zadnjem zasjedanju ondašnjeg šestogodišta, jedan član kluba, u oči zadnje sjednice zasjedanja, iznio je u klubu našem predlog o adresi. Meni se taj predlog u zadnji čas jednog sabora, koji je dospio svoj život, učinio tako neumjestan i nesmisaon, da sam se nešto uzrujao i nisam tomu predlagatelju na najuljudniji način odgovorio. Ja sam izjavio, ako bi se taj predlog primio, da ću ja iz kluba izstupiti. A gospoda kluba, držeći možda tu moju izjavu kano nekakvu presiju, kao da hoću terorizirati, za oprieti se tomu, sa jednim glasom većine primiše predlog, i ja sam izašao iz kluba. — Gospoda su uvidjela, da nije dobro, da se klub razpadne, i odustala su od predloga. Je li to istina, ja apeliram na ljude, koji su onda u klubu bili. (*Odobravanje*).

God. 1889, sastao se novi Sabor. Kad smo se svi sastali, gg. pok. Stipe Buzolić, Mate Šarić i Perić iznieli su opet predlog, da se podnese adresa. Ja sam na sjednici kluba, kad se o tome razpravljalo, uzeo rieč, i u duljem govoru iztaknuo, da ne držim shodnim, niti koristnim, taj predlog i molio sam gospodu, da odustanu od tog predloga. Iza poduljeg mirnog i prijateljskog razgovora, gospoda su pristala, da se to nečini. Istodobno, pošto bi prijavljeno, da u zemlji ima nezadovoljnih ljudi, koji govore, da mi nećemo zbog kakovih obzira to pitanje da iztaknemo, za pokazati zemlji, da ostajemo pri našem starom programu, bi zaključeno taj program opet objelodaniti, s nekim malim preinakam, koje su se odnašale na promjenute okolnosti. Oni isti razlozi, koje sam javno rekao u prvoj sjednici, bili su onda navedeni u tajnoj sjednici kluba; a to mogu potvrditi sva gospoda, koja su onda prisutna bila. Dakle moje mnienje i većine, koja je za mnom išla u tom pogledu, bilo je jednako onome izraženome na prvoj sjednici ovogodišnjeg zasjedanja. Dakle ja pri tom nisam pokazao nikakve nedosljednosti, dapače mi smo bili skroz i skroz dosljedni.

Ali se govori: lani su ova gospoda izniela adresu, a vi je niste odbili. Istina je. Mi taj predlog nebi bili iznieli nikada. Gospoda su se odlučila na to, i došla su s tim predlogom. Nam se je činilo — barem većini — da odbiti predlog u prvom čitanju, bilo bi isto kano onu gospodu vazda otisnuti od nas; a mi, koji smo nadu gojili da će se prijateljski odnošaji opet uzpostaviti, odlučili smo, da ćemo glasovati s njima. To je bila stvar kurtoazije. Dakle nedosljednosti u nas nije bilo. — Mi ostajemo vjerni načelu ujedinjenja naroda u njegovu ko-

rist, obranu i budućnost. (*Odobravanje na desnici*).

Gospodin Biankini je rekao, da smo mi adresu zakopali pod stol vladinih povjerenika. Čudnovat mauzolej našao je za tu adresu! Ali ako je tim hotio reći, da smo učinili to zato, da učinimo neku uslugu i ljubav gospodi vladinim povjerenicima, on se je u velike prevario. Jer vlada ima jednostavniji način za učiniti, da adresa ne dodje, ako joj smeta. S naše strane mi smo učinili ono, što je u interesu obćem i naroda, koga zastupamo; i tako radimo vazda i ne obaziremo se na liepe oči njihove. Naša povjest u ovoj kući dokazuje, kad je bila potreba, da se nismo nikad obazirali, kako se na vladinoj strani misli, i da smo se znali oprieti svom snagom i vazda pobjedonosno, što je najglavnije.

Gospodo moja! Hrvatski narod u Dalmaciji potišten, zanemaren, zaboravljen za toliko vjekova, digao se na ustavni život stopram godine 1861 i počeo je sticati sviest o sebi i o svom zvanju. Taj narod iza deset godina ljute borbe prema protivnikom imućnijim i umnijim — valja priznati, uz povoljne okolnosti — svojim naporom dobio je većinu na izborim god. 1870, i zasjeo ovdje kano većina na zemaljsku autonomu upravu kano gospodar. — Mi smo, gospodo, kroz ovo doba, odkad smo u većini i u autonomnoj upravi pokazali — budi rečeno bez ikakvog hvalisanja — da znamo zemaljskim poslovima upravljati, i stekli smo povjerenje sa svih strana, i s tim učinili ne malu uslugu hrvatskomu narodu. Ovaj položaj, koji je hrvatski narod stekao, i kojega je utvrdio kroz ovo doba, mi hoćemo, da se i dalje uzdrži. Kroz ovo 25 godina, mi smo kroz mnoge klance morali proći i mnoge potežkoće morali savladati. Netreba ništa nego spomenuti, da kroz godine iza 1871 imali smo u Beču protivno ministarstvo i većinu zastupnika na Carevinskom Vieću. A medju tima zastupnicima bilo je ljudi velika uma i eneržije, ko što je bio pokojni D.r Lapenna; — u ovom Saboru gospoda od manjine priečila su nas na svaki način u ustavnom radu. Oni su ostavljali sabornicu, svaki put kad bi vidjeli, da nas nema 22 na ovoj strani. Medju njima bila je i druga osoba, takodjer uman čovjek, agilan, energičan, kano što je bio pokojni D.r Bajamonti. Mi smo ipak vazda sve potežkoće svladali i izplivali. — Upozorujem samo na godinu 1882 i 1883. Na vladi zemlje bio je čovjek od pameti, koji je imao i glas hrabrog vojnika i uživao podpuno povjerenje Njeg. Veličanstva. Taj čovjek bio se uhvatio nekih ideja i hotio nešto proizvadjati u zemlji; što se je nami prikazivalo škodnim. — Mi smo se tomu čovjeku protivili i doveli do toga, da je on tražio sklopiti mir s nama. — To smo učinili sve, ali ne jedino jurišajuć, nego i mudrom politikom. Ovo su fakta koja se nedadu tajiti. I taj položaj, tako mučno izvojevan, mi hoćemo da se u zemlji održi.

Istina: liepa je stvar opozicija, i napadanje i razmećanje s velikim idejam, ali, gospodo moja, za mene, — možda što to godine nose sobom — opozicija je nevolja. Ja držim, da se u opoziciju ide od ljute nužde; i dok mogu biti u većini i gospodovati, ja s moje strane držim, da je bolje biti u većini, nego u opoziciji. (*Odobravanje na desnici*).

Mi dakle hoćemo sliediti ovu politiku, koja je svedjer bila konsekventna, kako ste se mogli osvjedočiti. Jedino da ono, što smo bili usilovani javno iznieti za motivirati naše glasovanje pri ovoj sjednici, mi smo vazda u klubu propovjedali i toga se držali; a želimo da ovim pravcem ide se i dalje.

Vraćajući se na pitanje našeg javnog prava, ja opetujem sada, da ako igda, da dandanas nije mjesto to pitanje poticati prema vanjskim okolnostim. Država austrijska je država jako delikatnog ustroja. Ta država sastavljena od raznih plemena s raznim interesima ne trpi, da se sa temeljim njezinim drma bez potrebe. Za to vidismo kako osobito u ovom vieku, nigda promjena jedna u državo-pravnom odnošaju nutrnjem nije se dogodila bez vanjskog potresa.

Gospodo moja, ustav dobili smo uslied rata s Francuzkom i Italijom i kad je monarkija izgubila bitke kod Magente i Solferina. Katastrofa kod Königgrätza u ratu s Pruskom doniela je dualizam u okrutnom obliku. Da nije bilo katastrofe kod Königgrätza, nigda Magjarska ne bi stekla položaj, koga ima. God. 1876 imalo je

biti Carevinsko Vieće kano neka konstituanta. Radilo se baš s unutarnjom snagom preustrojiti monarkiju. — Koje su bile okolovštine? Liberalno ministarstvo Giskre i Herbsta s nespretnom svojom religioznom politikom bilo si je uznepriateljilo sve konservativne slojeve monarkije, naročito kler i episkopat, koji znate kakav upliv ima; s druge strane abstinencija českoga naroda, a na čelu mu, ne kakvi govornici pučke skupštine, nego osobe kao Karlo knez Schwarzenberg, grof Martiniz Henrik i Rieger i Trojan i dr. — Radilo se odstraniti ovu politiku abstinencije, koja je slabila monarkiju, dočim je ona mislila na jednu revanchu od Sadove u savezu sa Francuzkom. Pozvan je bio, da proizvede taj preokret grof Hohenwart, čovjek velikog uma i okretnosti. Njemu je pošlo za rukom, iza razpusta Carevinskog Vieća, gdje su Niemci bili u većini, novim izborim stvoriti većinu od dvie trećine, koja se htjela za odobriti t. z. fundamentalne članke, predložene od sabora Kraljevine Češke. Ali sa svim tim, u odlučni čas pokazalo se i vidjelo se, da preokret ovaj, uz protivštinu Niemaca i Magjara, nebi ojačao, nego oslabio Monarkiju. I preokret nije uspio.

Godine 1878, imali smo takodjer vanjskih zapletaja i dogadjaja na Iztoku, i Austrija je zapremila Bosnu i Hercegovinu. Ovo nije ostalo bez uzpliva. Palo je centralističko Njemačko ministarstvo, i došao je grof Taaffe, koji je nastojao, da sa Slavenima zajedno i sa konservativnom strankom stvori većinu i tom upravlja državom. Ova je već na mnogo učinila, osobito što se tiče nutarnjih posala monarkije. A najveći njezin čin je taj, da je slomila za vazda prevlast Niemaca u Austriji. Do god. 1878, Niemci ustavovjerci vladali su u Austriji; ali dandanas ta vlada neda se više uzpostaviti. A Niemci za imati u rukama barem jedan dio vlasti, morali su se koalirati s onima, koje su prije sa svom snagom pobijali.

Ovo kaže, kako u Austriji u vremena mirna ne može se izvesti ni najmanja promjena u državopravnim odnošajim, a da se ne naidje na velike zaprieke. Kako je prije bilo rečeno u Saboru, i opet danas opetujem, da se izvede promjena, mora doći sgodan čas. Taj će po svoj prilici biti onaj, kad se rieši pitanje bosansko, kad se odluči o priklopljenju Bosne ostaloj Monarkiji. Dandanas Austrija po medjunarodnom ugovoru jedino upravlja tim zemljama, ali držim, da nema misaona čovjeka, koji će promisliti, da će te zemlje Austrija ostaviti, za nečiju ljubav, nego bi mogla jedino usljed katastrofe, na koju neću ni misliti. Kad se dodje do pridruženja, onda će se i naš državo-pravni odnošaj urediti. Da su sada povoljnije okolnosti od prije, to svatko uvidja. Napetost prouzrokovana Berlinskim ogovorom, koja je postojala izmedju Austrije i Rusije, prestala je, te se povraća u što bolje prijateljske odnošaje. Velik je tu korak učinjen sa trgovačkim ugovorom i usled najboljih odnošaja izmedju obaju dvora. U prijateljstvu Austrije s Rusijom leži budućnost okupiranih pokrajina. O tom riešenju paka ovisi sudbina naše pokrajine.

Doći će čas, da ćemo imati urediti naše javno pravo na način, da odgovara našim interesima, a naša je dužnost pripravljati se na taj čas. A pripravljamo se na taj čas, kad suglasno s našim programom, koji govori otvoreno, da ćemo pitati u sgodan čas izvršenje carskog obećanja, kad sve više budimo narodnu sviest u zemlji, kad širimo naš jezik, nek se uvede u škole i urede, gdje nije još uveden, kad nastojimo da se podigne materijalno stanje naše zemlje.

Eto, gospodo, široko polje rada i bez velikih pitanja medjunarodnih i državopravnih. Ovo je naš program. Pod njim ćemo mi u buduće izbore izaći pred naše birače. Mi ćemo pozvati pod taj barjak sve ljude, sve Hrvate dobre volje, da se uz nas postave, da s nama gledaju, kako ćemo taj program oživotvoriti. Mi se nadamo, poznavajući zdrav razum naroda našeg, da će se našemu pozivu narod odazvati i nadamo se, da ćemo doći još mnogobrojni u ovu visoku Kuću, za moći dalje raditi na temelju toga programa. (*Odobravanje na desnici*).

Istina, da je naša mladost neuztrpljiva i vruća. Ona misli ako se nije postiglo sve, što se je hotjelo, da nisu krive okolnosti i protivni ljudi, nego da smo mi krivi, i naša slabost, i naš tobožnji nerad. Što se mladosti tiče, ja sam od one kralja Oskara Svedskog, koji je nedavno kazao: „Mladić od 20 godina, koji nije radika—

lan, taj je kukavica; ali je nadostavio, čovjek koji je prevalio 40 godina, a nije umjeren, da je lùda." — Mladost neka goji svoje ideale, neka ih širi; ali mi ljudi, koji smo prevalili 40 godina, valja da gledamo ono, što je razborito i što je moguće. — Jedan državnik francezki rekao je: da je politika *l' art des possibilités* — umjetnost stvari mogućih; jer hoteći nemoguće, nevodi se politika, nego goni vjetar.

Gospodin Biankini je rekao, da će adresa uzkrsnuti. I ja velim, da će uzkrsnuti, kad će doći onaj čas, kad bude sgoda. Ako je tim razumio reći, da će opet u Saboru iznieti adresu, ja mu odgovaram ovo. Ako bude u položaju ovom, u kojem je sada, to jest u manjini, koja neodlučuje pri glasovanju, i, ako znajući, da ima tko bdije nad interesima zemlje, bude stavljao predlog, koji u ostalom neće škoditi, jer neće biti primljen; to uzkrsnuće nije ozbiljno i ne dava mi brige. Ako pak misli, da će stranka prava biti u većini u ovom Saboru, onda mu ozbiljno govorim, da ako mi podlegnemo i dodju pravaši u većinu i prime upravu zemlje, da će onda oni postupati kano i mi. Jer na jedan način samo daje se vladati na svietu, bilo za cara velikog njemačkog carstva, bilo za glavara najmanjeg sela u našem Zagorju, vlada se jedino, pravednošću, razboritošću i umjerenošću. Pravedan prema svakomu, razborit u sredstvima, a umjeren na sve strane. Prave vlade bez ovih triju krieposti nema. Zato pravaši, ako dodju u većinu, vladati će isto kano i mi. A kad bi mislili sliediti onaj pravac, koji sliede kano manjina, bili bi odpuhnuti, i na njihovo mjesto nebi došli mi, nego protivnici. *(Odobravanje)*.

Jer, gospodo moja, nevarajte se, ako protivnici naši nisu mnogobrojni, oni imadu svoje kadre razporedane od Raba do Budve. — Velite: nema vojske. — Dajte, da se nadje opet čovjek od uma i eneržije pokojnog Lapenne, i da jim okolovštine budu povoljnije, a pošto u svim zemljama ima beznačajnika, dakle i u nas, lasno će biti te kadre popuniti i vojsku pokrenuti, koja bi izvojevala pobjedu. To promislite.

Ja sam vam sve to kazao, premda nespada u proračun; ali sam ćutio potrebu, da se povratim na ovo pitanje, koje je opet potaknuo su njekoliko rieči čast. g. Biankini. Ja sam očito i otvorito, kako se dostoji čovjeku, koji govori medju ljudima, kazao, koji će biti naš rad. Tim radom ja uhvam, da ćemo mi i duhove umiriti u zemlji, da ćemo opet sebi približiti zalutalu braću, a iste protivnike naše osvjedočiti o poštenju i iskrenosti naših namjera; da ćemo pripraviti zemlju tako, da kad dodje žudjeni zgodni čas, i kad se bude ugovaralo o našoj budućnosti, ne jedna stranka, nego ciela zemlja bude tu i postavi uvjete, koji će osigurati njezinu budućnost. — *(Odobravanje na desnici)*.

To je naš pravac; a i biti će, što Bog dade i sreća junačka. — *(Burno odobravanje na desnici)*.

P r e d s j e d n i k. Rieč ima gosp. izvjestitelj financijalnog odbora D.r Cingrija.

B i a n k i n i. Pitam rieč.

P r e d s d j e n i k *(zvoni)*. Vi nemate rieči.

B i a n k i n i. Pošto je gosp. izvjestitelj zasegao u pitanje, koje nespada u rad Zemaljskog Odbora, mislim, da se je razprava otvorila.

P r e d s j e d n i k. To nije slučaj. Ako hoćete govoriti, imati ćete druge prigode. Ja nemogu otvoriti razpravu svaki put kad je vas volja.

Rieč ima gosp. D.r Čingrija.

D.r Č i n g r i j a. Visoki Sabore! Nakon velikog govora, što ste sada čuli, nadahnuta velikom ljubavi, prostranim mislima, koje vam je prosborio moj prijatelj častni d r Klaić, predsjednik kluba narodne stranke, ja mislim, da je svatko od vas uvjeren, da ja dobro poznajem, da se nenalazim na visini moje današnje zadaće. Trebalo bi drugog čovjeka i drugog govornika, da i za malo zadovolji mom položaju prema onomu, čemu ste malo prije bili svjedoci.

Predgovornik je tako krasno narisao naše stanje, opravdao je tako liepo naše namjere, pokazao je tako liepo i najtanje razloge, radi česa je protiv nas bila u pokrajini podignuta tako okrutna bura sredstvom svakojakih potvora

i neopravdanih kleveta; on je sve to tako liepo dokazao, da moj položaj postaje suvišan i možda bi najbolje učinio, da se nakon onoga krasnoga govora, odrečem rieči.

Ali to neću učiniti, nego sliedeći moj stari običaj, u koliko mi sile dopuštaju, i ja ću izkati, da prinesem kamen gradji, koju je častni d.r Klaić ovdje počeo, da razbije klevete koje su se podigle proti našoj stranci. Započeti ću sliedeći običui moj postupak, kad god govorim kao izvjestitelj, t. j. tim, da uzmem u pretres letimice ono, što su pojedini govornici tekom razprave naveli.

Prvi je po tom na redu častni zast. g. Ljubić, koga, razumije se — ja neću slieditı u dugom njegovu razlaganju o težkom položaju u kom se nalazi njegov rodni grad Makarska, već ću se samo zaustaviti pri nečemu, što mogu reći, da je na mene osobiti utisak učinilo. Nakon onoga, što je bilo rečeno od čast. Ljubića i s vladinog stola, ja sam se uvjerio, da položaj u Makarskoj mora biti veoma težak i to radi toga što su tamo nekako dvie stranke, koje medju sobom vode borbu. Na glavi tih stranaka bila bi s jedne strane občina, a s druge, — valja da zaključimo na to — vladini ljadi, kotarski poglavar grada Makarske. Kad to nebi tako bilo, ja si nikako ne bi znao protumačiti onu čudnu činjenicu, da je množtvo ljudi došlo iz vana, uljeglo u kotarski ured i tu mu je bila podata austrijska zastava, nekako da je zlorabi prema narodnoj zastavi, koju občinska stranka ondje iztiče, a po tom i velika većina ondješnjeg pučanstva. Ja mislim, da je u tom bio položaj naše vlade jasan; trebalo je, da stane na put takovim čudnim dogadjajima, jer se igrajući š njima može doći kadšto do jako ozbiljnih posljedica.

Ovo sam mislio, da treba da iskreno rečem, jer kad bi taj utisak zatajio, mislim, da nebi bio zadovoljio mojoj zadaći, kao izvjestitelj u ovoj razpravi.

Nego sa strane čast. zast. Ljubića bilo je i nešto drugo iztaknuto, što vriedi, da se ovdje opet iznese i da o tom razpravimo. On je rekao, da izvješenje naše narodne trobojnice i pjevanje hrvatske pjesme, baš one pjesme „Živila Hrvatska"; politička vlast u Makarskoj zabranjuje pod izlikom, da bi to moglo poremetiti javni mir. Ali — gospodo moja, ja cienim, da to nije stanovište, koje mora zauzeti jedna vlada u sličnom slučaju. Ona valja da vidi, jesu li one stvari dopuštene, ili ne, pak ako su dopuštene, valja da upotrebi svoju vlast protiv onih, koji ih prieče i brane. Drugčije se dogadja, da se jedna i najmanja manjina može nametnuti najvećoj većini. A ja mislim, da je to sasvim nepravedna stvar. S tog će mi gledišta dopustiti častni vladin povjeren k da mu izjavim svoje mnienje, kako nije bilo ni najmanje opravdano mišljenje, koje je on izrekao, naime da je vlada u tom slučaju sasvim korektno postupala.

S tim ću ostaviti čast. g. zast. Ljubića i sliedeći red govornika, doći ću na ono, što nam je kazao čast. zast. Biankini. On se nije bavio, kao zastupnik grada Makarske, samo o mjestnim stvarima, nego se upustio u veliku razpravu i dodirnuo se točaka, na koje mislim da sam dužan odgovoriti.

Častni je zast. Biankini, ako se ne varam, počeo s izrekom da nevolje kad se poznavaju, nisu pogibeljne, ali postaju pogibeljne tada, kad ih čovjek ne pozna.

I ja govorim to isto, da nevolje, dok se poznavaju, nisu pogibeljne radi toga, što se mogu prepriečiti, ali kad se ne poznadu postaju pogibeljne. Ta izreka mogla bi se po mom mnienju uporaviti na stranku g. govornika, pošto ja cienim, da kad bi uprav njemu i njegovoj stranci bile poznate nevolje, u koje se njihovim ponašanjem dovode narodne stvari, to bi njihovo ponašanje i postupanje bilo drugčije nego se pokazuje u ovom Vis. Saboru.

Gospodin se zast. na neki način pravdao prema nama, da smo ga mi obiedili, da on ovim načinom svog rada u saboru pravi reklamu sebi i svojoj stranci. Mislim, da je s tim riečima ciljao poglavito na mene i na onaj prizor, koji smo mi ovdje imali onaj dan, kad je častni zastupnik uzeo rieč o zapisniku i — koliko se iz njegovih rieči moglo zaključiti — osudio postupanje našeg g. predsjednika, za to što je

htio, da odstrani obćinstvo s galerija, koje je prekidalo i nije dalo da se slobodno razpravlja u ovoj sabornici. Onaj prizor, koji ja donekle žalim, baš nije dao povoda, da opravdano sumnjam, da se hoće obćinstvo, koje nas ovdje sluša na galeriji u svoj prilog dobiti, a nas prikazati tobože kao neke natražnjake, koji bi svojim ponašanjem htjeli izbjeći svjetlosti i staviti se u tminu, odalečujući javno mnienje, da nam nemože suditi o našim činima. Ja po tom u onaj čas nisam mogao drugo uvidjeti, nego to, i ako je on ciljao na mene, kad je izustio ove rieči, upravo je dobro pogodio.

Častni g. zast. Biankini je žalio naše razmirice. Žalim ih i ja, ali neznam, tko je tim razmiricama kriv, da li mi, ili on sa svojim sudrugovima? Nego kad se vide težki prizori, koji ovdje vladaju, kad se vidi razpoloženje naše zemlje, ja bi tu bolnim srdcem rekao, da to nije ni njihova ni naša krivnja, već nekakve naše zle sudbine, jer da nije tako, ne bi se bilo dogodilo s njihove strane, što se dogodilo; ne bi oni bili odpali od nas. Na taj način igra stranka prava s ove strane Velebita onu ulogu, kad je nas oslabila, koju igra i s one strane Velebita, gdje je svojim odstupom oslabila stranku Strosmajera i pok. Račkoga, kojoj danas — hoćeš nećeš — ima Hrvatska da zahvali za sve što ima.

Častni g. Biankini kaže, da kod nas idu stvari loše i da bi se odporna snaga naroda imala upotrebiti, da se na bolje promiene. Ja neću, gospodo, s moje strane tvrditi, da stvari idu liepo i podpuno, ali bi bio mnogo zahvalan g. zastupniku, da nam je rekao, koja sredstva imamo mi upotrebiti, da uspješnije stvari uredimo, jer konstatirati fakta, a u isto doba ne reći, kojim se sredstvima imamo poslužiti, da posljedice tih fakta odstranimo, mislim da nije drugo, nego rieči.

Možda će mi g. predgovornik reći: Evo mi smo iznieli adresu na kralja, da se glasuje, da potražimo na najvišem mjestu naše sjedinjenjo s Hrvatskom, a vi niste na to pristali. Mislim da nebi trebalo više ni najmanje u to pitanje ulaziti, pošto je onako jasno i jezgrovito, dapače onako plemenito, dokazao naš sudrug i predsjednik našeg kluba razloge, zašto nismo na to pristali.

Ali, gospodo, nemojte tajiti, što vi liepo znate, zašto ste ovu adresu iznieli i da je možda nebi iznieli, kad bi ste znali, da će biti po saboru prisvojena. Vi ste iznieli adresu da kompromitujete narodnu većinu. Vi ste nas htjeli dovesti u škripac, da je glasujemo, ili kad je nebi glasovali, da nas možete razvikati na sve četiri strane svieta, da smo natražnjaci. *(Odobravanje).* To je bila Vaša namjera. Vi ste ozbiljni ljudi i znali ste, da se u današnjim prilikama s adresom nemože ništa postići, ali vam opet velim, vi ste nas htjeli izložiti i htjeli ste imati povoda, da nas proglasite nazadnjacima, neprijateljima zemlje, ili dapače, kako se iz neslanih brzojavka vidi, i izdajnicima domovine i svog naroda.

Je li to istina, je li to tako?

Ovo govorim, jer svaki misaoni čovjek, koji je i najmanje upućen u naše stvari, znao je, ako adresa dodje do pretresanja, da će saborski rad biti prekinut, jer je ukaz za razpust sabora vlada imala u ruci, a mi to niesmo htjeli da se dogodi. Zato mislim, kad smo postupali na ovaj način, da smo zaslužni i prema narodu i prema domovini.

Častni je govornik, baveć se o ustavu, spomenuo da mi imamo ustav samo na papiru, da se ne dozvoljavaju javni sastanci, meetingi. To ja mislim da donekle ima pravo. U nas se od strane upravnih oblasti u tom pretjerava, a neka bude uvjeren častni Biankini, da nitko nebi bio harniji i zahvalniji Vis. Vladi do nas, da je dopustila da se drži famozni meeting u Spljetu, koji je imao proglasiti izdajnicima nas i našu stranku i pokazati svietu, kako smo mi grozni razbojnici našeg naroda. O tom moći će se Vis. Sabor uvjeriti, ako pročita poziv, kojim je taj meeting bio sazvan, što ću učiniti i dozvolom g. predsjednika.

P r e d s j e d n i k. Meni je tu nešto opaziti. Taj proglas je bio zaplienjen sa strane državnog odvjetništva i nebi mogao dozvoliti, da se ovdje čita.

D.r Č i n g r i j a. Ja ću se pozvat na sabor.

P r e d s j e d n i k. To je stvar, koja je bila

s ovog gledišta pretresana u Carevinskom vieću, gdje predsjednik nije dao čitati jednu interpelaciju, u kojoj je bio naveden jedan sekvestrirani članak. S toga se i meni čini, da to ne ide. Ako bi pak Vis. Sabor htio odlučiti da se čita, meni se čini, da bi to bio precedens, koji nebi mogao....

BianKini. Pitam rieč.

Predsjednik. Molim, sad nemožete imati rieč. Ja bi želio da ne prekidamo gosp. izvjestitelja u njegovom liepom govoru, već možemo tu stvar poslije razpraviti.

BianKini. A pozivom na poslovnik....

Predsjednik. Ne, na nijedan način. Sada Vam nemogu dozvoliti rieč, dok još izvjestitelj govori.

Izvj. D.r Čingrija. Opaziti ću, da je u proglasu rečeno, da smo mi glasovali proti sjedinjenju i pozivlje se Splitski narod, da nam sudi radi tog velikog zločinstva; da smo zaniekali one svetinje, koje smo za 34 godine branili i zato nas se meće pod obtužbu i zove se narod, da sudi tim zločincima. Rečeno je, da se nismo stidili reći, da prije nego se stvori Hrvatska, trebalo bi stvoriti Hrvate. To je zlobno izvrtanje rečenice Azegliove, kojom se bio poslužio moj prijatelj Klaić, jer ako se ja dobro siećam, Azeglio nije rekao „stvorimo prije Talijane", već je rekao „Italija je stvorena, a sada stvorimo Talijane". (*Tako je!*) To pak mislim, da je stvar sasvim različita. Nu ipak, pošto g. predsjednik nije hotio na to pristati, da pročitam ovaj poziv, prosvjedujući proti tom, mislim da je povriedio time moj zastupnički imunitet, u ime kojega bi bio ovlašten iznieti tu stvar. Ja sam ipak zadovoljan.

Predsjednik. Oprostite! Ja bi povriedio vaš imunitet, kad bi vi to štampali i to bilo sekvestrirano. Ali tu ste vi donieli jednu stvar, koju je drugi štampao, a bila je sekvestrirana, a toga vam nemogu dozvoliti da čitate.

Izv. D.r Čingrija. Bilo bi jednako.

Predsjednik. Kad vi pristajete medjutim, pitanje je riešeno i bolje je da prosliedite.

Izvj. D.r Čingrija. Idući napried sada s mojim govorom, ostavit ću čast. zast. g. Biankini-a, možda ne sasvim, nego s tom reservom, da se opet poslie na njega za nešto povratim, a proći ću na ono, što je rekao častni zast. Smirić. On se bavio samo jednim pitanjem i izrazio je svoju želju, da bi se stalo na put našim narodnim prepirkama i u tu svrhu da se načela sadržana u čl. 19. fundamentalnoga zakona izvedu u jedan konkretni zakon, da nekako tim putem bude izmedju nas uredjen jedan modus vivendi, za koji on žali, da ga sada nema. Da opravda tu svoju tezu, pozvao se na okolnosti, koje vladaju u nama bližnjim pokrajinama, i to baš na Istru, Trst i Goricu. Ja mislim, da nisu jednake okolnosti, koje ovdje vladaju, i one, koje vladaju tamo u pogledu što se naroda i narodnog pitanja tiče, jer dok nema sumnje da u tim drugim pokrajinama, na koje se on pozvao, ima jedna talijanska narodnost i jedan talijanski elemenat, ako i u manjini prema slavenskom, u nas nije tako. To nije prvi put, da ja to kažem u ovom Vis. Saboru, već sam to isto iztakao i u više sličnih prigoda. Mi ne možemo, gospodo, dopustiti da u Dalmaciji ima talijanske narodnosti u onom smislu, kako častni zast. Smirić tvrdi, da je ima. Kako sam rekao i u drugim prigodama, mi možemo dopustiti, da ovdje ima ljudi talijanski izobraženih; to su svi stariji ljudi, a medju tima sam i ja. Ali meni se zato nije nikad ni sanjalo, da sam Talijan. Dakle tu treba praviti razliku izmedju talijanske kulture i izmedju talijanske narodnosti. Mi ne niečemo da talijanska kultura u Dalmaciji ne obstoji, i dao Bog, da ostane još na dugo, da nas sačuva od jedne druge izobraženosti, koju neću ovdje imenovati; (*smieh*) — dakle recimo njemačke. Ali to je jedna stvar, a narodnost je druga. Da vam mi, gospodo, to priznamo, mi bi radili protiv onoga, što smo da sada svedjer tvrdili i proti čemu smo se do sad borili.

Sjetite se, gospodo, onih vremena, kad je jedan od prvih vaših ljudi, pok. Bajamonti, govorio: „Slavi anche domani, croati giammai"; sjetite se onih vremena, kad je on u ovom sa—

boru, gdje smo ga svi mi čuli, rekao: „Mi znamo da je ta talijanska narodnost nešta sumnjiva u Dalmaciji, ali mi o njoj govorimo da se možemo osloniti na čl. 19". Na svaki način, bilo kako mu drago, gospodo moja, na temelju toga, mi se nikad ne ćemo moći sporazumjeti. Ako hoćete, mi ćemo obezbiediti u nas talijansku kulturu, koliko je do nas, od srdca i dragovoljno, ali nemojte pitati ono, što Vam mi ne možemo dati. S tim mislim, da sam točno obilježio stanovište moje, a što je više, moje stranke u ovom poslu.

Sad ću jednu drugu stvar opaziti i nekako zamjeriti častnom g. Smiriću, koga ja inače u velike poštujem i radi njegovih godina i radi njegove neobične izobraženosti. Kad je govorio ono o strankama, koje vladaju u našoj zemlji, on je rekao nešto, na što treba da ja pozovem osbiljno pozornost ovog Vis. Sabora. On je rekao, da su sada u našoj zemlji 4 stranke, srbska, talijanska, radikalna hrvatska i mi, koji da smo oportunisti. Ali razumimo se dobro! Ako protuoportunizam znači biti svagdje vjeran svojim načelima i sliediti ih do skrajnosti u svakom slučaju, tada mi nismo oportunisti. Mi smo onakovi, kakovi smo od početka bili. Nama nitko nemože predbaciti, da smo promienjivali imena i stranke, kao rukavice.

D.r Smirić. Ho domandato scusa subito. Ho detto, che adopero la parola usuale.

Izvj. D.r Čingrija. Moje sadašnje rieči ne ciljaju na vas. Mi nismo nikada promienili ni naše načelo, ni naše stanovište, koje smo zauzeli u prvi mah, kad smo došli kao većina u ovaj sabor. Ali ja neznam, bili svi oni, koji su s nama bili u početku, mogli danas to reći. Ja mislim, da ne. Držim da sam time i u ovome učinio, koliko mi je dužnost nalagala, kad sam razjasnio obadva pitanja prama g. Smiriću.

A sada dolazi red na čast. gosp. Bjelanovića, kojega nemogu izostaviti, a da mu štogod ne rečem. Ja se neću upuštati u onaj dio, što se ekonomičnog pitanja naše pokrajine tiče, ali nemogu da ostavim bez opazke ono, što je on rekao, da smo odbijajući adresu, riešili pitanje sjedinjenja, pak da je onim našim glasovanjem provizorij postao definitivan.

Ja mislim, da ta tvrdnja častnog g. zastupnika nema ni najmanje temelja. Ako smo mi postupali na onaj način radi razloga shodnosti, ostali smo svedj čvrsti u našoj prijašnjoj misli i nismo se odrekli ničesa. Pitanje sjedinjenja, gospodo, za nas je pitanje ostvarenja narodnog načela i kad bismo se mi toga odrekli, prestali bi biti strankom; a ja s moje strane, da vam pravo rečem, kad bi se imao toga odreći i kad to ne bi bio cilj, za kojim teži stranka, ja bi istupio iz ovog sabora i nebi vam došao amo zanovetati. Ali mi se nismo ničega odrekli.

To ja govorim častnom g. Bjelanoviću, al nemogu da nešto ne napomenem, biva da se ta njegova izreka ni najmanje ne slaže s onim, što smo čuli od njegovog častnog druga zast. D.ra Baljaka u jednoj od prošlih sjednica.

Mislio sam, da treba u tom ovoliko da iztaknem, jer bi se drugčije moglo posumnjati, da je naše ponašanje onakovo, kako nas se s pravaške strane objedjuje, kad bi se uzelo za istinu, što nam je u grieh upisao čast. Biankini, a što mi nikako nesmijemo dopustiti.

Rekao je u toj prigodi čast. Bjelanović, da je adresa zakopana i da više uzkrsnuti neće. Ja to nemogu primiti kao dobar omen, jer mislim, da će uzkrsnuti adresa, ali u sgodno doba, kad ne bude igračka u protivničkoj ruci, podignuta proti svojim drugovima u saboru, jedino radi reklame.

Nego pošto mi nije bilo dopušteno da pročitam onaj poziv, mislim da će mi možda sa strane g. predsjednika biti dopušteno, da štogod drugo pročitam i to na opravdanje našeg postupanja, pošto je to došlo nekako na pretres, u nakani da dokažem, da mi nismo drugo učinili, kad smo adresu uklonili, nego ono, što je bilo učinjeno nazad ne vele godina u Zagrebačkom saboru, kad je u sličnoj prigodi god. 1889. zast. Barčić, kojeg su Starčevićanci, — neću reći pravaši — izobćili iz svoje skupine, iznio slični predlog. Samo on ga je prikazao — nemojte se uvriediti, gospodo, ali treba da rečem — na ozbiljniji način. On nije zahtjevao zanj prešnost, jer u jednom poslu, kao

što je jedna adresa na krunu, zahtievali prešnost u pretresu — dopustite da vam rečem izričito ovdje — meni se čini da baš nije stvar najozbiljnija. Zastupnik Barčić, kako rekoh, bio je prikazao na Saboru Hrvatskom predlog, da se Njegovu Veličanstvu učini adresa u svrhu, da se traži sjedinjenje Dalmacije s Hrvatskom, da u tu svrhu bude odabran odbor od 5 lica, koji će tu adresu sastaviti, u da se u adresi traži, da Njegovo Veličanstvo Kralj odluči, da jedna deputacija od 10 lica iz Sabora zagrebačkog bude pozvana, da vieća i razpravlja o sjedinjenju sa sličnom deputacijom od 10 članova iz Sabora dalmatinskog. A tko je ustao proti Barčiću u onoj sgodi? Ove su stvari već bile iznesene u javnoj štampi ovih posljednjih dana, ali ja vidim, da pravaška stranka mimoilazi to mukom i mudro šuti. S toga sam hotio ja stvar iznieti ovdje i pokazati to narodu s mog zastupničkog mjesta.

Znate li, gospodo, tko je ustao proti adresi? — Ustao je nitko drugi nego sami prorok stranke Ante Starčević.

Biankini. Ali ne na onaj način, kao Vi.

Izvj. D.r Čingrija. Ima teorija Folnegovića, da vam je slobodno sve, jer ste pravaši. Ali poslie ćete mi odgovoriti na to.

I to znate na koji način? Ne na onaj način, kako je ustao uljudni predsjedatelj našeg kluba D.r Klaić, s govorom, koga je izrekao u onoj prigodi, kad smo odklonili adresu, nego s ovakovim izrazima: (*čita*): „Taj predlog meni je prikazan za podpis, nu ja dok sam čuo o čem se radi, nisam ga hotio niti čitati, a kad sam si ga pročitao. on mi postade upravo odurnim, gnjusnim. U pogledu Dalmacije naš je narod i Sabor već davno učinio sve, što se slaže s čašću naroda.“

Mislim, da ovo, više manje, nije ništa drugo, nego što je s naše strane bilo navedeno. Ali takovi su izrazi dozvoljeni samo D.ru Anti Starčeviću, prvaku stranke prava, kojega ste ipak danas zakopali živa u mauzolej, kojeg ste mu u Zagrebu podigli pod imenom „Dom D.ra Starčevića“, a D.r Frank je sada stupio na vodstvo i očito hoće da preustroji stranku na taj način, da za vladu bude sposobna. To se vidi u svemu, što on čini, ali hoće li on to postići, to se može dvojiti. Do sada je jedino postigao, da je izazvao *viceve* bana hrvatskoga grofa Khuena Hedervarya, koji se — barem je to takav utisak na me učinilo — porugljivo izrazio o njem u poznatoj prigodi, dok je s osobitim poštovanjem govorio o Barčiću, kojega su pravaši izobčili iz svoje skupine.

Ali hajmo napried, da vidimo, što još govori D.r Ante Starčević (*čita*): „Ja držim da nije dostojno niti po Njeg. Veličanstvo niti po narodno zastupstvo, da se kruna još opominje poradi Dalmacije i s toga neću sebe niti narod ovom ili sličnom prigodom poniziti.

Ta mi je stvar gnjusna: ja držim da je to najnovije spletkarenje u savezu s drugim nekim i da je posljedak stanja cielokupne monarkije, u kojoj živimo.“

Ovdje mal da nije rekao Starčević, po mom mnienju, onomu Barčiću, koji je govorio o ruskim kopitima na bečkom pločniku, da je on postao nekakvi agent Austrijske državne policije. Pa napried govori (*čita*):

„Evo zašto, mi se čini neiskrena, uprav nečista i pogibeljna: ja tu stvar smatram znakom neprijateljskim mojoj domovini. Ja niesam bio i neću da budem ičije orudje, a ja bi bio ovo, kad se nebi svom snagom osvjedočenja svoga protivio ovom predlogu.“

Ove posljednje rieči vodje stranke prava daju mi povoda da rečem, da se i naše ponašanje na isti način opravdava, jer i mi niesmo htjeli da budemo ičije orudje.

Nije bilo ni prema dostojanstvu naše stranke, da nam se manjina nametne i veli: Ili ćete se sa mnom, ili ćemo vas osramotiti. Ako je itko imao smjelosti, to smo je pokazali mi, a ne vi. Mi koji smo imali smjelosti, da se opremo impopularnosti radi našeg postupka, pošto je narod u obće bio krivo informiran, jer mu se rekla neistina, da smo mi obatalili naše načelo sjedinjenja, da smo glasovali proti sjedinjenju i

što ja znam drugo. Nego ja neznam, ali mislim, da kod vas, gospodo, u pravaškom taboru vladaju neke čudne misli i apreciacije, kad idete na to, da procienjujete rad svojih protivnika. U obće je poznata bura, koja se podigla proti našem drugu gosp. zast. Klaiću u prigodi, kad je izrekao onaj poznati govor u delegaciji. — Vi znate, da je on postao u onoj prigodi žrtvom demonstracije, na koju se ja neću ovdje obazirati. D.r Klaić nije učinio ništa, nego je priznao jednu poznatu istinu, da se s ekonomskog gledišta upravi Bosne ne da prigovoriti, ali kad su pošli pravaši da laskaju i da se udvaraju upravitelju Bosne, gosp. Kallayu, i kad je tada bilo opaženo s naše strane, kako je vama dopušteno što nama nije, reklo se: Mi smo stranka prava i nama može biti dopušteno, što vama nije. Je li ovo istina? Ovo nije ništa tajna. O tom su govorile sve novine u ono doba i upravo su se čudile kako se može što slična dogoditi, kao što se i ja u ovaj čas čudim, kako ozbiljni ljudi mogu onakove teorije tiskati i davati po svietu. A ti isti ljudi su i drugu teoriju iznašli, sadržanu u savjetu na mladež, savjetu objelodanjenom, koji glasi: Za Boga, ne čitajte protivničkih novina, već samo novine svoje stranke! To mi je eto, gospodo, lebdilo pred očima, kad sam rekao, da je tu po sriedi nekakva sekta. Kad stranka prava hoće ujedinjenje naše domovine, nije sekta; ako hoće da Hrvatska bude velika i poštovana, nije sekta; ali kad nam stranka prava nameće fekticizam jednog čovjeka, kad ona iznosi svog proroka, svog učitelja, kad tu ima i mladih učenika, tada ona postaje sektom. Dakle Starčevićanstvo je, gospodo, sekta, a ne stranka prava.

Pošto smo već danas poveli rieč o ovoj našoj parnici, razpravljajmo ju do svrhe.

Reklo se, da je i pok. don Miho Pavlinović bio pravaš. Ja neznam lebdili ovdje gdje njegova sjena, ali ako lebdi, čudom će se čudili na takove neopravdane izraze. On je bio pravaš u onom smislu, u kom sam ja malo prije govorio, ali je bio prije sve drugo, nego pravaš u starčevićanskom smislu.

A sada s dozvolom gospod. predsjedatelja, pošto se već ne radi o stvari, na koju je drž. odvjetnik metnuo svoje ruke, ja ću pročitati nešto na obranu onoga, što sam rekao. Ja imam u rukama „Hrvatske razmišljanje,“ koje je don Miho Pavlinović godine 1884 tiskao. Čujte, gospodo, što on o Starčevićanstvu kaže. „Starčevićanstvo širi u družtvenom životu nesgrapnost, mržnju, grdnju na svakoga, koji se s' stope nepiše u Stekliše, u bezuvjetne poklonitelje Ante Starčevića i svih njegovih mušica. Ono je u politici preuzetnost nezrelih mladenaca, da sa školskih klupa vrhovno sude siedim glavam. Starčevićanstvo je medjunarodni prezir, vrtoglavlje nad ponorom razpada itd.“

Pošto već govorim o potvori, reći ću, da sam ja u mojoj osobi bio žrtva jedne takove potvore.

Borčić. Niste sami.

Izvj. D.r Čingrija. Ja nerado govorim o sebi, ali ovo moram kazati. Svak zna koju sam ja ulogu nazad malo vremena, prigodom poznatih obćinskih izbora dubrovačkih, igrao. Svak zna, da sam se ja svim srdcem zauzeo na našu hrvatsku stvar i borio se koliko sam mogao i kad ne biste meni vjerovali, ja bih se pozvao ovdje, na moje protivnike, da reknu, je li to tako, je sam li ja učinio što sam mogao i najhrabrije se za tu stvar zauzeo. (*Srbi povladjuju*). Neću pripoviedati što je svakom poznato, kako se prva faza tih izbora svršila. Kako znate, bili su proglašeni kao odobreni oni, koji nisu dobili većinu glasova, uslied česa je bio učinjen jedan utok, koga sam naravno sastavio ja i uviek ja. Nego kad jedna stvar ne uspije, udari se na onoga koji je s tom stvari upravljao, i tako su mladi elementi, recimo starčevićanski, u Dubrovniku našli, da sam ja svemu kriv, što su javno pisali. Neka bi bilo da su rekli, da sam ja krivo radio po nesposobnosti, pomozi Bog; ali je po sriedi uljegla kleveta i reklo se, da sam ja u sporazumu sa Srbima radio, da se dodje do ovih posljedica. Ako ne vjerujete, a vi čitajte dotični dopis u goričkom „Rinnovamento,“ gdje je to rečeno. Ali to nebi bilo sve, premda ja znam kako je onaj dopis sastavljen i u koju svrhu, ipak bi se još moglo reći, da „Rinnovamento“ u Gorici nezna kako naše stvari stoje, i da je taj list, komu ja urednika dobro poznajem, bio prevarem i primio je tu stvar,

koju drugačije nebio bio primio. Ali se našao u Dalmaciji list, koji je primio tu grdnu klevetu, koji list nije mogao posumnjati, da sam ja ono učinio, već je znao da je to bezobrazna laž. I taj je list, gospodo, bio „Katolička Dalmacija.“

Sada recite, je li to sektarsko ponašanje, ili nije, navaliti onako klevetama, pošto je svak znao, da sam ja učinio svoje državnstvo u podpunoj mjeri. To je, ja i opet velim, duh sektarski.

Milo mi je, da mi se pružila ovdje sgoda — premda nerado o sebi govorim — da žigošem taj sramotni postupak. *(Odobravanje)*.

Nego liepo je, gospodo, tjerati prećeranu opoziciju, ali je to liepo, dok si u manjini, i dok ti nije stalo da postigneš neki važniji uspjeh. Mi znamo da i Istarski hrvatski zastupnici pripadaju stranci prava, ali kad se došlo do ozbiljnih posljednjih dogadjaja u Istri, oni su radili ozbiljno, a radili su i uspješno. Ja mislim, da njihovo očitovanje u Pulju, gdje su se mislim, sastali, ono je, što je navelo bečko ministarstvo, da se jednom čvrstom rukom zauzme i da spasi i obrani većinu prama manjini, koja joj se nametala.

Tako isto, gospodo, kad biste se našli u sličnoj prigodi, kako vam je već bilo rečeno s naše strane iz ustiju našeg druga D.ra Klaića, kad biste vi htjeli nešto uspješnije raditi, da se dogodi ono, što mislim da je mučno, da vi dodjete do većine u ovom saboru i preuzmete u svoje ruke obću stvar, i vi biste razmatrali stvari na ovaj način. Ne, tako se neda vladati; i vi biste postali konservativni ljudi.

Mislim, da sam preko mjere dosadio ovoj visokoj Kući, i da svak želi da ovaj moj govor dospije. Moj je govor, kako vidite, bio polemične naravi i trebalo je da se ja latim ovog posljednjeg sredstva, da prama našim tužiteljima opravdam postupanje moje i naše stranke u obće, u koliko su mi moje slabe sile dopuštale.

Na ovaj se način uhvam, kad se povratim u moju domovinu, znat će se zašto sam radio i kako sam radio: znat će se, da sve nastojanje onih agenata, koji su me htjeli prikazati kao nekakva čovjeka, koji, kad je došao amo, prodao se neznam komu, pogazio sve ono, što mu je negda sveto bilo — pokazat će se da sve te osvade nisu nego obmane naperene u stranačke svrhe, s kojima se hoće da se mami kod nas prosti narod, kao što se u obće u Dalmacijiište, da se mami sličnim oružjem. Ja nisam želio do ovoga doći, da mi nije trebalo, i nitko više ne žali, gospodo moja, da smo se mi sasvim rastavili. Tko je god sliedio lani naš rad, bit će uvidio, kako je sav išao na to, da opet privučemo braću što su se odtrgla od nas i ostavila nas. Ali pošto nismo u tom uspjeli, pošto smo uvidjeli, da pitanje adrese nije za drugo bilo izneseno, nego da se s njome posluže i nadju kakvo sredstvo protiv nas, valjalo je, da jedanput učinimo čiste račune, da svak zna, tko obmanjuje, a tko istinu govori, i u to ime predlažem, da se predje na posebnu razpravu. *(Odobravanje)*.

P r e d s j e d n i k. Stavljam na glasovanje predlog financ. odbora, da se uzme podlogom posebne razprave proračun zemaljske zaklade podnesen izvješćem Br. 6021 godine 1894 Zemaljskog Odbora. Gospoda, koja pristaju na to, neka izvole ustati. *(Većina)*. Primljen.

Rieč ima gospodin zastupnik D.r Smirić za stvarni izpravak.

D.r S m i r i c h. Mentre da quella parte nulla trovasi a ridire intorno al voto da me esternato per l' emanazione di una legge di dettaglio e pratica applicazione dell' ormai famoso articolo 19, relativo ai diritti di nazionalità, mi si fa l' onore di tre osservazioni, quasi in via di rimbrotto. Eccole. — I. Voi parlate di quattro elementi distinti in Dalmazia, cioè italiano, serbo, croato opportunista e croato radicale; mentre questi non esistono. — II. Perchè appiccicare ai croati gli appellativi, dall' una di opportunisti, e dall' altra di radicali? — III. Chi vi autorizza di supporre una nazionalità italiana in Dalmazia? — Non posso celare le mie meraviglie a proposito di cosifatte interpellanze, che mi sembrano cadute dalle nuvole meglio che desunte dalla dura realtà delle nostre inamene condizioni. Ed eccomi a rispondere. Alla I. Parmi non aver

detto nulla di nuovo. — Se tra italiani e serbi sussistono vincoli di simpatia e di equità, niuno ignora la diversità dei loro programmi, sebbene appianabili, tra persone di cuore, alla stregua del giusto e dell' onesto. — Alla II. Non son io che vi affibbio i nomignoli di opportunisti e radicali. — Me ne sono servito, senza imprimer loro la mia sanzione, unicamente per essere compreso. — E feci di più. Non appena proferiti, ve ne chiesi scusa, pel caso non vi garbassero. Che poteva fare di più? — Io non ho il diritto di ribattezzarvi. — Alla III. Qui appena comincian le dolenti note. — Non mi meraviglio punto se da vostra parte siasi giunti all' estremo di negare persino la esistenza d' italiani, e italianizzati — locchè fa lo stesso — in Dalmazia. — La vostra negazione è assurda, ma sta nel vostro programma. „Bisogna dir sempre così" voi avete detto; e così fate. — Questo assunto venne da me — e da altri — altre volte svolto tra queste pareti, con tutta l' evidenza, ed il generale convincimento cui ha diritto. — Il mio signor interlocutore sbaglia di grosso, allorchè dice la nazionalità dipendere esclusivamente dalla nascita. — Tutti i migliori statisti derivano questa qualifica dal concorso di molti e svariati elementi, quali l' origine, la nascita, il domicilio, la lingua e letteratura, le vicende storiche, l' utilità, le simpatie ed antipatie, e, finalmente, l' Io, — sì, o signori — l' Io, ossia la volontà libera di cadauno. — Perlocchè osserva Smiles come, invece di usare la voce nazione, dir si potrebbe „l' individualità collettiva di un numero d' uomini meritevole di considerazione." — Non sono cose da ridere, signor deputato Cingria!

D.r Čingrija. Molim, ja rado slušam.

D.r Smirich. Non bisogna trinciare a capriccio; bisogna studiare, e studiare a lungo e coscienziosamente, sopra certi problemi, prima di avventurarsi a risolverli. — Io non getto in faccia a nessuno le mie povere opinioni; ma tengo il vanto d' indagarne riverentemente l'aggiustatezza coll' autorità di scrittori competenti e generalmente apprezzati. — Non è questo il momento di ripetere quanto ho detto altre volte sul quesito delle nazionalità. — Quì ricorderò solo che, se havvi un numero considerevole di cittadini d' uno stato, i quali sono, o vogliono essere, considerati e trattati come professanti una nazionalità qualunque civile, senza ledere i propri doveri verso il principe, il governo, ed altra nazionalità vicina, nè principe, nè governo, nè il vicino d' altra nazione hanno il diritto d' impedirlo. — Principe e governo son fatti pel bene dei popoli, e non viceversa, quando questo bene è conciliabile colle loro prerogative, e ad essi poco può e deve importare d' esaudire i voti del paese. — Sarebbe assurdo supporre la libertà legale dei cittadini generalmente proclamata in tutto e per tutto, ed escluderla rispetto a quello supremo della lingua, e civiltà, in una parola della nazione, non inferiore al diritto di libero culto, della scelta d' una professione, o dell' imprendimento di un viaggio! — Voi non cessate mai di ripetere: „terra croata": ma la terra non dà, nè toglie nazionalità. — È la persona, è l' Io che la sceglie, che la mantiene, che la tutela; e di pieno diritto. — Ora aggiungerò al signor oppositore che nessuno neppure degli storici più reputabili, compreso Cantù, annovera Dalmazia, e la sua tanto da me pregiata Ragusa, fra i paesi esclusivamente slavi, e tanto meno quale ancelle di Croazia e Slavonia. — Quando Napoleone il grande creava il regno d' Italia in un proclama pubblicato a Spalato dal suo generale Dumas, così esprimevasi: „L' imperatore vi restituisce alla vostra patria e vi rende la lingua degli avi vostri". — Lo stesso Napoleone inviava, con mandato in bianco, al governo di Dalmazia, Dandolo, italiano per esso, e lo nominava „Provveditore generale" alla foggia stessa dei provveditori generali veneti, ai quali i dalmati erano usi di tributare venerazione ed affetto da secoli. — Dandolo circondava il suo reggimento di consiglieri tutti fatti venire d' Italia, tra i quali l' illustre Sclopis. — Ragusa, finchè fu libera, ebbe il suo rettore, o Doge — se più vi piace — ed i suoi senatori. Non ebbe dei bani! — Il periodico ufficiale di Dandolo suonava italiano, per la parte civile del paese, e solo qualche rara comunicazione pella campagna era dettata in slavo. — Non appena subentrato il primo, e poscia l' attuale regime austriaco, — è inutile dirvelo — burocrazia, scuole, e istituzioni di ogni genere, tutto in italiano, escluso lo slavo persino come lingua di coltura. — Leggi, ordinanze normative, decreti,

tutto quanto proveniva dalla sovranità e dagli aulici dicasteri di Vienna, tutto italiano; non solo, ma la firma del capo supremo del dicastero tedesco, susseguita da quella del relatore, italiano. — Dalmati e ragusei sedevano applauditi sulle cattedre d' Italia! Le università di Padova e Pavia erano le più frequentate da ragusei e dalmati. — Soppresso il seminario illirico, che avea lo slavo quale lingua d' istruzione. — Allo scarso numero di dalmati qualificati supplivasi mercè candidati e funzionarî e professori ginnasiali veneti e lombardi, che riguardavano Dalmazia quale loro seconda patria. — Io stesso, e meco un innumerevole stuolo di dalmati, siamo allievi di questi. — Gli statuti, cioè il complesso dei nostri municipî, prima latini e poi italiani, eccettuato forse uno. — La raccolta delle leggi provinciali tutta ed eslusivamente italiana. — E così potrei proseguire analizzando ogni ramo, ogni frase e ogni emanazione della vita pubblica e privata. — Non vi dirò delle lapidi, delle rassegne, dei monumenti, delle chiese, torri, e bastioni, di tutto ciò che segnala la storia, la vita, l' anima di un popolo, tutti latini o italiani. — Non ripeterò finalmente che nel sacrario del nostro antico archivio provinciale non trovate vestigio di regoli croati, tranne quello della vendita di noi, fatta quale merce inutile, da Ladislao a Venezia. — È egli possibile che tutto ciò fosse effetto di violenza, di frode, di errore; e che voi soli ci vediate chiaro? — Ora sia lecito domandare: da qual parte a taluno spetta sorridere benignamente? Di qua o di là?

Predsjednik. Prelazim na posebnu razpravu. Ako tko želi govoriti, moze iza svake točke.

Izvj. D.r Čingrija. Ili sam se ja grubo izrazio, ili me je gosp. Smirić grubo shvatio. Ja nisam uzeo kao uvriedu, što je on rekao, da smo mi oportuniste; ja sam htio oprovrgnuti, da smo mi takovi, ako se sudi s gledišta, što je upravo pravi oportunizam, da se mienjaju stranke kao rukavice, pošto smo mi ostali na onom, na čem smo bili od početka.

S druge strane, zašto bi se itko mogao žaliti, da mu se reče, da je oportunista? Oportuniste su bili više-manje svi veliki ljudi našeg doba. Sad mi se ne prikazuje nitko drugi do Gambette, koji je bio velik čovjek našeg vremena, a koga su obiedili protivnici i zvali ga oportunistom. To se isto dogadja i sadašnjem talijanskom ministru predsjedniku Crispiu, koji je doista promienio svoje nazore, čim ga sada neprijatelji obiedjuju. Ali ja bi htio, da idu vladati s onima načelima, koja je Crispi u manjini ispoviedao.

To za uvriedu niti sam uzeo ja, niti tko drugi, tko pozna našeg častnog druga Smirića, jer ja znam po izkustvu, da je on čovjek, koji nikoga ne vriedja. — Nego nikako se ne mogu s njim složiti u onom, gdje je do skrajnosti dotjerao svoju teoriju o narodnosti. Kad bi ja dakle mogao danas pomisliti, da sam francuz ili Englez, to bi i bio. Ali tu ima nešto drugo po sriedi, baš tako, kao što čovjek ne može postati ženom i obratno, tako i tko se rodio, valja da pripada jednom narodu, htio on ili ne. Jezik pak nije nego donekle obilježje, a osobito, ako je taj jezik umjetno namaknut, kao što je to bilo s jonskim otocima, gdje su najbolji Grci, što ih možda imamo. Ali da njima tko reče, da su Talijanci ili da se sdruže s Italijom, rekli bi, da je mahnit, premda su ti ljudi još za vremena engleskog vladanja imali jezik talijanski, ne samo u običnom životu, kao što mi, već su, ako se ne varam, i u svom parlamentu ga upotrebljavali. A to je bilo nešto slično, gospodo, kao amo u početku, kad se sakupio prvi sabor dalmatinski. Onda je jedna i druga stranka govorila talijanski, jer su ljudi bili izobraženi talijanski, a ne zato, jer su bili Talijani.

I tim, mislim, da je razjašnjeno to stanovište.

Predsjednik. Prelazim na posebnu razpravu. Izvolite pročitati potrebštinu.

Izvj. D.r Čingrija (*čita potrebštinu, naslov 1*).

Predsjednik. — Rieč ima u posebnoj razpravi gospodin zastupnik Biankini.

Biankini. Visoki sabore! Pošto je častni izvjestitelj zemaljskog odbora svojim govorom

zasegao i na političko polje, koje baš strogo nespada u administrativni djelokrug odbora, s dobrotom gospodina predsjedatelja, bit će meni dopušteno, u ovoj posebnoj razpravi, osvrnuti se barem na glavne točke govora častne gospode D.ra Klaića i D.ra Čingrije, tim više što su ovi baš prsimice napali na stranku prava, kojoj ja imam čast pripadati, a mene su i lično izazvali.

Govori te časne gospode učinili su na me dvostruki utisak: govor častnog Klaića prikazuje mi se kao tiha rječica, koja mirno teče u svomu vijugastomu teku; a govor častnog Čingrije — neka mi oprosti prispodobu — predstavlja mi se kao divlji potok, koji ruši i hara livade i polja, a ostavlja za sobom samo jad i ruševine. (*Odobravanje*).

Dužnost mi je odvratiti koju, u koliko je moguće u posebnoj razpravi, na jedan i na drugi govor.

Častni D.r Klaić iznio nam je historijat o adresi u redovim narodne stranke u Dalmaciji. Taj je historijat, u koliko je meni poznato, u glavnim točkama dosta točan; gdjegod u pojedinim potankostima, valjada nije podpun ni izcrpiv, no podje li mi za rukom, ja ću gledati, da ga popunim, tekom ove razprave.

Ali cieli historijat, koji nam je častni D.r Klaić iznio o pitanju adrese u narodnoj stranci, meni se čini, da baš govori proti onoj tezi, koju je on htio dokazati. Častni D.r Klaić znade bolje od mene, da narodna stranka u Dalmaciji, prvi dan kad je stupila na ustavno popriště, stupila je pod zastavom hrvatstva, i da je njezino geslo bilo „sdruženje sa Hrvatskom“, tako da ju naši protivnici nisu ni zvali inače nego aneksionističkom strankom. Sdruženje sa Hrvatskom bio je alfa i omega sve naše politike u početku naše slavne i heroičke borbe. U ime te aneksionističke politike, u ime sdruženja s našom majkom Hrvatskom, mi smo ukresali u rodoljubnim srdcim iskru narodne samoviesti, ulili smo svježe snage u naš hrvatski narod, koji je dosta — kao što je i častni D.r Klaić spomenuo — tom snagom u malo godina srušio jake, umne i bogate svoje protivnike.

Moja gospodo! Koja je dakle misao podigla snagu naroda, koja ga je misao micala? Koji je bio *spiritus movens* tog velikog pokreta? (*Glasovi:* Narodnost!) Ne, bila je to misao hrvatska, misao sdruženja, gospodo! (*Glasovi:* Narodna misao!) U misli sdruženja uključena je naravno i narodna misao, ali onda, gospodo, da smo rekli narodu, da se mora boriti, toliko da živuka od dana na dan, i da prosjači milost od Niemca i Magjara, ja vas uvjeravam, da nebismo ni dio onog pokreta bili doživili. Narod se je prenuo u stalnoj nadi, da će doći do svojih velikih ideala, da će doći do ujedinjenja svoje domovine i do svoje slobode. Bez velikih ideala, gospodo, nekreću se mase naroda! (*Buka. Predsjednik zvoni*). Ovaj pokret aneksionistički, koji se je tako divno bio razvio u našemu hrvatskom narodu u Dalmaciji, i koji nas je doveo do većine, nametnuo je, naravno, i stranki i ljudima, koji su ga vodili, pozitivnih dužnosti.

Svaka stranka, koja hoće osbiljno da radi, i da radi dosljedno svomu programu, mora da i svakom prigodom naglasuje svoj program, i nastoji, kako da ga čim prije izvede. Stranka narodno-hrvatska, kad je u Dalmaciji došla do većine, prvim i najsvečanijim svojim aktom, adresom na krunu, izjavila je svoje vjerovanje, sdruženje sa Hrvatskom. U to ime glasovala je ona adresu godine 1870. Ta je adresa temelj njezinog političkog djelovanja, tom adresom ona je posvjedočila program, sa kojim je bila stupila u borbu.

Taj svoj program narodno-hrvatska stranka je potvrdila i posvjedočila i adresom godine 1871. a bila bi ga posvjedočila i adresom godine 1877, da visoka vlada nije onda zatvorila sabor.

Ali baš ovdje, gospodo, počimlje ono razdoblje u narodno-hrvatskoj stranci u Dalmaciji, koje bih ja označio, parlamentarnom izrekom: „razdoblje oportunizma“. Ovaj oportunizam susljedno vodi od onda stranku uviek u nazadak, i vodit će je sve do razsula. Ali to se nesbiva usljed kleveta novinskih ili privatnih, kô što se je ovdje nabrcilo, nego usljed toga, što stranka malo po malo odstupa od svoga programa. Ako se ona povrati na svoj prvobitni program, na

program sdruženja, uzkrsnuti će mladom silom, i nitko joj se neće više radovati, što mi pravaši.

Ovdje, na ovoj kobnoj točki u povjesti narodno-hrvatske stranke u Dalmaciji, moram popuniti — na potvrdu moga dokazivanja — historijat, koji nam je tako vješto naslikao častni D.r Klaić.

Istina je nepobitna da su se još godine 1877 pojavile u stranki dvie struje, i, ako mi dopustite, gospodo, ja ću ih okrstiti: jednu oportunističkom, drugu aneksionističkom, ili, recimo, radikalnom. Častni D.r Klaić kazao je, kako je narodno-hrvatski klub viećao više puta, bi li, nebi li prikazao adresu. Kazao je i to, da je tu bilo različitih mnienja, ali, da je predlog adrese u klubu bio uviek zakopan. Ali častni Klaić, koji ima vrlo dobro pamćenje, bolje će se od mene spominjati, kakve li su se težke bitke bile, dok bi se u klubu otvorio grob predlogu adrese. Ako on na to promisli, uvidjeti će, da se one borbe nisu mogle tako lako utažiti i zaokružiti u četiri zida naše klubske dvorane, već su morale prodrieli u narod i naci odjeka u narodu. Odraz tih borba, kojim je temeljem potišteno pravo državno i prirodno, a ne reklama ili sektarske spletke, vodio nas je i vodi nas na dužnost da iznašamo ovdje adresu. Mi smo, gospodo, nasljednici i baštinici one prave hrvatske misli, koja se je od postanka načula u vašemu klubu i kojoj mi hoćemo da ostanemo dosljedni. U želji da sačuvamo čistoću te misli, stoji uzrok naše oporbe, a ne u nizkim uzrocim, koje vi nama laukoumno pripisujete, i koje mi dubokim prezirom odbijamo. (*Tako je!*) Ta će nas misao voditi i unapried u borbu, ma kako nas vi krstili. Mi smo uvjereni, da postupajuć ovako, tumačimo volju naroda, da ostajemo vjerni obećanjima prema njemu učinjenim, da ostajemo vjerni onoj hrvatskoj zastavi, koju ste vi razvili prvi dan, kad ste stupili na političko poprište.

Ako mi dopustite, častna gospodo, — premda, iskreno vam kažem, i ako izazvan, vrlo nerado govorim o ovomu pitanju — ja ću vam još spomenuti, da je bio koban čas u vašemu klubu, kad je neprežaljeni Don Miho Pavlinović — kojega je častni Čingrija htio dozvati u pomoć proti nama, koji se dičimo, da najvjernije sliedimo, u pitanju sdruženja, njegove stope, — ogorčen što je klub odbio predlog o adresi — bilo je to nekoliko godina prije, nego smo vas mi ostavili — izašao iz kluba narodno-hrvatske stranke. (*Glasovi:* Nije istina!) To je živa istina! Bilo je doisto i drugih razloga, ali prvi razlog bila je zakopana adresa. Pak, gospodo moja, ako vi priberete pisma, koja je Pavlinović ostavio, i koja se još danas čuvaju, vidjet ćete, da je njegova duša bila najviše ogorčena s toga, što stranka, glede sdruženja s Hrvatskom, nije bila dosljedna, i nije pošla putom, kojim je bila udarila prvog dana svog obstanka.

Izjava častnoga D.ra Klaića, da je lani ipak u ovomu visokomu saboru adresa bila poduprta od narodno-hrvatske stranke, ali ne od uvjerenja za svetu našu stvar, nego od kurtoazije prema nama petorici, šestorici pravaša, koji ovdje sjedimo — na mene je učinila najgori utisak, i ja bih volio, da ju nebudem čuo. Ja bih volio bit uvjeren, da je lani stara narodno-hrvatska većina imala čas nadahnuća, i da je uvidjela, da treba unapried pravom stazom udariti.

Kada, častna gospodo zastupnici, bilo jedna stranka, bilo čovjek pojedinac, želi i hoće da postigne štogod, kad ima pred očima jedan cilj, a u ruci jedan program, vi ćete priznati da mora uviek dosljedno prama cilju i raditi, program vršiti, i u svako doba tražiti, da svoj program izpuni, i svoj cilj poluči.

Narodno-hrvatska stranka u Dalmaciji, ili, kako se je u neko vrieme zvala, aneksionistička, ima prvom točkom svoga programa sdruženje. Ja neznam, što ju može danas odvraćati, da barem taj prvi članak svog vjerovanja u svako doba na nadležnomu mjestu neiztiče i nezagovara. Mi smo vidjeli, gospodo, da izticanje načela sdruženja stranki narodno-hrvatskoj u Dalmaciji nije nikad dosada naškodilo pred narodom; a nas nemože nitko uvjeriti da bi joj naškodilo pred vladom. Na izpričanje glasovanja proti adresi, reklo se je, da vladi adresa nije ugodna, da ju vlada neželi, da će nam ona zatvoriti sabor. Ali, gospodo, sve to nije još ni-

kakva škoda. Svakako vi ste mogli malo po malo uvjeriti vladu, dosljednim i postojanim svojim postupanjem, da prikazivanje adrese nije nikakav buntovnički čin, nego čin najkonservativniji i najlojalniji. I vlada i kruna bile bi se tako privikle na adresu, primale bi je, i znale bi što odlučno hoćemo. Pa kad baš nebi htjele, i kad bi se došlo do toga, da se radi adrese zatvori sabor, vi, gospodo, imate u rukama sredstvo da i to zapriečite. Vi imate svoga predsjedatelja, i on bi mogao staviti na dnevni red adresu u zadnjoj sjednici. Zatvor sabora nebi nikomu u tomu slučaju škodio nego ugledu vladinu. Imali ste većinu, pa ste mogli odbiti prešnost, a glasovati da adresa idje na odbor, i tu je držati do zadnje sjednice: *(Prigovaranje i glasovi:* To je igrarija!)

Predsjednik. Nemojte vi razlagati o mome postupku, o tomu što bi ja mislio učiniti. Kad bi mi bio predan izvještaj od dotičnog odbora, ja bih odmah stvar iznio na dnevni red kao što činim sa svakim izvješćem, koje mi je predano.

Biankini. Ja hvalim pripravnost gospodina predsjedatelja i želim mu zdravlja, da nam je činom dokaže, te da mi svi doživimo taj sretni dogadjaj u našem saboru. Ali, moja gospodo, i glasovanje adrese u zadnjoj sjednici svakog zasjedanja, nebi bila igra, jer gdje se radi o naglasivanju svog prava, tu nema igre. Bolje bi bilo i na taj način naglasivati naše pravo, nego nikako. Nama nije napokon stalo, da vlada zatvara sabor, već da znade, što mi mislimo, što zahtjevamo i što nam na srdcu leži. Na taj način, gospodo, postupa se svuda po svietu, gdje su narodi uvjereni, da se moraju odlučno boriti za svoja prava. Gledajte, što se danas dogadja u Tirolu! Trentinci zahtjevaju administrativno odieljenje svoje zemlje, pa njim 100 puta Niemci razpustili sabor, ili izjavili, da su izgubili mandat, oni hoće da naglasuju svoje pravo. Eto, tako se daje vladi razumjeti, što se hoće! *(Glasovi:* Tamo su druge okolnosti!)

Čujem, da gospoda kažu, da su u Tirolu druge okolnosti, i da bi u nas razpustom sabora mogli doći drugi ljudi mjesto nas. Ali, gospodo, oprostite, to će reći nepoznavati zemlju i narod. Ja vjerujem, da u slučaju žive borbe proti vladi, mogli bismo mi Hrvati podleći, valjda, u kojem pojedinom kotaru; ali većina zastupnika u ovomu visokomu saboru bit će i ostati će vazda hrvatska. Bude li vlada htjela voditi redovitu upravu u ovoj zemlji, ona će morat ovdje uviek gledati većinu hrvatsku.

Ali hajmo dalje. Častni D.r Klaić u svomu historijatu zaniekao je, da većina nije htjela od straha pred vladom prikazati adresu. On je još rekao, da stranka njegova nedje za tim, da pogadja vladi, dapače, da je bilo prigode, kad je dokazala, kako se ona znade i boriti proti vladi. Ja ovo rado priznajem, dapače meni u prilog navadjam dogadjaj, koji je isti častni D.r Klaić naveo: borbu sa blagopokojnim namjestnikom Jovanovićem. On je sam spomenuo, kako je Jovanović bio odrješite ćudi, i kako je, valjda u dnevima bolesti, i prekoračio granice zakonite borbe proti narodno-hrvatskoj stranki u Dalmaciji. Ali baš onaj čin nam kaže, gospodo zastupnici, gdje je naša snaga, i kako mi moramo braniti svoja prava. Mi smo se svi onda okupili u borbi proti onomu gvozdenomu čovjeku, i on je kapitulirao. Okupimo se i u drugom, puno važnijem pitanju, nego li je pitanje jedne osobe! U odlučnoj borbi za sdruženje, kapitulirati će svi dušmani naši, i morat će napokon priznati naše pravo. Ali budemo li mučali i plašili se i samo spomenuti naše pravo, zaludu nam nade u bolju budućnost!

Častni Klaić spomenuo je takodjer, kako u Austriji nastaše ustavna vremena samo usljed krvavih borba i ratnih poraza, te nam je spomenuo sretne Magjare, koji su poslie Königgrätza dobili svoj ustav i svoja državna prava. Ali častni D.r Klaić morao je još spomenuti, da Magjari za svoja prava nisu vodili borbu na ovaj način, kao što ju mi vodimo, da dodjemo do svoga ujedinjenja i do svoje slobode. Častni D.r Klaić morao bi znati, da su Klapkine legije padale na krvavim poljanam Češke, a da je od više godina magjarski narod stojao odlučno okupljen proti Beču, i da se nije ničim davao ustrašiti u borbi za svoja prava. Bečlije su Magjarima posprdno govorili: *wir können warten*, ali su ipak Magjari dočekali slobodu i jedinstvo svoje domovine, a Niemci poniženje i razočarenje.

I ja priznajem, da se osobito u Austriji omašnija unutarnija pitanja riešavaju najviše usljed ratnih dogadjaja, ili, da bolje rečemo, usljed ratnih katastrofa. Žalostna je ta istina, ali se mora priznati, kô što se mora priznati da kadkad i najbolji državljanin valja da zaželi kakvu ratnu katastrofu, a da bi pošteni narodi mogli doći do svojih prava. Ali mi Hrvati moramo opet priznati, da je naše državopravno pitanje već *de jure* riešeno, a da se može i faktično riešiti i bez ratnih katastrofa. Izbor u Cetingradu i pragmatička sankcija jasno nam jamče našu slobodu i naše ujedinjenje. A vi, gospodo od većine, imate i onaj komad papira, koji se zove ugarsko-hrvatskom nagodbom i do kojega toliko drže prijatelji gospodina Čingrije preko Velebita, a do kojega, cienim, da i on sam i vi svi takodjer mnogo držite. Ako je to tako, ako se neradi, nego o vršenju jednog zakona, čega se plašite? Što čekate? Kad će doći sgodan čas, da se zakon vrši, ako vi nebudete nikad zahtjevali, da se vrši?

Častni D.r Klaić uzda se u riešenje našeg pitanja o sdruženju, kad dodje na red riešenje pitanja o Bosni. Da pravo kažem, mene plaši takovo riešenje. Ja bih želio, gospodo, da stvari idju naravnim putem i da se prije svega rieši dalmatinsko pitanje, da Dalmacija bude pridružena, po svomu državnomu pravu, svojoj materi zemlji. Tada bi se puno laglje moglo riešiti nama u prilog i bosansko pitanje, jer ako mi nebudemo na okupu i pripravni, može i to pitanje poći preko naših glava i riešiti se nama na škodu. Već su politici hrvatski u ovo 30 godina izkusili, koja je to velika nesreća za naš narod, što nije bio pripravljen na riešenje domaćih pitanja. Da smo bili bolje pripravni, nesretna nagodba s Ugarskom nebi bila sklopljena na onaj grdni način, kojim je sklopljena. Pripravljajmo dakle narod na njegovu budućnost. Ali kako da bude pripravan, ako se budete bojali naglasivati njegova prava, ako mu budete zatajivali i adresu u ovomu visokomu saboru? Ako i ne za drugo, vi morate iznašati ovdje adresu za to, neka se narod kriepi, neka bistro znade koja su njegova prava, da ih u odlučan čas bude mogao muževno braniti. Nebudete li tako, gospodo, postupali, nama će se dogoditi ono, što se je dogodilo našoj braći u prekovelebitskoj Hrvatskoj; dogodit će se baš ono, što je više puta žalio naš neprežaljeni drug, pokojni Pavlinović, koga je toliko neumjestno spominjao malo prije častni Čingrija. Čujte što on kaže glede nepripravnosti naroda pri riešenju velikih pitanja (*čita*): „Solferinom Austrija iz Italije iztisnuta i u sebi razdrmana pusti glas o ravnopravnosti. Sad ovamo odrinuta od Njemačke puče u dvie pole. Sedan je podredi Njemačkoj i bolje prisloni Ugarskoj. Rat rusko-turski potisnuo ju je put slovinskog juga proti volji Magjara i Rusa. Pa nu, eto je da kuša nebi li uz misao njemačku zasegla preko Soluna do Carigrada. Tko je kriv, da se Hrvatska kroz te miene nije pristojno namjestila? Vjekovi borbe na sve strane razciepane domovine oslabiše u samu narodu sviest hrvatske zajednice i podkopaše mu u srdcu pouzdanje u vlastitu snagu. Nestalo starih vodja; nestalo nezavisna plemstva hrvatskoga. Bližina iztoku, u kojem se narodi još rado luče po vjeri, zavela hrvatske protudušnike, da se puste u sanje nehrvatskih političara. U smalaksanju vlastite snage, u rastroju sviesti i narodne i državne, zahvalimo Bogu, da se opet Hrvatska kojekako snašla. Jedinstvo priznana zemljišta i narodno-državne osebnosti imadu stanovite vriednosti“.

Ja dakle, kažem, gospodo zastupnici, da baš u ovim predtečnim časovima krize, mi kao predstavnici naroda, kao prvi štitnici i ljubitelji njegove slobode i budućnosti, moramo upotrebiti sva ustavna sredstva, da u njemu držimo uviek budnu sviest prava, i da ga pripravljamo na velike dogadjaje. A tu svrhu, glasno opetujem, uspješnijeg i boljeg sredstva za jedno narodno zastupstvo nema do adrese.

Sam je častni D.r Klaić priznao, da se bez ideala nijedan narod nemože napried pomaknuti, i on je dapače rekao, da je liepo imati i braniti velike ideje. Ali pored toga dao je nekako razumiti, da ga opozicija plaši, i da je bolje biti u većini, nego u manjini. I ja, gospodo, priznajem da je bolje biti u većini, nego u manjini; ali ako treba biti u manjini, je li to baš nesreća za jedan mladi narod, za jednu mladu stranku? Ja mislim da nije, i držim, dapače da je za manjine, i za većine jedina nesreća u tomu, ako dopuste da narod počme gubiti vjeru

u se, u svoju budućnost, u svoju snagu, u svoje pravo. Ja mislim, da biste vi, častna gospodo, svomu narodu daleko više koristili, kad biste i tri puta došli u manjinu, nego kad mu i jedan sami put zanicčete glasovanje adrese, do koje on toliko drži, makar bila to za vas puka formalnost. Kad jedan cieli narod, koji vas je ovdje poslao, vapije adresu, vi ste dužni odazvati mu se, vi ste dužni njegove ideale dizati bez obzira na većinu ili manjinu, i reći ma bilo komu; ovo je po volji naroda! (*Tako je!*)

Dakako, voditi opoziciju je težko; ali častni D.r Klaić znade, da svaki narod mora bit spravan i na veće muke, nego li je opozija, hoće li da obezbjedi svoju budućnost. Glasoviti Macaulay je rekao, da nijedan narod nema činiti revoluciju, ali ako ju treba činiti, da mora biti uviek spravan. Dakako, ja hoću da govorim ovdje o revoluciji u ustavnom smislu, sa onim ustavnim sredstvima, kojima se služe svi sviestni narodi, da dodju do svojih prava. Revolucija u stranačkim odnošajim ovog visokog sabora mogla bi imati za budućnost dobrih posljedica, a svakako kad bi i današnja većina došla u manjinu, to nebi narodu nikako škodilo.

Častni D.r Klaić na svrhi je naglasio, da je današnji njegov govor izborni program stranke, koju on ima čast voditi. Meni je drago, da je ta izjava ovako svečano učinjena. Narodu će brzo biti da sudi, hoće li na lievu ili na desnu.

Ja, koji sam navikao štovati svačije uvjerenje, koji nijednomu čovjeku, a kamo li jednoj stranci, nebih mogao predbaciti sektarstvo, kô što je to časni Čingrija baš sramotno sa njegove strane dao čuti....

D.r Čingrija. Ja sam dokazao!

Biankini. Nisto, a sada ćemo vidjeti.... Ja puštam, da narod slobodnom svojom voljom svakomu sudi. I u puno naprednijim narodim nego li je naš, obstoje dvie struje: jedna, koja hoće da idje brzo napried, a druga, koja se miče: to su napredna stranka i konservativna stranka. Vama je, gospodo, prosto nazivati se konservativnom strankom i čuvati one stečečevine, koje vi mislite da ste narodu namakli. Ali dopustite nam, gospodo, ako ima u narodu poletnog duha, ako ima snage, kojom hoće da srće naprjed, dopustite da koracamo i mi u tim redovim, a nemojte nas crniti onako bezsramnim klevetama. Mi nismo sekta, već stranka, koja hoće da čestito vodi narod, koja stoji na temelju zakona i pravice, koja nezna za sektarske spletske, koja za se ništa netraži, koja neće nego slobodu i jedinstvo domovine. (*Tako je!*)

D.r Čingrija. To su rieči! (Borčić: Ludosti!)

Biankini. Za vas! Ali stranka prava, koja ima čast da se javno bori, koja stupa bez straha na poprište i brani otačbeničke ideale, poštovana je od svih poštenih ljudi, u svemu svietu. Ako uz toliko poštovatelja, ona nadje i pojedinih klevetnika, neće se na njih osvrnuti. Ja mislim, da bi častni Čingrija bio puno bolje počastio svoje sjedine, da se nije onako nepromišljenim riečim nabacio na našu stranku, i još pod zakriljem onog poštovanog muža, onog nezaboravnog našeg druga, kojega odsutnost svi žalimo. On je htio našeg dičnog vodju D.ra Antu Starčevića prikazati kao nekog divljaka, kao nekog indijanskog kumira, i nije vidio oko njega nego sektarsku četu, koja oštri nože i pripravlja otrove, da uništi svoje protivnike. Ali ja pitam častnog Čingriju: Kad je naša pravaška četa i ciglomu čovjeku vlas iz glave digla, kad je bodež i otrov komu namienila? Ona se pošteno i javno bori, kao što se bori svaka zakonita stranka. Odgovorite, gospodo, opravdajte vašu klevetu, ili potegnite na se bezumne rieči, koje vam samim nesluže na čast. (*Buka. Glasovi:* Opravdajte se sami!) Sekte, gospodo, ruju u tminam, pod zemljom, i boje se svietla božjega, dok mi radimo zakonito i otvoreno, pod slobodnim svodom velikog hrama naravi, i borimo se za narodna prava.

Častni D.r Čingrija, koji nam je izazvao duh pokojnog Don Mihe Pavlinovića, da ga ovdje prikaže kao nekog velikog protivnika stranke prava, da je bolje proučio sve njegove spise, da se je zadubio u njegove svete nauke o hrvatstvu, nebi mu danas premećao kosti u crnom grobu i izazivao njegovu sjenu, koja se je bez sumnje užasom sgrozila na njegove rieči. I Pa-

vlinović je imao svojih mana, kao što ih ima svaki čovjek, a ja velim s Isusom: Tko ja bez grieha, neka prvi digne kamen. I Pavlinović je bio čovjek pogrješljiv, kao svaki od nas, častna gospodo, pak u času političke pometnje, u času Bog zna kakovom, on je napisao onu brošuru, koju je kašnje požalio, a koju je danas citirao častni Čingrija. U onoj brošuri on se doisto nije najpovoljnije izrazio o stranci prava. Ali, gospodo, da vidite kakva je razlika izmedju shvaćanja i rieči pokojnikovih i onih častnog Čingrije! Da čujete, kakvim poštovanjem Pavlinović govori o slavnom starcu D.ru Anti Starčeviću i da prispodobite to poštovanje sa nepodobnim riečim, koje mu je danas D.r Čingrija na glavu skrenuo! To je prava profanacija! Ja sam, gospodo zastupnici, dužan, a gospodin predsjednik mora mi dopustiti, da pročitam samo nekoliko redaka iz brošure „Hrvatski Razmišljaji“, a da uvidite, kako je Pavlinović sudio o D.ru Anti Starčeviću.

D.r Čingrija. Koja je strana?

Biankini. Strana 25. (*Čita*):

„Ante je Starčević lička korenika staroga kova. Golem, neotesan, odsječit, zapane ti za oko netom ga prvom sretneš. Uz velika nehajnika za ljude, vidiš čovjeka sama sobom zadovoljna. Nit koga tražeć, niti šta od koga pitajuć, rado prima one, koji k njemu pristupaju. On žive u svojoj misli. Tu mu riedku vrlinu kriepi svakojako štivenje i rad, za koji on opet netraži ni prebijene pare. Uzahna sobica, lula duhana i čaša vina, to mu je sve tecivo“. — Pa dalje: „Starčević je svojom tvrdom vjerom u hrvatsko pravo na slobodu, svojim životom bez ljage, svojim marom, pravi pojav u povjesti hrvatskoj. Njegov nezavisni značaj red je poštovati“.

Ali da je pokojni Pavlinović ovdje danas bio, nadodao bi: „Svakomu je red poštovati značaj D.ra Starčevića, osim Hrvatu Dubrovčaninu D.ru Čingriji“! (*Tako je! Živio!*)

Ovakav značajnik, gospodo zastupnici, nije vriedan da stvara sekte, ni sektarske stranke: on je vriedan samo, da okuplja junačke legije na obranu prava i zakona; on je vriedan da u razkvarenosti današnjih naših odnošaja, u pomanjkanju karakterâ, u obćoj našoj nevolji, u kaosu, u koji neki ter neki rodoljubi hoće da dovedu domovinu, dovikne rieč spasa i reče: Ne tako, neharni sinovi! Hrvatska mora biti slobodna i ujedinjenja! Okupljajte se muževno pod svetu zastavu stranke prava!

I mi smo uvjereni, da okupljajuć se pod tu zastavu, sliedimo doisto glas proroka — tako — je ironički D.r Čingrija nazvao D.ra Starčevića — uvjereni smo, da sliedimo glas božji, koji nam kroz proroka progovara: Okupljamo se okolo svete zastave hrvatskoga prava, ali ne da sektarimo i kujemo urote, već da nadjemo u duši naroda tvornu silu za ujedinjenje, za slobodu i neodvisnost Hrvatske, te naše mile majke, za koju samo mi vierni njezini sinovi hoćemo mrieti i živieti! (*Odobravanje na skrajnoj desnici i na triemovim*).

Predsjednik. Opominjem slušaoce, da se nesmie odobravati, jer ako se to opetuje, ja ću se poslužiti svojim pravom. — Stavljam na glasovanje prvi naslov, kako je bio pročitan. Gospoda, koja ga primaju, neka izvole ustati.

D.r Čingrija. Gospodine predsjedniče, mi nećemo ustajati, jer nam treba prije govoriti.

Biankini. Nemate prava već govoriti!

Predsjednik. Izvjestitelj smije govoriti!

Biankini. Ali o proračunu. Inače ću govoriti i ja, gospodine predsjedniče!

Predsjednik. Nećete, jer sam vam već iznimno bio dao rieč, da možete štogod odgovoriti samo na političku stranu. Sada ima rieč gospodin izvjestitelj zemaljskog odbora, koji ima u svako doba pravo da govori.

Biankini. O proračunu.

Predsjednik. O svemu. Ja sam vas pustio govoriti, a sada molim pustite vi druge.

D.r Klaić. Ja ću samo na kratko neke činjenice izpraviti.

Gospodin Biankini rekao je, da je zloporaba, što sam govorio o politici narodne stranke. Proračun i narodna stranka stoje u uzkom savezu jedno s drugim, jer je proračun djelo narodne stranke.

Gospodin Biankini, priznao je svečano, da je točan historijat, koji sam ja učinio glede ovih 25 godina i nije ništao našao, nego je htio da stvar dopuni. On je spomenuo slučaj iz godine 1883, kad se je za nekoliko dana pokojni moj dobri prijatelj Miho Pavlinović odalečio bio iz kluba sa 3-4 druga. Odalečenju tomu nije dala povoda Adresa. Ovo se je dogodilo godine 1884, dočim se o predlogu Adrese one godine u klubu nije razpravljalo, jer je bilo ugovoreno da se o tom negovori. Ovaj put radilo se o djelovanju hrvatske stranke na Carevinskom Vieću i pokojni je stavio jedan predlog, proti komu smo mi ustali i nismo ga htjeli primiti. On se je na to odalečio i poslije ipak — akoprem je pokojni imao strasti, ali više glave — uvidio je pogibelj, koja bi nastala kad bi se stranka razdvojila, te se opet — sans phrase — vratio u klub i mi smo ostali dobri prijatelji sve do njegove smrti.

Reklo se je da je krvavih borba bilo, kad se je radilo o predlogu adrese. Hvala Bogu o dogadjajima godine 1889, imamo ovdje nekoliko svjedoka. Tišega i mirnijega razgovora nije moglo da bude, pa moram i to priznati, da su gospoda Šarić i Perić pristali odmah na naš predlog da se adresa ne iznaša. Jedan od prvih uz nas bio je gosp. Biankini. Ne samo u Saboru i Klubu, nego i inače, pošto sam s njim obćio i navadjao mu moje razloge, iz kojih sam držao, da se nečini predlog o adresi, što nije shodan; slušao me i nisam vidio u njega odpora, niti trajnog zanimanja za adresu, nego je priznavao, da su moji razlozi opravdani.

Gosp. Biankini rekao je, da kad treba, valja poći i u manjinu. Ja sam to dokazao i s mojim držanjem. — Mi smo bili prvih godina našeg ustavnog života opozicija; ali mi tu opoziciju u ono doba nismo vodili na temelju sjedinjenja, nego osobito i poglavito na temelju narodnoga načela. Tiskane su razprave o zasjedanjim sabora svih onih godina. To može svatko čitati. Jedino u prvom zasjedanju bilo je govora o sjedinjenju, uslied vladinog poziva da se bira odaslanstvo, koje je imalo poći u Zagreb na dogovore. Sabor se nije odazvao na poziv, pristajući uz predlog Galvani-a. Mi smo pogriešku učinili što se nismo upustili u razpravu, nego se ograničili na jedan prosvjed ili zaključak. To je bila pogreška i imala je zle posljedice. — Ipak naša opozicija bila je tako vodjena da nismo stavljali neprilika većini u obavljanju posala. Mi smo se pokazali i u opoziciji, da smo spremni zauzeti upravu zemlje. Uzmite brzopisna izvješća od onoga doba i naći ćete, da je u svim važnijim odborima manjina zastupana, dapače da su sva glavnija izvješća na Sabor bila od nas vodjena, tako da je bilo vrieme, u koje smo mi manjina u Saboru većinu sačinjavali. Da vam spomenem jednu smiešnu pojavu. Pokojni zastupnik Dojmi, kad je bio koji posao ne dnevnom redu, pitao me je, kako imamo glasovati. (*Smieh*).

Ovo je faktum.

Kad se je sastao Sabor godine 1864, sastavljen uslied težke presije sa strane pokojnog Namjestnika i njegova doglavnika, mi smo — manjina — amo došli kano jedna koalicija, u kojoj je osim nas Hrvata i Srba, bilo i Talijana. Opozicija je naša bila mala; ipak što smo doživili? Većina je bila odlučila u svom sastanku uništenje izbora Danila *in odium auctoris.* — Došao je taj predmet na pretresivanje. Predvidjajuć burne prizore, pokojni zastupnik Lanza predloži, da se galerija izprazni, i bila je tajna sjednica. U toj tajnoj sjednici uslied moga jednoga govora — sa strane opozije — većina promjenila je svoje mnienje i izbor don Zane Danila jednoglasno odobrila. To su bili uspjesi ondašnje manjine. Sada pitam gosp. Biankini-a: Je li moguće da on sa svojim držanjem u ovom Saboru postigne takav uspjeh, da može većinu okrenuti na njegovo mnienje? Dok on na nas otvara baterije onakvog kalibra, on nikoga ne uvjerava, a niti može osvjedočiti o nevaljanosti načela po kojem mi postupamo. To su ona ista načela, za koja je on išao s nama sve do zadnje doba. On je ostavio to družtvo u zadnjeg doba, i od tada je našao da sve što smo mi učinili nevalja.

Ja sam u zadnje doba u Reichsrathu bio

član jedne većine, u kojoj sam se jako dobro nalazio i gdje sam uživao osobitu dobrohotnost glasovitog predsjednika toga kluba, koji nam je u mnogim našim potrebama na ruci bio. Iza blizu 20 godina odieliti se od te družine i od toga čovjeka, za mene je bilo od prevelike težkoće, ali nužno je bilo; jer se koalicija, koja se je s velikom mukom stvorila za omogućiti vladu, nije osvrnula na dva glavna plemena u državi: a to je pleme Česko i južno slavensko. — Da sam ja ostao u tom klubu, ja bi tu bio nametnik, jer mene i moje drugove o svem tomu niti je pitano, niti nam što priobćeno. To je jedini uzrok, što sam pošao u opoziciju i danas se nalazim u njoj. Pošao sam ne iz duha opozicionalnoga, nego jer sam vidio u novoj formaciji jednu uvrjedu moje ustavne savjesti. Ostajem dakle pri onom, da je opozicija potrebna kad kada, ali to je žalostna potreba.

Častni gospodin Biankini rekao je, da se mi nazivamo konservativnima. Dandanas zvati se konservativnim, zvati se umjerenim čovjekom, koji pošteno nastoji, da se uzdrži družtvo ljudsko na svojem temelju, dandanas za to hoće se junaštva, tu se hoće ne obazirati se na popularnost. — Evo u novinama, koje sam jutros primio, čitam govor jednog od glavnih govornika i državnika francuzkih. On se tu izrazuje, govoreć o francuzkoj vladi, da on želi vidjeti na vladi ljude, koji se ne boje, da im se predbaci, da su umjereni. Dandanas u družtvu hoće se više srčanosti za biti umjeren, nego za biti radikalan. (*Prigovori na skrajnoj desnici*). — Gospoda su toliko uvriedjena radi rieči sekte. Čudnovato je, da u istom govoru ima i ta rieč. Nju izušćuje jedan od prvih odvjetnika parižkih, Waldeck-Rousseau. — On kaže *(čita)*: „Im Interesse“ .... *(Buka na skrajnoj desnici)*.

Biankini. Ne razumimo.

Predsjednik *(zvoni)*. Vi ste jučer takodjer citirali.

D.r Klaić. To je iz novina njemačkih. — (*Čita*): „Im Interesse“ .... (*Prigovaranje na skrajnoj desnici*). Molim, ja ću prevesti. Dakle: — „U interesu svih republikanaca leži zajedno se uzko stisnuti, za moći zatvoriti put jednoj sekti, koja republiku stavlja u zao glas.“ — Tako zove socialiste — a kad može on jednu veliku stranku, koja ima velike ljude, zvati sektom, i to čovjek, ko što je Waldeck-Rousseau; ja mislim, da u toj rieči nema uvriede. Pod tim razumieva se ono, kako socijaliste rade, a nepropoviedaju toliko i ne dokazuju narodu, da su njihova načela spasonosna, jer je to nemoguće dokazati. Dokazati čovjeku, koji ima razum, da je vlastništvo jedna zloraba, dočim znamo, da diete malo, dok se rodi i dade mu se bombon, ono ga stisne i drži, da je njegov — to je nemoguće. Socialiste za to, da mogu dokazati, da nisu njihova načela zla, oni kažu, da ljudi, koji brane vlastništvo i slobodu u istom — jer se jedno bez drugoga neda razumjeti — jesu lupeži, da je zemlja svačija, da su vlastnici ništa drugo, nego onomu, koji nema vlastništva, ovo digli. — Govore proti kapitalistima, da oni ništa nego eksploatiraju siromašne, dočim svaki čovjek reći će, da je bolje u mjestu gdje ima novaca, nego u mjestu, gdje ga nema. — Oni dakle klevetaju i govore, da su drugi ljudi robovi. Zato ih on zove sektom.

A, gospodo draga, ne govorim baš (k Biankini-u) vama niti drugovima, ali zelenilo ono, koje ne traži za razloge s kojih smo mi predlog o adresi odbili i ne pita za razpravu, nego naše glasovanje zove narodnim izdajstvom, ne postupa li po metodi sekte? To vi (k Biankinu), dragi gospodine, nemožete zaniekati, kolikogod vikali i lupali. (*Smieh*). Ja priznajem da je D.r Ante Starčević pošten čovjek, ali kako je on imao srce blatom nabacati se na velikog hrvatskog dobrotvora, na biskupa Strossmajera, i dokazivati, da je on čovjek — koji je čitavi svoj život hrvatskom narodu posvetio — sve to činio iz slavohlepija, da je lopov? Ja vas molim, je li to metoda jednog pravog rodoljuba? On je mogao nedieliti mnienje Strossmajerovo, ali pošto nije mogao dokazati da su: — Akademija, Sveučilište, Galerija i sve što je darovao narodu zlo, onda je rekao da Strossmajer nije imao namjere koristiti narodu, nego sebe proslaviti. — To su, gospodo, metode sektarske, i u tom smislu uzmite rieč. (*Odobravanje na desnici*).

Izvj. D.r Čingrija. Pitam rieč.

P r e d s j e d n i k. Ja neću, gospodo, dopustiti da se dugo govori; jer ja imam još 12 predmeta ovdje na dnevnom redu, a nemamo nego još 2 do 3 dana vremena. Molim, gospodo, da se stegnete u vašim govorim, jer ja ću inače oduzeti vam rieč; a ako sabor hoće, da pusti, da se govori, nećemo riešiti posle.

Rieč ima gosp. D.r Čingrija.

Izvj. D.r C i n g r i j a. — Poštujuć opomenu presvietlog gospodina predsjednika, ipak mislim, da će biti toliko uztrpljiv, da na dugi govor, koga smo čuli, dopusti i meni, da što rečem.

Najprije ću opaziti to, da častni gospodin Biankini, premda se nekako igra sa strielam u njegovom dubokom preziru, ipak neka zna da te striele nedolaze do mene. Kad se s takvima frazama služi govornik, on treba da bude spravan, da i s druge strane na isti način bude odbijen.

On je prispodobio moj govor divljem potoku. Ja mu povladjujem. Moj prošli govor možda je imao i sto divljačkog, ali to neka nepredbaci drugomu nikomu, nego svome divljaštvu. Pred ničijom smjelosti nisam naviknuo uzmaknut, pak častni Biankini neka bude uvjeren, da neću niti pred njegovom. Moja je deviza: *frangar non flectar.* To sam svedjer u mom životu pokazivao i ufam, da ću i danas pokazati.

Ako smo se prsimice uhvatili, to nismo krivi mi s naše strane. S naše strane uvrjeda prva nije pošla. Ali zahtievati, da mi uvrjede naše ne odbacujemo i dapače sa priezirom ne odbijamo, dok vaše novine nas nazivlju izdajnicima, to nije od ozbiljnih ljudi, to je nešto posve ludo.

Gospodin Biankini kaže, da smo se mi odalečili od onog, što je nekad bio naš *spiritus movens*, t. j. od načela narodnosti. Mi se nismo od toga odalečili. Vas naš život i naše ponašanje prosvjeduje proti takovim uvrjedam. Dapače baš danas u ovim okolnostima najmanje smo se odalečili, jer smo se izložili nepopularnosti, da sačuvamo, u koliko je moguće, ono što smo stekli i što s vaše plahosti mogli bismo izgubiti. To se neće sgoditi. Ali mislim da ovu sgodu nemogu propustiti da vas ne opomenem, da žalostno stanje u Hrvatskoj preko Velebita najviše se ima prepisati vašim pretjeranostim. Onaj težki prizor što se sgodio u Hrvatskom Saboru, kad su bana Khuena vaši sudrugovi i sumišljenici, članovi stranke prava, na silu izgonili iz Sabora, vjerujte mi, da je djelovao mnogo na sadašnje poniženje Hrvatske. Ono je dalo povoda Magjarskoj vladi, da i ona već nekako ne bira sredstva, kojim će se poslužiti proti svakoj opoziciji. A tko je bio žrtva? Postala je narodna i liberalna stranka, koja i sada ćuti udarac, koga je primila. (*D.r Paštrović smije se).*

Gospodin Paštrović vidim da se smije. — Meni je milo, ali da ugodim njegovim nazorim, nemogu moje nazore promieniti. On svaki čas prekida; ustanite jedan put, gospodine, i govorite smjelo, branite svoju stranku!

D.r P a š t r o v i ć. Netrebam braniti.

Izvj. D.r Č i n g r i j a. Nije tu posmihavati se svakomu — ustanite, govorite!

P r e d s j e d n i k (*zvoni*). Gospodin Paštroviću, ja ću vas ubilježiti za rieč. (*Smieh*).

D.r P a š t r o v i ć. Štitite me.

Izvj. D.r Č i n g r i j a. Častni gospodin Biankini rekao je da treba kadkada iztaknuti nešto, po čemu bi se dalo obilježje, da stranka nije promienila svoj originalni značaj. Nego ja pitam, je li adresa, koja pače stavlja u pogibelj sve stečevine, jedini način kojim se dade to postići? Nije. Za to nije potrebno drugo, nego puka saborska resolucija. Mogu i to čast. Biankini-u reći, da je bilo razpravljeno, da li se imamo poslužiti tim sredstvom. Ali pošto u prvi mah nije nas bio dovoljan broj ovdje na okupu, a vi ste tako pospješivali stvar, kano da će propadnuti austrijska monarkija, ako ne dodje adresa na dnevni red, to za neostati u manjini, s tim sredstvom nismo se poslužili.

Napao je na nas gospodin Biankini i kano oportuniste, ali u onom divljem potoku njegove rječitosti moje opazke nisu tako točne, da bi mogao susresti sve njegove rieči; ipak ako će znati, po mom mnienju nisu oportuniste oni, koji se drže čvrsto svojih starih načela; nego

oni, koji u godini dvaput ime stranke promienjuju. A zašto to? Radi oportuniteta. To je oportunizam u najgorem smislu.

Častni Biankini rekao je ovdje, da ne mi, nego da su oni nasljednici onih plemenitih ljudi, one plemenite misli, koju smo mi nekoč ovdje zastupali. Ja to puštam svakomu misaonomu čovjeku da prosudi, da li to nisu drugo nego fraze, koje ne vriede, jer ništa ne znače. Mi smo ostali ono što smo bili u početku, a ufamo se, da ćemo i u napried ostati. Radilo se što se htelo s protivne strane, nebi li mi udarili klizavom stazom, te zaveli i nas i naš narod u ponor, — toga nećemo nikad učiniti.

On je izmedju ostalih stvari rekao, da sliedi stope Pavlinovićeve. Iz onog komada Pavlinovićevog spisa, što sam pročitao, vidite vi svi, koliko takova izreka može biti opravdana.

Biankini. Opozvao je.

Izvj. D.r Cingrija. To bi bilo čudno, da bi u istom pismu rekao nešto i onda opozvao. Koliko je meni poznato,a prekjučer sam pročitao tu knjižicu, ja držim da to nije opozvao.

Gospodin Biankini rekao je još jedno, gdje mu ja dajem podpuno pravo, da adresa nije nikakov buntovnički čin. Zato, koliko više mislim, toliko manje mogu razumjeti, zašto sa strane vlade čini se tolika oprjeka toj adresi. Da je vlada duhovita (*smieh*) — negovorim o dalmatinskoj vladi, ona nema krivice — da je vlada genijalnija, što bi učinila? Pustila bi, da glasujemo adresu i učinila sa adresom ono, što je učinjeno i sa prošastim našim dvjema adresama, t. j. stavila je *ad acta*. Mi nebi postigli ništo, a nebi se dogadjalo, ono što se dogadja — ovi težki sukobi.

Malo prije govorio je častni gospodin Biankini na ime svega našeg naroda, i podigao se kano predstavnik njegov u Dalmaciji, kad je rekao, da narod pod svaku cienu hoće, da se ta adresa pred Sabor donese i glasuje. Ja mislim, da u Dalmaciji svi misaoni ljudi ne diele to njegovo mišljenje. Ja dapače mislim, da ista njegova stranka, kad bi upravo bila uvjerena da će ona adresa doći do pretresivanja i usljed toga Sabor biti zatvoren, bila bi dobro promislila, da li će ju na pretres donieti ili ne. Svedjer ostajemo na onom, da adresa nije drugo, nego sredstvo, koje je stranka prava izniela proti nam, da nas u narodu kompromitira. Razsrdio se g. Biankini na mene, i rekao je množtvo rieči za zagušiti moju izreku, da je starčevićanstvo sekta. Ali ja bi mu bio haran i svi koji nas slušaju, da je on što konkretna naveo proti faktima, koje sam ja iznio.

S druge strane ja mislim, da bi svak bio mnogo više zadovoljan, nego će usljed današnje razprave ostati, da je on mjesto napadnuti na mene onako bučnim frazama, opravdao proroka D.r Antu Starčevića, da me je ućerao u laž, da njegovo ponašanje u hrvatskom saboru nije bilo drugčije, nego naše sada. — Činjenice, treba pobiti, inače je svako vikanje zaludno. — To može biti stvar, koja pozivlje galerije na povladjivanje. ali koja kod misaonih ljudi, niti boba ne vriedi. — Nego da dokaže koliko je veliko poštovanje imao don Miho prema D.r Anti Starčeviću, on je pročitao neki pasus iz one iste knjige, na koju sam se ja bio pozvao. Tu smo na onom, da i iz sv. pisma može se dosta stvari dokazati.

Njegov drug pok. Buzolić, spominjemo se svi kad je rekao da sv. pismom on će dokazati da nema Boga. A pokojni Buzolić je bio svećenik. Eno veli se *Non est Deus* u jednom psalmu. Jest *Non est Deus*, ali za tim sliedi: *dixit insipiens in corde suo*. Tako i mi, kad bi ostali na onom, sto je pročitao častni predgovornik, ostali bi pri onoj *Non est Deus*. Za to: *audiatur et altera pars*. — Evo što u istoj knjizi, u istom članku, koga je čitao čast. Biankini kaže pok. Pavlinović o Starčeviću :

„Sviestan svoje osobnosti, zadovoljan sam sobom, pohvaljen, pravi kumir svojim sljedbenikom, nije čudo da se Ante samotvor, uzperio do taštine Diogenesove, pa da jedva čeka pred svoju bačvu Aleksandra da mu se izkesi: Nezastupaj mi sunca! Cio izvor Antinih obavjesti o visokoj politici, to su novine; pa naravno on uviek po mraku luta i traži čudnih svata svojoj velikoj politici hrvatskoj. Samac u svojoj

sobici, on neumoljno sudi ljude, koji s njim ne slagaju, ljude za koje on čuje samo po knjizi ili po dokazivanju strastvenih svojih privrženika. On: koji je vodju političke stranke i koji štije što kojekakvih francuzkih novina pisalo, kano da nikad i neštije domaćih novina protivničkih. — Stoga on mnogokrat krivo sudi."

„Starčević za vrieme stao snovati i javna glasila prama sebi. Sve što danas obstoji u Hrvatskoj, to je karparija. Napoleon misli za nju, Rus se boji nje. Jelačić, Strossmajer, Mažuranić, to su prodane mješine; čeda kamarile, bez pameti, kolik i ličke koze. Joco Stroco (Strossmajer) vreba na zagrebačku biskupiju. On na saboru vatikanskom oponira po nalogu protestanta Beusta. Novcem kamarile stvara narodu akademije, sveučilišta, zavode, da ga lakše podmetne švabi."

„O svećenstvu pak piše: U puku zapadne crkve, gdje potiče štogod dobra i poštena, to prečesto dolazi samo od tuda, što on ne sluša i ne sliedi popa. Da ovaj puk (katolički) ne bi bio poživinčen, on bi uz redke iznimke u popu smatrao najprvoga svoga neprijatelja. U istinu narod hrvatski ima svu svoju nesreću popom pripisati."

Ovo je govorio Ante Starčević, a ja, gospodo, ni najmanje nedielim to njegovo mnienje, u koliko ga je izrazio glede popova. Dapače to nisu drugo nego moderne fraze liberala, koji u ime tobožnjeg liberalizma stvorena po osobitom kalupu, htjeli bi iz družtva ljudskoga protjerati ovaj važni elemenat. Ja ću dapače reći, da svećenicima pripadaju prava kao i svim drugim državljanima, i u zemljama, koje se nahode na istom stepenu kulture, kao mi, mislim, da bi dapače bilo pogubno odstraniti taj stalež i to bi urodilo vrlo težkim posljedicama. Ali prorok stranke prava je sasvim protivnog mnienja, te on o njima govori kao o najgorim razbojnicima.

Eto, gospodo, takovog čovjeka ja nebi mogao sliediti, i mislim, da ga i nitko od mojih sumišljenika nebi mogao, jer je to nešto grozno. Jedino što je u Starčeviću dobra, to je njegov značaj, komu, ja mislim, može on pripisati sav svoj uspjeh, kao i tomu, što je bio čovjek, komu je na svietu jako malo potrebno, koji se baš s ničim zadovoljava i nije dolazio u dodir s ljudima, dapače, kako ste čuli, nije htio ni da čita novina svoje domovine, već se sasvim izlučio od ostaloga svieta. Nije dakle čudo, da je mladež pristala uz takovog čovjeka, jer je u njemu uvidjela neku čudnu pojavu.

Ostaje mi da nadodam što i potvrdim moju prijašnju rieč „sekta", kojom sam se poslužio. Taj sam izraz upotrebio, da označim starčevićanstvo, dok sam se u isto doba ogradio u koliko bi se taj izraz protezao na stranku prava. Ja ostajem pri tom i sada i nazivljem starčevićanstvo sektom, jer tu imamo proroka i sliepe privrženike, dakle sve, što je potrebito za učiniti jednu sektu. Uz to imamo tu i tajnost, jer znam i sam, a i s druge je strane bilo rečeno, da Starčevićevoj stranci ostaje program tajan. Neke točke, koje se zaključe na njihovim sastancima, ostaju tajne, kako vam je poznato. Da to dokažem, ja ću se pozvati i na jedan fakt, što se sbio u ono doba, kad su dvie stranke, stranka prava i obzoraška, ugovarale u Hrvatskoj da se sjedine u jednu oporbu proti tamošnjoj vladi. — U ono je doba bilo pisano u javnim novinama, a nije bilo oporečeno, da na predlog sadašnjeg faktičnog vodje one stranke, D.ra Franka, kad se zaključilo da se opozicija sjedini, zaključilo se u isto doba, da će sjedinjene opozicije imati naziv „Stranka prava." To bi bila stvar u redu i to je bilo slobodno jednoj stranci da zaključi. Ali je na predlog istog D.ra Franka bilo zaključeno, da se taj zaključak neće javiti obzoraškoj stranci, nego da ima ostati tajan; pak da se izadje na dvor s tim pitanjem, kad se već obzoraška stranka, bacajući se u daljnje pregovaranje, bude dosta kompromitovala. Kad su se dogovaranja nastavila i sklopio mal da ne jedinstveni program, koga danas obje stranke imadu, samo pod različitim imenima, došlo je nadvor pitanje o imenu nove stranke, ali se obzoraši nisu htjeli prekrstiti i ni jedna ni druga stranka nisu htjele popustiti.

Ali da bude istinito, što sam sada naveo, da se odlučilo, da se ima držati jedan zaključak tajnim i da se time kompromituje druga stranka, dolazi samo u prilog mojoj tezi, koju sam u

jednoj razpravi branio, t. j. da mi imamo neke sektarske pojave pred nama.

Ja mislim da sam s ovim govorom opravdao moje stanovište, i predlažem da podjemo napried sa proračunom. (*Odobravanje*).

P e r i ć. Pitam rieč sa stvarni izpravak.

B i a n k i n i. Pitam rieč.

P r e d s j e d n i k. Rieč ima gosp. zastupnik Perić za stvarni izpravak.

P e r i ć. Fridrik, car njemački, kad je prvi put vidio predstavljati Meyeerberove Hugonote uzkliknuo je: „Gle čuda, kršćani se kolju, a žid im Meyerbeer muziku svira“! Da mi dopuštaju granice stvarnog izpravka, ja bih, i ako ne visokim i velikim govorom, a ono jamačno na prosto po našu dokazao, da je ovo slučaj i izmedju nas, no pošto sam se prijavio za stvarni izpravak, evo me na stvar. Častni D.r Klaić, dok je govorio o adresi spomenuo je mene i moja dva častna druga, koji smo — crpeć želju iz svog i svojih birača srdca — na početku ove periode predložili, da se izidje pred sabor sa adresom, i to u klubu zagovarali, jer smo mislili, da je vazda vrieme sgodno za to pitanje. U klubu se, naravno, povela o tom rieč i svi bili u podpunu skladu, kao što mora da ide u skladnu družtvu. Tom prigodom uvjerio sam se, da većina naginje k adresi, a uz to kazao nam je častni D.r Klaić ovo: političke okolovštine ciele monarkije sad su nekako ružne; Rusija miče vojsku na granicu Galicije, grof Taaffe rekao mi je, da N.V. naš kralj nada se, da Dalmacija u ovakim okolovštinam neće učiniti da se to pitanje iznosi.

P r e d s j e d n i k (*zvoni*). To nije stvarni izpravak.

P e r i ć. Na to mi smo se tomu uzroku priklonili, jer i sama želja našeg kralja nami je sveta. No ipak nismo se s toga odrekli naše nakane, jer odmah sliedeće godine s istim predlogom izašli smo pred klub, o njem u odboru naročitu pretresali i u tom pogledu nešto bili i zaključili, ali u to je nadošlo naše razcieplje-nje. Mi smo se od vas odvojili, a vi nas sada nazivljete sektom, i čudnovato tu rieč tumačite, no oba predgovornika narodnjaka nisu na čistu o značenju te rieči. Ona se može uzeti samo u dva smisla, t. j. u ranijem i kašnjem. U prvom znači skup ljudi, koji odabere neka posebna filozofska načela i njih propovieda; u drugom znači sliedbu religioznu, koju državni zakoni nepripoznaju. Po ovom mi nemožemo bit okršćeni imenom sekte, nego vi ste u uzrujanosti tom rieči htjeli nas uvriedljivo pogrditi. Reklo se je, da bi narodna stranka izašla s adresom, samo kad bi bio sgodan čas. To, po mojem uvjerenju znači, izašla bi o kukovu petku ili treći dan po sudu obćenom. Dok vi čajete sgodan čas, u to nam naša braća — nebraća ovo preporučuju (*čita*): „Mi Srbi mogli bi većim razlogom nego li laži-Hrvati raditi o osnovanju jedne druge Srbije u Austriji, to od Hrvatske, Slavonije, Dalmacije, Bosne-Hercegovine pod slavnom habsburškom dinastijom i u okviru austro-ugarske monarkije i izabrati joj ime austrijska Srbija“. Gospodo moja, hoćete li čekati ovaj čas? Ja cienim, da nas vaša politika dovle dovela.... (*Predsjednik:* Molim, to nije stvarni izpravak!). Evo me na kraju. Kad sam čuo cielu našu razpravu i razloženje narodnjaka ob ovom pitanju, te napadaje na nas, osobito sa strane D.r Čingrije, od kojih neki zaudaraju jamom, gospodo moja, pale su mi na pamet rieči nekog ruskog pjesnika, koji nabraja nad udesom svog naroda i ništavilom nekih ljudi ovako:

„U čamcu, bez kormila i nada
„U meni vjera gubi se i mre,
„Ja nevjerujem ništa, više ništa,
„Ili bolje rekuć, ja vjerujem sve!

(*Odobravanje na skrajnoj desnici i na triemovima*).

P r e d s j e d n i k (*zvoni*). Ako čujem opetovati gore kakove izkaze, dat ću izprazniti galerije.

B i a n k i n i. Pitam rieč za stvarni izpravak i lični čin.

P r e d s j e d n i k. Dajem vam rieč, ali vas molim, da se držite stvarnog izpravka, jer ću vam je inače oduzeti. Kako sam rekao, imamo

još samo 2-3 dana za viećanje, a valja da riešimo naše posle. Ja sam vaš prvi put pustio na dugo govoriti, na neki način na obranu, ali sad je stvar dosta razjašnjena i zato vas molim, da budete kratki i da se držite samo ličnog čina ili stvarnog izpravka.

Biankini. Pošto je moj častni drug Perić malo prije označio netemeljitost rieči „sekta", koju je častni Klaić htio prikazati u nešto boljem smislu, nego li gospodin Čingrija; pošto sam je, proti toj i drugim sasvim neparlamentarnim izrekama danas odlučno prosvjedovao, neću se više na to osvrćati, već stvarno izpravljam, da mi u stranci prava nemamo tajnâ. Ako nevješamo na veliko zvono zaključke naše stranke, to znači, ne da smo tajno družtvo, nego radje da nećemo, da naše stvari dademo razumiti našim protivnicima, tim više što ih danas imamo mnogo. U ostalom, mislim, da je danas najveća naša žalost, a i odsudna točka u našoj razpravi, ako, vi gospodo, promislite, kojim veseljem pozdravljaju naše prepirke tako zvani Srbi i taljanaši. To je najveća osuda vašemu postupanju! (*Glasovi s ljevice*: Nije istina!) To vam, gospodo, najbolje kaže na kojem ste putu. Jer da protivnici naroda nisu s vama zadovoljni, oni nebi s vama bili glasovali proti adresi!

Predsjednik. To je opet druga razprava.

Biankini. Nije, nego obširniji stvarni izpravak. Još moram častnom Čingriji izpraviti jednu veliku historičnu netočnost. Ja sam se, da pravo kažem, uprav skandalizovao kad sam čuo da čovjek, koji se je za toliko godina bavio osbiljnom politikom, ovdje kaže, da današnji odnošaji u Hrvatskoj prouzrokovani su ponajviše od ponašanja pravašâ u saboru prigodom poznate afere sa banom Khuenom.

Predsjednik. To nije stvarni izpravak, jer je gospodin Čingrija izrazio samo svoje mnienje, a vi možete imati opet drugo.

Biankini. Ja izpravljam, da su današnji žalostni odnošaji u Banovini posljedica sustava, i da smo prije bana Khuena imali ništa manje divljeg i surovog bana Raucha, a poslie drugoga, koji je takodjer....

Predsjednik. Nemojte dalje, to je historija.

Biankini. Onda prekidam. Ali dopustite mi da izpravim samo još jednu točku.

Predsjednik. Da. Ali stvarni izpravak.

Biankini. Ne, nego lični čin. Častni Čingrija me je prekorio, što se nisam osvrnuo na onu točku glede ponašanja Starčevića u pitanju adrese u hrvatskomu saboru. Ja bih imao barem jedno 15 točaka govora Čingrijina da pobijem, nu kad mi nije dopušteno, osvrnut ću se samo na ovu. Istina je gospodo, častni starina Starčević, kad je Barčić iznio u hrvatskom saboru predlog o adresi, izjavio je, da neće za nju glasovati. Ali, gospodo, ja i svi pravaši, koliko nas ima u cieloj Hrvatskoj i Dalmaciji, bili bi zadovoljni, da ste vi proti našoj adresi s onih razloga i na onaj način glasovali, kako je to učinio D.r Starčević. Gospodo, ondje je govorio dostojanstveni prezir proti tudjincu, prama Niemcu, od kojega neće da moljaka svoje pravo....

Predsjednik (*zvoni*). To nije lični čin, već razlaganje.

Biankini. Govorio je ondje otačbenički gnjev, prezir na tudjinske spletke, a vi to niste ni jednom rieči učinili. Da ste barem, pri odbijanju adrese, prikazali motivirani zaključak! Ali vaš je razlog proti adresi bio: Nije sgodan čas, zatvoriti će nam sabor! Glasujte vi, gospodo, proti adresi i navedite razloge, koje je naveo Starčević, i mi ćemo vam prvi pleskati, jer ćemo znati, da je vaše neglasovanje manifestacija najvećeg otačbeništva.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje.....

Biankini. Molim još jednu malu točku.

Ali je častni Čingrija rekao, da je većina bila odlučila prikazati neku resoluciju u pitanju sdruženja, koja bi na neki način zamienila a-

dresu; (*Prigovaranje*) to bi bila nekakva izjava za sjedinjenje. Dobro! Ako gospoda od većine to nisu dosada učinila, mogla bi još učiniti, a mi bi se tomu njihovomu koraku mogli ipak veseliti.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje točku 1. do 7. Gospoda, koja primaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Naslov 1. je primljen.

Izvj. d.r Čingrija. Prije nego predjem na drugi naslov, ja ne mogu nego radovati se vama, gospodo na lievici, jer po mnienju častnog g. zast. Biankinija, vi ste jako rado primili naše glasovanje o adresi.

Biankini. Čitajte njihove novine!

Izvj. d.r Čingrija. Ja ću vas ipak pozvati, gospodo, da metnete ruku na prsi i to rečete. Ne mogu promisliti, da je vaša politička uvidjavnost tako kratka, da ne budete lako razumijeli, u koji pogibeljni položaj bismo stavili, ne nas, jer nama nije do osoba, već do same stvari, koju branimo, nego vas, da smo učinili onu pogrješku, koju kaže častni predgovornik da biste vi bili željeli. Ja mislim, da ste vi žalili naše glasovanje.

(*Čita naslov II, III i IV*).

Predsjednik. Gospoda, koja primaju ove naslove, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Rieč ima g. savjetnik Nardelli.

Namj. Savj. Nardelli.

Poslie ove interesante razprave, u kojoj se je govorilo o toliko načelnih pitanja, moram takodjer i ja prozboriti dvie rieči i to samo da odgovorim na obranu onih organa javnih, koje je jučer častni Biankini u svom odgovoru napao. — Ja jučer nisam odgovarao zato, jer da sam ja govorio po ustanovam poslovnika, bila bi se na novo otvorila ciela rasprava o proračunu, što držim, da nije bilo vriedno, jer moje faktične navode g. Biankini nije pobio. — Da se sada opet vraćam na njegove opet ponovljene obćenite prigovore u odgovoru, držim, da nije potrebno na to trošiti vremena i rieči. Što ja tvrdim da je bielo, on tvrdi da je crno, i onda opet obratno i tako je trudno razumjeti se.

Ja sam na temelju uredovnih podataka naveo, da nije istina, da je jedan sud morao biti delegiran, jer su svi sudci kod njega namješteni bili u rukam lihvara. On je uztvrdio, da jest bio delegiran i rekao je, da ako se i ti sudci nenalaze baš u rukam lihvara, da će biti u rukam koga drugog, koji je u odnošaju s lihvarom. — Na taj način nije moguće voditi polemiku. To konstantiram, da svak sudi jeli pristojno na takovom temelju napadati na cielo osoblje jednog Suda.

Častni Biankini takodjer je uztvrdio nešto u pogledu diobe obćinskih dobara i pozvao se je na izvješće Zemaljskoga Odbora, da mene tobože triumfalno pobije, kaživajući da Zemalj-Odbor priznaje, da je posredovanje političkih vlasti ostalo bezuspješno. Istina je, da je to rečeno.

A pošto su Zemaljskomu Odboru svi odnošaji dobro poznati, to taj prigovor nemože nikako imati smjer prigovora Vladi, nego obćinam, koje se posredovanju Vlade nisu odazvale.

Ja se takodjer neću baviti o štampi, nego samo moram primjetiti, da ako se novine ili čeda njegove misli, kako ih zove č. Biankini, možda kod nas češće pliene nego u drugim pokrajinam, da to najviše sliedi s razloga, što se kod nas više nego gdje drugdje u njekim člancima gleda podkopovati ugled vlade i nabacivati se kalom na sve javne poslovače, i državni odvjetnik, zbog razloga javnog poredka, mora da svojim nožem operira to „meso svog mesa", kako častni zastupnik zove svoje članke novinske.

Mogao bi još reći da Vlada ne samo trpi kritiku svoje djelatnosti — dakako objektivnu — nego da posve rado čita i vidi, da se misli izmjenjuju u javnim novinam, pošto zna, koji je važni faktor danas javna štampa. Ali pošto je na dnevnom redu točka o žandarmariji, ja ću ostaviti to na stranu i pri ovoj točki dvie tri opazke učiniti.

Častni g. Bianklni je jučer izjavio, da je poštovodja u Zemuniku za sebe pridržao, za naplatu staje, dvije ovce. Ja sam mu iznio primnicu dotičnog seoskog glavara, koji je kako me uvjeravaju vjrodostojine osobe — vrlo pošten čovjek. Proti tomu je gosp. Biankini opazio, da ako nije žandar, da je glavar pridržao dvie ovce. Sto je glavar učinio, nije mene briga, i nisam pozvan da ga branim, nego konstantujem opet da ih nije oružnik pridržao, čigovo postupanje je bilo posve korektno.

Da tobože pobije g. Biankini dvie suglasne osude dvora prve i druge molbe u Zadru proti župniku Begotti, naveo je, da je župnik denuncirao Tilera, da odviše pije i da je bilo od vještaka konstatirano, da Tiler pati od delirium tremens, te da je sud osudio župnika sbog potvore. Tu je nešto izvrnuo. Žandar nije bio denunciran, da pije previše, nego u konkretnom slučaju u službi, da je bio pijan, a to nije bilo istina. U ostalom pri toj potvori bilo je i drugih fakta, osim pijanstva. Da je tobož imao žandar delirium tremens, to nije moguće pomisliti, jer nebi mogao biti u službi. Nego ja ću iznieti dotičnu liečničku svjedočbu.

Ovaj žandar bio je god. 1890 u bolnici i imao je rheuma. Ovdje ima jedno mnienje komisije vojničkih liečnika o njegovom umnom stanju koje je izdano g. 1890, i koje je sud pitao u svrhu, da bude priloženo spisim dotične parnice. Pošto je sastavljeno na njemačkom jeziku, a častni zastupnik Biankini kaže da ne razumi njemački, ja sam preveo ovu stavku i pročitati ću je (*čita*). „Akoprem je dosadašnje motrenje kratko, može se ipak na temelju istoga pravom tvrditi, da poštovodja Tiler sada nepokazuje nikakvih pojava neobičnog duhovnog stanja, da je dakle duhovno zdrav. Pošto isti sada ne prikazuje nikakvih tjelesnih mana, tako se istoga današnjim danom odpušta iz bolničke njege kao sposoban za službu“.

Baš me je začudio zaključni odgovor g. Biankini-a. On je, ako sam dobro čuo, rekao, da je krivica vlade, ako stranka prava, koja po njemu od vajkada je u Dalmaciji latentna, se probudila i organizirala.

Biankini. Zasluga.

Namj. Savj. Nardelli. Vi ste rekli krivica.... Krivica ima uviek za posljedicu jedno zlo; a ja nijesam dosle znao da častni zastupnik Biankini misli, da je organiziranje te stranke u Dalmaciji zlo.

On što neće ništa od Vlade, po njegovoj samoj izpoviedi sada bi morao biti zahvalan Vladi, ako stranka koju on vodi obstoji; to je važno za jednu radikalnu stranku.

Napokon je on elegično konstatirao da je Vlada u stanovitom pogledu što učinila da se stranka prava nebi bila organizovala, a to zvoni kao da ta stranka nekako postoji samo iz *inada* ili iz *nevolje*.

Predsjednik. Gospoda, koja primaju naslov V i VI., neka izvole ustati. (*Većina*). Naslov V i VI. je primljen.

Biankini. Pitam rieč.

Predsjednik. G. Biankini ima rieč; za što?

Biankini. Ja ću samo dvie rieči na stvarni iupravak g. vlad. povjereniku. Neću da ovdje ostanemo do večeras.

G. vlad. povjerenik povratio se je na pitanje žandara. Ja ću konstatirati, da sam iznio svjedočbu puno mladju nego g. povjerenik i to u obćoj razpravi i to svjedočbu o nemoći — delirium tremens — žandara Tilera izdanu godinu dana pošto je sud osudio župnika. — Tu su tri liečnika podpisana i konstatirala, da je bolestan na srdcu usljed velike porabe alkoholičkih pića.

Glede druge stvari, što je navijao g. povjerenik, da sam kazao da je krivica vladina, što se u Dalmaciji organizirala stranka prava, to je igra rieči. Samo kažem, da jedan čin, bilo u fizičnoj, bilo u ljudskoj naravi, biva prouzročen od više faktora, i da je i vlada tuj pomogla sa svoje strane njezinim prezirom prema narodnim pravicam i pospješila ustrojstvo pravaške stranke u Dalmaciji. Ali zato njoj niti osobite krivice, niti osobite zasluge, nepripisujem; pače da bi njoj imao pripisati kakovu stvar, to je za-

sluga njezina, što je čas ustrojstva stranke prava prije pospješila.

Predsjednik. Sada prelazim na naslov VII. putevi i tu se je prijavio za rieč g. zastupnik Bjelanović.

Rieč ima g. Bjelanović.

Bjelanović. Visoki sabore!

Ja sam se još jučer prijavrio kod presv. g. predsjednika, da mi dozvoli nekoliko rieči progovoriti za jedan lični čin.

Obzirom na trajanje naše razprave, obzirom na velike poslove, koji još čekaju naš sabor, ja sam se mislio toga odreći, kao i obzirom na onu stranu, s koje sam jučer bio izazvan, jer vidim, da je pošt. Biankini bio dovoljno obterećen ovih dana, osobito na ovoj posljednjoj razpravi i ne bi htio, da taj njegov teret bude još veći; nego pozvan po osjećanju, koliko bi mogao, želio bi, da mu u pomoć pritečem, po nauku evangjeoskom i primjeru Josipa Arimatejskog, koji je tudje krstove na svoja ledja prtio.

Ali da se krivo ne tumači moje ćutanje s jedne strane, a s druge strane, da se ne unose krivi običaji u ovaj sabor, ja sam bio prinudjen moliti, da mi se dozvoli govoriti, a razlog je tom osobito ona izjava, onaj telegrafički protest, koji je častni Biankini jučer ovdje pročitao. Kad bismo mi pošli onim primjerom i ovdje u saboru donosili razne telegrame ili slične proteste, koji nam dolaze kao narodnim zastupnicima, ili još više kao novinarima, ne bi nikada svršili nijedan ozbiljni posao, nego bi se sasvim postili u pretjeranosti.

Častni je Biankini iznio telegram od nekih ljudi iz Konavala, kao da sam ja, narodni zastupnik, te ljude uvriedio. Ali to, gospodo, nije istina i pošt. Biankini, koji zna kako stvari stoje, mogao je svoj telegram zadržati u urednitšvu i ne iznositi ga ovdje. Ja sam govorio u jednom dogadjaju u Dalmaciji i nisam po imenu nikakvog mjesta naveo. niti rekao, da se to dogodilo u Konavlju, u Župi ili Dubrovniku. Govorio sam samo, da se to dogodilo u donjim krajevima. Ja nisam ni to govorio, kao da se onaj čin dogodio u ime neke demonstracije prema visokom putniku, nego sam ga naveo, kao jedan od tolikih slučajeva, koji se u našoj zemlji dogadjaju i gdje je taj putnik bio samo svjedok, kao i ostali ljudi, što su svjedoci drugim dogadjajima i demonstracijama, koje se na više strana dogadjaju, kao što je bilo dokazano matematičkom sigurnošću po govorima pošt. zast. Klaića i Čingrije, jer je danas za nas, ja mislim, sve svjestne ljude, jedan aksiom: da postoji jedna sekta.

Preći ću, ako mi dozvolite, još na jednu točku, koja je u savezu s predmetom, koji se razpravlja.

Govorim o putevima. Ja sam jučer za razprave proračuna izbacio jednu misao za gradnju željeznica, jedino s toga, da čujem nazore pošt. vladinog predstavnika i osobito kompetentna osobe d.r Klaića. Ja vam poslije svega toga kažem, da sam posve zadovoljan iza one izjave i onih ozbiljnih i stvarnih rieči, što smo čuli iz ustiju d.r Klaića.

Nije bila moja namjera, da svezu željezničku od Spljeta do granice dalmatinske nazivljem jednim lokalnim pitanjem. Ja sam rekao, a to potvrdjujem i sada, ako je to koristno za Spljet i neke bližnje krajeve, nije to ona željeznica, koja će podići naše blagostanje, nego da su nama potrebni i drugi ogranci, jer u nekim krajevima naše Dalmacije nemamo komunikacija, i oni su 10, 15 dana sasvim odvojeni od svieta, pa za to ekonomski propadaju. a to bi bio jedini način, da se podignu. S toga se nadam, da moje rieči ne će biti uzaludne i da ćemo dojduće godine na ovoj točki našeg proračuna naći i željeznicu.

Mi smo danas čuli političke izjave, na koje se ja neću obširno osvrtati, u koliko mi nismo bili direktno izazvani, ali ipak neke se rieči tiču i nas, s toga ću se i ja na njih osvrnuti, ali obećajem, da ću biti vrlo kratak. Na svietu vlada razvitak i veliki napredak. Gdje nema napredka, to se stoji, pa se ide i nazad i propada se. Ja vjerujem, da naš narod nije došao na onu točku. gdje se natrag ide, i da je na točki napredka. Izjave dakle s naše strane, u koliko su

slučajno pale, ne mogu značiti, da mi mislimo, da ćemo za uviek ostati u ovom stanju, u kom se nahodimo, jer mi znamo, da će se i ovo naše stanje promieniti na bolje.

Biankini. Sjedinit ćemo se s Hrvatskom.

Bjelanović. O tom ćemo mi govoriti.

U procesu je sav sviet, u procesu je, koliko ja vidim, i stranka hrvatska u Dalmaciji. Koliko smo mi danas čuli i vidjeli, meni se čini da je tu došlo do kuvanja, da tu vrije, i mi ćemo gledati kad će najposlije s lonca i poklopac skočiti. Kao što ste, gospodo, vidjeli, mi smo Srbi sve to gledali, slušali i bilježili. Nego dozvolit ćete mi, da vam jedno naše čuvstvo izrazim.

Poštovana gospoda od hrvatske većine i zast. Klaić, i još više zast. Čingrija, izrazili su ovdje svoje negodovanje, što su bili lično izazvani i uvriedjeni.

Pošt. zast. Čingriji bilo je krivo, što su ga u najzadnje vrieme, valjda nema nego nekoliko mjeseci, izazvala dva hrvatska lista i uvriedila, sumnjajući nekako o njegovom patriotizmu, ili valida još o njegovom poštenju. To mu je težko bilo i ja mu dajem podpuno pravo. Ali, gospodo moja, što biste vi rekli, kad mi Srbi, ne od jučer ni od mjeseca, nego od 20 godina slušamo, da nismo Srbi; a što biste vi, gospodo, rekli, kad mi od toliko dugo vremena još gledamo kako se radi na tom, da Srba ne bude. Vi gospodo znate, da još u najstarije doba, zajedno s dolazkom Hrvata, došli su u ovu zemlju i Srbi; znate, da je za velikih promjena na Istoku bila druga velika seoba Srba u Dalmaciju, kao i u Hrvatsku i Ugarsku. Ako je proces naroda u Dalmaciji okrenuo na korist Slavenstva, ja kažem, da to treba najprije zahvaliti dolazku Srba. Kakav je posljedak izveo dolazak Srba u samu Hrvatsku, no ću govoriti, jer to sami znate. Spomenut ću samo to, da su Srbi uviek bili najbolji drugovi Hrvata u borbi za hrvatsku autonomiju; dosta vam se sjetiti Miletića, koji je odležao godinu dana tamnice, a najbolje vam je svjedočanstvo ono pokojnog književnika i rodoljoba Kukuljevića, koji je usred hrvatskog Sabora rekao: Mi smo Hrvati od Srba naučili, kako treba svoj narod ljubiti.

Ovo vam spominjem, gospodo, u savezu s još nekim pitanjem, koje je ovdje naglašeno i u izgled stavljeno.

Poštovani d.r Klaić, govoreć o našoj budućnosti i o riešenju našeg pitanja, spomenuo je Bosnu. Da ne zalazim u daleku historiju Bosne, kazati ću nešto iz najnovije historije, što je bilo prije nekoliko godina, a to je, da su u Bosni Srbi ustali na obranu svoje slobode. Ustali su i svojom krvlju su onu zemlju natopili i njihova krv dovela je do toga, da je ova zemlja promienila svoju sudbinu i dovela svoje pitanje na jednu točku, gdje to pitanje treba riešiti. Da je tako, pozivljem se na sve vas na desnoj strani kuće, na sve prvake, a osobito na častnog Biankinija, koji je u svom listu za ustanka bosanskog i hercegovačkog štampao proglase ustaša, u kojim izrično kažu, da su Srbi i da se bore za svoju narodnu srbsku slobodu. — Njima treba zahvaliti, ako su neka velika pitanja na istoku zametnuta i riešena, a i braći na sjeveru, koja su u odlučnom času u pomoć pritekla. Ovo vam spominjem, da vam razjasnim čuvstva i misli, koje su nas Srbe vodile dosad i koje će nas voditi u budućnosti. Najprije na Marici Srbi su uzdržali veliku borbu, za slobodu, a poslie na Kosovu. Koliko godina, toliko borba srbskih za svoju slobodu. Mi Srbi, ako se borimo, borimo se, jer nas na to krv nagoni, jer nas hrabre primjeri naših otaca. To vam kažem, da razumite i naše držanje, jer mi braneć srbstvo branimo srčiku narodnu, branimo narodno stablo, na kom je hrvatstvo jedan ogranak.

Poštovani Perić pozvao se je na neki članak, koji bi se mene mogao ticati. Ja ću mu u kratko odgovoriti. Ja poznam vrlo dobro program stranke prava i kažem iskreno i otvoreno, da bi ja i svi Srbi sada s obadvie ruke podpisali taj program stranke prava, kad bi uvjereni bili, da se on može ostvariti. Ali, jer smo uvjereni, da ne može, mi ga ne podpisujemo. — Mi bismo ga podpisali, jer u toj velikoj državi, koju bi htjeli ostvariti, mi bismo Srbi bili u većini. — Ovdje ću ja završiti riečima radosti, da se u ovoj vis. sabornici čulo, što smo mi Srbi tolikoput kazivali i što sam ja osobito naglasivao i u saboru i izvan sabora i toliko godina pisao. — Ta je radost moja, što je sada kon-

statirano, da postoji jedna sekta. Ako smo mi neko držanje zauzimali prema Hrvatima, to je s toga bilo, što je ta sekta obladala svim Hrvatima i što su se svi od straha ili zanosa ili bojazni, da ne izgube svoju popularnost, za njom zavodili, te su proti srbstva radili. Nije nama to toliko težko, jer kano braća s braćom razumili bi se, ali su pomagali i dušmanim obćim, da se tamani srbstvo.

Toliko sam imao kazati, da razjasnim naše stanovište srbsko. A u ostalom nemam ništa da kažem, nego ponavljam staru rečenicu: mi Srbi možemo čekati.

Biankini. Pitam rieč.

Predsjednik (*zvoni*). Ja sam dopustio, da g. Bjelanović na dugo govori, premda se radi o putevim, jer sam mislio, da buduć su sve stranke izrazile svoje političko mnienje, da je i njemu to dopušteno i da mu dozvolim to.

A sada dozvoliti ću govoriti samo o putevim ili za lični čin.

Biankini. Pitam rieč za lični čin. Nemogu bez prigovora, da mimoidjem izraz čast. Bjelanovića o sekti, koji izraz i on hoće da prišiva našoj stranki. Ja tu rieč i sada odbijam istim prezirom, kojim sam ju odbio, kad je bila izušćena sa strane gospodina Čingrije. U ostalom, radujem se častnomu Čingriji i drugovim, što su doživili sreću, da je gospodin Bjelanović digao danas s njih anatemu, i proglasio da su izašli iz sekte. A radujem se i s hrvatskim narodom, što ipak ova sekta, po riečima častnoga Bjelanoviča, jest za to, da brani prava hrvatskoga naroda i nedopušta, da se na teritoriju hrvatskomu stvaraju kojekakve stranke, koje neciljaju na drugo, nego na raztrojstvo naroda i domovine hrvatske. Ako u tom smislu naša sekta bude uviek uspješno radila, mi ćemo se ponositi tim imenom. — Častni Bjelanović tuži se, da mi Hrvati od toliko godina vriedjamo Srbe, jer kažemo, da nema Srba; a zaboravio je da slične uvrjede i s njegove strane od preko 15 godina padaju na cio hrvatski narod. On je zaboravio što kaže srbski šovinizam: da su srbske zemlje Dalmacija, Slavonija, Bosna, Hercegovina itd.; zaboravio je, da nas Srbi vriedjaju, da smo im i srbski jezik ukrali; zaboravio je, da srbski organi i srbske stranke na sva usta viču, da Hrvata nema, nego samo jedna skupina takozvanih kajkavaca oko Zagreba. Kad to sve promisli častni gospodin Bjelanović, razumiti će za što Hrvati, sviestni svojih prava, zauzimiju ono stanovišje, koje je samo moguće prama takovim strankam i prama takovim ljudima. — Nemogu se danas baviti sa seobom Srba i pobiti njegove izjave glede života srbskog na Marici i na Kosovu; ali ću mu kazati, da smo i mi Hrvati bili na Kosovu, da bratski pomognemo braći, koja danas služe tako uzorno domovini Hrvatskoj, da se u Dalmaciji sa taljanašim druže proti Hrvatima, kô što drugdje s Niemcima i Magjarima. Sve samo nek bude na uštrb Hrvatske. Pak još častni Bjelanović ima srdca kazati nam, da je srbstvo stablo, na komu je hrvatstvo jedna grana, i da mi bez srbstva nebi bili stupili u obitelj slavenstva! Ako to srbsko stablo nemože drugim radjati nego urotam na štetu domovine, neka ga onda nebude ni na Marici, ni na Kosovu! Stvarno pri koncu izpravljam, da sam u „Narodnom Listu“ za ustanka hercegovačkog više proglasa priobćio, a prvi je bio od Hrvata Stazića, koji je digao na Gabeli hrvatsku zastavu i razpirio prvu iskru u pokretu za oslobodjenje. U ostalom, u onom pokretu nije se radilo ni o srbstvu ni o hrvatstvu, nego o oslobodjenju raje izpod turskog jarma. U to ime ja sam radio i na „Narodnomu Listu,“ i nekajem se.

Izvj. D.r Čingrija (*čita naslov VII. — Putevi*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda koja primaju naslov VII, putevi, sa ukupnom svotom od 22,600 fior., neka izvole ustati. (*Većina*). Naslov VII je primljen.

Izvj. D.r Čingrija (*čita naslov VIII. Vode*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju naslov VIII, sa svotom 4000 fior., neka izvole ustati. (*Većina*). Naslov VIII je primljen.

Izvj. D.r Čingrija *(čita naslov IX)*.

Vukotić. Pitam rieč.

Predsjednik. Prije nego počme govoriti gospodin Vukotić, ima rieč gospodin Bjelanović, koji se je prije javio.

Bjelanović. Poštovani Biankini u koliko me prikorio radi srbstva, ja se pozivljem ne samo na ono, što čujem u saboru, nego i na ono, što se po novinam i knjigam piše. Ja sam govorio, u koliko sam iz njegovih ustiju čuo, da se u Dalmaciji nedopušta nama Srbima, da iztaknemo komadić narodne zastave.

Biankini. Nemate pravo.

Bjelanović. A za drugo kažem, da mi prije svega nismo se urotili sa dušmanima narodnim, jer držim, da ovi prijatelji nisu naši dušmani. Ako bi sve slušali, što se govori, onda bi mogao reći, da smo na istom putu, jer u hrvatskim listovim čini se ukor gospodinu predgovorniku, da sklapa urotu sa zadarskim načelnikom.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastup. Vukotić.

Vukotić. Uzeo sam rieč, da iznesem predlog, koji zasjeca u interes ciele pokrajine. — Dobar broj stanovnika iz Dalmacije seli u inostranstvo, da nadje bolju sreću. Mnogi od tih stanovnika prinudjeni su da traže zakloništa u bolnicam inostranskim.

Predsjednik *(zvoni)*. Izvolite govoriti o predlogu.

Vukotić. Valja da ga obrazložim. Ja ću biti, što je moguće kraći.

Golemi broj stanovnika iz Boke Kotorske idje u Carigrad, da traži rada u svom zanatu i neki broj od njih prinudjen je poći u bolnicu austro-ugarsku u Carigradu. Tu je dnevnica ustanovljena na 1 fior. 50 novč....

Predsjednik *(zvoni)*. Sad se radi o bolnicam našim, a ne carigradskim. Stavite predlog i držite se predmeta.

Vukotić. Tiče se bolnica u inostranstvu, za koje osobito občine na hiljade fiorina troškova moraju podnieti. Dakle stavljam predlog *(čita)*:

„Sabor Kraljevine Dalmacije daje nalog Zemaljskom Odboru da bi na nadležnom mjestu isposlovao da sadašnje pristojbine za bolničke troškove u Austro-Ugarskoj bolnici u Carigradu, a po mogućnosti i u ostalim našim bolnicama u inostranstvu, budu snižene."

Vukotić — Pugliesi — Simić — Bjelanović.

Predsjednik. Predlog je dovoljno podpisan, te ću ga uvažiti i staviti na glasovanje.

Pita li tko rieč o naslovu IX? — Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju naslov IX, bolnice, neka izvole ustati. *(Većina)*.

Naslov IX je primljen.

Izvj. D.r Čingrija *(čita naslov X)*.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju naslov X, neka izvole ustati. *(Većina)*. Naslov X. je primljen.

Izvj. D.r Čingrija *(čita naslov XI)*.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju naslov XI, neka izvole ustati. *(Većina)*. Naslov XI. je primljen.

Izvj. D.r Čingrija *(čita naslov XII)*.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju naslov XII, neka izvole ustati. — *(Većina)*. Naslov XII. je primljen.

Izvj. D.r Čingrija *(čita naslov XIII)*.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda koja pri-

maju naslov XIII, neka izvole ustati. (*Većina*). Naslov XIII. je primljen.

Izvj. D.r Čingrija (*čita naslov XIV*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju naslov XIV, neka izvole ustati. (*Većina*). Naslov XIV. je primljen.

Izvj. D.r Čingrija (*čita ukupnu potrebu*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju ukupnu potrebu sa 560489 fior., neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Čingrija (*čita pokriće, naslov I. do VIII. i ukupnu svotu*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju naslov I. do VIII., pokrića, kao i ukupnu svotu od 560,489 fior., neka izvole ustati. — (*Većina*). — Primljeni su naslovi I do VIII., kao i ukupna svota pokrića.

Izvj. D.r Čingrija (*čita zaključak 1 i 2 financ. odbora*).

Predsjednik. Gospoda, koja primaju zaključak prvi i drugi, neka izvole ustati. — (*Većina*). Zaključak prvi i drugi je primljen.

Izvj. D.r Čingrija (*čita zaključak 3*).

Predsjednik. Gospoda, koja primaju zaključak treći financ. odbora, neka izvole ustati. (*Većina*). Zaključak treći je primljen.

Prelazi se na glasovanje zaključka predložena od gospod. zastupnika Zafrona, koji glasi (*čita predlog Zafrona*). — Gospoda koja pristaju na ovaj zaključak, neka izvole ustati. — (*Većina*). — Primljen je. — Sada stavljam na glasovanje zaključak predložen od gosp. zastup. Vukotića, koji glasi (*čita zaključak*). Gospoda, koja pristaju na ovaj zaključak, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen. Tako je primljen predračun zemalj. pokrajinske zaklade za god. 1895 i svi zaključci predloženi.

Sada namjeravam zatvoriti sjednicu. Buduća sjednica biti će prekosutra u 10 sati prije podne. Pošto imam razporediti za budaću sjednicu ražne predmete, gospoda će zastupnici primiti kući dnevni red.

Današnja sjednica je zatvorena.

(*Svršetak sjednice u 3 sata i 36 čas. po pod.*)

XV. Sjednica dneva 11 Veljače 1895.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika četrnaeste sjednice. — Upiti na c. kr. Vladu i odgovori. — Predlog zast. D.ra Paštrovića i drugovâ o uredjenju prava posjeda na bivšemu Vranskom Lenu. — Predlog zast. Trigari-a i drugova, da Sabor odluči žicom podastrieti Uzvišenom Vladaru prosvjed opravdana negodovanja s ludih djela počinjenih preko noći od 8 do 9 tek. u prostorijam c. kr. Velike Državne Gimnazije u Spljetu. — Predlog zastup. D.r Klaića, da se kakovom naukovnom ili dobrotvornom fundacijom proslavi pedesetgodišnjica vladanja Njegova Veličanstva. — Upit zast. Biankini-a na saborsko presjedništvo. Odgovor na isti. — Izbor petorice članova i petorice zamjenika za pokrajinsko povjerenstvo za pregled katastralnih radnja u smislu zakona 1 siečnja 1895 Br. 3. — Riešenje molbenicâ. — Priobćenja. — Razpravljanje i glasovanje zak. osnove o uredjenju bujice „Mahnitas“ u Petrovompolju Občine Drniške. — Razpravljanje i glasovanje zak. osnove. kojom se ovlašćuje Zemaljski Odbor da sklopi zajam krunâ 600.000 na račun zemaljske zaklade Kraljevine Dalmacije. — Izvješće uprav. gospodarstenog odbora o molbi občinskih činovnika za uredjenje službe i ustanovljenje dotične mirovinske zaklade. — Odgovori Zemaljskog Odbora na upite zast. Biankini-a o uredjenju voda u Ninu, i zastupnika Ljubića o imenovanju ravnatelja pri zemaljskoj bolnici u Arbanasim.*

(*Sjednica nastaje u 10 satî i 35 čas. pr. p.*)

Predsjedava: podpredsjednik D.r **Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *Brajković Tomo* i *Šarić Mato.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: c. k. namjestnički podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. k. dvorski savjetnik **Dragutin Maria Truxa**; c. k. namjestništveni savjetnik **Nikola Nardelli.**

Predsjednik (*zvoni*). Otvorena je sjednica. Ima nas 30. Broj je zakonit. Molim gosp. tajnika neka izvoli pročitati zapisnik četrnaeste sjednice.

Tajnik Šarić (*čita zapisnik XIV.e sjednice*).

Predsjednik. Pita li tko rieč o zapisniku? — (*Nakon pauze*). Nitko. — Gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. — (*Većina*). — Zapisnik je odobren.

Prije današnje sjednice primio sam nekoliko upita. Jedan mi je upit predao gosp. zastupnik Biankini. Neka ga izvoli pročitati.

Biankini (*čita*):

Upit zastupnika Jurja Biankinia i družine na vladu Njegova Veličanstva.

Na 26 studenoga p. god. strašna oluja sa poplavom razdrla je puteve, raznicla zemlje u more, razorila zidove, nasula vinograde i plokatu Fangac u občini Zlarinskoj.

Občina zlarinska, na 28 studenoga iste godine, brzojavno se je obratila visokoj vladi pitajuć, da naročito povjerenstvo razvidi štete, i da joj se podieli podpora, eda uzmogne popraviti barem najnuždnije puteve i doskočiti raznim vanrednim potrebam, za koje nedostaju oskudna njezina novčana sredstva.

Do danas občina zlarinska nije primila nikakve podpore, niti joj je poznato, da je vladino povjerenstvo razvidilo elementarne štete.

Pošto su već nastale poljske radje, težaci

udaraju na muke da dodju do svojih vinograda i da ih obradjuju, te je već skrajno vrieme, da se onomu unesrećenomu pučanstvu pomogne.

S toga su podpisani dužni upitati vladu Nj. Veličanstva:

I. Je li visoka vlada dala razviditi elementarne štete prouzročene u Zlarinu poplavom dne 26 studenoga 1894?

II. Ako nije, misli li to čim prije učiniti i priteći u pomoć onomu pučanstvu?

Zadar, 11 veljače 1895.

Biankini — D.r Paštrović — Ljubić — D.r Mišetić — Perić — Šarić.

P r e d s j e d n i k. Prelazi c. kr. vladi. — Drugi mi je upit predao gosp. Šarić. Neka ga izvoli pročitati.

Š a r i ć (*čita*):

Upit vladi Nj. Veličanstva.

Još natrag 10 godina kad je ondašnji predsjednik Pomorske Vlade prošao i ustavio se pod Zaostrogom, uvidio je potrebu jednog mostića za pristaniste i koji bi istodobno služio na obranu brodova pri onoj rastvorenoj obali. Brodovlastnici i općina Gornjoprimorska opetovano su se obratili Vladi, proseći mostić. Poznato je podpisanim da je i nadmjernik lučkog poglavarstva u Splitu razvidjao, mjerio, pa i napravio odnosni nacrt i trebovnik; ali nikad se nevidi da se što radi, niti da se je naumilo što raditi.

Pošto jedan mostić na pustoj obali zaostroškog žala, prava je nužda mnogim brodicam koje tu pristupaju iz bližih mjesta i pramstojećih otoka, a bio bi od velike koristi onom pučanstvu, za izvažanje njegovih proizvoda, čast je podpisanim upitati vladu Nj. Veličanstva:

Je li vlada sklona što skorije sagraditi jedan mostić na morskoj obali izpod sela Zaostroga?

Šarić — Perić — Mišetić — Biankini — Ljubić.

P r e d s j e d n i k. Prelazi c. k. vladi. Još jedan upit predao je gosp. Šarić. Neka ga izvoli pročitati.

Š a r i ć (*čita*):

Upit vladi Nj. Veličanstva!

Od mnogo godina seljani Podace moljakaju od visoke vlade kuću za župnika, jer sadašnja kućetina nije drugo nego grob u kojoj stanovao bi samo onaj koji se je sa životom zavadio, budać da izvan što je odveć trošna i nevoljna, jošter kroz nju tako reve voda, da od velike vlage i smrada čovjeku je da se uprav zaduši.

Radi čega onaj župnik u njoj nestanuje i u selu neprebiva, već od nazad mnogo godina; nego iz Zaostroga svake nedilje i svetca, i kad je bolestniku potreba danju i noćju po žegi i ružnu vremenu mora svaki put najgrdnijom uzbrdicom cielu uru uložiti dok dodje u župu.

Koliko je to nezgodno, težko i pogibeljno za puk. a osobito za župnika, to može svak uviditi. Pošto je selo još davno svoj doprinesak odredilo, bilo je naredjeno mjerniku da spravi nacrt i trebovnik; ali nevideći da se stvar pomiče, čast je podpisanim upitati vladu Njegova Veličanstva:

Je li vlada naklona pobrinuti se za gradnju župničke kuće u Podaci selu Gornjeg primorja?

Šarić — D.r Paštrović — Perić — D.r Mišetić — J. Biankini — Ljubić.

P r e d s j e d n i k. Upiti prelaze c. k. vladi. — Rieč ima gospodin vladin povjerenik plemić Pavich.

Vlad. povj. P a v i c h. Na upite ja ću odgovoriti u jednoj od dojdućih sjednica.

Častna gospoda zastupnici Juraj Biankini i družina stavili u sjednici 6 veljače na ces. kr. Vladu slijedeći upit:

Kad visoka vlada misli, u korist pomorstva, produgljiti gat izpod varošića Arbanasâ, i po—

praviti ondješnju liepu česmu, na koju se svaki dan svraćaju domaći i inostranski brodovi, jedreći kroz konal zadarski, da se oskrbe potrebitom vodom?

Na taj upit čast mi je odgovoriti što sliedi:

U predmetu produljenja gata, Cesar. Kraljsko Lučko Poglavarstvo u Zadru izvjestilo je dne 26 prosinca 1894 pod Br. 3784 Pomorskoj Vladi u Trstu.

Pomenuta je Pomorska Vlada pako brzojavkom 7 veljače 1895 Broj 1352 dojavila, da će prama razpoloživim sredstvima i pogledom na prešnije radnje, biti uzeto u obzir produljenje gata u govoru, koji se sa pomorskog gledišta ipak ne prikazuje osobito važnim.

Što se pak ondješnje česme tiče, njezin popravak spadao bi u prvom redu na zanimanike, a o dotičnoj njihovoj molbi prikazanoj c. k. lučkom Poglavarstvu, razprava nije još dovršena, te niesam u stanju da štogod u predmetu priobćim.

———

Častna gospoda zastupnici Biankini i družina staviše na c. k. Vladu u saborskoj sjednici 9 o. mj., sliedeći upit:

I. Je li joj poznato nevoljno stanje župničke crkve i kuće na Gdinju otoka Hvara?

II. Kad već misli visoka vlada narediti, da se odavna obećane i toli nuždne radje u onoj župi izvedu?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti kako sliedi:

Što se tiče gradje nove crkve u Gdinju, moram opaziti, da kad se je godine 1885 pripoznala potreba, da se sagradi nova crkva u Gdinju, Namjestništvo je odmah naredilo, da po postojećim propisima, mješovito povjerenstvo nadje i predloži na licu mjesta shodno mjesto za tu sgradju.

Proti predlogu mješovitog povjerenstva podiglo se sa više strana i u razna vremena toliko prigovora i utoka, da je bilo potrebito učiniti više puta mjestnih izvida, i prigovori mogli su se samo tek ovih dana riešiti usljed ministarstveze odluke od 10 decembra 1894 broj 16847.

Sada će Namjestništvo moć narediti, da se sastavi potrebita osnova za tu sgradju i podastrijeti ju na odobrenje.

Što se pak tiče gradje nove župničke kuće u Gdinju, bila je već godine 1886 odobrena dotična osnova, ali premda se je dva puta u Spljetu, a jedan put u Hvaru otvorila dražba za dati sgradju sa ne lošim cienam u zakup, nije se nitko prijavio, a nije pošlo za rukom da se na drugi način nagje zakupnika.

Medjutim i za ovu sgradju podiglo se, sa strane dotičnih župskih odlomaka, toliko prigovora i utoka proti mjestu opredieljenom za ovu sgradju, da su se ovi prigovori iza više mjestnih izvida, mogli tek malo vremena natrag riešiti sa prije naznačenom ministerijalnom odlukom.

Naravno, da pošto se je izabralo drugo mjesto, morat će se nešto promjeniti i stara osnova kuće.

Nova osnova će se onda odmah podastrieti visokom Ministarstvu na odobrenje.

Pošto ove gradje bile su toli od Ordinarijata, koliko od Namjestništva, u lani sastavljenom popisu, o kome je bilo govora u odgovoru na interpelaciju u sjednici 9. t. m. glede crkve u Katunim, pripoznate kao prešne, zato će Namjestništvo nastojati, da se iste po mogućnosti što prije izvedu.

P r e d s j e d n i k. Primio sam dva predloga. Prvi su predlog predali gospodin Paštrović i družina. Neka gosp. tajnik pročita.

Tajnik Š a r i ć (*čita*):

Čast je podpisanim podnieti Visokomu Saboru sliedeći predlog:

Sabor dalmatinski izjavlja Vladi želju, da se čim prije dodje do konačne uredbe radi prava posjeda na bivšem Vranskom Lenu i po mogućnosti bude odlučeno brisanje već zastarielog poreza, koji za više posjednika, bez njihove krivnje, nije izplaćen od deset i više godina.

Zadar, 9 veljače 1895.

D.s Paštrović — Ljubić — Šarić — Perić Mišetić — Biankini.

Predsjednik. Prelazi na sab. predatnik. Drugi mi je predlog predao gospodin Trigari. Neka ga izvoli gospodin tajnik pročitati.

Tajnik Braiković (*čita*):

Eccelsa Dieta!

I sottoscritti hanno l' onore di fare la seguente

Proposta:

La Dieta del Regno di Dalmazia, vivamente indignata per gli atti insani consumati la notte dal 8 al 9 corrente nei locali dell' i. r. Ginnasio superiore dello Stato in Spalato, interpretando i sensi di universale patriottico attaccamento della popolazione verso l' Augusto Monarca, voglia deliberare di umiliar tosto, in via telegrafica, ai Piedi del Trono, le proteste del più legittimo sdegno e della più inalterabile devozione.

Zara, 11 febbrajo 1895.

Trigari — Vidović — D.r Salvi D.r Smirić.

Predsjednik. Rieč ima gospodin podpredsjednik namjestnički plemić Pavich.

Vlad. povj. Pavich. Deploro nel modo più profondo, che a Spalato sia successo tale inaudito misfatto, e sono convinto che l' intera popolazione della Dalmazia, che sempre ebbe a distinguersi per lealtà ed attaccamento al nostro augustissimo Imperatore e Re, istessamente condannerà tale deplorevolissimo fatto — e non posso quindi che prendere a grata notizia la proposta dell' onorevole deputato cav. de Trigari, che tende onde sia data forma solenne all' espressione dell' indignazione di tutta la provincia. In questo incontro posso partecipare all' eccelsa Dieta, che il Comune di Spalato, in via telegrafica, ebbe con vive parole d' indignazione ad esprimere il proprio rammarico pell' accaduto.

Predsjednik. Gosp. zastupnik Trigari ima rieč za formalni predlog.

Trigari. Chiedo che la mia proposta sia trattata d' urgenza e prego la Presidenza a voler seduta stante umiliare il dispaccio dell' eccelsa Dieta a S. M. l' Imperatore.

Predsjednik. Želi li tko govoriti o formalnom predlogu? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Stavljam na glasovanje predlog gosp. zast. Trigaria, da se odmah pretresa o vom predlogu. — Gospoda, koja pristaju na to, neka izvole ustati. (*Ustaju svi*). Primljeno jednoglasno. — Stavljam na glasovanje predlog g. zast. Trigaria, koji glasi (*čita predlog*). Opažam, da po sab. poslovniku valja staviti na glasovanje predlog na hrvat. jeziku, i zato molim gg. tajnike neka ga izvole prevesti na hrvatski. (*Nakon obavljenog prevoda*).

Predlog stavljen od častnog Trigaria glasi u hrvatskom prevodu.

Tajnik Brajković (*čita hrv. tekst*).

Predsjednik. Želi li tko govoriti?

D.r Klaić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. d.r Klaić.

D.r Klaić. I ja ću glasovati za ovaj predlog, žaleći da se je našla u zemlji zlokobna ruka, koja je pokušala, da naše dobro i lojalno pučanstvo ocrni. Ali kad je jednom rieč, da izrazimo čuvstvo naše vjernosti prema Njeg. Veličanstvu, ja mislim, da ne samo riečima, nego da učinimo to i jednim činom. Za četiri godine slavi Njeg. Veličanstvo pedesetgodišnjicu svoga vladanja. U pedeset godina — pola vieka — sre-

tnog vladanja bilo je toliko loliko dogadjaja sretnih i nesretnih, ali koji će u poviesti austro-ugarske monarkije ostati upisani velikim slovima. Sve pokrajine se spremaju, da to proslave — i glede toga bio je lani dogovor u zastupstvu — po mogućnosti humanitarnimi institucijami, kojimi bi se pomagalo nevoljnim i nesretnicimu, a s kojima da u isto doba bude skopčano ime Njeg. Veličanstva.

Ja bi dakle ovomu predlogu nadodao još sliedeći: da vis. sabor dade nalog zemalj. odboru, neka u dojdućem saboru donese predlog, kako bi se ustanovljenjem kojega humanitarnoga instituta proslavila pedesetgodišnjica vladanja Njeg. Veličanstva. (*Odobravanje*).

Predsjednik. Ovaj je predlog podvrženom istom postupku, kao i onaj prijašnji, jer je prešan. Sad je otvorena razprava o jednom i drugom predlogu. Želi li tko govoriti. (*Nitko*).

Razprava je zatvorena. Stavljam na glasovanje predlog g. zast. Trigarija, koji glasi (*čita*):

„Sabor Kraljevine Dalmacije, živo kosnut radi ludih djela počinjenih preko noći od 8 do 9 tek. u prostorijam c. k. Velike Državne Gimnazije u Spljetu, tumačeć čuvstva opće patriotične privezenosti pučanstva prama Uzvišenom Vladaru, odlučuje da podastre odmah žicom na podnožje Prestola prosvjed opravdana negodovanja i nepokolebive odanosti".

Gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaju svi*). Predlog je jednoglasno primljen.

Stavljam na glasovanje drugi predlog g. zast. Klaića, koji glasi (*čita*):

„Daje se nalog Zemaljskom Odboru neka pri dojdućem zasjedanju podnose Saboru shodan predlog, kako bi se dobrotvornom ili naukovnom fundacijom proslavila pedetogodišnjica vladanja Njegovog Veličanstva".

Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Ustaju svi*). Primljen je takodjer jednoglasno.

Prije sjednice primio sam upit upravljen na saborskog predsjedatelja od g. Biankinija. Neka ga izvoli pročitati.

Biankini (*čita*):

Upit na presvietlog saborskog predsjedatelja (*§. 26 S. P.*)

Na dnevnomu redu današnje sjednice stoji i izvješće odbora za pregled râda zemaljskog odbora.

Po običajim ovog visokog sabora to znači, da je zasjedanje na izmaku, da mu mrtvo zvono već zvoni.

A da su kratki dani ovomu zasjedanju odbrojeni, dao nam je jasno razumiti i sâm presvietli predsjedatelj u sjednici dne 8 tekućega.

Obzirom na to i na važnost neriešenih predmeta, dužnost mi je upitati presvietlog gospodina predsjedatelja:

I. Zašto za današnju sjednicu nije stavio na dnevni red predloge: *a*) o imenovanju namjestnika iz gradjanske ruke za Dalmaciju; *b*) o hrvatskim čitankam u pučkim školam; *c*) o preinačenju prevremenog zakona o kongrui; *d*) o ustupu občinskih zemalja za kopanje starina?

II. Jeli li voljan presvietli gospodin predsjedatelj sve te predloge iznieti dnevnim redom sutrašnje sjednice, i do potrebe ureći sutra i večernju sjednicu, a da budu mogli bit riešeni?

Zadar, 11 veljače 1895.

J. Biankini.

Predsjednik. Na ovaj mi je upit čast odgovoriti što sliedi.

Visoki mi je sabor svjedok, da sam nastojao u koliko su mi dopuštale moje sile, da idjemo napried s radnjom i riešimo, što je više moguće predmeta. Poznato vam je, gospodo, da smo držali sjednice za tri i četiri dana zasebice, a uz to da nemamo nego dva brzopisca, koji ne mogu doseći na svoju radnju dovrše,

da za sjednicu od subote imadu raditi svaki možda kojih 20 sati, da je slave u red. Obzirom na to, da sam i ja čovjek, nije mi bilo moguće držati dulje sjednice. Premda predlozi privatne inicijative pojedinih zastupnika nemaju prednost pred predlozima, koji su izneseni kao vladini i pred predlozima pojedinih odbora, kao i Zemaljskog Odbora; ipak, dok nije bilo drugog gradiva, ja sam uzeo u obzir sve predloge privatne inicijative, i već je bio stavljen na prvo čitanje, a danas na drugo, predlog g. Biankinija za uvedenje hrvatskog kao naukovnog jezika u nautičkim školama Dalmacije; zatim je bio na prvom i drugom čitanju predlog zast. Biankinija o dozvoli sadjenja duhana po kotarima sjev. Dalmacije i po otocima; bio je nadalje na prvom i drugom čitanju predlog g. zast. Perica za uredjenje voda u Imotskom polju, Rastoku i Jezeru Vrgorske Krajine. Stavio sam takodjer na dnevni red predlog g. zast. Šarića o povećanju broja poslovača za uredjivanje zemljištnika i ovaj je predlog bio primljen i u drugom čitanju. — Stavio sam napokon na dnevni red prvo čitanje predloga zast. Ljubića, da se dade nalog zem. Odboru do za prvo dojduće zasjedanje spravi saboru zakonsku osnovu za uredjenje kopanja starina i sačuvanje istih u Dalmaciji, i bio primljen taj predlog i u drugom čitanju.

Svi ovi predlozi bili su stavljeni na dnevni red, kad nije bilo drugog materijala. Kad sam pak dobio dosta gradiva u izvještajima pojedinih odbora, bila mi je dužnost staviti na dnevni red najprije te predmete i to je razlog, s kojega nisu bila stavljena na dnevni red pitanja, o kojima govori interpelacija gosp. zast. Biankinia. Moguće je, da bi bili došli neki od ovih predmeta na dnevni red, da nije bilo toliko dugih govora u saboru i da se nije dosta vremena izgubilo tim — recimo iskreno — što nisu dolazili svi zastupnici točno na sjednice. Kako znate, gospodo, danas je 15. sjednica; ja sam svaku sjednicu urekao u 10 sati, a počeli smo uviek istom u deset i po, i po tom smo izgubili 15 puta po pola sata, što čini 7 i po sati, u koje se moglo opremiti mnogo posla i to možda zapada toliko vremena, koliko smo ga uložili za jednu dugu ili dvie kraće sjednice. Dakle moja krivnja nije, ako se nije došlo do glasovanja predmeta.

Što se tiče moga postupanja u buduće i kad ću staviti ove predmete na dnevni red, čast mi je odgovoriti, da kako vam je poznato, gospodo, naši časi su odbrojeni, ali ne znamo točno koliko će trajati ovo zasjedanje. Svakako, ja namjeravam i u budućnosti izvršivati moje predsjedničke dužnosti, kako mislim, da sam ih i do sada vršio.

Čast mi je konkretno odgovoriti g. zast. Biankiniju što sliedi (*čita*):

1.o Niesam stavio na dnevni red današnje sjednice predloge naznačene u prvoj točki upita, jer sam imao dosta gradiva o predmetim koji imaju prednost prama posebnim predlozim pojedinih zastupnika;

2.o Ja ću staviti na dnevni red sve posebne predloge pojedinih zastupnika, kad bude iscrpljen današnji dnevni red, ali neznam hoće li to biti moguće za sutra, a dotično prije zatvora Sabora, dok nevidimo do koje ćemo točke dnevnog reda doći danas.

3.e Glede eventualne večernje sjednice odlučiti ću prama potrebi u okviru moje nadležnosti.

Prelazim na dnevni red. Prva je točka dnevnog reda. Izbor pet članova i pet zamjenika u pokrajinsko povjerenstvo za pregled katastralnih radnja u smislu zakona 1. siečnja 1895 Br. 3.

Neka izvoli g. izvjestitelj upravno-gospodarstvenog odbora čitati dotični predlog.

Izvj. Vranković (*pokle je pročitao predloge sadržane u izvješću 21 januara 1895 Br. 30-Sab., vidi stranu 155 i 156*):

Ja bih sada, uslied dogovora s gosp. odborom i uslied sporazuma, u saboru postignuta, predložio, da se promieni način glasovanja, t. j. da se članovi upišu na jednu cedulju, kao što se to čini za izbor ostalih odbora, a zatim da se na jednoj drugoj cedulji izaberu zamjenici, te da prvi napisani zamjenik bude zamjenikom prvog napisanog člana; drugi napisani zamjenik,

zamjenikom drugog napisanog člana i t. d; jer mislim, da će se time prištediti dosta vremena i tako ne će biti potreba obavljati deset izbora.

Predsjednik. Ja mislim da predlog g. izvjestitelja odgovara duhu saborskog zaključka primljenog 25 siečnja t. g. i da idje na to, da se glasuje ceduljama prije za pet članova, a onda za pet zamjenika, i da ovi istim redom, kojim će biti upisani u ceduljam, budu zamjenicim odabranih članova, po redu upisanom na prvoj cedulji. S toga ja nemam ništa proti tomu načinu glasovanja, i molim gospodu, koja pristaju na to, da izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Molim gospodu, da izvole predati cedulje za pet članova povjerenstva. (*Zastupnici stranke prava izlaze iz sabornice*).

Visoki sabore! Pošto se je g. tajnik Šarić odalečio, dočim mislim, da je bio dužan da ostane, da vodi zapisnik, a mi ne možemo ostati s jednim samim tajnikom, tim više, što se ovo naše glasovanje odnaša na imenovanje, na koje smo bili pozvani na temelju zakona od vis. vlade, molim g. D.r Antu Machieda, neka izvoli zamieniti odsutna tajnika g. Šarića. (*D.r A. Machiedo uzimlje tajničko mjesto*). Molim neka vis. sabor izvoli odobriti ovu zamjenu. Gospoda, koja pristaju na to, neka izvole ustati. (*Ustaju svi*).

Sabor je odobrio ovaj postupak. (*Smieh*). (*Obavlja se izbor*).

Visoki sabore! Dok se broje cedulje, čast mi je javiti, da uslied opazke učinjene od g. zast. D.r Baljka, ja bi promienio rieč „ludih“ u „bezumnih“. Ako vis. sabor pristaje, bit će zaključak u tom smislu promienjen. (*Prima se*).

Bilo je predano 27 cedulja i izabrana su jednoglasno gospoda: Vranković Ivan, zastupnik; d.r Ivan Krstitelj vitez Fontana, zastupnik; Giunio Petar s Korčule; Trigari vitez Nikola, zastupnik; Katić Aleksandar, načelnik u Kninu.

Izvolite sada predati, gospodo, cedulje za imenovanje 5 zamjenika. (*Obavlja se izbor*).

Bilo je predano 27 cedulja i izabrani su jednoglasno za zamjenike gospoda: D.r Vale Micheli-Tomić iz Pučišća; Miho Čović Plenković iz Drniša; Pavo Kamenarović iz Dobrote; Niko Cattich iz Zadra; Sava Bjelanović, zastupnik.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Riešenje molbenica. Molim g. izvjestitelja dotičnog odbora, neka izvoli izviestiti o raznim molbama.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Bs. 33-Sab.

Jakov Foretić umirovljeni učitelj u Komiži moli da mu se poviši mirovina. Imao je 19 godina 11 mjesecih i 23 dana uračunive službe, kad bi postavljen u mirovinsko stanje i mirovina mu bi odmjerena su tri sedmice zadnje uračunive plaće, t. j. sa 231 f. 42 n.

Radi sama dva dana, što mu je još falilo do 20 godinâ uračunive službe on nije dobio mirovinu od 4 srpnja zadnje plaće. Vidiv da obziri pravičnosti zagovaraju uslišanje molbe Jakova Foretića, tim više što se on i danas bavi pučkom obukom u Komiži u svojstvu predsjednika mjestnog Školskog Vieća, Molbenički Odbor predlaže „da se Jakovu Foretiću umirovljenomu pučkomu učitelju povisi mirovina na $^4/_7$ (četiri sedmine) zadnje uračunine place“.

(*Članovi stranke prava vraćaju se u sabornicu*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na predlog ovaj, neka izvole ustati. (*Većina*). — Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 53-Sab.

Karolina i Delfina pok. Frane Bratanića bivšega ravnatelja pokrajinske Bolnice u Splitu mole da im se udieli godišnja pomilovina.

Iz svjedočbe priložene molbi proizliče, da

je ekonomičko stanje prositeljica nevoljno i da je jedna boležljiva, te si ništa ne može radom pribaviti.

Molbenički Odbor predlaže da se Karolini i Delfini Bratanić udieli za tri godine godišnja pomilovina od f. 60 svakoj, izplativa u mjesečnim jednakim obrocima.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 61-Sab.

Bazilja, Antica i Ane pk. učitelja Frane Curira, prose za mjesečnu stalnu milostinu ili pripomoć.

Ovo su kćeri pok. Curira, koji je toliko godina služio kao puški učitelj i još g. 1865 izticao se je radi svoga mara u poučavanju hrvatskog jezika tako, da je one godine od tadanjeg zemalj. odbora dobio podporu. Iza njegove smrti ostala je majka prositeljica i ova je dobila mirovinu i s njom su se hranile. Oko dvie godine je, da je majka im umrla i sada su one molile podporu. Lani nisu im bile izprave sve u redu, a sada su dokazale, da su u nevoljnom stanju i bolestne.

Molbenički odbor predlaže da se Bazilji, Antici i Ani pok. Frane Curir-a udieli za tri godine godišnja pomilovina od 24 fior. svakoj, izplativa u jednakim obrocim mjesečnim.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):
Br. 74-Sab.

Kate kćer pok. Ivana Petrovića, bivšega upravitelja gradske mužke učionice u Splitu, moli za udieljenje novčane godišnje pomilovine.

Molbenički odbor predlaže, da se prositeljici doznači za tri godine godišnja pomilovina od 30 fior., izplativa u mjesečnim jednakim obrocima.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 42-Sab.

Ana udovica pok. Vinka Kačić-a Dimitri-a, gradjanskog učitelja, moli da joj visoki Sabor izvoli putem milosti udieliti mirovinu u granicam § 47 pokr. zakona 29 prosinca 1871 i odgojnu podporu za djecu u granicam § 50 istoga zakona.

Molbenički odbor predlaže, da se putem milosti doznači Ani ud. pok. Vinka Kačic-a Dimitri-a mirovina u razmjerju od trećine zadnje godišnje plaće uživane od pok. joj muža, uz odbitak naknade predvidjene u § 46 prepomenutog zakona, i da joj se doznači odgojna podpora za djecu u mjeri koju će ustanoviti Zemaljski Odbor u granicam § 50 višeput navedenog zakona.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 55-Sab.

Tonka ud.a pk. Ivana Krstitelja Novaka pučkog učitelja moli za povišenje imovine ili za obilatu novčanu podporu.

Molbenički Odbor predlaže da se preko prošnje za povišenje mirovine predje na dnevni red i da se prošiteljici udjeli f. 30 pripomoći.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Ni-

tko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovoj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 119-Sab.

Benedika ud.a pok. Josipa Kalinića c. k. kotarskoga školskoga nadzornika moli za novčanu pripomoć.

Molbenički Odbor predlaže da se Benedikti ud. pok. Josipa Kalinića udieli pripomoć od 20 f.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 120.

Marija udovica pok. Bože Mirkovića ravnajućeg učitelja moli za podporu.

Ova se je udovica lani obratila na vis. sabor, da bi joj povisio odgojninu za djecu i udielio mrtvačko četverogodje, usljed smrti muža, i molila je podporu. — Preko prve molbe prešao je sabor na dnevni red. Nu jer je dokazala, da joj je muž 6 mjeseci prije bolovao nego je umro, udjeljena joj je podpora od 30 for. Ove godine opet moli za podporu. Pošto joj molba nije poduprta i ne navadja ništa, nego da ima dvoje djece i to jedno u 5.om razredu gimnazija, a drugo u 2.om razredu, što je dokaz, da ima i svoga imanja:

Molb. odbor predlaži, da se predje na dnevni red preko ove molbe.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Biankini.

Biankini. Meni se čini da zaključak molb. odbora nije baš najbolji obzirom, na kukavno stanje ove udovice. Ta predpostavka, da ona ima svog imanja, nije dokazana. Zato mislim, da bi uputno bilo, da se ova molba ustupi zemalj. odboru i ovaj izvidi bolje okolnosti ove udovice i sada joj udieli podporu.

Predsjednik. Predlog g. zast. Biankinija glasi (*čita*):

Neka se molba udovice Mirkovića ustupi zem. Odboru, da razvidi njezine ekonomične okolnosti, i u slučaju dokazane potrebe, nek joj udieli f. 50 podpore.

Izvj. D.r Ivčević. Ja se protivim ovom predlogu, jer nije opravdam. G. Biankini kaže, da nije dokazano, da ova udovica ima blagostanje, ali nije niti on dokazao, da je ona u nevoljnim ekonomičkim odnošajim. Ova uživa mirovinu od 570 for. 33, a sama okolnost, da je u stanju držati dvoje djece na nauke, dokazuje, da mora imati imanja, jer s ovom plaćom to nebi mogla učiniti.

Molim, da se predlog čast. Biankini-a odbije.

Predsjednik. Ja držim, da predlog molb. odbora ima prednost i zato ću ga staviti prije na glasovanje i ako padne, onda ću staviti na glasovanje predlog g. zast. Biankinia

Gospoda, koja pristaju na predlog molb. odbora, da se preko ove molbe predje na dnevni red, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen, i zato pada predlog g. Biankinija.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 154-Sab.

Ane udovica pok. Josipa Rubčića pučkog učitelja moli za novčanu pripomoć.

Molbenički Odbor predlaže da se Ani ud. pk. Josipa Rubčića udieli 15 f. pripomoci.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 83-Sab.

Marta udovica Petra Šarića, moli za novčanu pripomoć.

Molbenički Odbor predlaže da se Marti ud. Petra Šarića udieli 10 f. milostinje.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen je predlog.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 52-Sab.

Dome ud.a pk. Mate Bilana bivšega bolničara kod zemaljskih bolnica moli za jednu izvanrednu podporu.

Molbenički Odbor predlaže da se Domi pk. Mate Bilana udieli 10 f. milostinje.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Većina. Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 137-Sab.

Leticija udovica Ivana Gioje bivšega bolničara kod Pokrajinske bolnice u Zadru moli za novčanu pripomoć.

Molbenički Odbor predlaže da se Leticiji ud. Ivana Gioje doznači 10 f. milostinje.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 41-Sab.

Antica ud. pk. učitelja Dominika Ljubića moli za godišnju pomilovinu kćerima Karmeli i Matildi.

Vidiv da kćeri prositeljice nemaju prava za odgojnu podporinu. Vidiv da iz priloženih spisa proizlazi da je prositeljica imala bolesti u obitelj;

Molbenički Odbor predlaže da se preko prošnje Antice ud. Ljubiće za godišnju pomilovinu kćerima Karmeli i Matildi predje na dnevni red i da se istodobno prositeljici doznači za jedan put novčana pripomoć od fior. 15.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 67-Sab.

Angje Luzzi umirovljeni učiteljica, moli za novčanu pripomoć.

Molbenički Odbor predlaže da se Angji Luzzi udieli 12 f. pripomoći.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razpsava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčevič (*čita*):

Br. 118 Sab.

Ana Gaus pk. Andrije udovica Petra Levišа moli za pripomoć.

Molbenički Odbor predlaže da se Ani Gaus pk. Andrije udieli 15 f. milostinje.

Predsjednik Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčevič (*čita*):

Br. 68-Sab.

Diana Gnalo umirovljena učiteljica u Perastu moli za povišenje mirovine ili za novčanu pripomoć.

Molbenički Odbor predlaže da se Diani Gnalo udieli 15 f. pripomoći.

Predsjednik. Pita li tko riječ? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Molim da obustavimo. Imam priobćiti vis. saboru sadržaj brzojavke, koja se ima upraviti Njeg. Veličanstvu (*čita*):

Njegovom C. i K. Apoštolskom Veličanstvu
Frani Jozipu I.
BEČ.

Pri današnjoj saborskoj sjednici primljen je jednoglasno sliedeći zaključak:

„Sabor Kraljevine Dalmacije, živo kosnut radi bezumnih djela počinjenih preko noći od 8 do 9 tekućega u prostorijam c. k. velike Gimnazije u Spljetu, tumačeći čuvstva prama Uzvišenomu Vladaru, odlučuje da podastre odmah žicom na podnožje Priestolja izraz opravdana negodovanja i nepokolebive odanosti“. —

Istodobno Sabor je jednoglasno zaključio:

„Daje se nalog Zemaljskog Odboru neka pri dojdućem zasjedanju podnese Saboru shodan predlog, kako bi se dobrotvornom ili naukovnom fundacijom proslavila pedesetogodišnjica vladadanja Njegova Veličanstva“.

Ovoliko imam duboku čast preponizno podastrieti na previšnje znanje Vašemu C. i K. Apoštolskom Veličanstvu.

Saborski podpredsjednik
D.r Bulat

Neka izvoli vis. Sabor to primiti na znanje, a ja ću ju odmah brzojavku odposlati. — (*Odobravanje*).

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 60.

Josip Rakamarić umirovljeni pučki učitelj moli za pripomoć.

Molbenički Odbor predlaže da se preko prošnje predje na dnevni red.

Predsjednik. Pita li tko riječ? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 57.

Jakov Marušić pk. Jandrije moli za novčanu pripomoć.

Molbenički Odbor predlaže da se preko ove prošnje predje na dnevni red.

Predsjednik. Pita li tko riječ? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda. koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 17-Sab.

Ruža Marcocchia neudata kći pk. Luje Marcocchia, bivšega liečnika kod pokrajinske Bolnice u Spljetu, moli za povišenje mjesečne pripomoći udieljene joj otrag njekoliko godina od Visokog Sabora, ili za jednu vanrednu pripomoć.

Molbenički Odbor predlaže da se Ruži Marcocchia udieli za jedan put pripomoć od 10 fořinata.

Predsjednik. Pita li tko riječ? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda. koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 138.

Albin Kralj kao zakoniti predstavnik umobolnog umirovljenog pučkog učitelja Ante Berlange pk. Nikole moli za podporu.

Molbenički Odbor predlaže da se ustupi Zemaljskomu Odboru.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na taj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*).

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 88.

Nikola Cipico umirovljeni pučki učitelj moli da mu se doznači druga petgodišnjica ili barem jedna obilata novčana pripomoć.

Molbenički Odbor predlaže da se preko prošnje predje na dnevni red.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 107.

Upraviteljstvo Obćine u Splitu moli, da se u onom gradu utroji viša djevojačka škola.

Molbenički odbor predlaže, da se prošnja ustupi Zemaljskomu Odboru dodatno zaključku primljenom od visokog Sabora u ovom predmetu pri sjednici 4 tek. mjeseca.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 12-Sab.

Jure Maglić umirovljeni pučki učitelj u Cresu u Istriji moli, da mu Sabor udieli stalnu mirovinu putem posebne milosti.

Molbenički odbor predlaže, da se Juri Magliću udieli 50 fior. milostinje za jedan put.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. — (*Većina*). — Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 91.

Prva dalmatinska Tvornica sapuna u Splitu moli, da joj budu oprošteni prirezi pokrajinski na potrošarinu na neka ulja i na pretiline što joj trebaju za svoj obrt.

Molbenički odbor predlaže, da se prošnja ustupi Zemaljskom Odboru, nalogom da o prošnji odluči pokle se bude obaviestio o činjenicam, na koje se ona pozivlje.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). — Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 159-Sab.

Josip Jurić upravljajući učitelj pučke mužke škole u Silbi, moli za novčanu pripomoć, da uzmogne i nadalje uzdržati na nauci svoga sina.

Molbenički odbor predlaže, da se prošnja ustupi Pokrajinskom školskomu Viećn.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Većina*).

Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 158.

Šime Buzolić stalni učitelj kod gradjanske učione u Dubrovniku moli za obilatu novčanu pripomoć radi bolesti.

Molbenički odbor predlaže, da se prošnja ustupi preporukom Pokrajinskom Vieću.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko? Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*).

Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević. Molio bi za mali odmor, jer sam umoran.

Predsjednik. O ostalim molbenicam referirati će se iza 4.e točke dnevnog reda.

Imam čast priobćiti, da sam primio jedno pismo od vlade.

Tajnik Brajković (*čita*):

Br. 3490-I.

Dopis!

Njegovo se je Ces. i Kr. Apostolsko Veličanstvo premilostivo udostojilo da podijeli Vrhovnim riješenjem od 14 januara 1895 Previšnju Sankciju osnovama zakona glasovanim od Sabora Kraljevine Dalmacije:

1) glede promjene § 3 Pokrajinskoga zakona od 20 decembra 1874 P. Z. L. br. 5 od godine 1875, o sačuvanju ptica poljodjelstvu korisnih, i

2) o zaštiti divljadi.

To mi je čast priopćiti, odnošajem na dopis toga Slavnoga Sabora od 10 junija 1894 br. 133, po glasu štovanoga otpisa visokoga c. k. Ministarstva Poljodjelstva od 18 januara tek. g. br. 1069, dodatkom, da se istodobno razpolaže proglašenje prvospomenutog zakona u listu pokrajinskih zakona i u službenom listu „Objavitelju Dalmatinskome“, dočim će proglašenje drugog zakona (o zaštiti divljadi) uzslijediti kada se bude izdala dotična provedbena naredba.

U Zadru, dne 4 februara 1895.

C. k. Namjestnik
David Fzm.

Slavnome Predsjedništvu Zemaljskog Odbora

u

Zadru.

Predsjednik. Primljeno na znanje. — Prije sjednice primio sam jednu molbu, koja mislim da je zadnja. Neka gospodin tajnik izvoli naviestiti sadržaj iste.

Tajnik Brajković (*čita*):

Br. 179. Molba Ilinka Naglera slušatelja šumarstva u Križevcima za podporu.

Predsjednik. Bit će dostavljena molb. odboru. Sada prelazim na „treću točku dnevnog reda“: Drugo čitanje zak. osnove o uredjenju bujice „Mahnitaše“ u Petrovompolju občine Drniške. (*Vidi Prilog Br. 17, str. 303*).

Neka izvoli gospodin izvjestitelj upravno-gospodarstvenog odbora, zastup. Vranković, čitati izvješće.

Izvj. Vranković (*čita*):

Br. 171-Sab.

Visoki Sabore!

Najboljim dokazom o nuždi uredjenja potoka „Mahnitaša“ u občini Drniškoj jest poplava što se dogodila lanjske jeseni, koja je toliko šteta dopriniela susjednim zemljam, da ako se brzo kvaru ne stane na put uredjenjem potoka, prieti pogibelj da veliki dio zemalja obradjivih ostane izgubljen.

Treba dakle započeti radje na brzu ruku, obzirom i na drugu okolnost, što su one u ne-

kom doticaju sa uredjenjem Čikole, od kojega visi budućnost cielog Drniškog polja.

Osnova zakona uredjena je na temelju načela obstojećih u državnome zakonu 30 lipnja 1884 Br. 116. Po propisim istoga opredieljeni su doprinosci zanimanih stranaka, tim samo da na vladin teret stoji najviša svota konkurencije, u iznosu od 50%, što se prekoračiti ne daje.

A kako izvješće Zemaljskog Odbora napominje, uvedeni su dogovori, eda u trošku doprinesu toli državna cesta, koli državna željeznica. U nadi da se ta okolnost obistini, u zadnjoj točki § 2 osnove rečeno je, da će se doprinos odbiti medju zanimanicim *pro rata portione*.

Kako u lanjskoj osnovi za uredjenje bujica u Občini Novigradskoj, bi ostavljeno občinskom Viešu, uz potvrdu Zemaljskog Odbora, riešenje pitanja o mjeri sudjelovanja pojedinih odlomaka i zanimanih posjednika, obzirom naravno na propise Pokrajins. zakona o vodam 9 ožujka 1873 Br. 32.

U pogledu formalnom zakonska osnova sastavljena je kao one što je visoki Sabor glasovao u lanjskom zasjedanju.

Zbog pomenutih razloga, Odbor Upravno-Gospodarski ima čast preporučiti visokome Saboru da izvoli glasovati bez popravaka osnovu Odbora Zemaljskoga.

Zadar, 9 veljuče 1895.

Predsjednik-Izvjestitelj
Vrankvvić.

Predsjednik. Obća je razprava otvorena. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Obća je razprava zatvorena. Gospoda, koja pristaju da se uzme podlogom posebne razprave zakonska osnova, koja je bila prikazana, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno. Prelazi se na posebnu razpravu.

Izvj. Vranković (*čita § 1*).

Predsjednik. Želi li tko govoriti? Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju ovaj § kako je bio pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). § 1 je primljen.

Izvj. Vrankević (*čita § 2*).

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju ovaj §. neka izvole ustati. (*Većina*).— Primljen je § 2.

Izvj. Vranković (*čita § 3*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § 3, neka ustanu. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. Vranković (*čita § 4*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko.— Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § 4, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. Vranković (*čita § 5*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko.— Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § 5, neka izvole ustati. — (*Većina*). — Primljen je § 5.

Izvj. Vranković (*čita § 6*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § §, neka izvole ustati. — (*Većina*). — Primljen je § 6.

Izvj. Vranković (*čita § 7*).

Predsjednik. Želi li tko govoriti?— Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na § 7, neka izvole ustati. — (*Većina*). Primljen je § 7).

Izvj. Vranković (*čita uvod i naslov*).

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. — Gospodâ, koja primaju uvod i naslov, kako je sada bio pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). — Uvod i naslov su primljeni.

Izvj. Vrauković. Ja bi predložio da se predje odmah na treće čitanje.

Predsjednik. Otvorena je razprava o formalnom predlogu gospodina izvjestitelja. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju da se predje danas na treće čitanje ove zakonske osnove, neka izvole ustati. — (*Većina*). — Pozivljem gospodu, koja primaju u trećem čitanju ovu zakonsku osnovu, kako je bila primljena u drugom čitanju, neka izvole ustati. — (*Većina*). — Ova je zakonska osnova primljena i u trećem čitanju.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Drugo čitanje zakonske osnove, kojom se ovlašćuje Zemaljski odbor da sklopi zajam kruna 600,000 na račun zemaljske zaklade Kraljevine Dalmacije. (*Vidi na str. 332, 333 i 334*). — Neka izvoli gospodin izvjestitelj D.r Zaffron čitati izvješće.

Izvj. D.r Zaffron (*čita*):

Br. 165-Sab.

Visoki Sabore!

Pri zasjedanju god. 1889 visoki Sabor bio je dao nalog Zemaljskom Odboru u svrhu da bi zasnovao posebnu zemaljsku zakladu, iz koje bi se imali davati zajmovi dalmatinskim Občinam za izvedenje radja javne koristi.

Ako tome nalogu Zemaljski Odbor nije se prije odazvao, ipak mora se pripoznati da se je veoma uspješno, i kako po običaju, zauzeo za zasnovanje i izvedenje zemaljske zaklade za poljodjelske poboljšice, koje su se prikazivale kano najnuždnije, i koje u istini su se omogućile.

Prošlih danâ vis. Sabor glasovao je zakonsku osnovu o nabavi sa strane Občinâ učionskih pomješća za javne pučke učione. Mora se uhvati da ovaj zakon dobiti će previšnju potvrdu, pošto osnova, još lani priobćena visok. c. k. Ministarstvu Nastave, nije našla prigovora.

Takodjer u tekućoj godini započeti će provedba zemaljskog zakona 5 kolovoza 1892, Zem. Zak. List Br. 19 o providjenjim za nabavu pitke vode za gospodarske i kućne potrebe.

Za ove posle hoće se razpoloživa novca, toliko za predujmove i zajmove občinam, koliko za doprinose zemaljske zaklade, a kako je poznato, sredstva ove zadnje zaklade nijesu dostatna, kako niesu dostatni ni čedni blagajnički preostatci zemaljske Zaklade.

Mora se pak uhvati da uz nastojanje rodoljuba stupiti će u život koja zadružna blagajnica, kojima bilo bi pravo da zemlji priteče u pomoć novčanim sredstvima.

Za doskočiti tim potrebam prikažuje se za sve opravdan predloženi i preporučeni zajam od 600.000 krunâ, to jest 300,000 fior. Austr. Vr., uz kamatu od najviše $4\frac{1}{2}$ po %.

Postojeće novčane okolnosti na novčanim tržištim, i takodjer u našoj zemlji, davaju povoda smatrati da kamata neće zanago premašiti 4%.

Istaknuto je u zakonskoj osnovi da utrnuće zajma sliedi u ne manje od 60 godinâ, što i obzirom na to, da radje koje se imadu izvesti, koristiti će potomcima ponajviše, pravično je i da ovi nose veći teret.

Premda ekonomično stanje naše zemlje pretrpilo je u ovo zadnje doba težki udarac, ipak s obzirom na poznato rodoljublje, uhvati je da kako i pri do sada izdanim zemaljskim zajmovim, ovaj zajam koji biti će po prilici sklopljen putem izdanja javnih obveznica, biti će razprodan u zemlji.

Slični zajmovi pak u drugim zemljama oprošteni su od biljegovinâ i pristojbinâ — što daje povoda uhvanju da će se to sgoditi i za ovaj naš zajam.

Što se tiče novog tereta, opaziti je da obstojeći zajmovi, za treći dio jur su utrnuti, — a da kroz 14 godinâ biti će i sasvim — da izdanje sliediti će po potrebi, te kroz to vrieme po svoj prilici vas zajam neće biti još izdan.

Financijalni odbor, usvojivši sve okolnosti i razloge navedene u izvješću slavnog Zemaljskog Odbora, ima čast predložiti visokom Saboru nek izvoli primiti za podlogu specialne razprave zakonsku osnovu, kojom se ovlašćuje Zemaljski Odbor da sklopi zajam kruna 600.000 na račun Zemaljske Zaklade Kraljevine Dalmacije.

Zadar, 9 veljače 1895.

Predsjednik
Č i n g r i j a.

Izvjestitelj
Z a f f r o n.

P r e d s j e d n i k. Pošto je već zakonska osnova bila čitana, stavljam na glasovanje predlog financ. odbora, da se predje na posebnu razpravu. Gospoda, koja pristaju na to, neka izvole ustati. *(Većina).*

Otvorena je posebna razprava.

Izvj. D.r Z a f f r o n *(čita čl. 1).*

P r e d s j e d n i k. Želi li tko govoriti o čl. 1? — Nitko. — Gospoda, koja primaju čl. 1, kako je bio pročitan, neka izvole ustati. — *(Većina).* — Čl. 1 je primljen.

Izvj. D.r Z a f f r o n *(čita čl. 2).*

P r e d s j e d n i k. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja primaju čl. 2, neka izvole ustati. — *(Većina).* — Čl. 2 je primljen.

Izvj. D.r Z a f f r o n *(čita čl. 3)*

P r e d s j e d n i k. Pita li tko rieč? Nitko. — Gospoda, koja primaju čl. 3, neka izvole ustati. *(Većina).* Čl. 3 je primljen.

Izvj. D.r Z a f f r o n *(čita uvod i naslov).*

P r e d s j e d n i k. Želi li tko govoriti? Nitko. — Gospoda, koja primaju uvod i naslov, kako su sad bili pročitani, neka izvole ustati. *(Većina).* — Uvod i naslov su primljeni.

Izvj. D.r Z a f f r o n. Predlažem, da se odmah predje na treće čitanje.

P r e d s j e d n i k. Želi li tko govoriti o formalnom predlogu gospodina izvjestitelja? Nitko. — Gospoda, koja pristaju da se predje na treće čitanje ove zakonske osnove, neka izvole ustati. — *(Većina).* — Molim gospodu, koja primaju ovu zakonsku osnovu u trećem čitanju, kako je bila glasovana u drugom čitanju, neka izvole ustati. — *(Većina).* — Ova je zakonska osnova primljena u trećem čitanju.

Prelazim na 5.u točku dnevnog reda: „Izvješće upravno-gospodarstvenog odbora, o molbi občinskih činovnika, za uredjenje službe i ustanovljenje dotične mirovinske zaklade.“

Molim gospodina izvjestitelja D.r A. Macchieda, neka izvoli pročitati izvješće.

Izvj. D.r A. M a c h i e d o *(čita):*

Br. 151-Sab.

Visoki Sabore!

Godine 1893 bi držana na Visu skupština občinskih činovnika, koja je sastavila zakonsku osnovu za uregjenje službe i ustanovljenje mirovinske zaklade za općinske činovnike.

Ta osnova bi dostavljena Zemaljskom Odboru, koji okružnicom 6 novembra 1893 Broj 5301 pozvao je općinska upraviteljstva da pošalju obrazloženo mišljenje o prikazanoj osnovi i da podastru neke podatke o broju činovnika, o plaći, o iznosu poreza, što dotična općina pobira itd.

Mal da ne sve su se općine odazvale pozivu i u velikoj većini izjavile su se, u načelu, u prilog zakonskoj osnovi. Neke su se protivno izrazile, a neke su prigovorile pojedinim paragrafima.

Usljed toga bi dne 12 i 13 studenoga 1894 držan u Spljetu drugi sastanak općinskih činovnika, pri kojem postavljena su načela priložena molbi prikazanoj ovom visokom Saboru.

Može biti različitih mnienja o načinu uregjenja službe općinskih činovnika u Dalmaciji,

ali potreba da se uredi ta služba, općenito je priznata.

Nego načela postavljena pri sastanku u Spljetu razlikuju se u mnogo čemu od zakonske osnove Viške skupštine.

Po § 5 prve osnove, pod općinskim činovnicima razumievaju se liečnici, tajnici, blagajnici i kancelisti; a § 1 načela ovim nadodaje ravnatelje pisarna, redarstvene povjerenike, tehničare, šumare, veterinare i ine uredovnike, koji služe općinu.

Ima još i drugih razlika, ali najvažnije je istaknuti da način kojim se ustanovljuju doprinosi mirovinskoj zakladi sa strane općina i općinskih činovnika, različit je sasvim u prvoj i u drugoj osnovi.

Po § 30 prve osnove mirovinskoj zakladi dužni su prinašati općine svake godine 1% na godišnje izravne poreze, a' po § 29 činovnici dužni su doprinašati zakladi 5% godišnje plaće.

Po § 6 načela Spljetske skupštine, općine su dužne doprinašati svake godine 10% vrhu plaće prijavljene za općinske činovnike, doč m su ovi dužni položiti 5% na svoju plaću samo za onu godinu, koje su imenovani.

Preinakom § 30 prve osnove, navlastito male općine, t. j. najveći dio općina naše pokrajine, bile bi obvezane na mnogo veći doprinesak. Na primjer općina Benkovačka po prvoj osnovi nebi doprinašala mirovinskoj zakladi nego fier. 184:58, jer izravni porez iznaša 184:58 fior., a po drugoj fior. 240. — Općina Biogradska po prvoj fior. 80:14, a po drugoj osnovi f. 180. Tako isto općina Blatska, po staroj osnovi fior. 128:04, a fior. 370 po novoj.

U istome se položaju nalaze sve one općine, a ima ih mnogo, koje ne veliku svotu utjeravaju u ime izravnih poreza, a plaćaju dosta svojim činovnicima.

Naravna je stvar, da kad se hoće koga obteretiti, nužno i pravo je da bude prije barem saslušan, te pošto općine o tomu većem teretu niesu bile upitane i niesu ni mogle biti saslušane, radi krakoće vremena, upravno-gospodarstveni odbor ne nalazi shodno podnieti na pretres u ovom zasjedanju ikakvu zakonsku osnovu za uregjenje službe i ustanovljenje mirovinske zaklade za općinske činovnike.

S druge strane u nestašici potrebitih podataka nije odbor u stanju da barem od prilike uračuna koliko bi bila dužna doprinositi svake godine zemaljska zaklada, a predložiti da pokrajina uzme na sebe nepoznati teret, i to ne ide.

S toga upravno-gospodarski odbor ima čast predložiti da visoki Sabor ustupi Zemaljskom Odboru molbu odbora općinskih činovnika za uregjenje službe i mirovina općinskih činovnika u Dalmaciji, nalogom da, obzirom na preinake sadržane u novoj osnovi glasovanoj u Spljetu dne 12 i 13 studenoga 1894, potraži mnienje općina te da iza kako bude proučio pitanje, donese izvješće o predmetu i eventualno dotičnu zakonsku osnovu Visokomu Saboru na pretres u dojdućem zasjedanju.

Od Saborskog Upravno-Gospodarstvenog Odbora.

Predsjednik
Vranković

Izvjestitelj
D.r A Machiedo.

P r e d s j e d n i k. Otvorena je obća rasprava o predlogu upravno-gospodarstvenog odbora. Želi li tko govoriti?

Ljubić i Duboković. Pitam rieč.

P r e d s j e d n i k. Rieč ima gospodin Duboković.

D u b o k o v i ć. Nebi bilo pristojno, da jedan stari načelnik, jedan načelnik, koji od 26 godina nosi na svojim ledjima težko breme obćinske uprave i koji je time možda postao najstariji načelnik u pokrajini, ne progovori danas štogod o predmetu, o kom se bavimo u ovoj vis. kući. S toga mi nećete zamjeriti, častna

gospodo, ako sam danas, nakon 4 god., odkad sam bio odsutan iz ove sabornice, ja uzeo riec. Gospodo, ja neću biti dug i neću da vam dosadim mojim govorom. Ja pripadam onoj vrsti ljudi, koji puno rade, a razmjerno malo govore. (*Dobro je!*)

Mi imamo, gospodo, u pokrajini našoj malo velikih obćina i možemo ih nabrojiti na prste. Veći ih dio pripada onoj maloj vrsti obćina, od kojih je sastavljen cieli moj izborni kotar, naime tri otoka: Hvar, Brač i Vis, koje imamo čast zastupati u ovoj vis. Kući, ja i moj častni drug i prijatelj d.r Mišetić. Kako su male obćine, tako su slaba i ekonomička sredstva, kojima te obćine razpolažu i s toga one ne mogu imati više od jednog samog činovnika, tajnika. Tajnik je u našim malim obćinama sve: on je ravnatelj pisarne, koncepista, pisar, voditelj zapisnika, u jednu rieč: on je sve.

Lako je bilo, gospodo, tajniku u staro doba, kad je vladao stari obćinski zakon, ali nije tako lako sada. Lako je bilo u ono doba naći tajnika, ali nije tako lako sada. Mi svi stari ljudi, koji smo služili kod obćine u obćinskoj upravi, znamo dobro kakav je tamo posao, a ima nas ovdje mnogo, kao n. pr. ja, ovdje gosp. Simić, D.r Tita (t. j. D.r Macchiedo), D.r Pero, kapetan Stipe, šior Ante, i takodjer naš predsjednik D.r Gajo; i ako je on puno mladji od nas, ja mislim, da će se i on spominjati, kako su se uredjivale stare obćine. I okružni poglavar gospodin Nardelli je govorio o cirkulima, kako je na predlog pretura bio poslan dekret načelniku, jednomu zamjeniku i šestorici drugih, kojih je 8 onda sastavljalo tako zvano obćinsko zastupstvo. To je bilo čedo vladino, i naravski, pošto je vladala poslala dekret, oni su bili nekako dužni poduprirati vladu i braniti je, dok im je opet vlada davala naputke i kadgod popravljala njihove pogrješke.

Ali sada je sve drugčije. Od god. 1867, kad se promienio zakon, pošto puk bira svoje obćinske predstavnike, nitko već ne štiti te obćine i one su zapuštene same sebi. Ne štiti ih savjetnih, ne štiti ih sud, političko poglavarstvo, namjestničtvo, ni žemalj. Odbor. Ti jadni ljudni, koji su na obćinskoj upravi, i ako nisu učili zakon, moraju da ga znadu; a to je težko, osobito za one ljude, koji su tek stupili u obćinsku upravu. Što se tada dogadja? Sve to mora znati tajnik. Sad se hoće za tajnika jedan osobiti činovnik, vješt, koji pozna zakone i propise, koji imade vještine u obćinskoj upravi da može obaviestiti svoje starješine. Ali svak će dopustiti, da taj vješti čovjek i poznavaoc zakona, mora, kako bismo rekli mi pomorci, biti prikovan u uredu kao „can de bordo". (*Smieh*). Dočim je prije bilo dosta da provede 2 sata u obćinskoj pisarnici, sad je jedva dosta deset. I eto druge potežkoće. Ako se ne varam, godine 1852 je bilo uvedeno kod nas novačenje. Iz početka nismo imali nego jednu vrstu stalne vojske, a kašnje su nam uveli i Landwehr i Landsturm, i za sve to treba da tajnik sastavi imenik, da drži kontrolu i da vodi ono blaženo upisivanje vojnika.

Do 1861 g. nismo imali izbora; onda je bio uveden ustav, i eto novoga jada: trebalo je sastavljati imenike. Ali to je u ono doba bila samo jedna vrst, samo za pokrajinski sabor, koji je iz svoje sredine birao zastupnike za carevinsko vieće; ali sada imamo još izbor za carevinsko vieće.

Pošto je došao ustav, kako sam već rekao, došli su izbori; kašnje su uvedene trgovačke komore, gdje su se glasovali mnogobrojni zakoni, čije je izvršivanje povjereno obćinskom djelokrugu i eto novog posla za tajnika.

Dakle vidite, taj tajnik, kako sam već prije rekao, mora biti čovjek vješt, radišan i zauzet, kome trud nije težak. S toga sada treba da imamo posebne ljude, činovnike. A gdje smo ih prije rekrutovali? Jedan posjednik u obćini, ili namjerom da koristi svojoj domovini, ili da stavi u džep ono 200, 300 fior. što mu je davalo mjesto, ili da izbjegne dosadi, zauzeo bi se tajništva obćinskog. Ali danas ti ljudi, najprije jer znadu, da nisu sposobni, jer ne mogu toliko vremena gubiti, neće da se prime tog posla i mi smo usilovani rekrutirati tajnike van svog mjesta. Evo dokaza: u mojoj obćini ja imam tajnika iz Knina, na Visu je iz Dubrovnika itd.; dakle sve tudjinci. Ti su ljudi plaćeni sa 6-800 fior. Priznajem, ako im plaća i nije

mastna, ipak je dostatan za življenje jednoga tajnika. Ali u slučaju smrti, kako stoji on i njegova obitelj? Eto vam, gospodo, razloga, zašto smo mi dužni podupirati taj zakon. Mi smo ljudi, koji imamo srdca i nesmijemo dopustiti, da ljudi, koji nas služe, budu izloženi toj nepravici i da im obitelji nakon njihove smrti idju prosjačiti.

Za to bih vas ja molio, gospodo, da se ovo izvješće ne povrati zem. odboru, da ga prouči i o njem izviesti u dojdućem zasjedanju, jer najprije neznamo, hoćemo li mi biti ovdje i koji će nas elementi ovdje zamieniti, ne znamo, hoće li ti ljudi biti skloni ovomu zakonu kao mi, i zato bih vas molio, da povratimo stvar odboru s nalogom, da izviesti sabor za 48 sati, da možemo još tekom ovog zasjedanja glasovati o ovom toli potrebnom zakonu.

I s tim bih svršio, ali ću samo reći još jednu stvar.

U djetinjstvu pamtim, kad me je pokojni otac stavio na nauke. Bilo mi je da učim nauku kod nekog Webera, dok sam latinski jezik učio kod pokojnog Padre Luca Torre. Ali sam taj jezik već zaboravio, jer sam pošao po moru i valjalo mi je učiti francuzki i engleski, a latinski zaboraviti. Ali mi je ipak izmedju ostaloga ostala jedna liepa rečenica u pameti: Bis dat, qui cito dat, a to je, gospodo, što i nama sada valja učiniti. (*Odobravanje*).

Predsjednik. Molim, gospodine zastupniče, napišite svoj predlog.

Ima rieč g. zast. Ljubić.

Ljubić u. Meni je drago, što sam dopustio da prije mene govori častni Duboković, jer tako je sabor čuo iz usta staroga izkušana načelnika, kakav je trud občinskoga tajnika, te meni malo preostaje da tomu nadodam. — Čitali ste svi što je poznati pjesnik pripovjedio o liečniku na najam (*Il medico in condotta*), ali bi bila više zanimiva pjesma koja bi pjevala nevolje občinskoga tajnika; nego je zanimivo i ono što može pripovjediti i nepjesnik. Da nespominjem ostale občinske činovnike, reći ću o samom tajniku, u kojem se personificira občinska služba i koji obično jedini služi kod većeg broja občinâ. — Kada počimlje i kada svršuje, u rabotni i u svetčani dan, rad tajnikov? Nema njemu dobnika, on je svedjer na raspoloženje starešina i občinstva, pa nemože ni da dopre svemu. Sjeo za stolom da vidi što pošta i ulaci nose, da svakojake spise u predatnik upisuje; ali to nesvršio, kad eto redari da osvadjaju tužbe i odredbe primaju; eto tko da plaća, a tko da prima, pa tajnik oprema i uknjižuje; eto poljara, eto lugara, eto stranaka, da tajnik nezna od koga započeti. Nego doći će prisjednici, referenti, pa će oni sebi priuzeti što njim je načelnik po § 43 O. P. doznačio. Jada ti! Tako je po paragrafu, ali referenta ni viditi; svi su referati tajniku na ledjim, on riešava, on prepisuje, a sretan može li dobiti i podpise. Tko da nabroji ono sijaset posala povjerenog djelokruga natrpanih na tajnikovu stolu? Ako su težki trudi občinskog tajnika, još su teže svakovrstne njegove muke; nije samo on radnik bez počitka, nego je i mučenik bez milosti. A kako da nebude sa toliko gospodara? Dosta bi mu bilo i načelnika i prisjednikâ; ali su još nemilosrdniji gospodari i viećnici i glavari, jer svaki smatra sebe dionikom občinske vlasti, dojednomu tajnik podložan i pokoran. Pa neznaš ni s koje su strane teže muke, dali sa one starešina, ili one sa strane občinstva: svak na tajnika, svakomu on odgovoran, kriv i dužan. Kad nije moguće občinskim činovnicim oblakšati trude i ublažiti muke, dužan je barem sabor pomoći njim gdi može. Može vele pomoći, ako njim utvrdi ono malo plaćice, ako jih osigura od samovolje i inada, ako jim zajamči komad kruha za starost i koru hljeba njihovim udovicam i sirotam. -- Po momu mnienju, krivo misle, koji misle da i danas občine mogu svojim činovnikom posigurati i zajamčiti sve ono. Nemogu. Po § 34 O. P. vlastno je vieće imenovati i neimenovati činovnike, primati i odpuštati, udarati plaće, povisivati i obaljivati. Ali kad bi jedno vieće moglo imenovati stalne činovnike i odsjecati stalne plaće, tim bi jedno vieće diglo i steglo jednako pravo susljednomu vieću. Može vieće odrediti mirovinu činovniku do mirovine doprlomu, jer bi tim opet steglo vlast susljednim viećim. Ovo je moje mnienje, ali kad i nebi bilo osnovano (kao što mislim da je), ipak jadno bi

bilo pomoženo činovnikom. Carevinsko sudište rasudilo je: Sudbene su vlasti nadležne, a nisu upraviteljne, rasudjivati o zakonitom obstanku prava na oskrbinu ili mirovinu, doznačene kakvomu občinskomu činovniku (Gle broj 169 godine 1887). Isto sudi i upraviteljno sudište, koje medju ostalim rasudam u onoj od godine 1881 (Budvinski, broj 1317) piše: „Službeni odnošaji jednog občinskog činovnika sa občinom, utemeljeni jedino na kakvom zaključku občinskog zastupstva, jesu privatne naravi, te zahtjevi na mirovine itd. nisu javne naravi, nego privatne tražbe". — No neki misle da su izbjegli običnom sudu, ako je vieće zaključilo, da se njegovim činovnicim ima odmjeriti mirovina po pravilim mirovinâ državnim čindvnikom. Ali to nije tako, jer je isto upraviteljno sudište rasudilo, da ta pravila služe samo za odmjerivanje mirovine, ali pravo na mirovinu, ostaje ipak privatne naravi i pada pod nadležnost običnog sudca. Jao ti ga občinskom činovniku, koji bi usilovan bio tražiti plaću ili mirovinu kod suda! Mogao bi umirati od glada, on i njegovi nasljednici, dok pravda pukne. A odkud mu za troškove pravde, za odvjetnike i biljegovine? Ne, ne; valja izbaviti od tih težkih, skupih i dugih pravda jadnog občinskog činovnika, a to zakonom uredjujuć njegove službene odnošaje, eda tim postanu odnošaji javnoga prava, te ob istim budu nadležne rasudjivati upraviteljne vlasti. — Nesmi se odgadjati riešenje ovog pitanja. Izgubile se dvie godine propitujuć občine; izgubiti će se dvie druge, tražeći nova izvješća; pa mogu nastati nova pitanja, nova izvješća i nove odgodbe. To nebi nikad svršilo, a jadni činovnici neka štucaju. Upravno-gospodarstveni odbor hoće da se občine pitaju, bili zadovoljne bile većim doprineskom mirovinskoj zakladi, predloženim na sastanku činovnika u Splitu. Toga netreba. Kazaše občine što misle o činovnicim, o njihovim plaćam, o mirovinam i o svom doprinesku: s druge strane kažu činovnici svoju, pa sad je saboru odlučiti. I drugih se je tereta nametnulo občinam, a i nepitale se; n. p. o učionskom doprinesku, o sutjecaju u gradnju predjelnih puteva itd. Nu mogao bi tko prigovoriti, da se tada radilo o javnim občim koristim. Na taj prigovor odvratiti mi je, da se i u ovom slučaju radi o javnoj obćoj koristi. Uredjenje službe občinskih činovnika biti će u njihovu korist, ali će biti u veću korist javne občinske uprave. Uredjenjem službe dobiti će uprava vriedne i sposobne činovnike, oni će biti pokorni i pametni, a da neizgube stečena prava na plaću i na mirovinu, kad nebudu predali radi obstanka svoga i svoje obitelji, oni će ljubiti svoju službu. — Sa svih ovih razloga, ja ću glasovati za predlog častnog Dubokovića. Ali, bi mogao tko reći, da nije više vremena za priredjenje ustanovâ. Ja mislim da je dosta vremena, jer je pitanje proučeno i od davna pretresano, a malo paragrafa treba za ustanovljenje koji činovnici da se imenuju stalni, koje da njim se plaće odsjeku, kako da se imenuju i kazne. Najviše paragrafa treba za odmjeru mirovine; ali to imamo jur gotovo u pravilim za pokrajinske činovnike. — Gospodo! Neodgadjajmo, a da nitko neposumnja, kao da nismo voljni riešiti pitanje.

Predsjednik. G. zastupnik Duboković predao mi je pismeni predlog, koji glasi (*čita*):

Nek izvoli Visoki Sabor zaključiti da se povrati izvješće Upravno-Gospodarstvenom Odboru, nalogom da kroz 48 satih podnese dotičnu zakonsku osnovu za uredjenje službe i stanovljenje dotične mirovinske zaklade, na ustavno pretresanje.

Šarić — Duboković — Biankini — Ljubić Mišetić — Paštrović.

Pošto je predlog dovoljnim brojem podpisa obskrbljen, uvažit ću ga, i staviti u svoje vrieme na glasovanje.

Pita li još tko rieč o predlogu? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. d.r A. Machiedo. Častni predgovornici Duboković i Ljubić bavili su se raznim predmetima, koji su povjereni tajnicima i doista je istina, da je njihov rad danas težak. Premda ja priznajem potrebu, da se uredi služba ovih občinskih činovnika, a navlastito, da se ustanovi jedna zaklada mirovinska, ja ipak ne mogu pristati na predlog, što ga je postavio častni Duboković, a podupro častni Ljubić. Ne mogu

na to pristati, jer kako smo čuli od našeg g. predsjednika, naš je rad pri koncu, a pitanje, koje su svi smatrali tako važnim, ne bi se moglo u tako malo vremena razpraviti, niti jedna temeljita zakonska osnova prikazati. Radi toga ja ostajem pri predlogu upravno-gospodarstvenog odbora, te bi samo nadodao, uslied želje častnog Vukotića, koji je takodjer član tog odbora, da zemaljski odbor donese o tom izvješće u dojdućem zasjedanju.

Predsjednik. Pošto je g. izvjestitelj stavio novi predlog, pitam: hoće li još tko govoriti, jer se vodi razprava obća i posebna skupa, pošto se ne radi o kakvoj zakonskoj osnovi.

Vukotić. Pitam rieč.

Predsjednik. G. Vukotić ima rieč.

Vukotić. Visoki sabore! Poznato je, da da sam ja još otrag dvie godine bio podnio predlog ovom vis. saboru na ustavno pretresanje u smislu, da bi se naredilo zemaljskom odboru da priredi jednu zak. osnovu za uredjenje pravnih odnošaja obćinskih činovnika u pokrajini. Zemaljski je odbor u susljednom zasjedanju, na upit našeg druga pok. zastup. Buzolića, odgovorio, da upitane obćine u tom poslu, nisu još sve odgovorile i po tom Zem. odbor nije mogao takovu osnovu podnieti vis. saboru prošle godine. U mjesecu oktobru skupština obćinskih činovnika, gdje su se uglavljivala glavna načela, htjela je da pomogne zem. odboru pri uredjenju zakonske osnove. Odbor odabran na onoj skupštini upravio je preko mene peticiju vis. saboru, o kojoj se sada predresa. Ta je peticija po odluci ovog vis. sabora bila uručena upravno-gospodarstvenom odboru, u koji sam i ja docnije uljegao, mjesto zast. Perića. Dužnost mi je izjaviti, da sam ja u tom odboru ovo pitanje živo zagovarao i nastojao na sve načine, da dodje još u ovom zasjedanju zakonska osnova na pretresanje. Ali većina članova u odboru se protivila, navadjajući nekolike razloge, izmedju kojih me jedino onaj uvjerio, da je odveć kratko vrieme, da bi se moglo nešto zrela i promišljena sastaviti u oskudici njekih podataka, koje zem. odbor nije bio prikupio. Po tom i ja sam prinugjen bio pristati da se pitanje odgodi, pošto sam se osvjedočio da toliko članovi upravno-gospodarstvenog, koliko oni zemaljskog odbora, u načelu priznavaju prijeku potrebu uredjenja ovog pitanja. Ali u tom zaključku nije bilo rečeno, u kojem zasjedanju da se osnova na pretresanje iznese, po čem zem. odbor mogao bi kad hoće to učiniti i zato je izvjestitelj upravno-gosp. odbora dodao ono zaključku i moj predlog usvojio: da bude osnova iznešena u dojdućem zasjedanju,

Svakako, kad bi bilo moguće i kad bi vis. sabor pristao i kad bi naše djelovanje još za koji dan protegnulo, ja bi dragovoljno glasovao i za predlog častnog Dubokovića, jer zbilja, kako ste dobro mogli razabrati iz govora častnog Ljubića, ovaj posao ne bi zahtievao mnogo vremena. Odbor upravno-gospodarstveni bi to mogao kroz malo sati udesiti, jer imamo već načela, koja su bila pretresana na skupštini spljetskoj, baš od strukovnjaka. Biti će štogogj u svoju korist i pretjerali, ali su u nas nožice i mi možemo, što je predugačko, lako podstrići. S toga preporučam predlog častnog zast. Dubokovića, a u slučaju da ne bi bio primljen, preporučujem predlog upravno-gosp. odbora, s mojim dodatkom.

Ljubić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Ljubić.

Ljubić. Neću da ponavljam ono što sam već rekao, kako bi se dala sastaviti zakonska osnova i za ovoga zasjedanja. Nemogu da pristanem ni na izpravak Vukotića, jer ili treba pitati obćine, a onda valja čekati dok odgovore, bilo to za jednu i dvie godine; ili netreba čekati odgovora, a onda netreba ih ni pitati.

Duboković. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Duboković.

Duboković. I ja sam mnienja g. predgovornika, jer se držim ove stare poslovice. Što možeš danas, ne odgadjaj do sutra. Ja sam zahtievao dva dana, u koje se vrieme može proučiti stvar i odbor može izviestiti, a i gla-

sovati i obskrbiti jadne činovnike, koji nam pružaju ruku.

Predsjednik. Pita li još tko rieč? — Nitko. — Razprava je definitivno zatvorena.

Rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. d.r A. Machiedo. Isti je častni Vukotić, koji se toliko zanimao za obćinske činovnike, pripoznao, da je i njega uvjerio razlog, što su članovi našeg odbora naveli, da nije moguće iznieti u ovom zasjedanju zak. osnovu na pretres. On je, čini mi se, sada u protuslovlju, kad hoće da se ta stvar rieši za 48 sati, dok je prije sam pripoznao, da radi oskudice potrebitih podataka, ne može se to učiniti nego tekar u dojdućem zasjedanju.

Što se tiče častnog Ljubića, imam opaziti; kad budu obćine zapitane, ako odgovore ili ne, mi ćemo jednako izvršiti svoju dužnost, koja nas veže. Napokon predmet nije tako važan, ako se sada ne razpravi, da će sedogoditi kako zlo.

Ja ostajem dakle pri predlogu s njegovim dodatkom.

Predsjednik. Prelazim na glasovanje. Prednost ima predlog g. zast. Dubokovića, koji idje na to. da se povrati odboru dotično izvješće, a ako padne, stavit ću predlog odbora upravno-gospodarstvenog s dodatkom. Pošto nema prigovora proti ovom postupku, ja ću se držati ovog reda.

Ljubić. Pitam rieč glede glasovanja.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Ljubić o redu glasovanja.

Ljubić. Ja bi molio da poimence glasujemo.

Predsjednik. Stavljam najprije na glasovanje predlog g. Dubokovića, koji glasi (*čita*):

Gospoda, koja pristaju na taj predlog neka izvole odgovoriti sa „da“, a koja su protivna sa „ne“.

Glasuju sa „da“.

Biankini, Duboković, Ljubić, Mišetić, Paštrović, Perić, Šarić.

Glasuju sa „ne“.

Baljak, Bjelovučić, Bjelanović, Borčić, Bajković, Čingrija, Fontana, Gojković, Ivčević, Iaraman, Klaić, I. Machiedo, A. Machiedo, Puljezi, Salvi, Simić, Smirić, Šupuk, Tartaglia, Trigari, Vranković, Vukotić, Zaffron, Vidović, Zore.

Predlog g. zast. Dubokovića odbijen je većinom glasova.

Stavljam na glasovanje predlog upravnogosp. odbora, koji glasi.

Izvj. d.r A. Machiedo (*čita*):

Predsjednik. Gospoda. koja prisaju na taj predlog, neka ustanu. (*Većina*). Predog je primljen,

Vukotić. Molim da se konstatuje broj glasova.

Predsjednik. Molim vas, vi ste mogli prije glasovanja pitati, da bude konstatovan broj glasova, ali sada ne, pokle sam ja proglasio da je predlog primljem većinom gasova.

Rieč ima g. izvjestitelj zem. odbora d.r Klaić.

D.r Klaić. Prije nego podjemo dalje, čast mi je odgovoriti na dva upita upravljena zemaljskom odboru.

Prvi je upit učinio u prvoj sjednici čatni Biankini i glasi (*čita*):

I. Jesu li svršile razprave za izvedbu uredjenja vranjskog blata, i kad će to uredjenje započeti ?

II. Jesu li započele tehničke predradje za uredjenje vodâ u okolišu ninskomu, a ako nisu, kad će napokon započeti, i kad se već misli te neobhodno nuždne radje izvesti, da onaj predjel sasvim neopustoši?

Što se toga upita tiče, ono što ja znam

jest, da je svršena osnova i da je bila odobrena. Znam da su se razprave zavele i po viestima, koje su se po novinama čitale. reć bi da najbolje uspievaju, jer da se ministarstvo izjavilo spravno udieliti pripomoć. Ali zvanično nije došlo ništa na zem. odbor.

Što se tiče tehničkih radja za uredjenje voda u okolišu kninskom, ne mogu nego pozvati se na lanjsko izvješće zem. odbora t.j. da se od strane mjerničkog odjela za poboljšice još radi o poduzećima u kojima su započete radnje, o uredjenju imotskog i konavoskog polja, da se mogu izvesti dotični zakoni u saboru glasovani i još drugi, te se ostaje pri onom, da će se ti činovnici, kad budu imali slobodna vremena, uhvatiti i tog posla i da zem. odbor ne će dopustiti, da mu se to napominje, da se ne zaboravi.

Drugi je upit upravio častni g. Ljubić koji glasi:

Zašto, nakon tri godine dana, ne imenuje redovitoga ravnatelja kod pokrajinske Bolnice u Arbanasim, izmedju prvenaca Bolnice, u smislu saborskog zaključka 5 Rujna 1881.

Privremeno ravnateljstvo postoji ne od tri, nego od dvie godine i prouzrokovan je nutarnjim obzirima službe i uslied činjenica, koje su g. pitatelju dobro poznate. One su pri svršetku i bit će što prije imenovan definitivni ravnatelj. Ali i sada, pošto je privremeno ravnateljstvo povjereno jednom prvencu, sliedi se saborski zaključak od 5 rujna 1881.

Ljubić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Ljubić.

Ljubić. Bio bih zadovoljan odgovorom D.ra Klaića, koji obećaje, da će zemaljski odbor skoro imenovati redovitog ravnatelja kod bolnice u Arbanasim; ali zadnje rieči odgovara D.ra Klaića potiču me da progovorim i pobijem njegovo mnienje. Dne 5 rujna 1881 sabor je zaključio: 1) neka ostanu stari ravnatelji dok budu mogli služiti, a da će taj ravnatelj liečiti jedan spol bolestnika, dočim će drugi spol liečiti prvenac, bez potrebe pomoćnika; 2) kad nestane sadanjih ravnatelja, da će se dodati prvencu pomoćnik i prvencu povjeriti ravnateljstvo. Po ovom je jasno, da ravnateljstvo spada na ovog jedinog prvenca, koji lieči bolestnike; a nikako neda se ni pomisliti, da je sabor mislio na učitelja primaljstva, koji se u bolnici kod Arbanasa slučajno nalazi i nisu mu nego spuštene rodilje, jer mu trebaju za njegovu školu. Ja se uzdam, da će se zemaljski odbor držati strogo, pri imenovanju ravnatelja, saborskih zaključaka, koji za odbor imadu krjepost pravoga zakona.

D.r Smirić. Domando la parola, una sola parola.

Predsjednik. Rieč ima g. zastupnik d.r Smirič.

D.r Smirić. Io non faccio che associarmi alla osservazione fatta dall' on. Ljubić.

Predsjednik. Rieč ima g. d.r Klaić.

D.r Klaić. Žao mi je, da se jedan ovako izkušani i izučeni pravnik pridružio ovim opazkama, koje po momu mnienje nisu na mjestu.

§. 8. pravilnika za bolnice kaže: „Uprava u poslih zdravstveno-redarnih povjerena je liečniku, pod nadzivom „ravnatelj“. Zaključak saborski, koji je primljen prije nego je izdan pravilnik zemaljskih bolnica, kaže, da je ravnateljstvo povjereno jednomu prvencu, a može biti povjereno i upravitelju, ako je liečnik. To je glavno, dapače to je jedna obća, vrhovna naredba i odluka, jer smo mi imali u staro doba ravnatelja, koji nisu bili liečnici, a po ovoj odluci moraju biti liečnici i mislim, da je moja opazka bila sasvim na mjestu i ostajem nadalje pri istoj, da kad smo podielili ovo ravnateljstvo i privremeno, ostali smo u okviru zakona.

Dodati mi je, da ima bolnica u drugim zemljama zastupanim na carevinskom vieću, koje su organizirane isto kao i naše i gdje ima primaljski zavod, a prvenac je njihov, ravnatelj bolnice, imenovan po Nj. Veličanstvu.

Predsjednik. Mislim, da je time riešeno pitanje.

Ljubić. Istina je, da sam već govorio, ali molim da mi se još dopusti samo opaziti, da nisam govorio o pravilniku, niti ulazio u razpravu s njim, nego o zaključku sabora, koji cienim da ima kriepost zakona, komu smo svi podvrženi. Ovdje ne može biti sumnje: dok je ravnatelj, a uz njega drugi liečnik, jedan lieči mužkiće, a drugi ženskinje, a kad nestane ravnatelja, dat će se prvencu pomoćnik, a ravnateljem će se imenovati taj liečnik. Ja se uzdam, da će se slav. Zem. Odbor, kad bude tumačio zakon za uporabu stalnog imenovanja ravnatelja, složiti s mojim mnienjem.

Predsjednik. Želi li govoriti gospodin D.r Klaić?

D.r Klaić. Ne.

Predsjednik. Stvar je dakle riešena. Je li gospodin izvjestitelj molbeničkog odbora razpoložen da izviešćuje dalje o molbenicama?

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 31-Sab.

Občinsko Upraviteljstvo u Metkoviću, moli za podporu u korist odlomka Slivna na pokriće troška novog mosta.

Molbenički Odbor predlaže da se prošnja ustupi Zemaljskomu Odboru.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na taj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 136-Sab.

Občinsko Upraviteljsko u Pagu moli da se zavede ratarski tečaj pri pučkoj mužkoj učioni u Pagu.

Molbenički odbor predlaže, da se prošnja preporukom ustupi Pokrajinskomu školskomu Vieću.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Većina*).

Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 66-Sab.

Filomena udov. Tripa Marinovića bivšega pučkog učitelja, moli da joj putem milosti bude udieljena trećina mirovine od 52 fior. 50 nov. što je uživao pok. joj muž.

Molbenički odbor predlaže, da se Filomeni Marinovići doznači putem milosti iznos od 18 fior. na godinu dok se nebi preudala.

Predsjednik. Pita li tko rieč? Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). — Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 139.

Hrvatsko Starinarsko Družtvo moli da mu se oprosti dug od 2400 fior., i da mu se udieli stalna godišnja pripomoć od 1000 fior., mješte one od fior. 500 što je primalo od godine do godine.

Ovo se družtvo lani obratilo ovom visokom Saboru s molbom, da bi mu izvolio udieliti podporu od 2400 fior. za kuću. Sabor je usljed predloga molbeničkog odbora odbio molbu, glede milosti, ali je odlučio, da se ta svota udieli družtvu uz bezkamatni zajam povratljiv u više godišnjih obroka uz hipoteku na kuću, naloživši Zemaljskomu Odboru, da u tom smislu ostvari zaključke. Zemaljski Odbor se obratio družtvu i zapitao ga, u koliko bi godina željelo povratiti taj iznos, a ono je odgovorilo u 12 godina, na što je Zemaljski Odbor pristao te mu svotu i predao. Sada se družtvo obraća Saboru, da bi mu oprostio dug.

Kad je vis. Sabor odbio lani prošnju da—

rovštine ovog družtva i zaključio da se ovaj iznos udieli u ime zajma, učinio je tako, jer mu je to nalagao dužni obzir prema pokrajinskoj zakladi, koja nije dopustila, da se tako relativno znatna svota daruje. Taj razlog, koji je vriedio lani, vriedi i ljetos, samo u puno većoj mjeri. Kako je poznato, potrebštine su pokrajinske ponarasle od lani tako, da je bilo nuždno povisiti prirez od 37 na 40%. Prirezi će znatno porasti i, uslied zakona neki dan glasovanog za poboljšanje plaća učiteljskih, koji će odnieti 20 hiljada fior. na godinu. Imamo i zakon glasovan jedan sat prije, kojim je naloženo Zemaljskomu Odboru, da sklopi zajam od 600,000 kruna, za pokriti potrebne troškove uslied već glasovanih zakona o pripomoćima, koje se moraju dati obćinama u gradnju škola i čatrnja. Po svem se vidi, da će se pokrajinski prirezi u malo godina jako povisiti i stoga razlozi, koji su vriedili lani, vriede ljetos u puno višoj mjeri, te nije moguće, da Sabor oprosti ono, što je lanjske godine bio prinudjen dati u ime bezkamatnog zajma. Medjutim ako su se okolovštine zemaljske zaklade pogoršale, stanje se je družtva poboljšalo, jer kad je lani Sabor zaključio, da se udieli družtvu obična pripomoć od 500 fior., dao je nalog Zemalj. Odboru, da se obrati vladi, s molbom da se zauzme kod Ministarstva, da se Kninskom starinarskom družtvu udieli redovita pripomoć iz državnih sredstva. Zemaljski se Odbor nalogu odazvao i obratio gosp. Namjestniku i toplo ga zamolio, da se zauzme, kod središnje vlade u tom smislu. Njegova Preuz. gosp. Namjestnik to je i učinio, a Ministarstvo bogoštovja i nauke je odvratilo gosp. Namjestniku, što je on priobćio Zemalj. Odboru, da je Ministarstvo našlo, da uvrsti za tri godine u državni proračun uz ustavno odobrenje podporu godišnju od 500 fior. Tim se dakle stanje družtva poboljšalo, dočim se stanje Zemaljske Zaklade pogoršalo te se prošnja za oprost duga, i ako je svrha družtva plemenita, prikazuje neopravdana i neumjestna.

S toga odbor predlaže u koliko se tiče zahtieva za oprost duga da se preko prošnje predje na dnevni red; a što se tiče prošnje za udieljenje godišnje podpore, molbenički odbor obzirom na razloge, koji su naveli vis. Sabor, da slične molbe ustupi na riešenje Zem. Odboru, stavlja predlog da se ovaj dio molbe ustupi na riešenje Zemaljskomu Odboru.

P r e d s j e d n i k. Otvorena je razprava. Želi li tko govoriti?

P e r i ć. Pitam rieč.

P r e d s j e d n i k. Rieč ima gospodin zast. Perić.

P e r i ć. Visoki Sabore!

Kad sam jutros čitao riešenje ove molbe, da vam pravo kažem, ja sam se čudom začudio

Izvj. D r I v č e v i ć. I ja, kad sam molbu čitao. (*Buka*).

P e r i ć. Gospodo, kad svršite, javite mi, da uzmognem prosliediti. (*Predsjednik zvoni*). Osim čuda i mrtvi me je pot oblio (*smieh*) s razloga, što se za takovu važnu stvar, kako to i sam gospodin izvjestitelj reče, ipak iznašaju potežkoće financijske naravi. Pokrajina ima sredstva manje više za sve potrebe, svak njezinoj zakladi ima pristup, samo to hrvatsko sirotče odbija se sa svog kućeg praga. Gospodo zastupnici! Mali narodi nemogu steći svojim brojem i jakosti simpatije jakih i prosvietljenih naroda, već jedino svojom duševnom vrstnoćom, svojom kulturom, svojom prosvjetom i napredkom svojim. U našoj hrvatskoj domovini u tom pogledu, Bogu hvala, u ovo zadnje doba dobro se je napredovalo. Imamo viših naukovnih zavoda, imamo književnih družtva, imamo znanstvenih podhvata, medju koje spada i ovo svakog pravog Hrvata miljenče, naše „Hrvatsko starinarsko družtvo.“ Ono je, kako vam je, čestita gospodo, dobro poznato, osnovano godine 1887 u svrhu, da potraži i izkopava starine te ih čuva. Te godine družtvo se je obratilo na ovaj visoki sabor za podporu, koja mu je i dozvoljena. Tom prigodom u sjednici 3 prosinca iste godine vriedni naš strukovnjak Don Frano Bulić živo je zagovarao to družtvo i dokazao, kako će biti na uhar našoj narodnoj povjesti te predložio, da mu se dodieli pripomoć od 1000 fiorinâ. Molbenički odbor u toj prigodi odlučio je, da se družtvu dade 500 fiorinâ, s opazkom, da će sa-

bor po povoljnu uspjehu i darežljiviji biti prama rečenom družtvu. — Od tog doba sve do danas ostali smo, gospodo, pri istoj svoti, uzprkos tomu, što je uspjeh bio najpovoljniji, no po ponošanju molbeničkog odbora rek bi, da to nije slučaj, inače neznam, za što se nije održalo obećanje od godine 1887 dne 3 prosinca. Ali, gospodo, rad i uspjeh opravdao je podpuno obstanak družtva i tim su opravdane sve žrtve, koje se čine pak bilo s čije strane. Ministarstvo za bogoštovje i nastavu u ovogodišnjem državnom proračunu, odredilo je kao stalnu svotu za 3 godine, družtvo podpomagat su 500 fiorina, i tim se po nešto veledušnijim pokazalo nego li smo mi koji dopuštamo, da svake godine u tu svrhu treba da moljaka pismeno. Već odavno trebalo je, gospodo, da mu se stalna godišnja podpora odmjeri. Ovo družtvo i književnim radom i izkopinam zaslužuje svaku pažnju hrvatskog pravog rodoljuba. Liepa hrpa starina, historično i umjetničke vriednosti, dosta odkrivenih sgrada, književne ozbiljne radje, „Hrvatski spomenici,“ sedam izvješća, „Spomen knjiga,“ „Glasnik arkeologički u Zagrebu,“ „Starohrvatska Prosvjeta“ itd., to su, gospodo, podatci, na koje se je ministarstvo oslonilo, kad je družtvu podporu doznačilo. Tko je i samo jedanput, povirio u muzej hrvatskih starina u Kninu, jamačno, ako je bez predsude tu stupio, uvjerio se je, da izkopine opravdavaju svaku moguću žrtvu u tu svrhu prinesenu. Sve podpore i prinose, koje je družtvo dosad odbivalo, ulagalo je jedino u znanstvene svrhe, a ne u kakovo politisiranje. Kupilo je prostoriju u vriednosti od 8.600 fiorinâ, uredilo muzej i obogatilo ga mnogo, brojnim izkopinam. Novac je, dakle, dobro ulagan. Gospodo zastupnici! Ovomu je družtvu cilj znanstveno iztraživanje naše prošlosti na temelju starih spomenika, a znamo, da znanstvena poduzeća nemogu napredovati i uspješna biti, dapače valja da poginu, ako nemaju izdašne podpore. Družtvo se je obratilo na ovaj visoki Sabor, da bi pokrajina gradila štogod pristojne kućice za pohranu izkopina. U saboru je obećano da će se o tom raditi netom se neka pravna pitanja urede. Za tu kućicu rečeno je u toj prigodi, da bi pokrajina potrošila 6000 fiorinâ. Stvar se zatim otegla i otezala, a družtvu nije bilo kud kamo, već ili zapustiti i izkopine i izkopavanje, ili se briniti za smješćenje izkopanih predmeta. Dogodilo se ovo posliednje. Sagrali malu kućicu, a kašnje tik do te kupi novu kuću sposobnu za pohranu daljnih izkopina. Pokrajina bila je dakle spravna uz neke uvjete uložii glavnicu od 6000 fiorinâ, a sad nemože da za tu svetu svrhu žrtvuje 2400 fiorinâ, dočim na glavnicu gori rečenu, obećanu, a neuloženu, godimice pokrajini ostanu postotci u iznosu od fiorinâ 300 po prilici, dakle više nego bi godišnja isa zajma za 12 godina izplaćiva iznosila. Gospodin izvjestitelj rekao je da nam se nameći mnogi tereti, te pred njihovom bojazni, da nemožemo pregoriti 2400 fiorinâ. Meni se to čini pretjerano, no ako bi i to bilo, stalan sam, da će hrvatski narod bit nam haran za sve, što tom družtvu učinimo, i blagosivat svaku žrtvu za tu svrhu prinesenu. Bit će nam haran, jer se tim sabiru starine, koje u njegovu slavnu prošlost zasjecaju, blagosivat će nas, jer se tim historičkoj i umjetničkoj znanosti pripomaže. Iz starina učimo našu prošlost, poznajemo sebe i davnini, doznajemo, što je hrvatski narod bio, i što bi odnosno na ondašnju slavu danas imao nastojat da bude. Neupuštam se u očienjivanje i nabrajanje pohvalnih svjedočanstva strukovnjaka odnosno na važnost starina i rad družtva. O tom se je više puta ovdje čulo govoriti. I posljednji čin ministarstva, koje je družtvu doznačilo stalnu svotu godišnju od 500 fiorinâ na tri godine, a ja znam, da država nije široka rukava, ako nema pred sobom stalna dokaza, da u dobru svrhu troši, jamči nam, čestita gospodo, da je družtvo u svakom pogledu na svojem mjestu, a to bi imalo biti i nami poticalom, da sve moguće činimo, kako bi to družtvo što bolje napredovalo. — Obzirom, dakle, da je jednoč bila obećana izdašnija podpora, ako uspjeh odgovori; obzirom, što je mislilo se uložit 6000 fiorinâ za muzej u Kninu; obzirom, da se ovdje radi eminentno o našoj hrvatskoj stvari, stavit ću protupredlog i molio bih gospodu zastupnike, da ga neodbiju. Moj protupredlog glasi: 1) Sabor dalmatinski zaključuje, da se hrvatskomu starinarskomu družtvu u Kninu doznači redovita godišnja podpora od fiorinâ 500; 2) Sabor dalmatinski odlučuje, da se hrvatskomu starinarskom družtvu u Kninu oprosti dug od fiorina 2.400.

P r e d s j e d n i k. Oba predloga gosp. zast.

Perića su dovoljnim brojem podpisa poduprta i ja ću ih uvažiti i u svoje vrieme staviti na glasovanje.

Ljubić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Ljubić.

Ljubić. Neću na dugo govoriti o prvom pitanju starinarskog družtva, o oprostu duga, jer nebi mogao bolje reći nego što je rekao častni Perić. Govorit ću o drugom predlogu molbeničkog odbora, koji hoće da se ustupi Zemaljskom Odboru prošnja za godišnju običajnu pripomoć. Čudnovat je ovaj iznimni postupak molbeničkog odbora sa prošnjom onog zaslužnog družtva. — Odboru nisu se ustupile nego one prošnje, gdje treba tražiti razjašnjenja i podataka; ali ovoj prošnji netreba ni ovoga ni onoga. — Rad je družtva poznat i saboru i svietu, a ove godine ima sabor na svom stolu potanke i točne račune družtva, po kojim se svak može uvjeriti, kako ono družtvo troši pošteno i tako štedljivo, kako nitko drugi do vriednih franjevaca i družine nebi znali trošiti. Ako se sabor spusti na Zemaljski Odbor, onda prosto odboru dati više ili manje, pa i nedati ništa; a to nesmi Sabor dopustiti, te neka odmah Sabor odsječe podporu.

Predsjednik. Želi li još tko govoriti?

Biankini. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastup. Biankini.

(*Prigovaranje i glasovi negodovanja*).

Biankini. Nebojte se, neću se ja na dugo upuštati u razpravu, ali da bi trebalo, dobro bi bilo.

Ja ću samo naglasiti jednu stvar, koju je izvjestitelj molbeničkog odbora naveo, da se uzkrati podpora....

Izvj. D.r Ivčević. Ne, nisam ništa rekao proti podpori, već sam govorio proti darovštini od 2400 fior.

Biankini.... naime, neprilike, u kojim se nalazi naša zemaljska zaklada. Taj razlog nije temeljit, jer ja čitam u izvješću Zemaljskog Odbora, da je imovina zemaljske zaklade koncem godine 1893 bila za fiorina 36.858 veća od one godine 1892. Po ovomu se vidi, da razlozi stroge štednje u ovom pitanju neodlučuju. Ovako zaslužnomu družtvu kô što je kninsko, ne samo sa znanstvenog, nego i sa narodnog vida mi smo dužni izdašno pomoći, da i unaprjed nastavi svoj rad. — Škrtariti sa naše strane nebi bilo patriotično. Častni gospodin izvjestitelj je naglasio, da se je stanje družtveno poboljšalo, i naveo je ono fiorina 500, što je dobilo ove godine od ministarstva. Ali bi gospodin izvjestitelj morao znati, da družtvu svake godine rastu i troškovi na korist prosvjete, a morao bi znati navlastito, da je ono baš početkom ove godine počelo izdavati „Starohrvatsku Prosvjetu“ t. j. ilustrovani list za hrvatske starine, jedini list za tu struku kod nas Hrvata. A takove vrsti izdavanja skupo zapadaju. Taj list družtvu će zapasti najmanje kakovih fiorina 600 na godinu. Dakle mislim, da razlozi navedeni od gospodina izvjestitelja molbeničkog odbora nevriede, i da nebi imali uplivati na visoki sabor. U ostalom, pristajem na nazore iztaknute od mojih drugova častnih predgovornika, i nadam se, da hrvatska većina ovog visokog zastupstva neće ošiti hrvatsko patriotično družtvo u Kninu.

Predsjednik. Želi li još tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Rieč ima gospodin izvjestitelj.

Izvj. D.r Ivčević Častni zast. Perić je započeo svoj govor time, da se čudom začudio, kad je pročitao predlog molbeničkog odbora. Da vam pravo kažem i ja sam se čudom začudio, kad sam pročitao molbenicu ovog družtva, ali o tom vam nisam hotio prije govoriti, nu pošto sam bio izazvan, moram reći, da sam se čudom začudio, jer kad lani Vis. Sabor nije bio u stanju, da mu dade 2400 for., već je zaključio, da mu tu svotu podieli, kao bezkamatni zajam uz povratak u 12 godina, a družtvo se sada malo mjeseci potla obraća saboru s molbom, da mu dug oprosti, ja nisam mogao učiniti s manje nego da se začudim, jer je to isto

kao predmnievati, da je sabor lanjske godine sa svojim zaključkom pravio komediju pod reservom, da će to opozvati i darovati što je onda priznao, da nije mogao dati na drugi način, nego u zajam.

Častni je Perić rekao suviše, da za svakog ima pristupa u ovom Vis. Saboru, ali da se samo ona sirota tjeraj s hrvatskih vrata. Ja moram najodlučnije prosvjedovati proti ovoj neopravdanoj tvrdnji, jer ona neodgovara istini. Odkad ovo družtvo postoji udieljeno mu je 3000 for. pripomoći u malo godina, a to je fakt, koji pokazuje, da ga mi ne odbijamo, već na svaki način, prema našim ekonomičkim okolnostinam nastojimo, da ga podupremo. Ali ne samo to, nego i lani, kad smo udielili ovom družtvu zajam od 2.400 for. bez kamata. koji se ima vratiti u 12 godina, i na taj smo mu način poklonili 800 for., jer toliko bi iznosio dobibiveni dobitak od 5% za dug od 2400 for. povratljiv u 12 godina u godišnjim obrocima od 200 for. svaki. Dosle je dakle družtvo od nas dobilo u malo godina 3.880 for.

Opazio je najdalje č. Perić, da je država velikodušnija prema hrvatskom starinarskom družtvu, nego ovaj Vis. Sabor. — I ovdje nije bio sretan, jer i ova tvrdnja ne odgovara nipošto istini.

Biankini. Razmjerno.

D.r Ivčević. Sad ću vam govoriti i o razmjerju. Državni proračun Austrijski iznosi 560 milijuna for. a proračun naše zemaljske zaklade iznosi 560 hiljada for. — Dakle vidite koja razlika izmedju tih dvaju proračuna i državnih sredstava, a pored toga, odkad postoji to družtvo, država će mu stoprv sada u tri godine udieliti 1.500 for. dočim mu je pokrajina već udielila 3880 f.

Pokjajina je dakle pratila s najvećom sućuti razvitak hrv. starinarskog družtva i dolazi mu u pomoć, u koliko joj sredstva dopuštaju, te je tvrdnja da je država velikodušnija prama družtvu nego li je pokrajina, sasvim neopravdana. Pokrajina pokazala se je velikodušnija, u koliko su joj sredstva dopuštavala.

Častni je Perić naveo, da je ovo družtvo razvilo veliku djelatnost, i da je imallo plodova u svojem iztraživanju. a to mu nitko neporiče. Ali što to dokazuje proti predlogu Molb. Odbora da se starinarskom družtvu neudieli oprost od zajma? To bi se donekle moglo navesti, da je odbor predložio, da se odbije družtvu moba za pripomoć za iskopine. Ali toga odbor nije učinio, već je predložio, da se prošnja ustupi Zem. Odboru i da on odluči o pitanju.

Još je opazio č. Perić, da je nekoliko godina otrag, t. j. kad se prvi put, družtvo obratilo za podporu, primljen zaključak, da mu se udieli podpora od 500 f. s opazkom, da će Sabor i darežljiviji biti, ako uspjesi budu povoljni. I ovaj razlog nevriedi proti predlogu Molb. Odbora, da se odbaci prošnja za oprost duga a mogao bi vriediti onda, kad bi odbor stavio predlog da se neda ništa u ime podpore. Opazit mi je u ostalom da se ta opazka ne tiče ni molbeničkog odbora ni Vis. Sabora, nego jednog člana, koji premda je izvjestitelj dotičnog odbora bio, nije govorio u ime odbora već je iznosio samo svoje osobno mnienje. Ja velim dakle, da zaključka u ovom smislu nije bilo sa strane Sabora i da taj razlog ne vriedi za pobijati predlog Molb. Odbora.

Za daljnju tvrdnju g. Perića da je pokrajina bila spravna udieliti družtvu 6000 f. ne znàm, jer mi nije poznato, da je Sabor u tom pogledu stvorio zaključka.

Suviše je rekao č. Perić, da će nas narod blagosivljati, budemo li udielili tu svotu. Ako se ovdje, gospodo, pod narodom razumjevaju oni, koji su toliko zanešeni za ove stvari, č. Perić možda će imati pravo; ali ako se pod narodom razumjevaju oni, koji plaćaju poreze i terete i na koje se mora imati obzira, ne znam da li bi nas baš za to blagosivljali.

I č. se Ljubić začudio u pogledu predloga Molb. Odbora. Ovaj blaženi predlog je imao zlu sreću, da pobudjuje začudjenje toliko od strane g. Perića, koliko gos. Ljubića. Ali sam prije dokazao, da začudjenje nije bilo opravdano kod č. Perića, a tako nije ni kod g. Ljubića. On se čudi, što se ova prošnja, u koliko se tiče podpore, ustupa Zemalj. Odboru, dočim bi se pri–

jašnjih godina podpora odmah udielila. Ali time nije rečeno, da se prošnja odbija, već sam dapače siguran, da će Zemalj. Odbor podieliti jednu podporu. Ali, veli g. Ljubić, zašto ta promjena i nadodaje da prošnje za druge male podpore nisu slične ovoj te da nevridi ono, što je izvjestitelj rekao, kad je spomenuo da su i druge prošnje bile ustupljene Zemalj. Odboru. Ja ću mu odvratiti, da kad sam ja govorio o sličnim prošnjam nisam ciljao samo na one, koje je on napomenuo, već i na prošnje, koje su se ticale podpora u književne i umjetničke svrhe. Ove je godine bila uvrštena u proračun jedna stavka koja glasi: „Podpore u svrha starinarske, književne i umjetničke.“ Prošnje, koje su se ticale podpora u književne i umjetničke svrhe bile su ustupljene Zemalj. Odboru. Radeć se ovdje o podpori, koja podpada pod isti naslov predračuna, i slična je onima sada spomenutim, predlaže se da se i ova prošnja ustupi Zemalj. Odboru. Da je ovaj predlog opravdan, proiztiče ne samo iz onoga, što sam naveo, već i iz toga, što već od nekoliko vremena kod Zemaljskoga odbora visi jedna baš slična prošnja za podporu prikazana od družtva Bihać. Ako Zemalj. Odbor ima riešiti ovu prošnju, naravno je, da on isti odlučuje i o prošnji, što je prikazalo Kninsko družtvo. Drugčije moglo bi se dogoditi da, kad bi dotična stavka bila sasvim izcrpljena, družtvo bi spljetsko moglo ostati praznih rukû.

Častni je Biankini rekao, da je ekonomično stanje pokrajine dobro i naveo je tu neke podatke, koji ga ovdje ništa ne ulaze. Financijalno stanje pokrajine proiztiče iz tereta, koje moraju podnašati dotični poreznici. Pokrajinski su prirezi poskočili a u najbližnjoj budućnosti doći će mu do 50 i možda 60%, a u tom stanju, mislim, da rodoljublje ne zahtieva, da se baci 2400 for.

Častni je Biankini još dodao, da se ovo družtvo bavi sretno izkopanjem, da izdaje jedan starinarski list. To nitko neporiče i ja mu želim najbolju sreću i u koliko bude moguće, mislim da će Vis. Sabor družtvo poduprieti; ali valja se držati granicâ koje nameću potrebe zemlje i dotična kukavna novčana sredstva i ne prećeravati; a ja mislim, da se ovdje podignutim zahtjevim krupno prećerava i na dokaz tomu dosta je pročitati jedan komad prošnje koju je starinsko družtvo prikazalo i koji glasi *(čita)*: „Oba iztaknuta zahtjeva“ (oprost duga od 2400 for. i stalna godišnja pripomoć od 1000 for.) toliko su čedna i neznatna prama velavažnosti podhvata da će povjest kulturnog preporoda hrvatskoga naroda, ako bude imala povoda spomenuti se rada oko hrvatskih starina, *družtvu u naivnost zabilježiti što se je moglo zadovoljivati sa tako čednim zahtjevom.*“ Gospoda koja stoje na ovom stanovištu ne moguće je da se s nama slože. *(Odobravanje)*.

Perić. Pitam rieč za stvarni izpravâk.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Perić za stvarni izpravak.

Perić. Na dvie ću rieči reflektirati: jednu ću na prosto odbiti, a drugu raztumačiti.

Častni se g. izvjestitelj meni čudi zašto sam ja moje začudjenje izrazio, pak onda dalje kaže, da je to komedija, što je družtvo lani zapitalo zajam, a ove godine traži oprost istoga Družtvo je lani pitalo podporu i kad mu nije data, uzelo je kao zajam, a sada je došlo do uvjerenja, da mu je težko povratiti zajam i zamolilo, da mu se oprosti. Ja držim, da ovo nije komedija.

Predsjednik. Molim, g. izvjestitelj nije govorio u tom smislu, već da bi sabor bio pravio komediju.

Perić. Ako je tako, potežem nase. Drugo je gosp. izvjestitelj rekao, da sam ja kazao, da je velikodušnost države veća nego sabora, ali tu me nije dobro razumio. Ja sam kazao, da je država dala podporu za tri godine, a da družtvo nije primorano svake godine činiti molbu, dok kod nas mora svake godine moljakati.

Što je navadjao i činio izporedbu izmedju našeg i državnog proračuna, mogao je izostaviti.

Predsjenik. Želi li g. izvjestitelj što opaziti?

Izvj. D.r Ivčević. Moram opaziti da me

g. Perić nije dobro razumio, jer ja nisam rekao, da je hrv. starinarsko družtvo pravilo komediju, kad je lani primilo onu svotu u zajam, a ljetos traži oprost, jer je i lani družtvo tražilo da mu se svota daruje, nego sam rekao, da kad smo lani družtvu dali to u zajam s poznatih razloga, a sad bi mu svotu oprostili, kao što se traži, to da bi bilo isto, kao da smo lani pravili komediju. Valjalo bi, da se u bolje promjenilo što u našim financijskim okolnostima, ili da se je štogod izvanrednoga sbilo što bi zaiskalo da se promjeni poprimljeni zaključak. Ali ja sam prije dokazao, da ništa se toga dogodilo nije i da se je naše financijsko stanje pogoršalo, a isti moji predgovornici, koji su ustali proti predlogu nisu to mogli oprovrći.

Što se tiče drugog prigovora, da bi sabor bio manje velikodušan nego država, mislim da nema prava g. Perić. On bi htio dokazati da da je to tako, jer da mi družtvo silimo, da se svake godine obrati na nas, ali učiniti svake godine jednu prošnju to nije veliki trud, a kad se radi da dobije podporu i starinarsko družtvo može napisati dvie brazde. Glavno je da družtvu podpora bude udieljena. Mi možemo samo od godine do godine u ovom poslu odlučivati, niti smijemo za budućnost obvezati naša financijalna sredstva; a i kad bi smo glasovali za drugu i treću godinu, dojdući sabor bi ipak mogao taj zaključak promjeniti. Ako dakle mi udieljivamo podpore od godine do godine to ne dokazuje da mi nismo velikodušni, nego dokazuje da smo mi razboriti ljudi.

P r e d s j e d n i k. Razprava je konačno zatvorena te prelazim na glasovanje. Imamo dvostruki predlog i protupredlog. Prvi predlog zast. Perića idje do toga, da sabor zaključi, da se kninskom družtvu doznači redovita podpora od 500 f. Nije jasno, da li to ima biti samo za ljetos ili za uvjek. Na to upozorujem vis. sabor. Predlog molb. odbora u ovom pogledu idje na to da se ta prošnja ustupi zem. odboru. Ja mislim prije staviti na glasovanje predlog g. Perića, premda nije izvjestan. Ali je konkretan glede svote, a zatim onaj molb. odbora. Što se tiče drugog predloga stavit ću najprije na glasovanje predlog molb. odbora, koji idje na to da se glede oprosta zajma predje na dnevni red, a zatim, ako bi odborov predlog pao, staviti ću na glasovanje predlog g. zast. Perića neka sabor odluči, da se družtvu oprosti dug od 2400 f. — Ako neima prigovarâ, ja ću postupati tako. — Nitko ne prigovara.

Stavljam na glasovanje predlog g. zast. Perića, koji glasi (*čita*):

„Sabor dalmatinski zaključuje da se hrvatskomu starinarskomu družtvu u Kninu doznači „redovita godišnja podpora od for. 500".

Gospoda, koja pristaju na to, neka izvole ustati. (*Manjina*). Predlog je odbijen.

Stavljam na glasovanje predlog molb. odbora, koji glasi (*čita*):

„Što se tiče prošnje za udieljenje godišnje podpore, obzirom na razloge koji su naveli Visoki Sabor da slične molbe ustupi na „riešenje Zemaljskomu Odboru, molbenički Odbor stavlja predlog, da se ovaj dio molbe ustupi na riešenje Zemaljskomu Odboru".

Gospoda, koja primaju taj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Stavljam na glasovanje predlog molb. odbora, koji glasi (*čita*):

„Molbenički Odbor predlaže da se preko „prošnje, u koliko se tiče zahtieva za oprost „duga, predje na dnevni red".

Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog molb. odbora je primljen, po tom pada predlog g. zast. Perića.

Sada namjeravam zatvoriti sjednicu. Buduća će sjednica biti sjutra u 10 sati prije podne, a bit će na dnevni red ove točke, današnjeg reda, koje su ostale neriešene.

Današnja sjednica je zatvorena.

(*Svršetak sjednice u 2 sata i 30 čas. po pod.*)

XVI. Sjednica dneva 12 Veljače 1895.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika petnaeste sjednice. — Upiti na c. kr. Vladu i odgovori. — Priobćenja. — Riešenje molbenicâ. — Izvješće Odbora petorice o naukovnom jeziku u nautičkim školam. — Izvješće Zemaljskog Odbora o pitanju da se sadašnja Omiška Obćina porazdieli u tri posebne političke Obćine. — Drugo čitanje zakonske osnove kojom se preinačuju nekoji paragrafi obćinskog izbornog reda. — Drugo čitanje zak. osnove kojom se preinačuju nekoji paragrafi obćinskoga pravilnika. — Razprava i glasovanje zak. osnove kojom se preinačuje § 44 obćinskoga pravilnika.*

(*Sjednica nastaje u 10 satî i 28 čas. pr. p.)*

Predsjedava: podpredsjednik D.r **Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *Brajković Tomo* i *Machiedo D.r Ante.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: c. k namjestnički podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. k. dvorski savjetnik **Dragutin Maria Truxa**; c. k. namjestništveni savjetnik **Nikola Nardelli.**

Predsjednik (*zvoni*). Otvorena je sjednica. Ima nas *24*. Broj je zakonit. Molim gosp. tajnika neka izvoli pročitati zapisnik jučerašnje sjednice.

Tajnik D.r Machiedo (*čita zapisnik XV. sjednice*).

Predsjednik. Pita li tko rieč o zapisniku? — (*Nakon pauze*). Nitko. — Gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. — (*Većina*). — Zapisnik je odobren.

Prije današnje sjednice primio sam dva upita od gosp. zastupnika Biankinija. Neka izvoli pročitati prvi.

Biankini (*čita*):

Upit zastupnika Jurja Biankinia i družine na vladu Njegova Veličanstva.

Još godine 1892, zatvorena je crkva-matica u Velojluci, na otoku Korčuli, pošto je krov crkve prietio srušiti se.

Već je četvrta godina da narod u Velojluci nemože redovito prisustvovati službi božjoj, jer mala crkva, u kojoj se sada prevremeno obavljaju sveti obredi, sasvim je nedostatna za pučanstvo od 3000 duša.

To u veliko uznemiruje onaj bogoljubni puk, a i na veliku je škodu njegovog religioznog odgoja.

I pitanje o župničkoj kući u Velojluci nije riešeno.

S toga podpisani dužni su upitati vladu Nj. Veličanstva:

I. Je li odredila, a ako nije, misli li odmah odrediti shodna, da se čim prije bude mogla otvoriti župnička crkva u Velojluci?

II. Što misli visoka vlada o župničkoj crkvi u istomu varošu?

Zadar, 12 veljače 1895.

Biankini — D.r Paštrović — Ljubić — D.r Mišetić — Perić — Šarić.

Predsjednik. Prelazi c. k. vladi. Molim gospodina zastupnika neka izvoli pročitati drugi upit.

Biankini (*čita*):

Upit zastupnika Jurja Biankinia i družine na vladu Nj. Veličanstva:

Očevidno je da visoka vlada od nekoliko vremena posvećuje svoju osobitu pažnju onim občinam u Dalmaciji, koje se drže načela stranke prava.

Dosta je samo spomenuti, da na dugo neidjemo, uništenje izbora u sva tri tiela občine zlarinske, premda proti izboru prvog tiela, nije bilo ni utoka, niti u istoj odluci bi naveden cigli razlog uništenja; dosta je spomenuti trojstruko uništenje občinskih izbora na Šolti, vodjenih od samih vladinih ljudi, ali neizpalih po volji stanovitih krugova; dosta je spomenuti vladino postupanje u poslovim redarstvenim prama občini Makarskoj, a da se odmah uvidi, da nije baš netemeljita sumnja javnog mnienja, da visoka vlada mjeri občinam po Dalmaciji na dvie različite mjere.

Ta je sumnja sasvim utvrdjena vladinim postupanjem proti občini sinjskoj. Nagovoreno je nekoliko dobrih seljaka, da se odreku viećništva, s očitom namjerom da se sruši ona občinska uprava, koja je imala veliki grieh pripadati stranki prava.

Visoka vlada, mjesto narediti, u smislu § a 8 občinskog pravilnika, naknadne izbore, kô što se je dosada u sličnim prigodam činilo — a to baš i onda kada nije neobhodno trebalo, samo da se uzdrži načelo, da se radi hira pojedinacâ nesmie rušiti občinska uprava redovito upućena — razpustila je na čas občinsko upraviteljstvo u Sinju, i nametnula je občini vladinog povjerenika.

A da strančarstvo bude još očitije, imenovan je vladinim povjerenikom u Sinju čovjek očito protivan razpuštenoj upravi, koji u redovitim prigodam nije htio ni sudjelovati poslovanju občine, dapače, bio ga se i odrekao.

Iz dopisivanja Zemaljskog Odbora sa Namjestništvom u ovom predmetu uvidja se, da nisu uzroci javnog reda i koristi občinske uprave potakle razpust vieća, nego očita namjera, da stanovitu stranku i stanovite ljude nametne sinjskoj krajini.

Pošto ovakovo postupanje, nezakonito i samovoljno, nije kadro podignuti ugled predpostavljenih vlasti u narodu, dapače ruši u narodu svaki pojam zakona, reda i pravičnosti, — podpisani su dužni upitati vladu Njegovog Veličanstva:

I. Kako opravdava, prama navedenim činjenicam, razpust občinske uprave u Sinju?

II. Koja jamstva misli visoka vlada podati narodu sinjske občine, da će se priprave za izbore i sami izbori obaviti u strogom smislu zakona?

Zadar, 12 veljače 1895.

Biankini — Ljubić — Dr Mišetić — D.r Paštrović — Perić — Šarić.

Predsjednik. Upit prelazi c. k. vladi. — Rieč ima gospodin vladin povjerenik plemić Pavich.

Vlad. povj. Pavich. Što se tiče primjedaba sadržanih u upitu glede nekih občinskih izbora i razpusta občinskog vieća sinjskog te izjave, da vlada nepostupa jednako prema svim občinam, dužan sam za sada svečano proti toj izjavi prosvjedovati i istu označiti kano posve netemeljitu, pošto pri ovakovim i sličnim pitanjim vlada se drži zak. propisa.

Častna gospoda zastupnici Juraj Biankini i družina stavili su u saborskoj sjednici dne 28 januara na ces. kr. Vladu slijedeći upit:

I. Jeli poznato vladi Nj. V. da je državno odvjetništvo zadarsko zauzelo očito stranačko stanovište proti neodvisnim hrvatskim novinam u Zadru, da ih plieni radi prostog razsudjivanja saborskih dogadjaja i da tim zavadja javno mnienje i vriedja državljansku slobodu?

II. Koje odredbe misli visoka vlada odmah poprimiti, a da prestane ova nečuvena sablazan, koja ponizuje ugled zakona i same vlade?

Ovaj upit sadržaje takove napadaje i uvriede na jednu državnu vlast, da jedino i sa-

mu obzirom na predmet upita, na isti odgovoram.

Proti uvrijedama već sam odma prosvjedovao, te prosvjedjujem danas iznova proti takvome postupanju, a opažam.

Na prvo. Spomenute zapljene, koje bijahu izvršene radi znakovâ prestupka bune § 300 i radi prestupka uvrijede poštenja §§ 488—491 K. Z., poznate su Vladi, te je bilo naravno slobodno onome koji se nalazi istim povrijedjenim, a naime prvoimenovanome gospodinu upitniku, kao uredniku „Narodnoga Lista," da upotrebi sva zakonom previgjena sredstva u smislu § 493 kaz. postupnika.

Na drugo. Ne mogu nego opetovati ono što sam iztaknuo povodom sličnoga upita u saborskoj sjednici 7 novembra 1890, naime, da se vlada daleko drži od svakog uplivisanja, koje bi moglo prouzrokovati i najmanju sumnju, da bi se htjelo ili moglo uplivisati na državne odvjetnike i na sudbeni stalež neodvisan po temeljnom zakonu. Upravo je čudnovato, da gospoda upitnici Biankini i družina, iziskivaju u ovom upitu da se vlada svojim odredbam umješa u stvarim štampe, dočim isti prvoimenovani gospodin upitnik običava najoštrije osugjivati u svojim govorim svako umješanje vlade u takovim stvarima.

Po svemu tome nema ni najmanjega povoda, da se što razpoloži.

———

Častna zastupnik Biankini i družina stavili su u saborskoj sjednici od 4 veljače na c. kr. Vladu sliedeći upit:

I. Je li poznato visokoj vladi postupanje c. kr. financijalnih organa prama siromašnomu selu Špiljari na granici Crnegore?

II. Misli li visoka vlada najpospješnije narediti, da pri dužnom nadzoru granice, oni stanovnici nebudu nadalje izloženi samovolji financijalnih stražara, i da bez prieke potrebe nebudu nikako uznemirivani u vršenju svojih gospodarskih posala.

Na ovaj upit, koji osim malih razlika, nije no prepis tužbe glavara Špiljarskog Petra Franovića i družine, prikazane dne 24 studenoga 1894 c. k. Pokrajinskom Ravnateljstvu financija, čast mi je na temelju podataka c. k. Pokrajinskog Ravnateljstva financija odgovoriti kako sliedi:

Usljed pomenute tužbe glavara Špiljarskog, Pokrajinska financijalna vlast, naredila je odmah dne 28 studenoga 1894 c. kr. Kotarskom Ravnateljstvu financija u Dubrovniku, da se čim prije učine potrebiti razvidi glede čina samovolje pripisanih financijalnoj straži, ter, da joj se o istim podastre izvješće.

Iz obaviesti u predmetu dobivenih proiztiče, da dne 24 listopada 1894 stražar Šime Koralja, skupa sa stražarom Juricom, zapljeni 7 brava, a to s toga, što je Koralja svojim očima vidio, kad su prešle granicu, a gonio ih je iz Crnegore jedan dječak, koji se je dao u bieg.

Namjera je bila ono 7 brava, što biše zaplinjeni, mješati ih sa drugim životinjam, koje se nalazihu na paši na austrijanskom zemljištu, napomenuta namjera ostade bez uspjeha usljed pažljivosti financijalne straže.

Na zapisniku od 10 prosinca 1894 Koralja zaniekao je odrješito, da je još jedan brav sa zvonom oko vrata zaustavljen bio, pak poslje odvojen, a suviše je naglasio da onom prigodom financijalne straže niesu na nikoga kamenje bacale.

Ne oklieva se vjerovati tvrdnjami Koralje, obzirom, što sa strane sela Špiljari prelaz iz Crnegore u austrijsko zemljište neposredan je, te može se sasviem lahko viditi, a jer suviše nije nikakva novost, da nekoji stanovnici sela Špiljari, većina kojih po zanatu su mesari, traže prevariti financijalne organe, goneć na pašu kod granice stada za moći svoje domaće stado miešati sa crnogorskim životinjam, koje se pripravne drže preko granice.

U ostalom fakat zapljene bje redovito dojavljen c. k. Kotarskom Poglavarstvu u Kotoru kojem spada suditi u prvoj molbi, da li u istinu obstoji ili ne kriomčarenje.

Proizteklo je pak dokazano, da je dne 26 listopada 1894 okolo 8 satih u večer, financijalni stražar Koralja zaustavio Jelu Milošević kad je ista gonila jednu kravu.

Obzirom na kasno doba, i na mjesto u kom je sreo ženu, stvar je sasviem naravna ako li je Koralja posumnjao, ter se služio sa pravom, što no ga daje financijalnoj straži § 66 Organičkog i službenog poslovnika, pitajuć ženi potrebite obaviesti o izvoru krave.

Za uvjerit se o istinitosti, sliedio je ženu, pak se je odalečio, kad je vidio da je krava pošla sama u staju, izvodeć iz toga, da je domaće.

Sa svojim postupanjem Koralja nije učinio drugo no svoju dužnost, za to stvar nemože imati posliedica.

Respicient koji je bio usljed njihove žalbe dao seljanim Špiljara odgovor ne korektan, bje u tužbi glavara špiljarskog po imenu naznačen a to respicient Alfirević.

Ali ovaj pri zapisniku od 10 prosinca 1894 odriešito je zaniekao, da su se ikad kod njega tužitelji tužili, koje i u ostalom, da on nepoznaje što se pokaže sasviem vjerojatnim, jer respicient Alfirević tek od 16 kolovoza 1894 služi u Kotoru, dočim se je prije nalazio u Spljetu.

U ostalom ima nekoliko vremena da je c. k. Kotarskom Ravnateljstvu financijalnom u Dubrovniku bilo naredjeno da budu opetovani organim financijalne straže naputci glede dužnosti, što no ju imaju, da postupaju strogo po pravilnicim sa najvećim obzirom prama strankoma.

Odpada dakle uzrok, da se na temelju stavljenog upita išta razpolaže.

———

U saborskoj sjednici dneva 11 t. m. častna gospoda zastupnici Biankini i družina staviše slijedeći upit na c. k. Vladu.

I. Je li visoka vlada dala razviditi elementarne štete prouzročene u Zlarinu poplavom dne 26 studenoga 1894?

II. Ako nije, misli li to čim prije učiniti i priteći u pomoć onomu pučanstvu?

Na ovaj upit imam čast odgovoriti što slijedi:

Namjestništvo, netom mu je stigla sa strane obćine Zlarinske, prije neposredno, pak onda preko slavnog Zem. Odbora — prijava o pomenutim elementarnim štetama, odmah se je dalo u predmetu potanko obavijestiti od Kotarskog Poglavarstva u Šibeniku.

Na temelju poglavarstvenog izvješća podastrta usljed razvida preduzetih na licu mjesta i nakon dogovora sa slavnim Zemaljskim Odborom obratilo se je Namjestništvo shodnim predlozima na visoko cesarsko kraljevsko Ministarstvo unutrašnjih posala.

Nije dakle nuždno da se usljed stavljenog upita ista razpoloži.

———

Častna gospoda zastupnici Šarić i družina upravili su u saborskoj sjednici 11 veljače na c. k. Vladu slijedeći upit:

Je li vlada sklona što skorije sagraditi jedan mostić na morskoj obali izpod sela Zaostroga?

Na ovaj upit imam čast da odgovorim što slijedi:

Usljed brzojavnog saopćenja c. k. Pomorske Vlade u Trstu od 11 veljače tekuće godine broj 1516 gradnja mosta u Zaostrogu, koji je opetovno bio zatražen ali nikada obećan, pripada malo važnim radnjami, te može biti uzet u obzir ištom nakon obavljenja prešnijih gradnja.

———

Častna gospoda zastupnici Šarić i družina staviše u saborskoj sjednici 11 t. m. na c. kr. Vladu sljedeći upit:

Je li vlada naklona pobrinuti se za gradnju župničke kuće u Podaci selu Gornjeg primorja?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti što slijedi:

Vlada ima se pobrinuti za one župe i podžupe koje su redovito sistemizirane, a po Ministerijalnoj naredbi od 26 lipnja 1849 broj 8440 (kojem biše uredjene župe u Dalmaciji) bivša mala župa u Podači gornjeg Primorja bila je sdružena sa župom Brist-om, pod obvezom sa strana Manastira u Zaostrogu (komu su one župe pripadale) da drži za župu Brist župnika i podžupnika.

Dokle je obstojala stara parohijalna kuća u Podači, podžupnik je, za svoju udobnost, stanovao u onoj kući, ali kad je kuća počela biti odveć trošna, morao se je podžupnik zakloniti u svome Manastiru.

Usljed ponovljenih molba dotičnih mjestnih faktora, i za da ova kuća sasvim ne propane, bilo je Namjestništvo nakano predložiti iznimno visokom Ministarstvu koju malu pripomoć na teret vjerozaonske zaklade za napraviti staru kuću. Ali iz mjestnih tehničkih izvida proizlazilo je, da se ta kuća nemože popraviti.

Nije zato ni misliti da bi c. k. Vlada mogla, u ovom stanju stvari, predložiti visokom Ministarstvu gradju nove kuće za podžupnika u Podači.

P r e d s j e d n i k. Primio sam sinoć od Nj. Preuzvišenosti gosp. Namjestnika jedno pismo. Neka ga izvoli g. tajnik pročitati.

Tajnik B r a j k o v i ć (*čita*):

Br. 631-pr.

Presvijetli Gospodine!

Njegovo ces. i kr. Apoštolsko Veličanstvo Previšnjom Svojom Odlukom 6 februara tek. g. blagoizvoljelo je Premilostivo dozvoliti, da oni Zemaljski Sabori, koji nemogu dokončati njihovo djelovanje do sazivanja Carevinskog Vijeća, koje je naumljeno za dan 19 februara tek. g., budu zatvoreni pozivom na Previšnji nalog.

To mi je čast saopćiti Vašem Presvjetlom Gospodstvu usljed Otpisa Njegove Preuzvišenosti Gospodina Ministra unutrnjih posala dne 6 februara 1895 Br. 697-M. I., pozivom nek izvoli shodno razpoložiti, e da Sabor bude zatvoren dne 12 februara t. g.

Primite, Presvijetli Gospodine, izraz mog najpotpunijeg štovanja i uvaženja.

Zadar, dne 11 februara 1895.

C. k. Namjestnik
David Fzm.

Presvijetlom Gospodinu
D.ru Gaju Bulatu
podpredsjedniku Sabora dalmatinskog,
vitezu željezne krune trećeg stepena,
itd. u
Z a d r u.

P r e d s j e d n i k. Visoki Sabore! Po propisu § 10 zemalj. reda, predsjednik zaključuje Sabor po dovršenih poslovih, ili po previšnjem nalogu. Pošto sam dobio nalog, da danas zatvorim sabor, čast mi je izjaviti, da ću preći na dnevni red i toliko posala dovršiti, koliko bude moguće jutros, a večeras odrediti ću drugu sjednicu, da odobrimo zapisnik današnje sjednice, a zatim zatvoriti Sabor.

Prelazim na prvu točku dnevnog reda: Riešenje molbenicâ. Molim g. izvj. D.r Ivčevića, da izvoli izvjestiti o raznim molbama.

Izvj. D.r I v č e v i ć (*čita*):

Br. 132.

Obćinsko Upraviteljstvo u Metkoviću moli da Visoki Sabor izvoli posredovati kod visoke Vlade eda onoj Obćini bude od države naknadjen trošak uzdržan za ugušiti kratelj g. 1886.

Molbenički Odbor predlaže, da se prošnja ustupi Zemaljskom Odboru nalogom, da ponovno podupre kod visoke Vlade zahtiev Obćine Metkovske.

P r e d s j e d n i k Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčevič (*čita*):

Br. 174.

Seljani Zagvozda mole da bi im Sabor izposlovao ukinuće odluke 26 kolovoza 1893 Br. 7622 c. k. Kotarskog Poglavarstva u Imotskoj, po kojoj da se u onom selu može držat samo jedna koza na svako dvie kuće.

Molbenički odbor predlaže, da se prošnja seljana Zagvozda ustupi Zemaljskomu Odboru nalogom, da se zauzme kod c. k. Vlade eda zabrana koza u onom odlomku bude stegnuta prama onomjestnim okolnostima i potrebam onih seljana.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Većina. Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 109

Ante Čipin umirovljeni učitelj pri ženskoj preparandiji u Dubrovniku, sada nastanjen u Zagrebu, moli za godišnju novčanu podporu za kćer Vinku, dok izuči glasovir i pjevanje kod glasbenog zavoda u Zagrebu.

Molbenički Odbor predlaže da se preko prošnje predje na dnevni red.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Bs. 124.

Upraviteljstvo Obćine u Kotoru moli da pučka škola u onom gradu postane opet trorazredna.

Molbenički odbor predlaže, da se prošnja radi uzpostavljenja treće učiteljske sile pri pučkoj mužkoj školi u Kotoru, ustupi Zemaljskomu Odboru nalogom, da se zauzme kod Pokrajinskog školskog Vieća eda se udovolji želji one Obćine.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na predlog ovaj, neka izvole ustati. (*Većina*). — Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 77.

Seljaško Gospodarstvo Družtvo u Zadru moli, da se čim prije otvori zemljištni veresijski Zavod.

Molbenički odbor predlaže da se prošnja ustupi Zemaljskomu Odboru.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda. koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 168.

Seljaško Gospodarstvo družtvo moli, da se preustroji zakon 2 svibnja 1886 o Pokrajinskom Poljodjelskom Vieću.

Molbenički odbor predlaže, da se molba ustupi Zemaljskomu Odboru, nalogom da izvjesti u dojduće zasjedanje.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčevič (*čita*):

Br. 167.

Seljaško Gospodarsko Družtvo moli, da se skroji naročiti zakon za izmetine, pogledom na korist za gospodarstvo.

Molbenički odbor predlaže, da se prošnja ustupi Zemaljskomu Odboru nalogom, da u svoje vrieme izvjesti Sabor.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustali. *(Većina)*. Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević *(čita)*:

Br. 104

Seljaško Gospodarstvo družtvo moli za obilato podporu za uzdržanje i razvitak trajne izložbe.

Molbenički Odbor predlaže, da se prošnja ustupi Zemaljskomu Odboru.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. *(Većina)*. Predlog je primljen.

Izvj. D.r Ivčević *(čita)*:

Br. 179. Hinko Nagler slušatelj na kr. šumarskom učilištu u Križevcih moli za podporu.

Molbenički odbor predlaže, neka se ova molba ustupi Zemaljskom Odboru.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda. koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. *(Većina)*. Predlog je primljen. Tako su riešene sve molbenice, te prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Izvjesće odbora petorice o naukovnom jeziku u nautičkim školam. Neka izvoli gospodin izvjestitelj Brajković čitati izvješće.

Izvj. Brajković *(čita)*:

Br. 98-Sab.

Visoki Sabor!

Saborski Odbor petorice, koji je primio od ovog Visokog Sabora nalog da kroz 8 dana prouči pitanje o nastavnom jeziku u nautičkim učionam, većinom glasova odlučio je da prepuruči predlog zastupnika Biankini-a i družine. Većina u Odboru čvrsto je uvjerena, da onaj isti jezik, na kojem mladići primaju prvu obuku u osnovnim školama, mora da ostane kao naukovni i onda kad oni stupe u koji srednji zavod; da teškoće, na koje udara učenik, a i učitelj zajedno š njima, poradi promjene nastavnog jezika, jesu takove da imaju u velike smetati napretku osobito u prvoj godini gdje učenik prima prvu uputu. Većina je uvjerena takodjer, da pitanje, po kojemu bi naši srednji zavodi morali stati, što se jezika tiče, na zajedničkom temelju, jest upravo pitanje koje duboko zasjeca u život našega naroda. Uvjerena je takodjer, da je i zgodno vrijeme da c. k. Vlada bude pozvana da izvrši ovu opravdanu želju narodnju, jer se baš sada spravlja reorganizacija pomenutih zavoda. Odbor dakle ima čast predložiti Visokom Saboru da primi predlog častnog Biankini-a, koji glasi:

„Sabor Dalmatinski izrazuje želju Vladi „Njegova Veličanstva neka odredi, da hrvatski „jezik bude naukovnim u nautičkim školam Dal„macije“.

Zadar, 2 Veljače 1895.

Presjednik
D. D.r Baljak

Izvjestitelj
Brajković

Predsjednik. Otvorena je razprava. — Želi li tko govoriti o predmetu?

Bjelanović. Molim za rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Bjelanović.

Bjelanović. Vis. Sabore! Na prvom čitanju bio je ovaj predlog već svestrano razpravljen. S naše strane čuli ste razloge, koji su nas u ovom pitanju rukovodili, na usta našeg druga d.r Baljaka. Mislim, da je bilo umjestno, da se ovaj predlog dade jednom naročitom odboru, kako bi smo imali barem vremena, da promislimo prije nego ćemo o istom zaključiti.

Što se tiče jezika, u nas je bilo mnogo borbe i oprieke, nego koliko vidim, te oprieke počimlju izčezavati i počimlje privladjivati jedno mišljenje. Poštovani zast. Borčić rekao je prošlih dana, za razprave školskog proračuna, da bi on želio. da se u preparandije uvede talijanski jezik kano naukovni jezik. — *(Prigovaranje na desnici i glasovi: Ne! Nije ! Kano obvezni predmet)*. Jest kano obvezni predmet. — Poštovani zast. Čingrija takodjer je nekoliko rieči o potrebi učenja talijanskog jezika rekao ; a držim, da od toga nije daleko i najradikalniji zastupnik g. Biankini, koji i ako je radikalan u nekim sredstvima, ipak priznaje potrebu talijanskog jezika. — Stojeći ovako ovo pitanje, ja ću u kratko motivirati jedan drugi predlog i ja jedan izpravak ovomu današnjemu predlogu podnašam.

Ako je nama radi našeg razvitka potrebit talijanski jezik u ostalim školama osobito srednjim, ovdje je živa nužda, da se taj jezik uči u školam nautičkim. — Stoga ja ću podnieti jedan izpravak, koji uvažava, ako ćete i načelo narodno i potrebe didaktičke. — Na tu se potrebu pozvao poštovani predlagač g. Biankini i tu istu okolnost poslje njega mnogo bistrije i svestranije razglobio je poštovani Čingrija. Dakle mi s naše strane. obzirom da u nautičke škole dolaze djeca iz narodne škole, u kojima je naš jezik, da u tom jeziku moraju primiti prve početke nauke u talijanskom jeziku, pristajemo na ovo načelo i držimo, da treba učiti talijanski jezik ne samo kano obvezni predmet; nego obzirom na zadaću pitomaca, koji će iz ovih zavoda izaći, da treba učiti neke predmete na talijanskom jeziku. Moj izpravak glasio bi (*čita*):

„Ali da se odma u prvom razredu uči talijanski jezik kao obvezni predmet, a po tome u drugijem razredima da se na talijanskom jeziku uče neki stručni predmeti, kako će to odlučiti pozvana školska vlast, uzimljući u obzir važnost talijanskoga jezika u pomorstvu i odnosu zadaću ovijeh škola“.

Bjelanović — Baljak — D.r Puljezi — Š. Gojković — Šimić — Vukotić.

Ovo je naš izpravak .Ali uz to imamo dodati još jedan drugi izpravak, koji nije ovdje unešen, ali koji je već predložen od poštovanog zast. Klaića t. j. da se po našem običaju, koji je usvojen, jezik nazivlje hrvatski ili srbski; jer drugčije mi nebi pristali na nikakav predlog. — Što se tiče ovog izpravka, ja mislim, da se ovomu našemu izpravku nemožete protiviti s didaktičkog pogleda, a nemožete se niti s narodnog, jer ovdje uzimljemo u obzir samo našu nuždu. S toga preporučam vis. saboru, da izvoli usvojiti ovaj naš izpravak.

Predsjednik. G. zastupnik Bjelanović stavio je predlog, koji idje do toga, da bude popravljen predlog dotičnog odbora i to 1.o: da iza rieči „hrvatski“ bude dodano „ili ti srbski“ i 2.o: da pri konca budu dodane sliedeće rieči (*čita Predlog*). Predlog je obškrbljen dovoljnim brojem podpisa, te ga je red uvažiti, i u svoje vrieme stavit ću ga na glasovanje.

Vidović. Domando la parola.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Vidović.

Vidovich. Gli onorevoli miei compagni ed amici, d.r Smirich e d.r Salvi, nella prima discussione sulla proposta che oggi viene riprodotta a trattazione, addussero efficaci argomenti per dimostrare non solo la convenienza ma la necessità di conservare nelle scuole nautiche la lingua italiana come lingua d' insegnamento. Ed a conforto dei loro argomenti portarono la prova del piú che soddisfacente risultato dato finora da quelle scuole in linea di profitto degli studi. Cosi dimostrarono che la lingua italiana non è ostacolo al progresso.

Io mi guarderò dal riprodurre i ragionamenti addotti dai miei colleghi. Non lo farò per non togliere a voi quell' impressione che vedo ancora n'è rimasta; non lo farò neppure per ciò che non già le ore ma i minuti sono contati a questa sessione.

Ma sia permesso soltanto di esternare anche i miei personali dubbi, riguardo ai dati statistici relativamente alle lingue parlate dagli scolari iscritti nelle scuole nautiche.

Questi dubbi credo poter trionfalmente giustificare col riportarmi agli altri dati statistici riferibili al progresso soddisfacentissimo ottenuto dagli scolari.

Se la lingua italiana fosse tanto ignorata da quella grandissima parte — secondo la statistica ufficiale — degli scolari, io ritengo che sarebbe impossibile un risultato così soddisfacente, così brillante.

Con riguardo appunto a simili risultati, io ed i miei compagni voteremo tanto contro la proposta dell'on. Bianchini, riprodotta in oggi dal comitato, quanto contro la proposta del mio amico personale ed in parte politico on. Bielanovich (*smieh*), benchè io dichiari di non disconoscere la giustizia, a cui, sotto certo punto di vista, é informata questa ultima proposta: giustizia che vorrei tradotta in atto in tutte le nostre scuole, ma che specialmente nelle scuole nautiche però ritengo inopportuna.

Sarebbe, altra volta l'ho detto, l'ideale del mio partito, che dalle nostre scuole uscissero giovani forniti di perfetta cognizione e dell'una e dell'altra lingua, che entrambe ritengo, sotto diversi aspetti, utili per la nostra provincia.

Con riguardo al brevissimo tempo che ci è concesso, non voglio altro aggiungere.

Predsjednik. Pita li još tko rieč?

Biankini. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. zastupnik Biankini.

Biankini. Visoke sabore! Pošto smo neki dan ob ovom pitanju na dugo i na široko razpravljali, ja neću danas opetovati stvari, koje su svima poznate. Moram samo nokoliko opazaka učiniti izpravku častnog Bjelanovića. Na taj izpravak ja nikako nemogu da pristanem. U istinu, u njegovomu taboru, glede moga predloga, dogodio se je mali preokret na bolje, jer dočim je neki dan častni D.r Baljak odriešito zagovarao, da ostane taljanski jezik u pomorskim školam, kao naukovni za sve predmete, danas častni Bjelanović ustupa ovomu jeziku samo nekoliko predmeta. Ali, po momu mnienju, bilo bi bolje da budu nautičke škole sasvim taljanske, kô što su danas, nego da se uvadja u nje ova dvojezična krparija, koju predlaže častni Bjelanović. Dvojstruki naukovni jezik, ne samo nebi odgovarao našim narodnim zahtjevim, nego bi bio i protivan didatičko-pedagogičnim načelim. O potrebi, da mladjarija, koja idje po moru, nauči i taljanski jezik svi smo sporazumni. Priznajem, osobito za plovitbu po jadranskom moru, da je donekle nuždno poznavanje taljanskog jezika. Ali ako podjemo s toga stanovišta, onda moramo logično zaključiti, da su engležki i francuzki jezik puno više našim pomorcim potrebiti, nego li je taljanski. Ja ipak neću to stanovište pobijati, i pristati ću na to, da se uči i taljanski jezik u nautičkim školam kao obvezan predmet; ali da se taj jezik kao naukovni jezik uvede za neke predmete, dapače, što je još gore, da se vladi ostavi, da ona odluči, i koji bi se predmeti imali učiti na taljanskomu jeziku, na to, gospodo, nemogu nikako pristati. Nemogu pristati ni na drugi izpravak častnog Bjelanovića glede naziva našeg hrvatskog jezika. Mi pravaši, gospodo, glede toga pitanja sasvim smo na čistu. Mi smo uvjereni, da sve te male hrvatsko-srbske transakcije neće nas dovesti do one sloge, koja se često naglasuje u ovom visokom saboru. Mi smo uvjereni, da će nas samo istina i pravica dovesti do sloge i do ljubavi. Priznato je od najprvih filologičkih strukovnjaka, da je jezik, koji se po hrvatskim zemljam zove hrvatski, isti onomu, koji se zove srbski u kraljevini Srbiji; da jezik, kojim govore dva politička naroda na jugu: hrvatski narod i srbski narod, jedan je jezik. Ja vam neću ovdje navadjati kojekakve političke auktoritete, ili ljude nepoznate u znanstvenom svietu, već navadjam samo Jagića i Daničića, kojim se bez sumnje vi svi klanjate. Oni priznaju, da jezik, koji mi zovemo hrvatskim u hrvatskim zemljam, a Srbi u srbskim zemljam srbski, jest jedan te isti jezik. Ali ako Srbi u Srbiji zovu taj jezik srbskim, dopustite, gospodo, da i mi Hrvati u hrvatskim zemljam zovemo ga hrvatskim. Ja mislim, da je to pitanje pravice. Kad bi se u kraljevini Srbiji jezik srbski zvao „srbsko-hrvatski“, ili, „hrvatski ili ti srbski“, pravednost bi od nas Hrvata zahtjevala, i nitko se nebi

tomu smio opirati da se i u hrvatskim zemljam taj jezik nazivlje istim nazivom. Ali dok od tamo nebudemo imali nikakva znaka o tomu dapače, dok se od tamo bude ne samo naglasivalo, da je naš jezik srbski, nego nam se i prigovaralo, da smo taj jezik Srbima oteli, vi ćete dopustiti, gospodo, da taj jezik mi zovemo hrvatskim, ovako, kako ga naš narod zove, odkad postoji u ovim zemljam. A vi ćete pripoznati, da se u Dalmaciji narodni jezik nezove inače, nego jezikom hrvatskim. Uvadjanjem krparije u imenu jezika, mi mutimo pojmove u našem narodu. A koje pravo imamo mi, gospodo, da kao zakonodavci zovemo drugim imenom jezik naroda, koji nas je ovdje poslao, a ne onim imenom, kojim ga narod sam zove? Prišivajuć drugi naziv jeziku naroda, mi bismo pokazali, da naš narodni jezik nema pravog naziva, da mu treba drugog naziva, da se tobože oplemeni. Mi nemožemo pristati na to, da se u Dalmaciji jezik hrvatski zove drugim imenom, nego onim, kojim ga narod zove, tim više da pod drugim nazivom jezika vidimo političku tendenciju, koja je sasvim opasna našim težnjam, jedinstvu našeg naroda i domovine naše. Radi svih tih razloga ja ostajem pri tomu, da se jezik bilo u ovom predlogu, bilo i unaprjed, ma bilo kod koje prigode, uvjek u ovom visokom Saboru zove onako, kako ga narod zove — jezikom hrvatskim. — Još bih imao dvie rieči, da odgovorim častnomu Vidoviću glede statističkih podataka i glede napredka djece u nautičkim školam taljanskim naukovnim jezikom. Mislim, da su svakoma dobro poznate naše okolnosti u Dalmaciji, i da svi znamo, kako visoka vlada malo ljubi nas Hrvate, a da bi itko mogao posumnjati, da će ona u korist Hrvatâ dopustiti da tko izkrivljuje, ili da bi sama izkrivila, statističke podatke. Ja mislim, da su svi vladini podatci glede nautičkih škola sasvim točni, i za to mi jamči *velika ljubav* visoke vlade prama hrvatskomu jeziku i hrvatskomu narodu. Ako vlada izpovjeda da djeca dolazeć u nautičke škole, nerazume talijanski, mi moramo vjerovati. — Glede napredka u nautičkim školam, nebi znao što pozitivna kazati, jer nemam podatakâ. Ali nebih se čudio, da i uz velike mučnoće tudjeg naukovnog jezika, mladi naši ljudi, uz vriedne učitelje, napreduju, pošto prirodna darovitost naše mladjarije može svladati i veće potežkoće. Nego, ovdje se neradi samo o tom, već da se najprije s jedne strane naglasi narodno naše pravo; a s druge strane, da se olahkoti mladjariji našoj, da napreduje u nautičkim školam naravnim putem, putem priznatim kao najboljim od svih naroda, i od svih pedagoga. Vi nemožete zaniekati, moja gospodo, da je najnaravniji put napredovanju, kad djeca uče u svomu materinskomu jeziku. Tudji jezik, ma koliko liep bio, nemože u mladoj pameti razviti ona svojstva, koja je sposoban razviti materinski jezik hrvatski. — Glede naukovnih knjiga u nautičkim školam, moram opaziti častnom Vidoviću, da sam bio upozoren od kompetentne osobe u stvarim nautičkim, da se mi Hrvati već danas nalazimo u sretnom položaju, da imamo sve strukovne knjige za nautičke škole tako savršene i napredne, kô što ih nemaju ni sami Taljanci. Dapače, znam vam, gospodo, kazati, da pomorska vlada u Trsta već se obraća na pojedine vještake, bi li htjeli sastaviti na taljanskom jeziku one nautičke knjige, koje mi Hrvati jur posjedujemo na hrvatskomu jeziku. Taljanci imadu starih izdanja, koja nestoje već danas na visini nautičkog napredka. Za najbolje nautičke knjige mi moramo zahvaliti požrtvovanju naših ljudi, i hrvatskoj vladi u Zagrebu, koja je liepih svota dopriniela, da se tiskaju sa ilustracijama i na način, kako napredak znanosti zahtjeva. Izmedju ostaloga imamo: od neumornog profesora Carića sliedeće nautičke knjige: „Nešto o mjesečnim distancijam“, „Elementi matematične geografije“, „Nautika, geodetički dio“ itd. A imamo i „Nautičku astronomiju“, koja je već gotova za tisak. Ove knjige, strogo sastavljene prama napredku današnje moroplovne znanosti, nemaju još nautičke škole u Italiji. Ako dakle hoćemo, da naša mladež osbiljno napreduje, moramo i s ovog pogleda zahtjevati, da naše nautičke škole budu čim prije pohrvaćene. Radi ovih važnih razloga preporučujem moj predlog, i molim neka ga visoki saber izvoli primiti, kako ga je naročiti odbor prikazao. (*Odobravanje*).

P r e d s j e d n i k. Rieč ima g. zast. d.r Klaić.

D.r K l a i ć. Glede predloga častnog Bjelanovića ja ću pristati na prvi dio istoga t.j. kako sam jur bio naviestio u prvom čitanju, da se jezik zove onako, kako smo mi u svim našim dosadanjim izjavama činili u saboru.

Što je kazao g. Biankini, to je podpuna istina. Ja priznajem, da je jedan i drugi jezik jedan jezik. Ali što se tiče onoga, da su Hrvati Srbima uzeli jezik, ja to držim za jednu neozbiljnu šalu. — Narod u Dalmaciji odavna je namješten i uviek je zvao svoj jezik hrvatskim — ovaj liepi jezik, što se govori boljim možda naglaskom nego li u Srbiji. — Ta činjenica pobija sve te tvrdnje, da je ovaj narod uzeo jezik od Srba. Ali mi smo tako, kad smo prve naše zaključke činili, nazvali ga i tako ga zove riečnik, koji akademija izdaje i ja mislim, da nema nikakvog uzroka, da promienimo taj naziv, da se nedade i tim povod većim razmiricam medju nama. Pošto stvar stoji, kako jest, ja mislim, da nema uzroka, da je promienimo. Promiena nebi uspjeha imala, nego gore svadje medju nama prouzrokovala. A sve, što vodi približenju i sporazumku, ja sam vazda podupirao i danas podupirem i dok budem živ, podupirati ću.

Što se tiče toga, da talijanski jezik bude obvezatan predmet, takodjer sam podpuno sporazuman i želim, da bude obvezatan predmet što moguće više t. j. da se uči ne po 2 ure na nedjelju, nego po 1 uru svaki dan. U bakarskoj nautičkoj školi, koja je hrvatska škola, uči se talijanski jezik odmah u pripravnom tečaju i poslje u svakom razredu. Ta škola ima tri razreda i pripravni tečaj. U pripravnom tečaju uči se talijanski jezik 6 sati na tjedan, a u ostalim tečajim 5 sati na tjedan. Ja bih želio, da tako bude i u nas. A da je uspjeha i da djeca mogu naučiti taj jezik, imam ovdje list jednog vriednog stručnjaka, koji je bio učitelj na nautičkoj školi u Bakru, koji piše, kako sliedi (*čita*): „Uspjeh je izvrstan i djeca, koja su učila talijansku slovnicu prije nego su talijanski počela govoriti“ — kako što je slučaj u Dubrovniku i Kotoru, jer djeca koja dolaze izvana, što je riedko, neznadu talijanski, kad udju u školu — „pri svršenju nautičke škole pišu bolje i točnije, nego ona, koja govore prije nego što su korice kakve slovnice vidjela“.

To je svjedočba čovjeka, komu zaista možemo vjerovati, da istinu govori.

Što se tiče knjiga, potvrdjujem i ono, što je rekao častni g. Biankini, a isti mi strukovnjak piše i kaže: da knjiga za uvod u astronomiju i dio njezin što se zove geodetički t.j. plovljenje sa busolom, izvrstno je djelo. I tu sam ja knjigu imao prilike vidjeti. Što se tiče teksta, to bolje stojimo nego škole talijanske, jer ove imadu stare knjige, koje više ne vriede; a vlada se tršćanska brine, da bi se tko našao, koji bi takove knjige na talijanskom jeziku sastavio. — Istina je takodjer, da današnji uspjeh u školam nautičkim nije toliko povoljan, a tomu je uzrok baš nepoznavanje talijanskog jezika. — Evo što mi isti gospodin piše baš u tom pogledu (*čita*): „Na stranu narodnu ideju. Ovo talijansko učenje pod moraš, za jadnu djecu je takov teret, da mi kadgod, osobito u prvom razredu, čini upravo zlo. — Ubija duh i ponizuje i najdarovitije mladiće, kad moraju nešto kazati, što znadu, da neznadu, jer neznadu jezika. Vidio sam, da polovica djakâ izgubi pol i više godina nauke, jer neznadu, što im se kaže“.

Kad jedan čovjek ovako piše, koji je učio tu djecu i posiedio učeć na nautičkoj školi, može se vjerovati. — Da naša mladež bude u sviu školam odgojena u istom jeziku i tako steče od mladosti jedne jedinstvene misli, koje su uvjet prvi jedinstva političkog, od potrebe je, da bude naš jezik i u nautičke škole uveden kano naukovni jezik.

Zato ću glasovati za predlog odbora, uz dodatak g. Bjelanovića, što se tiče naziva jezika i što se tiče obveznog predmeta talijanskog jezika.

Predsjednik. Želi još tko govoriti?

Bjelanović. Molim za rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Bjelanović.

Bjelanović. Vis. sabore! Od deset godina dana, odkad sam ušao u ovaj sabor, na razpravi školskog proračuna, na razpravi čitanaka, mi smo na dugo i široko razpravljali i govorili o pitanju, koje je malo prije zapodjeo poštovani Biankini. — Poslje toliko dugih razgovora, obzirom na kratko vrieme što nam još preostaje, i obzirom na ovaj predmet, dr-

žim, da nebi bilo ozbiljno, kad bi se upustio u razglabanje o jezik, i prelazim preko toga u toliko više, što mu je odgovorio i poštovani zast. Klaić. Nije samo to istinito i svakomu poznato, da usred Zagreba izlazi riečnik, koji ovako naziva naš jezik hrvatski ili srbski, nego je to i naziv, koji je usvojen u ovom saboru i na koji je najprvi pristao pok. Don Miho Pavlinović g. 1883, kad je iznešen prvi put predlog o uredovnom jeziku za urede u Dalmaciji. U ostalom što se tiče jezika poštovani zast. Klaić rekao je, da se u nas taj naš jezik u obće zove hrvatski, jer je tako on čuo; ali je na svoje uho najprije sam čuo, da se taj jezik zove srbski. — Nego pošto smo u tom pitanju sasvim sporazumni barem s većinom, neću o tom govoriti, nego dvie tri rieči odvratiti ću častnom Biankiniju na njegove prigovore.

Poštovani Biankini kaže, kako je pomorcem potreban francezki i engiezki jezik. To priznajem, ali prije francezkog i engleskog potreban im je talijanski; jer ovi pitomci, koji izadju iz naših nautičkih škola, okrenuti će na Rieku i na Trst i po Jadranskom moru. Tu će sresti talijanski jezik, a poslje francezki i englezki. U ostalom ova naša misao u nekoliko je prihvaćena, koliko vidim, i na desnici ove vis. kuće, jer se priznaje potreba poznavanja talijanskog jezika. Dakle u tom smo složni, samo postoji neka razlika u koliko se tiče učenja toga jezika. Na desnici gospoda misle, da bi dovoljno bilo, da bi ga djaci učili kao obvezni predmet; a ja mislim, da bi trebalo neke predmete predavati u talijanskom jeziku; jer bi hotio, da svaki pitomac, kad izstupi iz zavoda, bude dobro poznavati talijanski jezik. Što mi prigovara g. Biankini, da bi nautičke škole dali vladi na milost i nemilost, to je jedan od običnih prigovora, komu nedajem nikakve vriednosti. Ja i moji drugovi sklapajuć ovaj izpravak hotjeli smo ustanoviti jedno načelo; jer mislim, da je to zadaća sabora i nikakva druga, da sabor odredi jedno načelo i ostalo ostavi onim, koji su pozvani, da to načelo izvrše. Mi, koji smo predlog iznosili, nismo stručnjaci, a mislim, da u saboru ima vrlo malo stručnjaka, i da ih nekoliko i ima, to ne bismo ipak mogli odabrati, koje predmete valja predavati na talijanskom jeziku; već smo to ostavili vladi, da ona to izvrši. Ne ona gospoda, koja tu sjede, nego oni će to predati svojim ljudem — profesorima i stručnjacima, koji će odrediti, koji se predmeti imadu predavati na talijanskom jeziku. S ovih razloga ja preporučujem svoj predlog.

P r e d s j e d n i k. Rieč ima g. zast. Vidović.

V i d o v i c h. Di gran peso sono le osservazioni fatte da quella parte sotto l' aspetto didattico.

Io non nego — come oggi stanno le cose nelle scuole popolari — che quei ragazzi, che non hanno a lingua materna l'italiana, quando proseguono gli studi nelle scuole medie, devonsi trovare in grande imbarazzo e di fronte a terribili difficoltà. A questo però si potrebbe di leggieri riparare coll'introduzione, cioè, nelle ultime classi delle scuole popolari, dell'italiano come materia obbligatoria, almeno. Ecco che così i ragazzi prettamente slavi verrebbero taiqualmente istruiti per poter, coll' aiuto del maestro ben disposto, superare le prime difficoltà; ai ragazzi in massima parte ed ai professori sarebbe dato un grande sollievo in questo modo.

Quanto ai dati statistici, io li ho accennati soltanto vagamente, perchè non ho in mente i numeri; ho visto però una grandissima differenza tra parlanti italiano e parlanti slavo; i primi, secondo la statistica, sono unità, mentre gli altri sommano a decine.

Io ho messo in dubbio i dati statistici senz'accennare al governo. Ho detto questo perchè le dichiarazioni sulla lingua parlata in famiglia nel così detto *Nazionale* delle scuole si fanno spesso per compiacenza ai maestri, o per sentimento di partito, alterando la verità, vale a dire, facendo delle dichiarazioni — devo adoperare la vera parola — false Si indica cioè il proprio figlio come parlante lo slavo, mentre la presentazione segue in italiano dal padre, dallo zio, dal tutore, ed il ragazzo comprende poco o niente lo slavo.

Questi sono unicamente i motivi e le ragioni per cui dubito sulla sincerità, non di tutti, ma di gran parte di quelli annoverati come parlanti lo slavo.

Sinceramente mi congratulo per la notizia della pubblicazione dei libri nautici in lingua slava. Mi permetto soltanto di fare un' osservazione, che questi libri non sono ancora tradotti. Quando la traduzione degli stessi sarà seguita in alcuna delle lingue principali per coltura e progresso e così saranno resi accessibili ad una critica superiore e quando tecnici di vaglia avranno confermato la superiorità degli or ora pubblicati rispetto ai già esistenti italiani, appena allora potrò con certezza e sicurezza rinnovare le mie congratulazioni.

Predsjednik. Pita li još tko rieč?

D.r Klaić. G. predsjedniče! ja ću reći još dvie rieči, što se tiče nadodatka g. Bjelanovića.

Dakako da imade na nautičkim školama jedan ili više predmeta stručnih kao na priliku: *manovra*, *attrezzatura* itd., i u tim predmetima rabe se još rieči stare i govori se, da su ih Genovezi uveli. — Tako: *orza*, *mola*, *tira*, *cazza* ostati će i unapried i kad bi se ti predmeti učili i hrvatski, te bi se rieči jednako rabile. I što se tiče *attrezzature*: *coffa*, *crosetta*, *sartie* itd., to će vazda ostati sa tim imenim, i neće doći nikomu na pamet to prevadjati.

Što se tiče izjave, da nisu te knjige prevedene u drugom jeziku, naime one, koje sam spomenuo, da će se tiskati, to mi je odgovoriti, da ove nečekaju, da dobiju posvetu s prevodom na drugi jezik, da se vidi, da li su znanstvene ili nisu. — Te su knjige prosudjene od strukovnjaka prve vrsti i ne što se tiče jezika, nego baš sadržaja i kaže se, da su strogo znanstvene. U znanstvenim knjigama, kano n. p. u astronomiji, nomenklatura je najmanja stvar, nego dio matematički je ono, na što se gleda. A to bilo u kom jeziku, sve je isto, nego se gleda je li znanstveno, jeli istinito, ili nije.

Što se tiče glasovanja, da budemo na čistu. Ja bih izpravio malo ovaj predlog g. Bjelanovića u ovom smislu, da se prije stavi predlog, kako ga iznosi odbor s promienom naziva jezika i da se onda nadoda: „da talijanski jezik bude obvezatan predmet u svim razredim".

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Biankini.

Biankini. Samo da razjasnim jednu primjetbu glede rječnika naše akademije u Zagrebu. Taj auktoritet naveo se je proti meni, u svrhu da bi ovdje opravdali naziv hrvatski ili srbski. Ali rječnik izdaje znanstveno družtvo, i izdaje ga ne samo za Hrvatsku, nego za sve zemlje, gdje se govori isti jezik. Dakle tu imenu narodnomu hrvatskog jezika za hrvatske zemlje, pridolazi za srbske zemlje državno ime za srbski jezik. To ima smisla, jer riečnik akademije služi za isti jezik, koji se govori u Srbiji i po hrvatskim zemljam. Ali mi nesastavljamo ovdje rječnike, niti mi zakone krojimo za srpske zemlje, nego za Dalmaciju, za hrvatsku zemlju. S toga mislim, da bi se u našim zakonim i predlozim imao zvati jezik, kako ga narod u Dalmaciji zove, hrvatski. Ako se budemo, gospodo, držali ovoga načela, doći ćemo najbrže do ljubavi i do sloge.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. d.r Čingrija.

D.r Čingrija. Vis. Sabore! Samo su malo rieči opravdati ću stanovište moje, zašto ću ja glasovati za predlog onako kako je popravljen od mog druga častnog d.ra Klaića t. j. da bude naziv jezika „hrvatski ili srbski".

Častni g. Biankini rekao je, da nemože biti prispodobe izmedju riečnika, koji izdaje akademija i koji ima naslov „riečnik hrvatskog ili srbskog jezika" i izmedju ovog naziva, koga hoćemo mi ovdje dati jeziku, jer da se ondje nekako radi o znanstvenom djelu, dočim smo mi ovdje jedno političko tielo, koje ima s političkog gledišta shvatiti stvar, kad upotrebljuje tu rieč. Ja ću navesti, da mislim, kad budemo mi glasovali za predlog, kako je izpravljen od častnog g. d.r Klaića, da ćemo biti u dobrom družtvu i to pok. Pavlinovića. — Nemojte reći, g. zastupniče, kako ste onomadne tako bezumno i nepromišljeno rekli, da razmećem njegove kosti. Ja sam imao i imam i danas veliku cienu o po-

kojnom svom drugu, ali ne mislim, da je nezgodno, da se u ovaj čas pozovem na auktoritet njegov, kad glasujem za izpravak ovaj, jer tim mi nećemo drugo učiniti, nego glasovati za ono, što je jednom sa strane pok. Mihe Pavlinovića bilo predloženo.

Predsjednik. Želi još tko govoriti?

Biankini. Molim rieč.

Predsjednik. G. zast. Biankini ima rieč za treći put. Mislim za stvarni izpravak.

Biankini. Jest. Auktoritetu neprežaljenog Pavlinovića nitko prije mene neće se drage volje pokloniti; ali opazit ću, da je jedno političko uvjerenje, a drugo politička nužda. Obazremo li se na razvoj, koji je cielo ovo pitanje imalo, promotrimo li druge izjave pokojnog Pavlinovića, mi ćemo morat priznati, da je on bio pristao na nazive „srbski ili ti hrvatski" od političke nužde. Vi ćete se, gospodo, bolje spominjati od mene, da se je za prvih godina našeg sabora zvao naš jezik *lingua slava;* a koji će učeni čovjek danas opetovati taj nesmisao? Svak će danas reći *lingua croata.* Isti pokojni Pavlinović kad je u prvo doba pisao talijanskim jezikom, zvao je naš jezik *lingua slava*, a kašnje je došao do toga, da se jezik mora zvat njegovim pravim imenom. To je posljedica razvitka naših borba i našeg političkog napredka. A ja sam uvjeren, da kad bi Pavlinović sada medju nama bio, da bi nam on rekao: došlo je vrieme, da i ovaj korak naprjed učinimo, i da naš jezik zovemo njegovim pravim imenom, imenom hrvatskim!

Predsjednik. Rieč ima g. zast. d.r Čingrija.

D.r Cingrija. Posljednje rieči, s kojima je častni g. Biankini svršio, davaju mi povoda da izrazim sumnju, da bi pok. Pavlinović, da je danas ovdje, bio na njegovoj strani. — Kad on to tako naprosto tvrdi, ja mislim, da isto tako ja mogu tvrditi, da bi pok. Pavlinović, da je živ, drugčije procienio položaj, nego ga se procienjuje s vaše strane i da bi on bio s nama. Ja to mislim zato, što vidim, da se okolnosti u ovom saboru nisu tako, nakon njegove smrti, promienile. Ja mislim, da se mi i danas u tom pogledu nalozimo ondje, gdje nas je on ostavio i zato držim, da tvrdnja s protivne strane nije opravdana.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Perić.

Perić. Neću na dugo, nego ću samo odgovoriti na rieči častnog Čingrije. On kaže, da bi pokojni Pavlinović, da je živ, bio danas na njihovoj strani. Meni se čini, da nebi. Pokojni Don Miho u svojim razgovorim na jednom mjestu kaže ovo: „Ako srbski i hrvatski jezik jest jedan te isti jezik, onda pri nazivanju u političkom smislu nema smisla ova krparija. Ako nije jedan te isti taj jezik, nama je ta krparija pogibeljna". Mi nebi imali ni radi stranog svieta tu krpariju dopustiti, jer će stranci znati, da se taj jezik zove srbskim u Srbiji, hrvatskim u Banovini, a srbsko-hrvatskim u Dalmaciji. Ovo bi bilo nešto trećeg. Nema opravdanja ovaj naziv u političkom nazivanju.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. d.r Čingrija za stvarni izpravak.

D.r Čingrija. Častni g. predgovornik govorio je, da je pok. Pavlinović zvao krparijom ovaj naziv. Jest, istina je. Ali što je zvao? Ovaj naziv „srbsko-hrvatski", koji se sa uredovne strane upotrebljuje još i danas. Dakle to bi došlo za gospodu, koja sjede na vladinim klupam, a ne nam. Dapače imam to opaziti, da u onoj prigodi, kad je on pobijao taj naziv i govorio, da se to nemože upotriebiti, jer da toga jezika na svietu nema, u isto doba rekao je; ja ću dopustiti, pošto je jedan jezik sa dva imena, da se reče „hrvatski ili srbski".

Predsjednik. Mislim, da više nitko neće govoriti. — Razprava je zatvorena. — Rieč ima g. izvj. Brajković.

Izvj. Brajković. Vis. sabore! Pošto je stvar svestrano razpravljena, neznam što bih imao da rečem, nego da se osvrnem na pojedine tvrdnje gospode predgovornika.

G. Bjelanović pozvao se je na razloge o-

nomadne navedene po g. D.ru Baljku, koji je tvrdio, da su Magjari u nautičkoj školi ili bolje Akademiji na Rieci postavili kano naukovni jezik talijanski. — Pošto sam ja bio imenovan izvjestiteljem ovog odbora, ja sam se potrudio, da kontroliram tu tvrdnju. Ja sam se mogao obaviestiti, da ta njegova tvrdnja nije točna. — Prvi paragraf štatuta ove škole nautičke ili bolje akademije glasi (*čita*): „La lingua ungherese è la lingua di istruzione e la lingua italiana potrà esser tollerata". — (*Smieh*).

Perić. Kerem szepen!

Izvj. Brajković. U kom smislu ima se sada tumačiti ovaj § 1., to baš iz samog paragrafa ne proizlazi. Hoće li se trpiti, da neki predmeti budu podučavani u talijanskom jeziku, kako bi kod nas smjerao sam predlog g. Bjelanovića, ja neznam; ali tu je bistro rečeno: la lingua ungherese è la lingua di istruzione. — S nautičkom školom na Rieci spojen je konvikt i znate koji je tu jezik naukovni? Takodjer magjarski.

Ja se upravo čudim, da dosad vlada nije zadovoljila ovoj opravdanoj želji našeg naroda; ali onoliko, koliko ja kano nastavnik u jednom mjestu, gdje se nalazi takova srednja škola, mogao sam vidjeti, to prva krivica pada, meni se čini, na gospodu nadzornike ovih škola. Svaka čast i počitanje ovim ljudem, što se tiče njihove znanosti i sposobnosti, ali meni se čini, da su nam dosad ovi ljudi bili najveći neprijatelji u tom pogledu. Ja neznam, ne bili bilo shodno, da se našem predlogu doda i to, da se ti nadzornici imenuju i da budu dodieljeni našem pokrajinskom školskom vieću. To su dosad bili ljudi, koji su se protivili svakomu koraku napred u pogledu jezika u tim školam. Tu je vladala ta obnormalnost, da u tim školama nismo imali niti naš jezik kano predmet, koji se uči; nego talijanština je vladala, kano da smo u Italiji. Naš jezik nije se učio niti kano obvezni a niti kano slobodni predmet.

Što se tiče predloga g. Bjelanovića, da bi se neki predmeti morali učiti u talijanskom jeziku, ja nebih znao, što da rečem. Nam bi bilo probitačno, da bismo znali, dokle su prešla razlaganja i pretresanja onih konferencija, što su se držale skoro u Trstu, i prema tomu mogli bismo možda i preinačiti i udesiti naš predlog. Ali pošto zaključci tih konferencija nisu prodrli u javnost, treba, da ostanemo pri našem predlogu, da u našim nautičkim školama mora biti uveden kano naukovni jezik hrvatski jezik. Ja nisam optimista i uvjeren sam, da vlada neće odmah iz početka možda usvojiti ovaj naš predlog i u sve predmete uzeti kano naukovni jezik naš jezik. Zato meni se čini, da se mora predlog naš očuvati bez dodatka i promiena.

Ja ću takodjer navesti što mi jedan stručnjak piše glede talijanskog jezika kano naukovnog. (*čita*): „Talijanskim se jezikom lomi mozak učenikom dok se štogod upoznadu s njim. Nekim se tupi um, mjesto da se razvije, a neki moraju, da ponove prvi razred".

Častni g. Bjelanović predlaže, a to i častni d.r Klaić prihvaća, da se naziv „hrvatski" promieni u „hrvatski ili srbski". — Što se mene tiče, ja nemam ništa proti tomu nazivu tim više, jer kako čujem već otrag nekoliko godina, taj naziv bio je ovdje predložen po nezaboravnom Pavlinoviću i primljen od vis. sabora. — Za mene je to nemali razlog, da je taj naziv bio primljen i od najvećeg našeg znanstvenog zavoda Jugoslavenske akademije. — Ja se ne ustručavam primiti ga, jer mislim, da tim se ne dira u zemljištnik o posjedu naroda, gdje kano vlastnik zajedničke domovine upisan je narod po povjestničkom i jedinstvenim imenom hrvatskim. Ostali predlog g. Bjelanovića, da se taj talijanski jezik u drugim razredim uzme kano naukovni odklonio bi; dočim izpravak g. d.r Klaića, da talijanski jezik bude obveznim predmetom u svim razredim, prihvaćam.

Preporučam predlog odbora i primam izpravak predložen po g. d.ru Klaiću.

Predsjenik. Sad namjeravam staviti predlog na glasovanje.

Pošto uslied zadnje točke § 49 poslovnika slobodno je predsjedniku da ujednostavi i razbistri glasovanje, dati prije glasovati o načelnom pitanju, ja namjeravam staviti na glasova-

nje poimence načelno pitanje, naime da se uvede u nautičke škole naš jezik, to jest jezik u kom je predlog sastavljen, — zatim staviti ću na glasovanje izpravak gos. Bjelanovića, da naziv jezika bude „hrvatski ili srbski". — Ja nemogu smatrati kano dodatak predlog gosp. Bjelanovića, jer stoji u tom, imali se nazvati jezik „hrvatski" ili „hrvatski ili srbski".

Mislim da će Vis. Sabor pristati na ovo mnienje.

Kao treću točku staviti ću na glasovanje prvi dodatak Gosp. Bjelanovića popravljen po zast. Klaiću t. j. da se pri koncu dodadu rieči, da talijanski jezik bude obveznim predmetom. Napokon staviti ću na glasovanje zadnji dio predloga g. Bjelanovića, koji glasi: „a po tome da se na talijanskom jeziku uče neki stručni predmeti, kako će to odlučiti pozvana školska vlast, uzimljući u obzir važnost talijanskoga jezika u pomorstvu i odnosno zadaću ovijeh škola".

Ima li tko što prigovoriti?

Bjelanović. Ja mislim, da nebi imao biti takav red; nego da bi moj predlog imao izaći najprije na glasovanje u koliko se najviše udaljava od osnovnog predloga, koji je na pretresanje i tu se pozivljem na § 49 tač. 3, poslovnika.

D.r Baljak. Meni se čini, da načinom glasovanja ne mora da bude doveden nijedan zastupnik, da glasuje nešto, što je protivno misli, koju je hotio svojim glasovanjem izraziti. Ako sam dobro shvatio, g. predsjednik namjerava pozvati nas na glasovanje, da u obće primimo načelo, imali se preporučiti, da kod nautičkih škola bude uveden jezik drugi, nego je danas i za tim kako će se taj jezik nazvati. Naše je stanovište, da smo u obće razpoloženi glasovati, da se uvede taj drugi jezik; ali moj drug je već izjavio, da bi se on protivio tomu predlogu, kad bi naziv tog jezika bio drugčiji, nego ga već želimo. Što bi se dogodilo? To, da bi mi glasovali nešto, što drugčije nebi hotjeli. Načelo, koje je g. predsjednik odabrao, moglo bi nas dovesti do te neprilike, da budemo prisiljeni glasovati nešto, što drugčije nebi htjeli. Čini mi se, da ovaj način po mom mišljenju neodgovara niti propisu pravilnika, jer ovdje nije samo jedan dodatak, nego pravi izpravak, hoće li se jezik zvati „hrvatski" ili „hrvatski ili srbski". — Jedno izpravlja drugo. Ako bude izpravak primljen, onda izključeno je ono drugo. Za to bi predložio, da se razkomada predlog i da u prvom dielu odmah znamo, kako se ima jezik nazvati, koji se želi uvesti t. j. da se sabor izrazi, prima ili neprima li prvi dio zaključka po odboru petorice predloženog, sa izpravkom g. Bjelanovića, odnosno g. Klaića.

Predsjednik. Prije nego dalje razpravimo o ovom predlogu, ja ću obrazložiti moje stanovište. — To je absolutno moje pravo: imam li prije dati glasovati o načelnom pitanju. Ja bih odustao od ovog mojeg prava, ako bude temeljita prigovora proti stanovištu, koje sam zauzeo, te ako se budemo mogli inače sporazumjeti. — G. D.r Baljak kaže, da njegova stranka želi znati, hoće li biti primljen predlog sa nazivom jezika „hrvatski ili srbski", jer inače nebi glasovala. Ali mi imamo drugu okolnost, da gospoda, koja su ovaj predlog iznesla, predložila su, da se nazove jezik „hrvatski" i ona imadu pravo, da se izjave o načelnom pitanju. Ja mislim, da ovako, kako ja predlažem glasovanje, da će svatko svoje mnjenje izraziti, jer gospoda Srbi će načelno pristati na to, da bude jezik naukovni, koji oni hoće da se zove „hrvatski ili srbski" a gospoda pravaši, isti taj jezik za koji hoće da se zove „hrvatski". — A poslie kad bude na glasovanju naziv „hrvatski ili srbski", onda je prosto svakom glasovati za i proti i onda će se ujednostaviti ovo pitanje. — U jezgri biti će glasovano, da naukovni jezik na nautičkim školam bude naš jezik. (Glasovi: koji?) Jezik u kom je sastavljen predlog.

Bjelanović. Pošto g. predsjednik kaže, da on na kraju odlučuje, ja mislim, da vlast predsjednika nemože prelaziti preko pravila. Ovdje imamo pravilo kako se ima postupati s predlozima, kad se na nje podnesu izpravci. — Ako se razdiele ova dva pitanja, ipak se mora u nazivanju jezika najprije glasovati izpravak onaj koji sam ja podnio, odnosno g. D.r Klaić. — Danas mi imamo jedan prvi predlog, što se tiče imena, taj da se jezik nazivlje „hrvatskim". Ja

sam ušao i rekao, da podnosim jedan dodatak, da se ima jezik zvati „hrvatski ili srbski". — Pošto je to izpravak, to moramo glasovati najprije ovaj izpravak. Glasujuć tako izrazit će se sva mnienja u ovoj Vis. Kući. Jer ako se odbije ovaj izpravak doći će na glasovanje prvi predlog; a ako se primi izpravak, onada pada predlog. Ovdje imamo očiti propis našega pravilnika i dosadanju praksu u ovom Vis. Saboru, gdje je uviek tako postupano.

Predsjednik. Molim, ja ću opet stvar razjasniti. Što se tiče moga prava, ja sam rekao da je to absolutno moje pravo; ali, izjavio sam odmah, da ako se možemo sporazumjeti, da ću ja drage volje odustati od ovog mojeg prava.

Što se tiče pravila, opazit ću isto što sam neki dan opazio i d.r Salviju, i tada je Sabor odobrio moje mnienje, naime da u našem § 49. toč. 3 pravilnika, gdje se kaže, da se o izpravcima glasuje prije glavnog predloga, rečeno je to redovito, ali može biti iznimaka. Danas je takova iznimka, da se svatko može izraziti.

Kad bi stavili najprije na glasovanje izpravak g. Bjelanovića, da bude nazvan jezik „hrvatski ili srbski", to ona gospoda, koja su predložila naziv „hrvatski" morala bi glasovati proti svom predlogu, a to je nesmisao. — Ja hoću dati prilike predlagateljima, da mogu glasovati o predlogu. — Želi li tko govoriti?

Biankini. Nitko, idimo.

Predsjednik. Prije svega zapitati ću Vis. Sabor, je li voljan, da izrazi želju, da naukovni jezik u nautičkim školam bude naš jezik, naime jezik u kom je sastavljen predlog, koji gospoda predlagatelji zovu „hrvatski", a vi „hrvatski ili srbski". Poslje staviti ću na glasovanje predlog da naziv jezika bude „hrvatski ili srbski" jer taj obuhvaća obširniju ideju. Ako bude primljen ovaj predlog, onda pada onaj drugi, da se jezik zove „hrvatski". — Onda glasovati ćemo o predlogu g. d.r Klaića i Bjelanovića, da talijanski jezik bude obvezan predmet. — Jeste li zadovoljni? — (*Prigovora nema*).

Dakle stavljam na poimence glasovanje načelno pitanje, da Sabor Dalmatinski izrazuje želju da se odredi, da naukovni jezik na nautičkim školam bude naš jezik, naime jezik kojim se služi Vis. Sabor. Gospoda koja pristaju na to, glasavati će „da", a koja ne pristaju „ne".

Za „da", Biankini, Bjelanović, Borčić, Bjelovučić, Brajković, Bulat, Čingrija, Duboković, Fontana, Gojković, Ivčević, Karaman, Klaić, Ljubić, D.r Machiedo st., D.r Machiedo ml., Mišetić, Paštrović, Perić, Puljezi, Šarić, Šimić, Supuk, Tartaglia, Vranković, Vukotić, Zaffron, Zore. Za „ne" Trigari, Vidović, Smirić. —

Dakle je predlog primljen sa svim glasovima proti tri.

Stavljam na glasovanje predlog o nazivu jezika, da se zove „hrvatski ili srbski". — Gospoda koja su za to, neka izvole ustati (*ustaje većina*) — Većina. — Primljen je predlog. — Pada naziv što je predložen sa strane odbora.

Stavljam na glasovanje prvi dio Bjelanovićeva predloga, kako ga je popravio g. Klaić, da se dodadu rieči, da talijanski jezik bude obvezan predmet u svim razredima. Gospoda koja pristaju na to neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). — Predlog je primljen.

Sada stavljam na glasovanje zadnji dio predloga g. Bjelanovića, koji glasi: „a po tome da se na talijanskom jeziku uče neki stručni predmeti, kako će to odlučiti pozvana školska vlast, uzimljući u obzir važnost talijanskoga jezika u pomorstvu i odnosno zadaću ovijeh škola".

Gospoda koja pristaju na to, neka izvole ustati. (*Ustaje manjina*). — Predlog je odbijen.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Izvješće Zemalskog Odbora o pitanju, da se sadašnja Omiška občina porazdieli u tri posebne političke občine. Molim, neka gospodin izvjestitelj Zemaljskog Odbora g. Vranković izvoli čitati izvješće.

Izvj. Vranković (*čita*):

Br. 353.

Visoki Sabore!

Priloženim izvješćim koji su na zapisniku

Odbora prispili dne 16 januara o. god. Obćina Omiška dostavlja zaključke onog Obćinskog Vieća u sjednici 8 listopada l. god. u smislu da se sadašnja politička Obćina Omiška porazdieli u tri političke Obćine: *Poljička* sa odlomcim Čista, Dubrava, Duće, Gata, Kostanje, Podgradje, Tugari, Zakučac i Zvečanje; *Omiška* sa odlomcim Omiš, Rogoznica, Svinišće i Kučišće; napokon *Krajine* sa odlomcim Blato, Katuni, Kruševo, Novasela, Opanci, Slivno, Žeževica, molbom da dotični zakon o razdiobi bude visokom Saboru dostavljen na razpravu kroz ovo zasjedanje.

Proučavajuć na brzu ruku podnesene spise, uvjerio se je pisući Odbor da oni u pogledu formalnome daju povoda prigovorim što su iztaknuti djelomice bili i u dostavljenim utocim. Obćinsko Upraviteljstvo predstavilo je na razpravu Vieću pitanje imadu li se odobriti zaključci seoskih zborova, koji su se izjavili bili za ustanovljenje novih dvijuh političkih Obćina Krajine i Poljica — ali u predlogu nije ni govora bilo o financijalnim sredstvima što im trebaju, da budu mogli uzdržavati se. Kako ustanovljenje novih Obćina, po onome što u izvješću razlaga Obćinsko Upraviteljstvo, donilo bi sobom povišak poreza po mnienju Zemaljskog Odbora, ova odlučujuća okolnost nije se mogla mimoići u dotičnoj razpravi, jer prije svega treba proučiti pitanje daje li se, oli ne, u financijalnom pogledu, dostignuti ono što se želi. A o tome niti je bilo razprave, niti je bilo glasovanja u Obćinskome Vieću.

Medju prihodim zajedničkim napomenuti su oni što se vade in prevozarine na Cetini, i iz najama nekih obćinskih livada. Ti su prihodi pačeh porazdieljeni, nezna se po kojem pravcu, medju Obćinom Omiškom i Poljičkom. Kako juridični odnošaji, u pogledu vlastitosti i uživanja gorepomenutih livada i prevoza, nijesu Odboru poznati, trebalo bi ih razbistriti, obzirom i na propise § 3 Obć. Pr. po kojim, kad se o razdiobi radi, treba da se je na čistu prije o diobi zajedničkog imanja.

Ove iste opazke vrijede glede osobnih nameta na neke odlomke za izvedenje puteva Duare-Omiš i puta preko Poljica. Nema traga u spisim o obvezam što su rečenim odlomcim nametnute bile, kako ih i nema i o drugoj okolnosti jesu li okolo puteva radnje započete i dokle dovršene.

Napokon o položaju Obćine Omiške, kad bi se došlo do ustanovljenja drugih dvijuh političkih Obćina, u sjednici Vieća nije govora bilo. Istina da u svome izvješću Obćinsko Upraviteljstvo hoće da dokaže da bi Obćina Omiška stegnuta na sama četiri odlomka, imala dovoljnih sredstava za dalji obstanak. Ali u jednome važnome pitanju kao što je ovaj, u kojemu je po srijedi bitnost Obćine, nije moguće ni promisliti da se dodje do definitivnog predloga, bez čuti barem mnienje onih koji cjelokupne interese Obćine zastupaju, i koji su po svojem zvanju opredjeljeni po zakonu da se o tim interesim izraze u prvom redu.

Kad bi se pak moglo i dokazati da bi naumljene tri Obćine imale i dostatnih sredstava da budu mogle izvršivati obveze na koje ih duže vlastiti i povjereni djelokrug, nebi još pitanje bilo riješeno, u koliko treba biti osvjedočeni imadu li te nove Obćine moralnih sila da budu mogle uzdržavati se. Glede Obćine Omiške pak, kojoj bi se granice stegnule, i ako bi ona ostala politička Obćina, trebalo bi tražiti i izjavu c. k. Namjestništva (§ 4 Ob. Pr.) da prigovora nema iz političkih obzira.

Radi ovih ragloga, čim Odbor Zemaljski dostavlja visokome Saboru, kojemu je upućeno bilo izvješće Obćine Omiške 5 siečnja o. god. Br. 81 ovdje priloženo, ima čast stavit mu sliedeći predlog:

„Neka visoki Sabor izvoli povratiti Odboru Zemaljskome izvješće Obćine Omiške 5 siečnja o. g. Br. 81, s kojom traži da sadašnja Obćina Omiška bude porazdieljena u tri političke Obćine: Omiš, Poljica i Krajine, nalogom da pokle bude popunio razpravu svim potrebitim podatcim, o predmetu izviesti u dojdućem zasjedanju."

Zadar, 3 veljače 1895.

Predsjednik
Vojnović.

Izvjestitelj
Vranković.

Predsjednik. Otvorena je razprava. — Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Stavljam na glasovanje predlog, koji glasi (*čita predlog*). Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). — Predlog je primljen.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Drugo čitanje zak. osnove, kojom se preinačuju nekoji paragrafi občinskog izbornog pravilnika. *(Vidi Prilog Br. 15 str. 261)*

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 78-Sab.

Visoki Sabore!

Odbor kojemu je Visoki Sabor dao nalog da prouči zakonsku osnovu predloženu od Zemaljskoga Odbora, kojom se preinačuju neki propisi občinskoga izbornog Pravilnika i da dostavi izvješće, obavio je svoju zadaću i našao da odobri prikazanu osnovu uz sljedeće promjene:

1) U §.u 19 osnova bi izpravljena u smišlu da se obći izbori za podpuno obnovljenje občinskih zastupstva obavljaju svako 5 mješte svako 6 godina, kako je predlagao Zemaljski Odbor.

Jedan član Odbora glasovao je da se ostane pri trogodištu, a jedan da se obći izbori budu obavljati svako 4 godine.

2) Odbor našao je shodnije da se udieli občinskomu Vieću pravo da imenuje izborno Povjerenstvo nego li da to pravo bude priznato načelniku.

U ovom smislu bi izpravljen § 21.

Što se tiče osobâ, na koje može pasti izbor, Odbor, uzdržajuć načelo da te osobe moraju biti članovi občine izberivi u občinsko zastupstvo, sbrisao je dalju odredbu da svako izborno tielo mora imati barem jednoga člana u Povjerenstvu, a mješte toga umetnuo je da barem tri člana izbornoga Povjerenstva moraju biti izabrana van krila občinskoga Vieća, a to s razloga da u Povjerenstvu nebudu u većini članovi onoga Vieća, koje se novim izborim ima obnoviti.

Pošto je pak izkustvo dokazalo da ima Vieća koja nisu točna u izpunjenju svojih dužnosti, a red je da se slučajne nemarnosti ili možda i naumljene manevre predusretnu, nadodao je Odbor, da kad bi občinsko Vieće odklonilo ili propustilo da imenuje članove Povjerenstva barem mjesec dana prije izbora u slučaju obćih izbora, a 15 dana potla poziva kotarske političke vlasti u slučaju naknadnih izbora (§ 18 Obć. Pr.) i u slučaju uništenja izbora (§ 33 Obć. izb. pr.) Zemaljski će Odbor imenovati članove izbornog Povjerenstva.

Zadnja stavka § 33, po kojoj tužba proti izbornom postupku nebi morala imati obustavnu moć, bi preinačena, u smislu, da tu moć ima samo za tri mjeseca.

Predvladala je u Odboru misao da nebi bilo za sada shodno da se sasvim ukine obustavna moć tužbe, ali s druge strane nije se činilo ni shodno da se ta moć sasvim prizna, eda se nebi na dugo odgodilo imenovanje občinskoga Upraviteljstva, radi toga, što bi možda na dugo visila bez riešenja tužba proti izbornom postupku.

Toga radi, zaključio je Odbor, da se zadnjom stavkom §.a 33 izreče, da će tužba proti izbornom postupku imati obustavnu moć samo za tri mjeseca. Ova će odredba biti neka sankcija propisa prve stavke istoga §.a po kojoj je Namjestništvo dužno izdati odluku kroz tri mjeseca.

3) Dosljedno promjeni izvedenoj u zadnjoj stavki §.a 33 bijahu preinačeni i §§ 34—36 u smislu da kotarska politička Vlast ima pozvati na sjednicu viećnike da odaberu načelnika odmah iza kako je iztekao zakoniti rok za tužbe, proti izbornom postupku a tužba nebi prikazana, a u slučaju tužbe odmah iza kako bude dostavljena namjestništvena odluka, u koliko se ovom nebi izbori ni dielomično uništili. Kad bi pak bilo i izteklo tri mjeseca od kada tužba bi prikazana načelniku, a da riešenje Namjestništva nije stiglo, i u ovom slučaju Kotarska Politička Vlast

ima po osnovi odmah iza izmaka toga roka pozvati na sjednicu viečnike da odaberu Občinsko Upraviteljstvo.

Da se sjednica nebi na dugo vrieme zakazala bi nadodano da od dana poziva do sjednice nesmije biti više od 15 dana.

4) U § 37 bi iz prve stavke sbrisana odredba, po kojoj načelnikom nebi se mogao izabrati onaj koji nema stalno prebivalište u sjedištu občinskoga ureda. Odbor je priznao da nisu bez temelja razlozi navedeni u izvješću Zemaljskog Odbora na opravdanje prespomenute odredbe, ali cienio je ipak shodnim da se izpušti, radi osobitih okolovština nekih občina u južnoj Dalmaciji, gdje nebi pošlo lako za rukom imenovati načelnika iz mjesta gdje je sjedište občine i gdje bi se do toga moglo doći da birači nebi ni u Vieće imenovali nijednoga od dotičnog mjesta, da na ovaj način osujete uporabljenje odredbe predložene od Zemaljskoga Odbora.

Sa ovih razloga našlo se je shodno brisati ovu odredbu.

Osim navedenih meritornih preinaka, bi učinjeno nekoliko malih stilističnih izpravaka, koje netreba napose izticati

Odbor je odobrio takodjer i resoliciju predloženu od Zemaljskoga Odbora i sa svoje strane je zaključio, da kad bude zadobila previšnje odobrenje ova zakonska osnova i ona istodobna o preinaci obć. Pravilnika, bude tiskano novo izdanje občinskoga Pravilnika i dotičnog izbornog Pravilnika, obzirom na sve dosadašnje novice.

To predpostaviv, čast je občinskomu odboru zamoliti visoki Sabor da izvoli:

1) odobriti zakonsku osnovu o preinakam občinskoga izbornoga Pravilnika, prikazanu od Zemaljskog Odbora pri sjednici 19 siečnja t. g., a to kako bi izpravljena od občinskoga Odbora;

2) odobriti sljedeće resolucije:

I.

Pozivlje se Vlada Njegova Veličanstva da shodno odredi i nadzire eda porezne upisbe budu najtočnije obavljene i budu odgovarale upisbam zemljišnih knjiga.

II.

Daje se nalog Zemaljskomu Odboru da, netom budu zadobile previšnje odobrenje zakonske osnove od njega prikazane u ovom zasjedanju, kojima se preinačuju neki propisi občinskoga pravilnika i dotičnog izbornog pravilnika, priredi novo podpuno izdanje občinskoga Pravilnika i dotičnog izbornog Reda.

Zadar, 10 veljače 1895.

Predsjednik
D.r I. K. Machiedo.

Izvjestitelj
D.r Ivčević.

Predsjednik. Obća je razprava otvorena.

D.r Zaffron. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik D.r Zaffron.

D.r Zaffron. Pitao sam rieč, da učinim jedan odgoditeljni predlog, naime, da se povrati ovo izvješće Zemaljskom Odboru, eda ovu zakonsku osnovu podnese u jednom od dojdućih zasjedanja. Na to me je navela okolnost, da smo danas pri drugom čitanju ove osnove i da nebismo danas mogli svršiti niti drugo čitanje. Pri ovom svakako je vjerojatno, da će biti izpravaka i preinaka, tim više, da ih je i isti izvjestitelj upravno-gospodarskog odbora nekoliko već izveo u svom izvješću. Ova zakonska osnova je od velike važnosti i premda je naš veoma zaslužni Zemaljski Odbor, u svom izvješću sve potanko razjasnio, i sadanji gospodin izvjestitelj Odbora izcrpio sve što je potrebno bilo s njegovom poznatom marljivošću, ipak, pošto je ta zakonska osnova od velike vriednosti, bilo bi potrebno da se ova bolje prouči s naše strane, što sada nebi imali prigode učiniti. Zato preporučam vis. Saboru, da izvoli usvojiti predlog odgoditeljni, da se ova zakonska osnova povrati Zemaljskom

Odboru, da ju podnese u dojdućem zasjedanju. Isto tako predlažem da se tiska i ovo izvješće gospodina izvjestitelja Odbora i pošalje zastupnicima, da mogu biti u stanju bolje proučiti ovaj predmet.

Predsjednik. Pita li tko rieč?

D.r Vidović. Domando la parola.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastup. Vidović.

D.r Vidović. Io mi associo per gli stessi motivi alla proposta di dilazione dell' onorevole Zaffron.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik D.r Čingrija.

D.r Čingrija. Mi danas, kad bi i hotjeli, nemožemo razpravljati o ovoj zakonskoj osnovi, jer je ova veoma važna s gledišta preinaka, koje se čine sadanjem občinskom pravilniku. A važna je, s mog subjektivnog gledišta, što sam imao čast biti članom odbora, koji je razvidio ovu zakonsku osnovu. Njezinu važnost uvidio sam po tom, što nismo bili suglasni mal ne u svim preinakam, što smo ih učinili. Jedna n. p. od važnih preinaka jest ona, koja se tiče biranja izbornog povjerenstva, i o toj biti će dobro, da se javno mnienje izrazi.

Po starom zakonu izborno povjerenstvo birali su izbornici. To je dalo povoda mnogim nepodobštinam. Zemaljski Odbor, kad je predložio ovu osnovu, hotio je semplificirati tu stvar, namjerom, da se ne gubi vrieme, kad bi se imenovalo ovo povjerenstvo i da se nedogadjaju one stvari, koje su se dogadjale — kako se je to dogodilo u Dubrovniku. To je bila strahota. Tu smo imali povjerenstvo, koje je odbijalo birače na svaki način i odbilo ih preko stotinu. Po osnovi imao bi to izborno povjerenstvo birati načelnik. Možda baš pod utiskom novih dogadjaja dala se je ova ovlast načelniku, na što ja nebih nikada pristao. Sada metnimo da bi se moglo još to dati u ruke načelniku, ali obzirom na druge preinake, koje su sadržane u zakonskoj osnovi, to bi bilo nametništvo, koje može preinačiti izpadak izbora. Odbor naš bio je učinio preinaku, po kojoj imalo bi birati izborno povjerenstvo občinsko vieće; au ovo će opet izabrati povjerenstvo, koje će biti njegovo; ali tu smo iskali, da se to prikrati u preinaci, da ne može biti birano njegovih članova nego jedan, a drugi imadu pripadati većini. Vrhu tih stvari biti će dobro, da obće mnienje izreče svoju presudu, i drugi put, kad se sakupi sabor, da bude na čištu, što se u pokrajini o tom misli. (*Žamor i buka*).

S dozvolom gospodina zastupnika Ljubića, koji je malo prije zavikao: hajdemo doma....

Ljubić. Nisam. (*Glasovi:* Nije on).

D.r Čingrija. ja ću reči samo to, da je to važna stvar, vrhu koje će biti dobro, da se javno mnienje izrazi. Isto je tako i ona preinaka glede trajanja občinskog zastupstva. Dosad imalo je trajati tri godine. U osnovi u početku bilo je predloženo 6 godina i onda se to snizilo na 5 godina, akoprem je i u odboru glede toga bilo raznih mnienja.

S tih razloga podupirem predlog gospodina Zaffrona.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Rieč ima gospodin izvjestitelj.

Izvj. D.r Ivčević. S moje strane valja da pristanem na predlog, što ga je stavio častni D.r Zaffron, jer se ovdje radi o *vis major*. — Pošto se ima sabor zatvoriti, nemoguće je pretresati ovu zakonsku osnovu, koja je omašna i obuhvatila bi mnogo vremena. A možda neće biti niti s gorega, kako je naveo gospodin Čingrija, da se razprava odgodi, jer će tako gospoda zastupnici imati više vremena da osnovu prouče, a i ova prodrieti će u javnost i tako je dana zgoda javnom mnienju, da se o istoj izjavi.

Istina, u odboru bila se je pojavila nekakva različitost mnienja, ali kako se vidi iz izvješća, glavne točke bile su mal ne sve primljene. Razlika je samo u tom nastala, da li se izbor povjerenstva izbornog ima povjeriti načelniku ili obć. Vieću. Svi članovi odbora osim

jednoga, prihvatili su nazor izražen u osnovi Zemaljskog Odbora, t. j. da se ukine sustav, po kojem izborno Povjerenstvo biraju sami birači, a to radi velikih neprilika koje donosi, a različitost je mnienja bila u tom, da li se ima izbor povjeriti načelniku ili obć. Vieću. Ja sam zagovarao stanovište Zemaljskog Odbora, da to pravo ima biti udieljeno načelniku; a većina odlučila je, da to pravo valja priznati obćinskom Vieću. Ja mislim, da razlozi navedeni u izvješću Zemaljskog Odbora nisu bili pobijeni u odboru, a niti od gospodina Čingrije, koji je danas gogovorio u smislu izbora sa strane obć. Vieća. Jer, kako je već bilo naglašeno u izvješću Zem. Odbora, obć. će Vieće imenovati one, koje će željeti načelnik, pošto je mučno naći Vieće, koje nebi sporazumno bilo s načelnikom.

Što se tiče uspjeha, doći ćemo do iste posljedice t. j. da će biti izbrani oni članovi, koje bude hotio načelnik. Nego na mjesto toga, izložili bi smo se nepogodam, koje bi mogle staviti u pogibelj sam izbor. Dok načelnik imenuje izborno povjerenstvo, to nema povoda uništenju izbora, osim kad bi imenovao osobe, koje nemaju prava da budu u izbornom povjerenstvu, što će se mučno kad dogoditi. Kad bi ga obć. Vieće imenovalo, to bi taj izbor imao sliediti uz obsluživanje svih formalnosti zakona za slične zaključke propisanih, a znamo da se često u ovom pogledu u praksi grieši. Ovim pogreškam, bila bi otvorena vrata uništenju cielih izbora, radi mana u izboru Povjerenstva, kao što se to i sadašnjim sustavom često dogadja. Predlog Zemaljskog Odbora smjerao je na to da se ove neprilike uklone. Kano izvjestitelj naročitog odbora, morao sam dati izraza mnienju većine odbora i u izvješću naglasiti, da odbor predlaže da obćinsko Vieće imenuje članove Povjerenstva; ali radi toga nisam propustio moje mnienje, t. j. da bi bolje bilo kad bi ga načelnik imenovao.

Častni Čingrija veli, da je to velika vlast, koja bi se dala načelniku. Ja mislim, da nije veća od one, koju već sada *de facto* ima; jer on prima glasove za povjerenstvo i mi znamo, da on postupa kako hoće i stvara izborno povjerenstvo. Kad bi mu se priznalo po zakonu pravo, da ga on izabere, ja mislim, da se nebi dogodile one nepodobštine, koje se dogadjaju. — Sada se on nalazi pred dvie listine, jer se bore dvie stranke: jedna njemu privržena, a druga protivna. Svaka stranka predlaže samo svoje privrženike, i načelnik, kad kupi glasovnice, nemože izabrati jednog predloženika iz jedne, a drugog iz druge stranke, tako, da bude u povjerenstvu i jedan član manjine, nego povjerenstvo izpadne izabrano iz jednog kalupa. Kad bi on mogao sam imenovati, ja mislim, da bi barem jednog imenovao od protivnika da tim oblakša svoju odgovornost. Kad bi se ovaj sustav uveo, nebi se dakle pogoršalo sadašnje stanje, nego poboljšalo. Osnova smjera na to, da obezuspješi nerede, koji se zbivaju imenovanjem izbornog povjerenstva i da obezuspješi ono postupanje, po kom se pravovaljani glasovi odbacaju i broje oni, koji nisu valjani. To tim traži osnova da postigne, da odredjuje, da izborno povjerenstvo bude dužno upisati ne samo glasove punomoćnika, koga birača, koje ovo nahodi, da odbije; nego da je dužno upisati i glasove istih birača, koji se osobno prikažu, a od Povjerenstva primljeni nisu. Po sadanjem zakonu, izborno povjerenstvo dužno je napisati imena, za koja bi glasovali odbijeni punomoćnici ili zastupnici kakvog birača, ali nije rečeno, da je dužno napisati imena osoba, za koje bi bili glasovali birači, koji se osobno prikažu, a koje izborno povjerenstvo ne nahodi, da pripusti glasovanju. Hoće se dakle popuniti manjkavost zakona, da bi se osiguralo time vis. Namjestništvu, da bude imalo cieli materijal pred očima, kad o izborima ima prosuditi, i nadodalo se još to, da Namjestništvo bude imalo pravo nesamo ukinuti izbor, nego kad bi pronašlo, da je izborno povjerenstvo proglasilo izabranimi, koji nisu izabrani, da ima izjaviti, koji su pravi izabranici i preinačiti izpadak izbora. Ovim cienio je Zem. Odbor, da i pitanje o imenovanju izbornog povjerenstva gubi mnogo od svoje važnosti i da se mirno može podieliti tu zadaću obćinskomu načelniku.

Što se pako tiče trajanja izbornog roka, častni Čingrija naveo je, da se i ovdje nije bilo na čistu. U mom izvješću, što ću ga sada pročitati, naglašeno je već, da se je jedan član bio izjavio za 3, a drugi za 4 godine, a ostali članovi iz početka za 6 godina. Mi smo ipak odstupili od 6 godina, ne iz meritornih razloga,

jer smo cienili, da se bez ikakve bojazni za upravu obćinsku moglo pristati na 6 godina i da ovo razdobje odgovara okolovštinam naše zemlje. Ali ipak odbor odustao je od 6 godina i prihvatio pet godina, toga radi, štoj je bio primljen predlog, da utok proti izbornom postupku bude imao obustavnu moć na 3 mjeseca. Netom ima utok obustavnu moć, to se može dogoditi, da kad nakon 6 godina budu obavljeni izbori, ti budu uništeni i nastane potreba novih izbora, a pošto utok ima obustavnu moć, to bi staro upraviteljstvo ostalo na kormilu, dok ne bude riešen utok; a to bi moglo obuhvatiti 3 mjeseca, pol godine, i možda više preko naumljene službovne periode od šest godina. Na to nisam mogao pristati, te netom je odbor zaključio, da utok ima obustavnu moć za 3 mjeseca, ja sam isti učinio predlog, da se izborni rok od 6 godina smanji na 5 godina.

Kako sam rekao, neostaje mi drugo, nego da se pridružim predlogu častnog gospodina D.ra Zaffrona.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje predlog gospodina Zaffrona, koji glasi *(čita)*:

„Neka Visoki Sabor zaključi, da se ova zakonska osnova o preinaki nekojih §§ obćinskog izbornog Reda, povrati Zemaljskom Odboru, eda ju podnese na ustavno pretresanje u dojduće zasjedanje.“

Gospoda, koja pristaju na to, neka izvole ustati, *(Većina)*. Većina. Predlog je primljen.

Prelazim na sliedeću tokču dnevnog reda: Drugo čitanje zakonske osnove, kojom se preinačuju nekoji paragrafi obćinskog Pravilnika. — *(Vidi Prilog Br. 16 str. 293)*.

Izvj. D.r Ivčević *(čita)*:

Br. 79-Sab.

Visoki Sabore!

Odbor, kojemu je Visoki Sabor dao nalog da prouči zakonsku osnovu prikazanu od Zem. Odbora, kojom se preinačuju §§ 15, 17, 18 i 25 Obć. Pravilnika, obavio je svoju zadaću, te je odobrio prikazanu osnovu sa razloga navedenih u izvješću Zemaljskog Odborâ, tom samom razlikom da je obalio od 6 na 5 godina službovni rok obćinskih zastupstva. Ta se je promiena nuždna pokazala radi promiene, koja bi učinjena u §§.ima 33, 34—36 izbornoga Pravilnika. Odbor nije prihvatio načelo da tužba proti izborima nebude imati obustavne moći i da se osam dana potla izbora mora pozvati na sjednice viećnike da odaberu Obć. Upraviteljstvo, već je priznalo tužbi obustavnu moć za tri mieseca. Usljed ovoga stanovišta, može se dogoditi, da kojekakvo Upraviteljstvo ostane u časti i nekoliko vremena više od svoga zakonitoga roka. Toga radi, cienilo se je shodnim obaliti na 5 godina izborni rok obćinskih zastupstva.

To predpostaviv, čast je obćinskom odboru zamoliti Visoki Sabor da izvoli odobriti priloženu zakonsku osnovu.

Zadar, 10 veljače 1895.

Presjednik
D.r I. K. Machiedo.

Izvjestitelj
D.r Ivčević.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Zaffron.

D.r Zaffron. S istih razloga, koje nije potrebno da opet navodim, te pošto ova zakonska osnova stoji u tiesnom odnošaju s prijašnjom, iznosim isti odgoditeljni predlog biva sliedeći *(čita)*:

„Neka Visoki Sabor izvoli zaključiti, eda zakonska osnova kojom se preinačuje nekoji §§ obćinskog pravilnika bude povraćena Zemaljskom Odboru, u svrhu da je podnese na ustavno pretrešanje, pri dojdućem zasjedanju.“

Preporučujem u isto doba, da se javno mnienje može izraziti, neka se i ovo izvješće tiska i pošalje zastupnikom.

Predsjednik. O ovom se posljednjem dielu neglasuje?

D.r Zaffron. Ne, to je samo želja.

Predsjednik. Razprava je zatvorena, pošto nitko ne želi govoriti.

Rieč ima gosp. izvjestitelj.

Izvj. D.r Ivčević. Ja pristajem i uz ovaj predlog, akoprem bi se ova zakonska osnova mogla prije razpraviti, nego ona prva, jer se radi samo o tom, ima li trajati službovna perioda zastupnika občinskih 5 godina ili ne, a druge promjene, koje su predložene, neznatne su naravi i sa svim opravdane Ipak, cienim, da valja pristati na predlog čast. D.r Zaffrona, jer je ova zak. osnova po čl. 3 iste, podredjena onoj prvoj zakonskoj osnovi t. j. da se uzmogne povisiti broj godina, kroz koje obć. zastupstvo djeluje, valja da prije bude uredjen obć. izborni Pravilnik na način, da će biti osigurano, da će se točno u propisano doba obć. izbori obavljati. Netom je visoki Sabor primio zaključak, da se odgodi razprava o preinakam občinsk. izbornog Pravilnika, valja dosljedno da primi zaključak, da se i ova razprava odgodi, jer ova zakonska osnova bez one nemože se primiti.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje predlog gospodina D.ra Zaffrona, koji je dovoljno podpisan i glasi (*čita predlog*). Gospoda, koja pristaju na to, neka izvole ustati. (*Većina*). — Predlog je primljen.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Drugo čitanje zak. osnove, kojom se preinačuje § 44 obć. Pravilnika.

Neka izvoli gospodin izvjestitelj pročitati izvješće.

Izvj. D.r Ivčević *(čita):*

Br. 156.

Visoki Sabore!

Odbor kojemu je Visoki Sabor dao nalog. pri sjednici 4 t. m., da prouči zakonsku osnovu, kojom se preinačuje § 44 obć. Pravilnika, obavio je svoju zadaću i zaključio je da se s razloga navedenih u izvješću Zemaljskog Odbora, mora preinačiti prespomenuti §, kako će moć zajančiti djelovanje občinskoga Vieća i pored nehajstva občinskih viečnika ili njihove namjere da u stanovitim prigodam to dielovanje osujete. — Nego, cienio je Odbor, da se ta svrha dostći može, i ako se ustanovi da će Vieće, netom dvie sjednice budu radi nedostatna broja bezuspješne postale, u trećoj sjednici moći pravovaljano zaključiti bude li prisutna trećina njegovih članova zakonom ustanovljenih.

U ovom smislu bi preinačena osnova § 44 predložena od Zemaljskoga Odbora.

To predpostaviv, moli Odbor da Visoki Sabor izvoli odobriti priloženu zak. osnovu.

Zadar, 10 veljače 1895.

Predsjednik
D.r I. K. Machiedo.
Izvjestitelj
D.r Ivčević.

Predsjednik. Obća je razprava otvorena. Rieč ima gosp. zastupnik D.r Zaffron.

D.r Zaffron. S istih razloga, koje nije potrebno navesti, i pošto i ova zakonska osnova stoji u tiesnom odnošaju s ostalimi, učiniti ću slični odgoditeljni predlog, da se povrati Zem. Odboru, u svrhu, da je podnese na pretresivanje u dojdućem zasjedanju i da se tiska i ovo izvješće te pošalje zastupnikom.

Vidović. Domando la parola.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Vidović.

D.r Vidovich. Mi unisco ed anzi ho firmata la proposta fatta or ora dall' on. Zaffron, che, credo, è appoggiata dagli stessi motivi della precedente proposta alla modificazione del regolamento comunale. — A tutti, o signori, si impone la necessità di porre un freno agli infiniti inconvenienti, e sconci, che succedono talvolta in alcuni comuni, in modo che un corpo amministrativo, come è il comune, non possa fungere le proprie mansioni a causa della poco buona volontà di una parte dei suoi membri. — Questa necessità s'impone, dunque, a tutti e ciascuno deve cercar riparo!

Siccome non credo che in proposito vennero udite le Comuni — il che è avvenuto per gli altri due progetti di legge — così ritengo buona cosa di rivolgersi a tutti i Comuni perchè esternino il loro motivato parere in proposito. — Così, naturalmente, l' eccelsa Giunta — dopo aver inteso il parere di quella gente che ha — come si suol dire — le mani in pasta — nella prossima sessione dietale troverà appoggio alla proposta che starà per fare, ed ai deputati basi per deliberare!

Predsjednik. Pita li još tko riеč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. D.r Ivčević. Da pravo rečem, oni razlozi, koji su bili navedeni, da se podupre predlog, da se zak. osnove, kojima smo se prije bavili, povrate zamaljskom odboru, ne vriede za ovu zak. osnovu. Ondje se je radilo o zamašnim promjenama, a ovdje se radi o jednoj malenoj promjeni — o jednom paragrafu —, koja promjena je potekla iz prieke nužde; jer je izkustvo dokazalo, da u mnogim občinam, kad ima nekoliko viećnika, koji nisu suglasni s većinom, ovi stvaraju neprilika time što nedolaze na sjednicu Vieća, ili se odalečuju, prije neg se stanoviti posao rieši. Radi nedostatna broja, sjednice nemogu se držati za mnogo vremena. Mi smo imali u ovoj zadnjoj godini tih slučajeva u Benkovcu, u Metkoviću, na Hvaru, na Šolti, u Blatu, u Kotoru. U Kotoru, Občinsko vieće nije moglo glasovati predračun, jer se je nekoliko viećnika urotilo proti načelniku i nisu hotjeli doći na sjednicu. Sredstva, koja sadašnji občinski pravilnik stavlja na razpoloženje, nisu možna da svladaju oporbu. Ta su naime, da se mora udariti globa viećnicima, koji nepristupaju na sjednicu a nemaju čim da svoj nepristup opravdaju; ali dugi je put, dok se globa utjera, a s' njom nije se nikada došlo do cilja. Viećnici bi izostali, sjednica Vieća nebi se mogla držati, a medjutim poslovi bi zapinjali. To se mnogo često kod nas dogadja. Ja mislim dakle da je ova osnova nuždna i opravdana. Kaže častni gosp. Vidović, da nisu se u ovom pogledu izrazile občine i da nisu bile pitane. Nisu bile upitane, jer to nije stvar, o kojoj je nuždno upitati občine. Ovdje se radi o redu. Kad zemalj. odbor ima povoda viditi, da radi mana zakona ili radi nemara ili radi zlovolje dotičnih viećnika, občinska uprava nemože poslovati, on je dužan predložiti shodne promjene zakonu, da zajamči redovito djelovanje Občinskih Vieća, pak bilo to i preko volje nekih občina. Zato mislim, da nije bilo nuždno saslušati mnienje občina. Opaziti mi je ipak, da kad se je zemalj. odbor obratio na obć. Upraviteljstva i pitao, da li bi shodno bilo produljiti rok službovanja obć. zastupstva i koje bi se promjene imale izvesti u pravilniku, da su mnoga občinska upraviteljstva iztakla po sebi ovu manu i upozorila zemaljski odbor, da mnogoput nemože se sakupiti sjednica obć. vieća, jer viećnici nedolaze. Neka su do toga došla, da su predlagala, da bi se u zakonu uvrstio nadometak, po kojem oni obć. viećnici, koji nebi došli tri put na sjednicu, imali bi se proglasiti kano odpadnici i kano neizberivi u vieće. Priznata je dakle nužda, da se ovdje nešto učini kako ce se sadašnjim neprilikam doskočiti. Način predložen vodi k cilju, a slični propisi postoje već u drugim pokrajinam i državam.

Dakle ja bih predložio, da se ova zak. osnova još danas razpravi.

Vidović. Domando la parola.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Vidović.

Vidovich. Io non intendeva, che fossero sentite le comuni allo scopo di avere il loro voto.

La mia proposta era diretta a raccogliere il maggior numero possibile di opinioni, e motivate, da parte di tutte le comuni, affinchè nella futura sessione l'eccelsa Dieta possa con miglior fondamento deliberar in proposito.

Ho detto che è un grandissimo inconveniente, ho detto che riconosco le difficoltà; ed anzi di questi giorni mi fu dato di udire disparatissimi pareri sui mezzi di costringere i consiglieri comunali alla comparsa.

Il parere di alcuni comuni di dichiarare decaduti dal mandato i non comparenti, a me, o signori, si presenta eccessivo, sia che tale

potere venga accordato al podestà, sia che venga rilasciato al consiglio comunale.

Per ciò persisto nella mia proposta, che sieno interpellate le Comuni.

Predsjednik. Želi li još tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Imam dva predloga: jedan odgoditeljni g. d.ra Zaffrona i drugi dodatni predlog g. Vidovića. Pošto su oba dovoljno podpisana, ja valja da ih uvažim, te stavljam na glasovanje i to najprije odgoditeljni predlog g. d.ra Zaffrona. (*čita predlog*).

Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje manjina*). Manjina. Pada dakle i dodatni predlog g. Vidovića.

Stavljam na glasovanje predlog g. izvjestitelja, da se prodje na posebnu razpravu. Gospoda, koja pristaju na to neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Prelazimo na posebnu razpravu.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Članak I.

Paragraf 44 Obćinskoga Pravilnika za Kraljevinu Dalmaciju proglašen zakonom 30 Srpnja 1864 (P. Z. L. Br. 1 godine 1865), preinačen zakonim 21 veljače 1873 (P. Z. L. Br. 18) i 13 Studenoga 1894 (P. Z. L. Br. 22), stavlja se van krieposti u sadašnjemu slogu i glasit će odsele kako slijedi:

§ 44.

Obćinsko Vieće nemože odlučivati, ako nije prisutno preko polovice njegovih članova zakonom ustanovljenih (§ 12).

Nu, ostane li sjednica Obćinskoga Vieća bezuspješna po dva puta iza sebice radi nedostatka zakonitog broja članova, može Obćinsko Vieće, pri trećoj u istim predmetim sazvanoj sjednici, pravovaljano odlučiti bude li prisutna sama trećina ozgornaznačenih njegovih članova.

U trećem pozivu ova se odredba ima izrično naglasiti.

Članovim Obćinskoga Vieća, koji ne pristupaju na sjednicu a nemogu da svoju odsutnost opravdaju, dužno je Obćinsko Upraviteljstvo udariti globu do 5 fiorina, koja idje na korist Zavoda Javne Dobrotvornosti glavnog mjesta Obćine.

Utok proti odluci Obćinskoga Upraviteljstva, kojom se globa udara, ima se podnieti Zemaljskomu Odboru kroz Obćinsko Upraviteljstvo u 14 dana, iza kako bi odluka dostavljena. Upraviteljstvo je uoblašćeno da utjera globu priekim ovršnim putem.

Odredbe glede sposobnosti Obćinskoga Vieća da odlučuje o izboru Upraviteljstva uvrštene su u izbornom Pravilniku.

Predsjednik. Želi tko govoriti o čl. I.? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju čl. I., neka izvole ustati. (*Većina*). Čl. I. je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Članak II.

Ovaj zakon stupa u kriepost danom proglašenja a njegova izvršba povjerena je Momu Ministru unutrnjih posala.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju čl. II., neka izvole ustati. (*Većina*). Čl. II. je primljen.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Zakon .....

kriepostan za Kraljevinu Dalmaciju,

kojim se preinačuje § 44 Obćinskoga Pravilnika.

Na predlog i privolom Sabora Moje Kralievine Dalmacije odredjujem što sljedi:

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja

primaju naslov i uvod ove zakonske osnove neka izvole ustati. (*Većina*). Naslov i uvod su primljeni.

Izvj. D.r Ivčević. Predlažem, da se predje na treće čitanje.

Predsjednik. G. izvjestitelj predlaže, da se predje na treće čitanje, u drugom čitanju sada primljene zak. osnove. -- Želi li tko govoriti.

Vidović. Domando la parola.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Vidović.

Vidovich. Mi oppongo alla terza lettura di questo progetto di legge, come mi sono opposto alla seconda, appoggiando la proposta dilatoria dell'on. Zaffron: tanto più che, nella fretta con cui si pertratta questo argomento, non sono arrivato in tempo di intendermi coi miei consenzienti onde portare un emendamento al § di questa legge. Esso dovrebbe consistere nel numero necessario di votanti per poter render valida la deliberazione del consiglio comunale.

Per queste ragioni, mi oppongo alla terza lettura.

Predsjednik. Želi li još tko govoriti? — (Nitko). Razprava je zatvorena. Red mi je staviti na glasovanje predlog g. izvjestitelja, da se danas predje na treće čitanje ove zak. osnove. — Gospoda, koja su za to, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Formalni predlog je primljen. Sada stavljam na glasovanje u trećem čitanju ovu zak. osnovu. Gospoda, koja primaju u trećem čitanju ovu zak. osnovu kako je bila primljena u drugom čitanju, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Primljena je u trećem čitanju.

Pošto smo došli do zadnje točke dnevnog reda, koja bi dala povoda dugoj razpravi, to mi nije moguće da ju uvažim, i red mi je sada zatvoriti sjednicu.

Biankini. Molim za rieč.

Predsjednik. Ja namjeravam zatvoriti sjednicu, pošto se hoće 4 do 5 sati da se sastavi zapisnik, a kako sam rekao iz početka, namjeravam pozvati sjednicu večeras u 7 sati, u kojoj neće se ništa pretresivati, nego samo odobriti zapisnik današnje sjednice.

Zore. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Zore.

Zore. Pošto sam bio u odboru petorice za pregled rada odbora zemaljskog, i pošto, tumačeći želju svojih drugova članova toga odbora, mislim, da bi dobro bilo, da ovaj vis. sabor prosliedi to izvješće zemalj. odboru sa preporukom, da i ako se u plenumu nije ništa rapravljalo, ipak zemalj. odbor primi ovu preporuku od strane sabora, jer su u odboru za pregled rada zem. odbora bile zastupane sve stranke i svi smo složni bili preporučiti zemalj. odboru, sve ono što je u izvješću naznačeno. Jedino, iz jedne točke, izuzeo se častni Vidović, a to je ona o jeziku. To je moj predlog, da se naime vas izvještaj pošalje zemalj. odboru na uvaženje kano da je bio u saboru pretresan.

Predsjednik. Ja ne mogu staviti na glasovanje predlog g. zast. Zore, jer bi se imalo glasovati en bloc za predlog, koji nije bio pretresan. Pošto ja prestajem biti predsjednikom sabora, kad će se sabor zatvoriti, to namjeravam sutra predati zemalj. odboru sve spise i riešene i neriešene, tako, da će zemalj. odbor moći po sebi uzeti u obzir sve predloge, koji su postavljeni od dotičnog odbora i ostale predloge neriešene, ako pronadje da su shodni. Ali stvoriti zaključak glede izvješća, bez da ovo bude prije pročitano i pretresano, to se ne može.

Zore. Mogli bismo pročitati.

Predsjednik. To je moja stvar.

Rieč ima g. Biankini.

Biankini. S razloga navedenog po g. predsjedniku ja ću takodjer predati zemalj. odboru nekoliko predloga i naloga, koje sam spravio, da iznesem u ovu razpravu. Predlozi su sa-

svim ekonomičke naravi i nadam se, da će ih zemalj. odbor uvažiti tako, kano da su od vis. sabora podneseni. Isto će tako učiniti i moj drug Šarić.

Predsjednik. Svatko može prikazati zemalj. odboru svoje predloge. Da budemo dakle na čistu. Ja namjeravam zatvoriti sjednicu. Buduća je sjednica večeras u 7 sati, u samu svrhu da se odobri zapisnik jutrošnje sjednice i zatvori sabor. — Sadašnja je sjednica zatvorena.

(Svršetak sjednice u 1 sat i 50 čas. po pod.)

XVII. Sjednica dneva 12 Veljače 1895.

Svečano zatvorenje Sabora.

(*Sjednica nastaje na 7 sati i 15 čas. u večer*).

Predsjedava: podpredsjednik D.r **Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *Brajković Tomo* i *Machiedo D.r Ante.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: c. k namjestnički podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. k. dvorski savjetnik **Dragutin Maria Truxa**; c. k. namjestništveni savjetnik **Nikola Nardelli.**

Predsjednik (*zvoni*). Otvorena je sjednica. Ima nas 31. Broj je zakonit. Molim gosp. tajnika D.ra Machieda, neka izvoli pročitati zapisnik jutrošnje sjednice.

Tajnik D.r Machiedo (*čita zapisnik XVI. sjednice*).

Predsjednik. Pita li tko rieč o zapisniku?

Biankini. Molim, da u zapisniku bude konstatovano, da pošto nije došlo na razpravu izvješće o radu Zemaljskog Odbora, da razne predloge, koje sam imao prikazati kroz tu razpravu, izjavio sam, da ću predati Zemaljskom Odboru. Istu je izjavu učinio i moj drug častni Šarić.

Predsjednik. Ja nemam ništa protivna da to bude nadodato, ali valjati će sastaviti zapisnik večerašnje sjednice, da se to uzmože iztaknuti.

Biankini. To može obaviti gosp. tajnik, pod vašim nadzorom.

Predsjednik. Ako visoki Sabor pristaje ja ću odrediti, da ova točka bude nadodana. — (*Pristaje*).

Ona gospoda, koja odobravaju pročitani zapisnik, neka izvole ustati. (*Većina*). Zapisnik je odobren.

Visoki Sabore! Podpunom radošću čast mi je priobćiti sliedeće pismo, što sam ga malo prije primio od Njeg. Preuzvišenosti gospodina Namjestnika (*čita*):

Br. 669-pr.

Presvjetli Gospodine!

Uslied brzojavke primljene nakon jutrošnje sjednice iz Cap Martin, čast mi je priobćiti Vašem Presvjetlom Gospodstvu, da se je Njegovo Veličanstvo naš premilostivi Cesar, najmilostivije udostojao zahvaliti Visokom Saboru na izjavi privrženosti.

Izvršujuć Previšnji nalog, molim Vaše Presvjetlo Gospodstvo, da izvoli o Previšnjoj zahvali obznaniti Visoki Sabor.

Primite i u ovoj prigodi, Presvjetli Gospodine, izraz mog najpodpunijeg štovanja i uvaženja.

Zadar, 12 februara 1895.

C. k. Namjestnik
David Fzm.

Presvjetlom Gospodinu

D.ru Gaju Bulatu
Vitezu željezne krune III. razreda
itd. itd.
Saborskom Podpredsjedniku *u ZADRU*

Zatim nastavlja:

Visoki Sabore! Veleštovana Gospodo Zastupnici!

Pošto se do malo dana ima otvoriti Carevinsko Vieće, red mi je, po osobitom Previšnjem nalogu, da zatvorim danas saborsko zasjedanje.

Nekoliko posala ostaje neriješenih, ali mogu s radošću priznati da je naš saborski rad bio plodonosan, kao takodjer da su razboritost i umjerenost u stvari prevladale, te dužnost mi je zahvaliti Vam što ste marljivo i sdušno u Saboru i u Odborim svoje zadaće izpunili.

Ako je razlika mišljenja dala kadkad povoda kojoj živahnoj razpravi, ako je s koje strane pala koja nepromišljena rieč u vatri improvizacije, to valja pripisati južnoj našoj ćudi, koja se nije dala ohladniti ni ledenim zrakom ove tamne dvorane.

Sadanjim zasjedanjem dovršen je rok našega saborskoga mandata, te došio je vrieme da svaki od nas o svomu radu zapita najprije sud svoje saviesti. A ja svakom želim da se povrati svojoj kući s tvrdim uvjerenjem da je, u okviru svojih političkih osvjedočenja, sviestno izpunio svoje dužnosti, jer odobravanje poštene svoje saviesti najbolja je nagrada za svako djelo privatnoga i javnoga života.

Na razstanku, dužnost mi je da Vam sa svoje strane srdačno zahvalim, što ste kroz ovo zasjedanje olakotili moj težki zadatak i da Vam u ime Saborskog Predsjedništva upravim najsrdačniji „S Bogom!"

Ja sam uvjeren, da presvjetli naš predsjednik žali najviše što mu zdravlje nedopušta da se ovom prigodom osobno oprosti sa šestogodišnjim drugovima.

Dozvolite, da mu ponesem, u Vaše ime, prijateljski pozdrav, (*Odobravanje*) i da mu izrazim vruću našu želju da što prije ozdravi. (*Odobravanje*).

Kroz ovo zasjedanje imali smo više prigoda da se uvjerimo o dobrim namjeram c. kr. Pokrajinske Vlade u raznim pitanjima koja zasjecaju u koristi naše zemlje, te mislim da mi je dužnost da joj najljepše zahvalim. — Naročito pak red mi je izraziti osobitu zahvalu Gospodi Vladinim povjerenicim i izvjestiteljima, što su nastojali u svakoj prigodi doći nam u susrt i pružiti nam izcrpljivih izvještaja i podataka čim su olakotili naše razprave. (*Odobravanje*).

Napokon, pozivljem Vas da pri koncu naše ustavne djelatnosti upravimo našu misao na Previšnju Osobu Našega Premilostivoga Vladara, koji nam je dao toliko dokaza svoje otčinske skrbi. O tomu naveo sam dokaz u svojem inauguralnom govoru, osobito glede željezničkog pitanja, a kasnije smo u ovoj sabornici doznali po Vladinoj izjavi, da se ozbiljno radi o spoenju sa Bosnom kod Bugojna i kod Priedora, koje će Dalmaciju vezati željezničkom prugom s jedne strane sa Iztokom, a s druge sa Zapadnim dielom Monarkije kako se Njegovo Veličanstvo udostojilo nam naglasiti.

Mi smo već u jučerašnjoj sjednici dali izraza svojoj podaničkoj vjernosti i nepokolebljivoj odanosti prama Našemu Vitežkomu Vladaru, koji se je udostojio premilostivo zahvaliti Visokomu Saboru kako sam imao čast malo prije priobćiti.

Pod dojmom ovog previšnjeg priznanja, pozivljem Vas, da iztaknuta čustva potvrdimo uzhitnim uzklikom:

Živio naš Premilostivi Car i Kralj Franjo Josip I. Živio! Živio!

Zastupnici. Živio! Živio! Živio!

Predsjednik. Proglasujem zatvoreno 30.° zasjedanje dalmatinskoga Sabora, a tim je i današnja sjednica zatvorena. (*Odobravanje*).

(*Svršetak sjednice u 7 sati 35 čas. na večer*).

DALMATINSKO POKRAJINSKO ZASTUPSTVO

ZASJEDANJE XXX GODINE 1895.

Predsjednik

Vojnović Gjorgje knez Užički

Povelitelj carskog Reda Frane Josipa (sa Zviezdom), Veliki Častnik kr. Srpskog Takovskog Reda, Povelitelj knjaževskog crnogorskog Reda Danila I. (sa Zviezdom), Častnik k. Talijanskog Reda Krune, Član Gospodske Kuće Carevinskog Vijeća.

Podpredsjednik

BULAT D.r GAJETAN

Vitez Reda željezne Krune III. stepena, Zastupnik na Carevinskom Viećn.

ZASTUPNICI PO PRAVU:

Njegova Preuzvišenost prab. *Grgur Rajčević*, Vitez car. Reda željezne Krune III. Stepena, Tajni Savjetnik Njeg. Veličanstva, Član po pravu Gospodske Kuće Carevinskog Vijeća, Nadbiskup Prvostolnice Zadarske, Prvostolnik Dalmacije.

Preosvešteni Gospodin *Nikodim Milaš*, Povelitelj carskog Reda Frane Josipa (sa Zviezdom), odlikovan kralj. srp. Ordenom Sv. Save II. stepena, Doktor Bogoslovije, Pravoslavni Episkop Diecese Dalmatinsko-Istarske.

VELEPOREZNICI:

Zadar

(Prazno) . . . . . .
Podić D.r Baldo, Odvjetnik,
Vidović Nikola, Bilježnik.
Smirić D.r Ante, umirovljeni Financ. Odvjetnik, sa naslovom c. k. Dvorskog Savjetnika, Odvjetnik.

Split

Čingrija D.r Petar, Odvjetnik.
Machiedo pl. D.r Ivan-Krstitelj, Vitez Carskog Reda Frane Josipa, Odvjetnik.
Tartaglia pl. Petar, Vitez Carskog Reda Frane Josipa, Povelitelj kr. Srpskog Takovskoga Reda.

Dubrovnik

Giorgi pl. D.r Marin, Odvjetnik.
Zore Luka, c. k. gimnazijalni Profesor i Kotarski Školski Nadzornik.

Kotor

Vojnović Gjorgje knez Užički, V.i gore.

GRADOVA:

Zadar

Trigari Nikola, Vitez car. Reda željezne Krune III. Stepena, Povelitelj Papinskog Reda Svetog Silvestra, Načelnik Zadarski.

Šibenik

Ante Šupuk, Vitez Carskog Reda Frane Josipa, Povelitelj Papinskog Reda Sv. Silvestra, zastupnik na Carevinskom Vieću.

Split

Borčić Lovre, Ravnatelj Velike Realke, Zastupnik na Carevinskom Vieću.

Makarska

Ljubić pop Kažimir, umirovljeni Tajnik Zemaljskog Odbora.

Dubrovnik

Gondola bar. *Frane* Član Gospodske Kuće Carevinskog Vieća, ces. kr. Komornik, Vitez Reeda željezne Krune III. Stepena i Jeruzolimskog Reda.

Korčula

Zaffron D.r Jozip, Odvjetnik.

Hvar i Starigrad

Machiedo pl. D.r Ante, Odvjetnik.

Kotor, Perast i Ercegnovi

Brajković Tomo, Gimnazijalni profesor.

TRGOVAČKO-OBRTNIČKIH KOMORA

Zadar

Salvi D.r Erkolan, Odvjetnik.

Split

Karaman D.r Srećko, Odvjetnik.

Dubrovnik i Kotor

Pugliesi D.r Ante, Biljažnik.

VANJSKIH OBĆINA:

Zadar-Rab-Pag

Biankini pop *Juraj*, Urednik „Narodnoga Lista," Zastupnik na Carevinskom Vieću.
Paštrović D.r Josip, Odvjetnik.

Šibenik-Skradin

Fontana D.r Ivo-Krstitelj, Vitez od Valsaline, Vitez talijanske krune, Odvjetnik.
Vranković Ivan, Vitez Reda željezne Krune III.a Stepene, c. k. Biljažnik.

Benkovac-Obrovac-Kistanje

Šimić Vladimir, Vitez Carskog Reda Frane Josipa.

Drniš-Knin-Vrlika

Baljak D.r Dušan, Odvjetnik.
Bjelanović Sava, Urednik „Srpskog Glasa“.
Kulišić Josip, Vitez Carskog Reda Frane Josipa, Načelnik Občine Vrličke.

Split-Trogir-Omiš

Bulat D.r Gajetan, V.i gore.
Ivčević D.r Vicko, Odvjetnik.

Hvar-Vis-Brač

Mišetić D.r Roko, Vitez, Carskog Reda Frane Josipa, odlikovan knjaž. crnogor. Red. Danila I., III. Stepena.

Sinj

Korlaet Božo, Učitelj pri Učiteljištu u Dubrovniku.
Žuro Marko, Posjednik.

Imoski

Perić pop *Virgjil*, Gimn. profesor, Zastupnik na Carevinskom Vieću.

Vrhgorac-Makarska-Metkovići

Šarić Mate, Posjednik.

Dubrovnik-Cavtat

Klaić D.r Miho, umirovljeni c. k. Pokr. Učionski Nadzornik, zast. na Carevinskom Vieću.

Korčula-Ston-Orebić

Bjelovučić Stjepan, Janjinski Načelnik.

Kotor-Ercegnovi-Risan-Budva

Gojković Špiro, Posjednik.
Vukotić Gjuro, Umirovljeni učitelj.

ZEMALJSKI ODBOR.

Predsjednik:

Vojnović Gjorgje *knez* **Užički.**

Prisjednici:	Zamjenici:
Ivčević d.r Vicko.	Borčić Lovro.
Klaić d.r Miho.	(Prazno usljed smrti D.n Stiepa Buzolića).
Šimić Vladimir.	Brajković Tomo.
Vranković Ivan.	Fontana pl. d.r Ivokrstitelj.

Gdje je što.

Izbori.

Molbenice.

Predlozi.

RAČUNI

Konačni računi za god. 1893.

Predračuni za god. 1895.

Sjednice saborske.

Upit na Vladu i odgovori.

IZPRAVCI.

Strana	Redak	Pogriešeno	Izpravi
7	10	pokrajine	pokrajini
8	43	gradjaanski	gradjanskih
10	1	nažoznost	nazočnost
12	7	Što	Što
12	15	popjerenik	povjerenik
13	8	nepokolesiva	nepokolebiva
13	33	proslavtjenog	proslavljenog
13	41	predloženim	predloženim
15	21	neretvanstvo	neretvansko
17	35	brača	birača
18	11	srborska	saborska
21	28	mutvo	mutno
22	4	pretuežnom	pretežnom
22	23	koju	koja
24	7	izvele	izvole
24	38	občinâ	občine
30	42	današaji	današnji
34	35	gospodin	gospodinu
36	33	povjereni	povjerenik
39	15	javnth	javnih
47	17	Mate	Marte
47	5	visoka	visoki
48	6	pomeću	pomoću
49	23	Želi	Želi li
59	23	kojom	kojim
65	37	molostivu	milostivu
66	3	proračonanoj	proračunanoj
69	29	hrvgatskog	hrvatskog
75	23	triemorin	triemovim
78	8	proračuni su	proračunani su
78	24	Zemaljskog	Zemaljskom
79	7	koje sa	koje su
79	37	Mivinske	Mirovinske
80	17	Zeli još	Želi li još
81	11	pomnću	pomoću
82	29	haranju	haraju
84	5	iskušašu	iskušanu
90	1	vel catasto	del catasto
90	44	oklievania	okljevanja
92	25	te	to
96	34	dusâ	dušâ
97	39	postapati	postupati
100	37	pošao	posao
102	45	losu	lozu
106	39	zamo	samo
108	28	mirnor	mirno
112	24	ma	na
112	29	o proračun	o proračunu
113	9	alimenlo	alimento
114	17	calore	calare
114	40	pvero	povero
117	16	neku	neka
117	46	da bilo	da bi bilo
118	38	strpjelivo	strpljivo
120	13	lože	loze
143	21	učinili	učiniti
147	26	štoje	stoje
150	17	graduju	gradnju
156	20	§. 33	§. 23
168	18	Stojković	Gojković
169	11	njemačkih	njemački
171	31	nas	vas
177	47	ono	on
182	2	jezih	jezik
194	29	koja će sa	koja će se
196	7	strukovnja	strukovnjaka
197	6	ne nemari	nemari
201	34	važne	važno
201	36	učinili	učiniti
206	18	s jedinim	s jednim
222	37	Pokućstvo učila	Pokućstvo i učila
266	35	o uvom	o ovom
281	33	zemaljskik	zemaljskih
283	34	učitetja	učitelja
285	42	Schwarzcvalda	Schwarzwalda
286	25	Weismaru	Weimaru
286	39	promješćima	pomješćima
287	31	ožitvotvorena	oživotvorena
288	35	U izvještaj	U izvještaju
292	45	diffese	difese
293	1	Reženiću	Reževiću
293	29	Pametni je je	Pametnije je
294	41	Beaulican	Beaulieu
298	47	iznenarodit će se	odroditi će se
303	1	Dobrotvarnosti	Dobrotvornosti i
305	26	Neličanstva	Veličanstva
314	36	Paznato je	Poznato je
319	13	preporočim	preporučim

Strana	Redak	Pogriešeno	Izpravi
320	22	pristaja	pristaju
323	22	Porkajinskom	Pokrajinskom
324	12	ako ga	dali ga
335	18	Izvole	izvole
336	31	želili	želi li
336	35	primajo	primaju
342	1	da nije agent	da nije sam kotarski poglavar agent
342	2	kad obećaju	kad eto obećavaju
342	3	to neka bi	to želim neka bi
389	13	a i biti će	a biti će
391	38	što ću učiniti	što ću ja i učiniti
395	41	čudili	čuditi
395	47	prevarem	prevaren
398	35	moze	može
400	25	nnapried	unapried
414	8	prijavrio	prijavio
414	19	kompetentna	kompetentne
422	39	Za četiri	Do četiri
423	1	toliko toliko	toliko i toliko
423	16	podvrženom	podvržen onom
423	30	primajo	primaju
425	16	tri sedmice	tri sedmine
425	20	4 srpnja	četiri sedmine
429	27	Zemaljskog	Zemaljskom
429	38	a ja ću ju	a ja ću
431	20	„Mahnitaše“	„Mahnitaš“
432	10	uvedeni	povedeni
433	20	nece	neće
436	37	vladala	vlada
436	46	ljudni	ljudi
437	34	Ljubiću	Ljubić
440	17	zapitaae	zapitane
445	30	ulšiti	ulišiti
446	19	dobibiveni	dobiveni
446	42	slrane	strane
450	9	vladati	vlada
456	17	konca	koncu
457	34	nokoliko	nekoliko
473	42	drzati	držati
473	21	kako ce se	kako će se